

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 14770

CALL No. 959.61/D.C.B.

D.G.A. 79

A. M.
8744

19

Dagh-Register

gehouden int *Ems*

80
Casteel Batavia

vant passerende daer ter plaetse als over geheel
Nederlands India

Kunno 1679.

14770

Uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen met
medewerking van de Nederlandsch-Indische Regeering en onder toezicht

VAN

959.61
D.C.B.

Dr. F. DE HAAN.

(273)

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ

1909

's HAGE
M. NIJHOFF.

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 14770
Date 22-7-61
Call No. 959.61 / D.C.B.

VOORWOORD.

Bij de uitgave van het Dagregister van 1679 is aan het beginsel vastgehouden, dat uiteengezet werd in het Voorwoord bij dat van 1678, om namelijk van elke opzettelijke tekstverandering rekenschap te geven, doch de interpunctie en het gebruik van hoofdletters zoowel als het samenhechten of scheiden van woorden en deelen van woorden zoo noodig te wijzigen ten meesten gemakke van den lezer.

Evenals in alle vroegere Dagregisters zijn ook hier de marginale *résumés* van de achtereenvolgens behandelde onderwerpen weggelaten; eene proef toch bewees, dat de opname daarvan den omvang van het boekdeel ongeveer een vijfde zou doen toenemen, en het komt mij voor dat de wijze waarop dit werk is gedrukt een vlug overzicht van de stof toch al aanmerkelijk vergemakkelijkt. De marginalia zijn intusschen steeds vergeleken; waar zij iets opmerkelijks boden is dat vermeld.

Ofschoon voor de correctie groote zorg is gedragen (ik mag ook aan de letterzetters ter Landsdrukkerij een woord van lof niet onthouden), is hier en daar eene fout blijven staan; zoo zijn op p. 273 in den laatsten regel der 3^e alinea verschillende woorden aan elkaar gedrukt; evenzoo op p. 505 in den laatsten regel der 2^e alinea; p. 397 regel 3 van onder is voor *Grffioen* te lezen *Griffioen*; p. 601 moet in regel 17 van onder de komma na *muur* denklijk gezet worden na *was*. Overigens gelieve de lezer de onjuistheden van den tekst niet op rekening der correctie te stellen maar aan het handschrift te wijten; het zal hem nu en dan wel gelukken, zelf verbeteringen aan te brengen, o. a. door wijziging der interpunctie, die in de oude stukken geheel willekeurig is.

Naar den inhoud is dit deel m. i. minder belangrijk dan zijn voorganger, doordat de berichten omtrent de Bataviasche bovenlanden zooveel onbeduidender zijn. Wij merken echter op hoe in Krawang, Tjiasem en Pamanoekan de *Compagnie* zich gaandeweg vaster in den zadel zet, zonder zich vooralsnog veel met de *Preanger* te bemoeien, zoolang de oorlog in Midden- en Oost Java niet beëindigd is.

Geest deze onthouding den indruk van zwakheid, men zou bijna geneigd zijn aan vrees te denken waar men bespeurt met welke lankmoedigheid de tartende houding van Bantam wordt geïgnoreerd en hoe alle van die zijde komende hoon en overlast wordt verkropt en vergoelijkt. Ziet men echter scherper, dan blijkt de zwakheid en besluiteloosheid alleen bij Sultan Ageng en de zijnen te schuilen, die de ten vorigen jare begane fout thans, nu Troeno Djojo is vernietigd, tevergeefs trachten goed te maken door onhandige pogingen tot toenadering tot den jongen Soesoehoenan en de te voren zoo diep gekrenkte Vorsten van Cheribon; die daarenboven hun heil zoeken in eene geheel nuttelooze plagerij van de Compagnie, welke met verbeten woede het oogenblik blijft verbeiden waarop zij hare lijdzaamheid zal mogen afleggen en in de Bantamsche aangelegenheden doortasten; immers reeds in Januari 1679 ziet de Deensche resident «als door een verrekycker» (zie p. 54) een binnenlandschen oorlog aldaar aan den horizon opdoemen, waarbij dan de eene partij zich genoodzaakt zal zien de hulp der Hooge Regeering in te roepen.

De weifelende en kinderachtige houding van den «grooten» Sultan van Bantam in een zoo hachelijk tijdsgewricht van dag tot dag te kunnen gadeslaan, dat is het, naar mij voorkomt, wat aan het Bataviaasch Dagregister van 1679 zijne voornaamste waarde geeft.

BATAVIA 3 November 1908.

F. DE HAAN.

January Anno 1679.

Primo January. Des morgens al vroegh verschynen binnen het Casteel de respective collegien van justitie benevens alle de andre officieren soo van politie als de schutterye mitsgaders oock de gequalificeerde Comp^s ministers en meest allerhande onser inlandze hoofden, wenschende Syn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael ende d'Ed. Heeren Raden van India veel geluck en heyl met den aenvank van dit nieuwe jaer 1679.

Een weynigh over de middagh komt alhier direct nyt Bengale te verschynen de fluyt Wimmemum, eenlyck medebrengende een copie der missive, gedaghtekent 21 November des voorleden jaers, waarvan de originele op den 25 December passado per het jaght Goet Begin hier al aengebraght zy, ende bestaet de medegebraghte ladinge van dese fluyt in:

224400 R zalpeter, 66 balen zyde, 28 packen cleeden;

27 packen florette gaaren, 6960 R amphioen en

90 lasten rys, tesamen met den anderen bedragende / 75759: — : 14.

Op de bekomen tydinge dat den Bantamzen Pangiran Jaja Ingerat omtrent de Maronda soude hebben affgeloopen seker Comp^s vaertuygh, gelyck op ultimo December des voorleden jaers breeder aengeroert zy, goetgevonden wesende een welgearmeerde boot aff te senden, om de veerman der Maronde, Bacassy etc., op Dynsdagh laestleden, zynde den 27 December, vanhier vertrocken, op te zoeken, soo komt deselve boot nu omtrent den avondt weder terugh, hebbende op de Maronde, Bacassy ende de daertegenover gelegen eylanden aengeweest dogh geciteerde veerman niet vernomen, maer verstaen dat deselve voorleden Woonsdagh 's morgens vroegh van de Maronde na 't eylant Nieuwendam gevaaren was om coraelsteen te laaden en dan voorts daarmede na Bacassy te keeren, sonder dat men naderhant yets van die schuyt offte het daeropzynde volk, bestaende in ses Nederlanders en een inlander, hadde gehoort ende waerom nu ook vastelyck wert gelooft, dat hetgeene wegens desselfs afflopinge wert geseght de waerheyt sal zyn, gemerckt anderzints al lange weder te voorschyn soude hebben moeten komen.

2 d^e. Voor de middagh komt den gewesen affgesetten Maccassaarzen Coninck van Goa, Crain Bissee, binnen 't Casteel in geleyde van den sabandaer d'E. Ockerse,

wenschende Syn Ed^t. d'Heer Gouverneur Generael Ryckloff van Goens een geluck-en zaligh nieuwe jaer, na 't affleggen van welcke plegtigheyt hy sigh verders transporteerde omtrent de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman, zyn Ed. mede feliciterende in maniere voormelt.

Tegen den avont arriveert te deser rheede direct uyt Bengale de fluyt Swanenburgh, zynde met de bodems Goet Begin en Beemster en de fluyt Wimmenum, op gisteren geciteert, tegelyck uyt de Ganges herwaerts gestevent, sulx deselve geen ander schryven heeft overgebragt als 't gene albereyts hiervooren zy genoteert, bestaende wyders Swanenburghs ladinge in:

217600 R zalpeter;

27 packen florette gaaren;

67 packen zyde;

12 packen taffachelas gingams;

6960 R amphioen;

97 lasten rys en

5 packen zeyldoek, tesamen met den anderen bedragende / 76900:5:1.

Omtrent denselven tyt komt alhier van Bantam te verschynen seker Javaen, expresselyck door den jongen Conink affgesonden om Syn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael mondelinge bekend te maeken, dat syn outoom Pangeran Jaja Ingerat, hiervooren genoemt, even beoosten Batavia seker Nederlants vaertuygh overvallen en alle het daeropzynde volck dootgeslagen en om 't leven gebragt hadde, ende daernevens te versoeken, dat Zyn Ed^t. dierwegen aen syn heer vader, den ouden Sulthan, by geschrifte wilde klagen maer egther denselven noghte syn persoon daervan eenige schult toeschryven etc.; dogh dewyle dese bekendmaeking van den opgemelte jongen Coninck meer schynt voort te comen uyt een bedugtinge ofte vreesse, dat d'E. Comp. dese vuyle moort wel regtveerdelyck op Bantam moght comen te wreken, om dan in sulcken gevalle te mogen werden verschoont als uyt een gebuurlyck medelyden, soo heeft hooghgedachte (¹) Syn Ed^t., aensiende de leelyckheyt der misdaet, omtrent de seven persoonen van de veerschuyt der Maronda soo schelmaghtigh sonder de minste reden in schyn van vruntchap begaen, goet en dienstigh geaght, bovengeciteerde bootschapbrenger sonder audiëntie te verleenen weder te laten vertrecken, om alsoo den jongen Sulthan ende de verdre Bantamze regeringe te doen sien, dat dese schendige moort Haer Ed. ter herten gaende ende ten hoogsten smertende zy.

In den avondt wert alhier door eenige inwoonders omtrent de Maronda gerelateert, dat aldaer eenige Bantamze vaertuygen aengekomen en uyt deselve een goede troep gewapende mannen aen lant gestapt waaren, die de lantluyden verjaeght, haare goedertjens gerooft en verscheyde bamboese hutten ofte woningen omverre-gekapt en ternedergeworpen hadden, ende waerop dan aenstonds goetgevonden zy, in alleryl d'E. capteyn Willem Hartzink met een goede troep soo Nederlandze als inlandze militairen derwaerts te schicken, om by en omtrent de Maronda en een

(¹) Er staat: hooghgeduchte.

weynigh oostlycker een ronde te doen, de Bantammers, aldaer gevonden werdende, als openbaare vyanden, roovers en moordenaers aen te tasten, te vervolgen en doot te slaen.

4 d°. Aghtervolgens het besluyt, hiereven boven uytgedruckt, soo vertreckt d'E. capteyn Willem Hartsinck al vroegh in de morgenstondt met 66 Nederlandze en 44 inlandze militairen na de Maronda, medenemende een schriftelycke ordre tot syn E. naright, van substantie aldus:

dat nadien de Bantammers met het affloopen van de open schuyt, weecklykx na de Maronda en Barancassy gevaren hebbende om de besettelingen aldaer met leeftoghten te versorgen etc., en het vermoorden en jammerlyck om 't leven brengen van de seven weerloose menschen, daerop gevaaren, mitsgaders oock omtrent het aen lant stappen eeniger gewapende mannen, 't verjagen onser arme inwoonders, 't berooven harer goederen en 't nederwerpen der huysen genoeghsaem gethoont hebben, wat van haare quade intentie zy en dat ze niet anders als openbaare vyanden aengesien en gehouden kunnen werden, daerom in Raade van India goetgevonden is, den capiteyn Willem Hartsinck met party Nederlandze en inlandze militairen na de Maronda ende de daerby gelegen landstreek aff te schicken, met last en ordre, aldaer eenige Bantammers rencontrerende, deselve altesaamen des mogelyck als vyanden, roovers en moordenaers te verdestrueren en doot te slaen, dogh die schelmen niet gevonden werdende en al weder vertrocken wesende, aenstonts met de militie weder herwaerts terugh te keeren om van zyn wedervaaren mitsgaders ⁽¹⁾ de gestalte van de post op geciteerde Maronda rapport te doen, off ten waare de saeken aldaer sodanigh bevonden moghten werden dat het nodigh scheen nogh eenige dagen te vertoeven ende Haer Ed. nader bevel en ordre aff te waghten.

Nademael op heden oock zy gerapporteert dat sigh een troep Bantammers, ongevaer 70 à 80 koppen sterk, heeft laten sien in de Jaccatrazé jurisdictie aen de westzyde boven Ancké, alwaer de landen en ingesetenen nu een wyle tyt herwaerts seer onveyl syn geweest, gelyck se nu onlanghs nogh geweldelyck een Javaanze vrye vrouw hebben gerooft en weghgevoert, soo is desen avondt na het ordinaire gebedt goetgevonden den capiteyn der Maleyers met 100 à 120 van syn volk op morgenvroegh derwaerts aff te senden, om in de Ankeeze bovenlanden een visite te doen tot aen Ontongh Java toe, daer Comp^s limiten komen te eyndigen, met last en ordre, soo binnen deselve eenige Bantamze troepen off volckeren, 't zy metterwoon ofte anderzints gevonden moghten werden, deselve aen te seggen, binnen den tyt van 8 à 10 dagen onse lantpaalen te moeten ruymen, off dat ze in gebreke blyvende als roovers, stroopers en moordenaers sullen werden bejegend en getracteert, sonder egter vooralsnogh eenige hostileyit tegen deselve te plegen alvorens daertoe met nader bevel en ordre te wesen voorsien.

5 d°. Des morgens gaet den capiteyn der Maleyers op marsch na de westkant onser jurisdictie omtrent de Bantamze limiten aen de rivier van Ontongh Java, en in 't vallen van den avondt komt d'E. capiteyn Willem Hartsinck, gisterenmorgen

(1) Er staat: *mits anders*.

vroegh langhs de zeekant na de Maronda vertrocken, weder met syn volk terugh, hebbende de ronde en visite daeromher afgelegt maer geen Bantammers vernomen, dogh uyt de besettelinghe op de Maronda verstaen, dat daeghs tevooren vier kloeke vaertuygen met vlaggen en wimpels in de rivier gekomen waaren, soo dicht onder 't fortje ofte de pagger, dat men se alle tesaamen seer gemackelyck met het canon soude hebben kunnen ruineren, alwaer sy oock wel vier uyren tyts hadden moeten blyven leggen, vermits het water soo laegh gevallen was dat ze niet weder uyt de kil over de bank in zee konde raeken, hebbende, soo het scheen, een quaet voornemen op de gemelte besettelinghe gehadt, 't geen se misschien, d'onse op hoede en in goet postuur van tegenweer vindende, niet durffden tewerkstellen, sulx door hun niet anders was uytgericht als met gespeel op gommen, bommen en schalmeyen een groot geluyt te maeken en uytterlycke vreughdedeeken te betoonen, apparent over de schandelycke victorie, door haer den voorleden weeck in 't jammerlyck vermoorden van de 7 weerloose menschen van de veerschuyt behaelt, ende waernae sy weder, toen het water gewassen was, vertrocken waaren.

6 d^e. Des morgens werden alhier met een Javaens vaertuygh, komende van Bantam, twee briefkens aengebragt, 'teene door onsen resident Willem Caaff den 4 deser, en 't ander door den Engelschen agent Mr. Robert Parker op 26 December jongstleden aen Haer Ed. geschreven, van welk laeste het translaet uyt het Engels hieronder van woorde tot woorde sal volgen, nadat wy alvorens de korten inhoud van 't briefken van den resident Caaff van eergisteren sullen laten vooraffgaen, luydende aldus:

de horrible moort, door den ouden Pangiran Jaja Ingerat aen ons volk omtrent de Maronda begaen, was nu op Bantam onder de gemeente soo openbaer, dat men schier anders nergens als daervan hoorde spreken, dogh hadden dese schelmze moordenaers uytgestroyt, dat ze dit afschrickelycke faict niet omtrent de Maronda maer beoosten de riviere van Craoan soudon hebben gepleeght, om haer alsoo eenighzints van de misdaet te verschoonen, gemerkt geseght wiert, dat dien ouden schelm in syn reyse na Cheribon ordre van den Bantamsen Zulthan hadde gekregen om alle de vaertuygen die hy oostlycker als Craoan quam te ontmoeten vyandtlyck te mogen handelen, zynde middelerwyle d'Engelsen, Deenen, Françen en andre Europize natien aldaer remorerende alle selff over dese euveldaet ontstelt, wagtende hoedanigh hetselve by Haer Ed. sal werden opgenomen, met beduchtinge dat daeruyt ongetwyffelt een sekeren oorlogh soude comen te ontstaen, dat sigh den meergenoemden ouden moordenaer Jaja Ingerat oock scheen tevooren te stellen, ende waerom hy dan oock misschien, om de schult niet te dragen van deselve veroorsaekt te hebben, seer sterk omtrent den ouden Sulthan aenhielt om de wapenen tegen ons eerst op te vatten en sigh tot openbaare ruptures te begeven, vermits het na syn sin nu den reghten tyt was om op ons een groot voordeel te kunnen behaalen, welcke aenradinge oock van sulcken operatie was geweest, dat den ouden Conink andermael in ernstige termes van Turtiassa aen syn zoon tot Bantam hadde geschreven, dat hy nu al langh genoegh van hem was misleyt en opgehouden ende indien hy vooralsnogh niet tot den oorlogh inclineerde, dat hy al syn maght

weder aen hem soude transporteren en overgeven, op alle hetwelcke den jongen Conink niet anders soude hebben geantwoort, als dat zyn heer vader desselfs goetvinden en believeu konde doen, dogh dat hy eghter niet genegen was het gesagh en d'authoriteyt over syn volk aff te leggen en aen ymant anders te transporteren;

ondertusschen gingen de grooten nogh al dagelyx voort met hare prauwen op de Bataviaze handelaers uyt te senden, deselve te beroven en het volk om 't leven te brengen, gelyck nu onlanghs Pangiran Alim twee diergelycke handelaertuygen, komende van de oost, omtrent Eraoan liet bespringen en alle het daeropwesende volkje dootslaen, 'tgeen by dese bloetdorstige moordenaers voor glorieuse en heroique daden wert gehouden omtrent hetwelcke sy malkanderen schynen de loeff aff te willen steken, om alsoo de meeste eere wegh te dragen, en waerin zy oock door den ouden Coninck genoeghsaem wierden gestyft, en offwelschoon den jongen Sulthan ons sulcken goeden samblant quam te thoonen, soo scheen het eghter almede nergens anders als op eygen intrest gegrondt, want hadt hy nogh voor twee dagen verleden onaengesien de veelvoudige instantien, door den resident Caaff gedaen, de vyff onlanghs vanhier ⁽¹⁾ overgeloopde Nederlandze jongens en nogh twee andere bejaerde Nederlanders, die hun al eenigen tyt daer onthouden hadden, geweldelyck laten besnyden, onder bedreyginge van de doot soo se haer in 't minste maer onwilligh quamen aen te stellen;

den Deenzen agent Paulli hadt den resident Caeff bekentgemaekt, dat indien Haer Ed. genegen mochten zyn over Deenemarken na Nederlant te schryven, 't selve soude konnen geschieden met het scheepje de Phenix, 'tgeen praecis den 15 deser maent January stont te vertrecken, eenlyck met 55 à 60 packen diverse cleeden en 12000 rd^a aen Chinese zyde etc.

Volght het translaetie van 't Engels briefken van den agent Parker voormelt.

Mynheeren.

Ik hebbe thien picols met amphioen, dewelcke ick van meyninge ben na de oost te senden met twee prauwen die myn toebehooren, ende aengesien deselve misschien, om se te beter te vertieren, in eenige van de havens soudon konnen inloopen die onder UEd. jurisdictie zyn, alwaer het soude konnen gebeuren dat UEd. officieren by gebrek van onderrichtingh deselve niet soudon willen admitteren, geeft myn reden om UEd. moeyelyck te vallen ende te versoecken, gelyck als UEd. het andre niet geweygert hebben, my oock deselve gunst deelaghtigh gelieve te maeken en my te vergunnen een ordre aen UEd. officieren om d'oost, om deselve prauwen aldaer te admitteren en myn dienaers te vergunnen een in- en uytgank in de

(1) Er staat: van daer; vergelijk het Dagreg. van 1678 p. 696.

verkopinge van de voormelte amphioen. Indien ick my inlaate in Compagnies prerogativen off UEd. jurisdictie, soo is het door myn onkundigheyt en geen intentie om tebuyten te gaen de paalen van de vrundschap, die tegenwoordigh tusschen beyde natien is, dewelke ick altyt met alle eerbiedigheyt sal traghten te onderhouden, ende waer ick UEd. dienst sal kunnen zyn, mogen UEd. vryelyck commanderen

(Onder stont:)

Mynheeren

UEd. seer gehoorsamen en nedrigen dienaer

(Was geteekent:)

ROBERT PARKER.

(Tersyden stont:) Bantam 26 December 1678.

Des voormiddaghs komt alhier voor dese stadt over Caep de Bon Esperance uyt het lieve vaderlant te verschynen het schip de Burgh van Leyden, zynde den 21 May anno voorleden voor reequeningh van de camer Amsterdam uyt Texel in zee gelooopen met 199 zeevarende en 63 militairen, van dewelcke vier matroosen vermist en 25 andre benevens 9 militairen gedurende de reyse overleden, mitsgaders 23 zeevaarende en 15 militairen aen Caep de Bonne Esperance aen lant gegaen en daerentegen weder maer 11 matroosen en 9 zoldaten aen boort gekomen wesende, soo brengt deselve bodem hier noch te lande 158 zeevarende en 48 militairen, tesamen een getal van 206, neven ... vrouwen en ... kinderen ⁽¹⁾, bestaende voorts desselfs medegebrachte ladinge in:

70215 guldens contant en bhaersilver;

852 R rouwe barnsteen;

5157 R fermilioen;

4555 R quicksilver;

100 vaten vlees;

180 halve pypen mom;

20 vaten haentjesbier;

80 halve amen olyvenoly;

voorts verscheyde laeken, zyde stoffen en andre crameryen mitsgaders partye equipagiegoederen, gereetschappen, medicamenten etc., met den anderen bedragende een somma van / 195205 : 6 : 11.

Met geciteerde bodem is alhier mede ontfangen een concept missive, door de gecommiteerde heeren uyt de vergaderingh van XVII^{de} ontworpen dogh noch ongeteekent en sonder de Batavize matery, van .. May 1678 ⁽²⁾, mitsgaders een originele particuliere missive der Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam, de dato .. May ⁽²⁾, benevens noch een missive van d'E. Hendrick Crudop en den raet in dato 20 October des voorleden jaers uyt het fort de Goede Hoop, de laeste eenlyck in sijn behelsende de goeden toestandt aldaer en een bekendmakinge, dat

⁽¹⁾ De getallen zyn in het HS. opengelaten.

⁽²⁾ De datum is opengelaten.

daarmede herwaerts overquam juffrouw Aletta Hinlopen, weduwe wylen den Caepzen E. Heer Gouverneur Joan Bax zaliger ged., dewelke dan hier oock in goede gesontheit verschenen is, synde de patriaze brieven by dat brieffboek te lesen.

Voor de middagh maect den schipper Cryn Rande, leggende met het schip 't Huys te Merwede een weynigh boven 't eylant Onrust voor de stroperyen der Bantammers daeromtrent op de brantwaght, met een kleen brieffken aen den equipagiemeester Gens bekend, dat hy met het lumieren des dageraets met de roeyschuyt na lant ofte de vaste wal gevaaren wesende om van de Javaenze handelaertjes, ordinair aldaer gevonden werdende, eenige provisities te koopen, gelyck hy tot behoef van 'tscheepsvolck meermal hadde gedaen, omtrent het lant op hem affquam een groot Bantams vaertuygh vol gewapende Javanen, die haer best deden om hem aen boort te komen, 't geen hun egter mislukte, dogh waaren de schuyt soo dicht voorbygelopen dat ze gelegentheyt hadden gevonden om met haer lange spietzen twee matroosen te quetzen, na hetwelcke zy haer zeyl innamen, begevende hun aen 't roeyen, waarmede sooveel tyt verlooren dat se een goede distantie aghteruyt en d'onse dusdoende in de voorbaet geraekten, die se ook behielden tot dicht omtrent het schip, als wanneer dese schelmen en moordenaers, geen kans siende de schuyt in te roeyen, haer verlieten en weder terughkeerden, in welcker voegen gemelte schipper Rande dit gevaer gelucklyck ontvlucht en weder aen 't schip 't Huys te Merwede gekomen was etc.

7 d°. Omtrent de middagh wert alhier door seker Balyer met nogh 2 syner lantslieden over lande van Craoan tydinge aengebracht dat de Balyers, van Goedoegoedou, Sicero etc. onder geleyde van een Nederlants sergeant, genaemt Nicolaes Christiaensen, verselt met 56 onser inlandze soldaten na Sammadangh opgetogen om die plaetse weder van de Bantamze rovers te suyveren, de ⁽¹⁾ negory Pagagadin albereyts ingenomen en daer eenige stucken canon mitsgaders een goet getal gevangen Sammadangze vrouwen bekomen hadden, die weder op vrye voeten waaren gestelt, en souden gemelte Balyers wel genegen syn geweest de tocht voorts vandaer na Samadang voort te setten, maer tusschen haer ende den geciteerde sergeant eenige onlust wesende ontstaen, waren se weder den een voor den ander na affgetrocken en na hare negoryen gekeert, latende den sergeant en syn geselschap op Pagagadin verblyven, en waarmede dan 't exploit op Sammadangh voor dese mael vrugteloos uytgevallen ende tenietgelopen was.

8 d°. Na de middagh komt alhier uyt de Maccauwze eylanden te retourneren het burgerjaghje de Brack, anno verleden door den borger Abraham Wys zaliger met licentie van de Hooge Regeringe aen den Chinees Tsionglauw verkocht, en naderhant met een mexties stuurman en eenige inlandze matroosen na de cust van China vertrocken onder behoortlyke zeebrieff, hem daertoe op syn versoeck met vereyschte limitatie verleent, gelyck onder dato 23 July in 't affgeleghde daghregister nader kan werden gesien, wetende den voorgeciteerden stuurman gansch geen nieuws te verhalen dat waardigh zy alhier genoteert te werden, als

(¹) Er staat: *die*.

hebbende niet anders konnen vernemen ofte de oorloghssaeken in dat groote ryck waaren vooralsnogh sonder merckelycke veranderinge in de vorige gestalte gebleven en de provincie van Quantung à present t'eenemaal onder de Tartarischē regeringe etc.

Dese namiddagh wert door een Javaen, met eygen vaertuygh van Java's Oostcust alhier verschenen, mondelinge tydinge aengebracht, dat den rebel Troena Jaja na het vluchten uyt Cadiery sigh weder terneder hadde geslagen ongevaer maer 3 à 4 mylen vandaer, alwaer Crain Glisson voornemens soude syn hem te gaen vernestelen, en middelerwylen was d'Heer Ordinary Raet, Superintendent etc. Anthonio Hurdt albereyts met de geheele chrygsmaght terughgekeert en op Sourabaya aengekomen. Off dit sodanigh de waerheyt zy, sullen wy in 't vervolg deses nader comen te ervaren.

9 d^e. Desen voorleden nacht is d'Heer Extraordinary Raet en Ontfanger Generael Willem van Outhoorn door seker Balyer aengedient, dat eenige Balinesen en andre Mahomethaenze ingesetenen, soo binnen als buyten de stadt remorerende, een groot verraet voorhadden ende van voornemen souden syn, ons alle tesaamen op sekeren nacht, door haer daertoe vast te stellen, op het onvoorsienst te overvallen en om 't leven te brengen, en dat om hetselve na haer intentie te beter uyt te voeren, een goet aental conspirateurs soo nu en dan by kleen partytjes binnen dese stadt comen ende hun soolange by haare complicē verbergen souden tot den vastgestelden tyt, alswanneer dan voorts den Bantammer, door wien zy tot dese seditieusen aanslagh opgeruyt en omgekoght waaren, mede soude maeken een kloeke maght aen diverse zyden omtrent de stadt vaerdigh te hebben, om, terwylen dese verraders vanbinnen besigh waaren een der poorten te verkrachten, ook vanbuyten aen te vallen en haer alsoo van alles meester te maeken, voordat men terdegen tyt soude hebben sigh in de wapenen te konnen begeven om het onverwachte geweld te konnen tegenstaen. Dese saeke Syn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael ende de verdre Heeren Raaden sonder uytstel bekentgemaekt, mitsgaders desen dagh eenigen ⁽¹⁾ der medewustigen binnen 't casteel geroepen, door d'E. Heere Directeur Generael nauwkeurigh ondervraeght, voorts onder de gemeente eens bedecktelyck na de voornaemste conspirateurs vernomen, op haer doen en laten nu eenigen tyt herwaerts oogmerk genomen ende het opgeven der aenbrengers van geen sonderlingen belangh off gewichte, dat na soo grooten opgeven gelyckt, bevonden zynde, soo is wyders het werk gesecreteert en eenlyck gelast, allomme aen de poorten ende de verdre wagtplaatsen scherpe toesicht en wagt te houden en gedurigh soowel by daegh als by nacht op hoede te syn, sonder ons over dit uytstroysel eenige bekommeringe te laten aanleunen, als gesustineert werdende dit wel door eenige Bantamsgesinde zy gedivulgeert, om te sien hoedanigh men sigh soude komen te dragen, en welk gevoelen wert versterkt door den tamelycken goeden toestant waerinne wy ons voor jegenwoordigh hier ter stede nogh bevinden, want alschoon zy al voornemens moghten zyn een sodanigen conspiratie in 't werk

(1) Er staat: *eeniger*.

te stellen, soo soude onder den zegen Godes in plaetse van eenigh voordeel door haer niet anders werden behaelt als hun eygen ruine en een gewisse doot, waerom oock in geenendeele kan werden geloofd, sulx by dat boose, maer eghter bange volk oyt ondernomen sal werden etc.

Heden voordemiddagh extraordinary vergaderingh beleyt zynde, is onder andre saeken van meerder belangh op 'tvoordragen van d'Eerwaerde kerkenraet deser stede goetgevonden, in plaetse van acht voortaan te laten nomineren ende te verkiesen een getal van thien ouderlingen, omdat de gemeente langer hoe grooter en gevolgelyck den dienst oock dagelyx swaerder wert, en somwylen eenige van Comp^a dienaren tusschentyden na elders werden versonden etc.

Wyders is oock den Portugezen capiteyn Jose Viera de Silva, jongst met syn scheepje St. Pedro van Maccao alhier ten handel gekomen, tolvryheyt vergunt van de kleeden, by hem ten bedragen van 800 rd^a van d'E. Comp. gekocht, en dat uyt goede insighten, dogh sonder consequentie.

Voorts oock door d'E. Heer Extraordinary Raet Willem van Outhoorn in raade synde gebraght de notulen, omme daerop te doen de rescriptie op verscheide gewichtige saaken in de waerdige provintien van Amboina en Banda, soo is na aendaghtige deliberatien op 'teen en 't ander alsulx geresolveert ende besloten, als onder den dagh van heden by het resolutieboek deses casteels omstandigh uytgedrukt en ternedergesteld zy.

10 d^e. Diep in den avondt komt alhier met de chialoup den Orangieboom van Indermayo etc. te verschynen den oppercoopman en commandant Jacobus Couper sonder schryven ofte rapport maer met eenige bylaeghjens van weynigh belangh ende ten principalen dienende tot zyn Ed^e jonghste schryven, gedateert 13^{en} December anno verleden, zedert hetwelcke derwaertsover niet nader bysonders off noterenswaardigh voorgevallen waare etc.

Dewyle de alhier remorerende Maccassaaren, tesamen sterk in ruym 150 koppen, d'E. Comp. in dese gelegentheyte des tyts wel konnen te stade komen, soo is goetgevonden deselve tot haer nodigh onderhoudt nevens en als andre inlandse soldaten toe te voegen een maendelyxe besoldinge van drie rd^a yder en Dain Matara als derselver hooft (dogh onder het hooger gesagh van den hier aenwesenden gewesen Coninck van Goa, Crain Bissee) in de qualiteyt van luytenant 15 rd^a, ingaende van primo November des voorleden jaers, zedert wanneer deselve in dienst aengenomen off gebruyckt zyn geworden, 'tgunt den Heere Directeur Generael als onder syn Ed. toesicht sal bestellen en besorgen etc.

Staende de ordinary vergaderinge mede gesproken wesende wegens de horrible moort, door de Bantamze Pangiran Jaja Ingerat aen het volk van de weerloose veerschuyt van de Maronda laast begaen, ende de sleghte excuse off verontschuldighingh die den jongen Sulthan soo voor sighselfs als syn vader den ouden Sulthan dierwegen heeft laten doen, soo is na aendaghtige deliberatie goetgevonden en verstaen, gemelte jongen Vorst door den tolck Huygh Boy mondelingh, en dat sonder veel omstandigheyt noghte eenige de minste bedreyginge, te laten aenseggen, dat haare verontschuldighingh sal konnen werden aengenomen als wanneer

sy over den bovengeciteerden ouden moordenaar en syne compliceen de regtvaardige straffe laten gaen ofte denselven na herwaerts te dien eynde opzenden, besyden dien daer nogh byvoegende, dat het ophouden en geweldelyck besnyden van de 5 overgeloope Nederlandze jongens mede wert gehouden en aengesien voor een verbrekinge en schendinge des goede vrede etc.

Wyders is op 't voorstel van d'Heer Gouverneur Generael tot versekeringh van dit hooftcasteel nodigh en dienstigh geaght de huysingen en thuynen, hierbuyten aen de oostzyde te dicht op hetselve staende, wegh te royen en een open pleyn tot een ruyme uytzicht te maeken, ende tot dien eynde van Syn voornoemde Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens tot een redelycken prys in te koopen de erven, die aldaer gelegen en Syn Ed^e. toebehoorende syn, van de stadsbuytenbarm aff tot aen de groote thuyn van gemelte Syn Ed^e. toe, zynde een breete van ... en een diepte van ... roeden (*).

Heden syn op de gedane nominatie van d'Eerwaerde kerkenraet in plaets van d'affgaende in de gemeente deser stede verkooren tot ouderlingen en diaconen broederen voor dit loopende jaer de volgende mannen, als:

tot ouderlingen:

Andries Kleyer, doctor.....	}	uyt Comp ^e . dienaren;
Adriaen Stryckersbergh, meester		
Wilhem ten Rhynen, doctor...		
Cornelis van der Duyn.....		
Michiel Dibbé (*), meester.....	}	uyt de borgers;
Joan Soury.....		
Harman van Klencke en		
Gabriel Nacke.....		
by Adriaen van Beekum en Dionys Kelck, die continueren;		

en tot diaconen:

Anthony Weyts.....	}	uyt Comp ^e . dienaren;
Pieter Verdiere.....		
Christiaen Quickelenburg		
Dirk Dirckszen Muller..	}	uyt de borgers;
Pieter de Cock.....		
Willem Dunlopes en		
Jan Poveret.....		
by Henric Krieke, Gerrit Cox en François Gaddee, die continueren.		

11 d^e. Den capiteyn der Maleyers Abdul Bagus aghtervolgens het besluyt,

(*) De getallen laat het HS. open.

(*) In de resolutie: *Michiel Dubee*.

op den 4 deser in Raade van India genomen, een ronde hebbende gedaen tot Tangerang en Ontong Java toe, op de scheydspaalen van 't Jaccatraze en Bantamze jurisdictie, om te sien off sikh aldaer binnen deselve geen Bantammers, 'tzy gewapent off ongewapent, onthoudende waaren, soo comt denselven alsnu weder terugh, relaterende de landeryen allomme in goeden stant bevonden en geen onraet nogh eenige Bantammers vernomen heeft.

Des namiddaghs vertreckt den sergeant Jan Bervelt vanhier met een inlands vaertuygh na Tanjongpoura, om vandaer wyders na Pagagadin op te gaen, medenemende een instructie tot desselfs naricht mitsgaders ook een briefken, aen den luytenant Hendrick van den Eeden in de veltschanse tot Tanjongpoura geschreven, beyde ten meerendeele op een sin uytkomende en eenlyck bevattende een bevel, dat den luytenant voormelt sikh perzoonel van Craoan sal hebben te transporteren na Pagadin voormelt, ingevalle het maer twee dagen reysens vandaer gelegen zy, dogh verder wesende, dat hy alsdan thuysblyven ende den sergeant Bervelt derwarts opsenden sal om den sergeant Nicolaes Cristiaensen te vervangen en voorts met de Balyers ende de 36 inlandze militairen nae Sammadangh op te gaen etc., met verdre recommandatie dat den meergemelten sergeant de nieuwe Balyze onderdanen met alle modestie en discretie sal dienen te handelen, sonder deselve, soo het Comp^s gesagh en respect gedogen kan, eenige de minste redenen van misnoegen te geven, om haer dusdoende des te beter tot d'E. Comp. te gewinnen en in hare heerschappye en regeringe smaek te doen krygen.

Des namiddaghs is in 't verre gesicht voorby dese stadt gepasseert seker Portugees scheepje, komende uyt Maccauw, de wil hebbende na Liffauw off Larentouca op Timor.

In den avondtstondt vertreckt uyt dese rheede de nieuw opgetimmerde chialoup de Luypaert, om tusschen de rivieren Maronda en Craoan eenigen tyt over en weder te kruysen tot beveyliginge der stranden tegen de Bantamze rovers en moordenaers, hebbende den stuurman Jan van Es, 't selve als hoofdt commanderende, een schriftelycke memorie tot desselfs naricht ontfangen, eenlyck bevattende een ordre om de stranden tusschen beyde genoemde plaetsen schoon te houden, tot bescherminge en bewaringe van de Bataviaze visschers en andre over en weder vaarende hout- en santvaertuygen, dogh sonder evenwel de Bantamze vaertuygen, die men moght komen te ontmoeten, vooralsnogh eenige hindernisse ofte belet toe te brengen, indien se hun niet eerst vyandtlyck komen aen te stellen, maer sy hun in de minste feytelykheyde vergrypende, deselve alsdan, voor publike moordenaers, verbondtschenders en vyanden volgens het algemeyne recht der volckeren geweldelyck aen te tasten, te ruineren, doot te slaen, off gevanckelyck op te brengen, soosals het best sal willen vallen etc.

12 d^r. Even over de middagh keert den bottelier en tolck Huyg Boey met een Javaens vaertuygh weder na Bantam, medenemende twee briefkens, 't eerste aen den resident Willem Caeff en 't ander aen den Engelsen agent meester Robert Parker, luydende het eerste aen St. Caeff in substantie aldus:

dat Haer Ed. uyt het jongste schryven wel hebben verstaen het gepasseerde

op Bantam alsmede het aldaer swevende gerucht dat den ouden Pangiran Jaja Ingerat soude hebben afgeloopen seker Nederlandze chialoup met 13 personen bemant etc., dogh dat wy tot noch geen kennisse hebben een sodanigen chialoup door haer afgeloopen zy, maer wel wegens de open schuyt ofte het vaertuygh van de Maronda, dat men eenige dagen verleden omtrent Bacassy sonder volk en voorts ledigh heeft vinden dryven, ende waerom dan ook wert geloofd, dat hetselve 't ⁽¹⁾ vaertuygh zy waeraen het bloedige schelmstuck is gepleeght, en den moordenaer Jaja Ingerat 't selve een chialoup genaemt en 't getal der personen (die maer 7 sterk waaren) tot op 13 begroot heeft, om te doen schynen evenoff door hem een dappere saecke uytgereght was, daer noghtans voor 't naest te praesumeren zy dat ze die weerloose menschen, misschien in 't minste op het schelmstuck niet verdaght, al slapende hebben vermoort;

dat Haer Ed. dienstigh geaght hebben op de verontschuldighingh, door den jongen Coninck soo voor sighselven als syn heer vader gedaen nopende de bovengeciteerde moort, dat die in 't geheel buyten haer beyder kennisse en voorweten door Pangeran Ingerat soude wesen begaen, vooreerst en sonder eenige omstandigheden ofte de minste dreygementen door den tolk Huygh Boy niet anders te laten antwoorden, hoe wy die haare verontschuldiginghe sullen kunnen aennemen, ingevalle zy over den moordenaer ende syne complicen de verdiende straffe laten geschieden ofte deselve ten dien eynde aen ons herwaerts opsenden, met verdre byvoeginge dat den jongen Coninck, hoedanigen goeden semblant hy ons oock thoont, soowel als syn vader voor een verbontbreker aengesien en gehouden wert, als hebbende sigh niet ontsien de 5 overgelopen Nederlandze jongens en nogh twee andre Nederlanders geweldelyck te laten besnyden onder bedreyginge van de doot, latende dan voorts sonder veel woorden te maeken de saeken hierby berusten ende de Engelsen, Deenen, Françen en andre natien in haer verlangen hoedanigh dese saeken hier voort sullen werden opgenomen, sonder omtrent deselve eenige omstandigheden te gebruycken.

Volgt den inhoud van het briefken aen den Engelsz agent M^r. Robert Parker voorgeciteert.

Aen de Heer Robert Parker, Agent wegens de Honorable Engelse Oost Indize Comp^e tot Bantam.

Ed. Heer.

Het briefken, door UE. in 't particulier den 14^e December jongstleden aen ons geschreven, houdende eenlyck versoeck om voor UE. reeckeningh twee prauwen met 10 picols amphioen na Java's Oostcust te mogen afzenden, hebben wy wel ontfangen, dogh en konnen daerop niet anders antwoorden,

(¹) Dit lidwoord ontbreekt in het HS.

als dat wy onvermogens zyn UE. versoek en begeren dienaengaende te voldoen, nadien het verkopen van lywaten en amphioen onder het gebied van den Sousouhounangh aen de Nederlandze Oost Indize Comp^e is vergunt en toegestaan als een voorreght in erkentnisse van vele gedane diensten aen Zyne Mayesteyt om redenen, die UE. niet onbekent konnen zyn en in UE. aen ons overgesonden brieff duydelyck geciteert werden, en off wy alsochoon voor ons selven gequalificeert waaren, gelyck wy niet en zyn, daertoe consent te gedragen, soo en souden wy sulcx ten reguarde van den Sousouhounang in geenendeele konnen verstaen ten aensien van de veelvuldige vyantlycke actien, door die van Bantam in de landen van Syn Mayesteyt en aen desselfs onderdanen gepleeght, en waerin by haer nogh al even onregtvaardigh en hertneckigh wert gecontinueert, behalven dat nu ten vollen gebleken heeft ende aen al de werelt genoeghsaem bekend is de hulpe ofte adsistentie, die zy aen zyn rebelligen onderdaen en bitteren vyandt Troena Jaja hebben gedaen en bewesen, en waerom oock den Sousouhounang die van Bantam niet anders en kan aghten ofte aensien als openbaare vyanden en verstoorders van syn rust en ryck, 't welk hy sonder haer toedoen en verhinghing ongetwyffelt al lange in vorige vredigen standt soude hebben herstelt; sulx UE. wel sullen konnen oordeelen, dat wy mede niet en syn bevoeght licentie te geven dat de Bantammers, schoon al met UEd. amphioen, in Syn Mayesteyts havens en landen souden aenkomen en handelen, en daerom versoeken wy gedienselyck dat UE. ons onvermogen gelieft te excuseren, en wy sullen in andre gelegentheden noyt nalaten te doen blycken dat wy syn

(Onder stont:)

Ed. Heere

UEd. dienstvaardige en bereydwillige dienaren

(Was geteeckent:)

R. VAN GOENS.

..... (¹).

BALTHASAR BORT.

W. VAN OUTHOORN en

JOAN^e CAMPHUYS.

(Tersyden:) Batavia in 't Casteel den 12 January 1679.

Omtrent de clocke twee uyren na de middagh komt alhier van Tanjongpoura met 2 canoas langhs de strant te verschynen seker Batavias borger, Jan Forcees, met 3 Nederlandze en 4 inlandze soldaten, expresselyck door den luytenant Hendrick van den Eeden affgesonden met een missive, op eergisteren gedaghteeckent, van een

(¹) Bij onderteekening van officiele stukken wordt de rangorde der Raden steeds in het oog gehouden: is er een (hier de Directeur-Generaal Speelman) niet aanwezig, dan wordt de plaats opengelaten waar zijn naam had moeten staan. Eigenlijk had na Bort's naam ook eene open ruimte moeten zijn voor Hurdt, maar die was al zoo lang absent.

16 zeevarende, 14 militairen, 4 vrouwen en 2 kinderen verbleven ende daerentegen maer weder 12 matroosen en 9 zoldaten aen boort gekomen zynde, soo brengt deselve bodem hier nogh te lande een getal van 264 zielen, te weten 206 zeevarende, 57 militairen ende een vrouw, ende bestaet wyders desselfs vaderlants cargasoen in:

67465 guldens contant;

4505 £ quicksilver;

307 £ rouwe barnsteen;

3248 £ fermilioen;

33 stux verscheide laeken;

190 vaten vlees;

130 vaten speck;

112 halve pypen mom;

70 vaten haentjesbier;

50 halve amen olyvenoly;

voorts eenige crameryen, equipagiegoederen, medicamenten, gereetschappen etc., gesamentlyk bedragende..... f 181694:8:8.

De advisen, daarmede uyt het vaderlant overgebraght, syn de dubbele, bevorens per de Burgh van Leyden ontfangen, insonderheyt de ongeteekende concept generaele missive der Heeren Zeventienen van May voorleden jaers, dogh van de pl. gesaghebber Hendrick Crudop en raet in 'tfort de Goede Hope hebben daarmede een nader adviesje erlanght, gedaghtee kent ultimo October anno passato, niet notabels vermeldende.

Dewyle de voorgenomen tocht van den sergeant Jan Bervelt over Tanjongpoura mits de schielycke veranderinge aldaer voorgevallen niet raedsaem kan werden geoordeelt na Pagagadin te laten voortgaen, en eghter nootsaekelyck zy deselve door een anderen wegh wert voortgeset, 't sy om vandaer voorts na Sammadangh op te trecken ofte onse 36 inlandze militairen, soo deselve door de Balinesen verlaten moghten zyn, weder veyligh aff te brengen, soo vertreckt gemelte sergeant nu aghtervolgens het nader besluyt, op gisteren in Raade van India genomen, in 't vallen van den avondt met de chialoup d'Orangieboom na Pamanoekan off Indermayo, om van een dier plaetsen den optoght na Pagagadin te doen, ofte daeromtrent sodanigh te handelen als na de toedrigt en gestalte der saeken best en dienstigst sal bevonden werden, gelyck nader by het onderstaende briefken, door Haer Ed. aen den luytenant Jochem Michielsen tot Indermayo ofte by syn abzentie aen den schipper Bayer Visch voor Pamanoekan geschreven, kan werden gesien, luydende in substantie aldus:

dat dewyle voor seker wert gesecht de Balyers van Goedoegoedou, Cijero etc. na Sammadangh sullen opgaen en, albereyts Pagagadin ingenomen hebbende, sonder verder te willen gaen weder affgetrocken en na huys gekeert zyn, Haer Ed. niet buyten bedughtinge blyven dat den sergeant ende de 36 inlandze soldaten, aldaer door hun alleengelaten, wel in ongelegentheyt soude kunnen vervallen, temeer doordien de Javanen op Tanjongpoura onder haer hooft Wiera Saba sikh oproerigh aengesteld en Comp' onderdanigheyt ontrocken hebben, ende dat mitsdien, de saeke sodanigh bevonden werdende, Haer Ed. goetgevonden hebben te ordonneren op het

alderspoedighste ons volk van Pagagadin aff te trecken en dusdoende voor alle quade en slinxse toevallen te versekeren, eghter met dien verstande ⁽¹⁾, indien de Balyers nogh op Pagagadin en willigh moghten zyn, alsdan den sergeant Bervelt derwaerts te laten opgaen, om soo voorts den tocht met hun na Sammadangh aff te leggen, latende den sergeant Nicolaes Christiaense terughkeeren en middelerwyle op het aldernauwkeurighste vernemen waer den sergeant Joannes Siepman en syn geselschap vervaeren magh wesen, van hetwelcke, alsoock van het verder gepasseerde ende den toestant der saeken aldaer, dan sonder uytstel advys gegeven moet worden, daertoe de nu overgaende chialoup d'Orangieboom sal dienen.

Heden nademiddagh zyn de 17 Javanen, op gisteren in arrest genomen, na gedane examinatie aen het verraet, door den rebel Wiera Saba ende de zyne op Tanjongpoura begaen, onschuldigh bevonden wesende, weder gelargeert en op vrye voeten gestelt, uytgenomen een, die nogh in heghtenisse wiert gehouden tot nader bescheyt van Tanjongpoura, als door zyn mackers synde beklapt dat hy van 'tvoorgenomen exploict op de veltschanze aldaer eenige kennisse soude gehadt hebben; dogh niet seer nauw bewaert werdende, is hy mede losgeraekt en stillekens doorgegaen.

Op den 10 deses ten hooghsten nodigh geaght wesende tot opruyminge van 't casteel Batavia van Syn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens in te koopen de erven, aen de oostzyde van hetselve casteel gelegen, ende welgemelte Zyn Ed^l. op gisteren in vergaderinge hebbende verthoont een pertinente reekeninge hoeveel deselve gesamentlyck hebben gekost, uytkomende op een capitael van 9969½ rd^r, soo is alsnu met eenparige stemmen goetgevonden ende verstaen, gemelte penningen uyt Comp^s cassa aen Syn Ed^l. volgens die opgegeve reequeningh te laten voldoen.

Ende omme den Agtbaren Raet van Justitie weder met een eminent president te voorsien, is alsnu eenparigh verstaen daertoe uyt dese vergaderingh te versoeken ende te eligeren d'E. Heer Ordinaris Raet Balthasar Bort, die hetselve dan ook bereydwillich aengenomen heeft.

14 d^e. Omtrent de middagh arriveert te deser rheede van Sumatra's Westcust het jaght de Schelvish, medebrengende een missive, in dato 8 January door den Commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raet uyt Paddangh aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, in sigh bevattende den tamelycken goeden toestandt aldaer, synde de saeke der hontgenoten ten meerendeele gebleven in de vorige termines, dogh omtrent Baros merkelyck verbeterd door het gevangen krygen van eenen Radia Lella Wangza en Bandhara Moeda, beyde rebellen en verstoorders van de algemeyne rust, als hebbende sigh den eersten op gemelte Baros als Panglima Radia opgeworpen en voorts met syn macker en verderen aenhangh verscheyde leelycke actiën gepleeght, over hetwelcke zy dan ook door de lantraet zyn gedoemt om levendigh over boort geworpen en in 't water versmoort te werden, dogh was het gewysde door d'E. Commandeur en raet sooverre versaght, dat ze in plaetze

(1) Er staat: *verstaende*.

van dien in een eeuwige ballingschap souden gaen ende tot welcken eynde zy dan met geciteerde jaght de Schelvisch herwaerts opgesonden zyn om voorts te syner tyt na de Caep de Bonne Esperance versonden te werden, synde de missive van alsulcken verderen inhoud als by het aenkomende briefboek en 't verbael nader kan werden gesien, en bestaet de medegebraghte ladinge van de Schelvisch in:

144¹/₂, & camphur;

92482 ponden diverse benzoin;

81 halve amen clappusoly, bedragende met den anderen / 47388:6:4.

Nademiddagh komen alhier over landt van Pagagadin en Tanjongpoura te verschynen den Mardycker benevens de 4 Balyers ende de 2 Javanen, hiervooren op eergisteren in het briefje van Tanjongpoura gemelt, relaterende dat ze, van Pagagadin op Intche Karrangh aengekomen wesende, aldaer door den regent seer wel waaren ontfangen, die haer oock nodighde om in die negorye te willen vernaghten, 't welk by haer aengenomen ende gesamentlyck om haer avondtmael te doen nedergeseten zynde, wierden se (') door desen trouwloosen regent verselt met nogh wel 50 à 60 Javanen overvallen, meynende haer tesamen te vermoorden, dogh de plaetse daer se hun bevonden wat engh en zy ten eersten vaerdigh by haer geweer wesende, stelden sigh soo dapper ter weer, dat ze na 't nedervellen van dien schelmzen regent mitsgaders een van syn volk en 't quetzen van verscheyde andre (dogh met verlies van 2 onser Javanen) middel kregen, buyten de negorye boschwaert in te geraeken, alwaer se door de donckerheyt des naghts verdoolde, maer eyndelyck na veel omswervens op een padt quamen, dat recht op de negorye aenliep, 't welk dan ingeslagen en weder aen de vlackte voor deselve negorye gekomen zynde, resolveerde de Balyers weder op deselve in te breken om de moort, aen haer twee medemackers begaen, te wreken, en dan voorts het geheele gehughe in kolen te helpen, 't geen door den Mardycker ernstelyk wiert affgeraaden, haer voorstellende de hachlyckheyt der zaake, als sullende ongetwyfelt dese moordenaers, ruym 60 mannen en vry meer sterk, op hoede gevonden worden en zy alsoo gesamentlyck in een gewisse doot komen te loopen, die sy nu nogh gelucklyck waaren ontsnapt; hierdoor dan van voornemen verandert zynde, begaven hun weder terugh op wegh nae Tanjongpoura, alwaer se na veel suckelens ten laesten aenquamen, vandaer herwaerts brengende een missive, door den lieutenant Hendrick van den Eeden den 8^e deses uyt de veltchans, mitsgaders nogh een andre missive in dato 22^e December anno passado door den sergeant Nicolaes Christiaensen uyt Pagadin, beyde aen den E. capiteyn Willem Hartsink geschreven, zynde de eerste van geen noterenswaerdigen inhoud ende de 2^e in sigh bevattende een omstandigh verhael wegens de aenkomst en bevindinge van saeken op Pagagadin voormelt, alwaer den meer geciteerde sergeant met behulp van de inwoonders en 30 Javaanen, door den opperregent van Chebet, Wiera Soeta, aldaer gelaaten, een defençive pagger opgeworpen hadde, vermits hy door Sacra Jouda en alle de andre Balyers verlaten was sonder daarvan eenige de minste redenen te geven, niet anders konnende

(') Er staat: *wierdende*.

begrepen werden, ofte zy moghten weder terughgetrocken zyn uyt oorsaeke den sergeant hem ende zyne medehooffden hadt zoeken te verhinderen de onhebbelycke handelinghe, die door haer, soo in 't rooven en steelen als anders, omtrent de arme inwoonders van die plaetze wierden gepleeght ende soomede omtrent de Sammadangze vrouwen, die daer gevancklyck gehouden en nu op vrye voeten gestelt waaren, 't gunt Sacra Jouda al vrywat scheen te spyten, als sullende liever daarmede selver na syn eygen welgevallen in de boght gesprongen en gehandelt hebben; en wat nu belanghde het vertreck ofte de terughkceeringe van 't hooft der mede-opgetrocken Javanen, Wiera Soeta voormelt, die hadt men syn afftoght, hoewel ongeerne, wel moeten consenteren, omdat hy ende de zyne bevreest waren dat Sacra Jouda, weder thuysgekomen wesende, niet nalaten soude in hun affwesen haare negoryen te berooven, de vrouwen te schenden en allerhande andre overlasten te bedryven en waerom zy dan, om sulx te verhinderen en voor te komen, hem kort op de hielen waaren gevolcht, evenwel onder beloften van vooreerst niet verder te sullen afftrecken als tot het dorp Seewony toe, om daer aff te waghten en te sien werwaerts de Balyers hun soudon begeven en daerna dan ook haare saaken aen te leggen, 't sy om weder na huys ofte na Pagagadin te keeren, zynde voorts de opgeworpe pagger in Pagadin geheel vaerdigh geraekt, met eenige stucken metael canon (die men daer hadde gevonden) voorsien ende van sodanigen sterkte dat men voor geen aensienlycke Javaenze maght, ja, al bestondt ze uyt 1000 mannen selff, behoefde te duchten, en waerom den sergeant Nicolaes Christiaense te dier plaetze oock soude blyven posthouden tot Haer Ed. anders soude gelieven te ordonneren, schoon oock de 50 Javanen, door Wiera Souta tot adsistentie der onse aldaer gelaten, almede stillekens doorgedaen en vertrocken waaren.

Desen namiddagh wert hier door seker Engels jongelingh, met een Javaens vaertuygh van Bantam overgekomen, aen Syn Ed^t. d'Heere Gouverneur Generael een klein brieffjen overhandigt, op gisteren door den Engelsen agent m^r. Robert Parker aen gemelte Syn Ed^t. geschreven, luydende na gedane vertalinge uyt het Engels van woorde tot woorde aldus:

Reght Eerwaerdige.

Ik moet altoos erkennen de groote obligatien die ick Uw Excellentie schuldigh ben, soo wel in 't verleenen aen capiteyn Wildy alle hetgene hy voor syn schip doentertyt van nooden hadde, als ook aen myn toe te laten aff te schepen eenige weynige vaertuygen waertoe ick alhier bysondere gelegentheyte toe hadde, voor alle hetwelke ick Uw Excellentie grootelyx ende onderdanighlyk bedancke, ende synde aengemoedicht door Uw Excellentie goetheyt en genereusheyt en hebbende een gedeelte amphioen onder myn handen, welkers verkopinge alhier verboden is, en geen andre marckt sigh presenterende als d'oosterze havens van Java, dewelcke meest tegenwoordigh onder UEd. gebiet zyn, veroorsaecte mynselfen te verstouten om 8 dagen geleden U Excellentie ende den raedt door een brieff te versoecken, myn te

verleenen deselve gunste die, gelyck ick daervan onderricht ben, UEd. aen verscheyde Chinesen, en die nogh tans alhier woonachtigh zyn, niet geweygert hebben, dewelke is, om my verloft te verleenen, met een kragtige ordre aen U Excellenties officieren, om vryelyck te mogen disponeren over thien picols amphioen in twee prauwen dewelke my toebehooren, indien deselve bygeval in eenige U Excellenties havens moghten komen, verhopende hiermede geensints d'E. Comp^a prerogativen noghte U Excellenties privilegie tegen te gaen, ende dat een Engelsman ende besonder ick, die nergens in soeke U Excellentie te ontrusten, sooveel vrydom en respect magh genieten in U Ed^a gebiet als een Chinees off eenigh ander vremdelingh wie hy oock zy.

In hope dan zynde dat dese vrundschap my niet zal geweygert werden, soo sende ick den brenger deses m^r. Chouwne om U Excellentie op te waghten ende derselver ordre mede te brengen, aen dewelke ick onderdanigh versoeke dat Zyn Excellentie deselve gelieve te laten geven.

Ik ben ten hooghsten beschaemt dat ick Syn Excellentie soo moeyelyck valle, waervoor ick van U Excellentie vergiffenisse versoeke en sal in het toekomende traghten, met alle hetgene dat in myn maght sal wesen, om diergelycke onbehoorlyckheden voor te komen ende my benaerstigen dese gunste waardigh te maeken in alles dat myn voorkomen zal daarmede ick U Excellentie sal kunnen dienst doen, aen wie ick toewensche een gelucksalige nieuwejaer, goede en geluckige uytkomste in alle U Excellenties gewichtige saeken, omdat ick waerlyck ben

(Onder stont:)

Regt Eerwaerdige,

U Excellentie seer verplichten en onderdanigen dienaar

(Was geteekent:)

ROBERT PARKER.

(Tersyden stondt:) Bantam den 5^{en} January anno 1678/9 (1).

In den avondtstondt komt alhier van Palembangh te retourneren het schip den Eendracht en daarmede ook over den gewesen resident Joannes Schilhoorn, brengende een missive, door d'E. Commissaris Jan van Leene mitsgaders den raet in dato 6 deser maent January met verscheyde bylaagen aen Haer Ed. geschreven, in sigh bevattende den tamelycken goeden toestandt derwaertsover en meteenen ook, dat den resident Schilhoorn voormelt na de opneminge der coopmanschappen en effecten alweder opnieuws een somma van 5581 contante rd^r. op de geltcassa tekortgekomen was, die hy volgens schriftelyke obligatie, daervan gepasseert, hadde aengenomen en beloofd op Batavia aen d'E. Comp. te sullen voldoen, hebbende sigh bezyden dien nogh tebuyten gegaen in 't verleenen van sekere pasceduls strydende tegen d'ordre, hem door den Commissaris van Leene bevorens tot naricht terhantgesteld, gelyck breeder by aengetoge missive in 't aenkomende briefboek

(1) De datum is niet volledig; vergelijk p. 24.

en 't verbael kan werden gesien, bestaende wyders de ladinge van opgemelte Eendraght in:

657000 ₧ swarte peper, tesamen met d'ongelden bedragende / 66284.

16 d^r. Desen avondt den Engelsman m^r. Chouwne, op gisteren van Bantam verschenen, by Syn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael ter maeltijt geweest en wel onthaelt zynde, soo kryght denselven afscheyt en een brieffje, aen syn meester den agent Robbert Parker in antwoordt geschreven op de zyne, hiervoren geinzereert, dusdanigh luydende:

Aen d'Heer Robert Parker, Agent wegens de Honorable
Engelze Oost Indische Compagnie tot Bantam.

Mynheer.

Wy hebben onsselve de eere gegeven van UEd. missive, in dato den 26 December des voorleden jaers aen onse vergaderingh geschreven, te beantwoorden, waarmede wy UEd. vrundelyck versoght hebben, niet ten quaetsten te duyden dat wy genootsaekt waaren UEd. versoeck nopende de 10 picols amphioen, om deselve om de oost met Bantamze vaertuygen te senden etc., te excuseren en daerin geenzints te konnen condescenderen om de gevolgen die door sodanige toelatingen, directelyck tegens d'E. Comp^e. prerogativen strydende, soude komen in te kruypen.

Dogh eerdat UEd. onse missive ontfangen, hebben wy UEd. 2^e aengename letteren van den 3^e January deses jaers, aen myn particulier geschreven, ontfangen, waerin UEd. iterativelyck versoeck nevens het mondelingh rapport van m^r. Chouwne nopende de verkopinge van voorsz. amphioen hebbe gesien, en merkende uyt UEd. cinçere betuygingen, dat de voorschreven thien picols amphioen voor UEd. particuliere reekeningh soude wesen, soo hebben wy, alles willende contribueren om de vaste vrundschap en eenigheyt te cultiveren ende onderhouden, UEd. ernstigh versoeck in consideratie genomen en geenzints deselve willen affslaan maer met genegentheyt inwilligen, met dese restrictie en bepalinge nochtans, dat wy UEd. versoecken, UEd. gelieve met een toevertrouwt persoon de voorschreven 10 picols amphioen herwaerts te senden ende deselve onse administrateurs toe te wegen, alswanneer wy aennemen deselve met onse schepen, die dagelyx om d'oost staen te vertrecken, derwaerts te senden ende tot soo hoogen prys te verkoopen, alsoff deselve ons eygen was toebehoorende.

Wy sullen met de redenen hiervan UEd^e. niet lastighvallen, alsoo wy versekert zyn van UEd. goede discretie en ervarentheyt in de politique saeken, sullende UEd. genereusheyt mede niet konnen lyden dat een minister, aen de bevelen van syn heer gebonden zynde, de intressen derselver soude verwaerloosen ende alsoo een voet geven tot consequentie die Haer Ed^e. niet als op het alderhooghste prejudiciabel en schadelyck soude moeten wesen;

daerenboven is UEd. wel bewust, dat wy in dese verwyderinge met den Sulthan van Bantam geenzints kunnen gedogen dat eenige vaertuygen van Bantam om de oost soude stevenen, om de quade diensten en impressien die zy aldaer aen de onderdanen van den Sousouhounnangh tot ons nadeel plegen. Derhalven versoecken wy UEd. seer vrundelyck, dese onse redelycke presentatie niet aff te wysen, want wy niet verder tot onse verantwoordinge soudon kunnen gaen, sullende UEd. bevinden, dat wy in dese saeke voor UEd. intrest soo wel sullen vigileren als voor ons eygen, en UEd. volcomen satisfactie doen erlangen van het goet vertrouwen, dat UEd. in dese saeke van ons sal gehadt hebben; versoeckende ondertusschen dat UEd. gelieve versekert te wesen, dat wy in toekomende aen niemant, wie het ook soude mogen wesen, dese gunste sullen kunnen ofte mogen bewysen, als directelyck strydende tegen d'E. Comp^e prerogativen en de alliantie, die wy met den Sousouhounnangh aengegaen hebben.

Wy bedancken UEd. seer vrundelyck voor UEd. goede toewenzingen in dit nieuwe jaer, en bidden Godt insgelyx Hy UEd. in deselve naer ziel en lichaem gelieve te zegenen en beyde onse natien soodanigh te vereenigen dat, gelyk wy eens in den godsdienst zyn, wy ook alsoo eens van harten en liefde tot onser beyde langdurige en geruste conservatie mogen blyven.

Hiermede etc.

(Onder stont:)

UEd. dienstplicht en geaffectioneerden dienaar

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(In margine stondt:) In 't Casteel Batavia 16 January anno 1679.

17 d^e. Even over de middagh komt alhier direct uyt Arrakan aen te landen de fleuyt Janskerke, medebrengende een missive, door den resident Balthasar Hinlopen mitsgaders den raet in dato 15 Decemder des voorleden jaers aen Haer Ed. geschreven, meldende den redelycken goeden toestandt derwaertsover en onder anderen mede, dat de stadt van Arrakan door drie swaare branden, op verscheyde tyden voorgevallen, d'eerste in 't hof van des Coninx moeder, de tweede in 't paleys van syn doghter ende de laeste op de lywaetmarckt, ten meerendeele in asch en puynhopen verandert was, gelyck nader by geciteerde missive in 'taenkomende briefboek kan werden gesien, hebbende bezyden dien oock noch overgebracht een briefken door den Arrakanzen Coninck in 't Portugees aen Haer Ed., van hetwelve het translaet hieraghter op de inhalinge sal werden geinzereert, bestaende wyders de ladinge uyt Arrakan in:

214 lasten rys, met d'ongelden bedragende / 4157:16.

d'Eerwaerde predikant Bartholomeus Heynen, by resolutie van den 14 Decemder 1676 aengesteld zynde om tot de gemeynthe Christy in de provintie Amboina te vertrecken en zedert dien tyt op desselfs versoeck alhier verbleven, nu ingedient hebbende seker request, waerby Syn Eerwaerde te kennen is gevende,

mits ruyme tytsexpiratie liever genegen te zyn te repatrieren als nogh na Amboina te gaen, soo is goetgevonden Syn Eerwaerde in syn qualiteyt na het vaderlant te licentieren.

18 d^r. Desen morgen al vroegh komen eenige Javanen over lant van de rivier Chebet, expres affgesonden door de Javaenze hooftten der dorpen Patimoang, Babakan en Sensjoan om Haer Ed. bekend te maeken de zeditieuse actie, door den Tanjongpourazen gouverneur Wiera Saba en syn medestanders gepleeght, tot dien eynde medegebracht hebbende een kleen briefken, door gemelte regenten in 't Javaens aen Zyn Ed^l. d'Heere Gouverneur Generael geschreven, luydende na vertalinge aldus:

Desen brief komt van alle de dienaers van mynheer de Generael, te weten: Singa Derpa, Warga Jouda en Tambachaya.

Wy senden den desen aen mynheer Generael. UEd^h dienaers maken aen mynheer Generael bekend het schelmstuck en het quael van Wiera Saba en dat hy den luytenant van Tanjongpoura heeft willen vermoorden, ja, hy heeft soeken amock te spelen, maer heeft moeten terughkeeren. Wy alle groeten mynheer de Generael. Dit is metter haest, soodat geen briefken van den luytenant op Tanjongpoura hebben konnen haalen nogh affsenden, waerover mynheer Generael wy alle vergiffnisse bidden. Dit komt met grooten haest. Wy alle UEd. dienaren maken dit aen mynheer de Generael bekend, omdat alle onse hoop op UEd^l. alleen is, waerop wy gelooven. Dit is gedaen.

Voor de middagh wert capiteyn Joncker Manipa geordonneert hy provisie weder na syn oude woonplaetse, gelegen aen de strant tusschen Tanjongprioek ende de kleene Maronda, ongevaer 2 mylen beoosten dese stadt, syn verblyff te gaen nemen met de compagnie inlandse soldaten, nieuwlincx door hem gewurven, om aldaer meteenen tegen de Bantamze struykrovers te waaken ende de tynluyden en lantbouwers daeromher voor overlasten te beschermen.

Na de middagh komt weder van Pamanoe kan te retourneren de chialoup den Orangieboom, op 13 deser met den sergeant Jan Bervelt derwaerts vertrocken, medebrenghende een kleen briefken, door den schipper Beyer Visch uyt het jaghje de Smith in dato 13 courant aen Haer Ed. geschreven, eenlyck tot advis:

dat den sergeant Bervelt aenstonts na syn aenkomste tot Pamanoe kan na Pagagadin opgetrocken was om den sergeant Nicolaes Christiaense mitsgaders de 56 inlandse militairen, die door de nieuwe Balinese onderdanen in 't geheel verlaten waaren, aff te haalen en beneden te brengen;

dat de geciteerde Balyers in de landen daeromher gelegen niet anders deden als moeskoppen, rooven en steelen sonder evenwel d'onse op Pagagadin eenighzints te moeyen ofte te beschadigen;

dat men, na den sergeant Sipman en zyn geselschap vernomen hebbende, tot bescheyt gekregen hadde deselve primo January te paerde van Pagagadin na Tanjongpoura terugge vertrocken en zedert daeromtrent niet meer vernomen was;

dat men, dewyle de provisien ten meerendeele geconsumeert waaren, ten naesten eenige leeftoghten van Batavia soude verwaghten mitsgaders oock een kleen getal snaphaenroers om staende het regenzaysoen te werden gebruyckt.

19 d^e. In 't vallen van den avondt wert alhier door seker Javaen een kleen briefken overgebraght, door den Engelsen agent m^r. Robert Parker op 7^e deser, nieuwe styl, uyt Bantam andermael aen Haer Ed. geschreven en uyt het Engels vertaelt dusdanigh luydende:

Mynheeren.

Tot antwoord van de myne 24 des voorleden maents hebbe ick nu d'eere van t'ontfangen UEd. brief van den 12^e deses, by dewelke UEd. gelieft hebben myn versoeck aff te slaen om de redenen (gelyck UEd. seggen) my niet onbekent, ende wat ick alreede in myn brief te kennen hebbe gegeven.

Sooveel het eerste aengaet, ick ben bekommert dat UEd. my schuldigh souden kennen aen sooveel dwaesheyd, want hadde ick geweten off kunnen bedencken eenige redenen waerom UEd. soo een redelycken versoeck souden affslaen, soo en soude nogh myn voorsigtigheyd nogh modestie my hebben toegelaaten om mynselven soo impertinent aen te stellen, nogh UEd. nogh myselven sooveel onnodige moeyten aen te doen.

Ende wat den inhoud van myn brief aengaet, moeten UEd. my ten besten houden indien ick de vrymoedigheyd neme van UEd. te seggen, dat UEd. oversetter UEd. hierin bedrogen heeft, want daer is niet een woort in den geheelen brief 't welk sodanigen constructie ofte sin soude kunnen maeken; ende wat aengaet UEd. my gelieven te seggen van niet gequalificeert te wesen om sodanige licentie te vergunnen, ik weet dat UEd. twee sodanige licentien aen den jongen Koninck van Bantam vergunt hebben, 't welk ick my inbeelde dat UEd. voorsigtigheyd niet soude gedaen hebben indien UEd. daertoe niet gequalificeert en waaren, alsmede aen eenige Chineze cooplyden die doentertyt ende nogh inwoonders van dese stadt zyn, ende beyde, soowel de amphioen als de prauwen die deselve om d'oostust van Java gevoert hebben, syn vanhier vertrocken.

Voor sooveel UEd. weygeringh belanght ten reguarde van Syne Mayesteyt den Sousouhounangs klaghten tegen de harde proceduren van die van Bantam, kan in geenderhande manieren overeenkomingh hebben met hetgeene my belanght, want alhoewel ick mentie hebbe gemaekt van twee prauwen, dewelcke yder Europeen de vryheyd heeft van te mogen koopen ende daarmede te vaaren soowel als de Javanen, soo hebbe ick daerdoor niet gemeent eenige Javanen in deselve, als wel wetende dat een vry schip vry goet ende een onvry schip onvrye goederen maekt, ende dat ick, wat ook moghte gebeuren, onwilligh ende onvoorsigtigh myn effecten soude uytsetten op een onsekerheyd, daer ick het niet gemack kan voorkomen.

Ingevalle de benamingh van prauwen UEd. aenstootelyk is, 't welk ick verhope van neen, soo sal ick myn best doen om een kleyn Engels scheepje off een chialoup te krygen ende doen daer myn amphioen in, ende alsoo doende verhoop ik nogh Syn Mayesteyt te verongelycken nogh UEd. in peryckel te stellen van hem reden tot eenige klaghten te geven, ende sendende myn amphioen op dese wyse, wil ick verhoppen dat UEd. my niet sullen weygeren een ordre aen UEd. officieren, om daerover te disponneren ingevalle het quame te gebeuren dat myn scheepje in eenige van UEd. havens quame in te loopen. Het is een kleyn versoeck ende in myn opinie niet onredelyck, want UEd. syn ten vollen bewust van die groote en geluckige vereenigingh tegenwoordigh tusschen beyde de natien, by welkers kraghte de Hollanders alsooveel privilegien genieten in Engelant, Tanger, Barbados, Virginia, Jamaica etc. als eenigh Engels coopman, uytgesondert hetgene verboden is by 't Tractaet van Navigatie, 't welk lange jaaren voor de vrede gemaekt is, namentlyck verbiedende alleen uytheemsche schepen, maer in Engelse schepen off in ⁽¹⁾ sodanige goederen als sy selfs begeren, sonder eenigh onderscheyt van vryheyt, ende op Bombay ende Madras deselve liberteyt als eenigh Comp^s dienaer soude mogen hebben, ende het is UEd. ook niet onbewust dat in alle articulen van vrede de privilegien ende voordeelen reciproche zyn, ende sodanigh aen beyde zyden behoorde onderhouden te werden; 't welk aendaghtelyck overwogen, verhope ick dat UEd. my op een besondere maniere niet sal weygeren sodanige privilegie, eer ende vrundschap, als UEd. alreede aen andere toegestaen hebben, 't welk ick versoeke dat niet verder magh strecken als tot sodanige havens daer UEd. een absolute jurisdictie hebben om officieren ⁽²⁾ te weygeren off toe te laten aldaer te komen.

Ik versoeke onderdanigh dat UEd. my vergeven dat ick soo driftigh valle omtrent soo een kleyn belangh, ende soo daer eenige goede diensten zyn, daer myn swack vermogen maghtigh soude wesen om UEd. in te kunnen dienen, UEd. sullen my altoos verplichtelyck gereet vinden om dese weldaet te recompenseren ende in alle occagien my te thoonen

(Onder stondt:)

Mynheeren

UEd^{ts} seer gehoorsamen en seer nedrigen dienaer

(Was getoekent:)

ROBERT PARKER.

(Tersyden stondt:) Bantam den 7^e January 1678/9.

20 d^e. Dese voormiddagh wert het brieffken, door den Conink van Arrakan in dato 26 November aen Syn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael geschreven en

(¹) Deze twee woordjes schijnen verkeerd; de zin wordt duidelyk als men in plaats hiervan leest *toelatende* of iets dergelyks. Mogelyk heeft de translateur *allowing* ontcijferd als: *or in*.

(²) Er zal wel gestaan hebben *others*, wat de translateur gelezen heeft als *officers*.

drie dagen verleden met de fleuyt Janskerke hier aengebraght, met de vereyschte plegtigheden door den sabandaer Ocker Ockersen, verselt met de oppercoopliden Brevinck, Couper etc. en schipper van 't schip, binnen 't casteel aen Syn Ed^e. gebraght, staende de comp. militairen in 't volle geweer gerangieert van de hoofwaght aff tot aen de puye van welgemelte Syn Ed^e. woninge. Gemelte briefken in de groote vergaderzaale nae gewoonte overreyckt zynde, soo werden aenstonds drie chergies van de musquetterye en van de punct den Diamant seven kanonschooten gedaen, luydende wyders het translaetje aldus:

Den maghtigen en seer befaemden Coninck van Arrakan, dewelcke onder de Coningen op de werelt is blinckende gelyck de son onder de andre lichten des hemels en wiens groote maght alles onder alle billyckheyt zyne vyanden victorieuslyck overwindt, die heere is van 't goude paleys, de seer befaemste, verstandighste en kloekmoedigh als een zerpent in zee, den Gouverneur Generael, Raedt van India, Ryckloff van Goens, die my gesonden heeft geschencken en een brief, waerinne my versoeckende de vrundschap met de Comp. en ook met den Generael te onderhouden gelyck gedaen heb met den verleden Generael, wiens overlyden my doet gevoelen 't welk ick niet vergeten kan, alsoo hy wist myn vrundschap te conserveren. Wegens den capteyn Balthasar Hinlopen, hebbe niet naagelaaten hem te favoriseren, ende gaen nu twee schepen gelaaden met rys. In aenstaende mousson en laet niet naer schepen te senden, met bekentmakinge van uwe gesontheit.

(Onder stont:) Den 26 November 1678.

(En een weynigh lager tersyden aff des Coninx merk off wapen met roode verwe in eenige characters affgedrukt in een ronde cirkel).

21 d^e. Een weynigh over de middagh komt nogh mede uyt Arrakan te verschynen de fleuyt Westervelt, eenlyck met een nader geleytbriefken, gedateert 25 December des voorleden jaers, door den ondercoopman Balthasar Hinlopen aen Haer Ed. geschreven, gelyck by het aenkomende briefboek kan werden gesien, bestaende voorts syn ladinge insgelyx alleen in:

180 lasten rys, met d'ongelden bedragende / 3515 : 7 : 6.

22 d^e. Des morgens vroegh keeren de Javaanen, op den 18 deses van Chebet over lande hier aengekomen, te lande weder terugh na huys, medenemende twee briefkens, 't eerste door Haer Ed. aen den luytenant Hendrick van den Eeden in de veltschanse tot Tanjongpoura, en het 2^e door den E. capiteyn Willem Hartsinck aen Singaderpa, Warga Jouda en Tambachaya, Javaenze regenten der negoryen op de riviere van Chebet voormelt, geschreven, 't laeste in sigh bevattende een betuyginge, dat het Haer Ed. aengenaem zy geweest, gemelte hooften haer briefdragers na Batavia hebben gesonden om het gepleegde verraet van Wiera Saba bekent te maeken, met een ernstige vermaninge van hy haare trouwe te willen blyven volherden, versorgende oock onse besettinge tot Tanjongpoura met behoorycke montkosten en levensmiddelen, onder beloften voor haare goede debvoiren en

trouwigheyt ten genoegen te sullen werden beloont, behelsende wyders het eerste briefken aen onsen luytenant in substantie 't volgende:

dat Haer Ed. met de terughkomste van den capiteyn Willem Hartsinck alsmede uyt de brieffjens, van tyt tot tyt van hem ⁽¹⁾ van den Eeden ontfangen, wegens den toestandt der saeken op Tanjongpoura, Chebet, Goedoegoedou ende de daeromher gelegene plaetsen omstandigh bericht hebben erlanght;

dat op de bekome kundschap hoe de Balyers, na Pagadin opgetrocken, mits eenige onlusten, tusschen haer ende den sergeant Nicolaes Christiaense ontslaen, niet genegen souden zyn den tocht na Sammadangh te voltrecken, goetgevonden was, den sergeant Jan Bervelt over Tanjonghpoura derwaerts te laten gaen om het commando van gemelte Nicolaes Christiaense over te nemen, even voordat buyten alle verwagtinge uyt het laeste schryven quam te blycken hoe den schelmsen Wiera Saba voornemens had geweest onse besettelingen tot Tanjongpoura alle te vermoorden, sustinerende hy dit quaet al lange in syn gemoet sal hebben gebrouwen, omdat sigh altyt (buyten twyffel uyt vreesse van ontdeckt te werden) soo weygerigh en scrupuleus heeft getoont om persooeneel voor Haer Ed. te verschynen:

dat het, soo men ten rigoreuste wilden procederen, voor den luytenant van den Eeden al wat onverantwoordelyck scheen, den sergeant Sipman en nogh 2 persoonen in off even voor die quade gestalte der saeken van Tanjonghpoura na Pagagadin op te laten gaen, schoon 't ook op zyn eygen versoeck en met een goede intentie moght wesen geschiet, als sullende na apparentie door Wiera Saba's volk verraden en dootgeslagen wesen etc.;

dat Haer Ed. nu ten aldereersten sullen verwaghten een pertinente bekentmakinge, op wat plaetse gemelte moordenaer en syn aenhangh hun onthouden en mede hoe sterck hy zy, als sullende dit godloos schelmstuk niet ongestraft mogen blyven, soo men hem off ymant van syn aenhangh maer komt te aghterhaalen en te attrapperen, gevende meteenen ook advys wegens de sterkte en toestant van onse veltschanse, mitsgaders hoedanigh sigh de dorpelingen langhs de rivier van Chebet tegenwoordigh al comen aen te stellen en te comporteren;

dat die van de negorye Intche Karrangh tenselven daage wanneer Wiera Saba syn vervloekt exploit meende uyt te voeren, ook toeleggh hebben gemaekt om een Mardycker nevens 4 onser Balyers en 4 Javanen om den hals te brengen, dogh dat den regent selve en nogh een ander het leven daerby hebbende ingeschoten, den Mardycker, de 4 Balyers en 2 Javanen, d'andre 2 in den eersten aanval gesneuveld wesende, nogh behouden op Batavia teregtgekomen zyn;

dat dewyle staende het regensaisoen te lande niet veel kan werden uytgericht, den sergeant Bervelt met de chaloup d'Orangieboom na Pamanoekan is gesonden om vandaer na Pagadin op te gaen en onse inlandze militairen aff te halen, off ten waare de Balyers hun alsnogh bereyt en genegen thoonden de voorgenome tocht na Sammadangh te voltrecken, aen hetwelke eghter niet sonder reden ten hooghsten getwyffelt wert;

(1) Er staat: *hen*.

dat wegens de vergrotinge der veltschanse tot Tanjongpoura na 't cyndigen van 't regensaiſoen nader ordre gegeven sal worden, en van de geëyschte medicamenten present sooveel overgaen als de Javanen konden mededragen nevens het copie translaetje van 't briefſken, door haer van de regenten van Chebet medegebragt, en ⁽¹⁾ het antwoord, daerop alsnu toegepast, om tot naright te dienen;

dat den luytenant van den Eeden mits desen wert gerecommandeert sijn voor de Bantamze rovers en schelmen in defentie te houden en gedurigh voor haer listen en openbaer geweld wel op hoede te zyn, middelerwyle niet nalatende de hooſſden der dorpelingen langhs Chebet wel te beyegenen en met modestie te handelen, haer somtyts soowat carresserende, om daerdoor te williger te mogen werden onse besettelingen met leeftoght etc. te versorgen etc.

24 d^r. Weynigh tyt na de middagh verschynt hier een Chinees handeljonck uyt Chincheeuw in China, wetende den annachoda ofte schipper niet besonders te relateren wegens den toedright en stant der saeken in dat groote ryck, dogh heeft deselve medegebragt een klein briefſken, door seker Chinees coopman uyt Chinzeeuw off Hockzieuw aen den Chinees coopman en ingeseten deser stede Bonsiqua geschreven, 't welk deselve aen Syn Ed^l. d'Heere Gouverneur Generael verthoont hebbende ende na gedane translatie bevonden zynde te behelsen een kort reëit wegens den toestant van ons volk en Comp^s handel in de stadt Hockzieuw, soo hebben wy niet ondienstigh geaght, schoon het juyst niet voor seker en waarheyt zy aen te nemen, 't selve in desen te laten influeren, luydende aldus:

Tambinco doet de groetenis aen Bonsiqua.

De goederen, die de Comp^s van dit jaer hebben gesonden, zyn op een geringe prys, doordien de wegen gesloten, geen kooplieden afgekomen zyn; daer soude wel hier off daer yets kunnen verkoght werden, maer de grooten en willen 't niet toestaen. Alschoon de mandoryns in Peekin tot de Comp^s genegen zyn, soo willen de grooten van Hockzieuw den handel niet toelaten. Myns oordeel sal der eerst schenckagie moeten gedaen worden. Ik ben verwondert den heer Caesar soo verstandigh en wys is; hy heeft tot driemalen brieven na Peekin gesonden, waerop den handel is toegestaen. Voorwaer, des Keysers herte is goet, maer by gelyckenis, wanneer een vier door de wint verheft wort, moet het met water geblust werden, dogh op 't ernstigh versoeck van den heer Caesar is toegestaen een goeden handel en dat de schepen tegens Chineze nieuwejaer kunnen vertrecken, 't gene versoeck Bonsiqua aen de heeren gelieft bekend te maeken en aenseggen dat daerover niet behouven bedught te wesen. De camphur Baros, die gy my hebt medegegeven om wat goede thee te koopen, hebbe verkoght voor elff tail 't catty, ende de parcallen tegen 8 maas. De groetenisse aen alle

(¹) Dit en ontbreekt in het HS.

vrunden. Alle de Chinesen, die buyten op het lant en aen de zeestrandt gewoont hebben, zyn in de vaste steden getrocken.

(Was geteekent:)

TAMBINCO.

Tegens den avondt vertreckt direct na Sourabaya de chialoup de Nagtegael, medenemende twee brieven, d'eene aen d'Heer Gouverneur Cornelis van Quaelbergh ende den raet in Banda ende d'andre aen d'Heer Gouverneur Robbert de Vicq en raet in Amboina geschreven, om met de daertoe gehoorende bylaagen per de fleuytschepen Lantman en Westeramstel, op den 2^e December des voorleden jaers onder de vlagge van d'Heer Mayor Christiaan Poleman al vooraff vanhier na Java's Oostcust vertrocken, na die provintien voortgesonden te werden, mitsgaders daerbezyden dan nogh een missive aen d'Heer Ordinary Raet, Superintendent etc. Anthonio Hurdt ende den raet tot Sourabaya, zynde de twee eerste in 't afgaende brieff boek en 't verhael onder yders quartier ingeschreven en aldaer onder dato deser te vinden, en luyt wyders de laeste aen d'heer Hurdt en raet ten kortsten in substantie aldus:

dat Haer Ed. niet twyffelen ofte d'E. Mayoor Poleman sal kort na het afssenden van syn brieffken, op 25 der voorleden maent alhier ontfangen, op Sourabaya by d'heer Hurdt aengekomen zyn;

dat middelerwyle met groote vreugde uyt het nader schryven van d'Heer Superintendent Anthonio Hurdt en raet dato ultimo November des voorleden jaers gebleken zy de geluckige victorie en veroveringe der stadt Cadiery, hebbende niet nagelaaten alhier daerover Godt de Heere publycklyck te loven en te dancken en allomme vreughdevuyren aen te steken;

dat de manmoedige debvoiren, door d'heer Hurdt ende syne byhebbende officieren tot het bemaghtigen van die stadt aangewendt en besteeft, mits desen werden gelaudeert, onder belofte van deselve in geheugnisse te sullen houden om se te syner tyt honorabel te erkennen en te beloonen;

dat ook in favorable gedaghte sal werden genomen 't gene de Heere Superintendent Hurdt in faveure van den E. capiteyn François Tack heeft geschreven, over dat zyn E., de oude kayserlycke Madjapaytze goude kroone in handen gekregen hebbende, deselve ongeschonden overgelevert hadde, voor hetwelcke gemeynt wert dat den Sousouhouanangh aen meergemelte E. Tack ook wel een eerlycke recognitie schuldigh is;

dat alhoewel Syn Hoogheyt sigh niet wel tevreden heeft gethoont over 't plonderen der beuyt binnen Cadiery, deselve noghtans door Haer Ed. aen onse Europische militie seer wel wert gegunt, als hebbende die door haare dappere kloekmoedigheyt wel dubbelt verdient en voor Zyn Hoogheyt dese redoubtable plaetse veroverft, dat voor hem van vry wat meer belangh en importantie is, als sullende ongetwyffelt den meesten beuyt hem vanselfs wel weder in handen komen, temeer se voor 't grootste gedeelte onder syn eygen Javanen was schuytende, ingevalle hy sigh maer in 't vervolg zynen ryksaaken na behooren met yver en ernst komt te comortereren, tot hetwelcke hy ook gedurigh moet werden vermaent en opgeweckt;

dat Haer Ed. geenzints twyffelen ofte d'Heer Superintendent Hurdt en raet sullen insgelyx by haaren kloekmoedigen yver tot een korte voltreckinge van 't onderhandze werk blyven volharden, daerom onnodigh aghtende ten dien belange eenige nadere ordre te expedieren, als werdende alles haer E. gerustelyck aenvertrouwt, onder onfeylbaare hoope dat men met het considerabele recreut, onder d'E. Mayoor Poleman van Batavia afgesteeken, vermogens sal syn geweest den vluchtende rebel Troenajaja syn retraict na Madura ⁽¹⁾ ofte conjunctu met Crain Gillisson ende de Maccassaaren te beletten, ten welcken eynde te wenschen waare, dat het snedige jaght de Flaman tusschen Java en Madura nogh eenigen tyt aengehouden ende soo spoedigh niet weder na Japara versonden was geweest, waeromtrent geoordeelt wert den coopman de Harde het beste overlegh niet heeft gebruyckt;

dat Haer Ed. sigh seer wel kunnen confirmeren met het genomen besluyt om de stadt Cadiery ende de werken, door Troenajaja tot zyn bescherminge gemaekt, te demolieren, gemerckt deselve voor ons ende den Sousouhounangh in 't minste niet te staade konde komen noghte dienstigh zyn;

dat het voorgenomen dessain op 't eylant Madura voor weloverlegh wert aengesien, en sustineren Haer Ed. dat niemant beter tot adsistentie van den Pangeran Adepaty Sampan mede konde gaen als Adepaty Maes Toemappel, omdat hy wegens syn oom, den Javaenzen heyligh Panombahan Maes Giry, al groot vermogen op de inwoonders van dat eylant schynt te hebben, ende waerom dan oock, wanneer men met een goede troep Bougisen onder capiteyn Jan Françen sal gesecondeert en door d'E. Mayoor Christiaen Poleman met een brave maght ondersteunt wesen, aen den goeden uytslag niet seer getwyffelt wert, schoon Troenajaja oock personeel op Madura al overgekomen moght zyn;

dat, de saeken aldaer wel geluckende, gelooft wert dat men met behulp van de Maduresen oock wel vermogens sal zyn de Maccassaaren van Cappar te verdryven ofte tot gehoorsaemheyt te reduçeren, in welcken gevalle den Prince Pougat en Cadjorandj licht niet veel sprongen meer sullen komen te doen, hoewel 't egther een seer goede saake soude zyn dat den laestgenoemde sigh onder den Sousouhounang quame te vleyen off begeven, waertoe het werk wel sal dienen te werden gedirigeert, temeer hy een persoon van groote discretie zy, bezyden dien oock in aghtinge nemende 't gene wegens den Prince Pougat, des Sousouhounanghs broeder, in 't jongste schryven is gerecommandeert;

dat de herwaertskomste van d'Heer Superintendent Anthonio Hurdt Haer Ed. middelerwyle niet onaengenaem sal kunnen zyn, indien de saeken gins maer sodanigh zyn gestelt, dat het vervolg van dien d'Heer Mayoor Christiaen Poleman ofte d'E. Commandeur Saint Martin sonder bekommeringe toebetrouwt en aenbevolen magh werden, 't geen aen het oordeel van syn Ed. ende den raet wert gedefereert;

dat men met verlangen verwacht te verstaen het wedervaaren van de Bantamze grooten met haer volkje, gecommitteert tot het overbrengen van de weduwe van Pangeran Singasarie aen syn broeder den presenten Sousouhounang, die Haer Ed.

(1) Hier zal wel alleen of iets dergelyks overgeslagen zijn.

wenschen dat in onse handen mogen komen te vallen, middelerwyle het te beclagen zy dat de 30 Bantammers, met ontset van kruyt en loot binnen Cadiery gekomen, na de veroveringe van die plaetse door de vlucht ontkomen waaren;

dat alhoewel de Bantammers zedert de veroveringe haer vrywat reckelycker als voorheen schynen hebben beginnen aen te stellen, die gasten eghter gansch niet dienen vertrouwt, temeer gemeent wert dat zy, hun overtuygt vindende van soo vele en verscheyde vyandtlyke actien, ons nu een geruymen tyt herwaerts aengedaen, niets goets machineren, 'tgeen wy vooralsnog evenwel met gedult tot beter gelegentheydt blyven aensien en verdragen;

dat uyt de bylaeghjens nu mede overgaende kon werden beooght 'tgeen Haer Ed. aen den Engelschen agent tot Bantam hebben geschreven in antwoord van seker syn versoeck, om met een syner vaertuygen 10 picols amphioen na de cust van Java te mogen senden en aldaer te verkoopen, item 'tverrigten van d'E. Couper omtrent Indermayo, Cheribon en Tegal etc.;

dat het jongste schryven van Tegal en Japara met den eersten vanhier staet beantwoort te werden nevens byvoeginge van eenige packen kleeden, partye amphioen etc., tot de negotie voor die plaetsen geëyscht;

dat de fleuytschepen Westervelt en Buuren voor Banda, Spanbroeck en Gele Beer voor Amboina mitsgaders Wimmenum voor Timor alhier nogh in ladinge leggende, haaren wegh over Japara sullen nemen, in hope van den Hasenbergh te ontmoeten en het ingeladen sout uyt deselve voor die gouvernementen over te nemen;

dat dewyle met bovenaengehaelde schepen geen militairen van Batavia voor de oosterprovincien sullen kunnen werden versonden, gewenscht wert, dat met de fluyten Westeramstel en Lantman yder 100 zoldaten uyt den train op Java's Oostcust konde gemist en na Banda en Amboina afgeschickt werden etc.;

dat de brieven, alsnu aen de Heeren Gouverneurs Quaelberg ende de Vicq ⁽¹⁾ door d'Heer Superintendent Anthonio Hurdt gelesen en geteekent zynde, na yders quartier voortgesonden dienen te werden en de nu vertreckende chialoup per den eersten met de nader advisen weder terugh na Batavia.

Heden na de middagh na gewoonte ordinary vergaderingh beleyt ende door d'E. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman voortgebragt wesende de notulen, omme daerop te doen de nodige rescriptie in verscheyde emportante saeken na Ternaten, soo is dierwegen alsulx geresolveert en gearresteert, als by het resolutieboek deses casteels omstandigh uytgedrukt en ternedergesteld zy.

25 d^e. Heden synde de vastgestelde bededagh voor de retourschepen die dit saisoen na het vaderlant staen te vertrecken, soo komt even na 't eyndigen van de namiddaghsprekatie d'E. sabandar Ockerse binnen 't casteel, aen Syn Ed^e. overleverende een briefken, in 't Maleyts door den Coninck van Manicabo op 't eylant Sumatra aen Haer Ed. geschreven, synde door twee gesanten off briefdragers, met eygen off ander Maleyts vaertuygh over Jamby hier gekomen, voor weynig daagen overgebragt, dogh zyn deselve nu alsnogh niet ter audientie geweest

(1) Hier zal wel *affgaende* ingevuld moeten worden.

nogh ingehaelt, 'tgeen egter na desen staende te geschieden, soo sal het hieraghter op syn tyt worden genoteert, luydende wyders geciteerde missive, die ondertusschen is getranslateert, in onse taale aldus:

Alle loff, prys ende eere sy Godt gegeven van den doorluchtigen Sulthan die door de gandsche weerlt beroemt is, hoogh geaght en trouwhertigh aen alle syne onderdanen, die insgelyx seer magtigh en volkryck is tzedert Godt de Heere hem tot het koninkryck beroepen heeft om over groot en kleyn naer wensch te gebieden, die Godt de Heere ook het bestier gegeven heeft over alle menschen, want dien hooghepresen Godt heeft hem soo verre verheven, en heeft ook alle zyn onderdanen aenbevolen om Godt te gehoorsamen, de Moorze religie, 't geloove en de waerdigheyt van 't coninkryck te mainclineren, die de rechtgelovige is, wien ook toekomt Coninck te syn en de aldergrootste Coninck beneden wints, gelyck als in den Alcoran door Godt de Heere geschreven staet, want desen Coninck heeft syn opkomst genomen door de voorsienigheyt Gods als de blinckende stralen van een heldre sonneschyn: desen is dien Koninck die het gebiet heeft over 't gandsche ryck van Manicabo, die Godt versterkt heeft, dierhalven blyft den Sulthan Ahhmadschaah ⁽¹⁾ door de hulpe van de Heere der heyrshaaren staende, want Godt de Heere heeft sulx in de ondoorgrondelycke absolute schaduwe en de algemeene swarigheyt door syn alwetenheyt alsoo weten te voorsien en schicken, daerom heeft Godt hem tot syn stedehouder en grootste blinckende geschenck in de weerlt gelyck een klaerschynende son in synen opgangh gestelt, soodan de groote Godt voorseght heeft eer desen Conink in de weerlt is gekomen, dat hy Conink over 't eylant Lancapouri soude zyn, ende alsoo heeft Godt hem ⁽²⁾ tot een Coninck gemaekt in 't gebergte van Sigertang Mahamirou; van dat gebergte is hy vervallen in 't gebergte Sigentang Panggiringan boven Palimbangh gelegen; deselve Coninck is een der kintskinderen van den vermaerden Alexander, aen wien toebehoorde de croon die Godt de drie broeders heeft gelieven te schencken, van welke d'een in Turkyen ofte Griekenlant ⁽³⁾, de tweede in China en de derde in Manicabo is heerschende; deselve is gedurigh de stedehouder Gods van den beginne tot den eynde, van d'eerste tot de laeste toe, dewelke eeuwich en altyt onveranderlyk blyft.

Verders sooras desen brieff van den Sulthan Ahhmadschaah ⁽¹⁾ aen den Capiteyn Moor overhandicht sal werden, soo sal een soete wint, uyt de hemelze thyn en boomgaerd van paradys comende, beginnen te waeyen, waardoor desselfs natuurlycke lieflycke reucke vermeerdert sal worden, om 't binnenste van 't hert bequamelycker als door de stralen van de son

⁽¹⁾ Er staat: A H H madschaah.

⁽²⁾ Er staat: *hen*.

⁽³⁾ Deze twee laatste woorden zijn blykbaar van den translateur; er zal gestaan hebben *Roem*.

en maen te openen; dien selfden Sulthan is besitter van de croon, door Godt aen hem geschoncken, en insgelyx Nagataron den zepter, die oock d'opsigt heeft over den boom, wiens stamme sigh in drien verdeelt met den Coninck van Griekenlant en den Coninck van China, synde drie gebroeders; dien selfden Coninck die in syn maght heeft het weeffgetouw genaemt Sansitalaca, dat gedurigh uyt eygen beweginge eens 'sjaers weeft, 't welke met paerlen geboort en met allerhande gesteente beset is, die ook in eygendom heeft het swaert Soumandanghirie, dat hondertentnegentigh schaaren heeft gekregen in 't dooden van Sahattou Moena, hierby wort verstaen de boose geesten (¹).

Verders wanneer den Commandeur Panglima Tsjaja Radja met ons gecontracteert heeft, soo heeft hy Panglima Poete en Panglima Radja afgesonden om voor ons te verschynen, dewelke ons aenseyden en bekendmaekten, dat Panglima Tsjaja Radja jaerlyx de gecontracteerde somma soude betaalen wegen 't geheel district van Baros tot Sillebaer toe, waerinne ons doenmaels vergenoegt hielden.

Dese syn de redenen daeromme wy jegenwoordigh onse dienaren van boven uyt de negerye Battingh Karry gesonden hebben, namentlyck Chattib Zierie Negrie en Pangoulou besaer, om desen brieff aen den Capiteyn Moor, die seer beroemt is, in de weerlt te brengen. Wy hebben noyt ons contract met Capiteyn Moor verbroken, en wat ons verder belangt, soo sullen wy van den eersten tot de laeste hy daage en by nagte daerby blyven volharden. Ik hebbe anders niet aen den Capiteyn Moor te presenteren als myn gebeden.

Eyndelyck indien den Capiteyn Moor ons gelieft te begunstigen, soo sal den Capiteyn Moor Sorge dragen, dat dese 2 personen inderhaest tot ons wederkeeren, want sy zyn onse voorname vertrouwden, die 't bestier onser saeken hy dage en by nagte aenbevolen werden.

26 d°. Dese middagh geeft Syn Ed°. de Heere Gouverneur Generael het scheydmael aen d'E. Commandeur Jacob van der Waeyen ende de verdre hoofden en capiteynen die alsnu met de gereetleggende retourschepen na het lieve vaderlant staen te vertrecken, op hetwelk mede genodicht zyn de presente en affgegaane Heeren Raaden van India met verscheyde andere gequalificeerde ministers benevens hare huysvrouwen, dewelke dan gesamentlyck omtrent de clocke elf uyren byeengekomen ende vrundelyck onthaelt wesende, in den avondt weder vrolyck vaneengescheyden en na huys gekeert zyn.

28 d°. Voor de middagh wert alhier door seker Deens stuurman, met een Javaens vaertuygh van Bantam gekomen, een kleen brieffken aengebraght, door d'heer Joan Joachim Pauly, agent wegens die natie aldaer, op gisteren aen d'E. licentmeester Ockerse alhier geschreven, 't welk hy aen Syn Ed°. verthoont hebbende van dusdanigen inhoud bevonden is:

(¹) Hier is de translateur weer aan 't woord.

Edele, Erntfeste, Manhafte, Agtbaare, Welwyse, Voor-
sienige en Seer Bescheydene Heer en Vront.

Mynheer.

De nootsackelyckheyt my dwingende om UEd. mits desen lastigh te vallen is, alsoo wy eenigh houtwerk en een groote mast tot het fluytschip de Gulde Fortuyn benodicht zyn, waertoe den brenger deses, stuurman Hans Adelaer, beordert is 't selve te koopen. Terwyl dan sonder licentie van Zyn Ed^l. d'Heer Generael ende d'Ed. Heeren Raaden van India sulx niet magh uytgevoert werden en ick door incommodatie van myn siekte onbequaem ben Zyn Ed^l. den Heer Generael ende d'Ed. Heeren Raaden van India met myn gediensstigh schryven daerom te versoeken, soo is dan mits desen aen UEd. myn gediensstigh versoek om UEd. goede behulpsaemheyt by Syn Ed^l. d'Heer Generael ende d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman, dat hyaldien daer eenigh houtwerk en een groote mast voor gelt soude te krygen zyn, sulx dan magh uytgevoert werden. Sulx doende sal my groote vrundschap geschieden, die my tot UEd. dienst verobligeert hout; inmiddels na cordiale groetenisse aen UEd. ende des beminde huysvrouwe UEd. de protexie des Alderhooghten bevele, verblyvende

(Onder stont:)

Mynheer

UEd. dienstverobligeerde dienaar

(was geteekent:)

PAULLI.

(terzyden stont:) Bantam den 27 January 1679.

(Lager stont:)

Myn huysvrouw versoekt dat UEd. mede gelieve te versoeken, dat voor haer eygen gebruyck twee swart verlackte Japanze comptoiren mogen uytgevoert om herwaerts gebracht te werden; alsdan sal se deselve op Batavia laten koopen.

Dese Bantamze saeken moghten wel tot een inlandsen oorlogh uytdrayen ende dat de eene off de andre kant nogh van Batavia adsistentie sal moeten versoeken, want den ouden Sulthan die luystert na syn byhebbende grooten en die soeken den jongen Sulthan te affronteren ende uyt te wippen, ende als die beginnen sal haer het hooft te bieden, dan gaet den dans aen; het versamelt sigh; men kan het door een verrekycker al sien; men soekt alleenigh met Batavia moeyte om het volk te versamelen, meynende met Batavia in 14 daagen off ten hooghten een maent vrede te maeken en alsdan met het volck den eenen tegen den anderen te ageren, maer den jongen Sulthan heeft dat werkje al in 't gesicht. Weynigh tyts wil ons wat openbaren; het kan soo niet langh staen etc.

Desen avondt vertrecken uyt dese rhee de Bouton na Ternaten de jaghten

Experiment en Sampson, medenemende vier brieven, d'eerste aen d'Heer Gouverneur Robbertus Padbrugge mitsgaders den raet in 't casteel Orangie aldaer, de tweede aen den Conink van Ternaten, de derde aen die van Tidore ende de vierde aen die van Batchian, zynde alle van sodanigen inhoud als by het affgaende briefboek kan werden gelesen, alwaer mede te vinden zy het briefken, door Haer Ed. aen den Coninck van Bouton geschreven, 'tgeen desselfs gesanten ofte briefdragers, op den 4 October des afgeweken jaers per de fleuyt Spanbroek alhier gekomen en nu weder met de bovengeciteerde jaghten benevens hun gevolg na huys keerende, is ter hant gestelt, om door haer nevens het daerby gevoegde geschenck aen hun meester overgebracht te werden, hebbende wyders dese twee bodems voor de Ternactze gouvernye ingenomen (besyden een recreut van .. (1) militairen) en medegevoert de ondergenoemde contanten, coopmanschappen, provisien en behoeften als:

de Samson:

7500 gulden contant in payment;
 168 packen diverse cleeden;
 30 lasten rys;
 15 lasten zout;
 15 vaten vleesch;
 40 vaten speck;
 3 vaten Hollandze boter;
 4 leggers France wyn;
 20 leggers arack, voorts nogh eenige andre provisien, munitien van oorloge, equipagiegoederen, gereetschappen etc., tesamen bedragende.... f 64834: 6: 7;

d'Experiment:

9375 guldens contant in payment;
 146 packen diverse kleeden;
 40 lasten rys;
 10 leggers arack;
 15 vaten vlees;
 20 vaten spek, voorts party andre provisien, munitien van oorloge, equipagiegoederen, gereetschappen, medicamenten etc., tesamen met den anderen bedragende een somma van..... f 71251: 16: 7.

Somma monteert het gescheepte in beyde bodems f 136086: 2: 14.

Desen avondt vertreckt vanhier vooraff nae Bantam het jaght Goet Begin, om aldaer de ordinaire verversinge voor de retourvloot in te nemen en dan voorts als een convoyer derselver tot buyten Sunda's Enghte te dienen, medenemende een kleyn geleydbriefken, aen den resident Willem Caaff geschreven, van geen sonderlingen inhoud als dat hy de verversinge na gewoonte voor de vloot tydigh souw afschepen, gelyck by het affgaende briefboek kan werden gesien.

(1) Het aantal is niet ingevuld.

29 d^r. Des morgens komt alhier weder per Javaens vaertuygh van Bantam te retourneren den bottelier en tolk Huygh Boy, medebrengende een klein briefken, door onsen bovengemelten resident Willem Caëff op gisteren aen Haer Ed. geschreven, bevattende 't geene hieronder in substantie uytgedrukt zy:

't jonghste briefken, door Haer Ed. aen den Engelschen agent Mr. Robert Parker geschreven, denselven behandicht zynde, hadt hy sigh over den inhoud, soo het uytterlyck scheen, niet wel vernoecht gehouden;

de vyff jongens en twee andre Nederlanders waaren niet besneden, gelyck bevorens hadt geadviseert, maer eenlyck opnieuws na de Javaenze wyse geschooren en middelerwyle dat geselschap met nogh twee Deenze wegbloopers vergroot, sulx den jongen Sulthan jegenwoordigh in syn hoff hadde een getal van 10 Europiaenze persoonen;

den tolck Huygh Boy den jongen Koninck bekentgemaekt hebbende dat Haer Ed. justitie waaren eysschende over de wreede moort, door Pangiran Jaja Ingerat aen het volk van de veerschuyt van de Maronda begaen, soo hadt denselven geantwoort dat hy daerover geen straffe konde doen, maer dat hetselve aen syn vader stondt, die, schoon hy daer al om wiert versoght, eghter gemelte Pangiran Ingerat geen het minste leet soude willen aendoen, omdat het syn eenighste oom was:

't was genoeghsaem openbaer, dat Pangiran Abdul Aliem hadde laten affloopen twee Batavize Javaenze vaertuygen, komende met eenige Chineze coopluysen van Java's Oostcust, want de kleederen van de vermoorde luyden publyck op de groote basaer wierden verkoght, en desen schelm, verleckert op den buyt, hadt nu 't voornemen andermael eenige vaertuygen ten rooff uyt te senden, tenzy hem sulx den ouden Zulthan hadt verboden, niet uyt eygen goede beweginge maer op het versoek van den jongen Coninck syn soon;

den geciteerden ouden Sulthan had eenige vaertuygen na Java's Oostcust affgeschickt om te vernemen, waer zyn vooraffgesondene vaertuygen vervaaren en hoedanigh de saeken van den rebel Troena Jaja gestelt moghten zyn, want op Bantam tydinge liep, dat een goet getal Bantammers in de veroveringe van Cadiery gesneuveld soudon wesen etc.;

eenige daagen verleden waaren 200 Maleyers van Turtiassa over lant na Tangerang gemarchieert, eensdeels om het lant te ontdekken en anderdeels om eenige Bataviaze ingezetenen ten platten lande te bewegen om met haer onder de Bantamse regeringe over te komen;

eyndelyck hadt den ouden Conink met een verstoortheyt alle de Bantamze peperthollen en andre domeynen aen syn soon den jongen Sulthan getransporteert, hebbende tot dien eynde aen hem gesonden de Pangirans Kiedol en Loor mitsgaders Keey Aria Monjaja met last om hem aen te seggen, dat indien hy meer begeerde, dat hy hem oock syn persoon en geheel Turtiassa wilde overgeven, op hetwelke den gemelten jongen Vorst niet anders hadde geantwoort, als dat hy syn heer vader hertelyck bedanckte, gelastende voorts de vooraengetoge heeren aenstonds weder na Turtiassa terugh te keeren, haer gebiedende wel op syn heer vader te passen, dat hem geen quaet ofte eenigh ongemack moght overkomen, met verdre

byvoeginge dat hy haer op Bantam niet van noden hadde etc., ende waarmede sy dan (buyten allen twyffel gansch niet in haer schick) weder vertrocken waaren;

op Bantam tydinge aengebracht wesende, hoe Sammadangh weder door den Balyer Sacra Jouda ingenomen ende den Bantamsen bevelhebber Chiliwidara daeruyt-gedreven soude zyn, had hetselve omtrent den ouden Coninck en syn quaade raetsluyden Kidol en Key Aria geen kleen ongenoegen verweckt;

de vaertuygen, die Crain Chitty en haer doghter na Jamby hadden overgevoert, waaren weder terughgekeert, maer hadden se de 10000 rd^s, die den jongen Jambyzen Coninck aen den Bantammer schuldigh was, niet medegebraght;

den sabandaer Secredana was voornemens een vaertuygh met amphioen na de cust van Java te senden en soomede den Engelsen agent Parker;

uyt Siam was aldaer seker particulier Engels jonkje aengekomen, beladen met 400 p^l. siappanhout, 100 picols zalpeter en 50 picols peper, en ook uyt Tonquin terughgekomen het Engels scheepje Formoza met ongevaer een waerdye van 50000 ryxdaelders in pelanghs, pansjes, zyde, muscus etc., dat altesamen in het schip de Anna overgescheept was om daarmede medio February aenstaende nae Engelandt te vertrecken;

by desen wierden na Batavia gesonden 150 stroodoeken, tot het maeken van zeylen voor Compagnies contings en tinanghs geëyscht.

30 d^r. In den avondstont komt alhier het schip Gouda over Malacca uyt Siam te verschynen en daarmede oock het gewesen Siams opperhooft d'E. Dirck Tymonsen de Jonge met syn famielie, medebrengeende twee brieven, d'eerste door den oppercoopman Aernout Faa mitsgaders den raet in dato 11^{en} Decem^{ber} des voorleden jaers uyt Siam, ende de 2^e door d'Heer Extraordinary Raet Jacob Jorisen Pits ende den raet 20 deser uyt Malacca aen Haer Ed. geschreven, beyde in s'gh niet bevattende dat nodigh zy in desen te noteren maer by het aenkomende briefboek en 't verbael konnen werden gesien, dogh is de laestgenoemde verselt geweest met seker extract uyt een Latyns briefken, door een Jesuyt, Joan de Hennir, in dato 25 November 1678 uyt de stadt Maccao aen d'eerwaerdige predikant Huybertus Leydecker tot Malacca geschreven over den toestand van 't groote Chineze ryck, 't geen wy niet ondienstigh hebben geaght in desen te insereren, luydende aldus:

In China geschiet nauwlyx yets schryvenswaardigh; zy oorlogen seer langhsaem; de brieven, dese daagen ontfangen uyt verscheyde provintien van dat keyserryck, melden dat de Chinesen, wiens hooft is Usangeuw, s'gh wederom bereyden ten oorlogh en dat den Tartarischen Kayser niet weynigh bekommert is van den toekomenden uytslag, want omtrent twee jaaren verleden hebben de Chinesen in een gevecht dat drie daagen duurde een groote overwinninge op den Tartar bevochten in de provintie van Huquam, maer sy hebben die schoone gelegentheynt niet weten te gebruycken, vernoeght zynde eenige landen aff te stropen. Nu hebben se in deselve provintie ingenomen een groot meir; de Tartaren komen uyt Nanckin met elffhondert schepen om haer vandaer te verdryven, maer onse paters meenen dat het seer moeylyck sal zyn.

Bestaende de medegebrachte ladinge van gemelte Gouda in 't volgende, als te weten:

uyt Siam:

119 lasten rys, kostende..... / 8389:10:—;

van Malacca:

156800 R thin;

2818 R Japanze camphur;

1 kleene pedro porco de spino, tesamen kostende.. / 75125: 1:11

uytmakende alsoo tesaamen een cargasoen ten bedrage van / 81514:11:11.

31 d^e. Desen morgen omtrent seven uyren gaet Syn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, verzelt met de Heere Extraordinaire Raet Willem van Outhoorn, na de rhee de om d'E. Jacob van der Wayen, geëligeert commandeur over de gereetleggende retourvloot na 't vaderlant, na luyt der commissie, op denselven gedeceerneert, voor te stellen en te authoriseren, 't welk dan op het schip Africa met de gewoonlyke pleghtigheyt volbraght wesende, soo komt welgemelte Syn Ed^e. nogh voor de middagh ten klokke ongevaer 10 uren weder aen lant, synde een 2^e commissie tot commissaris aen de Caep aen boort mede d'E. van der Wayen overhandight.

Voordemiddagh wert alhier per een Nederlands en een inlands soldaet verselt met drie Javanen over Patimoang (gelegen op de riviere van Chebet) ensoovoorts te lande aengebraght een brief, op den 21 deser door den luytenant Hendrick van den Eeden uyt de veltschance tot Tanjongpoura aen Haer Ed. geschreven, in sigh niet anders bevattende als een duydelijker en naekter beschryvinge van de seditieuse actie, by den schelmzen Wiera Zaba, gewesen gouverneur tot Tanjongpoura, voorgenomen te plegen; maer dewyle wy die saeke soo uyt het vorigh schryven als het mondelingh relaes van de briefbrengers hiervooren onder 12^e deses omstandigh genoegh hebben uytgedrukt, soo sal 't niet nodigh zyn, uyt dese missive yets anders aen te haalen als dat den sergeant Siepman tot nogh niet weder te voorschyn was gekomen, dat den bovengeciteerden Wiera Zaba sigh alsnogh met zyn aenhangh op Tartanagara was onthoudende en dat de hoofden en regenten der dorpelingen langhs de rivier Chebet d'onse tot Tanjongpoura allesints nogh behulpsaem waaren, sonder voor den meergenoemden schelm, die gerucht wiert ongevaer een maght van 1000 koppen by sigh te hebben, eenigermaaten te syn bevreest, hoewel hy haer hadde gedreyght met syn verraderzen hoop, bestaende uyt Maccassaaren, Bougisen, Balyers, Javanen en allerhande ander schuym van boeven te sullen komen bezoeken.

Hendrick Pleghtman, schipper op het gehuurde jaght S^t. Andries, dat, voor 't vaderlant afgelaaden, mits leckte weder heeft moeten werden ontlost en naderhant door den equipagiemeester, ervaren schippers en timmerluyden, expres daertoe

gecommitteert, onbequaem geoordeelt zynde de tocht na 't patria sonder alvorens behoorlyck en nader vertimmert te wesen te kunnen doen, tot merkelycke schaade en ondiens van de Generale Comp., nu staende de ordinary vergaderinge ingedient hebbende seker request, waerby denselven versoekt nogh dit zaisoen met gemelte jaght, beladen met Comp^a. goederen en coopmanschappen, na 't vaderlant te mogen vertrecken en gesonden werden, soo is na aendaghtige deliberatie om verscheyde fundamentele redenen goetgevonden en verstaen, sigh niet meer aen de huur van gemelte bodem te houden en geciteerde schipper op vrye voeten te stellen mitsgaders tot ontslaginge van dien op de kragtighste wyse, in reghten gebruyckelyck, door den notaris David Disponteyn, behoorlyck geadsisteert, tegen denselven te doen protesteren in sodaniger voegen als by het resolutieboek deses casteels onder den dagh van heden omstandigh kan werden gesien, alwaer mede by aparte resolutie te lesen sy, hoedanigh de opperhooffden der retourvloot by instructie sullen werden gelast, de Caep de Goede Hoop oftewel het eyland S^t. Ferdinando de Noironha aen te doen, mitsgaders ook de benaminge der personen, die gedurende de reyse in den breeden raet sullen compareren etc.

Staende de jongst afgeweken maent January syn alhier van diverse om- en afgelegene plaetsen aengekomen een getal van 64 verscheyde vaertuygen, tesamen bemant met 504 personen, die gesamentlyck hier hebben aengebragt de ondergenoemde coopmanschappen en whaaren.

- 1 van Caliangsa met 4 mannen en 800 bossen pady;
- 9 van Sammarangh met 37 mannen, 25000 stux visch pada, 52 picols capock, 59 potten oly, 6 canassers gedrooghde vis, 800 stux oude clappus, 500 stux kistplancken, $5\frac{1}{2}$ lasten rys, $9\frac{3}{4}$ lasten zout, 1700 bossen pady, 1000 bossen suycker katoepa, 100 stux hertevellen, 6 picols hertevlees, $\frac{1}{2}$ last groene cadjang en 500 stux smalle plancken;
- 12 van Dermayo met 52 mannen, $21\frac{1}{8}$ lasten rys, 500 bossen pady en 500 bossen goemotstouw;
- 9 van Cheribon met 48 mannen, $26\frac{1}{2}$ lasten rys, 19000 araxpulletjes, 86 canassers swarte suycker gadja, 150 stux rysmantjes, 15 potten oly, 500 stux visch pada, 100 bossen rottanghs, 200 stux oude clappus, 6 korven ajuin, 5900 bossen ayuin, 500 stux tresellen, 40 stux buffelshuyden en $515\frac{1}{2}$ picols peper;
- 1 van Sombar met 4 mannen en 2 lasten rys;
- 1 van Craoang met 4 mannen en $1\frac{1}{2}$ lasten rys;
- 8 van Paccalongen met 31 mannen, $8\frac{1}{2}$ lasten rys, 25 potten oly, 4100 stux oude clappus, 3 pl. ayuin, 1850 bossen pady, 14 canassers swarte suycker en 50000 stux oude pinangh;
- 41 vaertuygen, die transportere.

41 vaertuygen per transport.

- 4 van Tagal met 16 mannen, 300 stux suyker sombar, 500 stux oude clappus, $5\frac{1}{2}$ lasten rys, 40000 stux oude pinangh en 1000 bossen pady;
- 4 van Bantam met 16 mannen, 3100 potten en tresellen, 500 potjens kalck en 5000 stux oude pinangh;
- 5 van Grisse met 23 mannen, 34 lasten rys, 1500 stux suyker catoepa, 10 picols gedrooght buffelsvlees en 5 potten oly;
- 1 van Baly met 9 mannen en 15 stux lyfleygenen;
- 1 van Japara met 7 mannen en 300 stux balcken;
- 1 van Patanghtikar met 5 mannen en $4\frac{1}{2}$ lasten rys;
- 1 van Sampith met 3 mannen, $\frac{1}{2}$ last rys en 200 bossen rottangh;
- 1 van Palembangh met 6 mannen, 120 stux cadjanghs en 200 stux-gindies;
- 1 van Bima met 16 mannen, $54\frac{1}{4}$ lasten rys, 2 p^{ls}. sandelhout, 20 cattys schildpatshoorn en 20 picol sappanhout;
- 1 van Bencalis met 4 mannen, 1200 stux vischkuyten en 100 stux cadjang;
- 2 van Sumbauwa met 11 mannen, 5 stux lyfleygens, $2\frac{1}{2}$ lasten rys en 100 bossen pady;
- 1 van Chiassem met 4 mannen en 150 stux balkjens;
- 1 van Damacq met 10 mannen en $8\frac{3}{4}$ lasten rys;
- 1 van Caliwonge met 4 mannen, $\frac{1}{2}$ last rys, 20 potten oly en 5000 pees pada;

somma 64 vaertuygen, dewelcke altesamen hier ter vente hebben gebracht 't naervolgende:

5950 bossen pady;	350 stux balkjens;
31000 stux visch pada;	220 stux cadjanghs;
32 picols capock;	200 stux gindies;
120 potten oly;	2 picols sandelhout;
6 kanassers gedrooghde visch;	20 d ^{re} . sappanhout;
5600 stux oude clappus;	20 cattys schilpatshoorn;
500 stux kistplancken;	50 bossen gomoetstouw;
$175\frac{5}{8}$ lasten rys;	19000 stux araxpullekens;
1200 stux vischkuyten;	100 kanassers swarte zuycker;
$9\frac{3}{4}$ lasten sout;	250 stux zuycker gadja;
2500 bossen zuycker catoepa;	150 stux rysmantjes;
100 stux hertevellen;	300 bossen rottanghs;
6 picols hartevlees;	6 korven ajuin;
$\frac{1}{2}$ last groene cadjangh;	3900 bossen d ^{re} ;
30 stux smalle plancken;	5400 stux potten en tresellen;
500 potten kalck;	40 stux buffelshuyden;
500 stux suyker zombar;	$515\frac{1}{2}$ picols peper;
10 picols gedrooghde buffelsvlees;	5 picols ayuin;
20 stux lyfleygens;	95000 stux oude pinangh.

Daerentegen zyn in dese maent vanhier weder nae verscheyde plaetsen vertrocken een getal van 54 stux soo kleene als groote vaertuygen, die gesamentlyck affgevoert hebben een somma van 9078 rd^a in verscheyde coopmanschappen en whaaren, als te weten:

- 1 nae Caligansa met 20 rd^a aen cleeden;
- 5 naer Japara met 524 rd^a aen diverse gesorteerde cleeden, 10 porceleyn, 17 arack, 1175 amphioen en 20 rd^a aen thee;
- 10 naer Indermayo met 371 rd^a aen diverse cleeden;
- 8 naer Cheribon met 517 rd^a aen gesorteerde cleeden;
- 4 naer Tegal met 270 rd^a aen diverse cleeden, 25 amphioen en 6 rd^a aen benjuin;
- 6 naer Sammarangh met 450 rd^a aen verscheyde cleeden, 17 out yser en 425 rd^a aen amphioen;
- 1 naer Craoan met 40 rd^a aen cleeden;
- 1 naer Bouton met 80 rd^a aen cleeden;
- 1 naer Chiassam met 40 rd^a aen cleeden;
- 3 naer Amboina met 290 rd^a aen gesorteerde cleeden, 109 gesorteerde drancken, 16 Zouratze seep, 50 soethout, 500 amphioen, 15 kopere theeketels, 12 radix China, 30 stockzuycker, 90 witte poeyerzuycker, 76 diverse groot en cleen quitasols, 40 pelanghs, 6 aen Chinees papier, 125 cattoene gaaren, 370 divers gezorteert porceleyn, 68 copere gommen, 20 komyn, 10 adab, 60 thin, 20 goudtraet, 20 Chinees gaaren, 50 ysere pannen, 8 copere pinanghbeckens, 12 swarthegte messen, 15 coperdraet, 8 gaaren vischnetten, 14 Javaenze matten, 16 geconfyte drooge gengber, 18 glaase lampen, 25 thee en 5 rd^a aen Hollands schryffpapier;
- 1 naer Bantam met 30 rd^a aen genieters;
- 2 naer Sourabaya met 290 rd^a aen diverse cleeden, 33 arack, 135 out yser, 41 isere pannen, 1250 amphioen en 25 rd^a aen benjuin;
- 3 naer Grisse met 9 rd^a aen ysere pannen, 10 porceleyn, 140 verscheyde cleeden, 175 amphioen en 5 rd^a aen soethout;
- 2 naer Bima met 39 rd^a aen out yser, 47 isere pannen, 112 gezorteerde cleeden, 12 swarte aerde potten, 15 kopere gommen en 10 rd^a aen artal ofte geele verwe;
- 1 naer Passir met 10 rd^a aen swarte verglaesde potjens, 58 diversche porceleyn en 90 rd^a aen gesorteerde cleeden;
- 2 naer Baly met 164 rd^a aen diverse cleeden, 500 out yser en 9 rd^a aen ysere pannen;
- 1 naer Sumbauwa met 60 rd^a aen cleeden;
- 3 naer Paccalongen met 45 rd^a aen amphioen en 65 aen cleeden.

Somma 54 stux affgegane vaertuygen, hebben vanhier na andre plaetsen weggevoert:

3523 rd ^a aen diverse gezorteerde cleeden;	5595 rd ^a amphioen;
448 — gesorteert porceleyn;	45 — thee;
159 — d ^e . drancken;	51 — benjuin;

491 rd ^a out yser;	20 rd ^a comyn;
16 — Zouratze zeep;	85 — copere gommen;
55 — soethout;	10 — aadab;
13 — copere theeketels;	60 — thin;
12 — radix China;	20 — gouldraet;
50 — stockzuycker;	14 — Javaenze matten;
90 — poeyerzuycker;	16 — geconfyte drooge gember;
76 — diverse groot en kleene quitasolls;	18 — glaase lampen;
11 — Hollandze en Chinese papieren;	8 — copere pinangbeckens;
156 — verscheide ysere pannen;	22 — swart aerde en swarte verglaesde potjens;
40 — pelanghs;	50 — aen genieters en
123 — caltoene gaaren;	10 rd ^a aen artal off geele verwe;
20 — Chineze d ^o ;	9078 rd ^a saamen, synde in dese maent maer een vaertuygh, met niet als een Comp ^a passe verselt, na Timor vertrocken.
12 — swarthechte messen;	
13 — aen koperdraet;	
8 — gaare vischnetten;	

Volgens notitie en opgevinge der dootgravers zyn in dese maent January binnen deser stede overleden en op de ordinaire begraeffplaetzen ter aerde gebraght:

62 Comp ^a dienaren;
3 Nederlandze burgers;
5 d ^o . vrouwen;
7 d ^o . kinderen;
3 Mardyckers off inlandze borgers;
8 d ^o . vrouwen;
3 d ^o . kinderen;
1 slaeff;
somma..... 92 personen.

Daerentegen zyn in deselve tyt in de Kristelyke gemeynte gedoopt:

12 in de Nederlandze,
45 in de inlandze off Portugeze en
4 in de Maleytze kerk;
somma..... 61 kinderen.

Ende zyn ook in de geciteerde kerken getrouwt:

1 Comp ^a dienaer;
2 Nederlandze burgers;
9 Mardyckers en
2 slaven;
somma..... 15 (1) paaren.

(1) Sic.

Op den 6 en 9^e der maent January zyn door de suppoosten van de boom aengehaelt de volgende goederen:

- 12 corgies en 16 stux gordelchindos;
- 16 corgies en 8 stux Javaanze cleetjens;
- 4 swarte hoeden;
- 2 kelders gedistilleerde wateren;
- 2 fotassen;
- 1 salempoeris.

Item den 8^e d^o. door d'heer fiscael M^r. Gualter Zeeman uyt 2 Chineze prauwen omtrent de buytenwagt tegenover de punt Greuningen:

- 3 corgies en 17 stux kleene fotassen;
- 7 stux groote d^o;
- 1 corgie chelas.

Ende nogh op den 13^e desselven maents door de suppoosten aen de boom:

- 58 stux enckelde photassen;
- 8 stux tapesarassas.

Nogh zyn mede door de bailjuw en lantdrosten met twee gecommiteerde leden uyt het collegie van Heeren Schepenen gevisiteert de doode lycken van d'onderstaende personen:

een slaeff op de vischmarct des morgens dootgevonden;

item den Javaen Noirman van Cheribon, boven de Crocot vermoort;

item buyte de Nieuwpoort ten huysen van den burgerslaghter Servaes Christiaensz van Ceulen den soldaet Jan Bres van Coninxbergen, door hem Servaes Christiaensen met een pistoolschoot ternedergevelt.

February Anno 1679.

2 February. Voor de middagh komt d'E. capiteyn Willem Hartsinck binnen 't casteel, verselt met eenige Javanen, soo even over lant van Patimoang etc. hier aengekomen, expresselyck door Singa Derpa, Warga Jouda en Tambachaya, regenten der dorpelingen op de rivier Chebet, afgesonden met een klein briefken, door haer in 't Javaens aen gemelte E. Hartsinck geschreven en in onse taale dusdanigh luydende:

Desen brief komt van ons, UE. vrunden alle, Singa Derpa, Warga Jouda en Tambachaya, die mynheer Hartsinck van harten groeten en doen weten dat de brief, die UE. ons heeft gelieven toe te senden, wel ontfangen hebben, waerin ons na het quaet schelmstuck van Wiera Zaba is belast te vernemen, maer wy weten van syn quaet voornemen niet, noch oock om wat redenen dit heeft begonnen. Wy hebben verscheyde maalen mynheer gewaerschouwt en gesegt dat hy geen goet hert aen d'E. Comp. oyt soude thoonen, en dat ⁽¹⁾ Singa Perwangsa door zyn raet, valscheyt en schelmstucken is vermoort, en om die oorsaeke en heeft hy oock niemant vertrouwt. UE. heeft meteenen na de vluchtplaets van Wiera Saba en Wiera Nanga doen vernemen, 't geen wy door verspieders hebben laten naevorsschen: hy is op Tartanagara by Naya Teroena, alwaer alle zyne hoofden by den anderen bennen, en wie by hem en met hem die feyt bestaen hebben, is de soon van Wiera Saba, komende van syn negory met verscheyde Maccassaaren; syn naem is Soepara en het hooft der Maccassaaren Keey Nambroet, die 50 mannen onder hem hadde.

(1) Naast dezen regel staat in margine: NB (nota bene) waarmee eene marginale toelichting van den translateur moet beginnen die echter door den copïist als een deel van den tekst is beschouwd en midden daarin is geschreven na dit woordje *dat*, doch later, toen de vergissing bemerkt was, tusschen haakjes gezet en onderstreept is geworden; zij luidt aldus: *Dese Singa Perwangsa is geweest gouverneur van Tanjock Jaty en de verdere negoryen omtrent Craoan en Chebet gelegen, de vader van Wiera Soeta, die in syn plaetse gestelt en, gelyck hiervooren onder dato 14 January zy geseght, met de Balyers nae Pagadin opgetrocken is, zynde een jongelingh dogh van tamelycke goede directie en onder de zyne niet onbemint.*

Hiermede wenschen wy aen capiteyn Hartsinck een langh leven in dese weerlt, en dat hy langh in dese regeringh ons magh byblyven. Weest hartelyck gegroet.

3 d^e. Des namiddaghs wert Zyn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael door den luytenant van capiteyn Joncker Manipa bekendgemaekt, dat op gisteren laet in den avondt een goet getal Bantammers met drie vaertuygen voor haer negorye op de kleene Maronda verschenen waaren, toeleggh maekende om eenige vissers van onder de wal wegh te haalen oftewel doodt te slaen, dogh deselve haer ontvlucht ende op het gerucht gemelte capiteyn Joncker met syn volck in de wapenen gekomen zynde, waaren dese rovers en moordenaers sonder yets naders te ondernemen weder vandaer vertrocken.

Desen avondt gaet den commandeur Jacob van der Waeyen na bekomen afscheyt na boort van het schip Africa, om op morgenvroegh onder Godes zegen met de gereetleggende retourvloot t'zeyl te gaen.

4 d^e. Des morgens vroegh vertreckt onder 't gesagh van den commandeur Jacob van der Wayen voormelt de retourvloot uyt dese rhee de over Caeb de Bonne Esperance na de havenen onses lieven vaderlants, bestaende uyt de volgende bodems: Africa, America, Jonas, Hendrick Maurits, Macassar, Hellevoetsluys en Juffrouw Maria, sullende binnen weynig daagen door het schip Silversteyn, waerin de goederen uyt het gehuurde jaght St. Andries, 't geen, gelyck hiervooren onder dato ultimo des voorleden maents zy gesecht, mits onbequaemheyt niet kan medegaen, werden overgescheept, mitsgaders oock de hoeker de Quartel, die tot een voorseylder der vloote sal dienen, werden gevolcht, en waerom wy de ladingen dier 2 bodems nu oock alhier nevens d'andre sullen insereren, omdat de facturen van alle gelyck opgemaekt en gesloten zyn. Godt den Heere gelieve deselve alle tesaamen een geluckige en behouden reyse te verleenen, staende gesamentlyck vanhier te vervoeren een kostelyck capitael ten bedrage van f 3407142:12:12, verdeelt in sodaniger maniere als hieronder in 't breede aangewesen wert.

In 't admiraelsschip Africa voor Amsterdam:

243	packen diverse cleeden;	
148162	ƒ Japans staelfcoper;	
25000	ƒ thin;	
15000	ƒ zandelhout;	
120000	ƒ garioffelnagelen;	
74850	ƒ notenmuscaten;	
15651	ƒ foely;	
8224	ƒ galiga;	
144527	ƒ Bimas sappanhout;	
9680	ƒ indigo;	
204000	ƒ Bengaelze salpeter;	
37815	ƒ Bataviaze poeyerzuycker;	

- 16450 ƒ benjoin;
 516 ƒ cardamom;
 134 baalen rouwe Persiaenze zyde;
 55 baalen Bengaelze zyde;
 40 baalen Chinese zyde;
 1 paer verlackte Japanze comptoiren;
 180 nesten Japanze doosjens;
 254325 cattys geharpte peper;
 71680 ƒ canneel;
 690 ƒ cattoene gaaren;
 5 kassen met Toncquinze en Chinese gielangs, pelings en pansjes,
 1200 ƒ wierooock;
 1000 ƒ slangenhout;
 250 ƒ hingh;
 499 ƒ tutia;
 500 ƒ nootoly;
 217 ƒ carwawortel;
 1004 ƒ mannetjesnoten;
 4500 geconfyte notenmusschaten;
 276 geconfyte mirabolanen;
 260 ƒ moernagelen;
 1105 ƒ geconfyte gengher;
 286 ƒ Chinese thee;
 10 stux Japanze zyde rocken;
 3254 ƒ ertz off mineraelsteen, ongetaxeert;
 twee kasjens van den Coninck van Siam daerin een gout koffertje,
 en voorts eenige modellen, monsters etc. ongetaxeert, beloopende
 tesaamen een somma van..... / 587485:8:1.

In 't schip America voor Amsterdam:

- 338 packen diverse kleeden;
 97789 ƒ Japans staefcoper;
 15000 ƒ zandelhout;
 120005 ƒ gariophilnagelen;
 74875 ƒ diverze notenmuscaten;
 15631 ƒ foely;
 9071 ƒ galiga;
 126156 ƒ Bimaes sappanhout;
 9680 ƒ indigo;
 151508 ƒ Bengaelze salpeter;
 16000 ƒ benjoin;
 24250 ƒ rouwe Perziaenze zyde;

- 8498 ₧ rouwe Bengaelze zyde;
 71680 ₧ canneel;
 3185 cattys Chinese zyde;
 4 baalen cattoene gaaren;
 262847 catty geharpte peper;
 4 kassen met Tonckinze en Chinese pelangs, gielangs en pansjes;
 690 ₧ root zegellack;
 1200 ₧ wierooock;
 1000 ₧ slangenhout;
 200 ₧ nootoly;
 217 ₧ wortel carwa;
 1004 ₧ mannetjesnotenmuscaten;
 4400 p^a. geconfyte notenmuscaten;
 276 ₧ geconfyte mirabolanen;
 971 ₧ geconfyte gember;
 279 ₧ netto Chinese thee;
 10 p^a. Japanze zyde rocken;
 54400 ₧ zalpeter;
 5373 ₧ ertz off mineraelsteen;
 52 p^a. canon } ongetaxeert;
 15 stux onbequaem d^o. }
 beloopende tezaamen / 542865 : 10 : 1.

In de fleuyt de Jonas voor Amsterdam:

- 152 packen verscheyde kleeden;
 62663 ₧ Japans staeffcoper;
 40000 ₧ zandelhout;
 60000 ₧ gariophilnagelen;
 30000 ₧ notenmuscaten;
 9471 ₧ foely;
 6417 ₧ galiga;
 73241 ₧ Siams zappanhout;
 8896 ₧ diverse indigo;
 12449 ₧ Bataviaze poeyersuycker;
 68000 ₧ Bengaelze zalpeter;
 12150 ₧ rouwe Persiaenze zyde;
 3642 ₧ Bengaelze zyde;
 1650 ₧ Chineze zyde;
 7750 ₧ benjoin;
 345 ₧ cattoene gaaren;
 55840 ₧ canneel;
 129761 catty geharpte peper;
 1008 p^a. Toncquinze pelings;

348 ƒ zegellack;
 600 ƒ wierooock;
 138 ƒ geconfyte mirabolanen;
 2200 p^s. geconfyte notemuscaten;
 100 ƒ nootoly;
 10 p^s. Japanze zyde rocken;
 137 ƒ thee;
 14 vaetjes ertz off mineraelsteen;
 2 kasjens en een bondel met monsterertz;
 21 stux onbequaem yser canon, t'samen met de contanten en
 'tgeen aen d'equipagie van 'tschip de Jonas is verstreckt etc.
 bedragende..... f 318962:3:11.

In de hoecker de Quartel voor Amsterdam:

60000 ƒ spialuter;
 263 ƒ harpuys, kostende tesaamen..... f 12042:17:4.

In 't vice-admiraelschip Hendrick Maurits
voor Zeelant:

247 packen diverse kleeden;
 114979 ƒ Japans staelfcoper;
 15000 ƒ zandelhout;
 75005 ƒ gariophilnagelen;
 44885 ƒ notenmuscaten;
 10318 ƒ foely;
 6010 ƒ galiga;
 97638 ƒ zappanhout;
 176040 ƒ geraffineerde salpeter;
 7200 ƒ indigo;
 1 paer Japanze verlackte comptoiren;
 180 nesten Japanze doosjens;
 15050 ƒ rouwe Perziaenze zyde;
 8801 ƒ Bengaelze rouwe zyde;
 1985 cattys off 2482 ƒ Chinese zyde;
 479699 cattys geharpte peper;
 485 ƒ zegellack;
 8000 ƒ caneel;
 1242 stux Tonequinze pelings }
 450 p^s. Chineze pelings } in 5 kassen;
 50 p^s. gielanghs;
 15 p^s. Japanze zyde rocken;
 120 ƒ netto nootoly;
 207 ƒ geconfyte mirabolanen;

- 500 ₧ slangenhout;
- 504 ₧ mannetjesnotenmuscaten;
- 3400 p^s geconfyte notenmuscaten;
- 226 ₧ thee;
- 600 ₧ wierooock;
- 501 ₧ tutia;
- 2790 ₧ ertz off mineraelsteen;
- 10750 ₧ benjoin;
- 12 stucken onbequaem canon etc.,
bedragende met den anderen..... / 455872:17: 4.

In 't schip Macassar voor Zeelant:

- 222 pakken diverse cleeden;
- 55596 ₧ Japans staeffcoper;
- 60000 ₧ Siams thin;
- 74805 ₧ gariophelnagelen;
- 44885 ₧ notenmuscaten;
- 10087 ₧ netto foely;
- 5789 ₧ galiga;
- 205088 ₧ zalpeter;
- 6868 ₧ indigo;
- 50864 ₧ poeyersuycker;
- 1 paer verlackte Japanze comptoiren;
- 180 nesjes Japanze doosjens;
- 14850 ₧ rouwe Persiaenze zyde;
- 8801 ₧ netto Bengaelze zyde;
- 2112 cattys off 2640 ₧ Chinese zyde;
- 517 ₧ cattoeene gaaren;
- 448156 cattys geharpte peper;
- 8000 ₧ canneel;
- 414 ₧ zegellack;
- 1000 p^s. Toncquinze pelings;
- 530 p^s. Chinese gielangs;
- 600 p^s. Chinese pansjens;
- 80 catty muskus;
- 82000 ₧ divers sappanhout;
- 10000 ₧ benjoin;
- 500 ₧ slangenhout;
- 207 ₧ geconfyte mirabolanen;
- 217 ₧ wortel carwa;
- 900 ₧ wierooock;
- 226 ₧ netto thee;
- 505 ₧ mannetjesnoten;

- 200 ₧ nootoly;
 2200 stux geconfyte noten;
 992 ₧ geconfyte gember;
 2803 ₧ arts off mineraelsteen;
 62 p^s. onbequaem canon etc.,
 tesamen met den anderen kostende..... / 422228:1:14.
 Nota: desen bodem en ook Hendrick Mauritz hebben ider nogh
 voor reequeningh van de camer Amsterdam voor de portie van
 't admiraelschip Africa ider 173 baalen canneel.

In 't schout-by-nagtsschip Silversteyn voor de kamer Delft:

- 118 packen diverse cleeden;
 7400 ₧ rouwe Persiaenze zyde;
 4552 ₧ Bengaelze zyde;
 1422 cattys off 1778 ₧ Chineze zyde;
 3328 ₧ diverse indigo;
 87 ₧ Chineze thee;
 345 ₧ caltoene gaaren;
 207 ₧ root zegellack;
 69 ₧ geconfyte mirabolanen;
 326 ₧ mannetjesnotenmuscaten;
 1100 p^s. geconfyte gember;
 100 ₧ olykoeken van noten;
 374 p^s. Chineze gielangs;
 244 p^s. Chineze pelingshs;
 500 p^s. gebloemde Tonckinze pelingshs;
 600 ₧ wierooock;
 4750 ₧ benjoin;
 2934 ₧ galiga;
 107 ₧ cardamom;
 37530 ₧ gariophilnagelen;
 22498 ₧ notenmuscaten;
 5005 ₧ netto foely;
 44000 ₧ caneel;
 5750 ₧ sandelhout;
 250 ₧ slangenhout;
 32280 ₧ sappanhout;
 145 ₧ harpuys;
 25000 ₧ thin;
 191917 ₧ swarte peper;
 7 stucken onbequaem canon etc.,
 tesamen met den anderen bedragende..... / 238758:10:9.

Idem in gemelte Silversteyn voor de camer Enckhuysen:

- 186 packen diverse cleeden;
- 101464 ƒ Japans staefscoper;
- 4552 ƒ ruwe Bengaelze zyde;
- 1383 catty off 1729 ƒ netto Chineze zyde;
- 3540 ƒ diverse indigo;
- 51 ƒ Chinese thee;
- 345 ƒ cattoene gaaren;
- 207 ƒ zegellack;
- 69 ƒ geconfyte mirabolanen;
- 168 ƒ mannetjesnoten;
- 600 ƒ wierooch;
- 2934 ƒ galiga;
- 4750 ƒ benjoin;
- 112 ƒ cardamom;
- 100 ƒ olykoeken van noten;
- 2200 p^r. geconfyte noten;
- 507 p^r. Chineze pansjes;
- 46 p^r. Chineze zyde pelings;
- 3750 ƒ sandelhout;
- 250 ƒ slangenhout;
- 52282 ƒ Bimas sappanhout;
- 25000 ƒ thin;
- 5082 ƒ foely;
- 57550 ƒ garioffelnagelen;
- 22498 ƒ notemuscaten;
- 44000 ƒ caneel, bestaende uyt 550 baalen, waarvan 200 balen in Hellevoetsluys zijn gescheept;
- 9000 ƒ Cheylons christal, 't voorleden jaer met Bloemendal versonden;
- 135000 cattys geharpte peper, tesamen kostende.... / 235435:19:3.

In 't schip Hellevoetsluys voor de camer Rotterdam:

- 154 packen diverse cleeden;
- 96025 ƒ Japans staefscoper;
- 40042 ƒ thin;
- 37510 ƒ garioffelnagelen;
- 22418 ƒ notemuscaten;
- 5159 ƒ foely;
- 2985 ƒ galiga;
- 40000 ƒ sappanhout;
- 3540 ƒ indigo;

14770

- 136000 ₧ Bengaelze salpeter;
 106 ₧ netto cardamom;
 1 paer Japanze verlackte comptoiren;
 180 nesjes Japanze doosjes;
 7418 ₧ rouwe Persiaenze zyde;
 9712 ₧ Bengaelze zyde;
 348 ₧ cattoene gaaren;
 207 ₧ root zegellack;
 44000 ₧ canneel;
 388399 cattys geharpte peper;
 8800 ₧ benjoin;
 326 p^r. Chineze pelings;
 1000 p^r. Tonquinze pelings;
 300 p^r. Chinese gielanghs;
 888 p^r. Chineze pansjes;
 13 p^r. Japanze zyde rocken;
 76½ cattly muskus;
 100 ₧ nootoly;
 251 ₧ thee;
 69 ₧ geconfyte mirabolanen;
 6000 ₧ sandelhout;
 250 ₧ slangenhout;
 235 ₧ mannetjesnoten;
 600 ₧ wieroock;
 2600 p^r. geconfyte notenmuskaten;
 388 ₧ geconfyte gember;
 49656 ₧ Siams sappanhout;
 tesamen met den anderen bedragende..... f 337618:12:2.

In de sluyt de Juffrouw Maria voor de kamer Hoorn:

- 124 packen diverse cleeden;
 37960 ₧ Japans staeffcoper;
 20000 ₧ Siams thin;
 37810 ₧ gariophilnagelen;
 22461 ₧ notenmuskaten;
 8159 ₧ foely;
 62753 ₧ Siams sappanhout;
 112160 ₧ salpeter;
 3066 ₧ galiga;
 3840 ₧ indigo;
 14874 ₧ Bataviaze poeyersuycker;
 7400 ₧ rouwe Persiaenze zyde;

7387	ƒ	Bengaelze zyde;	
343	ƒ	Souratze cattone gaaren;	
2717		cattys off 3397	ƒ
44000	ƒ	canneel, bestaende in 350 baalen, waarvan er 44 in Silversteyn gescheept zyn;	
163447		cattys geharpte peper;	
3964	ƒ	benjoin;	
161	p ^s .	Chinese pelings;	
1000	p ^s .	Tonquinze pelings;	
260	p ^s .	Chinese gielanghs;	
235	p ^s .	Chinese pansjes;	
140	ƒ	netto thee;	
100	ƒ	olykoeken van notenmuscaten;	
207	ƒ	zegellack;	
69	ƒ	geconfyte mirabolanen;	
203	ƒ	slangenhout;	
600	ƒ	wierooek;	
252	ƒ	mannotjesnoten;	
1200		geconfyte notenmuscaten;	
310	ƒ	geconfyte gember;	
1410		stux kettinghskogels.....	} ongetaxeert;
140	p ^s .	ront scherp.....	
66		stux onbruyckbaer canon.	

bedragende met de equipagiegoederen en contanten die aen de fleuyt Juffrouw Maria zyn verstreckt een somma van..... f 251737:12:11.

In geselschap van bovengeciteerde retourvloot is mede met het schip 't Wapen van Middelburgh uyt dese rheede affgeseylt d'E. Waterfiscael Pieter Pauw, om nae jaerlyx gebruyck over deselve ten bywesen van 2 expresse gecommiteerde leeden uyt den Aghtbaaren Raet van Justitie de monsteringe des volcx te doen.

7 d^e. Des namiddaghs komt d'E. Waterfiscael Pieter Pauw met het schip 't Wapen van Middelburgh weder terugh, hebbende de vloot, bestaende uyt de vooraff vertrocken schepen Africa, America, Jonas, Hendrick Maurits, Macassar, Hellevoetsluys en Juffrouw Maria, omtrent het eyland de Menscheeter gelaten, ende deselve na exacte monsteringe in 'tgenerael bemandt gevonden met een getal van 933 personen en ider schip in 't besonder als volcht:

Africa:

den commandeur Jacob van der Waeyen.....	1
zeevarende.....	128
militairen.....	46
ongegagieerde personen.....	4
Transportere.....	179 coppen;

	Per transport.....	179 coppen;
vrouwen		4
slaven		2
bandit		1
	tesamen	186 coppen;

Hendrick Maurits:

den vice-commandeur Bartholomeus Nouters.....	1
zeevarende.....	104
militairen	40
vrouwen	2
kinderen.....	3
ongegagieerde.....	2
bandit.....	1
tesamen.....	153 coppen.

America:

zeevarende.....	129
militairen.....	28
vrouwen.....	2
jongedoghters.....	2
ongegagieerde.....	1
slaven.....	2
bandit.....	1
tesaamen.....	165 coppen:

Macassar:

zeevarende.....	114
militaire.....	37
vrouwen.....	4
kinderen.....	2
ongegagieerde.....	1
bandyt.....	1
tesaamen.....	159 coppen:

de Jonas:

zeevarende.....	56
militairen.....	22
kinderen.....	2
tesaamen.....	80 coppen:

Hellevoetsluys:

zeevarende.....	102
militairen	28
vrouw.....	1
ongegagieerde.....	2
tesaamen.....	133 coppen;

Juffrouw Maria:

zeevarende van de rheeders.....	56
zeevarende van d'E. Comp.....	12
militaire.....	9
tesaamen.....	87 coppen.

Met dese retourvloot syn onder de banditen oock versonden Radia Lilla Wangza en Bandhara Moeda (op den 14 der verleden maent January van Sumatra's Westcust met het jaght de Schelvisch herwaerts gebraght, alwaer oock breeder van haer is gesproken) d'eerste op Africa en d'ander op Hendrick Maurits, om aen Caeb de Goede Hoop te lande geset en voor al haer leven in ballingschap gehouden te werden ingevolge van het gewysde, over deselve op Sumatra's Westcust gedaen.

Desen dagh, soo voor als na de middagh, is mevrouw Joanna van Ommeren, gemalinne van Syn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, door d'Ed. Heeren Raaden van India en verscheyde andre gequalificeerde ministers mitsgaders oock het principale jufferschap met de geluckige verjaringe van het .. (1) twintighste Hares WelEd. ouderdoms gefeliciteert. Godt den Heere gelieve deselve tot een goeden ouderdom te doen aengroeyen en met gesontheyt, heyl, voorspoet en allerhande segeningen te bekroonen, amen.

8 en 9 d^r. Niets noterenswaardigh voorgevallen.

10 d^r. Staende de ordinary vergaderinge op heden by ende vanwege de burgerye deser stede door de respective capiteynen Abraham Struys en Pieter van Leeuwen ingedient wesende sekere remonstrantie, in sikh bevattende eenige poincten en consideratien nopende den burgerlycken handel ofte commertie alhier in India, die haer nu ingevolge van d'ordre der Ed. Heeren Mayores in 't geheel is ontnomen en affgesneden, met een klaghte dat zy daerdoor geheel tot armoede sullen komen te vervallen sonder langer te kunnen bestaen etc., soo is nae aendaghtige resumptie van gemelt vertoog mitsgaders oock het brieffje, door haer daernevens aen d'Ed. Heeren Mayores in 't patria geconsigneert, ende de daerover gehouden deliberatien, best en dienstigst geaght, geciteerde geschriffjens dit saysoen nu met de gereede retourvloot onder 's Comp^s papieren na 't vaderlant te laten gaen, om dierwegen het goetvinden ende de precise ordre van d'Ed. Heeren onse Principalen te mogen verstaen, met intentie om eghter middelerwyle de goede burgerye op

(1) Het HS. laat dit open.

de klagten van 't verval in haare saeken sooveel de hant te bieden als buyten prejuditie en nadeel van d'E. Comp. sal kunnen en mogen geschieden.

11 d^r. Des morgens wert door den capiteyn Willem Hartsinck rapport gedaen dat eenige Javanen, met haer smalle coopmanschapjes boven uyt het lant gekomen, hadden weten te relateren dat den Balyer Chiliwiedara, afflooper off conquesteur van Sammadangh, nu een wyle tyts herwaerts in het Cheribonze district groote insolentien bedreven hebbende, door last van den oudsten der 3 prinçen, die de regeringe van Cheribon jegenwoordigh in handen heeft, met nogh eenige van de zyne dootgeslagen souden zyn, en op de overkomste van dese tydinge de hooftden der Balyers van Goedoegoedou, Sicero etc. van resolutie zyn geworden om de toght, jongst by haer afgebroken (gelyck onder dato 14 der verleden maent in 't breede is aengeroert), weder opnieuw te hervatten om de rest der Bantamize Balyers, die, tot nogh ongevaer 300 koppen sterk, onder 't gesagh van opgemelte Chiliwidara's broeder Sammadangh hielden beset, op te slaen en vandaer te verdryven. Wat hiervan sy sullen ons de nader advisen moeten openbaren, maer schynen die geruchten nogh vrywat onseker.

12 d^r. Des avonds vertreckt uyt dese rhee de het retourschip Silversteyn, zynde op gisteren vaerdigh geraekt en beladen met alle sodanige goederen als in het gehuurde schip S^t. Andries voor de kameren Delft en Enckhuysen waeren affgescheept, gelyck hiervooren op 4 deses in 't breede uytgedrukt staen. Gemelte bodem dan mede behoorlyck gemonstert, is bemant bevonden met een getal van 175 personen, te weten:

den schout-by-nacht, Joannes Braekel.....	1
zeevaarende	122
militairen.....	56
vrouwen.....	2
kinderen	2
ongegagieerde	1
tesaamen.....	175 coppen ⁽¹⁾ .

Soodat de acht retourbodems in 't generael zyn bemandt met 1108 zielen, onder dewelcke mede zyn gerekent een getal van 169 lamme, verminckte, creupele en andere impotenten, soo soldaten als matroosen, uyt het guarnisoen en 't hospitaal alhier verlost om d'E. Comp. alsoo van een deel onbequame dienaren te ontlasten, en te eerder, omdat het ten meerendele luyden zyn van dewelcke niets goets te verwagten is.

13 d^r. Des morgens mede vaerdigh geraekt wesende de hoeker de Quartel, soo gaet die oock vanhier aff om de retourvloot gedurende de reyse na 't patria tot een voorzeylder te dienen, eenlyck bemandt met 22 zeevarende personen en beladen met sodanige goederen als hiervooren albereyts almede uytgedrukt staet.

Voor de middagh komt de chialoup de Luypert van de bekruyssinge tusschen de rivieren van Maronda en Craoan, werwaerts deselve den 11^e der jongstleden

(¹) Sic.

maent January vertrocken was, weder terugh, hebbende gedurende het uytwesen geen onraet ofte eenige Bantamze roovers vernomen.

Haer Ed. op gisteren en heden besigh geweest zynde met het afflesen en teekenen van de generaele en particuliere brieven, die alsnu met de retourvloot aen d'Ed. Heeren Mayores nae 't vaderlant affgesonden staen te werden, ende alle deselve dan oock gevolgelyck geslooten, gepackt ende geheel vaerdigh geraakt wesende, soo gaet den ondercoopman Pieter van den Hoorn, provisionelyck bedienende het eerste-klerkschap ter Generaele Secretarye, nogh desen avondt met deselve na boort van het jagt Voorhout, om daarmede de retourvloot aghterna te zeylen ende de gemelte brieven, kassen en vordre papieren over deselve te verdeelen in maniere als volcht:

aen den commandeur Jacob van der Waeyen op 't schip Africa:

een groot toegesloten en bezegelt pacquet papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren 17^{en} tot Amsterdam;

een groote kas met boeken en secretariale papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam;

een klein packetje geslote papieren, geconsigneert aen d'E. Hendrick Crudop, provisioneel gesaghebber aen Caep de Goede Hoope;

voorts losse scheepspapieren:

negen originele instructien, door Haer Ed. de Hooge Regeringe van India geëxpedieert voor den commandeur mitsgaders den breeden raet der retourvloot, om haer gedurende de reyse tot naricht te dienen;

item negen stux authentique instructien tot het aendoen van de Taeffel- en Saldanhabay aen Caeb de Goede Hope;

idem negen stux gesloten secrete zeynbrieven, om by d'opperhooffden der retourschepen geopent te werden in 't gesicht en aendoen van Caeb de Goede Hope;

idem negen stux gedruckte placaten, tegen de verbooden particulariteyten en nogh negen andre tegen d'insolentien van 't gemeene volck op de thuytreysen geëmaneert;

dese alle om van yder een aen de respective opperhooffden der retourschepen overreyckt en behandicht te werden;

aen den vice-commandeur Bartholomeus Nouters op het
schip Hendrick Mauritz:

een groot toegesloten en bezegelt pacquet met de generaele missive aen d'Ed. Heeren 17^{en} voor de camer Middelburgh in Zeelant;

een kasse met secretariale boeken en papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Middelburgh in Zeelant;

een klein packetje papieren, geconsigneert aen d'E. Hendrick Crudop, provisioneel gesaghebber aen Caeb de Goede Hoope;

aen den schout-by-nagt Joannes Braeckel op het schip Silversteyn:

een groot toegesloten en bezegelt packet papieren met de generaele missive aen d'Ed. Heeren 17^{en} voor de camer Delff;

idem een kasse met secretariale boeken en papieren voor de kamer Delff;

een groot toegesloten en bezegelt packet papieren met de generale missive aen d'Ed. Heeren 17^{en} voor Enckhuysen;

idem een kasse met secretariale boeken en papieren voor de camer Enckhuysen;

een kleen packetje geslote papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Rotterdam;

op 't schip Hellevoetsluys voor Rotterdam:

een groot packet geslote papieren met de generale missive aen d'Ed. Heeren 17^{en} voor de kamer Rotterdam;

idem een kasse met secretariale papieren en boeken voor de camer Rotterdam;

een kleen gesloten packetje papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Delff;

op de gehuurde fluyt Juffrouw Maria voor de camer Hoorn:

een groot toegesloten en bezegelt packet papieren met de generale missive aen d'Ed. Heeren 17^{en} voor de camer Hoorn;

idem een kasse met papieren en boeken voor de camer Hoorn;

een kleen gesloten en bezegelt packetje papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Enckhuysen;

op het schip America voor Amsterdam:

een gesloten en bezegelt packetje papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam;

op 't schip Macassar voor de camer Middelburgh in Zeelant:

een toegesloten packetje papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heere Bewinthebberen ter camer Middelburgh in Zeelant;

op de gehuurde fluyt de Jonas voor Amsterdam:

een gesloten en bezegelt packetje papieren, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam;

op de hoeker de Quartel voor Amsterdam:

een gesloten en bezegelt pacquetje papieren, geconsigneert aen de Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam;

inhoudende alle de bovengementioneerde pacquetten en kassen alsulcke brieven, geschriften en documenten als by de daertoe gehoorende registers kan werden gesien, die oock te vinden zyn by het affgaende patrias briefboek, alhier ter Generaale Secretarye berustende, daer alle de brieven mede ingeschreven sullen bevonden en nagelesen kunnen worden.

Op heden heeft sich den borgercapiteyn Pieter van Leeuwen als borge gestelt om ten allen tyden den ondercoopman Joannes Schilhoorn, gewesen resident tot Palembang, in handen van d'E. fiscael van India te leveren ofte in gebreken van dien te verbeuren een somma van vierduysent rd⁽¹⁾, alsoo anderzints verstaen waare by Haer Ed. gemelte Schilhoorn by provisie in gyseling te laten nemen, om d'E. Comp. alsoo te guaranderen wegens een somma van 3581 rd⁽²⁾ die hy nu laest de geltcassa tot Palembang tenaghteren geset heeft en alsoo op zyn administratie tekortgekomen zy.

14 d⁽³⁾. Staende de ordinary vergaderingh door d'Heer Extraordinaris Raedt Willem van Outhoorn voortgebraght wesende de notulen omme daerop te doen de rescriptie na Timor, soo is op 'teen en 'tander berakende Comp⁽⁴⁾ ommeslagh aldaer alsulx geresolveert als by het resolutieboek omstandigh kan werden gesien.

15 d⁽⁵⁾. Nademiddagh extraordinaire vergaderingh beleyt wesende, is alsulcx beraekende 's Comp⁽⁶⁾ zaeken in de provintie Banda geresolveert en gearresteert, als by het resolutieboek in 't breede uytgedruckt zy.

17 d⁽⁷⁾. De besoiingies van Timor ende de provintie Banda affgeleght zynde, soo is dese namiddagh staende de ordinary vergaderingh oock gedelibereert over de nader te doene rescriptie na Amboina, gelyck almede by het resolutieboek by d'extentie van yder saeke zy te sien.

18 d⁽⁸⁾. Voor de middagh werden de gesanten off briefsdragers van den Coninck van Manicabo, gelegen op 't eylant Sumatra, 25 der voorleden maent met haer eygen vaertuygh van off over Jamby alhier gecomen, door d'E. sabandaer en licentmeester Ockerse, verselt met d'E⁽⁹⁾ van Voorst, de Gheyn en Couper mitsgaders den capiteyn der Maleyers, statelyck ingehaelt, gaende door de compagnie militairen, in 't volle geweer van de hoofwaght aff gerangieert staende tot aen de puye van de woninge van Syn Ed⁽¹⁰⁾. de Heere Gouverneur Generael, dewelcke dan opgetreden en in de raetkamer verschenen wesende, soo wert aenstonds door de zoldatesque drie chergies en van de punct den Diamant vyff canonschoten gedaen, waerna gemelte gesanten, een wyltje by Zyn Ed⁽¹¹⁾. vertoeft hebbende, weder na de stadt gekeert zyn, nadat zy hunne brief van haer meester hadden overgelevert, die in een dunne goude beslage busse was geleght en welkers inhoud en translaet hiervoor op hun aenkomste onder dato 25 January voormelt al⁽¹²⁾ staet geinzereert.

(¹) Er staat: rd⁽¹⁾ zynde.

(²) De oude corrector heeft dit veranderd tot: aldaer.

20 d^e. Des morgens wert alhier door een Chinees jonk, komende uyt Japan, een klein briefken aengebraght, door den oppercoopman Dirk de Haes mitsgaders den raedt in dato 13 January laestleden uyt Nangasacky aen Haer Ed. geschreven, meldende van geen noterenswaardige veranderinge, als eenlyck, hoedat in dat ryck op den 23 December voorleden jaers twee wonderlycke bogen by een frisse lucht en heldere sonneschyn aen den hemel waaren gesien, van sodanige coleuren als de regenboogen sigh gemeenlyck komen te verthoonen, gelyck nader by gemelte briefken in 't aenkomende briefboek en 't verbael kan werden beooght.

21 d^e. Na de middagh ontfangen wy hier onder een klein geleydbriefje, van den resident Willem Caelf op gisteren uyt Bantam aen d'E. licentmeester Ockerse geschreven, vier brieven met haare hylaagen daertoe gehoorende, d'eerste van d'E. Commandeur Jacob Lobs en raet dato 17 Augusto des voorleden jaers, de tweede door d'E. Commandeur en Commissaris Marten Huysman en d'E. Lobs en raet voormelt in dato 13 January anno stanty, beyde uyt Cochim, de derde door d'Heer Extraordinaris Raedt en Directeur Sibrand Abbema en raet ende de vierde particulier door d'Heer Commissaris en Directeur Daniel Parvé, beyde 23 December anno verleden uyt Souratta aen de Hooge Regeringe van India geschreven, synde met het Engels schip de Phenix op Bantam aengebraght en alle van alsulcken inhout als by het aenkomende briefboek en 't verbael onder yders quartier zy te lesen, niet nodigh geaght werdende uyt deselve in desen yets anders te noteren als eenlyck, dat de Françen en Engels en in Souratta seer breet wisten te spreken van de goede apparentien die sigh tot een algemeyne vrede in Europa quamen te vertoonen.

Besyden bovengeciteerde brieven zyn nogh aparte neven dese van Bantam ontfangen twee brieven, door de ellendige Nederlandze gevangenen in dato primo en 18 November des voorleden jaers uyt Formosa en Tayouan aen d'Heer Extraordinaris Raet Constantin Nobel Z. G. geschreven, zynde mede door d'Engelse vrunden vandaer op Bantam overgebraght en niet onnodigh geoordeelt in desen tot speculatie te insereren.

Eerste briefken.

Aghtbaare Heer.

Mynheer.

Met de behouden overkomste van den Engels en meester Joan Inee hebben wy met groote blydschap ontfangen eenige brieven soo van Syn Ed. als oock van UE. nevens 500 rd^e, een doos met medicamenten en oock een root bosset van UE.; de groote genegentheyte van UE. t'onswaerts speurende, soo in 't vertroosten als in 't adsisteren van lichaemelyck onderhout, is ons ten hooghsten aengenaem en sullen der altyt danckbaer voor blyven.

Ons en is niet heel onbekent de debvoiren, door UE. aengewendt, op de cust van China off Quelangh wesende; versoecke alsnogh en oock niet twyffelende dat UE. hetselve sult naelaaten, soo 't in UE. maght waare,

om eenige middelen aen te wenden, die tot onse verlossinge soude vorderlyck zyn; 'tis waer, de tyt die de gelegentheyt gelieft te geven, is schynbaer soo, door een brief van Syn Ed. aen Sypoan door d'Engelse vrunden te stieren tot onser ontslaginge, maer soo ick in soo een geruymen tyt de Chinesen hebbe leeren kennen, dat ze wat hertneckigh zyn, voornamentlyck Sypoan en synen raedt, dat de verlossinge schyndt terugge te houden; dogh ick en kan de Chinesen niet beter vergelycken als by de Joden, want de Joden van Jerusalem, die voormaels plaghten te roepen: cruyst hem, cruyst hem, maer op andre plaetzen syn se wat saghtmoediger. 't Is soo 'tis, 't syn onse sonden die onse verlossinge teruggehoudt, die wy dogh wel verdient hebben, dogh egter vertrouwe Godt Almaghtigh sal eenmael door onser en UE. aller gebeden een goede uitkomst geven.

De verstreckte 300 rd^s, die UE. aen S^r. Inee soude betaelt hebben, syn myn onbewust, maer heeft deselve op Bantam, soo ick verstaen hebbe, voor S^r. Brummer verstreckt om eenige wyn, brandewyn, toeback en eenige andre cleygheden mede te brengen, die hy ook ontfangen heeft.

Wy en kunnen den Engelsen meester Joan Inee niet genoeg dankbaer blyven voor syn aengebode moeyte (die hy ook vromelyck volbraght heeft), nogh ook UE. huysvrouw en haer suster, die ons in onsen armoedigen staet heeft willen te hulpe comen; de 5 uytgeruckte⁽¹⁾ kinderabayen heb ick bekomen, dogh niet sonder schimpen van d'onse alhier, misschien omdat twee van myn grootste kinderen tusschen de tyt overleden zyn, na het schryven van ons aen Syn Ed^e. en voor het becomen van UE. brieven en goederen.

d'Heer Coyets ontslaginge uyt syn bannissement en 't vertrecken van d'heer Verburch en het sterven van verscheyde Tayouanze vrunden is niet te verwonderen, want de tyt neemt alles wegh; 't waer te wenschen dat de oorlogen met de Coningen van Vrankryck en Sweden met onsen staet bevredight waer, want de Comp^e en heeft er mede geen zy by gesponnen.

Vergeeft my myn stoutigheyt van UE. de moeyelyckheyt aen te doen om dese ingeleyde eens door UE. geringsten dienaar aen een goe bekenden te overhandigen, om na 't vaderlant te bestellen aen eenige van myn vrunden, soo der daer nogh eenige soude gevonden werden, en ook een aen seker predikant, residerende op Batavia, die getrouwt is aen Raechel Muller haer suster, want syn naem en persoon my⁽²⁾ niet bekend zyn, niet sooveel om mynentwille als om myn huysvrouw, om haer nogh te voorsien met een goet stux gelt, daer se na myn overlyden (want wy syn hier tegenwoordigh al vrywat weekelyck, soo door ongemack als hertseer) nogh op Batavia komende wel sal kunnen van leven, dat door ordre van myn aen d'E. Comp^e sal getelt werden om UE. dan daerna toegetelt te werden, ten waare onse verlossinge nogh uytgesteld wiert en ick absent moghte wesen, waermede myn (grootelyx verpligtende) sal groote vrundschap geschieden.

(¹) Misschien: *uytgedruckte*, d.i.: in den brief vermelde, evenals bijv. op blz. 63 onderaan.

(²) Er staat: *wy*.

Mynheer, dat UE. voorleden jaer van ons geen antwoord gekregen en hebt, en wilt het niet nemen tot onaghtsaemheyt van ons, maer dat onse brieven vanhier door beletzel van weer en wint niet tyts genoegh op de cust van China en syn geraekt, want het Engels schip al na Bantam was vertrocken. Hiermede etc.

(Onder stont:)

UE. onderdanigsten en dienstwilligen dienaar

(Was geteekent:)

H. VERBIES, gad^t. land^{tr}. (1).

(In margine stont:) In 't dorp Tauakan op Formosa, den eersten November anno 1678.

Tweede briefken.

Ed. Aghtbare, Erntfeste, Voorsienige en Seer Discrete Heer.

d'E. Heer Constantin Nobel.

Alsoo wy met de behouden overkompste van den vromen meester Johun Jenesh den 25 July 1677 UE. aengename missive, die gedateert was van den .. (2) Juny desselven jaers, alsmede een kist met goet ten vollen ontfangen hebben, waervoor wy beyde die eerwaardige en weldadige susters niet genoegsaem konnen dankbaar zyn wegens een zodanige Christelycke genegentheyt, die UE. Agtbare en Harer Eerwaardige aen ons bewyst.

Wy souden oock wel gaern gesamentlyck door een brief d'onderdanige en eerbiedige danksegginge willen doen aen d'Ed. Heer Gouverneur Generael met den geheelen Ed. Agtbaren Raet van India, die Syn Ed. door een Christelyke medogentheyt en vergunninge ons nogh soo ryckelyken in desen armoet verlicht hebben met een somma van 500 Spaense realen en een kist medicamenten, 't welcke wy mede denselfden datum van den bovengemelten bringer nevens een quitantie ten vollen ontfangen hebben, maer wy sulx niet en hebben durven bestaen en oock ons selfs aghten niet te militeren (3) om schriftelyck den schuldigen plicht aen Syn Ed. Agtbaren daervoor te doen als dien oock soo dikmaels te vermoeyen, gelyck als Syn Ed. die ons geringen nogh soo waardigh geaght heeft om met sodanigh een missive te laten beantwoorden, desgelycke UE. Agtbaren meest van denselven inhoud met godtzalige en troostelycke vermaningen alsmede hoope tot onse verlossinge, waerdoor wy willen gelooven dat Syn Ed. Aghtbare en UE. uytterste debvoiren hiertoe te willen doen, want wy oock hartelycken daernae verlangen en verhoopt hadden naby te syn, maer tot nogh toe hier geen gewagh van gehoort, anders niet dan datter verleden jaer ettelycke

(1) Wellicht geadmittleert landmeter.

(2) Opengelaten.

(3) Misschien wordt meriteren bedoeld.

stux joncken van Batavia herwaerts op Aymuy soudén gekomen zyn, die niet en hadden durven openbaaren deselve te zyn maer haer voor Bantammers uytgaaven, waerover wy ons niet min en bedroeven, doordien wy oock van jaer tot jaer minder en swacker worden; daerom wy nogh aen den Ed. Agtbaren Raet van India met ootmoedelyk bidden en smeeken tot desen eynde by ons vorige versoeck blyven, dat wy dogh eens uyt desen ellent moghten verlost werden, want er voorleden jaer weder vier zielen door Godts believen van ons uyt dit jammerdal weghgeruckt zyn, te weten: S^r. Joannes Brommer den 16^e October 1677 alsoock twee doghters van S^r. Harman Verbies, genaemt Catharyna en Willemyn, die tsedert den 9 April desselven jaers den een kort na den anderen overleden zyn, nogh den 15 July Monica van Bengale, gewesen aye ⁽¹⁾ van Juffrouw Couckebacker, die wy vergeten hadden op te geven.

d'Oorsaeken waerom wy verleden jaer in gebreke syn gebleven met ons schryven, zyn dese: vermits 't vertoeven tot eenigh nader bescheyt wegens onse verlossinge en oock met de sieckte van S^r. Johannes Brommer zaliger, doordien oock d'Engelsen haare logie op Aymuy gemaekt hebben, daerom wy de brieven eerst na de cust van China hebben moeten sturen en die door een contrarie wint 't schip niet konnen hebben becomen, soodat wy nu meerder voorsichtigheyt sullen moeten gebruycken, want het doen altyt niet veel gescheelt heeft off wy hadden in swarigheyt geraeckt door de omstandigheden van 't goet, want sulx niet onmerkelyken kan toegaen wegens de groote packagie, soodat icq daerover aengesproken ben door een van des Chindes ⁽²⁾ opperhoofds knechts, dien ick my mans genoegh konde om dat te bewimpelen. Aengaende de kist met goet alsmede die 300 Spaenze realen van den Ed. Agtbaren Raet van India, om die onder ons te verdeelen volgens den eysch en genegentheyt daer UE. Agtbare missive van vermelt, syn aldus gedaen gelyck hierby ingesloten gaet, maer van die 30 rd^e, die UE. Agtbaren aen meester Johan Inesch voldaan hebt, syn ons onbewust en wy ook niet en weten hoedat het daermede is, anders niet dan S^r. Brommer seyde de syne te syn, die hy voor hem per quitantie in 't perticulier versoght hadde, waerover wy nu beducht zyn, want S^r. Harman Verbies seer onvergenoeght is wegens dese verdeelinghe en dat met sodanigh een pretentie, gelyck off niemant daer yet van te verwaghten gehadt hadde dan alleenlyck door syn consideratie, soodat wy daer seer over beschaemt wierden en liever gewenscht hadden dat een yders deel daarvan uytgedrukt was geweest; om geen schyn te geven dat men malkanderen soude soeken te verongelycken, heeft ons oock goetgedaght, byaldien er ymant was die bovenmaate daarvan genoten hadde, hy dat ten allen tyden gewilliglycken wederom wil uytkeeren.

(¹) D. i. *baboe*; zie Hobson-Jobson s.v. *Ayah*.

(²) Misschien verschreven voor *Chinees*.

Waarmede ick affbreke andermael met een eerbiedige danksegginge van ons al t'saem alsmede de hertgrondige groetenissen aen UE. en UE. Agtbaren huysvrouw en de eerwaardige juffrouw Geertruy Zegermans met den gandschen famielie van dien.

(Onder stont en was geteekent:)

A. VAN 'S GRAVENBROEK.

(In margine stont:) In Tayouan den 18 November 1678.

(Laager stont:)

De groetenisse aen alle goede bekende vrunden, gelyck als juffrouw Sara, gewese huysvrouw van Philip Daniels Mey van Meynsteyn, juffrouw Jonas Jacobsen van een A. Gravenbroek, gewesen adsistent op Provincie by den secretaris Osseweyer, die syn huysvrouw met nogh een doghter van hem alhier onder de inwoonders in 't leven is, die desgelycken de hertgrondige groetenisse aen UE. Agtbare en alle bekende vrunden laet doen en ook ootmoedelyck laet versoecken, byaldien er yets goets voor ons was, dat men harer mede geliefde te bedencken, alsoo sy beyde haer kost aghter de ploegh moeten verdienen en een groot berouw heeft wegens haer verblyff.

22 d^r. Even voor de middagh vertrecken langhs Java's Oostcust tot Japara uyt dese rhee de voor de laeste besendinge na Amboina de fluytschepen Spanbroek en Gele Beer met een missive, aen d'E. Heer Gouverneur Robert de Vicq mitsgaders den raet aldaer, op gisteren geteekent, geschreven, van alsulcken inhoud als by het affgaende brieffboek en 't verbael kan werden beooght, zynde wyders gemelte bodems beladen voor die provincie met verscheide coopmanschappen, provisien etc. namentlyck:

in de fluyt Spanbroek:

20250 ryxdaelders contant in payement;

45 packen diverse kleeden;

50 lasten rys;

100 vaaten vlees;

75 vaten speck;

12 leggers arack;

5 leggers Françe en Spaenze wyn, voorts eenige andre provisien, gereetschappen etc., tesamen bedraagende..... / 104115:12: 2;

in de fluyt de Gele Beer:

11750 rd^e contant in payement;

56 packen diverse kleeden;

50 lasten Bengaelze rys;

Transportere..... / 104115:12: 2;

Per transport..... / 104118:12: 2;

100 vaten vlees;

75 vaten speck;

4 leggers Spaenze wyn, voorts verscheide andre
provisien, gereetschappen, equipagiegoederen etc., tesamen
bedragende..... * 75531:12:10;

sulx bedraecht het afgeschepte in beyde die bodems
voor Amboina..... / 179447: 4:12.

Terselver tyt vertrecken oock voor de laeste besendinge na Banda de
fleuytschepen Westervelt, Buuren en Goylandt met een driedubbele missive aen
d'Heer Gouverneur Cornelis van Quaelbergh mitsgaders den raet aldaer, in sijn
bevattende sodanige advertentien, consideratien en ordres, als by 't afgaende briefboek
en 't verbael kan werden gelesen; hebbende voorts gemelte bodems ingenomen
verscheide coopmanschappen, provisien etc., te weten:

de fluyt Westervelt:

3500 rd^e contant in payment;

164 lasten rys, met den anderen bedragende..... / 14083:12:12;

de fluyt Buuren:

5000 rd^e contant;

2 packen diverse cleeden;

120 lasten rys;

30 vaten vlees;

30 vaten speck;

8 leggers zeck, Spaenze en France wyn;

12 vaten mom en haentjesbier, voorts verscheide andre
provisien, crameryen, gereetschappen, munitien van
oorloge etc., tesaamen bedragende..... * 36273:10:13;

de fluyt Goylandt:

3500 rd^e contant;

7 packen diverse cleeden;

30 vaten vleesch;

30 d^e. speck;

12 vaten mom en haentjesbier;

4 leggers Spaenze wyn, voorts partye andre provisien,
bouwmaterialen, munitien van oorloge, equipagiegoederen, gereet-
schappen etc., tesaamen bedragende..... / 36032:13: 7;

soodat het afgeschepte in bovengeciteerde drie bodems
voor Banda bedraecht..... / 86389:17:—.

Sullende het fluytschip Westervelt de reyse sonder ergens na om te sien direct na Banda voortsetten, maer de andre 4 bodems, te weten Spanbroek, Gele Beer, Buuren en Goylant, vloot houden en de cust van Java langhs zeylen tot aen Sammarangh oftewel tot aen Japara toe, op hoope van de fluyt den Haasenbergh, die alle uyren met een soutladinge van Java's Oostcust wert verwacht, te ontmoeten en uyt deselve te weten voor Banda 40 ende voor Amboina 50 lasten sout over te nemen, om alsoo die provincien buyten verlegentheyte te houden, gelyck sulx nader by een aparte instructie ofte schriftelycke ordre, d'opperhooffden van geciteerde bodems terhandtgesteld, en een briefken, nu mede door Haer Ed. aen d'opperhooffden van gemelte Hasenbergh geschreven, in 't affgaende briefboek zy te lesen.

Oock is op heden in geselschap van gemelte vyff fluytschepen vanhier affgeseylt het fluytschip Wimmenum over Indermayoe, Japara en Sourabaya na Timor, met een missive aen d'E. Jacob van Wyckersloot, opperhoofd, en den raet aldaer mitsgaders een klein briefken in 't Maleyts en Duyts aen Nay Chily, Vorstinne tot Solor, beyde van alsulcken inhoud als het affgaende briefboek kan uytwyzen, hebbende gemelte fluyt wyders ingenomen de volgende goederen voor dat comptoir:

9941 rd^e contant;

42 packen diverse kleeden;

12 vaaten vlees;

13 d^e. speck;

2 vaten mom;

2 leggers arack en voorts eenige andre provisien, munitien van oorloge, equipagiegoederen, gereetschappen etc., tesaamen beloopende / 50411:6:4.

Met bovengeciteerde fluyt Wimmenum is oock nogh mede affgegaen een klein briefken, door Haer Ed. aen d'Heer Superintendent Anthonio Hurdt en raet op Java's Oostcust geschreven, dubbel, om eens op Japara aen lant gegeven en 't ander na Sourabaya voortgebracht te werden, dienende ten principale, en onder andre materien tot bekendmaekinghe, dat ingevalle de bovengementioneerde bodems, na de provincien Banda en Amboina gedestineert, de fleuyt den Hasenbergh moghten komen mis te loopen, het alsdan nodigh soude wesen dat beyde die provincien door een bequame bodem uyt den train met genoeghsame quantiteyt sout wierden versorgt om buyten verlegentheyte te blyven, gelyck breeder by geciteerde briefken in 't affgaende briefboek onder 't quartier van Japara kan werden gesien.

Benevens meergemelte Wimmenum keert oock weder terugh na Indermayo den oppercoopman Jacobus Couper per de chialoup den Orangieboom, omme als tevooren 't commando in de besettinge daer waer te nemen, met verscheyde provisien en nootlyckheden voor onse besettelingen aldaer, sodanige als hier sullen werden uytgedrukt by de schriftelycke instructie, zyn E. tot naright terhandtgesteld, luydende in substantie aldus:

dat d'E. Couper nevens dese terhandt werden gestelt eenige extract Bantamze briefkens, teneynde syn E. sigh moge erinneren om voor de listen en laagen van dat volkje wel op hoede te wesen, schoon zy zedert de veroveringe van Cadiery

sigh wat modester als voorheen hebben beginnen aen te stellen, en dat nogh temeer, omdat sekerlyck te gelooven is, zy den schelmzen Wiera Zaba tot de verraderlycke actien op Tanjongpoura aengeport en bewogen hebben;

dat hier syn bygeleght 't affschrift van 't briefken, jongst van Indermayo ontfangen en derwärts geschreven berakende 't opsenden van den sergeant Bervelt na Pagadin, van welkers verrichten tot verwonderinge alsnogh geen tydingen hebben erlanght;

dat het dierhalven nodigh sal wesen, dat d'E. Couper eens tot Pamanoe kan aenloope om te vernemen hoedanigh het aldaer zy gestelt en off het volck albereyts door den sergeant Bervelt van Pagadin sal afgebraght zyn, 't selve nogh niet geschiet wesende, daertoe behoorycke ordre gevende en mede tot het sleghten en afwerpen van de pagger, op gemelte Pagagadin door de Bantammers opgericht en door d'onse veroverd, off ten waare daertoe eenige redenen ter contrarie moghten zyn, van dewelke Haer Ed. dan sonder uytstel advys moet gegeven werden;

dat d'E. Couper oock mits desen wert gelast, de geheele Indermayoeze besettinge te visiteren, de sieken en impotente van de scheepkens te lichten en aenstonds met het jagt Rammekens na Batavia te senden, bekruyssende wyders de geheele cust tot aen de hoek van Tagal toe, om van de toestandt der saeken tot Cheribon etc. mede de vereyschte kennisse te bekomen, als aen hetwelke Haer Ed. sigh al veelt gelegen laten zyn;

dat voornamentlyck goede sorge moet werden gedraagen voor de gesontheit van ons volck, sonder deselve yets te laten gebreken dat tot preservatie van dien kan strecken, ende ten welken eynde nu ook den opgestelden eysch van allerhande nooddriftigheden in 't geheel wert voldaan, bestaende in:

- 6 leggers gesneden arack;
- 4 vaten vlees;
- 4 vaten speck;
- 1 vat boter;
- 1 vat haentjesbier;
- 1 aem olyvenoly;
- 1 halve legger touak-azyn;
- 2 amen lampoly;
- 8 bossen kaerssen;
- 12 Ⓔ speceryen;
- 50 Ⓔ peper;
- 100 stux aerdewerk;

1 doos medicamenten en voorts eenige munitien van oorloge, schryftuygh, equipaggiemoederen etc.;

dat de sleuyt Wimmenum, waerin eenige dier behoeften syn gescheept, niet opgehouden maer sonder uytstel na Timor over Sourabaya voortgesonden moet werden met sodanige nader advysen aen de Heer Superintendent Anthonio Hurdt als nodigh moghten zyn;

dat indien Keey Ranga Gompol, gepretendeert Pangiran van Sammadangh,

staende het afwisen van d'E. Couper uyt zyn schuyelhoek onder Comp^s bescherminge afgekomen moghte zyn, sodanigh met hem sal werden gehandelt als by de vorige ordres zy geëxprimeert etc.

Zyn Hoogheyt Radia Palacca, eenige daagen voorleden omtrent d'Ed. Heere Directeur Generael Cornelis Speelman gesproken hebbende van eenige saeken die hy hadde voor te draagen ten belange van zyn persoon en volk, heeft alsnu aen de Hooge Regeringe zynentwegen in de Maleytze taale overhandicht 't volgende geschriftje:

Met dit, geschrift maekt den Coninck van Boné bekend aen den Ed. Heer Gouverneur Generael en alle de Raaden van India, hoedat hy Coninck van Boné bereeds hier vier maenden is aangelant geweest, sonder tot nogh toe te weten het besluit van den Ed. Heer Gouverneur Generael ende de Raaden van India, ende versoekt derhalven den Conink daerom jegenwoordigh, dat indien er iets tegens de vyanden van d'E. Compagnie te verrichten is, Hun Ed. hem 't selve believen bekend te maeken, opdat hy van syn beste volck ontbiede, om des te bequamer d'Ed. Heer Gouverneur Generael ende de Raaden van India haer bevelen uyt te konnen voeren, soo er yets voorvallen sal, en hy deselve nogh oock sighselven geen schande toebrengen magh, opdat alsoo zynen naem soowel onder de Coningen, bontgenoten van d'E. Compagnie, als haare vyanden daerdoor in geene veraghtinge en geraeke, maer dat hy het werck van d'E. Comp. verrichten magh, daertoe hy bereydwillich is; dogh indien er geen saeken van gewicht voor d'Ed. Heer Gouverneur Generael ende Raaden van India te verrichten zyn, soo versoekt den Coninck, van dit mousson nogh weder naer syn negorye te mogen keeren terwyle de wint nogh goet is; want indien nogh lange dusdanigh op Batavia soude moeten verblyven, soo soude hy d'E. Comp. mitsgaders d'Ed. Heer Gouverneur Generael konnen verveelen en moeyelyk vallen, gelyck in syn ryck by langdurige abzentie ook onlusten soudon konnen veroorsaekt werden, 'tgunt d'Ed. Heer gelieven voor geadviseert te houden.

Waerop na aendaghtige deliberatie verstaen is, gemelte Hoogheyt in syn voorgenomen terughkeeren nae Macassar nogh wat te diverteren, dewyle van desselfs vertreck off verblyff alhier ten principale niet kan werden gehandelt voordat men nader tydinge van het leger onder d'Heer Admirael Hurdt van Java's Oostcust sal hebben erlangt; en is meteenen ook goetgevonden, om hem te meer te complaceren, hem ende syn voornaemste Coninginnen mitsgaders alle de prinçen en grooten op Dingsdagh aenstaende ten huyse van Syn Ed. de Heere Gouverneur Generael uyt de naem van d'E. Comp. eens statieus en hofflyk op een aensienlycke maeltyt en bancket te nodigen en te tracteren.

23 d^r. Des avondts keert den bottelier en tolck Huygh Boy, op 29^e der voorleden maent January alhier verschenen, met de chaloup de Vlieger weder terugh na Bantam, medenemende een pacquetje in leder benayt, voorts met een couvert overtrocken, bezegelt en geslooten, waerin twee briefkens van eenen inhoud, door

Haer Ed. op heden aen d'Ed. Heeren 17^{en} in 't patria geschreven, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam en Middelburgh in Zeelant, om van Bantam met het aldaer zeylvaerdigh leggende Engels schip d'Anna over London derwaerts voort te gaen, zynde hetselve in 't patrias brieffboek ingeschreven, en luyt voorts het geleydbrieffken, daernevens aen den resident Caaff tot Bantam affgegaen, in zubbstantie aldus:

dat Haer Ed. blyven affwaghten de nadere advisen van Bantam om daerop het nodige te rescriberen;

dat het nevensgaende pacquetje moet worden overhandicht aen den capiteyn van 't Engels schip d'Anna met versoeck hy hetselve behooryck gelieve te bestellen, hem tot dien eynde nevens Haer Ed. groete terhantstellende een presentje van 8 ₧ nagelen, 12 ₧ notenmuscaten en 5 ₧ foely;

dat nu weder terugh na Bantam vertreckt den bottelier Huygh Boy, om den resident Caaff in de jegenwoordige waerneminghe van de Bantamze hoffsaken tot adsistentie te dienen en daervan dan het nodige rapport alhier terugh te brengen;

dat de nu vertreckende chialoup de Vlieger ten eersten weder terughgesonden moet werden.

25 d^e. Op heden door kerkmeesteren van de Nederlandze en inlandze kercken deser stede ingelevert zynde de rekeningen der kerckelycke middelen des voorleden jaers, soo is by deselve gesien, dat het capitael van de Nederlandze kerk 't voorleden jaer boven alle gedragen onkosten is vergroot met 277 rd^e 50 stuyvers en jegenwoordigh in 't geheel bedraegt een somma van 8384 rds 18 stuyvers en dat van de inlandze kerk vermeerdert met 1242 rd^e 1 stuyver en alsnu bestaet uyt een somma van 8249 rd^e 9 stuyvers, gelyck breeder by het resolutieboek deses casteels kan werden beooght.

Dewyle met het optreden van d'Heer Joannes Camphuys uyt het secretaris-ampt van de Hooge Regeringe tot Extraordinaris Raet van India het secretarisschap zedert primo May des voorleden jaers is bedient door d'E. Joan van Hoorn, een geruymen tyt van jaaren het eerste-clerkschap hebbende bekleedt, soo is denselven alsnu met eenparige stemmen mits syn goede ervarentheyt en andre capaciteyten en om hem nogh meer in zyn bethoonde trouwe en yver aen te setten, op het voordragen van den Ed. Heere Gouverneur Generael gestelt tot secretaris by provisie, in sulker voegen als by het resolutieboek omstandigh kan werden gesien.

Wyders is oock den eersten oppercoopman deses casteels Gerrit Vrelant op syn gedane ernstigh versoeck, mits behoudende nogh vooreerst oftewel tot nader employ de gagie, emolumenten en rangh, van die lastige bedieninge ontslaagen, en goetgevonden in dat ampt als eerste oppercoopman weder te laten optreden den jegenwoordigen tweede oppercoopman Nicolaes Bauckes, die dan tot tweede is bygevoeght den coopman en presenten factuurhouder Jan Parvé onder den titul van provisioneel tweede oppercoopman, om naderhant na gegeven preuve daerinne abzolutelyck bevestight te werden.

Eyndelyck oock den sabandaer en licentmeester Ockerse, jegenwoordigh

in syn tweede verbandt als coopman winnende 75 guldens ter maent, ⁽¹⁾ mits ruyme tytsexpiratie versoek hebbende gedaen om verbeteringe van qualiteyt en gagie, soo is goetgevonden, om het goet genoeg dat hy altoos in beyde die bedieningen is gevende, denselven te qualificeren tot opperkoopman onder een beloning van 90 gulden ter maendt, gelyck almede nader by 't resolutieboek onder dato deses kan werden nagelesen.

Ende is dan nogh in plaets van den jongst overleden Chinees Tanhoncqua in 't collegie van Boedelmeesteren over de Chineze en andre vremde sterffhuysen weder geelingeert den Chinees Koeko, voor desen capiteyn der Chinesen op Macassar en jegenwoordigh inwoonder deser stede, synde een man berught van goeden ommebank en modestie.

26 d^r. Isser niet noterenswaardigh voorgevallen.

27 d^r. Des morgens werden alhier onder geleyde van een kleen briefje, op gisteren door den resident Willem Caeff uyt Bantam aen den licentmeester Ockerse geschreven, twee packetjes brieven aengebragt, zynde met het scheepje van Pangiran Coelongs uyt Manilhas op Bantam overgekomen, en geopent wesende in deselve bevonden twee briefkens, door den Spaenzen Viceroy A. de Vargas Urtado in dato 10 en 30 January, mitsgaders nogh een briefken door Don Diego Antonio de Viga ⁽²⁾ uyt de Manilhas in de Spaenze taale aen Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael geschreven, principael ten geleyde van twee packetjes brieven, daerinne geslooten omme verder adresse nae Europa en aen den Spaenzen ambassadeur tot Amsterdam te erlangen, luydende voorschreven drie briefjes aen Syn Ed^l. nae gedaene vertalinge yder in 't besonder als hieronder uytgedruckt zy.

Eerste briefken van de Viceroy.

Heer Gouverneur van Batavia.

Door vele redenen vinde ick mynselven verplicht UEd. goede correspondentie t' mywaerts te erlangen, tot welkers uytwerkinge dese als een middel sal dienen ende opdat UEd. sich versekeren moge hoe seer ick wensche occasien en motiven te mogen hebben om UEd. te dienen. Soo gelieve UEd. dese hiernevens gaende brief naer Amsterdam ter hant van den Spaenzen ambassadeur te doen schicken, die wel sorge dragen sal door denselven wegh te antwoorden als ick in UEd. handen stelle, vertrouwende dat ick hierdoor wat spoediger communicatie met Madrid sal

⁽¹⁾ Hier volgt: *soo is alsnu*, blijkbaar een verkeerde aanloop tot wat verderop volgt. De oude copisten schijnen een hekel te hebben gehad aan het uitschrappen van een woord dat niet deugde.

⁽²⁾ Het HS. heeft hier eene open ruimte van een kleine 20 letters.

konnen houden; ende wat my aengaet, sal altyt tewegebrengen dat UEd. ordres volveerdigh in 't werck werden gestelt.

De Heere bewaare UEd. lange jaaren.

(Onder stont:)

Manilha (en) January 10 anno 1679.

(Was geteekent:)

Die occasien wenschte te mogen hebben om UEd. te dienen
A. DE VARGAS URTADO.

Tweede briefken van de Viceroy.

Heer Gouverneur en Capiteyn Generael van Batavia.

By dese gelegentheyt heb ick nogh een aen UEd. geschreven wegens een brief, die ick naer Amsterdam ter hant van den Spaenzen ambassadeur schicke, ende vertrouwe volcomentlyck dat UEd. deselve, gelyck ick UEd. versoght hebbe, derwaerts sal laten adresseeren, wenschende dat dit een middel zy om UEd. goede correspondentie te genieten, waerin ick wel sal weten te meriteren de gonste die ick daeruyt verwagte.

Uyt een brief van den Eerwaerde Pater Hironimo de Lebreros van 't geselschap Iesu, den 22^e Juny des voorleden jaers gedateert, en uyt een van de missionarissen welcke wegens den Koningh mynen heere, die Godt bewaare, in 't koninkryck Siao resideerden, heb ick verstaen hoedat de Coningh van Ternata, met UEd. natie oorloghsvolck geadsisteert, geseyde koninkryck van Siao heeft bemaghticht ende gemelte pater nevens syn gesellen, een militair officier ende de Spaensche zoldaten die hem tot zyn defentie bywoonden, daeruyt gejaeght, met meeninge, soo 't schynt, om oock tot de omleggende eylanden voort te gaen, een saeke die ick geenzints geloof soude hebben, indien der sooveele omstandigheden niet en waaren die deselve versekerden, nogh myselve konnen persuaderen dat ons sodanigen tegenstandt soude werden aengedaen, en dat nogh van die zyde, daervandaen wy meest versekert oordeelden te wesen, voornamentlyck wanneer (') de vrede ende verbonden, die hedensdaeghs in Spangie met de Heeren Staaten van Hollandt gecontracteert zyn, soo bestandigh blyven, gelyk men ervaert in 't gene den Coningh mynen heere dadelyck in 't werk is stellende met de hulpe ende eendraght van wapenen, die hy in Vlaenderen tot derselver defentie bygebragt heeft; ten aensien van 't welk schynt sulx te stryden tegen 't gene men herwaerts uytwerkt. Ende omdat ick aen den Coningh mynen heere hieraff kennisgeven moet, soo versoeke ick UEd. my te willen adverteren met wat pretext, om welke oorsaeke ende door wiens order die van UEd. Doorluchtige Comp^e gemelten Coningh van Ternata

(') Er staat: *wanneer men.*

geholpen ende geconvoyeert hebben, totdat hy in 't werk heeft gestelt den rooff die hy gedaen heeft. Dit sal UEd. gelieven te remedieren sooals UEd. best sal oordeelen ende niet toelaten dat het verder gaa, anders sal het plaetse geven dat ick, die alhier wegens Syn Mayesteyt residere, volgens myn plicht regtveerdige oorsaake daerover sal hebben te klaagen en, volbrengende myn schuldige plicht, dit alsoo het behoort soeken te remedieren, 't welck ick niet en verhope, 'beyde om de redenen, die ick bygebraght hebbe, ende omdat UEd. niet en sal naalaten te volgen den streeck en ordres van de Heeren Staaten.

De Heere bewaare UEd. lange jaaren.

(Onder stont:)

Manila (en) January 30 anno 1679.

(Was geteekent:)

Vrunt ende goet correspondent van UEd., die syne handen kusse

A. DE VARGAS URTADO.

Volght nu het brieffke van Don Diego Antonio de Viga.

Heer Gouverneur van Batavia.

Mynheer.

Ter occasie van 't vertreck van dit schip ben ick gedwongen UEd. te versoecken, dat UEd. dese hiernevens gaende brieff ter hant van den Heer Don Manuel de Lyra, Spaenschen ambassadeur t'Amsterdam residerende, gelieve te doen adresseeren, niet twyffelende off zy sal, onder UEd. sorge medegaende, in korten tyt wel teregtcomen, blyvende ondertusschen besonderlyck verplicht om myselfen by UEd. dese gunste waardigh te maeken ende mede vele ordres van UEd. verwaghtende om deselve te gehoorsamen.

d'Heere beware UEd. lange jaaren.

(Onder stont:)

Manila January 16 anno 1679.

(Was geteekent:)

UEd. Handen kust desen UEd. dienaer
DON DIEGO ANTONIO DE VIGA.

Na de middagh komt alhier van Indermayoe over Pamanoekan terugh de chaloup de Zalm, medebrengende twee brieffkens, 't eerste door den luytenant Jochum Michielsen mitsgaders den raet in dato 15 deses uyt Indermayoe en het ander op den 22^e d^o. door de schippers Bayer Visch en Abraham Marlot uyt het jachje de Smit, leggende in de besettinge voor Pamanoekan, aen Haer Ed. geschreven, het laeste verselt met twee Javaenze brieffkens, 'teene van eenen Keey Nebey Derpa

Jouda, voornaem hoofd der Bantamze Balyers, hun vooralsnog op en ontrent Sammadangh onthoudende, en het ander van den regent tot Pamanoe kan, beyde aen Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael geschreven, van dewelcke de translaetjens hieronder sullen ⁽¹⁾ volgen, nadat wy alvorens kortelyck sullen hebben uytgedrukt de twee briefjens bovengeciteert, eerstelyk aenvangende met die van den luytenant Jochum Michielsen ende den raet.

Even na het vertreck van d'E. Couper nae Batavia was van Cheribon op Indermayo gekomen eenen Praya Soeta met een klein briefken van Niti Praya, van geen sonderlingen inhoud, als eenlyck by hetselve een snaphaenroer werdende versocht, ende soude gemelte Niti Praya wel selver overgekomen zyn, maer had het niet kunnen geschieden omdat de aldaer zynde Bantammers gausch niet wilde gedogen dat ymandt van de Cheribonders tot d'onse overgingen;

den rover Sara Mangala die, gelyck bevorens was gesecht, door last van den Cheribonzen Sulthan gebonden na Bantam soude wesen vervoert, had men verstaen dat sigh nu op Darnawanga onthielt en aldaer een pagger maekte;

in 't begin van February waaren tusschen de wal en het jacht Rammekens heengepasseert twee kloeke vaertuygen, die men terugh had trachten te houden, dogh tevergeeffs;

sekere Chineze vrouw, van Indermayo na Bantam vertrocken om eenige families, haer in verwantschap bestaende, vandaer te haalen, was weder terughgekeert, relaterende dat den Indermayoezen sabandaer Anga Pradana haer hadde gelast d'onse te waerschouwen dat de Bantammers met een groote macht op Cadanghauer en Lossary stonden over te komen, in voornemen om alle de menschen aldaer te vermoorden en voorts die landstreken in kolen te helpen, tegen 't welcke d'onse dan niet nalaten soude te waeken en op hoede te zyn;

den Maccassaer Namroeth, die voor desen omtrent Tegal pleeght te swerven, liet sigh jegenwoordigh sien omtrent Chipragie en Camakoeninck, doende de inwoonders grooten overlast, en scheen den Cheribonder mede den besten man niet te zyn, gemerkt hy verscheyde huysgesinnen, tot Indermayo gehorende, die bevorens uyt noot lyffberginge by hem hadden gesocht, geweldelyck aenhielt, deselve op paene des doots verboden hebbende niet weder nae haare woonplaetsen te mogen keeren, 't geen die luyden haer eygen schult was, omdat ze verscheyden maalen door den luytenant Jochem Michielsen genodight waaren terugh te komen, waertoe zy toenmaels haer ooren niet wilde leenen, en nu versochten se dat men haer uyt hun swarigheyt wilde redden, waerop men niet anders hadde kunnen doen als een klein briefken aen den Cheribonder tot haare ontslaginge te schryven, van 'twelcke misschien niets vallen soude, als hebbende den Zulthan seer schamperlyck van d'onse gesproken en onder anderen gesecht dat hy hen niet anders aensagh als voor een jonge pisangh, die hy maer ryp liet worden om se als 't hem luste aff te plucken etc., bezyden hetwelcke hy dan nogh hadde laten affloopen drie vaertuygen, op Samarangh, Callawonge en Packalongan thuyshoorende;

(1) Er staat: hieronder sonder.

den sabandaer soude seer gaerne van Cheribon tot Indermayoe overkomen, in hetwelcke men hem ook heymlyck behulpsaem was, en was albereyts overgekomen een voornaem Javaen, Barap genaemt, met groot gevaer van zyn leven, want den Sulthan desselfs doghter begeert en hy deselve middelerwyle aen een ander ten huwelyck besteeit hebbende, had hy verscheyde lagen geleght om hem om 't leven te brengen en eyndelyck nogh gemelte doghter geweldelyck na sigh genomen;

den 5^e February wiert over het gansche Indermayoes landt een gerucht verspreyt, dat de roovers Chiliwidara, Sara Mangale en Namroet met ongevaer 1000 mannen affquamen om alle plaetsen onder het Indermayouze district gelegen te brandschatten, tot welcken eynde zy een brieff vooraffgesonden hadden, waerby zy te kennen gaven hoeveel gelt, vrouwen en buffels dat yder dorp soude hebben op te brengen, welck geschrift dan in handen van den luytenant Jochem Michielsens vervallen wesende, had hy een antwoordbriefjen geschickt, by hetwelcke haer te kennen gaff, uyt wiens last zy haer durffde verkloecken sodanigen brantschattinge te vorderen, benevens verdere byvoeginge dat ze hun doch eens recht wilde bedencken en overwegen met wien zy te doen hadden ensoovoorts, dogh verstont men des anderen daeghs dat desen verraderzen hoop, maer uyt 70 man hebbende bestaen, op 't geluyt van een canonschoot seer confuzelyck sonder yets te ondernemen na Cheribon gekeert waaren;

achtervolgens Haer Ed. bevel had men het vaerwater eens tot aen Tegal toe laten bekruyssen dogh niets vernomen en de chaloup de Salm na Pamanoe kan gesonden, om de cruyssers aldaer van noodwendige provisien te voorsien en dan voorts na Batavia voort te zeylen, en was men aldaer om allerhande provisien uytgenomen rys weder benodight, van dewelcke men dan ook gaerne met den eersten opnieuw soude wesen voorsien;

zedert het vertreck van den commandant Couper waaren er 5 militairen overleden.

Volght den corten inhoud van het briefken van de schippers Bayer Visch en Abraham Marlot voormelt.

Op den 9^e deser maent February was eenen Angabely Dorpa Jouda met een party volck op Pamanoe kan afgekomen om sigh voortaan onder d'E. Comp^e te begeven, zynde deselve het hooft van alle de Balyers die ⁽¹⁾ sigh op Sammadangh waaren onthoudende, dewelcke hy ook seyde alle op zyn onthodt vaerdigh te staen om aff te komen, indien men haer onder Comp^e bescherminge wilde nemen, met verder versoeck dierwegen nevens hem aen Haer Ed. tot Batavia geliefde te schryven ende licentie te geven dat den sergeant van Comp^e Balyers, wesende syn neve, daarmede mochte overgaen, om Haer Ed. des te beter van zyn goede meeninge mondelinge te konnen onderrichten, en soude hy middelerwyle, om den

(1) Dit voornaamwoord is door mij ingelascht.

roover Chiliwidara geen suspitie van zyn gedoente te geven, weder terugh na Pagagadin optreken en aldaer soolange blyven totdat Haer Ed. ordre gekomen soude zyn, 't geen men hem dan sodanigh geerne hadde ingewilligt en toegestaen; nu wierden negen sieken uyt de besettinge opgesonden en had men aldaer zedert het jonghste schryven van de weynige weder negen persoonen door de doot verlooren.

Volght het translaetbriefken van het hooft der Balyers Keey Nebey Derpa Jouda voormelt:

Desen brieff van Keey Nebey Derpa Jouda en comt aen den Capiteyn Moor, waarby UE. dienaer aen den heer hulpe versoeckt om onder de Comp^e. te mogen staen, en soo 't den heers geliefte is versoeckt UE. dienaer de plaetze Pagagadingh, welcke voor desen onder Derpa Jaja is geweest.

Volght nu de vertalinge van het tweede briefken van den regent tot Pamanoekan Keey Nebey Anga Souta.

Desen brieff van Keey Nebey Anga Souta tot Pamanoekan, waarby bekend maeke alsdat wy alle van 't volck van Sacra Jouda verdestrueert zyn en Keey Nebey Wangsa Naya, 't volck van Galou, Key Nebey Wiera Soeta ⁽¹⁾, Keey Naya Bangsa, Keey Astra Jouda en Keey Marta Gatty hebben ons ook van kost en alles berooft alsmede van drie vuurroers. Keey Naya Soeta en Keey Tamback Baya zyn mede quade menschen. Keeys Astra Iwa, Astra Patra en Wangsa Patra zyn alle grooten van Tanjongpoura en ook rovers geweest, die eenige kleene plaatsjens met 50 huysen hebben verdestrueert, vele buffels, hartebeesten en ossen, 102 in 't getal, 15 vuurroers, 60 crissen, 45 piecken, 40 copere potten, 30 schotels, 13 ysere pannen en alle kleedinge, als committers, zabagie en tapesarassas, t'saamen 23 gobars weghgenomen, en 't gene nogh bekend is zyn 5 stucken geschut.

Den bovengeciteerden sergeant der Balyers dan mede per gemelte chaloup de Zalm op heden na de middagh hier verschenen zynde, heeft hy Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael nader verklaert de goede meeninge, die syn gemelte oom Keey Nebey Derpa Jouda hadde om by d'E. Comp^e. over te komen, indien men hem maer onder bescherminge wilde nemen, met byvoeginge dat hy ook in onse handen soude doen overleveren alle het Sammadanghze canon en wyders dat hy noyt in syn trouwe soude beswycken, indien men hem maer het gehughte Pagagadin in besit geliefde te verleenen om aldaer te mogen blyven wonen etc., hebbende gemelte sergeant bezyden dien nogh medegebracht twee briefkens, 'teerste

(1) Het geslacht van Wira Soeta, den stamvader der Krawangsche regenten, was afkomstig uit Galoeh, vanwaar Singa Prabangsa (zie p. 44 noot) eene Mataramsche kolonie naar het Krawangsche had geleid, vermoedelijk in 1556.

door den sergeant Nicolaes Christiaense in dato 11^e February uyt Pagagadin en 't ander door den sergeant Jan Bervelt in dato 22 February uyt Pamanoekean aen d'E. capiteyn Willem Hartzinck geschreven, het eerste in sich niet anders bevattende als een verontschuldiging wegens de geruchten die er waeren gegaen, evenoff hy Christiaense het hooft van Comp^s Balyers Sacra Jouda na de inneming van Pagagadin qualyck beyegent en alsoo zyn afftocht veroorsaekt soude hebben, daer nochtans ter contrarie desen gast omtrent de inwoonders aldaer groote onredelyckheyt en geweld hadde gepleeght en eyndelyck, toen hy in discretie wiert vermaent daervan te willen afflaaten, stillekens affgetrocken en deurgegaen was, latende d'onse alsoo alleen op Pagagadin verblyven etc.; dienende wyders het 2^e brieffken eenelyck tot verwittigingh dat den sergeant Bervelt, achtervolgens Haer Ed^e. ordre het gesagh van geciteerde sergeant Christiaense overgenomen hebbende, met het troepje inlandse zoldaten albereyts van meer geciteerde Pagagadin affgekomen was en aen de mont van de rivier op Pamanoekean postgevat hadde, om aldaer Haer Ed. nader ordre (1) aff te wachten.

28 d'. Heden zynde den dagh, by resolutie van den 27^{en} (2) deser vastgesteld om Zyn Hoogheyt Radia Palacca mitsgaders zyn voornaemste vrouwen, de Coninginnen Dain Talille en Dain Marana, met haer staetjuffrouwen en voorts alle d'andere Bougize Coningen en Vorsten van Comp^s wegen eens hofflyck te festeren, soo wert Syn Hoogheyt benevens zyn gevolg des voormiddaghs door d'E. sabandar Ockerse, verzelt met d'E. Daniel van den Bolck, Abraham Struys en Harman Eghbertsz, ende desselfs hooghste vrouw Dain Talille (de tweede, Dain Marana, onpasselyk wesende) en haer geselschap door de juffers Vreelant, Bauckes, van den Bolck en Cleyer met de karos van staet en nogh drie andere koetzen uyt syn woninge gehaelt en na het casteel geconduiseert, alwaer het heele geselschap, daeronder eenige der Vorsten en grooten te paerde, omtrent ten elf uuren verscheen, gaende door de hooftwacht, waerin de soldaten met haer volle geweer gerangieert stonden, heen na de woninge van Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, Dain Talille met haer staet vooruyt, die op de puye komende door d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman en juffrouw van Outhoorn in de groote poort van de voorsael minnelyck verwellekomt zynde, wiert Haer Hoogheyt voorts door juffrouw van Outhoorn na binnen en in de vertreckcamer van Mevrouw Generaels geleydt, blyvende welgedaghte Heere Directeur Generael op de voorsael staen tot Zyn Hoogheyt Palacca mede opgetreden was, die dan oock in gelyckervoegen en door Zyn Ed^e. in 't ingaen der groote galderye seer vrundelyck ontfangen en met zyn voornaemste grooten in de camer van Zyn Ed^e. geconduiseert wiert, latende sich aenstonds onder het roeren van den trom vier trompetten hooren, dat geen onaengenaem geluyt gaff, middelerwyle dat het geselschap in vrundelycke en beleefde plechtigheden wert onderhouden totdat de gequalificeerde heeren en juffers, op gisteren mede ten getale van ongevaer vyftigh perzoonen op dese maelyt genodicht, gekomen en alles vaerdigh soude zyn, 't welck duurde tot een weynichje over de middagh, als-

(1) Er staat: *ordre op.*

(2) Versta: *den 22^{en}.*

wanneer men opstondt en sigh door de breede gangh, daer ter wederzyde de 30 ruyters deses casteels in volle rustinge te voet gerangieert stonden, in de groote vergaderzael en aen taeffel vervoeghde, Zyn Ed^e. sigh nedersettende aen het hooghe eynde en voorts aen de reghterhandt alle de andere heeren en gequalificeerde mitsgaders het jufferschap in behoorlycke ordre, en aen de slinckerzyde eerst de Coninginne Dain Talille, daeraen haer muye, suster van Crain Cronron, hebbende aen haer zyde Dain Sara, Zyn Hoogheyt Palacca's nichte, daer dan Zyn Hoogheyt meergemelt selfs aen volghde en aen zyn syde Radja Layo, en daeraen voorts de Arous Tanete, Bankala, Boelecombp. Teeko ende verdere prinçen, coninxkinderen en grooten, bestaende gesamentlyck uyt vierenveertigh personen, zynde aen dese zyde des taeffels door Intche Bagus, capiteyn der Maleyers ⁽¹⁾ alhier, op de inlandze en aen d'andere zyde op de Nederlandze wyse opgedischt.

Dusdanigh dan een wyltie geseten hebbende, wiert Zyn Hoogheyt benevens de Coninginne Dain Talille door d'Ed. Heere Directeur Generael uyt een silvere tuytlesse vry nat met rooswater besprenght, dat over d'andere prinçen en grooten door den sabandaer Ockerse mede geschiede en haer alle, dogh voornamentlyck Syn Hoogheyt en Dain Talille, wonderwel geviel en overaengenaem was. Bezyden dese taeffel stont op het binnenpleyn by de groote boom onder een opgeslagen loots, met looff en groente bekleedt ende met allerhande bloemen verciert, nogh een toebereyde maaltyt, na de Indiaenze wyse op matten, met servetten etc. gedeckt, aen dewelcke door geciteerde capiteyn der Maleyers wierden onthaelt alle de mindere grooten en officieren van Zyn Hoogheys gevolg, bestaende uyt niet min dan uyt 60 à 70 personen, waerover des Coninks Palacca's jurebassa ofte huysbesorger, opdat alles ordentlyck mocht toegaen, het opsicht hadde; waarmede den tyt dan doorgebracht wesende tot omtrent ten drie uren nademiddagh, stondt Zyn Ed^e. weder op en geleyde Zyn Hoogheyt uyt de zael in huys om sigh wat te verlustigen, werdende meest door alle zyne grooten gevolcht, doende kort daerop in welgedachte Syn Ed^e camer uyt eygen beweginge met het ontblooten van zyn zydgeweer op haer gewoonlyke wyse een nieuwen eedt van getrouwigheyt omtrent d'E. Comp., dat aenstonds door alle d'andre prinçen en grooten een voor een en yder na syn rangh wiert nagedaen, ende toen verder den tyt doorgebracht met vrundelycke discoursen en aenschouwinge van het dansspel van des Coninginne Tatlilles dansvrouwen onder 't aenhooren van verscheide spelgeluyt tot omtrent de clocke vyff uren, als wanneer het banquet, wat salade, broot, boter, kaes etc. opgeset stondt en het geheele geselschap weder ter taeffel gingh, werdende door de Bougize prinçen en grooten seer gretigh op het zuyckergebackzel (en 't geen er meer by was) toegetast, sodanigh datter selfs geen broot overbleeff, niet nalatende een glaesje zeck daernevens te nuttigen en malkanderen eens louter toe te drincken, blyvende in een soete en aengename vrolyckheyt sitten tot in 't vallen van den avondt, staende toen weder van taeffel op om sigh wat te vertreden; waarmede dan een kleyn wyltje doorgebracht en nogh eenige maelen rontgedroncken zynde, nam meergenoemde Hoogheyt Palacca,

(1) Hij was namelijk tevens inlandsch ceremoniemeester.

zyn voornaemste vrouw Dain Talille benevens alle de andere prinçen, vorsten en coninxkinderen vol vernoeginge en vrolyckheyt hun afscheyt, die dan door meergedachte Heere Directeur Generael Speelman tot buyten de poort verselschap en wyders in sulcker voegen, als hierboven in 't breede uytgedrukt zy, door de gecommiteerde heeren en juffrouwen weder nae haare logiementen geleyt wierden, komende aengeroerde gecommiteerde omtrent ten seven uyren in den avondt weder binnen 't casteel, houdende met de andere genodighde Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael en Mevrouw desselfs gemalinne in zedige vrolyckheyt nogh geselschap tot diep in den avondt en nemende eyndelyck eenyder afscheydt, en waarmede dan dese byeenkomste, tot vermaeck en complaisance van den Coninck Palacca, de Coninginne Dain Talille, de verdere Bougize prinçen, coninxkinderen en grooten aengericht, een eynde quam te nemen.

Dese maent zyn alhier van diverse om- en afgelegen plaetzen aengekomen
 45 diverse vaertuygen, samen bemant met 250 coppen en alhier ter
 merct aengebracht hebbende d'onderstaende crameryen,
 leeftochten etc., namentlyck:

- 5 van Cheribon met 11 coppen, een last rys, 350 bossen zuyker, 5400 bossen ayuin, 1 picol groene tabacq, 100 stux rysmantjes, 600 stux zuycker gadja en 1000 stux visch pampus;
- 5 van Bima met 48 coppen en $60\frac{5}{8}$ lasten rys;
- 1 van Macassar met 6 man, 24 lasten rys, 2 p^l. schilpatshoorn en 10 lyffeygens;
- 1 van Candaal met 4 man, 200 stux stroye sacken, 2 lasten rys en 10 potten olie;
- 3 van Johor met 20 coppen, 950 stux deckcadjangh, $2\frac{1}{8}$ lasten zagou en 1000 stux dammers;
- 8 van Bantam met 32 coppen, 1720 potten kalk, 2900 stux potten, pannen en tressellen, 26 potten oly, 15 lasten sout, 4 picols thee en 3 picols Toncquinzen anys;
- 1 van Padangh met 15 coppen en 30 corgie fyne matten;
- 1 van Malacca met 12 coppen, 25 picols wax, 2 lasten sagou en 500 bossen rottanghs;
- 1 van Page met 6 man en 10000 stux oude clappus;
- 2 van Reauw met 16 man, 1000 stux deckcadjanghs, 300 stux groote dammers, $1\frac{1}{2}$ last zagouw en 500 stux gesoute kuyten;
- 1 van Tegal met 4 man en 500 bossen pady;
- 5 van Grisse met 12 man, 3 lasten rys, 6000 stux zuycker catoepa, 1000 stux oude clappus, 1700 stux steenbraessesems;
- 3 van Sombar met 12 coppen, $4\frac{1}{8}$ lasten rys, $\frac{3}{4}$ last sout, 1200 bossen zuycker sombar;
- 1 van Siassam met 4 man, $2\frac{1}{4}$ lasten rys;
- 34 vaertuygen die transportere.

34 vaertuygen per transport.

1 van Succudana met 6 man en 500 bossen rottangh;

5 van Rimbangh met 15 man, 200 stux balkjens en 70 stux plancken;

3 van Packalonge met 12 man, 8 lasten rys, 70000 stux oude pinangh, 1500 stux oude clappus en 400 bossen pady;

1 van Sumbawa met 4 man en een last rys;

1 van Palembangh met 15 man en brengt niets mede;

45 stux vaertuygen, dewelcke altesaamen hier ter vente hebben gebracht 't naervolgende:

106 lasten rys;	2900 soo potten, pannen als tresellen;
1550 bossen zuyster sombar;	15 $\frac{3}{4}$ lasten sout;
5400 d ^e . ajuin;	4 picols thee;
1 picol groene tabacq;	5 d ^e . Tonquinzen anys;
100 stux rysmantjes;	50 corgie fyne matten;
6600 d ^e . suyster gadia en catoepa;	25 picols wax;
1000 d ^e . visch pada;	1000 bossen rottanghs;
2 p ^{ie} . schilpatshoorn;	80000 stux oude pinangh;
10 stux lyffeygenen;	500 d ^e . vischkuyten;
200 d ^e . stroye sacken;	900 bossen pady;
36 potten oly;	200 stux balckjens;
1950 stux dackcadjanghs;	70 d ^e . plancken;
5 $\frac{5}{8}$ lasten sagouw;	1700 d ^e . steenbraessesems,
1500 stux soo groote als kleene dammers;	2500 d ^e . oude clappus.
1700 potten met kalck;	

Daerentegen zyn weder vanhier na diverse plaetzen vertrocken een getal van 40 stux verscheide vaertuygen, die gesamentlyck vanhier hebben vervoert een bedragen van 5766 rd^e in verscheide coopmanschappen en whaeren, als teweten:

- 4 naer Cheribon met 160 rd^e aen kleeden;
- 5 naer Bantam met 52 rd^e aen radix China, 200 gesorteert porceleyn, 114 aluyn en 12 aen Japanze theeketels;
- 9 naer Bima met 862 rd^e aen diverse cleeden, 150 porceleyn;
- 5 naer Tegal met 56 rd^e aen out iser, 1250 amphioen, 20 Chineze toeback, 209 verscheide cleeden, 15 aracq en 15 rd^e aen contant;
- 1 naer Johoor met 30 rd^e aen kleeden;
- 5 naer Japara met 450 rd^e aen diverse cleeden en 575 aen amphioen;
- 5 naer Sombar met 150 rd^e aen kleeden;
- 2 naer Baly met 228 rd^e aen out yser, 25 zintock, 5 comeyn, 12 kommokus en 78 aen porceleyn;
- 1 naer Rimbangh met 5 rd^e aen cleeden en 15 aen arack;
- 2 naer Samarangh met 220 rd^e aen verscheide cleeden en 125 rd^e aen amphioen;
- 55 stux vaertuygen, die transportere.

33 stux vaertuygen per transport.

2 naer Reauw met 155 rd^a aen gesorteerde cleeden;

4 naer Grisse met 200 rd^a aen diverse cleeden, 5 benjuin, 25 hantquitasols,
10 Chineze toebacq en 4 rd^a aen porceleyn;

1 naer Banda met 160 rd^a aen verscheyde cleeden, 60 witte zuycker,
115 eliphantstanden, 100 gesorteert porceleyn, 104 Spaenze wyn en
60 rd^a aen brandewyn;

40 stux vaertuygen, welckers generalen affvoer vanhier heeft bestaen in
d'ondergespecificeerde goederen, namentlycq:

2581 rd ^a aen gesorteerde cleeden;	15 rd ^a aen contanten;
32 — aen radix China;	25 — aen chintocq;
532 — aen diverse porceleynen;	5 — aen comyn;
114 — aen alluyn;	12 — aen kummokus;
12 — aen Japanze copere theeketels;	5 — aen benjuin;
61 — aen out yser;	25 — aen hantquitazols;
1950 — aen amphioen;	60 — aen witte zuycker, en
30 — aen Chineze tabacq;	115 — aen eliphantstanden;
194 — aen gesorteerde drancken;	5766 rd ^a saamen.

Volgens de gehoudene aenteekeninge der dootgravers zyn in de gepasseerde
maent February binnen deser stede overleden en op de ordinaire begraeffplaetzen
ter aerde gebraght:

46 Comp^a dienaren;

1 Nederlands burger;

5 d^o. vrouwen;

5 d^o. kinderen;

4 Mardyckers;

6 d^o. vrouwen;

7 d^o. kinderen;

1 slaeff;

somma..... 75 personen.

Waertegens weder in de kerken in de Christelyke gemeynte zyn gedoopt:

9 Nederlandze;

18 inlandze;

5 Maleytze;

somma..... 30 kinderen.

Ende zyn ook in de geciteerde kerken in den huwelyken staet bevestigt:

3 Comp^a dienaren en

3 Mardyckers off inlandze burgers;

somma..... 8 paaren.

Op den 13^e der maent February is door de heer waterfiscael uyt het schip Gouda, komende van Cormandel, aengehaelt:

3 corgie off 60 stux mourissen, gemerct S.

Item door de suppoosten aen de boom den 10^e d^o.:

- 1 swarte Tonckinze baes;
- 3 grove bethilles;
- 1 salampouris;
- 1 moeris;
- 18 cust gestreepte gingams;
- 3 taffachelas gingams;
- 1 Javaans kinderkleetje;
- 47 dubbelde en
- 14 enckelde cambayen.

Item nogh door d'heer fiscael van India Gualter Zeeman
binnen de stadt in de Heerestraet op den 17^e
desselven maants:

1 canasser, daerin 75 R amphioen.

Ende nogh door denselven op ultimo d^o. uyt een tienangh
off inlands vaertuygh buyten de boom:

- 40 p^l. aluyn;
- 1700 stux cleene groove ryscopjens;
- 24 copere theeketels;
- 59 stroyen porçeleyn;
- 4 d^o. met gorgelets;
- 7 bossen Chineze taback;
- 1 bos Chinees papier;
- 7 bossen porçeleyn;
- 12 spiegeltjes;
- 4 sacken camiryfruyten;
- 2 cleene chindos.

Wyders zyn nogh door de bailjuw en lantdrosten met gecommiteerde Schepenen gevisiteert de doode lycken van de volgende personen:

Elisabeth van Batavia, huysvrouw van Alexander Anthonisz, subyt in haer huys doot gevonden;

item een onbekent Mardycker off inlander op de rysmarct;

item een jonghgebooren kint by 't vrouwentughthuys in het water versmoort;

item een onbekende slavinne agter het casteel verdroncken
ende Sipanneo van Bougys, buyten de Uyttrechtse poort amok spelende
om den hals gebraght.

Maert Anno 1679.

Primo Maert. By de vergaderinge in 't ronde gelesen zynde seker proces crimineel, door den bailjuw Jacob Casembroot voor Heeren Schepenen geintenteert op ende jegens Servaes Christiaensen van Ceulen, en ook gesien hebbende de sententie daerop gevolgt, om over manslagh, door een phistoolschoot met scherp aen den persoon van den soldaet off coetzier Jan Bres van Coninxbergen begaen, met den swaerde gestraft te werden dat er de doot na volcht; soo is op heden na het ordinaire avondgebeth goetgevonden en verstaen, gemelte vonnisse mits desen te approberen.

2 d°. Des morgens verthoonen sigh voor Zyn Edt. de Heere Gouverneur Generael twee Balyers, zynde voor desen vanhier weghgelopen en eenige jaaren inwoonders op Goedoegoedou geweest, klagende dat haer lyffheeren hun weder als voorheen tot haer oude dienstbaerheyt wilde trecken, met versoeck dat zy het effect mochten genieten van het generale pardon ende de vrystellinge, door den E. capiteyn Willem Hartzinck uyt den name van Haer Ed. in den voorleden jaare aen Sacra Jouda, haer hooft, en alle de andere fugative Balyers, hun op Goedoegoedou ende de daeromher gelegene plaetzen onthouden hebbende, verleent, 't welck hun beyde dan ook sodanigh is vergunt, mits dat se gehouden sullen zyn haer als zoldaten in dienst te begeven, latende geciteerde haare lyffheeren de helfte van haer maendelyxe gagie genieten totdat het kostende van haer lyff, door haer meesters uytgeschoten, sal wesen voldaan.

Des avonds comt alhier van Bantam te retourneren de chaloup de Vlieger, medebrengeende een missive, door den resident Willem Caaff ultimo der voorleden maent aen Haer Ed. geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

in 'tjacht 't Goet Begin, vooraff van Batavia gesonden om de te volgen retourvloot buyten Zunda's enghite te convoyeren, had men afgescheept 16 levendige koebeesten en voorts partye klein vee en andere ververssinge om aen de retourvloot, die den 17° February de stadt Bantam was verbygezeylt, overgegeven te werden;

ook waaren aldaer op 18° derselver maent voorbygezeylt het retourschip Zilversteyn en de hoeker de Quartel mitsgaders het jacht Voorhout, die men almede met eenige ververssinge hadde versorght, hebbende den jongen Coningh aen den

resident Caaff den vryen uytvoer van allerhande vee etc. vergunt, mits daervan eerst aen den Pangiran Ardie, die nu het bestier der saeken tot Bantam in handen hadde, kennisgevende;

op de verlossinge van gemelte Sulthans hoogste vrouw van haer eerstgebooren kint hadden d'Engelsen, Françen en Deenen deselve een geschenckje gedaen, dat Sr. Caaff dan goetgevonden hadde mede na te volgen met een presentje, waardigh sestigh ryxdaelders;

den ouden Coningh, van Turtiassa op Bantam verschenen zynde om de nieuw-gemaekte borstweringe beoosten de groote basaer off marct bewesten Bantam te besichtigen, was niet eens door syn soon den jongen Sulthan verwelkomt noch aengesproken alsmede niet door geen der Pangirans noch andere grooten uyt vreesse van het misnoegen, dat gemelte jongen Sulthan daerover soude hebben mogen opnemen; 't welck voorgeciteerden ouden Vorst sodanigh aentrock, dat hy sigh niet van klagen konde onthouden, seggende tegen eenen Keey Ranga: nu sien ick dat myn eygen kinderen en volk myn verlaten hebben, begerende dat hy dit sodanigh aen syn soon soude overdragen, met verdere byvoeginge dat, schoon hy jongen Sulthan alsnu genegen mochte zyn om met d'E. Comp^e in oorlogh te treden, dat hy het hem soude beletten, als wel wetende, indien sulx gebeurde, vele van de zyne selff tot de Nederlanders overgaen en syn bederff en onderganch bewercken soude, en na uyttinge van welcke woorden denselven seer misnoegt al pruylende, sonder aen ymandt audientie te hebben willen verleenen, weder na Turtiassa vertrocken was, 't geen meergerepeteerde jonge Sulthan bekentgemaekt wesende, had hy dat soo met stilswygen aengehoort en was drie dagen daernae met eenige hovelingen over lant na Anjer vertrocken en voorts over Seringin na de Welkomstbhay, alwaer hy sigh noch bleeff onderhouden, na er gegist wiert niet weder sullende komen voordat hy terdegen uytgepruylt, ofte sigh weder met syn vader versoent soude hebben, 't opperste gesagh tot Bantam voor syn vertreck gelaten hebbende aen den bovenaengeroerde Pangiran Ardye en Keey Abdul Moety, dogh was aldaer onder de voornaemste grooten en hovelingen sulcken grooten diversie, dat het met reden wel een verwacht hoff genaemt mochte werden, zynde dese tot den ouden en die weder tot den jongen Coninck geïnclineert, sonder dat se sigh eghter durffde blootgeven offte openbaren;

den schelmzen Pangiran Kiedol had alweder 2 vaertuygen laten equyperen om op de Bataviaze vaertuygen ten rooff uytgesonden te werden;

seker Palimbanghs nachoda, op Bantam verschenen, had weten te relateren dat den jongen Sulthan van Jamby zyn nieuwgetrouwde Maccassarze Coninginne Dain Tima over een verschil, dat ze met zyn eerste vrouw ofte hoogste Coninginne soude hebben gehad, een swaare quetzure toegebracht soude hebben, 't geen door haer broeder ende de verdere Maccassaaren, hun tot Jamby onthoudende, ook sodanigh soude gewroken zyn, dat gemelte Sulthan genootzaekt was geworden syn retraits na het gebergh te nemen, hoewel dit gerucht sonder sekerheyt zy te houden;

in weynigh dagen waaren er vier schepen op Bantam aengekomen, als het scheepje van den sabandaer Secredana van Maccao en dat van Pangeran Coeloung

uyt de Manilhas, zynde beyde ryckgeladen en door 't laeste aangebracht een capitael van 60000 Spaenze realen, mitsgaders nogh twee Engelse bodems, als te weten: den Egel van Aymuy met partye coper en spialter etc. en de Phenix uyt Suratta met een cargasoen kleeden, voorts eenige amphioen, poetzioek en partye tarw;

Haer Ed. brieven, geconsigneert aen d'Ed. Heeren Mayores in 't vaderlant, had men den capiteyn van 't gereetleggende Engels schip de Johanna na Engelant overhandicht, die ook aengenomen hadde deselve wel te bestellen;

den Engelzen agent meester Parcker, na Turtiassa vertrocken zynde om den Coninck het vertreck van 't Engels schip de Johanna en eenige andere saeken bekend te maeken, was, een geheelen dagh ten hove na audientie hebbende gewacht, weder onverrichter zaake moeten vertrecken en daerover seer moeyelyck en verstoort;

met de chaloup de Vlieger wierden nu na Batavia gesonden 2900 stux Billitonze parringhs en byltjes, tesamen kostende / 609;

met deselve sloep ginck ook geboeyt over den burger Anthony Meyer, die voornemens was geweest met het Engels schip deur te gaen, hebbende den resident Caaff 10 ryxdaelders aen onkosten gedaen om deselve in handen te krygen.

5 d°. Des morgens verschynt voor Zyn Ed°. de Heere Gouverneur Generael Zyn Hoogheyt Palacca, seer genereuslyck, gelyck Syn Hoogheyt al verscheide maalen heeft gedaen, aanbiedende d'E. Comp°. in den oorlogh op Java's Oostcust ofte elders anders met alle zyn vermogen te dienen, versoeckende anderzints, dewyl hy ende zyn volck d'E. Comp°. maer tot een last en beswaringe alhier waaren, dat hy nogh dit zaisoen mocht werden geliçentieert weder nae Macassar en zyn ryck te retourneren; op hetwelcke gemelte Zyn Hoogheyt in minnelycke termes te kennen zy gegeven dat men eerstdaeghs, na de verhoopte kort aenstaende tydinge van den toestandt en d'advisen van d'Heer Admiraal Anthonio Hurdt op Java's Oostcust, wegens desselfs persoon nader sal delibereren en dat Zyn Hoogheyt daerna geliefde te vertoeven, 't geen dan ook by denselven genegentlyck en bereydwillich aengenomen zy, nemende een weynichje daerna weder een vrundelyck afscheydt.

Omtrent de middagh komt alhier van Palimbangh te retourneren de fluyt Saxenburgh met een missive, door den opperkoopman en commissaris Jan van Leene mitsgaders den raet in dato 22° February uyt Palembangh aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoudt als by het aankomende briefboek onder dat quartier in 't breede kan werden gelesen, daerby tot verwonderinge sullende werden gesien, dat den gewesen resident Joannes Schilhoorn by wegen van verscheide morsseryen ofte sloffheyt op zyn administratie tekort is gekomen een capitale somma van 5275³/₄ rd° boven hetgene dat albereyts in den voorleden jare door hem zy voldaan; bestaende wyders de hier aengebragte ladinge van geciteerde fluyt Saxenburgh in:

5000 picols geharpte swarte peper;

2050 catty harpuys;

150 bossen bintrottingh;

562³/₈ ongankbaere Spaence realen, tesamen met den anderen monterende een somma van / 37918 : 10.

4 d°. Naer de middagh vertreckt naer Tanjongpoura den borger Jan Foreest,

medenemende een briefje, door Haer Ed. dato deser aen den luytenant Hendrick van den Eeden geschreven, in sich behelsende:

dat van het jonghste schryven, met eenige Javanen te lande affgegaen, het afschrift hiernevens ginck benevens ook een copie translaetje van 't briefken door de regenten tot Patimoangh aen capiteyn Willem Hartsinck, en voorts dat van Pamanoekan tydinge zy gekomen, hoe den sergeant Joannes Siepman met zyn byhebbende twee zoldaten in de negorye Tsiepongo door ordre van Marta Naya, regent tot Karentenga, moordadigh van 't leven waaren berooft;

dat Haer Ed. ten naesten beright sullen verwachten off den schelmzen Wiera Saba met zynen aenhangh sich noch op Tartanagara onthoudende zy, en dat middelerwyle wel een premie van 200 rd^e magh werden toegeseght dengenen, die hem ofte zyn soon Soepatra 'tzy levendigh off doot in Comp^e handen sullen leveren;

dat men de dorpelingen en inwoonders van Chebet wel wat sal mogen caresseren om haer destemeer tot trouwe omtrent d'E. Comp^e. te verbinden, dogh dat ook niet licht moet werden getreden om haer met eenige Nederlanders te adsisteren, omdat die zaake vrywat gevaerlyck zy;

dat de verkiesinge van den corporael Hendrick Cox in plaetse van den sergeant Joannes Siepman wert geaprobeert;

dat dewyle by Haer Ed. zy verstaen de veltschanze tot Tanjongpoura met het aenstaende drooge mousson heght te laten opmaeken, mits desen wert gerecommandeert eens een preuve te nemen, ofte aldaer geen bequame metzelsteenen gebacken souden kunnen werden, latende Haer Ed^e daarvan ten eersten een monstertje toekomen;

dat den Javaen, die tegenwoordigh op Tanjongpoura in detentie sit, aldaer tot nader ordre sal dienen aengehouden soo hy schuldigh is, dogh niet schuldigh zynde, dat alsdan wel sal mogen werden gelargeert, mits alvorens zyn schult aen den borger Jan Foreest hebbende voldaan;

dat ten naesten ook sal moeten werden overgeschreven, voor hoelange de veltschanse ginder nogh wel is geprovideert;

dat Haer Ed. middelerwyle tevorengekomen zynde, hoe de inwoonderen van Chebet voornemens soude wesen te versoeken om het district van Tanjongpoura voortaan te mogen bewonen, in antwoord deses sullen verwachten, off den luytenant van den Eeden van geciteerde versoeck mede kennisse heeft off niet.

Des namiddaghs komt hier weder uyt de Straet Zunda terugh het jacht 't Goet Begin, de retourvloot tot convoyer hebbende gedient, en soomede met het jacht Voorhout den provisionelen eerste clercq Pieter van den Hoorn, hebbende Comp^e brieven, boeken en papieren behoorlyck en welgeconditioneert aen de respectieve overheden der retourschepen bestelt, in alsulcker voegen als hiervooren onder dato 15^e der jonghst affgeyeken maent February zy genoteert, gelyck by d'originele recipisse daarvan zy gebleken, zynde voorts de retourvloot op den 26 February in goede ordre uyt Sunda's enghete in ruym zee geraekt. Godt de Heere zy gebeden deselve alle tesaamen een voorspoedige en behouden reyse te verleenen.

6 d^e. Heden voormiddagh zynde den tyt, by het Eerwaerde Collegie van Heeren Schepenen vastgesteld om uyt te voeren het gewysde over den persoon

van Servaes Christiaensen ingevolge van de approbatie by de Hooge Regeringe, primo deser daerop gevolcht, soo wert denselven na de voorafgegane formaliteyten ter plaetse daer men gewoonlyck criminele justitie administreert, voor het stadhuis opgericht, zyn sententie hebbende hooren lesen en gereetstaende om gedecapiteert te werden, op de ernstige voorbede van den tegenwoordigh hier zynde Coninck Palacca en zyn eerste gemalinne, de Coninginne Dain Talille, mitsgaders ook ten opsichte van zyn hoogen ouderdom en het ongeluckigh toeval dat den manslagh heeft verzelt, pardon verleent, tot dien eynde van d'E. Joan van Hoorn als secretaris van Haer Ed., even voordat den Eerwaerde predikant Theodorus Zas sigh met den patient tot het gebeth begaff, publycklyck afgelesen werdende de acte daarvan gemaakt, luydende van woorde tot woorde aldus:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den staet van de Generaele Nederlandze Oostindische Comp^e in India doen te weten:

Alhoewel de criminele sententie, door het Eerwaerde Collegie van Schepenen deser stede over den persoon van Servaes Christiaensen van Ceulen, borger alhier, tegenwoordigh gereetstaende omme metten swaerde gestraft te werden datter de doot naer volcht, wel en tenreghte zy gevelt, soo is 't, dat wy desnietteenstaende om de hooge jaaren van den patient ende de toevallige ongelucken in syn begaane misdaet, ende wel bysonderlyck en principael ook aengemerct de gedane intercessie en voorbede als het overgeleverde smeekschrift uyt name van den patient door de hier aenwesende Hoogheyt Radia Palacca nevens desselfs Coninginne Dain Tillille, als andere redenen meer, beweeght en te raade zyn geworden, gratie voor rigeur te gebruycken ende den voormelten misdadiger Servaes Christiaensen van Ceulen van de verdiende straffe des doots by desen te pardonneren en te bevryden, gelyck wy hem daarvan volcomen bevryden en pardonneren by desen.

(Onder stont:)

Gegeven in 't Casteel Batavia op 't eyland (¹) Groot Java den 6^e Maert 1679.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stont Comp^e. zegel in rooden lacke gedruet en daeronder:)

Ter ordonnantie van hoochgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, als Secretaris.

7 d^e. Omtrent de middagh wert alhier een kleen briefken aengebracht, door den resident Willem Caaff op gisteren uyt Bantam aen d'E. sabandaer Ockerse geschreven, eenlyck dienende tot bekendmaeking dat den Pangeran Abdul Alim

(¹) Dit woord is in de pen gebleven.

vier vaertuygen, even sodanigh toegetakelt als de ordinare Bantamse handelprouwen, seer sterck met Macassaaren, Maleyers etc. bemant, binnen weynigh daagen na Craoan stond aff te senden om d'onse in de veltschanze tot Tanjonghpoura onvoorsiens op het lyff te vallen en gesamentlyck doot te slaen, ende soude bezyden dien den ouden Sulthan over dien wegh ook partye chrygsvolck na Samadang schicken tot versterckinge ⁽¹⁾ van de zyne aldaer.

Op heden staende de ordinaire vergadertyt gebesoigneert wesende over 's Comp^s saeken tot Macassar en desselfs resort mitsgaders oock beraekende 't opontbieden van eenige der Bougize bontgenoten door Zyn Hoogheyd Palacca om, soo 't nodigh mochte werden, onder zyn hooger gesagh op Java's Oostcust tot verkorting van den verdrietigen oorlogh aldaer off hieromtrent elders te werden gebruyckt, soo is op 'teen en 't ander alsulx geresolveert als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy te sien.

8 d^r. Des morgens met het aenbreken des dageraets vertreckt Zyn Ed^e de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens met de groote zeylchaloup, verzelt met d'equipagiemeester Jacob Geus en d'E. secretaris Joan van Hoorn nevens den fabryck de Leeuw, na het eylant Onrust om hetselve eens terdegen te visiteren en te sien, off het in dese wanckelbaare tyt ende de apparente oorlogh met Bantam niet gevoeghlyck met eenigh pallisade- off ander werck omtrent de voornaemste advenuen soude kunnen werden versterckt.

Desen avond wert door eenige visschers, ingesetenen deser stede, gerapporteert hoedat ze, nademiddagh ruym vier mylen vanhier omtrent Ontongh Java met visschen besigh zynde, overvallen wierden van een kloeck Bantams vaertuygh, bemant met 30 à 40 Maccassaaren en Balyers met gemalyde rocken, sodanigh dat ze genootsaekt waaren, om haer leven te salveren, hun gesamentlyck te water te begeven en na landt te swemmen, haare netten en vischtuygh achterlatende en soomede haer vaertuygh, dat door dese schelmen, nadat ze het van alles hadden berooft, in de gront gekapt wiert.

9 d^r. Op de tydinge, eergisteren van Bantam bekomen, dat den Pangiran Abdul Alim vier vaertuygen met Macassaaren, Balyers en ander schuym van boeven na de riviere van Craoan stondt aff te senden om de veltschanze aldaer onversiens te overvallen en, soo 'thaer mogelyck was, alle de besettelingen doot te slaen, soo werden op heden derwaerts gesonden twee gontinghs onder bescherminge van de chaloup de Vlieger, die geordonneert zy soolange aen de mont der gemelte rivier te blyven leggen, totdat de gontinghs tot Tanjonghpoura opgevaaren en met d'advysen van den toestandt aldaer weder affgekomen zullen zyn, om dan wyders gelyckerhandt na ontlossinge van de medegaende provisities in geselschap van het daeromtrent kruyssende jaghje de Luyptert weder na Batavia te keeren, 'tzy dat die roovers aldaer vernomen werden ofte niet, opdat de Hooge Regeringe alsoo ten spoedighste bericht moge erlangen hoedanigh de saeken aldaer zyn gestelt, gelyck nader by het brieffken, alsnu aen den luytenant van Eeden afgaende, wert

(1) Er staat: *versterckinge*.

gerecommandeert, zynde voorts van geen anderen inhoud en daerom onnodigh in desen te insereren.

Na de middagh verschynt te deser rhee de een handeljonk uyt China, thuyshoorende in de zeestadt Chincheeu, welckers schipper ofte nachoda weet te relateren dat Comp^s. schepen, op den 4^{en} July anno voorleden onder de vlagge van d'E. Commandeur en Commissaris Martinus Caesar vanhier vertrocken, wel en behouden in Hockzieuw aengekomen waren mitsgaders ook een goeden handel verkregen hadden en omtrent dese tyt weder vandaer na herwaerts stonden te vertrecken, dat te wenschen was soo inderdaet in korten ons sekerder magh tevoorenkomen.

Omtrent den avond wert alhier per Javaans vaertuygh een klein briefken aengebracht, door den resident Willem Cafl gisteren uyt Bantam aen d'E. sabandaer en licentmeester Ockersz geschreven, eenlyck tot bekendmaeking, dat uyt Bengale sekere Engelse chaloup met een partye amphioen tot Bantam verschenen was met tydinge dat d'E. Heer Ordinary Raet en Directeur Wilhem Volger weynigh dagen voor desselfs vertreck was komen te overlyden, dicterende gemelte briefje wyders dat den jongen Conink van Bantam sigh tot nogh zuydwaerts in 't lant bleeff onthouden en dat middelerwyle nogh al verscheyde vaertuygen wierden geëquipeert, die binnen weynigh dagen ten rooff op de Bataviaze handelsprauwen en vissers uytgesonden souden werden.

10 d^e. Even voor de middagh vertreckt uyt dese rhee de fluyt Janskercke direct na Macassar, medenemende drie brieven, d'eerste door Haer Ed. aen d'Heer President Cops mitsgaders den raedt in 't casteel Rotterdam en 't ander aen de Boneze grooten geschreven, teneynde zy haer gereet en in de wapenen mochten laten vinden, indien d'E. Comp. en Zyn Hoogheyd Palacca mochte goet en nodigh aghten haer nae herwaerts op te roepen, gelyck breeder by het afgaende briefboek kan werden beooght, zynde wyders het derde briefje van Dain Sara, doghter van Crain Bontesonge en nichte van Zyn Hoogheyd Palacca, aen de grooten tot Maros, mede dienende om haer aen te seggen dat ze ook een getal van 50 coppen met haare wapenen vaerdigh mosten houden om op het eerste onthodt sonder uytstel vandaar na herwaerts over te konnen comen, zynde voorts aengetogen fluyt voor Macassar beladen met:

119 packen diverse cleeden;

100 vaten vlees;

100 vaten speck;

10 leggers araq;

10000 lb buspoeder, voorts parthye crameryen, nootlyckheden, gereetschappen, equipagiegoederen, provisien, munitien van oorloge etc., tesaamen met den anderen bedragende..... f 132157:16:10.

Na de middagh komt seker inlands corporael vanboven, bescheyden zynde niet nogh 12 andere inlanders op de passe ⁽¹⁾, gelegen op het lant van d'Heer Mayoor

(1) Misschien beter: *post*.

Poleman omtrent 2½ uren gaans vanhier, relaterende dat desen morgen omtrent de clocke ⁽¹⁾ 7 uren by haer wacht waaren verschenen 4 cloeke Balyers welgearmeert, dewelcke gevraeght werdende vanwaer zy quamen en werwaerts zy heen wilden, gelyck dat altyt omtrent de passerende vremdelingen gebruycklyck is, soo hadden se den schildwacht eerst om 't leven gebraght en voorts nogh vyff andere, die op het gerught eenlyck met haer zydgeweer buytengeloopen waaren, swaerlyck gewondt, dat hun ook duur genoegh was komen te staen, want waaren se alle vier mede sodanigh getroffen, dat ze genoegh te doen hadden om in het bosch te geraeken en een van haer achterlatende, welckers affgekapt hoofd door d'inlandse soldaten binnen het casteel is gebracht, zynde dese schelmen, naer gesustineert wert, Bantammers geweest, gemerkt by den gesneuvelde gevonden zyn verscheyde pitjens, die hier niet, maer op Bantam ganghbaer zyn, dogh geen lootjen ofte hoofdbriefken, dat alle ingesetenen, onder de Bataviaze jurisdictie gehoorende, gewoon zyn by haer te dragen om alsoo van vremde struyckrovers, dieven en moordenaars onderscheyden te kunnen werden.

De plaetze van eerste clerck mits het aenstellen van d'E. Joan van Hoorn tot secretaris van de Hooge Regeringe op de Generale Secretarye zynde comen te vaceren, soo is op heden verstaen in die bedieninge weder te laten optreden den ondercoopman Pieter van den Hoorn, aldaer lange jaaren geverseert en preuve van bequaemheyt mitsgaders genoegh in zyn dienst gegeven hebbende, ende deselve daerby te advançeren tot de qualiteyt van coopman onder een beloning van 80 guldens ter maent.

Wyders is staende de ordinare vergaderinge om verscheyde goede insichten de landeryen, wegen en grachten, gelegen in de Bataviaze off Jaccatraze jurisdictie, betreffende goetgevonden en verstaen, tot dyckgraeff daerover aen te stellen den E. Hans Helt, jegenwoordigh schepen deser stede, en deselve rangh te geven met en naest de jegenwoordige capiteynen der buytenforten collatrael.

11, 12, 13 en 14 d^e. Isser niet noterenswaardig voorgevallen.

15 d^e. Des morgens vertreckt Zyn Hoogheyt Radia Palacca met eenige van zyn vaertuygen oostwaert langhs de zeestrandt, om sigh omtrent de visscherie wat te vermaeken.

Des namiddaghs wert ingeolge van de resolutie, dato 23 Juny des voorleden jaars in Raade van India genomen, om de binnengracht, gelegen tusschen het casteel en het groote plain na de zyde der stadt, tot een bequame en behoorlycke diepte te laten uythaalen en van modder en vuyligheyt te suyveren, in 't Duyts, Maleys en Chinees aengeslagen het navolgende biljet, om, soo sigh daerop eenige aennemers mochten comen op te doen, hetselve by de minstbiedende aen te besteden soo civiel als het te bedingen sal zyn, luydende aldus:

By desen wert aen een igelyck geadverteert en bekendgemaekt, dat d'E. Comp^e van meeninge zy aen de minstbiedende op te veylen ende aen te besteden het uytdiepen deses casteels gracht aen de zuyd- ofte landzyde,

(1) Er staat: *cloeke*.

in sikh begrypende 1797 reeden quadraet, op sodanige maniere en alsulcke conditien van diepte als anders, als ten buyse en by Zyn Ed. den Heere Gouverneur Generael nader kan werden vernomen. Soo wie daer gadinge in heeft, die kome sikh dan adresseren ter plaetse als geseght ende doe zyn proffyt.

In 't Casteel Batavia den 13^e Maert anno 1679.

Seght het malkanderen voort.

17 d^e. Des morgens gewert ons per Javaans vaertuygh een kleen briefken, door den resident Willem Caaff op eergisteren aen den licentmeester Ockerse geschreven ten geleyde van een pacquetje Bengaelze papieren, aldaer met een Engels vaertuygh aengebracht, zynde een missive van d'Heer Directeur Jacobus Verburgh mitsgaders den raet uyt Ougly de dato 19^e January laestleden, waerby het overlyden van d'E. Heer Ordinary Raedt Wilhem Volger zaliger op den 9^e desselven maents nader wert geconfirmeert, gelyk dat by aengetoge missive en wat daerin meer wert verhandelt by 'taenkomende briefboek breeder kan werden gesien.

Omtrent de clocke acht uyren voor de middagh comt den capiteyn der Maleyers Intche Bagus binnen 't casteel met al zyn volk hier terstede remorerende, bestaende uyt 400 mannen, dewelcke dan aghtervolgens de resolutie, op den 6^e December des voorleden jaers in Raade van India genomen, in vier compagnien, yder van hondert coppen, verdeelt zynde, soo werden alsnu oock de nieuwe officieren, te weten luytenants en vendrighs (over deselve verkooren om haer onder 'thoger gesag van geciteerde Intche Bagus mitsgaders d'Heer Extraordinary Raet Willem van Outhoorn, als colonel van de inlandze burgerye, te commanderen) bevestight, namentlyck tot:

luytenants:

Intche Auwangh;
Intche Lanangh Cambodia;
Intche Amit;
Intje Naya;

vaendragers:

Intje Tedia alias Codia;
Intje Seleman;
Intche Amar;
Intje Ronkingh.

Blyvende de sergeanten en mindere hoofden na hunne gewoonte aen den gemelte capiteyn Bagus, die men voor een wacker en trouw man hout, met zyn officieren gedefereert.

Even over de middagh komt alhier van Indermayo het jagt Rammekens, medebrengende twee briefkens, 't eerste in dato 4^e door d'E. commandant Jacob Couper mitsgaders den raet uyt Indermayo, en het tweede in dato 9^e Maert door den schipper Bayer Visch uyt het jagt de Smit, leggende voor Intchiassam, aen Haer Ed. geschreven, van dewelcke de substantie hieronder volcht, eerstelyck aenvangende met die van d'E. commandant Jacob Couper en raet op Indermayoe.

d'E. Couper, den 2^{en} deser weder geretourneert zynde tot Indermayo, verstonc aldaer dat den Balyer Sacra Jouda met een magt van 2000 mannen na Sammadangh soude zyn opgetogen en door den Balyer Derpa Jouda (die sigh onlanghs onder d'E. Comp^e heeft begeven, gelyck op den 27^e der voorleden maent February omstandigh is te sien) gevolght, om mede zyn uytterste best te doen en met alle vermogen den rover Chiliwidara vandaer te helpen verdryven;

den rover Namroeth en Sara Mangala onthielden hun alsnogh in de Cheribonze dorpen en soomede Mas Santry en Nitty Watsiana, van den anderen gezepareert, eghter, soo men rughte, tot weynigh genougen van de Cheribonze Sulthan, omdat ze somtyts vele geweld en andere onbehoorlyckheden pleegden tot groot nadeel en verdriet van de arme ingezetenen aldaer;

nu wiert met het jagt Rammekens na Batavia gesonden de inlandze militie, op Pagagadin dienst gedaen hebbende, omdat die een wyl tyts vruchteloos op Pamanoe kan aen strant gelegen hadde, en wierden ook daerbyden noch overgeschickt 17 impotente personen;

van de 29 lasten rys, in Rammekens gescheept, had men 27 gelycke lasten tot Indermayoe aen lant gelicht en wyders d'andere provisien behoorlycq over de besetters soo te water als te lande verdeelt, en bevonden dat het daarmede niet langer soude konnen werden gestelt als tot het uytgaen van de aenstaende maant April;

door het continueel regenen waaren de rivieren daer alom overgelopen, dat voor de pady en 't ander gesay seer nadeligh was.

Volght den korten inhoud van het briefken van den schipper Visch voormelt:

Alhoewel hiervooren zy geseght dat den Balyer Sacra Jouda na Samadangh opgetogen en dat hem Dorpa Jouda gevolght was om den rover Chiliwidara weder vandaer te verdryven, soo had men aldaer eghter het contrarie verstaen, te weten dat ze haer werck nergens anders aff maekten als Comp^e onderdanen allomme sooveel gewelt en overlast aen te doen als in haer vermogen was;

middelerwyle had den regent van Intchiassam Anga Jouda d'onse bekent-gemaekt, dat hy ende de verdere regenten van de dorpen Panaroebangh, Caboeantangh, Soukasary, Tiginkoe, Carrantenga, Parontoeko, Possedangh, Passewa en Groudouck vermogens soudon wesen 600 mannen in de wapenen te konnen brengen, en scheen, soo d'onse sustineerden, aen derselver trouwe niet te twyffelen;

gemelte hoofden hadden ook ernstelyck versocht dat men Haer Ed^e. dogh bekent geliefden te maeken dat se niet langer vermogens waaren, die van

Goedoegeedou met leeftochten te versorgen, bereyt zynde de Nederlandze besettinge op Pamanoe kan behoorlyck te voorsien, dogh konde by d'onse niet werden bedaght wat redenen hun tot dese klaghten mochten hebben bewogen, gemerckt men daervan noyt bevorens yets hadde gehoort.

Met aengetogen jaght Rammekens is mede weder terughgekomen den sergeant Jan Bervelt, op den 15^e January vanhier vertrocken om den sergeant Nicolaes Christiaense en d'inlandze militairen van Pagagadin aff te baalen, aen Haer Ed. overleverende een kleen rapportje by forma van een daghregistertje, behelsende een verhael van zyn bevindinge, verrichtinge en wedervaaren op Pagagadin etc., zynde van weynigh belangh en dierhalven onnodigh daervan in desen eenige breeder extentie te doen.

Dese namiddagh wert alhier met een burgerchaloup van Borneo over de cust van Java een missive aengebraght, door den coopman Joannes van Mechelen ende den ondercoopman Pieter van der Vesten in dato 19 der jonghst afgeweken maent February uyt het fluytje Helena, geankert voor out-Banjer, aen Haer Ed. geschreven, benevens nogh 2 briefkens, 'teene van den jongen Coninck tot Banjermassingh en 'tander van den Coninck tot Passir, beyde in 't Maleyts aen gemelte Haer Ed., waarvan de translaten hieronder sullen volgen, hadat wy alvorens kortelyck sullen hebben uytgedrukt den inhoud van het briefken van den coopman van Mechelen voormelt:

't jonghste schryven was in dato 26^e November voorleden na Batavia affgegaen; zedert waaren de sacken op Banjermassingh ongemeen verergert door de quade regeringe en gansch slappe conduite van den ouden Coninck mitsgaders de twist en tweedracht tusschen hem, zyn soonen en d'andere grooten, waardoor het daer alles overhoop lagh en geheel in 't wilde liep, oorsaek geweest zynde dat men tot nogh toe niet meer als 55408 cattys peper voor d'E. Comp^e. hadde konnen negotieren, sonder van de cleeden, met het fluytje Helena overgebracht, yets naemwaardighs te konnen verkoopen, dogh hoopte men evenwel, soo maer d'eene off d'andere partye het stuck meester wiert en de t'samenrottingen en revoltes een eynde quamen te nemen, dat men nogh een moye quantiteyt peper in soude krygen, gemerckt de inwoonders daervan redelyck voorsien waaren, maer wasser niemandt die staende dese troublen deselve uyt het geberghte na beneden durffde brengen uyt vreesse van se quyt te sullen raeken, soodat het schynt dese opgegeve tochten na Banjermassingh d'E. Comp^e. gansch niet veel voordeel sullen toebrengen.

Volght het translaetje van het briefje van den Pangeran van Banjermassingh.

Een briefje uyt een opreghte suyvere genegentheyt van Pangeran Zuriadilago in de stadt Banjermassingh, die nu eerst Coninck is geworden, en comt aen Rykloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India, die seer vermaert syn over haare sterckte en cloekmoedigheyt in den oorlogh soo te water als te lande, die ook wys en verstandigh zyn ou haare volckeren

wel te regeren, alsmede hulpers van alle cooplieden, arme en nooddriftige menschen in 't gene benodigt hebben, die ook met alle haare bondgenoten in vrede zyn, waerover haer goede naem in alle plaetsen seer geroemt wert.

Verders maekt Pangiran Suriadilaga aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India bekend alsdat het schip, 't gene Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India na de plaetse Banjermassingh hebben gesonden, tot nogh geen handel heeft gehadt over die volckeren in onlust zyn, omdat Pangiran Zuriadilaga om zyn vaders plaetze versoght heeft aen Pangiran Zouria Nata, welke plaetze en regeringe Pangeran Zouria Nata nu aen Pangeran Zuriadilaga heeft overgegeven, en Pangeran Zuriadilaga heeft nu eerst last gegeven aen alle volckeren, dat ze aen 't schip van Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India 't zy met peper ofte andere whaaren souden handelen; dierhalven Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India gelieven nu niet anders te dencken als dat Banjermassingh en Batavia een plaetze is en vrunden zyn.

Voor dees tyt heeft Pangiran Zuriadilaga aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India niet anders te senden als twee matten, d'eene lanck 9 spannen en d'andere 7 spannen, met bede, Godt de Heere Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India by dagh en nacht soolange de son en maan sal schynen een langh leven wil geven.

Volght nu het translaetbriefje van den Pangeran van Passir voormelt.

Desen brieff uyt een suyvere, opreghte genegentheyt, die onveranderlyck is, van Pangeran Maes tot Pouranagara en comt aen myn groote vrundt Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, die seer beroemt is in 't lant van India over zyne groote wysheyt en kennisse om groote saeken te bestieren alsmede over 'tonderbrengen van alle vyanden van boven tot beneden wint, gelyck oock vermaert vanwege zyne opreghtigheyt en mildadigheyt, en is oock een helper van alle nooddruftige en een herstelder van 't gene vervallen is, waerover in alle plaetzen soo groot als klein gepresen wort, en wert ook door vele gebeden dat in grootheyt magh toenemen, die Godt wil zegenen met een langh leven en veel geluck in alle zyn gedoente in dese werelt geven; ik bidde Godt, dat Hy syn huys wil zegenen en vermenighvuldigen.

Verders soo heeft Jacob Cops, die president is in 't casteel Rotterdam, een brieff aen Pangiran Maas tot Pouranagara gesonden, waerby bekendmaekt, indien ick een oprecht vrunt van de Comp^e was, dat alsdan Soulongh soude trachten te becomen en hem levendigh ofte doot derwaerts senden, maer die Soulongh woont in myn plaetse niet; indien hy daer woonde, soude hem doen vatten en aen de Comp^e overleveren, dogh hy woont in zee op 't eylant Rantoubanjer alsmede hier en daer.

Voor dees tyt heeft Pangeran Maas tot een teeken van zyne opreghte genegentheyt aen den Gouverneur Generael niet anders te senden dan twee matten, d'eene breed 10 spannen en langh drie vadem, d'ander 8 spannen breed, en 2 p^l. wasch, bestaende in 30 bamboesen.

Met bovengeciteerde borgerchaloup is hier mede sieklyck van Java's Oostcust off Sourabaya uyt het leger over Japara overgekomen den manhaften capiteyn François Tack, medebrengeende een missive, door den Heer Admirael Anthonio Hurdt mitsgaders den raet in dato 28 en 29 January uyt het jaght Noortwycq, leggende geanckert ter rheede Sourabaya, mitsgaders nogh twee andere briefkens, d'eene door Crain Glisson ende de andere Maccassarze grooten uyt Cappar aen Haer Ed. ende de 2^e door den rebel Teroena Jaja aen des Sousouhoenanghs veltheer den tommagon Souranata geschreven, die wy niet ondiensstigh hebben geaght beyde, vertaelt zynde, in desen tot speculatie te insereren, vooraff latende gaen de korten inhoud der missive van d'Heer Admirael Hurdt en raet voormelt.

d'Heer Admirael Hurdt, op den 19^e December des voorleden jaers uyt handen van d'Heer Mayoor Christiaan Poleman op Sourabaya ontfangen hebbende Haer Ed. missive, gedaghtee kent 2^e desselven maents, verwachtte nu de nader advysen mitsgaders de brieven, die gedaghte Haer Ed. na Amboina en Banda stonden aff te schicken, om met de fleuytschepen Westeramstel en Lantman, jegenwoordigh in den treyn zynde, na die provintien voortgesonden te werden, zynde ten dien eynde op geciteerde bodems albereyts verdeelt een getal van 166 Nederlandze militairen onder twee luytenants, genaemt Pieter Craan en Jacob Huyssen, beyde mannen van beprouffde manhaft, die men vermeynde dat aldaer wel testade soude komen, omdat de crygsofficieren te dier plaetzen den meesten tyt sieklyck waaren, en bezyden dien had men nogh op eygen versouck in zyn oude qualiteyt van bouckhouder na Amboina gelargeert den provisionelen vendrigh Jan van Dam, omdat hy een tyt langh om redenen in den train buyten employ geweest was;

voorengeciteerde getal militairen dan affgesteken wesende, soude ons geheele leger op Sourabaya althans nogh bestaen uyt:

375 militairen aen lant;
 96 op 'tjacht Noortwycq;
 33 op de kruyssende vaertuygen;
 26 marine, pennisten etc.;

samen 530 Europeanen;

231 Mardyckers;

162 Amboinesen;

97 Macassaren;

194 Balyers;

107 Malyers;

338 Bataviaze Javanen;

sulx tesamen 1659 mannen en bovendien nogh 149 siecken en impotenten, op Sourabaya in 't hospitaal leggende, nogh synde daer mede niet onder gerekent de

besettingen op Sourabaya, Grissee etc., bestaende uyt 78 personen, behalven de verdere besettingen op en onder 't district van Japara;

na de veroveringe van de stadt Cadiery in deliberatie geleght zynde, off men op Sinkal een gedeelte van de macht soude laten verblyven, off dat men met deselve na Cappar ofte Sourabaya afftrecken soude, soo had men eyndelyck om verscheide emportante redenen goetgevonden, met de geheele macht na Sourabaya aff te sacken en het veroverde canon over den wegh van Giery vooraff na Japara te senden, gemerckt het felste van den regentyt voor de deure stondt en den Sousouhounangh door 't verloop van zyn volck seer begon te verflauwen mitsgaders ook t'eenemaal tot den afftocht inclineerde, eenlyck dienstigh geaght hebbende Cadiery (dat albereyts t'eenemaal gedemolicert was) met het daeromher gelegen landt onder den jonger broeder van den gewesen gouverneur Cartawangsa, die door bevel van Troena Jaja was vermoort, en den Sourabayazen mederegent Angabehy Ingrana met 2000 mannen beset te laten, ingevolge van 't welcke men dan van Sinkal den afftocht op den 15 December aenvingh, d'Heer Admiraal met de siecken te water en d'E. Saint Martin met het gros te lande, en in 't laeste van die maent en in 't begin van January deses jaers niet sonder veel kommer en moeyte op Sourabaya aenquam, alwaer men zedert tot duslange sonder sigh verder te bewegen stilgelegen hadde, om niet ontydigh yets terhandt te slaen, dat namaels van een al te schadelycken nadruk mochte werden, wachtende middelerwyle na hetgene Crain Glisson en de verdere Maccassarze hoofden op Cappar mochten comen te ondernemen, niet anders kunnende gelooven ofte streckten alle haer pogingen om maer tyt te winnen en ondertusschen door haer swervende lantsluyden, sigh alsnogh op Bima, Canjangh (aghter Madura) en andere plaetzen onthoudende, versterkt te werden en dan voorts in haer rooffnesten van Cappar te verblyven, waertoe haer buyten twyffel de Bantammers, onlanghs ten getalle van 300 coppen met 8 welgemonteerde vaertuygen by haer gekomen, mede aenraden soudon, en behalven dat nogh in bedencken off de besendinge, door den gewesen Coninck van Goa, Crain Bisse, van Batavia aen deselve gedaen, mede wel teregt gemeent is geweest en off ze niet, in de plaetze van op te breken en van Java te verhuysen, aengeraden zyn geworden om aldaer te verblyven, schoon de brieven van haer anders schenen te willen getuygen, want zy dat met haare wercken genoegsaem te kennen schenen te geven, en waerom men dan oock gansch niet konde gelooven dat ze oyt genegentheyt soudon krygen van het eylant te vertrecken, tenwaare dat zy daertoe geweldelyck door de wapenen gedwongen wierden, daertoe voor tegenwoordigh nogh geen kans was, als bestaende des Sousouhounanghs by sigh hebbende macht present eenlyck maer uyt weynigh meer als 1000 weerbare mannen, en daarmede al optreckende, schoon er wat uytgeregt wiert off niet, soo sou men alle de stranden open en weerloos moeten laten leggen, en soude het opontbieden en versamelen van eenige meerdere Javaanze macht geen kleene moeyte en tyt na sigh slepen;

de herstellinge van 'teyland Madura onder Pangeran Sampan, die met Maes Toemappel al tydigh genoegh was te voorschyn gekomen, souw mede sonder

wapendwangh niet wel konnen geschieden, omdat hy tot nogh op de gemoederen van de inwoonders niets had konnen winnen, maer deselve al aengetast werdende, soo was men in bedughtinge off ze niet wel weder na Java over soude komen om sigh andermael by Troena Jaja te voegen, die sigh tegenwoordigh, na men rughte, met ongevaer nogh 1000 mannen, by hem gebleven, op Malangh onthoudende was, werwaerts den Sousouhoenang versoght hadde andermael een tocht te mogen doen, versterckt met de Bougisen en Maccassaaren, om den geëiteerden rebel op te zoeken en dan meteenen ook het lantschap Panaraga, 16 mylen westwaert van Cadiery gelegen en na 't vertreck van onse maght vandaer weder door Cadjoran beslagen, tot onderdanigheyt te brengen, maer hat ⁽¹⁾ men dat al te haeglyck en gevaerlyck aengesien, niet konnende goetvinden dat volk onder de conduite van de laiffhertige Javanen soo diep het lant te laten intrecken, en dat sonder eenige Nederlandse militie, die men vooral derwaerts niet durfde waagen om geen affronten onderworpen te zyn, en waerom men dan ook liever, voor en aler men tot eenige nadere deliberation quam te treden, nogh eenige dagen nae Haer Ed^e nader ordres soude vertoeven;

door meergeëiteerde Sousouhounangh was d'Heer Admiraal Hurdt in geen kleene becommeringe gebracht, want had hy het veroverde canon, dat eerst gesecht was onder een convoy van 4000 Javanen over Cartazana na Giery te sullen werden gevoert, naderhandt, sonder daervan aen d'onse eenige kennisse te doen, met een geleyde van maer 1000 mannen over Padjoe, Andjoe, Tongloe ⁽²⁾ etc. na Japara off Damacq laten brengen, 't geen men niet eerder als te spade ter kennisse hadde gekregen, en waerom hy dan ook op de aenmaninge van d'Heer Admiraal Hurdt eenige boden hadde affgesonden om het weder terugh te doen komen, soo het nogh tyts genoegh belooopen wiert, sulx men verhoopte dat het nogh ten besten affloopen en tereghkomen soude;

eenige Javanen hadden weten te relateren dat Pangeran Pougat niet met Cadjoran was geconjungeert, maer dat hy ter contrarie denselven omtrent Lagandeer en Chelimbi met de wapenen had wederstaen, 't welck dan soo wesende, soo kon men eghter niet wel anders gelooven off hy hadt dit niet voor 't belangh van zyn ouder broeder, den Sousouhoenangh, maer wel voor sighselfs gedaen, als gesustineert werdende dat hy gemelte syn broeder niet eerder sal komen te erkennen als wanneer hy alle syn swarigheden tebovengekomen en volkomentlycq op den throon geseten soude zyn, gelyk Troena Jaja mede van sints scheen te wesen, als hetselve genoeghzaem by zyn briefje, aen den Tommagon Souranata geschreven, (hieraghter in translaet geïnzereert) tekennengevende;

de gewesen huysvrouw van den Pangeran Singasary een geruymen tyd op Bantam by den Sulthan huysgehouden hebbende en nu onlanghs op Grisse overgekomen, soo had den Sousouhoenangh haer persoonelycq vandaer gehaelt en

(¹) Door den ouden corrector half verbeterd; er stond eerst: *dat*.

(²) Denkelyk *Patjeh* en *Ngandjoek* n.w. van Kediri aan den weg naar Madioen en *Toengloer* even bezuiden dien weg.

op Sourabaya gebracht, waarmede dan zyn uytterste wensch en begeerte voldaan vindende, scheen hy nu alle becommeringe affgeleght te hebben sonder zyne ryxsaken in 't minste met ernst ter herten te trecken, want Zyn Hoogheyd door d'Heer Admirael Hurdt voorgedragen wesende de pretentie, die den Bantamzen Sulthan was maekende op de provincie van Cheribon en wat die saeke vorder aengingh, met een ernstige vermaninge dat hy nu zelfs syn beste most doen sigh verder te redderen en zyn vyanden te wederstaen en te dempen enz., soo had hy daerop schier niet geantwoordt maer genoeghsaem tekennegegeven dat hetselve t'eenemaal op de Comp^e. liet aenkomen en waertegen hy sustineerde dat den Bantammer in 't minste niet soude kunnen bestaen;

de Bougisen, die men hadde geloofd uyt omtrent 1500 koppen te bestaen, opnieuw tot Sourabaya gemonstert wesende, had men bevonden eygentlycq 1304 mannen sterk waeren;

nadat het voorenstaende tot het affsenden gereet lagh, was van Batavia daer overgekomen de chaloup de Naghtegael met Haer Ed^e. nader advysen, waerop per naesten gerescribeert soude werden en nu de fleuyten Westeramstel en Lantman nae Amboina en Banda laten voortgaen, en bezyden de vooraengetogen 166 zoldaten had men ook nogh op deselve geordonneert 50 kloeke militairen en bezyden dien op yder 6 matroosen, omdat ze daervan wat sober voorsien waeren;

van de 10 overloopers, na de veroveringh van de stadt Cadiery in Comp^e handen vervallen, waeren er 9 met de koorde ter doot gestraft en de laeste voor 6 jaeren in de kettingh gekloncken;

den manhaften capiteyn Tack, van wiens genereuse diensten d'Heer Admirael Hurdt niet nalaten konde loffelyke getuygenisse te geven, vertrocq nu vermits indispositie naer Battavia en soomede de vaendrigh Pieter van Hoorn, sigh ook allenthalven als een klok zoldaet hebbende gecomporteert.

Volgt de translaetmissive, door Crain Glisson aen Haer Ed^e geschreven.

Desen brieff van Crain Glisson, Crain Panaraga, alle de coninxkinderen en aensienlycke lieden die op 't landt van Cappar zyn; doen seer groeten de Comp^e en den Admirael Speelman, die het lant van Macassar t'ondergebracht heeft, alsmede aen alle groote die voor de Comp^e zyn, die Godt wil zegenen en een langh leven geven, wien alleen toekomt de macht te water en te lande, die een Conineck is van alle mannen en een helt der helden, een schaduwplaetze van alle vremdelingen, bedruckte en nootdrustige, die vernuftigh en verstandigh is in 't onderscheyden van alle goede en quade saeken, amen.

Verders hebben wy gehoort de goede tydinge van onsen broeder die op Macassar is, en was ons lieff te verstaen dat hy met de Comp^e en grooten nogh in goede correspondentie was, waerover seer verheught zyn geweest, en stellen ook ons vertrouwen op de Comp^e en alle de groote. De

reden waerom wy soo ten hooghsten verheught zyn en sulcken vast vertrouwen hebben, is ons gevoelens, gelyc nu jongst hebben verstaen, dat wy door de Comp^e van onsen broeder niet sullen gescheyden werden; dierhalven versoecken wy aen de Comp^e, alsoo swack en onmachtigh zyn, dat die van Boné over ons niet mogen gestelt werden; ten tweede versoecken wy aen de Comp^e en alle de grooten vanwegen onse onmacht, dat alle diegene, welcke Maccassaaren zyn, byeenvergadert mogen werden; ten derde versoecken wy aen de Comp^e en alle de groote uyt onse onmacht, dat hetgene wy in onse handen hebben ons niet ontnomen magh werden en ook dat wy besitten, want byaldien de Comp^e onsen heer als een broeder houdt, soo sullen wy door hem als broeders by de Comp^e en alle de groote gebracht werden, en indien de Comp^e onsen heer als een vrunt houdt, soo sal hy ons ook als vrunden van de Comp^e brengen; ten vierde versoecken wy aen de Comp^e en alle de grooten vanwegen onse swackheyt, dat wy alleenlyc onder onsen heer mogen staen, want indien wy door Godes hulpe na onse plaetse weder quamen te keeren en Crain Bissey over ons niet gestelt wierde, soudon wy datelyck vandaer gaen, en dat geschiedende soude de Comp^e niet wel tevreden zyn; dogh wat de Comp^e aengaet, is seer medogende met de Maccassaaren, en indien de Comp^e ons versoeck gelieft aen te nemen, de Comp^e sal 't selve ons gunnen. Wat nu aengaet onse woonplaetse hier op Java, is de Comp^e en alle de groote wel bekend, dogh 't is Gods geliefte. Ten laatsten 't gene wy van de Comp^e en alle de grooten versoecken is, dat wy onsen heer op 't bequaemste eens mogen ontmoeten.

Geschreven in 't jaer 1089 op den 13^e dagh van de maent January, synde Sondagh naermiddagh, in 't bywesen van Crain Panaraga.

Volght nu het translaet van 't briefken, door Troena Jaja uyt Malam aen den Tommagon Suranata voormelt geschreven.

Desen brieff comt van Adepatty Troena Djaja aen Tommagon Soura Nata. Uwen gesant is by my verschenen en u brieff overgelevert, waerin gy my vermaent by den Sousouhounan te komen; voorts heb ick verstaen, nadat Cadiery ingenomen en gespoelieert was, den Sousouhoenangh 't gemeen volck by 't leven gelaten heeft. Ick soude wel genegen zyn by den Sousouhoenang te komen, maer 't gemeene volk staet sulx tegen, omdat Madura aen Pangeran Sampan gegeven was. Wyders maek ick bekend dat ick, wanneer op Sedayoe oorlogh was en Pangeran Pourbaya gebleven is, een brieff aen den Sousouhoenan heb gesonden en daerin versoght, dat ick de regeringe van Madura volgens myn voorouders recht mocht waernemen, maer ick heb geen antwoord daerop gekregen, soodat ick tot nogh toe uyt vreesse voor den Sousouhoenan niet magh verschynen en dat bovendien 't gemeene volck my sulx affraaden en niet willen toestaen, omdat zy den Sousouhoenang niet betrouwen.

Nu is myn versoeck, dat myn volck in dese landstreeke van Malangh

tot onderhoud van hun leven mogen pady planten, belovende, soodra den Sousouhoenang in zyne regeringe sal gestelt zyn, dat ick en al myn volck ons voor hem sullen comen vernederen. Alles wat ick te seggen heb staet in dese brieff geschreven.

Bezyden bovengeciteerde drie brieven heeft gemelte E. capiteyn Tack nogh ook een briefje medegebracht, in dato 7^e deses door den oppercoopman Cornelis Bartelsen Marchier mitsgaders den raet uyt Japara aen Haer Ed^e geschreven, in substantie bevattende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

op Tegal scheen de regeringe nogh niet nae behooren gevoert te werden, zynde aldaer de twee bekende moordenaars van de Chinees uyt de yzers gebroken en weghgeraekt, en off men wel gaerne eens een besendinge derwaerts hadde gedaen, soo was daertoe geen kans geweest, mits het aen bequaem vaertuygh manqueeerde;

d'E. capiteyn Tack was met een burgerchaloup van Sourabaya op Japara verschenen met schryven van d'Heer Admiraal Hurdt en raedt;

middelerwyle had men van Sammarangh tydinge becomen, dat de sterfte aldaer nogh weynigh quam aff te nemen en de negotie aen 't declineren scheen te zyn, hebbende de residenten den amphioen wel tegen 300 rd^e het picol verkocht, maer deselve geopent werdende en seer slecht bevonden zynde, had men se nogh voor 400 rd^e qualyk van de hant kunnen schuyven en alsoo 100 rd^e op yder picol minder gekregen;

de Bantamse gesanten, die de weduwe van Pangeran Singasary op Damack hebben gebragt, waren sonder verder te gaen weder vandaer na Bantam gekeert;

de fleuyt Wiummenum was op 2e Maert van Battavia op Japara verschenen en des anderen daeghs ingevolge van Haer Ed. ordre na Sourabaya voortgesonden, werwaerts de Flaman, van Japara in korten mede stont te volgen met 30 lasten rys en 800 rd^e contant nevens party andere behoeften etc.;

de fluytschepen Buuren, Geelè Beyr, Goyland en Spanbroek, na Amboina vertreckende, waeren Japara gepasseert en, na men giste, nae Rambangh voortgeseylt, alwaer zy haer soutladinge wel souden komen te vinden, dogh die plaetse mede voorbylopende, soo souden de Oosterze provintien geheel daarvan onvoorsien moeten blyven, dat niet diende te wesen, en waerom men dan ook voornemens was, de kleene gontingh na Samarangh aff te schicken om te sien off ze aldaer in ladinge laagen, en soo niet, soo sou men de fluyt den Hasenbergh, die men anders voornemens was na Batavia te schicken, met een soutladinge na de Oost affsenden, om alsoo die praecieuse provintien buyten verlegentheyte van sout, dat alomme soo nodigh vereyscht, te houden.

19 d^e. In den avondsondt comt alhier van Tonckin te arriveren het hoekerboot de Kroonvogel, medebrengende een missive, door den coopman Joannes Besselman mitsgaders den raet aldaer in dato primo February laestleden, mitsgaders nogh 2 briefjens, 't eerste door den ouden en 't ander door den jongen Conincq aen Haer Ed. geschreven, staende Comp^e saeken derwaertsover nogh in een tamelycken goeden staat, gelyck nader by aengetoge missive in 'taenkomende

briefboek kan werden gesien, zynde wyders de brieven van de Coningen na gedane vertaalinge bevonden dusdanigh te luyden:

Translaetmissive van den ouden Conink van Tonckin.

Anam Kockongh sent desen brieff aen den Coninck en grooten van Batavia, waerby bekendmaeke dat alle myne landen met UEd. landen van al over langen tyt als goede vrunden en broeders zyn geweest en dat den brieff van UEd^e. wel hebbe ontfangen, waeruyt met groote droeffheyt des herten 't overlyden van den ouden Conincq van Batavia heb verstaen, dogh het verheughde myn seer dat UEd^e. in die plaetze gesuccedeert waert en dat wy by UEd^e. in achtinge waaren; dierhalven sal ook onse vrundschap lange onderhouden en gecontinueert werden.

De ses metale stucken hebbe in dank ontfangen, waervoor in vergeldinge sende tot een teecken van myne genegentheyt 2132¹/₂ catty geele zyde. Nu is myn lant van nodige ammonitie wel versien en hebbe ook stucken genoegh gekregen; ick hebbe ook verstaen datter op UEd. lant oorlogh is; dierhalven UEd^e. d'amonitie zelfs wel sult benodight zyn. Myn versoeck is, dat UEd. een goet stuckgieter, die ysere stucken kan gieten, mettet eerst herwaerts gaende schip gelieft over te senden opdat van hem 't selve magh geleert werden, alsmede dat UEd. schepen die na Japan vertrecken alhier mogen aenkomen, doordien 't selve een out gebruyck is geweest, opdat daerdoor onse handel en vrundschap lange magh continueren. Met het eerste schip heeft UEd. geschreven dat mettet laeste eenige barnsteene corale kettinghs soude herwaerts komen, waerinne my verheughde, maer hebbe deselve tot nogh niet vernomen; dierhalven wete niet wat daarvan sal dencken, eghter versoeke dat de oude beloften niet nagelaten, maer mettet eerste schip overgesonden mogen werden. UEd. gelieft het niet te vergeten en zyt van herten gegroet.

Eysch der onderstaende goederen van Anam Kockong:

20 kisten swavel;

20 p^s. root laeken;

5 d ^{os} swarte	} laeken;
5 d ^{os} blauwe	

5 p ^s . roode.....	} perpetuanen;
5 p ^s . donckerblauwe	
5 d ^{os} blauwe.....	

veel barnsteen in stucken, alsmede

barnsteene coraelen;

partye breede geblomde zarassa;

partye witte lywatan, als voor desen;

6 amen olyvenoly;

groote partye thin, gelyck mede Japans staeffcoper.

Translaetbriefje van den jongen Coninck van Tonckin.

Anam Kockhouongh sent desen brieff aen den Coninck ende de grooten van Batavia, waermede bekentmaeke dat uyt UEd. brieff 't overlyden van den ouden Coninck van Batavia met leetwesen en droeffheyt verstaen hebbe, maer met blydschap gesien UEd. in zyn plaetse gekomen was, dogh alschoon onse lauden verre van den anderen zyn gelegen, eghter de harten dicht byeen en wensche door 't over en weder senden de vrundschap lange onderhouden magh werden. Met dit schip sende icq desen mynen brieff aen UEd. met versoecq, alsoo der geene goederen op Batavia mancqueren, myn d'onderstaende volgens oude belofte toegesonden mogen werden, waardoor dan de vrundschap hoe langer hoe meer sal toenemen.

10 kisten met swavel;

1 root

1 swart

1 blauw

} laeken;

roode.....

donckerblauwe.

blauwe.....

} perpetuanen;

goede partye stucken barnsteen;

partye barnsteene coralen;

partye paerlen;

alderhande wit lywaet, als voor desen;

5 stux diamanten;

partye thin;

breede geblomde sarassa;

5 vaten olyvenoly;

partye Japans coper.

Ende heeft het aengebraghte Tonckins cargasoen met gemelte scheepje de Croonvogel alhier bestaen uyt het volgende:

2000 catty zyde;

156 cattys muskus;

4505 stux geblomde pelanghs;

750 p^s. witte heckjens;

100 catty sumaberum ⁽¹⁾ antimonium, gesamentlyck met den anderen bedragende een somma van..... f 125608:16:3.

20 d^e. Heden nademiddagh extraordinary vergaderingh beleght en door de Heer Ordinary Raet Balthasar Bort voortgebracht zynde de notulen, om daerop te doen de rescriptie na de Westcuste van Sumatra, soo is wegens Comp^s. saeken

(1) Misschien: cinnabar?

derwaertsover alsulcx geresolveert, als by het resolutieboek deses casteels in 't breede kan werden gesien.

21 d^r. Dese voormiddagh werden de geschenckjes, van de Coningen van Banjermassingh en Passir ontfangen, gelyck deselve op den 19^e deses in de translaetbrieffkens staen uytgedrukt, door den sabandaer en licentmeester Ockerse, verzelt met den capiteyn der Maleyers Intche Bagus mitsgaders den burger de Harder (die se heeft medegebracht) ingehaelt, staende de soldaten in de hooftwacht eenlyck in 't rincket, sonder eenige verder uytterlycke ceremonien meer, en syn voorts aengetoge geschenckjes binnengebracht, wesende, mits Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael sigh jegenwoordigh wat onpasselyk bevint, met de gewoonlycke pleghtheden ontfangen by d'E. Joan van Hoorn, secretaris van de Hooge Regeringe.

25 d^r. Des morgens werden de brieven en geschencken, nu vier dagen verleden met het hoekerbootje de Kroonvogel van den ouden en jongen Conincq uyt Tonckin ontfangen, door den sabandaer Ockerse, verselt met d'E. Anthony van Voorst en Jacobus de Gheyn, beyde leden in den Aghtbaaren Raet van Justitie deses Casteels, mitsgaders de cassier van den ontfangh Joannes Truymans, den capiteyn der Maleyers, den vendrigh der Chinesen alhier Tsoatenglauw en de zoon van capiteyn Wanjock van boort gehaelt en binnengebracht, staende de compagnie militairen in 't volle geweer gerangieert van de hooftwacht aff tot aen de woninge van Zyn Ed^l. de Heer Gouverneur Generael, door dewelcke dan, soodra d'E. Ockerse en het verder gevolg de puye opgetreden en in de groote raetkamer verschenen was, drie chergies wierden gedaen en van de punt den Diamant seven canonschooten, bestaende wyders geciteerde schenckagies in 't gene hiervooren op 19 deses by de translaetbrieven van geciteerde Coningen uytgedrukt zy.

Een weynighje voor de middagh komt met de chaloup den Orangieboom van Indermayoe den luytenant van 't prauwenhuys alhier, Jochum Michielsen, medebrengende een missive, door d'E. Jacobus Couper mitsgaders den raet in dato 17^e deses uyt de vestinge tot voorschreven Indermayoe, benevens nogh een brieffje, in 't Maleyts door den Zulthan tot Cheribon aen Syn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael geschreven, waervan het translaet hieronder sal volgen, luydende eerstelyck geciteerde missive van d'E. Couper in substantie aldus:

d'E. Couper, een springtoghje na Tagal hebbende gedaen, had de saeken aldaer in een beteren standt als voorheen en des gouverneurs zoonen Sousanemita en Souta Jouda vry schicklyck en recklyck gevonden, dewelcke dan afgevraegt wesende waerom zy hun, toen d'E. Couper laestmael op Tagal was, schuytgehouden hadde, niet anders wisten voor te brengen als eenige blauwe excusiens, onder belofte van hun in toekomende vry beter aen te sullen stellen;

haer vader, den gouverneur voormelt Sitsia Goena, onthielt sigh nogh in de uytterste palen van zyn gouvernement, dogh was ongevaer twee dagen reysens westwaertop gemarchieert om met den gouverneur van Brebes, Angabehy Marta Laya, te beraadslagen, wat haer te doen soude staen by verschyninge van eenen Coebogadongh, die geseht wiert dat van Lorentenga in aentocht was, sonder eghter te weten tot welcken eynde, en hadt voorgeciteerde Sousanemita verhaelt,

dat zyn swager Carta Jouda ordre soude hebben om een derdendeel van 't manschap der negoryen Tegal, Brebes en Lossary nae Sourabaya op te roepen, een derde tot bescherminge van de fronturen te laten en het laeste derdendeel in de negoryen tot den lantbouw etc. te gebruycken, dogh dat wiert door den gewesenen Tegalzen regent Damang Zitsia Mangala, onlanghs de prinsesse Singazary hebbende uytgeleyde gedaen en nu weder terughgecomen, tegengesproken, seggende dat er van den Sousouhoenang geen andere last soude zyn als het gouvernement van Tegal onder vier persoonen te verdeelen, met namen Damangh Sitsia Goena voormelt, hy selver, Sitsia Bauwa, beyde onlanghs uyt de regeringe geschopt, en nogh een ander perzoon, lange jaaren op Tegal hebbende gewoont, en soude den Sousouhoenan wyders alle de vaertuygen westwaert van Sourabaya aff tot aen Packalongan toe opontboden hebben, om, soodra de oostewint begon door te blasen, met al den omslagh na Japara over te komen, van alle hetwelcke men dan aen d'Heer Admiraal Anthonio Hurdt kennisse gegeven hadde;

op de gedane klaghten van de residenten tot Tegal had d'E. Couper twee sergeanten en sooveel zoldaten, die hun vry ongehoorsaem hadden aengesteld, gelicht en op de chaloup d'Orangieboom geset om daermede na Batavia over te vaaren, mitsgaders omtrent de aldaer zynde militie sodanige verdere ordre gestelt, dat ze voortaan wel in goede tuchtinge gehouden soude kunnen werden, bestaende in 't geheel nogh op voorschreven Tegal uyt 54 perzoonen;

den 10^e deser was d'E. Couper dan (de Tegalze regenten yder tot haer plicht aangemaent hebbende) weder vertrocken en twee dagen daeraen voor Cheribon verschenen, alwaer syn E. aen lant stapte, sigh vervoegende ten huysse van den zabandaer Angabehi Wira Sasmita, van deselve seer wel ontfangen werdende en soomede van zyn schoonvader, den Tommagon Raxa Nagara, dewelcke een omstandigh verhael deed dat den Maccassaer Namroeth vier dagen verleden, by sigh hebbende maer 60 mannen, by nacht stillekens uyt het Cheribonze district oostwaertop gevlugt en dat Sara Mangala, ongeveer 200 koppen sterck, weder na Sammadangh vertrocken was om met Chiliwidara te conjungeren en dan gesamentlyck de Hollanders op Indermayo te vernestelen; na welck verhael dan in vrundelyck discours gekomen wesende en d'E. Couper haer voorgedragen hebbende, hoe het wel nodigh zoude zyn dat zyn E. den outste Cheribonze Sulthan eens te spreken quam, soo was den voornoemde Raxa Nagara heengegaen om zyn meester zyn E. komste bekent te maeken, dogh quam een wyltje daernaederom, seggende dat hy den Sulthan gesproken hadde, maer dat hy wat onpasselyck was en daerom d'E. Couper niet konde te spraek staen, hoewel hy ende zyn schoonsoon genoeghzaam te kennen gaven dat des Sulthans siekte maer veynserye en niet anders waare als een vreesse voor de Bantammers, die continueel omtrent zyn hof en hetselve verspieden, betuygende dat hy eghter d'E. Comp^e wel een goede genegentheyt toedroegh, maer hetselve niet durffde laten blycken om niet door de Bantammers uyt zyn prinsdom gestooten te werden, gelyck hem den ouden Pangeran Jaja Ingerat, oom van den Bantamzen Sulthan, laestmael op Cheribon wesende hadde gedreyght, versoekende voorts, dewyle d'E. Couper nu daer tegenwoordigh was, dat Zyn E. een brief, door

den geciteerde Cheribonze Zulthan aen Haer Ed. geschreven (en lange gereet-gelegen hebbende sonder occagie te kunnen vinden deselve te bestellen) geliefde mede te nemen, 't welck dan aengenomen en voorts haer voorgehouden wesende, dat de Cheribonders de Kidolleze en andere Bantamze roovers en moordenaers in haare dorpen verblyff en huysvestinge verleende tot groot verdriet en nadeel van d'arme inwoonders en dat ze hetselve behoorden te beletten enz., soo gaven se daerop ongeveynst haer onvermogen te kennen, seggende dat haer meester den Zulthan sigh niet tegen haer durffde aenstellen, en dat hy eghter middelerwyle ook een goet vrunt van de Hollanders traghte te wesen om van geen van beyde beschadicht te werden en naderhant, als hy soude hebben gesien hoedanigh de saeken om de oost sigh mochten comen te wenden, sigh by d'een off d'ander te voegen die het sterckste soude zyn, versoeckende wyders dat d'E. Couper dese klaghte over de Bantamze roovers op de volle passebaan in tegenwoordigheyt van alle de mantrys geliefde te doen, 't welck dan by zyn E. aengenomen wesende ende in haer aller presentie in serieuze termes haer het gedoente der Bantammers voor oogen gestelt en hun meteenen ook haer eyge quade conduite en laffhertigheyt verweten hebbende, hadden se daerop alle almede niet anders als Raxa Negara en syn schoonsoon geantwoort, dogh evenwel sonder uytterlyck na de Javaanze wyse eenigh gelaet van beschaemtheit te thoonen, scheydende alsoo weder in 't vallen van den avondt van den anderen, als wanneer d'E. Couper zigh ten huysse van des Sulthans broeder Pangeran Depatty verwoeghe, die zyn E. seer affabil verwellekomde en, na een weynighje geseten te zyn, afvroegh off ook by zyn broeder den Sulthan was geweest, daerop dan neen geantwoort hebbende vermits siekte, soo repliceerde hy daerop al meesmuylende: ja, flus was hy sieck en nu is hy al weder gesont, ick heb daerna laten vernemen, maer gy hebt ondertusschen wel gedaen, openbaerlyck op de passebaan over de Bantamze roveryen uw misnoegen te thoonen; maer myn broeder is geen man die daertegen yets sal doen en ick heb geen macht, dogh indien ick die hadde, 't sou er anders gaen: evenwel magh icq my niet tegen myn oudste broeder opposeren ⁽¹⁾, hoewel icq eghter niet nalaet hem genoeghsaem te vermanen; relaterende wyders dat den Bantamzen Zulthan hem en zyn broeder opontboden dogh dat zy geweygert hadden te gaen en dat haren andere broeder nogh op Bantam aengehouden wiert, ook dat hy Pangiran sigh voorts nergens mede moeyde omdat hy geen macht hadde, hopende eghter dat den Sousouhoenan hem nogh wel eens soude gedaghtigh wesen; waervan hem dan door d'E. Couper versekeringh gedaen zynde, had zyn E. van desen Depatty, die een snedigh man en van een goet voortdoen scheen te zyn, vrundelyck afscheyt genomen en sigh weder ten huysse van den sabandaer getransporteert, alwaer zy hem een brieff (die nu getranslateert aen Haer Ed. overgesonden wiert en hieraghter sal werden geinzereert) ter hant stelden, nemende kort daerna van deselve

(¹) Deze zinsnede is door den ouden corrector hier nog eens ingelascht; misschien moet zij inderdaad dubbel worden gelezen om te beter de *gentle hint* aan te duiden, die de Pangeran aan Couper geeft. Het jaloersche gekijf tusschen de Cheribonsche vorstentelgen begint nu al, om zonder ophouden voort te duren zoolang zij en hunne nakomelingen nog een schijn van macht hebben bezeten.

en Raxa Nagara ook een minnellyck afscheyt en komende alsoo den 13^e deser weder op Indermayoe, alwaer alles in een goeden standt gevonden wiert, nogh voor syn afscheyden verstaen hebbende dat den ouden Cheribonzen Sulthan een brieff ontfangen hadde van ymand die sigh noemde Radeen Panissack Djagat (beteekenende overwinnaer van alles) dewelcke hen aenschreeff dat hy met 1500 man affquam, begerende dat men voor hem gereet soude houden 500 tempels rys, 5 buffels en drie vrouwen, 'tgeen sulcken grooten verslagentheyt hadde verweckt, dat men een lange tyt niet anders als gommen had hooren slaen om het volck by den anderen te samelen en desen nieuwen roervinck te wederstaen, hebbende geciteerden Sulthan denselven laten weten, indien hy wat te seggen hadde, dat hy vryelyck binnen mochte komen dogh niet meer als met 3 mannen etc.; wie nu desen overwinner souw wesen, wist men niet, maer sustineerde d'E. Couper dat het wel mochte zyn den Cobbo Gadongh waervan hiervooren onder de Tegalze saeken is gesproken; middelerwyle had een Bantams roover, Sara Nangara genaemt, in de rivier van Sinaradja ⁽¹⁾ en op Lassarangh niet weynigh de beest gespeelt en eenige inwoonders dootgeslagen mitsgaders verscheide buffels medegenomen, zynde daarmede weder na Bantam vertrocken, maer daerentegen was den ouden belhamel Niety Watziana sigh op Indermayoe voor den gouverneur Wiera Loddera komen verootmoedigen en weder terughgesonden om zyn vrouw en kinderen mede derwaerts te brengen, versoeckende d'E. Couper van Haer Ed. ordre te mogen werden gedient, hoedanigh men deselve, wedergekomen zynde, handelen soude, staende onderentusschen de zaeken bezyden dit alles nogh daer in goede termines en bleef den luytenant Jochem Michielse Haer Ed. voor de verkregen licentie tot een spronghtoghje na Batavia dankbaer, en konde d'E. Couper niet anders van denselven getuygen als dat hy sigh doorgaens ⁽²⁾ als een wacker vigilant zoldaet hadde gecomporteert.

Volght het translaetbriefken, door den Sulthan tot Cheribon aen Syn Ed^e. d'Heere Gouverneur Generael geschreven.

Dese brieff komt van Sulthan Cheribon d'oude aen myn broeder den Gouverneur Generael, heer Ryckloff van Goens tot Batavia, om UEd^e. bekent te maeken, dat icq verstaen heb, hoe UEd^e. gesonden hebt om Soumiddangh in te nemen, dewelcke door de Bantammers geruineert is ende oocq Indramayoe. Dit is dan off broeder meende, dat icq my met het gedoente van de Bantammers in 't affloopen van Soumiddang off Dramayoe bemoeide; daarmede heb icq niet willen te doen hebben. Dese plaetzen hebben voormalen onder myn volck gezorteert, eghter ick en soude niets tegens myn broeders believen durven doen, schoon ick die plaetzen wederom kreegh met het believen van d'E. Comp^e. Ten anderen, broeder, soolange icq nogh op Cheribon geleeft hebbe na 't overlyden van myn ouders, is myn bede aen Godt Almaghtigh geweest, dat UEd. het welvaaren van Cheribon zoude zyn, gelyck in myn

(¹) *Singaradja* even beoosten Indramajoe.

(²) D. i.: *doorlopend, steeds*.

brieff geschreven staet, die met UEd. afgesonden Jacob van Dycq aen myn broeder is gegaen, en segge alsnogh: ick hebbe geen twee woorden. Ten anderen laet ick broeder weten, dat myn jonger broeder tot Bantam den Sulthan aldaer wysgemaekt heeft dat ick een lyn met d'E. Comp^e trock: daerom heeft den Sulthan Bantam door Pangeran Djaja Ningrat met dertigh prauwen myn laten ondervragen, maer ick hebbe sulx ontkent, seggende geen vrundschap met d'E. Comp^e hielt; egther heeft hy d'musquets wederom-geëyscht met het kruyt en loot, die hy my gegeven hadt, die ick gerestitueert hebbe. Nu broeder, soo versoeke om van UEd^e. tydinge te hooren, want my is geseght dat d'E. Comp^e. tegens Bantam oorlogen wil. Is het waer off niet? En soo 'twaer is, in wat maent sal het geschieden? De reden waeromme ick dese novos vrage is, omdat ick verlange dat d'E. Comp^e d'overwinninge kryght. Alle 't gene verder te seggen hebbe, staet in desen brieff vervath.

24 d^e. Op den 15^{en} deses aengeslagen wesende het aldaer geïnserreerde biljet, om daerop aen de minstbiedende aen te besteden het uytdiepen van de gracht aen de landzyde deses casteels, ende sigh tot nogh toe geen aennemers opgedaen hebbende, soo is hetselve biljet andermael en opnieuw aengeslagen, om des voormiddaghs sonder langer dilay op den 4^{en} April aenstaende met de aanbestedinge voort te gaen, aengesien de dammen tot het uytmaalen off werpen van 't water albereyts zyn geleght en het drooge ofte somer-zaisoen vast nakende zy.

Na de middagh 't nieuwgebooren kint van Djou Rotterdam, broeder des tegenwoordigen Coninck van Ternaten, besneden ende tot gedaghtenisse van dien in den thuyt van Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, gelegen aen de zee kant beoosten het casteel, met eenige uytterlycke ceremonien een uytgeschoten clappus geplant en in de aerde geleght zynde, soo werden na volvoeringe van 't selve in presentie van d'E. sabandar Ockerse, den capiteyn der Maleyers Intche Bagus en den Amboinees capiteyn Joncker, ten dien eynde de laeste met de helft van zyn compagnie medegegaen, van de Amboinesen drie chergies en van de punct den Diamant op derselver geluyt vyff canonschoten gedaen, na hetwelcke geciteerde Djou Prince Rotterdam Zyn Ed^e. hooghgemelt voor de eere en achtinge, by hem in desen op zyn eygen sollicitatie ontfangen, seer beleeffdelyck quam bedancken.

Op heden staende de ordinaire vergadertyt onder andere gebesoingieert wesende over eenige saeken beraekende Comp^e handel tot Palembangh alsmede betreffende sommige poincten wegens 't werk op Java's Oostcust, soo is op 't een en 't ander alsulx geresolveert en gearresteert, als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy geëxprimeert.

25 d^e. Des namiddaghs wert alhier per mardyckervaertuygh een klein briefken aengebracht, door de residenten Thomas Grinnel en Arnold Grevinck uyt Tegal aen Haer Ed. geschreven dato 15 deses, in substantie behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

van Sourabaya was op Tegal verschenen eenen mantri anum benevens den

loera Naya Ita, voorgevende van den Sousouhoenan expresselyck affgesonden te wesen om langhs de gansche cust partye vaertuygen te presten om de Hollandze militie en wat daer verder toe gehoorde na Madura over te brengen, gemerckt de Heer Admiraal Hurdt dat eyland stond aen te doen;

de soonen van de gouverneur Sitsia Goena mitsgaders de andere Tegalze regenten comporteerden hun jegenwoordigh tamelyck wel, hebbende onlanghs een partye volck beschickt om de wal langhs de rivierkant en 'tgeen verder aen de pagger ontbrack te helpen opmaeken, soodat men hoopte nu eenmael gedaen werk te sullen krygen;

in de rivier van Lossary twee Bantamze vaertuygen aengecomen wesende, die aldaer eenige hostile actien hadden beginnen te werk te leggen, soo was den gouverneur Angabehi Tanma Juda met zyn volck soo sterk op deselve aengevallen, dat ze na 't bekomen van eenige gequesten en 't achterlaaten van een uyt de haare genootzaekt waaren geweest weder de vlucht te nemen, en soude, na er geseght wiert, dese schelmen naderhant weder de rivier van Brebes ingelooopen zyn en aldaer eenige huysen in de brandt gestoken hebben, dogh de waerheyt kon men niet wel raaden, omdat op de Javaenze rapporten in 't minste geen staet gemaekt konde werden.

Desen avond omtrent de klokke negen uyren, zynde een heldere maneschyn en seer aengenaem en stil weer, wert alhier een aerdbevinge gevoelt al met vry stercke schuddinge, duurende ongevaer een half quartier van een uir.

26 d^e. Voor de middagh gewert ons per seker burgerchaloup, komende van Java's Oostcust, een klein briefken, door d'E. Heer Ordinary Raet en Admiraal Anthonio Hurdt mitsgaders zynen raet in dato 26^e February uyt Sourabaya aen Haer Ed. geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

zedert 't affgaen van 't jonghste schryven dato 28 en 29 January had men de fluyten Westeramstel en Lantman na Amboina en Banda affgedepescheert, ider met 103 militairen;

na 't vertrecq van geciteerde bodems had men de gedaghten laten gaen, wat in de jegenwoordigen tyt het dienstighste soude zyn by der hand te nemen, en dierwegen ook gehoort het sentiment van den Sousouhoenan ende zyne mantrys, die van gevoelen waaren, dat het voornaemste werk behoorde te zyn d'uytroeyinge der Maccassaaren tot Cappar en d'introductie van Pangiran Champan, anders Adepatty Siakara Ningrat, op 't eylant Madura, als wanneer se vermeynden de rest wel selver te boven te sullen kunnen komen, presenterende daertoe 2000 Javanen met de vaertuygen te bestellen, op hetwelcke men haer aengeseght hadde, dat ze eenlyck maer de vaertuygen vervaerdigen en gereethouden souden, aengesien omtrent de Maccassaaren vermits den continuelen swaren regen voor jegenwoordigh niet te doen was, en ook op Madura niet goets uytgericht soude kunnen werden omdat den Pangiran Champan wegens zyn vorige onbehoorlycke regeringe by de meeste inwoonders soo gehaet was dat ze hem qualyck mochten hooren noemen, die men eghter van terzyden hadde verstaen sigh anders wel gaerne den Sousouhoenangh soude willen onderwerpen, indien daer maer een ander gouverneur gesonden wiert,

den gemelte Pangiran Ningrat in affiniteyt niet bestaende, alswanneer se Troena Jaja selfs niet en soude ontsien aff te wysen en te vervolgen, om welck een en ander en ook omdat de Javanen de landen van Cadiery, Cartazana, Madion en Wirazaba sonder noot mitsgaders Blitar en Malangh na een weynigh tegenstandt aen de vyanden ten besten gegeven hadden soo was d'Heer Admiraal Hurdt met advys van raade van resolutie geworden, eens persooeneel tot Haer Ed. na Batavia over te komen om van alle saeken, omtrent den oorlogh in consideratie comende, by monde nader rapport te doen, het regiment in 't leger aldaer middelerwyle tot Haer Ed. nader ordre overlatende aen de Heer Mayoer Christiaen Poleman, die hetselve door den Admiraal Hurdt opgeleght was, ten insighte d'E. Commandeur St. Martin, sigh houdende aen de vorige excuse, niet seer genegen scheen de commissie in 't geheel ofte ten deele op sigh te nemen maer wel de bevelen van den Superintendent te gehoorsamen, soodat zyn E. dan mede na Batavia stont over te komen;

het veroverde Cadiryze canon, waerover men niet sonder reden in becommeringe vervallen was, had men nu verstaen behouden op Samarangh overgebracht te zyn, vanwaer het verder na Japara gevoert stont te werden;

oock had men tydinge dat Cadjoran door des Sousouhoenanghs veltheer Sindoeradia boven Wattas geslagen en zuydwaerts aghter de Mattaram gevlucht soude zyn;

maer Troena Jaja soude voornemens wesen om, indien Comp^t. macht na Madura quam over te steken, selver ook daernatoe te ⁽¹⁾ trecken en anderzints sooveel Maduresen by sigh op Malangh te laten comen als doenelyck soude zyn, welcke beyde saeken hem eghter soo licht niet vallen soude, 't eerste omdat de advenuen te nauw beset waaren en 't ander omdat de Maduresen van zyn moeylycke regeringe een grooten affkeer begonden te krygen.

Kort na de middagh vertreckt langhs Java's Oostcust na Macassar de chaloup de Kalckoen, medenemende een missive, door Haer Ed. aen d'heer president en raet aldaer geschreven, van alsulcken inhoudt als by het uytgaende brieffboek kan werden beooght, mitsgaders nogh vyff andere brieffjens, namentlyck 't eerste aen den oppercoopman Jacobus Couper mitsgaders den raet op Indermayoe, het tweede aen de residenten Thomas Grinnel en Arnold Grevink op Tegal, het derde aen de residenten Evan Jonas en Pieter Boerschot op Samarangh, het vierde aen den opperkoopman Cornelis Bartelsen Marchier en raet op Japara en het laeste aen de Heere Admiraal Anthonio Hurdt mitsgaders den raet op Sourabaya, van alle dewelcke den korten inhoudt hieronder in ordre sal volgen, eerstelycq een aenvank maekende met die aen d'E. Couper en raet voormelt, voor off tot Indermayoe:

dat den tommagon Raxa Nagara en syn schoonzoon, den sabandaer Wira Sasmita, buyten allen twyffel gelooft werden de zyde van Bantam meer als d'onse toegedaen te zyn, om verscheyde redenen;

dat dewyle d'Engelsen haer werck schynen te maeken om alle den peper, op Cheribon vallende, jaerlyx ongevaer 5000 picols bedragende, maghtigh te werden,

(1) De te is in 't HS. door de volgende t geabsorbeerd.

als hebbende bereyts voor de drie picols 11 rd*. ⁽¹⁾ in Spaenze munt geboden, het ook niet buyten apparentie geoordeelt wert, dat zy den koop met den sabandaer wel eens sullen werden, al souden zy daervoor ook den vollen eysch van 12 rd* moeten betalen, en waerom het dan voor een goede saeke soude werden aengesien, indien d'E. Couper het werk sodanigh omtrent den geëiteerde sabandaer konde dirigeren dat zy haer peper op Batavia aen d'E. Comp*. quamen te leveren tegen 5 realen het picol, de helft contant en de helft in cleeden, sodanigh deselve nu deurgaens wert betaelt;

dat de twee Engelze vaertuygen, over Tegal na Sammarangh geseylt, gewisselyck deselve sullen wesen, voor dewelcke den Engelsen agent tot Bantam, Parcker, aen Haer Ed. pasceduls hadde versocht om met acht picols amphioen na Java's Oostcust te mogen vertrecken, die hem wierden aengeboden door Comp*. eygen residenten te laten verkoopen, 't geen by hem toenmaels aengenomen wiert, sonder noghtans aen haer namaels daerom verder gesonden te hebben;

dat nadien gemelte Engelsen tot Bantam onlanghs weder een goede quantiteyt amphioen met een harer chaloupen uyt Bengale hebben overgekregen, die se almede anders nergens als op Java's Oostcust sullen kunnen vertieren, mits desen nodigh geoordeelt zy van Comp*. voorraet tegenwoordigh 35½ picols vooraff derwaerts te senden om op Tegal, Sammarangh, Japara etc. te werden verkocht voor hetgeene deselve sal mogen gelden, daerbenevens ook een pàrtye gesorteerde cleeden syn hygevoeght om ook de Deenen en Mooren soowel als d'Engelze na vermogen in de negotie tegen te zyn en te verkloecken;

dat indien d'E. Couper konde besponneren om van ⁽²⁾ Cheribon ende de daeromher gelegen dorpen eenigen amphioen en cleeden te verkoopen soude wesen, daervan wel eysch sal mogen werden gedaen;

dat nu overgesonden wierden twee welgestoffeerde midicamentkisten voor 't jachje Corea ende den train en dat de geëyschte provisien en 't geen aen 't zeevarende volck op reeckeningh sal dienen verstreckt per naesten sal werden overgesonden;

dat terdegen diende vernomen off het de waerheyt zy, dat Sacra Jouda en Singa Derpa met den rover tot Sammadangh vereenight zyn, gelyck er gerucht wiert toen den luytenant Jochum Michielse op Pamanoekan was;

dat sigh d'E. Couper ook nauwkeurigh moet informeren aengaende het versoeck, door de inwoonderen van de negoryen Panaroekan ⁽³⁾, Caboantangh, Soucksary, Tingincol en Carantenga gedaen, om onder bescherminge van d'E. Comp*. op Intchiassam en Pamanoekan met der woon te mogen komen en, de saeken sodanigh bevonden werdende, dan daerinne sodaugh handelen als zyn E. sal vermeynen tot de meeste versekeringe dier luyden nodigh te wesen;

⁽¹⁾ Of wel *realen*; de afkorting voor beide woorden, een R met een krul, is gewoonlijk precies gelijk.

⁽²⁾ Deze cursief gedrukte letters zijn de lezing van den letterzetter; ter drukkerij is echter een gat in het HS. gekomen waardoor die letters zijn verdwenen, en bovendien schijnt er meer dan dit te hebben gestaan. De bedoeling zal zijn: konde vernemen of er te Cheribon enz.

⁽³⁾ Denkelyk te lezen: *Panaroeban*; zie hierboven p. 92.

dat het pardon, door den gouverneur tot Indermayoe aen den Bantams-
gesinden Nity Witsiana gegeven, by Haer Ed. wel kan werden geaprobeert, mits
hy met zyn vrouwen en kinderen onder de macht van geciteerde gouverneur blyft
woonen off ten waare dierwegen eenige andere redenen ter contrarie moghten zyn;

dat het Haer Ed. middelerwyle geenzints kan mishagen dat d'E. Couper, op
Cheribon zynde, in presentie van alle de mantrys op de volle passebaen in 't openbaer
zyn gravaminas over de Kidoleze roovers heeft gemaekt;

dat buyten twyffel den derde der Cheribonze prinçen, Topatty, indien hy de
macht in handen hadde, niet veel swarigheyt soude maeken sikh tegen de Bantammers
te opposeren, en waerom het ook niet te verwonderen is, dat ze hem in de repartitie
der *Bantams goede herten* ⁽¹⁾ geoordeelt werden en dat het evenwel niet kan schaden
deselve nogh nader wegens de inclinatie van den Sousouhounangh en Haer Ed.
versekeringe te doen, mits hetselve ook omtrent de andere broeders geen diffidentie
comt te geven;

dat Haer Ed. uyt de nader advysen sullen verwachten te verstaen, hoedanigh
het met de Cheribonders en den genoemden radeen Pannissack Djagat zal afgelooopen
zyn, en wat wegh den Maccassaarzen lantroervinck Namroeth genomen sal hebben;

dat de twee sergeanten en 2 zoldaten, van Tagal opgesonden, tot Batavia door
den fiscael van India aengesproken stonden te werden;

dat het te beklagen zy de besettelingen op Indermayoe zodanigh met siekte
werden gequelt en het onderwylen wel zy gedaen alle de impotenten benevens ook
het volck, van Pagadin affgecomen, na Batavia op te senden;

dat de nu vertreckende chaloup de Kalckoen na verrichter saeken op Indermayoe
sonder uytstel over Tegal, Samarangh etc. voortgesonden moet werden met alsulcke
nader advysen aen de Heer Admiraal Hurdt, als er zedert ingekomen zullen zyn.

Volght den inhoud van het briefken aen de residenten tot
Tagal voormelt:

dat Haer Ed. uyt de laeste Tegalze brieven gaerne hebben gesien, de regenten
aldaer hun vrywat beter comporteerden als voorheen, tot welckers continuatie
en vermeerderingh mits desen gerecommandeert wert dat de residenten van haer
zyde mede haer debvoir moeten aanwenden;

dat de Tegalze residenten mits desen ook werden gequalificeert uyt het
cargasoentje, met de chaloup de Calckoen nu overgaende, sooveel amphioen en
kleeden te mogen lichten als zy sullen oordeelen volgens de Samarangse en Japaarze
prys te kunnen vertieren, ja, al was 't ook met wat minder voordeel, wanneer
daerdoor andere hoorende ⁽²⁾ van installigh konde werden gemaekt;

dat het ook van der residenten plicht moet zyn, de regenten te vermanen
om niet te gedogen dat op Tegal eenige vreemde amphioen nogh cleeden aengebracht
comen te werden;

⁽¹⁾ Deze cursief gedrukte onzin is de lezing van den zetter; zie noot 2 op de vorige blz.

⁽²⁾ Een gat van \pm 15 letters.

dat de nu overgaende chaloup na verrichte saeken ten spoedigsten na Samarangh moet werden voortgeschickt met een notitie hoedanighe goederen op Tegal uyt deselve zyn gelicht etc.

Volgt den inhoud van het briefken aen de residenten tot Samarangh voorgeciteert:

dat Haer Ed. sigh met de winste, op de kleeden tot Samarangh ten bedrage van $96\frac{1}{2}$ percento gevallen, te lichter kunnen vergenougen omdat daeronder eenige ongewilde sorteringen zyn geweest:

dat de residenten op Samarangh mede werden gequalificeert sooveel amphioen en kleeden uyt de overgaende chaloup de Kalckoen te lichten als gemeent sal werden aldaer ten meesten dienste van de Comp^e. te sullen kunnen werden verkoght, obzerverende daeromtrent de ordre bevoëns gegeven sonder deselve te verkoopen beneden den Japaarzen prys;

dat zy insgelyx mits desen wierden gepermitteert lecture te nemen van de brieven en papieren, aen de Heer Admiraal Hurdt nu overgaende, ende zy hun wyders soo in 't stuck van de negotie als anderzints sullen hebben te reguleren na de ordres en bevelen, die haer door welgemelte heer Hurdt sullen werden gegeven;

dat indien d'Engelsen, Deenen etc. albereyts op Samarangh eenige amphioen off cleeden moghten hebben aengebracht, met die van de Comp^e. de handt wel soo verre sal mogen werden gelicht, als om haer in den verkoop hinderlyck te zyn nootzaakelyck en dienstigh sal wesen;

dat Haer Ed^e. van gevoelen zyn de onderhandze chaloupen tot Samarangh omtrent desen tyt al vaerdigh mosten wesen en daernae verlangen, omdat men om diergelycke vaertuygen tegenwoordigh verlegen is, en waerom ook de vorige ordre, tot aentimmeringe van meerder getal gegeven, andermael wiert gerenoveert;

dat oock de houtleveranciers dienden aengeport te werden om goede quantiteyt hout te leveren, voornamentlyck swalpen, plancken en kromhouten etc., tot de vertimmeringe der schepen nodigh;

dat mede wel inkoop van clappus- en camiryoly sal mogen werden gedaen, te weten soo de $8\frac{1}{2}$ kannen tegen $\frac{7}{8}$ en $\frac{5}{8}$ ryxdaelders te becomen zyn etc.

Volgt den inhoud van het briefken aen den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier en raet tot Japara voormelt:

dat het seer qualyck zy gekomen de opperhooffden der schepen, na Amboina en Banda vertrocken, den Hasenbergh niet op Japara hebben gevonden, dogh eghter gehoopt wert dat ze deselve voor Rimbangh sullen hebben gaen zoeken etc., omme daeruyt het sout over te nemen, ende dat, schoon daer almede mochte syn misgelopen, het eghter van het beste overlegh niet soude zyn geweest, gemelte fluyt den Hasenbergh na Amboina en Banda te hebben gesonden, eensdeels omdat het in de besettinge voor Toeban en Sidayoe aen geen scheepsruymte manqueeerde en anderdeels,

omdat men dien kloeken bodem al lange met houtwercken op Batavia heeft verwacht en wel voornamentlyck partye riemhouten, die nootzaaklyck in toekomende besorgt dienden, gemerkt men anderzints daerom seer verlegen soude vallen;

dat het middelerwyle goet soude zyn geweest, indien men wat tydigh van den Japaarzen eysch was gedient, om deselve na vereysch te kunnen voldoen, dogh dat eghter nu met de chaloup de Kalckoen (op Macassar thuyshoorende) vooraff over Tegal en Sammarangh gesonden wiert het navolgende als:

53 canassers amphioen en

59 packen diverse cleeden, tesamen kostende..... / 26894:5:15,
zynde de kleeden genomen na de presente voorraet, daeronder oock eenige eygentlyck geen Javaanze zorteringe, van dewelcke Haer Ed. per naesten de bevindinge soudén verwachten, en daerbenevens oock een perfecte pryscourant der kleeden en andere coopmanschappen, om sigh daerna te kunnen reguleren.

Volgt den inhoud van het briefken aen den Heer Admirael
Anthonio Hurdt en raet voorgediteert:

dat alhoewel Haer Ed. intentie zy geweest, om de alsnu vertreckende chaloup de Kalckoen mitsgaders de fluyt Janskercke (die eerst den 10^e deser is affgeseylt) al wat vroeger na Macassar aff te senden, hetselve eghter niet eerder hadde kunnen vallen om verscheyde redenen en voornamentlyck eenige consideratien concenterende ontrent (¹) Syn Hoogheyd Palacca nevens de stenden van het Boneze rycq ende de Maccassaaren, welke laeste al vrywat schenen aen te sien tegen het vermogen, 't geen zy vermeynen dat de Bougisen omtrent de Comp^e hebbende zyn, en 't welck oock zedert den laesten oorlogh tusschen Palacca en den jonghst affgesetten Conink van Goa (onnodigh gevoert) niet vermindert schynt, zynde middelerwyle het nodige en alsulx na Macassar geordonneert als de cotype der missiven derwaerts geschreven konden vertoonen, by dewelcke oock was gevoeght sekere memorie, vanwegen Zyn meergemelte Hoogheyd Palacca aen de Hooge Regeringe alhier overgelevert, als by de generaele resolutie dato 22^e February in 't breede zy te sien, en uyt hetwelcke naectelyk Haer Ed. intentie ten dien belange begrepen konde werden;

dat den 17^e deser alhier met een borgerchaloup van Java's Oostcüst aengekomen zy den manhaften capiteyn François Tack met een missive van gemelten Heer Admirael Hurdt en raet de dato 28 en 31 January, uyt dewelcke Haer Ed^e. omstandigh hebben gesien alle hetgene derwaertsover zedert het jonghste schryven ware voorgevallen en gepasseert;

dat het middelerwyle seer wel was gekomen d'heer Hurdt vermogens is geweest met de fluytschepen na Amboina en Banda 216 militairen aff te steken, die aldaer seer wel te passe sullen comen;

(¹) Er schijnt te hebben gestaan: *concurrerende ontrent*; toen dit eerste woord door den ouden corrector werd veranderd in *concenterende*, had hij *ontrent* moeten schrappen, maar van schrappen houden die oude pennisten niet.

dat het Haer Ed. heeft bedrouft te lesen, datter alweder sooveel wackere mannen door de doot weghgeruckt waaren;

dat Haer Ed. ondertusschen met verlangen verwachten hoedanigh de Macassaaren na den ontfangh der missive, door d'Heer Admiraal Hurt aen haer geschreven, sigh sullen hebben verklaart, en alhoewel geloofd wert dat ze hun alweder met eenige vrvole uytvluchten sullen behelpen;

dat Haer Ed^e. vooralsnogh niet bequaem zyn te kunnen resolveren om Zyn Hoogheyt Palacca met de zyne, om hem nogh aen te houden ofte te largeren, dogh dat na den ontfangh van ampelder tydinge van Java's Oostcust dierwegen gebesoigneert sal werden;

dat wegens 'tgedoente en 'tcomportement der Bantammers niet anders kan werden geseght als by de memorie van de nouvelles ⁽¹⁾ uytgedruckt staet, schynende wel ten principale haer ooge te hebben gevest op den uytval der saeken om d'Oost, middelerwyle te beklagen wesende dat haare 8 oorloghsprauwen, met 300 koppen tot Cappar binnengekomen, niet geattrappeert hebben konnen werden, gemerckt haer aenwesen aldaer voor ons niet als nadeeligh kan zyn;

dat het by Haer Ed^e van opmerckinge wert gehouden 'tgeen in de brieff van d'Heer Admiraal Hurdt en raet wegens de besendinge, door den jonghst affgesetten Coninck van Goa aen zyn broeder Crain Glisson tot Cappar gedaen, zy geseght, gelatende hy sigh hier middelerwyle verwondert te zyn dat hem tot nogh van dese zyn broeder geen antwoord toegekomen zy, dogh hoedanigh deselve in zyn herte zy gestelt kan men niet weten, maer het was altoos seker dat tusschen hem Bissey en Syn Hoogheyt Palacca geen vrundschap te maeken sal wesen;

dat het gansch qualyck zy, den Sousouhoenan syn eygen saeken sigh gansch niet ter herten treckt en alles laet dryven, schynende daervan jegenwoordigh nogh minder werck te maeken als oyt tevooren, 'tgeen hem wel ernstigh voorgehouden magh werden, in sulcker voegen als de vorige ordres mede komen te brengen;

dat hy mede gansch niet wel heeft gedaen, het veroverde canon buyten weten off kennisse van de heer Hurdt onder een slegt convoy door een verkeerden wegh na Japara te senden, 'tgeen nu wert geseght in 's vyands handen vervallen te syn, en dat Troena Jaja Cadiery en het daeromher gelegen landt weder in besit genomen en de hooftluyden des Sousouhounanghs, Jangrana en Cattawangen, met haer volck weder vandaer verdreven soude hebben;

dat Haer Ed^e middelerwyle niet weynigh verwondert zyn, dat Pangiran Champan op het eyland Madura sulcken kleenen ingressie heeft gevonden, contrarie hetgene men bevorens daervan altoos heeft gehoord gehadt;

dat men vertrouwt d'Heer Admiraal Hurdt in consideratie sal hebben genomen 'tgeen wegens 'tverplaezen van des Sousouhoenangs hoff uyt Japara

(¹) De eigenaardige geschreven courant (als men haar zoo mag noemen) die uit Batavia naar de buitenkantoren werd verzonden, waarvan nog exemplaren van verschillende jaargangen in het archief zijn.

is geschreven, sustinerende Haer Ed^e dat hy de inwoonders aldaer, die hem van den beginne aen getrouw gebleven zyn, niet behoorde al te moeyelyck te vallen nogh te irriteren, schynende off hy de Mattaram wel t'eenemael soude vergeten, als hy maer onder Comp^s vleugelen een weeldrigh en wellustigh leven aen de stranden mocht voeren, 'tgeen niet wel en is, maer moet hy self syn eygen welvaaren betragten en ook den Tommagon Nara Paxe tegen den zabandaer Intche Japara omtrent den Sousouhoenan werden gemaintineert, omdat den eersten d'E. Comp. te stade kon comen en d'ander een quastigh vaguabontjen is;

dat hiernevens gaen d'affschriften der brieven, na Indermayoe, Tegal, Samarangh en Japara alsook Macassar geschreven, met recommandatie aen d'heer Hurt met de chaloup de Kalckoen na Macassar over te schryven de toestand der saeken op Java's Oostcust, als hebbende Haer Ed^e. sigh daeraen gerefereert;

dat d'Heer Admiraal Hurdt en d'E. Commandeur Saint Martin nu op Batavia werden verwacht, onder vertrouwen d'Heer Mayoer Poleman het werk op Java's Oostcust wel in termines houden sal, sonder eenige voordeelige occasien voorby te laten gaen, tot nader ordre;

dat Haer Ed^e ten hooghsten aengenaem zy geweest het veroverde canon van Cadiery nogh behouden tot Samarangh afgebracht was;

dat dewyle de Bougisen in de actie, tusschen den Javaenzen veltheer Sindouradia ende de Cadjorangers omtrent Chilimby by de Mattaram voorgevallen, wel de meeste eere toegeschreven werden omtrent het slaen en verjagen van gemelte Cadjorangers, oversulx niet ondienstigh sal zyn de Bougisen, jegenwoordigh nogh ten getale van 200 op Japara zynde, aldaer verder vooreerst aengehouden werden, om by diergelycke voorvallen daer 't nodigh zy te werden gebruyckt.

27 d^e. Des morgens comt Zyn Hoogheyt Radia Palacca, op den 15^e deses tot zyn vermaek uyt vissen zynde gevaaren, weder terugh, hebbende om de Oost tot aen Pamanoekan toe geweest en daeromtrent geen onraet vernomen.

28 d^e. Even over de middagh retourneert van Craoan en Tanjongpoura de chaloup de Vlieger, op den 9^e deses derwaerts vertrocken, medebrengende een brieffken, op gisteren door den luytenant van den Eeden uyt de veltschanse aen Haer Ed. geschreven, van volgenden inhoud:

den Javaan, die aen den borger Jan Foereest 11 rd^e schuldigh en daerover in heghtenisse gehouden was totdat hy deselve hadde voldaan, nu onder anderen bekend hebbende van het quaet voornemen van den schelmzen Wiera Zaba ook kennisse te hebben gehad, en dat de moort, aen den sergeant Siepman tot Sipondo begaen, al eenige dagen bevorens in de negorye omtrent Tanjongpoura rugtbaer was geweest, had men nu op 't versoek van geciteerde burger na Batavia opgesonden, in vertrouwen aldaer door scherpe examinatie nogh wel eenige andere saeken uyt deselve te haalen soude zyn;

het water had 3 à 4 daagen aghter den anderen soo hoogh gevloeyt, dat daerdoor de veltschanse op beyde hoeken al merckelycke schaade geleden hadde, ja sodanigh, dat men oordeelde deselve niet veel langer soude kunnen staen, temeer door het sterk affloopen der beyde rivieren van Chebet en Craoan de oever een

groot deel afgespoelt was, en waerom dan ook Haer Ed^e mits desen in bedencken wierden gegeven, off het niet beter soude zyn met den droogen tyt een ⁽¹⁾ nieuw werck te beginnen en 't selve wat verder van de rivier aff te leggen, om voortaan dusdanigh niet door 't water beschadicht te werden;

de Javanen quamen nu en dan van Tartanagara, daer se heen gevlucht waaren, haer rysvelden besøeken, dogh waaren d'onse altyt te gauw in 't voorloopen, en was de groote wegh, nae haer schuytplaets streckende, door den gedurigen regen soo slyckerigh dat ze onbegaenbaer was;

de Macassaaren, ten getale van wel 700 mannen door Wira Saba onthoden om zyn verraders voornemen op de veltschanze tot Tanjongpoura te helpen uytvoeren, waaren weder na Sammadangh vertrocken by den roover Chiliwidara, welckers macht nu begroot wiert op wel 2000 koppen, dogh niet aennemelyck, doende allomme aen haer gebuuren veel overlast, dat eenen demangh Soeradikara, regent van Gadoebarangh, niet langer konnende verdragen, soo had hy instantelyck door zyn broeder doen versoecken, sigh met al zyn volck omtrent Tanjongpoura mochte comen ternederslaen, 'tgeen men hem gaerne ingewillight hadde, te weten om de rysvelden, door Wiera Saba en syn verraderzen hoop verlaten, te mogen innemen tot tyt en wyle hy sigh persooeneel omtrent Haer Ed^e verthoont en dat versoeck gedaen soude hebben, 't welck door hem aengenomen was maer verder tot duslange nogh niemand van de zyne te voorschyn gekomen, soo gelooft wiert, omdat ze niet tyts genoegh sullen hebben konnen opbreken, off dat ze misschien wel door Chiliwidara beset ofte tot verblyff gedwongen mochten zyn;

soodra den regen eenighzints begon te verminderen, sou men eens een preuve van het steenbacken nemen;

de waerschouwinge, om voor de Bantamze listen op hoede te wesen, soude wel van sooveel operatie ten goede konnen zyn, dat men haer wel selver soude mogen komen te verschalcken, daertoe men alle devoir stond aen te wenden;

nu wiert na Batavia gesonden een lyste der persoonen, die gaerne eenige verstrekinge tot onderhout op reequeningh soude genieten, en soomede een eysche van diverze benodightheden, die men versoght dat mochten werden overgesonden;

de regenten van Chebet comorteerden hun als voor desen nogh seer wel en waaren se nu besigh partye adaph te versamelen tot vermaekinge der onbequame daaken in de veltschanze, en bezyden dien ook een goede quantiteyt bamboesen om na Batavia gesonden te werden;

dewyle in den regentyt het water in de rivieren ongemeen troubel en tot het drincken bynae onbequaem wiert, soo versocht men om 2 à 3 ledige leggers, om het water in te konnen laten sincken;

met dese gelegentheyte wierden na Batavia overgesonden drie impotenten, buyten dewelcke alle de besettelinghe jegenwoordigh gesont waaren;

op Tanjock Jaty waaren acht huysgesinnen aengekomen, die, ten tyden dat haaren regent Singa Perwangsa wiert vermoort, na elders gevlucht en zedert

(1) Er staat: *geen*.

staende de regeringe van den verrader Wiera Saba niet wedergekomen waaren, versoekende, nu dien schelm weghgevlucht en de negorye ontledight was, haer woningen weder in besit te mogen nemen.

In 't vallen van den avond wert hier nogh met seker burgerchaloup een kleen briefken aengebracht, door de Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz mitsgaders den raet uyt Malacca aen Haer Ed. geschreven de dato 6^e deser maent, in sigh niet anders bevattende als den goeden toestand derwaertsover, gelyck nader by gemelte briefken in 'taenkomende briefboek kan werden gesien.

Heden nademiddagh ter ordinary vergaderingh weder binnengestaen wesende Hendrick Pleghtman, schipper van 'tingehuurde jacht S^t. Andries, versoekende dat wegens het employ van gemelte schip moghte werden gedisponeert, soo is om verscheyde redenen, breeder by het resolutieboek geëxtendeert, verstaen te blyven persisteren by de resolutie, dienaengaende op den 10^e February genomen.

Wyders is onder anderen ook goetgevonden na Cormandel aen te leggen de schepen Europa en Ternaten en deselve een onderlage in te geven, om tot retourschepen na het vaderlant te werden gebruyckt.

29 d^e. Des morgens erlangen per een Javaans vaertuygh een kleen briefken, op gisteren door den resident Willem Caaff uyt Bantam aen d'E. licentmeester Ockerse geschreven, eenlyck dienende tot bekendmaekinge dat hem door Pangiran Coelon was verhaelt, die tenselven daage uyt de Straet Sunda weder thuysgekomen was, dat hy nu drie dagen voorleden omtrent het eyland Dwars-in-de-wegh soude hebben ontmoet een hoekerbootje, komende uyt ons lieve vaderlandt met 16 coppen etc., en wyders dat op gisteren ook verscheyde vaertuygen van Bantam geseylt waaren om den jongen Coninck, onlanghs al pruylende van Bantam vertrocken sonder dat men recht wist werwaerts, te gaen opsoeken en weder thuys te geleyden.

Dese voormiddagh comt Zyn Hoogheyt Radia Palacca binnen het casteel, sigh vervoegende by Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, eenlyck tot een besoek om sigh te vertoonen van zyn weder terughgekomen speelreyse, hier even boven genoteert, gaende, een weynigh vertoeft ende een minnellyck afscheyd genomen hebbende, tot dien eynde ook by d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman.

Op den 24^e deses notitie zynde gedaen wegens eenige ceremonien, gepleeght op den dagh der besnydenisse van het kint van den prince Rotterdam, broeder des Coninx van Ternaten, soo wert op heden voor de middagh van Comp^s wegen door bovengedaghte Heere Directeur Generael voor 't selve geschoncken een swarte ebbenhoute wiegh met zyn toebehooren, werdende deselve uyt het huys van gemelte Ed. Heer Directeur gedragen op een baly, van bamboesen gemaakt, met wit lywaet overdeekt en aerdigh met liesch als ander groente en veelerley bloemen verciert; het paviljoen, daer de wiegh mede was behangen, was van blauwe zyde off gras⁽¹⁾ geweven, rycklyck met goude bloemen doorwroght; voor deselve sat een kleene jongen in 't root livery gekleet, hebbende in yder handt een groote witte waxkaars

(¹) Misschien *gros* evenals in *gros de Naples*, zekere zijden stof. De compagniesmensen zijn altijd bizonder sterk in 't onderscheiden van manufacturen, die zulk een belangrijk handels-artikel vormden.

onaengesteken, en aghter deselve stonden twee andere jongens, aen yder zyde houdende een geopende sonnescherm off sombreel; vooruyt gingh een corporaelschap Nederlandze zoldaten met haer volle geweer, opgevoert werdende door een sergeant, die door een getal gomslagers, schalmey-, fleuyt- en andere speellieden wierden gevolgt, komende daeraen de wiegh en voorts daeraghter den E. sabandar Ocker Ockerse benevens den capiteyn der Maleyers Intche Bagus, voorts weder eenige speellieden en aghter die de compagnie van den Amboinees capiteyn Joncker Manipa, opgevoert door syn luytenant, sluytende hy selver de troep te paerde seer vercierlyck toegetakelt zynde. In dusdaniger voegen gingh men het casteel uyt, de Heerestraet deur, en dat soo voorts de Middelpunt verby na de poort Diest, omtrent dewelcke dicht onder de wal aen de westzyde de gemalinne van gemelte prince Rotterdam in 't logiement van den gewesen en nu ballingzen secretaris off voornaem staetsbewintsman van den Coninck van Ternaten, Majuda, in 't kraembedde gelegen was, aen dewelcke dan dit heele gestel uyt name van Haer Ed^e door gemelte E. sabandaer met de gewoonlyke plegtigheden geschoncken en overgelevert wiert.

30 d^e. Des avonds wert door den borger Jan Foreest een klein briefken aengebracht, van den luytenant Hendrick van den Eeden twee dagen voorleden aen Haer Ed. geschreven, in substantie aldus luydende:

de dorpelingen van Chebet wisten te relateren dat den sergeant Siepman met rysstamper dootgeslagen soude zyn;

den Balyer Sacra Jouda soude volgens het gerucht d'E. Comp. weder affende den Bantammer toegevallen zyn, sigh vermeten hebbende machtigh genoegh te wesen om 2 à 4000 Hollanders te konnen verslaen;

naer geseght wiert soude Wiera Zaba wel gaerne het hooft weder in de schoot leggen en pardon versoecken, indien hy versekert was hem ⁽¹⁾ hetselve vergunt soude werden, 'tgeen eghter niet overeenquam met sekere andere tydinge, dat zyn broeder Wiera Nanga na Sammadangh vertrocken was om den bekenden rover Chiliwidara tot haer bescherminge aff te roepen;

brenger deses was seker Praya Soeta van Jacasatroe die vermits syn goeden dienst, doorgaens aen d'onse bewesen, Haer Ed. gunste wel waerdigh scheen, sullende buyten twyffel een versoeck doen dat hem op Jagasatroe nogh eenige huysgesinnen tot bywoninge toegevoeght moghte werden, dat voor de reysende man seer goet soude wesen, als zynde welgelegen en nu niet meer als maer 3 huysgesinnen sterck.

Dese maent zyn alhier van diverse om- en affgelegene plaetzen aengekomen een getal van 80 stux allerhande vaertuygen, die gesamentlyck bemand zyn geweest met 257 koppen, aengebracht hebbende de volgende coopmanschappen en whaaren, als te weten:

- 4 van Tagal met 22 man, 200 bossen zuyker sombar, 15½ lasten rys, 400 bossen loock, 950 bossen pady, 10 potten oly, 80 stux balken en 77½ picol peper;
- 4 stux vaertuygen, die transportere.

(1) Er staat: *hem*.

4 stux vaertuygen per transport.

1 van Cambodia met 12 man, 2 picols wax, 16 picols thin, $4\frac{1}{2}$ lasten zagou, 1800 stux dammers en 200 bossen rottanghs;

3 van Craoan met 10 man en $1\frac{3}{4}$ lasten rys;

3 van Reauw met 24 coppen, $1\frac{1}{4}$ last zagou, 500 stux deckcadjanghs en 31500 stux dammers;

9 van Sammarangh met 36 man, 4 lasten rys, 1020 stux kleyne kistplancken, 900 bossen gomotsouw, 8 stux dootkistplancken, 12 canassers gedrooghde visch, 13 corgie grove matten, 17 picols capock, 51000 stux visch pada en 69 potten oly;

4 van Dermayo met 16 man, $8\frac{1}{4}$ lasten rys, 1600 bossen swarte zuyker en 500 bossen tamarinde;

1 van Zombar met 4 man, $1\frac{1}{8}$ last rys en 2 d^{os}. sout;

1 van Amboina met 4 coppen, brenghet niets mede;

4 van Bantam met 16 man, 600 stux oude clappus, 200 stux aerde passoos, 1900 stux potten en tresellen, 950 stux potten met kalck en 100 stux deckcadianghs;

2 van Macassar met 13 man, $8\frac{1}{2}$ lasten rys en 3 stux lyfleygenen;

1 van Tingano met 4 coppen, 1100 stux dammers en 200 stux deckcadjanghs;

2 van Tannara met 7 man, 6000 stux mangustangus, 80 stux kuykens en 500 bossen zuyker;

1 van Japara met 3 coppen, 40 picols swarte zuyker, 100 stux visch pampus, 8 cannassers gedrooghde visch en 150 bossen pady;

1 van Padangh met 10 man, 20000 stux oude pinangh en 21 corgie fyne matten;

1 van Succadana met 6 man, $3\frac{1}{2}$ lasten rys, 350 bossen rottanghs en 2 picols wax;

2 van Grisse met 8 man, 60000 stux zuyker catoepa, 5 picols hertevlees, 500 stux steenbraesses, $\frac{1}{2}$ last groene cadjanghs, 50 stux hertevellen, 50 stux buffelshuyden, 10 potten oly en 5 canassers gedrooghde visch;

2 van Cheribon met 8 coppen, 260 bossen suycker gadja, 1500 bossen ayuin, 1900 stux visch pampus, 100 stux aerde tressellen, 260 stux ryswannen en mandekens en een pot oly;

1 van Caliwonge met 4 man, $1\frac{1}{4}$ last rys, 500 stux kistplancken en 3000 visch pada;

1 van Lassem met 4 man en 90 stux balckjens;

1 van Biema met 4 man en 6 lasten rys;

2 van Packalonge met 8 coppen en 6 koebeesten, 3 lasten rys, $3\frac{3}{4}$ lasten boonen, 20000 stux oude pienang en 300 bossen pady;

1 van Passir met 8 mannen, 1500 rd^e aen gout en silver, 100 stux plancken en 20 stux balcken;

50 stux vaertuygen, hebben alhier in 'tgenerael ter marct gebragt de volgende coopmanschappen, crameryen en montprovisien:

52⁷/₈ lasten rys;
 200 bossen zuycker sombar;
 60000 d°. d°. catoepa;
 400 d°. loock;
 1800 d°. ayuin;
 1400 d°. pady;
 90 potten oly;
 160 stux balcken;
 77¹/₂ picols peper;
 40 d°. swarte suycker;
 300 stux steenbraessesms;
 1¹/₂ last groene cadjangh;
 30 stux buffelshuyden;
 260 stux ryswannen en mandetjes;
 6 d°. koebeesten;
 3³/₈ lasten boonen;
 4 picols wasch;
 6 d°. thin;
 3³/₄ lasten sagouw;
 34200 stux dammers;
 330 bossen rottanghs;
 800 stux deckcadjanghs;

1620 stux kistplancken;
 8 stux dootkistplancken;
 900 bossen goemoetstouw;
 23 canassars gedrooghde visch;
 56 corgie soo fyne als grove matten;
 17 picols capock;
 34000 stux visch pada;
 2100 bossen swarte suycker;
 500 bossen tamarinda;
 2 lasten sout;
 600 stux oude clappus;
 200 stux aerde passoos;
 2000 d°. potten en tresellen;
 950 potten met kalck;
 5 stux lyfleygenen;
 6000 stux mangustangus;
 80 d°. kuyckens;
 2900 stux visch pampus;
 40000 stux oude pienangh;
 3 picol hertevlees;
 30 stux hertevellen;
 1500 ryxdaelders aen gout en silver.

Daerentegen syn weder vanhier naer diverse plaetzen vertrocken een getal van 52 stux soo groote als cleene vaertuygen, die tesamen hebben weghgevoert de volgende coopmanschappen en whaaren, als namentlycq:

- 3 naer Craoan met 40 rd^a aen cleeden;
- 4 nae Indermayo met 300 aen gesorteerde d^o en 6 rd^a aen arack;
- 6 naer Japara met 126 rd^a aen diverse porceleynen, 154 aen cleeden, 1057 amphioen, 80 sleghte pansjes, 12 copere theketels, 40 gesorteerde zuycker, 20 artal ofte gele verwe, 483 diverse drancken, 24 tabaxpypen, 15 Souratze zeep, 10 Bengaelze boter, 12 benjuin en 10 rd^a aen manocken toeback;
- 1 naer Amboina met 30 rd^a aen ysere pannen, 284 verscheide porceleynen, 50 out yser, 10 witte zuycker, 12 radix China, 38 arack, 12 copere theketels, 10 laxa, 100 aen goudtraet, 23 cattone gaaren, 23 cleene hantqitasols en 20 rd^a aen vloszyde (1);
- 2 naer Macassar met 292 rd^a aen gesorteert porceleyn, 8 swartheghte messen, 61 copere theketels, 20 laxa, 23 thee, 38 verscheide zuycker, 40 ysere pannen, 6 fyne matten en 10 rd^a aen groote quitasols;
- 1 naer Bantam met 360 rd^a aen aluyn en 70 rd^a aen aracq;
- 4 naer Sourabaya met 331 rd^a aen gezorteerde drancken, 2 aen manocken toebacq, 50 Hollandze boter en 250 rd^a aen amphioen;
- 23 stux vaertuygen, die transportere.

(1) Er staat: *vlassijde*.

25 stux vaertuygen per transport.

2 naer Sumbauwa met 145 rd^a aen kleeden, 9 porçeyleyn en 5 rd^a aen ysere pannen;

6 naer Samarangh met 12 rd^a aen theeketels, 20 comeyn, 470 diverse cleeden, 36 porçeyleyn, 18 ysere pannen, 1500 amphioen, 42 arack, 25 thee en 10 rd^a aen Chineze tabacq;

3 naer Grisee met 50 rd^a aen amphioen, 170 aen kleeden, 20 aen wax, 12 aen benjuin, 61 aen copere theketels, 270 rd^a contant, 20 porçeyleyn en 16 rd^a aen soethout;

3 naer Reauw met 261 rd^a aen diverse cleeden en 250 rd^a aen amphioen;

1 naer Tinganoe met 20 rd^a aen kleeden en 15 rd^a aen boekjes geslagen gout;

1 naer Barbas met 80 rd^a aen kleeden;

4 naer Tegal met 25 rd^a aen copere theeketels, 241 diverse porçeyleynen, 1000 amphioen, 10 stockzuycker, 3 out yser, 50 comeyn, 10 Billitonze byltjens, 5 Chinees offerpapier en 70 rd^a aen kleeden;

1 naer Paccalongen met 100 rd^a aen amphioen, 3 out yser, 15 out thin en 8 rd^a aen soethout;

4 naer Cheribon met 80 rd^a aen kleeden en 100 rd^a aen amphioen;

2 naer Rambangh met 36 rd^a aen out yser, 14 poetsiock, 1250 amphioen, 7 benjuin, 120 cleeden gezorteert en 114 rd^a aen gezorteert porçeyleyn;

1 naer Baly met 225 rd^a aen gesorteert porçeyleyn, 20 comeyn, 14 poetziock, 68 diverse ysere pannen, 18 out yser, 10 zintock en 20 rd^a aen wierooch;

1 naer Passir met 70 rd^a aen porçeyleyn, 60 koddebexhoeden, 100 gezorteert laeken, 55 kleeden, 60 Bengaelze armosynen, 20 swarthechte messen, 8 copere gommen, 100 wax en 50 rd^a aen arack;

52 vaertuygen, welckers generale monture der vanhier gevoerde goederen gemonteert heeft als volcht:

1965 rd^a aen diverse gezorteerde cleeden;

970 — d^o. drancken;

1647 — d^o. porçeyleynen;

5737 — amphioen;

80 — sleghte pansjes;

185 — Japanze copere theeketels;

118 — gezorteerde zuycker;

20 — artal off geele verwe;

24 — tabaxpypen;

15 — Souratze seep;

8 — copere gommen;

60 — aen gesorteerde boter;

51 — benjuin;

22 — manocken toebacq;

90 — outh yser;

12 rd^a radix China;

50 — laxa;

100 — gouldraet;

25 — caltoene gaaren;

55 — diverse quitazols;

20 — vloszyde ⁽¹⁾;

28 — swarthechte messen;

50 — Chineze thee;

121 — diverse ysere pannen;

6 — fyne matten;

560 — alluyn;

70 — comeyn;

120 — wax;

270 — contanten;

24 — soethout;

(¹) Er staat: *vlazzyde*.

15 rd^e boekjens geslagen gout;
 10 — Billitonze byltjens;
 5 — Chinees offerpapier;
 15 — out thin;
 28 — poetziock;
 10 — zintock;

20 rd^e wierooock;
 60 — koddebexhoeden;
 100 — gesorteert laeken, en
 60 rd^e aen Bengaelze armosynen;
 somma 12562 ryxdaelders.

Na de gehoude notitie der dootgravers zyn in de jonghst afgeweken maent Maert binnen deser stede overleden en op de gewoonelycke begraefplaetzen ter aerden bestelt:

48 Comp^e dienaren;
 2 Nederlandze burgers;
 9 d^o. vrouwen;
 4 d^o. kinderen;
 6 Mardyckers off inlandze burgers;
 6 d^o. vrouwen;
 7 d^o. kinderen;
 somma..... 79 personen.

Daerentegen syn weder in de Nederlandze en inlandze kercken gedoopt, namentlycq:

16 Nederlandze;
 48 inlandze en
 7 Maleytze;
 somma..... 71 kinderen.

Ende zyn ook in de geciteerde kerken gedurende gemelte tyt getrouwt:

4 Comp^e dienaren;
 2 borgers en
 3 Mardyckers;
 somma..... 9 paaren.

Op den 11^e der maant Maert zyn by den Agtbaren Raet van Justitie over begane misdryven publycklyck gestraft de volgende delinquanten:

Jacob Dirxen van Amsterdam, timmerman, bescheyden op het schip Oostenburgh, leggende ter rhee de Batavia, over lantloopen en vaguabonderen mitsgaders dat een kist opgebroken en daeruyt eenige plunderagie en cleeden gestolen heeft, gegeesselt en voor den tyt van twee jaaren ad opus publicum in de kettingh gekloncken;

Benderl (*) Bouwensz van Amsterdam, soldaet op de halvemaen Enckhuysen, over dat in 't laest van December anno passado op schilwaght staende, sigh van de wal nedergelaten en drie daagen geabzenteert heeft, driemaal gewipt en in de kettingh gekloncken, om drie jaaren daerin sonder gagie voor d'E. Comp^e op Sumatra's Westcust te arbeyden.

(*) Zal wel *Leendert* moeten zijn.

April Anno 1679.

Primo April. Den Javaen Praya Soeta en syn macker Naya Soeta, beyde ⁽¹⁾ in het gehughje Jagasoetra, gelegen aen de riviere van Chebet, gelyck hiervooren in het Tanjongpouraze briefken zy geseght, en op gisteren alhier met den borger Jan Foreest aengekomen, nu van dese voormiddagh voor Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael verschenen wesende, heeft omstandelyck weten te relateren dat den Balyer Sacra Jouda, besloten hebbende om met behulp van den regent Wiera Soeta den roover Chiliwidara weder uyt Sammandangh te verdryven, deselve vooraff vertrocken en albereyts op Sammadangh geweest was en gemelte Wiera Soeta op Sacraharangh ⁽²⁾ niet wydt vandaer weder quam ontmoeten, aen deselve verhalende zyn gansch wedervaaren, met byvoeginge dat het beter waare weder terugh na huys te keeren omdat voor jegenwoordigh aldaer niet te verrichten soude zyn, aengesien Chiliwidara nogh seer sterck van volck en die negorye nogh te veel met Bantamsgesinde inwoonders beset was, 't geen Chiliwidara ook soo vermetel en stout maekte, dat hy in plaetse van eenige becommeringe ofte vreesse te thoonen hem Sacra Jouda hadde gelast, de regent Wiera Soeta ende de verdere Chebetze hoofden aen te seggen, dat ze yder voor de aenstane nieuwe mane souden hebben op te brengen ende na Sammadangh te senden 100 realen contant, een schoone vrouw en 100 bossen pady, onder bedreyginge, indien ze in gebreke quamen te blyven, hy sonder uytstel haare negoryen soude komen berooven en in koolen helpen, met welck bescheyt dan bovengediteerde Wiera Soeta, verselt met Sacra Jouda, met al zyn volck weder terughgekeert was.

In den avondstondt vertreckt vanhier nae Craoan een inlands vaertuygh met noodwendigheden en eenige goederen om aen de besettelingen aldaer op reeckeningh van maentgelden uytgedeelt te werden, onder geleyde van de chialoup de Vlieger, medenemende een kleen briefken, door Haer Ed^e. op heden aen den luytenant Hendrick van den Eeden geschreven, van dusdanigen inhoud:

dat de medicamenten en andere noodwendigheden, jonghst geëyscht, nu wierden voldaan per ingehuurt inlands vaertuygh, versterckt met vier Nederlanders, onder geleyde van de chaloup de Vlieger;

(¹) Misschien: *bescheyden*.

(²) Mogelijk: *Sagaraherang*, aan den weg uit Krawang naar Soemedang.

dat het jammer zy men niet eenige van de Javanen, met Wiera Saba weghgevlucht, somtyts nogh haer rysvelden komende bezoeken, kan aghterhaalen en attrapperen om uyt haer des te beter kundschap te bekomen, waer en hoedanigh deselve sigh jegenwoordigh bevindende zyn;

dat men al voor eenige daagen het beste rapport van Sacra Jouda niet heeft gehad, dogh eghter niet kan werden geloofd hy sulcken grooten macht by sigh soude hebben als in het brieffken van Tanjongpoura wert geseght, nogh oock niet dat hy met Wiera Saba vereenight soude zyn;

dat de goede Chebetze regenten doorgaens wat gestreelt en tot volhardinge in haare trouwe aengemoedight sullen dienen te werden;

dat het voor goet wert aengesien den Javaanzen regent, demangh Soeradikara, toegestaen zy, om de geweldenaryen van de Bantamze rovers tot Sammadangh te ontwycken, van Gadoebarangh te verhuysen en met al zyn volck omtrent Tanjongpoura met der woon te mogen komen;

dat het voorstel door den luytenant van den Eeden wegens het ontwerpen van een nieuwe vastigheyt een stuck weeghs van de rivier, met Haer Ed^e. intentie accorderende zy, dogh dat middelerwyle het oude werck in wesen sal dienen gehouden totdat eens de preuve van het backen van metzelsteenen sal wesen genomen, om dan voorts met het aenkomen van het drooge zaisoen het werck, soo 't nodigh geaght wert, te beginnen;

dat het terughkomen van eenige huysgesinnen tot Tanjonkjaty, onder voorspraeke van den regent Wiera Soeta, wel toegestaen kan werden, omdat ze geen onderdanen van Wiera Saba nogh oock aen het verraet niet schuldigh zyn geweest;

dat indien bywegen van minnelycke inductionen de Chebetze regenten konnen werden gedisponeert om het gehughje van den Javaan Praya Soeta tot Jacasotra tot gemeen gerieff met nogh eenige huysgesinnen te vermeerderen, 't selve voor een goede saeke aengesien soude werden.

2 d^e. synde Passcha. Omtrent des morgens de klokke acht uren verschynt met het jaght Nieuw Noortwyecq te deser rheede van Java's Oostcust d'E. Heere Ordinaris Raet, Admirael etc. Anthonio Hurdt, hebbende niemand van aensien met sigh gebracht als den predikant Manteau, werdende door d'E. Heeren Extraordinary Raaden Willem van Outhoorn en Joannes Camphuys van boort gehaelt dogh onderweegh ontmoet, en komende alsoo d'heer Hurdt met de schuyt aen landt, alwaer gekomen wesende syn E. door d'Ed^e Heer Directeur Generael Cornelis Speelman in de Waterpoort deses casteels verwellekomt en ingehaelt wiert, gaende soo voorts met geciteerde heeren door de compagnie soldaten, in volle wapenen ter wederzyde der gangh gerangieert, ten huysse van Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, door dewelcke zyn E., mitsgaders oock door de Heere Ordinary Raet Balthasar Borth op de puye ⁽¹⁾, in de poort van de groote voorsaal verwellekomt zynde, soo werden aenstonds van de punct den Diamant seven canonschooten gedaen,

(¹) Door de interpunctie heb ik willen aanduiden dat Bort de heeren ontving op de pui, de G.-G. aan den ingang der zaal. Het schijnt dat de steller van het Dagregister eerst Bort zou hebben vergeten. Men vergelyke de receptie hierboven p. 76.

terwylen dat Zyn Ed^e. hoogbgemelt het geheele geselschap na binnen conduiseerde, hebbende zyn gemelte E. aen Haer Ed^e overgelevert verscheyde stucken en documenten, gehoorende tot de oorloghsaaken, by zyn E. ter kuste Java gevoert, en onder anderen oock de resolutie, in dato 20 en 22^e February voor het afscheyden off vertreck van Sourabaya genomen, by dewelcke de redenen en motiven, die het vertreck hadden doen vaststellen en het oppergesagh van 't leger ginder tot Haer Ed^e nader ordre aen d'Heer Mayoor Christiaan Poleman te defereren, omstandigh zyn geëxpresseert, in 't geheel overeenlaende met hetgeene dierwegen hiervooren op den 23^e der voorleden maent in het jonghste briefje zy geseht, en waerom ook niet nodigh geoordeelt zy, in desen daarvan breeder extentie te doen, bezyden dien nogh medegebracht hebbende een kleen briefken, door de Heer Mayoor Poleman voormelt ultimo February laestleden uyt Sourabaya aen Haer Ed. hoogbgemelt geschreven, niet anders bevattende als dat zyn E. bereydwillich aengenomen hadde, in plaetse van d'E. Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt het gesagh op Java's Oostcust over de expeditie te water en te lande by provisie te blyven bekleeden tot Haer Ed. nader ordre, met versoeck dat het zyn E. niet moghte comen te praepjudiceren in desselfs voorgenomen reyse 't aenstaende zaisoen na het vaderland, en weshalven denselven dan ook tydigh syne demissie van ginder daertoe bleef tegemoetsien; mitsgaders nogh een remonstrantie, door den oppercoopman Cornelis Bartelsen Marchier aen gemelte heer Hurdt in dato 19 Maert staende zyn E. aenwesen op Japara overhandigt, begrypende een summier reëit van den toestand der zaeken derwaertsover, ten meerendeele accorderende met het jonghste briefken, hiervooren onder dato 17 Maert laestleden geinzereert, gelyck nogh ampelder by het aenkomende briefboek onder het quartier van Java's Oostcust kan werden beooght.

Nae d'heer Hurdts verder mondelinge bericht aen de vergaderinge te dier tyt gedaen, stonden de saeken daer nogh als by de jonghste brieven was geadviseert en de landen meest onder water; den Sousouhoenang had nogh seer kleene macht by sigh om het nodighste, datter eenparigh in 't leger geoordeelt was vooreerst behoorde by der hand genomen, in 't werck te konnen stellen, namentlycq het verdryven der Maccassaaren uyt Cacappar, alswanneer geoordeelt wierd, als sulx geschiet en die stoute rebellen eens tot subjugeringe gebracht waaren, de rest sigh voort wel ten besten schicken soude etc., dat Godt geve.

Omtrent de middagh komt alhier uyt Hockzieu in China te retourneren d'Heer Commandeur en Commissaris Martinus Caesar met de bodems de Veluwe, 't Huys te Cleeff en Zyp, overleverende een missive, door de opperhooffden Jacob van der Planken en Joannes Leeuwenson in dato 23 February uyt de voorstadt van Hockzieuw aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, mitsgaders een rapport van zyn E^s verrichten en bevindinge aldaer, gedaghtee kent op heden, beyde in haer bevattende een summier verhael wegens den toestand van Comp^s handel en verdere saeken derwaertsover, die aldaer alsnogh in verre nae soo prosper en voordeligh niet zyn gestelt als men bevorens wel hadde gehoopt deselve soude hebben geworden, ten meerendeele veroorsaekt door de schraepsuchtigheyt der regenten in Hockzieu, die de gemeene coopluyden niet tot den handel met d'onse wilde gedogen, maer

deselve by maniere van een schandeleuse monopolie door haer eygen factours lieten dryven, niet meer voor Comp^s coopmanschappen latende betaalen als haerselver bynae goet daght, en dat nogh alsulcke whaaren als haer meest behaeghde, voor d'andere soo weynigh biedende, dat ze als invendibel mosten blyven leggen en na Batavia terughgevoert werden, schynende haer principale ooghmerck te zyn om d'E. Comp. door veel bedrieghlycke belofte van een vrye negotie over het geheele ryck sooverre te bewegen, dat men haer weder met eenige schepen van oorloge tegen de Coxinders, die haer ter zee te kloek waaren, quame te seconderen, en waerom d'Heer Commissaris Caesar verscheyde maalen seer ernstigh, dogh meest door de tolcken, factours en andere officiërtjes, dat alle meest lompe schrobbers zyn, aengehouden, dat haer eghter t'elckens op een civiele wyse afgeslagen was, met byvoeginge wy eenlyck daer gecomen waaren op haer eygen nodiggingh ten handel en negotie, om het ryck van verscheyde goederen te voorsien, sonder dat het ons toestondt off betaemde omtrent de geschillen van buytenlandze vorsten en voornamentlyck der Tartaren en Chinesen in te wickelen enz., gelyck breeder by aengetogen missive en 't rapport, in 't aenkomende briefboek ingeschreven, kan werden beooght, wesende geen brieven van de Hockzieuze regenten in antwoord aen Haer Ed. geschreven, maer na veel stribbelinghs, mits het noordermousson ten eynde liep, moesten geresolveert werden, op 't aenhouden derselver regenten 'thoeker de Brantgans nogh 2 à 3 weecken aldaer te laten vertoeven na eenigh verwacht bescheyt uyt Peckin, daer sy veel van opgaven en belooffden, dan haer brieven en d'ordre van boven over onsen handel daerneven te sullen overschryven, hoewel daer eghter seer weynigh staet op wert gemaekt en gevreest, zy voorschreven hoeker nu wyder aldaer wederom sullen soeken over te houden, zynde benevens dien ook nogh door gemelte heer Caesar onder syn schrifturen medegebracht een kleen briefken, in 't Nederduyts door seker Jesuyt, Philippus Coulet genaemt en een Mechelaen van geboorte, in dato 20^e November des voorleden jaers uyt de provintie Focjeen aen den Ed. Heer Gouverneur Generael Joan Maetsuyker H. L. M. geschreven, in sigh niet anders begrypende als eenige pleghtheden met een versoeck om met een onrust tot een horlogie te mogen werden gerieft sonder meer, waerom dan ook niet nodigh zy 't selve in desen te laten influeren.

Bestaende wyders de medegebrachte ladinge soo aen Chineze whaaren als eenige invendibele restanten, die terughgebracht werden, uyt het navolgende als:

in 't schip de Betuwe:

166	teylen swaerte Chinees gout;	
10572	cattys witte Chineze zyde;	
640	witte gielanghs;	
154	effene pelinghs;	
402	p ^e . gebloomde pelinghs;	
400	stux Souratze dekens, tesamen kostende.....	f 86994:15:15;
	Transportere.....	f 86994:15:15.

Per transport..... f 86994: 15: 15;

in 't jagt 't Huys te Cleeff:

10175 cattys witte zyde;
 296 pansjes;
 407 p^a. gielanghs;
 544 gefigureerde pelinghs;
 200 p^a. effene gielanghs;
 620 p^a. kleene gielanghs;
 560 custdekens;
 2070 R gommelack etc., tesamen kostende..... * 79415: 6: 1;

in 't jagt de Zyp:

9325 catty witte zyde;
 150 p^a. witte gielanghs;
 610 cleene d^{os};
 611 geblomde pelinghs;
 147 p^a. effene;
 560 p^a. gecattoeneerde dekens;
 400 R camphur, tesaamen kostende..... * 81668: 15: 1,

sulx het medegebraghte met vooraengetogen drie bodems

uyt China met den anderen bedraagt..... f 248078: 14: 15.

3 d^o. Vroegh in den morgenstondt vertreckt vanhier na Palembangh de fluyt Ysselsteyn, medenemende een missive aen den commissaris Jan van Leene mitsgaders den raet, op gisteren geteekent, van alsulcken inhoud als by het afgaende briefboek in 't breede zy te lesen, gemelte bodem medegenomen hebbende tot cargasoen derwaerts:

315 packen diverse cleeden;
 200 stux gecattoeneerde deekens;
 725 R amphioen;
 2125 R Japans staeffcoper;
 10 lasten aros (¹);
 3065 R Siams thin;
 6150 R loot;

30 slaven en slavinnen, voorts eenige andere goederen, provisien etc., tezaamen bedragende..... f 41580: 1: 5.

Diep in den avond levert den E. sabandar en licentmeester Ocker Ockersz een klein briefken over, door den resident Willem Caeff op gisteren aen Zyn E. geschreven, dienende eenlyck tot bekendmakinge dat de hoeker die pangiran Coelongh, gelyck hiervooren in het Bantamze briefje, gedaghteeckent 28 Maart en op 29° des

(¹) Sic. Denkelijk te lezen *rys*, evenals Dagr. 1678 p. 92 rijst van Batavia naar Palembang gaat.

voorleden maents geïnzereert, in de Straet Sunda voor een vaertuygh uyt ons vaderlandt gekomen aengesien hadde, nu in een Engelze chaloup verandert was, waarmede eenige Engelzen uyt Bengale doorgaen en gevlucht waaren, soo men geloofde de wil hebbende na de oost, buyten twyffel om haer op Liffauw off Larentouque by de Portugeesen te begeven etc.

4 d°. Op den 24^e der voorleden maent andermael aengeslagen wesende het biljet wegens 't uytdiepen der gracht aen de landzyde van het casteel, op den 15^e bevorens geïnzereert, soo is dat geheele werck, in sigh begrypende 1797 roeden en 7 voeten quadraet, desen morgen ten overstaen van de Heeren Generael en Directeur in de groote voorzale aenbesteeft en aengenomen by den inlands kranckbesoeker Nicolaes Bastiaense tot drie rd^e yder roede, onder de volgende voorwaerde en conditien.

Conditien waerop de Comp^e aen de minstbiedende gesint en voornemens is op te veylen ende aen te besteden het uytdiepen deses casteels gracht aen de zuyd- ofte lantzyde, in sigh begrypende 1797 roeden en 7 voeten quadraet, en dat op dese conditien namentlyck :

De voorschreven gracht sal doorgaens moeten werden uytgegraven ten minsten ofte ruym 7 voeten diepte beneden de steene schoeyinge van boven aff.

De Comp^e sal tot de uytdiepinge leggen en onderhouden de wederzydse nodige dammen.

Item sal de Comp^e daertoe geven en contribueren de nodige tonnemolens om 't water uyt te maalen, en daerbyden sal de Comp^e daertoe ook bestellen de nodige kruywagens ende plancken om de modder en aerde wegh te dragen; sullende voorts de voorschreven modder en aerde, uyt gemelte gracht te komen, alle werden opgeworpen op het groote pleyn tegenover het casteel en eygen blyven aen 't gebruyk van de Comp^e.

Voor de middagh komen alhier met haer eygen vaertuygen van Macassar over Japara off nu van Sourabaya aen te landen Crain Linques en Dain Maleuwa, beyde uyt het gevolg van Zyn Hoogheyt den Coninck Palacca en in 't vergange jaer aldaer in 't leger verbleven, in geselschap van dewelcke dan ook weder van Java's Oostcust zyn geretourneert Dain Boerany en Carre Gappa, in November voorleden door Crain Bisseë, gewesen en afgesetten Coninck van Goa, jegenwoordigh hier tot Batavia zynde, aen syn broeder Crain Glisson en de verdere rebelle Maccassarze grooten tot Cappar geschreven, hebbende haer hoodschap affgeleght en medegebracht een klein antwoordbriefje, door geciteerde Crain Gillisson nevens Crain Pannaragan (soone van den Coninck van Biema) en Dain Magaly etc. aen opgemelte Crain Bisseë geschreven, by hetwelcke zy met een verblomde maniere van spreken genoeghzaam haare ongenegentheyt te kennen geven om het eylant Java te verlaten en weder na Macassar over te gaen ofte sigh elders ten dienste van d'E. Comp^e. te laten gebruycken, gelyck sulx breeder uyt gemelte briefje kan werden gesien, in onse taale na translatie dusdanigh luydende:

Geluckwenschinge van Paducca Adinda Crain Glisson, Paducca Kacanda Crain Pannaragan en Paducca Adinda Dain Mangali comt aen mynheer.

Verders maeken aen mynheer bekend, dat den brief van mynheer met d'affgesondene Dain Boeraney en Carre Gappa alhier wel hebben ontfangen, welckers inhoudt ons seer aengenaem was te verstaen. Wy wenschen, dogh zyn seer bekommert, dat de Heeren UE. ons niet tot een heer sullen geven; dit is evenwel 't gene wy van Godt bidden en ook van de grooten, dat zy ons geen en ander tot een heer gelieven te geven als UE. Nogh hebben tydinge gehoort dat wy de affgesondene van de Heeren naer Cadiery verlaten hebben, welke tydingh waer is, die mynheer gehoort heeft. Ook hebben wy verstaen dat de groote UE. op Jaccatra hebben gebragt, waerover wy bevreest zyn geweest, omdat mynheer op Jaccatra zynde, wy geen de minste tydinge van UE. ofte van de Heeren hebben becomen om ons advys te geven. Dierhalven hebben wy gedaght dat de Heeren ons van mynheer willen afscheyden.

Verders 't gene wy versoecken met al ons hertenwensch gaet met Carre Tacko, en al 't gene mynheer ons gebiet sullen wy sooveel in ons vermogen is naerkomen.

Wy bidden Godt, dat Hy mynheer wil bewaaren in dese werelt tot in der eeuwigheyt.

Geschreven den 28 November voordemiddagh 1089, in 't jaer Aliff, in 't huys van Crain Panaragan.

Desen middagh wert door Zyn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens het welkomstmael gegeven aen de Heere Ordinary Raet Anthonio Hurdt, op hetwelcke mede genodight zyn de presente en oude affgegane Heeren Raaden van India, d'eerste vrouw van Zyn Hoogheyt Palacca, als hy selve wat onpasselyck wesende, en verscheyde andere gequalificeerde ministers en juffrouwen, brengende desen dagh door in een soete en een aengename vrolyckheyt tot in den avondt, als wanneer een yder verheught en welvernought weder na huys keerde.

Diep in den avond wert alhier per burgervaertuygh van Malacca een klein briefken aengebracht, door d'Heer Gouverneur Jacob Jorisse Pitz mitsgaders den raet aldaer in dato 21 Maert aen Haer Ed. geschreven, bevattende den tamelycken goeden toestandt derwaertsover en onder anderen ook, dat de schelmze Manicabers daeromher nogh al sterk domineerden, schynende de inwoonders van Calangh geweldelyck te willen t'onderbrengen om alsoo den thin, in haer lant vallende en door hun gewoonlyck aen d'E. Comp. geleverd werdende, onder haer maght te krygen, tegen 't welcke die luytjes omtrent d'Heer Gouverneur en raet hulpe en adsistentie hadden versocht, zynde middelerwyle heymlycq sonder eenige commotie een troepje van 120 coppen, bestaende uyt Mardyckers, Bougys en Maleyers, op haer uytgesonden om deselve eens in haer schuyelhoeken onverwacht te verrasschen, 't geen ook van sulken goeden succes was geweest, dat men seker panglima van Malecque, een van de principaelste roervincken en moeskoppers ⁽¹⁾ (nogh in zyn huys

(1) Er staat: *moeskappers*.

sittende, schielyck overvallen wesende) levendigh in handen gekregen hadde, dogh zyn onderhebbende volckje was 't meest ontlucht, voortis het geheele gehught, bestaende uyt ruym 20 huysen, door 't vuur geruineert, en had men denselven in de misericorde (*) seer nauw gevangen geset om geëxamineert en na bevindinge van saeken gestraft te werden.

5 d°. Des morgens komt hier te water met een canoa van Craoan te verschynen seker Javaan, Sara Maetja genaemt, relaterende dat de Balyers, op Cijero woonachtigh, onder hare hoofden Soura Patty en Soura Jouda de Javaanze negorye Babakan op de rivier Chebet, haer gebuuren, nevens haer onder de Comp. gehoorrende, overvallen en uytgeplundert hadden.

In den avond vertreckt uyt dese rhee de na Sumatra's Westcust de fluyt Saxenburgh, medenemende twee brieven, d'eerste door Haer Ed°. aen d'E. Commandeur Melchior Hurdt en raet en d'andere in 't Maleys aen den Padanghzen panglima Radia en zyne raetsheeren geschreven, beyde van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek onder den datum van heden kan werden gelesen.

Bestaende wyders de ladinge van gemelte fluyt voor die commanderye in de ondergespecificeerde coopmanschappen en behouften, als provisien etc.:

20650 guldens contant;

395 packen diverse cleeden;

voorts partye provisien, munitien van oorloge, equipagiegoederen, gereetschappen etc., tesaamen kostende..... f 164349:19:6.

7 d°. Heden staende de ordinary vergaderinge binnengestaen wesende d'Eerwaerde predikant Joan Ferreira d'Almada, althans winnende 100 guldens ter maent, versockende om wat vermeerderingh van gagie, soo is om zyn goeden yver, een lange reex van jaaren omtrent het voortplanten van de inlandze Christenhey in dese plaetse besteedt, goetgevonden deselve toe te leggen een tractement van hondert en dertigh guldens ter maendt, zynde de ordinare gagie die de alhier staende vaste predikanten doorgaens na 't affloopen van haer verband hebben comen te genieten.

Des avonds vertreckt vanhier nae Indermayoe het jaghje Henricus met verscheyde noodwendigheden tot behoef van de besettinge aldaer en daerbezyden medenemende een briefken, aen den oppercoopman Jacobus Couper mitsgaders den raet geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

dat dewyle volgens de tydinge van Craoan de Balyers Sacra Jouda en Derpa Jouda, hun soo onlanghs met eede aen Comp° trouwe hebbende verbonden, in plaetse van den rover Chiliwidara aghtervolgens haer belofte uyt Sammadangh te verdryven, met deselve vereenicht en tot de Bantamze zyde overgeslagen zyn, mits desen gerecommandeert wert de Bantamze frequentatie omtrent Indermayoe, Pamanoean, Intchiassem en de verdere plaetzen daeromher sooveel te weeren als mogelyck sy, tén welcken eynde niet ondiensigh sal wesen, Damangh Soera Dicara en Anga Jouda te animeren en tot haare trouwe aen te manen en een herte onder den riem te steeken om de Bantamze machinatien tegen te gaen, haer versekerende in tyt en

(*) Portugeesch: *misericordia*, ziekenhuis.

wyle, als het de noot moghte comen te vereysschen, van Comp^s hulpe niet onthouden te sullen werden en soomede niet de andere inwoonderen, die seer wel hebben gedaen haer tot 't bezayen harer landeryen te begeven, om haerselven te voeden en in tyden van schaarsheyt te min verlegen te vallen;

dat het ten alderhoogsten nodigh sal wesen het jaghje de Kater met d'aenstaende nieuwe maen en 't eerste springhtye in 't diep te brengen om omtrent de bekruysinge der stranden gindsover te kunnen dienen;

dat alsnu met het jaghje de Henricus overgesonden wiert tot behoefte der besettinge en treyn tot Indermayoe:

10 lasten rys;

6 vaten vlees;

6 vaten speck;

8 leggers arack;

1 vat mom, en voorts partye andere provisien en noodwendigheden;

mitsgaders om onder de besettingen op rekeningh van maentgelden te werden uytgedeelt:

280 stux hembden;

80 custdeekens;

120 baftas;

160 p^s. madaphons;

160 stux zeyldoek;

160 stux gebleeckte parcallen;

50 stux diverse gingangs;

20 @ gécouleurt gaaren en

594³/₈ rd^s contant, van welcke laeste goederen de quitantie en rolle sullen werden verwacht, in hoedaniger voegen de verstrekinge sal zyn geschiet;

dat nu weder nae Indermayoe retourneert den luytenant Jochum Michielsen om ter adistentie van d'E. Couper tot nader ordre te verblyven;

dat het jaghje Henricus na verrichter saeken ten eersten weder herwaerts terugh sal werden ⁽¹⁾ verwacht;

dat Haer Ed^s ten naesten gaerne eens nauwkeurigh soude wesen bericht, off den jongen Bantamzen Zulthan onlanghs op Cheribon geweest en wat door denselven aldaer verricht soude zyn, gemerckt geseght wiert dat hy onlanghs, toen hy al pruylende van Bantam vertrock, syn reyse derwaerts genomen heeft, zynde nu weder tot vreughde der Bantamze gemeente thuysgecomen;

dat ook moet werden vernomen off d'Engelze aldaer quantiteyt amphioen tekoop hebben gebracht, en wat van haer verder verrigten tot Cheribon zy off nogh mocht hebben geweest.

8 d^s. In den morgenstondt wert met Javaens vaertuygh een klein brieffken aengebraght, door den resident Willem Caaff tot Bantam op gisteren aen Haer

(1) Hier heeft de oude corrector ingevoegd: *geschicht en haere*. Dat 's mans veranderingen niet altijd verbeteringen zyn, bleek reeds op pag. 59 en 105; misschien bedoelde hij: *door Haer E^s*.

Ed^e geschreven, niet anders bevattende als dat aldaer van Batavia was komen overloopen den Moors ingeseten Mira Grandy met zyn gandsche famielie, dewelcke aenstonds door den jongen Coningh, doen twee dagen verleden van Cheribon thuysgekomen, onder bescherminge genomen was: en wyders dat den ouden Conink een bevel had laten uytgaen, dat alle de Pangirans yder hooft voor hooft ten spoedighste souden hebben vaerdigh te maken twee oorloghsvaertuygen met haer toebehooren mitsgaders alle de Ratou Bagussen yder een, om gesamentlyck na Cheribon te vertrecken, sonder dat den resident Caaff had konnen vernemen ten welcken eynde.

Desen voormiddagh Zyn Hoogheyt den Coninck Palacca binnengekomen en in presentie van den Ed^e Heer Directeur Generael Cornelis Speelman by Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens verschenen wesende met versoeck dat, aengesien de Heere Admiraal Anthonio Hurdt nu weder van Java's Oostcust uyt de oorloghsexpeditie was teruggekeert en dierhalven derwaerts over, soo hy meende, niet meer te doen soude vallen, te mogen weten off zyn perzoon eerlange weder na Macassar soude konnen vertrecken off nogh eenigen tyt hier te moeten verblyven, sigh wyders gedragende aen Haer Ed^e geliefte en goetvinden etc., soo is Zyn Hoogheyt daerop ten antwoorde gegeven, dat men nu besigh was te besoeingieren over de oorloghsaeken op Java's Oostcust voormelt, en dat nae het afhandelen derselver Zyn Hoogheyt aengedient en bekentgemaekt soude werden de besluynen, dienaengaende genomen, ende waermede sigh gemelte Hoogheyt heel vernoeght en voldaan gehouden en voorts des middaghs afscheyt na zyn logiement genomen heeft.

11 d^e. Dese voormiddagh werden drie voorname vaendels off standaerden, onder meer anderen door de Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt in Cadiery veroverd, door de capitainen Willem Hartzinck, François Tack, Harman Egbertsen, mitsgaders de luytenants van Ingen, Struys en Feyt van boort gehaelt en binnen 't casteel gebracht onder geleyde van 36 zoldaten, waarvan er 24 onder een sergeant vooruytgingen, daer de drie vaendels, aen lange piecken geheght, yder door een zoldaet, gaende naest malkanderen, gesleept werdende, op volghde, en daeraghter de gemelte capiteyns en luytenants ende dan voorts de andere 12 soldaten alle met haer volle geweer ⁽¹⁾ onder een corporael, gaende sodanigh door de hooftwaght, waerin de soldaten ter wederzyden gerangieert stonden, heen, het eerste pleyn van 't casteel rondt, voorby Zyn Ed^e woninge de trap op na boven, om deselve op de punct den Diamant op te steeken ende den heelen dagh te laten wayen, en dan voorts tot gedaghtenisse op de groote voorsael by alle d'andere veroverde vaendelen opgehangen te werden, gelyck vervolgens geschiet is.

15 d^e. Des voormiddaghs comt weder van Tanjongpoura te retourneren de chaloup de Vlieger met een briefken, door den luytenant Hendrick van den Eeden op gisteren aen Haer Ed^e geschreven, eenlyck 't navolgende meldende:

volgens het bericht dat men van de Chebetze hoofden hadde, soude Sacra Jouda niet meer by sigh hebben als maer omtrent 200 mannen, geloofd werdende

⁽¹⁾ D. w. z. met borstharnas en helm of stormhoed, die destijds nog in Indië gedragen werden, althans in garnizoensplaatsen.

dat hy soo groot van zyn stercke maght was opgevende eenlyck om van den bewusten schelm Wiera Zaba 1000 rd^e te trecken, die hy hem hadde aangeboden te sullen geven indien hy hem te hulpe wilde komen, maer den ander, vrywat wantrouwich, begeerde de penningen eerst in zyn klauwen te hebben voordat hem in zyn quaet desseyn, om d'onse van Tanjongpoura te verdryven, wilde adsisteren;

voor sooveel als men konde bemercken, onderhielden sommige Javanen van Chebet nogh al eenige heymelycke ommegangh met de verlopen Javanen van Wiera Zaba, want hadden se al verscheyde maalen van terzyde gevraaght, off er voor de gemeene luyden, die se oordeelde het minste te hebben misdaen, geen vergiffenisse te hoopen soude zyn, op hetwelcke haer ten antwoorde was gediend, dat indien se vergiffenisse van haare misdaet begeerde, sy dan eenige uyt de haare behoorde aff te senden om daerom aen Haer Ed. te versoecken, hun versekerende vrygeleyde te hebben en in 't minste niet misdaen te sullen werden, zynde middelerwyle ook al toeleggh gemaect om de Chebetze hoofden soo verre te bewegen, dat ze eenige van Wiera Saba's volck in Comp^e handen quame te leveren, teneynde men bequaem moghte werden om bericht te mogen genieten van zyn doen en laten en jegenwoordigen toestand, maer sustineerde den luytenant daervan niets soude vallen uyt vreesse dat Wiera Saba, 't selve gewaerwerdende, niet nalaten soude daervan over haer wraeke te nemen;

den regent Wiera Baya had men het last rys, al voor drie maenden aen d'E. Comp^e geleverd, betaelt, te weten met 25 Hollandze ryxdaelders in plaetse van 20 Spaenze, ende in welcker voegen men de Hollandze munt, dogh $\frac{1}{4}$ minder in valuatie als de Spaenze, aldaer had weten gangbaer te maken tot groot gerieff van de besettelingen;

van het steenbacken had men een preuve genomen, gelyck Haer Ed. by de twee monsters, nu overgesonden werdende, soude sien, maer men sustineerde daeronder wat te veel sant vermenght geweest was, dat men in toekomende soude remedieren; eghter soude die monsters doen blycken, dat de Tanjongpourze aerde tot de steenbackerye goet en bequaem was;

in de revolte, jonghst door Wiera Saba aengericht, bevonden wesende, dat men mits de enge spatie in de pagger het canon aen de landzyde staende niet wel konde gebruycken, soo had men die plaetze nu wat vergroot en met de balcken en plancken uyt gemelte Wiera Zaba's huys bequaem gemaect om van 't selve met drie stucken behoorlyck te kunnen spelen.

14 d^e. Heden nademiddagh ter ordinary vergaderingh is om redenen goetgevonden, voortaan geen derdewaeken meer hier in India te maeken en niemant van nu aff tot die functie te advançeren, maer wel dat ampt by bequame luyden provisioneel te laten bekleeden om middelerwyle bequaem te werden en dan, soo er bedieninge mochte vacant wesen, als onderstierluyden dienste te doen.

Ook is op het ernstigh versoeck van Zyn Hoogheyt den Coninck Palacca, om mits desselfs langer verblyff te deser plaetze tot onderhout van hem ende syn volck twaelfduysent rd^e uyt Comp^e cassa ter leen te mogen hebben, met aanbiedinge om na zyn verschyninge op 't land van Celebes off Macassar die weder te betaalen, na deliberatie en om diverse insighten in dese tyt goetgevonden, gemelte

Syn Hoogheyt daarmede te gerieven en deselve penningen te laten toevoegen onder schriftelycke verbintenisse tot de wederbetalinge van Zyn Hoogheyt ende de principale Bougize grooten; ende om dat volk destemeer tot d'E. Comp^e te verbinden, soo is ook nogh dienstig geoordeelt, tot defroyement en onderhoudinge van hem ende zyn swite aen deselve weder opnieuw te laten uytreyken een somma van tweeduysent ryxdaelders, 't welk op de generale onkosten van Batavia nevens de verdere ongelden aen gemelte Palacca en andere sal moeten comen.

Wyders is ook nogh meteenen verstaen, den gewesen afgesetten hier aenwesenden Maccassarzen Coninck van Goa Crain Bissee, die inderdaet nootdriftigh zy en sulx ook genoeghaem stilswygende heeft te kennen gegeven, weder opnieuw toe te voegen tot syn onderhout een somma van vyffhondert ryxdaelders.

15 d^e. In den avondstont komt met het schip Coevorden te deser rhee de uyt Souratta te verschynen over Mallabaer en Ceylon d'Heer Out-directeur en Extraordinary Raet Sibrandus Abbema, werdende door de Heer Extraordinary Raet Joannes Camphuys mitsgaders d'Heer Andries Bogaerd, d'E^e Abraham Struys, Joan van Hoorn, Ocker Ockerse en Volkerus van Goens, verselt met eenige juffrouwen, met zyn gemalinne van boort gehaelt en omtrent de klokke acht uyren binnencomende door Syn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael mitsgaders de Heeren Raaden van India even nae 't ordinaire gebedt op de puye verwellekomt, sonder eenige andere uytterlycke pleghtheden meer, hebbende zyn E. medegebragt en aen Haer Ed^e overgelevert drie brieven, d'eerste door de Heer Commissaris en Directeur Daniel Parvé en gedagte heer Abbema in dato 19 January uyt Souratta, de tweede door de Heeren Commandeurs Marten Huysman en Jacob Lobs in dato 13e February uyt Cochim ende de laeste door d'Heer Extraordinary Raet en Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en zynen raade in dato 3e Maert uyt Colombo aen Haer Ed^e tot Batavia geschreven, van alsulcken inhoud als onder yders quartier in 'taenkomende briefboek in 't breede kan werden beooght, meldende de Ceylonze missive onder anderen dat den ouden Ragia Singa nogh al by zyn ongehoorde tirannique regeringe scheen te volharden, hebbende onlanghs weder een groot getal zyner principaelste hovelingen laten vermoorden.

En wert in de Couchimze brief aengehaelt, dat den woedenden rover Suwagie, door die van Visiapour gedwongen zynde na de kant van de stadt Goa aff te sacken, aen den Portugezen viceroy had laten versoecken met zyn gevolg binnen Goa te mogen komen om het Christen geloove aen te nemen, dogh dat, hetselve hem ontseyt wesende, hy daerop soude hebben geantwoort, indien se hem niet vrywilligh Christen wilde maken, dat hy haer daertoe met geweld soude komen dwingen, 'tgeen onder de Portugeesen geen kleene alteratie hadde verweckt. Bestaende wyders de ladinge van bovengeciteerde schip Coevorden uyt Souratta in 't navolgende:

444 packen diverse cleeden;

90 lasten tarwe;

2214 R barnsteen;

voorts eenige bloetcorael, in Souratta niet met de behoorlycke voordeelen verkoght hebbende konnen werden, tesaamen bedragende / 179291:9:11.

Wesende verders door den schipper Pieter van de Woestyne van Coevorden aen Zyn Edl. oock nogh behandicht een particuliere secrete gesloten missive van den commissaris Daniel Parvé uyt Souratta, almede gedaghteeckent 19e January passato, sprekende van de saeken syner commissie en bevindinge soo omtrent de negotie, de saeken van d'heer Boogaerd als anders meer en dat hy van 't een en 't ander ten naesten nogh breeder notificatie soude doen, als breeder by 't selve schryven kan werden beooght.

16 d^e. Des avonds verschynt hier van Java's Oostcust uyt het leger over Japara de chaloup de Granaetappel en daarmede d'Heer Commandeur Isaac Saint Martin benevens den E. capitain Abraham Daniel van Renesse, synde al tegelyck off even na d'heer Hurdt van Sourabaya gegaen en sulx alleen medebrengende een missive, door den opperkoopman Cornelis Bartelsen Marchier dato 9 April uyt Japara aen Haer Ed. geschreven, luydende in substantie aldus:

't jonghste schryven den 7^e der voorleden maent Maert aen Haer Ed. zynde affgegaen, soo was even aght dagen daernae met het jaght Nieuw Noortwyck op Japara verschenen de Heer Admiraal Anthonio Hurdt, die op den 19^e desselven maents, de visite gedaen en op alles goede ordre hebbende gestelt, weder over Samarangh na Batavia voortgeseylt was, zynde zedert dien tyt op Samarangh voormelt behouden overgebracht alle het canon, in Cadiery veroverd;

van de twee sergeanten en aght soldaten, door geciteerde Heere Admiraal Hurdt uyt het guarnisoen van Japara verlost en na Batavia medegenomen, had men behoorycke aenteekeninge gehouden en soomede van de twee mutinerende sergeanten, door d'E. Couper van Tegal gelicht en na Batavia overgebracht om aldaer na verdiensten gestraft te werden;

d'geëyschte extracten uyt de cassaboeken van den trainmeester Jeremias van Vliet, soo wegens 't verongeluckte gelt in den afftoght van Cadiery (bedragende 728 rd^e) als anderzints, wierden nu mede na Batavia gesonden en soo ook de venditierollen van de nalatenschap van de capitainen Aernout Wesdorp en Fredrick Hendrick Muller;

op den 29 der meergeciteerde maend Maert had men het jaght de Flaman met 30 lasten rys, 8000 rd^e contant en 2 leggers clappusoly, tesamen kostende f 27240: —: —, nae Sourabaya voortgesonden, en sou men wyders de generale trainsboeken, soo haest men maer eenige stucken daertoe nodigh van Sourabaya bequam, voorts opmaeken en in 't geheel effen stellen;

de bewuste Javaanze moordenaer, door den Samaranghzen gouverneur Alad Alad op Japara overgebracht zynde, was aldaer door de Javaanze regeringe ter doot gevonnist, weder nae Samarangh voormelt gevoert en geëxecuteert;

de twee chaloupen, op Terbaya werdende gemaekt, sou men ten allerpoedighsten traghten na Batavia te senden;

schoon den resident tot Samarangh Evan Jonas hadde geseght dat de brieven, door hem successive na Japara gesonden, onbeantwoort waeren gebleven, soo konden eghter de brieven vervolgens ⁽¹⁾ aen hem geschreven wel anders betuygen,

(1) D. i. achtereenvolgens.

maer schenen alle zyne pogingen daerhenen te strecken, om d'E. Bartelsen en raet tot Japara te doen gelooven, dat de particulieren den handel op Samarangh bedurven, om hem gevolgelycq toe te moeten staen met Comp^s coopmanschappen de handt te mogen lichten, hebbende al vroegh in 't jaer geschreven dat de 4 picols amphioen voor 2000 rd^s konde werden verkocht, en hoewel men hem toestond deselve daervoor te mogen affstaen, soo had hy eghter een lange wyl daernae d'E. Bartelsen en raet aengekundicht dat hy denselven amphioen, die hy noemde out en verdrooght te wesen, naderhand voor 400 rd^s het picol was quytgeraekt, daer noghtans de Sammarangse Javanen, op Japara ter marct gecomen zynde, in deselve tyt 450 rd^s voor yder picol hadden betaelt, 't welk hem ook wel duydelyck aengeschreven was, met ordre hoedanigh hy mede de kleeden soude moeten verkoopen, en andere communicatie ofte rescriptie wist men niet dat men hem schuldigh was, maer oordeelde men dat hy de ordres most volgen, die hem successive van Japara wierden toegeschickt en gegeven, en bezyden dit alles soo lagh desen man niet weynigh overhoop met den gouverneur Alad Alad voormelt, die aen d'E. Bartelsen en raet hadde overhandicht seker Javaans geschrift, in sikh bevattende al vry veel klaghten, die soo het scheen niet geheel buyten de waarheyt en al van eenige opmerkinge waaren;

op Japara had seker Bougis een zyner landslieden om 't leven gebracht en sikh nae volbrenginge van 't faict met de vlucht gesalveert, dogh had men een Bougis nachoda, die geseght wiert het werck bygewoont en tot den manslagh rael gegeven te hebben, in heghtenisse genomen, om daerna nauwer ondersoek te doen;

dewyl men van alles tot Japara was ontbloot, soo versoght men dat Haer Ed^e den gedanen eysch geliefde te voldoen, temeer den kleedenvertier van seer goeden apparentie scheen en de saken verders nogh in een goeden standt bevonden wierden;

de fluyt den Hasenbergh, die men tot nogh niet hadde vernomen, gelooffde men dat Japara voorbygeraekt soude zyn;

tot nogh toe had men met de huysvrouw van den Tommagon Soura Nata tot Damack over de leverantie van 't sout niet eens kunnen werden, als willende zy een coyangh rekenen tegen 220 Japaarze gantanghs, daer men noghtans voor desen voor een gelycke coyangs niet minder als met tweemaal sooveel, te weten 440 gantanghs voor een coyangh, hadde ontfangen, in welcker voegen men deselve nu ook aennemen soude sonder sulcken schadelycken inbreucke tot Comp^s nadeel te gedogen, en sou men wyders per naesten overschryven in welcker voegen haer het sout soude wesen betaelt, en soomede 345 riemhouten, in den Hasenbergh en Nieuw Noortwycq affgescheept;

den annachoda Item, welckers goederen men hadde aengehaelt, was albereyts na Batavia vertroocken om omtrent Haer Ed. de ontslaginge te versoecken en waerom dan ook de pascedul ⁽¹⁾, hem op Malacca verleent, nevens desen overgesonden wiert

(1) Er staat: *pascedus*.

met verzoek om van Haer Ed^e. ordre te mogen werden gedient hoedanigh men met die goederen handelen soude;

van het onbruyckbaer geweer en 't andere goetje, door den trainmeester van Vliet op Sourabaya in 't jaght Noortwyck gescheept, had men een bysondere facture gemaakt, kostende tesamen f 1864:2:12, en soo had men ook het generael belast voor de 5500 Spaense realen, met Noortwyck van Samarangh na Japara gesonden;

d'E. capiteyn Jan Albert Slood versoght mits zyn continuerende indispositie na Batavia te mogen vertrecken;

de houtsagerye was tot nogh van geen belangh geweest; middelerwyle hielt men goede toesicht datter geen houtwerken vervoert quame te worden; ruym hondert ankerstocken had men in voorraet en ook eenige sware en lichte balcken, sooveel dat men daarmede wel een bequame bodem vermeynde te sullen kunnen vol maeken etc.

Desen avond laet wert alhier per inlands vaertuygh een klein briefken aengebraght, door den coopman Eghbert van Swenne en raet tot Palembangh in dato 13 Maert aen Haer Ed. geschreven, eenlyck meldende dat Comp^s saeken aldaer nogh stonden in een redelyck goeden staat, gelyk breeder in 't aencomende briefboek onder dat quartier kan werden gelesen.

17 d^e. Des morgens wert alhier door seker Chinees vaertuygh een klein briefken aengebraght, van den vendrigh Arnold Grevink in dato 11^e April uyt Tegal aen Haer Ed. geschreven, van dusdanigh inhoud:

Haer Ed^e. recommandatie wegens 't weren van allerhande vreemde negotianten den Javaansen gouverneur Sitsia Goena voorgedragen zynde, had hy daerop in zedigheyt met een vrundelyck gelaet geantwoort, dat zyn affwesen zedert een wyle van Tagal daerin veel quaet hadde gedaen en hy van nu aff aen Sorge soude dragen dat aldaer geen vreemde handelaers wierden gedooght etc.;

na de gerughten gingen stont den rover Namroeth weder op de Javanen uyt Tegal, Brebes etc. (te velde leggende) aff te comen en waerom den gouverneur van Brebes, die in abzentie van den Tagalzen gouverneur Sitsia Goena 't gebiet voerde, nogh eenigh secours van Javaens volck hadde versoght, dat hem toegesonden was, met recommandatie sich na behooren t'evertueren en ten eersten volgens de Javaanze wyze soo niet voor de maght der vyanden te ontsetten, maer deselve aff te wachten en na vermogen alle tegenstandt te bieden;

onlanghs waaren ses gesanten van den Sousouhoenangh op Japara verschenen met ordre om het regiment van Tagall onder 5 persoonen te verdeelen, 't welck de gouverneur Sitsia Goena niet wel aenstaende, soo was hy daerop geresolveert met 4 vaertuygen na Sourabaya te vertrecken om den Sousouhoenan dierwegen selver te spreken en zyn goetvinden te verstaen, sullende door zyn soon Sisanimita werden gevolgt, dogh was daerinne nogh terughgehouden, omdat hy volgens ordre van den Sousouhoenan een partye vaertuygen most vervaerdigen helpen om tot transport van het leger en chrygsvolck ginder te dienen daer het nodigh mochte zyn;

in 't begin van April was aldaer een Deens vaertuygh van Bantam gekomen

met partye kleeden etc., zynde al weder hoogerop om d'Oost verzeylt om de goederen aldaer te verkoopen:

ook waaren er aengekomen de gesanten van den Sousouhounang, Keey Depatty Ourawan en syn confraters, om wyders na Batavia te vertrecken, versoeckende gemelte Ourawan dat men den vorigen affgesant, genaemt Angabe Singa Mardjaja, behulpzaam geliefde te wesen in 't versamelen der vaertuygen, 't geen niet nodigh was geweest, omdat de Tagalze regenten aenstonds 50 soo kleene als groote vaertuygen byeen hadde gebraght, na hetwelcke Singa Mardjaja ook al na Paccalongan vertrocken was om vandaer mede eenige prauwen te trecken, ende dewyle de gelegentheyth sich nu soo schoon voordeed om de Tagalze regenten eens terdegen vanwege den Sousouhounangh tot haer plicht te kunnen laten aanmanen, soo had men geciteerde Adepatty Ourawan versoght hetselve in serieuze termen te willen doen, 'tgeen hy niet alleen gewillighlyck aennam, maer belooffde nogh daerenboven haer alle in volle vergaderingh byeen te sullen roepen, om hun gesamentlyck aen te seggen dat ze alle vremde handelaars soudén hebben aff te wysen en voorts alles te verrichten en uyt te voeren, wat haer van Comp^e wegen bevolen soude werden, schynende het Tagalze volckje zedert het aanwesen van d'Heer Admiraal Hurdt al vrywat civielder en gerieflycker geworden als voorheen; met haer behulp had men de wal voor de waterpoort van de vestinge met palen beset en geheel vaerdigh gekregen, soodát men nu voor de sware affwateringe niet meer bevreest behoefde te zyn, en sou men met het uyt diepen der graght ook haest werk beginnen, sulx men het geheele werk in korte verhoopte vaerdigh te sullen krygen.

Des avonds even na 't ordinary gebeth komt alhier weder van Bantam te retourneren de chaloup de Mangusboom met een missive, op gisteren door den resident Willem Caëff aen Haer Ed^e. geschreven, in substantie in sich bevattende 'tgeen hieronder uytgedrukt zy:

in de jaghten Goet Begin en Voorhout had men, de bay van Bantam voor 4 à 5 weeken passeerende, affgescheept 5650 bossen bintrottangh;

den jongen Coninck was eyndelyck, nadat een omlandze reyse bezuyden het hooge landt van Bantam hadde gedaen sonder dat men hem hadde kunnen vinden, weder thuysgekomen en laest van Cheribon, alwaer hy de oude graven hunner voorouderen na 't voorgeven besoght en, soo er geseght wiert, een opgeresen twist tusschen de oudste prince en zyn broeder, Pangiran Topatty, geassopieert hadde, dat niet wel geloofflyck was, als hebbende den oudste sterck gepersuadeert sich aen de Bantamze zyde te moeten houden, onder belofte, soo hem dierwegen yets van den Sousouhounangh off de Comp. overquam, deselve met krygsvolck te sullen adsisteren, en van de jonghste wiert getuyght dat hy het absolutelyck met den Sousouhounangh en d'E. Comp. houdende was, en wierden wederom op Turtiassa 15 vaertuygen geëquipeert om onder Keey Aria Soura de Wangsa na Cheribon gesonden te werden, soo de geruchten liepen, om den outsten broeder prince tegen den anderen te seconderen, dat ook niet aennemelyck scheen, als seker zynde dat den oudste de geheele maght genoeghsaem in handen hielt etc.;

een der vaertuygen van den gemelten jongen Bantamzen Sulthan in 't retourneren seer dicht omtrent Indermayoe voorby Comp^s kruyssende scheepjens heenlopende, soo was door d'onse op 't selve met groff canon geschoten, dogh geen sonderlinge schaade geschiet, hoewel die vorst sigh eenighzints daerdoor voorgaff beledight te zyn;

seventigh Maleyers waaren met twee vaertuygen van Turtiassa over Cheribon na Sammadangh gesonden, en van de laestgenoemde plaetse weder 40 Macassaaren op Bantam terughgekomen, expres door den Balyer Chiliwidara opgesonden, als begerende dat volckje nogh de Bougisen niet weder derwaerts te trecken, en tot welcken eynde ook het gelt, laest van Pangiran Kiedol genoten, presenteerde weder uyt te keeren;

de Cheribonders hadden aen den jongen Bantamzen Conink geklaeght dat Pangiran Abdul Alim een harer vaertuygen afgeloopen en al het volck op twee na dootgeslagen hadde, 't welck dan den ouden Sulthan bekendgemaekt wesende, alsmede dat gemelte Alim ook eenige Nederlandze vaertuygen hadde afgeloopen, soo had denselven sigh daerover uytterlyck eenighzints misnoeght gethoont, buyten twyffel om de Cheribonders soo wat contentement te geven, schynende hy en syn zoon anders na alle oogenschyn in dit gedoente een innerlyck behaagen te scheppen, als werdende niet een vaertuygh ten rooff uytgesonden sonder haer voorweten en consent, schoon dat het op de namen van de andere Pangirans geschiede, sulx zy beyde soowel als Kiedol, Alim, Jaja Ingerat etc., alle schelmen te hoop zyn;

de vaertuygen, door den Bantammer na Troena Jaja afgesonden, waaren weder terughgekomen, relaterende de bevelhebbers dat ze Troena Jaja na de veroveringe van Cadiery gevonden hadden ongevaer twee daghreysens vandaer op een bergh, Batouw genaemt, met niet meer als maer 500 mannen en een party vrouwvolck, klagende selfs sigh ternauwernoodt uyt Cadiery te hebben kunnen salveren en niets kunnen medenemen, soodat hem nu niets anders overgebleven was als 't geen de vrouwen, al bevorens gevlucht, hadden medegenomen, bestaende eenlyck in een partye gemaekt gout en eenige juweeltjes, tesamen ongevaer na hun voorgeven 100000 rd^s. waerdigh, ende dewyle den Bantammer nu niet meer aen de veroveringh van Cadiery konde twyffelen en ook vastelyck gelooffde dat Troena Jaja noyt weder van sulcken vermogen soude werden als hy hadde geweest, soo hadden se een besluit genomen, alle middelen te werk te leggen om den Sousouhoenangh van Comp^s. zyde aff te trecken, en tot welcken eynde een ambassadeur van Bantam aen deselve stondt afgesonden te werden;

dewyl men op Batavia om tarwe benodicht was, had men 't weynige van dat graen, op Bantam te becomen, ingekocht, bestaende uyt 8 lasten, tegen 53 rd^s. yder, die nu na Batavia gesonden wierden benevens 2000 potten met kalck en 780 Billitonze parringhs en byltjes, tesamen kostende f 1664 : 5, ende nadien de cassa van de Comp. een somma van 3900 rd^s. ten aghteren was, soo versoght den resident Gaaff met 5000 Spaense realen opnieuw versien te mogen werden;

't Engels hoekertje was van zyn medegebraghte amphioen ontlost, en hadden d'Engelse en Deenze agenten elck een vaertuygh met dat zap en verscheide sorteringen kleeden nae Java's Oostcust gesonden;

in 't begin van Maert was tot Bantam een Chinees jonk van Aymuy aengekomen met een geschenck van Coxin benevens een missive, waerby restitutie wierde versoght van de goederen, voorleden jaer by de Javanen genomen uyt het Chinees jonk, op de Noorderwaghter omtrent de Straet Banca verongeluckt, belopende wel een capitaal van 30000 rd^s, op hetwelcke den Bantamzen Zulthan den nachoda tot nogh niet als eenige goede belofte hadde gedaen; 't gemelte jonk had medegebraght 450 kisjens Japans staelfcoper benevens eenige zyde stoffen, thee etc.; 't copen hadden de koopluysden van Madraspatnam opgekoght tegen 24 rd^s het picol;

den Bataviazen burger Mouray was heymlyck met 2 chaloupen van Banjermassingh met partye kleeden, hem door den Engelschen agent Parker bevorens medegegeven, terughgekomen, dogh wiert zyue comste aldaer seer secreteit gehouden sonder dat men konde te weten komen werwaerts hy sich nu verder soude wenden; nevens desen wiert ook nogh geboeyt overgesonden seker Mardyker, sich van Batavia fugatieff gestelt hebbende met een slaef en twee slavinnen, die hem niet, maer andere luyden toebehorende waaren etc.;

den hoffspion had den resident Caaff bekentgemaekt, dat Pangiran Aria Soeria en Ratou Bagus Abdul Cadir met twee vaertuygen, bemandt met ruym 100 koppen, met kennisse en voorweten selfs van de oude en jonge Coninck nu 10 dagen verleden na de Straet Banca tot aen de Andragirye rivier waaren vertrocken, met voornemen om alle de Bataviaze vaertuygen en chaloupen, dat uytkomende, vyandelyk aen te tasten, te plunderen en 't volck doot te slaen, hebbende Pangiran Kiedol haer uyt ordre des Coninx 200 realen verstreckt om victualie te koopen, buyten allen twyffel op de buyt aen;

Pangiran Anom, middelste der drie Cheribonze gebroeders, nu eenigen tyt herwaerts op Bantam aengehouden wesende, stondt met voorgeciteerde 15 vaertuygen weder na huys gebragt ende de jonghste, Pangiran Topatty, geweldelyck vandaer gehaelt te werden, met ordre, soo hy sich daertoe onwilligh moght thonen, deselve den hals te breeken en van 't leven te beroven.

18 d^r. Uyt het hierboven staende schryven van den resident Caaff uyt Bantam gesien zynde, dat den burger en Batavias ingeseten Willem Murray (¹) van Banjermassingh op ofte in de bhay van Bantam aengekomen en sich aldaer ter schuyt houdende zy, overtredende alsoo de pascedul, aen hem alhier verleent, tot kleenaghtinge en nadeel van d'E. Comp^s, soo is in Raade van India wel expres verstaen, op heden derwaerts met het fregatje de Tyger aff te senden den boomwaghter Guiliam de Stoppelaer ende deselve mede te geven een schriftelycke ordre, van woorde tot woorde dusdanigh luydende:

Ordre voor den boomwaghter Guiliam de Stoppelaer, gaende met het jaghje de Tyger na de boght van Bantam ende de Straet Zunda, omme sich nevens den stuurman van gemelt jaghje na te reguleren.

Vermits ons by advys van den resident Willem Caaff tot Bantam

(¹) Het marginaal extract: *Murray*.

is comen te blycken, hoe den Batavizen burger en ingeseten Willem Mouray met twee zyner chaloupen van Banjermassingh en Borneo aldaer soude wesen verschenen en als te schuyt aen seker eyland, genaemt Engels Onrust, aen de noordwestkant van Bantams bhay geanckert leggen, directe strydigh tegen de ordres van de Comp^e en de passe, op desselfs vertreck vanhier aen hem verleent, soo is in Rade van India goetgevonden, ul. persoon met het jaghje de Tyger derwaerts te senden (bemant met 50 matroosen en daerbezyden ook 20 militairen) omme voorschreven Mouray met zyne 2 chaloupen op te soeken ende, gevonden werdende, aenstonds uyt onsen name in arrest te nemen, en hem alsoo met zyne vaertuygen en ingeladene goederen versekert aenstonds herwaerts te brengen sonder eenigh uytstel off protestatie, die hy daertegens mochte inbrengen, aen te sien; en byaldien deselve tegens verwachtinge met goetheyt daertoe niet wilde verstaen offte was te brengen, soo sullen ul. hem per force en met geweld daertoe mogen en moeten constringeren; maer byaldien hy Mouray ofte zyne chaloupen tot off omtrent de bhay van Bantam off daer elders in 't vaerwater niet moghte werden vernomen, soo sal den adsistent Stoppelaer met Javaans off ander vaertuygh datelyk vandaer terugge weder herwaerts komen, maer den stierman met het jaghje de Straet Sunda hebben voort in te seylen tot aen 't Prinçeneylant toe, en daer over en weder blyven kruysen tot medio May aenstaende, omme inmiddens, eenige schepen uyt het vaderland rescontrerende, ons de brieven daarvan ten spoedighsten toe te brengen en deselve ook te waerschouwen, omme voor alle Bantamze Javaenze vaertuygen, nadien wy present met dat ryck nogh niet in het beste verstand en zyn, doorgaens wel op hoeden en allesints in goede defentie te blyven, en anderzints evenwel naer voorschreven tyt wederom herwaerts comen en ons rapport doen.

Hiermede etc.

(Onder stont:)

Ter ordonnantie van Haer Hoogh Ed^e den Gouverneur
Generael en Raaden van India

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, als secretaris.

Bezyden bovenstaende instructie is den boomwachter Stoppelaer nogh terhand gestelt een klein briefje, aen onsen Bantamzen resident Willem Caaff geschreven, van volgende teneur:

dat de excuse, door den resident Caaff gedaen, te weten evenoff hy door siekte niet bequaem soude hebben geweest in lange aen Haer Ed^e te kunnen schryven, nogh voor dese mael sal werden aengenomen, met recommandatie, als hem weder sodanigen onmaght overkomt, daarvan ten eersten advys te geven om bytyts met een hulper versien te werden, opdat Haer Ed^e in desen tyt niet van 't gedoente der Bantammers etc. onkundigh mogen blyven;

dat de proceduren, die de Bantammers voornemens waaren omtrent de jonghste der Cheribonze gebroederen te gebruycken, voor wreet en onredelyck gehouden werden:

dat den resident Caëff middelerwyle zyn werk sal moeten maeken om sonder uytstel over te schryven, wat tydingen vandaer op Bantam overgebraght comen te werden, en mede hoedanige equipagie soo op Bantam als Turtiassa werden gedaen en wyders wat voorts van de dagelyxe voorvallen zy, ende mede niet nalatende bekend te maeken hoedanigh het met de cassa van d'E. Comp. doorgaens zy gestelt, opdat daerin tydelyck voorsien magh werden, gemerckt Haer Ed. het lorssen en borgen gansch onaengenaem is, en waerom dan nu oock om de schulden aff te leggen overgesonden wierde een somma van 5000 Spaenze realen etc., waarvan behoorlycke reeckeningh verwaght wiert.

Heden voordemiddagh extraordinary vergaderingh beleyt en door de Heer Extraordinary Raet Joannes Camphuys voortgebraght wesende de notulen omme daerop te doen de rescriptie na Siam, soo is op 't een en 't ander alsulx geresolveert als by het resolutieboek omstandigh zy geëxprimeert.

19 d^r. Al vroegh in den morgenstondt komt alhier van Indermayoe terugh het jaghje Hendricus, medebrenghende een missive, door d'E. Jacobus Couper mitsgaders den raet in dato 17 deses uyt gemelte Henricus, geanckert voor de rivier van Intchiassem, aen Haer Ed. geschreven, meldende in substantie 't geen hieronder uytgedrukt zy:

d'E. Couper, na Pamanoe kan en Intchiassem vertrocken wesende, had uyt de respective sabandaers aldaer verstaen dat Derpa Jouda en Sacra Jouda tot Sammadangh by den rover Chiliwidara vervoeght en aldaer seer wel ontfangen waaren, en souden zy beyde aen gemelte roover (welkers voornemen lagh eens na Bantam te gaen) aangeboden hebben hem derwaerts te conduiseren en tot zyn gevolg te schencken 50 vrouws- en sooveel manspersoonen; om hetwelcke dan te volbrengen hadden se albereyts geweldelyck eenige vrouwen van haare mannen affgenomen en Chiliwidara overgelevert;

op Intchiassem waaren by d'E. Couper verschenen de hoofden der dorpen Succasarie, Kanoegantin, Panaroeba, 't Sidjengool en Carantenga, versoeckende, mits Wiera Saba sikh verraderlyck omtrent d'E. Comp. gedragen hadde en een schelm geworden was, dat ze niet meer onder hem maer onder Intchiassem, daeraen se oock wel 1½ myl dichter als aen Tanjongpoura gelegen waaren, mochten staen; op hetwelcke hun tegemoetgevoert wesende dat het beter waare, zy hun omtrent de vestinge tot Tanjongpoura quamen terneder te slaen om aldaer sooveel te beter by voorval als op Intchiassem beschermt te kunnen werden, soo hadden se egther by haer eerste versoeck volhard, op 't welk men hun dan voorts tot antwoord hadde gedient dat men het Haer Ed. soude bekendmaeken omme daerop ordre aff te wachten, zynde middelerwyle d'E. Couper van gevoelen, dat men haer wel tot een hooft soude kunnen toevoegen Anga Jouda, regent op Intchiassem voormelt, die dan met een eertitul van Angabehi off anders begifticht soude kunnen werden om hem daerdoor wat meer gesagh en aensien toe te brengen, aengesien de Javanen hun doorgaens aen sulcke uytterlycke eernaemen veel gelegen lieten;

hoewel d'E. Couper aen Derpa Jouda een missive hadde geschreven om hem zyn beloften te erinneren, die hy bevorens, van sigh onder d'E. Comp. te sullen begeven, hadde gedaen, soo hadt denselven daerop niet eens willen antwoorden, maer eenlycq tot syn verontschuldighingh bygebraght, dat hy vaerdigh stondt westwaert op te trecken om tegen die van Galou en Wiera Saba te oorlogen, 'tgunt niet aennemelyck was, maer gelooffde men dat ze misschien wel toeleggh moghten maeken, in plaetse van na Bantam te vertrecken, om uyt de omgelegen dorpen een roof te haalen;

het jaght de Kater in 't diep te krygen, had tot nogh niet willen lucken, maer sou men nu het jaghje Mallabaer derwaerts zenden om het met kraght al te winden;

de jonghste tydinge van Cheribon braghten mede dat den jongen Bantamzen Zulthan daer aangeweest en weder na huys gekeert was, synde ook even na zyn vertreck aldaer aengekomen den Pangiran Pourbaya, desselfs jonger broeder, expresselyk door syn vader afgesonden om gemelte Sulthan op te zoeken;

den Cheribonzen Tommagon Raxa Nagara was voor de 3^e mael door den ouden Sulthan na Bantam ontboden, maer had uyt puure vreese van daer aengehouden off vermoort te sullen werden seker loera in zyn plaetse gesonden;

aghtervolgens Haer Ed^e. ordre had d'E. Couper een briefje aen den sabandaer Sasmita op Cheribon geschreven om te onderstaen off hy alle de peper, op Cheribon vallende, aen d'E. Comp. soude willen leveren tegen 15 rd* ⁽¹⁾ de bhaer, halff gelt en halff kleeden, daerop nu bescheyd wiert verwaght, maer gelooffde men dat daarvan niets soude vallen, omdat de Bantammers daerover seer jalours en zy derhalven bevreest souden zyn;

seker Mixtys borger, sigh niet ontsien hebbende aen het volk op Indermayo arack te verkoopen, had men zyn arack affgenomen;

een bequaem boekhouder soude wel in de besettinge nodigh zyn mitsgaders een goet tamboer; ook begon men weder om eenige contanten benodigt te werden;

den luytenant Jochum Michielsen was met het jaghje Henricus weder voor Indermayo verschenen met tydinge dat de Balyers Sacra Jouda en Demongh Souria Dicara op Intchiassem stonden aff te komen, op hetwelcke aenstonds goet en dienstigh geoordeelt wiert, dat den E. Couper persooeneel derwaerts vertrok om hen aldaer te ontmoeten, aengesien men niet anders konde sustineren ofte soude haare komste zyn om hare gedane belofte te voltrecken en d'E. Comp. de behoorycke onderdanigheyt te bewysen, maer tot nogh was er gands niet van vernomen;

den borger Livinus Barnards, met zyn chaloup van Cheribon gekomen, had weten te relateren dat den sabandaer aldaer Sasmita hem hadde aengeseght d'E. Couper te willen waerschouwen wel op hoede te zyn voor ruym 500 roovers, soo Bantammers, Maccassaaren, Balyers etc., die op Caliansana gereetlaagen om d'onse op Indermayoe te bespringen, seggende wyders dat gemelte sabandaer hem ook hadde te kennen gegeven dat d'Engelsen hem 12 Spaense realen voor de bhaer peper hadden gepresenteert en dat hy dierhalven het bodt, door d'E. Comp. gedaen, te weten om de peper op Batavia te leveren voor 15 rd* ⁽¹⁾ de bhaer,

⁽¹⁾ Of liever: *realen*; zie hierboven p. 110 waar voluit 5 *realen* het *picol* staat; de bahar is 3 pikol.

halff kleeden en contant, niet konde aennemem, omdat het, de onkosten medegerekent, vrywat minder soude zyn; behalven dat hadden d'Engelze ook versoght tot Cheribon een logie te mogen begrypen, mits jaerlyx voor den vryen thol niet meer betalende als 1500 rd^s, waervoor den Sulthan niet minder als 5000 rd^s. begeerde, en dusdanigh waaren de sacken blyven staen, sonder dat men wist off zy dat accepterem soudem off niet, dogh sustineerde S^r. Couper middelerwyle niet ondiensstigh soude wesen dat Haer Ed. mede versoghten om een logie aldaer, 't welck zy sekerlyck uyt vreesse voor de Bantammers niet durvende toestaen, soo soudem se buyten twyffel d'Engelse dan mede 't selve komen te ontseggen, om ons soowel niet aen d'eene als den Bantammer aen d'andere zyde te irriteren;

den Balyer Sacra Jouda, die geseght wiert dat met zyn macker Derpa Jouda op Inchiassam stond te komen, was, soo het scheen, van resolutie verandert en weder na zyn oude woonplaetze tot Goedoegoedoe gekeert, alwaer hy alle de regenten van de omleggende plaetsen by sigh hadde geroepen, begerende van deselve dat ze soudem hebben op te brengen voor yder van haer onderhebbende volckje $\frac{1}{2}$ reaël tot hooftgelt en in 't generaël 5000 bossen pady, als wanneer hy aennam haer alle voor andere vyanden te beschermen, en was bovengeciteerde zyn macker Dorpa Jouda weder na Pagadin afgetogen, soo er geseght wiert, om met Chiliwidara na Bantam te vertrecken, en den schelmzen Wiera Saba mede nae Goedoegoedoe opgetogen;

wat moeyte men ook hadde aangewent, soo had men eghter 't fregat de Kater nogh niet vlot konnen krygen, en 't geen nu niet wel soude konnen geschieden, tenwaare het water ruym een voet hooger quam te vloeyen als ordinair; eghter sou men niet nalaten alle middelen aen te wenden om het weder in zee te krygen, waertoe het aen 't vereysshende volck al vrywat quam te mancqueren, en wierden nu alweder met het jaghje Henricus 20 sieken na Batavia gesonden;

't jaght de Smit was soo leck dat het daer niet geholpen konde werden; op de 10 lasten rys, jonghst van Batavia voor de besettinge overgesonden, was in de verdelinge $\frac{1}{4}$ last tekortgekomen.

Dese voormiddagh komen te deser rheede met 14 vaertuygen te verschynen de gesanten van den Sousouhoenangh Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, genaemt Depatty Ourawan, Keey Nebey Jangrana, Keey Nity Praya ⁽¹⁾, Tommagon Soura Wicrama en Demangh Jouda Nagara, ongevaer met een gevolg van 200 personen, die dan door den E. sabandar Ockersen gedefroyeert en van wooninge versoght zyn, wesende tegelyck en in compagnie van den Heer Admiraël Hurdt van Sourabaya vertrocken en sullende eersdaeghs ter audientie werden binnengebraght.

Des namiddaghs extraordinary vergaderingh beleyt zynde, is goetgevonden d'E. Dirck de Haes, althans opperhoofd over Comp^s negotie in Japan, weder desen jare te laten vervangen door d'E. Albert Brevinc, de negotie aldaer het voorleden jaer hebbende waergenomen, en is deselve tot 2^e derwaerts ook weder toegevoegt den coopman Isaac van Schinne, die jonghst deselve functie daer heeft bekleedt.

(1) Er staat: *Prayda*.

20 d^e. Den oppercoopman Albert Brevinck, op gisteren voor de tweede mael geëligeert zynde tot opperhoofd over Comp^e emportable negotie in 't keyserryck van Japan, is alsnu op syn nadere instantie verstaen te assumeren als een ordinary lidt in den Aghtbaren Raet van Justitie deses Casteels, te weten naest aen den jonghsten in dien raet en boven den supernumirairen E. Abraham van Riebeeck, om dan voorts na desselfs wederkomste uyt Japan daerinne weder cëssie te nemen.

Wyders is nogh verstaen eenige voorname stads bouvallige bruggen, te weten die voor de Rotterdammer- en die voor de Diestpoort mitsgaders ook die over de groote rivier voor de vaert Molenvliet ⁽¹⁾, alle drie met den eersten sufficant en heght te laten vernieuwen.

21 d^e. Even over de middagh komt alhier weder het jaghje de Tyger van Bantam terugh met den boomwaghter Guiliam de Stoppelaer, hebbende den burger Willem Murray vandaer medegebraght en aen Haer Ed. wegens hetgeene daeromtrent zy voorgevallen en gepasseert overgelevert het navolgende rapport.

Rapport gedaen door den adsistent Guiliam de Stoppelaer en den opperstierman Barent Harmansen ter ordre van den Ed. Heer Gouverneur Generael en d'E. Heeren Raaden van India op onse heen- en wederreyse na Bantam.

Op 19^e April 1679 's morgens omtrent vier uren lighten ons ancker uyt Batavia's rheede en setten de cours met het jaght de Tyger tusschen 't eyland de Kuyper en de Ruygen Hoek, latende voorts d'eylanden Amsterdam en Middelburgh nevens de Kleyne en Groote Combuys aen stierboort leggen en 't Menscheters-eyland aen backboort, stelden voorts de cours directelyk tusschen Groot ende Kleyn Moedje ⁽²⁾ deur tot op 't Houtzagers-eyland aen, 't welck onse geordonneerde plaets was, zynde drie uyren in de namiddagh, wanneer wy aldaer aen de N. W. kant ten ancker quamen, vonden de twee chaloupen van den borger Willem Muray de kleyne buyten de wal ledigh geanckert leggende, en de groote was doende in syn kielen, waarmede met de eerst zy besigh waaren, vindende aldaer in een Deenze fluyt den vryborger Willem Mouray, dewelcke, van boort op 't eyland komende, ons verwellekomde en meteenen vraeghde wat wy daer quamen doen, waarop antwoorden dat wy om hem en de twee chaloupen ter ordre van de Hooge Regeringe van India quamen en dat met ons naer Batavia most vertrecken, waarop aenstonds gereet was, daernevens ons berichtende de voorschreven chaloupen aen den heer agent Robbert Parker verkoght waaren, 't gene door een Engels capiteyn wiert geconfirmeert waer te zyn, die aldaer het opsight hadt en ⁽³⁾ gemelte chaloupen niet wilde laten volgen. Resolveerde

⁽¹⁾ Destijds heette het water tusschen de Sluisbrug (die hier bedoeld schijnt) en de Harmonie ook Molenvliet.

⁽²⁾ Zal wel Poeloe Moejang besar en ketjil zijn in de Bantam Baai.

⁽³⁾ Dit en is door mij ingelascht.

voorschreven Muray met ons na boort te nemen en de reyse naer Bantam te doen om de sekerheyt wegens de verkoopingh van meergemelte chaloupen te vernemen.

Op de rheede van Bantam comende ten vyff uyren in de namiddagh, resolveerden met 'tschuytje na landt te vaaren, bevorens belastende aen de aldaer verbleven officiërs, voorschreven Mouray in aghtinge te nemen en niet van boort te laten gaen, nogh geene vaertuygen van wie die soude mogen wesen aen boort te permitteren, en voorts in goede defentie te syn voor alle voorvallen. Aen land comende adresseerden ons in de Hollandze logie by den resident St. Willem Caaff, met verzoek om nevens ons na den Engelsen agent Robbert Parker te gaen; zyn soo gesamentlyck na d'Engelze logie in de woninge van gemelte heer agent gekomen en afgevraeght in beleefde termen, off de chaloupen Muray off syn E. waaren toebehoorende; antwoorden: 't zyn de myne; versoghten derhalven instantelyc ons bewys daervan gelieffden te geven, tot 2 à driemaal toe, mits gemelte heer agent nyt de naem van Haer Ed^o. op Batavia versekerende geen de minste intrest soude komen te lyden, derhalven de gemelte chaloupen nevens den Batavizen borger Muray soudén medenemen; waerop antwoorde, niet om de Nederlandze Oostindische Comp^e. nogh den Ed. Heer Gouverneur Generael wilden largeren, en ons uytstelden om 's anderen daeghs morgens bewys van de coop te doen. Namen ons afscheyd en transporteerden ons wederom na d'E. Comp^e logie. Omtrent een uurtje daer geweest zynde, quam den secretaris van voorschreven heer agent, meester Boeyer, verthonnende ons een verkoopbrieffje, inhoudende als volcht:

Ik ondergeschreven Willem Muray bekenne verkoght te hebben aen den heer Robert Parker, agent op Bantam, twee chaloupen voor de somma van vyffthienhondert ryxdaelders.

(Onder stont:)

Bantam den 4^e April 1679.

(Ende was geteekent:)

W. MURAY.

(Nogh lager stont in d'Engelse tale 't geen we niet lesen konden.)

Naderhant een vaertuygh van 't Houtsagers-eylandt op Bantam komende, rapporteerden aen gemelte heer agent dat wy aldaer waaren geweest om voorschreven chaloupen na Batavia te voeren; heeft gemelte heer agent volgens gerughten, niet seker wetende, twaelf soldaten na 't Engels Onrust gesonden, waarop korts daernae den meergemelte heer agent met een goet aental soldaten stedewaerts ingegaen was; een weynigh verleden quamen eenige Engelse vrunden ons kundschap geven dattet geraten was wy opstonds soudén vertrecken, vermits sustineerde wellicht ordre soude komen van een der Pangerans off andere grooten om ons van de reyse te beletten; derhalven zyn wy in 'tschuytje voor de Hollandze logie getreden en soo na boort getransporteert sonder eenige verhinderinge, totdat behouden den 21e April 1679 op Batavia's rheede zyn gearriveert.

Bovengeciteerde boomwaghter Stoppelaer heeft ons nogh van Bantam mede-gebragt een klein brieffken, door den Deenzen agent Joan Joachim Pauly op eergisteren aen Haer Ed. geschreven, van woorde tot woorde dusdanigh luydende:

Aen den Ed^e Heer Gouverneur Generael mitsgaders
de Heeren Raaden van India.

Ed. Hooghaghtbare, Manhafte, Wyze, Voorsienige, Seer Genereuse Heeren.

Ik ben eenige jaaren genootzaekt geweest eenen St. Willem Mouray, inwoonder en vryborger tot Batavia, in een proces te trecken over realen 1925 capitael, voor $\frac{2}{3}$ part goederen, die gemelte St. Muray met zyn chaloup naer de Westcust van Sumatra gesonden, ende is genoemde capitael hem aenvertrouwt, dat hy voor getrouwe bedieninge, onkosten van de chaloup etc. de helfte verdiensten soude trecken; maer naderhant op het retournement van d^o. chaloup heeft hy ingebracht dat zynen boekhouder het capitael tot op 800 realen na verdobbelt ende consumeert hadde. Wy hebben dan de obligatie ende volmaght voor eenige jaaren den procureur Johan Bleek ⁽¹⁾ toegesonden, ende vervolgens het eynde in dese saeke te bevorderen versoght alsmede hem Mouray aldaer te doen arresteren gevordert, maer wy hebben nogh eynde nogh antwoord mogen vernemen ende genieten, hoewel gemelte Muray alhier voor desen soowel als present by dese Javanen hadden mogen arresteren, maer terwyl hy op Batavia woonachtigh is, hebben sulx niet willen ondernemen nogh dese heydenze justitie daerover willen versoecken. Also ⁽²⁾ worden wy genootzaekt UEd.Aghtbaren te mollesteren, vermits ons vrundelyck versoeck is, dat UEd.HooghAghtbaren de goetheyt gelieven te verleenen dat wy in dese saeke eens de gerechtigheyt, het eynde en uytpraek mogen genieten, hetwelcke ons inderdaet seer aengenaem ende voor groote vrundschap sullen moeten erkennen.

Inmiddens naer gedienslige ende vrundelycke groete UEd.Aghtbaren de protexie des Almogenden bevele en verblyve

(Onder stont:)

Ed. HooghAchtbare, Manhafte, Seer Genereuse Heeren,
UED^e dienstgenegene obligeerde dienaer

(Was geteeckent:)

JOHAN JOACHIM PAULLI.

(Terzyden stont:) Bantam den .. ⁽³⁾ April 1679.

Op beden in Raade van India geresumeert wesende de reekeninge, op eergisteren door de diaconye deser gemeente gedaen en door de daertoe gestelde

(¹) Deze naam is gedeeltelyk onleesbaar.

(²) Er staat: *als*.

(³) Datum niet ingevuld.

gecommitteerdens aen Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael overgelevert wegens de middelen der armen deser stede, en deselve bevonden wesende vry slordigh en defectueus, soo is goetgevonden dat die rekeningh nogh eens door d'oude affgegane en nieuw aengekomen diaconen sal werden opnieuw gedaen, wederom ten overstaen van de Heere Extraordinary Raet Willem van Outhoorn ende d'E. Jaques de Bucquoy, boekhouder generael, bevorens daertoe gecommitteert, en die ook sullen doen besorgen dat alles behoorlyk geliquideert en vereffent, en daervan dan nader rapport ten tyde gedaen wert.

Wyders is ook nogh goetgevonden den van Bantam opgebrachten burger Willem Murray over 't violeren van zyn pas mitsgaders 't verkoopen van beyde syne chaloupen aen d'Engelze natie tot Bantam, als strydende tegens Comp^s ordres, aen te laten spreken door d'E. fiscael van India ende deselve vooraff ook in gyselinge te doen nemen.

22 d^e. Na de middagh arriveert alhier van Java's Oostcust seker inlands vaertuygh, welckers schipper weet te relateren dat eenige onser Balyers en Bougysen op Sourabaya, omtrent de haneveghterye geschil gekregen hebbende, van 't kyven aen 't slaen en dusdoende, yder syn hantgeweer gebruyckende, aen beyde syden ruym 25 persoonen om 't leven waaren geraeckt, sonder egther nader reden te konnen geven hoedanigh het daermede verder afgeloopen zy, 't welk ons eerlange wel nader vandaer staet te ontwaaren.

Desen avondt vertreckt weder na de Straet Sunda het jaghje de Tyger, op eergisteren van Bantam terughgekomen, eenlyck om op de schepen uyt het vaderlandt comende te kruysen, om sulcke redenen als hiervooren op den 18 deses in de instructie, den boomwaghter Stoppelaer medegegeven, staen geëxpresseert ende waerna sigh oock den stuurman, daermede alsnu vertreckende, sooveel 't hem aengaet sal hebben te reguleren.

24 d^e. Des morgens wert alhier door seker burger, komende met eygen vaertuygh van Java's Oostcust, mondelinge tydinge aengebragt, dat hy op gisteren in zee op de hooghte van de rivier Craoan hadde ontmoet dertigh welgearmeerde Bantamze vaertuygen, tenderende volgens haer voorgeven na Cheribon en by haer hebbende de middelste der 5 prinçen gebroeders, aldaer thuyschoorende.

25 d^e. Voor de middagh werden de gesanten van den Sousouhoenan Mattaram Anam Courat Sinnepatty Ingalaga, op den 19 deser alhier verschenen, uyt haer logiement gehaelt en door d'E. licentmeester en sabandaer Ocker Ockersz, verselt met de capitainen François Tack en Harman Eghbertse en den cassier van den ontfangh Joannes Treuytmans mitsgaders den capiteyn der Maleyers Intche Bagus, in een aensienlycke statie binnen 't casteel en voor Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, geaccompagneert met de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman, de Heere Ordinary Raet Anthonio Hurdt nevens den secretaris Joan van Hoorn, ter audientie gebracht, gaende door de compagnie soldaten, gerangieert staende van de hooftwaght aff tot aen de puye van Zyn Ed^e woninge, dewelcke dan opgetreden en in de groote raetkamer verschenen wesende, soo wierden, nadat de brieff van haer meester den Sousouhoenan, die nae gewoonte in een silvere

schotel, met een geel sattyne kleet overdeekt, onder een geele quitasol vooruytgedragen wiert, in handen van Zyn Ed^t. was overgelevert, aenstond door de musquetterye drie chergies en van de punt den Diamant seven canonschoten gedaen, na hetwelcke gemelte gesanten, eenige vrundelycke plegtigheden genoten en eens rontgedroncken hebbende, weder nae haer logiement werden geconduiseert; en is de missive, door haer van den Sousouhounangh medegebracht, na gedane vertalinge bevonden dusdanigh te luyden:

Desen brieff tot betuyginge van een opreghte genegentheyt van den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, die komt aen myn oudste oom den Gouverneur Generael in de stadt Batavia, die Godt wil zegenen met een langh leven en veel geluck in dese werelt en dat in grootheyt magh toenemen en een suyver opreght herte krygen, wien alle Coningen haer onderwerpen, die ook seer saghsinnigh is alsmede kennisse heeft om te regeren, voor wien alle vyanden soo boven als beneden wint bevreest zyn en ook altyt een hulper van nootdrustige en arme menschen, die ook een regeerder is van lant en zee soolange als de werelt duurt by dagh en nacht en ook een schuytplaets van de Javanen, waerop UE. dienaer soolangh de son en maen schynen vertrouwen sal.

Verders sende met desen brieff Depatty Ourawang, Nebey Jangrana en Nebey Nity Pradja om by mynheer te verschynen om desen mynen brieff over te leveren, waermede UE. dienaer bekendmaekt, alsdat gesamentlyck met myn vader den Admirael door Gods en myn ooms hulpe na Cadiery ben vertrocken en aldaer in goede gesontheyt en welvaaren aengekomen. Maer nu Cadiery is t'ondergebracht, maekt UE. dienaer 't selve aen zyn oudste oom bekend, maer UE. dienaer is beschaamt omdat Troena Jaja niet is becomen en weghgevlugt; d'oorsaek is, dat om de zuyd geen waght was gehouden en alle gemeene lieden als sotten de buyt hebben gerooft.

Dit is 't begin dat UE. dienaer aen den heer bekendmaekt, maer van alle de groote middelen der Koningen in de Mattaram en haare voorouders hebbe niet becomen als alleen de kroon, geschut, gongen, paerden en slavinnen, 't gene UE. dienaer van syn vader den Admirael geëyscht heeft, maer nu versoekt UE. dienaer in opreghtigheyt met de hulpe van zyn oom, doordien myn vader, den Sousouhounangh die gestorven is, gelast heeft de goederen en middelen, die uyt de Mattaram syn gerooft en na Cadiery gebracht, dat deselve aen myn oom den Capiteyn Moor soude overgegeven werden, en alsooch maer een steeltje pady was geweest, soude 't selve aen myn oom overgelevert hebben, maer hebbe niet anders van de goederen van myn voorouders als gongen, paerden, vrouwen en alderhande geweer, 't gene versoeke van myn oom, maer d'andere goederen syn in myn handen niet, dogh UE. dienaer versoekt in opreghtigheyt aen zyn heer, hem gelieft gunstigh te wesen, want UE. dienaer soude vervaert zyn, indien 't selve aen syn heer niet hadde bekendgemaekt.

Nogh versoeke vergiffenis aen myn oom, omdat alle Comp^s volckeren die na Cadiery zyn gegaen na myn wille en behooren niet hebbe konnen accomoderen, omdat onderwegh alle myne volckeren en plaetzen in ongelegentheyte en van de volckeren van Siampan t'ondergebraght waaren; dit is d'oorsaek dat de volckeren van de Compagnie na myn wille niet hebben konnen doen.

Nogh versoeckt UE. dienaer aen syn oom dat het landt van Java inderhaest magh herstelt werden, opdat de gemeene lieden gerust mogen wesen, haer kost winnen, met haer vaertuygen hier en daer na toe verseylen en in korten weder middelen vergaaren, opdat ze niet ongerust mogen wesen.

Dit is 't gene dat UE. dienaer aen syn oom met ernst versoeckt, maer 't gene UE. dienaer in syn harte beswaert, bestaet in twee saeken, ten eersten van Siampan en ten tweeden van Cappar, want de volckeren van Cappar doen veel quaet aen de Javanen, sy vermoorden se, verkoopen se en beroven se van alle haare middelen, dierhalven, oom, ben ick ontstelt en niet wel tevreden, dogh UE. dienaer vertrouwt op de hulpe van myn heer. UE. dienaer maekt 't selve aen den heer bekent, omdat myn vader, den Sousouhoenan die overleden is, tegens myn Adepaty Anom geseyt heeft: en kent niemant anders voor UE. reghte vader als den Capiteyn Moor en volgt syn raet: hy sal doen als UE. eygen vader, want ick ben maer als een opvoeder van UE. en de swarigheyt van 't lant Java is op den Capiteyn Moor, en gedenckt niet dattetselve onder U alleen staet, want Batavia is Java en Java Batavia; die ook myns gevoelens eens zyn, en geve 't selve ook over in handen van myn oom. Alsoo een ofte twee groote geen macht hebben, soo heeft UE. dienaer ook geen vermogen als door de hulpe van zyn oom.

Nogh maekt UE. dienaer aen syn heer bekent, alsdat myn jonger broeder Pougat, die in de Mattaram is, met den Sulthan van Bantam is vereenight, wiens gesanten nu in de Mattaram zyn en aldaer aengebraght hebben ⁽¹⁾ buskruyt, kogels en eenige kleedinge, dat UE. dienaer aen syn heer bekennt-maekt, alsmede dat de vrouw van Pangeran Singasary nu vanselvs van Bantam by UE. dienaer is gekomen en ook genegen is nae haer geslaght in de Mattaram te vertrecken; sy is door de afgesondene van Bantam met twee vaertuygen op Tegal gebracht ⁽²⁾, maer de vrouw van Singasary is door den Sulthan van Bantam onderricht en gelast dat zy, wanneer by zyn broeder den Sousouhoenan Anam Courat moghte verschynen, dat hem soude aenseggen, waerom dat hy aen de Hollanders hulpe versoght heeft om de plaetse Mattaram te vermeersteren, en dat de middelen van de Mattaram, die na Cadiery syn vervoert, niet weder zyn gegeven, die de Hollanders alle gerooft hebben, en dat de Hollanders geaccordeert zyn dat ze 't geheele landt van Java soudent herstellen en den Sousouhoenan in de Mattaram brengen, daer is ook geaccordeert vanwege de realen en rys,

(¹) Dit hebben is door mij ingelascht.

(²) Er staat: *gebracht waaren*; denkelijk is dit laatste verkeerd ingevuld en was de bedoeling het te plaatsen waar ik hebben invulde.

maer indien ick deselve in korten niet sal kunnen opbrengen, dat alsdan de Hollanders UE. dienaer sullen t'onderbrengen. Dat is zyn gevoelen en seyt ook dat onder alle volkeren, die boven als beneden wint zyn, de Hollanders alleen de macht en mogentheyd niet hebben, maer ook de Machomethisten, gelyck die van Bantam macht hebben en de Hollanders tegenstaen, en soude ook gehoort hebben dat de Hollanders de Mattaram weder als vooren wilden herstellen en UE. dienaer in de Mattaram brengen en als Coninck aldaer stellen, dogh syn gevoelen is, dat ick niet lange als Coninck van de Mattaram soude blyven.

Dit is 't gene 't welck den Sulthan van Bantam aen myn heeft laten weten, maer oom, myn is bekend en wete wel dat dat seggen alleen maer soete en vrvole woorden zyn; indien UE. dienaer 't selve aen syn oom niet hadde bekendgemaakt, soo soude UE. dienaer ongerust zyn geweest.

Verders maekt UE. dienaer aen zyn heer bekend alsdat Mandaraka, die ick gestelt hadde als regeerder over myne volkeren, gestorven is, in wiens plaetze nu hebbe gestelt myn broeder Sampan, die UE. dienaer heeft gegeven de naem van Adepaty Sacra Ningrat; dit is 't gene aen myn oom bekendmaeke. Verders Naya Sittra, die voor desen Samarangh heeft geregeert ten tyde wanneer de Mattaram veroverd is, is door de volkeren van Siampan na Cadiery gevoert alsmede 't gelt en goederen van de groote, en wanneer Cadiery t'ondergebracht was, is hy by UE. dienaer om vergiffenis gekomen gelyck nu ook doet by myn heer; dierhalven versoeke ick met nedrigheyt, dat hy 't gesagh van Samarangh weder magh waernemen. UE. dienaer heeft hem de naem van Demangh Jouda Nagara gegeven, dogh dit is 't gene UE. dienaer aen den heer bekendmaekt, en stelle hetselve in 't gelieven van myn heer.

Nogh versoeke aen myn oom datter een goet Persiaens paert, root, geel, swart, groen laeken, goude kant met bloemen en loovertjes, roode getwernde zyde en toebehooren tot het paert, Souratze bullen en koebeesten mogen gesonden werden.

Dit is 't versoeck van UE. dienaer aen myn heer, want myn heer heeft zyn dienaer gestelt in plaetze van den Sousouhoenangh die overleden is.

Alle UE. dienaers seggen is in desen brief.

Staende de ordinary vergadertyt is heden op het voordragen van d'Eerwaerde kerckenraet dienstigh geaght voortaan de predikatie, die tot duslange des Woonsdaghs voormiddaghs in de Portugeeze ofte inlandze kercke en de Portugeeze taale zy gedaen, tenselven daage des avonds te laten geschieden, omdat alsdan vele geringe luytjens derselver gemeente, die des daeghs besigh moeten syn om haer kost buyten en elders te winnen, beter tyt en gelegentheyd hebben om ter kercke te kunnen komen.

Wyders is ook nogh op het voorstel van gemelte kerckenraet goetgevonden d'Eerwaerde predikant Carolus Manteau, jonghst uyt den treyn op Java's Oostcust terughgekomen, by provisie voortaan des Sondaeghs de predickdienst alhier op de rheede te laten bekleeden.

Ende is meteenen oock, om de Heere Directeur Generael Speelman een weynigh van zyn veele besoeingies te ontlasten, goetgevonden de Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt op te dragen de beschryvinge en besoeingies van Java's Oostcust, Amboina, Banda, Ternaten en Timor.

26 d°. Voordemiddagh vertreckt vanhier over Siam nae Japan de fluyt Croonenburgh, medenemende 2 brieven, 't eerste aen den oppercoopman Aernout Faa en raet in Siam en het 2° aen den oppercoopman Dirk de Haes en raet in Japan geschreven, van alsulcken inhoudt als in 't affgaende briefboek onder den dagh van gisteren in 't breede zy te lesen, en bestaen de coopmanschappen en goederen, door geciteerde fluyt medegenomen, in de volgende:

voor Chiam:

132803 guldens in contanten en bhaersilver en voorts eenige schenckagie-goederen, provisien etc., tesaamen beloopende.. f 161175 : 19 : 11.

Item voor Japan:

13175 ₧ Bengaelze zyde;

10000 ₧ Tonckinze zyde;

2625 catty witte Chineze zyde, tesamen met den

anderen bedragende..... * 108131 : 17 : 13.

Sulx bedraecht het cargazoën voor beyde de comptoiren f 269527 : 17 : 8.

Nademiddagh wert ons mondelingh door eenige inlanders gerelateert dat de Bantamze rovers met drie vaertuygen in de rivier van Intche Pragy gecomen, 2 Bataviaze houthaelders gespoljeert, eenige van 't volcq, terwyl dat de andere in 't bosch met de houtkapperye besigh waaren, medegenomen en naderhant ook hooger opvarende, het geheele dorp uytgeplundert, in kolen geleght en d'inwoonders verdreven hadden, zynde middelerwyle ook door eenige andere houthaelders dryvende in zee gevonden een ledige houtprauw, van dewelcke gesustineert wert dat die schelmen het volk medegevoert ofte dootgeslagen sullen hebben.

29 d°. Nademiddagh retourneert weder van Bantam de chaloup de Mangus-boom, op den 19 deses derwaerts vertrocken om de resterende tarw etc. vandaer te haalen en de contanten, voor het comtoir geëyscht, over te brengen, medebrenkende een missive, door den resident Willem Caaff op eergisteren aen Haer Ed. geschreven, benevens een pacquetje Jambyze papieren, met seker Engelze chaloup vandaer op Bantam aengebragt, zynde een missive van den oppercoopman en commissaris Jan van Leene mitsgaders den raedt aldaer, dato 9^e deser loopende maent, niet anders meldende als den tamelycken toestand derwaertsover, gelyck by het aenkomende briefboek onder dat quartier nader zy te lesen, en luyt voorts het Bantams briefken van den resident Caaff in substantie aldus:

d'ordres, in Haer Ed. jonghste schryven vervat, souden punctuelyk nagekomen werden;

key Aria Soura Dewangsa was van Turtiassa met 30 vaertuygen na Cheribon

vertrocken, medegenomen hebbende 20000 rd^e contant, die vandaer met eenige vaertuygen na Cappar gesonden souden werden om Crain Gillisson aen te bieden, indien hy Troena Jaja tegen de Comp. en den Sousouhoenangh wilden adsisteren, hebbende gemelte Aria Soura Dewangsa ook ordre om alle de Bantammers, hun op Sammadangh en daeromher onthoudende, weder thuys te roepen;

den jongen Sulthan had nu 12 daagen aghter den anderen op Turtiassa huysgehouden en zyn vader hem aldaer ten huwlyck gegeven een Maccassaarze doghter, by de huysvrouw van Pangiran Kiedol opgevoet, zynde ook alle de voornaemste Bantamze grooten na derwaerts vertrocken om het bruyloftsfeest by te woonen en soomede d'Engelze, France en Deenen, die expres genodight en yder met een geschenckje van 100 rd^e derwaerts gegaen waaren, en wiert gemelte jongen Sulthan nu met zyn nieuwgetrouwde vrouwe weder op Bantam verwaght;

Pangeran Kiedol had door last van den ouden Sulthan drie vaertuygen na de rivier van Andragiry afgesonden om Pangeran Aria Souria en Ratou Bagus Abdul Cadir, ten rooff derwaerts vertrocken, weder thuys te roepen;

de grootste van de 2 chaloupen, door den burger Murray aen den Engelzen agent Parker verkoght, was op de Bantamze reede gekomen, dogh lagh den anderen nogh in vertimmeringh; 't geen door die beyde van Banjermassingh was medegebraght bestondt uyt 12 à 13 lasten rys, partye bintrottangh en voorts 500 rd^e aen ruwe diamantsteentjes;

met de chaloup de Mangusboom wierden nu na Batavia gesonden 2000 stux Billitonze parranghs ten bedrage van f 315.

Op den 11e deser loopende maend door den notaris David Disponteyn voor ende vanwege Hendrick Plegtman, schipper van 't ingehuurse jaght St. Andries, in Raade overgelevert wesende sekere schriftelycke acte van insinuatie, in sigh bevattende een affvraginge off men nu ofte na desen geciteerde schip St. Andries, voor reequeningh van de Comp^e behoorlyck geladen, niet na het vaderland soude willen afssenden etc., soo is daervan alsdoen geëyscht copye en voorts op heden by extraordinary vergaderingh goetgevonden en dienstigh geaght, alle de documenten, wegens d'onbequaemheyt en insufficienze van geciteerde bodem ingekomen, en wyders hoedanigh daeromtrent zy gehandelt, by den anderen in het resolutieboek te laten inschryven, opdat d'E. Comp^e. daervan in 't vaderlandt daer het soude mogen vereysschen altyt moghte wesen gedient, gelyck by gemelte resolutieboek onder den dagh van heden in 't breede dan zy te sien.

50 d^e. Niet notabels passeerende.

Dese maent zyn alhier van diverse om- en afgelegen plaetsen aengekomen 65 diverse vaertuygen, samen bemand met 298 coppen en alhier ter marct aengebraght hebbende de onderstaende crameryen, leefstoghten etc., namentlycq:

2 van Padangh met 21 man, 40 corgie fyne matten en 7500 stux oude clappus;
2 stux vaertuygen, die transportere.

- 2 stux vaertuygen per transport.
- 3 van Dermeyoe met 14 man en $5\frac{1}{2}$ lasten rys;
- 12 van Cheribon met 48 mannen, 600 stux gedrooghde visch bagger, 28 p^l. gedrooghde pienangh, 8 potten olie, 1200 stux visch pada, 6 canassers gedrooghde zapzap, 7 picols capock, 8 corffjens ayuin, 207 canassers swarte zuycker, 70 huyden zoolleer, 5 picols ayuin, $3\frac{1}{8}$ lasten swarte boontjes, 5100 stux dammers, $1\frac{1}{2}$ lasten zagou, 10 bossen Chinees offerpapier, $1\frac{1}{4}$ p^l. anys, 500 stux rysmantjes, 600 bossen ayuin en 700 bossen zuycker gadja;
- 10 van Tagal met 45 coppen, 25 lasten rys, 6 stux koebeesten, 10 kanassars swarte zuycker, 4 potten oly, 17200 bossen zuycker zumbar en 600 bossen pady;
- 4 van Bantam met 16 man, 2000 stux potten en pannen, 2000 stux oude clappus, 15000 stux oude pienangh, 300 potten kalck, 100 korffiens lançen ⁽¹⁾, 49 p^l. gielanghs en 7 stux zyde rollen;
- 3 van Packalongen met 12 man, 20 potten oly, 2 lasten rys, 150 stux rys-wannen, 3 picols capock, 12 bossen Chinees offerpapier en 14 picols peper;
- 4 van Serita met 15 man, 6200 stux oude clappus en 80000 stux oude pienangh;
- 1 van Siam met 6 man, 4 lasten rys, 5300 stux gedrooghde visch cabos, 47 potten oly, $1\frac{1}{2}$ lasten groene cadjangh en 1 p^l. nettegaaren;
- 2 van Rambangh met 8 man en 18 stux koebeesten;
- 1 van Japara met 4 man en anders niet;
- 2 van Pamanoe kan met 8 man, 2600 bossen pady en 80 stux balkiens;
- 1 van Barbas met 4 man, 1 last rys en 1600 bossen suyker sombar;
- 1 van Reauw met 7 coppen, 550 stux cadjangs en $1\frac{1}{4}$ lasten sagou;
- 12 van Sammarangh met 48 man, 158 potten oly, 2 picols gedrooghde buffelsvlees, 300 stux gedrooghde visch cabos, $\frac{1}{2}$ aem oly, 8900 bossen goemotstouw, 1 last sout, 150 stux buffelshuyden, 200 stux buffelshoorn, 200 stux rysmantjes, 120 stux planckies, 5 picols capock, 9 stux koebeesten, 1 last rys;
- 1 van Johor met 6 man, 2 lasten sagou, 110 sackjes zagoe wanta, 2000 stux dammers;
- 1 van Siassem met 4 man en $1\frac{3}{4}$ last rys;
- 1 van Palembangh met 12 coppen, 100 bossen cadjangs en 200 bossen rottinghs;
- 1 van Malacca met 8 man en 30 p^l. wax;
- 1 van Grisee met 4 man, $\frac{1}{2}$ last swarte boontjes, 200 stroye sacken en 400 bossen suyker catoepa;
- 1 van Sumor met 4 mannen en 2 lasten rys;
- 1 van Sombar met 4 man en 300 bossen zuycker zomba;
- somma 65 stux vaertuygen, welckers generalen aenbreng alhier heeft bestaen uyt het ondergespecificeerde:

(¹) Zie de noot op blz. 740 van het Dagreg. van 1678.

43 corgie fyne matten;
 15500 stux oude clappus;
 40 $\frac{1}{4}$ lasten rys;
 600 stux gedrooghde visch bagger;
 28 picols gedrooghde pienangh;
 237 potten oly;
 $\frac{1}{2}$ aem d°;
 12000 stux visch pada;
 6 canassers gedrooghde zapzap;
 15 p^u. capock;
 8 corffjens ayuin;
 217 canassers swarte zuycker;
 70 stux huyden zoolleer;
 3 picols ayuin;
 4 $\frac{3}{8}$ lasten swarte boontjes;
 7100 stux dammers;
 4 $\frac{3}{4}$ lasten sagou;
 22 bossen Chinees offerpapier;
 1 $\frac{1}{4}$ picol annys;
 700 stux rysmantjes;
 600 bossen ayuin;
 8900 bossen goemotstouw;
 1 last sout;
 120 stux kistplankjes;
 110 sackjes zagoe manta;

100 bossen cadjanghs;
 200 bossen rottanghs;
 50 picol wax;
 200 stux stroye sacken;
 700 bossen zuycker gadia;
 35 stux koebeesten;
 22200 bossen zuycker sombar;
 3200 bossen pady;
 2000 stux potten en pannen;
 95000 stux oude pienangh;
 500 potten calck;
 100 corffjens lancen (1);
 49 p^u. gielangs;
 7 p^u. zyde rollen;
 150 stux ryswannen;
 14 picols peper;
 3600 stux gedrooghde visch cabos;
 1 $\frac{1}{2}$ lasten groene cadjaugh;
 1 picol nettegaaren;
 80 stux balckjens;
 550 stux cadjanghs;
 2 picol gedrooghde buffelsvlees;
 150 d°. huyden;
 200 stux d°. hoorns.

Daerentegen weder vanhier naer diverse plaetzen syn vertroocken mede een getal van 65 stux vaertuygen, die vanhier hebben vervoert een bedragen van 16610 rd^a in verscheyde coopmanschappen en waeren, als te weten:

- 18 naer de cust van Java met 756 rd^a aen gezorteerde cleeden, 518 aen verscheyde drancken, 15 azyn, 80 contanten, 191 diverse porçeyleynen, 100 Chinees goudtraet, 22 out coper, 240 wax, 2000 amphioen, 12 copere theketels, 20 laxa, 10 leer en 20 rd^a aen Bengaelze boter;
- 5 naer Cheribon met 250 rd^a aen amphioen en 320 aen diverse cleeden;
- 2 naer Baly met 116 rd^a aen porçeyleyn, 20 comyn, 63 out yser en 15 rd^a aen soethout;
- 8 naer Sammarangh met 4050 rd^a aen amphioen, 15 cleene handquitazols, 50 benjuin, 25 stockzuycker, 470 verscheyde cleeden, 880 wax, 100 Japans goudtraet, 22 ysere pannen, 42 porçeyleyn en 12 rd^a aen out yser;
- 1 naer Reauw met 40 rd^a aen cleeden;
- 7 naer Indermayoe met 340 rd^a aen gesorteerde cleeden;
- 41 vaertuygen, die transporteere.

(1) Er staat: *lanoen*.

41 vaertuygen per transport.

7 naer Tagal met 938 rd^a aen amphioen, 250 cleeden gesorteert, 9 out yser, 45 d^o. coper, 6 porceleyn, 50 contant en 12 rd^a aen aracq;

5 naer Sourabaya met 245 rd^a aen gesorteerde cleeden en 16 rd^a aen Souratze seep;

3 naer Grisse met 875 rd^a aen amphioen, 100 aen Chinees goudtraet, 20 Chinees offerlight, 200 diverse cleeden, 15 hantquitasols, 10 Engels papier en 100 rd^a aen wax;

3 naer Japara met 1425 rd^a aen amphioen, 50 cleeden en 6 rd^a aen comyn;

3 naer Packalonge met 90 rd^a aen cleede, 725 amphioen, 15 oud yser en 10 rd^a aen porceleyn;

1 naer Barbas met 50 rd^a aen cleeden;

1 naer Johor met 50 rd^a aen diverse cleeden;

1 naer Soumor met 50 rd^a aen verscheyde cleeden;

1 naer Malacca met 300 rd^a aen contanten;

1 naer Siam met 150 rd^a aen contante spetie;

somma 65 stux vaertuygen, welckers generalen affvoer vanhier heeft bestaen in de ondergespecificeerde goederen, namentlycq:

2660 rd ^a aen diverse gesorteerde cleeden;	1220 rd ^a d ^o . wax;
775 — aen gezorteerde drancken;	26 — comyn;
5 — azyn;	99 — out yser;
580 — contanten;	15 — soethout;
365 — diverse porceleynen;	50 — cleene quitazols;
300 — verscheyde goudtraet;	50 — aen benjuin;
67 — out koper;	25 — aen stockzuycker;
10265 — amphioen;	22 — diverse ysere pannen;
12 — copere theketels;	16 — Souratze zeep;
20 — laxa;	20 — Chinees offerlicht en
10 — leer;	10 — aen Engels papier;
20 — Bengaelze boter;	somma 16610 rycxdaelders.

Volgens opgeven der dootgravers zyn alhier onder de Christenen en sooverre er aenteekeninge van wert gehouden gedurende dese maend overleden ende ter aerde gebraght:

55 Comp^a dienaren;

3 Nederlandze burgers;

2 d^o. vrouwen;

6 d^o. kinderen;

7 inlandze burgers;

5 d^o. vrouwen;

9 d^o. kinderen;

somma 87 perzoonen.

Daerentegen zyn in de Christelycke gemeynte deser stede gedoopt:

	14 in de Nederlandze,
	58 in de Portugeeze off inlandze en
	8 in de Maleytze kerck;
somma.....	60 kinderen.

Ende zyn ook staende deselve tyt in de gemelte kercken getrouwt:

	4 Comp ^s dienaren;
	4 Nederlandze burgers;
	5 Mardyckers off inlandze burgers en
	3 slaaven;
somma.....	16 paaren.

Door de baljuw en lantdrosten zyn dese maendt April met gecommiteerdens uyt het Collegie van Heeren Schepenen gevisiteert de doode lycken van d'onderstaende perzoonen, namentlyck:

Amom van Bantam, huysvrouw van Soeta Javaen, aghter het oude Chineze kerkhoff vermoort;

idem Bappa Tenga van Saleyer, in de thuyen van den Chinees Litsoeko vermoort.

Mey Anno 1679.

Primo Mey. Des morgens al vroegh verschynt by Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens seker Moors ingeseten deser stede, rapporterende dat ses zyner slaven, nu ses daagen voorleden vanhier vertrocken, met de houtkapperye op het eyland de Cleene Combuys besigh zynde, geweldelyk door de Bantammers gevat en na Bantam vervoert waaren, alwaer zy hun vooralsnogh bevonden, versockende gemelte Moor, dat hem de behulpzame handt mochte werden geboden om dese zyn lyfleygenen door 't een off 't ander middel weder te mogen krygen.

Des morgens comen alhier onder geleyde van ⁽¹⁾ een goet aental der voornaemste onser Batavize ingeseten Javanen binnen het casteel te verschynen, wonende ten platten lande buyten dese stadt, dewelcke dan volgens het concept, al een wyl voorleden genomen, om hun in compagnien ider van 100 coppen te verdeelen, staen verdeelt te werden onder alsulke compagnien en haer eygen officieren, gelyck hieraghter op zyn tyt breeder sal wesen te sien, zynde deselve, een verthooningh gedaen hebbende, nae een weynigh vertoevens weder vertrocken en na haer landeryen en woonplaetzen gekeert.

Heden nademiddagh extraordinary vergaderingh belegt zynde, is berakende Comp^s saeken en negotie op Cormandel mitsgaders wegens het quade comportement der Wannias in 't coninkryck van Jaffanapatnam op het eylant Ceylon alsulx geresolveert als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy te lesen.

2 d^e. Het kint van den Ternaetzen Prinçe Djou Rotterdam op den 24^e der jonghst afgeweken maent Maert besneden en op gisteren overleden zynde, soo wert het op heden nademiddagh omtrent de clocke 4 uyren op de Mahomethaenze wyse begraven bewesten het casteel en de stadt, aen de zeekant op het landt van den Ed. Heere Directeur Generael Cornelis Speelman, zynde den luytenant deses casteels Martinus van Ingen met 40 militairen medegeweest, door dewelcke drie chergies wierden gedaen en middelerwyle daerop volgens gegeve ordre ook van de punt Groeningen 7 canonschoten.

⁽¹⁾ Hier vertoont het H.S. eene open ruimte waar een of meer namen hadden moeten worden ingevuld.

3 d^r. Des morgens vroegh vertrecken vanhier de schepen Europa en Ternaten over Tricoenmale en Nagapatnam voor de eerste besendinge deses jaers na Cormandel, medenemende vyff brieven, door Haer Ed. d'eerste aen den commandeur Joan Blommert tot Batticaloa off Tricoenmale, de tweede aen de Heer Extraordinary Raet en Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge tot Colombo, de derde aen den oppercoopman Pieter Vorwer tot Nagapatnam, de vierde aen de opperhooffden der Cormandelze zuydercomtoiren Tegene- en Sadraspatnam ende de vyfde aen d'Heer Gouverneur Jaques Caulier en raet tot Paliacatta geschreven, zynde alle op gisteren geteekent en yder in 't bysonder van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek in 't breede zy te sien, wesende wyders gemelte 2 bodems beladen met de volgende coopmanschappen etc. voor 'tgouvernement van Cormandel, bezyden ook nogh apart party speceryen etc. voor den handel op Nagapatnam, als te weten:

in 't schip Europa voor Cormandel:

172846 guldens aen divers gout;
 60000 guldens in Japanze goude coubangs;
 182000 ₧ Japans staelfcoper;
 30015 ₧ thin;
 6000 ₧ rompen;
 15005 ₧ garioffelnagelen, tesamen beloopende. / 346561 : 14 : 14.

In 't schip Ternaten voor Cormandel:

219210 guldens in Japanze goude coebanghs;
 182125 ₧ Japans staelfcoper;
 30010 ₧ Chiams thin;
 6025 ₧ rompen;
 15255 ₧ garioffelnagelen;
 6 leggers zeck, Spaenze en France wyn;
 2 vaaten mom;
 2 vaaten booter;
 2 halve amen olyvenoly, tesamen met den anderen
 bedragende. * 335421 : 16 : 10.
 Sulx bedraecht het affgescheepte voor Cormandel / 681983 : 11 : 8.

Item nogh in Europa voor Nagapatnam:

20020 ₧ Siamzen thin;
 20000 ₧ spialter;
 20015 ₧ sandelhout;
 2025 ₧ garioffelnagelen;
 1500 ₧ rompen;
 1531 ₧ fermilioen, kostende. * 23702 : 17 : 15.
 Bedragende alsoo gesamentlyck een capitaal van / 705686 : 9 : 3.

Met geciteerde bodems is mede nogh affgegaen een klein brieffken, door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael aen den Deenzen gouverneur Sigwert Adelaer tot Trangebare op Cormandel geschreven in antwoord van zyn brieffje, gedateert 31^e October, op den 26 December des voorleden jaers alhier ontfangen en op denselven datum in 't daghregister geïnserieert, bevattende een losse en ongefondeerde beschuldighingh tegen den vice-commandeur Pieter Martense Wiltvank, evenoff door zyn toedoen en volck anno voorleden op Cormandel een Deenze chaloup soude wesen affgelopen, ende waervan den voorsz. E. Wiltvanck door de fiscael van India M^r. Gualter Zeeman uyt ordre van de Hooge Regeringe aengesproken wesende, sigh voor den Agtbaren Raet van Justitie geheel onschuldigh heeft gethoont, van 't welcke de documenten en bewysen om gemelte gouverneur Adelaer syn dwalinge en faelgreep, in de beschuldighingh begaen, te doen sien, nu ook overgesonden werden, luydende wyders het brieffken aldus:

d'Heere Gouverneur Sigwert Adelaer, gebiedende wegen
Zyn Coninklycke Mayesteyt van Deenmarcken, Noorwegen etc.
het casteel en de stadt Trancquebare en de Deenze natie in India.

Ed^e. Manhafte Seer Genereuse Heer.

Met een vaertuygh, den 26 December des voorleden jaers alhier aengekomen, hebbe ick wel ontfangen UEd. brieff, gedateert 31^e October jongstleden, uyt het fort Dansburgh geschreven, waerin UEd. soo formele klaghten doet over den perzoon van capiteyn Pieter Wiltvanck, en dat hy een uwer chaloupen soude hebben affgelopen ofte door zyn roeyers doen affloopen van de chaloup van 't schip Middelburgh, en welcke actie UEd. noemt een schelmstuck ende begerende van ons reparatie ende vergoedingh van schade etc.

Wy hebben onsen fiscael van India expres gelast, denselven Wiltvank voor den Raet van Justitie alhier te betrecken om dese grove beschuldige te verantwoorden, waertegen sigh den opgemelten Wiltvanck sodanigh heeft verantwoordt als UEd. by de nevensgaende stucken, bewysen ende het appointement van den Agtbaren Raet van Justitie magh blycken, waeraen wy willen vertrouwen dat UEd. sal nemen contentement.

Desen tot geen ander eynde, bevele UEd. na onse cordiale groete in Godes bescherminge, verblyvende

(Onder stontt:)

Mynheer

UE. dienstwilligen vrient en dienaar

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stontt:)

In 't Casteel Batavia desen 3^e Mey 1679.

Voor de middagh schryven Haer Ed. een brieff aen d'Heer Extraordinary Raet en Gouverneur Jacob Jorisen Pitz mitsgaders den raet tot Malacca, dubbelt affgaende, 'teen per burgerchaloup en 'tander met een Chinees vaertuygh, van alsulken inhoud als by het uytgaende brieffboek onder dato deses omstandigh kan werden gesien, en onder anderen in sigh behelsende een heylsame waerschouwinge om voor de Bantamze rovers Pangeran Aria Souria en Ratou Bagus Abdul Cadir, in 't begin van de voorleden maent April van Bantam na Andragiry en d'omgelegen plaetzen omtrent het Malaxe vaerwater ten rooff uytgesonden, wel op hoede te zyn etc.

4 d°. Des morgens al vroegh gaet Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, verselt met d'Heer Extraordinary Raet Willem van Outhoorn, den equipagiemeester Jacob Geus, d'E. secretaris Joan van Hoorn en den fabryck Adriaen de Leeuw, met de schepen Europa en Ternate voormelt, die nu haer anckers eerst lighten, na het eylant Onrust en meteenen ook niet verre vandaer na 'teylant Purmerent, buyten dese rheede terzyde Onrust gelegen, om de ciuitatie en bequaemheyt van 't selve eens te visiteren en te sien, off daerop na 't project van Heeren Schepenen bequaemlyck het lazarus huys deser stede, jegenwoordigh staende op de vaert Anckee, overgebracht soude konnen werden, komende hooghgedaghte Zyn Ed^e, de meergemelte 2 schepen haer affscheyt hebbende gegeven, des namiddaghs met de groote zeylchaloup weder aen lant, zynde 't jaghje Voorhout en nogh 1 à 2 chaloupen tot securiteyt in dese rooftyt der Bantamze schelmen mede onderzeyl en soo verre geweest.

5 d°. Even over de middagh gewert ons alhier een kleen brieffken, door den resident Willem Caaff op gisteren uyt Bantam aen d'E. sabandar en licentmeester Ockerse geschreven, eenlyck tot bekendmakinge van de affgryselijke moort, door den Bantamzen Pangeran Aria Souria en den Ratou Bagus Abdul Cadir, van dewelcke hiereven boven is gesproken, in de voorleden maent by naght aen de residenten in 's Comp^s weerloose logie op Andragiry begaen, en weghroovende alle Comp^s goederen, met dewelcke zy op eergisteren weder tot Bantam geretourneert waaren, hebbende, soo het schynt, voordat ze d'onse van 't leven hadden konnen berooven, noghal een wackere tegenstandt ontmoet, gemerckt zy vyff dooden en 14 gequesten becomen hadden, ende om nu dit snoode faict eenighzints te verbloemen, evenoff het sonder kennisse van de Bantamze hoven was begaen, soo hadt den jongen Sulthan geciteerde moordenaers met al haer volckje in versekeringe doen nemen, sonder dat men wist off raden konde hoedanigh verder met deselve gehandelt soude werden.

6 d°. Even na de middagh wert alhier per Javaans vaertuygh een missive aengebracht, eergisterenavondt uyt Bantam ⁽¹⁾ aen Haer Ed^e geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

den jongen Sulthan met zyn nieuwgetrouwde Maccassarze Coninginne weder van Turtiassa op Bantam geretourneert wesende, had hy resident deselve, om niet minder als de andere vremde natien te schynen, een geschenckje gedaen ten bedrage van 40 ryxdaelders;

(1) Het marginaal extract noemt deze missive een *nader schryven van den resident Caaff*.

gemelte Vorst had Sr. Caaff door een zyner hofdiensers laten aenseggen, dat zyn vader hem hadde geboden gemelte resident bekend te maeken, dat eenige Batavische inwoonderen hun bewesten de rivier van Tangarangh hadden ternedergeslagen onder de Bantamze jurisdictie, versoekende dat men hetselve Haer Ed^e. wilde bekendmaeken, opdat ordre moght werden gestelt deselve weder vandaer quamen op te breken en binnen de Jaccatraze limiten gaen wonen, opdat in toecomende dierwegen geen onlusten moghten comen te ontstaen;

wegens den moort, door de Bantammers op Andrigiry gepleeght, had den resident Caaff nogh nader bericht erlanght, zynde deselve volgens het seggen der Javanen volvoert des naghts tusschen den 19 en 20^e der jonghst affgeweken maent April weynigh voor den morgenstondt, nadat ze aldaer 3 daagen hadden gelegen sonder kans te sien, mits de sterke waght die d'onse houdende waaren, haer goddeloos voornemen uyt te voeren, om hetwelcke dan eghter te werk te leggen soo gelieten zy haer des avonds tevooren off ze weder nae Bantam wilde vertrecken, dryvende tot dien eynde met haer drie vaertuygen de rivier weder aff uyt het gesicht van de logie, en quamen, toen het meeste van de naght gepasseert was, even voor het aenbreken des dageraets weder terugh, vallende ten eersten op de logie aen, dootslaende al wat ze konde begaen, hebbende, soo sy selver gisten, 17 Nederlanders en eenige inlanders om 't leven gebraght, nadat deselve maer sooveel tyt hadden gehadt om op haer twee chergies met musquetten te doen, waerdoor er 8 Bantammers sneuvelde en 14 gequest wierden; de goederen, die se uyt de logie hadden gerooft, bestonden in 7 à 8 packen diverse cleeden, voorts eenige andere goederen van minder belangh, die gesamentlycq soudren bedragen ongevaer 5000 rd^s, wesende onder deselve ook eenige gemaekte cleederen, een geborduurde draegbant etc., die se al aen de Engelsen te koop hadden geveylt, dogh hadt den jongen Coninck, gelyck boven geseght, meer geciteerde 2 moordenaers met al haer volck doen ontwapenen en in heghtenisse stellen mitsgaders dit vervloeklyck schelmstuck syn vader met een briefken aengekundight, sonder dat men tot nogh hadde gehoort hoedanigh dese schelmze moordenaers wyders gehandelt soude werden, 't geen misschien soo quaet niet wesen soude, gemerct zy met voorweten en licentie van den ouden en jongen Conink uytgesonden waaren geweest, dat hierdoor nogh temeer bewaerheyt wiert, omdat den ouden Conincq de vaertuygen, die hy (gelyck by het jonghste Bantams schryven zy geseght) hadde gelast dat Pangeran Kiedol na de Straet van Malacca soude affsenden om de moordenaers weder thuis te roepen, naderhandt in plaets van sulx heymelycq na Cheribon gesonden hadde;

d'Engelze chaloup, onlangs met verscheyde cleeden en amphioen over Cheribon etc. na Java's Oostcust vertrocken, was weder vruchteloos met al het goetje terughgekommen, hebbende d'Engelse op Samarangh volgens haer voorgeven verstaen, dat onse maght, op Selimby op de pas na de Mattaram leggende, bestaende uyt 50 mannen, door het volck van Troena Jaja dootgeslagen zoude zyn, dogh dat de vyanden mede een goet deel volck verloren soude hebben en wyders dat Troena Jaja, geconjungeert met Gillisson, met een groote maght na Samarangh, Japara etc. aencomende was, en waerom d'onse te dier plaetse alomme besigh waaren hun

te verstercken, dat meer na een Engels verkeert opgeven als de waerheyt gelykt, soo wy hopen;

de Bantamze rovers, Bougisen, Maccassaaren etc., sigh een tyt langh op Sammadangh onthouden hebbende, onthielden hun jegenwoordigh voor 't meerendeele onder het gebiet van Cheribon tot ongemeenen grooten overlast en schade van die inwoonderen, die in drie maenden na den anderen geen marct off basaar hadden durven houden uyt vreesse van door haer geplundert te werden, en had den Coninck tot Bantam middelerwyle op het versoeck van den jongen Coninck, syn zoon, het bevel, bevorens den Pangeran Aria Souria de Wangsa, toen hy na Cheribon vertrocq, gegeven, namentlycq om den jonghsten Cheribonzen Prince, indien hy eenige sporingh maekte na Bantam te vertrecken, van 't leven te berooven, herroepen en geordonneert deselve Pangeran eghter in sulcken gevalle ongemoeyt en buyten alle bewint op Cheribon te laten, leggende middelerwyle het voornemen der Bantammers, om voortaan ymandt van haarentwegen aldaer met eenigh gevolgh te laten resideren om op het gedoente der drie gebroeders gedurighlyck te waeken en altyt by eenigh voorval omtrent het werk te zyn.

In 't vallen van den avondt comt alhier van Japara te retorneren het fluytschip den Hasenbergh, medebrenghende een missive, door den oppercoopman Cornelis Bartelsen Marchier mitsgaders den raet in dato 27^e der jonghst afgeweken maent April aen Haer Ed. geschreven, eenlyck bevattende 't geen hieronder kortelyck uytgedrukt zy:

de chaloup de Kalckoen was behouden op Japara aengekomen en na ontlossinge volgens ordre weder na Sourabaya voortgesonden;

't was d'E. Bartelsen en raet sooveel niet als de residenten tot Rembangh te imputeren, dat Haer Ed. in 't schryven wegens den Hasenbergh waaren geabuseert, en dierhalven versoght men hetselve ten goede moghte werden genomen, zynde middelerwyle door de Heere Admiraal Hurdt ten reguarde van 't zout voor de Oosterze provintien gesorght en het jaghje de Javaanze Bode van voor Sourabaya met 25 lasten derwärts gesonden;

voor Tegal was uyt de ladinge van de chaloup de Calckoen gelicht ses packen cleeden en 2 packen amphioen en op Samarangh van 't eerste 17 en van 't andere 10 packen, tesamen costende f 7612:8:2;

op Samarangh stontt het middelerwyle alles wel en was het veroverde Cadieryze canon, bestaende uyt 35 stucken, aldaer behouden aengekomen en daer mede van Bantam verschenen twee handelchaloupen, 't een een Deen en 't ander een Engelsman met diverse cleeden;

de fluyt den Hasenbergh, middelerwyle een togt na Sourabaya hebbende gedaen, was weder vandaer terughgekomen met 116 sieken en impotente perzoonen uyt ons leger, die nu na Batavia overvoeren;

de bethilles Tarnatanes, die op Samarangh niet wel te verkoopen waren, had men op Japara ontboden;

den rover Namroeth was, na men rughte, met 10000 mannen afgecomen en hadt den mantry Tanaroego, mede 10000 man sterk, op de vlucht gedreven en

voorts de negoryen Lavian, Lagondeer etc. in kolen geleght, zynde voorgemelte Taneroega na Ambo geretireert om aldaer den manhaften capitain Sloot tot zyn hulpe aff te waghten, die ook met de Bougisen, ongevaer 150 sterck, derwarts stondt te gaen om dese Mamaroeth, in de Tagalze en Indermayoeze schriften veeltyts Namroeth genaemt, weder terugh te dryven en aen te tasten en 't lant voor verder inbreucke te bevreyden, dat ten hoogsten nootzaekelyck was;

volgens de lyste wegens het veroverde Cadirye canon mosten er in effecte wesen 41 stucken, en na het bericht dat men becomen hadde waaren maer 36 op Samarangh gebracht;

van Pangiran Pugar had men niet anders gehoord als dat hy in de Mattaram besigh soude zyn alle het volck uyt het landschap Baggaleen te versamelen, om deselve tot adsistentie van zyn broeder den Sousouhoenangh aff te zenden;

van de 116 impotenten, van Sourabaya gecomen, waren 13 personen overleden en had men van d'andere, die weder tamelyck gereconvaliseert waren, 58 mannen op Japara gelicht en weder eenige sieken uyt het Japaarze guarnisoen in plaets gescheept, soodat nu nogh met meergenoemde bodem overgingen 84 impotente perzoonen nevens ook den jongen Jan Yoe, op Tegal het dieffstal in Comp^s residentie hebbende gepleeght, alsmede nogh zyn macker Boudewyn de Kokery om nauwer geëxamineert te werden;

eenige particuliere, van Sourabaya gekomen, hadden weten te relateren dat d'onse daeromtrent twee Madureze vaertuygen vermeerstert en eenige gevangene becomen soude hebben, die wisten te verhalen dat haer meester Troena Jaja sieck en voorts onder zyn volck een groot gebreck van leeftoght was;

den Sousouhoenan had binnen korten tyt de regeringe tot Japara viermalen verandert, 'tgeen onder de inwoonders een groote beroerte veroorsaekte, niet wetende tot wien dat ze hun keeren soudon, en om voorts dan de ongenade van dese off geene partye te ontgaen waaren er seer schielyck meer als de helft van de inhabitanten, die onlanghs soo sterk in getal vermeerdert waaren, weder vandaer verlopen en na andere plaetzen vertrocken, dat waerlyck voor een jammerlycke saeke te houden was;

met d'Hasenbergh meermael genoemt wierden ook na Batavia versonden 25 lasten sout en eenige houtwerken, tesaamen bedragende / 1450:15;

door de residenten tot Rambangh was ook nogh in de fluyt gedaen eenigh hantgeweer, dat ontstelt ofte by haer niet van noden was;

tot de insamelingh van houtwerken sou men alle debvoir aanwenden en middelerwyle een bevindinge van de nu overgaende verwaghten;

hoedanigh de kleeden doorgaens op Japara etc. wierden verkoght, daervan gingh een lyste over, maer was den amphioen al vrywat leegh gedaelt en eenlyck van de beste soort, met de chaloup de Kalckoen ontfangen, thien picols verkoght voor 400 rd^s yder en de sleghte ingedrooghde tot 340 rd^s, maer deselve scheen nu tot sulcken verval geraekt, dat men niet kon adviseren waervoor men die wel quyt soude kunnen raeken, omdat yder even beschroomt was yets van dat goetje te koopen;

d'E. Bartelsen en raet versoghten datter 2 andre bequame adsistenten na Japara gesonden mochten werden;

de 2 Bantamze gepretendeerde handeldvaartuygen hadden sigh mede voor Japara verthoont en waaren weder na een dagh verblyvens onverrichter saeken vandaer vertrocken;

in het toekomende wierden van Batavia eenige musquets, cogels als ander meer versoght, daervan men geheel onvoorsien was.

Tenselven daage is hier nogh per aengetogen fluyt den Hasenbergh neven de Japaarze advysen oock een missive aengebraght, door d'Heer Mayoer Christiaan Poleman mitsgaders den raedt uyt Sourabaya aen Haer Ed. geschreven dato 27 Maert, luydende in substantie aldus:

alhoewel men na het vertrecq van de Heere Admirael Hurt zyn uytterste debvoir had aangewent om den Sousouhoenan en zyne mantrys te bewegen om de langhbelooffde vaertuygen te verschaffen, die ten hooghsten vereyscht wierden om het crygsvolk na Troesangh off een andere plaetze, die men 't bequaemst soude oordeelen de Maccassaaren (die in de landen van Wirazaba nogh lustigh omswurven) te benauwen, op te voeren, soo had men eghter tot nogh toe niets opgedaen, hebbende den Sousouhoenan sigh doorgaens met eenige frivole redenen ontschuldicht en laestelyck, toen de Heer Mayoer Poleman deed versoecken om Zyn Hoogheyt eens by monde te spreken, tot bescheyt gekregen dat hy onpasselyck was, dat de Heer Mayoer voormelt niet meer geliefde te laten vragen om by hem te komen, aengesien hy aenstonds na zyn reconvaescatie selver sigh by de mayoer soude comen vervoege, versoeckende meteenen een à 200 Bougisen om daarmede Djepan, dat seer door de Cadjorangers benardt was, te laten ontsetten, 't geen om het gevaer dat er in wierde voorsien ontseghet en afgeslagen was, sulx men dan tot dusverre toe gansch niet uytgericht hadde als eenelycq de militie in de wapenen te exerçeren ende deselve om veel periculen te ontgaen beknoptelyck by den anderen te trecken, blyvende middelerwyle een beter gelegentheyd affwaghten, dewyle nu tot nogh dogh, vermits den gedurigen regen en d'onbequaemheyd der wegen, niets van belangh ondernomen konde werden, hebbende middelerwyle de timmerluyden ses kloeke gontinghs vaerdigh gekregen, met dewelke men voornemens was het nauw van de Straet Madura onder een goet officier doorgaens te laten bekruysen;

door onse besettelinghe voor Garouda aengehaelt wesende seker gontingh met 1 Maleyer en 6 Bougisen, sonder pas van Bantam gekomen om de rivier van Sedekary in te loopen, had men het vaertuygh met dat er in was, bestaende uyt eenige kleene snuysteringen en weynigh handgeweer, verbeurt verclaert, en op het versoeck van de Bougize hoofden gemelte ses Bougisen aen Aroe Passimpa ende den Maleyer aen den luytenant der Maleyers Intche Bilangh overgegeven, onder bedingh, soo Haer Ed. quamen te oordeelen dat ze meerder straffe hadden verdient, in sulcken gevalle eenyder de zyne sonder tegenspreken weder in handen van de Comp^s soude hebben te stellen, om dan voorts met deselve na behooren geprocedeert te werden;

seker François Rodrigo uyt Nova Spanje, ongevaer drie jaren geleden van 't eyland Madura (alwaer hy van Batavia ter negotie gekomen was) geweldelycq

door de Maccassaaren aengehaelt en na Cappar vervoert zynde ende sigh nu vandaer met een canoa weghgemaekt en by d'onse begeven hebbende, wist te relateren, dat Crain Gillisson ongeveer by sigh soude hebben een magt van 4000 mannen die bequaem soude wesen de wapenen te kunnen dragen, voorts 7 stucken groff canon, ongevaer 300 bassen en omtrent 1300 musquetten en snaphanen, latende dagelyx niet nae de gebuurlanden van Cappar jammerlycq te plagen en uyt deselve veel menschen te rooven, die se aen de Bantammers als slaven verkoghten, traghtende middelerwyle ook de daer by ons zynde Bougise hoofden door verscheide middelen tot affval te bewegen en op haare zyde te trekken, hebbende ook opnieuw weder een verbondt gemaekt met den rebel Troena Jaja, die sigh voor tegenwoordigh nogh met een troepje van maer 500 mannen in het district van Malam onthielt, en lagh tegenwoordigh tot Cappar in negotie den Maleyer Intche Poengnoe met 16 coppen, tot Bantam thuyshoorende, die men op zyn wedercomste omtrent Garouda soude trachten te attrapperen;

d'Heer Mayor Poleman had eens een springtoghje na' Grissee gedaen en aldaer op alles goede ordre gestelt, den vaendrigh gelast hebbende alle de vaertuygen aldaer aankomende nauwkeurigh te visiteren ende daarvan dan aenstonds rapport te doen, omdat de kennisse van de affgaende en aencomende vaertuygen te stade konde comen, en omdat de provisie van rys voor den treyn vrywat vermindert was had men aldaer 33 lasten van dat graen ingekoght tegen 30 rd^e yder;

de siekte en sterfte scheen alsnogh onder de militairen niet aff te nemen, hebbende sigh onder inlanders, Balyers, Maleyers mede een quade siekte beginnen te openbaaren, om dewelcke te ontgaen, soo wiert d'Heer Mayoor Poleman dagelyx lastighgevallen door dat volckje om hun vertreck na Batavia, tot hetwelcke men niet durffde treden sonder alvorens met Haer Ed. nader ordre te wesen voorsien;

met de fluyt den Hasenbergh waaren van Japara op Sourabaya overgekomen 24 Amboinesen op hope dat ze aldaer gelegentheyt soude hebben aengetroffen na Amboina te kunnen overvaaren, 't geen mits de schepen Geelen Beer en Spanbroek de reyse reghtdoor genomen hadden was misluckt, en waerom men deselve dan weder geweer gegeven en by den capiteyn Noesaniwa bestelt hadde; soo was oock Sourabaya voorbygelopen de fluyt Wimmenum, die men vermeynt hadde dat daer aengegiert soude hebben;

het treynshospitaal met het vertrecq van den Hasenbergh nu meest van sieken ontledicht zynde, sou men hetselve nu voort van landt overbrengen op het schip 't Wapen van Outshoorn tot soolange men met een beter en accomodabeler bodem soude wesen voorsien, als zynde deselve vol veelerley ongedierte en voornamentlyck witte mieren, die onlanghs op sekeren nacht twee leggers sodanigh hadden gehavent dat den dranck daer ten meerendeele uytgelopen was, en had men becommeringe dat ze de packen ook wel moghten comen aen te tasten, en waerom na het jaght de Flaman wierde verlanght om tot een packhuys-magazyn en hospitaal te mogen dienen;

soodra den ondercoopman Justinus van Wyck van de trainsboeken transport soude hebben gedaen aen den boekhouder Gysbert Hoppesteyn, souw men denselven

na Battavia largeren, versoeckende middelerwyle voor den treyn met eenige bequame adsisistenten te mogen werden versorcht;

op Sourabaya waaren op wissel in Comp^s cassa getelt 1050 rd^s, die men versocht dat op Batavia weder behoorlycq uytgekeert mochten werden;

Comp^s zegel, onder d'Heer Admiraal Anthonio Hurdt verbleven, versogt men dat weder terugh derwärts gesonden moght werden;

van Grissé waaren drie gevange Javanen, op 't eyland Madura tot Sotia thuyshoorende, overgesonden, dewelcke na ondervraginge hadden weten te verhaalen dat de Maduresen Arosbaya, Samanap, Sotia, Quanjér, Sampan en Sampa versterkt hadden, dogh dat alle die plaetzen maer met weynich ⁽¹⁾ volck wierden bewaert, omdat de inwoonders door de straffe en quade regeringe van Wangsa Danoe en Singa Padoe, jegenwoordigh aldaer het hoogste gesagh bekleedende, ten meerendeele in 't bosch en op de bergen gelooopen waaren, sustinerende zy gevangens, soodra d'E. Comp^s. sigh aldaer quam te verthoonen, dat d'inwoonders den Sousouhoenan aenstonts soudén komen toe te vallen en dat te eerder, dewyle bovengeciteerde bevelhebbers niet meer als maer 200 mannen van wapenen by haer hadde en eenyder genoeghaem bekent was dat haer meester Troena Jaja sigh op Malam onthielt, van alles onvoorsien en met een groot verloop en sterfte onder zyn volck; dogh had men dit verhael soowat met discretie aengenomen en wyders geciteerde drie perzoonen aen Pangiran Madura, anders Sacra Ingrat, overgegeven;

aengesien de schepen, jonghst na Amboina vertrocken, de fluyt den Hasenbergh daer in 't vaerwater hadden misgezeylt, soo had men nu ter ordre van d'Heer Admiraal Hurdt met een soutladinge uyt den treyn na Amboina en Banda affgesteken het jaghje de Javaanze Boode;

Pangiran Sacra Ningrat en Tommagon Jaje Lalane hadden d'Heer Mayoor Poleman sekerlyck verhaelt, hoedat ze door een vertrouwt perzoon, van Grisseecommen, waaren berigt dat den Panambahan Maes Giery van die van Madura een swart paert tot geschenck gekregen hadde, dat de sourouans dagelyx over en weder derwärts gingen en dat het voornemen van gemelte Panambahan Giery (uytterlyk een geestelyk leven voerende) soude wesen, met de Maduresen aen te spannen, en soodra de Heer Mayoor met onse maght maer van Sourabaya vertrocken soude zyn, op die plaetze aen te vallen en alles te verdestrueren, 't geen wel niet geheel buyten de waerheyt gehouden wiert, maer eghter, aenmerkende hetgeene gemelte Pangiran Ningrat op de afvraginge, die hem door den trainmeester van Vliet wierde gedaen, namentlyck waerom zy alle en ook selfs den Sousouhoenan haer saeken zoo weynigh ter harten trocken en alles lieten dryven, met tranen op de wangen hadde geantwoort dat den Sousouhoenan sigh gansch met de regeringe niet meer wilde bemoeien, dat hy het alles aen hem hadde overgegeven, dat hy sigh derhalven ongemeen benauwt en benardt vondt, dat het geheele landt vol vyanden was ende hy seer becommert en bevreest voor het quaet dat hier door den Javaanzen heyligh Panambahan Maes Giery beschoren wiert, soo soude men

(1) Dit door den zin vereischte *weynich* heb ik ingelascht.

schier oordeelen dat dit alles by hem maer verciert en versonnen was om d'E. Heer Mayoor van den optocht na Cappar te diverteren, voor hetwelcke zy alle met een heftige vrees beseten waaren, sidderende wanneer se daarvan maer hoorden spreken, alhoewel de uytroyinge en ruine van dese Maccassarze roofvogels van een seer groot belangh geoordeelt moest werden, temeer alle de vyanden, soo bedeckte als openbaare, derwartsover hun oogh daerop houdende waaren;

seker Balyer en Bougis, met den anderen omtrent de haanekamperye questie krygende en beyde hantgemeen werdende, soo was den Balyer ternedergevelt en aenstonds op het gerucht eenige der Balyers uyt hun campon, waeromtrent den manslag was geschiet, voor den dagh comende, waaren de Bougisen aen 't retireren geraekt, blyvende Arou Maroewangi by den capteyn der Balyers Pangokirangh, (die buytengecomen was om het tumult te stillen) staen, onderwylen dat het gemeene volckje nae haer quartier liepen en aenstonds met geweer buytenquamen, roepende dat geciteerde Arou Maroewangi door de Balyers om den hals gebracht was, 't geen haer mackers mede gaende maekte en op de been deedt comen, verdeelende hun alsoo in twee troepen en quamen dusdanigh van beyde zyde op het Balyze quartier aentrecken, dogh de eene troep, siende dat Arou Maroewangi nogh in 't leven was en door geciteerde capitain Pangokirangh tot buyten de pagger wiert geconduiseert, soo was deselve weder terughgekeert, maer die van de andere zyde soo heftelycq op gemelte quartier aengevallen, datter aenstonds 4 Balyers en 2 Javaanze vrouwen om 't leven raekten en voorts 13 andere swaerlyck gewondt wierden, berovende wyders het quartier onder capiteyn Tiben van alles datter in was, tot potten en pannen incluys, hebbende in dese actie niet meer als een doode en 3 gequesten becomen, zynde dit werkje soo spoedigh beschickt, dat de Heer Mayoor daarvan geen kennisse kreegh dan te laet, en scheen het zyn E. toe evenoff het werck door de Bougisen à dessain waare aengericht om de Balyers een goeden buyt te ontsetten, want het anders niet wel mogelyck konde zyn in sulcken korten stondt met sooveel gewapent volck voor den dagh te comen, zynde middelerwyle door d'Heer Mayoor geen moeyte gespaert om het voorschreven verschil wegh te nemen en by te leggen, en om haer het middel te benemen weder soo lichtelyck aen malkander te comen, had men het Balyze quartier by het Nederlandze doen overbrengen om gedurigh onder 't oogh te zyn, en beyde partyen op het alderernstighste vermaent, malkanderen onbeledight te laten, dat ze beyde belooft hadden te sullen nakomen, mitsgaders de Bougisen gerecommandeert, hetgene zy de Balyers hadden afgeplundert behoorycq te restitueren, tot hetwelcke de bevelhebberen haer debvoir schenen te willen besteden, wesende haer bovendien nogh gelast den Bougys, die de eerste manslagh had begaen en waerdoor dit ongeval was ontstaen, in hegthenisse te nemen om na Haer Ed. ordre mede gehandelt te werden, aen dewelke de verdere saeke wierde gedefereert, omdat men sigh niet gequalificeert vond ginder daeromtrent anders te procederen:

van den luytenant Willem van Buytegem beright hebbende gekregen dat tot Banjeranjer een Bantams vaertuygh in negotie lagh, had men gemelte luytenant een gontingh toegesonden, met bevel om den annachoda inderminne na Sourabaya

te nodigen, dogh dat affslaende en eenige offensie gebruyckende, dat men dan 't selve vaertuygh geweldelyck onder Comp^s macht soude trachten te brengen; dogh men maekte staet, dat hetselve al weder voor zyn comste vandaer vertrocken souw zyn;

nu wiert na Batavia gesonden eenigh onbruyckbaer geweer, dat in den train niet konde werden gerepareert etc.

Desen avondt is hier ook nogh uyt Bengale comen te verschynen het fluytschip Oosterblocker, tegelyck met het jacht Odyck herwards gestevent, medebrengeende een missive, door d'Heer Directeur Jacob Verburgh mitsgaders den raet in dato 20^e der maent February aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, van alsulcken inhoud als by het aencomende briefboek onder dat quartier nader kan werden gesien, in sigh niets bevattende nodigh in desen te insereren, zynde wyders gemelte fluyt beladen met:

... (1) baalen rouwe zyde;

17617 R amphioen;

18270 R borax;

408000 R geraffineerde zalpeter;

15 packen diverse cleeden;

15560 R speck;

6528 R boontjes;

en voorts partye touwwerk, tesamen kostende. . . . / 82930 : 6 : 4.

7 d^e. Des morgens al vroegh comt te deser rhee de mede uyt Bengale aen te landen het jacht Odyck, hiereven boven geciteert, met den coopman Zacharias de Huysser, medebrengeende de dubbele missive van den Heer Directeur Jacob Verburgh en raet de dato 20 February, door de fluyt Oosterblocker albereyts overgebraght, ende een ladinge bestaende uyt:

31 baalen diverse rouwe zyde;

340000 R geraffineerde salpeter;

17542 R amphioen;

18270 R borax;

16 packen diverse cleeden;

14050 R speck;

3808 R Bengaelze boontjes, tesamen kostende een somma van / 81355 : 7 : 13.

Dese namiddagh werden alhier door seker borgerchaloup, comende van Java's Oostcust, twee brieven aengebracht, d'eerste door d'Heer Mayoor Christiaan Poleman mitsgaders den raet in dato 25 April uyt het leger tot Sourabaya ende de 2^e door den vendrigh Arnold Grevinck nu drie daagen voorleden uyt Tagal aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoud als hieronder in 't korte uytgedrukt zy, eerstelyck aenvangende met die van de Heer Mayoor voormelt:

de fluyt den Hasenbergh, 28 Maert na Batavia affgevaerdigt zynde, was twee dagen daeraen door puure onvoorsichtigheyt van de stuurlyden omtrent

(1) Onleesbaar.

1½ myl van 't eylandt Mangary schandelyck vastgezeylt, en wat moeyte daertoe was aangewent, soo had men deselve niet eer als 15 dagen daernae met grooten arbeyt weder vlot konnen krygen, zynde gemelte fluyt met twee andere stuurlyuden voorsien ende d'eerste twee op Sourabaya aen landt gelicht om over hun aghteloosheyd door den fiscael aengesproken te werden;

zedert d'Heer Mayoer met den Sousouhoenan na langhwylich wachten in conferentie gekomen ende Zyn Hoogheyd het verloop van den kostelycken tydt voorgehouden zynde sonder datter yets wierde uytgeright etc., soo had hy beloofd alles te sullen toebrengen dat tot een optoght nodigh was, dogh was het alweder, toen 'ter op aenquam, 't oude deuntje geweest en van de saeke niet gevallen, en eghter, om noghtans sooveel te doen als men konde, had men eenparigh goetgevonden den optoght aen te vangen, en dat om verscheyde insigten wat landewaert in ⁽¹⁾ de wegh op na Cappar, om den Sousouhoenan alsoo mede aen de gangh te helpen en met ons volck uyt het Sourabayaze ongesonde climaet vandaen te raeken, daer men de Nederlandze en ook inlandze militie dagelyx sagh instorten en verdwynen, hebbende na het affgaen van d'Hasenbergh alweder 29 doden gehadt en een getal van 156 sieken gekregen, die alle in de koy laagen, soodat men nu nauwlyx, de kreupelen niet medegerekent, 200 fluxe Nederlandze militairen te velde konde brengen, en off men welschoon moets genoegh hadde om met de maght, die men tegenwoordigh byderhandt hadde, na Cappar op te trecken en de Maccassaaren in haer nest te bespringen, soo lagh evenwel het voornemen om den toght niet sonder de Javanen te beginnen, temeer omdat men deselve ten hooghsten benodighden om de bagagie te dragen, en had den Sousouhoenan ook kragtige versekeringe gedaen al zyn volck vaerdigh te sullen hebben ten daage als den marsch aengevangen soude werden, maer in plaetse van dien had hy, toen de monsteringe geschiet, alles vervaerdicht en hem aengedient was dat men den optocht in 't laest van April soude konnen aenvangen, weder een andere uytvlucht gesoght en de Heer Mayoer laten versoecken, dat Zyn E. dogh geliefde te waghten tot de weder aenstaende nieuwe maen, als zynde tegenwoordigh geen geluckigen tyt en nu even twee jaaren verleden dat den Mattaram door Troena Jaja was gespolieert en verdestrueert, en hoeseer dat dese belachelycken uytvlucht sigh selven schaemde, soo was daerinne eghter niet anders te doen als gedult te hebben en middelerwyle Haer Ed. nader ordre aff te waghten, aengesien men geen ander bevel tot nogh toe ontfangen hadde dan eenlycq, om de post tot Sourabaya in besit en alles na vermogen in staet te houden, waeromtrent men alles gedaen hadde dat by te brengen waare geweest, ondertusschen d'Heer Mayoer gansch niet raedsaem kunnende oordeelen met Comp^s verswakte en gedevaliseerde krygsmacht, bestaende eenlyck noch uyt:

267 Europeanen;

221 Mardyckers;

488 coppen, die transportere.

(1) Er staat: *wat landerwaerin.*

488 coppen per transport;

91 Maccassaaren;

157 Balyers;

83 Maleyers;

105 Amboinesen;

302 Bataviaze Javanen en

600 Bougisen;

somma 1824 coppen, dus verre een optocht te landewaert in te doen, als sikh voorstellende dat het onverantwoordelyck soude zyn, indien de saeken eens van een quaden uytslagh quamen te werden, 'tgeen men den Sousouhoenan ook op het allerernstigste tegemoetgevoert hadde, met hertelycke vermaninge hy zyn eygen behoudenis en welvaaren wat meerder ter herte wilde nemen als tot duslange hadde gedaen, op hetwelcke hy niet naliet toesegginge te doen, binnen weynigh daagen alles by te sullen brengen dat tot den marsch nodigh soude zyn, waernae men dan ook wel genootzaekt bleeff de saeken op hun beloop te laten en aff te wachten wat daeraff vallen soude, daer men noghtans geen groot gevoelen van konde hebben, als kunnende genoeghaem werden bespeurt den Sousouhounan (die anderzints van geen quaden inborst en redelyck geseghlyck was) het vereyschte ontsagh niet hadde over zyn voornamen mantrys en grooten, die meer werx maekte om haer gespelen aen te rigten en wellustigheden te oeffenen als haer meesters bevelen te gehoorsamen en uyt te voeren, onder welcke wel den voornaemsten mocht werden gerekent den Pangiran Champan, nu gehonoreert met den titul van Pangiran Sacra Ningrat, zyn meesten tyt doorbrengende in sterke debauchies van tabacq, amphioen en brandewyn etc.;

van Garouda was men door den coopman de Harde bericht dat den stierman, met de chaloup de Naghtegael voor de rivier van Calianjer in besettinge leggende, siende binnenloopen seker klein vaertuygh, den quartiermeester benevens nogh andere 5 Nederlanders welgewapent met een canoa daerop uytgesonden hadde, eenlyck om gemelte vaertuygh te kennen, dogh dat den quartiermeester, dicht omtrent hetselve gekomen wesende ende zy de vlucht nemende, het meer geciteerde vaertuygh nagevolgt was een goet stuk weeghs de rivier op tot op sekere enge plaetse, alwaer se door een hoop Maccassaaren, op landt staende, omsingelt en soo vinnigh beschoten wierden dat er aenstonds drie quamen te sneuvelen, d'andere drie de vlucht genomen hebbende door 't water te boswaert in, waervan er tot nogh toe niet meer als 2 weder te voorschyn gekomen waaren, sulx d'E. Comp^e door dese onvoorsichtige actie alweder vier perzoonen verloor hadde, en opdat in toekomende door d'onse meerder overlegh en voorsichtigheyt mochte werden gebruyct, had men den stierman voormelt en ook den quartiermeester, soo hy nogh in 't leven mochte zyn, na Sourabaya ontboden om ⁽¹⁾ haer behoorlyck te verantwoorden;

gemelte coopman de Harde had aen d'Heer Mayoor overgelevert seker schriftelyck

(1) Er staat: ontboden en.

rapportje van het voorgevallene gedurende zyn aanwesen in de besettinge van Garouda etc., hebbende medegebracht 12 lasten rys, ingekoght tegen 30 rd^s yder, dogh had hy tot nog geen behoorlyke openinge gedaen van de besettinge en syn administratie tot Sourabaya, dat ook al eenige veragteringe hadde toegebragt, maar aengesien deselve door de Heer Admiraal Hurd was gelicentieert vandaer te mogen vertrecken, sou men hem by eerste occagie na Japara largeren om aldaer aen d'E. Bartelsen en raadt wegens syn bewind en administratie behoorlyck rekeninge te doen;

met het fluytje de Vliegende Swaen was uyt de besettinge omtrent Garouda ook opgesonden seker Madurees vaertuyg, bemant met 35 coppen, onder dewelcke na sterke navorssinge bevonden was seker voornaem mantry van Troena Jaja, Padmangara genaemt, dewelcke had weten te relateren dat zyn meester sigh nogh op Malam onthielt met 1000 Maduresen en 2000 Javanen in grooten kommer en hongersnoot, qualyck voorsien van buspoeder en andere noodwendigheden, met meeninge om, soo hy daer weder van Comp^s maght wierde gedreyght, deselve niet aff te waghten maer nae Pougat ofte Balimbangan te vluchten, niet begerende in dese vernederde staet dat zyn voeten Madura weder soude betreden, veel liever genegen zynde op Java te sterven;

uyt het verhael van voorgeciteerde Madurees had men gansch niet konnen merken datter tusschen Troena Jaja en Crain Gillisson eenige verbintnisse was, maer souw men eerder het contrarie oordeelen, omdat de Maccassaaren nogh al dagelyx voortgingen de landen, jegenwoordigh by Troena Jaja beseten werdende, uyt te plunderen en te verderven;

omtrent de veroveringe van gemelte vaertuygh had men aen onse zyde een doode en 2 gequeste becomen dogh de vyanden daerentegen 28 mannen verlooren, alle in de furie gesneuveld; d'andere 35 coppen had men stonds na haer opseudinge den Sousouhoenan toegesonden, die hun na het eyland Madura had laten geleyden om de inwoonders te doen sien, dat Syn Hoogheyt en d'E. Comp^s tot haer welvaaren en behoudenisse en niet tot het verderff van het landt ende d'arme inwoonders genegen waaren, 'tgeen men hoopte van een goede operatie te sullen zyn; altoos gelooffde men dat de Maduresen hun wel waghten souden, dat vaerwater voortaan soo lichtelyck weder te gebruycken als se tot nogh toe hadden gedaen, ende om hun nogh des te nauwer op de hacken te sitten, had men ook den hoeker de Goutvinck derwarts gesonden, en daerbezyden nogh vier nieuwgemaekte gontinghs onder den capiteyn Noesanieuwa, leggende wyders het voornemen om het vaerwater omtrent Poulo Mangary mede te laten bekruysen, om haer dusdoende de vaert der Straet Madura voor sooveel te beletten als mogelyck zoude zyn;

van de overkuste van Madura had men geen ander nieuws gekregen als dat Troena Jaja ordre gegeven hebbende om aldaer een generale monsteringe te doen en hem dan een goet recreut na Malam over te senden, de meeste inwoonders uyt vreesse van mede te sullen moeten gaen te boschwaert in gelopen waren;

van de Maccassaaren tot Cappar had men niet anders gehoord als dat ze seer sterk besigh waaren om copere harnassen te maeken en van voornemen Comp^s

macht aff te waghten, van welke resolutie men wenschte dat ze niet moghten veranderen, omdat men sigh tevoorenstelde dan een veel korter eynde van 't werk soude hebben, als dat ze hun vandaer wegh quamen te maeken en elders hier off daer een andere schuyelhoek off afgelegen plaetse tot haer retraict genomen wiert;

het jaght de Flaman was van Japara voor Sourabaya verschenen sonder de aldaer zynde Bougisen mede te brengen, dewelke men dan wel genootzaekt soude wesen nader te moeten laten halen, omdat de Bougisen, jegenwoordigh op Sourabaya zynde, daerom seer sterk aenhielden;

op Samarangh, Tegal, Indermayoe etc., ja selfs in de landen van Wattas en de Mattaram stonden de saeken nogh heel wel en waerom men nu ook niet meer wiert gequelt om eenig volk tot ontset van Djepan aff te willen senden;

het versoeck van den Indermayozen gouverneur Wiera Loddra, om staende desen verwarden tyt in syn landt te mogen blyven sonder dat hy behoefde op te gaen om den Sousouhoenan te begroeten. Zyn Hoogheyt voorgedragen wesende, had hy sigh hetselve wel laten gevallen;

op het laest der maent April waaren drie Macassaaren uyt de compagnie van capitain Carre Mantoely vermist, die men gelooffde haer vlucht na Cappar hadden genomen;

de Bougisen hadden op verscheyde tyden van haer geplunderde buyt aen de Balyers gerestitueert een somma van duysent ryxdaelders contant benevens eenige andere kleenigheden, met belofte om nogh sooveel weder te geven als er uytgevonden soude werden;

den krankbesoeker Jan Marchial wiert na Batavia geliçentieert mits indispositie en soude men nu in 't leger in 't geheel van dat slaghe van dienaren onversien zyn, 't geen men wenschte anders te mogen wesen, als werdende noodwendigh vereyscht om de sieken in hare benauwtheit en swarigheden te vertroosten;

nadat het voorenstaende geschreven laghe was aldaer comen te verschynen de chaloup de Calckoen met Haer Ed^e. schryven van den 26^e Mart laestleden, op hetwelcke nu niet maer in toecomende de rescriptie stondt te geschieden.

Volght nu den korten inhoud van het brieffken, door den vendrigh Arnold Grevinck uyt Tegal aen Haer Ed. geschreven.

den 19^e April waaren de 30 stux gepreste vaertuygen van Tagal na Sourabaya vertrocken;

aldaer was komen te overlyden eenen Radin Marta Patty, gesant van den Pangiran Sacra Ningratt;

de gesanten van den Sousouhoenan waaren hun alsnogh te dier plaetse onthoudende, niet anders doende als de arme inwoonders te plagen, en, na het sigh liet aensien, soude het met de vyffhoofdige regeringe, daer Tegal albereyts onder was verdeelt, vry slimmer gaen als oyt tevooren, 't geen verscheyde Javanen mede tegemoetsiende, hadden se omtrent onse residenten versoght dogh te willen bewerken dat ze maer met een à twee gouverneurs versien mochten werden;

andermael hadden de Tegalze regenten by gomslagh de gemeente bekend-gemaekt dat de Nederlandze munt by haer gangbaer gemaakt moste werden, 't welck ook sodanigh was geschiet, sulx nu de besettelingen tamelyck van allerhande noodwendigheden gerieft konde werden;

seker Engels vaertuygh was van Bantam aldaer verschenen dogh sonder yets te vernegotieren weder vertrocken;

de Bantamze roovers hadden omtrent Cheribon een Tagals vaertuygh affgeloopen ende eenige luyden dootgeslagen, hebbende seker Mardycker, tot Cheribon aen lant geweest, weten te verhalen dat den Pangiran Tenga genaemt, met een partye vaertuygen en volck van Bantam aldaer aengekomen zynde, publycklyck met gomslagh volk had laten werven om op de Bataviaze en andere vaertuygen te gaen rooven, en soude het misschien dese Mardyckers beurt hebben gevallen, indien hy niet, door een van syn oude kennissen gewaerschout wesende, bytyts deurgegaen was, welck geluck een Chinees ingeseten van Batavia niet hadde mogen genieten, want hy door dese schelmen geplundert en van alle zyn goederen berooft waare;

den Tegalzen sabandaer Marta Jaja was van Sourabaya weder terughgekomen, zynde door den Sousouhoenan in zyn ampt nader bevestight, en was den gouverneur Sitsia Goena mede by de Sousouhoenan verschenen ende seer wel ontfangen, sullende, soo er geseght wiert, weder alleen in het Tagalze gouvernement bevestight worden;

de luye en trage Javanen begonden na hun aert en oude gewoonte weder te slabbacken en in het werk sodanigh te verslappen, dat men geen kans sagh om de pagger voltoyt en vaerdigh te krygen, hebbende tot nogh de belooffde houtwerken niet ingelevert, ja selfs konde men haer soo verre niet krygen dat ze de gebroken schoppen en 't ander yserwerck wilde hermaeken, door hetwelcke onse eygen besettelingen, die tot duslange noghal sachtjensaen gearbeyt hadden, mede gansch niet uytreghten konden;

met de besettelingen stontt het anders noghal tamelyck, zynde alle tesaamen op vier man na gesont, maer men was niet weynigh verlegen om sout, lampoly en papier, 't geen men dan versoght per naesten moghte gesonden werden.

8 d'. Voor de middagh wert alhier per Javaans vaertuygh door de zoon van Wiera Loddra, gouverneur tot Indermayoe, een klein briefje aengebracht, op den 2^e deses uyt het paggertje de Bantamze Bril door den E. Jacobus Couper en raet aen Haer Ed. geschreven, dusdanigh luydende:

de verstrekinge was beoorlyck over de besettelingen uytgedeelt en stont voorts daer alles wel, sonder dat yets van de Bantammers wiert vernomen, maer beclaeglyck was 't middelerwyle dat ons volck doorgaens seer quam in te storten en wel voornamentlyck aen lammigheyt, ontstaende, voor sooveel men konde bevroeden, uyt de besmettelijke en quade dampen, van het aerdryck opslaende;

den rover Sara Mangale mitsgaders eenen Kuttut van Bantam waaren met 150 mannen van Sammadangh na Cheribon affgetogen en daer ook weder aengekomen den middelste der drie Cheribonze gebroeders met 26 vaertuygen, hebbende op Cadangauwer, drie kleene myltjes bewesten van Indermayoe, een logiement gemaakt, onder voorgeven aldaer sigh met de hartevangerye te vermaeken, maer was men

van terzyden bericht dat het eenlyck soude wesen om de Bantammers, met hem overgecomen, aldaer te posteren;

weynigh daagen verleden waaren met het jachje de Kat van Inchiasssem overgekomen beyde de Javaanze edelluyden, Damangh Soura Dicara en Radeen Wiera Souta, door den Sousouhoenangh afgesonden en tot duslange toe in de landen gesworven hebbende, versoeckende dat den E. Couper met haer na de bovenlanden tegen Chiliwidara wilde optreken en een vestinge op Pagadin maeken, waerop hun verthoont wesende, dat hetselve mits de onbequaemheyd der wegen niet wel mogelyck ende het beslaen van Paggadin niet nodigh was, mitsgaders dat d'E. Comp^e. niet nalaten soude alles by te brengen wat tot welstandt en behoudenisse der Sousouhoenanslanden soude comen te vereysschen, met byvoeginge dat zy mede van haer zyde van gelycke behoorde te doen ensoovoorts, soo hadden se rondelyck verklaart, daertoe geen volck en oock geen moets genoegh te hebben om de binnenlandze vyanden te kunnen verdryven, ende waarmede zy dan weder vertrocken waaren met een adresbrieffken aen den Balyer Sacra Jouda, dewelcke, soo men verstondt, soo verre niet met den Bantammer scheen geëngagieert als er wel bevorens van voorgegeven was;

tot noch toe had men het jachje de Kater niet van den droogen kunnen afhelfen, waertoe d'E. Couper eghter noch al eenigen tyt soude hebben besteedt, maer had sigh weder op 'tgerucht, dat de Bantammers toeleggh op Indermayoe stonden te maeken, derwaerts moeten begeven, hoewel men evenwel die roovers tot noch niet vernomen hadde, staende nochtans, soo er wiert geseght, binnen weynigh dagen van Cheribon over te comen, op hetwelcke door de Indermayoeze inwoonders al vrywat staet wierde gemaekt, zynde yder even besigh om haer goetje byeen te packen en wegh te vluchten, dat men haer op verbeurte van hun rysvelden en woninge verboden hadde, onder toeseegginge dat men haer tegen het geweld der gemelte Bantammers met alle vermogen beschermen soude etc.

9 d^e. Des morgens wert ons per Javaans vaertuygh, comende van Bantam, een klein brieffken toegebracht, door den resident Willem Caaff vandaer op 6^e deses aen Haer Ed. geschreven, eenlyck van teneur als hieronder uytgedrukt zy:

de twee Andragirye moordenaars, Pangiran Aria Souria en Ratou Bagus Abdul Cadir, door den ouden Conink gedoemt zynde na Lampon in ballingschap te moeten gaen, soo had den jongen Coninck dat vonnisse versacht ende deselve hoven Bantam aghter Clappa Doa na het geberghte gesonden mitsgaders de 150 schelmen, die haer hadden verselt, ten dienste van den Pangiran Ardie gegeven, en offwelschoon hiermede dat affgrysslyck schelmstuck in geenendeele was vergolden, soo durffde eghter de Bantamze grooten wel volmondigh uyt seggen, dat zy daerover in 'tminste geen straffe behoorde te dragen, omdat zy den ouden en jongen Coninck haer bloedigh voornemen en dessain voor hun vertrecq te kennen gegeven en daertoe ook licentie gekregen hadden;

met een Benjaens scheepje, uyt Suratta voor Bantam verschenen met eenige packen cleeden en 150 sacken tarwe, had men tydinge erlanght dat de vrede tusschen de croone Vrankrycq en onsen staet sekerlyck gesloten soude zyn.

10 d°. Is door Zyn Hoogheyd den Conink Palacca, op heden voordemiddagh binnen 't casteel gekomen wesende, na eenige voorgaende discourssen wegens desselfs toestandt aen Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael overgelevert seker geschriftje in de Maleytze taale, waerby denselven te kennen is gevende zyn meninge en inclinatie, luydende na gedane vertalinge aldus:

Den Conink van Boné geeft eerbiedelyck te kennen d'Ed. Heer Gouverneur Generael en d'Ed. Heeren Raaden van India, hoe dat ick, Radia Boné, de groote genegentheyt van d'E. Comp^e. noyt in vergetinge kan houden, omdat d'E. Comp^e myn hooft tot myn lichaem aeneen heeft gebracht, en op wien ick myn hoop en groote vertrouwen nogh ben hebbende, en daerom hebbe volcomentlycq alle de ordres en wetten, die in de beyde brieven per d'heer president Jacob Cops en den capiteyn Jan Françen door UEd. waaren gesonden, naergekomen.

't Gaet nu in de sevende maent dat ick hier als ondienstigh geweest ben, daerentegen d'E. Comp^e en UEd. groote moeyten en onkosten ben aendoende, weshalven seer vrundelyck UEd. versoeke my te vergunnen dat ick myn volck die op Sourabaya zyn magh ontmoeten. Ingevalle UEd^e mochten voorgeven dat UEd. nogh yetwes hebben te beramen off beraetslaagen (gelyck UEd^e verscheyde maalen my hebben believen te dienen), soo sal ick hier een van des Coninx kinderen, die het vaendel van 't Bonéze ryck hout, laten, om deselve UEd. resolutie aff te wachten, dewelcke hy my dan kan comen bekendmaeken, en is 'tdan saeke dat Comp^e saeken op Java dienst ⁽¹⁾ gedaen te werden vereyscht, sal ick het daer doen, dogh soo d'E. Comp^e dienst tot Bantam mochte werden vereyscht, dan kan ick met alle ons volck wederkomen om de Bantammers tot onser doot toe te bestryden, alsoo van herten genegen ben d'E. Comp^e en UEd. wetten en mandamenten gehoorsamelycq in alles naer te comen, omdat alle myn leven Comp^e en UEd. weldaden en de verlossinge van 't Boneze ryck niet kan vergelden, en hyaldien UEd^e niet en believen te vergunnen dat ick by myn volck magh zyn, 'tis dan sekerlyck dat UEd^e en d'E. Comp. myn leven niet en extimeert, alsoo onder ons een gewoonte is, dat den Coninck van Boné by de Arouw Pitoes moet zyn, en alswanneer dat den Coninck van Boné dat niet en doet, dan wert hy by de Arou Pitoes voor geen Coningh gekent, ende dese Arou Pitoes zyn op Sourabaya.

Waerover met aendaght gebesoinneert wesende, na deliberatie met eenparige stemmen goetgevonden zy, gemelte Zyn Hoogheyd by provisie toe te staen dat hy syn hier aanwesende volcq en vaertuygen sal mogen prepareren en tot vertreck gereetmaeken, en om deselve van Comp^e wegen nogh te meerder te animeren en genoegen te doen vinden, soo is meteenen ook verstaen tot zyn geleyde off

(1) Er staat: *dient*. In hedendaagsch Nederlandsch zou deze zinsnede luiden: *en zoo het dan noodig is (vereyscht) dat de zaken der Compagnie op Java gediend worden.*

wel mede tot vertrek te laten vervaerdigen de schepen Mauritius Eyland, Japan en 't Goet Begin, 't zy na Sourabaya ofte werwaerts het voor den dienst en intrest van d'E. Comp^e nodigh wesen zal en bevonden werden.

Wyders is op heden ook staende de extraordinary vergaderingh nodigh en dienstigh geoordeelt, dewyle de quade machinationen en minees der trouwloose Bantamze gebuuren langer hoe meer beginnen toe te nemen en door te breken. de buytenforten Ryswyck en Sevenhoek, beyde aen de westzyde buyten dese stadt gelegen, ten spoedighsten in der bester voegen met een zoodenwerk te laten verstercken, om by overval hun geweld des te kragtiger te kunnen wederstaen.

Den schipper Jan Lammertsen Radder versoek hebbende gedaen om van Comp^e dienst ontslagen te werden en sikh als een burger te mogen erneren, mits, genegen werdende te repatrieren, dat hetselve mochte geschieden in zyn oude qualiteyt, soo is hem sulx geaccordeert.

Desen avond gewert ons per seker Nederlands matroos, comende met een Comp^e inlands vaertuygh en nieuwe chaloup van Sammarangh, een brieffje, in dato 5^e deses door de residenten Evan Jonas en Philibert Bourschot aldaer aen Haer Ed. geschreven, luydende in substantie aldus:

de chaloup, voor de Comp. op Turbaya getimmert, wiert nu onder opsight van een Neerlants matroos, verselt met 15 Javanen, na Batavia gesonden;

d'E. capiteyn Joan Albert Sloot was met 60 blanke coppen en 120 Bougis na Wattas vertrocken om de Cadjorangers, een weynigh hooger swervende, vandaer te verdryven, hebbende den sergeant aldaer militerende, met de Javanen versterckt, tegen deselve in actie geweest, ende benevens nogh eenige andere Nederlanders mits de quade bestieringe van den Javaenzen veltheer verscheyde quetzuren ontfangen:

het veroverde Cadieryze canon was eyndelyck op Samarangh aengebraght, bestaende uyt 41 stucken, die men alle by de pagger onder bescherminge van 't daerin leggende geschut hadde doen plaetzen in meeninge om, soo den vyandt op Sammarangh moghte aenkomen, deselve alle met schroot geladen op hun te laten affbranden en dan wyders uyt de pagger sooveel resistentie te doen als mogelyck zoude zyn, en om nogh van kragtiger defentie te zyn, had men de Chinesen, soowel vremdelingen als inwoonders, tesamen ongevaer uytmakende 120 man, het vluchten verboden en haer alle met haer vaertuygen en goederen in bescherminge genomen, als versekert zynde dat ze veel liever souden willen veghten als haer goederen verliezen;

't fortressie op Samarangh was in behoorycke defentie en van cruyt en loot wel voorsien, dogh niet van arack, wyn, boter en medicamenten, sulx men versocht daarmede voorsien te mogen werden;

den provisionelen coopman Evan Jonas versogt ook tot die absolute qualiteyt verhooght te mogen werden.

11 d^e. Onder 't celebreren van de heughlycke gedaghtenisse der Hemelvaart onser aller Heylandt en Salighmaeker Jesu Christy wert alhier des voormiddaghs een kleen brieffken aengebraght, door d'E. Jacobus Couper nu ses dagen verleden uyt Indermayoe aen d'E. Ocker Ockerse geschreven, dicterende dat op Indermayoe

van Cheribon tydinge was aengebracht dat den jonghste der 3 Cheribonze gebroeders, merkende off van terzyde verstaen hebbende, de Bantammers voornemens waaren hem vandaer te vervoeren, syn vaderlandt verlaten hadde en heymelyck weghgevlucht was met maer weynigh gevolgh, sonder dat men wist werwaerts.

Nademiddagh comt alhier per Javaans vaertuygh van Bantam te verschynen den bottelier en tolck Huygh Boy, medebrengeende een brieflje, door den resident Willem Caaff op gisteren aen Haer Ed. geschreven, in substantie behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

'tgerucht wegens het dootslaen van Comp^e volk op de wagt tot Wattas op Java's Oostcust, nu eenigen tyt op Bantam gesweeft hebbende, had men nu bevonden t'eenemael onwaerheyt te zyn, maer wiert in plaetse van dien geseght, dat van Sammarangh eenige Nederlanders nae Ouloegondeer opgetogen waren om de vyanden vandaer te verdryven;

seker Bougys, over eenige maenden van Java's Oostcust op Bantam verschenen, genaemt Dain Toesioe Radia Kera, had den resident Caaff bekendgemaekt dat hy en al zyn volck, bestaende uyt ongevaer 180 coppen, meest Maccassaren en Bougisen, van Batavia verlopen en over dewelck hy door den jongen Coninck tot hooft was gestelt, wel genegen soude wesen d'E. Comp^e in alle gelegentheden, 't zy op Bantam selfs ofte elders anders, ten dienste te staen oftewel personeel op Batavia over te comen, mits niet onder het gebiet van den Coninck Palacca ofte den gewesen Coninck van Goa, Crain Bissee, moghte sorteren, maer eenlyk onder Haer Ed^e, en dat ook zyn onderhebbende volk, voor desen lyfleygenen zynde geweest, alsnu vry mochten zyn sonder van haer lyfheeren gemoeyt te werden etc., op hetwelcke hy dan Haer Ed. geliefte affwachten soude;

ook was by den resident verschenen eenen Maccassarzen Dain Mangalike, nu eenige dagen verleden van Sumbaua op Bantam gekomen, dewelcke mede seer geerne op Batavia soude zyn, ende waerom hy dan ook hadde versoght, dat Haer Ed^e Crain Bissee geliefden te ordonneeren om hem Mangalike vandaer te ontbieden, als wanneer hy aenstonds overkomen soude, en waaren, na er by de resident gegist wiert, voor jegenwoordigh op Bantam en Turtiassa wel een getal van 800 soo Bougisen als Maccassaren;

de schelmen Pangiran Aria Souria en Abdul Cadir, in de moort tot Andrigiry hebbende gedient, waaren dagelyx besigh om haer medegebrachte santgout te verkoopen, waarby genoeghzaem affgemeten konde werden dat zy al een brave buyt becomen hadden;

de 150 sacken tarwe, door het Benjaens scheepje uyt Souratta op Bantam aengebracht, had de resident Caaff voor d'E. Comp^e. ingekocht tot 70 rd^e 't last;

onder opsicht van den bottelier Huygh Boy wierden alsnu na Batavia gesonden 2950 Billitonze parrings en 1000 Crimaetse byltjens, tesamen kostende f 607:17:8;

van Chilibar waaren op Bantam aengekomen 20 vaertuygen, alle met peper, en wiert het scheepje van Pangiran Coelon door d'Engelse en andere coopluyden weder geladen om binnen weynigh dagen na de Manilhas te vertrecken;

zedert het jonghste schryven was op Bantam niet voorgevallen, nodigh om te adviseren, zynde eenlyck onder de groote en gemeene lieden een bevel gegeven, dat ze hun alle prepareren en vaerdigh houden mosten om allenthalven tot den oorlogh gereet en bequaem te zyn;

dewyle het comptoir tot Bantam van contanten en provisien was ontbloot, soo versoght den resident daarmede weder te mogen werden voorsien en ook de matroosen, aldaer bescheyden, om eenige verstreckinge op haer rekeningh van maentgelden.

Door geciteerde bottelier Huygh Boy zyn hier mede nogh aengebragt twee brieffjens, 'teene door voorgeciteerde Dain Toesjoe Radia Kera en 't ander door Dain Mangelike in de Bougize en Maccassarze tale aen Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael geschreven, zynde onder het oversetten in onse taale van sulcken sleghten en verwarden styl bevonden, dat daeruyt gansch geen sin ofte haare meeninge heeft connen begrepen werden, en waerom men ook deselve in desen niet heeft connen insereren.

12 d^e. Des namiddaghs verschynen alhier met eygen vaertuygh van Palembangh Adepatty (¹) Loera Arsa Watjana en Foema Dita, beyde affgesanten van den jongen Coninck Pangiran Depatty aldaer, medebrengende een quantiteyt peper, om deselve aen de Comp^e. te leveren tegen d'ordinaire prys van 5 rd^e. 't picol, mitsgaders ook een kleen geschenckje met een missive, hieronder op de inhalinge sullende werden geïnserreert.

Heden ter ordinary vergaderingh gesproken wesende wegens de verplaetzinge van het lazarus huys, staende buyten deser stede aen de Westzyde op de Anckeeze vaert en by resolutie van den 15^e July des voorleden jaers vastgesteld over te doen brengen op het eylandt, gelegen in de mont van de rivier Anchiol, soo is nu na aendaghtige deliberatie, dewyle die bedroeffde siekte dagelyx onder de gemeente nogh meer schynt toe als aff te nemen, om de besmettinge met alle vermogen sooveel doenlyck te weeren en voor te comen, dienstigh en best geaght, 't selve in plaets van omtrent Anchiol by nader overlegh te begrypen op het eylandt Purmerent, omtrent een canonschoot van 't eyland Onrust gelegen, en is meteenen dan ook verstaen, de bouwinge ofte opmakinge van gemelte huys met hetgene daeraen verders dependert publycklyck te laten aenbesteden en de heeren schepenen de opsight en sorge daerover aen te bevelen, sodanigh als by het resolutieboek in 't breede kan werden gesien.

Op het gedane versoeck van den Conink Palacca is goetgevonden deselve ter leen te laten geven 100 stux bequame musquetten om zyn volck daarmede nu alhier te exerçeren en tot den oorlogh bequaem te maeken.

Wyders is ook nogh op de notulen, door d'Heer Extraordinary Raet Joannes Camphuys in vergaderinge gebracht om daerop te doen de rescriptie berakende Comp^e commertie en verderen omslagh in 't ryck van Bengale, alsulx geresolveert en gearresteert als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy te lesen.

(¹) Denkelyk is deze titel hier verkeerd ingevoegd uit den volgenden regel.

13 d^e. Voordemiddagh werden de Palembanghze jongen Coninx gesanten, op gisteren hier verschenen, door den licentmeester en sabandaer Ocker Ockerse, verselt met den coopman Isaac van Schinne, den cassier van den ontfangh Joannes Treuytmans en den capteyn der Maleyers Intche Bagus, binnen 't casteel gebaelt en door de compagnie soldaten, gerangieert staende, voor Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael ter audientie gebracht, in welckers tegenwoordigheyt dan verschenen en de brieff overgelevert wesende, soo werden aenstonds door de musquetterye drie chergies en van de punt den Diamant 7 canonschoten gedaen, zynde wyders haer gemelte medegebrachte missive na gedane vertalinge uyt het Maleyts bevonden te luyden als hieronder uytgedruckt zy.

Desen bricff comt uyt een suyvere en opreghte genegentheyt van Pangiran Adepatty, die alles regeert in de stadt Palembangh, en comt aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, ende Raden van India, die alles bestieren uyt de naem van den Hollandzen Conincq en haer woonplaats hebben in de stadt Batavia, die opreghte vrunden zyn van alle Coningen alsmede seer verstandigh en wys, wiens beradinge seer oprecht en goet is, en ook seer getrouw in 't goetdoen aen alle haare vrunden alsmede seer standvastigh in 't onderhouden van hare contracten en vrundschap met alle Coningen, waerover haer naem in alle plaatsen seer geroemt wert, en die het hooren, op den Gouverneur Generael ende Raden van India vertrouwen.

Verders send Pangeran Adepatty Loera Arsa Watjana ende Foema Dita, die desen brieff brengen uyt een opreghte genegentheyt aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India, opdat de twee plaetzen Batavia en Palembangh wederzyds als vrunden lange mogen continueren. Verders versoeckt Pangeran Adepatty dattet niet verboden magh werden een zyner vaertuygen, geladen met peper, 't zy op Batavia ofte Malacca te mogen brengen; indien sulx niet magh geschieden, wat sal Pangeran Adepatty dan doen? Verders heeft Pangeran Adepatty gelast dat de peper, die nu door Loera Arsa Watjana en Zoema Dita aengebragt wert, aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raden van India overgelevert sal werden; Pangeran Adepatty versoeckt dat deselve alleen in contant magh betaelt werden. Indien der yets ten dienste in de stadt Palembangh van den Gouverneur Generael en de Raaden van India mochte wesen, Pangeran Adepatty sal den Gouverneur Generael en Raaden van India sooveel in vermogen is helpen, want alle de Hollanders, die tot Palembangh zyn, weten van het gedoente van Pangeran Adepatty en haer is hetselve alles bekend.

Pangeran Adepatty sent Loera Watjana en Soema Dita na Batavia om eenige moye kleeden die na myn sin syn op te zoeken, dogh met believen van Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, ende Raaden van India.

Voor dees tyt heeft Pangeran Adepatty tot een teeken dat nogh leve niet anders aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, ende Raaden van

India te senden als een hasagay, twee rottingmatten, twintighduysent draden nettegaaren, een picol wax en dertigh picols peper, 't geen versoeke uyt genegentheyt gelieft aen te nemen, alsoo maer geschiet tot een teeken van myn oprecht herte.

Geschreven den 7° April op Dynsdagh in 't jaer Jim 1102.

By resolutie van den 10° Maert laestleden ten hoogsten nodigh geoordeelt wesende een dyckgraeff aen te stellen over de landeryen, gelegen in 't Coninckrycq van Jaccatra onder de jurisdictie van Batavia, om, soo er geseght en voorgegeven wert, opsight te hebben over de heerenwegen, bruggen, grachten en wat daeraen verder dependerende zy, ende daertoe alstoen verkoren zynde d'E. Hans Helt, schepen deser stede, soo is alsnu goetgevonden voor deselve te ontwerpen een instructie en ordre om tot reglement en naricht te dienen, dewelcke, door Zyn Ed^l. ontworpen en in Raade gebracht wesende, verstaen zy vooreerst provisioneel sodanigh tot zyn naeregt te laten dienen en door onsen secretaris te doen teekenen ⁽¹⁾, als kunnende na desen altoos dan verder mettetgene daer nogh mochte by behooren geamplieert werden, en van woorde tot woorde aldus luydende:

INSTRUCTIE voor den dyckgraeff, gestelt over de dycken, dammen, slooten, heerenwegen, bruggen en wat daeraen dependeert, in de landeryen buyten de voorsteden van Batavia in 't Coninkryck van Jaccatra gelegen, aenvangh nemende in 't Oosten van de rivier Craoangh ende in 't Westen van de rivier van Ontongh Java, item in 't Noorden van de zeestrandt dwars over 't gebergte tot aen de Zuydzee zuydwaerts, om alle deselve dycken, dammen, slooten, heerewegen, bruggen etc. te besorgen, op te maeken ende allezints op deselve toe te sien na de ordre hieronder aangewesen.

Overmits met het verouderen der stadt Batavia en het vermenighvuldigen der burgerye ende inlandze ingesetenen hen in 't uytdeelen der landen ende verleenen derselver erffbrieven beginnen te ontdecken eenige onordentelyckheden, die by meerder verloop van tyt veel oorsaeke tot veelerley burgerlycke questien en processen soude kunnen geven, soo is in Raade van India nodigh ende dienstigh geaght, daerin te voorsien ende over de Bataviaze landeryen tot opsight derselver landen te stellen een expressen dyckgraeff, niet alleen om exactelycq op te nemen ende na te sien de landen die reets successive tot nogh weghgegeven ende erffbrieven verleent zyn, maer ook nogh sullen verleent worden.

De landen, voorheen weghgegeven, zyn ordentelyck genoegh naby en omtrent Batavia in een kaerte bekend ende aangewesen, maer eenige uyren

(1) Er staat: teeken.

gaens van de stadt zyn deselve tot nogh niet eens in de kaarte bekend ofte langhs eenige bysondere heerenwegen in ordre gebracht, 't welck nootzaakelyck dient te geschieden om te weten wat er beseten wert ende weghgegeven is ende alsoo te beter staet op de vruchten en inkomsten der landen ende derselver waerdye te maeken. Dienvolgens sal het eerste werk van den dyckgraeff moeten wezen een correcte landkaert op te maeken, behelsende vooreerst de landen zuydwaert, soo hoogh als de nieuwe heerewegh van de strand aff reets begonnen ende tot verby Intje Awangh ⁽¹⁾ tamelyck reysbaer opgemaakt is, ende uyt het Westen van de rivier van Anckee tot in 't Oosten over de rivier van Bacassy, in deselve destantie wel obzerverende alle creecken, morassen, heuvelen, velden, bossen ende sulx meer als tot de perfectie van een volcomen landkaert vereyscht; het overige tot Ontongh Java in 't Westen ende Crawangh in 't Oosten sal de tyt soolange moeten bevolen blyven totdat de gelegentheynt sulx medebrengen sal.

Ende gelyck nu een wegh van de zeestrandt ofte uyt het Noorden aen de oostzyde der rivier een ruyme heerewegh aengevangen ende voor goet gedeelte opgemaakt is, even sodanigen wegh sal (zoo na doenlyck evenwydigh) van de stadt aen de westkant van de rivier een andere wegh zuydwaerts van de N. zeestrandt moeten opgemaakt werden, uyt welcken wegh dan wederom een wegh, soo nae als doenlyck meest off wel recht Oost en West, sal moeten geopent werden tot in de wegh, die reets aen de oostzyde van de rivier tot verby Intje Awangh geopent is, om t'zyner tyt in 't Oosten vervolgt te werden tot aen de rivier Crawangh ende westwaerts tot aen Ontongh Java, doorsnydende alzoo de geheele jurisdictie van Jaccatra ende in sigh besluytende de geheele stadt ende voornaemste landeryen, beoosten en bewesten de Bataviaze rivier gelegen.

Om nu te eer kennisse te krygen van de situatiën ende gelegentheden der landen, sal alle debvoir moeten werden aengewent, en na de kunst afgesien hoedanigh men de rivier van Bacassy sal connen leyden ende door een vaert brengen in de rivier van Sikias ende vandaer weder in de Sontar, dat een groot gerieff aen de stadt en de gemeente sal geven om abundant bamboesen, branthout, boom- en landvruchten binnendoor te krygen.

Gelyck mede niet min debvoir sal gedaen worden om indertyt een doorsnydingh uyt de rivier van Ancké te maeken tot in de rivier van Ontongh Java, om deselve redenen.

Soo sal mede den dyckgraeff besorgen dat de laage landen, naest aen zee grensende, met kadycken en dyckagie versorgt werden, sodanigh dat de hooghste springhvloeden uytter zee deselve landen niet onder comen te setten ende door beschadicht off verdorven werden.

Insgelyx sal den dyckgraeff (als een voornaem deel van zyn offitie) wel moeten sorgh dragen voor alle de heerenwegen, niet alleen de capitale

(¹) Deze Maleier heeft zyn naam gegeven aan het ten onrechte *Tjiawang* genoemde plaatsje achter Meester Cornelis. De bedoelde „grootte zuiderweg” is Goenoeng Sari, Pasar Senen, Kramat enz.

hoofdwegen, hiervoor beschreven en die met zoo grooten kosten reets begonnen en nogh moeten opgemaakt werden, maer ook alle de binnenwegen, in deselve ordentelyck besloten, soo die van outs sullen werden gecontinueert als die om de ordentelyckheyt der landen nogh zouden mogen ende nodigh zyn te ordonneren.

Hieraen dependeert het noodsaekelyck onderhouden ende besorgen der bruggen, op de heerewegen gelegen, besonderlyck binnen de limiten van voorschreven drie hoofdwegen gelegen, en dat deselve altyt te voet en te paert connen gebruyckt ende sonder schroom gepasseert werden.

Soo sullen ook alle de slooten en graften, langs de heerenwegen loopende, gestadigh dienen verbeterd, om altyt deselve heerenwegen te voet, te paerd ende te water te kunnen gebruycken, ende door dit gemack der reysigers de landen te beter mogen bebouwt ende beplant werden.

Ende om de landen eenmael op een bequame ordre te brengen, soo sullen alle deselve, die voorhenen uytgegeven zyn ende niet recht Zuyden en Noorden en Oost en West gestreckt leggen, sooveel doenlyck na de heerenwegen werden geacommodeert, om een yder zyn landt nevens dat van zyn buurman bequamelyck in dese generale kaerte aen te wysen ende alsoo voor toekomende alle questien, die daeruyt konden ontstaen, voort te comen.

Dit sal na alle apparentie niet kunnen geschieden sonder van den eenen aen d'een zyde ende d'ander aen d'ander zyde yets van haare landen aff off toe te doen, waarmede soo de eygenaers eenigh verschil met den dyckgraeff mochten hebben, sullen dan den dyckgraeff onpartydige gecommiteerden werden toegevoeght om te doen dat recht is.

Om welcke onse intentie en ordre pertinent te voldoen, soo wert den dyckgraeff mits desen gequalificeert ende geordonneert, alle de kaerten der reets vergeven landen van de eygenaers te mogen afleysschen ofte uyt de protocollen te lichten om dese landen correct naer te meten ende in de voorschreven kaert te leggen ende alsoo deselve in nette ordre te schicken; alle diegeene die met haer slooten, woningen, stallingen als anderzints in 's heeren wegen mochten zyn ingesprongen ofte nogh wilde inspringen, sal denselven dyckgraeff sonder uytstel remedieren tot laste van die buyten haer limiten hen uytgebreyd hadden, verstaende, soo de eygenaers weygerigh waaren 't selve op de aanmaningh van den dyckgraeff te doen.

Ende om het schenden en breeken deser wegen voor te comen, sal den dyckgraeff goede ordre stellen dat geen buffels haer in de slooten en vaerten, langhs de heerenwegen loopende, comen te wentelen, de kanten derzelve ⁽¹⁾ te beschadigen, nogh ook selfs dese heerenwegen dan met kennis van den dyckgraeff eenigh viervoetigh vee sal mogen passeren, en die desen contrarieren sullen tot boete moeten betalen, voor een buffel drie ryxdaelders, voor een koebeest 2, een hock off schaep een quart, tot laste van de eygenaers,

(1) Er staat: *de kanten der zee.*

de paerden onder desen tot dienst der reysigers niet genoemd zynde, tenwaare deselve tomeloos off loslopende gevonden wierden.

Tot adistentie van den dyckgraeff sal den landmeter Suurmout hem t'allen tyden moeten laten gebruycken daer het buyten de stadt en voorsteden sal nodigh wesen, sonder nochtans yets te meeten off te royen dan met gemeene kennisse, besonderlyck niet eenige nieuwe landen dan na voorgaende ordre van den Gouverneur Generael en Raaden van India, op wiens name de landen uytgegeven werden.

Ende opdat dese onse ordre na de letter werde voldaan, soo sullen de kaarten, die naer desen van de wegh te geven landen werden opgemaakt, eerst van den dyckgraeff ende daarna van den landmeter geteekent worden, opdat de metinge accuraet ende sooveel doenelyck buyten eenige fouten mogen bevonden werden; 't selve wert mede verstaen van de oude reets verleende erfbrieven.

Soo sullen ook den dyckgraeff en landmeter met gemeene kennisse een boek formeren, waerin alle de landen (soo die van ouds zyn weghgegeven ende na desen nogh sullen vergeven werden) met haare belendingen ende de numbers, die deselve in de kaarte hebben, perfect genoteert staen, sodanigh alle deselve by nametinge nu in de nieuwe kaarten bevonden ende geordonneert zyn, 't welck voor toecomende groote gerustheyt geven sal.

Dese instructie, dusverre in Raade van India geconfirmeert zynde, sal by den dyckgraeff prompt werden gehoorsaemt tot nader ondervindinge, alsoo de tyt by vervolgh sal moeten aenwysen in hoedanige poincten deselve nogh sal moeten werden geaugmenteert ende verder uytgebreyt, insgelyx verbeteret ende gecorrigeert.

In 't Casteel Batavia ady 15 Mey anno 1679.

(Onder stontt:)

Ter ordonnantie van d'Heeren Gouverneur Generael
en Raden van India

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Des avonds vertreckt vanhier na Tanjongpoura een inlands vaertuygh onder geleyde van de chaloupen Vlieger en Orangieboom, zynde deselve yder boven het zeevolck met 6 ende het vaertuygh met 16 militairen bemandt, sullende hetselve opvaeren tot boven voor de veltschans en de chaloupen tot desselfs wederaffkomste voor de mont van de rivier blyven leggen, om dan gesamentlyck weder na Batavia te keeren ende tydinge terugh te brengen wegens den toestandt der saeken, eenlyck medenemende een kleen briefken, door Haer Ed. aen den luytenant van den Eeden geschreven, behelsende een vermaninge en ordre om gedurigh in postuur van defentie en voor de listen en laagen der Bantammers wel op hoede te zyn, en middelerwyl met de steenbackerye tot het maeken van een defensiëff werk aldaer voort te gaen etc.

Des avonds vertreckt na Bantam de chaloup de Zalm, medenemende een briefje, aen den resident Caaff geschreven, in substantie bevattende dat hy resident sikh sal hebben te vervoegeu by den jongen Sulthan, hem uyt de naem van Haer Ed^e in beleefde dogh niet min ernstige termes afvragende, hoedanigh het eygentlyck met de wreede moort, door den Bantamzen Pangiran Aria Souria en den Ratou Bagus Abdul Cadir tot Andragiry begaen, gelegen zy, en off 's Comp^s onnosele dienaren aldaer haer eenige oorsaeke gegeven off tegen deselve eenige misdaad bedreven hadden, sonder eghter voor nogh jegenwoordigh restitutie van de geroofde goederen te eysschen, vernemende eenlyck op het nauwkeurighste waer deselve zyn belandt en daarvan aanstonds aen Haer Ed. advys gevende, en mede omstandigh wat den jongen Sulthan op de geëiteerde afvraginge in antwoord sal hebben gedient;

dat gemelte Vorst nogh bekendgemaekt moest worden dat, Haer Ed^e hebbende doen sien off, gelyck hy hadde voorgegeven, eenige Bataviaze ingesetenen sikh over de rivier van Ontong Java onder de Bantamze jurisdictie ternedergeslagen hadde, 't selve onwaer bevonden was, dogh dat evenwel wel konde zyn, eenige onnosele arme vissers, van de limitscheydinge geen kennisse hebbende, hun aldaer in cleene hutjens voor een tyt nu off dan onthouden mochten hebben, met byvoeginge, indien het sodanigh bevonden mochte werden, deselve almede vandaer soude gelast worden op te breken, onder verwachtinge dat de Sulthans hun volck, die hun beoosten de rivier binnen de paalen van 't Bataviaze gebiet ordinair onthielden en in 'trooven en steelen mitsgaders 'taenhouden van lyfleygenen bysonder veel quaet deden, mede vandaer soude doen opbreken etc.;

dat het voor welgedaen wert aengesien den resident Willem Caeff (dewyl niet genodigt was) met de Engelse, Françe en Deenen ook niet na Turtiassa is vertrocken om het bruyloftsfeest van den jongen Coninck te helpen bywoonen, ende dat ook om die redenen wert geapprobeert de schenckagie, aen denselven jongen Coninck op zyn terughcomste tot Bantam ten bedrage van 40 rd^e gedaen, nadien alle andere natien daarin voorgegaen waaren;

dat de chaloup de Salm nu expres wert overgesonden met de geëyschte provision en om de 150 sacken tarw over te haalen, gaende daerbezyden ook nogh derwaerts de geëyschte goede maenden, om aen de matroosen aldaer bescheyden op rekening verstreect te werden;

dat Haer Ed^e gelesen hebben 't geen wegen Dain Tousiou Radia Kera en Dain Mangelique zy geschreven, dogh dat dierwegen eerst staet te werden gedelibereert, 't geen haer wel moght werden aengesegt, met byvoeginge, dat hun gedane voorslagh Haer Ed^e niet onaengenaem zy geweest;

dat nu mede na Bantam wierden gesonden tot verval van de dagelyxe guastos een duysent Spaenze realen.

14 d^r. Des morgens komen hier met het fluytje de Helena van Banjermassingh te retourneren den coopman Jan van Mechelen en ondercoopman Pieter van der Vesten, aen Haer Ed. overleverende bezyden weynige andere papieren ook een schriftelyk rapportje, op gisteren gedateert, wegens hun verrichten en wedervaaren aldaer, luydende in substantie aldus:

zedert het jonghste schryven na Batavia waaren de zaeken op Banjermassingh in 'tminste niet verbeterd, want den ouden Pangiran Sulthan Anom albevorens de regeringe getransporteert hebbende aen de Pangirans zyn twee neven, soo hadden se den ouden man trachten uyt de weegh en van kant te helpen, 't welck hem ter ooren gekomen wesende, was hy met behulp der Maleyers (die mede veel hoon en smaet van dese loshooffdige Pangirans genoten hadden) deselve weder onvoorsiens op 'tlyff gecomen, sodanigh dat zy hol over bol de vlucht hadde moeten nemen na Alay en Montay (*), daer se nogh vervolgt stonden te werden, omdat ze de versamelde peper verhinderden af te comen, waertoe de vaertuygen albereyts vervaerdicht wierden, maer na het sigh liet aensien souden zy het geweld der Maleyers aldaer wel konnen affwachten en haaren oom sooveel tegenstandt bieden als in haer vermogen scheen, hebbende voor de vlucht om haer schelmstueq uyt te voeren de Portugeesen, aldaer in handel leggende, tot haer adsistentie weten te bewegen, die naderhandt 15 in getal in handen van den ouden Pangiran vervielen en nu met het fluytje de Helena door deselve Pangeran Agon na Batavia aen Haer Ed. overgesonden wierden om na verdienste gestraft te werden, uyt alle hetwelcke naektelyck waare te sien, dat omtrent de in 't geheel smalle negotie gedurende dese revolutien niet veel te doen kon syn geweest, zynde eenlyck in 't geheele jaer voor de Comp^e. verhandelt een capitaeltje van ongevaer 18000 guldens, daerop gewonnen waaren / 9264, sulx, daeraff moetende gaen de schenckagie-, scheeps- en andere ongelden, quam er maer suyver over te schieten / 4218, dat waerlyck al te sober was, en offwelschoon den ouden Pangiran goede belofte hadde gedaen om d'E. Comp^e. alleen den invoer van cleeden en uytvoer van peper te sullen vergunnen ende de Maleyers en Chinesen ook seer sterk aenhielden om aldaer weder ten handel te comen, soo kon men egther niet sien dat de negotie aldaer merkelyck beteren soude, off ten waare Haer Ed. moghten comen te inclineren aldaer een vaste residentie en het gandez lant van Banjer in bescherminge te nemen, als wanneer d'Engelsen en Portugeesen mitsgaders alle andere vreemde negotianten vandaer geweert soude konnen werden, en waertoe de Maleyers, de andere handelaars, haare hulpe aen onse residenten aangeboden hadden, nae welckers pypen den Pangiran ook wel soude moeten danssen, omdat zyn geheele maght en welstandt van haer dependeerde; bestaende wyders de ladinge van geciteerde fluytje Helena van Banjer in:

16494 cattys peper;

138 realen swaarte gout;

135 catty schilpatshoorn ginder genegotieert, kostende / 9726 : 11 : 7;

Voorts nogh aen onverhandelde goederen die weder terugh werden gebraght:

65 packen diverse cleeden, tesamen kostende..... * 14228 : 10 : 15;

beloopende alsoo de geheele ladinge..... / 23953 : 2 : 6.

Door geciteerde coopman van Mechelen en ondercoopman van der Vesten is mede benevens eenige bylaeghjens, behoorende tot voorenstaende rapport, overgelevert

(*) Denkelijk de *Batang Alai* en *Amoentai*.

een missive, in 't Maleyts door den Pangiran Sulthan Anom aen Haer Ed^e. geschreven, van dewelcke het translaet hieronder sal volgen ten daage als deselve ingehaelt sal worden.

Even na de middagh wert ons per Javaans vaertuygh een klein briefcken toegebracht, op gisteren door den resident Willem Caaff uyt Bantam aen Haer Ed. geschreven, dicterende aldaer tydinge aengebracht soude wesen, dat op Samarangh 6 Nederlanders en eenige Javanen door 't in brand raeken en springen van eenige quantiteyt buspoeder, aldaer van Japara aengebracht, om 't leven soude zyn geraekt, ende dat den Pangiran Aria Souria de Wangsa over Turtiassa weder van Cheribon op Bantam was aengekomen met de jongste der drie Cheribonze Prinçen, Pangiran Topatty, die hy met een soet praetje had weten te bewegen met hem te gaen, maer, soo men gelooffde, niet licht weder na syn vaderland gelargeert dogh wel op Bantam aengehouden soude werden, totdat ze soudon hebben gesien hoedanigen keer de saken op Java's Oostcust en wat daer verders aen vast zy soudon comen te nemen.

16 d^e. Heden nademiddagh is staende d'ordinaire vergaderinge goetgevonden ende verstaen, benevens de schepen Europa en Ternaten, op den 28^e Maart passado al na 't vaderland geprojecteert, nogh derwärts voor d'eerste besendinge te laten gereetmaeken de schepen Tidore en 't Lant van Schouwen.

Mits het overlyden van den burger baes smith Gysbert Jansen de Doot, die nu eenige jaaren aghter den anderen alle het yserwerk tot Comp^s equipagie etc. by contract heeft gemaekt, soo is mede goetgevonden deselve smitswinckel weder aen d'E. Comp. te trecken en daerover tot baes te stellen den borger-smith Joan Bastist de Looff, de getuyghnisse hebbende van een trouw en wacker man, die dan ook meteenen weder in Comp^s dienst wert aengenomen onder een beloninghe van 50 guldens ter maent nevens ondercoopmans-tractement.

Door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael gesproken wesende wegens de versterkinge van 't eyland Onrust in dese onsekere standt der saake met onse quade Bantamze gebuuren, soo is geresolveert en vastgesteld, de nieuwe dogh onvolmaekte fortresse aldaer met de minste kosten in volcomen defentie te laten opmaeken en met twee houte afsnydingen van pallisaden ter wederzyden te versterken tot bescherminge en versekeringe van Comp^s kostelycke en hooghnodigen ommeslagh aldaer.

Dewyle den luytenant der Chineze natie alhier Tsoa Yizay in September voorleden is comen te overlyden, soo is goetgevonden in die plaetze weder te laten optreden den vendrigh Litsoeko en weder in desselfs plaetze tot vendrigh den sergeant en schryver Tsoa Tenglauw, by welck voorval dan meteenen ook tot sergeant en schryver is verkoren Ganetencqua ⁽¹⁾, soone van den overleden capiteyn Siqua, zynde in onse als andere talen, ten meerendeele hier gebruycklycq, ervaren.

17 d^e. Des namiddaghs comt alhier met eenigh gevolg te lande te verschynen Warga Jouda, regent van de negerye Babakan, op de rivier van Chebet gelegen, eenlyck maer om sigh voor Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael te verthoonen

(1) Deze komt later dikwijls voor onder den naam *Gouw Tencqua*, die wel beter zal zijn.

en te verootmoedigen, medebrengeende een kleen briefken, door den luytenant van den Eeden op den 2^e deser maent May uyt de veltschanze tot Tanjongpoura aen Haer Ed. geschreven, dusdanigh luydende:

den regent Wiera Soeta zoude nu ook met Warga Jouda herwärts overgekomen zyn, maer was hy daerinne door het affsterven van zyn huysvrouw en den regent Wiera Baya tot Parakan Panjaugh verhindert, leggende eghter zyn voornemen, soodra hy op alles ordre soude hebben gestelt, mede na Batavia op te gaen, dogh dewyle dit misschien nogh een wyltje stondt aen te loopen, was hy Warga Jouda vooraff gekomen, hebbende aen den luytenant van den Eeden versoght, een briefje van adres off voorschryvinge aen Haer Ed. te mogen medenemen, 't geen men hem niet hadde konnen weygeren, dogh dewyle zyn naem omtrent de Hooge Regeringe dicwils tot zyn voordeel in de brieven was gespelt, was het niet nodigh geoordeelt van hem in desen meer te seggen als dat hy zigh altoos getrouw gedragen hadde, hebbende mede den voorslagh gedaen om zyn negorye van Babakan beneden Jaga-satroë over te dragen, om van de overlasten der Balyers te mogen blyven bevrydt, maer manqueerde hem daertoe het nodige gereetschap, waarmede hy dan ook omtrent Haer Ed. soude versoecken te mogen werden versien, om het kostende behoorlycq in rys, bamboesen, nely etc. te voldoen;

de gesamentlycke regenten van de riviere Chebet waaren yder om 't seerst besigh geweest met het versamelen van bamboesen, ende waerdoor dan ook al een quantiteyt van 5000 stux binnen weynigh daagen na Batavia gesonden stinden te werden;

tot nogh had men niemant van Wiera Zaba's volck in handen connen krygen, hoe nauw ook op haer wiert gepast, zynde d'onse altyt te gauw in 't weghloopen, dogh had men haer evenwel al vrywat schaade aengedaen en wel 50 canoas off vaertuyghjes en van tyt tot tyt een goede quantiteyt nely becomen;

volgens de jonghste tydinge van Wiera Zaba soo onthielt hy sigh nogh tot Tartanagara, hebbende die negorye aen beyde zyde bepaggert, sulx hy daer meende standt te houden, dogh had middelerwyl op Goedoegoedoe by Wiera Soeta geweest, die hy seer ernstelycq hadde versocht zyn versoeninge omtrent Haer Ed^e te willen bewercken, onder belofte van seer goede vergeldinge, dogh soude door Wiera Soeta daarop wesen geantwoort, dat hy sigh in sulcken quaden saek niet wilde steeken en dat Wiera Zaba hem raet hadde behooren te vragen voordat hy soo schelmaghtigh Comp^a volck op Sipondy en Insekarrangh had laten vermoorden, 't welk den anderen seyde sonder zyn kennisse te wesen geschiet, waarop hem dan verders door gemelte Wiera Soeta was gedient, indien sulx de waarheyt was, dat hy dan alle de moordenaars, die aen dese affgryselfycke faicten schuldigh waaren, in handen van d'E. Comp. behoorden over te leveren om na verdiensten gestraft te werden.

18 d^e. Des voormiddaghs wert de missive, door den Pangiran van Banjermassingh nu vyff daagen verleden per 't fluytje de Helena hier aengebracht, ingehaelt door den sabandaer Ocker Ockersz, den coopman van Schinne, den cassier Joannes Treuymans, verzelt met den coopman Joannes van Mechelen ende

den ondercoopman Pieter van der Vesten, staende de zoldaten eenlyck voor de hoofdwaght in 't rincket sonder eenige uytterlycke ceremonien meer, en luyt voorts de missive na gedane translatie uyt het Maleys in onse taale aldus:

Een brief, die onveranderlyck is, uyt een suyvere en opreghte genegentheyt van U zoon Pangiran Agon tot Banjermassingh, en comt aen myn vader Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India, die het gesagh en gebiet hebben over de stadt Batavia, landen, schepen en alle volkeren, alsmede seer geroemt over de bestieringe van 't groote werk der E. Comp., die als vader en moeder zyn ⁽¹⁾ van alle Hollanders, voor wien alle de vyanden vervaert en zidderende in 't oorloghsvelt zyn, en door haer kloekmoedigheyt en manhaftigheyt verwinnere van alle vyanden, die Godt wil zegenen met een langh leven en veel geluck, en dat nogh grooter en aensienelycker mogen werden.

Verders heeft myn vader Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, ende de Raaden van India twee cooplyden met twee schepen gelieven te zenden, medebrengende een brief, waerinne myn vader zyn meninge bekendmaekt, en ook 't gene myn vader aen syn soon heeft gesonden is door U zoon op een goeden tyt wel ontfangen en met groote eere en vernoeginge als 't behoort ingehaelt. De gevouwen brief geopent, hebbe gesien de lieflycke en aengename woorden daerin staende, en myn hart is van vreughde opengegaen, gehooft hebbende dat myn vader nevens alle de vrunden die onder UE. zyn nogh in goeden standt en gesontheyt waaren. U zoon versoeft aen zyn vader veelmalen excuse, omdat de begeerte van myn vader, in den brief aengaende den coophandel gemelt, niet hebbe kunnen naekomen. De reden waerom U zoon aengaende den peperhandel nu niets heeft kunnen doen, is, dat diegene, die hier den handel dryven, rycke cooplieden zyn en in de stadt Banjermassingh woonen; alsmede, dat myn vaders begeeren omtrent den handel niet en is volbracht, ontstaet dat U zoon in swarigheyt is door de verdruckinge van Zoura Wangsa en Zoura Degera, die t'samen met de volkeren van Maccoua quaet hebben gedaen en myn soeken te verdelgen. De twee cooplyden zyn de gelegentheden deser plaetzen en UE. soons landen welbekent, en de reden waerom geen peper afcomt ontstaet omdat alles in swarigheyt is, en UE. soon heeft ook nogh niet de begeerte van de 2 cooplieden in 't verhandelen van de lywaten kunnen volbrengen, want alle de rycke kooplieden en dryven om die swarigheys wille nogh geen handel; dierhalven hebben de 2 cooplieden tot nogh toe tot haer oogmerk niet kunnen geraeken, wiens begeerte is te beletten datter geen cleeden van andere plaetzen alhier soude mogen komen dan alleen van Batavia, 't gene licht om doen sal zyn wanneer de landen van U zoon weder in rust sullen wesen, en alsdan sullen wy met malkanderen wel accorderen en met onse rycke cooplieden, die nogh in swarigheyt zyn,

(1) Er staat: *zynde*.

daerover beraden. Dattet schip van myn vader nu niet volladen is, gelieft UE. zoon te vergeven, want UE. soon is seer machteloos, dogh naest Godt stelt UE. soon zyn vertrouwen op zyn vader, die hem in alle gelegentheit hulpe sal bewysen.

Verders maekt U zoon aen zyn vader nogh bekend van de gesanten, door de Maccauze Comp. aen UE. zoon om te handelen afgesonden en aen UE. zoon overgegeven, maer nu doen de volckeren van Maccauw overlast en plegen verraderye tegen myn, t'samengevoeght zynde met Zoura de Wangsa en Soura de Gara, want wanneer UE. zoon op Banjer is gecomen, hebben die van Maccoua Zoura de Wangsa en Soera de Gara willen helpen, maer hebbende haer niet kunnen helpen, syn ze inderhaest na haer schip gevlucht, het anckertouw afgekapt en afgedreven. Eenige daagen daernae heeft UE. zoon den schryver van 't schip, die aen lant gebleven was, onder UE. zoons geleyde na boort van 't schip laten brengen, met ordre dat het schip weder soude inkomen om haer mackers in te nemen, hare uytstaende schulden te vorderen, een brieff van UE. soon in antwoord van haren brieff mede te nemen en om de begane fouten te weten, dogh den capiteyn heeft het alles geweygert te doen. Soo is het gelegen met het werk van de Macouaze volckeren; zy moeten niet seggen dat UE. zoon haer eenigh quaet heeft aengedaen ofte hare goederen aengetast. Dit maeke bekend opdat de misdaet van die van Macoua hierdoor by myn vader magh blycken.

Voor dees tyt heeft UE. zoon tot een teecken dat nogh leeft niet anders bekend te maeken als dat noyt vergeten zal de vrundschap en genegentheit van zyn vader. Wat aengaet de 16 Maccouze volckeren die overgebleven zyn, heeft UE. zoon aen de twee cooplyden gesonden; wanneer se op Batavia arriveren, versoeke dat myn vader over haer gelieft recht te doen als 't behoort.

Door den meergemelte coopman van Mechelen zyn nogh aen Zyn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael overgelevert twee brieffkens, door den Portugeezen gouverneur der stadt Maccao, don Anthonio de Castro de Zande, 't eerste aen den Conincq off Pangiran Anom tot Banjermassingh en 't ander aen den Pangiran tot Brau, mede op 't eyland Borneo gelegen, geschreven, dewelcke wy niet ondiensstigh hebben geaght in desen tot speculatie mede te laten influeren, zynde den coopman van Mechelen door gemelte Pangiran Agon terhandtgesteld en na gedane vertalinge uyt het Chinees van dusdanigen inhoud bevonden, vooraff latende gaen die aen den Pangiran tot Banjermassingh.

Aen den Conink van Mniarmcam ⁽¹⁾, die Godt beware, van den Capiteyn Generael van Maccao.

Voorleden jaer heb icq myn ambassadeur na U Hoogheyt gesonden opdat de groote vrundschap, die er is tusschen Uw Hoogheyt ende den Prins

⁽¹⁾ Blijkaar onjuist getranscribeerd „uyt het Chinees“ voor *Baniarmcam*.

van Portugael, mynen heere, gecontinueert zoude mogen werden ende alsoo beyde U Hoogheys onderzaten ende de Portugeesen een vaste ende eeuwige vrundschap ende communicatie, soolangh als de sonne ende maane duurt, onder malckanderen hebben zouden, ende tot uytwerkinge van desselven continuatie heb ick derwarts een fregat gesonden, ende vermits deselve van dese mousson niet en is wedergekeert, soo ben icq daerover grootelyx bekommert ende sal bekommert blyven soolangh als deselve met U Hoogheys antwoord niet wederkomt. Ten desen eynde schryve ick desen door Bantam ende Batavia aen U Hoogheyt ende en sende derwarts geen ander schip, omdat ick tydingh verwachtte van 't ander, dat nogh aldaer verblyft, want alsoo hetselve eenigh capitael van de arme borgers deser stadt derwaerts medegevoert heeft, soo zyn ze alle bedroeft over desselven vertoeven, ende opdat hetselve toecomende jaer met al hetgene dat U Hoogheyt uyt dese stadt begeeren zal, derwaerts wederom mogen keeren, soo versoek ick U Hoogheyt, dat U Hoogheyt dogh vandaer myn ambassadeur met den eersten gelieve te depescheren, hem daertoe latende volgen 't gene hy tot zyn reyse van doen sal mogen hebben, indien hy in dat ryck van U Hoogheyt nogh verblyft; 't welck alsoo zynde, sal my seer lieff zyn dat beyde, den ambassadeur ende de Portugeezen die met 't fregat derwaerts gereyst zyn, U Hoogheyt groote diensten sullen mogen gedaen hebben, gelyck ick ook haer bevolen hebbe, ende indien se ergensin gedwaelt ofte haerselve misgrepen zoude mogen hebben, U Hoogheyt gelieve haer dogh alles te vergeven, alsoo ze Portugeezen zyn ende de praeminentie van 't ambassadeurschap tot haren voorrecht hebben benevens de gunste, die U Hoogheyt gewent is dengenen te bewysen, die naer U Hoogheys havenen heenen reysen, om alle jaaren den handel ende vrundschap met dese stadt te continueren.

Ende alsoo desen nergens anders toe en dient, soo beware den almogenden Godt Uw Hoogheyt.

Maccao 20 November 1678.

(Was geteekent:)

ANTONIO DE CASTRO DE SANDO.

Desen brieff sende ick aen Radja Brauw, die Godt wil zegenen met een langh leven.

Verleden jaer hebbe icq van myn heer en meester conzent gekregen om een vaertuygh na de plaetse Picat om te handelen te senden alsmede de twee plaetzen, die in onlust waaren, te bevredigen, 'tgeene verhoope effect sal genomen hebben, maer 't vaertuygh en volck is tot nogh niet wedergekomen, en ben ook beducht dat daervan geen tydinge hebbe gekregen. Dierhalve hebbe diesaengaende een brieff naer Japara en Bantam om na 't selve te vernemen gesonden; dat is de oorsaek van dit jaer geen vaertuygh naer Brauw om te handelen is vertrocken, omdat 't selve 't gene verleden

jaer derwaerts is gegaen, tot nogh niet weder was gekomen. Indien het volk en vaertuygh nogh op Brauw mochte wesen, versoeke Radia Brau gelieft te licentieren herwarts te mogen komen. en indien yets mochten benodight hebben, 'tzy tot reparatie van het vaertuygh als kost en andre ongelden, Radia Brau haer 't selve gelieft te verstrecken. Icq verhope de twee plaetzen Picat en Brau vereenight zullen zyn ende als vrunden lange continueren.

(Was geteekent:)

ANTONIO DE CASTRO DE ZANDO.

Dese voormiddagh is nogh by Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens ter audientie verschenen den regent van Babakan, Warga Jouda voormelt, eenlycq om zyn plicht van onderdanigheyt en vernederinge aff te leggen, tot welken eynde hy hier op gisteren met eenigh gevolg over lande van Tanjongpoura aengekomen zy, en nadat hem 't een en 't ander van den toestandt in de landen derwartsover was gevraeght en hy met een glaesje wyn en ziry beschoncken, soo is hy in geleyde van d'E. capiteyn Hartzinck weder vertrocken, die hun daer (*) elders van Comp^s. wegen defroyeert na hun gewoonte, dat vry sobertjes is.

Even voor de middagh komt alhier van Sourabaya over Japara met eygen vaertuygh den borger Joost de Jonge, medebrengende 2 brieven, d'eerste door d'Heer Mayoer Christiaen Poleman en zynen raet 3^e Mey uyt Sourabaya en d'andere door den oppercoopman Cornelis Bartelsen Marchier mitsgaders den raet uyt Japara in dato 13 deser maent aen Haer Ed^e geschreven, van dewelcke den korten inhoud hieronder zy uytgedrukt, en eerstelycq die van d'Heer Mayoer Poleman uyt het leger voormelt:

in het jonghste schryven de dato 23^e April had men Haer Ed^e den toestand der saeken op Sourabaya omstandigh bekendgemaekt ende daerby meteenen aengeteekent de generale sterckte des legers, mitsgaders hoedanigen maght men uyt hetselve vermeynde te velde te sullen kunnen brengen, dogh was deselve zedert dien tyt nogh ongemeen vermindert door de groote sterfte soowel onder de Europeanen als inlanders, waervan er door de vehemente brandende koortzen vele ten grave waaren geruct, en domineerde die siekte nogh soo sterck, dat er bynae niemant vry off was; 't meerendeel der Bataviaze Javanen lagh te bedde en daeronder ook alle vier de capitainen en verscheyde andere offiçieren, die gesamentlycq nogh al even ernstigh aenhielden om met haer sieken na Batavia te mogen keeren, 't geen men haer egther niet konde inwilligen, niet sooseer om haer valliandize off dat men hun benodighde, maer om der consequentie wille, want indien men haer dat toestondt, soo souden dadelyck de Maleyers, Balyers en andere inlanders, hier mede thuyshoorende, 't selve mede pretenderen, gelyck zy ook al tot verscheyde maalen hadden gedaen, en sonder dat soude men de Javanen geerne hebben laten trecken, omdat op haer niet veel staet gemaekt konde werden, dogh was nu

(*) Misschien beter: dan.

volgens het voorheen genomen besluyt het hospitaal op het jagt de Flaman verplaest, op hope dat men door de frisse zeelucht eenige veranderinge ten goede in de sieken soude vinden;

middelerwyle was alles tot den optoght na Troessangh vaerdigh geraekt, om de marsch met de aenstaende nieuwe maen te kunnen ondernemen, indien men maer niet weder door den Sousouhoenangh en zyne mantrys teleurgesteld wiert, dat al grootelyx zyn bedencken hadt, omdat men van terzyde hadde verstaen, gemelte Hoogheyte en de voornaemste raetsheeren besloten hadden aen Crain Gillisson ende de Maccassaarze grooten heymlyck een gesantschap te doen, sonder eghter te weten tot welcken eynde, ende ook dat den Pangiran Sacra Ningrat met dat volck secretelyck ommegingh; veel moeyte was er aengewent om eens reght aghter de saek te comen dogh tot nogh dierwegen onkundigh gebleven, eghter wilde men het beste hopen, maer kon ondertusschen niet stilstaen te verclaren, dat men sonder des Sousouhoenans Javaanze maght niet vermogens zoude wesen den optoght aen te vangen, aengesien het in 't minste niet raadsaem soude kunnen zyn met sulcken kleenen hoopje volck en daeronder soo weynigh Nederlanders (die evenwel als 't er op aenquam het principale werk soude moeten doen) soo verre te landewaert in te trecken en Comp^s duur verkregen ontsagh in de waeghschael te stellen, want schoon genomen de Maccassaaren al nyt Cappar verdreven quamen te werden en men deselve niet en konde vervolgen, soo sustineerde d'Heer Mayoor dat het werk niet verder soude wesen geavanceert evenoff men het noyt begonnen hadde, gemerct het hun niet en soude ontsaen weder een andere rustplaets te verkrygen en een der beste landen in te nemen, door het wonderlyck ontsagh dat ze onder de geëffemineerde Javanen waaren hebbende, zynde voorschreven Maccassaaren volgens de nadere tydinge, die men vandaer onlanghs ontfangen hadde, voornemens Comp^s macht voor Cappar aff te waghten, het uytterste te waagen en, zoo zy het niet langer konde gaende houden, dan de vlucht te nemen te landwaert in na een ontoeganklyk geberghte op Malangh, niet verre van Troena Jaja's residentie, daertoe zy al over lange preparatie hadden gemaekt, dogh om van haer gedoente en toestandt de ware kennisse te krygen, had men een vertrouwt spion derwaerts geschickt onder belofte van goede beloninge, soo hy van alles getrouw rapport quam te doen, hebbende Crain Gillisson volgens de gerugten al weder 500 mannen na de bovenlanden gesonden om de arme lantzaten te schatten en te scheren, dat men dusdanigh met goede oogen most aensien, omdat de maght niet byderhand was om haer sulx te beletten;

den Panombahan Giry had d'Heer Mayoor bekendgemaekt, hoe Aria Singa Padoe hem door seker zynen gesant hadt laten aenkundigen, dat hy wel genegen soude wesen sigh voor den Sousouhoenan te vernederen, soo men hem versekeren konde dat hy met zyn volck niet weder onder de regeringe van Pangiran Sampan soude werden gestelt, sonder dat het hun verscheelde door wie dat zy anders vanwege den Sousouhoenan wierden geregeert, op hetwelke dan goetgevonden was, gemelte Aria Singa Padoe zynen gesant weder terugh toe te schicken en hem te laten weten, indien hy dat van ernst meende, dat hy dan zelfs voor den Sousouhoenan

wilde verschynen, en om hem nogh meerder in zyn goet voornemen te sterken, had men bezyden dien ook dienstigh geoordeelt aen hem een minnelycq briefje te laten affgaen, alles met communicatie van den Sousoehoenan, op hoope dat hy dat involgen en comen zoude, hoewel dit voorgeven weynigh scheen overeen te komen met de tydinge van Grisse, dat op Madura 1000 mannen vaerdigh stonden om na Java over te steeken, de rivier van Gamban door te loopen en hun tot Malam by Troena Jaja te begeven, ende dewyle aengetogen laeste tydinge geloofd wierden wel de waerheyt te kunnen zyn, als niet anders konnende werden gedacht off Troena Jaja soude traghten alle middelen te werk te leggen om sighzelfs staende te houden, soo had men wyders om sulx na vermogen te verhinderen twee gontinghs na de besettinge voor Sedekary gesonden, in meeninge het jaghje de Snauw binnen korte dagen ook te laten volgen, om des te beter op de overkomende vaertuygen te kunnen passen en haer de incomsten te beletten;

van Malam had men zedert het laeste schryven geen andere tydinge bekomen als bevorens was geadviseert, maer van Sadapaksa bericht dat de inwoonders dier negorye, versterkt met de Pougaresen, tegen die van Balimbangan, houdende de zyde van Troena Jaja, in actie waaren geweest omdat zy aen de Balimbangangers den doortoght hadde geweygert, ende dat de laeste genoemde de nederlaage gekregen, drie mantrys en veel gemeen volck verloren zoude hebben;

uyt Japara was geschreven, dat de Cadjorangers weder in Lagondeer stonden te trecken en den Javaanzen veltheer Sindonradia hun met het volcq uyt de Wattas, Patty, Samarangh etc. stondt tegen te gaen, 't welck soo zynde, geloofde men dat d'E. Bartelsen en raet tot Japara soude Sindouradja met een goede troep Bougisen hebben geadsisteert, om dat volckje des te kragtiger terugh te dryven en een gevoeligen neep te geven;

de chaloup de Kalckoen had men op den 29^e April met de nodige advysen na Macassar voortgesonden;

eyndelyck was den spion hiervooren geciteert, na Cappar afgesonden, weder terughgekomen, relaterende dat buyten die plaetse ongeveer noch duysent mannen waaren die de wapenen konde voeren, en dat Crain Gillisson kort voor zyn aenkomste 200 mannen na Madure en 5 à 600 andere na de landen van Wierazaba, Madion, Jagaraga, Cadiery etc. afgesonden hadde eenlyck maer om gelt in te zamelen, en dat ten dien eynde nogh tweehondert mannen van zyn volk na de Mattaram stonden op te gaen, geen swarigheyt mackende hun dusdanigh te verdeelen, omdat ze geloofden d'E. Comp^e haer in hun moerassigen schuyelhoek niet bycomen zoude; de negorye Pougier soude door hun veroverd en aldaer gevonden wesen een buyt van weynigh minder als 30000 rd^e, dogh hadt geciteerde spion by haer niet meer gesien als vier stucken groff canon, die voor het huys van Gillisson stonden, en soo hy bericht was, waaren er nogh eenige bassen onder de gemeene bevelhebberen;

den Maleyer Intche Pongoe was aldaer getrouwt en had zyn vaertuyg op de wal gehaelt, maer lagh in de rivier nogh een andere Bantamze oorloghsprauw, die binnen weynigh dagen met partye Javaenze vrouwen weder na huys stondt te keeren;

de velden en wegen by en omtrent Cappar waaren tot nogh onder water en tot gebruyck geheel onbequaem, 'tgeen wel te gelooven was, omdat het nu eenige daagen aghter den anderen seer sterk geregent hadde, maer wenschte men eghter in gevoeghlycker wyse ymand van de Nederlandze natie na Cappar konde afschicken om van alles des te sekerder bericht te kunnen erlangen;

den voorraet van arack was ten meerendeele geconsumeert, sulx eenlycq op het ontset van Batavia wiert gehoopt;

den borger Joost de Jongh, brenger deses, had op Sourabaya in Comp^e cassa getelt een somma van 1300 rd^s, die men versogt dat volgens de daarvan verleende wissel weder tot Batavia moghte werden uytgekeert aen d'E. Jacob Does, borger en vice-presis van weesmeesteren.

Volgt den inhoud van het briefken van d'E. Bartelszen en raet voormelt:

van Samarangh had men tydinge dat den sergeant op Wattas, sigh hebbende laten bewegen met den Javaansen veltheer Sindouradia tegen de vyanden omtrent de negorye Batoucaron uyt te trecken, benevens nogh twee Mardyckers in sekere actie, waerin d'onse eghter het velt behielden, gequest geraekt en overleden was, hebbende bevorens ordre gehadt, sigh niet buyten te velde te begeven maer zyn aenbevolen post sorghvuldigh te bewaaren;

den Chinees Oey Phinko had men op Japara tot capiteyn dier natie verkoren, zynde een capasman ⁽¹⁾ en welbemint, waerom Haer Ed. approbatie daerop ook wiert versoght;

op den eersten deser loopende maent May had men d'Heer Mayoor Poleman den toestandt der saeken op en omtrent Japara bekentgemaekt, van dewelcke men ook op den 10^{en} een klein briefken hadde ontfangen ten geleyde van een pacquet papieren aen Haer Ed., 'tgeen nu nevens dese na Batavia overgesonden wiert;

den rys wiert op Japara tot 35 en 40 rd^s. het last verkogt, dogh gelooffde men die prys welhaest wat soude daalen, omdat het gewasch in 't district van Damacq en daeromher ongemeen schoon stondt, maer viel daerentegen gansch niet te doen omtrent de negotie.

Des namiddaghs werden van ⁽²⁾ de Bougys van den Coninck Palacca, sterk . . ⁽³⁾ mannen, een party van . . ⁽³⁾ coppen vanwege d'E. Comp^e. door d'E. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman buyten de poort Uytrecht voor de woninge van den lantdrost Vincent van Mooock met schietgeweer voorsien en meteenen eens generalyck gemonstert, na hetwelcke gemelte zyn E. door Zyn Hoogheyt met al zyn volck, in vaendels verdeelt, tot voor het casteel wiert geconduiseert, waerna zy ⁽⁴⁾ dan weder,

⁽¹⁾ Dat zou dus zijn: een katoenhandelaar; het zal wel beter wezen 't woord te splitsen: een capas (Latijn *capax*, Portug. *capaz*, d. i. bekwaam) man.

⁽²⁾ Er staat: aen.

⁽³⁾ Niet ingevuld.

⁽⁴⁾ Er staat: zyn.

een weynighje vertoeft en op haer wyse met 't ontblooten van haer zydgeweer uyt eygen beweginge na hun gewoone ceremonien gedaen hebbende een nieuwen eedt van getrouwigheyt, weder na haer logiementen gekeert zyn.

19 d°. Des morgens vertreckt uyt dese rhee de over Indermayoe het jagt den Bataviazen Coopman, medenemende 5 brieven, op gisteren door Haer Ed°. d'eerste aen d'E. Jacobus Couper mitsgaders den raet tot Indermayoe, de tweede aen d'Heer Mayoor Christiaan Poleman en raet tot Sourabaya ende de derde aen d'E. Bartelsen en raet tot Japara geschreven, van dewelcke den inhoud hieronder kortelyck uytgedrukt zy, eerst aenvangende met die aen den oppercoopman Couper voormelt tot Indermayoe:

dat Haer Ed° uyt het schryven, jonghst van d'E. Couper ontfangen, omstandigh wegens den toestandt der zaeken derwaertsover zyn bericht, niet anders hebbende gedacht ofte soude zich de jonghste der drie Cheribonze Prinçen sekerlyk wegh-gemaekt en omtrent den Sousouhoenangh begeven hebben, 'tgeen nu uyt het schryven anders was gesien, namentlyck dat hy, sikh door Pangiran Aria Souria De Wangsa hebbende laten bepraeten, op Bantam gebracht is, vanwaer gemelte resident niet sonder reden sustineert niet lichtelycq weder thuys te sullen comen, sulx de Cheribonders nu het wesentlycq gevoelen hebben dat het Bantamze jock haer in desen tyt al vrywat lastiger valt als in voortyden de Mattaramze heerschappye, sullende Haer Ed° onderwylen verwaghten te verstaen, hoedanigh zich den middelste der broederen, Pangiran Anom, een langen tyt op Bantam genoegzaem tot zyn ongenoegen aengehouden, nu weder thuysgebracht en benevens zyn oudste broeder tot de regeringe geïntroduceert, sal comen te comporteren en aen te stellen, zynde altyt van hem gerucht dat hy het Mattaramze huys vry meer als de Bantammers genegen is geweest, middelerwyle dat gesustineert wiert den stedehouder van den oudste Prinçe Raxa Nagara, die sikh op het derde ontbodt van den Bantamzen Coninck geëxcuseert hadt na derwärts te gaen, uyt vreesse van noyt wederom te komen ofte misschien om 't leven gebracht te sullen werden, wel de meeste oorsaeke zy, dat zyn meester sikh sooverre met den Bantammer heeft geëngagieert tot haer eygen te laet berouw en leetwesen;

dat d'E. Couper mits desen wert gerecommandeert wat nauwkeurigh na de Cheribonze saeken te inquireren en mede wat het opgerichte logiement op Cadangauwer te beduyden heeft, verstaende Haer Ed. wel expresselycq dat de Bantammers nogh de Cheribonders aldaer geen de minste jurisdictie kunnen off mogen pretenderen, als leggende drie mylen bewesten Indermayoe en alsoo onder Comp° ofte onder des Sousouhoenans territoire, en waerom ook aldaer geen infractie behoeft te werden geleden, dogh dewyle d'E. Comp° vooralsnogh een tellequellie vrundschap met die van Cheribon onderhoudende zy, soo is voor tegenwoordigh niet goetgevonden tot weghneminghe van dien yets te principalen te disponneren sonder alvorens van d'E. Couper dierwegen nader berigt ontfangen te hebben;

dat het Haer Ed° gissinge niet zy ontschoten dat in de Cheribonze peperhandel niet te doen is geweest, gemerckt d'Engelsen haer daervoor meer hebben geboden als se van de Comp., schoon deselve al op Batavia brengende, soude krygen, dogh

dat egther niet ondienstigh wert geoordeelt, indien d'E. Couper sekerlyk vermeynde d'Engelze daerdoor in 't verkrygen van een logie tot Cheribon soude werden affgeslagen, van Comp^s wegen mede versoeck daerom wiert gedaen, maer anders niet;

dat Haer Ed^e. meeninge niet wesende voor altyt post op Indermayo te houden, eensdeels omdat het somwylen wel ongelegen moght comen en anderdeels omdat het volck aldaer doorgaens met vele quale wert besoght, soo wert d'E. Couper andermael indaghtigh gemaekt het daervoor te houden en aen te sien, ende ondertusschen voor de Bantammers, die d'E. Comp^s hoe langhs hoe meer verongelycken, wel op hoede te zyn, alhoewel tot nogh van alle haer dreygementen om d'onse aldaer te komen bestoken niets gevallen zy, voor welgedaen aengesien werdende, dat d'E. Couper de inwoonders op de verbeurte van haer gezay verboden hadde vandaer te vluchten, ende offwel de zoon van den Indermayozen gouverneur Wiera Loddra assurantelyck heeft voorgegeven, dat de geciteerde inwoonders jegenwoordigh gemoedicht en van voornemen waaren om by overkomste van vyandt stant te willen houden sonder d'onse te verlaten, soo heeft egther d'ervarentheyt ten overvloede geleert hoe daerop gansch geen staet gemaekt kan werden, te wenschen synde (¹) dat men wat ruymmer van militairen en matroosen was voorsien, als daeromtrent soo gebreckigh zynde dat men de sieken, dagelycx opgesonden werdende, niet weder met gesonde langer kan verwisselen, en evenwel wiert ten alderhooghsten nodigh geoordeelt alle de sieken en impotenten en wel speciaal die op Indermayoe niet wel te genesen zyn, na Batavia opgesonden wierden;

dat het versoeck van de twee gesanten des Sousouhoenanghs om haer met Comp^s maght te landewaert in te adsisteren, met goet fundament affgeslagen zy, verwaght werdende van hoedanigen operatie sal zyn geweest het brieffken van adres, haer aen den Balyer Sacra Jouda medegegeven, van hetwelcke egther niet veel kan werden geloofd, omdat gesustineert wert hy Sacra Jouda wel toelegh moghte macken om een kleen heertje op sighzelfs te werden, waernae het gedoente van den rover Chiliwidara, sigh op Samadangh onthoudende, almede schynt te hellen, dogh dewyle d'E. capiteyn Willem Hartzinck binnen korte dagen met een troepje volck over lande na Tanjongpoura staet te vertrecken om de veltschanze aldaer te visiteren, soo vermeynen Haer Ed^e denselven van de conduite van geciteerde Sacra Jouda wel eenigh nader bericht moght erlangen, en soomede off den schelmzen Wiera Zaba sigh onder zyne bescherminge begeven heeft, gelyck geseght wiert dat de vyff regenten der negoryen Succasarie, Kowangantin etc., na 't verloop van Wiera Saba hebbende versocht onder Intchiassam te mogen werden gestelt, sonder daerop eens bescheyt aff te waghten seer lightvaerdelyck souden hebben gedaen;

dat dewyle den Balyer Anga Jouda op Chiassem zyne bereydwillegheyt omtrent d'E. Comp^s genoeghzaam heeft gethoont, soo wert d'E. Couper gequalificeert denselven met de eertitul van Angabehy te mogen regaleren, met byvoeginge van sodanigen naem als daerby gevoeghlyckst geoordeelt sal werden, 't geen Haer Ed^e aennemen dan sodanigh door den Sousouhoenan te laten bekraghtigen, en ingevale

(¹) Dit *synde* heb ik ingelascht.

de voorgeciteerde vyff regenten noghmaels moghten inclineren om sigh by Intchiassam terneder te comen slaen, soo duncken Haer Ed^e dat ze voorschreven Anga Jouda voor haer hoofd soude dienen te erkennen, die vermeeynt wert apparentlycq zyn werk te sullen maeken om de genoemde regenten en haer onderhoorige dorpelingen geheelyck tot zyn devotie te disponneren, 't geen evenwel alles behoorde te geschieden sonder het respect van des Sousouhoenangs gecommitteerdes in eenige deelen te krencken;

dat het seer qualyck zy gekomen het nieuwe jaghje de Kater tot nogh niet weder los en vlot te krygen is geweest, dogh dat daertoe eghter het uytterste best moet werden gedaen, latende, soo het niet weder vlot te krygen was, 't selve van alles ontakelen en de gereetschappen verdeelen over d'andere scheepjens in de besettinge, maer soo het nogh weder vaerbaer kan werden gemaekt, soo wert niet nodigh geoordeelt daerop in plaetze van den schipper Abraham Marlot, jegenwoordigh impotent zynde, een ander te stellen, dewyle daerop zoude kunnen overgaen den opperstnerman van het lecke jaghje de Smith, dat om te vertimmeren op Batavia wiert verwacht;

dat nu overginck den adsistent Pieter Malje om de boeken etc. op het jaght d'Engelse Anna te houden, ende dat ook in handen van den commandant op de Bataviaze Coopman wierden overgesonden 600 stux bisquiten benevens 500 rd^e contant, 't laeste om tot verstrekinge onder de besettingen en ook tot inkoop van sout te dienen;

dat bezyden dien ook overgesonden wiert de geëyschte tamboer, dogh dat de provision van araq. vlees etc. per naesten stonden te volgen;

dat het middelerwyle wel zy gedaen den aengehaelden araq van den mixtys borger Cornelis de Leeuw te confisqueren, omdat hy sigh niet en heeft ontsien deselve tegens gedane verbodt aen de besettingen uyt te soetelen;

dat den timmerman Cornelis Jansen Baen van 14 gulden is toegevoeght een beloning van 20 gulden ter maent voor drie jaaren.

Volght de missive aen d'E. Cornelis Bartelsz Marchier en raet tot Japara voormelt:

dat de missive, alsnu door Haer Ed^e aen d'Heer Mayoer Poleman geschreven werdende, nevens dese met de bylaagen open overginck, opdat d'E. Bartelsen en raet daarvan lecture mogen nemen;

dat d'E. Bartelsen en raet wyders ook promptelyck sullen hebben te volgen alle de bevelen en ordres die haer successive van d'Heer Mayoer Poleman en raet moghten werden gegeven;

dat dewyle Haer Ed. eerlange over de sacken des Sousouhoenans staen te delibereren, de principale rescriptie op de brieven en papieren van Japara daerna ook uytgesteld wert, dogh onderwylen gansch niet wel comt, dat door de laffhartige conduite van den Sousouhoenangh ende zyn grooten den bekenden slaef Namroeth de couragie heeft gehad, de landen van Samarangh opnieuw te invaderen, hoewel

het egther noghal een goede saeke zy geweest dat het veroverde canon uyt Cadiery even voor dese nieuwe revolutien behouden op Samarangh gebracht was, aengesien het anders geen kleen gevaer soude hebben geloopt om weder in 't geheel ofte ten deele in 's vyands handen te vervallen, die nu volgens mondelingh verhael weder uyt die landstrecke verdreven en weghgejaecht waaren;

dat het te verwonderen zy vooralsnog van 't gedoente van Pangiran Pongar in de Mattaram soo weynigh bescheyt ingekomen zy;

dat Haer Ed^e. middelerwyle goetgevonden hebben, met het nu vertreckende jaght den Bataviazen Coopman over Tagal en Samarangh na Japara op de nieuwe gedane eysschen aff te senden:

67 packen verscheyde cleeden;

760 patholen;

30 canassers amphioen;

15 vaten vlees;

15 vaten speck;

24 leggers aracq;

6 leggers seck, Spaenze en France wyn;

91 lasten Cormandelzen rys, off deselve op Japare off langhs de Javaenze cust voor Comp^e besettelingen ofte de gemeente te staade mochte komen;

voorts eenige andere provisien, schryftuygh, medicamenten etc. alle voor Japara;

item voor Sourabaya:

2 groote kisten en 2 Siamze potten met medicamenten;

en voorts voor Tagal:

verscheyde noodwendigheden van minder belangh, alle tesamen kostende een somma van / 61156:16:15 en alles om in de Japaarze boeken verantwoord te werden;

dat de residenten op Tegal en Samarangh na gewoonte zyn gequalificeert uyt het cargasoen sooveel te lighten als zy raedzaam sullen oordeelen;

dat alhoewel geloofd wert den amphioen door den aenbreng van de Bantamze sluyckhandelaers al vrywat in prys sal wesen gedaelt, egther niet gemeent wert hetselve Comp^e. vertier behoorde te hinderen, hebbende deselve onlanghs by openbaare venditie op Batavia gegolden 520 rd^e. 't picol, 't welck alhier niet wert genoteert om d'E. Bartelsen en raet juyst aen die pryse te binden maer eenlycq om tot opmerkinge te dienen, soo deselve sooveel niet wil gelden, de hand daarmede lightende, soodanigh geoordeelt sal werden voor Comp^e. intrest en voordeel best te zyn, ende in welcker voegen met de cleeden mede gehandelt sal dienen te werden;

dat het restant van de op Batavia in voorraet zynde patholen per naesten staen te volgen en soomede 'tgeene verder op den cleedeneyssch als anders moght mancqueren;

dat bezyden het jaght Henricus nogh binnen weynigh daagen nae Japara staet afgesonden te werden de fluyt den Hasenbergh om met houtwerken weder terugh te senden, daerop d'E. Bartelsen en raet dienden staet te maeken en mede dat Haer Ed^e. al om sout verlegen begonden te vallen;

dat de kiateplancken voortaan beter gesaeght sullen dienen, off anders beter sal wesen de balcken ongesaeght na Batavia te schicken om aldaer dan op de saeghmolens te werden geleght;

dat de Samarangse chaloup eyndelyck op Batavia aengekomen zy en Haer Ed^e. wenschten met 10 à 12 diergelycke vaertuygen te mogen werden voorsien, daerom oock in dese weder wert vernieuwt de ordre, voor desen tot het inkoopen van sulcke vaertuygen gegeven;

dat nae het schryven deses nogh hier van Zourabaya zy verschenen den burger Joost de Jongh met een missive van d'E. Bartelsz en raet dato 15^e deser, die almede met het jaghje Henricus staet beantwoort te werden.

Volght nu de missive aen d'Heer Mayoor Christiaen Poleman
en raet tot Sourabaya voormelt:

dat zedert het jonghste schryven, na Sourabaya affgegaen den 26^e Maert, van d'Heer Mayoor Poleman en raet ontfangen zyn twee brieven van dato 27 Maert en 25 April, mitsgaders nogh een particulier brieffje van opgemelte Heer Mayoor dato ultimo February, uyt dewelcke met droeffheyt is gesien, dat door de continuele sterfte Comp^s. uytgesette chrygsmaght soo merckelyck quam te verminderen en aff te nemen, juyst in desen tyt dat men soo schaars van volck is voorsien, 't geen ook in het beraaden over de onderhandze saeken al vrywat bekommeringe en ongemack toebrecht en het nemen van een generael besluyt al seer doet vertragen, 'tgunt egther welhaest diende te werden genomen, omdat den Conincq Palacca nogh al even sterk aenhielt om sikh met zyn volk op Sourabaya te mogen conjungeren, en waeromme Zyn Hoogheyt ook toegestaen zy sikh tot vertreck te prepareren, in hope dat men middelerwyle met een goet secours uyt het vaderlandt zal werden gesecondeert, na hetwelcke gemelte Hoogheyt egther niet seer lange opgehouden sal mogen werden;

dat Haer Ed^e. met verwonderinge tevoorengekomen zy, by de laeste monsteringe van 't volck de Bougisen bevonden waren te bestaen uyt maer een getal van 600 mannen, als verschelende vry veel met de 1500 koppen die door den capiteyn Jan Françen van Japara na Sourabaya vervoert zyn, sonder dat evenwel van dese merckelyke verminderinge eenige redenen werden gegeven, uyt welcken hoofde dan ook gepresumeert wert in de eerste stelling een abuys begaen sal wesen en daerom niet goetgevonden hebbende konnen werden 't selve gemelte Conink Palacca te communiceren, omdat hy sikh daerover ongetwyffelt soude bedroeven, gelyck hy heeft gedaen over de actie, tusschen de Bougisen ende Balyers op Sourabaya voorgevallen, mits welcken hy ook te ernstiger om zyn vertrecq na derwarts was aenhoudende, als niet sonder redenen voor separatie en verloop van zyn volck

beducht zynde, dat in alle manieren diende voorgekomen, tenminsten tot zyn verschyninge toe, hebbende van terzyde al vrywat misnoegen gethoont dat de Bougysen gedurende hun aenwesen niet nevens andere inlanders gealimenteert zyn geworden, 't welck noghtans soo duydelick in Haer Ed^e. missive onder dato 9^e November 1678 uytgedrukt staet en dat ook voortaan tot reglement sal moeten dienen, gemerkt het egther nogh al beswaerlyck te practiseeren sal wesen om die roofgierige menschen in tamelycke tucht en ordre te houden, gelyck hy de voorgeciteerde actie ten overvloede is gebleken, Haer Ed^e. bysonder aengenaem, zynde dat daerinne na vermogen door d'Heer Mayoor Poleman was voorsien en dat albereyts 1000 rd^s. en eenige cleenigheden van 'tgerooffde aen de Balyers was gerestitueert met hoope om de rest mede wel weder te krygen, als sullende dienen om de gemelte Balyers wat te beter tevreden te stellen, alhoewel egther gemeent wert het niet alle weder te voorschyn comen sal, schoon Haer Ed^e. voornemens zyn die saeke Zyn Hoogheyt Palacca voor desselfs vertreck nogh mede te recommanderen, sonder egter op de corporele straffe van de schuldige sterk aen te houden, aengesien deselve misschien niet wel uyt te vinden soudon zyn, maer wert evenwel vermeeynt dat den eersten aenleyder, die albereyts onder de Bougize hooftten versekert was, zyn welverdiende straffe niet behoorde te ontgaen;

dat het onderwylen wel zy gedaen, de agtherhaalde 6 Bougisen op het versoeck van Arou Mariangy en den Maleyer aen den luytenant Intche Bilangh te hebben overgegeven;

dat de Bougysen, op Japara verbleven, aldaer wel te stade gekomen zyn en in verscheyde occagien al goeden dienst hebben ⁽¹⁾ gedaen;

dat Zyn Hoogheyt Palacca Haer Ed^e terhandt heeft gestelt een briefken, door de Maccassarze grooten uyt Cappar aen den Bougisen bevelhebber Amaly geschreven, dogh dat Haer Ed^e gelooven daerdoor op de gemoederen der Bougisen niet veel gewonnen sal zyn en het misschien door instigatie der Bantammers sal wesen voortgekomen, waerom ook seer scherp op dat volkje, die wegh uyt sonder passen verschynende, moet werden gewaekt, deselve niet ontsiende alle doot te slaen, omdat ze d'onse niet by 't leven laten maer schelmaghtigh vermoorden soo se deselve belooopen en meester konnen werden, gelyck dat dagelyx genoegsaem komt te blycken:

dat Haer Ed^e in gedaghten sullen houden 't geen de Heer Mayoor in zyn particulier briefje betreffende desselfs eygen belangh van opkomste herwarts heeft geschreven, en soomede het versoeck, door de Batavische Maleyers, Balyers en Javanen gedaen, om vandaer te mogen werden verlost, hoewel Haer Ed^e seer geerne soudon sien dat ze tot langer verblyff te disponneren waaren, aen de opkomste ofte het verblyff der Javanen niets gelegen zynde, eensdeels omdat ze tot nogh geen loff hebben verdient en anderdeels omdat den Sousouhoenangh en zyne mantrys dat slaggh van volck genoeghzaam kan beschicken, soo 't hem ernst zy, dogh moeten Haer Ed^e verklaren verdrietigh te zyn, dat hy ende zyn voornaemste grooten, en daeronder ook den Pangiran Sampan anders genaemt Sacra Ningrat, sigh hun

(1) Er staat: *hebbende*.

eygen saeken soo weynigh aentrecken, niet sullende nagelaten werden in de brief, aen Zyn Hoogheyd in antwoord van de zyne aff staende te gaen, te betuygen dat, indien hy sikh voortaan niet beter komt te gedragen, men hem eyndelyck op zyn eygen wiecken soude laten dryven, 'tgeen hem de Heer Mayoer Poleman wel vooraff mocht aenseggen en bevelender wyse daerby voegen, dat zyne troepen op de verschyninge van den Conink Palacca en overkomste van Haer Ed^e ordres vaerdigh behoorde te zyn, latende Haer Ed^e sikh middelerwyle wel bevallen, dat d'Heer Mayoer Poleman niet naliet by te brengen alles wat de vyanden affbreuck konde doen, en waertoe oock de post op Troessangh seer bequaem geoordeelt wert, niet twyffelende ofte deselve souw hy d'onse al geoccupeert en beslagen zyn;

dat nu vooraff over Japara na Sourabaya vertreckt het jaght den Bataviazen Coopman met verscheyde geëyschte noodwendigheden, waeronder ook de medicamenten niet vergeten, staende het jagt den Henricus binnen weynigh daagen te volgen om hetgeene noch op den eysch manqueert over te voeren:

dat het middelerwyle seer wel zy gekomen het jachje de Javaenze Bode met 25 coyanghs rys na Amboina en Banda voortgesonden zy, dogh dat den schipper Harmen Hop op zyn reyse na Timor over Sourabaya te hebben voorbygelopen op zyn wederkomste sal aengesproken werden.

Even voor de middagh komt alhier te verschynen de fluyt Sparwoude over Malacca uyt Arrakan, medebrengende 2 brieven, d'eerste door den ondercoopman en resident Balthasar Hinlopen mitsgaders den raet in dato 25^e February uyt Arrakan en d'andre in dato 20^e April door d'Heer Gouverneur Jacob Jorisen Pitz mitsgaders den raet uyt Malacca aen Haer Ed^e geschreven, eenlyck in sikh behelsende den goeden toestandt derwaertsover, gelyk in 't breede by het aenkomend briefboek onder yders quartier kan werden nagelesen, zynde geciteerde fluyt Sparwoude beladen geweest met 250 lasten Arracanzye rys, die men op Malacca uyt deselve hadde gelicht en in plaetze van dien na herwärts weder daerin gescheept:

269500 @ thin;

25856 @ spialter;

10035 @ caliatourhout;

51200 @ Manilhas en Bimas zappanhout;

649 @ elphantstanden mitsgaders eenigh geweer, tezaamen kostende
f 97600:8:6.

De Portugeesen, die haer in de oneenigheden en twisten tusschen den Coninck tot Banjermassingh en desselfs twee neven hebben gemenght en na de vlucht van de 2 laeste in handen van den eersten vervallen en door deselve met den coopman van Mechelen herwärts gesonden zyn, gelyck hiervooren op 14^e deses en op gisteren by de translaetmissive van den Pangiran uytgedrukt zy, bestaende uyt 15 perzoonen, namentlyck 12 Portugeeze Toepassen off Mardyckers en drie lyfleygenen, werden op heden door ordre van Haer Ed^e den Gouverneur Generael en Raaden, om van dat volckje ontlast te wesen, weder gelargeert en overgegeven aen den Portugees Pedro Simons, capiteyn van het alhier ter rheeде leggende Portugees jaghje S^t. Paul, eenige dagen voorleden van Timor en Larentoeque hier

aengekomen, om dat volckje met hem na Maccao, daer se thuyshooren, over te brengen, gelyck by het verbandschrijffje, door denselven dierwegen verleent, nader uytgedrukt zy, luydende aldus:

Ick ondergeschreven Pedro Simons, capitain op 't scheepje S^t. Paul, bekenne uyt handen van den sabandaer Ocker Ockerse ontfangen te hebben vyffthien perzoonen, door den Coninck van Banjermassingh aen de Nederlanders overgelevert, en belove deselve by behouden vaaren met gemelte scheepje in Maccao over te brengen.

(Onder stondt:)

Batavia den 15^e Mey 1679.

(Was geteekent:)

PEDRO SIMONS.

Des avonds vertrecken uyt dese rheede direct na Bengale de jaghten 't Huys te Cleeff, Noortwyck en Zyp, mitsgaders de fluyt d'Beemster met een missive, op hedigen dato aen d'Heer Directeur Jacob Verburgh mitsgaders den raet tot Ougly geschreven, vierdubbelt affgaende, zynde van alsulcken inhoude als by het uytgaende brieffboek in 't breede zy te sien, hebbende gemelte bodems eenlyck medegenomen party contanten en weynigh andere goederen, als 't geen hieronder volght, namentlyck:

't Huys te Cleeff:

4040 ƒ gariophilnagelen;

25 stux diverse laeken, voorts partye schenckagiegoederen voor de Bengaelze grooten van verscheyde soorten, tesaamen bedragende / 17652: 12: 2;

Nieuw Noortwyck:

3980 ƒ gariophilnagelen en voorts eenige equipagie-

goederen, met den anderen bedragende..... / 2455: 15: 3;

de Zyp:

4080 ƒ gariophilnagelen en voorts eenige houtwerken,

tezaamen kostende..... / 3814: 17: —;

de Beemster:

4010 ƒ gariophilnagelen ende eenigh schryftuygh etc.,

tesaamen kostende..... / 2454: 2: 6;

sulx bedraecht het gesondene na Bengale met voornoemde

vier bodems tesamen een capitaeltje van... / 26337: 6: 11.

Den provisionelen adsistent Pieter Bonstoe, op heden staende de ordinaire vergaderinge versoeck hebbende gedaen om voortaan als procureur voor beyde de bancken van justitie alhier te mogen postuleren, soo is hem sulx toegestaan en geacordeert, te weten soo hy daertoe de vereyschte bequaemheyt is hebbende.

Dese namiddagh heeft de Coninginne Dain Tillille, eerste en staatsvrouw van Zyn Hoogheyt Palacca, met een groote stoet van haer gevolgh op een statieuse wyse tot in den avondstont mevrou de gemalinne van Zyn Ed^t. wesen besøeken, werdende door 2 à 3 juffers gebaelt en ook weder thuysgebracht.

20 d^e. Des morgens al vroegh wert alhier per borgervaertuygh een klein briefken aengebraght, door den provisioneel coopman Evan Jonas en den boekhouder Philip Bourschot in dato 15^{en} deser uyt Samarangh aen Haer Ed. geschreven, eenlycq tot bekendmakinge van den tamelycken goeden toestandt derwartsover en dat voor jegenwoordigh omtrent de landen van Samarangh en daeromher geen vyanden meer wierden vernomen.

By resolutie van den 10^{en} deser goetgevonden wesende, de schepen Mauritius Eyland, Japan en 't Goet Begin aen te leggen om tot geleyde van den Coninck Palacca te dienen, soo gaet de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman desen voormiddagh met Zyn Hoogheyt, verzelt met eenige andere gequalificeerde en Bougyse grooten, na de rheede om deselve uyt gemelte drie bodems soodanigh een te laten verkiesen als Zyn Hoogheyt tot transport van zyn perzoon en famielie 't bequaemst en accomodabelst oordeelen zal, 't welk dan gedaen en het cloeke schip 't Eyland Mauritius by Zyn Hoogheyt voor 't gemaklykst en 't spatieuoste aengesien zynde, soo is gedaghte Heere Directeur Generael met het geheele geselschap omtrent de middagh met de groote roeyschuyt weder aen land gekomen, hebbende op de rheede van de schepen tot recreatie en complaisance van Zyn Hoogheyt ende syn geselschap volgens op gisteren genomen besluyt eenige canonschoten laten doen.

Desen voormiddagh den afgesetten Maccassaarzen Coninck van Goa, Crain Bissey, met den E. sabandar Ockerse by Zyn Ed^t. d'Heer Gouverneur Generael hebbende ter audientie geweest, heeft na eenige weynige discourssen (want hy niet van veel ⁽¹⁾ woorden is buyten 't gene hem gevraecht wert) Zyn Ed^t. overgelevert een geschriftje in de Maccassaarze taale, behelsende na translatie een aanbiedinge van zyn perzoon om hier off elders yetwes ten dienste der E. Comp^e. te mogen verregten en ter preuve gestelt te werden, op 't welcke hem dan is geantwoort, dat daerop ten tyde soude werden gelet en hy inwylen sigh geliefde gerust te stellen, dat men na 't beloop van zaeken verder zyn persoon en dienst eerlange hierelders in eenigh emportant werk mochte van doen krygen, want met cleene saeken hem ⁽²⁾ niet moghten off pasten te vermoeyelycken en Radia Palacca nu na Java's Oostcust misschien eerlange stont voort te gaen, om, soo tegens hope en onse nader te doene protestatien zyn broeder, Crain Gillisson, en de Maccassaaren van Cappar niet na reden ⁽³⁾ tot hun vertreck vandaer volgens 't aenschryven van hem Bissee en onse sooveel gedane betraghtingen moghten willen luysteren, alsdan hun met geweld van onse wapenen aen te tasten en onder Godes zegen te verdelgen, dat hy sigh, indien se niet wilden luysteren, abzoluit mede scheen wel te laten gevallen.

(¹) Er staat: *niet veel van*.

(²) Er staat: *hen*.

(³) Er staat: *na reden en*.

Des avonds schryven Haer Ed. per seker burgervaertuygh, vertrekkende vanhier na Malacca, een kleen briefken aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorisz Pits en raet aldaer, eenlyck tot bekendmakinge van hetgene door den resident Caaff successive uyt Bantam wegens de Andragiryze moort aen de Hooge Regeringe zy geschreven, met ordre om sonder uytstel van Malacca na de waerheyt van dien door 2 expresse vaertuygen te laten vernemen en daervan dan ten allerspoedighste na Batavia naukeurigh bescheyt over te senden, gelyck breeder by gemelte briefje in 't afgaende briefboek kan werden gesien.

21 d. Synde Pinxterdagh komt alhier recht op de middagh van Cormandel te retourneren de fluyt 't Huys te Spycq, medebrengende twee brieven, d'eerste door d'Heer Gouverneur Jaques Caulier mitsgaders den raet uyt Paliacatta in dato 25 Maert en d'andere in dato 4 April door d'opperhooffden Hendrick van Outhoorn en Pieter Moutmaeker uyt Masulipatnam aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoud als by het aankomende briefboek onder het quartier van Cormandel in het breede zy te sien, zynde in de laestgenoemde onder anderen te lesen, dat den Prince Sulthan Moassem, soone van den Grooten Mogol Oranghzeeph, met zyn krygsmaght tot dighte by Orangabat genadert wesende, den Coninck van Golconda seker gesant met een aensienlyck geschenck hem tegemoet geschickt hadde, soo om Zyn Hoogheyt te congratuleren als desselfs bescherminge te versoeken tegen den Visiapourzen veltheer Dililchan, die het Golcondaze ryck nogh al even sterk dreyghde en forcelyck pretendeerde de opgeleghde schattinge, waarvan het restant bedroegh nogh een somma van 7000000 guldens, en offwelschoon desen Dililchan sich dus vermetel aenstelde, soo was evenwel geduurende syn abzentie alles in Visiapour overhoop geraekt, willende de twee voornaemste bewintslyden van staet, namentlyck Zidy Moessot en Seyid Macktom d'eerste het ryck aen den Grooten Mogol en d'andere aen den swervende roover Suwagie overgeven, middelerwyle dat in die wyd uytgestrecte landen niet anders als van moorden, rooven, plunderen en brandschatten wiert gehoort, hebbende wyders de bovengeciteerde fluyt 't Huys te Spycq tot inladinge van Cormandel medegebragt 't geen hieronder uytgedruckt zy, als:

van Paliacatta:

168 packen diverse cleeden;
 26880 c geraffineerde salpeter;
 64457 c caliatourshout;
 12851 c namracq;
 600 stux rochevellen, tesamen kostende..... f 72969: 16: 4;

van Masulipatnam:

987 packen diverse cleeden;
 8 packen rochevellen, tesamen kostende..... • 253917: 12: 6;
 soodat het geheele cargazoen, met de fluyt 't Huys te
 Spycq van Cormandel gebragt, bedraegt..... f 326887: 8: 10.

Even over de middagh verschynt nogh te deser rheede van Sumatra's Westcüst het jaghje Damacq met een missive van d'E. Commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raet, in dato 30^e April uyt Paddangh aen Haer Ed. geschreven, niet bevattende, nodigh in desen aen te haalen, want het werk der goutmine niet en zy verbeterd, en zynde dat bodempje eenlyk beladen met:

157 halve amen clappusoly, kostende / 1408: 12: 10.

Desen namiddagh retourneert ook weder uyt de Straet Zunda het jaghje de Tyger, op den 22^e der voorleden maent April voor de tweede mael derwärts geschickt om op de schepen, uyt het lieve vaderlandt en van andere quartieren van buyten de Straet inkomende, te kruysen, hebbende gedurende het uytwesen geen onraad vernomen maer de ondervolgende schepen eyndelyck ontmoet en daarmede herwärts opgeduwt ⁽¹⁾.

Des avonds komt hier ook uyt Souratta over Cochim en Ceylon te arriveren het schip Zumatra en met hetselve d'E. Out-commandeur van Mallabaer Jacob Lobs, medebrengende drie brieven, d'eerste door den commissaris en directeur Daniel Parve mitsgaders den raet uyt Souratta op 9^e February, de tweede door d'Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raet in dato 17^e April uyt Colombo ende de laeste door d'E. Commandeurs Marten Huysman en Jacob Lobs voormelt mitsgaders den raet op den 4^e des laestgenoemde maents uyt de stadt Cochim, alle aen Haer Ed. geschreven, van sodanigen inhoud als by het aankomende briefboek onder yders quartier na te lesen zy; dicterende de Souratze missive, dat aldaer over landt uyt Europa tydinge aengebraght zoude wesen wegens de sekerheyt van de vrede, tusschen onsen staet ende de croone van Vrankryck geslooten op sekere conditien, daarvan den eygentlycken inhoud nogh niet terdegen bekend geworden was;

en zal wyders by den Ceylonzen brief konnen werden gesien dat de wispelturige Wannias in het coninkryck van Jaffanapatnam, hun soo onlanghs na het overlyden van haer hooft, den schelmzen Cayla Wannia, tot volcomen gehoorsaemheyt hebbende gevleyt, alweder terzyden uytgespat en tot haer oude nucken van ongehoorsaemheyt gekeert waaren, sodanigh dat men had moeten ordonneren om twee der principale beleyders en aenvoorders, met name Cottapulle en Pompulle, te saiseren 'tzy levendigh off doot, sooals het best soude willen vallen, 'tgeen dan op d'een off d'ander wyse wel geluckende, soo twyffelde men niet off soudende saeken welhaest weder een anderen keer ten goeden komen te nemen, dat den tyt eerlange soude moeten openbaaren, zynde voort ook by de Mallabaerze missive mede bovengeciteert te beoogen, dat de Mallabaerze rovers, verleckert op den buyt, hoe langer hoe stouter beginnen te werden, hebbende, nadat ze alvorens seker Engels scheepje, komende uyt Souratta tenderende na Calicoet, afgeloopen en vermeestert hadden, sigh ook niet ontsien Comp^e hoekerboot de Swemmer op de reyse van Cochim na Wingurla te bespringen en ook weynigh tyts daerna de aldaer passerende cat Opmeer aen te doen, dogh waaren se van beyde soo dapper en couragieus afgekeert, dat het hun buyten allen twyffel wel heugen zal

(¹) In het HS. is hier bijgeschreven: *als*.

deselve besprongen en een kanze gewaeght te hebben, bestaende nu voorts het medegebraghte van het bovengementioneerde schip Sumatra eenlyck van Mallabaer, als zynde ledigh van Souratta gegaen, in:

182 lasten Canarazen rys, kostende met d'ongelden..... / 14804:7:4.

Tenselven dage al laet in den avondt comen nogh voor dese stadt uyt Bengale aen te landen het jagt den Alexander benevens de fluyten Berkmeer, Soesdyck en Stryen, medebrengende een vierdubbele missive, door d'Heer Directeur Jacobus Verburgh mitsgaders den raet in dato 30^e Maert jongstleden uyt Ougly aen Haer Ed. geschreven, meldende den goeden toestandt van Comp^e zaeken derwartsover en daerbyden ook dat weynigh tyt verleden uyt Rangamatty tydinge aengebraght was, dat den nabab Monsourchan de Asanimers geweldelyck afgenomen en uyt de handen gewrongen soude hebben sekere sterkte, Goubhattie genaemt, 't geen voor het Mogolze ryck van een seer considerabel voordeel was, en waerom ook den Prince Azem, zoone van den Grooten Mogol en onderconingh in 't ryck Bengale, daerover uytterlyck met het doen roeren van keteltrommen en andere oorloghs-instrumenten, onder de Mooren gebruycklycq, in Decca groote vreughde hadde gethoont, hebbende wyders aengetogen vier bodems hier uyt Bengale aengebracht de volgende retourgoederen en coopmanschappen, namentlyck:

't jaght den Alexander:

14264 @ rouwe zyde;

3 packen verscheide cleeden;

462400 @ geraffineerde zalpeter;

11880 @ lont;

100 rollen zeyldoek en voorts eenige touwwerken, met den anderen bedragende..... / 63766: 1: 7;

de fluyt Berkmeer:

14264 @ rouwe zyde;

436960 @ geraffineerde zalpeter;

162000 @ off 34 lasten rys;

2584 @ boter, voorts partye touwwercken, bedragende

tesaamen..... / 60210: 11: 15;

de fluyt Soesdyck:

7739 @ diverse zyde;

160 rollen zeyldoeck;

132000 @ rys, zynde 44 lasten;

462944 @ zalpeter;

Transportere..... / 123976: 13: 4;

Per transport..... / 125976: 15: 4;

1 pack hammans;
6575 ₤ rouwe zyde voor Japan;
2448 ₤ boter, tezaamen kostende..... / 57588: —: 12;

de fluyt Stryen:

14264 ₤ rouwe zyde;
462400 ₤ zalpeter;
100500 ₤ off 35 lasten rys;
1 pack hammans;
160 p^a. zeyldoek, kostende met eenige touwerken... / 60201: 6: 11;
sulx monteert het medegebraghte uyt Bengale
door geciteerde vier bodems..... / 243766: —: 11.

22 d^e. Des morgens verschynt d'E. capiteyn Willem Hartzinck ontrent Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael met den Javaen Warga Jouda, regent der negorye Babakan, die dan, gereetstaende te lande weder na huys te keeren ⁽¹⁾, minnelyken afscheyt krygt, en om hem nogh te meer in syn trouwe te animeren en te sterken ook met een geschenckje wert begifticht, bestaende uyt drie ellen carmozynroot laeken, 2 stux sarasse gobars, een tapechindos en een tapesarassa.

Des avonds arriveert te deser rheede van Masulipatnam op Cormandel de fluyt Swartsluys met een missive, door de Masulipatnamze opperhooftten Hendrick van Outhoorn en Pieter Moutmaecker op den 16^e April aen Haer Ed^e geschreven, meldende den redelyck goeden toestant van Comp^s saeken derwartsover, gelyck breeder by het aenkomende briefboek onder het quartier van Cormandel kan werden beooght, en is door deselve fluyt hier aengebraght:

van Paliacatta:

251 packen diverse cleeden;
10075 stux diverse robynen;
174794 ₤ root caliatourshout;
43405 ₤ geraffineerde zalpeter;
25200 ₤ gezorteerde spyckers;
5900 ₤ houtoly;
1695 ₤ aerdoly, bedragende met partye geweer mitsgaders 11 stux slaven en slavinnen, uyt den ommeslagh van Pegu geligt.. / 128665: 12: 7;

ende van Masulipatnam:

148 packen diverse cleeden;
55526 ₤ lyck- en cabelgaaren;
Transportere..... / 128665: 12: 7;

(¹) Er staat: te keeren en.

Per transport..... / 128663:12: 7;

21500 ƒ diverse spyckers;

880 ƒ claverstaël;

7415 ƒ artal;

8856 ƒ hoepyser;

5536 leere velletjes, bedragende tesaamen / 70552: 7:—;

sulx bedraegt het ontfangene met die bodem van Cormandel / 199215:19: 7.

25 d^r. Des avonds gaet den capiteyn Willem Hartzinck, hieeven boven geciteert, met een troepje van 59 Nederlandze en 25 inlandze soldaten mitsgaders 40 Bataviaze Javanen vanhier over lande na Tanjongpoura en de landstreke daeromher en in zyn geselschap ook mede den Javaen Warga Jouda, regent tot Babakan hiervooren mede geciteert, tot desselfs opmerkinge en narichtinge terhand-gesteld zynde een memorie off instructie onder huydigen dato, kortelyck in substantie dusdanigh luydende:

dat by de jonghste advysen van Tanjonghpoura zynde gesien hoe de Javanen van de rivier Chebet wel genegen zouden zyn haer met der woon by en omtrent onse fortresse tot Tanjongpoura terneder te slaen, het nu ook dienstigh zal zyn, deselve daertoe te animeren, als sullende soowel voor haer als Comp^s. besettelingen een goede saeke wesen;

dat den capiteyn Hartsinck nu eenlyck derwarts gesonden wert om de veltschanze behoorlyck te visiteren, 't gebrekende te repareren en op alles goede ordre te stellen, deselve na vermogen bequaem maekende om een aensienlycke Javaanze maght te konnen affkeeren en wederstaen;

dat goede aenteekeninge van den wegh sal dienen gehouden om daarvan meer en meer kennisse te bekomen en in toekomende bequaem te mogen wesen, deselve sooveel te verkorten als doenlyck zal wesen;

dat dewyle den schelmzen Wiera Saba, sigh tegenwoordigh onthoudende maer vier uyren gaens van Tanjongpoura, niet nalaet de inwoonders daer allomme na zyn vermogen te plagen en alle overlast aen te doen, d'E. capiteyn Hartzinck mits desen gequalificeert wert, deselve soo 't mogelyck zy vandaer te verdryven en ook een somma van 2 à 300 rd^s. tot een premie te beloven voor dengenen die hem 't zy levendigh off doot in handen sullen weten te krygen en overleveren;

dat d'E. Hartzinck voormelt ook sal dienen te traghten om den Balyer Sacra Jouda sooveel op Comp^s zyde te trecken en aen deselve te verbinden als cenighzints mogelyck sal zyn.

24 d^r. Des morgens werden twee Engelze matroosen, op de Westcust van Sumatra van seker Engelze chaloup, uyt Bengale comende, aghteruytgezeylt en blyven staen mitsgaders nu drie dagen verleden met het jaghje Damack hier aengekomen, door Zyn Ed^l. geliçentieert tot die van haer natie na Bantam over te mogen vaaren.

Dese namiddagh het volck van Zyn Hoogheyt Palacca buyten de Uytreghtze poort omtrent de thuyne van den lantdrost Vincent van Moock door d'Heer Directeur Generael andermael behoorlyck gemonstert zynde, verschynen deselve gesamentlyk,

wel 2500 mannen sterk, op het plain voor het casteel, alle met haer volle geweer, blyvende aldaer staen, en gaet de heere directeur voormelt nabinnen met gepiteerde Zyn Hoogheyt, zynde op de Bougyze wyse coninklyck gekleet en seer kostelyk en sierlyck opgeschickt ende met de goude keten en medalje behangen, die denselven vanwegen de Generale Comp^e. na 't eyndigen van de Maccassaarze oorlogen zyn geschoncken, keerende, na een weynighje omtrent Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael vertoeft en eens gedroncken te hebben, weder met den Heere Speelman nabuyten, werdende niet lange daerna door gedaghte Zyn Ed^l., verselschap met de Heeren Raaden van India Bort, Hurdt, van Outhoorn en Camphuys, gevolgt, te weten met de carosse van staet van voor de landpoort tot midden op het pleyn, daer Haer Ed. uyttraden en dewelcke dan mede buyten omtrent de Bougisen, die in goede ordre onder haer vaendels en standaerden aen d'oostzyde van 't groote pleyn gerangieert stonden, verschenen en deselve door Zyn Ed^l. aengesproken en tot dapperheyt en trouwe aengemoedicht wesende, soo heeft eerst den Conink Palacca met het ontbloten van zyn zydgeweer en 't uytten van eenige woorden zyn trouwe omtrent d'E. Comp^e. in een seer ernstige beweginge (en, soo eenige meenen gesien te hebben, met tranen op de wangen) betuyght, 't geen door d'andere Coningen, Prinzen en bevelhebberen mede een voor een en somtyts ook wel twee à drie tegelyck nagevolgt wiert, komende meergedaghte Zyn Ed^l. mitsgaders de Heere Directeur Generael Speelman en d'andere Heeren Raaden van India benevens den Conink Palacca na dit verricht was weder binnen, op hetwelcke aenstonds van de punt den Diamant deses casteels 5 canonschoten wierden gedaen, gaende daerna de Heere Directeur meergemelt en den Conink Palacca, alvorens met Zyn Ed^l. ende de andere heeren eens gedroncken hebbende, weder het casteel uyt tot op het plain, alwaer drie koetzen gereetstonden, verwoegende sich de Heere Directeur Speelman en Zyn Hoogheyt in d'eerste en voorts de verdere Coningen en Bougize grooten benevens onsen capiteyn van de Maleyers en capiteyn Joncker in de twee andere, daerop toen aenstonds ordre wiert gegeven om de musquettiers eerst te laten afftrecken, waeraen voorts de koetzen volghde en daeraen de piqueniers mitsgaders de schilt- en swaartdraggers, in welker voegen dan Zyn Hoogheyt Palacca en al zyn volck de Heerestraet deur ende de Tygersgraght langhs in troupen na hun logiementen geconduiseert zyn, al schietende door de straaten en hier en daer van de borgers beschoncken werdende gelyck op den Bataviazen optreck, en met het vallen van den avondt al dat volckje, 't meerendeel by Palacca zelf en partye wyds en zyds wonende, ider weder na zyn logiement gekeert, sonder dat Godt loff in dese geëyndighde vertooninge van eenigh ongeluck zy behoort.

25 d^e. Den luytenant der Chineze natie alhier Litzoeko by geschrifte versoght hebbende een wanckantje na Aetchin te mogen senden om aldaer eenige van zyn uytstaende schulden in te maanen en gepermitteerden handel te dryven, soo is goetgevonden hem hetselve op goede insighten toe te staen en soomede aen de Chineze coopliden Que Pouka, Tsio Seengnio etc., in 't begin deses jaars uyt China over Japan hier ten handel gekomen, om met haer jonck weder na Canton in China en vandaer weder herwaerts te mogen keeren, welke licentie dan

ook nogh is vergunt aen den Chinees anachoda Nio Boncko omme met zyn chaloup, jegenwoordigh tot Bantam leggende (alwaer hy bevorens heeft geresideert) insgelyx na Canton te vaaren en vandaer herwarts te keeren en sijn alhier met der woon terneder te stellen, alles breeder te sien by de zeebrieven off pasceduls, hun daervan verleent, vervolgens dusdanigh luydende:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden van den Staet der Vereenighde Nederlanden in India alle die desen onsen openen brieff sullen sien ofte hooren lesen, doen te weten:

Alsoo Litzoeko, coopman en luytenant der Chineze natie te deser stede, aen ons versoght heeft omme een wanckan, groot omtrent veertigh lasten, daer als anachoda ofte hoeft op is den Chinees Likequa, vanhier na Aetchin te mogen afssenden omme zyne uytstaende schulden des voorleden jaers aldaer te innen en voort eenige smalle vanhier geprivilegeerde coopmanschappen te verhandelen en dan weder direct herwarts te keeren, soo is 't dat wy om redenen van zyn voorsz. aghterstal aldaer hem tot die voyagie naer voorsz. Aetchin dese onse passe en opene brieff van vrygeleyde tot het dryven zynere negotie voor dese mael hebben verleent, onder restrictie dat hy geene cleeden aldaer sal vermogen te negotieren en zyn intesaamen gout alhier tot een redelycke prys aen de Comp^e. moeten leveren, versoeckende derhalven alle Coningen, Vorsten en Heeren, met dewelcke onsen staet in alliantie, verbandt ofte vrundschap zy staende, mitsgaders haare respectieve onderdanen en subjecten, en ordonneren en bevelen alle gouverneurs, commandeurs en alle hooge en laage officieren, item alle matroosen, soldaten, borgers, ingesetenen en onderdanen, onder 't gebiet van de Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vereenigde Nederlanden en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp^e. en onder onse gehoorsaemheyt sorterende, voor dewelcke dit vaertuygh sal verschynen off die hem moghten beyegenen, de voorschreven wankan met desselfs volck en ingelade goederen vry en onbeschadicht te laten passeeren en repasseren en des noots zynde alle hulpe en faveur te bewysen.

(Onder stondt:)

Gegeven in 't Casteel Batavia den 25 Mey 1679.

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

(Terzyden stont 's Comp^e. zegel in rooden lacque gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den Staet der Vrye Vereenighde Nederlanden in India allen dengenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, doen te weten:

Alsoo Que Pauqua, Chinees anachoda, jonghst van de cust van China

hier aengekomen, met zyn byhebbende medemackers aen ons versoght heeft omme met zyn jonck, groot omtrent hondert lasten, hiervandaen wederom naer Canton op de cust van China, vandaer zy gekomen, te mogen retourneren en vandaer weder herwarts te keeren om hunnen handel te dryven, en wy geen redenen hebben gehadt hetselve haer voor dese mael te weygeren, soo is 't dat wy voorsz. anachoda Quepauqua met zyn byhebbende geselschap daertoe dese onse passe en opene brieff van vrygeleyde na voorsz. custe van China hebben verleent, versoeckende derhalven alle Coningen, Vorsten en Heeren, met dewelcke onsen staet in alliantie, verbondt ofte vrundschap zy staende, mitsgaders haare respective onderdanen en subjecten, en ordonneren en bevelen alle gouverneurs, commandeurs en alle hooge en laage officiëren, item alle matroosen, soldaten, borgers, ingesetenen en onderdanen, onder het gebiet van de Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp^e. en onder onse gehoorsaemheyt zortende, voor dewelcke dit vaertuygh sal verschynen oft die haer moghten beyegenen, de voorsz. jonck met desselfs volck en ingelade goederen vry en onbeschadicht te laten passeeren en repasseren en des noots zynde alle hulpe en faveur te bewysen.

(Onder stondt:)

Gegeven in 't Casteel Batavia den 26 Mey 1679.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stont 's Comp^e. zegel in rooden lacke gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgamelte Haer Ed.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den Staet der Vrye Vereenighde Nederlanden in India allen dengenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, doen te weten:

Alsoo Niobonko, Chinees anachoda, aen ons versocht en geïnsteert heeft omme met zyn chaloup, groot omtrent 40 lasten, van Bantam, daer deselve jegenwoordigh is leggende, naer Canton op de custe van China te mogen vaaren om zyne handel te dryven ende vandaer weder direct herwarts te comen en zyn goederen alhier ter merckt te brengen, soo is 't dat wy voorsz. versoeck om goede redenen en insighten aen denselven hebben geaccordeert en hem daertoe dese onse passe en opene brieff van vrygeleyde verleent, versoeckende dierhalven alle Coningen, Vorsten, Heeren, met dewelcke onsen staet in aliantie, verbondt en vrundschap is levende, mitsgaders haare respective onderdanen en subjecten, en ordonneren en bevelen alle gouverneurs, commandeurs en alle hooge en laage officiëren, item alle matroosen, soldaten, borgers, ingesetenen en onderdanen, onder het gebiet van de Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden en de Generaele

Nederlandze Geoctroyeerde Oostindische Comp^e. en onder onse gehoorsaemheyt sorterende, voor dewelke dit vaertuygh sal verschynen off die hem moghten beyegenen, de voorsz. chaloup met desselfs volck en ingelade goederen vry en onbeschadicht te laten passeeren en repasseeren en des noot zynde alle hulpe en faveur te bewysen.

(Onder stondt:)

Gegeven in 't Casteel Batavia den 26^e Mey 1679.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stondt 's Comp^e. zegel in rooden lacke gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

26 d^e. Even over de middagh wert alhier per inlants vaertuygh een kleen briefken aengebracht, in dato 18 deser door den vaendrigh Arnold Grevinck uyt Tegal aen Haer Ed. geschreven, meldende dat den gouverneur Sitzia Goena, door den Sousouhoenangh in de regeringe van Tegal herstelt, weder thuysgekomen was, zynde onderweeghs aengetast geweest door een seer groot Maccassaars vaertuygh, en wiert nu nogh eene van zyn vaertuygen, bemand geweest met 14 coppen, vermist, niet wetende off die luyden dootgeslagen offte werwaerts vervaaren waaren;

geciteerde gouverneur wist mede te relateren, dat de vyanden op Wattas in het district van Samarangh door capiteyn Sloot geslagen, verdreven en weder boven off bezyden de Mattaram vertrocken waaren, sulx daeromher nu van geen vyanden meer wiert gehoort;

middelerwyle was den Tegalzen gouverneur tegenwoordigh wacker besigh om de driehondert mannen ende de gevorderde vaertuygen by den anderen te versamelen, die hy vermeynde binnen 2 à 3 dagen vaerdigh te sullen hebben om na Sourabaya te versenden, 't welck geschieden soude onder opsight van zyn middelste zoon Keey Souta Jouda en nogh eenige andere hoofden van minder qualiteyt, zynde ondertusschen in het district van Tegal alles in gerustheyt, sonder dat daeromtrent eenige vyanden wierden vernomen;

by occagie had den vaendrigh Grevinck desen nieuwen gouverneur versoght Comp^e. prerogativen omtrent de negotie te willen helpen bevorderen en maintenir, 't geen hy ook aengenomen hadde, met belofte sooveel te sullen doen als mogelyk soude zyn;

het gesay stondt alomme in de landen van Tegal ongemeen schoon, sulx daeruyt een rycken ooght wiert verwaght, en waaren Comp^e. besettingen tegenwoordigh alle gezondt.

Op heden staende de ordinare vergaderingh in raade gebraght en gelesen zynde seker proces crimineel, geintenteert by den landdrost Vincent van Moock op ende jegens Solo van Bougis, slaeff, ende geresumeert de sententie, by Heeren

Schepenen jegens deselve gevelt, om over slavendieverye met een koorde aan een galge te werden gestraft dat er de doot nae volgt, soo is goetgevonden deselve sententie te approberen.

Wyders is ook op het voordragen van d'Heer Directeur Generael Cornelis Speelman ten dienste van de justitie ende de goede ingesetenen deser stede, die nogh al dagelyx in getal en ook in processen, doordien er veel lieden verarmen, comen toe te nemen, nodigh en dienstigh geaght het Collegie van Heeren Schepenen met de aenstaende nieuwe verkiesinge op 30^e deser nogh met twee leden te verstercken, te weten een uyt de burgerye en een uyt Comp^e. dienaren.

Oock in vergaderingh binnengestaen wesende den Mardycker Daniel Nicolaes, paghter van de inkomende rys, versoeckende, mitsdien door de troublen op Java's Oostcust seer weynigh rys komt aengebracht te werden, eenige afslaghe van zyn pagtpenningen te mogen werden vergunt, aengesien hy sich onvermogens bevond deselve te konnen betalen, soo is, daerop gedelibereert zynde, goetgevonden hem eenlyck te accorderen een maent surchianze off stilstandt der betalinge, te weten van nu aff tot ultimo Juny, om dan voorts, indien hy alsnoch onvermogens moghte wesen de betalinge te doen, gemelte rypaght weder aen de meestbiedende opnieuw weder te verpaghten, latende hetgeene dat deselve minder moght gelden als deselve nu zy aengenomen, ten laste van geciteerde Daniel Nicolaes en desselfs medestanders, omdat haer sulx voor 't aengaen van de paght aengeseght zy geworden.

27 d^e. Des morgens heel vroegh vertreckt weder vanhier na de Straet Zunda het jaghje de Tyger om als voorheen op de vaderlandze en andere scheepen, van buyten inkomende, te kruysen.

Voor de middagh retourneren weder van Craoan de chaloupen Vlieger en Oranjeboom met het inlants vaertuygh, op den 15^e deses nae Tanjonghpoura vertrocken, medebrengende een briefken, eergisteren door den luytenant Hendrick van den Eeden uyt Tanjonghpoura aen Haer Ed. geschreven, dusdanigh luydende:

hy het steenbacken souw men volharden en hoopte men deselve wel sodanigh te maeken dat ze in 't geheel bequaem zouden zyn;

dat men een tyt langh de Hollandze munt $\frac{5}{4}$ voor een Spaense reael had gangbaer gemaekt, was uyt noot geschiet en nu sou men traghten de Spaense realen op soo laagen prys te brengen als mogelyck soude zyn, maer vreesde dat de Javanen, sulx siende, liever geen leeftoghten meer aen de besettelingen soude willen verkoopen als sulcken afslaghe te gedogen, dat waerlyck een groote ongeriefte geven soude;

lange tevergeeffs toelegh hebbende gemaekt om ymandt van Wiera Sabas volck in handen en van deselve wegens den toestant tot Tartanagara kundschap te krygen, soo was cyndelyck seker Javaen met een wit vlaggetje voor de veltschanze verschenen, affgesonden door Damangh Soera Dikara uyt Gadoebarrangh, versoeckende dat hy Wiera Zaba weder in genaden aengenomen en met d'E. Comp^e. versoent moghte werden, op hetwelcke den gemelte boodschapdrager ten antwoord was gedient dat hy van den Eeden daertoe niet was gequalificeert, dogh dat men wel gaerne een vrygeleyde soude verleenen, 't zy aen Wiera Zaba selve ofte ymant

zynentwegen, om na Batavia te gaen en het versoghte pardon by Haer Ed. aff te bidden, hebbende gemelte Damangh Soura Dikara met Wiera Saba, soo men rughte, nu een verbondt aengegaen om by overkomste van eenige Bantammers deselve gesamentlyck te wederstaen;

tot het opvullen van de borstweringe van de fortresse had men eenige mandekens van nooden en ook tot het zaamenbinden der pallissaden bintrottingh, dat men versoght per naesten te mogen ontfangen en daernevens ook eenige andere kleenigheden, op de overgaende notitie gespecificeert, waerby mede soude kunnen werden gesien hoedanigh de veltschanze nogh van levensmiddelen, munitien van oorloge etc. geprovideert was;

die van de riviere Chebet stonden gereet om binnen weynigh dagen 8000 bamboesen na Batavia aff te brengen;

Wiera Saba, hiervooren geciteert, onthielt sigh alsnogh op Tartanagara, d'eene tyt schynende om vergiffenis en pardon van zyne misdaet te bidden en d'andere tyt weder genegen zyn schelmstuck te verdubbelen, dreygende andermael d'onse te willen comen bespringen, dat men zich evenwel niet seer bekreunde, omdat men van alle nootdriftigheden tamelyk voorsien en het guarnisoen gesont en vol couragie was;

syn broeder Wiera Nanga en zyn soon Soepatra waaren met den Maccassaer Namroeth te landewaert in getrocken, sonder dat men konde weten werwaerts, off wat van haer voornemen moghte zyn.

Heden nademiddagh wert door seker Nederlants stuurman, op den 19^e deses met de fluyt Sparwoude van Malacca hier aengekomen, een schriftelyck verhael overgelevert wegens 't affloopen van sekere Comp^s. boot Dinghdingh in de rivier van Pera omtrent 5 maenden voorleden, sigh dusdanigh toegedragen hebbende: den adsistent Hendrick Warnaer, met geciteerde boot van het jaght Laaren, aldaer in besettingh leggende, met nogh vyff perzoonen en daeronder ook desen stuurman na Pera opgevaaren om een complimentbriefken, door d'Heer Gouverneur Jacob Jorisse Pitz aen den Coninck geschreven, te bestellen en thin te negotieren, was op primo December aldaer aengekomen en na overleveringe van 't briefken, sonder yets verders te kunnen uytrichten, 11 dagen opgehouden, 'twelck hem deed resolveren, tēmeer de noordze schepen op 't eyland Dinghdingh aengekomen waaren, van den Coninck afscheyt te versoeken en weder na beneden te mogen keeren, dogh wiert hem door den Conink tegemoetgevoert dat d'heer gouverneur tot Malacca zyn gesanten wel 1 à 2 maenden over haer tyt hadde opgehouden en off hy haer nu ook niet 12 à 15 dagen soude mogen doen vertoeven tot zyn antwoord-briefk vaerdigh zoude wesen, sulx men sigh hadde moeten getroosten dese tyt aff te waghten, dogh deselve verstreken zynde en nogh geen afscheyt erlangende, soo vervoeghde sigh Warnaer weder by den Coninck, die hem nogh vier dagen uytstelde met belofte dan ook thin te sullen leveren, maer die tyt te langh geoordeelt werdende, hadt den Coninck in toornigheyt geantwoort, ingevalle men tegen zyn wille na beneden voer, het dengenen berouwen zoude die weder boven quam, en door dit dreygement had men wel moeten goetvinden nogh soo lange te verblyven, op hoope niet langer opgehouden te sullen werden, 'tgeen eghter heel anders

uytgevallen was, want na verloop van die 4 daagen was het alweder 't oude deuntie, en waarom genoemde adsistent dan oock afscheyt nam, selver met believen des Coninx, mits dat na zyn vertreck den chirurgyn weder boven soude comen om Zyn Hoogheys brieven, als die vaerdigh waren, aff te halen, in welcker voegen den tyt doorgestreken zynde tot den laesten December, begaff men sigh weder de rivier aff na beneden, vindende in 't affvaaren eenige mylen van Pera omtrent de basaer Tontongh een kloecke prauw, van dewelcke men den nachoda gepreyt hebbende ten antwoord kreeg dat ze het volck van den dato bandhara waaren en haer voornemen lagh na seker gehught te vaaren en durioens te haalen, dryvende soo tegelyck benevens de boot Dinghdingh de rivier aff, soo dicht by den anderen, dat den adsistent Warnaer een discoursje met de nachoda konde voeren, dat wel twee uyren langh duurde, maer even buyten den driesprongh der rivier gekomen wesende, wiert door den genoemde nachoda wat vuur van d'onse geëyscht, dat haer door hem stuurman, als hetselve voor een quaet voorteecken aensiende, geweygert wiert, 't geen den adsistent niet wel opnam, met byvoeginge dat het geen quade luyden waaren, dat hy haer wel kende en tof Pera ommegangh met haer hadde onderhouden, gebiedende dat men haer den lont soude overreycken, 't welck misschien niet dra genoegh na syn sin geschiedende, stondt hy zelfs op en gaff den lont aen den nachoda, die nu al met zyn prauw op de zyde der boot gekomen was, die hem deselve, nadat hy zyn toeback aengesteken hadde, met den eenen handt weder- en met den anderen geswindelyck zyn kris uytgetrocken hebbende sulcken swaare steek gaff, dat aenstonts doot nederviel, springende doen inderyl zyn mackers yder met de bloote cris in de vuyst over, soo furieus op dese onnossele weerloose menschen, door haer goet vertrouwen ongewapent zynde, aenvallende, datter noch drie om 't leven raekten, hebbende hy stuurman, kort nadat den nachoda den adsistent Warnaer de steek hadde toegebracht, deselve by 't lyff gegrepen, in meeninge om hem buyten boort te smyten, dat hem misluckte, gemeret zy door 't worstelen beyde over boort vielen, in welcker voegen hy en noch een ander matroos, die mede in den aanval genootzaekt was geweest het water te kiezen, het leven behouden hadde en eyndelyk met swimmen aen landt en te boschwaert in geraekt waaren, waeruyt zy dan na drie dagen verblyfs weder in Pera en voor den Coninck quamen, die sigh aenstelde evenoff hy daervan geen de minste kennisse hadde, alhoewel noghtans uyt alle omstandigheden niet anders te presumeren zy, off is dese affgrypselyke moort door zyn ordre en bevel ofte tenminsten door den dato bandara en met toestemminge ofte ooghluyckinge begaen, als zynde het vaertuygh, waarmede dit schelmstuck wiert uytgevoert, niet vanbuyten uytter zee gekomen, hebbende geen mast noch ook geen riemen maer eenlyck pangayen, soodat het geen vremde roovers off moordenaars maer selfs Peraëzen mosten zyn, en behalven dat had men op dat vaertuygh in het affdryven niet meer als vier moordenaars en naderhand, toen 't werck aen de gangh was, tenminsten wel 12 kloeke kerels gesien had, soodat daeruyt niet anders kan werden besloten als dat zy met opset en voornemen, als wetende de tyt wanneer d'onse te vertrecken stonden, op deselve toegerust zyn geweest;

eghter had dese listigen Coninck om sigh onschuldigh te thoonen en het werk een cleurtje te geven, den stuurman een prau met 7 mannen toegevoeght om den boot weder te gaen opsoeken, die men ook wedergevonden hadde, dogh niet anders in deselve als de vier vermoorde lighamen, zynde alle het goetje mitsgaders ook een quantiteyt van ruym 18 bhaaren thin daeruyt gerooft, en ten lesten geciteerde stuurman benevens den matroos met het vaertuygh van den Perazen Moor Sedelebe behouden op Malacca aengekomen.

28 d^e. Des morgens comt alhier met eygen vaertuygh van Indermayoe te verschynen den Javaen Bagus Djaja, broeder van den gouverneur aldaer Wiera Loddra, medebrengende een missive, door den oppercoopman Jacobus Couper mitsgaders den raet aldaer in dato 24^e deser loopende maent aen Haer Ed. geschreven, in sigh bevattende 't geen hieronder kortelyck uytgedrukt zy:

met het arrivement van het jacht den Bataviazen Coopman had men wel ontfangen Haer Ed. missive dato 18^e deser lopende maent;

den jonghste der drie Cheribonze gebroeders, Pangiran Topatty, had sigh waerlyck buyten Cheribon geretireert, dogh evenwel niet verder als tot aen de graven van zyn versturvene voorouders, maer een myltje vandaer gelegen, daer de Bantammers hem weder vandaen hadde gebracht op de aenradinge van Pangiran Aria Soura de Wangsa, eghter niet kunnende resolveren goetwilligh en uyt eygen motyff na Bantam te gaen, maer hem openbaerlyck door Angabehi Nirran Cassoema aengeseght wesende, indien hy daertoe niet konde resolveren, alsdan haer meesters des Sulthans van Bantams bevel lagh hem te moeten dooden etc., soo had hy eghter nogh op het aenraden van eenige zyner naeste vrunden eyndelyck geresolveert om mede na Bantam te vertrecken, hebbende daerdoor den middelsten broeder, nu door de Bantammers nevens de oudste tot de regeringe ingevoert, de handen vrywat ruym gekregen om de saeken na zyn eygen welgevallen te dirigeren, en om den toom nogh vryer te hebben had hy de gewesen tweede van zyn broeder Pangiran Topatty, genoemt Tommagon Wangsa Deprana, onder den deckmantel van hem nae het geberghte in ballingschap te senden laten vermoorden, en bezyden dien nogh verscheyde anderen meer en onder deselve ook den regent van Candanghauwer, genaemt Nalla Djaja, die op den wegh aengegrepen, de keel bynae affgesneden en onder 't sant begraven zynde om hem voort doot te moffelen, nadat de uytvoerders van dit moordadigh stuck weghgegaen waaren, nogh eenige kraghten by sigh hebbende, weder opgestaen en eyndelyck in 't geheym op Indermayoe aengekomen was, versoeckende aen den gouverneur Wiera Loddra onder zyn bescherminge aldaer te mogen blyven, 't geen hy hem met licentie van den oppercoopman Couper toegestaen hadde;

aengaende het logiement, tot Cadangauwer opgericht, dat was aldaer tot geen anderen eynde gemaekt als tot lyfberginge van den jongen Sulthan, soolange hy daer zyn vermaek omtrent de hartejaght quam te nemen, maer wat nu Cadanghauwer selfs aengingh, dat had altyt van outsher, schoon 't ook drie mylen bewesten Indermayoe gelegen was, Cheribon onderhorigh geweest, hoedanigh verscheyde vorstendommen langhs Java's Oostcust haare jurisdictien hadden,

schynende van langer handt door huwelycken oft anderzints dusdanigh onder malcanderen te zyn vermenght, maer middelerwyle had den ontvlugten gouverneur Nalla Djaja versekeringe gedaen, dat de inwoonders van Cadangauwer hun seer geerne onder Comp^s. bescherminge soude begeven, indien men haer maer voor de overlasten en dwinglandye der Bantammers en Cheribonders konde beschermen;

van de wederkomste van Tomuagon Raxa Nagara had men tot nogh niet gehoord en was men met Haer Ed^e. in een gevoelen, namentlycq dat het hem al langh sal hebben berouwen, zyn best gedaen te hebben om het Cheribonze prinsdom van het Mattaramze huys aff te trecken en aen de Bantamze zyde over te brengen op hoope van daerdoor den outste der Prince tot de souveraine maght te sien opklimmen, dat hun namaels wel degelyck was mislukt en niemand anders als desen Raxa Nagara te wyten, die op ontbodt van den Sousouhoenan, anno 1677 op Tagal zynde, wel hadde durven weygeren te komen, 't geen hem ook zyn leven gekost soude hebben, indien hy sigh doen niet bytyts na Bantam begeven hadde, en had den Sammadangzen Pangiran Keey Ranga Gompol dit quade exempel in 't eerst aenstonds mede nagevolgt en geweygerl voor den Sousouhoenan te verschynen, uyt welke oorsake men vermeynde dat hy naderhant Comp^s. genegentheyt soo seer hadde gesoght; deselve was nu eyndelyk na langh omswervens tot Galounghgoun, twee dagen bezuyden Zammadangh, aengekomen, vanwaer hy een kleen briefken aen d'E. Couper hadde geschreven, bekentmaekende hoe de inwoonders van Bandongh, Parrakan Moetsiangh, Succapoura etc. hem tot haaren regent aengenomen hadde, versoeckende dat men hem eenige adsistentie geliefde te doen om den rover Chiliwidara, die gereetstondt om met een buyt van 1000 gerooffde mannen en vrouwen na Bantam te vertrecken, die proye weder aff te setten, op hetwelcke hem ten antwoorde was gedient dat zyn welvaaren d'E. Comp. aengenaem was en dat hy, nu opperregent van bovengeciteerde negoryen zynde, 't hem aen geen volck behoorde te ontbreken om de bewusten rover Chiliwidara met alle de zyne de klopp te geven, ja selfs indien ze wilde met voeten doot te loopen, omdat ze niet meer als maer 200 mannen sterck waaren enzoovoorts, dogh verklaarde gemelte Pangeran Sammadanghs broeder, die de missive hadde gebraght, Singamangale genaemt, dat daertoe by hun geen kans wierde gesien, alhoewel zyn principale medestander, den Balyer Saramangale, na de veroveringe van Sammadangh des Pangirans Keey Ranga Gompols suster ten wyve genomen hebbende, Chiliwidara verlaten en sigh met 15 man by zyn swager hegeven hadde; hoedanigh zy hun hierinne nu verder sullen comen te gedragen, sal den tyt moeten bevolen blyven, zynde middelerwyle van Cheribon tydinge gekomen, dat den meergenoemde Chiliwidara met een rooff van 300 vrouwen aldaer aengekomen was, hebbende aen de beyde Sulthans versoght met 40 vaertuygen te mogen werden voorsien om deselve na Bantam over te voeren, om van hetwelcke de reghte waerheyt te weten, had d'E. Couper aenstonds een vertrouwt Javaen derwaerts gesonden om daervan bescheydt weder terugh te brengen, onderwylen 't jaghje d'Anna na Intchiassem hebbende gesonden om de fregatjes Kat en Kater (welk laest na veel moeyte eyndelyk weder vlot geraekt was) nae Indermayo te doen komen om met deselve den genoemden

rover Chiliwidara des mogelyck zyn buyt weder te ontsetten en met alle de zyne te ruineren;

onder de besettingen tot Indermayoe was nogh weynigh veranderinge ten goede gekomen, sullende d'E. Couper wel genootzaekt wesen om by eerste occagie 11 militairen, die aldaer zeer beswaerlycq weder tot gesontheit souden kunnen comen, na Batavia te senden, en gingh nu middelerwyle over een rolle van de zeevarende met uytdruckinge van 't gene dat aen haer op rekeningh van maantgelden was verstreckt etc., werdende nu Haer Ed. ordre versoght hoedanigh men verders met het andere overgehouden goetje der goede maenden handelen zoude;

den broeder van den Sammadangzen Pangiran voorgeciteert had op 't sawah ⁽¹⁾ off in de negorye Sabien gerencontreert den gesant van den Sousouhoenan Soura Dicara, die aldaer voorgegeven hadde dat hy door d'E. Couper als regent over beyde de negoryen van Intchepragy en Wiera Zaba was gestelt, seggende tegen Singa Mangale dat het niet eens nodigh was hy nae Indermayoe ginck, aengesien hy de maght hadde om alles aff te doen, 't welck d'E. Couper dan hebbende verstaen, had gemelte Souria Dikara doen aenkundigen dat hy sigh sulcx niet aenmatigen soude off dat anderzints niet voor een gesant des Sousouhoenans maer voor een leugenaer en bedrieger aengesien soude werden;

d'E. Couper was van gevoelen, dat met de komste van d'E. Hartzinck op Tanjongpoura den Balyer Sacra Jouda sigh vrywat beter aenstellen zoude als voorheen van deselve was gerught, 't geen evenwel ook in 't geheel niet aennemelyck off geloofflyck was, werdende in dese verwarde tyden meer leugenachtige en onwaare als waeraghtige tydingen uytgestroyt en verspreyt;

den eertitul, door Haer Ed. aen den regent Anga Jouda tot Inchiassam verleent van Angabehy, sou men hem toevoegen benevens sodanigen naem als best met zyn gelegentheyt overeenquam, waermede men vermeynde hy niet weynigh in syn schick soude wesen;

na het vertreck van Chiliwidara van Cheribon sou men het jaghje de Smit mits desselfs leckte na Batavia schicken en voor die tyt niet geerne missen, om gemelte Chiliwidara in 't voorbyvaaren den geroofden buyt aff te kunnen setten;

de 500 contante rd^s mitsgaders ook de bisquit, van Batavia ontfangen, soude mesnagieus veroirbert werden;

't jaght den Bataviazen Coopman was op den 23 Mey met de papieren van Indermayoe na Tagal voortgesonden om vandaer wyders nae Sourabaya te vertrecken etc.;

dese wiert overgebracht door de broeders van den gouverneur Wiera Loddra, genaemt Bagus Djaja en Marta Praya, gaende met 6 rysbarcken na Batavia om aldaer haer negotie te dryven.

29 d^r. Desen avondt extraordinaire vergaderingh beleyt en door Zyn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael in deselve gebraght zynde de nominatie, by 't Collegie van Schepenen na gewoonte gedaen, van een dubbelgetal soo Comp^s. dienaren als

(1) Denkelijk een verkeerd geschreven plaatsnaam.

burgeren omme daeruyt te verkiesen oftewel uyt de nu aanwesende te continueren een getal van 9 perzoonen tot schepenen deser stede, soo zyn uyt deselve verkoren en gecontinueert d'ondergenoemde perzoonen:

d'Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt tot president, nieu verkoren in plaets van d'Heer Directeur Generael Speelman, die voor zyn 7-jarigen dienst in dat collegie is bedankt;

d'E. Isaac Soolmans vicepresis by continuatie;

d'E. Jacob van Dyck

d'E. Cornelis Swart

d'E. Albert van Breugel

} mede by continuatie;

d'E. Abraham Struys

d'E. Jasper van Collen

d'E. Joan Soury

d'E. Adriaen van Beekom

} nieuw verkoren;

Jacob van Dam continueel secretaris.

Ende waarmede dan nu ook aghtervolgens het besluyt, op den 26 deser in Raade van India genomen, het gemelte Collegie van Heeren Schepenen met nogh twee leden boven 't ordinaire getal ofte nu tot negen persoonen is versterckt.

30 d^e. Des morgens al vroegh met het aenbreken des dageraets heeft men na ouder gewoonte met het uytsteken van vaendels, vlaggen en standaerden, soo van de bolwercken der stadt ende het casteel alsmede van de schepen, leggende hier ter rheede, sien vieren de heughlycke gedaghtenisse van de veroveringe van het coninkryck van Jaccatra en dese plaetze Batavia, zynde nu even 60 jaaren dat het Godt almaghtigh gelieft heeft d'E. Comp. met die overwinninge te zegenen en te becroonen. Godt de Heere bevestige haaren staet en dese derselver hoofdstadt meer en meer en kroone deselve met welstandt, amen.

Even na 't eyndigen van de namiddaghspredikatie komen de oude aanwesende en tegenwoordigh nieuw geëligeerde heeren schepenen mitsgaders ook de affgaende binnen 't casteel, waervan dan nadat de oude eerst voor haare gedaene diensten zyn bedanckt en den eedt van purge hadden afgeleght, gesamentlyck in presentie van Haer Ed. in de groote vergaderzael byeen zynde gekomen, soo werden daernae d'aenblyvende ende de nieuw aengekomene onder een nieuwen eedt bevestigt en geluckgewenscht, na hetwelcke deselve, soo oude als nieuwe, dan voorts nae gewoonte op de groote binnenplaets van Zyn Ed^{de}. woninge op een collation werden onthaelt, gaende na een wyltje vertoevens mettet vallen van den avondt een yder weder na zyn huys en logiement.

Een weynigh laater wert alhier door een Javaans vaertuygh een klein briefken aengebracht, door Jan Molenaer, schipper op het gehuurde fluytschip de Romeyn, komende uyt het patria, seylende omtrent de derden hoek in de Straet Zunda, op eergisteren aen Haer Ed. geschreven, niet anders in sigh bevattende als een verhael dat hy op den 17^e September des voorleden jaers met nogh een gehuurde fluyt, Juffrouw Cornelia, na Ceylon gedestineert, uyt Texel in zee gelooopen en alleen sonder de fluyt Cornelia, als omtrent d'eylanden van Fero van den anderen

gedwaelt zynde, aen Caeb de Bonne Esperance gekomen was, vanwaer hy dan voorts op den 20^e desselven maents na genoten ververssinghe de reyse na Batavia hadde voortgeset om over te brengen de blyde tydinge van de vrede, tusschen onsen staet ende de croone van Vrankryck op den 10^e Augusto anno voorleden tot Nimwegen gesloten, dogh was deselve toenmaels nogh niet gepubliceert, maer had hy schipper Molenaer uyt seker Vlissinger schipper, omtrent medio October uyt Zeelandt geseylt, omtrent de Canarize eylanden verstaen, dat de wederzydse ratificatien uytgewisselt waaren en dat de vrede op primo der genoemde maent solemnellyck gedeclareert en gepubliceert was. Godt de Heere zy gebeden, dat het Zyne divine Mayesteyt gelieve deselve langduirigh en bestendigh te maeken tot zyns naems eere, ruste, heyl en welvaaren van beyde de natien, amen.

In 't vallen van den avondt comt alhier weder van Bantam te retourneren de chaloup de Zalm, op den 13 deses derwaerts vertrocken, hebbende geen schryven maer eenlyck 8 lasten tarw medegebracht, aldaer voor rekeningh van de Compagnie ingekoght, sullende de brieff van den resident, die apparent nogh onder handen was, eerstdaeghs wel volgen.

31 d^e. Desen avond is aghtervolgens de resolutie, op 23^e der jongst afgeweken maent April op 't voordragen van den Eerwaerde kerckenraet genomen, om de ordinaire predikatie, des Woonsdaghs voormiddaghs in de Portugeeze off inlandze kercke werdende gedaen, voortaan tenselven daage des avonds te laten geschieden om sulcke redenen als aldaer breeder staen geëxprimeert, d'eerste predicatie gedaen ten clocke seven uyren, nadat volgens gewoonte bevorens driemaal was geluyt, namentlyk van ses uyren aff tot seven uren toe. Godt de Heere gelieve de Christelycke gemeente langhs hoe meer te laten aanwasschen en toenemen, tot vermeerderingh van Zynen heyligen naems eere en glorie en onser en veler menschen eeuwige zaligheyt, amen.

Dese jonghst afgeweken maent May zyn alhier van verscheide om- en afgelegene plaetzen aengekomen een getal van 68 diverse vaertuygen, gesamentlyck bemandt met 370 coppen, dewelcke in 't generael hier aengebracht hebben de ondergespecificeerde coopmanschappen, whaaren, leeftoghten etc., namentlyck:

- 2 van Malacca met 7 man, 26 picols wax, 2 picol vogelnesjes, 20000 stux oude pienangh en 800 stux gesoute vischkuyten;
- 1 van Tamalangh met 4 man, 1000 stux oude clappus en 30000 stux oude pienangh;
- 1 van Sumbawa met 4 man, 300 bossen pady en $\frac{1}{2}$ last rys;
- 9 van Cheribon met 35 man, 90 canassers swarte zuycker, $\frac{1}{2}$ last swaneboontjes, $\frac{1}{2}$ last zagoe, 1200 stux potten en pannen, $3\frac{3}{4}$ lasten rys, 5000 stux araxpullekens, 350 stux rysmantjes, 700 stux gedrooghde visch bagger, 5 lasten zout en 100 bossen rottings;
- 13 stux vaertuygen, die transportere.

- 13 stux vaertuygen per transport.
- 6 van Samarangh met 24 man, 300 stux gedrooghde cabos, 4 picol capok, 4 picol gedroogde garnelen, 28 potten oly, 40 stux buffelshuyden, 400 stux ryswannen, 2500 bossen zuyker Zombar, $\frac{1}{8}$ last rys, 3800 bossen gomolstouw, $\frac{1}{2}$ last swarte boontjes, 9 stux koebeesten en 1 paert;
- 5 van Packalonge met 20 man, 4700 stux oude clappus, 38 potten oly, 1 last rys, $27\frac{1}{2}$ picol peper en 3 picol gedrooghde garnelen;
- 12 van Dermayoe met 47 man, 11 lasten zout en $17\frac{1}{4}$ lasten rys;
- 1 van Lassam met 4 coppen en 3 lasten zout;
- 2 van Siassem met 8 man, 125 stux balkjens en 3 lasten rys;
- 4 van Sombar met 52 mannen, 6500 bossen zuyker Sombar, $23\frac{1}{2}$ lasten rys en 10 stux lyffeygenen;
- 3 van Rambangh met 10 man, 35 stux soo groote als cleyne koebeesten;
- 1 van Babien met 4 man, 1000 stux oude clappus en 24 corgie grove matten;
- 6 van Grisse met 24 man, 16000 stux gesoute vis bantam, 300 bossen pady, 120000 stux oude pienangh, 20 koeken blatsian, 500 stux rysmantjes, 60 stux buffelshuyden, 50 potten oly, 400 stux hartevellen, 2200 stux stroye sacken, $1\frac{1}{2}$ last zout, 60 picol sappanhout, 500 bossen rottings en 4 picol buffelsvlees;
- 2 van Japara met 8 man, 500 stux visch pampus stompneus, 300 stux cleyne kistplankjes en 100 stux balckjes;
- 1 van Sourabaya met 5 man en 400 stux visch stompneus;
- 1 van Padangh met 15 coppen, 10000 stux oude clappus en 12 corgie fyne matten;
- 1 van Candangauwer met 16 man en 9 lasten zout;
- 4 van Tegal met 13 man, 5500 bossen zuyker Zombar, $\frac{3}{4}$ last rys, 26 potten oly, 25 vellen zoolleer en 100 bossen pady;
- 1 van Terbaya met 3 man en 5600 visch pada;
- 1 van Bliton met 4 man, 1300 stux cleyne parranghs, 200 stux groote d^{oe}, 250 stux byltjens en 180 bossen Blitons yser;
- 1 van Toulonbauwan met 4 man, 1400 stux oude clappus en 20000 stux oude pienangh;
- 1 van Tangerang met 3 man, 4 picols groene taback en 1000 oebiesen;
- 1 van Japan met 45 coppen, 918 kisten Japans coper, 1924 stroyen gezorteert porceleyn, 3 stux lampetschotels, 1 kleerkist met theepieringhs, 56 kassen met Japanze theeketels, 19 kassen met laxa, 2 canassers met d^{oe}, 2 potten met thee, 3 stux verlacte comtoiren, 4 slegte comtoiren, 4 stux cleyne comtoren, 2 kassen met verlacte betelbackjes, 2 stux Japanze naykussens, 1 pack wierook, 1 pack copere beckens, 19 stux groote ysere pannen, 2 kassen offerpapier, 2 packen met Chineze offerpapier,
- 67 stux vaertuygen, die transportere.

67 stux vaertuygen per transport.

19 kassen met meel, 5 balys met d^o., 157 balys met zoya, connemon etc.,
36 casjens keyserszacky en 2 kelders zacky;

1 van Canton met 33 man, 4018 stux spialuter, 181 canassers met thee,
50 cassen met thee, 55 balys met d^o., 2 balys met Chineze inct, 5
kassen met thinne theeflesjens, 112 bossen Chinees offerpapier, 12 balys
soo theepierings als copjens, 5 balys ryscopjens, 4 balys met groote
schotels, 4 kassen Chineze schoenen, 70 packjens lankwas, 26 packjens
swarte verwe, 4 canassers met medicynen, 11 packen soethout, 50 bossen
quitasollen, 200 stroyen met commetjens, 400 bossen goudtraet, 24
rollen zyde paviljoen, 16 rollen goutlaeken, 48 rollen geblomde zyde stoffen,
80 rollen damasten, 70 pees pansjes, 165 pees pelanghs, 100 pees gielangs,
4 picols zyde, 16 bladen van cadels en 29 cassen drooge fruyten.

somma 68 stux vaertuygen, welckers generalen aenbrenggh alhier uyt het onder-
gespecificeerde heeft bestaen, als:

26 picols wax;
190000 stux oude pienangh;
2 picols vogelnesjes;
700 stux gesoute vischkuyten;
18100 stux oude clappers;
90 canassers swarte zuycker;
1 last swarte boontjes;
 $\frac{1}{2}$ d^o. sagoe;
1600 bossen pady;
 $49\frac{7}{8}$ lasten rys;
1200 stux potten en pannen;
5000 d^{os}. araxpullekens;
850 d^{os}. rysmantjes;
1000 d^{os}. gedrooghde soo visch bagger
als cabos;
 $29\frac{1}{2}$ lasten zout;
600 bossen rottinghs;
4 picols capock;
7 d^{os}. gedrooghde garnelen;
147 potten oly;
100 stux buffelshuyden;
400 stux ryswannen;
14500 bossen soo zuycker Zombar als
catoepa;
5800 bossen goemoetstouw;
42 stux soo koebeesten als kal-
veren;
1 paert;

$27\frac{1}{2}$ picols peper;
225 stux balckjens;
500 stux kleyne kistplanckjes;
10 stux lyffeygenen;
36 corgie soo fyne als grove matten;
16000 stux gesoute visch bantam;
20 koeken blatzian;
400 stux hartevellen;
2200 stux stroye sacken;
60 picols sappanhout;
4 picols buffelsvlees;
900 stux visch stompneus;
25 vellen zoolleer;
5600 visch pada;
1500 stux cleyne parranghs;
200 d^{os} groote d^{os};
250 d^{os} byltjens;
180 bossen Billitons yser;
4 picols groene toebacq;
1000 stux oebies;
918 kisten Japans coper;
1924 stroyen gezorteert porceleyn;
3 stux lampet schotels;
1 kleerkist met theepieringhs;
56 cassen met Japanze theeketels;
4 stroyen met ketels;
19 cassen met laxa;
2 canassers met d^o;

2 potten met thee;	35 balys met d°;
3 stux verlackte comptoiren;	2 d° met Chinees inct;
4 d°. slechte d°;	5 kassen met thinne theeflesjes;
4 d°. cleyne d°;	112 bossen met Chinees offerpapier;
2 cassen met verlackte betelbackjens;	12 balys soo theepieringhs als copjens;
2 stux Japanze naykussens;	3 d° met rycōpjens;
1 pack wierook;	4 d° met groote schotels;
1 d°. copere beekens;	4 kassen met Chineze schoenen;
19 stux groote ysere pannen;	400 bossen goudtraet;
2 kassen offerpapier;	14 rollen zyde paviljoen;
2 packen met d°;	16 rollen goutlaeken;
19 kassen met meel;	48 rollen geblomde zyde stoffen;
5 balys met d°;	80 rollen damasten;
137 balys met zoya, connemon etc.;	70 p ^s pansjes;
36 casjens met keyzerssacky;	165 d° pelangs;
2 kelders met zackje;	100 p ^s gielangs;
4018 stux spialter;	4 picols zyde;
18 canassers met thee;	16 bladen van cadels;
30 cassen met d°;	29 kassen drooge fruyten.

Daerentegen zyn weder vanhier na diverse plaetzen vertrocken een getal van 67 stux vaertuygen, gesamentlyck medegevoert hebbende een bedragen van 12922 rd^s in verscheyde coopmanschappen en whaaren, als:

- 5 naer Malacca met 274 rd^s aen arack, 36 aen swarte zuyster, 100 Japans goudtraet, 200 divers porceleyn, 40 Chineze taback, 50 candy-zuyster, 50 thee, 4 Chinees papier, 30 out yser, 36 copere theeketels en 40 rd^s aen laxa;
- 14 naer de cust van Java met 480 rd^s aen gesorteerde cleeden, 100 Chinees goudtraet, 15 boekjens geslagen goud, 175 amphioen, 5 out yser, 15 d°. copen, 10 thin, 5 artal off geele verwe, 20 porceleyn, 329 gesorteerde drancken en 2000 rd^s aen Chineze thee;
- 1 naer Tamalangk met 9 rd^s aen amphioen en 30 aen cleeden;
- 1 naer Baly met 45 rd^s aen oud yser, 47 porceleyn, 20 annys en 5 aen kleyne ysere pannetjes;
- 4 naer Cheribon met 100 rd^s aen diverse cleeden;
- 11 naer Dermayoe met 570 rd^s aen gezorteerde cleeden;
- 2 naer Siassam met 80 rd^s aen cleeden;
- 2 naer Sombar met 90 rd^s aen verscheyde cleeden;
- 5 naer Packalonge met 55 rd^s aen contanten, 100 diverse cleeden en 250 aen amphioen;
- 6 naer Samarangk met 715 rd^s aen gezorteerde cleeden, 250 amphioen, 40 wax, 16 porceleyn, 50 verlacte schutzels en 100 d° comtoiren;
- 4 naer Tegal met 176 rd^s aen verscheyde cleeden en 50 aen arack;
- 33 stux vaertuygen, die transportere.

53 stux vaertuygen per transport.

2 naer Japara met 180 rd^a aen gezorteerde cleeden en 150 aen amphioen;

1 naer Grisse met 210 rd^a aen diverse cleeden;

2 naer Padangh met 96 rd^a aen zout;

4 naer Sourabaya met 170 rd^a aen cleeden en 70 aen arack;

1 nae Terbaya met 20 rd^a aen cleeden;

2 naer Canton met 2760 rd^a aen loot, 660 sappanhout, 24 pienanghbast, 60 aen zeekroos, 228 oude pienangh, 305 bossen Javaanze rottingshs, 200 candyzuycker, 500 witte poeyer d^o., 40 geconlyte gengber en 300 rd^a aen caliatourshout;

1 naer Maccauw met 100 rd^a aen Javaanze rottingshs;

1 naer Bliton met 39 rd^a aen cleeden;

somma 67 stux vaertuygen, welckers generalen affvoer vanhier bestaen heeft in de ondergespecificeerde goederen, namentlyck:

723 rd ^a aen diverse gesorteerde drancken;	20 rd ^a annys;
56 — aen swarte zuycker;	5 — cleyne yzere pannetjes;
200 — Chinees en Japans goudtraet;	55 — contanten;
285 — gezorteert porceleyn;	40 — wax;
40 — Chineze toeback;	2760 — loot;
250 — kandyzuycker;	50 — verlackte schutzels;
2050 — Chineze thee;	100 — d ^o comtoiren;
4 — d ^o . papier;	96 — zout;
36 — copere theeketels;	660 — zappanhout;
78 — out yser;	24 — pienanghbast;
40 — laxa;	60 — zeekroos;
2960 — gezorteerde cleeden;	228 — oude pienangh;
15 — boekjes geslage gout;	405 — bossen Javaanze rottingshs;
854 — aen amphioen;	500 — witte poeyezuycker;
15 — out coper;	40 — confeyte gengber, en
10 — thin;	300 rd ^a aen caliatourshout;
5 — artal off geele verwe;	somma 12922 rycxdaelders.

Conform de opgevinge der dootgravers zyn alhier ter stede onder de Christenen met behoorlycke kennisse overleden en ter aerden gebracht:

47 Comp^a dienaren;
 3 borgers;
 1 inlands borger;
 5 d^o. vrouwen;
 9 d^o. kinderen;
 3 slaven en slavinnen;

somma..... 68 personen.

Tegen dewelcke weder in de Christelycke gemeynte deser stede in de kerken zyn gedoopt:

	20	Nederlandze,
	35	inlandze,
	8	Maleytze,
somma.....	63	kinderen.

Ook zyn in de geciteerde kerken getrouwt:

	5	Comp ^e dienaren;
	1	burger;
	7	Mardyckers off inlandze burgers en
	3	slaven;
somma.....	16	paaren.

By het Eerwaerde Collegie van Heeren Schepenen zyn op den 29^e May over begane misdryven publycklyk gestraft de volgende delinquanten:

Solo van Bougys gehangen en Davella van Bougys gegeesselt en 6 jaaren in de kettingh in 't vrouwentuchthuys gebannen, dogh heeft zy eenlyck de pronunçiatie van haer vonnis aengehoort, zynde de verdere executie van dien vooralsnogh gedilayeert tot haer beter lichamelycke dispositie;

Tsiampack van Macassar en Pillelala van Timor, slavinnen van d'E. Jacob van Dyck, beyde gegeesselt en 2 jaer by haer lyffheer in de kettingh;

Diogo, slaeff van de weduwe van zaliger den coopman Harman Jansen van Voorburgh, gegeesselt, gebrantmerct en voor den tyt van thien jaaren by zyn meestresse in de kettingh gekloncken.

Door de balliuw en landdrosten zyn dese maent met gecommiteerde schepenen gevisiteert de doode lycken van de volgende personen:

een onbekende slavinne, in de rivier Anckee verdroncken;

Sibo, Moor, in de Gragol vermoort.

Op den 13^e Mey zyn door d'Heer Waterfiscael Pieter Pauw uyt het schip de Betuwe, op Batavia's rheede gereetleggende om na Japan te navigeren, aengehaelt:

1 pack gemerct 1: D. M. G;

1 pack gemerct D. M. G;

1 d^o. gemerct P. 8. en

2 ongemercte d^o., daerin tesamen 28 corgies off 560 stux taffachelas gingams.

Juny Anno 1679.

Primo Juny. Seker nachoda, Mangebanda genaemt, nu 20 dagen verleden over Sourabaya uyt Cappar vertrocken en eergisteren hier gekomen wesende, weet te relateren dat de Maccassaren daerbinnen ongevaer 7000 weerbaare mannen sterk zoude zyn, en onder deselve 1000 coppen die schietgeweer en 500 die gemalyde off copere wapenrocken droegen, en voorts de rest piecken, hazegayen, werplançen en spatten, en dat Cappar met pallisaden versterkt en met 5 stucken groff canon mitsgaders driehondert bassen van verscheyde caliber versien was, mitsgaders dat de principale bevelhebberen van Crain Gillisson hem verscheyde maalen hadden versoght met partye volck na Sourabaya aff te mogen trekken, om onse Bougisen aldaer het roven en plunderen ten platten lande te beletten, en tegen deselve een kanze te wagen, dogh dat hy daer in 't minste niet wilde na luysteren, hun ydermael uytstellende tot hy van Haer Ed^e. antwoord soude hebben becomen op zyn brieff, hiervooren onder dato 17^e Maert geinzereert. Wat hiervan zy sullen ons apparent de advysen, van d'Heer Mayoor Poleman en raet verwaght werdende, nader comen te verklaren.

2 d^e. Des voormiddaghs komt alhier weder terugh de chaloup van den waterfiscael, d'heer Pieter Pauw, zynde op den 30^e der voorleden maent Mey affgesonden in de Straet Zunda na het uyt 't vaderland komende fluytschip de Romeyn, medegebraght hebbende de brieven, door denselven bodem uyt het patria overgebragt, bestaende in de concept generale missive van Mey 1677, per de schepen Burgh van Leyden en 't Wapen van Alckmaer in January passado al ontfangen, en die nu nader is geamplieert met een nader appendix ofte byvoeghzet van gemelte Heeren XVII^{en} uyt Amsterdam, gedaghteeckent 31^e Augusty 1678, aen den Gouverneur Generael en Raaden van India geschreven, bezyden ook een copye-briefje, door Haer H^e. Ed^e onder dien dato aen den Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raet op Ceylon geschreven, waerby denselven van dat groote gouvernement wert verlost en geëligeert tot Commissaris ter visite over alle de comtoiren van de Comp^e in India, en meteenen wederom in zyn plaetse tot Gouverneur van Ceylon aengesteld en als Raet Extraordinair van India geëligeert den gewesen Caapzen Heer Gouverneur Joan Bax Z. G., off, by desselfs overlyden, dat dan de naeste perzoon op Ceylon

dat gouvernement tot nader ordre soude blyven administreren; voorts een particuliere missive der camer Amsterdam, aen de Hooge Regeringe van India geschreven in dato 6^e September, waeruyt dan heughlyck zy gebleken 't arrivement der voorledenjaerze eerste en 2^e retourschepen, onder de heeren Ranst en van Rheede als den schipper Jan Boon vanhier vertrocken, aldaer in 't vaderland etc. en verder zodanige ordres en tydinge als by deselve brieven sullen kunnen werden gelesen, wesende ook nogh hiernevens ontfangen een paquet papieren, van den p^l. gesaghebber Hendrick Crudop en raet in 't fort de Goede Hope aen Haer Ed. alhier geschreven, waervan de missive is gedateert 19 February passado.

Nademiddagh gewerden alhier per een Javaans vaertuygh 2 briefkens, beyde door den resident Willem Caaff uyt Bantam, 't eerste in dato 28 Mey laestleden aen Haer Ed^e en 't ander op gisteren aen d'E. licentmeester Ocker Ockerse geschreven, beyde in substantie behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy, eerstelyck aenvangende met die aen Haer Ed^e voormelt:

de chaloup de Zalm, den 17^e des voorleden maents van Batavia op Bantam verschenen, had zyn medegebraghte goederen en contanten wel uytgelevert, en wiert nu overgesonden een rolletie hoedanigh de verstreckinge op reeckeningh van maentgelden aen de ses matroosen, tot Bantam bescheyden, was geschiet;

den jongen Coninck in presentie van Keey Aria Soura Dewangsa door den resident Caaff uyt Haer Ed^e name affgevraeght zynde off 's Comp^s. dienaren, op Andragiry een weerloose logie bewonende, de Bantammers ook oorsaeke hadde gegeven tot het uytvoeren van de wreede moort, aen haer begaen, en 't spoliëren van Comp^s. goederen, soo had Zyn Hoogheyt daerop in antwoord gedient, dat die onnosele menschen in 't minste daertoe geen oorsaeke gegeven noghte niets misdaen hadden, maer dat de uytvoerders van dit bloedigh stuck quade en boose menschen waaren, die hy daerover ook, namentlycq Pangiran Aria Souria en Ratou Bagus Abdul Cardir, beyde gebroeders, vooreerst na Clappa Doa in ballingschap gesonden hadde om naderhant nogh swaerder te werden gestraft, hebbende alle haare vrouwen en volk affgenomen mitsgaders ook alle degene die haer in dit moordadigh faict hadden gevolgt en gehulpen tot slaven gemaekt;

ook had men denselven jongen Zulthan bekendgemaekt dat Haer Ed. hadden laten vernemen, off hun ook eenige Comp^s. onderdanen hadden verstout haare woonplaetze aen de overzyde van de rivier van Ontongh Java binnen de Bantamze jurisdictie te nemen, dogh dat sulx onwaer bevonden was, met versoeck dat Zyn Hoogheyt ook ordre geliefde te stellen dat eenige Bantamze onderdanen, die hun binnen de Jaccatraze limiten terneder hadden gestelt etc., vandaer quamen te vertrecken, om dusdoende van beyde zyde geen onlusten te verwecken enzooovorts, 't geen desen Vorst niet qualyk scheen te bevallen, seggende dat zyn vader hem dierwegen al voor eenigen tyt hadde gesproken en soude hy nu ook deselve het antwoord van den resident bekendmaeken, maer beraekende het laeste, namentlyck dat binnen de paalen van het coninkryck Jaccatra hun eenige Bantamze onderdanen met der woon begeven soude hebben, dierwegen oordeelde hy, dat het niet ondienstigh zoude zyn Haer Ed. selver aen zyn heer vader een kleen briefje schreven, na

hetwelcke hy voorts den resident, alvorens een pienanghje genuttigt hebbende, weder afscheyt gaff;

de Andragirye moordenaars bovengeciteert hadden alle het gerooffde goet aen haer behouden, sonder dat den jongen Coninck (altoos voor sooveel den resident Caaff ter kennisse gekomen was) daarvan yets hadde begeert;

den Bougys Dain Toesjoe en den Maccassaer Dain Mangelique had men bekentgemaekt dat hun voorslagh Haer Ed. niet onaengenaem was geweest, onder vermaninge en aenradinge dat ze daerby soude blyven persisteren en dat haare brieffjens per naesten beantwoort stonden te werden, over 't welcke zy hun uyttermaten verheught hadden verthoont, voornamentlyck Dain Toesioe, die zyn aenslagh nogh nader bekraghtighde, met byvoeginge dat hy wel wenschte hoe eer hoe liever een lettertje van Haer Ed. te mogen ontfangen om sigh daarna te kunnen righten;

sooals men voor de waerheyt was beright, soude by den oude en jonge Bantamze Coningen mitsgaders alle de voornaemste grooten en hovelingen eendragtigh wesen vastgesteld, soodra als zy maer eenige goede tydinge van Java's Oostcust quamen te vernemen, d'E. Comp^e. den oorlogh aen te doen, en tot welcken eynde zy dan ook alle de groote hadden gelast haer volk vaerdigh en gereet te houden;

met de chaloup de Zalm hadde men al eenige dagen geleden na Batavia overgesonden 8 lasten Souratze tarw en 1000 stux Billitonze parrings en byltjens, tezamen kostende / 1917;

met geciteerde sloep de Zalm was ook overgesonden seker fugative slaeff, op Batavia thuyschoorende, sigh op het scheepje van Pangiran Coelongs, de Bon Avontura, (gereetleggende om met verscheyde vrachtgoederen en 200 bhaer peper na de Manilhas te vertrecken) voor matroos hebbende verhuurt, tot welcker wederbecominge 10 rd^e uytgeschoten waaren, om door desselfs lyffheer weder voldaan te werden;

eenige daagen verleden was uyt Souratta op Bantam verschenen het Engelsch schip de Retorner met verscheyde vrachtgoederen sonder voor de Comp^e. eenige brieven medegebragt te hebben, maer wiert de vrede, tusschen onsen staet ende de France croone gesloten, by haer geconfermeert, met byvoeginge de vrede met Spanje en 't Keyserryck mede op 't point stondt om gesloten te werden.

Volght den korten inhoud van het brieffken, door den resident Willem Caeff aen d'E. licentmeester Ockersz geschreven:

den jongen Bantamzen Coninck had aen den resident Caaff versoght, dat hy d'E. sabandhar Ockersz geliefde aen te schryven, zyn E. omtrent Haer Ed. licentie geliefde te versoecken dat eenige Malabaerze danssers, op Batavia remorerende, voor een kleenen tyt op Bantam moghten overkomen, alsoo hy voornemens was om zyn vader, die binnen weynigh dagen van Turtiassa op Bantam stondt te komen, te festeren en met eenige dansspelen etc. te caresseren, belovende deselve sonder uytstel na 't eyndigen van 't festin weder terugh te sullen laten keeren;

op Bantam was tegenwoordigh weynigh nieuws, zynde den resident eenlyck van terzyde beright dat Sammadangh weder by den gouverneur Keey Ranga Gompol ingenomen en den Balyer Chiliwidara lustigh affgeklopt soude zyn, die daerom ook van Bantam eenige adsistentie hadde versoght, die men presumeerde hem ook toegesonden soude werden, hebbende zyn retraict genomen na Cheribon.

Des avonds comt de fluyt de Romeyn bovengeciteert uyt het vaderlandt over Caep de Goede Hoop te deser rhee de te verschynen, bemandt met 38 coppen, alle zeevaarende door de rheeders daerop gestelt, van dewelcke gedurende de reyse niemandt overleden zy, ende bestaet wyders het cargasoen, door deselve uyt het vaderlandt medegebraght, in 't volgende:

1100 Mexicaanze realen;
 120 tonnen speck;
 45 vaten vlees;
 180 pypen mom;
 25 leggers Spaenze wyn;
 6 leggers Rynze wyn;
 8 smaltinnen geroockte tongen, voorts partye equipagiegoederen, yserwerken etc., tezaamen bedragende..... f 72753 : 13 : 10;

voorts van Caab de Bon Esperance:

50 halve aemen traen en voorts wat tarw en thuyngaaden, tesamen bedragende..... f 524 : — : —.
 sulx het medegebraghte door gemelte bodem bedraeght.. f 75259 : 15 : 10.

4 d°. Des morgens vertreckt na Indermayoe de chaloup de Mangusboom, medenemende een missive aen d'E. Jacobus Couper en raet aldaer, gisteravondt geteekent, dusdanigh luydende:

dat het seer wel gekomen zy, het fregat de Kater eyndelyck nogh uyt de rivier van Intchiassem in het diep overgebraght waare;

dat het voor een goet overlegh wert aengesien het jaghje de Smith nogh vooreerst in de besettinge aen te houden, om met hetselve en d'andere vlotgaende vaertuygen des mogelyck den roover Chiliwidara in syn voorgenomen tocht van Cheribon na Bantam te intercipiëren en hem (tot verlossinge van sooveel arme menschen) zyn buyt en rooff weder te ontjaagen, welckers uytslaghe men nader verwaghte, en mede hoedanigh den tweede der Cheribonze Prinzen sigh verder in de regeringe heeft gedragen, als van hetwelcke niet veel goets kan werden verwaght, omdat hy sigh in de intrede met onschuldigh bloet heeft besmet;

dat het een puure misslaghe zy geweest van de jonghste der Cheribonze Prinzen, sigh by de graven van zyn verstorve voorouderen op te houden in plaetse van ylinghs oostwaert op te trecken, gemerkt deselve aldaer buyten twyffel zyn versekeringe elders wel gevonden soude hebben;

dat Haer Ed. wel mogen lyden, den gewesen regent van Cadangauwer, met zyn halff affgesneden keel op Indermayo komen vluchten, aldaer door den

gouverneur Wiera Loddera onder bescherminge genomen was, sonder dat eghter voor jegenwoordigh het voornemen zy, te bedisputeren onder wiens gehoorsaemheyt eygentlyck Cadangauwer resorterende is, gemeret dat werk een geheel ander aensien heeft aengetrocken nu de Cheribonders hun onder de Bantamze heerschappye hebben gestelt, anders het geheele landt, soowel Cheribon als de omher gelegen plaetzen, den Sousouhoenang eygen zynde, op hetwelcke ook, als d'E. Comp. de handen wat ruymmer heeft, ter bequamer tyt nader soude werden gelet;

dat men sigh aen de wederkomste van den Tommagon Raxa Nagara van Bantam op Cheribon niet veel behoeft gelegen te laten, schoon dat hy daer ook (gelyck zyn vreese was) om den hals geraekt moght wesen, tot den reghten loon van de quade actien, bevorens door hem te werk geleght;

dat het brieffken, door d'E. Couper aen den Sammadanghen Pangiran Keey Ranga Gompol geschreven, t'eenemael met Haer Ed^e. goede intentie overeenslaet, sullende voor een overmatige groote laffhertigheyt werden gehouden, indien hy de vermaninge daerby gedaen niet comt te aghtervolgen, 't geen hem ook wel andermael moght voorgehouden werden, met recommandatie sigh in zyn nieuw verkregen gebiet sodanigh te draegen, dat zyn onderdanen hem wat meer mogen aenhangen en beminnen als se wel bevorens door zyn strenge en harde handelingen, onder belofte, soo hy sigh dese vermaninge ter herten laet gaen, dat Haer Ed^e. dan niet sullen nalaten hem na gelegentheyt des tyts te adsisteren;

dat het ook wel zy gedaen, den gesant des Sousouhoenanghs Soura Dicara ernstelyk te reproschieren over zyn leugenagtigh voorgeven en onbillick aengematighd gesagh, daertoe hy in geenendeele was bevoeghd;

dat nu vooraff met de chaloup de Mangusboom na Indermayo affgesonden wierden de ondergenoemde noodwendigheden:

- 1 kist poeyerzuycker;
- 1 vat Hollandze boter;
- 1 pot Bengaelze boter;
- 8 vaten vlees;
- 8 vaten speck;
- 4 leggers arack;
- 1 legger arack apy tot zuynigh gebruyck;

dat aengetogen chaloup ten eersten weder terugh wiert verwagt met de siecken en impotenten benevens ook een notitie van 't gene noch op den gedanen eysch mocht mancqueren;

dat hier van Bantam tydinge zy overgebragt, hoe den Sammadangzen Pangiran den roover Chiliwidara geslagen en na Cheribon verdreven zoude hebben, 't welk niet seer onwaerschyndlyck zy, omdat hy, maer willende off couragie genoeg hebbende, daertoe genoegzame maght heeft, niet alleen om hem tot Cheribon toe maer selfs ook door de doodt geheel uyt de werelt te jaagen, etc.

Terselver tyt en ook in 't geselschap van de chaloup de Mangusboom vertreckt oock over Japara na Sourabaya met verschéyde behoeften voor den treyn het jaghje Henricus, medenemende twee brieven, d'eerste aen d'E. Bartelsen en raedt tot Japara

en d'andere aen d'Heer Mayoor Christiaan Poleman en raet tot Sourabaya geschreven en op gisteren geteekent, van welke beyde den korten inhoud hieronder volgt, eerstelyk aenvangende met die aen d'E. Bartelsz en raet tot Japara:

dat het pacquet papieren benevens de missive, nu overgaende aen d'Heer Mayoor Poleman en raet tot Sourabaya, open zyn gelaaten om na genomen lecture door d'E. Bartelsz voortgesonden te werden, en dat hetgeene in gemelte missive staet uytgedrukt beraekende de onderlinge rekeningen tusschen den oppercoopman en trainmeester Jeremias van Vliet en den resident op Sourabaya, moest gehouden werden als in desen geïnzeroert om alle wanordres en confusien voor te comen;

dat Haer Ed^e uyt de missives, successive zedert het jonghste schryven van Java's Oostcust ontfangen, den toestandt derwartsover ter kennis is gekomen, met de sekerheyt van het verdryven der vyanden in de Wattas door capiteyn Slood, eghter gedught werdende dat deselve welhaest na het aftrekken van Comp^e troepes aldaer weder sullen komen, indien de posten in toekomende niet beter door des Sousouhoenanghs veltoverstens werden bewaart als voorheen, 't welk hoe langhs hoe meer verdrietigh viel, ja sodanigh, dat men veel liever soude resolveren 't geheele werk te laten dryven als ydermael gereet te staen de verlaate posten weder in te nemen, en 'tgunt mits desen wel expresselyck wiert geordonneert dat den capiteyn Slood de Sousouhoenanghs bevelhebberen in deser voegen op het ernstigste souw hebben aen te seggen sonder sigh evenwel van de sorge, die men tot nogh voor de behoudenisse der Samarangse landen heeft gedragen, te ontslaen, aengesien Haer Ed^e hun daeraen al vry veel gelegen lieten zyn;

dat alhoewel den sluyckhandel, op Terbayo etc. werdende geëxerceert, 's Comp^e commertie in het district van Samarangh veel hinder toebrenghende zy, eghter hetselve soo nauw vooralsnogh niet sal connen werden geweert, sonder dierwegen met den Sousouhoenangh nader te hebben geconfereert en een besluyt genomen, hoedanigh Comp^e prerogativen in de Mattaramze havenen in treyn gebraght en gemaintineert sullen werden, als zynde in de memorie, voor den commandeur St. Martin anno passado door d'Heer Admiraal Speelman geëxpédieert, dierwegen maer by provisie geordonneert, by hetwelcke niet gevonden sal werden dat Comp^e dienaren yets uyt de aengehaelde sluyckgoederen sullen vermogen te profiteren, en waerom d'E. Bartelsz ook een ongefondeerde pretentie maekt op de goederen, van Intche Itam gesequestreert, behalven dat deselve ook in 't geheel wederomgegeven sullen moeten worden, omdat gemelte Itam voor zyn vertrecq van Malacca na Japara van de ordres geen kennis gehadt heeft;

dat men middelerwyle van nu voortaan de meeste infractie omtrent de negotie wel door de Bantammers te lyden zal hebben, alhoewel het de plicht van des Sousouhoenans officieren zy hetselve te beletten, 't geen vermeynt wert gemacklyck op Japara, Samarangh, Tagal, Rimbangh, Sourabaya en Grisse te kunnen geschieden, omdat d'E. Comp^e te dier plaetzen residentien hebbende zy;

dat Haer Ed. behaaghyck is geweest dat de Engelze Bantamze chaloupen, op Samarangh en Japara gekomen zynde, niet veel uytgericht hadden, recommanderende wel expres dat Comp^e residenten met dat volckje en ook de Françen, aldaer

verschynende, hun niet tot disputeren sullen hebben in te laten, maer de Javaanze hoofden, onder de handt gesterekt, daarmede geworden ⁽¹⁾, 't geen eghter omtrent andere Indiaenze natien soodanigh niet behoefde gepractiseert, alhoewel tot noch toe niet vastgesteld zy eenige andere goederen aen te haalen en te confisqueren als op hare pasceduls niet gevonden moghten komen te werden;

dat de goederen der overleden Chinesen op Japara off elders langhs de cust van Java daer d'E. Comp^e residentie is hebbende, door het opperhoofd off resident ten overstaen van twee getuygen moeten geïnventariseert en nauwkeurigh bewaert werden, om met deselve dan voorts ten besten des boedels te handelen etc.;

dat het provenu der nalatenschap van 2 Chinesen wel op het comptoir generael afgeschreven en na Batavia overgemaekt mogen werden, om de boedelmeesteren der Chineze sterffhuysen te overhandigen ende de geïntresseerde daeruyt hetgeene hun toekomt toe te voegen;

dat het aenstellen van den Chinees Oey Phinko tot capiteyn dier natie tot Japara wert geapprobeert, als een man van vereyschte bequaemheyt en die d'E. Comp^e omtrent den handel voordeeligh kan zyn, alhoewel de zodanige egter alleen geen kopers van Comp^e goederen behoeven te wesen, als een yder even nae zynde deselve te mogen koopen, temeer het tegenwoordigh geen tyt is die sonder gelt aff te staen en aen ymant te fiëren;

dat mits desen ernstelyck wert gerecommandeert den inkoop van swarte zuycker te beyveren en geoordeelt het aen 't insamelen van een goede quantiteyt niet behoorde te mancqueren, soo daerin na behooren gehandelt wiert;

dat nu met het jaght Henricus overgesonden wierden voor 't comtoir Japara als den treyn:

60 packen diverse cleeden;

400 stux patholen;

20 vaten vlees;

10 vaten speck;

31 leggers arack;

4000 R buskruyt, voorts partye andere provisien, ammunitien van oorloge etc., tesaamen kostende f 58298 : 19 : 15, en waarmede het gemelte jaght t'eenemaal volladen was;

dat benevens de coopmanschappen, op Samarangh en Japara niet getrocken, sooveel gelt na Sourabaya gesonden moest werden als byeen te samelen zal wesen;

dat hetgeene op den eysch noch manqueeerde met den eersten voldaan sal werden en nu na Java's Oostcust vertrecken 2 siekentroosters en 3 adsistenten om aldaer en in 't leger te werden geëmployeert.

(¹) Hier schuilt geen schrijffout; de bedoeling is: dat de residenten de Javaansche hoofden, na hen heimelyk te hebben aangespoord, daarmee zullen hebben te laten geworden, het hen dus zullen laten klaarspelen. Evenals zoo dikwijls, is vermeden een reeds gebruikt woord (hier: laten) te herhalen.

Volght den inhoud van het briefken aen d'Heer Mayoer Poleman en raet tot Sourabaya:

dat zedert het jonghste schryven tot nogh toe geen secours van militairen uyt het vaderland overgekomen zy, alhoewel de nader expeditie na Java's Oostcust daerna opgehouden wert, dogh dat op den 2^e deser van de camer Amsterdam behouden in de Straet Sunda verschenen is het gehuurde fluytschip de Romeyn met de sekere tydinge van de vrede, tusschen onsen staet ende de croone van Vrankryk gesloten etc.;

dat Haer Ed. met verlangen verwaghten te verstaen hoedanigh bevonden zal wesen 'tgeene van den Sousouhoenangh zy geseght, namentlyck dat hy zyne gesanten aen Crain Gillisson ende de Maccassaaren tot Cappar gesonden soude hebben, en dat den Pangiran Sampan alias Sacra Ningrat met deselve heymelycke correspondentie houdende was;

dat Haer Ed^e ook begerigh zyn te weten, wat er van het voorgeven van den priesterlycken Panombahan Giery nopende Aria Singa Padoe van Sampan op 't eylandt Madura sal wesen gevolghd, voor welgedaen gehouden werdende dat men licentie hadde gegeven derwarts besendinge te doen, en middelerwyle op het ontfangen bericht, dat vandaer 1000 mannen na Java's Oostcust stonden over te komen om sigh by Troena Jaja te voegen, toeleggh hadde gemaekt om dat volckie te intercipiëren en haer de overkomste te beletten, schynende genoeghzaam te blycken dat de Maduresen in den Pangiran Sampan een algemeyne tegenheyt zyn hebbende, en waerom ook de gedaghten daerheenen sullen moeten loopen, om den Sousouhoenangh te disponeren ymant anders in zyn plaetse derwaerts te schicken, bezyden dien ook in consideratie comende off het niet dienstighst zoude wesen dat daerover vier regenten wierden gestelt, vermits dat eylandt Madura in vier provincien bestondt, als niet veel geaght behoevende te werden schoon sigh den gemelte Pangiran Sampan daerover quam te belgen, aengesien hy in de successive brieven niet alleen voor een man van een seer geringh bedryff, maer ook voor verdaght van ontrouw te boek staet;

dat nu met het jaght Henricus soo voor Japare als den train overgesonden werden alsulcke kleeden, coopmanschappen, provisien etc. als de factura kan aenwysen, sonder dat daerby eenige contanten zyn gevoeght, omdat men staet maekt den vertier der cleeden etc. tot Japara en daeromher sooveel sal komen op te werpen dat den train genoeghzaam met penningen tot de nodige verstreckinge en verdere guastos sal connen werden gesecondeert, waervan de sorge d'E. Bartelse ook aenbevolen zy, en insgelyx dat tusschen zyn E. ende den trainmeester van Vliet van alles accurate rekeninge dient gehouden om alle ververringhen voor te comen, den gemelte trainmeester gerecommandeert moetende werden, t'elckens hy bequame gelegentheyt perfecte rollen van de kostgelden, subsidien en andere uytgiften na Japara over te senden om daer geboekt te werden, 'tgeen ook wel soude mogen geschieden van alle de gereetschappen, ammonitien van oorloge etc., zedert het vertreck van de Heer Admiraal Hurt geconsumeert, ten dien eynde den coopman de Harde van Japara weder nae Sourabaya sullende moeten schicken, om

zyn gehouden boekjes ofte ten minsten extracten daeruyt, wat restanten hy aengeeft aen den oppercoopman van Vliet off coopman Bastinck getransporteert heeft, te doen blycken, opdat ze alsoo onderlingh mogen accorderen, waeraen niets moeste gebreken;

dat de wissels, tot Sourabaya op Batavia getrocken ten bedrage van 1400 rd^e, zyn betaelt;

dat het Haer Ed. ondertusschen aengenaem zy te verstaen de chaloup de Calckoen van Sourabaya weder na Macassar voortgesonden was;

dat onder de provisien in het jaghje Henricus mede zyn affgescheept 2400 tarwe bisquiten en voorts nogh 91 smaltonnen Hollants broot, onder vertrouwen dat het goet bevonden sal worden, bezyden 't welcke Haer Ed. voornemens zyn nogh een goede quantiteyt gelycke slaggh van broot te laten backen, opdat men daervan in den train magh wesen gedient etc.

Des middaghs extraordinary vergaderinge beleyt en door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael binnengebragt zynde de nominatie, by Heeren Schepenen deser stede gedaen van een dubbelgetal soo Comp^s dienaeren als burgers, om uyt deselve te verkiesen na jaerlyxe gewoonte de collegien van Heeren Weesmeesteren, Commissarissen van de huwelyxe en cleene saeken, Boedelmeesteren van Chineze en andere vremde sterffhuysen mitsgaders Regenten van het lazarus- en vrouwen-tughthuys te deser stede, soo zyn verkooren en uyt d'oude gecontinueert de volgende perzoonen, als te weten vooreerst:

tot Weesmeesteren:

d'E. Heer Joannes Camphuys als president by continuatie;

d'E. Jacob Does, vice-presis by optredinge;

d'E. Andries Cleyer } by continuatie;

d'E. Dionys Kelck. }

d'E. Cornelis van der Duyn }

d'E. Pieter van Leeuwen.... } by nieuwe electie;

d'E. Jan Lammertsz Radder.. }

Cornelis Mol, continueel secretaris;

tot Commissarissen van huwelyxe en cleene saeken:

d'E. François Tack als praesis by continuatie;

Pieter Schipper, vice-presis by optredinge;

Wilhem ten Rhyne by continuatie;

Cornelis Berenbergh. } by nieuwe electie;

Jan Vrouwlingh..... }

Joannes Lutgens, continueel secretaris;

tot Boedelmeesteren van Chineze en andere vremde sterffhuysen:

d'E. Ocker Ockersz, president by continuatie;

Adriaen Adriaensz nieuw verkoren;

uyt de Chinesen:

Koeko by continuatie;
 Quesieuqua nieuw verkoren;
 Jacobus Bolswart, continueel secretaris;

tot Buytenregenten van 't vrouwentughthuys:

capiteyn Didloff van der Beeck;
 Bartel Claesz, beyde by continuatie;

en tot Buytenregenten van het lazarusthuys:

Wilhem ten Rhyne.. } beyde by continuatie.
 Hermanus Harkmans }

Alle welcke collegien dan, soowel de leden die affgegaen, gecontinueert en nieuw aengekomen zyn, na 't eyndigen der namiddaghspredikatie en 't doen van de ordinaire parade binnengekomen ende by Haer Ed. in de groote vergaderzael verschenen wesende, soo zyn d'affgaende bedanckt, d'aenblyvende gecontinueert en d'aenkomende in maniere als deselve hierboven staen uytgedrukt bevestigt, ider onder zodanigen eedt van purge en aenneminghe als van outs gebruycklyck zy geweest.

Heden nademiddagh met de binnenkomste van de regenten van 't vrouwentughthuys door deselve overgelevert wesende een rolletie der tuchtelingen, voor tegenwoordigh nogh daerinne bescheyden, soo is niet onnodigh geaght derselver namen in desen aen te teekenen, zynde aght in getal, namentlyck:

Janneken Tornthons;
 Catharina Borgonjons;
 Janneken de Peer;
 Monica Ditmars;
 Timcatty van Macassar;
 Anna van Macassar;
 Davella van Bougys;
 Maria Pieters van Batavia.

5 d^e. Wert alhier per het vaertuygh van den Maleyts ingeseten Intche Lanangh uyt Cambodia een missive aengebraght, door den Coninck van Cambodia Jangh de Pertuan aen Haer Ed. geschreven, die sonder ceremonien is binnengebraght, luydende, uyt het Maleyts vertaelt zynde, aldus:

Geluckwensingh nevens veele groete van Jangh de Pertuan aen den Gouverneur Generael en alle de Raaden van India, die beroemt zyn in de stadt Batavia en 't gebiet hebben over de landen bovenswints, die ook goet van beradinge en barmhertigheyt aen alle Coningen (in noot en swarigheyt) zyn. Godt de Heere wil den Gouverneur Generael ende de Raaden van India geven geluck en een langh leven in dese werelt.

Verders den brieff nevens het geschenck van 5 pees roode cassa bethilles, aght p^a. witte d^{ea}, een goude alegia, een vat buskruyt, ses pont nagelen, ses pont noten, twee pont foely en een kist roosewaater, die den Gouverneur Generael en de Raaden van India met Intje nachoda Abdul hebben gesonden, is alhier wel aengekomen en met de gewoonlyke eerbiedigheyt ontfangen. Den Gouverneur Generael en Raaden van India hebben sooveel aen my believen te geven, dat ick 't selve voor dees tyt niet en kan recompenseren, doordien met Siam in oneenigheden en oorlogh ben; dierhalven ick tegenwoordigh niets aen den Gouverneur Generael ende Raaden van India kan zenden. Intje nachoda Abdul heb ick affgevaardicht om dese nae derwaerts te brengen, opdat den Gouverneur Generael ende Raaden van India inderhaest mogen hooren hoedanigh het met Cambodia gelegen is. Dese en heb ick niet willen verlangen omdat Intche nachoda Abdul de saeke welbekent is, die den Gouverneur Generael ende Raden van India van alles sal bericht doen. Verders, indien den Gouverneur Generael en alle de Raaden van India een oprecht en suyvere genegentheyt tot my dragen, soo versoeke myn gelieven te helpen met salpeter en twee paerden, te weten een henghst met een merry. Verders, indien het geluck 't lant van Cambodia dient, den Gouverneur Generael en alle de Raaden van India gelieven haer begeerte met een blaetje geschrift te laten weten; ick sal haer in alles wat op Cambodia is helpen, want Cambodia en Batavia zyn een.

Verders hebbe niets aen den Gouverneur Generael en alle de Raaden van India te senden als myne oprechte ende suyvere genegentheyt. Dat's uyt.

Omtrent de middagh komt alhier van Tanjongpoura te verschynen den sergeant Jan Bervelt, verzelt met 12 zoldaten op twee canoas, te water, medebrengende den gewesen Tanjongpourazen gevluchten gouverneur Wiera Zaba, die sigh eyndelyck op het toegeseghde pardon, soo hy sigh perzoneel omtrent Haer Ed. quam te verootmoedigen, aen d'E. capiteyn Willem Hartzinck hadde gepresenteert, gelyck breeder by het brieffken, door zyn E. ende den raet uyt de veltschans aldaer op eergisteren aen Haer Ed. geschreven, zy te sien, dicterende dat geciteerde Wiera Zaba op de versekeringe, die men hem hadde gedaen, van zyn leven te sullen behouden indien hy zigh behoorlyk quam te verootmoedigen, eyndelyck te voorschyn gekomen was, sonder egther een syner beyde broederen Wiera Nanga noch Naya Teroena mede te brengen, voorgevende dat den eerstgenoemde (zynde wel de grootste schelm haer driën) al voor lange na de Mattaram ofte na Japara vertrocken was en den anderen sigh mede soude comen vernederen, 't geen ook behoorde te geschieden, maer was men bedught dat het al vrywat schoorvoetende soude toegaen, als hem ter ooren quam dat men syn broeder Wiera Zaba na Batavia gesonden hadde, die nu het voorgenomen schelmstuk om de veltschanze tot Tanjongpoura aff te loopen was schuyvende op den bekenden Maccassaarzen rover Namroeth, die hem tot desen desperaten aenslagh geperzuadeert en gedwongen zoude hebben, dat egther by d'E. Hartzinck in 't minst niet wierde geloofd, maer

ter contrarie dat desen Namroet, toen hy, Wiera Zaba, dit schelmstuck in den sin hadde, door hem ontboden was, gemerckt hy ook tenselven daage, wanneer hy de veltschanze meende aff te loopen, ons volck op 't Zekarrangh had laten vermoorden, en off dese sustenue niet wel meest met de waarheyt overeenquam, liet men aen Haer Ed^e wyzer oordeel gedefereert, onderwylen dat men ordre affwaghten soude hoedanigh men met Naya Teroena, soo deselve mede te voorschyn quam, soude handelen, en off men de Chebetze Javanen op haer begeerte toe soude mogen staen het landt van Tanjonghpoura in 't besit te nemen en haer daer terneder te stellen, 't geen men oordeelde waerlyck soo voor haer eygen ruste en versekeringe als gerieff en accomodatie van Comp^s besettelingen een seer nutte en dienstige saeke soude zyn, in welcken gevalle dan Wiera Zaba na zyn terughkomste van Batavia in zyn negorye dichte by Intchiassem soude kunnen werden geplaest, 't geen de Chebetze dorpelingen mede seer geerne souden zien; althoos vermeynde d'E. Hartzinck dat de byeenwoninge van desen afgevallen Wiera Zaba en die luyden omtrent Tanjonghpoura niet dienstigh zoude wesen;

den Balyer Wiera Nanga had men door een minlyk briefken laten nodigen mede aff te willen comen, maer had hy hetselve geëxcuseert, onder voorwendinge de Bantammers van Sammadangh in 't afftrecken en al tot aen de negorye Tsiwony toe genadert waaren, en waerom hy dan ook wel genootzaekt was thys te blyven en zyn negorye voor haer roveryen te beschermen etc.

Bezyden geciteerde briefje wert ons nademiddagh door twee Bataviaze Javanen nogh een gelycke missive over lande toegebracht, een dagh vroeger als 't gunt hierboven zy geïnzereert, namentlyck op den 2° deser, door d'E. capiteyn Willem Hartzinck ende den raet uyt de veltschanze tot Tanjonghpoura aen Haer Ed^e geschreven, bevattende een kort reëit van desselfs aenkomste aldaer en dat zyn E. sigh tot den optoght gereetmaekte, indien Wiera Zaba niet gewillighlyck affquam, deselve in zyn schuyloek op Tartanagara te gaen bezoeken en op 't lyfl te komen, tot dien eynde besigh zynde de wegen na derwaerts, die met omgehakte boomen toegestopt waaren, te openen ende de schadelycke voet-, scheen- en buyckangels uyt te rucken, hebbende zyn E. ook om te ruymmer uytzicht te hebben tot Tanjonghpoura de veltschanze rontsom van alle ruyghte doen suyveren, de verrotte en onbequame pallisaden met nieuwe verwisselt en alles in goet postuur van tegenweer gebraght, zodanigh dat nu wel een cloeke Javaanze maght afgewacht zoude mogen werden, ingevalle de post maer nae behooren van arack, speck, vlees, rys en eenige andere nootwendigheden van minder belangh wiert voorsien etc.

Den meergenoemde Wiera Zaba dan, in sulcker voegen als hierboven zy uytgedruckt hier op Batavia verschenen, door d'E. sabandaer en licentmeester binnen 't casteel gebraght en daarvan Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael rapport gedaen wesende, soo wert deselve, na een weynigh tyts op de groote voorsael vertoeft te hebben sonder evenwel voor Zyn Ed^e. ter audientie geadmitteert te zyn, vooreerst tot nader ordre met syn gevolg, bestaende uyt 7 off 8 van zyn dienaren, na de punt Zeeburgh geleydt, gelegen in de stadswallen aen de zeekant terzyde ofte voorby de boom, om aldaer tot nader ordre in bewaringe te blyven.

Dese namiddagh extraordinaire vergaderinge beleyt ende gesproken wesende van den perzoon van Wiera Zaba bovengeciteert, soo is eenparigh goetgevonden, denselven op morgen weder binnen te doen haalen, hem uyt den naem van de vergaderinge door Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael zyn toegeseghde pardon en vergiffenisse over zyn begaane misdaet resoluut te laten geven en ten eersten weder met zyn gevolg na Tanjonghpoura terugh te zenden, met aensegginge, soo hy sich voortaan getrouw en na behooren als een oprecht onderdaen van den Sousouhoenangh comt te dragen, dat hy daervoor dan ook aengesien en gehouden mitsgaders zyn vorigh quaet bedryff vergeten, en hem verders in de landen van Craoan off elders weder een bequame plaets sal aangewesen werden om sich als voorheen terneder te mogen stellen, omme dusdoende de volckeren in dien oirt destemeer aen d'E. Comp^e. te verbinden en tot deselve genegen te maeken.

Heden voordemiddagh ook den schipper Hendrick Plegtman van 't gehuurde schip de St. Andries aen Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael schriftelyck ten dienste van d'E. Comp^e. aangeboden hebbende zyn persoon, onderhebbende schip en volck nietjegenstaende de voorheen gegane wederzydse protestatien, latende yders recht onvermindert en in zyn geheel omme door d'Ed. Heeren Mayores ter eener ende d'eygenaars van gemelte gehuurde schip ter andere zyde gemodereert, vereffent en afgedaen te werden, 'tzy in reghten ofte daer buyten etc., soo is goetgevonden hem tot apostil te geven, indien hy wil waghten tot het vertreck van de eerste retourvloot, zyn schip alsdan voor rekeningh van de Comp^e. wederom te sullen afflaaden en na 't vaderlandt zenden, mits dat de vraghtpenningen van gemelte bodem sullen hebben stilgestaen van dat men hetselve heeft gequiteert tot die tyt toe, dat van Comp^e. wegen d'eerste goederen daerin geladen sullen werden, en dat men het middelerwyle sal vermogen te ballasten en watervast te maeken, hoedanigh ook verstaen zy dat de gagie van geciteerde schipper Plegtman sal ingaen, latende dan wyders het verder verschil en different, 't selve schip belangende, aen d'Ed. Heeren Mayores gerenvoyeert; hetwelcke dan ook sodanigh by gemelte schipper Plegtman aengenomen zy geworden.

Omtrent het verhandelen van dese materie ook gesproken zynde van het gehuurde fluytschip de Romeyn, nu 3 dagen verleden uyt het vaderlandt hier aengekomen, soo is goetgevonden hetselve al weder sonder uytstel met retouren te laten affladen om met eerste gelegentheyt terugh na het vaderland gesonden te werden.

Wyders ook door de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman overgeleght wesende een t'samentreckingh off memorie van verscheyde over en tekort bevondene goederen by de Bataviaze packhuysen zedert primo September des voorleden tot ultimo February deses jaers, soo is volgens gewoonte goetgevonden, deselve by Bataviaze negotieboeken sooals dat behoort te laten afschryven, alles breeder by het resolutieboek onder dato deses te sien.

6 d^e. Aghtervolgens de resolutie, op gisteren genomen, soo komt desen morgen d'E. sabandhaer en licentmeester Ocker Ockersz met den gewesene gouverneur van Tanjonghpoura, Wiera Saba genaemt, voor Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael te verschynen, aen dewelcke hy Wiera Saba syn kris overgegeven en

sigh beoorlyck vernedert hebbende onder belofte sigh voortaan als een getrouw onderdaen te sullen dragen, dan cordatelyck vergiffenis en pardon verkryght, mitsgaders syn kris wederomgegeven en weder op vrye voeten gestelt wert om met d'eerste bequame gelegentheyd weder terugge na Tanjongpoura te keeren.

Omtrent de middagh keert met een Javaans vaertuygh weder vanhier na Bantam den bottelier en tolck Huygh Boy, op 11^e der voorleden maent May hier aengekomen, en in desselfs geselschap gaet mede Dain Malatia, zoon van Dain Toudjou Arou Kera, onlanghs van Bantam nevens hem Huygh Boey hier heymlyck aengekomen met een geschenckje van twee gemalyde wapenrocken, medenemende een briefken, door Haer Ed. aen den resident Caaff geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

dat den tolck Huygh Boey nu na Bantam terugh vertreckt wel ten principale om Dain Malatia weder derwarts te brengen en zyn vader Dain Toudjou Arou Kera mondelinge versekeringe te doen, dat zyn gedane voorslagh om na Batavia over te komen Haer Ed. bevalligh zy en hy sigh soolange stil en gereet kan houden tot hem den tyt en een bequame plaetse zal aangewesen werden om zyn voornemen in 't werk te kunnen stellen;

dat nu ook in recompenze van de twee gemalyde wapenrocken tot teeken van Haer Ed^e. goede genegentheyd t'hemwaerts den bottelier en tolck Huygh Boy terhandt zy gestelt:

- 2 snaphaenroers;
- 2 pistolen;
- 3 patroontassen;
- 28 snaphaensteen;
- 5 el carmozynroot laeken;
- 1 goude alegia;

2 Suratze gobars, om door den resident Caaff off wel gemelte Huygh Boey op de gevoeghlyckste wyze aen deselve Dain Toudjou overgelevert te werden, en dat bezyden dien nogh aen zyn zoon Dain Malatia ook zyn geschoncken:

- 3 el carmozynroot laeken;
- 1 sleghte alegia en
- 1 sarassa gobar;

dat hier niemandt van vertrouwen te vinden zy geweest, die gemelte Arou Kera's gesonden brieven heeft kunnen lesen ofte daeruyt eenigen sin begrypen, geloofd werdende den tolck Huygh Boy op zyn wederkomste bequamer zal zyn dierwegen nader bericht te kunnen geven;

dat den Maccassaer Dain Mangelique door den tolck Huygh Boy mede een briefken terhandt sal werden gestelt, door den afgesetten Conink van Goa, Crain Bissee, jegenwoordigh hier zynde, aen deselve geschreven, daer hy sigh na sal kunnen righten om op Batavia over te mogen komen en sigh onder Comp^e. gebiet in gerustheyt te erneren;

dat Haer Ed^e. uyt het jonghste schryven hebben gelesen hoedanigh sigh den

jongen Bantamzen Sulthan heeft getracht te ontschuldigen wegens de moort, aen Comp^s. dienaren op Andragiry begaen, etc. en dat den resident Caaff ten naesten staet bekendgemaakt te werden wat besluit Haer Ed. sullen nemen, namentlyck om den gemelten jongen Coninck dierwegen nader te laten aanspreken, off wel het werk tot nader gelegentheyt by dese blauwe en gansch tegenstrydende excusen te laten berusten;

dat Haer Ed^e middelerwyle van den jongen Coninck sullen verwaghten dat hy de rooffnesten, door de Bantammers binnen de Jaccatraze limiten terneder-gesteld, laate afbreken, sonder dat present nodigh zy geaght dierwegen aen den ouden Coninck vanhier te schryven, 't geen hem door den resident Caaff ook wel bekendgemaakt magh werden, als meynende Haer Ed^e dat in de insinuatie, die hem door gemelte resident sal werden gedaen, schoon er niet geschreven en wert, geen onbillickheyt en resideert;

dat dewyle de sekerheyt van de vrede, tusschen onsen staet ende de France croone geslooten, overgekomen zy, den resident Caaff gerecommandeert wert deselve aen de France, Engelze en Deenze vrunden bekend te maeken, met communicatie van de articulen etc.

Het briefken, bezyden bovenstaende schryven na Bantam door den gewesen Coninck van Goa, Crain Bissee, aen Dain Mangelique geschreven in de Maccassarze taale, eenlyck gedient hebbende om deselve met onse licentie te animeren op Batavia over te comen, soo is 't niet nodigh geweest 't selve in desen te insereren.

By resolutie van den 12^e Mey laestleden goetgevonden en vastgesteld zynde het lazarus huys, jegenwoordigh staende buyten dese stadt aen de westzyde op de vaert naer Anckee, te verplaetzen op het eylant Purmerent, ende de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman in vergaderinge hebbende gebraght een kaartje ofte project, hoedanigh hetselve soude kunnen werden gemaekt, mitsgaders daernevens kennisse doende dat d'E^s Jacob van Dyck, Hans Helt en Cornelis Swart hadden aanbiedinge gedaen het werk volgens geciteerde project te willen aennemen, soo is na nauwkeurige examinatie goetgevonden en voor 't gemeene beste oirbaer geoordeelt gemelte aenneminghe voor goet te keuren en te approberen, om alsoo ten spoedighste aen 't werk te beginnen op de volgende conditien:

Conditien hoedanigh d'E^s Jacob van Dyck, Hans Helt en Cornelis Swart van d'Ed. Heer President en Heeren Schepenen aengenomen hebben het maeken van een nieuw lazarus huys op het eylant Purmerent.

Eerstelyck het fundament sal aengeleyt worden op 3 steen breed, hoogh 3 laagen, voort $2\frac{1}{2}$ steen 3 laagen hoogh, insnydende op 2 steen 3 laagen, alsdan 6 laagen hoogh op $1\frac{1}{2}$ steen dichte, daarop 5 laagen 1 steen dick, t'samen 20 laagen uyt zyn fundament, te weten 10 laagen onder en 10 laagen boven de vaste gront na uytwyzen van 't hieraghter geteykende profyl; 't opgaende werk boven 't voorschreven fundament sal hoogh wesen 12 voeten, dick 1 steen en breed 24 voeten binnen-

swerks met 2 zydmuuren beslooten, alles op te metzelen met goede gebacke metzelsteen en kalck, sonder die met aerde te vermengen dan alleenigh sooveel sant als in de toebereydingh van dien gebruyckelyck en van noode wesen sal tot voltreckingh.

Ook sullen d'aennemers, soo sulx mochten van nooden hebben, van d'E. Comp^e vermogen te koopen 't volgende houtwerk ten pryse alhier gespecificeert, te weten kiatebalckjes van 26 en 28 voet à 5 rd^e yder, kiate d^{oe} van 20 en 22 voet à 2 rd^e yder, en gehouden wesen alle de materialen, soo sant, kalk, metzelsteen, pannen en verder houtwerk, op haer eygen kosten over te voeren, mits dat d'E. Comp^e daertoe fourneren de champans en andere vaertuygen daertoe vereyscht.

In yder roede muurs sullen drie dicke dwarsbalcken van 28 voet balckjes leggen en aen wederzyden een venstercozyn gemaekt, met gevels van een steen dick, en de binnenmuuren van een halve steen dichte gemetzelt worden, welke schey-muuren buyten de aenneminghe betaelt sullen werden tot ordinaire pryzen; de kap van 't dack moet ook wel en na behooren met goede dicke binten, yder 10 voeten een bint, dicke platen en behoorlycke gordyns en nock versien en opgemaakt werden, en sal alle hetselve werk na 't opmaken van dien gevisiteert en opgenomen werden van luyden haer des verstaende.

Op alle welcke voorschreven conditien de aennemers hetselve hebben aengenomen te maeken, de streckende roede aen weerzyden voor de somma van een hondert en thien ryxdaelders à 60 stuyvers yder.

Des sullen d'aennemers geaccommodeert werden met 2 timmerluyden en twee metzelaars desbegerende, mits dat ze aen de Comp^e voldoen haare maentgelden en deselve worde sodanigh van kost versien als dat behoort.

Aldus gedaen in den Raet van Scheepenen op 't stadhuys den .. (1) Mey en in Raade van India geapprobeert den 6^e Juny 1679 binnen den casteele op Batavia.

Staende dese ordinaire vergaderingh door Zyn Ed^e de Heere Gouverneur Generael de vergaderinge voorgedragende wesende het versoeck en gedurigh aenhouden van Zyn Hoogheyts Palacca om een uytslagh zyner zaeken en resolutie tot zyn vertrek te mogen hebben, soo is eyndelyck na rype overweginge van de toestandt van Comp^e zaeken hieromher en ook op Java's Oostcust goetgevonden, genoemde Zyn Hoogheyts vertrek met alle zyn hier zynde volck vooreerst na Java's Oostcust voortgank te laten nemen, temeer men deselve, soo het de noot moghte vereyssen, altoos staende dit tegenwoordige oosterzaysoen binnen korte dagen weder hier tot Batavia zoude kunnen hebben.

Te deser materie gesproken wesende van den alhier zynde gewesen en affgesetten Conink van Goa, Crain Bissee, van dewelcke mede soo nu en dan en nogh onlanghs versoeck zy gedaen om te mogen weten, hoedanigh men het met hem sal komen aen te leggen, met aanbiedinge van zyn perzoon en volck om, waer het ook moghte zyn, d'E. Comp^e met alle zyn vermogen te dienen, soo is om diverse motiven en de groote antepatie tusschen hem en Radia Palacca best en dienstigst geaght, deselve nogh vooreerst alhier te laten blyven in die staet daerin hy

(1) Opengelaten.

jegenwoordigh is en wert gehouden, om in tyt en wyle aengaende zyn perzoon nader te disponneren, namentlyck wanneer de tyt en gelegentheyt sigh daertoe bequamer sal laten vinden.

7 d^e. Des morgens komt hier te water van Craoan te verschynen den Javaen Sarra Maria met 8000 bamboesen, in vlotte verdeelt, om aen d'E. Comp^e te leveren, medebrengende een geleydbrieffje van den luytenant van den Eeden al van dato 22^e Mey laestleden, waerby eenlyck maer bekendgemaekt wort, dat den Javaen Soeta Praya van Patimoangh binnen weynigh dagen met nogh 2000 gelycke bamboesen stondt te volgen.

8 d^e. Voor de middagh wert de missive van den Coninck van Cambodia Jangh de Pertuan, op eergisteren per het jonck van den Maleytzen luytenant Intche Lanangh Cambodia hier gebraght en onder dien datum in translaet al geïnzereert, ingehaelt en aen Zyn Ed^e in de groote raetkamer overgelevert door den E. sabandaer en licentmeester Ockersz ende den capiteyn van de Maleyers Intche Bagus mitsgaders den annachoda ofte schipper van het jonck, gaende eenlyck maer door twee ryen zoldaten, die in de hooftwacht gerangieert stonden, sonder eenige andere ceremonien meer.

Omtrent de middagh wert ons per particulier burgervaertuygh een klein briefken toegebraght, door de residenten uyt Tagal, Thomas Grinnel en Arnold Grevink, op den 18^e Mey aen Haer Ed. geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

't jaght den Bataviazen Coopman, op 27^e April met den ondercoopman Grinnel voor Tegal verschenen, had men des anderen daeghs weder na Sourabaya voortgesonden, alvorens daeruyt hebbende gelicht 14 packen kleeden, 4 canassers amphioen en 3 leggers gesneden arack;

middeleryle had men albereyts te dier plaetze drie packen cleeden tot tamelycke goede prysen verkoght, maer door den aenbrenghe der Chineze en andere particuliere negotianten was den amphioen aldaer nu op een laagen marckt, sodanigh dat ze publycklyck op de basaar voor drie ryxdaelders het catty wierde verkoght, dogh hoopte men egther deselve welhaest weder soude reysen, omdat den gouverneur Sitsia Goena hadde beloofd, aghtervolgens de ordre alle perticuliere amphioen en ook kleeden, door vremde handelaars sonder Comp^e. pasceduls op Tegal aengebraght werdende, aen te haalen en te confisqueren;

op den 29^e April was van Lossary eenigh volck op Tegal comen vlughten, relaterende dat die negorye door den rover Chiliwidara, verzelt met de Bantamze bevelhebbers Intche Chayt, Maleyer en eenige andere, tesaamen sterk ongevaer 400 mannen, hun een wyle tyts op Cheribon onthouden hebbende, die negorye geheel affgelopen en in koolen geholpen hadden, hebbende den gouverneur Keeey Angabey Tammangjuda tegen deselve standtgehouden, dogh in den aenval door de Javanen verlaten werdende, soo was hy en nogh 7 à 8 van zyn naeste vrunden jammerlyck vermoort en om 't leven gebraght mitsgaders haer vrouwen en kinderen als slaven medegevoert, op welke tydinge den Tegalzen gouverneur hadde versoght met 20 Nederlandse soldaten geadsisteert te mogen werden, in meeninge om de gemelte roovers vandaer weder op te slaen en te verdryven, 't geen men hem

eghter in geenendeele had durven toestaen maer hem met een vaetje buspoeder geaccomodeert, en was hy en de zyne nu lustigh besigh alles te vervaerdigen om den tocht derwaerts voort te setten;

in aenstaende versoght men voor Tegal met een goet chirurgyn te mogen werden versien, gelyk ook met partye lont, lampoly etc.

9 d^e. Des morgens vroegh komen alhier met twee vaertuygen van Palembangh aen te landen drie gesanten van den ouden Coninck Pangiran Ratou aldaer, genaemt Dorpa Mangala, Naya Watsieta en Keey Maes Wangsa, medebrengeende een geleydbriefken van den coopman en resident Eghbert van Swenne mitsgaders den raet, in dato 25 April by het vertreck van den commissaris Jan van Leene naer Jamby aen Haer Ed. geschreven, in sigh niet anders bevattende als den tamelycken toestand derwaertsover en onder anderen mede, dat den Johorees in 't begin der meergemelte maent April met 800 gearmeerde vaertuygen seer subitelyck voor de Jambyze rivier verschenen zoude zyn, in meeninge om die plaetze in weerwraeke van de destructie en spolie, in den jaare 1675 van den Jambinees geleden, geheel te overweldigen en tot haare onderdanigheyt te brengen etc., hebbende geciteerde gesanten ook medegebraght een missive, door haer meester, den Palembangsen Coningh Sulthan Ratou, mede aen Haer Ed. geschreven, van dewelcke het translaet hieraghter sal volgen ten daage wanneer dese staet ingehaelt te worden.

In den avondt komt alhier mede van Macassar te retourneren de fluyt Janskerke mitsgaders sekere Portugeeze chaloup, de S^t. Rosa genaemt, mits het aenloopen op Biema, strydigh tegen desselfs medegenomen zeebrief, aengehaelt en nu herwaerts gesonden om alhier daerover nader gedisponeert te werden, medebrengeende een missive, door d'heer president Jacob Cops mitsgaders den raet in dato 26 Mey laestleden aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, meldende den tamelycken goeden toestandt derwartsover, gelyk in 't breede by het aankomende briefboek onder dat quartier kan werden gesien, sullende daerby onder anderen mede gelesen kunnen worden dat den listigen Crain Cronron, bevorens uyt Macassar geweken, buyten allen twyffel om sigh elders anders neder te setten, na veel omswervens en genoten tegenspoet weder terughgekeert was, en dat den swervende Dain Tellolo, sigh een lange wyle op en omtrent Sumbauwa onthouden hebbende, ten lange lesten na Cappar op Java's Oostcust overgesteken soude zyn etc., bestaende wyders de ladinge van gemelte Janskerke mitsgaders de Portugeeze chaloup S^t. Rosa eenlyck in:

1354 p^a Bimas sappanhout;

207 p^{la} wax;

27 $\frac{1}{2}$ p^{la} harpuys;

8190 kannen clappusoly, en voorts eenigh canon, soo bequaem als onbruyckbaer, tesamen met den anderen bedragende een somma van / 13676: 10: 14.

Met gemelte Janskerke zyn hier onder de Maccassaarse (¹) papieren nogh aengebraght twee briefjens, door den Coninck van Tambora 'teene aen Zyn Ed.

(¹) Er staat: *Maccassaare*.

de Heere Gouverneur Generael Joan Maetzuycker H. L. M. en 't andere aen d'E. Heere Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven, zynde beyde eensluydende en na gedane vertalinge van de volgende inhoud bevonden, niet nodigh geoordeelt wesende deselve met eenige uytterlycke statie te laten inhaalen.

Desen brieff tot teecken van een oprecht en suyver herte nevens vele groetenisse van Radia Tambora, die onmagtigh is, de geringste der geringen, de nedrighste van alle nedrigen en onnoselste van alle onnoselen, komt aen mynheer Capiteyn Moor Joan Maetsuyker, Gouverneur Generael, ende de Raaden van India, onse opperhooffden, die seer groot, magtigh, heerlyck en ryck zyn in de werelt, die ook seer verstandigh en oprecht zyn in 't slissen van alle verschillen, soo te lande als te water, van boven tot benedenswints, door de maght van de Comp^e, die ook seer barmhertigh zyn aen alle arme en behoeftige en seer mildadigh aen alle hongerige en dorstige dienaren Gods, die ook geneesmeesters zyn van alle diegeene die in eenige swarigheyt en benautheyt raeken, wiens deughdelycke name daerover door de geheele werelt van outs tot nu toe hier benedenwints geroemt wert, die toegewenscht wert geluck ende een langh leven in dese werelt.

Verders den brieff nevens drie kisten buskruyt, die den Capiteyn Moor Joan Maetzuyker, Gouverneur Generael, ende de Raaden van India in de stadt Oudiong Pandangh met den sinjeur fiscael Adriaen van Daalen hebben gesonden, zyn hier wel aengekomen en by ons met een suyver en oprecht harte ontfangen, waervoor wy en al ons volck, soo groot als cleene, die in dese geringe plaetze Tambora zyn, UE. duysentvout bedanken.

Nu maekt Radia Tambora aen mynheer Generael (die in dese tyt onse opperste gebieder is) bekend, dat soolange wy ons onder de Comp^e begeven hebben, heeft uwen dienaar Radia Tambora seer begerigh geweest om de gedaenten van mynheer (onder wien wy tegenwoordigh staen) t'aenschouwen, maer UE. geringen dienaar en de volckeren van Tambora hebben geen kennis om met vaertuygen ter zee te gaen, dierhalven soolange naer de coopluysden gewaght om daermede over te vaaren en voor mynheer te verschynen, maer hebben daertoe noyt kunnen geraeken. Nogh maeke ick aen mynheer den Gouverneur Generael en de Raaden van India bekend, dat ick myn soon tot Coninck van U stedeken Tambora heb gemaekt, en dat met toestemminge van alle de grooten van Tambora, die ook alle seer verheught waaren dat myn soon Conink geworden was, want ick ben out; derhalven maeke ick dit met alle eerbiedigheyt aen mynheer den Gouverneur Generael ende Raaden van India bekend.

Verders isser een schip van de Comp^e op de rheede van Cambre ⁽¹⁾ ten ancker gekomen; wy alle de Coningen, grooten en singjeur fiscael hebben den capiteyn van 't schip en den schryver op Biema gaen verwelkomen;

(¹) Denkelyk verschreven voor *Tambora*; de oude *C* en *T* zijn soms moeielyk te onderscheiden.

doen hebben de Coningen en grooten van Tambora geseght: laet ons de soon van mynheer tot Coninck maeken, waerop ick antwoorde: 't is goet, laet den fiscael roepen, gelyck ook is geschiet, benevens den schipper en schryver op Biema, en hebben doen met den sinjeur fiscael daerover beraetslaegt, waerop den sinjeur fiscael seyde: 't is goet, wy wenschen dat thienmael liever, aengesien alle de Coningen en grooten van Tambora daarmede tevreden zyn. Ondertusschen sullen wy met een suyver en bevreest herte tot den dagh des oordeels de voeten van de Comp^e omhelsen. Den dienaer van mynheer is nu out, maer evenwel, indien der yets ten dienste van de Comp^e op 't lant van Tambora is, icq sal het zoeken na vernoeginge van d'Comp^e te volbrengen.

Na dese comen der coopluysden die kennisse hebben om ter zee te gaen en maeken my bekend, dat de mousson nu al verlopen was om na Jaccatra te vaaren, waerdoor belet zyn geweest om naer Jaccatra te senden; derhalven hebben wy den brief van ⁽¹⁾ mynheer de Gouverneur Generael ende Raaden van India aen de grooten op Oudjangh Pandangh overgesonden, want ons hert was ongerust, daerom hebben wy deselve na Oudjang Pondang affgevaardicht en 't gene wy 's morgens en 's avonds aldermeest wenschen, is dat wy voor mynheer de Comp^e tot Batavia mogen verschynen, en soo 't God belieft dat wy nogh leven, soo sullen wy met de oostemousson (als wy een prauw koopen off dat met andere kunnen overvaaren) ymand senden om voor mynheer de Comp^e op Jaccatra te verschynen.

Tot teeken dat wy nogh leven hebben wy nu niet anders te senden als twee stux roode bonte paerden; indien se niet en zyn na behooren, 't geschiet evenwel uyt een opreght herte, benevens onse vele groetenisse van myn en myn zoon met alle de Coningen en grooten die op Tambora woonen, met toewensingh van veel voorspoet en langh leven in dese werelt. Dat 's uyt.

Op heden staende de ordinary vergaderinge mits de onbequaemheyt van 't jaghje Damack en 't fluytje de Helena goetgevonden zynde, deselve beyde aff te leggen ende aen de meestbiedende te verkoopen, ende d'E. Cornelis Swart, borger en schepen deser stede, aanbiedinge hebbende gedaen het laestgenoemde tot taxatie aen te nemen, om hetselve nogh eenigen tyt op Java's Oostcust tot affhalinge van houtwerken etc. te employeren, soo is verstaen hem dat bodempje by taxatie te laten overnemen, aengesien in dier voegen nogh meer voor hetselve staet in te komen dan off het by venditie wierde verkoght.

10 d^r. Des avonds even naer 't ordinare gebedt vertreckt vanhier na Indermayoe de chaloup d'Orangieboom, medenemende een briefje, dato deser aen d'E. Couper mitsgaders den raet aldaer geschreven, in substantie behelsende dat

(1) Lees: aan.

desen ten principale dienende zy om d'E. Couper vandaer na Batavia over te halen, als zynde denselve in Raade van India geëligeert tot 2^e perzoon in de expeditie tot herstellinge van de vervallene saeken des Sousouhoenangs op Java's Oostcust, dewelcke dan ook ten speedigbste herwarts over sal dienen te komen, doende alvorens van alles transport aen den luytenant Jochum Michielse, die mits desen ook tot erkentnisse van zyn goede diensten wert gehonoreert met de absolute qualiteyt van capiteyn van 't prauwenhuys ende de kleene vaertuygen, onder een beloning van 80 gulden ter maent.

Dese voormiddagh extraordinary vergaderingh beleght ende door de Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdts als president van Schepenen voortgebraght wesende nae jaerlyxe usantie de nominatie van een dubbelgetal burgeren, omme daeruyt te verkiesen de officieren over de borgerschutterye ende de cavallerye deser stede, soo zyn van de oude gecontinueert en uyt de nieuw genomineerde verkooren de volgende perzoonen:

over de comp^e aen de Oostzyde:

Pieter van Leeuwen capiteyn	} by continuatie;
Adriaen van Hosten luytenant	
David Disponteyn vendrigh ..	

sergeanten:

Bartholomeus van Doorneyck	} by continuatie;
Dionys van Es	
Paulus Dusseldorp	

Carel Crabb alleen nieuw verkoren;

over de comp^e aen de Westzyde:

Abraham Struys capiteyn..	} by continuatie;
Pieter Schippers luytenant	
Willem Moubagh vendrigh	

sergeanten:

Adriaen Adriaensz by continuatie;	} nieuw verkoren;
Hendrick Labey...	
Franck Bernardus ..	
Pieter Bruynzeels..	

over de cavallery:

Joan Wynasse tot ritmeester...	} by optredingh;
Eduart Pittavin luytenant....	
Jan Thyse van Flesbagh cornet	

quartiermeesters:

Gerrit Croon by continuatie;

François Penneman nieuw verkoren.

Wyders is ook staende dese vergaderingh gedelibereert over Comp^e. ommeslagh, negotie en handel in de rycken van Japan en Tonckin en op het een en 't ander alsulx geresolveert en gearresteert als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy te sien.

11 d^r. Nae de aghtermiddaghspredicatie ende de ordinaire parade de ⁽¹⁾ burgerlycke chrygsofficiëren binnengekomen zynde, soo werden door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael in de groote raetkamer in presentie van de Heeren Raaden van India Anthonio Hurdt en Willem van Outhoorn de oude affgaende bedanckt, de gecontinueerde bevestight ende de aenkomende aengenomen onder den gebruyckelycken eedt daertoe staende, na hetwelcke dan voorts het geheele geselschap op de groote binnenplaats van Zyn Ed^e. woninge onder den tamarindeboom op een collation wort onthaelt, gaende, na een wyltje vertoeft en sigh matelyck ververscht te hebben, in 't vallen van den avond een yder weder na syn huys.

Een weynigh laater vertrecken vanhier over lande na Tanjongpoura drie onser Balyers en 2 Javanen, medenemende een kleen brieffken, door Haer Ed. aen d'E. Willem Hartzink ende den luytenant Hendrik van den Eeden geschreven, dusdanigh luydende:

dat den gewesen Tanjongpourazen gouverneur Wiera Saba na zyn verschyninge tot Batavia aghtervolgens de toeseegginge, door den capiteyn Hartzinck aen denselven gedaen, vergiffenisse van zyn misdaet verleent zy en hy binnen een à 2 dagen weder terughgesonden sal werden, 't geen men de Javanen daeromher mede moghte bekendmaeken, onderwylen dat deselve, weder tehuys gekomen wesende, wel in zyn negoryen omtrent Intchiassem sal mogen werden geplaeft oft elders anders, daer het door gemelte E. Hartzinck best geoordeelt soude mogen werden, hem op het alderserieuste aanmanende sigh voortaan getrouwer als voorheen te moeten comporteren, off dat, soo hy sigh weder quame te misgrypen, geen vergiffenisse meer te verwerven maer zyn totale onderganch geboren zoude zyn;

dat Haer Ed. wel sullen kunnen approberen dat volgens het gedane voorstel de Chebetze Javanen hun by de veltschanze met der woon terneder te komen te stellen om hun aldaer te erneren;

dat het een aengename saeke zy, de veltschanze bequaem gemaekt te hebben om een inlandze magt te kunnen wederstaen etc.

In den avond verschynt hier met eygen vaertuygh van Bantam den Engelzen secretaris m^r. Coek met een brieffken, in d'Engelze taale door zyn meester, den Engelzen agent Robert Parker, op den 29 Mey oude styl aen Haer Ed. geschreven, na gedane vertalinge van dusdanigen inhoud.

(¹) Er staat: en.

Myn Heeren.

Ick wensche UE. Excellentie ende UE^a. veel geluck en blydschap met de jegenwoordige vrede, door de mediatie van Zyn Mayesteyt van Groot-Brittangie tusschen Vrankryck ende Hollandt, niet twyffelende off de grootmoedige insighten, die Zyn Mayesteyt aangemoedigt hebben om sooveel moeyten aen te wenden by soo hoogen intherest om de vrundschap ende unie soo geluckigh voort te setten ende gevolgelyck de rust ende vrede van gansch christenrycq, sullen niet alleen proeven geven tot vernoegingh, maer ook doen overeenkomen de verwagtingen van alle de Prinçen ende potentaten van Europa, maer specialyck alles wel overwogen de groote intresten van de Staten Generael, voor wie U Excellentie ende UE. niet kunnen onbewust wesen hoe grooten eer, respect ende particuliere vrundschap Zyn Mayesteyt ende het parlement van Engeland heeft, zynde haer intrest naest aen de kroon van Engelandt geprefereert, gelyk blyckt uyt de reële gevolgen van haare goede intentien; ende dewyle alles in Europa soo geluckigh is ten eynde gebraght, laet het my geoorloft wesen, om de stoutigheyt te nemen om voor meester Murray te intercederen, die in myn opinie niet schuldigh is geweest aen zodanige misdaden als ick vertrouwe UE^a aengebraght zyn. Het is soo verre daervandaen, dat hy by eenige Engelzen alhier zoude geëmployeert zyn geweest, dat gebreck hebbende van credit ende gelt om zyn eygen voornemen uyt te voeren, uyt kraghte van zyn vercregen permissie ende toelatinge om naer Borneo te mogen gaen, soo heeft hy hier hetselve verworven, daer hy anders noyt toe gekomen zoude hebben, ende indien UE^a my gelieve toe te vertrouwen, die niet gaerne soude willen schuldigh wesen aen een valzelyck voorwerp, soo is syn komste tot Bantam by soo een ongeluckigh voorval ende soo verre van zyn voornemen ende inclinatie geweest, dat deselve den ondergangh is geweest van zyn geheel voornemen, ende byaldien hy niet toegelaten wort naer Borneo te mogen wederkeeren, soo sal het tot zyn groote ende onversettelycke schaade ende des armen mans uytterste verderff wesen, daer, byaldien UEd^a sooveel goetheyt v̄or hem hebbende om hem toe te laten derwaerts te keeren, soo kan hy onder Godes zegen synselven herstellen.

Dese gunste versoeke ick niet alleen, maer sal deselve ook altoos erkennen ende recompenseren, die in alle opreghtigheyt ben

(Onder stont:)

Myn Heeren

U Excellentie ende UEd^a seer verplichten ende getrouwen
dienaer

(Was geteekent:)

ROBERT PARKER.

(In margine stondt:)

Bantam den 29° Mey anno 1679.

12 d^r. Des morgens komt den gewesene regent van Tanjongpoura, Wiera Zaba, op den 5^e dezer hier gebraght en des anderen daeghs wegens zyn begane verraderye vergiffenisse ontfangen hebbende om sodanige redenen als te dier plaetse uytgedrukt staen, voor de 2^e maal onder geleyde van d'E. licentmeester en sabandhar Ocker Ockersz binnen 't casteel, gaende eerst by d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman en soo voort vervolgens in 't ronde by alle de Heeren Raaden van India om sikh mede behoorlyck voor Haer Ed. te vernederen en over het pardon, hem soo genadelyck verleent, zyn schuldige dankbaerheyt te bethoonen, 't welck dan plegtelyck door deselve zynde gedaen, soo gaet hy weder na buyten om nogh desen avond met den sergeant Bervelt na Craoan geleyt te werden, verzelt met 6 Nederlandze militairen, 't geen dan ook in 't vallen van den avond geschiet met een tinangh te water, benevens een briefje aen d'E. capiteyn Hartzinck en den luytenant van den Eeden, waerby eenlyck wert gerecommandeert, meergeciteerde Wiera Zaba, weder op Tanjongpoura gekomen wesende, in conformite van albereyts voorheen gegeven ordres van Haer Ed^e goede intentie wel te onderrigten, ernstigh tot zyn plicht aen te manen, en hem dan voorts te plaetzen in alsulcken oirt als voor de gemeene ruste en welstandt der gebuurnegoryen best en veylighst geoordeelt sal comen te werden, in sulcker voegen mede handelende met beyde zyn broeders, Wiera Nanga en Naya Teroena, soo se sikh mede verthoont en hun na vereysch met berouw en leetwesen wegens haer verfoeyelycke verraderye verootmoedicht moghten hebben.

Op heden den Chinees coopman Tsienhinqua versoeck hebbende gedaen om met zyn jonck, groot ongevaer 70 lasten, alhier ingekoght, na Canton in China te navigeren alwaer deselve thuyshoorende zy, om in aanstaende zaisoen met coopmanschappen en goederen weder herwarts te keeren, soo is goetgevonden hem hetselve om verscheyde goede insighten toe te staen en een pascedul ofte zeebrief te verleen, van woorde tot woorde dusdanigh luydende:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den Staet der Vrye Vereenighde Nederlanden in India allen dengenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, doen te weten:

Alsoo Tsienhinqua, Chinees, in den beginne deses jaers met zyn geselschap van Canton op de custe van China hier aengekomen, alsnu aen ons versoght en geinsteert heeft omme met zyn alhier ingekoghte jonck, groot omtrent tzeventigh lasten, weder naer genoemde Canton te mogen vaaren om zynen handel te dryven, ende vandaer weder direct herwarts te comen en zyn goederen alhier ter merct te brengen, soo is 't dat wy voorschreven versoeck om goede redenen en insighten aen denselven hebben geaccordeert en hem daertoe onse passe en open brief van vrygeleyde verleent, versoeckende derhalven alle Coningen, Vorsten en Heeren, met dewelcke onsen staet in alliantie, verbont en vrundschap is staende, mitsgaders haare respective onderdanen en subjecten, en ordonneren en bevelen alle gouverneurs, commandeurs en alle hooge en laage officieren, item alle matroosen, soldaten, borgers en ingesetenen en onderdanen, onder het gebiet van de Hoogmogende

Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden en de Generale Geootroyeerde Oostindische Comp^e en onder onse gehoorsaemheyt zorterende, voor dewelcke dit vaertuygh sal verschynen ofte die haer moghten beyegenen, de voorschreven jonck met desselfs volck en ingelaade goederen vry en onbeschadicht te laten passeeren en repasseeren en des noot zynde alle hulpe en faveur te bewysen.

(Onder stondt:) Gegeven in 't Casteel Batavia desen 12^e Juny 1679.

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

(Terzyden stond 's Comp^e. zegel in rooden lacke gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van Haer Hoogh Ed^e bovengenoemt

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

15 d^e. Des morgens wert de brieff en schenckagie, op den 9 deses van den ouden Coninck van Palembangh ontfangen, met desselfs gesanten, Dorpa Mangala, Naya Watsieta en Keey Maes Wangsa door den sabañdaer en licentmeester Ocker Ockersz, verzelt met den coopman Joannes van Mechelen, de ondercooplieden Pieter van der Vesten en Joannes Treuymans mitsgaders den capiteyn der Maleyers, statieus ingehaelt, gaende gesamentlyck door de compagnie deses casteels, gerangieert staende van de hooftwaght aff tot aen de puye van Zyn Ed^e. woninge toe, heen, de trappen op en soo na binnen, alwaer dan verschenen en in de groote vergaderzael by Zyn welgedaghte Ed^e. de Heere Gouverneur Generael gekomen zynde, soo werden aenstonts na 't overleveren van de brieff door de musquetterye drie chergies en daerop voorts van de punct de Diamant seven canonschoten gedaen, werdende geciteerde gesanten na het lesen der brieff, een wyltje vertoeft en eens rontgedroncken hebbende, weder na buyten geconduiseert in 't logiement, hun van Comp^e. wegen bestelt; zynde wyders de missive nae gedane translatie uyt het Maleyts van dusdanigen inhoud bevonden:

Met oprechthgheydt die geen eynde heeft, genegentheyt die onverbreekyck is ende uyt een suyver herte wort desen brieff geschreven van Sulthan Ratou, die regeerder is van 't coninkrycq Palembangh, komt aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, ende de Raaden van India, die uyt den naem van den Hollandzen Conincq 't gebied hebben en wonen in de stadt Batavia, die seer wys en verstandigh ende wiens raedslagen en gedoenten volcomentlyck goet zyn, die uytneemende wys en vernuystigh zyn in 't uytvoeren van alle haer saeken, seer oprechtelyck beminnde alle haare vrunden en bondgenoten, die ook seer vast en getrouw zyn in 't onderhouden van haare contracten en vrundschap met alle Coningen, wiens deughdelycke name in alle landen geroemt wert gelyck een donderslagh ende alle die 't selve hooren haer vertrouwen daerop stellen.

Verders sent Sulthan Ratouw Nebey Derpa Mangala, Nebey Naya

Wasieta en Wangsa Djiwa aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India met dese opreghte regelen, hier in den brieff begrepen, waerin Pangiran Ratou den sleghten toestandt der stadt Palembangh bekend maekt. Den commissaris Jan van Leene en wil niet toelaten dat de handelprouwen tot Palembangh aenkomen noghte ook die hier thuyshooren inlaten, 'tgeen al myn ondersaten hart valt en alle myn grooten seer twyffelmoedig maekt.

Nogh maekt Sulthan Ratou bekend het gedoente van Schuyfftangh, die de peper in 't schip, dat den commissaris Jan van Leene hier gebraght, geladen, niet reght gehandelt heeft: 't selve is wel by den sabandaer gewogen, maer Schuyfftangh heeft vanzelffs peper daerinne geladen, 't gene den sabandaer, soodra hy het te weten was gekomen, door hem aen Jan van Leene is bekendgemaekt, maer hy heeft 't selve niet in aght genomen en stille-geswegen. De reden waerom Sulthan Ratou sulx schryft is uyt vrundschap en omdat tusschen ons twee geen verwyderinge sal comen. Indien der eenige saeken met den commissaris Jan van Leene te verhandelen zyn, wil hy sigh niet vernederen om by onse groote van 't landt te komen, want Pangeran Adepatty heeft hem laten roepen, maer geweygert by hem te comen, en hy aght ook den sabandaer gansch niet, 'tgeene groote verbaestheyt in 't herte van ons volck maekt.

Verders versoekt Sulthan Ratou aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India, dat door de vaertuygen van Palembangh peper na Batavia ofte Malacca gevoert magh worden, tot teeken dat die drie plaetzen een zyn en dat onse wederzydse bontgenotenvrundschap daerdoor nogh langer magh continueren en vaster wesen. Nogh sent den Sulthan Ratou met Nebey Derpa Mangala, Nebey Naya Wasieta en Wangsa Djiwa eenige peper; indien Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India Sulthan Ratou gelieven gunstigh te zyn, versoekt Sulthan Ratou dat deselve alleen in contant betaelt magh werden.

Tegenwoordigh heeft Sulthan Ratou niet anders aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, te senden als twee hasegayen, twee picols wax, twee d^e. eliphantstanden, twee matten en tweeduysent draden nettegaaren, dat versoeke tot teeken van myn opreghte genegentheyt in danck gelieft aen te nemen.

Geschreven in de stadt Palembangh den 13^e April op Maendagh in 't jaer Djim 1102.

Des voormiddaghs verschynt alhier met eygen vaertuygh, bemandt met 13 Javanen, van Craoan onder geleyde van een Nederlands zoldaat den gewesen sabandaer van Sassack, eensdeels om sigh mede voor Haer Ed^e te verootmoedigen en anderdeels om voor zyn meester, den gewesen Tanjongpourasen gouverneur Wiera Zaba, eenige levensmiddelen en andere behoefte over te brengen, medebrengende een brieffken, door d'E. capiteyn Willem Hartzinck mitsgaders de luytenants van

den Eeden en Jan Ruys den 9^e deser uyt de veltschanze aen Haer Ed. geschreven, van volgende inhoud:

even sooals den regent Wiera Zaba na Batavia vertrocken was, quam zyn broeder Naya Teroena mede omtrent d'E. Hartsink syn plicht van vernederinge affleggen, met versoek dat hy eens weder na huys moghte keeren om eenige van zyn familiare saeken te verrichten, onder belofte voor het vertreck van gemelte E. Hartzinck weder te komen en dan na Batavia op te sullen gaen, 'tgeen men hem dan hadde toegestaen in vertrouwen door het geven van dese vryheyt sooveel op haer te winnen, dat ze de moordenaars, ons volck op Tshiponda en Sekarrangh om den hals hebbende gebraght, in Comp^e handen soudén komen over te geven;

den brenger deses was den gewesén sabandaer van Sassack, op zyn eygen versoek overgaende om eenige nootlyckheden over te brengen voor zyn meester Wiera Saba en sigh dan meteenen ook na behooren te vernederen, hebbende Wiera Saba in alles gevolght en uyt dien hoofden buyten twyffel mede in alle de verraderlycke en moordadige actien de hant gehad;

de landeryen waeren door de Chebetze hoofden onder den anderen behooryck verdeelt, sodanigh datter noch wel een moy stuck voor Wiera Saba soude overschieten, maer soudén gemelte regenten veel liever sien dat hy wat verre van honck en ná zyn negorye aghter Tegal gelegen (zyn eygen naem voerende) ⁽¹⁾ gesonden moghte worden, daer hy opgevoet was en werwarts hy ook albereyts zyn vrouwen en kinderen vooraff heengesonden hadde;

de Balyze hoofden van Goedoegoedou hadden door haare expresse affgesondene laeten versoeken, dat men het verblyff in hunne negoryen geliefde te excuseren, omdat se de Bantamze roovers, die dagelyx uyt Sammadangh haer quamen overloopen, voornemens waeren terugh te dryven, gelyck zy ook al hadden gedaen, hebbende Sacra Jouda deselve ontmoet in de negorye Kaliangsana, dapper affgerost en met verlies van drie Maccassaaren en 't becomen van een goet getal gequesten verjaeght en na haer rooffnest doen keeren, en soude hy Sacra Jouda, soo er geseght wiert, na verrichtinge van dese zaeke in 't afftrecken zyn om sigh by d'E. Hartzinck te verthoonen.

Des namiddaghs komen alhier over landt met eenigh gevolg te verschynen de Javanen Tanoe Patty en Marta Praya, beyde gesanten van Keey Ranga Gompol, gewesén gouverneur van Sammadangh, medebrengende een klein briefken, door haer meester aen Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael geschreven, na gedane translatie uyt de Javaanze taale dusdanig luydende:

Desen brieff van Pangiran Adepatty Sammadang en comt aen myn oom den Gouverneur Generael in de stadt Batavia, die Godt wil geven een langh leven en dat in grootheyt magh toenemen gelyk den Sousouhoenan Aman Courat en dat Pangiran Samadangh ook niet van den Gouverneur Generael magh gescheyden worden.

(1) Bedoeld wordt *Wirosobo* in het Soerabaja'sche.

Verders myn oom heeft voor desen gesanten na de Mattaram gesonden, die ick aldaer hebbe ontmoet wanneer den Sousouhoenan Mattaram nogh regeerde, en hoorde dat toen seyde: dit lant van Java geef ick over aen den Gouverneur Generael. Hoedanigh is nu mynheers geliefte? want het lant van Java is bedorven.

Verders oom Gouverneur Generael, wie is myn ooms geliefte dat nu commandeur over 't lant van Java sal wesen? Sal den Sousouhoenang Aman Courat Conink zyn? 't Is mynheers gelieven, want ick stelle 't zy goet off quaet alles in de wille van myn oom den Gouverneur Generael.

Nogh maeke ick aen mynheer bekend dat voor desen, toen de Bantammers op Pagading waaren en capiteyn Carrangh ⁽¹⁾ alhier 't gebiet over my hadde, tegens my seyde: broeder, gy moet niet oorlogen tegens het volck van Bantam; dierhalven heb ick ook stilgeseten en de Bantammers zyn doen daernae in 't lant van Sammadangh gekomen. Wat dunckt den Gouverneur Generael van dese saeke? Want dierhalven is de helft van mynheers landt verdurven geworden, maer d'andere helft nogh behouden. Nogh maek ick aen myn oom bekend, dat het volck die haer by de Bantammers hebben gevoeght om Sammadangh te verdestrueren zyn: van Wiera Saba 400, van Singa Perwangsa en het volck van Naya Bangsa 500 en 't volk met geweer van Catzerboenan ⁽²⁾; dit is het volk die haer onder Bantam hebben begeven, maer ick buyge myn onder mynheer den Gouverneur Generael en stelle ook alles in 't gelieve van den Gouverneur Generael. De Balyers, de volckeren van Sacra Jouda, mynheers onderdanen, syn alle gevolght. Ick hebbe Marta Praya tot Tselingsi gestelt.

Nogh maeke ick bekend dat ick niets aen mynheer hebbe te senden, maer versoeke aen myn oom om kleeden en goudtraet. 't Gene ick verders hebbe te seggen is Tanoe Patty en Marta Prana aenbevolen.

Heden staende de ordinare vergaderingh den burger Willem Murray by geschrifte verthoont hebbende, hoe dat hy door misfortuyn omtrent de negotie in seer sware schulden was vervallen, wel ten bedraage van 50450 rd^a aen verscheide ingesetenen deser stede, met versoeck, om hemselven te redden en, soo 't mogelyck waare, zyne crediteuren te voldoen, voor den tyt van 2 jaaren in den dienst van de Engelze natie te mogen gaen, soo is hetselve, als directelyck tegen Comp^s ordre en maximes stryden, abzoluit afgeslaagen, en meteenen goetgevonden, op hetgeene den Engelzen agent tot Bantam, meester Robert Parker, in faveur van geciteerde Murray aen dese regeringe heeft geschreven, gelyk by desselfs brieffje, op eergisteren geinserreert, breeder zy te zien, weder een minnelyck antwoord te schryven, en daerby te excuseren, dat men ten dien belange van de ordres der Ed. Heeren Mayores niet kan nogh magh dispençeren.

⁽¹⁾ Jochem Michielsz.

⁽²⁾ Katjerbonan, het Cheribonsche.

Door Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael in vergaderinge zynde gebraght sekere kaerte ofte aenteekeningh van de landeryen, gelegen in de voorstadt aen de westzyde, dienende om deselve te brengen in een bequame verdelinge van blocken met een perfecte royinge van straaten en graghten, westwaertop sullende loopen recht tegenover de stadspuncten Greuningen, Westvrieslandt, Overysse, Uytreght en Zeelandia, soo is goetgevonden en voor 't gemeene beste nodigh geaght, dat project voor goet aen te sien en het werk voortgank te laten nemen.

By resolutie van den 9° deser goetgevonden wesende het onbequame en affgevaaren fluytje Helena aff te leggen en aen den borgercoopman Cornelis Swart over te laten voor sooveel als het na gedane taxatie waerdigh geoordeelt soude werden, soo is alsnu verstaen, hem hetselve te laten toekomen voor de somma van 480 rd^s, hoedanigh hetselve door den equipagiemeester en expresse gecommiteerdens is getaxeert.

Wyders ook geresumeert zynde d'ordres der Ed. Heeren Mayores in 't vaderlandt om het yzermaguazyn en wat daeraen dependeert eens nauwkeurigh te laten opnemen, 't geen vermits manquement van behoorycke plaetze in lange jaren niet zy geschiet, behalven dat ook gemelte maguazyn, door bouwvalligheyt dreygende in te storten, nodigh sal dienen te werden vernieuwt, soo is goetgevonden 't selve alsnu te laten geschieden en tot dien eynde de packhuysen, daer de grove whaaren werden bewaert en daer de jegenwoordige drogisterye wert gehouden, tot berginge van 't yser, spyckers, gereetschappen etc. te laten opruymen ende de drogisterye weder over te draagen in 't huys daer deselve bevorens is geweest, nu bewoont werdende door 't opperhoofd van 't soldycomtoir Emanuel Bornezee, die desselfs woninge dan sal verwisselen tegen die van Andries Cleyer, medicijne doctor deses casteels, die geoordeelt wert nootsaeklyck by en omtrent de medicijne-winckel te moeten zyn.

Voorts is noch goetgevonden uyt de gesanten van den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, jegenwoordigh alhier zynde, eenige te committeren aen desselfs broeder, den Prince Pougat in de Mattaram, met een minnelycke missive uyt naem van d'E. Comp^s. en gemelte zyn broeder om daarmede, soo 't mogelyk zy, alle diffidentie en jalousye, waarmede hy beswangert moght gaen, uyt den wegh te nemen en te doen verdwynen etc. en te sien, off hy tot eendraght en submissie van zyn broeder kan werden gebraght tot herstellinge van d'algemeyne rust en welvaaren van het Mattaramze rycq.

14 d^e. Vertreckt vanhier seker Chinees vaertuygh na Malacca met een klein advysbrieffken, door Haer Ed. aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorisz Pitz mitsgaders den raet aldaer op heden geschreven, van alsulcken inhoud als by het uytgaende brieffboek kan werden beooght.

Desen avondt weder na Bantam keerende den secretaris van den Engelen agent M^r. Robert Parker, op den 11° deser met een missive van zyn meester alhier verschenen, soo wert deselve een antwoordbrieffken terhandt gestelt, door Haer Ed. aen geciteerde agent geschreven, van dusdanigen inhoud:

Aen de Heer Robert Parker, Agent van de Honorabele Royale
Engelze Comp^e. tot Bantam.

Mynheer.

UEd. missive in dato den 29 Mey 1679 is ons op eergisteren door
M^r. Coek wel overhandight. Wy blyven UEd. dankbaer voor de betooninge
van UEd. goede genegentheyt in ons toe te wenschen vele zegeningen met
de vrede, dogh dewyle deselve nogh niet was gepubliceert en het wel te
wenschen waare dat deselve tot meerder contentement en bevrediging van
alle de strydende partyen was ten eynde gebraght geweest, soo vinden wy
onsselve in sodanigen onsekerheyt, dat wy onse gemoederen niet konnen
vervullen met de blydschap, die een goede en vaste vrede altyt met sigh
medevoert, sulx wy dan genootzaekt zyn, onse gedaghten omtrent die materie
tot nader en sekerder tydinge in te binden om niet te voorbarigh in soo
een gewichtige saak te schynen, sullende niet nalaten UEd^t. van alles te
adviseren, soohaest wy de sekerheyt van dese saeke becomen sullen hebben.

Wy moeten tot ons leetwesen UEd^t. aendienem, dat wy genecessiteert
zyn UE^{re}. intercessie voor m^r. Murray te declineren, als ons onmogelyk zynde
deselve te konnen voldoen, dewyl deselve directelyk is strydende tegen de
ordres van onse Heeren en Meesters ende de prerogativen van d'E. Comp^e.
Wy willen niet twyffelen off UEd. discretie en hooge ervarentheyt in
staetssaeken sullen ons selven by UEd. ontschuldigen, als wel wetende hoe
nauw een minister aen de ordres van zyn heer verbonden en bepaelt is;
gelieft eghter versekert te wesen dat in saeken, in ons vermogen staende
om UEd^t. dienst te konnen doen, wy deselve altoos met de grootste
genegentheyt sullen aenvaerden, om UEd^t. te bethoonen dat wy zyn

(Onder stondt:)

Mynheer,

UEd. bereydwilige dienaren

(Geteeckent:)

R. VAN GOENS.

CORNELIS SPEELMAN.

BALTHAZAR BORT en

JOANNES CAMPHUYS.

(Terzyden stondt:) Batavia in 't Casteel den 14 Juny anno 1679.

15 d^r. Des voormiddaghs de Chinesen Litsoeko, luytenant dier natie, en
Dzimo, ingeseten deser stede, versoeck hebbende gedaen, d'eerste om zyn wankan,
jegenwoordigh leggende tot Bantam, vanhier na de custe van China en d'ander
om zyn jonck na Couchin China te mogen senden (¹), om dan weder directelyck
herwaerts te keeren, soo is hun sulx om verscheyde goede insighten, en wel

(¹) Deze drie woorden staan in het HS. dubbel.

voornamentlyck om de Bantammers in haare aengroeyende en toenemende vaert, sooveel mogelyck zy, alle hinder toe te brengen, toegestaan en meteenen goetgevonden haer daertoe de vereyschte zeebrieven te verleen, luydende van woorde tot woorde aldus:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den Staet der Vereenighde Nederlanden in India allen dengenen die desen sullen sien afte hooren lesen, salut.

Alsoo Litsoeko, luytenant der Chinesen alhier, voor hem ende Jokimquo, Chinees annachoda, aen ons versoght en geïnsteert heeft omme met zyn wankan, groot omtrent . . (¹) lasten, van Bantam, daer deselve jegenwoordigh is leggende, herwarts te komen en, zyn ladingh ingenomen en behoorlyck vertolt hebbende, wyders naer de custe van China oft Chancheeuw te mogen varen om zynen handel te dryven en vandaer weder direct herwarts te retourneren en zyn goederen alhier ter merct te brengen, soo is 't dat wy voorschreven versoeck om goede redenen en insighten aen denselven hebben geaccordeert en hem daertoe dese onse passe en opene brieff van vrygeleyde verleent, versoeckende derhalven alle Coningen, Vorsten en Heeren, met dewelcke onsen staet in alliantie, verbont en vrundschap is levende, mitsgaders haare respective onderdanen en subjecten en ordonneren en bevelen alle gouverneurs, commandeurs en alle hooge en laage officieren, item alle matroosen en soldaten, borgers, ingesetenen en onderdanen, onder het gebiet van de Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden en de Generale Geoctroyeerde Oostindize Comp^e en onder onse gehoorsaemheyt sorterende, voor dewelcke dit vaertuygh sal verschynen off die haer moghten beyegenen ofte ontmoeten, de voorschreven wankan met desselfs volck en ingelaade goederen vry en onbeschadigt te laten passeeren en repasseren en, des noot zynde, alle hulpe en faveur te bewysen.

(Onder stondt:)

In 't Casteel Batavia den 15^e Juny 1679.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(en boven dien Comp^e. zegel in rooden lacke gedrukt.)

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den Staet der Vrye Vereenighde Nederlanden in India allen dengenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, zaluyt; doen te weten:

(¹) Opengelaten in het HS.

Alsoo Dzimo, Chinees ingeseten deser stede, aen ons versoght en geïnteert heeft omme een jonk, groot omtrent seventigh lasten, daer als annachoda ofte hooft op is den Chinees Kothemlouw, vanhier naer Couchin China te mogen afsenden ende vandaer weder direct herwarts te keeren, soo is 't dat wy voorschreven versoeck om goede redenen en insighten aen denselven hebben geaccordeert en hem daertoe dese onse passe en opene brief van vrygeleyde verleent, versoeckende derhalven alle Coningen, Vorsten en Heeren, met dewelcke onsen staet in alliantie, verbont en vrundschap is staende, mitsgaders haare respective onderdanen en subjecten, en ordonneren en bevelen alle gouverneurs en commandeurs en alle hooge en laage officieren, item alle matroosen en soldaten, borgers, ingesetenen en onderdanen, onder het gebiet van de Hooghmogende Heeren Staten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp^e en onder onse gehoorsaemheyt sorterende, voor dewelcke dit vaertuygh sal verschynen off die haer moghten beyegenen, de voorschreven jonck met desselfs ingelade goederen en volck vry en onbeschadicht te laten passeeren en repasseeren en, des noot zynde, alle hulpe en faveure te bewysen.

(Onder stond:)

In 't Casteel Batavia den 15^e Juny 1679.

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

(Terzyden stont 's Comp^e. zegel in rooden lacque gedruckt; daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Nademiddagh wert alhier per Javaans vaertuygh een kleen briefken aengebraght, door den resident Willem Caaff op gisteren uyt Bantam aen d'E. licentmeester Ocker Ockersz geschreven, eenlyck dienende tot bekendmaekinghe dat de scheepen Veluwe en China, op den 6^e April uyt Souratta geseylt, in de Straet Sunda gearriveert waaren.

16 d^e. Omtrent de middagh keeren eenige Javanen, van Tanjongpoura gekomen, over lant weder na huys met een briefken, door Haer Ed^e aen d'E. capiteyn Willem Hartzinck ende den luytenant Hendrick van den Eeden geschreven, van volgende inhoud:

dat dewyle den gewesen Tanjongpourazen regent Wiera Saba en zyn broeder Naya Teroena de schult van hun voorgenomen verraet zyn werpende op haer anderen broeder Wiera Nanga, gesustineert wert deselve soo heel licht niet off misschien noyt uyt syn schuyelhoek weder te voorschyn comen zal;

dat Haer Ed. sigh wel kunnen confirmeren met de redenen die d'E. Hartzinck hadden doen goetvinden gemelte Naya Teroena, sigh vernedert hebbende, tot verrichtinge van zyn saken weder na huys te largeren;

dat Haer Ed. mede wel soude hebben kunnen verstaen tot de verplaetzinghe

van Wiera Saba na zyn negorye aghter Tegal, ook Wierasaba genoemd, en dat dan voorts Naya Teroena in zyn plaetze in de landen van Craoan onder 't hooger gesagh van den opperregent Wiera Soeta met der woon gelaten wiert, indien niet Wiera Saba voor den ontfangh van 't laeste schryven al weder terughgekeert en dusdoende die voorslagh te laet gekomen was, vermeynende middelerwyle, soo hetselve vooralsnogh nodigh en dienstigh geoordeelt moghte werden, dat alsdan niet ongevoeghlyck soude komen, hy onder voorgeven van noghmaels door Haer Ed. beschoncken te sullen worden door d'E. Hartzinck voor de tweede mael op Batavia wiert gebraght, om dan voorts nae vooraengetogen negorye gesonden te werden;

dat de terughkomste van den capiteyn Hartzinck niet te waater maer te lande sal dienen te geschieden om de wegen ende de kortste en bequaemste passagie kundigh te mogen werden, dogh dat, dewyle den Balyer Sacra Jouda stondt aff te komen, het vertrek niet al te seer behoeft verhaest, gemerkt het al voor een zaeke van groot belangh gehouden wert, indien de Balyers volgens haare voorheen gedaene beloften tot nader trouwe en gehoorsaemheyt gebraght kondé werden.

Des avonds komen alhier uyt Persia en Souratta te verschynen over Mallabaer en Tutucoryn de schepen Veluwe en China, hier even vooren geciteert, medebrenkende ses brieven, d'eerste door d'Heer Directeur Fredrick Lambertsz Bent mitsgaders den raet in dato 25 February uyt Gamron, de 2e door d'Heer Directeur Daniel Parvé ende den raet in dato 3e April uyt Souratta, de derde en vierde door d'E. Commissaris en Commandeur Marten Huysman en raet in dato 17 en 21 desselven maents uyt Cochim, de vyfde door de Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raet in dato 2e Mey uyt Colombo ende de laeste door den oppercoopman Thomas van Rhee in dato 6^e desselven maents uyt Ponnecail, alles deses jaers, aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, yder in 't bysonder meldende den tamelycken goeden toestant van Comp^s saeken der bovengeciteerde plaetzen ende de Perziaenze onder anderen, dat men eyndelyck door een mandament van 't hof van de gedreyghde moeylykheden van den Gamronzen hartogh bevrydt gebleven was, onthoudende deselve sigh voor jegenwoordigh in Chiraes, niet nalatende, nu hy sagh dat zyn onrechtvaerdige proçeduren hen tegengeloopen waaren, Comp^s vrundschap weder aen te soeken, tot dien eynde aen de Heer Directeur Bent een minnelycke brief en een paert tot geschenk gesonden hebbende, 't geen men weder in gelycker voegen beantwoort hadde, schynende hy alle mogelycke debvoiren in te spannen om een ander gouvernement te erlangen uyt vrees dat de Gamronze gemeynte, door hem t'eenemaal uytgeput en kael gemaekt, indien hy weder quam, met haare klaghten ten hooft nogh al sterker als voorheen tegen hem op de been soude comen, om dewelcke te doen verydelen hy buyten twyffel al weder een goede somme penningen omtrent de hofgrooten en Achtuma Daulet, 's Coninx ryxvertrouwde, soude moeten uyt schieten, gelyck jonghst hadde moeten doen, blyvende den Coninck nogh als voorheen by zyn ongebonden leven volharden sonder sigh met de regeringe van 't ryck in 't minste te bemoeien, en waerom de saeken in dat gerenomeerde

ryck hoe langer hoe meer quamen te verloopē, bytē hoope omme daerinne eenige verbeteringe te konnen voorsien; zynde wyders by de Souratze missive te lesen dat den Grooten Mogol sigh seer sterk wapende tegen de weduwe van den overleden Radia Jessingh, van dewelcke hy een groote somma gelts pretendeerde die se hem weygerde te geven en waerdoor aen die zyde alles in rep en roeren was geraekt, de wegen na Brootchia en daeromher sodanigh met chrygsvolck zynde vervult dat ze bynae niet meer te gebruycken waaren, hebbende diegeene, dewelcke het hadden durven bestaen deselve te passeeren, door de swervende partyen haer goet en leven tegelyk verloren;

bezyden dit alles waaren de wegen omtrent Souratta mede een tyt langh niet veyligh geweest door de troupes van den swervenden roover Suwagie Ragie, die, nadat se het casteel Ramnegger, anno 1674 by hem geoccupeert, versterkt en van alles voorsien hadde, weder vertrocken waaren.

D'andere brieven, hierboven geciteert, in sigh niet bevattende eenige naemwaardige nouvelles, nodigh in desen te inserreren, soo gedragen wy ons verder aen 't inkomende briefboek, alwaer yders inhoud in 't breede nagelesen kan werden.

Bestaende wyders de ladinge van dese 2 bodems in 't gene hieronder uytgedrukt zy:

uyt Persia in de schepen Veluwe en China verdeelt:

102900 ₧ rouwe Perziaenze zyde;

43000 ₧ spialter;

500 stux Tonckinze pelinghs, voorts eenige wynen, rooswater, fruyten etc.,
tesamen bedragende..... f 568714: 7: 3;

voorts uyt Souratta:

517 packen diverse cleeden;

966 ₧ root zegellack;

100 kisten zeep en voorts eenige andere goederen,
medicinale droguen etc., kostende..... » 190725: 15: 12;

voorts in 't schip China van Malabar:

4750 ₧ cardamom, kostende..... » 2826: 16: 14;

item in 't selve van Ceylon:

24240 ₧ fynen canneel, kostende..... » 7272: —: —;

Sulx dat de cargasoenen, door gemelte bodems op Batavia
overgebraght uyt Souratta, Perzia, van Mallabaer en Ceylon,
gesamentlyck bedragen..... f 769538: 19: 15.

Des avonds wert alhier per Javaans vaertuygh, comende van Bantam, een klein briefken aengebragt, door den resident Willem Caaff op gisteren aen den sabandhaer Ocker Ockersz geschreven, eenlyck tot notificatie dat het Engelze schip de Loyael Subject, 17^e December anno voorleden uyt Engelandt geseylt, in de Straet Sunda verschenen was ende dat den agent om de medegebraghte brieven van 't selve aff te haalen een vaertuygh daernatoe gesonden hadde, sulx tot nogh geen nouvelles overgeschreven konde werden.

Heden staende de ordinaire vergaderingh geresumeert wesende het proces crimineel, door den advocaet fiscael van India, meester Gualter Zeeman, geïntenteert op ende jegens Jan Fredricksz van Vreelandt, onderstierman in dienst der E. Comp^e, en het gewysde by den Aghtbaren Raedt van Justitie deses Casteels daerop gevolgt, om over manslagh, door een roerschoot aen Jacob Fransz van der Vliet, baes kuyper, begaen, met den swaerde gestraft te worden dat er de doot nae volght, soo is goetgevonden gemelte vonnisse als wel en ten reghten gevelt mits desen te approberen.

De aflgesanten van den jongen Conink tot Palembangh versoeck gedaen hebbende met een somma van 1000 Spaenze realen uyt Comp^e cassa ter leen geaccomodeert te mogen werden, om door haer meester tot Palembangh weder in peper off anderzints te werden voldaan, soo is goetgevonden haer sulx te accorderen.

Diep in den avondt na 't scheyden der vergaderinge retourneert van Indermayoe de chaloup de Mangusboom met een briefken, door den oppercoopman Jacobus Couper op eergisteren uyt het fortje de Bantamze Bril aen Haer Ed. geschreven, van volgende inhoud:

het toeleggh, op den roover Chiliwidara gemaekt, om hem op de reyse van Cheribon na Bantam tevooren te komen en de roof van sooveel arme menschen weder te ontsetten, was vruchteloos uytgevallen, vermits hy zyn toght na Lossary genomen ende die negorye t'eenemaal vernielt hadde, hebbende den gouverneur en zyn schoonsoon, die met haare famielen thys bleven onderwylen dat de andere gevlucht waaren, het leven daer ingeschooten en hy Chiliwidara een groote partye gerooffde buffels tot buyt vandaer gebragt, dogh had den luytenant Jochem Michielsz by een donckere nacht gerencontreert seker Bantams vaertuygh, van Cheribon na huys keerende, 't welk d'onse niet willende te spraek staen, had men een schoot met los kruyt gedaen, die door hun met scherp beantwoort wiert, keerende soo vaerdigh als hun doenlyck was weder na Cheribon daer se vandaen gekomen waaren, en om de beyde Prinçen gebroeders aldaer (de derde sigh na Bantam hebbende laten vervoeren) geen redenen van offencie en claghten te geven, had men goetgevonden, terwyl dogh de toght van Chiliwidara na Bantam weder aff was, na Indermayo terugh te keeren, alwaer gecomen wesende van Cheribon seker bericht overgevlogen was, dat den tweede der Cheribonze Sulthans hun in de regeringe niet alleen seer tirannelyk droegh, maer sigh ook niet en ontsagh de geheele heerschappye aen sigh te nemen en alles tot sigh te trecken, sonder dat zyn ouder broeder sigh daertegen durffde versetten, deselve, soo hy daertegens yets sprack, wel ten antwoord durvende geven dat alles noch het zyne soude werden etc., zynde den rover Chiliwidara na het schelmaghtigh affloopen van

Lossary weder na Sammadangh gekeert, voorgevende sonder schaemte niet voor den Bantamzen Zulthan te sullen kunnen verschynen, indien hy niet alvorens de bovenlanden van Galoungolangh ⁽¹⁾ en de negoryen daeromher onder de Bantamze heerschappye hadde gebraght, dat hem niet seer swaer om doen soude vallen, maer de Javanen hun na behooren willende comportereren, soudén se maght genoegh hebben hem het wederkomen te doen vergeten;

voor Pamanoekean gekomen wesende, had men aldaer van den gouverneur verstaen, dat den Balyer Sacra Jouda tegens 50 struyckrovers, soo Maleyers als Maccassaren, met 250 Javanen van Sammadangh gekomen, omtrent Succasary (door die schelmen benevens Coeangantengh en Carrantenga verdestrueert) in gevecht geweest, deselve geslagen en met verlies van 7 à 8 uyt de haare, en daeronder Intche Bielangh en een voornaem Maccassaer, verdreven hadde, na hetwelck hy dan voorts weder nae Camakoenink gekeert zoude zyn, eensdeels om sigh vandaer nae de veltschanze tot Tanjongpoura omtrent d'E. Hartzinck te vervoegen en ten anderen om nogh een partye volck te versamelen en daermede tegen den roover Chiliwidara na Sammadangh op te trecken en deselve te verdryven;

volgens 't verhael had hy in dese actie tegen de roovers sigh ongemeen dapper gequeten en een cogel voor de kop gekregen dat hy suysebolde, dogh was een weynigh daernae weder opgestaen en soo furieus op de vyanden aengevallen dat hy de overhandt behouden ende deselve weghgedreven hadde, hebbende den Pamanoekeanzen gouverneur Keey Anga Jouda versoght, ingevalle hy na Sammadangh quame op te trecken, mede te mogen gaen om het exploict by te wonen, 'tgeen men hem lichtelyck hadde toegestaen, vanwegen d'E. Comp^e ende den Sousouhoenangh verciert zynde met de eertitul van Angabehy Carta Jouda, betuygende dese eere niet waerdigh te zyn sonder alvorens eenige vyanden verslagen te hebben;

voor den provisionneelen vaendrigh Samuel van Neer en den sergeant Willem de Zeeuw wierden de absolute qualiteyten versoght, omdat sy het meriterende waaren;

desen wiert na Batavia overgesonden met de chaloup de Mangusboom, in dewelcke afgescheept waaren de restanten van de verstreckinge, daernevens gevoeght zynde een notitie hoedanigh de verstreckinge zy geschiet, met ook een lystje van alsulcke goederen als men voor het naeste soude benodigen;

op geciteerde chaloup gingen ook over 7 impotente militairen mitsgaders den sergeant Joan Vuiringh;

den schipper Abraham Marlot had men op het jaghje de Kater doen vervangen door den opperstierman Andries Kneght, en bezyden dien genootdruckt geweest den opperstierman van 't jaght de Engelze Anna aff te lighten, omdat hy sinneloos en geheel onbequaem geworden was;

van het jaghje de Smith, nu mits leckte na Batavia vertreckende, had men gelight 10 matroosen, gaende besyden den schipper Bayer Visch, daerop bescheyden,

(1) Zal moeten zyn: *Galounglangh*, een deel van het regentschap Parakanmoentjang.

met hetselve over den schipper Marlot voormelt, die hun beyde gedurende hun aenwesen in de besettinge allenthalven wel gecomperteert en gequeten hadden;

nadat het voorenstaende geschreven was, quam aldaer van Batavia de chaloup d'Orangieboom met Haer Ed. ordre nopende de perzoon van den oppercoopman Couper, namentlyck dat denselven zyn werk soude hebben te maeken om ylinghs na Batavia op te komen etc., welck bevel dan ook promptelycq achtervolght soude werden.

17 d^e. Des morgens heel vroegh gaen Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens ende de Heer Directeur Generael Cornelis Speelman, verzelt met den provisioneel capiteyn Mults, persooeneel op alle de bolwercken de geheele stadt rondt om selfs de militie te visiteren en te sien, hoeveel bequame mannen uyt deselve wel gevonden sullen werden van dispositie om met gerustheyt onder de aenstaende nieuwe uytsettinge na Java's Oostcust te kunnen vertrecken.

18 d^e. Even voor de middagh arriveren te deser rhee de van Palimbangh de fluyt Ysselsteyn met een missive, door den commissaris Joan van Leene ende den raet dato 28 Mey aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoud als by het inkomende briefboek onder dat quartier kan werden beooght, bestaende eenlyk de ladinge van gemelte fluyt in:

360000 catty peper, tesaamen kostende..... / 47085:13:11.

Terselver tyt gewert ons per Javaans vaertuygh een kleen briefken, door den resident Willem Caaff tot Bantam op eergisteren aen d'E. sabandaer en licentmeester Ockersz geschreven, eenlyk meldende dat aldaer van Java's Oostcust een inlands vaertuygh aengekomen was met tydinge dat den Maccassaer Crain Gillisson met zynen aenhangh door de Heer Mayoer Christiaen Poleman in Cappar aengetast en met groot verlies uytgeslaagen waere, sonder nader kennisse te hebben werwaerts zy de vlucht genomen hadden, welk gerucht nogh niet als te aennemelyk zy en na onse tydinge vandaer niet al te apparent vooralsnogh, 't gunt eghter de tyt wel nader sal aenwysen.

Op de middagh verschynt alhier direct uyt Peguw over Malacca de fluyt Aerdenburgh, medebrengende twee briefkens, 'teene door den resident Adriaen de Visser uyt Siriagh in dato 4^e April en 't ander in dato 18^e Mey door d'Heer Extraordinaris Raet Jacob Jorisz Pitz mitsgaders den raet uyt Malacca aen Haer Ed. geschreven, 'teerste eenlyk dienende tot geleyde van gemelte bodem en 't ander meldende dat den Johorit sigh seer sterk tot den oorlogh prepareerde en albereyts een getal van 300 welgearmeerde vaertuygen vaerdigh hadde om daarmede den Jaminees onvoorsiens op 't lyff te vallen en haer de destructie van Johor, anno 1674 door haer uytgevoert, weder eens louter betaelt te setten; zynde verder door gemelte fluyt Aerdenburgh hier aengebraght:

van Peguw:

198 stux martavanen;

1936 E eliphantstanden;

300 E spialter;

471 ₧ namracq, t'zamen bedragende..... / 2540: 9: 1;

van Malacca:

35352 ₧ thin, costende..... • 16075:11: 6;

soodat het medegebraghte met geëiteerde bodem van
aengetogen twee plaetzen bedraegt..... / 18614:—: 7.

Na de middagh komt uyt de besettinge voor Pamanoekan terugh het jaghje de Smit sonder schryven, eenlyk maer om mits zyn lecte behoorycq gerepareert en vertimmerd te werden.

Des avonds arriveert alhier uyt Banda de fluyt de Lantman, medebrenghende een missive, door de Heer Gouverneur Cornelis van Quaelbergh mitsgaders den raet in dato 18 Mey uyt het casteel Nassauw op Neira aen Haer Ed. geschreven, dicterende de tamelycken goeden toestand derwaertsover en voorts alsulx als by het aankomende briefboek onder dat quartier in 't breede kan werden gesien en nagelesen, staende daerby onder anderen ook uytgedrukt, dat de tocht van den oppercoopman Joannes Keyts na Nova Guinea, waarvan bevorens sulcken goede opinie was geweest, een verkeerden uytslag genomen hadde, zynde in plaetse van eenige handel te verkrygen op 't eylandt Namtotte, welckers inwoonders d'onse volgens haer voorgeven een plaets soude aenwysen daer overvloedigh veel smeekolen te becomen waaren, ses Nederlanders benevens den inlandzen tolck Borry seer jammerlyck vermoort; bestaende wyders de ladinge, door geëiteerde Lantman uyt Banda hier medegebraght, in 't volgende laeste specerygewasch:

10948 catty Banda off 60164 ₧ maçis off foelie;

55495 catty Banda off 284212 ₧ notenmuscaten;

97 ₧ koekoly;

5 halve leggers gepekeld noten;

610 ₧ marmelade, tesamen kostende..... / 55215:15:15.

19 d^r. Des morgens werden de Sammadangse gesanten, op den 13 deser alhier verschenen, weder afscheyt gegeven om heden te lande weder na huys off na haer dwalende heer te keeren door den sabandaer en licentmeester Ocker Ockerse, haer medegevende een briefken, door zyn E. uyt de naem van Haer Ed. in 't Javaens aen haer meester den Pangiran Keey Ranga Gompol geschreven, in onse taale dusdanigh luydende:

Aen den Pangiran Adepatty tot Sammadangh.

Door last en bevel van den Ed. Heer Rykloff van Goens, Gouverneur Generael, sent den sabandaer Ocker Ockerse desen brief in antwoord aen Pangiran Adepatty Sammadangh, die Godt wil geven een langh leven en overwinninge tegens zyne vyanden.

Den brief, door Pangiran Adepatty Sammadangh met Tanoepatty en Martaprana gesonden, heeft den Heer Gouverneur Generael wel ontfangen

en daeruyt het gedoente der Bantammers, Balyers en verderen aenhangh omtrent Sammadangh verstaen, alsmede dat den Pangiran de helft van zyn lant nogh hadde behouden. Toont uw manlyck, geeft moet aen uw onderdanen, regeert se met goetheyt en wederstaet uw vyanden. Godt sal uw overwinninge geven. Soo alhier verstaen hebben, zyn ze meest hier en daer verlopen ende de Balyers de Comp^e. medegevallen; weest getrouw en dan sal uw de Heer Generael en Raaden niet verlaten. Het brieffken van den commandant Couper heeft uw doen sien dat wy te water en te lande onse chrygsmaghten employeren.

(Onder stont:)

Geschreven tot Batavia den 19 Juny 1679.

(Was geteekent:)

OCKER OCKERSZ.

Heden extraordinaire vergaderingh beleght en in deselve gesproken wesende wegens 't vertreck van de Manicaboze gesanten, op den 25 January laestleden over Jamby van Sumatra's Westcust alhier gekomen met een missive van haer meester, in dewelcke gesproken wert van sekere somma penningen, die hem voor desen van Comp^e. wegen jaerlyx soude zyn beloofd en van 't welcke egther by de brieven en papieren geen vermaen wert gevonden, soo is goetgevonden dat men sien sal om haer te disponneren om over Paddangh en niet over Jamby weder na huys te keeren, opdat d'E. Commandeur Hurdt en raet aldaer middel moghte vinden na den toestant, hoedanigheyt en eygentlycke begeerte van dien geciteerde Coninck van Manincabo nader te vernemen.

20 d^e. Nademiddagh vertreckt uyt dese rheede na Tonckin het hoekerboot de Croonvogel met een missive, door Haer Ed. aen den coopman Joannes Besselman mitsgaders den raet aldaer dato deser geteekent, van alsulcken inhoudt als by het uytgaende brieffboek zy te sien, by deselve geordonneert zynde, dewyle de negotie aldaer langhs hoe meer in dat ryck comt te verergeren en ook de Tonckinze zyde in Japan de behoorlyke winsten niet comen aff te werpen, de meesten ommeslagh vandaer te lighten, 't opperhooft en den secunde vandaer herwarts te komen om elders geëmployeert te werden en eenlyck de residentie off 't opperhooftschap voortaan te laten becleeden en waernemen door een ondercoopman en nogh 7 à 8 andere perzoonen, waarmede vermeynt wert de overige cleene negotie aldaer wel sal kunnen verricht en behoorlyck waergenomen werden, zynde genoemd bodempje de Croonvogel derhalven ook maer beladen met:

101860 guldens in Mexicaenze markrealen en cruysdaelders;

12200 \bar{u} geraffineerde pypswavel;

1 pack guinees lywaet;

500 p^s. geblomde pelinghs om in Tonkin weder te verschilderen, bedragende tesaamen..... / 110576:6:2.

Dese namiddagh komt hier ter rheede van Timor te verschynen seker Portugees scheepje, tenderende na Macao.

Des avonds wert den boomwaghter Joannes Oldenvliet na Bantam gesonden met een Javaans vaertuygh, eenlyck om eens nauwkeurigh te vernemen na de tydinge wegens de vrede met Vrankryck en onsen staet etc., door het Engelze schip de Loyael Subject uyt Europa óp Bantam aengebraght, en daervan dan ten spoedighste weder rapport te komen doen.

De Heer Extraordinaris Raet Willem van Outhoorn als colonel van d'inlandze burgerye bericht doende, dat onder de hooftofficieren derselver waaren berustende 761 rd^e. aen boetgelden, van tyt tot tyt ingekomen, met voordraginge uyt de naem van geciteerde officieren hoedanigh men deselve best soude mogen employeren, soo zyn de gedaghte gevallen om daervoor tot gebruyck van gemelte burgerye een bequame wapenkamer te laten toestellen en deselve mettertyt behoorlyck van geweer te doen stofferen, waervan zy tot nogh toe onversien zyn geweest, onder de Sorge en toesicht van gemelte heer colonel.

Staende dese extraordinaire vergaderingh is mede goetgevonden na Java's Oost-cust aff te steken een getal van 150 Nederlandze militairen, 75 Amboinesen, 70 Balyers en 50 Maleyers, over dewelcke dan meteenen tot officieren zyn gestelt namentlyck:

over de Nederlanders tot luytenants:

Jan Struys,
Nicolaes Feyt en
Willem Taelbeeck, en

tot vaendrighs:

Hendrick van Straalen,
Siwert Backer en
Benjamin van der Meer;

over de Amboineesen:

Joncker Manipa capiteyn;
Koetalinna van Amboina luytenant;
Leeuw van Manipa vendrigh;

over de Balyers (¹):

Intche Itam luytenant en
Intche Maka vaendrigh en

over de Maleyers (¹):

Catut Mambal luytenant en
Moucan vendrigh.

(¹) De Maleiers en Baliërs zijn hier, evenals ook elders wel, met elkaar verward.

In de papieren, jonghst door d'E. commissaris en commandeur Martinus Caesar van Hockziew in China overgebraght, gevonden wesende eenige saeken ten laste van den overleden oppercoopman Jacob Martensz Schagen en den coopman Louys de Keyser, soo is verstaen de stucken d'Heer Extraordinaris Raet Willem van Outhoorn, vice-presis van den Aghtbaren Raet van Justitie deses Casteels, te laten terhand stellen om deselve, geadsisteert met d'E. Abraham van Riebeeck, mede lith in gemelten Raade, eens nauwkeurigh te examineren en te sien, wat daeruyt tot haaren laste komt te blycken, als vrywat duyster zynde, om daervan dan wyders aen dese vergaderinge rapport te doen.

Wyders ook door den manhaften capiteyn François Tack verthoont zynde, dat hem in de veroveringh der stadt Cadiery op Java's Oostcust, den rebel Troena Jaja geweldelyck affgenomen, in handen was gevallen de oude goude keyserlycke Madjapaydse croone, die zyn E. ongeschonden bewaert ende de Heere Admiraal Hurdts terhandt gestelt hadde onder belofte daervoor nae billickheyt te sullen werden beloont, die dan ook den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga na de overwinninge op het hooft was gestelt, met versoeck dat zyn E. daervoor dan nu een reghtmatige vergeldinge moght toegevoeght werden, soo is na aendaghtige deliberatie goetgevonden, zyn E. aghtervolgens gemelte beloftenisse en uyt insighte van zyn mannelijke en dappere debvoiren, in den oorlogh besteedt, toe te leggen een somma van 1000 rd^s, om aen deselve te werden voldaan soodra als d'E. Comp^e het eerste gelt uyt de verpaghtinge van de Mattaramze zeehavenen comt te ontfangen, welcke verpaghtinge verstaen zy met den eersten in gebruyck en treyn te brengen in alsulcker voegen als by het resolutieboek in 't breede zy te sien, om alsoo d'E. Comp^e door dese en andere middelen wegens haare aldaer albereyts gedragene en nogh te dragen sware lasten tot behoudenis van 't Mattaramze ryk te guaranderen.

21 d^e. Des namiddaghs komt hier met de chaloup d'Orangieboom van Indermayoe te verschynen d'E. Jacob Couper met een missive, door den capiteyn Jochum Michielsz mitsgaders den raet in dato 19 Juny aen Haer Ed. geschreven, eenlyck tot bekendmakinge dat de saeken daeromher alomme in rust en in een goeden welstandt bevonden wierden, hebbende d'E. Couper behoorlyck transport aen den capiteyn Jochem Michielsz gedaen, deselve voor den volcke geauthoriseert en een schriftelycke memorie tot naright terhandt gestelt; de geheele besettinge, soo te water als te lande, bestont jegenwoordigh uyt 158 zeevarende en 88 militairen en bleeff den capiteyn Jochem Michielsz Haer Ed. dankbaer voor de qualiteyt van capiteyn abzoluit, hem jonghst toegevoeght.

22 d^e. Desen morgen heel vroegh wert den substituyt van den landdrost Vincent van Moock, verzelt met 6 Nederlandze en 5 inlandze soldaten, in geselschap van de comp^e. onder den Maccassaarzen luytenant Dain Mattara, sterk 47 coppen, over lande affgesonden westwaert op nae de rivier van Tangerang om eens nauwkeurigh te vernemen wat voor Bantamze volkeren hun terselver ende de daeromher gelegene plaetzen onthoudende zyn en meteenen ook die landstreken eens terdegen te ontdekken.

Omtrent den avondt vertreckt na genomen afscheyt met eygen vaertuygh weder na huys den gesant van den Coninck van Manicabo, op den 25 January laestleden alhier verschenen, gaende weder over Jamby vanwaer deselve gekomen zy, omdat hy geen genegentheyt was hebbende om over Paddang op Sumatra's Westcust te gaen, dat men eghter om de redenen, op den 19 deses uytgedrukt, gaerne anders hadde gesien, en waerom deselve dan oock geen antwoordbrief aen zyn meester is medegegeven, als best en raetsaemst geaght wesende, eerst door den commandeur en raet op Sumatra's Westcust nauwkeurigh na den man, die sigh noemt Coninck van Manincabo te zyn, te laten vernemen, om daerinne dan wyders sodanigh te handelen als den meesten dienst van d'E. Comp^e. sal comen mede te brengen.

Tegen den avondt verschynt alhier terugh van Sumatra's Westcust de fluyt Saxenburgh, medebrengende een largo missive, door d'E. Commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raet in dato 3 deser uyt Paddangh aen Haer Ed. geschreven, van geen prosperen inhout, soo omtrent de goutmyne, daer de saeken weder vrywat mede teruggeliepen, als ontrent de inlandze negotie door de wispelturigheyt en onderlinge twisten dier veelhooffdige volckeren, insonderheyt den rebel Poety en die van Cottatenga etc., gelyck in 't breede by het aenkomende briefboek onder dat quartier kan werden gesien, staende by deselve uytgedrukt dat d'E. Commandeur Hurt, vernomen hebbende aghtervolgens de ordre, by de missive op 5 April door Haer Ed. aen syn E. geschreven, na den Conink van Manincabo, hier even boven van gesproken, hadde bevonden dat hy was een gansch vermetel en opgeblasen mensch, Zulthan Califatoela genaemt, die sigh imagineerde in een hantjevol lants de geheele werelt te besitten, want voerde hy het gebiet in 't hangen van 't geberghte tusschen Jamby en Palembangh, vassael geweest zynde van den ouden overleden Keyser van Manincabo, na welckers doot het ryck na veel stribbelingh onder twee Coningen was verdeelt geworden, namentlyck de buytenkant aen des Keysers geadopteerden soon ende de binnenkant aen desselfs neve, onder denwelcken dit coninkjen, die sigh soo verwaendelyck Coninck van Manincabo durfde noemen, nogh zorterende was, sonder dat men oyt hadde gehoord dat door d'E. Comp^e eenigh contract met hem aengegaen soude zyn, 't welck hem dan ook buyten allen twyffel had doen goetvinden syn gesant over Jamby na Batavia aff te senden en niet over Paddangh, omdat hy daer al te wel bekend was, meenende alsoo Haer Ed. te bedriegen ende in een groot gevoelen van zyn maght en mogentheyt te brengen, misschien om zyn voordeel daarmede te doen; bestaende wyders het cargasoen 'tgeene door geciteerde Saxenburgh hier is aengebraght in:

887 taylen verscheyde gout;

496450 E swarte peper;

16900 E diverse benjuin;

164 E camphur;

50 kannen camphuroly, tesamen bedragende..... / 101060:8:2.

In den avond comen alhier van Tanjongpoura over lande 3 Balyers en 3 Javanen met een briefje, door capiteyn Hartzink drie dagen verleden aen Haer

Ed. geschreven, ten principale dienende tot bekendmakinge dat zyn E. sikh gereetmaekte om weder na Batavia te keeren, omdat de aenbevolen saeken derwaertsover verricht waaren en alles in een goeden toestandt bevonden wiert.

25 d°. Des avonds retourneert hier weder te water van Craoan en Tanjongpoura d'E. capiteyn Willem Hartzink, op den 25^e Mey laestleden te lande derwärts vertrocken, medebrengende de Javaanze hoofden Wiera Soeta, Naya Bangsa, Singaderpa en Tambackbaya mitsgaders ook den broeder van den bewusten Wiera Saba, Naya Teroena, de eerste vier om hun omtrent Haer Ed. te verthoonen en schuldige dankbaerheit te bewysen ende de laeste om sikh te verootmoedigen en vergiffenisse van zyn gepleeghe misdaet te versoeken, in gelycker voegen als voorgeciteerde syn broeder heeft gedaen, behelsende het rapportje, door gemelte capiteyn Hartzinck overgelevert, in sikh een beknopt verhael van hetgene zedert zyn aanwesen is voorgevallen en gepasseert, alle 't welcke ten meerendeele in de brieffjens, successive van zyn E. ontfangen en hiervooren elck op zyn tyt geinzereert, uytgedrukt zy, dierhalven eenlyck nodigh geaght wesende daeruyt verder in desen te noteren, dat de verdeelinge der landen ontrent Tanjongpoera onder de Chebetze hoofden in deser voegen was geschiet: Wiera Soeta het lant omleegh van Jagasoetra op de rivier Chebet, nu Cartajassa genaemt, alwaer in een groote negorye, nieu opgemaakt sullende werden, hy hem soude wonen Astra Jouda, Watsamangala, Naya Gatty, Naya Dewanga, Naja Djepa, Sourantacka en Wangsa Jouda, voorts Naya Bangsa Goedongkole, nu hernaemt Cartajaja, een uyre gaens van Tanjongpoura na de zeeant gelegen, Tsinga Derpa Tsekarrangh, nu Kartakamabangh, Warga Jouda het bovenlant van Jagasatroe dicht by Wiera Soeta, nu Karanganjer en laestelyck Tambackbaya 't lant beneden de rivier Tsioé en het spruytje Sipaminkes, jegenwoordigh Soekacarta hernaempt, sulx er nogh wel een goet stuck lants voor Wiera Saba was overgeschoten, indien Haer Ed. gelieffden te verstaen dat hy in die landstrecke diende te blyven wonen, 't geen evenwel de andere regenten liever anders soudon sien, maer was het egther in desen tyt wat te gevaerlyck geaght, hem nae zyne negoryen omtrent Inchiassem te doen verhuysen, uyt insighte dat de Bantammers aldaer nogh seer sterk swervende waaren, tegen dewelcke hy niet sullende konnen bestaen, soo was te dughen dat hy wel gedwongen zoude wesen haer weder toe te vallen en tot zyn oude nucken te keeren, waerom men dan ook best hadde geoordeelt, hem na zyn wederkomste (waerover zyn vrunden en onderdanen seer verblydt waaren geweest) op Parakansapy, ruym een myle van Tanjongpoura gelegen, vooreerst te laten blyven, 't geen de gesamentlycke Javaanze regenten mede soo voor goet hadden gekeurt, waarmede dan omtrent Tanjonghpoura alles bestelt en in een goede ploy gebraght was, dogh waaren de Goedoegedouse Balyers, die sikh verscheyde maalen hadden laten excuseren uyt vreesse voor de Bantammers niet aff te konnen comen, nogh niet omtrent d'E. Hartzinck verschenen geweest, houdende alsnogh haer verblyff op Camakoeningh ende de andere negoryen, en nae men kon bespeuren, soo was hun genegentheyt niet streckende oyt op Batavia te komen maer wel in haer schuyelhoeken te blyven en onderwylen beyde d'E. Comp^e ende de Bantammers te vrundt te houden, om onderwylen na haer

eygen welgevallen te leven en in de boght te springen, en waerom d'E. Hartzinck ook van gevoelen was, dat het niet ondienstigh soude zyn haer met geweld het landt uyt te dryven, 't geen men sustineerde gemaklyck door Bougisen off Maccassaren te verrighen soude zyn, off anders, indien Haer Ed^e. daertoe niet geliefde te treden, dat den ouden capiteyn der Balyers tot Batavia, genaemt Mangus, eens in persoon aen haer afgesonden wiert om haer nader van Haer Ed^e. goede intentie te onderrighen, alle wantrouw en ergwaen wegh te nemen en deselve tot trouwe en gehoorsaemheyt aen te manen, als wanneer geloofst wiert dat ze sigh wel wat beter soude comen te schicken en aen te stellen, omdat door hun al vry wat werkx van dien ouden man wiert gemaakt.

Heden staende de ordinaire vergaderingh gesproken wesende wegens de te doene uytsettinge na Java's Oostcust, soo is na aendaghtige deliberatie eenparigh vastgesteld, alle middelen te gebruyken om het werk tegen de Maccassaaren en rebellen aldaer na vermogen te verkorten en tot een goet eynde te brengen, en is wyders op het particulier versoek van d'Heer Mayoer Christiaen Poleman om vandaer te mogen opkomen en te repatrieren, verstaen, zyn E. tot verblyff te versoeken en te animeren, dogh, by desselfs eerste versoek blyvende persisteren, hem alsdan te verlossen en te laten vervangen door d'E. Commandeur Couper, die mits desen tot de absolute qualiteyt van Commandeur ook is gepromoveert, benevens dewelcke mede goetgevonden zy derwarts te laten vertrecken den capiteyn Abraham Daniel van Renesse, om onder zyn E. gesagh als eerste capiteyn de militie te commanderen en by continuatie van d'heer Poleman de 3^e, ofte by zyn E^s. opkomste de tweede in rangh te zyn, gelyck in 't breede by 't resolutieboek kan werden gesien en ook by de brieven, na Java's Oostcust aff staende te gaen, nader sal werden uytgedrukt.

24 d^e. Des morgens vroegh wert Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens door de Heeren Raaden van India, de collegien van Justitie deser stede en meest alle de voornaemste gequalificeerde gefeliciteert met zyn WelEd^e. geluckige verjaringe, tredende in het een en sestigste jaer des ouderdoms. Godt de Heere gelieve gedachte Zyn Ed^e. nogh een reex van jaaren te zegenen met gesontheyt en sterkte ende in de regeringe van Comp^s staet in dese landen met Zyn almogende handt te ondersteunen tot vermeerderinge van Zyn heylige glorie en ons aller heyl, welvaaren en zaligheyt, amen.

Desen morgen komt alhier direct uyt Amboina te retourneren de fluyt Spanbroek met een missive, door de Heer Gouverneur Robbert de Vicq mitsgaders den raet uyt het casteel Victoria in dato 24 Mey laestleden aen Haer Ed. geschreven, meldende den goeden toestandt derwaertsover en dat de Alfoerezen op Zepan met de correccoremaght dapper affgerost en te boschwaert in en op 't geberghte gevluht waaren, gelyk by 't aenkomende briefboek onder dat quartier omstandigh kan werden gesien, geciteerde fluyt eenlyck medegebragt hebbende:

64849 @ nagelen;

1010 @ koelitalma ofte schorzen, tesamen costende... / 20967:10:13, als wesende 't gande nagelgewasch desen jaare tegens vermoeden op soo

kleenen quantiteyt uytgevallen, met hoope van een opulenten oeghst voor het aenstaende jaer.

25 d°. Nademiddagh komt alhier seker borger met eygen vaertuygh van Java's Oostcust te verschynen, wetende te relateren dat d'Heer Mayoor Christiaen Poleman tegen Crain Gillisson ende de verdere Maccassaaren in actie geweest en haer omtrent Cappar eenige paggers affgenomen soude hebben, sonder eghter de specialiteyten omstandigh te konnen verhaalen, sullende hetselve den tyt nader moeten ontdecken.

Des avonds comt nogh van Java's Oostcust terugge den borger en gewesen procureur Warnerus Nys, aen Zyn Ed°. overleverende een schriftelyck relaesje van zyn wedervaren, bevattende een kortelyck reëit dat hy in 't begin deses jaars met zyn chaloup, bemant met 4 Nederlanders en 2 inlanders, van hier vertrocken en op het eyland Baly voor de negorye Catevel omtrent 5 mylen van Gilgil aengekomen zynde, door d'inwoonders seer vrundelyck tot den handel wierde genodight, met versoek dat hy maer aen lant wilde comen, 't welck gedaen hebbende, alleen maer door een lyfleygen gevolght werdende, zy hem vasthielden en middelerwyle na de chaloup, die aen de strant lagh, gegaen waaren, de ses voorgeciteerde persoonen seer jammerlyck vermoort, de chaloup geplundert en alles medegenomen hadden, dreygende hem daerenboven mede van 't leven te berooven, dat by haer eghter nogh nagelaten wiert, houdende deselve onder hare bewaringe tot soolange dat den regent off Coninck Goussinpanja tot Boulillingh daervan kennisse kreegh, die hem Nys door partye volk vandaer liet halen en met zyn eygen vaertuygh na Java's Oostcust tot Sourabaya overbrengen, voor hem eenige penningen uytgeschoten hebbende, gelyck by zyn brieffje, aen Zyn Ed°. geschreven en door meergenoemde S°. Nys medegebraght, te kennen is gevende, luydende na gedane translatie in onse taale aldus:

Desen brieff van Gostin Pandangh van Boulelingh aen den Capiteyn Moor en alle de Raetsheeren tot Batavia, waarmede u dienaer aen mynheer bekendmaekt, alsdat het vaertuygh van den nachoda Adriaen de Haes ter plaetse Kattevel affgelopen is; ses van 't volk zyn doot en vier in 't leven gebleven, waarvan ik drie gekogt hebbe, te weten 2 Hollanders, d'een Nys en d'ander Juriaen genaemt, alsmede een swart, Jan genaemt, die UE. dienaer zyn heer wedergeeft en sent ze met nachoda Johor.

26 d°. Des voormiddaghs komt den substituyt van den landdrost Vincent van Mooock, op den 21^e deses over landt met Dain Matara na Tangerangh vertrocken, weder terugh, aen Zyn Ed°. de Heere Gouverneur Generael terhand stellende een geschriftje van haer bevindinge en wedervaaren, dicterende dat zy, de marsch aengenomen hebbende, diep in den avondt de negorye Tsintiga gepasseert wesende, in de negorye Paroncory aengekomen waaren en aldaer hun naghtrust gehouden hadden, treckende des morgens weder voort, alswanneer een goede wyl gegaen hebbende, hun in 't bosch Chipondy waaren comen te ontmoeten twee Bantamse

afgesanten, Soewangsa Dinata en Sankewo genaemt, verzelt met 18 mannen, seggende van den regent van Tangerang haer tegengesonden te syn om hun aff te vragen vanwaer se quamen en waer se heen wilde, waerop hun dan in antwoord wesende gediend, dat men door Haer Ed. van Batavia afgesonden was, eenlyck om haer aff te vragen wat luyden het waaren die haer overlast aengedaen hadden, soo wiert door haer daerop weder gerepliciëert, dat zy hetselve soo ten eerste niet konde seggen, omdat haare negoryen veel en verscheide waaren, maer dat geciteerde substituyt met de zyne weder nae de negorye Paroncory terugh wilde trecken om aldaer het regte bescheyt aff te waghten, 't welk men dan goetvond te doen, comende des anderen daaghs aldaer weder terugh te verschynen den eerstgenoemde Jankewo met Keey Loera Wiera Nalla, vergeselschap met 8 mannen, d'onse bekentmakende door den regent van Tangerang gesonden te zyn, dogh niet met het reghte bescheydt, dat in sulcken korten tyt niet te becomen was geweest, versoeckende dat men daernaer niet geliefde te vertoeven, aengesien den regent van Tangerang meergenoemt hetselve Haer Ed. met een briefje binnen aght à 10 dagen bekent soude maeken, 't welck dan soo aengenomen en haer afgevraeght zynde, ofste aen de oostzyde de rivier, namentlyck in de Bataviaze jurisdictie, geen Bantamze famielien off huysgesinnen wonende waaren, soo hadden se rondelyk neen geantwoort, met byvoeginge dat degene, die aldaer voor desen moghten hebben geweest, even na het overlyden van den Ed. Heer Joan Maetzuyker L. M. vandaer door last van den Bantamzen Zulthan verhuyst waren, d'onse aanbiedende, indien se dat zelfs wilde comen besichtigen, deselve te sullen leyden ter plaetse daer het haer soude gelieven, dat men hadde geëxcuseert, als zynde soo dicht aen de Tangerangze rivier en het vleck off negorye genadert geweest, dat men het water hadde hooren ruyschen ende de roock uyt de negorye sien opgaen etc.

27 d^r. Des morgens vroegh vertreckt vanhier direct na Sourabaya vooraff tot advertentie van de te volge maght onder Zyn Hoogheyt Radia Palacca en d'E. Commandeur Jacob Couper de chaloup d'Orangieboom, medenemende een missive, door Haer Ed^e aen d'Heer Mayoer Christiaen Poleman en raet tot Sourabaya geschreven, in sigh bevattende de volgende principale substantie:

dat zedert het jonghste schryven met het jaght Henricus op 2^e deser maent Juny na Sourabaya geen nadere tydinge vandaer zy ontfangen, dogh op Bantam een gerught verspreyt, dat d'Heer Mayoer Poleman de Maccassaaren uyt Cappar verdreven soude hebben, 't welck niet wel voor de waarheyt aengenomen kan werden, omdat de saeken by het jonghste schryven van zyn E. niet schenen aengeleght te sullen werden om dat volckje sonder alvorens Haer Ed^e nader ordre aldaer in haer schuyelhoek aen te tasten, alhoewel zyn gemelte E. daertoe genoegzaem waare gequalificeert, namentlyck om, sonder over slinxen uytvallen aensprekelyk te zyn, alles te doen en te laten wat tot bevorderinge van het gemeyne beste raedsaemst geaght soude werden, en waerom Haer Ed. ook te meerder genoeg hadden geschept, dat de commissie by zyn E. met de opkomste van d'Heer Admiraal Hurdt bereydwillich op- en aengenomen waare, onder vast vertrouwen, dat zyn

E. het werk soude blyven bywoonen, niet na kunnende laten hem heer Mayor mits desen tot volhardinge te versoeken, 't welck gelooft wiert hy ook, door eygen genereusheyt aengeport, soude comen te doen, dogh ingevallē zyn E. eghter daertoe niet konde werden gedisponeert, soo wiert zyn versoghte opcomiste toegestaen, de commissie alsdan overleverende en van alles transport doende aen den commandeur Jacob Couper, die nu met d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse derwaerts stont te vertrecken om hy verblyff van d'Heer Mayoer Poleman de derde, off by vertreck de 2^e in rangh te zyn ende de militie te commanderen, mits welcken den E. capiteyn Jan Françen, soo hy daertoe genegen was, mede wiert gelicentieert op te mogen komen om op Batavia als voorheen desselfs post te becleeden;

dat Haer Ed^e nu seer sterk besigh zyn om Radia Palacca met zyn ommeslagh binnen korte daagen te expedieren, en daernevens affsteken een getal van 150 blanke militairen en drie compagnien inlanders, namentlyk Amboinesen, Maleyers en Balinesen;

dat het middelerwyle van des Sousouhoenans plicht sal moeten wesen, sigh vrywat beter als voorheen te evertueren, goetgevonden wesende zyn twee voornaemste affesanten, Adepatty Ourawan en Angabehy Jangrana, in compagnie van Comp^e schepen direct weder tot hem te laten wederkeeren en d'andere drie, namentlyck Angabehy Niety Praya, Soura Wicrama en Naya Sitra over Samarangh na de Mattaram aen den Prince Pougat, zyn broeder, te laten affgaen om Haer Ed. brieff soowel uyt name van den Sousouhoenan als d'E. Comp^e aen hem over te brengen, teneynde men deselve dusdoende moght disponeren om sigh met de Sousouhoenan broederlycq te vereenigen ende de behoudenisse en welvaaren van haer erftryck tesaamen te betraghten en ter herten te nemen, zynde wegens de correspondentie, die hy volgens eenige gerughten met het Bantamze hoff soude hebben, tot nogh niets sekens gebleken, en vermeeynde de voorgeciteerde gesanten eendragtelyck dat, schoon zy al omtrent den Prince Pougat niets quamen op te doen, het haer eghter niet soude onstaen de toestandt der saeken aldaer in de Mattaram omstandigh wys te sullen werden tot haer meesters nareght, en daervaneennaekt en klaer bericht te kunnen doen;

oock was al in deliberatie geleght off het niet dienstigh zoude zyn den Conincq Palacca over lande door de Mattaram te laten trecken om in de wegh een goet getal Javaanen te versamelen en sigh dan voorts op Troessangh met d'heer Mayoer te conjungeren, dat eghter om den grooten sleep van wyven als anders, die Zyn Hoogheyt by sigh is hebbende, onraedsaem zy geaght, temeer ook de geëffimineerde en laffhertige Javanen door dusdanigen lanttocht misschien te veel geïntimideert soude mogen werden, en sulx eenlyck maer goetgevonden waare Zyn Hoogheyt Samarangh te laten aengieren om te sien, off zyn aldaer zynde volck geïnclineert moghten wesen met hem na Sourabaya te vertrecken, en verder door d'E. Couper met de Javaanze bevelhebberen aldaer sullende werden overgeleght off geciteerde lanttocht niet door een van hun beyde, verzelt met een troep van 100 Nederlandze militairen, behoorde te geschieden, onvermindert eghter dat de posten op Wattas en Chelimby behoorlyck beset gehouden wierden en doorgaens een vliend legertje het velt bleef bewaaren, eensdeels om op het doen en laten van den Prince Pougat te letten en de landen tusschen de Mattaram en Cadiery van

vyanden te suyveren en voor den Sousouhoenan te preserveren, om des noots zynde uyt deselve nogh eenige adsistentie te mogen trecken, 't welck dan goetgevonden was d'Heer Mayoer dusdanigh vooraff bekend te maeken;

dat met de chaloup d'Orangieboom mede na Sourabaya overvoeren drie briefdragers van Zyn Hoogheyt Palacca om de Bougisen aldaer zyn aenstaende comste bekend te maeken, niet weynigh in zyn schick zynde met de tydinge, van Macassar per de fluyt Janskerke overgebraght, hoe op Macassar een goet getal Bougys vaerdigh stonden om Zyn Hoogheyt op ontfangen bevel sonder uytstel by te komen springen, 't geen d'E. president Cops en raet vermeynen wel te sullen geschieden sonder eenige nadere ordres ofte bevelen aff te waghten;

dat Haer Ed. middelerwyle bericht hebben ontfangen d'Heer Mayoer Poleman, tegen de Maccassaaren opgetrocken wesende, deselve een pagger affhandigh gemaekt en aldaer post gevadt soude hebben, d'heer Mayoer, als by het werk present zynde, 't bequaemst geaght werdende om te oordeelen off met dit recreut en, in sulcker voegen als hierboven geseght, hoedanigh de saeken derwaertsover ten besten bevordert sullen kunnen werden, 't zy dan dat goetgevonden wiert de marsch door 't landt te laten doen off wel eenlyck de posten op Wattas en Chilimby beset en een vliegend legertie te velt te houden, tot welck een van beyde dan door meergedaghte heer Mayoer de vereyschte ordre diende te werden gegeven, latende de chaloup d'Orangieboom, nu overgaende, aenstonds weder terughcomen om van alles Haer Ed. de behoorlycke ratificatie ⁽¹⁾ te doen.

Des namiddaghs vertreckt vanhier seker Chinees vaertuygh na Japara, medenemende een kleen briefken, door Haer Ed. dato deser aen d'E. Cornelis Bartelsz Marchier mitsgaders den raet aldaer geschreven, ten principale om daernevens over te senden de cotype missive aen d'E. Mayoer affgegaen, hierboven geverbaliseert, en bezyden dien d'E. Bartelsz bekend te maeken, dat het van zyn pligh sal wesen sigh ten spoedighste na Samarangh te transporteren om aldaer de comste van d'E. Couper aff te waghten, latende den capiteyn Sloot ende den Javaansen veltheer Sindouradia daer mede verschynen en soo ook de Bougisen van Zyn Hoogheyt Palacca, off deselve genegen gevonden moghten werden met hem na Sourabaya te vertrecken, niet nagelaten mogende werden, soo den capiteyn Sloot door de affkomste van eenige vyanden off anderzints niet ⁽¹⁾ naer derwärts over konde komen, deselve in sulcken gevalle toe te senden de copias van de nu overgaende brieven, en soo ook aen d'Heer Mayoer Christiaan Poleman, opdat alles bytyts rypelyck overwogen en vastgesteld magh werden etc.

Een weynigh laater wert alhier door seker Bougys vaertuyg, komende van Macassar, een originele missive aengebraght de dato 26^e Mey laestleden, door d'Heer President Cops en raet aldaer aen Haer Ed. geschreven en op 9^e deses door de fluyt Janskerk in cotype hier aengebraght, gelyck op geciteerde datum kan werden gesien.

Heden staende de ordinaire vergaderingh door de Heer Extraordinaris Raet

(¹) Versta: *notificatie*.

(²) Dit door den zin vereischte *niet* heb ik ingelascht.

Joannes Camphuys in vergaderingh zynde gebragt de notulen omme daerop te doen de principale rescriptien na Japan en Tonckin, soo is dienaengaende alsulx geresolveert en vastgesteld als by het resolutieboek in 't breede zy te sien.

Eenige Ternatanen en Amboinesen, een tyt langh met licentie van dese Regeringe bewoont hebbende het eyland Purmerent, alsnu versoek doende, nadien het lazarus huys daerop sal werden begrepen, weder in besit te mogen nemen een der andere eylanden, een kloek distantie buyten de rhee de voor dese stadt gelegen, om hun gelyck alsvooren met visschen etc. te mogen erneren, soo is hun sulx vergunt en toegestaan, sonder egter de minste eygendom op ⁽¹⁾ dat eylandt t'eeniger tyden te mogen pretenderen.

Wyders is ook verstaen, dat van nu voortaan geen meer provisionnele adsistenten op de affgelegene comtoiren in India sullen vermogen aengesteld te werden als de alsulcke die men nootsaeklyck van doen ende daertoe de vereyschte bequaemheyt sullen hebben, die dan ook van dengeene die haer daertoe hebben aengesteld met een acte sullen moeten wesen versien, als sullende geen andere daarvoor werden erkent.

Oock is goetgevonden het placcaet, anno voorleden tegen den particulieren handel geëmaneert, te ampliëren en andermael tot weringe van dien te renoveren, luydende van woorde tot woorde aldus:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens den Staet der Vereenigde Nederlanden in Orienten allen dengenen die desen sullen sien ofte hooren lesen zaluyt, doen te weten:

Alsoo tot leetwesen bevonden wert, dat de perticulieren handel en 't inschepen van particuliere goederen in Comp^s schepen niettegenstaende de scherpe ordres en placcaten daertegens geëmaneert by eenige stoute ministers egther niet en wert nagelaten, maer na de dagelyxe ervarentheyt nogh al veeltyts ondernomen en in 't werk gestelt, soo is, om dat schadelycq quaet na d'ernstige en laest gerenoveerde intentie der Heeren Mayores eenmael na vermogen uyt te roeyen en te dempen, jegenwoordigh goetgevonden en geresolveert by desen aen een ygelycq bekend te maeken en te doen publiceren, dat in welcke schepen, die vanhier nae eenige plaetzen comen te vertrecken, eenige particuliere coopmanschappen buyten die de Comp^s toebehooren, en insonderheyt dese ondergespecificeerde als: rouwe zyde, koper, thin, spialuter, schilpatshoorn, sandelhout, sappanhout, gommelack, benjuin, amphioen, speceryen etc., moghten werden bevonden en aghterhaelt, aenstonts boven de confiscatie der goederen de schippers, boekhouders off ondercooplieden, opperstierluyden, hooghbootzman, schieman, bottelier en kuyper van alsulcke bodems, als die de toesicht daerop en tegens ten principalen aengaet en nu ook nader hooghlyck wert aenbevolen, derwegen sonder eenige forme van proces, onaengesien wat verschooningh ofte ignorantie zy moghten voortbrengen, sullen werden gedeporteert en buyten Comp^s

(1) Er staat: om.

dienst gecasseert en wyders nogh daerenboven ook sodanigh arbitralyck gestraft als men na bevindinge van saeken sal oordeelen te behooren, en waerop de respective fiscaels en verdere hoofstollicieren der justitie, als namentlyck den balieu en landdrosten, werden expresselyck geordonneert sonder aensien van personen ofte eenige conniventie ten nauwkeurighsten te letten en te vigileren ende dese onse ordre en intentie der Heeren Meesters ten rigoureusten nyt te voeren, alsoo den dienst en welvaren van de Generale Comp^e daeraen ten hooghsten zy gelegen, waarvan sigh dan een ygelyck en insonderheyt de schippers en verdere scheepsofficieren sullen hebben te houden voor gewaerschouwt, alsoo het vaststaet dat buyten kennis van dese officieren geene goederen binnen scheepsboort kan gebragt werden, en dienvolgens den een voor den anderen sal moeten instaan. Een yder zy dan voorsightigh om haerselven en andere voor schaade en schande te behoeden, sullende de aenbrengers van sodanige whaaren niet minder genieten als $\frac{1}{3}$ part van alle sodanige goederen als in de schepen sal aghterhaelt werden en noghtans haare namen verswegen werden en sodanigh daerenboven werden geadvanceert tot sodanige bedieningen als zy sullen bequaem geoordeelt werden, gelyck dusdanigh de expresse ordre der Heeren Meesters is dicterende ende medebrengende.

(Onder stond:)

Gegeven in 't Casteel Batavia den 18^e Augusto 1678.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stont Comp^e. zegel in rooden lache gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

28 d^e. Voor de middagh komt alhier weder van Bantam te retourneren den boomwaghter Joannes Oldenvliet, op den 20^e deser, gelyck aldaer staet genoteert, derwaerts vertrocken om na de Engelze Europische nouvelles te vernemen, overleverende een schriftelyck relaesje van hetgeene hem soo van d'Engelze als van de Bantammers zy ter kennisse gekomen, by hetwelcke aengeteekent zy, dat de vrede wel tusschen onsen staet en Vrankryck gesloten, maer de ratificatie nogh niet geschiet was, treckende d'Engelze vrunden in twyffel off die daerop welsoude volgen, als niet beter wetende off was deselve weder door de Françen na de slaghe omtrent Bergen in Henegouwe, waerin de Prince van Orangie het velt hadde behouden, weder verbroken, en meende zy dat Engelandt sigh mede binnen korten tyt tegen Vrankryck soude comen te declareren, omdat in Engelandt duysende van menschen aen de Françe wynen gestorven waaren, gepresumeert werdende dat zy deselve vergifticht hadden, en waerom men ook den invoer van dien alomme in Engelandt verboden hadde, en soude mede eenige Roomsgesinde grooten in Engelandt toeleghe hebben gemaekt om haaren Coninck te vermoorden en zyn

broeder, den Hartogh van Jorck, de croon op 't hooft te stellen, mits hy sikh Rooms verklaerde, dogh die religie niet willende aennemen, lagh het besluit hem almede van kant te helpen en dan een Roomsgesint heer naest aen den bloede de croone thuys te brengen, dogh was dit nogh bytyts ontdeckt etc., en wiert wyders van de Bantammers geseght dat zy met behulp der Cheribonders de negorye Lossary niet verre vandaer affgelopen, t'eenemael verdestruuert en twee der voornaemste regenten 't hooft affgeslagen soude hebben.

29 d°. Voor de middagh verschynt te deser rheede het schip Roemerswale over Ceylon van Mallabaer en daarmede d'E. Geluer Vosburgh, medebrenghende vier brieven, d'eerste door d'Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge mitsgaders den raet in dato 12^e Mey uyt Colombo, de 2^e door d'E. Commandeur Willem van der Moolen ende den raet dato 16 Mey uyt Gaale, de derde door d'E. Commandeur Marten Huysman dato 17^e April uyt de stadt Cochim aen Haer Ed. en de laeste door den Coninck van Cochim Virola Moeta Devil aen Zyn Ed. de Heere Gouverneur Generael geschreven, d'eerstgenoemde twee in sikh behelsende een omstandigh verhael wegens de goede rust en vrede, die men alomme op 't eyland Ceylon beleeffde, sonder dat zedert het jongste schryven eenige aenteekeningswaardige veranderingen voorgevallen waaren, en is de Mallabaerze dienende mede tot rapport van 't gene in de commissie van d'E. Huysman tegen d'heer Lobs etc. is verreght, en van alsulcken inhoud als by het aenkomende briefboek onder dat quartier in 't breede zy te sien; luydende wyders het briefken van den Coninck van Cochim, uyt het Mallabaers vertaelt zynde, na de gewoonlycke complimenten aldus:

Het was myn aengenaem om te hooren de comste des E. Heer Commissaris en oppercoopman S^r. Vosburgh mitsgaders 't nieuws van de nieuwe regeringh. UEd. admiraal zynde veroverde dese stadt. Nadat d'Heer Commissaris de weet hadde dat in eenige van de voorgaende tyden 't contract, in de silvere ola geschreven, niet nagekomen was, heeft zyn E. voornoemt belooft vernoeginge te doen geven nopende de landen die den Samoryn van my onwettelyck besit, en aengaende den toestandt en aenwas mynes ryx is my niet light te schryven, maer soudon veel omstanden vereyschen; daerom hebbe ick den oppercoopman S^r. Vosburgh van alles onderricht en gelast UEd. het nodige te seggen, daerop UEd. Ho. A. ordre gelieft te stellen ten goede van myn persoon en ryck, opdat ick het besitten magh gelyck myn voorsaten gedaen hebben.

Bezyden vooraengetogen missive zyn hier nogh door geciteerde E. Vosburgh overgebraght twee brieven, door de coopliden Wammena en Poelicarre uyt Couchin in 't Mallabaars aen Zyn Ed. hooghgedaght geschreven, beyde van eenen teneur en na translatie van sodanigen inhoud bevonden als hieronder kortelyk by het translaet verbael derselver kan werden gesien:

ten eersten, dat de waarheyt van de brieven, die hy alhier over ses jaaren beyde aen Zyn Ed. en aen de regeringh geschreven heeft, door de commissarissen

op Cochim alsoo is ondervonden, sonder dat hy egther nogh order nogh schryvens van Zyn Ed^e. becomen heeft tot hulpe en versorginge van zyn famielie;

ten tweeden klaeght hy wegens onbetalinge van de onkosten, die hy ten dienste van d'E. Comp^e. al over meenige jaaren gedaen heeft in het imbarqueren van 1000 candyl peper aen 't schip van schipper Paulus, bedragende de somma van vierhondert en eenendartigh en een halve rd., niettegenstaende dat hy daerover aen Zyn Ed^e. verscheyde reysen heeft geschreven, versoeckende dierhalven om de liefde Godts dat hy Zyn Ed^e. aen den Heer Commandeur Huysman ordre gelieve te senden dat hy betaelt magh werden, alsoo hy al by de ses off seven jaaren niet meer negotieert en groote armoed leyt, niettegenstaende dat hy d'E. Comp^e. al over de veertigh jaren altyt trouwelyck gedient heeft;

ten derde, dat een dagh voor de aenkomste van den Heer Commissaris hebben sigh Baba en Poelicar naer Calicoilan geabzenteert en daer door des Coninx hulpe alle des Comp^e. negotie embrulieren en bederven, waertegens dienstigh zoude zyn, haer beyde uyt het landt te verjaagen om alsoo die cust schoon te houden en den handel te verbeteren;

ten vierden, dat S^r. Vosburgh etc. van zyn gemelte waarheyt, trouwigheyt en goede diensten aen d'E. Comp. wel sullen kunnen getuygen;

ten vyfden, dat hoewel hy nu al te oud wort, dat zyne kinderen hem egther desenaengaende seer wel sullen kunnen helpen, alsoo zy daertoe verstants genoeg hebben, en alsoo doende synen naem door haer in des E. Comp^e negotie altyt behouden werden;

ten sesden, dat door middel van de gewesene Heeren Commandeurs van Rheede en Lobs zyn de bovengenoemde Baba en Pulica yder voor zyn particulier meester geworden van hondertduysent rd^e. en dat van des Comp^e. eygen gelt; ende eyndicht met een beleeffde recommandatie in de bewaringe des Heeren ⁽¹⁾;

ten sevenden, dat hy met nogh Cistina van Varapul en Vocia Paravul van Cochim en 4 cooplyden van Porca en ses nieuwe van Calicoilan den peperhandel van d'E. Comp^e vooralsnogh versoecken, alsoo deselve haer totnoghtoe geweygert is, waertoe alreede in die quartieren 5000 candylen peper gereet hebben en daertoe aanwysen wat des E. Comp^e waeren daertegen gelden, te weten:

- 1 candyl amphioen, 36 candyls peper;
- 1 d^o. cooper, 6 d^o peper;
- 1 d^o. vermilioen en quiksilver, 21 peper;
- 1 nooten, 7 peper;
- 1 thin en tutunagel, 4 $\frac{1}{2}$ peper;
- 1 camphur, 12 peper;
- 1 cattoen en loot, 1 $\frac{1}{2}$ peper;
- 1 zyde bariga, 47 peper;
- 1 lange peper, 8 peper;
- 1 nagel, 950 rd^e;

(¹) Het vervolg schijnt dus een postscriptum.

ten aghsten waerschouwt hy dat geseyden handel op Cochim vergunt is aen Pinovala en zyne medegesellen, ende dat geseyde Pinovala des Coninx gouverneur en des E. Comp^a coopman is, alsmede dat Baba en Pulica groote vrunden zyn van Pinovala en Gira Santupan;

ten 9^e, dat hy aen Zyn Ed^l. door middel van den Heer Commissaris een weynigh cardamom tot een gedaghtenis toegesonden heeft.

Door geciteerde bodem 'tjaght Roemerswale is alhier voorts eenlyck overgebracht 'tgeene volgt:

van 't eylant Ceylon:

151 packen soo Tutucorinze als andere cleeden;

20 packen rochevellen;

16 lasten Bengaelze tarw;

40560 R caneel en voorts eenige cayertouwen, tesamen bedragende / 34968:15:10.

30 d^e. 's Morgens vertreckt d'E. Albert Brevinck met de schepen 't Huys te Spyck, Betuwe en 't Huys te Merwede voor zyn E^s 2^e mael als opperhoofd na Japan, medevoerende een capitael van / 658419:2:11, verdeelt in maniere als hieronder sal werden uytgedrukt, zynde de missive, door Haer Ed. daarmede aen 't presente opperhoofd, d'E. Dirck de Haes, en raet drevoudigh, op gisteren geteekent, geschreven, van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek kan werden gesien en ook nogh een apart secreet briefje aen de 2 opperhooffden de Haes en Brevinck na de gewoonte van nu eenige jaaren, eenlyck tot hun nareght in de te doenen inkoop van 't coper etc.;

in 't Huys te Spyck:

3589 cattys rouwe Chineze zyde cabessa;

25542 cattys rouwe Bengaelze zyde;

8330 cattys Tonckinze zyde;

1657 p^a. Tonckinze en Chinese panjes en gielangs;

165 packen diverse cleeden;

40000 R Bimas zappanhout;

2530 R gariophilnagelen;

11461 stux rochevellen;

3081 R Bataviaze poeyersuyker, tesamen met nogh eenige goederen van minder belangh bedragende / 242956:17:11;

in de Betuwe:

6271 catty witte rouwe zyde;

25190 R diverse Bengaelze zyde;

7980 cattys Tonckinze rouwe zyde;

Transportere / 242956:17:11;

Per transport..... / 242956:17:11;
 653 Tonckinze en Chineze pansjes en gielangs;
 169 packen diverse cleeden;
 40000 @ Bimas zappanhout en voorts eenige andere
 goederen, tesamen bedragende..... • 266649:12:8;

in 't Huys te Merwe:

3302 $\frac{1}{2}$ catty witte Chineze zyde;
 23342 $\frac{1}{4}$ @ Bengaelze rouwe zyde;
 1250 Tonquinze pelinghs en Chineze gielangs;
 163 packen diverse cleeden;
 40000 @ Bimas zappanhout;
 2505 @ gariophilnagelen;
 3400 rochevellen, voorts eenige lakenen, croonrassen,
 provisien etc. tesamen beloopende..... • 214812:12:8;
 Soodat het geheele cargasoen van geciteerde drie bodems
 voor Japan bedraecht..... / 658419:2:11. (1)

Dese maent zyn alhier van verscheyde om- en affgelegene plaetzen aengekomen
 een getal van 117 stux soo cleene als groote vaertuygen, gesamentlyck
 bemandt met 327 coppen, medegebraght hebbende de
 volgende coopmanschappen en whaaren:

6 van Dermayo met 34 man, 7 $\frac{7}{8}$ lasten rys en 10 lasten sout;
 1 van Baly met 6 man, 10 stux lyffeygenen;
 2 van Bima met 25 man, 18 lasten rys;
 8 van Craoan met 16 man, 5 lasten rys;
 9 Samaran met 36 man, 6 lasten rys, 2300 stux gedrooghde baggers,
 14 stux coebeesten, 90 stux plancken, 300 bossen zuycker Sombar,
 13500 stux visch pada, 20 stux balcken, 400 bossen goemotstouw,
 700 bossen tamarin en 13 potten oly;
 1 van Succadana met 8 man, 400 bossen rottings;
 1 van Sumor met 4 man, 6 lasten rys;
 1 van Catauwen met 8 man, 249 $\frac{3}{8}$ p^{ls}. peper;
 2 Siassem met 8 man, 210 stux balkjens, 1 $\frac{1}{2}$ lasten rys;
 16 Cheribon met 63 man, 4070 stux aerde tresellen en potten, 300 stux
 gedrooghde baggers, 4 lasten rys, 300 bossen ayuin, 6 potten oly, 7000
 stux dammers, 100 p^{ls}. gedrooghde pienang, 150 bossen rottings, 1400
 bossen suyker gadia, 500 stux ryswannen en mandekens, 1 $\frac{1}{2}$ last
 47 stux vaertuygen, die transportere.

(1) Sic, precies / 66000 te weinig; er schijnt eene schrijffout te zijn in het totaal van de
 Betuwe, dat gelezen zal moeten worden / 200649:12:8.

- 47 stux vaertuygen per transport.
 swarte boontjes, 60 stux soollee, 100 stux oude clappus, 6 p^{is}. gedroogt
 harteveles, 20 canassers swarte zuycker, 140¹/₂ picols peper en 10
 corven ayuin;
- 2 Sorabaya met 7 man, 10600 stux visch combongh, 300 stux gedrooghde
 baggers, 3000 stux visch pada, 200 stux kistplancken;
- 2 van Barbas met 7 man, 2000 bossen zuycker Sombar, ¹/₂ last rys;
- 1 van Cayely met 8 man, 1800 bamboesen met oly;
- 1 van Padantcker met 4 man, 100 bossen rottinghs;
- 17 van Packalongan met 68 man, 14 stux koebeesten, 4600 stux oude
 clappus, ¹/₂ last groene cadjangh, ¹/₂ last witte boontjes, 150 stux
 ryswannen, 21 lasten rys, 14 potten oly;
- 5 van Sombar met 12 man, 2300 bossen zuycker Zombar en 5 lasten rys;
- 12 van Tegal met 48 man, 18³/₄ lasten rys, 5 lasten sout, 9100 bossen
 zuycker Zombar en gadia, 150 stux hoenders, 600 stux visch bantam,
 8 canassers buffelsvles, 1200 bossen pady;
- 4 Grisee met 19 man, 21500 stux zuycker catoepa, 1¹/₂ lasten rys,
 5¹/₂ lasten groene cadiang, 800 stux gesoute herders, 38 potten oly,
 4 lasten sout, 16 p^{is}. tamarin;
- 1 van Palembangh met 12 man, 115 p^{is}. peper;
- 1 van Candangauwer met 3 man, ³/₄ lasten rys;
- 1 van Mandavie met 6 man, 500 bossen rottanghs, 400 stux toetops,
 100 stux Javaanze matten;
- 3 van Sourabaya met 8 man, 154 stux kistplancken, 300 bossen suyker
 Sombar en 5 canassers zuycker;
- 4 van Japara met 15 man, 180 stux balkjens. 1¹/₂ lasten rys;
- 1 van Bantam met 4 man, 1000 stux potten en tresellen;
- 2 van Intche Pragy met 8 man, 2 lasten rys en 500 bossen suyker
 gadia;
- 1 van Banjer met 10 man, 900 bossen rottanghs;
- 1 van Caranganjer met 3 man, 400 stux kistplankjes;
- 1 van Singnap met 4 man, 4000 stux zuycker catoepa, 1 last groene
 cadjangh;
- 1 van Babien met 4 man, 3 lasten sout;
- 1 van Sumbawa met 7 man, 1 last rys, 4 stux lyfleygenen;
- 1 van Pamanoe kan met 4 man ende 2 lasten rys;
- 1 van Ambon met 26 man, 80 catty schilpatshoorn, 2 p^{is}. copere beekens
 ende 700 stux witte porceleyn commetjens;
- 1 Candaël met 4 man, 160000 stux oude pienangh;
- 2 Toulonbauwangh met 8 man, 200000 stux oude pienangh, 500 stux
 gedrooghde steenbraessem, 100 bamboesen met oly en 1 last swarte
 boontjes;
- 112 stux vaertuygen, die transportere.

112 stux vaertuygen per transport.

5 Rambangh met 12 man, 6 stux plancken, 3 p^{te}. gedroogd buffelsvlees,
40 stux buffelshuyden, 120000 stux oude pienangh ende 100
stux balcken;

2 van Pamalangh met 8 man, 11 $\frac{1}{3}$ lasten rys;

somma 117 stux vaertuygen, welckers generalen aenbrengt alhier uyt het onder-
gespecificeerde heeft bestaen, als:

109 $\frac{7}{8}$ lasten rys;	30 bosjes ayuin;
20 d ^{oe} . zout;	10 corven d ^{oe} ;
2 $\frac{1}{2}$ d ^{oe} . swarte boontjes;	69 potten oly;
7 d ^{oe} . groene cadjangh;	16 picols tammarn;
$\frac{1}{2}$ d ^{oe} . witte boontjes;	304 $\frac{1}{2}$ d ^{oe} . peper;
700 stux witte porceleyne commitjens;	100 — gedrooghde pienangh;
400 — toetops;	6 — hertevlees;
4700 — oude clappus;	2 — copere beckens;
60 — soolleer;	3 — gedroogde buffelsvlees;
14 — lyfleygenen;	80 cattys schilpatshoorn;
2900 — gedrooghde baggers;	23 canassers swarte suycker;
28 — koebeesten;	8 picols buffelsvlees;
850 — soo kist- als andere plankjes;	480000 stux oude pienangh;
510 — balcken;	1900 bamboesen met oly;
16300 — visch pada;	130 stux hoenders;
3070 — potten en tresellen;	600 — visch bantam;
7000 — dammers;	10600 — visch cambongh;
650 — ryswannen en mandekens;	800 — gedrooghde herders;
49000 bossen suyker soo Sombar, ca- toepa, gadia als jatty;	100 — Javaanze matten;
400 d ^{oe} . goemotstouw;	1200 bossen pady;
700 d ^{oe} . tamaryn;	300 stux gedrooghde steenbraes- sems en
2030 d ^{oe} . rottings;	40 d ^{oe} . buffelshuyden.

Daerentegen syn weder vanhier na diverse plaetsen vertrocken een getal
van 87 stux vaertuygen, gesamentlyck medegevoert hebbende een bedrage van
7398 rd^e in verscheyde coopmanschappen ende whaaren, als:

6 nae Dermayoe met 203 rd^e aen gesorteerde cleeden, 40 contanten;
4 — Samarang, 12 rd^e aen benjuyn, 17 arak, 5 comyn, 70 cleeden;
2 — Padangh, 80 rd^e aen sout;
1 — Catauwen, 203 rd^e aen diverse cleeden;
2 — Siassam met 80 rd^e aen cleeden;
8 — Cheribon met 173 rd^e met diverse cleeden;
2 — Barbas met 60 rd^e aen cleeden;
1 — Padantykaer met 20 rd^e cleeden;
2 — Sourabaya met 80 rd^e aen arack;

28 stux vaertuygen, die transportere.

28 stux vaertuygen per transport.

2 — Terbaya met 50 rd^a aen cleeden;

25 naer de cust Java met 342 rd^a aen gesorteerde drancken, 174 d^e. porceleynen, 20 laxa, 10 soethout, 25 copere theeketels, 625 diverse cleeden, 1462 amphioen, 42 poetsiocq, 4 tabaxpypen, 5 ysere pannen, 60 massoy, 10 buskruyt, 100 Bengaelze zyde neusdoeken, 108 oud yser, 13 gedroogde tabaxbladeren, 18 aluyn, 40 radix China, 8 aen Chineze houte cammen;

1 naer Bantam met 100 rd^a aen gommelack, 40 Javaanze rottings, 120 massoy;

4 — naer Sombaer met 190 rd^a aen gesorteerde cleeden;

6 — Tegal met 190 rd^a aen diverse cleeden, 10 massoy;

5 — Grisse met 420 rd^a aen verscheyde cleeden;

1 — Palembangh met 500 rd^a aen amphioen;

1 — Cayely met 100 rd^a aen contanten, 66 cleeden;

1 — Mandivie met 80 rd^a aen cleeden;

2 — Intche Pragy met 60 rd^a aen cleeden;

1 — Japara met 25 rd^a aen Rinze wyn;

1 — Maccau met 112 rd^a aen oude pienangh, 160 rd^a zintock, 70 poetsiock, 10 Javaenze rottings, 140 sappanhout;

2 — Malacca met 80 rd^a aen rys, 40 suyker Sombar, 240 gesorteerde drancken;

1 — Bencalis 100 rd^a aen diverse cleeden;

1 — Babian met 20 rd^a aen cleeden;

6 naer Packalonge met 550 verscheyde cleeden;

1 naer Rimbangh met 20 rd^a aen cleeden;

somma 87 stux vaertuygen, welckers generalen affvoer vanhier bestaen heeft in de ondergespecificeerde goederen, namentlycq:

2984 rd^a aen gesorteerde cleeden;

140 — contanten;

12 — benjoin;

704 — gesorteerde drancken;

5 — comyn;

80 — sout;

174 — divers porceleyn;

20 — laxa;

10 — soethout;

25 — copere ketels;

1962 — amphioen;

10 — buskruyt;

112 — poetsiock;

100 — Bengaelze zyde neusdoeken;

108 — out yser;

13 rd^a gedroogde tabaxbladeren;

18 — alluyn;

40 — radix China;

100 — gommelacq;

50 — Javaanze rottings;

190 — massoy;

5 — ysere pannen;

4 — tabaxpypen;

112 — oude pienangh;

160 — zintock;

140 — sappanhout;

80 — rys;

40 — aen suyker Sombar.

Somma 7398 ryxdaelders in alles.

Volgens opgevinge en gehouden aantekeninge der dootgravers zoo zyn in de jonghst afgeweke maent Juny binnen deser stede overleden en op de ordinaire begraefplaetzen ter aerde bestelt:

	28 Comp ^e dienaren;
	1 burger;
	1 Nederlandze vrouw;
	4 d ^e . kinderen;
	2 Mardyckers off inlandze burgers;
	8 d ^e . vrouwen;
	8 d ^e . kinderen;
	1 slaeff;
somma.....	53 perzoonen.

Daerentegen zyn in de kerken deser stede in de Christelyke gemeynte gedoopt:

	16 Nederlandze,
	45 inlandze off Mardycker en
	1 Maleyts
somma.....	62 kinderen.

Oock zyn staende die tyt in de gemelte kerken getrouwt:

	9 Comp ^e dienaren;
	4 burgers;
	7 Mardyckers;
somma.....	20 paaren.

Op den 20^e deser maend Juny is by den Agtbaren Raet van Justitie deses Casteels publycklyk onthalt over manslagh, met een roerschoot begaen aen den baeskuyper Jacob Jansz van der Vliet, Jan Fredricksz van Vreelant, onderstierman in dienst der E. Comp^e.

Oock zyn dese maend door de baillieu en landdrosten met gecommitteerde schepenen gevisiteert de ondergenoemde perzoonen:

Andries van Bengalen, slaeff van Adam Claesz, hebbende sighselfs op de wegh van de Sontar verhangen;

Idem Naya van Cheribon, Javaen, boven de groote rivier vermoort gevonden.

July Anno 1679.

Primo July. Des morgens vroegh komt alhier ledigh uyt Banda over Biema te retourneren het fluytschip Westervelt, medebrengende twee briefkens, 't eene door d'Heer Gouverneur Cornelis van Quaelbergh mitsgaders den raet in dato primo Juny uyt Banda en 't ander door den adsistent Philip Castel in dato 25 Juny van Biema, beyde aen Haer Ed. geschreven, eenlyck tot geleyde van gemelte bodem, gelyck by het aenkomende briefboek onder yders quartier kan werden gesien, zynde gemelte bodem over Biema gesonden in vertrouwen aldaer eenigh sappanhout tot zyn ladinge in gereetheyt gevonden soude werden, 't geen anders uytgevallen was.

Omtrent de middagh verschynt met eygen vaertuygh van Passir een briefdrager van den Pangiran aldaer met een kleen briefje, aen Zyn Ed^t. geschreven, 't welck eenlyck door den sabandaer Ockersz sonder eenige uytterlycke staatie wert binnengebracht, luydende, uyt het Maleyts vertaelt zynde, aldus:

Desen brief uyt een suyver oprecht herte van Pangiran Maes tot Pouranagara, wiens vele groote komt aen myn groote vrundt Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, die seer beroemt is in 't landt van India en ook seer verstandigh in 't bestieren van zyn groot werck en ook een verwinner van alle zyne vyanden alsmede seer vermaert soo boven als beneden wints over zyne regeringe, die syn oprechtigheyt en mildadigheyt betoont aen alle arme en behoeftige menschen en is ook een herstelder van alle quaet, welke geruchten in alle groote en kleyne plaetzen verspreyt werden. God de Heere wil geven, dat hoe langer hoe meer in grootheyt magh toenemen en gunnen een langh leven met veel voorspoet in al zyn gedoente in dese werelt, en bidde ook dat zyn huys magh gezegent en vermenighvuldigt worden.

Verders maeke ick Pangiran Maes tot Pouranagara bekend aen myn vrunt, die een groot man is, het gedoente der Maccassaren die op Pouranagara woonen, alsdat er 2 grooten zyn, d'eene Crain Labacan en d'andere Dain Boulecan genaemt, die Comp^e. volckeren zyn en ook onder de regeringe van d'E. Comp^e. staen.

Verders sende ick Pangiran Maes tot Pouranagara aen myn vrunt die groot is den sabandhaer Patra Wangsa om na sekere tydinge te vernemen, doordien verscheyde geruchten van my vrunt die groot is hebbe gehoord. Dierhalven sende ick den sabandhaer aen myn vrunt die groot is opdat de sabandhaer de opreghte waerheyt aan ⁽¹⁾ UE. vrund Pangiran Maes magh overbrengen. Indien myn vrunt die groot op Batavia is yets van de grooten begeert, of 't gene op Pouranagara moghte wesen benodight heeft, gelieft aen Pangiran Maes en de groote tot Pouranagara te laten weten; ick sal UEd. na vermogen helpen, en soo 't er niet is, wat kan ick het beteren; Nogh versoeke ick Pangiran Maes aen myn vrunt die groot is een vrygeleydbriefl voor myne vaertuygen om hier en daer te vaaren; dit is alleen myn versoeck aen myn vrundt en hebbe ook niet anders te seggen, dan maeke dit bekend. Voor dees tyt hebbe tot een teeken van myn opreghte genegentheyt niet anders te senden dan by dagh ende by naght myne gebeden, alsmede een mat van aght spannen breed en drie Passirze loyangs langh. Dat 's uyt.

Dewyle den Mardycker Daniel Nicolaesz als paghter van de inkomende rys in gebreke is blyvende om zyne pagtpenningen behoorlyck op te brengen, soo is op heden by extraordinaire vergaderingh goetgevonden, deselve op eygen aanbiedinge over te laten aen de Mardyckers Jacob Jansen, Nicolaes Paulusen en Nicolaes Francen voor de ses aenstaende maenden en alsoo tot het uyteynde des jaars voor een somma van 1080 rd^s. ter maent, zynde evensooveel als deselve by geciteerde Daniel Nicolaesz is gemynt geweest.

4 d^e. Des morgens krygen de gesanten van den jongen Coninck van Palembangh, Pangiran Depatty, op den 13^e Mey laestleden, gelyck te dier plaetzen zy genoteert, hier aengekomen, afscheyt en keeren weder terugh per eygen vaertuygen naer huys met een antwoordbriefken van Haer Ed^e. aen voorschreven haer meester en daernevens ook een geleyd-advysje aen den commissaris van Leene, beyde van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek in 't breede zy te sien.

Op heden na gewoonte ordinaris vergaderingh belegt wesende, is goetgevonden den provisionnelen coopman Joannes van Heden en ondercoopman Joannes Heynen, d'eerste bekleedende het opperhoofd- ende de 2^e het 2^e-persoonschap ten comtoire Jamby, beyde absolutelyck met die qualiteyten te begiftigen, d'eerste met sestigh en d'ander met veertigh guldens ter maent.

Wyders is oock goetgevonden na Ceylon aen te leggen de schepen:

Sumatra,

't Wapen van Tertholen en

de Gecroonde Vreede,

de 2 eerste, om van dat eyland tot retour na het vaderland versonden te werden, ende het derde om volladen met canneel ten eersten weder herwarts te komen.

Oock nu gesproken zynde wegens het aenstaende vertrek van Zyn Hoogheyt

(¹) Er staat: van.

den Coninck Palacca na Java's Oostcust, soo is dienstigh geaght denselve, om omtrent de Javaanen als anders wat meer aensien te doen hebben, toe te voegen een Nederlandze lyffwaght van 24 perzoonen.

5 d°. Even na de middagh werden alhier door seker Chinees vaertuygh, komende van Java's Oostcust, twee brieven aengebracht, d'eerste door de residenten Thomas Grinnel en Arnold Grevinck in dato 30^e des voorleden maents uyt Tegal en d'andere 3^e deser uyt Indermayoe door den capiteyn Jochum Michiels en Haer Ed. geschreven, luydende beyde in substantie aldus, eerstelyck aenvangende met die uyt Tegal voormelt:

op Tegal was seker affgesant met een vaertuygh ter zee van Brebes gekomen, expres door den gouverneur Martalaya affgesonden om de residenten aldaer bekend te maken, dat den bewusten roover Chiliwidara met eenige andere Bantamze en Cheribonze bevelhebberen met ongevaer 600 gewapende mannen tot Gabangh Jappa onder het district van Brebes genadert was ende geciteerde gouverneur had laten aenseggen dat hy hem welhaest by soude comen, om, soo hy sigh terweer stelde, dan mede zyn hooft aff te nemen en na Cheribon te senden, gelyck hy dat van den gouverneur van Lossary hadde gedaen, op hetwelcke Martalaya hem ten antwoord hadde gedient dat hy hem verwaghten soude, in voornemen om zyn negorye, hem door den Sousouhoenan aenbetrouwt, na vermogen te beschermen, en offwelschoon die van Brebes haer wegen en advenuen seer wel beset en versekert hadden en daerbezyden noch driehondert Javanen van Tagal tot adsistentie stonden te krygen, soo was men eghter bedught, dat ze by overkomste van Chiliwidara geen standt houden maer yder een goet heenkomen soeken souden, dogh om haer sooveel van Comp^e wegen te hulp te comen als doenlyck was, had men den bovengementioneerde gesant op zyn versoeck met 30 ^W buskruyt gerieft, dogh met hetwelk zy eghter niet gerustgesteld waaren, want de roover Chiliwidara middelerwyle met zyn maght seer dicht by Brebes gekomen wesende, soo hadden se ernstelyck om 20 off meer Europische militairen tot haer adsistentie laten versoecken, 't geen men plat affgeslagen hadde, omdat men sigh daertoe niet gequalificeert vondt, zynde in plaetse van dien den Tegalzen gouverneur Sousanemita met 700 mannen derwaerts getogen, die mede wel gaerne een Hollandze rughesteun soude hebben medegenomen en die men hem ook sonder becommeringe soude hebben gegeven, indien men daertoe met Haer Ed. ordre was voorsien geweest, dewelcke dan ook in toekomende wiert verwaght, als geen swarigheyt werdende gemaekt haer in sulcker voegen by te springen en de vyanden het hooft te bieden, dat soowel tot de behoudenis der landen als preservatie van 't gesay, 't gunt allomme seer schoon stondt en ten meerendeele ryp was, een nodige saeke soude zyn, ondertusschen van 't een en 't ander ten alderspoedighste advys gegeven hebbende aen den commandant Jochum Michiels tot Indermayoe, om van den optoght deser stropers niet onkundigh te blyven en, soo het de noot moght vereysschen, de besettinge tot Tegal inderyl te hulpe te kunnen comen:

door dese nieuwe alteratie was de negotie op Tegal ende de omhergelegen plaetzen van gansch geen belangh en ook niet mogelyck van de luyden, die eenigh

goet op credit van d'E. Comp^s. genoten hadden, een stuyver gelt te krygen, weshalven men dan, om buyten schaade te blyven, wel had moeten resolveren alle de verstreckte goederen weder op te eysschen, gelyck hetselve binnen weynigh daagen stont te geschieden;

de pagger was van alle nootwendigheden tamelyck wel voorsien uytgenomen van lampoly, daer men om verlegen was, en had men ook maer in voorraet 1900 \bar{e} buskruyt, waarmede men by overcomste van vyand het niet seer lange gaende soude konnen houden.

Volght den inhoud van het briefken van capiteyn Jochum Mighielsz voormelt:

zedert het jonghste schryven was op Indermayo onder verscheyde andere beuselaghtige tydingen een gerucht overgevlogen dat den rover Chiliwidara met zyn meeste maght van Sammadangh opgetogen wesende, diē gelegentheydt by den Pangiran Keey Ranga Gompol waergenomen ende genoemde negorye weder door hem beslagen was, sonder dat Chiliwidara kans sagh deselve andermael onder zyn gewelt te brengen, sigh voor jegenwoordigh, soo er geseght wiert, onthoudende tot Dermerwange, alwaer hy hem geposteert en vastgemaekt hadde;

van Cheribon was seker Javaen met een brieffje verschenen, door den Pangiran Depatty aen d'E. capiteyn Jochum Michielsz geschreven, waerby deselve versoght, soo het moght gebeuren dat zyn negoryen vyandlyck aengetast wierden, dat hy in sulcken gevalle met Comp^s. maght geadsisteert moghte werden, op hetwelke men in antwoord hadde gedient, dat dit zyn versoeck Haer Ed. bekent-gemaekt en daerop ordre afgewaght soude werden;

den Javaen Wierantacka had de negorye Sindangh aen de landzyde met communicatie van den capiteyn Jochum Michielsz bepaggert, 'tgeen voor een subiten aenloop een goet werk en ook tot versekeringe van de inwoonders tot Indermayo streckende was, alwaer het tot nogh toe alles wel en in goede ruste stondt.

Diep in den avondt verschynt alhier over Sourabaya en Japara van Macassar den borger Raphael Speckman met eygen vaertuygh, medebrenghende vier brieven, d'eerste door d'Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet op Macassar in dato 3^e Juny, een tweede door d'Heer Mayoer Christiaen Poleman ende den raet in dato 22^d. uyt het veldeleger tot Soka, de derde door den coopman Willem Bastinck mitsgaders den raet in dato 24^e desselven maents uyt Sourabaya en de laeste in dato primo deser maent July door d'E. Cornelis Bartelsz Marchier mitsgaders den raet uyt Japara aen Haer Ed. geschreven, zynde de Maccassaarze by 't aenkomende brieffboek onder dat quartier te vinden en niet anders meldende als den tamelycken goeden toestandt derwartsover, sullende van d'andere 3 den korten inhoud hieronder werden uytgedrukt en eerstelyck die van d'Heer Mayoer Poleman uyt het leger voormelt:

aghtervolgens het genomen besluyt was d'Heer Mayoer Poleman, hebbende

den Sousouhoenan tot Sourabaya ende de bewaringe van die plaetse den coopman Bastinck aengelaten, op den 8^e Juny met de helft van de maght opgetogen en twee dagen daerna gelucklyck tot Soka aengekomen, alwaer op den 13^e d^o. den oppercoopman Jeremias van Vliet met d'andere helft ende de meeste bagagie en ammonitien van oorloge mede verscheen, als wanneer men aenstonds goetvond te dier plaetse post te vatten en om alles wel te bewaaren aldaer een sufficante pagger op te werpen, als van een bequame situatie en maer drie uyren gaens van Cappar gelegen, 't welck dan tenauwernoot gedaen zynde, kreegh men bericht dat hū 40 à 80 soo te voet als te paerde voor ons leger verthoonde, waerop men aenstonts den trainmeester van Vliet met de compagnie Maccassaaren, Maleyers en Balyers affsond om haer te doen verhuysen, dat nogh na een korten wederstand geschiede, nemende de vlucht voorby het doesson Labo genaemt, hebbende aen d'eene zyde een langh bewasschen padyvelt en aen d'andre zyde een dicht bosch mitsgaders voor off tusschen beyde een seer enge en nauwe passagie en aen 't eynde desselfs het doesson Banjerpo, alwaer den vyandt in een nieuw opgeworpen paggartie geposteert lagh, waervoor den trainmeester van Vliet bleeff leggen om ordre aff te waghten, die hem sonder uytstel toequam, want d'Heer Mayor doen selve inderyl derwarts trock met 3 compagnien Europeanen, 2 rotten Amboinesen, gesterkt met 300 Javanen, werdende door de Maccassaren, die hun in 't eerst moedigh genoegh aenstelde, dapper ontfangen, ja sodanigh datter aenstonts een Nederlander en 5 Amboinesen onder de voet raecte, maer den trainmeester volgens gegeven ordre nader op deselve aentreckende, waaren se aenstonts uyt haer eerste en weynigh tyts daarna ook uyt haer tweede pagger gevlucht, achterlatende 2 vaendels, eenige bagagie en na gissinge niet min als 25 dooden ende onder deselve drie voornamen bevelhebbers, namentlyck Dain Masoera, de broeder van Gillisson, en nogh 2 andere, expres drie dagen verleden uyt Cappar affgesonden om Comp^s aenkomende chrygsmaght te bevegten en terugh te dryven, 't geen hun dan in deser voegen was mislukt, sonder dat het egther raetsaem geoordeelt konde werden doenmaels hun verder na te volgen, en waerom men dan ook terughkeerde omme de opgeworpen pagger tot Soka voorts op te maeken, waermede men binnen weynigh daagen ten meerendele gedaen werk kreegh, als wanneer men goetvondt andermael de vyanden op Sipondy te gaen vernestelen, tot dien eynde na derwarts optreckende met vyff compagnien Europeanen, 2 Amboinesen, twee Mardyckers, 2 Balyers en Javanen, mitsgaders de Bougisen en den Javaanzen Pangiran Jajalalana met zyn wapendragers, komende alsoo, de rivier gepasseert zynde, voor een van haare werken, waeruyt zy op d'onse dapper vuur gaven, dogh eyndelyck 't selve verlatende en de vlucht nemende na een tweede pagger, daer se almede uytgedreven wierden en ten laesten ook uyt een derde, dogh niet sonder een hevigh geveght en sonder bloetstorting, als zynde aen onse zyde 5 luytenants, verscheyde andere officieren en soldaten (die haer alle onverbeterlyck hadden gedragen) gequest en soomede den alderbesten en valjansten Javaanzen Tommagon Jajalalane, waertegen de vyanden niet min als 70 à 80 dooden aghtergelaten hadden en onder deselve drie van qualiteyt, namentlyk Tsiarrangh Ondul,

Arou Siongh en Dain Maleuwa, met verlies van 4 vaendels etc., middelerwyle te beclagen wesende dat de Nederlandse militie doorgaens het werk most doen en boven andere gewaeght werden, doordien de Bougise hun soo maer tamelyck gedragen hadden, hebbende sigh al vrywat buyten 't heetste geveght gehouden, 't geen ook t'eenemaal d'oorsaek was geweest dat de vyanden niet omgingelt en totaliter geslagen waaren geworden, zynde tot leetwesen den moedigen Javaansen Tommagon Jajalalane, een van des Sousouhoenans valjanste officieren, aen zyn quetzure overleden, welckers doot in de begonne saeken geen kleene veraghteringe toebrenghen zoude, omdat al des Sousouhoenans volck naderhant verlopen was, ende hadden bezyden dien Pangiran Sacra Ningrat en den Tommagon Soura Nata hun niet ontsien, selfs, soo men meende, buyten kennisse van den Sousouhoenan, eenige sourouans na het leger uyt Sourabaya aff te senden omme de Javanen van Damak, Tegal, Caliwonge etc., meer als de helft van de dragers uytmaekende, thuys te roepen, sustinerende dat hetgene in 't leger te verrichten viel wel beschickt konde werden door den Tommagon Jajalalane voormelt, Maes Toemappel, gouverneur van Sourabaya, en het volck van Sidayoe, Grisse etc., 't welk dan een verdrietige en gansch onbehoorlycke saeke zynde, soo had men daervan den coopman Bastinck tot Sourabaya advys gegeven en gelast, hetselve den Sousouhoenan voor te houden, opdat men soude mogen weten hoedanigh sigh hierinne te gedragen, 't geen van sulcken operatie was geweest, dat die twee staetsluyden sigh selfs persoonlyck in het leger waaren comen verthoonen, hun ontschuldigende beyde geciteerde sourouans niet affgesonden te hebben en thoonende sigh gesint aenstonts weder na Sourabaya te willen keeren, omdat ze, gelyck ze selver seyden, sonder weten van den Sousouhoenan vandaer getrocken waaren, dat men soo niet hadde kunnen aennemen en daerom ook goetgevonden Sacra Ningrat alleen te laten vertrecken en Soura Nata in 't leger te houden om 't werk en de dragers etc. te helpen bevorderen en by te wonen;

de luytenant Willem van Buytegem was mede aen syn quetzure overleden, staende (¹), sooals men dughte, nogh door eenige andere officieren te werden gevolght, en indien men met de presente kleene Europische maght de vyanden nogh meermalen in dier voegen soude moeten soo scherp en heftigh aentasten, soo soude de Nederlandse militie geen kleen gevaer en affbreuk comen te lyden, als makende de vyanden hun werk om d'onse gedurigh pagger op pagger voor de neus te leggen, en dat op bynae ontoeganklycke plaetsen in morassen en diepe velden; de meeste en voornaemste onser Nederlandze officieren waaren in voorgeciteerde actien, waerin de vyanden hadden bethoont al seer wel met het schietgeweer te kunnen omgaen en goede soldaten te zyn, gequest geraekt, en had men daer aen de handt geen stoffe om weder andere te kunnen maeken, en sagh men ook geen kans de Javanen in de landstrecken daeromher tot sigh te trecken, omdat de Bougisen door het dagelyx roven, brandstichten en 't schenden van vrouwen de luyden soo affkeerigh maekten dat ze van haer niet wilde hooren spreken, en

(¹) Het HS.: en staende.

wist men geen raet om die verfoeylycke insolentien te beletten, als zynde daertoe meer genegen dan om de vyanden te bevegten, waervoor se niet weynigh bevreest schenen en voornamentlyck voor het schietgeweer, geen couragie hebbende om een pagger te helpen bestormen, 'tgeen d'Heer Mayoer vermeynde wel te sullen beteren, indien haaren Conink Radia Palacca haer in eygener persoon commandeerde ⁽¹⁾ en daerby quame, uyt alle hetwelcke men dan gelooffde seer lightelyck by Haer Ed^e soude kunnen werden begrepen, dat men niet notabels op de vyanden soude kunnen ondernemen sonder daertoe alvorens met een nader kragtige hulp van Batavia te wesen voorsien, en was het behalven dat ook niet mogelyck Cappar te kunnen naderen voor het aenstaende drooge seizoen, dewyl het groote moras, daervoor leggende, nogh geheel onder water stondt, dogh om eghter sooveel te doen als eenighzints tot afbreuck der vyanden moghte dienen, soo had men ten hooghsten nodigh geoordeelt de rivier van Sedekary te water te besetten en te lande een pagger op te werpen om de vyanden den toevoer aff te snyden en te beletten, zynde d'Heer Mayoer Poleman en raet middelerwyle van eenparigh advys, dat de Maccassaren niet voornemens waaren het landt van Java te ruymen sonder geweldelyck vandaer gedreven te werden, tot hetwelcke dan, als bereyts zy geseght, een goede maght van Batavia wierde verwacht en vanwaer d'Heer Mayoer voormelt ook zyn E^e. vervanger tegemoetsiende was.

Volgt den korten inhoud van de missive, door den coopman Willem Bastinck mitsgaders den raet uyt Sourabaya aen Haer Ed^e geschreven:

den gesant van den priesterlycken Panombahan Maes Giry, na 't eylandt Madura afgesonden zynde met een missive, vanwegen den Sousouhoenan aen Aria Singapadoe geschreven, was weder terughgekomen, relaterende dat hy den brieff aen gemelte Aria Singapadoe had overhandight, maer dat hy hem deselve ongeopent hadde wedergegeven, eenlyck met byvoeginge dat hy niet konde resolveren aen de zyde van den Sousouhoenang over te komen, sonder meer; wat hier nu van de waarheyt was, kon men niet wel weten, maer sustineerde voor het naeste dat het rapport van desen sourouan wel buyten de waarheyt konde zyn, als gemeent werdende, indien hy by Aria Singapadoe was geweest, dat denselven de brieff ten minste geopent en gelesen soude hebben;

den burger Warnerus Nys, van Baly op Sourabaya overgecomen wesende, had weten te relateren dat den rebel Troena Jaja by Goustin Panja eenige gesanten met een geschenk hadde gesonden met versoeck, indien hy het op Java's Oostcust te quaet mochte krygen, dat hy hem geliefde toe te staen alsdan op Baly zyn retraict te mogen nemen, waerop deselve gesanten in antwoord hadden gekregen, dat het by hun vooralsnogh niet gestelt was om haer daerop een finael bescheyt te geven, omdat hy zelfs oorlogh voerde, en waarmede zy weder vertrocken waaren;

aght Madureze vaertuygen beladen met provisien, de rivier van Gombongh binnengeloopen, waaren d'onse vol en soet sonder slagh off stoot in handen gevallen;

(¹) Er staat: *commanderende*.

het jaghje de Javaanze Bode, dat men van Sourabaya met een soutladinge na Amboina en Banda afgesonden hadde, was mits leckte weder terughgekeert, sulx men had moeten resolveren het sout in de chaloup Orangie te doen overscheepen en deselve eenlyck na Amboina voort te laten gaen, als te laet geoordeelt werdende om de reyse na Banda te kunnen doen;

na 't optrecken van d'Heer Mayoor Poleman waaren tot bewaringe van Sourabaya gelaten 148 koppen, daeronder maer 56 Europese militairen en voorts de rest inlanders etc., bezyden hetwelcke nogh in het hospitaal laagen 31 siecke personen, soo zeevarende als militairen, en waerenboven dan nogh uyt het leger tot Soka alreets ook afgesonden waaren 38 gequesten, namentlyck 20 Europeanen en 18 inlanders, en onder deselve al vry eenige sonder hope van genesinge;

het doode lyck van den dapperen Tommagon Jaja Lalane, op Sourabaya gebracht, was aldaer op de Javaanze wyse seer statieus ter aerde bestelt, en had den Sousouhoenangh over deselve een groote rouwe bedreven;

zedert den optoght van d'Heer Mayoor Christiaen Poleman was ook van Grisse en daeromher seer sterke gerucht, dat op Sotia een menichte Maduresen en Bantammers vaerdigh lagen om na de zyde van Sourabaya over te komen en vooreerst Grisse aff te loopen, op welcke tydinge dan den Sousouhoenangh versoght hebbende dat men tot versterkinge een scheepje derwarts gelieffde te senden, soo had men met licentie van de heer Poleman de hoeker de Goutvinck met alle de militie van voor Garouda opontboden om daerna toe te schicken, gelyck albereyts het jaght den Bataviasen Coopman, ondertusschen op Sourabaya aengekomen, vooraff ook gedaen was, zynde mede nogh met 26 vaertuygen van Sourabaya affgeseylt Damangh Sidayoe, om tusschen Sidayoe, Toeban en Grisse op de geruchte overkomste der Maduresen te kruysen en soo ook Pangiran Sacra Ningrat na Sidicary met 14 vaertuygen, om met onse macht op Soka te conjungeren;

de jonghste tydinge die men van den rebel Troena Jaja hadde, was geweest door seker Maleyer, in Malangh van Grompol gevanklyck opgevoert en nu onlanghs ontsnapt en wedergecomen, relaterende dat de saeken van hem Troena Jaja ongemeen slecht stonden, soo door hongersnoot als gebreck van vele andere dingen, en waerom hy ook uyt Malam met maer ongevaer 300 koppen een dagh reysens hoogerop vertrocken en in 'tgeberghte Rarata geretireert was, hebbende op Malam aen siekten en gebreck ruym 400 Maduresen begraven;

van 't eyland Madure was bericht, dat de inwoonders wel genegen waaren sigh den Sousouhoenangh te onderwerpen, maer dat Aria Singapadoc en Damangh Siwantacka de klem der regeringe sodanigh in handen hadden dat sigh niemand van de mindere regenten durffden openbaaren, en wyders dat gemelte eyland nogh dagelyx seer sterk bevaren wiert van Maleyers en Bantammers en selfs ook van Chinesen, tot Batavia thuyshoorende;

de negotie was voor tegenwoordigh op Sourabaya seer slecht en voornamentlyck den verkoop van amphioen door den grooten aenbreng der particuliere soo van Batavia, Japara als anders, kunnende Comp^e goetje in desen tyt naulyx 350 off ten uyttersten 400 rd^e het p^l. haalen, en dan most deselve nogh heel deugtsaem zyn;

volgens het mondelingh bericht van seker Javaen, tot Pannaragan thuys-hoorende, waaren die van Camagattan, Caduwan, Madion, Calangbret, Rawa en Panaragan weder aen de zyde des Sousouhoenans overgekomen, sigh versamelt hebbende tot Panaragan voormelt om aldaer die van Cartasana, door dewelcke zy dagelyx met oorlogh wierden gedreyghd, aff te waghten, en stondt het voorts op Djepan mede nogh alles wel, dogh wist men niet wat men van dese goede tydinge gelooven soude, omdat de Javanen doorgaens seer ongeluckigh in 't waerseghen bevonden wierden.

Volgt de korten inhoud van de missive van den opperkoopman Bartelsz en raet uyt Japara voormelt:

desen wiert Haer Ed. toegesonden met den burger Raphael Speelman met een briefje van d'Heer Mayor Poleman uyt Soka en een ander van den coopman Willem Bastinck uyt Sourabaya;

op Damack, Samarangh en Japara stond het alles wel, zynde die landstreken t'eenemaal van vyanden ontledight en het gesay ongemeen schoon;

op den 3^e Juny was van Batavia voor Japara verschenen het jaght den Bataviazen Coopman met de daerin geladen goederen, die maer tamelyck wel uytgelevert waaren, want de residenten op Samarangh op 2 packen moerissen eenige stucken tekort hadden bevonden, en soomede waren tot Japara in twee diergelycke packen 30 stux moerissen te weynigh uytgelevert, zynde van buyten seer wel geconditioneert dogh van binnen de touwen los ende het packdoek in stucken gesneden, sulx men niet anders konde praesumeren ofte dese dieverye was aen scheepsboort ofte binnen de champans geschiet; middelerwyle sou men het abuys van de twee packen sarassas, door gemelte Bataviaze Coopman in plaets van 2 packen blauwe boelings overgebracht, redresseren;

oock was op den 17^e desselven maents aldaer mede van Batavia verschenen 't jaght Henricus, 't welk men sonder yets daeruyt te lighten twee daagen daeraen na Sourabaya voortgesonden hadde;

d'E. capiteyn Sloot had aghtervolgens Haer Ed. intentie en ordre de Javaanze veltheeren in ernstige termes aengeseght, dat ze voortaan haer toebetrouwde posten beter bewaren mosten als se tot nogh hadden gedaen, off dat Haer Ed^e. anderzints genootsaekt soude werlen de handen van haer aff te trecken, op hetwelk zy dan seer goede beterschap hadden beloofd, dogh wat daervan vallen soude most den tyt bevolen blyven, middelerwyle dat men niet nalaten soude voor de conservatie van het Samarangse district sooveel sorge te dragen als eenighzints mogelyck soude wesen;

d'E. Bartelsz had 2 verscheyde toghten na Damak gedaen om Comp^s houtprocure te bevorderen, maer ydermaal van weynigh vrucht geweest, omdat de houtkappers gedurigh door het wyff en volck van den Tommagon Soura Nata in de houtkapperye waaren verhindert, dogh had men nu op de aenradinge van een der hooftiden van de houtkappers, die d'E. Comp^e. genegen was, den Tommagon Lamongan, toenmaels

tot Samarangh zynde, dierwegen aengesproken, die dan ook aengenomen hadde d'E. Comp^e. binnen den tyt van een maent te sullen leveren 300 swalpen nevens een goede quantiteyt bequame ankerstocken etc., 't welk soo uytvallende, soude het een seer goede saeke wesen, want deselve op Damacq stonden geleverd te werden, alwaer de houtwerken wel sesmael beter als tot Rambangh, waer den ontfangh tot nogh toe ten meerendeele was geschiet, afgebraght konde werden;

het geëiteerde wyff van Tommagon Soura Nata had men het sout, met den Hasenbergh versonden, voldaan tot een somma van 170 rd^s.; minder was het niet aff te maken geweest;

op Sammarangh had d'E. Bartelsz in Comp^e logie gevonden vier cassen en twee packen met amphioen, door zeker Fransman in Engelze dienst, van der Steen genaemt, met vier vaertuygen, onder een Engelze passe van Bantam overgekomen, aldaer gebraght, hebbende den resident Evan Jonas, daernaev gevraeght zynde, tot zyn verschoninge niet anders weten in te brengen als dat hy die in bewaringe hadde genomen om daervan den verkoop te verhinderen, dewelcke men dan wel scherpelyck Haer Ed. ordre hadde voorgehouden en soomede den gouverneur Alad Alad, die de schult daervan op den resident schooff en die weder op den gouverneur, soodat het niet als te seker scheen dat den wagen aldaer niet recht hadde gegaen; de geëiteerde amphioen had men gemelte van der Steen wedergegeven en deselve vandaer doen vertrecken, ondertusschen seer nodigh geoordeelt werdende dat aldaer in plaetse van den overleden sabandhaer Saatchie weder een Chinees van beproeffde trouwe en bequaemheyt tot sabandhaer wierde gestelt, tot hetwelke men oordeelde dat Oey (¹) Soeko wel het beste dienen zoude;

de gesequestreerde goederen had men aen Intche Itam volcomen gerestitueert en sou men de boedels van de 2 overleden Chinesen na Batavia aen boedelmeesteren overmaeken;

op Japara was men gaerne met eenige goede pennisten gerieft;

het Chineze quartier was tot Japara ten meerendeele afgebrant, oorspronck genomen hebbende uyt het huys van Keey Laxamana;

den coopman Jan de Harde was besigh om rekeningh van zyn vorige Sourabayze administratie te doen en, gedaen werk gekregen hebbende, sou men daervan extract na Sourabaya senden;

tot Rembangh was jegenwoordigh weynigh off geen sout nogh hout te becomen;

van Wattas had men advys dat aldaer tusschen de Sousouhoenangs Javaanze veltheeren de beste eenigheyt niet en was, veroorsaekt door eenige veranderinge, door des Sousouhoenans afgesondene in de bestieringe en regeringe dier landen bestelt, die waerlyk in de saeken des Sousouhoenans geen goet toebrengen konden en waerom men ook voornemens was, daervan na Sourabaya aen d'Heer Mayoer kennisse te geven, opdat het in toekomende voorgekomen moghte werden, en soude men middelerwyle die oneenigheyt sooveel traghten te beslissen en wegh te nemen als doenlyck soude wesen.

(¹) Er staat: *oey*.

6 d^r. Des avonds vertrecken vanhier drie inlandze vaertuygen onder een sergeant en ses Nederlandze militairen naer Craoangh off Tanjonghpoura, eenlyck om de veltschanse aldaer behoorlyck van provisien te voorsien, bestaende in:

- 50 w Hollandze boter;
- 8 halve leggers arack;
- 8 vaten speck;
- 4 vaaten vlees;
- 2 halffamen clappusoly;
- 1 aem touackazyn;
- 1 halff last zout;

$\frac{1}{2}$ last cadjanghai, en voorts eenige gereetschappen en ⁽¹⁾ munitien van oorloge, gelyck breeder by het briefcken, dat tot geleyde aen den luytenant Hendrick van den Eeden is medegegaen, kan werden gesien, tot geen anderen eynde hebbende gedient.

7 d^r. 's Morgens verschynt alhier van Macassar direct met eygen vaertuygh den burger Gabriel Nacken, wetende te relateren dat van Macassar over Sourabaya na Batavia vertrocken was de fluyt Buuren met 53 verlostte Nederlandze militairen, om eens op Sourabaya voormelt aen landt geset te werden en voor eenigen tyt de oorloghsactien te helpen bywoonen.

Des avonds vertreckt uyt dese rhee de fluyt Sparrendam over Malacca na Siam, medenemende twee brieven, d'eerste aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorisz Pitz mitsgaders den raet tot Malacca en d'andere aen den oppercoopman Aernout Faa, opperhoofd, mitsgaders den raet in Siam geschreven, beyde met hare bylaagen en van alsulcken inhoudt als by het uytgaende briefboek onder den dagh van heden in 't breede zy te sien, geciteerde fluyt vanhier medegevoert hebbende:

voor Siam:

14441 Spaense realen;

502 realen swaerte in divers ongemunt silver;

9050 stux ryx- en cruysdaelders, tesamen monterende / 65050:14:11,

en voor Malacca's ommeslagh:

4000 Mexicaenze realen;

15 packen diverse cleeden;

50 vaten vlees;

30 vaten Hollands speck;

30 vaten Bengaels speck;

12 leggers Spaanze wyn en zeck, voorts eenige andere provisien, munitien van oorloge, equipagiegoederen, houtwerken,

gereetschappen etc., tesamen bedragende..... / 40085: 5: 5;

sulx bedraeght het affgeschepte in gemelte bodem tesaamen / 105136: —: —.

(¹) Dit en ontbreekt in het H.S.

Aengesien den capiteyn der Amboinesen Joncker Manipa met zyn compagnie na Java's Oostcust staet te vertrecken, soo is goetgevonden, dewyle d'Amboinesen omtrent d'E. Comp^e al van outs van wat meerder waerde en merite schynen te wesen als de andere inlander, derhalven de soldaten van zyn compagnie op zyn ernstige instantie toe te leggen een besoldinge van yder 4, mitsgaders de luytenant 16 en de vaendrigh 12 rd^e ter maant, hoeveel dan ook maendelyx sal werden toegevoeght aen Patibeke, jegenwoordigh mede tot vaendrigh en als hooft over de nogh hier blyvende Amboinesen zynde gestelt.

Wyders is ook dienstigh geaght, den regent Wiera Soeta, op 23^e der afgeweken maent Juny met d'E. capiteyn Hartzink van Tanjonghpoura hier aengekomen en die nu weder met d'andere regenten binnen weynigh daagen nae huys staet te keeren, te honnoreren met de eernaem van Tommagon Natta Jouda en denselve als opperregent te stellen in plaetse van zyn vermoorden vader Singa Perwangsa, als gemeent werdende dat hetselve tot vermeerderingh van zyn gesagh omtrent dat volck en tot te meerder verbintenisse en trouwe van zyn perzoon omtrent d'E. Comp^e sal comen te gedyen.

Door de Heer Ordinary Raedt Balthasar Bort in vergaderingh gebracht wesende de notulen om daarop te doen de rescriptie na Malacca, soo is op 't een en 't ander alsulx geresolveert als by het resolutieboek onder dato deser in 't breede sy te sien en ook in 't uytgaende briefboek en 't verbael te vinden zal zyn.

8 d^e. Nademiddagh wert alhier per Javdans vaertuygh een klein briefcken aengebracht, door d'opperhooffden van de fluyt Opmeer dato 4^e deses uyt de Straet Sunda aen Haer Ed. geschreven, eenlyk tot bekendmakinge van haer behouden arrivement uyt Souratta.

Desen avond Zyn Ed^e. extraordinaire vergaderingh hebbende doen beleggen om een eynde te maeken van de deliberation over 's Comp^e handel en verderen toedricht der saeken in het ryck van China in de stadt Hockzien, soo is dierwegen alsulx besloten en gearresteert als by het resolutieboek in 't breede kan werden nagelesen.

9 d^e. Des namiddaghs wert door den capiteyn der Bataviase Javanen Sitra Wangsa, seer sieklyck zynde, hebbende zyn macker Wissa Praya onderweegh begraven, met inlants vaertuygh hier van Java's Oostcust een klein briefcken aengebracht, door den coopman Willem Bastinck mitsgaders den raet in dato 27^e Juny uyt Sourabaya aen Haer Ed. alhier geschreven, ten principale dienende tot geleyde van de twee Bataviase Javaanze capitainen voormelt en eenige van haer volck, die mits indispositie gelicentieert waaren na huys na Batavia te vertrecken, synde middelerwyle voor Sourabaya verschenen het jaght Henricus, onderweeghs in de Straet van Madure gerenconteert hebbende 13 groote Bougize vaertuygen, van Macassar gekomen.

Des avonds gewert ons per burgervaertuygh een missive, op den 6^e deser door de residenten uyt Tegal aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

eyndelyck waaren de gerughten van de overkomste der Bantamze vyanden na Brebes waer geworden, hebbende op haer aenkomste die van Brebes t'eenemael

verdreven en de negorye in kolen geleght, zynde de hoofden eenen Tommagon Soura Nata, Tommagon Adiwinata, beyde van Bantam, ende eenen Radin Soeta Jaja van Gabbangh, die dat werkje eghter soodra niet soude hebben konnen verrichten, indien de Brebesse Javanen maer standgehouden en behoorlycke tegenweer geboden hadden, zynde het den gouverneur Marta Laya voor jegenwoordigh soo seer niet als wel den gemeenen man te wyten, die aenstonts op het naderen der vyanden en 'tsien van eenige musquetschoten deurgegaen waaren, haare regenten alleen gelaten ende de geheele negorye aen de vyanden ten besten gegeven hadden, die dan oock t'eenemael was verdestrueert uytgenomen de pagger, die, van aerde opgeworpen, in wesen gebleven was, de voorschreven vyanden aenstonts na het affloopen van dese plaetse haer retraict weder na Cheribon genomen hebbende, vanwaer zy volgens de geruchten binnen weynigh daagen met een nieuwe maght weder stonden te komen om selfs over Brebes tot Tegal in te dringen, 't geen d'onse vermeynden haer wel te sullen verhinderen, hebbende nu den gouverneur Martalaya en zyne Javanen Brebes weder in 't besit genomen onder beloften niet weder de vlucht te nemen maer de pagger tot de laeste man toe in te sullen houden, en waerlyk, soo Haer Ed. d'onse op Tegal met nogh maer 30 militairen geliefde te versterken, met licentie om die van Brebes etc. te mogen adsisteren, soo had den vendrigh Arnold Grevink moet om die schelmze stroopers het wederkomen wel te doen vergeten, als wanneer niet getwyffelt wiert off souden de Javanen mede wel stand comen te houden; alle de advenuen, van Brebes na Tegal streckende, had men middelerwyle toegekapt, affgesneen en met Javaenze wagten voorsien, hebbende seker Javaen, van Cheribon gecomen, gerelateert dat den jongen Sultban van Bantam voornemens was selfs tot Seribon te comen en vandaer met een kloeke magt op te trecken om alle het land van Cheribon aff tot Samarangh toe onder zyn gewelt te brengen, als zynde, soo hy voorgaff, van outs zyn besit en erff geweest etc., welkers waerheyt egter niet veel van te seggen zy.

11 d^e. Des morgens vertrecken de twee vaertuygen van den Padangzen Panglima Radia, eenigen tyt verleden van Sumatra's Westcust alhier gekomen om party behoefstigheden en snuysteringen tot haer eygen gebruyck in te koopen, weder na huys, medenemende yder een briefje van eenen inhoud, door Haer Ed. aen d'Heer Commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raet tot Paddangh geschreven, zynde onder den dagh van heden in het uytgaende briefboek te vinden.

Den borger Willem Murray, op den 21^e April laestleden mits het overtreden van de pascedul, hem na 't eyland Borneo ten handel verleent, met het jaghje den Tyger van Bantam opgebracht, zedert eenigen tyt in detentie gehouden en naderhant by provisie onder borghtoght weder gelargeert, alsnu in Raade van India versoeck hebbende gedaen een toghje heen en weder na Bantam te mogen doen om zyn aldaer uytstaende schulden in te manen, soo is hem sulx geaccordeert, mits hy sigh ten eersten weder na herwärts sal hebben te transporteren.

Heden ook in vergaderingh verthoont wesende een smeekschrift van alle de Nederlanders, in het quartier in de kettingh gaende, om uyt haer banden verlost en in de oorlogstrain op Java's Oostcust gebruyckt te mogen werden, soo is

goetgevonden, dewyl men aldaer volk van nooden heeft, te doen ontslaen een getal van aght persoonen dat geen publycke schelmen noch dieven zyn, om als soldaten met 9 gulden ter maent na opgenoemde oorloghstrain versonden te werden, namentlyk:

Claes de Jongh van Hamburgh;
 Bartholomeus Michielsz van Malacca;
 Boudewyn Hendricks van Haerlem;
 David Claese van Enckhuysen;
 Pieter van den Brouck van Antwerpen;
 Adam Staets van Boekholt;
 Jan Waldeck van Erkersloo en
 Jan Dirxe van Nimwegen.

d'Heer Directeur Generael Cornelis Speelman de vergaderinge voordragende, hoedat zyn E. op eergisteren met den Coninck Palacca in 't lange en breede hadde geconferceert ten belange van 't landt van Macassar en Celebes en ook wegens eenige oneffenheden, tusschen gemelte Syn Hoogheyt en sommige vrye Bougize en Maccassarze Coningen openstaende en waeromtrent gedaghte heere Speelman hadde getraght, voor sooverre als de billickheyt en Comp^s intrest quam mede te brengen, Zyn Hoogheyt na vermogen genoeg te geven, soo is alsnu dienstigh geaght, de verdere saeken tot de te doene beschryvinge na Macassar gereserveert te houden, latende den jegenwoordigh alhier zynde Crain Linques nogh vooreerst te deser plaetze continueren en soomede Dain Maleuwa, om per naeste occagie om verscheyde redenen weder na Maccassar te keeren, gemerct dat best en sonder eenigen aenstoot sal geschieden kunnen etc.

12 d^r. Des middaghs wert alhier per Javaans vaertuygh een klein briefje aengebraght, door den resident Caaff op gisteren aen den licentmeester Ocker Ockersz geschreven, niet behelsende nodigh in desen te noteren, als alleen dienende tot bekendmakinge dat Opmeer albereyts Bantam gepasseert en na Batavia voortgeseylt was.

Des namiddaghs senden Haer Ed. per Javaans vaertuygh weder na Bantam een klein briefje aen voorgemelte onsen resident Willem Caaff, in substantie behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

dat Haer Ed^e op het jonghste schryven, in dato 6^e der voorleden maent Juny na Bantam affgegaen, tot nogh geen antwoord erlanght, maer uyt een briefje, aen den sabandaer Ockersz geschreven, verstaen hebben dat gemelte resident al over 26 daagen besigh zoude zyn geweest om na Batavia te schryven, 't welk soo synde, soo vermeynen Haer Ed^e dat het al een ongemeene grooten brief sal moeten zyn, 't welk eghter geerne anders zoude werden gesien, namentlyck dat, gelyck hem meermalen zy geordonneert, sonder uytstel alle voorvallen van maer eenigh belangh dagelyx overgeschreven wierden sonder soo lange te tarderen en sooveel werk op malkanderen te hoopen dat daerna aen 't selve bynae geen deuren komen waare, gaende middelerwyle hiernevens een wissel groot 600 rd^s, die op Bantam door den Engelen agent Robert Parker sal moeten werden voldaan voor

gelycke somma, door den commissaris Jan van Leene op Jamby getelt aen meester Johan Waaren, resident wegens de Engelsz aldaer.

Des avonds comt te deser rheede uyt Souratta te verschynen de fluyt Opmeer, medebrengende twee brieven, d'eerste van den Heere Directeur Daniel Parvé in dato 28e April particulier met eenige hylaaghjens wegens zyn E. commissie nopende de visite van de Souratze directie, ende den anderen door denselven ende den raet in dato 9e May aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, de laeste van alsulcken inhoud als by het aenkomende briefboek onder dat quartier in 't breede zy te sien, sullende de particuliere apart gecopieert en met de daertospecterende documenten onder een nomber op het generael register na 't patria gesonden werden, hebbende geciteerde Opmeer syn inladinge, uyt Souratta medegebragt, bestaen in 222 lasten tarwe, tesamen kostende / 18261:14:10.

Nademiddagh extraordinaire vergaderingh zynde beleght, is goetgevonden en dienstigh geaght, vooraff met het schip Oostenburgh, gereetleggende om over Nagapatnam na Paliacatta te vertrecken, alsulx d'Heer Gouverneur Jaques Caulier en raet ten belange van Comp^s commertie derwartsover aen te schryven als by het resolutieboek in 't breede zy te sien.

Wyders ook gesproken zynde van de saeken op Java's Oostcust, soo is goetgevonden den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier, tot Japara als gesaghebber residerende, in gagie te verhoogen tot op 80 gulden ter maendt en nogh verscheyde andere pennisten en militaire officieren abzoluyt in haare provisionele chargies te bevestigen, soodanigh als in 't breede by het resolutieboek uytgedrukt staet.

13 d^e. Heden zynde den vastgestelden dagh omme Zyn Hoogheyt Palacca, desselfs gemalinne mitsgaders de verdere Bougize Coningen, Coninxkinderen en grooten het afscheytmael te geven, soo werden deselve omtrent de clocke thien uyren door d'E. Joan van Hoorn, secretaris van Haer Ed^e, d'E. sabandar Ocker Ockersz, d'E. Commandeur Jacobus Couper, d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse benevens den capiteyn der Maleyers, ende de Coninginnen Dain Tallille en Marana bezyden het ander vrouwgetimmer door de juffers Boogaerd, van Hoorn en Ockersz met vyff carossen en eenige paerden uyt haer logiement gehaelt en onder een geleyde van 24 militairen, waarvan er 12 voor en 12 aghter de carosse van Zyn Hoogheyt Palacca gingen, buyten de stadt om eerst in Zyn Ed^e. thuyt en plaisante huys beoosten 't casteel, om deselve eens te besichtigen, en daernae binnen 't casteel gebragt, gaende door de compagnie militairen deses casteels, na gewoonte in volle wapenrustinge gerangieert, de puye op tot in de groote voorsael, alwaer Zyn Hoogheyt door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael ende de vrouwen door mevrouw generaels seer vrundelyk verwellekomt en na binnen geconduiseert wierden benevens ook de prince Rotterdam, broeder des Coninx van Ternaten, ende de gesanten des Sousouhoenans Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, op den 19^e April van Java's Oostcust hier aengekomen, capiteyn Joncker ende voorts de verdere officieren, soo militairen als zeevarende, alsnu mede na Java's Oostcust staende te vertrecken, dewelcke dan in geselschap van de Heeren Raaden van India

en eenige andere gequalificeerde en voorname juffers omtrent de clocke 12 uyren binnen de groote vergaderzael geleyt en seer hofflyck onthaelt en getracteert wierden, in gelycker voegen als hiervooren onder den 28^e February laestleden omstandigh zy genoteert, werdende Zyn Hoogheyt Palacca ende de verdere stoet verheught en vol vernoeginge in den avondstont weder door den sabandhaer Ockersz etc. na zyn logiement geconduseert, ende waarmede dan dese vrolyckheyt en minnelyke byeenkomste een eynde quam te nemen.

Des avonds vertreckt uyt dese rhee de over Palembang na Jamby tot affhael van peper het schip den Eendraght, medenemende twee brieven, d'eerste door Haer Ed^e. aen den commissaris Jan van Leene ende den raet tot Palembang ende d'andere aen den coopman Joannes van Heden en raet tot Jamby geschreven, van alsulcken inhout als in 't breede by het uytgaende briefboek zy te sien; gemelte bodem wyders medegenomen hebbende eenlyck voor Jamby eenige provisien etc., tesaamen bedragende / 1148:4:9.

Oock vertreckt desen avondt het schip Oostenburgh over Nagapatnam na Cormandel met twee brieven, d'eerste aen den commandant Pieter Vorwer mitsgaders den raet tot Nagapatnam en d'andere aen d'Heer Gouverneur Jaques Caulier mitsgaders den raet tot Paliacatta geschreven, beyde alsulx dicterende als by het uytgaende briefboek kan werden nagelesen, en bestaet hetgene door gemelte bodem vanhier zy medegenomen voor Cormandel als eenige speceryen etc., apart tot den handel op Nagapatnam, in 't volgende:

9548 R foelye;

6040 R gariophilnagelen;

200000 R peper;

590400 R staelfcoper;

20005 R zandelhout;

7343 R quicksilver;

8150 R fermilioen;

5985 R cardamom;

50100 R diverse benjoin, tesaamen met den anderen kostende / 271492:9:14.

14 d^e. In den avondstont comt alhier uyt het lieve vaderlandt over Caeb de Bonne Esperance, 't eyland Mauritius, Madagascar en Sumatra's Westcust te verschynen het jaght d'Elisabeth, medebrengeende drie brieven, d'eerste door d'E. Hendrick Crudop mitsgaders den raet al in dato 14^e November des voorleden jaers, de tweede door Isaacus Johannes Lamotius van Mauritius 3^e January ende de derde door d'Heer Commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raet in dato 28 Juny uyt Paddangh, benevens een appendix, door den coopman Abraham Opdam in dato 5^e July deser jaers uyt het eylandje Poelo Chinco aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, yder van sulcken inhout als onder vooraengetoge quartieren in 't breede zy te sien, zynde de Caepze missive een dubbelde, waervan de copye op den 6^e January laestleden per het schip de Burgh van Leyden al zy ontfangen, gelyck aldaer kan werden gesien, en is die van Mauritius niets in sigh bevattende waervan in desen aentekeninge behoeft te werden gedaen, dicterende die van Sumatra's

Westcüst dat de burgerlycke oorlogen tusschen Radia d'Ilheer en zyn aenhangh ende die van Oulou nogh niet verdwenen waaren, hebbende gemelte d'Ilheer een goet gedeelte bontgenoten, die met haare smalle coopmanschapjens na Baros affquamen, onvoorsiens laten overvallen, eenige derselve dootgeslagen, andere gevangen genomen en alle de goederen gerooft, sulx Radia d'Oulou, sigh op de Battaze, die hem hulpe hadde beloofd, niet durvende verlaten noghte hem ook niet seker vindende in zyn eygen negorye, soo had hy versoght sigh omtrent Comp^s paggertie terneder te mogen setten, 'tgeen men hem by provisie dogh buyten 't bereyck van 't canon hadde toegestaen, voornemens zynde de saeken op haer beloop te laten totdat men wat meer maght en vermogen soude becomen, temeer ook Comp^s openbaare vyanden, de Cottatengers, d'Oulaccanders en de 12 benedenlandze cotas mitsgaders ook de geveysde Pauwers het oogh op de Barohese uytslaghen schenen te houden, en behalven dat kon men sigh niet ten vollen geruststellen op aengetogen Radia d'Oulou, namentlyck off zyn handelingen al oprecht waaren en off dese zyn versoghte bywoninghe omtrent de pagger niet ten principale was aengeleght om d'onse t'eenigen tyt te verschalcken en met behulp van d'Ilheer een quaden treck te helpen spelen, dese becommeringe nogh te meer versterckt werdende door het gerucht, een wyle gelopen hebbende, te weten dat er ongevaer 8 à 10 ⁽¹⁾ Battas tot zyn adsistentie in 't affkomen waaren en dat den meergeciteerde d'Ilheer, die altyt voor een laff en vreesachtigh mensch gereputeert is geweest, d'afkomste van sulcken ontsaghlycken maght met goede oogen aensagh sonder sigh dierwegen in 't minste te ontsetten, 't welck d'onse dan ook hadde opgeweekt tegen alle listen en laagen te waeken en gedurigh wel op hoede te zyn.

Hebbende bovengeciteerde jaght d'Elisabet middelerwyle alhier aengebracht, eenlyck uyt hetgeene soo uyt het vaderland als van Caeb de Bonne Esperance tot den Madagascarzen slavenhandel was genomen, overgeschoten:

2825 realen van aghten en voorts eenige kleenigheden, tesaamen met den anderen belopende een somma van f 8507 : 2 : 3.

Van welke Madagascarze voyagie wy hier nogh sullen byvoegen dat dit bodempje, in .. ⁽²⁾ December 1677 uyt het vaderlandt geschickt, doenmaels eerst na 't eyland Ferdinando Noironha wiert geordonneert om aldaer de retourvloot van den jare 1677 in 't begin des voorleden jaars te ontmoeten en van diverse provisien te versorgen, dogh deselve vloote 't selve eyland niet aengedaen en eenlyck de 2 Ceylonze retourschepen Couwerpe en Velsen daer geweest zynde, soo is gemelte jacht op 2^e Juny 1678 van dat eyland na de Caeb voortgeseylt en vandaer op 18^e October 1678 navolgens d'intentie der Heeren Meesters na 't eyland Madagascar voortgeschickt tot inkoop van goede party slaven tot de goutmyne op Sumatra's Westcüst, en waarmede het, nadat ze alvorens 't eyland Mauritius empassant hadden moeten aendoen, ook in de bhay van Magalage soo wel was geslaaght dat s'er een number van 114 stux soo mans als vrouwen hebben ingekocht gehadt, dogh door toeval van sterfte niet meer als 65 levendigh tot Padangh op Sumatra's Westcüst

⁽¹⁾ Waarschijnlijk zal hier in het HS. het afkortingsteeken voor *duizend* zijn overgeslagen,

⁽²⁾ Het HS. laat den datum open,

overgebracht, dat beklaghyk zy en waerlyck al goetkoop dierkoop slaven geeft, hoewel dien aert tot de onderaertze werken der myne getuygt werden dienstigh en bequaem boven andere te wesen.

Op heden nademiddagh den Coninck Palacca binnen en met de verdere Boneze grooten voor Zyn Ed^e. verschenen wesende, soo is de ordinaire vergaderinge opgeschort en zyn doen des avonds door d'Ed. Heere Directeur Generael verthoont vier stux originele obligatien, dese naemiddagh ten zynen huysse gepasseert ter presentie van den secretaris, oppercoopluyden en cassier deses casteels, voor den notaris Jan Keyzers gepasseert soo door de Coningh Palacca als drie andere vrye Bougyze Maccassaarze Coningen met namen Radia Layou, Radia Tanete en Radia Boelecombo, tesaamen monterende een somma van 16000 ryxdaelders, namentlycq:

de schult van Palacca.....	rd ^e 13200,
Layou.....	• 800,
Tanete.....	• 1000 en
Boelecombo.....	• 1000,

om door deselve op het landt van Macassar oftewel te deser plaetze off elders na desen weder betaelt en voldaan te werden, gelyck breeder by het resolutieboek is te sien, ende is boven dese leninge wyders goetgevonden de principale hoofden der Bougyze bontgenoten benevens den Coninck Palacca item capiteyn Joncker etc., om haer des te meer aen te moedigen en tot d'E. Compagnie genegen te maeken, op morgen, sullende zyn den dagh van haer vertreck, te beschencken met eenige moye eervaendelen en geweeren etc., als hebbende Zyn Hoogheyt Palacca verklaert tot zyn vertreck volcomen gereet en vaerdigh te zyn, onder betuyginge van zyn ernstigh voornemen om de saeken op Java's Oostcust met alle vermogen benevens d'Heer Mayoor Poleman ende Zyn Hoogheyt den Sousouhoenan tot een goet eynde te helpen brengen en anders niet levendigh van dat eyland te sullen vertrecken, waertoe Godt de Heere Zynen heyligen zegen gelieve te verleen tot ruste en tranquilliteyt van de beroerde lande en welvaaren van de langh gefoolde inwoonders mitsgaders de Generale Comp^e, d'oosterze provintien en dese arme stadt en gemeente, amen.

15 d^e. Dese voormiddagh wert Zyn Hoogheyt den Conink Palacca en zyn Coninginnen Dain Talille en Marana als verdere staetjuffers mitsgaders d'andere Bougyze Coningen, Prinçen en bontgenoten door d'E. Joan van Hoorn, secretaris van Haer Ed^e, den sabandhaer Ocker Ockersz, d'E. Commandeur Jacob Couper, d'E. capitains Abram Daniel van Renesse en François Tack benevens de juffers Bogaerd, Ockersz en van Hoorn met ses carossen en 12 paerden, verzelt met 24 militairen onder een sergeant, uyt haer logiementen gehaelt en onder 't gespeel van eenige Bougyze gommen en andere instrumenten binnen 't casteel gebraght, alwaer aen de oostzyde de compagnie militairen in volle wapenrustinge in batalje stondt, die men passeerde, het vrouwgetimmer vooruyt, daer den Coningh Palacca en zyn geselschap kort op volghde, gaende de puye op in de groote voorsael, alwaer Zyn Hoogheyt, terwyle de Coninginnen Talille en Marana en haer staetvrouwen terzyde in de dwarsgalderye door mevrouwe generaels ontmoet en in de vertreckcamer wierde

gebragt, door d'Ed^e Heere Directeur Generael Cornelis Speelman op een seer aflabele wyse ontfangen en door de reghtstreckende galderye, in dewelcke ter wederzyde de ruyters te voet benevens de pilaren in volle geweer gerangieert stonden, in de groote vergaderzael geleydt wiert, daer Zyn Ed^e de Heere Gouverneur Generael ende de Heeren Raaden van India (excepto d'Heer Ordinary Raet Balthasar Bort, wat onpasselyck zynde) vergadert saaten, tegenover dewelcke Zyn Hoogheyt Palacca ende de vordere Coningen, Prinçen en grooten op stoelen en voorts op bancken zitplaatsen aengewesen wierden en een weynigh terzyden beneden deselve de gesanten van den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, reght tegenover den capiteyn der Malleyers, Joncker Manipa alsmede de gecommiteerde die Radia Palacca en den heelen stoet binnen hebben gebragt; in deser voegen dan een weynigh ternedergeseten ende Zyn Hoogheyt en de verdere Coningen en grooten eenige vrundelycke kragtige redenen, ten meerendeele specterende op het werck van Java's Oostcust, d'algemeyne ruste der oosterze volkeren, Comp^e inclinatie tot deselve en mede tot Zyn Hoogheys perzoon ende de Bougize stenden door de mont van de Heer Directeur Generael Cornelis Speelman voorgehouden en eens rontgedroncken zynde, soo stondt Syn Ed^e de Heere Gouverneur Generael en het geheele geselschap op, sikh begevende op de stoep ofte puye van de groote voorsael, waarmede Zyn Hoogheyt Palacca gelegentheyt vondt de trappen aff te treden en met uytgetogen zydgeweer in 't gesigt van een groote menichte toekyckers en zyn eygen suite op de Bougize wyse (gelyck hy gedurende zyn aenwesen alhier al verscheyde reysen heeft gedaen) andermael een eedt van getrouwicheyt te doen, waerin hy door de andere Bougize Coningen in ordre en daarna ook door den Amboinezen capiteyn Joncker nagevolgt wiert, waernae Zyn Hoogheyt sikh weder op de puye begeben hebbende, terwyle dat de Bougyze Vorsten terzyde soo op de trappen als daervoor stonden, soo lieten Haer Ed^e de eer- en pronckvaendelen en hantgeweeren van binnen baalen en Zyn Ed^e perzoonelyk Zyn Hoogheyt overreyckende, onder een ernstige en niet min vrundelycke aenspraeke tot opweckinge van valjandize en dapperheyt, een groenzyde vaendel, vergult, heel cierlyck gemaekt en met des Comp^e wapen aen d'eene en desselfs eygen pourtraict aen d'andere zyde beschildert, dat door hem met een ongemeene groote vernoeginge aengenomen wiert, na hetwelcke dan voorts de uytdeeling van vaendels en curieuse handgeweeren aen d'andere vrye Coningen, de Ragias Tanete, Layou, Bancala, Boelecomba, Boelouboulou mitsgaders d'andere Bougyze Prinçen en grooten door de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman wierde gedaen, in dier voegen als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy te sien, daer den tyt mede doorliep tot ongevaer de clock halff elf uyren, wanneer men sikh weder na binnen begaff en na een weynigh vertoevens en laesten afscheyddronck weder buyten quam ende Zyn Hoogheyt met desselfs Coninginnen, verzelt met de verdere stoet, door Zyn Ed^e, mevrouwe, de Heeren Raaden van India, de gequalificeerde ende de juffers na de Waterpoort wierde geconduiseert, voor dewelcke veele zeyl- en roeychaloupen en schepprauwen, met vlaggen, groente en bloemen opgetoyt, vaerdigh laagen, waerin Zyn Hoogheyt en het verdere geselschap, van Zyn Ed^e, mevrouwe en de Heeren Raaden van India

pleghtelyck affscheyd genomen hebbende, hun vervoeghde om onder geleyde van de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman, d'Heer Extraordinaire Raet Joannes Camphuys, d'E. Joan van Hoorn, d'E. Jacobus Couper, d'E. Ocker Ockersz, d'E. Abraham Daniel van Renesse, d'E. François Tack en niet weynigh andere gequalificeerde ministers nae boort te vaaren, gelyck geschiede, werdende, soodra als de geheele swier ten meerendeele geëmbarqueert was, van de zeepuncten des casteels de Peerl en Saphier na de zeekandt 18 canonschoten gedaen, waernae Zyn Ed^t. ende de verdere Heeren Raaden weder binnenquamen, vaarende 't ander geselschap voort al veel mede na de rheede, daer de schepen en vaertuygen alle haer vlaggen en wimpels lieten wayen en voornamentlyck het schip Mauritius Eylandt, tot Zyn Hoogheyt's transport sullende dienen, aen hetwelke dan gekomen wesende, wiert Zyn Hoogheyt nogh een wyle tyts door gedaghte heere Speelman etc. geselschap gehouden tot omtrent de clocke twee uyren nademiddagh, ondertusschen dat van gemelte bodem en de andere 3 na Java's Oostcust gedestineerde schepen sommige canonschoten wierden gehoort, komende alsoo gedaghte heere Speelman, de heer Camphuys en de verdere vrunden omtrent de clocke vier uren weder aen lant, Zyn Hoogheyt Palacca de laeste affscheyt gegeven en uyttermaten wel in zyn schick en vernoeght aen boort gelaten hebbende, synde desselfs vaertuygen, 32 sterk, tesaamen bemandt met ruym 2000 koppen, al ten meerendeele op heden meteenen de rivier uytgeseylt en soomede de vaertuygen van de gesanten des Sousouhoenans, Depatty Ourawan en Keey Nebey Jangrana, die op heden ook al meteenen nu met de vloot en in geselschap van d'E. Couper en Radia Palacca na huys staende te keeren, de brief, door Haer Ed^e in de Javaanze taale aen haer meester den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga geschreven, met de behoorlycke ceremonien des voormiddaghs door Zyn Ed^t. terhandt gestelt zy, om in geselschap van dese aensienlycke chrygsmaght na Sourabaya voort te zeylen, onderwylen dat de drie andere Sousouhoenanze gesanten, die almede te deser tyt egther de brief aen den Pangeran Pongar (te weten in handen van onsen vaendrigh Benjamin van der Meer) is terhanden gestelt, nogh zyn verbleven om binnen weynigh daagen met den voorschreven vaendrigh Benjamin van der Meer aen den Prince Pongar, nu genaemt Sousouhoenan Ingalaga en broeder des Sousouhoenans Aman Courat, over Sammarangh nae de stadt Mattaram afgesonden te werden, gelyck hiervooren op den .. ⁽¹⁾ breeder staet genoteert, luydende wyders de eerstgementioneerde missive aen den Sousouhoenan Aman Courat tot Sourabaya in onse taale van woorde tot woorde aldus:

Den Gouverneur Generael Ryckloff van Goens en de Raaden van India stieren desen brief uyt een oprecht suyver herte aen den grootmaghtigen Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, Sousouhoenan van het Mattaramze ryck, 't grootste op het eyland Java, denwelcken eenen genegenen vrund is van de Nederlandze Comp^e en bydien cloekmoedigh en verstandigh; daerom

⁽¹⁾ Den datum laat het HS. open.

bidden wy den grooten Godt van hemel en van aerde, dat Hy hem believe by te staen en te begenadigen met een geluckigh en voorspoedigh leven en een dappere couragie, opdat hy alsoo met hulpe van de Comp^s. syne vyanden, die tegenwoordigh nogh al veel zyn, overwinnen en daernaes zyn ryck en onderdanen in ruste besitten en rechtvaardigh regeren magh.

Voorts wert den Sousouhoenan by desen bekendgemaect, dat zyne gesanten met namen Adepatty Ourawan, Keey Nebey Jangrana en Keey Nity Pradja, vergeselschapt met den Tommagon Soura Wicrama en Demangh Jouda Nagara, alhier met haer gevolg op den 19^e dagh van de maent April wel verschenen en by den Gouverneur Generael met respect en aensien ontfangen zyn, als wanneer zy aen ons hebben overgelevert den brief, die den Sousouhoenan in handen van deselve aen ons hadden geschreven, die wy met aendagt gelesen en daeruyt soowel als uyt het mondelingh bericht van den admirael Anthonio Hurdt verstaen en begrepen hebben hoedanigh het sigh in den optoght naer Cadiery en in 't overwinnen van dieselve plaets als anders meer toegedragen hadde, een groot jammer wesende dat den rebel Troena Jaja met eenige van de zyne den dans ontsnapt en door de vlucht gesalveert was, 't welk d'officieren en het volck van den Sousouhoenan wel hadden behooren te ⁽¹⁾ konnen verhinderen, soo zy daertoe maer half haer best hadden willen doen, maer het heeft gemancqueert dat Uw Hoogheys bevelhebberen geen sodanigen goeden ordre onder haer volckeren hebben gehouden als zy wel schuldigh en verplicht waaren, en indien U Hoogheyt onsen brief, verleden jaer met den Admiraal Hurdt aen uw geschreven, aendagtigh gelesen en onse trouwhertige vermaningen, daerin vervat, wat beter ter herten getrocken hadt, dan soude het werk soo langhsaem niet toegegaen zyn en den tyt wat beter waergenomen zyn geworden, gelyck den Admiraal Hurdt u dickmaels genoegh daertoe aengeport en de nootsakelykheyt van dien yerthoont heeft, 't welck ons te meer verdriet, omdat wy uyt de tydingen van Sourabaya tot nogh toe niet anders connen verstaen off vernemen off het gebreeckt noghal aen den yver van U Hoogheyt en zyn hoogste officieren, selfs om het werk tot herstellinge van U Hoogheys ryck naer behooren te bevorderen, hebbende den manhaften en kloekmoedigen Mayoer Poleman, die aldaer in de plaets van den Admiraal Hurdt als onsen opperbevelhebber gebleven is, ternauwernoot sooveel dragers konnen becomen om onse oorloghsgerietschappen en provisien ten behoeve van ons volck naer boven te voeren, niettegenstaende U Hoogheyt door denselven soo dickwils aengesproken en tevergeeffs aengeport is, sonder datter ymand van uwentwegen mede opgetrocken is als alleen den Balyzen Tommagon Jajalalane met de Balyers die onder hem gestelt waaren, en waarmede hy ook als een trouw dienaar van U Hoogheyt zyn best gedaen en ⁽²⁾ in 't veroveren van de Maccassarze paggers nevens eenige van onse officieren

⁽¹⁾ Te lezen zal zijn: en.

⁽²⁾ Dit en is in de pen gebleven.

en soldaten het leven verloren heeft, konnende voorschreven dragers in soo kleynen getal als die zyn tot dienste van ons leger nogh maer beswaerlyck by malcanderen werden gehouden, en dat door puer gebreck van goede opsicht over deselve, gelyck U Hoogheyt niet onbekent kan wesen, en die derhalven daerinne wel hadde behooren te versien en Adepatty Mas Toemappel in dien deele te adsisteren met sulcke mantrys als daertoe vereyschte, en die het niet betaemde op Sourabaya by U Hoogheyt te blyven doe de Mayoer Poolman met Comp^e maght en soo kleenen getal van Uw Hoogheys volck naer bovenen trock, en als wy dan nogh komen te vernemen uyt de Maccassaaren, die van Cacappar vertrocken en alhier by ons overgekomen zyn, dat U Hoogheyt secrete besendinge buyten weten van onsen opperbevelhebber naer Cacappar aen Crain Glisson en de verdere Maccassarze grooten gedaen heeft en dat ook den Pangiran Sampan, door U Hoogheyt met de naeme van Adepatty Sacra Ningrat vereert en die in de plaetse van Adepatty Mandaraka gestelt is, meest doorgaens correspondentie met deselve hout en zyne soowel als haare bodens over en weer laet gaen, soo valt ons seer duyster te raaden wat dat te seggen is, konnende ten alderbeste genomen daeruyt niet anders bevroeden off U Hoogheyt en alle de zyne moeten met een seer onbetamelycke vreese en ontsagh aengedaen zyn, 't welck voor de hoogheyt van u persoon gansch niet eerlyk kan wesen, op hoedanigen wyse gy ook noyt tot herstellinge van de ruste in u ryck geraeken kunt off sult, want het ons niet altyt gelegen kan comen, t'uwen dienste t'elckens nieuwe maght tot soo swaare en hooge kosten van de Comp^e. aff te steeken, als gy zelfs u eygen saeken niet en belieft te bevorderen en gelyck als verlooren wilt laten gaen en ons sodanigh door u eygen nalatigheyt beschaemt te maeken, al hetwelcke wy niet hebben mogen nalaten U Hoogheyt dusdanigh soowel by geschrifte voor oogen te stellen, als hetselve door den gesant Adepatty Ourawan van onsentwege u mede mondelingh te doen aenseggen en daermet te vernieuwen de goede lesse, die u overleden vader uyt zyn stervende mont u tot een erffenisse volgens U Hoogheys eygen schryven en seggen naergelaten heeft, want het betaemt de ouders (daer U Hoogheyt seght ons in syn vaders stede voor te houden) de kinderen haer misslagen en versuymenisse aen te wysen, opdat zy, die kennende, deselve verbeteren mogen, 't welck ook nootsaeklyck by U Hoogheyt sal dienen en moeten in aghtingh genomen werden, off het sal onmogelyk zyn u uyt u ongelegentheyt te redden en tot herstellinge te brengen, dat anderzints met de hulpe van Godt Almachigh onder een goet beleyt en couragie niet heel swaer soude vallen, als U Hoogheyt sigh naer behooren maer komt te bevlytigen syn eygen dingen waer te nemen en door een goede maniere van doen en regeringe de liefde van zyn volk tot hem te trecken, 't welck U Hoogheyt soo dickmaels belooft heeft te betraghten als uw den wegh daertoe in goeden ernst niet selden is aangewesen, sonder datter noghtans eenige goede effecten op syn comen te volgen, 't welck

ons seer bedroeft, en daerom vinden wy ons genootsaekt U Hoogheyt niet alleen te versoecken, maer ook meteen op het alderkrachtigste te recommanderen, dat U Hoogheyt nu nogh andermael door ons selffs belieft vermaent ende gewaerschouwt te wesen de verrichtinge en bevordering van zyn saeken niet op ymand anders van zyne officieren en insonderheyt op geen wyven te willen laten aenkomen, maer selffs over deselve de sorge aen te nemen, en soo voor al u volck te thoonen dat het u ter herten gaet, wanneer sy wel gedwongen sullen wesen het goede exempel waermet gy haer vooruyt-treedt te moeten naervolgen, soo se anders maer thoonen willen u lieff te hebben en u voor haaren heer te erkennen, daer het buyten twyffel soodoende niet aen gebreeken sal, en op dit seker vertrouwen en om te bewysen, dat wy u niet willen verlaten maer alsnogh genegen zyn op u gedane ernstigh verzoek alle hulpe toe te brengen, soo stieren wy den commandeur Couper en den capiteyn Renesse tot tweede en derde perzoon van onsen veldoverste, den mayor Poleman, om dien heer t'uer hulpe in alles by te staen met sooveel maght, in vier schepen verdeelt, als wy nu geaght hebben tot versterkingh van ons leger en om het werk tot een kort eynde te brengen van noode te wesen, zynde daeronder oock begrepen met een groot getal volks den cloekmoedigen en manhaften Coningh van Boné, die in voortyden onder den Admiraal Speelman het Maccassarze ryck heeft helpen vernederen, en denwelcken nu uyt een opreghten yver en genegentheyt ten dienste van de Comp^e, sonder eenige moeyten ofte ongemacken te ontsien, hem heeft willen presenteren om nevens Comp^e maght bezyden nogh verscheyde andere Comp^e bontgenoten, op 't eyland Celebes thuyshoorende, lyff en leven op te setten om u vyanden te verdryven en u in u ryck te herstellen, wat behoort dan den Sousouhoenan Aman Courat en al zyn volck selffs niet te doen, soo U Hoogheyt en zy alle haer eygen welvaert maer eenighzints beminnen, siende de vaderlycke sorge, die de Comp^e tot u eygen welstandt op haer neemt en daertoe geene kosten ontsiet, behalven ⁽¹⁾ nogh sooveel andere Bougysen en Nederlandze soldaten, als op ons gegeven bevel met een schip en 17 vaertuygen uyt Macassar door onsen president naer Sourabaya gesonden zyn en die aldaer ook al aengekomen sullen wesen.

Nu is ⁽²⁾ onse meeninge en begeerte op U Hoogheyt, dat hem believe met den Conink van Boné en d'andere Coningen die met hem comen soowel als met den heer veldoverste en de hooge officieren, die by hem zyn sullen, dagelyxe broederlycke ommegangh te houden en geene saeken te doen off te ondernemen als met voorgaende overlegh, kennisse en goetvinden van onsen opperbevelhebber, opdat alle dingen om tot een kort eynde te geraeken wysselyk comen bestiert en aengeleght te werden, in welcker voegen onder den zeegen van den grooten Godt aen geen en goeden uytslagh te twyffelen sal wesen,

⁽¹⁾ Uit het verbroken zinsverband blijkt dat de voorgaende tirade in het eerste concept van dezen brief niet voorkwam.

⁽²⁾ Het HS.: *wesen, is nu.*

zynde de Heer Mayoor en zyn naeste perzoonen van onse intentie ten vollen geïnformeert, die U Hoogheyt daervan ten genoegte sullen kennisse doen en wiens antwoorde by u sooveel ernst en geloof moeten vinden alsoff ze door ons selfs gesproken wierden, alsoo wy dat haerluyden ten vollen hebben toevertrouwt, en die daerom vermogens zyn alles te doen en te laten 'tgeene zy zullen oordeelen in haer maght en vermogen te wesen, mits dat U Hoogheyt, als geseght, voor sighselve en met zyn volck zyn uytterste vermogen toebrengen, de handen aen de ploegh slaen, sonder sigh in gemack en plaisier te vergeten en soodoende den kostelycken tyt en gelegentheyt te verliesen, off anderzints soudent wy genootdruckt zyn al ons volck soowel als den Conink van Boné weder terugh te (¹) ontbieden en ons u saeken niet meer aen te trecken, protesterende mitsdien voor Godt en al de werelt, dat wy t'uwen gemeenen besten meer doen en gedaen hebben als oyt eenige bontgenoten, ja vaders voor haare kinderen doen soudent.

Laet dan dit noch andermael U Hoogheyt verstrecken voor onse getrouwe vaderlycke en genegene raed, 't welk wy ook U Hoogheyt's gesant, Adepatty Oerawan, aenbevolen hebben Uwe Hoogheyt sodanigh mondelingh mede bekend te maeken, synde by ons insgelyx na genomen overlegh met denselven en U Hoogheyt's verdere gesanten goetgevonden en verstaen, van ons en U Hoogheyt's wegen uyt deselve aen u broeder, Pangiran Pongar ofte Sousouhoenan Ingalaga, na de Mattaram te committeren Demangh Jouda Nagara, Tommagon Soura Wicrama en Angabey Niti Praya nevens onsen vendrigh Benjamin van der Meer, met sodanige last als Zyn Hoogheyt in de copie van onsen brieff, hiernevens gaende en die hy mede aendaghtigh belieft na te lesen, begrepen sal vinden, op hoope, gelyck dese uwe gesanten ook vertrouwen, dat hy sigh aen onsen getrouwen raet gedragen en met zyn maght tegen d'algemeene vyanden by U Hoogheyt vervoegen sal, maer ingevalle hetselve tegens ons vermoeden niet quame te geschieden, dan heeft onse bevelhebber last en ordre, om met U Hoogheyt en den Coningh van Boné te overleggen, wat ten goede van het gemeene best naer de veroveringe van Cacappar ten aensien van Pangiran Pongar by der hand genomen sal dienen te werden, konnende U Hoogheyt ook niet vergeten wesen het bespreck, met den Admirael Speelman gemaekt, en de beloften, door u aen Pongar gedaen in de brieven, aen hem geschreven, te weten dat wanneer hy sigh by U Hoogheyt voeght en u erkent als oudste broeder en successeur in de plaets van den ouden Sousouhoenan, u vader, dat hem alsdan ook alle vergenoeghe in der billickheyt te geschieden staet, welcke belofte en toesegginge in dien geval niet mancqueren magh maer getrouwlyck gestant gedaen moet werden, alsoo de Comp^e. daervoor genoeghsaem als borge staet, waerin wy ook geen swarigheyt maeken, omdat wy van u broederlycke genegentheyt niet anders en verwagten en insgelyx mede in 't regard van uwe andere broeders die noch in 't leven zyn, als zy haerselve dragen en schicken na behooren.

(¹) Dit te is na terugh uitgevallen.

Wat nu aengaet de Maduresen off Siampanders onder den rebel Troena Jaja, dat aghten wy te wesen een saeke van geen groot belangh, als maer de Capparesen sullen geslagen en veroverd zyn, want Troena Jaja tegenwoordigh van geen sonderlingh vermogen is, en de Maduresen selfs verstaen wy uyt verscheyde rapporten dat niet ongenegen souden zyn haerselven voor U Hoogheyt te vernederen, mits dat zy niet gestelt wierden onder het gebied van den Pangeran Adepatty Sacra Ningrat om redenen die haer daertoe schenen te moveren, en alsoo dien Pangeran by ons bekend staet voor een wys, voorsightigh man, die tegenwoordigh alree door U Hoogheyt tot zyn hoogste minister in het Javaanze ryck verkooren is, waermet hy de handen vol genoegh heeft, soo vertrouwen wy dat hy geen swarigheyt sal maeken, tot bevorderinge van de gemeene ruste, om het gebied over dat eylandt aff te staen, gelyck wy ook uyt u gesanten hebben vernomen dat hy dat liever doen wil als dat die luyden synenthalve anderzints door de wapenen tot gehoorsaemheyt gedwongen souden moeten werden. Daerom zyn wy van gevoelen dat U Hoogheyt wel soude doen ymand anders in syn stede te verkiesen, die de Maduresen voor tegenwoordigh aengenameer moght zyn, off liever dat U Hoogheyt over de vier landschappen, in dat eyland gelegen, te weten Arosbaya, Chiampan, Pamacasan en Simmanap, ten dienste van U Hoogheyt vier aparte gouverneurs verkoosen, een saeke zynde die U Hoogheyt wel voorsightigh overleggen magh en welcken aengaende wy aen den Mayoer Poolman nu mede recommanderen om Uw Hoogheyt daerinne met goeden raedt en daet te dienen, 't welck U Hoogheyt derhalven van denselven als voor onsen raedt mede belieft aen te nemen en daeraen volcomen gelooff te geven, opdat alsoo alles ten besten geschickt werde.

Hoedanigh het sigh na de veroveringe van Cadiery met het plunderen heeft toegedragen, dat hebben wy uyt U Hoogheys brieff gelesen en ook uyt het mondelingh rapport van den Admirael Hurdt verstaen, zynde van niet veel belangh 'tgeene onse zoldaten daervan genoten hebben, want deselve in ordre zyn moeten gehouden werden volgens 'tgebruyck van ons landt, opdat de vyanden haer niet weder quamen te overvallen, gelyck anderzints licht geschieden kan en niet selden gebeurt is, soodat de meesten hoop in handen van uwe onderdanen geraekt zyn, dat soo een gevolg van den oorlogh is, dogh hebben wy met aengenaemheyt gesien de goede sorge, die den Admirael Hurdt gedragen heeft, opdat U Hoogheyt de Madjapayze goude kroone, 'tgeschut, de gongen, de paerden en wat dies meer zy ongeschonden in handen moghte komen en dat de kroon U Hoogheyt met eere en goet fatzoen openbaerlyck voor 't hoffpleyn overgelevert is, waermet wy U Hoogheyt veel geluck wenschen, en dewyle deselve onbeschadigt is gebleven, soo sal het misschien een teeken zyn dat sigh voorts de reste wel schicken sal, als U Hoogheyt zyn vertrouwen op God stelt en met (!) ons zyn best doet.

(!) Er staat: *mit*.

Voorts hebben den Gouverneur Generael ende Raaden van India ook aght geslagen op het versoeck van U Hoogheyt om Demangh Jouda Nagara weder in het gebiet van Samarangh te stellen. Het is U Hoogheyt niet onbewust, dat hy hetselve by verzegelde acte aen de Comp^e. heeft overgegeven ten voordeele van U Hoogheyt selfs en om te dienen tot affkortinghe van U Hoogheyt's schult, maer evenwel om te doen blycken dat wy U Hoogheyt gaerne allezints behulpsaem willen wesen, soo zyn wy met hem en Angabey Nity Praya versproken, dat zy onder het gesagh van onsen resident op Sammarangh het gouvernement sullen mogen waarnemen en onvermindert Comp^e. privilegien, door U Hoogheyt onder zyn zegel aen ons verleent, de strantinkomste van Damack aff tot Tegal toe onder haer opsicht houden, mits dat ze daervoor in dese onstelde tyt voor 't eerste jaer voor reekeningh van U Hoogheyt aen de Comp^e sullen opbrengen . . duysent ⁽¹⁾ rd^e. en vervolgens jaerlyx sooveel meer als de tyden comen te verbeteren, 't welk wy sodanigh gedaen hebben, omdat wy vernemen dat de saeken in die tusschengelege zeehavenen, van Tagal tot Damak toe, niet wel waergenomen werde, en vertrouwen dierhalven dat het U Hoogheyt dusdanigh aengenaem sal zyn, wesende den commandeur Couper aenbevolen, U Hoogheyt desenaengaende nader te onderrichten.

Wy souden geenzints naelatigh wesen en U Hoogheyt van goeder herten willen toestieren 't gene hy tot zyn behoefte van ons gevordert heeft, maer oliphants, Perziaenze paerden, Souratze bullen en koebeesten syn dingen die wy hier niet en gebruycken en die U Hoogheyt tegenwoordigh in dese tyt van oorlogh niet te pas kunnen comen, maer als alle saeken eens weder in 't vorige wesen gebraght en de landen van 't Javaanze ryck onder U Hoogheyt's gebiet herstelt sullen wesen, dan sal het u aen sodanige curieusheden niet ontbreken, die wy ondertussen van hovenswints voornemen te ontbieden; evenwel, soo der onder onse oude Persiaanze paerden een off 2 geweest waren die Uw Hoogheyt's gesanten hadden mogen behaagen, wy souden deselve met dese schepen gaerne gesonden hebben, en alsoo onse schepen uyt het vaderlandt hier nogh niet en zyn verschenen, blyven wy mede ontbloot van sulcke laeken en andere moyigheden, als U Hoogheyt van ons versoght heeft, die naer desen, als wy daarvan versien zyn, by gelegentheyt wel soude kunnen volgen. Niettemin stieren wy hiernevens sulcke cleenigheden als op de ingesloote memorie genoemt staen, en dewyle den capiteyn Tack buyten de goude kroon, die aen U Hoogheyt is overgelevert, geen ander buyt heeft kunnen maeken, soo hebben wy denselven op de beloften, door den Admirael Hurdt aen hem gedaen, om te voldoen uyt de 4000 rd^e., toegeleght duysent rd^e., die Demangh Jouda Nagara en Niti Praya belooft hebben op te brengen, 't welk wy mede vertrouwen dat U Hoogheyt niet onaengenaem wesen sal.

(¹) Het bedrag is aldus in het HS. opengelaten. Hierbeneden blijkt, in verband met hetgeen p. 267 staat, dat het 4000 rd^e was; zie ook p. 318.

Van onse Bantamze gebueren behoeven wy niet veel te seggen; d'commandeur Couper en den capiteyn Renesse zyn ten overvloede bewust hoe het tusschen haer en ons gelegen is, en dat de Bantammers ten nadeele van u haer soeken te vergrooten; daertoe en sal niet nodigh wesen eenige bewysen by te brengen, het blyckt U Hoogheyt genoeghzaam selfs, en wy hoopen dat u broeder Pougat te wys sal wesen, dan dat hy sigh tot zyn eygen nadeel en bederff door haer soude laten bedriegen; sulx hebben wy de hoodschap, door Singasari's vrouw vanwegen de Bantamse Coningh aen U Hoogheyt gedaen, in niet veel aghtinge, zynde de Comp^e. niet gewoon ymand, wie het ook zy, met oorlogh te beswaaren, maer soo sy van haerselve die tegens ons willen beginnen, dan sullen zy bevinden dat het d'E. Comp^e. aen geen vermogen ontbreekt, misschien tot haer leetwesen, want Godt de Heere zeegent althoos de rechtvaerdige saek.

't Gene wy nu nogh meerder te seggen mochten hebben tot vordering van 't werk, dat sal de heer Mayoer U Hoogheyt kunnen bekendmaeken. De gesanten van U Hoogheyt zyn gedurende haer aanwesen volgens haer qualiteyt naer behooren getracteert en voor haer terughreyse insgelyx ten genoegge versien, hebbende zyluyden haer altoos wel gecomporteert en verdient van U Hoogheyt als zyn getrouwe dienaren begunstigt te werden, en daerom werden zy door den Gouverneur Generael ende Raaden van India aen U Hoogheyt vrundelyck gerecommandeert.

Geschreven in 't Casteel op Batavia in 't Koninkryk Jaccatra den 13^e dagh van de maent July in 't jaer 1679.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stondt 's Comp^e. zegel in rooden lacque gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van Haer Hoogh Ed^e

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Des namiddaghs wert alhier per burgervaertuygh een kleen briefken aengebraght, door den capiteyn Jochum Mighielsen mitsgaders den raet in dato 13^e July uyt Indermayoe aen Haer Ed^e geschreven, in sigh niet besonders bevattende, nodigh in desen te noteren, als eenlyck, dat op Indermayoe een gerugt overgevlogen was dat Brebes door de roovende Maccassaren ingenomen en Angabehy Carta Jouda omtrent Pamanoekan met een maght van 2000 mannen tegen die stroopers in actie geraekt soude zyn, sonder dat men wist hoedanigh het daarmede verders afgeloopen was.

Pangiran Coelon tot Bantam door den resident Caaff versoeck hebbende laten doen om met een zeebrief voor een van zyn scheepjens nae Souratta geaccomodeert te mogen werden, soo is goetgevonden hem ⁽¹⁾ daarmede om verscheyde redenen te gerieven, nadien zy dogh anders van d'Engelzen daermet werden gedient etc.

(1) Er staat: *hen*.

16 d°. Des morgens begeven hun d'E. commandeur Jacobus Couper en d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse weder na boort, en gaen ook voort over Indermayo, Samarangh en Japara na Sourabaya onder zeyl met de schepen Japan, Mauritius Eyland, 't Goet Begin en den Hasenbergh mitsgaders de chaloupen Granaet-appel en Mangusboom, boven het ordinaire zeevolk ende de stoet van den Coninck Palacca bemandt met 184 Nederlandze militairen en 85 Amboinesen onder Joncker Manipa nevens een comp^e Batavize Maleyers en een d°. Balyers, om op Java's Oostcust in den oorloghstrain te werden gebruyckt, medenemende een ampele memorie tot hun naricht mitsgaders een missive, door Haer Ed^e aen d'Heer Mayoer Christiaen Poleman mitsgaders den raet tot Sourabaya geschreven, waarvan den korten inhoud hieronder uytgedrukt sal werden, eerstelyck de memorie voor d'E. Couper en Renesse voormelt:

dat de brieven en documenten, die nodigh geoordeelt zyn d'E^e Couper en Renesse tot verlichtinge en speculatie te kunnen dienen, haer E^e nevens desen in copie terhandt werden gestelt en soomede d'affschriften der brieven, aen den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga en zyn broeder den Prince Pougaer etc. affgaende;

dat men na alle vermogen sorgh moet dragen om de Bougize vaertuygen by den anderen te houden sonder deselve hier off daer te laten afdruypen, gemerckt door hun langhs de kust aen landt niet veel goets uytgereght soude werden en zynde alle hier behoorlyck van provisien voorsien;

dat het eerste werk sal dienen te zyn, omtrent Pamanoe kan off Indermayoe de anckers te laten vallen, alle de vaertuygen in te waghten en by den anderen te samelen en over Comp^e gegagieerde dienaren een exacte monsteringe te laten doen, bestaende het secours, dat men vermogens is geweest buyten de maght van Radia Palacca present met dese schepen boven het ordinary en extraordinary zeevolck aff te steken in:

drie compagnien Europeanen sterk.....	184 man
de comp ^e van capiteyn Joncker.....	76
de comp ^e Balyers.....	70
de comp ^e Maleyers op drie vaertuygen.....	72
tesamen.....	382 koppen;

dat alsdan ook de vaertuygen der Bougisen behoorlyck sullen moeten werden gevisiteert, off in deselve geen slaven deser Batavize ingesetenen verborghen zyn, waarvan de klaghte der ingesetenen deser stede veel geweest zyn, hebbende Zyn Hoogheyt Palacca beloofd daarop nauwkeurighe agtinge te sullen geven;

dat het Haer Ed^e middelerwyle behaaghyck soude zyn, indien d'E. Couper empassant gelegentheyte konde vinden den schryver Alim off ymand anders op Cheribon eens aen landt te senden om te vernemen wat daer omgaet, en off die Prinzen noch al volharden ⁽¹⁾ om Tegal, Brebes etc. ende de daeromher gelegen landen des Sousouhoenans te infesteren, over 't welcke zy Comp^e reghtmatigh resentment wel hebben verdient en 't geen men haer met dese gelegentheyte van Palacca's

(1) Er staat: voorharden.

maght ook wel soude kunnen doen gevoelen, ja selfs met de ruïne van haer geheele stadt, maer dat het egter nogh best geoordeelt zy daarmede te temporiseren, hoewel haer sonder veel omstandigheden wel aengeseght sal mogen werden, dat ze voortaan de onderdanen des Sousouhoenans ongemoeft en in ruste sullen dienen te laten, soo se geen onheyl sighselfs na desen op den hals willen haalen;

dat men vervolgens voor Tagal aenstonds de regenten sal dienen te laten aen boort comen om deselve tot haer plicht aen te manen en ernstigh over haer laffe conduicte te bestraffen, midlerwyle voort overleggende off het sonder merkelyck gevaer konde geschieden dat zy met eenige Nederlandze militie onder den vendrigh Arnold Grevinck tot bescherminge en preservatie van het gesayde by nodige occagie buyten peryckel soude mogen werden geadsisteert, en off het van eenigh voordeel soude kunnen zyn dat de fluyt den Hasenbergh aldaer eenige daagen aengehouden wiert etc.;

dat men op Samarangh met d'E. Bartelsz ende den capiteyn Slood sal dienen te overleggen, wat aldaer ten besten van de herstellinge van 't Mattaramze ryck sal dienen byderhandt genomen, omtrent hetwelcke de ordres, die daer van d'Heer Mayor Poleman gevonden sullen werden, buyten allen twyffel verlichtinge sullen komen te geven, die men dan ook sal moeten aghtervolgen, en offwelschoon Haer Ed^e d'E. capiteyn Slood gaerne vandaer souden verlossen, soo is egther ten hooghsten nodigh geaght dat zyn E. nogh eenigen tyt aldaer verblyve, temeer soo het dienstigh bevonden sal werden de posten op Wattas, Chilimby off aen de rivier Samangi beslagen en een vliegend legertje te velde te houden, als sullende zyn E. dan te dichter by de werken wesen om, indien den Prince Pougat op Haer Ed. vermaninge goet mochte vinden eenige krygsmaght tot bevorderinge van de gemeene saeke en zyn broeder des Sousouhoenans adsistentie aff te senden, op alles de vereyschte ordre te stellen en, soo Zyn Ex^{te} Pougat 't selve niet komt te doen, alsdan op zyn doen en laten goede aght te kunnen geven, sonder egther omtrent deselve eenige hostile actien te gebruycken, off ten waare hy sigh eerst vyandlyck quam aen te stellen, anderzints geoordeelt werdende, dat hy sigh na het verjagen en verdelgen der Maccassaaren selfs wel sal komen te buygen, traghtende middelerwyle met alle vermogen de correspondentie tusschen hem en Bantam, soo deselve waer is, aff te snyden en niet schromende, ingevalle eenige Bantamze gesantschappen dat uyt gerencontreert comen te werden, deselve in heghtenisse te nemen en, soo se hun moghten ter weer stellen, de klop te geven, sonder daarvan veel gerucht te maeken;

dat ondertusschen ook sorge dient gedragen, dat de bovenlandze volkeren die hun wel comen te comporteren ongemoeft en buyten alle overlast komen te blyven, sooverre als eenigermaaten te practiseren sal zyn;

dat de Nederlandze militairen, die ten getale van 25 mannen den Conink Palacca tot een lyfswaght zyn toegeseght, hem ten eersten uyt de geschickste sullen dienen toegevoeght, om by Zyn Hoogheyt op het schip Mauritius Eyland geplaest te werden;

dat ingevalle de Bougisen, jegenwoordigh op Japara en daeromher zynde, komen te inclineren om met Zyn Hoogheyt na Sourabaya te vertrecken, deselve

derwärts wel gelargeert sullen mogen werden, aenhoudende alleen aldaer in sulck geval, soo het nodigh moght wesen, de Glissonders, synde Comp^e onderdanen, en mede de nu vertreckende comp^e Maleyers, om daer het nodigh mochte wesen te werden gebruykt;

dat dewyle gemeent wert den provisionelen coopman Evan Jonas in het leger meer dienst sal kunnen doen als tot Sammarangh, goetgevonden zy hem transport te laten doen aen den ondercoopman Jan Osborn, om dan voorts na Sourabaya in 't leger te vertrecken;

dat d'E. Couper ten eersten by verschyninge op Samarangh een klein briefje sal dienen te schryven aen de vrouw van den Tommagon Soura Nata, teneynde zy d'E. Comp^e aldaer geen hinder komen toe te brengen in de nodige versameling van houtwerk, off dat men daerin sodanigh soude moeten voorsien als haer buyten twyffel niet aengenaem soude zyn, sullende het ook van d'E. Bartelses plicht moeten wesen de insameling van houtwerken na vermogen te versorgen;

dat Japara met de vloot wel sal mogen werden voorbygeloopen, dogh indien tusschenbeyde op de reyse van Batavia derwärts eenige militairen off zeevarende siek wierden, deselve alsdan aldaer wel overgegeven mogen werden, latende de pagger op Rembangh voorts eens visiteren, soo daerby geen veraghteringe in de reyse wert geleden;

dat de 200 lasten rys jegenwoordigh expresselyk gesonden werden tot consumptie voor den train, om niet verlegen te vallen;

dat ingevalle middelerwyle nodigh moghte zyn, onderweeghs over eenige saeken van belangh te delibereren, d'E. Couper den raet beroepen en daerin presideren sal en naest zyn E. den capiteyn Renesse en voorts de schippers en luytenants etc., sorgh dragende, soo er eenige saeken verhandelt moghte werden, Zyn Hoogheyt Palacca off zyn volck betreffende, gemelte Syn Hoogheyt in sulcken gevalle met convenibel respect mede gekent werde, synde t'zynder eere geordonneert, dat op het schip 't Eylant Mauritius gedurende de reyse de roode vlagge van boven sal waeyen, en insgelyx van het schip Japan voor den commandeur Couper de princevlagge tot Sourabaya toe;

dat het voorenstaende geschreven wesende, alhier van Japara ontfangen zy een missive van den oppercoopman Bartelsz en raet, waerby geadviseert wert alles tegens de komste der vloote op Samarangh vaerdigh en dat tusschen de veltheeren des Sousouhoenans eenige oneenigheden fluctuerende soude zyn, dewelcke nootsaeklyck door d'E. Couper geassopieert en weghgenomen dienen, hun recom-manderende de goede eenigheyt en 't besorgen van haer meesters welvaaren, daer in dese tyt sooveel aen gelegen zy;

dat dewyle ook by het Japaarze advysje zy uytgedrukt, den voorgeciteerde Evan Jonas tot Samarangh het beste genoegen niet gegeven en eenige particuliere amphioen in Comp^e woninge geburgen soude hebben, latende die van de Comp^e onverkoght leggen, derhalven mits desen d'E. Couper wert gerecommandeert daerna exactelyk te vernemen, om daarvan indertyt beoorlyck kennis te doen.

Volght den inhoud van de missive door Haer Ed^e aen d'heer Mayoor en raet voormelt:

dat Haer Ed^e. met genoegen tevooren zy gekomen de victorie, door de Heer Mayoor Poleman op de Maccassaaren van Cappar in eenige haarer paggers behaelt, belovende de debvoiren der dappere officieren in gunstige gedachte te houden, in vertrouwen het d'Heer Mayoor Poleman sijn ook niet sal laten verdrieten het werk aldaer nogh voor eenigen tyt by te blyven, immers tenminsten tot soo lange toe dat Gillisson met zyn aenhangh verdreven en geruineert sal zyn, dogh dat, ingevalle zyn E. eghter moghte inclineren na Batavia op te komen, Haer Ed. sijn dat sullen getroosten en wanneer van alles transport aen d'E. commandeur Couper sal moeten werden gedaen, deselve als hooft en d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse als 2^e der commissie en hooft der militie over den volcke en 't leger behoorlyk auctoriserende en de rangh van d'andere gequalificeerde dan voorts latende gelyck deselve aldaer nu is;

dat de memorie voor d'E. Couper etc., hiervooren uytgedrukt, sal dienen aengemerckt als in desen geinserreert, staet gemaekt werdende de ordre, door de heer Mayoor na Samarangh gegeven, sal medebrengen om het nieuwe secours ylins en sonder belet na Sourabaya over te brengen sonder den voorgeslagen landtoght van Samarangh opwaerts te ondernemen off voortgaen etc.;

dat Haer Ed. niet hebben konnen goetvinden, d'Heer Mayoor in desen eenige ordre voor te schryven ofte eenigermaten te limiteren, latende aen zyn E. ende den raet alles gedefereert;

dat voor jegenwoordigh voor het voornaemste werk van de geheele commissie wert gehouden het verdelen en verdryven van Crain Gillisson en zynen Maccassaaren aenhangh, alswanneer vermeynt wert dat sijn het onderbrengen van 't eyland Madura, 't verder vernietigen van den rebel Troena Jaja en Cadjoran en 't vernederen van den Prince Pongar in de Mattaram des te beter sal comen te schicken, en niet twyffelende ofte de heer Mayoor sal met de overkomst van dit nieuwe recreut onder den zegen Godes maghtigh genoegh zyn, dat goede werk uyt te voeren, als sullende door den Conink Palacca, welckers troep weynigh min als 4000 coppen stond uyt te maken, geadsisteert met Comp^t. Nederlandze en inlandze militie al vrywat uytgericht konnen werden, hebbende Zyn Hoogheyd Palacca, d'andere vrye Bougyze Coningen en Prinzen alhier belooft om onder Comp^t. banieren tot herstellinge van 't Mattaramze ryck lyf en leven te willen waagen etc.;

dat men met het leger omtrent Cappar verschenen wesende, alvorens eenige gecommiteerde soo uyt d'onse als van Zyn Hoogheyd Palacca's volck aen Crain Gillisson afgesonden sullen dienen om haer noghmaels aen te seggen dat ze hun sullen moeten onderwerpen het Bougyze ⁽¹⁾ contract, anno 1667 door den Heer Admiraal Speelman met de Maccassaren opgericht en 1669 geampliciert, en dat ze uyt dien hoofden ook van Java sullen moeten verhuysen om haer weder na Macassar te begeven en aldaer onder haer eygen wettige Conink, 'tzy van Goa

(1) Denkelijk verkeerd voor: *Bongayze*.

off Tello, sigh terneder te stellen, sonder dat ze voor eenige heerschappye van Zyn Hoogheyt Palacca ofte andere Bougisen beducht behoeven te zyn, off dat men anderzints by weygeringe genootsaekt wesen sal haer geweldelyk aen te tasten, te verdelgen en tot den laesten man te vervolgen, latende wyders aen het goet overlegh van de heer Mayoor en raet gedefereert, hoedanigh de saeken in het vernederen off verdryven van de Maccassaaren aengeleght dienen, en off het alsdan niet nodigh sal zyn den Sousouhoenan sonder uytstel na de Mattaram op te voeren en op den throon te stellen etc.;

dat de copie der nu overgaende brieff van Haer Ed^e in 't Javaans aen den Sousouhoenan sal doen blycken Zyn Hoogheyt ernstigh genoegh wert aengemaect om zyn eygen welvaren beter te betraghten, hopende dat hetselve van eenige goede operatie sal wesen en dat hy sigh ook sal schamen, siende d'E. Comp^e en den Conink Palacca soo kraghtigh arbeyden tot welstandt van zyn ryck, dat hy dan selfs daerin nalatigh soude wesen, 'tgeen geschiedende, soo souw het soowel met de Comp^e als Radia Palacca geen vrundschap-komen te baaren, die eghter vermeyndt wert nootsaeklyck tusschen beyde onderhouden sal moeten werden, latende den Sousouhoenan, als zynde in zyn eygen lant, in openbaare byeenkomste de voorrangh genieten, off ten waare sy dierwegen met malkanderen quamen te complimenteren ⁽¹⁾, alswanneer men het van onse kant wel ongemerckt soude mogen laten heengaen, doende mede de andere vrye Bougyze Coningen, met naame Arou Layou, Arou Tanete, Arou Bancala en Arou Boelecomba, geworden haer competent respect, deselve in haer graet erkennende dat ze onder niemand sorteren maer mede vrye Coningen zyn, tot bewys van 't welke Haer Ed^e deselve mede yder met een eervaendel beschoncken hebben;

dat men in voorvallende gelegentheyt het advys van den Conink Palacca wel sal mogen hooren, omdat hy in den oorlogh met de Maccassaaren seer ervaren is, vermeynende Haer Ed^e dat hy zomtyts ook vanzelfs wel yets tot affbreuk der vyanden sal comen voor te stellen, hebbende ook aengenomen ende beloofd zyn Bougisen na alle vermogen onder goede tucht en dicipline te sullen houden, hoewel eghter niet sonder reden getwyffelt wert off hy haer al in 't geheel het rooven en steelen wel sal connen verhinderen, en waerom het ook, om haer dogh sooveel doenlyck van alle insolentien aff te houden, ten alderhooghsten nodigh sal zyn, hun ten overvloede van rys en beesten te voorsien, daer den Sousouhoenangh off wel den Pangiran Sacra Ningrat, als zyn principale minister van staet, Sorge voor sal moeten dragen, kunnende, soo het de noot vereyschte, den rys, over dese drie affgaende bodems verdeelt en ook die, met de fluyt Buuren van Maccassar aengebraght, aengesproken werden, als expres tot een waerborgh na Sourabaya gesonden zynde, omdat het niet soude voegen de Bougisen, soolange deselve onder Comp^e standaerden te velde zyn, honger souden lyden;

dat ingevalle het moghte gebeuren de saeken op Java's Oostcust soo heel spoedigh niet quamen te gaen en Radia Palacca dierhalven genegen moghte werden

(1) Misschien wordt *concordeeren* bedoeld.

om eenige meerder Bougize maght van Macassar over te laten haalen, 't selve wel sal mogen geschieden, indien de Heer Mayoor Poleman en raet hen selve nodigh oordelen, anderzints sulx dienende gedeclineert, en sullende Haer Ed^e midlerwyle de heer president Cops en raet in bedencken geven off den dapperen Arou Vaque van Macassar gemist soude kunnen werden, als wel wetende hoe gaerne den Conink Palacca desen man, zynde zyn swager, by sigh hadde;

dat voor de Coninginnen Dain Tallille en Dain Marana en haer stoet op Sourabaya door den Sousouhoenan een bequaem logiement sal dienen gemaekt en deselve ook, voornamentlyk by afwesen van haer man Palacca in 't leger, in behoorlyk respect gehouden, zynde middelerwyle Zyn gemelte Hoogheyt in vrye keur gelaten, en soomede d'andere vrye Coningen, om na verrichter saeken op Java's Oostcust vandaer direct na huys te keeren, ofte dat het hem sal gelieven weder een keer na Batavia te doen, alle verklaert hebbende, indien er tusschen Bantam en d'E. Comp^e. yets moghte komen voor te vallen, ylinghs weder te sullen komen, indien men haer maer quam te ontbieden;

dat men ook gedaghtigh sal moeten wesen, den Conink Palacca te spreken wegens de questie, tusschen de Bougyse en onse Balyers jonghst op Sourabaya voorgevallen en 't ongelyck, door de laeste daerby geleden, om te sien wat ordre door Zyn Hoogheyt daerinne tot vergoedinge van de schaade sal werden gestelt, sonder dat eghter dienstigh geaght zy daerop seer hart te urgeren;

dat Haer Ed^e. in de missive aen den Sousouhoenan Zyn Hoogheyt hebben voorgeslagen dat mits de affkeer, die de eylanders tot Madura van den Pangiran Champan, nu genaemt Sacra Ningrat, schynen te hebben, best soude wesen een anderen gouverneur over deselve te stellen, indien se, gelyck men sustineerde, weder aen des Sousouhoenangs zyde te trecken waaren, tot hetwelcke Zyn Hoogheyt geïnclineert gevonden werdende, soo oordelen Haer Ed^e best soude zyn, de gouvernye van dat eylandt onder vier personen te verdeelen, welken raet de Sousouhoenan dan ook zal dienen gegeven, zynde middelerwyle niet buyten bedencken off niet den geestelycken Panombahan Maes Giery en zyn neve Maes Toemappel haer perzoonagie daeronder en spelen en geen toelegh maeken om dat eyland tot haer devotie te verkrygen, hoewel eghter ten hooghsten nodigh geoordeelt wert den Pangiran Sacra Ningrat daarvan absoluut afstand komt te doen en den Sousouhoenan dat volck van personele hofdiensten komt te ontslaen, met een generale annestie van alle het gepasseerde, 't welk die luyden schriftelyck overgebragt komende te werden, soo twyffelen Haer Ed^e. niet off die eylanders sullen, almede na rust verlangende, haer wel laten vinden, ondertusschen degene, die van Java's Oostcust uyt het gevolg van Troena Jaja na huys willen ⁽¹⁾ keeren, ongemoeyt latende om haer destemeer te doen sien dat men haer bederff en ondergaugh niet soekt, schoon evenwel niet nagelaten sal mogen werden het vaerwater nauwkeurigh te bekruysen om dengenen, die hun na Troena Jaja moghten willen begeven, 't selve te beletten en ook de Maccassaaren, indien se uyt Cappar verdreven moghten werden, te verhinderen dat ze haer retraict niet derwaerts komen te nemen;

(1) Er staat: *willende*.

dat Haer Ed. met de Javaanze gesanten Demangh Jouda Nagara en Angabehi Niti Praya overeengekomen zyn dat ze voor de thollen van de zeehavenen Damack, Tagal ende de plaetzen daer tusschenbeyde gelegen, jaerlyx aen de Comp^e. sullen opbrengen een somma van 4000 rd^e., die Haer Ed. wel sullen kunnen toestaen dat by Zyn Hoogheyt de Sousouhoenan, als tegenwoordigh weynigh andere inkomsten hebbende, vooralsnogh genoten werden, mits daeruyt eerst de 1000 rd^e., d'E. capiteyn Tack voor de goude keyserlycke kroone toegeleght, daeruyt werde voldaan etc., en waerom den Sousouhoenan dan nu ook behoorde te besorgen dat die luyden op hun wederkomste uyt de Mattaram in het gouvernement van Samarangh wierde gestelt;

dat dewyle het Chineze quartier tot Japara tot drie verscheyde malen en nu laest bynae geheel is afgebrant, yder mael door de Javanen toegekomen, en de gemelte Chinesen gaerne in een quartier apart soude woonen, hetselve haer wel door den Sousouhoenan moght werden gegunt, mits de gront ter discretie betalende;

dat alsnu op het voordragen van de Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt goetgevonden zy alle de officiëren, een tyt lange in den treyn aldaer haare qualiteyt onbesproken provisionelyk hebbende bedient, daerinne abzoluit te bevestigen;

dat van de nu vertreckende schepen Japan, Goet Begin, Mauritius en Hasenbergh mitsgaders de chaloupen ten eersten weder terughgesonden moet werden het schip Mauritius, latende d'andere bodems daer soo lange verblyven als nodigh geoordeelt komt te werden, uytgenomen de fluyt Buuren, van Macassar gekomen, die mede ten eersten herwaerts gesonden moet werden;

en eyndelyck dat tegenwoordigh soo voor Japara als den train overgesonden wierden de onderstaende goederen:

- 95 packen diverse kleeden;
- 183 stux zyde patholen;
- 15 canassers amphioen;
- 500 kippen stroolondt;
- 200 stux leere brantemmers;
- 6 leggers Spaenze, France wyn en seck;
- 24 leggers arack;
- 3 vaten Hollandze boter;
- 10 vaten vlees en speck;
- 1 aem Rynze wyn;
- 20 ruyterswapenen;
- 4000 R buskruyt;
- 20 vaetjens met gesorteerde cogels;
- 36 tonnen bisquit en voorts eenige andere goederen van minder belangh, tesamen met den anderen kostende / 62994 : 8 : 12.

Des avonds becomen per inlands vaertuygh een klein briefje, door den luytenant van den Eeden op gisteren op Tanjongpoura aen Haer Ed^e. geschreven, van inhoude kortelyck aldus:

de drie vaertuygen met provisien waaren tot Tanjongpoura wel aengekomen: nu wiert na Batavia overgesonden den Balyer Marta, die men met een soet praetje in handen gekregen hadde, zynde denselven man die, ten tyden dat den regent Wiera Saba toeleggh maekte om de veltschanze aff te loopen, getraght hadde de Nederlandze houtbaelders ook om 'tleven te brengen;

den roover Chiliwidara maekte nu mede zyn werk om de inwoonders omtrent de landstrecken van Wringin etc. schendigh te plagen, dogh had Damangh Soera Dicara onlangs een rencontre tegens zyn volck gehadt, waervan er wel 30 en daerentegen maer acht Javanen gebleven soude zyn, maer dewyl men vreesde dat zy volgens haer dreygementen wel vrywat sterker weder moghten comen als bevorens, hadden de inwoonders, om te geruster wederstand te mogen bieden, haer vrouwen en kinderen na Tartanagara gesonden;

den regent van Babakan, Warga Jouda, was by den luytenant van den Eeden verschenen, bekentmaekende dat hy de negorye op Jagasatroe, zynde de plaetse, hem by de jongste verdeelinghe der landen toegeschickt, vaerdigh hadde en gereetstondt om met al zyn volck, vrouwen, kinderen, vee en verder omslagh aldaer woonplaetse te komen nemen, dogh dat sulx niet durfde doen, omdat Sacra Jouda en Wangsa Naya hadden gedreyght, indien hy sigh maer quam te bewegen om onder Comp^s. gebiet te wonen, dat zy hem dan op het lyf vallen soudon, versoeckende tot dien eynde in zyn affreckinge met een sauvegarde te mogen werden voorsien, op hetwelke men goetgevonden hadde hem toe te voegen een sergeant en 10 soldaten met een tamboer, als versekert zynde dat ze hem onder dese geleyde wel ongemoeyt met al zyn haven en vee soude laten trecken etc.;

seker zoldaet, op schilwaght staende, was door een tyger, schielyck uyt de graght, meest droogh zynde, te voorschyn gekomen, soo geslagen dat drie dagen daeraen gesturven was.

17 d^e. Des morgens vroegh vertreckt nu ook vanhier den vendrigh Benjamin van der Meer met de drie Sousouhouan Aman Courats gesanten, Demangh Jouda Nagara, Tommagon Soura Wicrama en Angabehi Niti Praya, hierboven op eergisteren geciteert, per drie van haer eygen vaertuygen nae Samarangh om vandaer voorts met deselve over lant na de Mattaram op te reysen en voor den Prince Pougat, sighselfs en nu in 'tgemeen anderzints intitulerende Sousouhouan Ingalaga, te verschynen en deselve Haer Ed. brieff, hieraghter in translaet sullende werden geïnzerreert, over te leveren en wyders alsulx te verrichten als denselven van der Meer by de memorie, hem tot naright terhandt gestelt en al op eergisteren mede geteekent, aenbevolen wert, kortelyck in substantie dusdanigh luydende:

dat den vendrigh Benjamin van der Meer sigh met de drie vaertuygen sal hebben te spoeden na Samarangh, toesiende om niet gedurende de reyse door de swervende Bantamze rovers overvallen te werden;

dat den vaendrigh voormelt, op Samarangh gekomen, het medegaende geleydbriefje aen den oppercoopman Cornelis Bartelsz off by abzentie aen den capiteyn Sloot off resident Evan Jonas sal inhandigen, met dewelcke dan voorts sal moeten werden overleght hoedanigh de reyse ten besten na de Mattaram ofstewel

ter plaetze daer den Prince Pougars sijn onthoudende zy, genomen sal werden, gedurende den optoght nauwkeurigh lettende op alles datter omgaet en principael op de inclinatie der inwoonders, namentlyck tot wien deselve wel meest genegen schynen, 't zy tot haaren wettigen Vorst, den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, off desselfs broeder, den Prince Pougars, off den priesterlycken Cadjoran off den rebel Troena Jaja, mede scherpelyck vernemende hoedanigen ommegangh de Bantammers met den Prince Pougars als zyn bevelhebberen ende de gemeene luyden zyn hebbende, en niet nalatende ter plaetze daer van haer, namentlyck Troena Jaja off Cadjoran en insonderheyt die van Bantam, komt gesproken te werden, een yder een affkeer tot dat volck in te prenten, tot dien eynde verhalende de trouwloose actie, door haer omtrent die van Cheribon begaen, als die se in plaetse van te beschermen tot hare onderdanen hebben gemaekt, met byvoeginge, ingevalle zy na haren raet quamen te luysteren, almede niet beter vaaren soudon, daer ter contrarie d'E. Comp^e. alles soght te contribueren wat eenigermaten tot welvaaren en gerustheyt der landen en volcken des Sousouhoenans moght dienen en gedyen;

dat het ook van des vaendrighs zorge sal moeten zyn om nauwkeurige agh te geven op het doen en laten van de nu mede vertrekkende Javaanze gesanten, niet toelatende deselve buyten zyn kennisse met ymand van Pangiran Pougars volcq off grooten in 't particulier gespreck houden en voornamentlyck niet Damangh Jouda Nagara, die voor desen lange jaaren gouverneur van Samarangh is geweest en aen alle de groote kennisse gehadt en naderhand de zyde van Troena Jaja gevolght en daerna weder van den Sousouhoenan vergiffenisse verkregen heeft;

dat ingevalle Pougars off den Sousouhoenan Ingalaga, nadat alvorens op de gewoonlycke wyse notificatie van de komste zy gedaen, niet genegen mocht wesen den vaendrigh voor hem te laten verschynen ende Comp^e brieff en geschencken te ontfangen, men alsdan sal dienen te verthouen, hoedanigh hy neven die gesanten syns broeders daer van Haer Ed^e gesonden is tot zyn eygen beste als welstand van 't tryck enzoovoorts, 't welck niet willende helpen, soo sal men, na ⁽¹⁾ alvorens na alles nauwkeurigh en omstandigh vernomen te hebben, met de brieff weder terughcomen na Samarangh en daarvan kennisse doen aen d'E. Cornelis Bartelsz Marchier ofte aen d'E. capiteyn Sloot, om dan voorts na bekomen ordre van deselve met de gesanten voort na Sourabaya te vertrecken, dogh ingevalle Zyn Hoogheyt sijn wel moght schicken en genegentheyt thoonde zyn volck tot behoudnisse van de gemeene saeke mede op de been te willen brengen, soo sal 't nodigh zyn te versoeken, dat hy het antwoord op Haer Ed. missive aen den capiteyn Sloot tot Samarangh gelieve te senden, om te eerder bescheyt te konnen laten weten en gevoeghlycker te overleggen, hoedanigh het best soude wesen gemelte zyn volck in employ te brengen, ende byaldien Zyn Hoogheys affaires niet moghten toelaten in persoon mede aff te trecken, dat het alsdan dienstigh sal zyn hy ymand van zyn principale bevelhebberen omtrent d'E. Sloot komt aff te senden om met den anderen ter-

(1) Dit na is in de pen gebleven.

degen te beraden, by dewelcke dan ook kon werden gevoeght den nu mede vertreckende gesant Tommagon Soera Wicrama, onderwylen dat den vendrigh met de andere twee gesanten sikh ten hove in de Mattaram sal blyven onthouden soolange het d'E. Sloot nodigh oordeelen sal, niet nalatende van alle voorvallen, de gemeene saeken raekende, pertinent advys te geven, ende dewyle Haer Ed^e by de missive, aen gemelte Prince Pougat geschreven, op en ⁽¹⁾ na de Javaanze wyse hebben geseght alles watter meer te seggen moght wesen den vendrigh ende de gesanten aenbevolen te hebben, om 't selve mondelingh bekend te maeken, soo sal men, schoon er na gevraeght moghte werden ofte niet, Zyn Hoogheyt wel mogen voordragen wat voor een nieuw secours Haer Ed^e alsnu na Java's Oostcust syn sendende ende dat Zyn Hoogheyt Palacca ende d'andere Coningen der Bougisen gesint zyn benevens Comp^s wapenen haer leven by de herstellinge van 't Mattaramze ryck op te setten tot alles sal wesen ten eynde gebraght, opdat hy daeruyt magh begrypen dat het mede ten lange laesten hem eens sal comen te gelden, indien hy niet na reden comt te luysteren, dogh dit alles op een modeste wyse, sodanigh dat daeronder geen dreygementen schynen vermenght, en dat den vendrigh op Samarangh terhand sullen werden gestelt 180 contante rd^e om in den optoght de nodige guastos te doen, nevens een corff amphioen, uyt dewelcke wel eenige cattys daer 't nodigh zy mogen werden verschoncken, verkopende de andere tot een goede prys, om daeruyt de onkosten wat goet te mogen maeken.

Volght de copie-missive, aen den Prince Pougat voormelt na de Mattaram geschreven.

Den Gouverneur Generael Ryckloff van Goens ende de Raaden van India senden desen briefl aen den Sousouhoenan Ingalaga, die in de Mattaram woont en die zy meteen toewenschen sooveel geluck en voorspoet in dese werelt als het een sterffelyck mensch betaemlyck is van den Almogenden Godt te mogen affbidden, en maeken wyders den Sousouhoenan Ingalaga bekend, dat eerst den Admiraal Cornelis Speelman en daerna den Admiraal Anthonio Hurdt ons verthoont hebben de brieven, die sy soowel voor als nae u grootvaders ⁽²⁾ doot aen u geschreven en de antwoorden, die zy daerop ook van u weder ontfangen hadden, in dewelcke ons gebleken zy met hoeveel genegentheyte en sorge sy alle beyde doorgaens en gedurigh u soowel als uwe broeders ⁽³⁾, de Pangerans Martasana en Singasary, die zedert overleden zyn, getraght hebben van onsentwegen en uyt onsen name van Comp^s goede en oprechte meeninge tot welstandt van het Mattaramze ryck en uytroeyingh van alle trouwloose rebellen te versekeren en haer best te doen om de soonen van den ouden grooten Sousouhoenan in haer voorgaende grootheyt wederom te herstellen, gelyck daervan voor alle menschen die hier benedenswints op den aerdbodem wonen soo helder en klaer gebleken

(1) Misschien beter: op 't ent.

(2) Denkelyk te lezen: u grooten vaders.

(3) Er staat: broeder.

is als de sonne die aen den hemel schynt, en hetwelk den Sousouhoenan Ingalaga ook selfs niet en sal connen ontkennen, want gy selfs gesien hebt, hoe grooten macht de Comp^e tot haer seer sware kosten nogh jonghst in het voorleden jaer onder den Admiraal Anthonio Hurdt heeft op de been gebracht, om daermet het geheele Javaanze lant van vyanden te suyveren en weder in ruste te brengen, gelyck dat ook door de hulpe des Alderhooghesten sooverre is tewegegebraght dat al de volckeren, tusschen de Mattaram en Sourabaya gelegen, haer voor uwen oudsten broeder, den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, verootmoedigt hebben en dat Troena Jaja gedwongen is geworden Cadiery aen de maght van de Comp^e ten beste te geven en sigh nevens weynige van de zyne ternauwernoot met de vlugt te salveren, soodatter niet anders en resteerde als om de Maccassaren, die haer op Cacappar onthouden, 't zy met wil off onwil mede te doen vertrecken, 't welk op die tyt van 't jaer om den swaren regen, waardoor de wegen tot gebruyck onbequaem waaren, niet en koste geschieden, zynde ondertusschen niettemin Comp^e maght op Sourabaya verbleven om die landen voor de overlast van de Maccassaren te bevryden en deselve, als de tyt het lyden konde, met kraght vandaer te verdryven, indien zy niet goetwilligh na des Comp^e bevel en last te luysteren en vandaer te verhuysen quamen, maer dewyle wy vernemen dat dat nogh niet volcomen is geschiet, en dat zedert ook buyten de poorte Chilimby en daeromtrent langs de riviere Samangi uyt de landen van Madion en andere naestbygelege plaetzen meer, eenige Cadioranders en ander geboefte t'samengerot waaren en haer nu en dan al loopende en stropende verthoont hadden, tot bederff van 't landt en onnosele ingesetenen, die t'elckens door onse waghten onder den capitain Sloot weder syn moeten verdreven werden, sonder dat noghtans de Javanen selfs tot haer eygen bescherminge yets byderhandt namen off immers niet sodanigh als het wel behoorde, als haer eygen saeke wesende, 't zy dan uyt verbaestheyte off uyt eenige andere redenen die wy niet kunnen raaden, soo hebben wy tot een nader bewys van des Comp^e trouwhertige opreghtigheyt nogh andermael een nieuwe maght tesaamengebracht, om alles met de verdere hulpe Godes en met ernst aen een kant te leggen en soodoende te thoonen, dat bet aen Comp^e zyde niet en gebreekt het oude Mattaramze huys weder te stellen in dat wesen, daer het voor desen onder de regeringe van u grootvader en vader met sooveel ontsagh voor alle de omgelegen volckeren in plagh te wesen, maer daertoe sal ook vereysschen dat den Sousouhoenan Ingalaga met de Mattaramze magt, die hy in syn handen heeft, mede zyn best doe en dat hy met zyn broeder, den Sousouhoenan Aman Courat, in een goet vertrouwen trede, waertoe wy uyt de voorsz. brieven van de admiraels Cornelis Speelman en Anthonio Hurdt gelesen hebben dat hy door haer altoos met kragtige redenen ten gemeenen beste is aengeraden en vermaent geworden, sonder dat ons noghtans gebleeken zy, dat den Sousouhoenan Ingalaga met zyn volck tot nogh toe yets gedaen

heeft om de gemeene vyanden van 't ryck te bederven ofte te verdryven, maer wel dat hy het alleen op de Comp^e. heeft laten aenkomen.

En alsoo wy daeruyt niet anders en kunnen bespeuren off den Sousouhoenan Ingalaga moet zyn broeder Aman Courat het beste vertrouwen niet toedragen, soo heeft den Gouverneur Generael en de Raaden van India goetgedaght, nu selfs een besendinge aen u te doen om u opnieuw en andermael voor oogen te stellen, hoe nodigh het is, soo de Mataram oyt weder in het vorige aensien gebraght sal werden, dat al de wantrouw, die tusschen uw en uw broeder Aman Courat moght wesen, ophoude en in een goet vertrouwen veranderde, 't welk het voorneemste is dat wy van u begeren, en ten welcken eynde dese voorschreven besendinge geschiet, die ook met d'intentie van uwen broeder Aman Courat overeenkomt.

Tot bewys van dien stieren wy nevens onsen vendrigh Benjamin van der Meer, die in de Mattaram gebooren is ⁽¹⁾, drie uyt de vyff gesanten, door den Sousouhoenan Aman Courat van Sourabaya nevens den admirael Anthonio Hurdt herwarts aen ons gesonden, dewelcke den Sousouhoenan Ingalaga niet alleen van zyn broeder maer ook van Comp^e wegen sullen kunnen versekeren van de oprechthgheit, die de Comp^e. heeft tot de herstellinge van 't Mattaramze ryck en tot de vereeninge van u beyde en meteen ten beste van u andere jonger broeders die nogh in 't leven zyn.

En opdat den Sousouhoenan Ingalaga geene d'alderminste swarigheyt soude maeken om met zyn broeder, den Sousouhoenan Aman Courat, in een goet vertrouwen te comen en zyne maght mede te gebruycken tot uytroeyinge van de vyanden des ryx, en zyn broeder Aman Courat als den oudsten voor ⁽²⁾ den wettigen succeesseur van den ouden Sousouhoenan aen te nemen ende te erkennen, soo derft de Comp^e. wel vaststellen, gelyck voor desen den admirael Speelman al geschreven heeft, dat u door uwen broeder, den Sousouhoenan Aman Courat, en insgelyx u minderjarige broeders naer zyne herstellinge als Prinçen van het ryck naer de reden en billickheyt allerhande vergenoeghe sal werden gegeven, want uwen broeder Aman Courat genegen en bereydwillich is datselve aen de Comp^e. als onpartydigh tusschen u beyde t'eenemaal te laten ⁽³⁾ verblyven en sigh te verbinden des Comp^e. uyt spraek in desen deele altoos te aghtervolgen, soo daerover tusschen u beyde eenigh verschil moght ontstaen, en hierom willen wy niet twyffelen, off den Sousouhoenan Ingalaga sal dit ons redelyck voorstel en versoeck ter herte nemen en hetselve ook naer behooren betraghten, gedenckende hoe aengenaem het voor Godt de Heere is dat de broeders in eendragtighgheit tesaamen werden bevonden, en soodoende sult gy al de vyanden, die van buyten comen en die den Sousouhoenan Ingalaga misschien nu van quaden raet dienen

(1) Hij was de zoon (hij eene Javaansche vrouw) van een der Hollanders die Sultan Ageng zoo lang gevangen gehouden had.

(2) Er staat: *van*.

(3) Dit *laten* heb ik ingevoegd.

tot haer eygen voordeel, gemackelyck kunnen affweeren en waertoe de Comp^e., wanneer gy met malkanderen mede u best doet gelyck als goede getrouwe bontgenooten, niet en sal nalaten, gelyck nu soo klaer gebleken is, u ook in toekomende de behulpzame handt te bieden.

Wat nu den Gouverneur Generael en Raaden van India nogh wyder te seggen hebben, dat sullen de voorschreven gesanten van uwen broeder met namen Demangh Jouda Nagara, Tommagon Soura Wicrama en Angabey Niti Praya en onsen vendrigh Benjamin van der Meer den Sousouhoenan Ingalaga mondelingh bekendmaeken, die wy derhalven versoecken dat hy beliest geloove te geven en in de Mattaram niet langh op te houden, maer deselve met antwoord op desen brieff aen den commandeur Couper te laten terughkeeren, die aldaer het antwoord sal tegemoetsien, om te weten off den Sousouhoenan Ingalaga sigh mede sal gereetmaeken om sigh met zyn maght by zyn broeder den Sousouhoenan Aman Courat te voegen, om alsoo de trouwloose rebellen in dit drooge saysoen t'eenemaal aen een kant te mogen helpen, gaende nu hierbenevens tot een teeken van ons goet en oprecht herte 't naervolgende:

- 1 fyne lange snaphaen;
- 1 paer pistolen;
- 1 carbyn om te paert te voeren;
- 2 p^e. witte basta Brootchias;
- 1 rol dubbelde goude brocaet gebloemt;
- 1 d^e. dubbelde brocaet met curieuse bloemen;
- 1 d^e. groen sattyn;
- 1 p^e. groen alegia Brootchia met breede silvere strepen;
- 60 asta diverse goude en silvere kanten;
- 2 p^e. fyne vrouwesarassas en
- 2 vaetjens Spaenze wyn,

alle 't welcke den Sousouhoenan Ingalaga niet naer de waerde maer na de genegentheyt believe te taxeeren en daeruyt te bespeuren des Comp^e liefde, alsoo de liefde meer is en van grooter waerdye als al het goet dat men ymant soude kunnen vereeren; oock sal het u, indien gy met u maght tegen de gemeene vyanden mede komt aen te trecken, aen geen ammunitien gebreken, want de Comp^e die in het leger onder den Heer Mayoor Poolman genoeghsaem versorcht heeft.

Geschreven in 't Casteel Batavia op Jaccatra den 10^e July in het jaer 1679.
(Onder stont:)

Den Gouverneur Generael van Nederlants India

(Was geteekent:)

RYKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stont Comp^e. zegel in rooden lacke gedrukt en daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Geçiteerde vaendrigh van der Meer is, bezyden boven uytgedruckte memorie en missive aen Pougat, ook nogh terhand gestelt een briefken, door Haer Ed^e aen den oppercoopman Bartelsz en raet tot Japara geschreven, ten principale dienende tot desselfs geleyde en om gemelte E. Bartelsz te recommanderen sigh te gedragen na hetgeene by geçiteerde memorie uytgedrukt zy etc., en waerom dan in desen daervan geen breeder extentie wert gedaen.

18 d^e. Des namiddaghs wert alhier per seker burgervaertuygh, komende van Japara, een klein briefken aengebraght, door den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier aldaer sonder datum aen Haer Ed^e geschreven, eenlyck bevattende 't volgende:

op den 3^e deser maent July was empassant op Japara aangeweest de chaloup d'Orangieboom met Haer Ed. preadvysbriefken na Sourabaya, die men dan tenselven daage ook derwärts voortgesonden hadde;

d'E. Bartelsz stond gereet om na Samarangh te vertrecken, eensdeels om den Chinees Oey Soeko als sabandaer te introduçeren en anderdeels alles tot de komste van den E. Couper te vervaerdigen, om met de vloot in de reyse na Sourabaya geen verhinginge toe te brengen, zynde d'E. Sloot albereyts met de Bougisz terselver plaetzen affgekomen, en sou men nu ook de Javaanze veltheeren derwärts roepen om haer verschil te vereffenen en alles weder in goet verstant te helpen;

den amphioen was tot Samarangh op een sleghte marckt van 300 à 320 rd^e het picol;

van Rambangh was d'E. Bartelsz het beste genoeg niet toegekomen, zynde wel verscheyde maalen toesegginge gedaen van een partye houtwerken te leveren maer tot nogh toe geene affgebraght, dogh was den Tommagon Lamongom na Damack verreyt om die procura te bevorderen;

de Chinesen hadden ernstelyk versoght voortaan in een quartier by den anderen te mogen woonen sonder met Javanen te wesen vermengt, uyt oorsaeke datter door onvoorsightigheyt der Javanen tot drie reysen brand was ontstaen, waerdoor hun quartier meest in kolen geraekt was, dogh dewyle men sigh niet gequalificeert vondt hun daerinne te wille te kunnen zyn, had men haer geantwoort, sulx den Sousoehoenan te sullen voordragen, en soude het ondertusschen groote gerustheyt geven indien men van Batavia met 1 à 200 leere brantemmers wierde voorsien;

vyff Chinesen in huur genomen hebbende lyck getal Javanen om haer vaertuygh na Batavia te helpen brengen, soo hadden de Javanen getraght de Chinesen te vermoorden, dogh waren drie deser moordenaars door de onse, die op het gerucht der Chinesen toegeloopt waeren, nadat ze de Chinesen swaerlyk hadden gequest, gevangen geraekt en aen de Javaanze regeringe overgegeven om die schelmen haer verdiende straffe te doen genieten;

seker Frans handelaer, met een Engelze passe voor Japara aengekomen, was buyten de rheede onder de eylanden blyven leggen, hopende cooplyden aen boort te sullen krygen, daer men snedigh op liet passen, en gelooffde dierhalven dat hy onverrichter saeken weder soude moeten vertrecken;

de swarte suycker begon nu tamelyk toe te vloeyen, sulx men hoopte in korte een tamelyke quantiteyt te sullen insamelen;

met den borger Salomon Jacobsz vertrock nu mede na Batavia den luytenant Anthony van Wyngaerden, hebbende daertoe van d'Heer Admiraal Hurdt allicentie erlanght.

Des avonds vertrecken uyt dese rheede na Hockzieu in China de jaghten Odyck en Alexander en met deselve d'ondercooplieden Adriaen de Man en Juriaen Adriesen Munnick, medenemende een missive by forme van memorie, soowel om gemelte ondercooplieden in de te doene negotie als de aldaer aen landt zynde opperhooffden, de cooplieden Jacob van der Plancken en Joannes Leeuwenson, tot reglement en naright te dienen, 'tzy omme in 't geheel, soo 't gevoeghlyck kan geschieden, vandaer met Comp^s ommeslagh op te breeken oftewel te continueren, sodanigh sigh de saeken best na de gelegentheyt des tyts soude komen te schicken, gelycq in 't breede by deselve memorie in 't uytgaende brieffboek kan werden gesien, hebbende gemelte bodems eenlyck medegenomen een cargasoen van ruym een tonne gouts, meest in groove whaaren, namentlyck:

in Odyck:

12220 ƒ rompen;
 1159 $\frac{1}{64}$ ƒ barnsteen;
 61015 ƒ caliatourshout;
 12210 ƒ sandelhout;
 6300 ƒ wierooock;
 420395 ƒ groot loot, en
 91500 ƒ Bimas zappanhout, en voorts eenige andere dingen, benodightheden
 voor 't comtoir etc., tesamen bedragende..... / 56817:14:—;

idem Alexander:

12205 ƒ rompen;
 120260 ƒ loot;
 1046 $\frac{1}{16}$ ƒ barnsteen;
 61015 ƒ caliatourshout;
 12205 ƒ sandelhout;
 6260 ƒ wierooock;
 6100 ƒ gommelack;
 91500 ƒ Bimas zappanhout, en voorts eenige andere
 goederen, tesamen met den anderen bedragende • 57344:12:15;
 monterende alsoo tesaamen..... / 114162: 6:15.

Des voormiddaghs verschynt capiteyn Hartzinck by Zyn Ed^l. de Heere Gouverneur Generael, relaterende dat eenige Javanen, over lande van Intche Pragy gekomen, hadden weten te verhaalen dat die negorye door eenige Bantamze rovers in 't geheel affgelopen en verstrueert was.

Op het verzoek van de Palimbangse Coninx gesanten, onlangs vandaer met een quantiteyt van 1137 picols peper gekomen, die se aen d'E. Comp^e. hebben geleverd, om daervoor te mogen genieten contant gelt in plaetse van de helft in cleeden, gelyck de Palimbangse peper doorgaens wert betaelt, soo is goetgevonden in consideratie van haaren heere deselve alsnu te laten voldoen $\frac{2}{3}$ in contant en een derde in cleeden tegen d'ordinaire prys van 5 rd^e. het picol, en verder meteen ook berakende Comp^e. handel en commertie tot Palembangh alsulx geresolveert als by het resolutieboek in 't breede zy te sien.

Op den 7^e deser maent vastgesteld zynde, d'Eerwaerde kerkenraet bekend te maeken d'inclinatie deser vergaderinge om den Eerwaerde leeraer Servatius Clavius, van Ceylon hier aengekomen, tot een permanent prediker in dese Nederlantse gemeynte te beroepen, soo is op heden door gecommiteerde leden uyt de kerkenraede rapport gedaen dat die beroepinge soodanigh was geschiet, met verzoek deselve by ons moght werden geapprobeert, en daerop goetgevonden die beroepinge sodanigh te approberen.

20 d^e. Voor de middagh wert alhier per Javaans vaertuygh een klein briefken aengebracht, op eergisteren door den resident Willem Caaff uyt Bantam, eenlyck tot geleyde ook van een briefken van d'E. Heer Dirk Blom, in qualiteyt van Ordinary Raet met het schip Azia over Caeb de Bonne Esperance uyt het vaderlandt in de Straet Sunda gearriveert, aen Haer Ed. alhier, dienende tot bekendmaeking van zyn E. komste en wyders dat de vrede tuschen onsen staet ende Vrankryk op den 5 October des verleden jaers in Europa was gepubliceert. God de Heere zy gebeden, deselve bestendigh te maken tot heyl en welvaren van beyde de natien, amen.

Des avonds senden Haer Ed^e. per de chaloup de Brack na de Straet Sunda een klein briefken aen d'E. Heer Dirk Blom bovengementioneert, ten principale dienende tot Zyn E. verwelkominge etc.

Op de goede getuyghnissen die er zyn wegens de diensten en bequaemheden van den provisionelen luytenant Hendrik van den Eeden, commanderende de veltschanze tot Tanjongpoura, soo is deselve in die absolute qualiteyt bevestight.

Wyders is nogh dienstigh geaght en verstaen, die van den kerkenraet aen te seggen om te nomineren en te verkiesen een getal van 2 personen tot diaconen om te vervullen de vacante plaetsen van de overledene Anthony Weyts en Henric Crieke.

21 d^e. Des morgens vroegh vertreckt uyt dese rheede over Indermayoe en Tegal (d'E. Couper, op den 16^e deses vanhier na Java's Oostcust vertrocken, aghterna) de chaloup d'Orangieboom met de memorie, voor gemelte E. Couper ende d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse geëxpedieert, mitsgaders ook de missive, door Haer Ed^e. aen d'Heer Mayor Poleman en raet tot Sourabaya alsook die na Japara geschreven, beyde hiervooren op den 16^e deser in substantie uytgedrukt, en bezyden dien nogh twee kleene briefkens, 'teene aen den capiteyn Jochum Michielsz tot Indermayoe en 't ander aen de residenten Thomas Grimmel tot Tegal geschreven, van welke beyde de korte substantie nu hieronder volght, eerstelyk aenvangende met die aen den capiteyn Jochum Michielsz tot Indermayo voormelt:

dat den capiteyn Jochum Michielsz ende den raet hun sullen hebben te reguleren na de ordres, bevorens door Haer Ed^e. na Indermayo gegeven, en ook in aghtinge nemen de memorie, door d'E. Couper aldaer gelaten, soolange niet anders wert geordonneert;

dat gemelten E. Commandeur Couper alsnu den capiteyn Jochem Mighielsz empassant terhand stellen sal de extracten uyt de memorie, zyn E. medegegeven, beraekende Indermayoe en Tegal, om sigh daervan te kunnen dienen;

dat alsnu met de chaloup d'Orangieboom na Indermayo werden gesonden eenige noodwendigheden, mits van alles pertinente rekening gehouden wert;

dat men aldaer by daage en by naght soowel te water als te lande tegen de listen en laagen der stroperze Bantammers wel op hoede moet zyn, aengesien men niet anders als allerhande quade actien en handelingen van haer te verwaghten heeft, gelyck aen 't affloopen van Intche Pragy en d'andere gehughten daeromtrent gelegen genoegh gebleken zy.

Volght de korten inhoud van het briefken door Haer Ed^e. aen den resident Grinnel tot Tegal voormelt:

dat dewyle Haer Ed^e uyt de missives, successive van Tegal ontfangen, hebben gesien de Javanen hun aldaer niet en comporteren soocals tot haer eygen besten en behoudenisse wel behoorde, derhalven alsnu den commandeur Couper zy gelast tot Tegal aen te gieren om alles te vernemen en, voor sooverre den tyt sal comen mede te brengen, daerinne goede ordre te stellen;

dat den resident sorge sal moeten dragen, d'E. Comp^e. by het uytsetten van coopmanschappen onder dat wispelturige volck geen schaade komt te lyden, gemerkt hy daervoor selve soude moeten responderen, beter geaght werdende de goederen by ongewiltheyt na Samarangh en Japara te senden als deselve op hazard uyt te setten;

dat alsnu na Tegal gesonden wierden:

12 vaten buspoeder;

80 ledige handgranaten;

50 kippen stroolont en

4 halffamen clappusoly;

dat den resident sorge moet dragen om d'E. Couper gedurende desselfs aenwesen voor de vloot met partye ververssinghe en beesten te voorsien;

dat best geoordeelt zy, den vaendrigh Arnold Grevinck tot Tegal nogh te laten continueren in plaetze van met het leger na Sourabaya te gaen, om de ervarentheyt die hy aldaer becomen heeft van met de Javanen om te gaen etc., uyt welke consideratie hy nu dan ook tot luytenant by provisie wert gestelt.

Dese voormiddagh wert door seker kaffer, mattrous in Comp^e. dienst, soo even met eenige houthaelders van boven Craoan hier aengekomen, gerelateert dat de Kidolleze roovers omtrent Pamanoe kan hadden affgelopen seker chaloupje, toebehoorende den luytenant Willem van Taelbeek, op den 16^e deses met d'E.

Commandeur Jacob Couper na Java's Oostcust vertrocken, beladen met eenige provisien en bemand behalven voorsz. caffer met nogh 2 Nederlandze matroosen en 2 inlanders, die alle vier, schoon se hun in 't minste mits de kortheyt des tyts en schielyck overval niet ter weer gestelt maer erbarmelyck om haer levengebeden hadden, dootgeslagen waaren, dogh was gemelte caffer het nogh met swimmen ontkomen.

Even over de middagh komt alhier over Sourabaya van Macassar te verschynen de fluyt Buuren, medebrengeude vyff brieven, d'eerste door den president Jacob Cops mitsgaders den raet uyt het casteel Rotterdam in dato 27 Juny, de twee daeraenvolgende door de Heer Mayor Christiaan Poleman en raet in dato 2 en 10 July uyt het veltleger tot Soka, de vierde door den coopman Willem Bastinck en raet in dato 14^e uyt Sourabaya ende de laeste door d'E. Commandeur Jacobus Couper en d'E. Abraham Daniel van Renesse in dato 20^e desselven maents uyt het schip Japan, zeylende een weynigh boven Craoan, aen Haer Ed. geschreven, zynde d'eerstgenoemde in sigh bevattende een summier verhael van den redelycken goeden toestandt der saeken op het landt van Macassar en dat de Bougize bontgenoten doende waaren nogh eenige volckeren op de been te brengen en na Java's Oostcust te senden, gelyck in 't breede by 't aenkomende brieffboek kan werden gesien, ende zyn wyders d'andere missives van sodanigen inhoud bevonden als hieronder vervolgens uytgedrukt zy, eerstelyk aenvangende met de eerste van de Heer Mayoer Poleman en raet voormelt, gedaghtee kent 2 July:

vermits het kleen getal van Comp^e. militie, die zedert het laaste schryven door siekte en sterfte seer was vermindert, had men tot nogh niet naders kunnen ondernemen, temeer ook de Bougisen en andere kleene hulptroepjes van Balyers en Maleyers vry affgenomen waaren, en offschoon het getal der Bougisen, die te velde waaren ten getale maer van 600 koppen, Haer Ed. seer kleen toeschenen, ten aensien er wel 1500 door d'E. capiteyn Jan Françen tot Sourabaya gemonstert waaren, soo sou men eghter, considererende dat er veel van dat volk by haer vaertuygen tot derselver bewaringe bleven, lightelyck kunnen bevroeden, dat die den optoght en train na Soka hebben gevolght, niet veel sterker als voorgeciteerde getal konde zyn, en dat nogh te eerder, als aangemerkt wiert dat dat volkje, staende onder hoofden van byna een qualiteyt, niet wel in tught gehouden en van hun hier en daer door 't land te verspreyden, sonder eens na 't leger om te sien, gediverteert konden werden, en waerom dan ook het verlangen na het belooffde secours en de komste van den Coninck Palacca des te grooter was;

aghtervolgens Haer Ed^e bevel souw middelerwyle op het gedoente der Bantammers nauwkeurige aghtinge gegeven en met deselve sodanigh gehandelt werden, als alsulke schelmen en moordenaers meriterende waaren;

tot het verblyff der Batavize Balyers en Malyers had men sooveel gedaen als mogelyck was, dogh sou men dat volkje eghter niet wel langer in het leger kunnen houden als ten uyteynde van het jegenwoordige droge saisoen, aengesien zy rondelyk verclaerden niet genegen te zyn langer te blyven, al souden se ook nae haer negoryen en landt vertrecken;

den Sousouhoenan bleeff alsnogh by zyn oude traegheyt tot bevorderinge van zyn eygen saeken volharden, niet anders doende als sikh dagelyx in de padyvelden te verlustigen, en off men welschoon den Pangiran Sacra Ningrat en den Tommagon Soura Nata, twee van desselfs voornaemste bewintslyuden, in 't leger hadde, soo wiert eghter door deselve almede gansch niet uytgericht;

wegens de correspondentie, die geseght wiert dat den eerstgenoemde met Crain Gillisson, hooft der Maccassaaren binnen Cappar, soude houden, had men niets kunnen vernemen, maer daerentegen uyt geruchten wel, dat die van het eyland Madure een grooten affkeer van deselve Sacra Ningrat, anders Pangeran Sampan, schenen te hebben, en uyt welken hoofde men mede van gevoelen was, indien den Sousouhoenan, in plaetse van hem weder in de regeringe te stellen, dat land onder vier persoonen verdeelde, de saeken sikh beter soude komen te schikken, dogh was eghter van het voorgeven van den Pangiran Maes Giery niets gevallen, als hebbende Aria Singa Padoe tegenwoordigh de voornaemste regeringe van 't landt van Madura in handen, hebbende de missive, aen hem geschreven, ongeopent weder terughgesonden;

om alle confusien voor te komen had men van tyt tot tyt de rekeningen, extracten, rollen etc. van den treyn aen d'E. Bartelsz tot Japara gesonden, by hetwelcke behoorycq stondt te werden gecontinueert;

tot berginge van oorloghsmunition en bagagie had men tot Soka een bequame pagger opgeworpen en soomede een ander op Sipondy mitsgaders een derde op Sedekary, sulx men sikh tegenwoordigh, indien het niet aen militie quam te ontbreken, bequaem soude vinden de vyanden kragtelyck te benauwen, als zynde geciteerde paggers van een seer voordeelige situatie langhs een bequame rivier, en soo de jonghste tydinge, uyt Cappar ontfangen, waerheyt quam te werden, soo sou men daer ter plaets van Crain Glisson aenstoot lyden, en dat al waare geschiet, indien hem zyn voorname grooten, toen in de jonghste rencontre zyn volk binnen Cappar quame vluchten, daerin niet hadden wederhouden, als al gereet gestaen hebbende tot revengie van de geleden hoon en schaade met een goet deel van de zyne op d'onse uyt te vallen, dat hy nu nogh voor die tyt uytgesteld hadt, om ondertusschen syn rooffnest met alle vermogen te versterken, dogh begon den rys aldaer by hun vry sobertjes om te komen en onthielt sikh Crain Panaragan (soone des Coninx van Bima) tot Gombon sonder hem te bewegen en lagh den rebel Troena Jaja nogh op Malam, hebbende laten verluyden voornemens te zyn, soodra de Capparze Maccassaaren Comp^e maght werk konden geven, alsdan met die van Sootsia een inval op de landen van Sourabaya te sullen comen doen, dogh wat hiervan soude vallen most den tyt bevolen blyven;

een getal van 58 sieken en impotenten had men van tyt tot tyt uyt het leger na Sourabaya moeten senden en bleeff men bezyden dien tegenwoordigh nogh belemmert met 57 onbequame, die men almede om haer genesinge te erlangen wel genootsaekt soude zyn aff te senden.

d'Heer President Jacob Cops en raet tot Macassar hadden d'Heer Mayoor Poleman aengekundight, dat er met 21 vaertuygen een getal van nogh

626 Bougisen van Macassar na Comp^s leger op Java's Oostcust vertrocken waaren, van dewelcke men had verstaen al een goet getal op Sourabaya aengekomen soudén zyn, dogh presumeerde voor 't naeste dat ze na Batavia voortgeseylt waaren.

Volgt de 2e missive, door d'Heer Mayor Poleman en raet in dato 10 July uyt Soka aen Haer Ed^e. geschreven:

den 3e July was van Macassar voor Sourabaya verschenen de fluyt Buuren met 24 Nederlandze militairen en 40 Bougisen, die aldaer gelicht, na 't leger gesonden en seer wel te passe gekomen waaren, zynde bezyden dien daarmede nogh van Macassar gekomen den Bougisen capiteyn Malary, die den coopman Bastinck had traghten te bewegen met zyn volck aldaer te houden, maer tevergeeffs, omdat hy voorgaff Zyn Hoogheyts Palacca nootsaeklyck van eenige saeken rapport te doen, dat men gaerne anders soude hebben gesien, omdat men in 't leger ten hooghsten om volk benodigt was, niet nagelaten sullende werden alle de Bougisen, die er jegenwoordigh waaren ofte stonden te komen, volgens Haer Ed^e. ordre nevens andere inlanders onderhout te verschaffen, gelyck tot nogh ook altyt was geschiet, bezyden hetwelke zy hun selfs doorgaens met rooven en steelen uyt de omgelegene doessams ⁽¹⁾ sodanigh wisten te versorgen, dat de Nederlandze en andere inlandze militairen doorgaens van haer voor gelt met leeftoghten nu en dan wierden gerieft, ende waerom zy ook tot verscheyde malen op gedane affvraginge hadden verklaert van alles wel voorsien te zyn en niet van nooden te hebben, en wat hun principale bevelhebberen belanghde, die had men ter discretie met wyn, rooswater, speceryen etc. ook niet misgedeelt, sulx ten dien belange Haer Ed. ordre ten volle was voldaan;

de fluyt Buuren had men goetgevonden sonder uytstel met zyn rysladinge en 30 impotenten, die seer beswaerlyk in den train tot haer gesontheyt stonden te komen, na Batavia voort te senden;

den capitain luytenant Jan de Ruyter was aen zyn quetsure, in de jonghste rencontres tegens de vyanden ontfangen, tot Sourabaya overleden:

behalven 12 Europiaenze en 3 inlandze impotenten, na Sourabaya affgesonden, had men nogh in 't leger 49 onbequaem om dienst te kunnen doen, namentlyck 38 inlanders en 11 Nederlanders, die men egther met hoope van reconvalescantie nogh eenigen tyt aen soude houden, en bestond nu de geheele maght bezyden dien aldaer te velde in 302 Europiaenze en 968 inlandze koppen:

de jonghste tydinge uyt Cappar dicteerde dat Crain Glisson eenige gesanten na Balimbangan affgeschickt soude hebben om van haer adsistentie te erlangen en alsdan d'onse te komen bestooken.

Volgt d'inhout der missive van den coopman Willem Bastinck en raet uyt Sourabaya voormelt:

den coopman Bastinck, verstaen hebbende dat de 21 prauwen met Bougisen, van Macassar gekomen, aldaer voorbygezeylt en voor Grisseé verschenen waaren,

(1) Lees: doessoens.

had Arou Amaly versoght, aenstonds ymand derwarts te senden om dat volckje te nodigen op Sourabaya, 't welck denselven aenstonds wel hadde gedaen, maer zy, daertoe niet te bewegen, waaren voortgeseylt om haaren Coninck Radia Palacca 't zy onderweeghs off op Batavia te gaen zoeken:

den Sousouhoenan maekten 't hoe langer hoe sleghter, want den coopman Willem Bastinck hem in een lange tyt niet te spraeke hadde konnen komen, over 't welke dan tegen den mantry Manganoangh gedoleert zynde, soo had Zyn Hoogheyt eyndelyck door Cartanagara laten weten dat hy eersdaeghs audientie soude verleenen maer nu vrywat ontstelt was, als hebbende drie van zyn bywyven, die het tegen hem verkurven hadden, om 't leven doen brengen, en latende meteenen versoecken dat men voor Sedayoe een scheepje op de waght geliefde te leggen, omdat er tydinge was dat de vyanden met een kloeke maght na derwarts in aentoght waaren, op welk subject dan geciteerde Cartanagara in antwoord was gedient men den Sousouhoenan daerinne seer gaerne te wille soude zyn, dogh dat Zyn Hoogheyt en desselfs bevelhebberen hun saeken selfs sigh soo weynigh ter herten trocken dat het sodanigh niet langer gaende te houden soude zyn, als hebbende Damangh Sidayoe nogh soo onlangs syn post op het sien aenkomen van 8 vaertuygen gequiteert en drie van zyn vloothouwers tot een proye der vyanden gelaten, met verdere byvoeginge, indien se hun in toekomende niet beter quamen te comporteren, dat het eyndelyck sooverre soude raeken dat Haer Ed^e hun desen oorlogh soude komen te ontrecken en den Sousouhoenan met al zyn laffhertige grooten op haer eygen wicken laten dryven, dogh off hem dese boodschap sodanigh wel was overgebraght kon men niet sekerlyck weten, dogh om onderwylen te thoonen dat men van Comp^e wegen niet in gebreken bleeff alles te doen wat tot bevorderinge der gemeyne saeke konde dienen, soo was de hoeker de Goutvinck uyt de besettinge voor Grisse na Sidayo vertrocken;

d'Heer Mayoor Poleman was op den 12^e July uyt het leger eens tot Sourabaya gekomen, ten principale omme met Zyn Hoogheyt den Sousouhoenan te confereren, 't welk dan des anderen daeghs wesende geschiet ende Zyn Hoogheyt door zyn E. uyt Haer Ed^e name zyn plicht voorgehouden zynde, alsmede dat het ten alderhooghste nodigh zoude wesen hy het leger in persoon quam by te wonen, om de omgelegene inwoonders te doen sien dat den oorlogh niet voor d'E. Comp^e maer tot welstand van Zyn Hoogheyt als desselfs arme onderdanen en het Mattaramze ryck wierde gevoert etc., soo had hy aengenomen syn E^s goede vermaninge voortaan in behoorlycke aghtinge te sullen nemen en eersdaeghs perzoooneel na het leger op te gaen en voorts alles te besorgen dat nodigh soude zyn, en waarmede de Heere Mayoor dan weder na het leger vertrok, sullende ondertusschen den coopman Bastinck van alles behoorlyck advys aen den oppercoopman Bartelsz tot Japara geven, om hun daernae sooverre 'thaer soude mogen raken te konnen righten, ende dewyle vandaer was geschreven dat geen sout te bekomen was, soo sou men traghten party van dat silt omtrent Sourabaya te versamelen, menende binnen den tyt van twee maenden wel twee scheepsladingen in voorraet te sullen hebben; den Bougisen capiteyn Malary, die, gelyck in de vorige missive geseght, op

Sourabaya aengeweest en westwaert op vertrocken was om den Coninck Palacca op te zoeken, hadde weten te relateren dat hy op 't eyland Cangejan om water te haalen hadde gevonden seker Dain Nimalo met een vaertuygh met 20 Maccassaren, uyt Cappar gevlucht, die hem vyandelyk aengetast en zyn stierman dootgeschoten hadde, dogh hy Malary aenstonds met zyn volck soo furieus op die vyanden aenviel, dat Nimalo ende de zyne genootzaekt waaren te wycken, hun vaertuygh te verlaten en de vlucht boschwaert in te nemen, hebbende alvorens drie dooden becomen en aghtergelaten;

den vryborger Cornelis Lampe, van Passir op Sourabaya gekomen, had weten te verhalen dat hy op Passir hadde verstaen, dat tot Berrauw op Borneo afgeloopen zoude zyn de chaloup van seker Batavias borger, Pieter Jacobsz, met vyff Hollanders, dogh soude de inlanders, die mede op gemelte chaloup waaren geweest, het leven behouden, in de kettingh gekloncken en nogh op Berrauw in wesen zyn etc.;

in de besettinge voor Garouda en Grisseë stond nogh alles wel, dogh waaren de inwoonders nogh al evenseer voor de geruchte overkomste der Maduresen becommert.

Volght den korten inhoud van het briefken van d'E. Commandeur Couper en d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse uyt het jaght Japan voorgeciteert:

sedert het vertreck van Batavia was men nogh niet meer als maer 12 mylen gevordert, sulx een langdurige reyse voor oogen scheen, zynde het schip Mauritius Eyland met Radia Palacca wel een myle aghteruytgeraekt, soodat men tot nogh geen gelegentheynt had om na de welstand van den Coninck Palacca te kunnen vernemen; midlerwyle was men ontmoet de fluyt Buuren, komende van Macassar over Sourabaya, uyt dewelcke de brieven, van d'Heer Mayoor Poleman uyt Soka aen Haer Ed. geschreven, gelicht, geopent, gelesen waaren en nu aenstonds geciteerde fluyt weder voortgesonden.

Den inlandzen luytenant der Bandanesen Aly, op zyn vertrek staende om op morgen over landt na Tanjonghpoura te vertrecken, is alsnu op zyn versoek om het ordinary luytenantstractement hetselve toegeleght tot 16 rd^s en zyn vendrigh Boytotto 12 rd^s ter maent.

Wyders ook door de Heere Gouverneur Generael vragenderwyse de vergaderinge in overlegh gegeven zynde off welgedaghte Zyn Ed^l. het landt, door opwerpinge ofte aenspoelinge der zee voor Zyn Ed^l thuynt, gelegen aen d'oostzyde deses casteels, aen de strand gegroeyt en aengewonnen, niet soude mogen in gebruyck nemen, als sullende sonder ymants nadeel kunnen geschieden, soo is verstaen van ja en mede dat hetselve ook sullen vermogen te doen alle die haare thuynt en landeryen op die streke langhs de soom der zee zyn hebbende.

22 d^r. Voor de middagh komt alhier met drie vaertuygen over Java's Oostcust van Macassar te verschynen den Bougisen capiteyn Malary, hiervooren onder de materie van Sourabaya gementioneert, hebbende zyn heer, den Coninck Palacca, onderweeghs misgezeylt, sulx denselven weder ten eersten staet te vertrecken om zyn meester op Java's Oostcust te vinden.

Nademiddagh vertreckt met 36 inlandze soldaten over land na Tanjonghpoura den Bandanesen luytenant Aly tot versterkinge van de pagger en militie aldaer, medenemende een klein briefken aen den luytenant Hendrick van den Eeden, op heden geteeckent, dusdanigh luydende:

dat by de vorige brieven Haer Ed. meeninge en intentie ten overvloede zy verklaert, hoedanigh men sigh omtrent de oude en nieuwe Javaanze onderdanen, hun by de veltschanze terneder hebbende gestelt, sal gedraagen, by hetwelcke alsnogh wiert gepersisteert, met recommandatie in dese tyt allenthalven de vereyschte voorsicht te gebruycken en geene van onse Nederlandze militairen uyt te senden als met genoeghsame securiteyt en versekeringe;

dat dewyle de besetelingen aldaer tot op 65 coppen waaren vermindert, goetgevonden zy tot versterkinge by desen aff te steken een getal van 36 inlandze soldaten en te eer, omdat de Bantamze schelmen niet afflaten allomme haare vuyle moordadige actien in 't werk te stellen, voor dewelcke gerecommandeert wiert wel op hoede te zyn en niet nalaten deselve moordenaers, 't zy in de rivieren off te lande rencontrerende, alle doot te slaen;

dat sorge dient gedragen de Chebetze Javanen, die hun omtrent de veltschanze komen ternedersetten, ten minsten een ruyme musquetschoot vandaer komen te blyven en een bequaem plain tusschenbeyde op te laten, gemerckt het voornemen zy in toekomende aldaer een sufficient werk te begrypen, en dat men sigh wyders berakende het employ van gemelte Javanen is refererende aen hetgeene diervwegen in het rapport van d'E. capiteyn Hartzinck zy geseght, mogende zylieden middelerwyle, soo het de noot komt te vereysschen, tot hare defentie wel met eenigh buskruyt etc. werden gerieft.

23 d°. Even voor de middagh wert alhier een klein briefken aengebragt, drie dagen verleden door d'opperhoofden van 't schip d'Hollandse Thuyn, uyt het vaderland in de Straet Sunda verschenen, aen Haer Ed°. geschreven, eenlyck tot bekendmakinge van haer arrivement aldaer.

Des morgens keert den opperregent der Chebetze Javanen Wiera Soeta, door Haer Ed. begifticht met de eernaem van Tommagon Natta Jouda, benevens en met de andere regenten Warga Jouda, Tambackbaya en Wangsa Naya mitsgaders ook den broeder van Wiera Saba, Naya Teroena, nu een maent verleden met d'E. capitain Hartsinck van Craoan hier verschenen, te lande weder na huys, wel vernoeght zynde, gedurende hun aanwesen alhier van Comp°. wegen gedefroyeert en alsnu op haer vertreck beschoncken met eenige cleenigheden, om haer te meer in yver en trouwe tot d'E. Comp°. te versterken en te animeren.

24 d°. Omtrent de middagh gewert ons alhier per seker Javaans vaertuygh van Bantam een missive, op eergisteren door den resident Willem Caaff aen Haer Ed. geschreven van volgenden inhoud:

in 't begin der maent Juny den ouden Coninck van Turtiassa op Bantam verschenen wesende, had S°. Caaff denselve op het versoeck van den jongen Conincq nevens d'andere vremdelingen beschoncken met 97 rd°. in cleeden, zynde gemelte oude vorst na aght dagen verblyffs tot Bantam wel onthaelt weder na Turtiassa gekeert;

den jongen Conink had op zyn retour van Cheribon na Bantam eenen Tommagon Adywinata tot Cheribon gelaten met 100 mannen om op het gedoente van de Pangirans aldaer te passen, welken Winata zedert vier negoryen beoosten Cheribon, namentlyck Gabangh, Lossary, Tanabangh en Brebes hadde affgeloopen en geruineert, daerover den Conink ongemeen wel in syn schick was, nogh 500 Maleyers en 600 Bantammers byeen hebbende doen brengen om met 25 vaertuygen van Turtiassa tot syn adsistentie affgesonden te werden en de negoryen Paccalongan en Tegal mede onder de Bantamze heerschappye te brengen;

den Pangiran van Sammadangh zyn eygen land weder ingenomen hebbende, soo had den Bantamzen Pangiran Coelon 400 mannen, ten meerendeele Maccassaaren, doen versamelen om Chiliwidara, sigh tegenwoordigh tot Cheribon onthoudende, ter adsistentie te dienen om die plaetze te reoccuperen; ook hadden de oude en jonge Bantamze Conink yder een vaertuygh met 50 voorveghthers na de Oost gesonden om op de Bataviaze handelaars te kruysen, met ordre alle vaertuygen, die se moghten comen te begaen, geweldelyck aen te tasten en, meester werdende, alle Nederlanders sonder verschoninge doot te slaen maer d'inlanders gevanckelyk op Bantam te brengen om tot slaven gemaekt te werden;

ook waeren van Tangerang 40 mannen over lande na Patiaar Jarangh gemarchieert, om de inwoonders tegen die van Samadangh op te hitzen mitsgaders haer aen te seggen dat het secours om Chiliwidara te adsisteren op handen was;

op Turtiassa by d'oude Sulthan was een gesant van Troena Jaya verschenen met een geschenck van 2 cloeke paerden en 2 geytebocken, onder versoek van eenige adsistentie van volk en amonitien van oorloge, 't welk hy met een briefje aen d'Engelsz agent insgelyx ook hadde versoght;

den hoffspion had den resident Caaff assurantelyck bekentgemaekt, dat den Maccassaer Crain (*) (1), tegenwoordigh op Batavia zynde, onlanghs vandaer drie brieven na Bantam hadde geschreven, door hem en eenige van zyn voornaemste onderteekent, te weten twee aen den jongen Conink en een aen den Maccassaarzen Bantamzen opperpriester Ché Isooff, waerby hy zyn perzoon en de zyne den Bantamzen Vorst aanbodt om, als zy maer d'E. Comp^e den oorlogh quamen aen te doen, op hun bevel mede te beginnen en ter gelegener tyt de stad Batavia by naght aen brandt te steken, amock te spelen enz., waertoe nu mits het vertrecq van den Coninck Palacca na Java's Oostcust en dat volgens zyn voorgeven alhier seer weynigh off niet meer als 500 Europische zoldaten in 't geheele guarnisoen waeren, de reghte tyt geboren was etc.;

het schip van den Conink genaemt Bombain stond binnen weynigh daagen op de naem van den Engelzen agent Parker na Souratta te vertrecken, hebbende ook 't schip de Blessingh albereets in gelyker voegen onder Engelze vlaggen en zeebrieven met een capitael van niet min als 30000 rd^e na Maccauw gesonden, hoewel den Engelzen agent voorgaff dat den Coninck het eene schip aen de Mooren verkoght en 't ander finael aen hem geschoncken soude hebben etc.;

(*) In margine staat hierbij geschreven: *N^{te} (d. i. Nota:) de naem van dese Crain wert met voordagt opengelaten.* Denkelijk wordt Kraëng Bisei bedoeld.

't Engels jaght Formosa was met een capitael van 50 à 60000 rd* meest in contant na Tonquin vertrocken en lagh hun ander jaght de Returner bezyden nogh een hoeker ten meerendele vaerdigh om met groote quantiteyt laeken, croonrassen etc. over Aymuy op de cust van China na Tayouan en Formosa te navigeren;

't Engels schip de Phenix had uyt Engeland tot Bantam aengebraght 150000 rd* contant, 60 baalen diverse lakenen en stoffen en voorts eenige equipagiegoederen, wynen en bieren;

't Deens jaghje de Fortuyn was met een partye Moorze cooplieden van Bantam weder na Cormandel vertrocken, en benevens verscheyde andere coopmanschappen beladen met een capitael van wel 60000 rd* in goud, hebbende ook medegevoert drie fugative Nederlanders;

sekere andere twee fugative Nederlanders, Jacob Nys en Hans Christoffel Schubersz, hadden op Bantam het Mahomethaensz gelooff aengenomen en haer laten besnyden, en 'tgeen men vreesde door sware dreygementen van gedoot te werden mede souden doen twee andere Nederlandze matroosen, met een prauwtje van Batavia gevlucht, misschien om haer by d'Engelze te begeben, en door eenige vissers op Turtiassa gebraght, alwaer se door Pangiran Kiedol gevangen gehouden wierden, dogh waaren tot nogh onaengesien swaerlyck geplaeght standvastigh gebleven;

de twee Andragirye moordenaars, Pangiran Aria Souria en Ratoe Bagus Abdul Cadir, had den jongen Conink weder in de stadt doen komen en met groote eerteeken en haer affgenomen geweer en volk wedergegeven;

de Jambyze wissel was door den Engelsen agent Robert Parker ten bedrage van 600 realen geaccepteert en voldaan;

den Tommagon Adewinata, een tyt langh op Cheribon huysgehouden hebbende, was vandaer weder terughgekeert met wel 180 gerooffde oosterlingen;

drieentwintigh vaertuygen waaren van Seringin op Bantam gekomen en weder derwärts vertrocken, buyten twyffel om eenigh schelmaghtigh exploict uyt te voeren;

den Bougys Dain Toesioe alias Arou Kera (eenige dagen verleden door den Coninck na Tangerangh gesonden om vandaer 500 stux lyffeygenen, van tyt tot tyt van Batavia gevlucht, op Bantam te halen) was weder teruggekeert, medebrengende 57 fugative slaven, zynde d'andere al voorheen door de Tangerangers van honck en na 'tgeberghte gesonden, den resident Caaff bekentgemaekt hebbende dat de Maccassaaren, in de Bataviaze jurisdictie op de passagie de wagt houdende, hun omtrent het weghloopen der slaven door de Bantammers lieten corrumperen, vermeynende dat het anders niet mogelyk konde zyn de weghlopende slaven haer soude kunnen passeren, bezyden dien ook verklarende dat hy present was geweest toen de brieven, door Crain (") uyt Batavia aen den Coninck tot Bantam geschreven, wierden gelesen, seggende (sonder dat hy wist dat den resident door den hoffs pion daarvan kennisse hadde gekregen) den geheelen inhoud van buyten, die in 't geheel was overeenslaende met hetgeene Sr. Caaff door de hoffs pion aengedient was, sulx nu niet meer aen de valscheyt van dien man scheen getwyfelt te kunnen werden;

gemelte Bougis Dain Toesioe en zyn soon Dain Malaya had men Haer Ed. schenckagie overhandicht en aengeseght dat hy sich gereet soude houden om op Haer Ed^e nader bevel te waghten, dat hem ongemeen aengenaem was geweest, onder betuyginge van zyn opreghte trouwe, en vertrock hy nu heymlyk met den borger Gabriel Nacke eens na Batavia om mondelingh Haer Ed. intentie te verstaen, met versoeck dat hy dogh niet lange opgehouden maer ten eersten weder met een Bataviaze tinangh na Bantam gelargeert moghte werden, om dat volck alle suspitie, die se op zyn perzoon mogten krygen, te ontnemen, werdende by deselve Dain Toedjou ook suspect gehouden den Maccassaer Dain Mangelique, eenige daagen voorleden secretelyck van Bantam na Batavia vertrocken om sich insgelyx omtrent Haer Ed^e te presenteren, namentlyk dat hy niet recht in zyn schoenen ginck en met den Conink van Bantam mitsgaders den meergeciteerde Grain (') in 't geheym handelde.

Des avonds vertreckt weder na Bantam den hier even boven geciteerde Bougys Dain Toedjou, zynde gisteren morgen in geselschap van den borger Gabriel Nacke in stilheyt hier verschenen, nadat hy gisteravond in perzoon na 't avondgebet met den sabandar Ockersz in 't secreet is binnen- en voor Haer Ed. gebragt, om hem in zyn trouwe te doen volharden zynde (') beschoncken met 100 realen contant, dogh wat eyndelyk van het gedoente van desen man sal vallen, sullen wy den tyt moeten bevolen laten.

In den avond komt hier direct van Nagapatnam t'arriveren de fluyt 't Huys te Bergen, medebrengende een missive, door den oppercoopman en commandant Pieter Vorwer mitsgaders den raet aldaer in dato 2^e Juny aen Haer Ed. geschreven, beseiden nog een copie-missive van den 28^e April, mede naer herwaerts geschreven per seker Engels scheepje over Bantam, twelcq tot nog aldaer niet verschenen off dies orriginele toegecomen zy, meldende den goeden toestandt derwartsover met een verhael dat de negotie begon te wackeren ende in beter fleur te raeken als voorheen, werdende allenthalven door den conquesteur van het welige Tansiouwer gefavoriseert, besittende zyn nieuwe landen in gerustheyt sonder van d'omleggende Vorsten, die alle het oorlogen moede schenen te syn, te werden gemoeyt etc., en bestaat de ladinge van gemelte fluyt 't Huys te Bergen in:

147½ lasten rys en

25 packen rochevellen, tesamen met den anderen gekost hebbende / 9644: 4: 5.

25 d^r. Desen voormiddagh den Maccassaer Dain Mattara, over eenigen tyt geleden van Bantam hier aengekomen om onder Comp^e. bescherminge te woonen en op ultimo November voorleden jaars als luytenandt in dienst der E. Comp^e. aengenomen, met zyn compagnie, bestaende uyt 74 Maccassaren, te deser tyt in 't volle geweer voor d'eerste mael binnengekomen en door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, tot dien eynde buyten de voorzael op de puye gekomen, besighticht en eens tot aenmoedigingh aengesproken mitsgaders aen Dain Matara de partisaan en Dain Mantacke het vaendel overhandigt zynde, soo trecken deselve weder affen

(') Er staat: zy.

na buyten, hebbende hy Matara en desselfs vaendrigh Dain Mantaka mitsgaders zyn sergeanten alvorens op de Maccassarze wyse een eedt van getrouwigheyt gesworen.

In 't vallen van den avondt arriveert het schip Asia, op 20^e deser geciteert, na eens rondom losgebrant te hebben op de rheede, ende weynigh laater de Heere Ordinary Raedt Dirck Blom aen landt, zynde desen morgen van boort gehaelt en uyt Haer Ed^e. naem verwellekomt zynde door de Heeren Raaden van India Willem van Outhoorn en Joannes Camphuys mitsgaders desselfs twee doghters door de messieurs Willem ten Rhyne, Joannes Cops en Goverdus van Hoorn en de juffers Catharina van Hoorn, Maria van der Keer, Alida de Bitter etc., werdende zyn E. en het verdere geselschap geleyt door de compagnie gewapende soldaten, gerangieert staende in de breede gangh, streckende van de Waterpoort aff tot aen het huys van de Heere Gouverneur Generael, binnen 't welke dan verschenen en in de poort van de groote voorzael van welgemelte Zyn Ed^e. nevens de Heeren Directeur Generael Cornelis Speelman, Bort en Hurdt verwellekomt zynde, soo werden aenstonds door de compagnie 5 chergies en van de punt den Diamandt 7 canonschoten gedaen.

Zyn E. was op den 19 December des voorleden jaars met de schepen Azia, Hollandse Thuyn en Nieuw Middelburgh uyt Texel in zee gelooopen, ons toebrengeende een generale missive, door d'Ed. Heeren 17^{den} in dato primo November anno voorleden uyt Amsterdam aen de Hooge Regeringe alhier in India geschreven, bezyden nogh .. (1) brieven, door d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam en verscheyde andere bygehoorende documenten van dato primo, 3 en 14 December 1678, alle onder d'aenkomende patriaze generale en Amsterdamze papieren te vinden, bezyden ook 't briefje, door genoemde vergaderinge soo aen de Gouverneur Bax na de Caap als na de Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge tot bekendmakinge van haer intentie en ordre na Ceylon geschreven in dato primo November passado, zynde den 20^e April d'heer Blom aen Caeb de Bonne Esperance gearriveert, alwaer alles in een tamelycken goeden toestand gevonden was, zynde daer ook omtrent medio Mey behouden aengekomen de aght retourschepen, in February laestleden vanhier tot Batavia geseylt, die nae genoten ververssinge haare reyse nae ons lieve vaderlandt stonden voort te setten, ende nadien de vrede, tusschen onsen staet en de kroone Vrankryk voltrocken en gepubliceert was, soo had zyn E. ingevolge de ordre der Heeren Meesters het Caepze guarnisoen wat vermindert en 70 coppen daeruyt gelicht, om op de schepen Azia, Hollandse Thuyn en Blauwen Hulck na Batavia te werden verdeelt en bezyden dien nogh ook alle de militie van het schip Nieuw Middelburgh voormelt, uyt het vaderlandt naer Ceylon uytgesonden. Gemelt schip Azia in 't vaderlant bemand zynde geworden met 177 zeevarende, 91 militairen en 19 berghwerkers, van dewelcke aen opgamelte Caab verbleven wesende 2 zeevarende en 5 militairen en daerentegen weder overgekregen eenlyck twee zoldaten mitsgaders gedurende de reyse 5 matroosen en 2 militairen door de doot verloren hebbende, soo brengt hetselve schip hier te lande 170 matroosen, 88 militairen en 19 bergwerkers, zynde tesaamen een getal van 277

(1) Het H.S. laat 't aantal open.

sielen, bestaende wyders desselfs medegebraghte ladinge voor India in de volgende contanten, coopmanschappen en behoeften voor India:

- 7200 stux Mexicaanze realen;
- 36000 guldens in payement;
- 1619 ƒ fermilioen;
- 38180 ƒ yser;
- 50300 ƒ spyckers;
- 887½ ƒ barnsteen;
- 6258 gruyts van barnsteen;
- 24 toelasten France en Rinze wyn;
- 25 leggers (¹) seck;
- 125 vaten haentjesbier;
- 150 grofftonnen vlees;

60 vaten speck, voorts eenige andere provisien van minder belangh, equipagiegoederen, gereetschappen etc., tesamen beloopende ƒ 261107:5.

Ook hebben Haer Ed^e met meergeciteerde bodem ontfangen een missive van d'E. Hendrick Crudop, p^l. oppergesaghebber, mitsgaders den raet aen Caeb de Bonne Esperance de dato 13^e Mey, zynde van geen sonderlinge inhoud, gelyk by het aenkomende briefboek onder dat quartier in 't breede kan werden nagelesen.

De Heere Ordinary Raet Dirck Blom dan, gelyck hierboven in 't breede zy uytgedrukt, alhier en met Haer Ed. in de groote raedkamer verschenen wesende, soo is zyn E. nogh desen avondt na voorgaende verwelkomminge onder den eedt, die zyn E. verklaarde albereyts in 't vaderlandt aen handen van d'Ed. Heeren Mayores te hebben affgeleght, in Raade van India geintroduceert en cessie gegeven naest de Heere Ordinary Raet Anthonio Hurdt, gelyck by het resolutieboek kan werden beooght, en doen al verders meteenen ook conform de teneur en ordre der generale ontfange missive den Heere Extraordinary Raet Willem van Outhoorn geluckgewenscht met zyn E. aensienlycke chergie en optredinge mede tot Raet Ordinary van India naest aen d'heer Dirck Blom etc.

En is ook verder by voorgemelte generale missive ook comen te blycken, dat d'Ed. Heeren Meesters den Ceylonzen Heer Extraordinary Raet en Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge hebben genomineert en geordineert tot expres commissaris en visitateur van alle de respective haare comtoiren en plaetsen hier in India, en dat weder in zyn E. plaetse tot Gouverneur van 't eyland Ceylon en tot Raet Extraordinary van India was gecreert den Caepzen overleden Heer Gouverneur Joan Bax, off dat by desselfs overleyden dat voorschreven gouvernement by den naesten en bequaemste persoon tot nader ordre provisioneel soude werden bestiert;

insgelyx wert ook weder opnieuw de vierige (²) voortsettinge van 't gout off

(¹) Dit woord staat dubbel in het HS.

(²) Misschien beter: *ieverige*.

ertz grave op de Westcust in de Sillidaze myne grootelyx te behertigen gerecommandeert en daertoe een kloek getal berghwerkers met dese schepen soo hoofden als gemeene herwärts geschickt, onder belofte van nogh vry meerder getal daertoe te sullen laten volgen.

Was maer, ochlaes, de hoop van apparentie soo ter Westcust als hier in weynigh sooveel daarvan als wel in 't patria, soo stond er van d'effecten nogh wat goets te verwaghten, dat Godt geve.

27 d°. Des avonds komt alhier aen te landen de fluyt de Voorsightigheyt direct uyt Souratta en daermede ook volgens ordre over den coopman Joannes Bacherus, eenlyck medebrengeende de originele missive, door den Commissaris en Directeur Daniel Parvé mitsgaders den raet aldaer dato 28° April en insgelyx een particuliere secrete missive, van gemelte commissaris Parvé, verselt met verscheyde aparte documenten, aen Haer Ed. geschreven en op den 12° deser met de fluyt Opmeer albereyts al duplicaet en in copye hier aengebraght, gelyck aldaer kan werden beooght, bestaende wyders het Sourats cargasoen in gemelte bodem uyt:

52000 p°. silvere Souratze ropias;

47 packen diverse cleeden;

50104 ₧ indigo Biana;

4551 ₧ poetziock;

36 lasten cadjagh;

10 lasten erwten etc., met den anderen monterende... / 138877:8.

Een weynigh later arriveert mede te deser rhee de over Caep de Goede Hoope uyt ons lieve vaderland het schip den Hollandze Thuyn, aldaer bemandt geweest met 194 zeevarende, 92 militairen en 22 berghwerkers, van dewelcke 2 matroosen aen 't eyland St. Jago weghgelopen, 1 op 't schip ⁽¹⁾ Azia overgegaen, 9 zeevarende en 5 militairen aen de Caep aen lant geset, dogh daerentegen weder 9 matrosen en 16 soldaten overgekomen, 7 militairen en 6 zeevarende gedurende de reyse overleden zynde, soo wert door gemelte bodem hier nogh te lande gebraght 185 zeevarende, 96 militairen en 22 berghwerkers, tesamen 503 personen, en bezyden dien een cargasoen, bestaende in de volgende contanten, coopmanschappen en diverse noodwendigheden als:

2800 Mexicaanze realen;

3800 marckrealen;

52687 guldens contant in payement;

1896 ₧ fermilioen;

16500 ₧ spyckers;

785 ₧ barnsteen;

610 ₧ gruyts van barnsteen;

24 toelasten Rynze en Françe wyn;

25 leggers Spaenze wyn;

(¹) Dit schip ontbreekt in het HS.

75 vaetjes haentjesbier;

50 halve aemen olyvenoly;

50 tonnen vlees;

60 vaten speck en voorts eenige equipagiegoederen, gereetschappen etc., tesaamen beloopende. / 246683: 14.

De papieren, met voorschreven Hollandze Thuyn ontfangen en geopent, zyn alle bevonden de duplicate soo der generale als particuliere brieven en geschriften, ons op eergisteren door den heer Dirck Blom inhandicht geworden.

Door de Heer Extraordinary Raet van India Joannes Camphuys in vergadering gebraght wesende de notulen om daarop te doen de rescriptie na Cormandel, soo is daarop alsulx geresolveert en vastgesteld als by het resolutieboek in 't breede kan nagelesen werden.

28 d^e. Des middaghs wert door den Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens gegeven het welkomstmael aan de Heer Ordinary Raet Dirk Blom, op 25^e deser uyt het vaderland hier verschenen, op hetwelcke mede genodicht zyn alle de Heeren Raaden van India mitsgaders verscheyde andere gequalificeerde ministers en juffers etc.

29 d^e. Des morgens wert ons per een Javaans vaertuygh een kleen briefken toegebraght, door den resident Willem Caaff op eergisteren uyt Bantam aen Haer Ed. geschreven, eenlyck met advys:

den Tommagon Ady Winata had op zyn terughreyse van Cheribon een kleen chaloupje afgeloopen en 2 Nederlanders daarop vermoort, over welke moordadige actie hy door den ouden Sulthan met een quitazol was vereert, met byvoeginge dat zy voortaan geen Hollands bloet en souden spaaren;

van Borneo was seker gesant op Bantam aengekomen met eenige geschencken en coopmanschappen, zynde met een groote statie door den jongen Coninck ingehaelt;

d'Engelse schepen Returner en Formosa waaren van Bantam na Aymuy en Tayouan vertrocken en stond ook 't Engels schip de Phenix binnen korten de reyse na Engelandt aen te nemen;

nu wierden na Batavia gesonden 2000 potten witkalck en 600 bossen bintrottingh.

30 d^e. Des avonds schryven Haer Ed^e. naer Malacca met seker borger-vaertuygh een missive aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorisz Pitz mitsgaders den raedt aldaer, van alsulken inhoud als by het uytgaende briefboek onder den dagh van heden kan werden nagelesen.

31 d^e. In den morgenstondt gewert ons door eenige Javanen een kleen briefken, van den luytenant Hendrick van den Eeden drie dagen verleden uyt de veltschanze tot Tanjongpoura geschreven, van volgende teneur en advis:

den Bandanesen luytenant Aly was met zyn onderhebbende troepje op Tanjongpoura aengekomen, uyt hetwelke men Demangh Soura Dikara eenige hulpe op zyn versoeck toesenden zoude, 't welk ook sonder swarigheyt kon geschieden;

het verbeteren en vermaeken van de veltschanze wiert by den luytenant van den Eeden voor een nodige saeke aengesien;

den Javaanzen regent Warga Jouda was tot nogh niet afgekomen, buyten twyffel uyt vreesse voor de Balyers, die niet gaerne soude sien dat de Javanen hun uyt de bovenlanden by onse fortresse tot Tanjongpoura terneder quamen stellen, omdat hun daerdoor het middel benomen soude werden om sooveel als voorheen te kunnen rooven en steelen;

de Javanen onder Wiera Saba waren yverigh besigh haer woningen toe te maeken ende de toegekapte en bewasschen wegen weder op te ruymen, tot haer eygen accomodatie alsmede van onse besettinge aldaer.

Dese afgeweken maent July zyn alhier van verscheyde om- en afgelegene plaetzen alhier aengekomen een getal van 80 diverse vaertuygen, tesamen bemand met een getal van 716 koppen, die gesamentlyck hebben aengebragt sodanige goederen en coopmanschappen als hieronder uytgedruckt zyn:

- 16 van Indermayoe met 68 man, 8 lasten sout en $25\frac{1}{8}$ lasten rys;
- 1 van Bliton met 3 man, 1200 stux parrangs;
- 1 van Candangauwer met 4 man, 3 lasten sout;
- 15 van Tegal met 34 man, 400 stux hoenders, 14 lasten rys, 10700 bossen zuycker, 25 stux dootkistplancken, 75 stux balckjens, 15000 stux oude pienangh;
- 3 Packalongen met 12 mannen, $4\frac{1}{2}$ lasten rys, 350 stux hoenders, 40 stux buffelshuyden;
- 2 Sourabaya met 8 man, 2 lasten rys, 8 potten oly;
- 2 van Singnap met 8 man, 3 lasten groene cadjangh, 24 potten oly, 10 picols tamarinde, 26 potten swarte suycker, 300 stux hartevellen, 3 picols gedrooghde buffelsvlees;
- 15 van Grisse met 66 man, $15\frac{1}{2}$ lasten sout, 60 potten oly, 4 picols tamarinde, 22000 stux visch bantam, 24 corge matten, 125 stux hartevellen, 670 stux buffelshuyden, 600 stux stroosacken, 10000 stux oude pienangh, $4\frac{3}{4}$ lasten rys, 1 last swarte boontjes, 1000 stux gedrooghde visch baggers, 80 picols sappanhout, 70 canassers swarte zuycker, 3000 gomotstouw, 150 stux cleyne kistplankjes, 12 stux Chinees dootkistplanckiens, 2 sacken gingilysaet, $8\frac{1}{4}$ lasten groene cadjangh, $1\frac{1}{2}$ picol cattoeene gaaren en 8500 bossen zuycker, soo Sombar, cattoepe als jaty;
- 2 van Toulongbawa met 8 man, 2400 stux oude clappus, 2500 stux oude pienangh en 300 potjes kalck;
- 2 van Siassem met 8 man, 290 stux balkjes, 1 last rys;
- 3 van Japara met 14 man, $1\frac{1}{2}$ last rys, 20 stux balcken, 2000 stux dammers;
- 38 stux vaertuygen, die transporteere.

- 58 stux vaertuygen per transport.
- 2 van Sammarangh met 8 man, $5\frac{1}{2}$ lasten rys, 500 bossen goemotstouw;
- 11 van Cheribon met 47 man, $7\frac{3}{4}$ lasten rys, 18000 stux araxpullekens, 950 bossen rottingshs, 50 canassers swarte suycker, 22 potten oly, 5 lasten sout, 1000 stux visch pampus, 1200 stux tresellen, 50 bossen zuycker gadja en 500 stux visch baggers;
- 2 van Terbaya met 7 man, 1500 stux gedrooghde vis baggers, 4500 visch pada;
- 1 van Bima met 15 man, 20 lasten rys, 250 p^{ls}. sappanhout, 50 p^{ls}. slangenhout, 500 stux schotels en commen;
- 1 van Banjer met 4 man, 500 bossen rottingh;
- 1 van Japan met 100 man, 5420 kisten Japans staefcoper, 4178 stroyen gesorteerde porceleyn, 1 baly met porceleyn, 85 cassen met copere theeketels, 40 stux groote ysere pannen, 139 kisten met laxa, 28 balys met meel, 5 potten met Japanze thee, 10 stux groote Japanze comptoiren, 41 stux kleyne comptoiren, 2 canassers met vergult offerpapier, 5 packen met medicinale vrughten en wörtelen, 54 packen met gedrooghde zee-katten, 98 kleyne kasjens met keysserssacky, 2 kassen met Japanze schutzels, 2 casjens met Japanze rottingshs, 5 bossen met Japanze rottings, 544 balys, soo sacky, soy, connemon, karstanjen en pruyntjes, 6 packen met kasjeling en 15 potten en balys met gesoute montkost;
- 5 van Chincheeu met 240 man, 98 cannassers thee, 6 canassers verffthee, 5 cassen goudtraet, 257 canassers Chinese taback, 20 canassers offerpapier, 2 kassen divers lakwerk, 14 packen divers lackwerk, 6 stux verlackte comtoirtjes, 32 potten ingeleyde radix, 19 packen lanckwas, 7 kasjens met roode theepotjes, 44 canassers theecopjens, 24591 stroyen diverse theecopjens en eetpieringhs, 37 canassers witte olypotjens, 139 canassers en rollen Chinees schryffpapier, 11 sacken roode rys, 20 nesten ronde koeckpotten, 2 balys confyte vygen, 1160 stux diverse quitasollen, 5 canassers divers porceleynwerk, 15 sacken soethout, 29 canassers witte theepotjens en lepels, 200 stux rouwe araxpotjens, 9 stux groote schutzels, 2 stux groote Chineze lantaarns, 4 groote gommen, 52 canassers en balys met laxa, 10 cannassers en packjens met medicijne, 5500 stux roode gebacke vloersteen, 1218 stux spialter, 20 kisten Japans staefcoper, 72 bossen met schotels, 1 korff met schotels, 7 kanassers sleghte aerde potjens, 38 nesten aerde passus, 4 potten met thee, 2 kasjens met thinne theeflesjens vol thee, 4 cassen met Chinese schutzels, 18 stux verlackte stoelen, 17 stux verlackte taefeltjens, 5 stux verlacte kasjens, 1 kasje met houte kammen, 7 sacken root saet, 5 potten met indigo, 2 picols radix China, 55 kannen en sacken met meel, 2 groote corven met lanteerns, 2 packen lampit, 29 kassen offerlight, 2 kassen Chinees poppegoet, 22 balys en potten soo met vygen als Chineze
- 79 stux vaertuygen, die transporteere.

79 stux vaertuygen per transport.

appeltjens, 163 canassers Chineze schoenen en klompen, 2 bossen copere armringen, 50 stux ysere spaden, 24 stux ysere pannen, 1 pot weedasch, 5 stux mostertmolens, 10 sacken zeylgaern, 15 balys en canassers kandzuycker, 514 balys en canassers swarte suycker, 2 balys met zieroop, 74 potjens Chinese arack, 158 balys en canassers eetbare whaaren, 5 potten oly, 2 schoven duygen tot balys, 2 canassers met witte confooren, 4 canassers en balys met vuurwerk, 150 nesten groff aerdewerk en kookpotten, 20 potten ingeleghe zeekroos, 5 canassers gedrooghde visch, 2 balys met gesoute kuyten, 2 canassers met Chinese neutjens, 6 stucken yser canon en 6 metale sprinkhaanen;

1 van Maccau met 40 man, 7 balys met theepieringhs, 1 korff met theepieringhs, 64 stroyen met theepieringhs, 12 balys met theecopjens, 10 corven met theekopjens, 5 kasjens met theekopjens, 12 balys met theepotjens, 2 vaetjens met theepotjens, 1 kasje met theepotjens, 4 kasjens met kleyne schutzels, 1 packje met kleyne schutzels, 7 kassen met middelbare schutzels, 6 kassen met groote schutzels, 25 picol thee, 54 picols alluyn, 4425 stux spiulter, 1 baly met ledige tinne flessen, 3 kasjens met ledige tinne flessen, 1 corff met d^o., 1890 stux aerde verglaesde potten, 2 nesten groote platte potten, 6 packjens verlackte backjens, 1 canasser verlact werk, 16 stux verlackte comtoirtjes, 1 packje met verlackte betelbackjens, 500 stux cleyne quitasollen, 25 stux groote quitasollen, 280 stux isere ketels, 50 rollen gekeperde ende andere zyde stoffen, 8 rollen zyde stoffen met vergult papier doorwerckt, 159 stux pelanghs, 150 stux pansjes, 20 stux witte floers, 26 stroyen grove porceleyn commetjes, 6000 stux grove eetcommetjens, 28 potten confituren, 5 potten suykerbroot, 1 canassar groff porceleyn, 9 korven d^o. porceleyn, 2 korven met houte kammen, 5 pakjens Chinees papier, 4 riemen Chinees papier, 2 balys met porceleyne potjens;

somma 80 stux vaertuygen, welkers generalen aenbrenggh alhier uyt het ondergespecificeerde heeft bestaen, als:

84 $\frac{1}{8}$ lasten rys;
 51 $\frac{1}{2}$ d^os. sout;
 11 $\frac{1}{4}$ d^os. groene cadjangh;
 1 d^o. swarte boontjes;
 710 stux buffelshuyden;
 1200 d^o. parringhs;
 750 — hoenders;
 37 — dootkistplankjes;
 385 — balckjes;
 14000 — oude pienangh;
 625 — hertevellen;
 22000 — visch bantam;

600 stux stroosacken;
 2800 — gedrooghde visch baggers;
 150 — cleyne kistplankjes;
 21750 bossen suyker, soo Sombar, ca-
 toepa als jaty;
 3500 d^os. goemotstouw;
 1450 d^os. rottinghs;
 50 picols slangenhout;
 114 potten oly;
 26 d^os. swarte zuycker;
 300 d^os. kalck;
 14 picols tamarinda;

- 8 picols gedrooghde buffelsvlees;
 310 d^o. sappanhout;
 24 corgies matten;
 120 canassers swarte suyer;
 4500 stux visch pada;
 1½ picol cattone gaarn;
 300 stux schotels en commen;
 2 sacken gingilysaet;
 1200 stux tresellen;
 1000 d^o. visch pampus;
 18000 — araxpullekens;
 2400 — oude clappus;
 2000 — dammers;
 3440 kisten Japans staefscoper;
 4214 stroyen gesorteerde porceleyn;
 1 baly met porceleyn;
 85 cassen met copere theeketels;
 18 stux theeketels;
 64 d^o. groote ysere pannen;
 191 canassers, balys en kisten met
 laxa;
 65 canassers, sacken en balys met
 meel;
 9 potten met thee;
 75 stux soo groote als cleyne comp-
 toirtjes;
 22 canassers met vergult offerpapier;
 2 casjens d^o. d^o.;
 297 bossen d^o. d^o.;
 8 packjens papier;
 5 packen medicinale vruchten en
 wortels;
 54 d^o. met gedrooghde zeekatten;
 98 kleyne kasjens met keyzerszacky;
 22 kassen met gesorteerde schutzels;
 2 kasjens met Japanse rottings;
 28 bossen met d^o. d^o.;
 344 soo sacky, soy, connemon, car-
 stanjes en pruymtjes;
 175 soo potten, balys als canassers
 met eetbaare whaaren;
 6 packen casjelinghe;
 98 canassers thee;
 6 canassers verwthee;
 237 d^o. Chinese tabacq;
 16 kassen en packen met divers
 lackwerk;
 32 potten ingeleyde radix;
 19 packen lanquas;
 20 balys en casjens met gesorteerde
 roode theepotjens;
 9 corven met theepotjens;
 2 vaetjens met d^o. d^o.;
 36 balys en canassers met theekopjes;
 10 korven met d^o.;
 3 kasjens met d^o. d^o.;
 24391 stroyen diverse theekopjens en
 eetpierings;
 37 canassers witte olypotjens;
 139 kanassers en rollen Chinees
 schryffpapier;
 4 riemen Chinees papier;
 11 sacken roode rys;
 20 nesten kookpotten;
 38 d^o. aerde passus;
 24 balys en potten soo met confyte
 vygen als Chineze appeltjes;
 1485 stux diverse quitasollen;
 13 corven en canassers met divers
 porceleynwerck;
 15 sacken soethout;
 29 canassers witte theepotjens en
 lepels;
 200 stux rouwe arackpotjens;
 9 stux groote schutzels;
 2 d^o. d^o. lanteerns;
 2 groote korven met lanteerus;
 4 stux groote gommen;
 10 canassers en packjens met me-
 dicinen;
 3300 stux roode gebacken vloersteen;
 5643 d^o. spialter;
 72 bossen schotels;
 1 korff met d^o.;
 7 canassers sleghte aerde potjens;
 2 kasjens met thinne flesjens vol thee;

2 kasjens 1 baly en 2 korven met ledige thinne flesjens;
 18 stux verlackte stoelen;
 7 d^{os}. d^o. taefeltjens;
 5 d^{os}. d^o. kaskens;
 2 korven en een kasjen met houte kammen;
 7 sacken root saet;
 5 potten met indigo;
 2 picols radix China;
 2 packen lampit;
 29 kassen offerlicht;
 2 d^{os}. Chinees poppegoet;
 163 canassers Chinese schoenen en klompen;
 7 balys met theepieringhs;
 1 korff met d^o. d^o.;
 64 stroyen met d^o. d^{os}.;
 1 packje met kleyne schutzels;
 25 picols thee;
 34 d^{os}. alluyn;
 1890 stux aerde verglaesde potten;
 2 nesten groote platte potten;
 2 packjens verlackte backjens;
 1 canasser met verlact werk;
 1 packje met verlackte betelbackjens;
 280 stux ysere ketels;
 30 rollen gekeperde ende andere zyde stoffen;

8 rollen zyde stoffen met vergult papier doorwerkt;
 159 stux pelanghs;
 150 d^{os}. pansjes;
 20 d^{os}. witte floers;
 6000 d^{os}. groove eetcommetjens;
 28 potten confituren;
 5 d^{os}. zuyckerbroot;
 2 bossen copere armringen;
 50 stux ysere spaden;
 1 pot weedasch;
 5 stux mostertmolens;
 10 sacken zeylgaarn;
 15 balys en can^{ra}. met kandy-zuycker;
 314 d^{os}. en d^{os}. met swarte d^o.;
 2 balys met cieroop;
 74 potjens Chinees aracq;
 3 potten oly;
 2 schoven duygen tot balys;
 2 canassers met witte confooren;
 4 can^{ra}. ende balys met vuurwerk;
 150 nesten groff aardewerk en kookpotten;
 20 potten ingeleyde zeekroos;
 5 canassers gedrooghde visch;
 2 balys met gesoute kuyten;
 2 canassers met Chineze neutjens;
 6 stucken yser canon;
 6 stux metale sprinckhanen.

Daerentegen zyn weder vanhier naer diverse plaetzen vertrocken een getal van 79 stux vaertuygen, gesamentlyck medegevoert hebbende een bedrage van 31663 rd^a in verscheyde coopmanschappen en whaaren, als:

2 naer Padangh met 96 rd^a aen sout;
 20 naer de cust Java met 1208 rd^a aen gesorteerde cleeden, 900 amphioen, 50 contanten, 160 diverze porceleynen, 15 soethout, 37 annys, 212 aracq, 15 witte poeyerzuyker, 30 laxa, 12 copere theeketels, 18 groene tabacq, 15 ysere pannen, 12 theepotjens, 18 out yser, 20 artel off geele verwe;
 1 naer Tamelangh met 50 rd^a aen cleeden;
 2 naer Siassem met 120 rd^a diverze cleeden;
 1 naer Toulongbauwa met 20 rd^a aen cleeden;
 6 naer Cheribon met 160 rd^a aen verscheyde cleeden, 20 wax, 118 arack, 20 laxa, 10 witte poeyerzuyker, 5 commyn;
 32 stux vaertuygen, die transportere.

32 stux vaertuygen per transport.

1 naer Sourabaya met 100 rd^a arack, 20 aen cleeden;

6 naer Tegal 255 rd^a aen gesorteerde cleeden;

1 naer Godongh met 30 rd^a aen cleeden;

1 naer Malacca met 300 rd^a arack, 373 diverse porceleynen, 100 thee, 60 laxa, 100 Japans goudtraet;

1 naer Japara met 40 rd^a Bengaelze zyde neusdoeken, 20 cleeden, 8 galnoten;

11 naer Indermayo 460 rd^a aen gesorteerde cleeden, 8 arack, 90 contanten;

4 naer Sammarangh met 515 rd^a aen verscheide cleeden, 5 comyn, 4 galnoten, 37 amphioen;

1 naer Bantam met 90 rd^a aen alluyn;

2 naer Terbaya met 60 rd^a aen cleeden;

5 naer Grisse 10 rd^a aen laxa, 30 Chinees papier, 10 verlacte Tonckinze doosen, 380 gesorteerde cleeden;

2 naer Packalongan met 90 rd^a cleeden;

2 naer Canton met 159 rd^a aen gedrooghde oude pienangh, 46 zeekroos, 40 rd^a fyne matten, 20 buffelshoorn, 15 d^o. huyden, 50 d^o. smeer, 120 aguilhout, 75 draekenbloet, 14 poetsiok, 8 sout, 90 bossen Javaanze rottings, 100 sagoe, 1050 gariophilnagelen, 164 sappanhout, 907 loot, 200 rasemale;

2 naer Sinchiew 340 rd^a bossen Javaenze rottings, 331 capok, 278 buffelshuyden, 72 d^o. hoorns, 72 pienanghschillen, 10 bast van boomen, 301 hartevellen, 600 sappanhout, 50 zintok, 50 goemotstouw, 72 lankquas, 46 fyne matten, 2482 gesorteerde zuycker, 96 Souratze zeep, 190 wax, 75 d^o. kaerssen, 150 arack, 1350 diverse gesorteerde cleeden, 240 gielangs, 250 pelanghs, 250 pansjes, 160 sagoe, 50 gedrooghde garnelen, 25 cattone gaaren, 69 oude spyckers;

3 naer Singnape met 330 rd^a aen verscheide cleeden, 12 out yser, 10 laxa;

1 naer Candangauwer met 30 rd^a aen cleeden;

2 naer Maccau met 245 rd^a aen oude pienangh, 300 caliatourhout, 30 zeekroos, 50 zintock, 40 aguilhout, 24 sout, 50 Javaens cardamom, 920 diverse cleeden, 8400 sandelhout;

1 naer Coetchin China 824 rd^a aen gedrooghde pienangh, 108 custcoralen, 672 poetsiok, 456 sandelhout, 40 cattoen, 50 gommelack, 200 wierocq, 195 gesorteerde zuycker, 100 swarte Chinese verwe, 30 sagoe, 10 Javaenze rottings;

1 naer Aetchin met 180 rd^a aen oud yser, 48 radix China, 360 copere beckens, 100 gommelack, 675 gesorteert porceleyn, 48 copere theeketels, 30 thee, 115 diverse zuycker, 16 sout, 15 roode vloersteen, 12 fyne matten, 25 arack, 3 ledige sampsoepotjens, 150 giroffelnagelen, 150 aen notemuschaten;

somma 79 stux vaertuygen, welckers generalen affvoer vanhier bestaen heeft in de ondergespecificeerde goederen, als:

5575 rd^a aen diverse gesorteerde cleeden;

144 — sout;

937 — amphioen;

140 rd^a contanten;

1208 — gesorteert porceleyn;

15 — soethout;

37 rd* Tonckinzen anys;	764 rd* sappanhout;
916 — gesorteerde drancken;	907 — loot;
2761 — d°. suyster;	200 — rasemale;
130 rd* aen laxa;	331 — capock;
60 — copere theeketels;	72 — pienanghschillen;
18 — groene taback;	10 — bast van boomen;
15 — isere pannen;	301 — aen hartevelen;
12 — theepotjens;	100 — zintock;
210 — out yser;	50 — goemotstouw;
20 — artal off geele verwe;	72 — lancquas;
210 — wax;	96 — Souratte zeep;
10 — comyn;	25 — cattoene gaarn;
100 — aen thee;	75 — waxkaerssen;
100 — Japans goudtraet;	240 — gielanghs;
40 — Bengaelze zyde neusdoeken;	250 — pelanghs;
12 — galnoten;	250 — pansjes;
90 — alluyn;	30 — gedrooghde garnalen;
30 — Chinees papier;	69 — oude spyckers;
10 — verlackte Tonckinze doosen;	300 — caliatourshout;
1226 — gedrooghde oude pienangh;	8886 — sandel d°;
76 — zeekroos;	50 — Javaanze cardemom;
98 — fyne matten;	48 — radix China;
293 — buffelshuyden;	360 — copere beckens;
92 — d°. hoorns;	150 — gommelack;
30 — d°. smeer;	18 — roode vloersteen;
160 — aguilhout;	150 — nootemuscaten;
75 — draekenbloet Javaens;	108 — custcoralen;
686 — poetsiock;	40 — cattoen;
440 — Javaans bintrottingh;	200 — wierooch en
290 — sagoe;	100 — aen swarte Chineze verwe;
1200 — giroffelnagelen;	somma 31663 ryxdaelders.

Na het opgeven der dootgravers zyn in de jonghst afgeweken maent July binnen deser stede gesturven en op de ordinaire plaetzen ten grave gebraght:

49 Comp* dienaren;
5 burgers;
5 Nederlandze vrouwen;
2 d°. kinderen;
4 Mardyckers;
14 d°. vrouwen;
4 d°. kinderen;
11 slaven en slavinnen;
somma..... 94 personen.

Waertegens weder in de Kristelycke kerken zyn gedoopt:

	6	Nederlandse,
	30	inlandze en
	6	Maleytze kinders;
somma.....	42	kinderen.

Ook zyn in deselve kerken getrouwt:

	3	Nederlandze Comp ^t dienaren;
	1	burger;
	13	Mardyckers en
	1	slaaff;
somma.....	18	paaren.

Door den ballieuw en landdrosten, geadsisteert met gecommiteerde Schepenen, zyn gedurende de maent July gevisiteert de volgende personen:

Ingis van Baly en Jady zyn huysvrouw, beyde woonaghtigh in de Sontar, op het landt van den Eerwaerde predikant de Bitter zaliger vermoort gevonden;

Willem van Mallabaer, slaeff van den Mardycker Anthony Rodrigo, subyt doot gevonden sonder eenige quetsuren.

Augustus Anno 1679.

Primo Augustus. Vertreckt vanhier na Bantam het fregatje de Tyger, medenemende een briefje aen den resident Willem Caaff ten geleyde van een klein advys-briefje, door Haer Ed^e aen d'Ed. Heeren Mayores in 't vaderland geschreven, zynde tweedubbelt in swart leer benayt en met een couvert overtrocken, om met het Engels schip de Phenix over Engelandt voortgesonden te werden, zynde daerbenevens ook nogh afgegaen drie briefjens, 'teene aen den Engelzen agent meester Robbert Parcker, 't ander aen 't opperhoofd der Françen Jan de Guillaume en 't derde aen den resident der Deenen Joan Joachim Paulli geschreven, eenlyck maer om haer de tydinge van de gesloote vrede tusschen onsen staet ende de croone van Vrankryck bekent en deelaghtigh te maeken, gelyck hieronder by 't afschrift van yder briefje kan werden beooght, vooraff latende gaen den korten inhoud van 't briefken aen onsen resident Caaff voormelt, waerby eenlyck uytgedrukt zy, dat hy Sorge sal hebben te dragen, geçiteerde briefken aen onse Heeren Superioren den Engelzen capiteyn van 't schip de Phenix onder de gewoonlycke recommandatie van goede bestellinge benevens het geschenckje van 12 ƒ nagelen, 8 ƒ nooten en 5 ƒ soelie wel komt overhandicht te werden en dan voorts om mede aen de gesaghebbers der voorgeçiteerde drie natien over te leveren de 3 briefjens, aen haer geschreven, en meteenen hun communicerende de publicatie der vrede, op den 5° October des voorleden jaers allomme in ons lieve vaderlandt geschiet etc., luydende wyders het eerste briefken aen den Engelzen agent Parker van woorde tot woorde aldus:

Aen den heer Engelsen agent.

Mynheer.

By d'overkomste van onse schepen uyt het lieve vaderlandt de confirmatie van UEd. langh toegewenschte gelukwensingen over de gesloote vrede tusschen Zyn Alderchristelykste Mayesteyt van Vrankryck en onsen staet,

uytgewerckt door de loffelycke mediatie van Zyn Mayesteyt van Groot Brittanjen, Vrankryck ende Yrlandt, Beschermmer des Gelooffs, bekomen hebbende, hebben wy niet konnen naerlaten UEd^t. van de bestendigheyt communicatie te geven, niet twyffelende off UEd^t. (gelyck UEd^t. ons de eere alvorens gedaen heeft) sal daerover nevens ons sigh verblyden in de rust der Christenheyt. De publicatie, heden geschiet, gaet geadresseert aen onsen resident Caaff en sullen UEd^t. doen sien de sekerheyt van de saeck.

Desen tot geen ander eynde, verblyven na onse hertelycke groetenisse
(Onder stont:)

Mynheer

UEd. bereyde vrunden en dienaren

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

CORNELIS SPEELMAN.

BALTHASAR BORT.

ANTHONIO HURDT.

DIRK BLOM.

..... en

JOANNES CAMPHUYS.

(Tersyden stont:)

Batavia in 't Casteel ady 2^e Augusty anno 1679.

Volght nu het briefje aen het France opperhoofd.

Aen den heer Françen agent.

Mynheer.

De langdurige en bloedige oorloge tusschen Zyn Alderchristelykste Mayesteyt van Vrankryck en onsen staet door Godes bysonderen zegen en mediatie van Zyn Mayesteyt van Groot Brittanjen in een gewenschte vrede verandert zynde, en wy nu daervan de sekerheyt ontfangen hebbende, kunnen wy niet stilstaen UEd^t. daervan communicatie te geven.

Wy twyffelen geenzints off UEd^t. sal dese goede boodschap sodanigh ontfangen als wy deselve heden voornemen met uytterlyke teekenen van blydschap (die men in sodanigen occagie gewoon is te plegen) te celebreren, met toewensingh en hartelycke bede tot Godt, dat Zyn Heylige Mayesteyt deselve sodanigh gelieft te bevestigen, dat wy noyt wederom tot soo grooten verwyderingh mogen geraeken maer veel liever malkanderen altoos met vrede omhelsen, sullende van onse zyde geen occagie voorby laten gaen om UE. vrundschap te doen.

Onse publicatie van de vrede gaet hiernevens aen onsen resident Caaff, die deselve UEd. sal communiceren.

Desen tot geen ander eynde, verblyven nae onse hertelyke groetenisse
(Onder stondt:)

UEd. dienstbereyde vrunden en dienaren

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

CORNELIS SPEELMAN.

BALTHASAR BORT.

ANTHONIO HURDT.

DIRK BLOM.

.....

JOANNES CAMPHUYS.

(In margine stondt:)

Batavia 2^e Augusto 1679.

Volght het 3^e briefje aen den resident der Deenen.

Aen den Heer Deenzen agent Paully.

Mynheer.

De sekerheyt van de langhgewenschte vrede tusschen Zyn Alderchristelykste Mayesteyt en onsen staet, op den 10^{en} Augusty laestleden gesloten en naderhand geratificeert, hebben wy nodigh geaght UEd. bekend te maeken ende hiernevens door onsen resident Caeff UEd. te communiceren de publicatie, die heden alhier staet te geschieden, verhopende UEd. hem daerover met ons sal verblyden en dat Godt de Heere den vrede tusschen de croonen van Denemarken en Sweeden mede sal verleenen, daer wy hertelyck na verlangen.

Desen tot geen ander eynde, verblyven na onse hertelyke groetenisse
(Onder stondt:)

Mynheer

UEd^e bereyde vrunden en dienaren

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

CORNELIS SPEELMAN.

BALTHASAR BORT.

ANTHONIO HURDT.

DIRK BLOM.

..... en

JOANNES CAMPHUYS.

(In mergine stondt:)

Batavia ady 2 Augusty anno 1679.

2 d°. Op heden wert alhier ter stede een publieque dank- en bedendagh gehouden over de langhverwaghte en gewenschte vrede, tusschen onsen staet ende de kroone van Vrankryck op den 10^e Augusto des voorleden jaers tot Nimwegen gesloten, werdende deselve omtrent de clocke elf uyren, even na 't eyndigen van de voormiddaghspredikatie, met de gewoonlycke solemniteyten onder een grooten toeloop van volck eerst hier binnen 't casteel van de puye van Zyn Ed^{de}. woninge en gevolgelyck in de stadt van het stadhuys geproclameert en gepubliceert in maniere als by de acte, daarvan gemaakt, zy te sien, van woorde tot woorde dusdanigh luydende:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitgaders de Raaden wegens den staet der Generale Nederlandze Geoctroyeerde Oostindische Comp^e. in India allen dengenen die desen sullen sien ofte hooren lesen zaluyt; doen te weten:

Alsoo tusschen de kroone van Vrankryck en den staet der Vereenighde Nederlandze Provintien door Godes genade op den 10^e Augusto des vergangen jaers 1678 binnen de stadt Nimwegen gemaakt ende gesloten is een goede vaste onverbreekelycke vrede, en daerop wederzyds ratificatien in behoorycke forma den 20^e September en de publicatie ende solemnisatie van dien op 3^e October desselven jaers alomme in ons vaderland zy gevolgt, en dat ingevolge van dien soo ter zee, versche waters, als te lande in alle landschappen en steeden, onder wederzyds resort gelegen, mitgaders tusschen haare volckeren en onderdanen, van wat staet off conditie die moghten wesen, alle actien van hostileyten en vyandschap moeten cessereren en ophouden, soo is 't dat wy ingevolge van dien mede nodigh geaght hebben, van deselve vrede tusschen den Conink van Vrankryck ter eenre ende de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden ter andere zyde by desen alomme hier in India publycke notificatie te doen, gelyk wy doen mits desen, waerschouwende, gelastende en bevelende derhalven expresselyck aen allen ende een ygelycken, soo onderdanen als ingesetenen van de respective Nederlandze provintien, onder het gebiet van de Generale Nederlandze Geoctroyeerde Oostindische Comp^e staende, niemand uytgesondert, mitgaders alle gouverneurs, directeurs, presidenten, commandeurs, bevelhebbers, capitains, schippers, mindre officieren, soldaten, matroosen, burgeren en onderdaenen, onder onse gehoorsaemheyt sorterende, van wat staat, natie en conditie zy ook mochten zyn, van nu aff aff te laten en op te houden van alle actien van hostileyten off vyandschap tegen d'onderdanen en volckeren van hoogstgedaghte Conink van Vrankryck, en den voorschreven vrede in conformite van de hovenangeroerde gemaekte tractaten onverbreekelyck voortaan te onderhouden, op paene dat die contrarie bevonden werden gedaen off de voorseghde articulen niet aghtervolgt te hebben, als perturbateurs van de gemeene ruste sonder eenige dissuimilatie sullen werden gestraft.

(Onder stondt:)

Aldus gearresteert en gegeven tot Batavia in 't Casteel

op 't eylant Groot Java desen 27^e July 1679 en gepubliceert
den 2^e Augusto daeraenvolgende.

(*Terzyden stondt* ⁽¹⁾ *'s Comp^e. zegel in rooden lacke gedrukt en daeronder:*)

Ter ordonnantie van Haer Hoogh Ed^e. den Gouverneur Generael en
Raden van India

(*Was geteekent:*)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Welcke vrede dan in deser voegen de gemeente bekentgemaekt ende des
namiddaghs mede in alle drie de kerken deser stede de dankdagh aendaghtelyck
gecelebreert en plegtelyck voltrocken zynde, soo werden des avonds van Comp^e.
wegen op het groote pleyn voor het casteel aen yder zyde van het breede ganghpadt
26 pecktonnen, alle op staeken gestelt en met allerhande brantuygh gevult,
daerbesyden oock twee groote stapels hout en voorts op het plain voor het stadhuys
aen yder zyde mede 28 tonnen en een weynigh terzyden aff 6 groote vaaten, oock
met pickkranssen en hout volgedaen, nevens twee swaare vuuren van groote
stapels hout aangesteken, beginnende omtrent des avonds ten seven uren alle de
stadsklocken te luyden, onder welk geluyt dan voorts een weynigh laater soo van
het casteel, de stadsbolwerken als de buytenforten 147 canonschoten werden gedaen
mitsgaders van het vlaghvoerende schip, te deser rheede leggende, den Burgt van
Leyden voor de hoofcamer Amsterdam, vyffthien, van het schip Willem Hendrick
voor Zeelandt derthien, van 't schip Schieland voor Delff elff, van 't schip ⁽²⁾
voor Rotterdam negen, van 't schip de Gekroonde Vrede voor Hoorn seven en van
't schip den Blauwen Hulck voor Enckhuysen vyff en nogh van alle de andere
schepen, tot 22 in 't getal, yder drie canonschoten, gaende Zyn Ed^e. de Heere
Gouverneur Generael omtrent de klokke aght uyren buyten het casteel, verselt
met de heeren Speelman, Hurdt, Blom, Outhoorn en Camphuys, blyvende d'heer
Balthasar Bort binnen, item mevrouwe Generaels en eenige andere gequalificeerde
ministers en juff^{rs}., dogh even over de steene brugh aen d'overzyde van 't casteelspleyn
gekomen zynde, keerde Zyn Ed^e. aenstonds weder na binnen, latende het andere
geselschap voortgaen de Heerestraet deur, alwaer op verscheyde plaetzen mede door
Comp^e. dienaren en burgeren vreughdevuuren aangesteken waaren, onder een
groot krioel van menschen na het stadhuys, voor 't welcke de compagnie burgers van
d'heer Abraham Struys in volle geweer gerangieert stondt, die dan gepasseert en
boven in de raedkamer van Heeren Schepenen verschenen wesende, wiert het
geheele geselschap door de Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt, als president van
hetselve collegie, op een collation getracteert onder 't branden der vieren als eenige
toegemaekte Chineze vuurwerken, dat al vry warmpjes viel, blyvende malkanderen
geselschap houden tot de klokke elf uyren, alswanneer welgemelte Heer Directeur
Generael Speelman met het verdere geselschap sigh na de Tygersgraght begaff,
slaende de hoek van 't stadhuys om eerst de westzyde langhs, komende alsoo de

(¹) Het HS.: *sondt*.

(²) Het HS. laat den naam open.

brugh over op de oostzyde, daer zyn E. en de verdere swier soo hier en daer van verscheyde gequalificeerde opgehouden en onthaelt werdende, soo liep den tyt daarmede door tot diep in den nanaght aleer men weder in het casteel verscheen, onderwylen dat door de geheele stadt op de voornaemste plaetzen by de Nederlandze gequalificeerde en burgers mitsgaders oock sommige inlandze ingeseten en soo met branden van vuuren, 't aensteeken van vuurwerken als anderzints vreughde bedreven wiert, selfs op sommige plaetzen tot den dageraet toe, in welker voegen doen het heughlyck vieren van dese aengename en langhgewenschte vrede een eynde genoomen heeft, en zyn doen op het binnencomen der heeren weder .. ⁽¹⁾ canonschooten tot een afscheydt van de punct de Diamant gedaen.

3 d^e. Desen avond vertreckt van hier na Palembang de fluyt Ysselsteyn, medenemende een missive aen den commissaris Jan van Leene en raet, van alsulken inhoud als by het uytgaende briefboek dato deses kan werden gesien, bestaende hetgene gemelte bodem voor dat comtoir heeft medegenomen in:

12000 Mexicaenze realen en

27 packen diverse cleeden, voorts partye equipagiegoederen, provisien, schryftuygh etc. tesamen monterende f 48417:4:3.

Desen avond door d'Heer Extraordinaris Raet Joan Camphuys in vergaderingh zynde gebraght de notulen omme daerop te doen de rescriptie na Bengale, soo is dierwegen op 't een en 't ander alsulx beslooten als by het resolutieboek in 't breede zy te sien.

4 d^e. Des avonds vertrecken uyt dese rhee over Nagapatnam na Cormandel de schepen 't Wapen van Alcaer en de Veluwe, medenemende twee brieven, yder dubbelt, d'eerste aen den oppercoopman Pieter Vorwer en raet tot Nagapatnam en den anderen aen den Heer Gouverneur Jaques Caulier mitsgaders den raet tot Paliacatta, beyde op dato deser geteekent en van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek in 't breede zy te sien, bestaende voorts hetgene door 't schip de Veluwe is medegenomen als hieronder uytgedrukt zy, als wesende Alcaer alleen ledigh tot affhael van retouren vertrocken:

71658:16:3 guldens in goude coubanghs en divers ander gout en voorts

12 vaten vlees;

12 d^e. speck;

10 leggers Spaenze wyn en

1 kist met medicamenten, tesamen met den anderen bedragende f 179281:5:2 ⁽²⁾.

Door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael de vergaderinge voorgedragen wesende, off het niet dienstiger soude wesen den Maccassaarzen luytenant Dain Matara, jegenwoordigh met zyn compagnie, ongevaer 80 koppen sterk, met 5 vaertuygen gereetleggende om elders hieromtrent te gebruycken off wel deselve hier in 't vaerwater tot beveylinge van 't selve op de Bantamze roovers te laten kruysen, soo is, om in dese tyt niet al te voorbarigh tegen de Bantammers in de weer

⁽¹⁾ Opengelaten in het HS.

⁽²⁾ Hier zal wel f 100.000 te veel, of in het bedrag in specie te weinig gesteld zijn.

te zyn etc., schoon se dagelyx met haer vuyle en moordadige actien d'E. Comp^e daertoe genoeghsame en overvloedige redenen komen te geven, om verscheyde redenen best en dienstighst geaght, vooralsnogh van onse zyde de Bantammers geen offencie te geven en geciteerde lieutenant Dain Matara vooreerst na Indermayo aff te senden, om daer by den capiteyn Jochum Mighielsz in de besettinge te werden geëmployeert soo en in alsulcker voegen als nodigh sal wesen.

Oock is staende de ordinary vergaderinge goetgevonden de huysvrouw van den adsistent Jacob Meugens, anno voorleden by mitigatie van sententie des doots voor drie jaaren in 't vrouwentuchthuys gebannen, uyt hetselve mits haer swacke lighamelycke dispositie te largeren en te pardonneren.

Nogh is besyden dien verstaen den gedeporteerden schipper Manuel van Ceulen uyt syn detentie met een van Comp^e schepen by zyn huysvrou en kinderen na 't eylandt Ceylon te laten vertrecken, onvermindert de sententie, by den Aghtharen Raedt van Justitie tegen denselven gevelt.

Op heden ook door de Heer Directeur Generael Cornelis Speelman de vergaderingh zynde bericht dat zyn E. benevens de Heer Extraordinary Raedt Joannes Camphuys, hebbende geresumeert eenige papieren van den schryver Hendrick Lacus, bevorens geweest ondercoopman en 2^e perzoon aen Caeb de Goede Hope, uyt dewelcke wel yets tot desselfs ontlastinge scheen te blycken, dogh dat daerinne voor jegenwoordigh niets positive konde werden gedaen, omdat de Caapze negotieboeken, ten tyden van geciteerde Lacus aen de Caeb gehouden, niet herwarts gesonden waaren, soo is daerop goetgevonden en verstaen, onvermindert het respect van d'Ed. Heeren Mayores na de Caeb te ordonneren, niet alleen de gemelte negotieboeken, maer ook alle jaare de negotie- en zoldyboeken van dat comtoir herwarts te senden, om daervan te mogen wesen gediend.

Wyders gedaghte Heere Directeur Generael Speelman ook gecommuniceert hebbende, dat zyn E. ten overstaen van de Heere Ordinary Raedt Balthasar Bort hadde gesproken met den burgercapiteyn Pieter van Leeuwen wegens desselfs borghtocht voor zyn schoonzoon Joannes Schilhoorn, gewesen resident tot Palembangh, en dat deselve sich bereydwillich thoonde aen de Comp^e te voldoen 't geen liquide quam te blycken gemelte Schilhoorn op zyn administratie was tekortgekomen, bedragende tesamen rd^e 4664³/₄, maer dat de verdere disputabele t'aghterheyt, die door den commissaris van Leene wierde gesustineert dat nogh door gemelte Schilhoorn ten bedrage van 4091¹/₂ rd^e soude moeten werden voldoen, expres by hem Schilhoorn wierde ontkent, soo is daerop geresolveert d'eerste post door gemelte van Leeuwen te laten voldoen, in maniere als by het resolutieboek in 't breede zy te sien, en wegens de laeste post gemelte Schilhoorn door de Heer Fiscael van India voor den Raet van Justitie in reghten te laten betrecken etc.

5 d^e. Des voormiddaghs schryven Haer Ed. per burgervaertuygh een klein briefken aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz mitsgaders den raet tot Malacca, eenlyk zynde een copie van die den 30^e der voorleden maent July al origineel met een ander burger derwarts zy affgegaen, en nu daernevens geleght de publicatie

van de vrede, tusschen de croone van Vrankryck en onsen staet gesloten mitsgaders op den tweeden deser alhier geproclameert.

Dese voormiddagh wert hier per Chineas vaertuygh van Maccassar een klein briefken aengebraght, door de Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet in dato 20^e July uyl het casteel Rotterdam aen Haer Ed. geschreven, niet behelsende nodigh in desen te noteren, als eenlyck dat de Coningen van Bima en Dampo haren wederstrever Boemy Soro in 'tgeberghte Colonkon besloten hielden, dogh gelooffde men eghter dat zy hem niet veel leet soude kunnen doen, wyl dat hy de zee genoegzaam open hadde om na welgevallen van allerhande toevoer voorsien te kunnen werden.

6 d^e. Des avonds vertrecken van hier de fregatjes Griffioen en Luypt ten geleyde van de compagnie van (¹) den Maccassaarzen luytenant Dain Matara, sterk 74 Maccassaarze koppen en g'inbarqueert in drie welgearmeerde gontinghs, na Indermayoe, medenemende een dubbel briefken van dato deser aen den capiteyn Jochum Michielsz en raet aldaer, in sigh behelsende:

dat de annachodas hadje Tawarroe, Tololoe, Tozaly, Karra Mangale en Laupaula, gehoorende onder 'tgevolgh van den Conink Palacca, den voorleden weeck van Batavia vertrocken, op Indermayoe verschynende voortgeprest dienen te werden;

dat dewyle de Bantamze roveryen en moordadige actien langer hoe meer komen toe te nemen, Haer Ed. goetgevonden hebben, onder geleyde van de fregatjes Griffioen en Luypaert na Indermayo aff te schicken den luytenant Dain Matara met 74 coppen, om aldaer ten meesten dienste van de Comp^e in de besettinge te werden gebruyckt, als geoordeelt werdende niet ondienstigh sal wesen den capiteyn Jochum Michielsz eens perzoooneel met deselve alle de kreeken, spruyten en rivieren tusschen Tegal, Indermayoe en Craoan gaet visiteren, om alle de Bantamze stroopers, aldaer gevonden werdende, des mogelyck doot te slaen en te ruineren sonder eenige in 't leven te laten, mits sorgh dragende het niet kome te geschieden in plaetsen, onder Cheribon gelegen, om vooralsnogh dat volckje geen redenen van offencie te geven, en meteenen onderscheyt makende tusschen roovers en Bantamze handelprouwen, welke laeste alsnogh verstaen werden ongemoeyt te laten vaaren, mits deselve aenkundigende, soo se voor de 2^e mael dat uyt wederquamen, dan almede voor roovers aengesien en gehandelt te sullen werden;

dat gedurende de abzentie van den capiteyn Jochem Michielsz het gesagh over de besettinge te water sal kunnen werden aenbevolen den schipper Cornelis Sleght op het jaghje Corea ende de besettinge te lande den provisionelen luytenant Fredrick Pols, ende ingevalle de saeken tot Indermayoe sodanigh moghten wesen gestelt dat den capiteyn niet vandaer konde werden gemist, soo sal de visite der stranden wel uytgesteld mogen blyven, immers tot Tegal toe, en sullen dan ook, soo nodigh is, de Maccassaaren met Dain Matara aldaer wel aengehouden mogen werden om te lande te dienen tegen Chiliwidara ofte degene die Comp^e. posten aldaer ofte ook tot Craoan moghten traghten aen te doen;

(¹) Deze drie woorden heb ik ingelacht.

dat Haer Ed^e. zedert het vertreck van d'E. Couper geen tydinge van Tegal hebben becomen hoedanigh het daer zy gestelt, en sulx niet ondienstigh aghten, indien den capiteyn Jochem Michielsz in de visite tot daer toe quame te bevinden dat die landen door Chiliwidara ofte ymand anders berooft ofte aengevoghten mochten werden, de compagnie Maccassaaren onder Dain Matara aldaer te lande te setten en tot nader ordre van hier te laten verblyven om door den luytenant Grevinck tegen die schelmen te werden gebruyckt als ⁽¹⁾ de last, van den commandeur Couper te dier plaetse gelaaten, moght medebrengen, als wanneer den capiteyn Jochem Michielsz, daer alles met malkanderen ten meesten dienste van d'E. Comp^e. hebbende overlegt, weder na Indermayo soude kunnen keeren, gebruyckende allenthalven de vereyschte voorsichtigheyt en ten allerspoedigste advys gevende wegens den toedraght der saeken tot Indermayoe en off den tyt sal toelaten de vooraengeroerde visite te kunnen doen, daertoe een der fregatjens de Griffioen off Luypert bequaem kan werden gebruyckt om dan met de vereyschte ordre en rescriptie weder terughgesonden te werden;

dat de overgaende rollen uytwysen, hoedanigh die twee fregatjes zyn gemonteert en bemant, namentlyck:

de Griffioen met 8 stuckjes canon en 20 coppen;

de Luypert met 6 stuckjens en 31 coppen;

idem de groote lamboe van den luytenant Dain Mattara met 10 stux bassen;

de gontingh van den vendrigh met 10 stux en die van den eersten sergeant met 4 stux, zynde ook alle van alles ten overvloede voorsien;

dat in het jaght de Griffioen voor de besettinge tot Indermayoe sy gescheept:

8 vaten vlees;

8 vaten speck;

5 leggers arack;

¹/₂ legger Spaenze wyn, als staet gemaakt werdende dat het in desen tyt tot Indermayoe aen geen rys, soute visch etc. kan ontbreken;

dat hiernevens gaet de acte van vrede, tusschen onsen staet en de croone van Vrankrycq gesloten, die in de besettinge voor Indermayoe soo te water als te lande mede behoorlyk gepubliceert moet werden.

7 d^e. Des namiddaghs retourneert alhier weder van Bantem het jachje de Tyger met drie brieffjens, 't eerste door onsen resident Willem Caaff op eergisteren, het 2^e door den Engelzen agent m^r. Robert Parker in 't Engels den 26^e July oude styl en het derde in 't Nederduyts door den Deenzen agent Joan Joachim Paulli mede op eergisteren uyt Bantam aen Haer Ed. geschreven, welcke beyde laeste hieronder van woorde tot woorde sullen volgen, alvorens uytgedruckt zynde de korte substantie der missive van onsen resident Caaff voormelt:

de brieffjens, door Haer Ed^e. aen de heeren Engelze, France en Deenze residenten op Bantam geschreven, had men hun terhand gestelt en daernevens ook de publicatie der vrede gecommuniceert, dat haer alle seer aengenaem was geweest:

(¹) In plaats van dit *als* staat er: *en*.

ook had men de missive, aen d'E. Heeren Mayores in 't vaderland geconsigneert, den Engelzen capitain van 't schip de Phenix terhand gestelt, die Haer Ed^e. bedankte voor het geschenkje van speçeryen;

zedert het jonghste schryven was andermael een brieff van Crain (*) van Batavia op Bantam aengebracht, waerby deselve voorsloegh om met al zyn volk op Bantam over te willen komen, indien den Conink hem wilde ontfangen, alsoo hy niet meer genegen was onder de Comp^e. te woonen etc., op hetwelke, soo men bericht was, hem uyt ordre des Coninx door den Maleyts priester Chee Isooff geantwoort soude wesen, dat hy sigh vooralsnogh maer stil soude houden en den Conink ter gelegener tyt om hem aen Haer Ed^e. soude versoecken;

Tommagon Raxa Nagara was met 3 vaertuygen van Cheribon op Bantam gekomen;

de jonghste der drie Cheribonze gebroeders, Pangiran Topatty, was eenige daagen voorleden met den Bantamzen Tommagon Ady Wirackza na Cheribon vertrocken, bevorens aen den Conink een eedt van getrouwigheyt hebbende moeten doen, en stondt Tommagon Ady Wienata binnen weynigh dagen weder na Brebes te vertrecken om die van Packalongan en Tagal mede geweldelyck aen te tasten;

van Java's Oostcust was aldaer tydinge dat d'E. Commandeur Couper en den Conink Palacca albereyts voor Cappar verschenen soude zyn;

alweder opnieuw waaren op Bantam vyff fugative Nederlanders aengekomen, die haer aenstonds hadden laten besnyden, tot hetwelcke de twee andere, in de laeste missive gemelt, ook geweldelyck gedwongen waaren, en hadden genoemde fugative schelmen den Coninck verklaert, indien hy haer maer wel quam te tracteren, dat er nogh wel 100 Nederlanders mede na Bantam over stonden te comen;

den burger Willem Murray, voor eenigen tyt met licentie van Batavia tot Bantam overgekomen om zyn saeken aldaer te redden, was voornemens sigh met een scheepje van den Coninck van Bantam fugatyff te stellen en na Souratta te navigeren;

met het jaghje den Tyger wierden na Batavia gesonden 1250 bossen bintrottingh etc.

Volght het translaet-briefken van den Engelzen agent
m^r. Robert Parker voormelt.

Myne heeren.

Ick ontfingh U Excellenties en Uw Ed^e. letteren met bysondere groote vreughde door Ed^e. insinuatie niet alleenigh van een gesloten vrede ('t welk ons reets bekend is geweest) maer van die groote hoope, die er is, van desselffs gesegende bestendigheyt en invloeyinge door het geheele Christenryck. Ick in tegendeel congratulere Uw Excellentie met de bevestigingh en tegenwoordige affkundigingh van dien, als een geluckige uytwerkinge zynde van soo een gestadigen bemiddelaer gelyck myn genadigen Souverain en UEd. seer goeden vrundt in dese gelegentheyt is bevonden geworden.

Voor dese gunste blyff ick UEd. van ganscher herten dankbaer, dewelcke in alle diergelycke gelegentheden wederom sodanigh sal werden vergolden
(Onder stond:)

Van UE. Excellenties en UEd^e. seer ootmoedigen dienaer
(Was geteekent:)

ROBERT PARKER.

(Terzyden stondt:)

Bantam $\frac{26 \text{ July}}{5 \text{ Aug}^o}$ anno 1679.

Volght het brieffken van den Deensen agent, d'heer
Joan Joachim Paully voormelt.

Hoogh Ed^e Heeren.

UEd^e seer aengename missive van den 2^e deser heeft ons de sekerheyt van de vrede tusschen Zyn Mayesteyt van Vrankrycq ende de Hooghmogende Heeren Staten Generael seer aenmoedigh ingebracht. Godt Almaghtigh wil dit groote werk tot continuatie van d'algemeyne rust en vrede in 't Christenryck langhdurigh preserveren; soo verhopen wy dan eens ten vollen verheught te werden, wanneer de volgende tydinge de vrede tusschen de kroone van Deenemarken en Sweden ons moghten versekeren. Ondertusschen zyn wy verobligeert voor UEd. Aghtbaren seer groote civieliteyt in en voor dese langhgewenschte communicatie; wy sullen niettemin niet naelaten ons alhier nevens UEd. resident daerover vrolyck te thoonen, hetwelk de oogen van dese moordadige Bantamze Javanen wat wil verdonckeren, vermits dese vrede haer hooghmoedigheyt yets wil en in toekomende nogh meerder moghte versaghten, verminderen en op het laeste geheel uytblussen.

(Onder stondt:)

UEd. geobligeerde dienaer

JOAN JOACHIM PAULLY.

(In margine stondt:) Bantam den 5 Augusto anno 1679.

8 d^e. Den manhaften capiteyn Willem Hartzinck, althans winnende 80 gulden ter maent, op heden in vergaderinge versoekende mits ruyme tytsexpiratie om verhooginge van gagie, is uyt consideratie van zyn goede diensten toegeleght een beloning van hondert guldens ter maent.

Wyders ook door den luytenant Jan Jurgen Mults, zedert het vertreck van den capiteyn Aernout Wesdorp zaliger de capitainsplaetze hier binnen 't casteel provisioneel bekleet en daerinne genoegen gegeven hebbende, versoek gedaen zynde om verhoginge van qualiteyt etc., soo is goetgevonden denselven alsnu vooreerst toe te voegen de character van provisioneel capiteyn soolange hy die plaets bedient.

9 d^e. Nademiddagh wert alhier ook per Javaans vaertuygh een klein brieffken aengebracht, door den Françen resident de Guilhem uyt Bantam aen Haer Ed^e. geschreven, ongedateert, luydende na gedane vertalinge uyt het François aldus:

Mynheeren.

Het en is niet te twyffelen off den oorlogh, die soo lange geduurt heeft, heeft veel schade tusschen Hollant en Vrankryck veroorsaekt, maer dewyle het de Goddelyke barmhertigheyt behaeght heeft ons van desen plaegh te verlossen, soo hebben wy alle groote redenen om Hem daervoor te looven, en vinde ick my aen UEd^e. seer verplicht van my versekeringe gegeven te hebben van de generale vrede door de eere van UEd^e. brief van den tweeden deses, dewelcke monsieur Caaff, UEd^e. resident, my overhandicht heeft nevens de publicatie derselve, gedaen binnen Nimwegen en door UEd^e. ordre binnen Batavia. Wy partiçiperen daeraen met groote vreughe en soude ick voor myn particulier wel wenschen dat eenige occasie moghte voorkomen om UEd. beleefftheden te beantwoorden, om UEd^e. te bethoonen dat ingevolge van dese goede unie ick altyt bereyd wesen sal om UEd. te doen erkennen dat ik ben, gelyck ick schuldigh zy,

(Onder stondt:)

Mynheeren

UEd. seer nedrigen en seer gehoorsamen dienaer, het
hoofd van de Royale France Comp^e. tot Bantam

(Was geteekent:)

DE GUILHEN.

11 d^e. Des avonds vertrecken uyt dese rheede onder de vlagge van den schipper Reynier Reyniersz, de fluyten Swanenburgh, Lantman, Westervelt, Pynaeker, Sparwoude, Buuren, St. Janskerke, Stryen, Spanbroek en Soesdyk, alle na Bengale direct, medenemende een missive met verscheyde documenten, door Haer Ed^e. aen d'Heer Directeur Jacob Verburch mitsgaders den raet aldaer geschreven, dewelke vyfddubbel origineel en tweemaal authentycq affgaet, zynde van alsulken inhoud als by het uytgaende briefboek onder dato deses ampel kan werden gesien, alle de thien gemelte bodems eenlyck beladen wesende met de volgende contanten en weynigh andre goederen, als te weten:

in Swanenburgh:

1600 mark Mexicaanze realen;	
41241 cattys geharpte peper;	
30 stux groote deurspiegels, kostende.....	f 42524 : 17 : 2,

in de Lantman:

1600 mark Mexicaanze realen;	
89999 \mathcal{R} geharpte peper, tesamen kostende.....	* 45377 : — : —,
Transportere.....	f 85701 : 17 : 2,

Per transport..... f 85701:17:2,

in Westervelt:

1400 marck Mexicaanze realen;
50029 R peper, tesaamen kostende..... » 37861:4:—,

in de Pynaeker:

1200 mark Mexicaanze realen;
41065 R swarte peper, tesaamen kostende..... » 35189:15:—,

in Sparwoude:

2085 mark Mexicaanze realen;
60253 R swarte peper, tesaamen kostende..... » 54329:11:—,

in de fluyt Buuren:

1200 mark Civiliaenze realen;
50196 cattys swarte peper, kostende..... » 34709:8:—,

in Janskerke:

1200 mark Civiliaenze realen;
41250 cattys swarte peper, kostende..... » 33367:10:—,

in Stryen:

28000 Suratze ropyen;
67050 cattys swarte peper..... » 53136:5:—,

in Spanbroek:

24000 Souratze ropias, uytmakende met d'ongelden.... » 36298:10:—,

in Soesdyck:

15052 Mexicaenze realen;
52585 cattys swarte peper, en voorts eenige porceleynen,
aerdewerken etc., tesamen bedragende..... » 53556:10:9.
Transportere..... f 422120:10:11,

Per transport..... / 422120:10:11,
 Werdende gesamentlyck voor d'Bataviaze ongelden
 begroot met..... » 1385: 9:12,

Soodat de cargasoenen, met opgemelte 10
 bodems na Bengale versonden, tesamen bedragen / 423506:—: 7.

Des namiddaghs wert alhier door een vaertuygh van Sulthan Ratou, Coninck tot Palembang, een missive aengebraght, van den commissaris Jan van Leene mitsgaders den raedt in dato 4^e July uyt Palembang aen Haer Ed. geschreven, wel in sigh behelsende den tamelycken goeden toestandt tot Palembang, maer onder anderen ook, dat de residenten tot Jamby wegens (¹) de laeste advysen in een seer grooten noot en bekommeringe saaten door de overkomste van den Johorzen Laxamana met een groote maght aldaer en die met behulp van den Maccassaar Dain Mangika sigh ook al byna geheel meester van Jamby gemaekt hadden en alles in vuur en vlam stelden, sonder dat men middel konde vinden om dese oorloghsactien, soowel van d'een als d'andre zyde, gemerckt onse logie meest tusschen beyde lagh, te konnen outwycken, en waerom den commissaris van Leene dan van resolutie was geworden om sigh ten spoedighste met de hoeker de Baars mitsgaders de chaloupen Gerechtigheyt en Swartepot van Palembang derwaerts te begeven om, soo 't mogelyk waare, 's Comp^e dienaren en goederen uyt dese ongelegentheyt te redden, zynde bovengeciteerde Palimbangsens Sulthan Ratou mede niet weynigh bedught, dat den Johorit na 't onderbrengen en ruïneren van Jamby hem mede wel moghte komen bestoken, gelyck hy in de missive, aen Haer Ed. geschreven, waervan het translaet hieraghter ten dage van de inhalinge sal volgen, te kennen is gevende, ende waerom hy ook al dapper besigh was sigh tegen haer overkomste te wapenen ende een deel volck uyt de bovenlanden byeen te rucken, van dewelcke hy albereyts een kloek getal aen de uytgangen der rivier hadde doen posteren om den Johorzen Laxamana, indien hy na Palembang moght comen aff te sacken, het inkomen te verhinderen.

Op heden den ondercoopman Reynoldus Brouwerius versoek gedaen hebbende om mits desselfs bequaemheyt binnen deser stede als notaris te werden geadmitteert, soo is goetgevonden hem hetselve toe te staen en daervan te doen verleenen dese acte:

Alsoo den persoon van Reynoldus Brouwerius, ondercoopman ten dienste der E. Comp^e, aen ons versoght heeft omme het notarisampt te deser stede te mogen bedienen, en dat hy, op onse gedrage licentie daerover by gecommiteerde uytten Aghtbaren Raet van Justitie deses Casteels geëxamineert wesende, volgens derselver gegeve verklaringe bevonden zy volcomene bequaemheyt tot die functie te hebben, soo is 't dat wy althans ingevolge van dien en op desselfs nader gedane instantie in Raade van India goetgevonden hebben gemelte perzoon van Reynoldus Brouwerius tot openbaer notaris te deser stede behoorlyck te admitteren en te auctoriseren en denselven daervan dese acte te verleenen, omme, nadat hy alvorens door den Aghtbaren

(¹) Misschien is: volgens beter.

Raet van Justitie sal wesen beëdicht, hetselve ampt nevens andere notarissen volgens eedt en plicht getrouwelyck en openbaer te mogen exerçeren.

(Onder stont:)

In 't Casteel Batavia den 11^e Augusto 1679.

(Was geteekent:)

R. VAN GOENS.

(Terzyden stondt 's Comp^e. zegel in rooden lache gedrukt en onder 't selve:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

12 d^e. Des morgens werden de gesanten off brieffdragers van den ouden Coninck van Palembangh, Sulthan Ratou, genaemt Keey Nebey Astra Jouda en Nala Kassoema, ingehaelt door den sabandhaer Ockersz, den coopman van Mechelen, den cassier van den ontfangh Joannes Truytmans ende den capiteyn der Maleyers, gaende, binnengekomen wesende, door de compagnie gewapende soldaten, staende gerangieert van de hooftwagt aff tot aen de puye van Zyn Ed^e. woninge toe, dewelke dan opgetreden en in presentie van welgedaghte Zyn Ed^e. verschenen en aen denselven hun Coninx brieff overgelevert wesende, soo werden aenstonds drie chergies van de musquetterye en daerop 7 canonschoten gedaen, zynde haer medegebrachte brieffje na gedane vertalinge uyt het Javaans in het Nederduyts eenlyck van desen inhoud bevonden:

Desen brieff uyt een suyver opreghte genegentheytt van Sulthan Ratou Abdul Jamael, die Conink en regeerder is van Palembangh, komt aen Joan Maetsuycker, Gouverneur Generael, ende de Raaden van India, die het gebiet hebben over de Hollanders die benedenswints zyn, alsmede wys ende vernuftigh in 't bestieren van groote en wichtige saeken, wiens loffelycke namen daerover in alle plaetsen geroemt werden, die ook haare mildadigheyt bethoonen aen alle volckeren die verre en naby zyn, en strecken ook als een medicijne voor alle haer sieken, die seer standvastigh zyn in 't onderhouden van haare contracten met alle Coningen en geven ook veruoeginge aen een yder na behooren, 't gene niet sal veranderen soolange de son en maen haer schynzel geven ende de daagen en nachten sullen volgen voor altyt, die ook hulpers van alle grooten en Coningen zyn.

Verders sent Sulthan Abdul Jamael Keey Nebey Astra Jouda en Nala Cassoema met dit toegenegen geschrift en versoekt te koopen groot yser geschut, veertigh musquetten en buskruyt; de prys daervan sal Keey Nebey Astra Jouda en Nala Kassoema wel accorderen. Wat aengaet myn brieff aen de Comp^e, die met den Commissaris Jan van Leene soude gaen, heeft hy niet gelieven aen te nemen maer de schenckagie daerby ontfangen, doordien Jan van Leene na Jamby stondt te vertrecken, alsoo die van Jamby in groote swarigheyt en door die van Johor belegert zyn.

Desen voormiddagh werden alhier per de chaloup d'Jatyboom, komende direct van Java's Oostcust off Sourabaya, twee brieven aengebraght, d'eerste door den oppercoopman en trainmeester Jeremias van Vliet mitsgaders den raedt in dato 5° Augusto uyt het veldleger tot Soka en den anderen in 't Javaans door den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty uyt Sourabaya, beyde aen Haer Ed^o. tot Batavia geschreven, onder anderen in sigh bevattende het droevigh aflsterven van d'Heer Mayoer Christiaen Poleman, gelyck hieronder zy te sien, luydende de missive van den oppercoopman van Vliet en raet in substantie aldus:

met groot verlangen wiert het nieuwe recreut onder d'E. commandeur Jacob Couper en d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse daer in 't leger tegemoetgesien, als beginnende den goeden tyt al sterk te verloopē;

uyt Cappar bericht becomen hebbende dat Dain Tellolo vaerdigh lagh om met twee vaertuygen vandaer te vertrecken, had men aenstonds na Sedecary gelast op deselve te passen, om, was 't doenlyck, met de zyne te ruïneren, dat apparent scheen doordien die rivier en ook die van Calianger seer nauw beset waaren:

op den 16° July was den Sousouhoenan in 't leger verschenen en door d'Heer Mayoer Poleman met het vereyschte respect ontfangen; ook was uyt Cappar tot d'onse overgekomen Angabey Soura d'Wangsa met een getal van 145 persoonen, dogh onder deselve maer 14 mannen;

aengesien men sonder het nieuwe secours niet in staet was met gewelt yets op de vyanden te konnen ondernemen, soo had men goetgevonden aen Crain Gillisson ende de verdere Maccassaaren binnen Cappar een briefje te schryven en daerby deselve hun dwalinge en plicht voor oogen te stellen etc., met hetwelke den luytenant Jacobus Macquelyn dan derwerts gesonden zynde, soo hadden se gemelte briefje met ongemeene statie ontfangen en den luytenant weder laten vertrecken met mondelinge antwoord dat ze haer schult bekende, dat ze op het bevel van d'E. Comp^o geerne het landt van Java wilden verlaten, dogh niet op het begeren der Bougysen nogh ook den Sousouhoenan, die haer selfs in 't landt geroepen hadden, en wyders dat ze niet genegen waaren met Comp^o schepen te vertrecken maer wel met eygen vaertuygen, belovende voorts binnen den tyt van aght daagen haer meninge in geschrifte aen d'Heer Mayoer te sullen senden, 't geen ze nu niet konde doen, omdat de voorneemste bevelhebbers, waarmede zy hun verders mosten beraden, niet by der handt waaren, versockende dat den luytenant alsdan de rivier van Cappar weder op geliefde te komen om ten halven wegen haer schriftelyck antwoord te ontfangen etc.;

op den 23° July waaren in 't leger tot Soka verschenen twee sourouans van den Conink Palacca met bevel, dat alle de Bougisen hun by malkanderen souden hebben te versamelen om Zyn Hoogheyts komste aff te wachten en onderwylen de bevelen van d'Heer Mayoer Poleman te gehoorsamen, dogh was d'Heer Mayoer op aenkomste van geciteerde briefdragers soo kranck dat deselve door den trainmeester en capiteyn Jeremias van Vliet ontfangen hadden moeten werden, die se dan haer boodschap bekentgemaekt hebbende, soo waaren se, wel onthaelt wesende, weder vertrocken;

ook was weder in het leger van Sourabaya verschenen den Scousouhoenan die men door twee compagnien dragonders by het doessen Talcewo had laten inhaalen, dat hem wonderwel had bevallen, dogh thoonde Zyn Hoogheyt een innerlyke groote rouwe over de krankheyt van de Heer Mayoer Poleman, hebbende aenstonds na zyn aenkomste den capiteyn van Vliet by sigh laten roepen, door dewelcke hem bekendgemaekt wesende het mondelinge antwoord, van Crain Gillisson tot Cappar aen den luytenant Macquelyn gegeven, soo had hy sigh seer verwondert over dat Gillisson had durven seggen dat Syn Hoogheyt hem in 't landt van Java geroepen en haer hetselve om te bewoonen geschoncken hadde, 't welk hy expresselyck ontkende; verklarende wyders dat het landt aen niemand anders was opgedragen als aen d'E. Comp^e., die hy al zyn leven niet alleen wilde gehoorsamen maer selfs begeerde hy dat dengeenen, die hem na zyn doot in 't ryck zoude volgen, 't selve ook soude hebben te doen, 't gunt hy seyde syn soon, nogh jonk zynde, alle daagen ook inscherpte en soomede alle de grooten die gedurigh by hem waaren, die hy ook in presentie van geciteerde capiteyn van Vliet afvroegh off dat niet de waarheyt was en off zy met malkanderen, indien hy moght comen te overlyden, ook voornemens en gesint waaren 't selve na te komen, waerop door hun alle »ja" geantwoort wiert; ende wyders Zyn Hoogheyt mede bekendgemaekt wesende dat den Coningh Palacca twee sourouans na 't leger afgesonden hadde met de boodschap hierboven uytgedrukt, soo had hy beloofd van zyn zyde alles te besorgen dat nodigh soude zyn, en gemelte Palacca alle de paerden te sullen geven die tegenwoordigh door hem selver wierden gebruyckt;

uyt Cappar was seker gesant, over drie maenden voorleden derwarts gesonden om Radin Vogel te nodigen sigh van de Maccassaren te willen onttrecken en weder onder den Scousouhoenan over te komen, teruggekeert, relaterende dat gemelte Radin daertoe wel genegen was maer door de scherpe waght, die er gehouden wiert, geen kans sagh te konnen eschapperen, en wyders dat de Maccassaaren na 't ontfangen der missive van d'Heer Mayoer Poleman een besluit genomen hadden, met d'Ed. Comp^e. in geen de minste onderhandelinge te treden maer het uytterste te waagen en een gedeelte van hun volk onder Carre Toela aff te steken om met de Maduresen te conjungeren ende de landen van Wierasaba, Candan, Sourabaya etc. aff te loopen om d'onse alsoo op alle plaetzen werk te verschaffen;

tenselven daage dat den Scousouhoenangh in 't leger verschenen was, ginck Zyn Hoogheyt met alle zyn grooten de Heer Mayoer Poleman bezoeken, voor dewelcke omtrent het siekbedde verschenen en omarmt werdende, soo wiert door Zyn Hoogheyt met tranen op de wangen over zyn Ed^e. siekte groote droeffheyt en rouwe gethoont, nemende een wyle daerna weder syn affscheyd, en vond gemelte heer Mayoer des anderen daeghs raetsaamst om sigh van Soka uyt het leger na het jaght de Flaman te laten brengen op hope door de veranderinge van een frisscher lucht eenige beterschap te vinden; ingevolge van 't welcke zyn E. dan ook onder geleyde van drie compagnien dragonders in een draeghkoetze na Sedikary wierde gebraght om vandaer voorts met een overdeekte gontingh voor Sourabaya op het jaght de Flaman gevoert te werden, dogh tenauwernoot op zyde van geciteerde bodem verschenen

wesende, had het Godt de Heere gelieft zyn Ed. uyt dit tranendal te verlossen en in Zyn eeuwige glorie op te voeren, van hetwelcke dan de bedroeffde tydinge in 't leger tot Soka overgebraght zynde, soo had men aenstonds den raed doen beleggen ende den secretaris in deselve overgelevert seker verzegelt papier, hem door d'heer Mayoor zaliger gedachte eenige daagen verleden terhandt gestelt om na desselfs overlyden geopent te werden, 't welk dan gelesen zynde, had men daerby gesien, dat zyn E. den oppercoopman en trainmeester Jeremias van Vliet tot zyn E. provisioneel successeur en navolger tot nader ordre van Batavia hadde gelieven te verklaren;

voor hetwelcke gemelte E. van Vliet dan ook by de leden van den raedt aenstonds eendragtelyk erkent en aengenomen was, na hetwelke aenstonds goetgevonden wiert, het lyck van gedachte heer Mayoor zaliger, om de minste commotie te verwecken, tot Sourabaya met de behoorlyke plegtigheden ter aerde te bestellen;

middeleryle had men van Crain Gillisson door 4 sourouans een missive in antwoord ontfangen, dewelke met de gewoonlycke ceremonien ingehaelt, in presentie van de Javaanze en Bougize grooten gelesen, mitsgaders vol oude gepasseerde dingen en van een heel anderen inhoud bevonden zynde als tot antwoord op de missive, door d'heer Mayoor zaliger gedachte aen haer geschreven, vereysshende was, soo had men gesamentlyk goetgevonden de briefdragers toe te passen, dat ze Crain Gillisson ende de verdere grooten souden hebben aen te seggen, dat men haer noghmaels voor het laeste vermaende om haer plicht en eygen behoudenis te willen dencken en, indien se wat goets in den sin hadden, binnen den tyt van vier etmael eenige gevolmaghtighde tot Sidicary ofte in 't open velt tusschen Soka en Cappar soude kunnen senden om in onderhandeligh te treden, off anders catagoris te verklaren wat van haer voornemen en meeninge was, opdat men dusdoende weten mocht hoedanigh sigh wyders te gedragen;

den Sousouhoenan was seer sterk besigh om de pady, die daer allomme ten meerendeele seer schoon stondt, te laten snyden en in te oegsten, dogh was het groot jammer dat de helft daervan bynae, vertreden zynde, verloren gingh.

Volght de translaet-missive, van den Sousouhounangh aen Haer Ed^e. geschreven, voorgeciteert.

Desen brief uyt een suyvere opreghte genegentheyt van den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, waermede my vernedere voor myn oom den Capiteyn Moor Gouverneur Generael ende alle de Raaden van India, die Godt wil zegenen met macht en seer groote sterkte, opdat alle vyanden, soo te water als te lande, voor haer mogen bevreest zyn en haer namen daerover soo boven- als benedenswints geroemt werden, want zy zyn hulpers van alle menschen die in noot en swarigheyt zyn, alsmede van alle coopluysen en seer wys en verstandigh in alle haare beradinge en seer medoogende met alle arme weesen en nootdruftige, waardoor alle Coningen de Comp^e onderwerpen. Ick wensche dat de grootheyt van myn

oom langhdurigh by daage en nachte magh vermeerderen en dat Godt hem wil geven een langh leven in dese werelt tot in der eeuwigheyt, 't gene UEd. dienaar uyt een oprecht herte zyn oom toewenscht.

Verders maekt UEd. dienaar aen zyn oom bekend, alsdat tot nogh toe met myn vader den mayoor Poleman (die mynheer afgesonden heeft om UEd. dienaar te behoeden) hebbe gesworen om te ondersoeken en nae te speuren wie UEd. dienaar nogh niet onderdanigh waaren, en heeft nae ondersoeking van alle 't gedoente bevonden, dat Maduretna van Cadiery en Crain Glisson haer onder UEd. dienaar nogh niet hadden begeven, wiens volckeren Maccassaaren waaren zyn verstrueert, en met die van Cappar heeft myn vader den mayoor Poleman (doen van Sourabaya naer Cappar is vertrocken) met zyn paert in 't overkomen van de rivier groote moeyelykheden gehad, soodt over deselve niet konde komen, maer aen de noortzyde van de rivier drie paggers van Crain Glisson vermeerstert, alwaer veel Maccassaren dood zyn gebleven en die nogh in 't leven waaren, zyn na Cappar gevlucht en UEd. dienaar heeft alsdoen t'samen met myn vader Poleman in de pagger Soka gerust, uyt welke pagger myn vader den mayoor Poleman aen Crain Glisson heeft gesonden om aldaer te verschynen.

Ondertusschen is myn vader den mayoor Poleman (na thien dagen siek geweest hebbende) comen te overlyden en capitain van Vliet en alle het volck van de Comp^e nogh in rust en stilstand zyn, en dat de afgesondene van Crain Glisson in de pagger Soka zyn gecomen en by capitain van Vliet verschenen, medebrengende een brief, van inhoud alsdat Crain Glisson onder het gebiet van de Comp^e wilde buygen en submitteren, dogh het versoeck van alle het volck is en soude geerne sien, dat Comp^e volckeren haer sullen mogen t'onderbrengen en berooven. Verders heeft den Sousouhoenangh die op Tegalarom ⁽¹⁾ gestorven is tegens UEd. dienaar geseyt, dat off ick Conink wierde off niet, dat het alles in 't believen van myn oom stonde, wie dat Conink soude wesen, dogh, oom, na het gevoelen van UEd. dienaar indien alle de Maccassaaren van dit landt Java niet vertrecken, datter dan altyt swarigheyt sal wesen, maer alsoon der weynige verbleven, daer was niet aen gelegen. Nu heeft UEd. dienaar zyn hartenwensch als in de voorschreven brief staet, en wanneer ick na de pagger Soka ben vertrocken was den 25^e dagh, zynde Donderdagh, van de maent July in 't jaer Sjim alhier ⁽²⁾.

Dese voormiddagh werden ook 4 vaendels, door de Heer Mayoor Christiaen Poleman zaliger gedachte by de Maccassaaren veroverd, gelyck hiervooren op zyn plaets in 't breede staet genoteert en op ... ⁽³⁾ passado met de fluyt Buuren van Java's Oostcust hier aengebraght, van boort gehaelt en door 2 sergeanten, verzelt

(¹) Er staat: *Tetegalarom*.

(²) Een aardige schrijffout voor: *Djimakir*.

(³) Het HS. laat den datum open.

met 24 musquettiers, binnen 't casteel gebraght, gaende de 2 sergeanten vooruyt, aghter dewelcke de vaendels door vier rondegangers, aen pieken geheggt, werden gesleept, waarop de musquettiers volghde, treckende dusdanigh het groote plain voor 't casteel voorby de woninge van Zyn Ed^e. rondt, de trap terzyden de hooftwaght op na boven na de punt den Diamant, alwaer gemelte vaendels opgesteken werden, om den geheelen dagh te blyven wayen en dan voorts tot gedaghtenisse by d'andre vaendels, vlaggen en standaarden op de groote voorsael te werden opgehangen en bewaert, 't welk dan ook sodanigh zy geschiet.

Des namiddaghs werden alhier per de chaloup Onrust, komende van Malacca over Andragiry, drie brieven aengebracht, d'eerste door den gouverneur Jacob Jorisen Pitz mitsgaders den raet in dato ultimo Mey met een appendix van 4^e Juny uyt Malacca ende de 2^e en derde, beyde in dato 9^e July, d'eerste door den coopman Jacob Snickers, van Malacca door de heer Pitz op onse ordre derwarts afgesonden, en d'andre door den adsistent Anthony van Groenewegen uyt Andragiry aen Haer Ed^e geschreven, die van Malacca niets in sigh begrypende, waardigh in desen te noteren, maer by de twee Andragirye wert in 't breede aengehaelt, hoe schelmaghtigh den Bantamzen Pangiran Aria Souria en Ratou Bagus Abdul Cadir in de naenaght op den 21^e April even voor 'taenbreken des dageraets met ruym 150 mannen op Comp^e dienaren en logie tot Andragiry aengevallen waaren en na 't verdryven en vlughten van ons volck, tesaamen 20 in getal, die hun bevorens voor de logie in postuur van defentie hadden gestelt dogh door het ongemeen sterk aendringen van dese moordenaers genootsaekt waaren sigh met de vlucht te salveren, deselve logie van 'tgereetste dat voor de hand lagh hadden berooft, gesamentlyck ten bedrage van ruym 12000 gulden van Comp^e wegen, buyten de plunderagie van 't volck, met hetwelcke zy, alsoo den dagh hnn te kort op de hand schoot ende haer drie vaertuygen, waarmede zy quamen, geen bequaemheyt hadden eenige meerder kleedenpacken etc. te konnen bergen, weder deurgegaen waaren, wesende het opperhoofd, den provisionelen coopman Jan van Assendelff, en nogh een ander op veele plaetsen haerer lichamen sodanigh gewondt dat ze hiervan beyde het leven verlooren hadden, dogh waaren de andre gequesten weder opgekomen en in 't leven gebleven, en offwelschoon den Coninck en grooten tot Andragiry hun van dit affgryselick schelmstuck onwetende hielden, soo konden zy eghter niet geheel buyten suspitie gehouden werden van sulx schier als met ooghluyckinge toegelaten te hebben, omdat de uytvoeringe daarvan door hun genoeghsaem hadde konnen werden verhindert, indien se het versoeck van gemelte resident Assendelff zaliger in maer de minste aghtinge hadden willen nemen, dat zy waerlyck wel hadden behooren te doen, omdat ze niet alleen van den toelegh der moordenaers genoeghsame kennisse hadden, maer ook door die schelmen waaren versoght met hun licentie en consent haer bloedigh voornemen in 't werk te mogen stellen, dat ze hun wel schenen te hebben ontseyt en afgeslagen, dogh evenwel by haer sooveel niet heeft mogen gelden dat ze d'onse op haer versoeck een waght off souvegarde hadden willen toevoegen, deselve altyt latende aenseggen, maer gerust en weltevreden soudon zyn, dat aengetogen Bantammers d'onse niets en soude misdoen, dat ze eenlyck

daer gekomen waaren om eenige luyden, van Bantam banqueeroet gespeelt, op te zoeken en soo voorts, gelyck breeder by de geciteerde missive onder het quartier van Andragiry kan werden gelesen, zynde den ouden Andragiryzen Coninck en sabandaer des morgens na 't uytvoeren van 't exploit wel in de logie verschenen om de overgebleven packen en andere goederen op te schryven en te inventariseren, maer toen was 't al te laet, 't schelmstuk uytgevoert en 't hooft der schelmen Pangiran Aria Souria met zyn moordadigen aenbank al weder de rivier uyt vertroocken, gelyck dat den ouden en jongen Conink by haare brieven, om haare saeken te verschonen aen Haer Ed. geschreven, selve te kennen zyn gevende, luydende beyde na gedane vertalinge uyt het Maleyts in onse taale aldus:

Translaet missive van den ouden Conink tot Andragiry.

Met de geliefte Gods comt desen brieff tot teeken van opreghte en suyvere genegentheyt van Paducca Siry Sulthan op 't Coninkryck Andragiry aen Capiteyn Moor Generael in 't land Batavia, die beroemt is boven tot beneden wints, die vast en getrouw is in 't onderhouden van zyn contract met alle Coningen en grooten van alle landen en steden.

Verders desen brieff hebben wy geschreven om de saek bekend te maeken aen den Capiteyn Moor Generael.

Hier zyn drie Javaanze vaertuygen in de rivier van Andragiry gekomen, die myn volk ontmoet hebben, dewelcke haer vraeghden waer dat ze vandaan quamen, en antwoorden: van de Mattaram en hebben Bantam, Palembangh en Jamby aengeweeest en nu zyn wy ook tot Andragiry gekomen. Verders vraeghden zy off er een schip voor Andragiry was, waerop myn volk wederom vraeghde: wat is den wille van mynheer? waerop zy weder antwoorden: onsen wille is om alle de Bantammers die tot Andragiry wonen mede te nemen en te versoecken om wat rys te mogen uytvoeren; soo wiert haer geseght, als zy eenige schelmstukken tegen onse plaetzen wilden doen, dat zy daer vandaen souden blyven, alsoo wy nogh met die van Jamby in oorlogh zyn, maer nachoda Bongsoe Toupan wilde eghter ons land aendoen en die Javanen besworen met eeden, die van Andragiry geen leet te sullen doen, want ons gebruyck is, dat wy het eedsweeren gelooff moeten geven, maer indien wy geweeten hadden dat de Hollanders met die van Bantam in oorlogh waaren, soo souden wy daerover grootelyx hebben kunnen beraedslagen om de Hollanders te helpen, want in de verleden mousson hebben wy gesien dat vele Bantammers, die tot Andragiry gekomen waaren, tesamen met de Hollanders hebben genegotieert, gekocht en verkocht, derhalven gelooffden wy dat de Bantammers geen oorlogh met de Hollanders hadden, maer soo zyn zy op een nacht omtrent 't lamieren van den dagh tot Andragiry in de logie gekomen en hebben den capiteyn 14 wonden gegeven met nogh 4 andere gequest, waervan een man doot en 4 gequedste zyn gebleven. Soals wy gehoort hebben dat de

Bantammers in de Hollandze logie waaren gekomen, hebben wy veel volckeren derwärts gesonden om de Hollanders te hulpe te komen, maer aldaer verschynende, waaren de Bantammers gevluht en onse volckeren hebben haer niet gevonden; derhalven hebben wy drie vaertuygen naer beneden tot het inkomen van de rivier toe gesonden, maer hebben de Bantamze Javanen daer ook niet gevonden, ende nadat sulx geschiet was, hebben wy aen de Hollanders na de middelen van de Comp^e. gevraecht en deselve opgeschreven, die geseght hebben datter overgebleven waaren 104 packen guinees lywaet, 29 d^{rs}. baftas, 2 d^{rs} witte salampouris en 5 bhaer peper; dit is hetgene dat de Hollanders tegen ons geseght hebben; derhalven hebben wy een vaertuygh naer Malacca gesonden, opdat hetselve van Malacca tot Batavia soude bekendgemaect werden.

Verders soo sende ick neffens desen brieff aen den Capiteyn Moor Generael twee kalckdoosen tot teeken van myne goede genegenthey, die onveranderlyk blyft soolange de sonne en maane licht sal geven.

Translaet missive van den jongen Coninck tot Andragiry.

Met de geliefte Gods comt desen brieff tot teeken van oprechte en suyvere genegenthey van Jandepertuan Moeda Andragiry aen Capiteyn Moor Generael in 't lant Batavia, die beroemt is boven tot beneden wints, die vast en getrouw is in 't onderhouden van zyn contract met alle Koningen en grooten van alle landen en steden.

Verders desen brieff hebbe ick geschreven om de zaek bekend te maeken aen den Capiteyn Moor Generael.

Hier syn drie Javaenze vaertuygen in de rivier van Andragiry gekomen, die myn volck ontmoet hebben, dewelcke haer vraeghden waer dat ze vandaan quamen, en antwoorden: van de Mattaram, en hebben Bantam, Palembangh en Jamby aangeweest en nu zyn wy ook tot Andragiry aengekomen. Verders vraeghden zy off er een schip voor Andragiry was, waerop myn volck wederom vraeghde: wat is de wille van mynheer? waerop zy wederom antwoorden: onsen wille is om alle de Bantammers die tot Andragiry woonen mede te nemen en te versoeken om wat rys te mogen uytvoeren; soo wiert haer geseght, als zy eenige schelmstukken tegen onse plaetzen wilden doen, dat zy daer vandaen soude blyven, alsoo wy nogh met die van Jamby in oorlogh zyn, maer nachoda Bongsou Toupan wilde eghter ons lant aendoen en die Javanen beswooren met eeden, die van Andragiry geen leet te sullen aendoen, want ons gebruyck is, dat wy het eetsweeren gelooff moeten geven, maer indien wy geweten hadden dat de Hollanders met die van Bantam in oorlogh waaren, soo soudon wy daerover grootelyx hebben konnen beraetslagen om de Hollanders te helpen, want in 't voorleden mousson hebben wy gesien dat vele Bantammers, die tot Andragiry gekomen waren, tesaamen met de Hollanders

hebben genegotieert, gekoft en verkoft, derhalven gelooffden wy dat de Bantammers geen oorlogh met de Hollanders hadden, maer soo zyn zy op eenen nacht omtrent 't lamieren van den dagh tot Andragiry in de logie gekomen en hebben doen den capitain 14 wonden gegeven met nogh 4 andre gequest, waervan een man doot en 4 gequeste zyn gebleven. Sooals wy gehoord hebben dat de Bantammers in de Hollandze logie waaren gekomen, hebben wy veel volckeren derwarts gesonden om de Hollanders te hulpe te komen, maer aldaer verschynende, waaren de Bantammers gevluht en onse volckeren hebben haer niet gevonden, derhalven hebben wy drie vaertuygen naer beneden tot het inkomen van de rivier toe gesonden, maer hebben de Bantamze Javanen daer ook niet gevonden, ende nadat sulx geschiet was, hebben wy aen de Hollanders na de middelen van de Comp^e. gevraeght en deselve opgeschreven, die geseght hebben datter overgebleven waaren 104 packen guinees lywaet, 29 d^{oe}. bafstas, 2 d^{oe}. witte salampouris en 3 bhaer peper; dit is hetgeene dat de Hollanders tegen ons gesecht hebben, waerop wy hebben beraden met Jandepertuan alsdat wy nae Batavia souden senden, maer omdat het te verre was, heeft Jandepertuan een vaertuygh na Malacca gesonden om den gouverneur tot Malacca bekend te maeken, nadien Batavia, Malacca en Andragiry een zyn en de contracten, met den commissaris binnen Andragiry gemaekt, aldus luyden, maer de gesondene van Jandepertuan zyn tot Malacca by den gouverneur niet wel onthaelt en omdat (myns oordeels) Malacca niet verre van Andragiry is, heeft Jandepertuan na Malacca gesonden. Den capiteyn die gequest was, heeft Panglima Bender Andragiry laten roepen en tegens hem geseght dat het gout van de Comp^e., dat onder hem berustende was, in 100 ⁽¹⁾ taylen bestond volgens 't gewicht van Andragiry, ende nadat hy dit geseght hadde is hy comen te sterven en de Hollanders, die tot ⁽²⁾ Malacca gekomen waaren, hebben hem niet gevonden.

Vooreerst sende icq nu met desen brieff aen den Capiteyn Moor Generael een kalckdoosje tot teeken van myn opreghte genegentheyt.

Des avonds wert hier ook per inlands vaertuygh een klein brieffken aengebraght, door den resident Willem Caeff op gisteren uyt Bantam aen Haer Ed^e. geschreven, bezyden een advisje van d'opperhooffden van den Hulck, beyde ten principalen tot bekendmaeking van 't arrivement van het schip den Blauwen Hulk in de Straet Zunda van de Caep de Goede Hoope en bezyden dien, dat van Java's Oostcust tydinge op Bantam gebraght was dat den commandeur Jacobus Couper en den Conink Palacca albereyts tegen de Maccassaaren van Cappar een rescontre gehadt en een groot voordeel op deselve behaelt soude hebben, welcke tydinge sulcken indruck in het gemoet van de Bantamze Coningen en 't geheele hof hadde gegeven, dat men haer nu eenige daagen na den anderen niet van den oorlogh, daer se anders doorgaens haer mont vol van plegen te hebben, had hooren spreken etc.

(¹) Het cijfer der honderdtallen is onleesbaar.

(²) Lees: van.

13 d^e. Desen avond omtrent ten clocke halff seven uren, zynde moy maenlicht en lieflyck stil weer, wert alhier een redelyk sterke aerdbevinge gevoelt, duurende bynae een klein quartier uurs met tamelycke harde schuddinge, die sigh eenige maalen na den anderen quam te verheffen.

14 d^e. Des namiddaghs verschynt alhier de chaloup d'Orangiehoom van Samarangh over Indermayoe, medebrengende drie brieven, d'eerste door den commandeur Jacob Couper mitsgaders den raet in dato 7 uyt Samarangh ende de 2 laeste door den capiteyn Jochem Michielsz mitsgaders den raet in dato 8 en 15^e deser maent Augusty, beyde uyt Indermayoe aen Haer Ed^e geschreven, in substantie bevattende 't gene hieronder uytgedrukt zy, eerst aenvangende met die van d'E. Couper en raet voormelt uyt Samarangh:

Syn Hoogheyt Palacca was met de chaloup d'Mangusboom sonder eenige communicatie van d'onse weynigh boven Craoan naer de wal gestookt, dat al eenige onsteltenisse gemaekt hadde om 't klein geselschap, dat by Zyn Hoogheyt hun waren bevindende; zyne huysvrou, Prinçes Dain Tillille, vreesende voor ongeluck, was daerom in een vaertuygh getreden om haer man op te zoeken, zynde den commandeur Couper tot meerder securiteyt van Haare Hoogheden op de chaloup de Granaetappel overgestapt, dogh dese beduchtingen waaren weder ten goede verandert, aengesien meergemelte Hoogheden twee daagen daeraen met verscheyden vaertuygen in de rivier Pamanoekan ⁽¹⁾ gevonden wierden in goede dispositie, hebbende den commandeur aen Zyne Hoogheyt alsdoen minnelyk versoght zyn persoon in 'taenstaende niet meer in sodanigh gevaer te willen begeben;

'tjaghje de Kat en d'Engelze Anna soudon onder 'tdistrict van Indermayo post houden, mitsgaders de Kater geëmployeert werden;

d'onse hadden voor de rivier van Intchiassam een Bantams vaertuygh, met 9 koppen gemand, genomen, 2 van dat volck waaren doot gebleven ende de rest in 't bosch ontsnapt, zynde in de gontingh maer wat geweer gevonden;

de Cheribonders waaren mede bangh dat men aldaer een invasie soude doen, en waerom den jongen Sulthan 200 man naer de bovennegoryen van Indermayoe gesonden hadde om een oogh in 't zeyl te houden;

den commandeur Couper hadde sigh op 't schip Japan vervoeght ende aldaer de behoorlycke ordres van 'teen ende 't ander gestelt; men hadde mede een visite met conzent van Zyn Hoogheyt Palacca gedaen op alle de Bougize vaertuygen, om te sien off er geen weghgelopen slaven te vinden waaren, zynde maer een eenige Maleytze vrou ⁽²⁾ gevonden, die aen haer man op Sourabaya gerestitueert was;

'tjaghje Corea hielt de rivier Sewoe beset om op de ⁽³⁾ Bantamze menschen-roovers waght te houden;

op 25^e July was Zyn Hoogheyt Palacca met de meeste Bougyze vaertuygen ende d'onse met de schepen onder zeyl geraekt ende de kours naer Indermayoe voortgeset, zynde den commandeur aldaer tot den 28^e d^o. verbleven; de soon van

(1) Er staat: *Pannanoesian*.

(2) Er staat: *arou*.

(3) Er staat: *'t*.

den gouverneur Wiera Loddra hadde Zyn Hoogheyt met eenige montkosten beschoncken ende de schepen noch dien avond met de landwint vertroocken;

den toestand van alles was nogh wel, behalven dat de militie vry met siekte gequelt was, wesende weynigh Bougize vaertuygen by de vloot bevonden, apparent bevreest voor de Cheribonders;

ultimo d°. quam d'E. Couper op Tagal, vindende aldaer de schepen Japan, Mauritius Eyland ende de sloep de Granaetappel item Zyn Hoogheyt Palacca met weynigh vaertuygen in de rivier, hebbende den resident Grinnel bericht gedaen van 'tgedoente des vyands;

den gouverneur Sitzia Goena en de andre Javaanze regenten had men tot haer plicht vermaent, die zy hadden aengenomen te sullen volbrengen, schynende 't wel ernst met haer te sullen wesen, soo se maer Europeanen by haer hadden, alsoo se onverdrietigh in den arbeyt waaren, als gebleeken was met het maeken in korten tyt van een pagger om geheel Tegal, dogh de verslagentheyte voor 'tschietgeweer had by haer d'overhand genomen en had men haer gerecommandeert Zyne Hoogheyt Palacca met 'teen en 't ander te voorsien, dat zy belooft hadden te sullen doen;

geen Sousouhoenans gesanten had men vernomen dan Adepaty Ourawan ende den vaendrigh van der Meer, zynde deselve geordonneert Packalongan empassant aen te loopen en op Samarangh d'onse in te waghten, klagende den Tegalzen resident seer over den slechten afftreck in 's Comp^e negotie;

naer drie etmalen zeylens quamen op Samaranghs rheede, alwaer Radia Palacca met 14 vaertuygen sigh was bevindende; uyt d'E. Bartelsz, capiteyn Sloot ende den coopman Evan Jonas verstond men den toestandt van Comp^e saeken aldaer en dat alles soo in de bovenlanden als daeromher in goeden doen was: Pangeran Pougar had zyn broeder den Sousouhoenan Aman Courat ende die wederom deselve tot twee reysen door gesanten doen bezoeken; d'gesanten, van Batavia door Haer Ed^e aen den Sousouhoenan Ingalaga affgeschiet, had men verstaen dat met respect souden ontfangen werden;

de saeken op Paccalongan ende Caliwonge stonden nogh wenzelyk; een Bougys vaertuygh, op Soemoer aangeweest, meenende te rooven, was 't haer mislukt en een van haer ternedergevelt, waertegens zy 2 Javanen hadden gequest; d°. Bougysen hadden op Samarangh in 2 daagen mede alle moetwilligheyt gepleeght; Radia Palacca was met 50 vaertuygen de rivier affgedreven om de reyse naer Sourabaya te bevorderen; de gesanten, naer de Mattaram gedestineert, stonden in geselschap van capiteyn Sloot daeghs daeraen te vertrecken; 't bergen van den amphioen uyt een Engels vaertuygh door den resident Evan Jonas in Comp^e logie tot Samarangh, met intentie om daerdoor die van de Comp^e niet tot instal te brengen, wiert geoordeelt een dommen yver te zyn geweest, zynde d° Jonas daerom conform Haer Ed. ordre door den ondercoopman Joannes Osborn vervangen; de Javaanzes brieff aen den Javaanzes Damackzen gouverneur Sourenata's vrouw was voortgesonden; capiteyn Renesse stond naer 't verwisselen van eenigh siek volck Radia Palacca te volgen;

't schip den Hasenbergh was geordonneert een ladinge houtwerken voor Damack ofte elders in te nemen en dan na Batavia te retourneren.

Volgt het eerste briefken van den capiteyn Jochum Michielsz en raet voormelt:

de gesondene goederen tot de besettinge waren wel overgekomen en op 2 lasten cadjagh 1200 R minder geleverd; door 't rapport van seker inwoonder, genaemt Soetan Wanga, had men verstaen dat Angabey Carta Jouda ende Sacra Jouda, sterk 2000 coppen, tegen 400 Maccassaaren ende Balyers op Cagahansana waaren handgemeen geweest met verlies van 30 man der vyanden ende 6 der synen; de vyand was op de vlucht tot op Sigadou toe, die nogh wierden vervolcht;

men hadde mede verstaen dat den jongen Sulthan van Cheribon 40 man hadde gegeven om Brebes in te nemen, hoewel 't den ouden Sulthan niet hadde willen toestaen; Wingsantanna, voor desen gouverneur van Pagagadin en Pamanoukan, was op Candangauwer met vyff vaertuygen vol volck aangelant ende van den Bantamzen Coninck met den titul van Ranga Intenagara vereert, waervoor hy beloofd hadde Pagagadin ende Pamanoekan onder 't gebiet van den Bantammer te brengen;

onder anderen had men ook bericht gekregen dat Chiliwidara die van Lassarangh had gedreyght hare montkosten te sullen comen rooven, en had hy bereeds de negorye Montur verbrandt; den luytenant Fredrick Pols, 1 sergeant en 27 soldaten nevens 100 Javanen soudon derwärts vertrecken om naer de waarheyt te vernemen;

d'ambassadeurs, van Batavia naer d'Oost gedestineert, quamen aldaer den 22^e July aen te landen, rapporterende dat den heer commandeur Couper ende Radia Palacca stonden te volgen;

mede was men door een Cheribonder onderricht hoe aldaer 10 Bantamze vaertuygen klaer laagen om naer Bantam te vertrecken ende dat d^e. natie d'inwoonders groote overlast deden met schattingen op te leggen enzoovoorts;

den luytenant Fredrick Pols voorschreven bracht rapport dat Angadorpa, sabandaer van Pamanoekan, sigh met 15 perzoonen naer Lousaran hadde vervoecht; uyt de negorye Pontangh, gelegen $\frac{1}{2}$ myl van Lousaran, was al het volcq gevluht en d^e. Lousaran was mede van menschen ledigh; uyt een Javaen verstond men dat 40 weghgevoerde perzoonen haer by Chewo beoosten Pamanoekan onthielden ende dat 2 vaertuygen claer laagen om den rooff naer Bantam te voeren; op 't gerapporteerde dat dese 40 weghgevoerde perzoonen by Chewo sigh onthielden had den capiteyn Jochum Michielsse resolutie genomen om selfs nevens een sergeant ende 25 militairen en d'oorloghscontinghs naer derwärts te trecken en den gouverneur Wiera Loddra gelast hem te willen volgen om haer die proye soo 't mogelyck waere te ontsetten;

met de chaloup de Granaetappel had men weder eenige goederen van Haer Ed^e. voor de besettinge ontfangen, wesende den commandeur Couper met zyn byhebbende schepen nevens Radia Palacca mede op Indermayoe aengeweest en

weder nae Sourabaya vertrocken; ondertusschen had men bericht ontfangen datter grooten tweedracht tusschen den ouden en jongen Sulthan van Cheribon zoude zyn, ja den jongen Sulthan hadde gesegt dese woorden in substantie: daer comen nu de Bougisen aen om myn geheele lant te verderven, wat raet? waerop den ouden Sulthan soude hebben geantwoort: 'ten raekt my niet; neemt nu uw toevlucht tot den Conink van Bantam, die u altoos belooft heeft te helpen; als de Bougisen comen, is myn hoff voor haer open; ik kan geen ander heer dan den Sousouhoenan Aman Courat wiens slaeff ick ben etc;

op de geruchten dat Chiliwidara met 500 man nae Indermayoe in aentocht soude zyn, resolveerde den capiteyn Jochum Michielsz met zyne militairen weder na Indermayo te vertrecken, en versocht men van Haer Ed^e. voor de presente militie, bestaende in 87 man, eenige verstreckinge op reekeningh van maentgelden: 300 man, van Pagadin op Lassarangh gekomen, hadden volgens de geruchten aldaer een bamboese pagger opgerecht, weshalven den gouverneur Wiera Loddra ymand derwarts hadde gesonden om naer de waerheyt van dien te vernemen; ook was d^e. gouverneur voornemens alle de vrouwen en kinderen nae beneden t'ontbieden en de mans aldaer te laten om alle roveryen voor te komen en de vyanden 't hoeft te bieden; 't volk op de schepen waaren nogh in goede gesontheyt.

Volgt nu het 2^e briefken van den capiteyn Jochum Michielsz.

de gesondene victualien per de Griffioen had men ontfangen, zynde d'overkomste der Maccassaaren onder den luytenant Dain Mattara daer wel te stade gekomen, vermits de vyand dicht onder onse negorye omtrent Indermayoe althans de bravade speelde;

een rolle van de namen der militaire wiert Haer Ed^e toegesonden, waerop verstreckinge versocht wiert;

de scheepjes Engelze Anna, de Kat en de Kater waren bevonden soo leek te zyn dat niet langer daer konden blyven;

den vyand hadden hun wederom, versien met goet schietgeweer ende sterk 100 man, buyten de negorye stoutelyk comen verthoonen item eenige huysen daeromtrent in de brand gestooken, daerop den capiteyn Jochum Michielsz met 30 man tegens haer was opgetrocken, jagende deselve tot tweemaal toe op de vlucht, en naer alle apparentie most den vyand gequesten gekregen hebben, alsoo men eenige hadde sien vallen, sonder dat van ons volk ymand gequest waare, leggende den vyand nu omtrent $\frac{1}{2}$ myl buyten de fortesse Bantams Bril geposteert, alwaer men se soolange in ruste soude laten totdat onse Maccassaren boven quamen, alswanneer men deselve souden sien te vernestelen.

Op heden extraordinary vergaderingh beleght en in deselve gesproken wesende van Comp^s saeken, ommeslagh, logies en dienaren ten comtoiren Jamby en Andragiry alsmede tot Palembangh, soo is nae aendaghtige deliberatie op het een en 't ander alsulx gearresteert en vastgesteld als hy het resolutieboek onder dato deses in 't breede zy te sien.

15 d^r. Des avonds wert alhier van Macassar per den burger Theunis Claesz Soet een missive aengebracht, in dato 29^e July door den Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet uyt het casteel Rotterdam aen Haer Ed^e geschreven, van alsulken inhoud als in 't breede by 't aencomende briefboek kan werden gesien.

Door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael jegenwoordigh in vergaderinge zynde gebracht een ruwe kaerte van de Bataviaze ommelanden en wyders voorgesteld, hoe dat het nu voorts met het graven van den geprojecteerden ringhsloot en 'topmaeken van andere nieuwe heerenwegen aengeleght, en aen wien wederom het opsicht daerover in plaetse van den overleden dyckgraeff Hans Helt zaliger toevertrouwt en aanbevolen zal werden, soo is op het eerste, namentlyck het graven van een defenzive ringhsloot etc. en 't verschaffen en heffen van de penningen, daertoe nodigh, alsulx geresolveert als by het resolutieboek deses casteels in 't breede zy geëxtendeert, en aengaende het andere goetgevonden, tot het besorgen en waarnemen van dat werk weder te nomineren d'E. Jacob van Dyck onder den titul van Gecommitteert Schepen, die dan bezyden de gagie, die zyn E. albereyts van de Comp^e is winnende, uyt de middelen, die uyt de gemeene ingelanden staen te werden geheft, sal toegevoecht werden een tractement van 100 gulden ter maent.

16 d^r. Des avonds vertreckt vanhier den sergeant Jan Bervelt met een tinangh te water na Tanjonghpoura om den aldaer zynde luytenant Hendrick van den Eeden, die toegestaen zy een toghje herwarts te doen, te vervangen, medenemende een kleen briefken aen gemelte van den Eeden van Haer Ed., op heden geteekent en ingeschreven, van dusdanigen inhoud:

dat men in en omtrent het adsisteren van Damangh Souria Dikara ofte eenige andere inlandze hoofden der Javanen, Compagnies protexie aengenomen hebbende, alle voorsichtigheyt sal moeten gebruycken om geen affronten onderworpen te zyn, en naukeurigh vernemen na 't gedoente van den Balyer Sacra Jouda en zynen aenhangh, om dierwegen behoorlyk bericht te kunnen doen;

dat de toevloeyinge der Javanen omtrent Tanjongpoura voor een goede saeke wert aengesien en nu het principale werk van die aldaer van Comp^e wegen het gesagh aanbevolen zy, sal moeten wesen om die luytjes met goede industrie en modestie te handelen en tot d'E. Comp^e genegen te maeken;

dat Haer Ed. ten belange van het vergroten van de pagger tot Tanjongpoura gaerne eens nader soude wesen onderricht, en dat wyders alsnu den luytenant van den Eeden wert gelicentieert tot een toghje herwarts, ten dien eynde van alles transport moetende doen aen den sergeant Jan Bervelt, die alsnu derwarts vertreckt, stellende deselve mede terhand een schriftelycke memorie tot zyn naricht;

dat alsnu derwarts gesonden werden de versochte goederen, omme aen de guarnisoenhouderen op reecqueningh te werden verstreckt;

dat de herwartscomste van den luytenant van den Eeden sal moeten geschieden over den landwegh van Tsekarrangh om de gestalte en streckinge der wegen langhs hoe meer kundigh te mogen werden.

17 d^r. Des morgens gewert ons per seker inlands vaertuygh, comende van Indermayoe, een kleen briefken, door den capiteyn Jochem Michielsz en raet uyt

de pagger de Bantamze Bril aen Haer Ed. geschreven dato 12^e deses, ten principale dienende tot bekendmaeking dat de vyanden onder drie hoofden, genaemt Ranga Nity Negara, Jadaarpa en Chiliwidara, met ongevaer 300 mannen, soo te voet als te paerde, in het district van Indermayoe gevallen waaren ende verscheide bovenlandse dorpen, waeruyt de inwoonders al bytyts gevlucht waaren, verbrant en verdestrueert hadden, in voornemen om Indermayoe selfs mede aen te tasten en tot dien eynde al tot aen het dorp Troessan genadert wesende, dogh den capiteyn Jochem Michielsz haer met 36 fluxe gasten tegengetrocken zynde en over de rivier eenige sergies met musquetten hebbende laten doen, waren zy niet verder getrocken maer weder confuzelyck teruggekeert etc.

In 't vallen van den avond komt alhier van Caeb de Bonne Esperance te retourneren het schip den Blauwen Hulck, hiervooren op den 12^e deser genoemt, medebrengende een missive door den provisionelen gesaghebber Hendrick Crudop mitsgaders den raet aldaer de dato 7^e Juny, van alsulcken inhoud als by het aankomende briefboek kan werden beooght, hebbende gemelte bodem van het schip Nieuw Middelburgh, na Ceylon gedestineert, aen gemelte Caeb overgenomen 3 zeevarende en 94 zoldaten mitsgaders nogh nyt het guarnisoen van 't fort de Goede Hoop een getal van 65 militairen, sulx deselve bezyden zyn eygen zeevolck alhier te lande brenghet 164 perzoonen, namentlyk 3 matroosen en 161 zoldaten, en eenlyk tot inladinge:

181 halve aemen traan;

6 mudden rogge, aen de Caeb ingescheept, kostende / 1810.

18 d^e. Des avonds vertreckt vanhier over Palembangh na Jamby het jacht Voorhout en met hetselve den ondercoopman Joannes Colomby, gedesigneert resident en opperhoofd van Andragiry, expresselyk nu medegaende om den commissaris Jan van Leene op Jamby in de verrichtinge van Comp^s. saeken by te wonen en met raet en daat te adsisteren om dan wyders vandaer nae Andragiry te vertrecken, medenemende 7 stux brieven, d'eerste aen den coopman Eghbert van Swenne en raet tot Palembangh, de tweede aen den commissaris Jan van Leene en raet tot Jamby, de derde aen den ouden en jongen Coninck van Jamby, de vierde aen den Johorsen Laxamana ende de vyfde aen Dain Mangika ende de verdere Maccassaaren te dier plaetse geschreven, alle door Haer Ed., dogh de 2 laeste, d'eene van den Maccassaarzen Crain Bissé, gewesen Conink van Goa, en d'andre van Crain Linques, beyde jegenwoordigh alhier zynde, mede aen Dain Mangika ende de verdere hoofden der Maccassaaren aldaer, yder van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek in 't breede zy te sien, zynde deselve gesamentlyck ten principale gericht omme, waer het mogelyck, de strydende partyen, namentlyk de Johoriten en Jambinesen, van den oorlogh aff te leyden en door tusschenkomst van den commissaris van Leene tot eenigheyt en vrede te brengen mitsgaders den Maccassaer Dain Mangika, die sigh daerinne gemenght en de Johorze zyde gekosen heeft, om syn plicht te doen dencken vandaer op te breken en hem dan voorts na herwaerts ofte Maccasser te transportereren etc., waertoe hy volgens het Bonayze contract nevens alle de andre Maccassaren, hier en daer swervende, verbonden zy.

Gemelte jaght Voorhout heeft vanhier medegenomen voor 't comtoir ende den Coninck van Palembangh:

2500 R buskruyt;

64 musquets en sooveel bandeliers;

24 houwers;

10 ysere stucken canon;

600 stux ront en langh scherp;

30 kippen lont; voorts eenige timmermaterialen tot opbouwinge van de logie aldaer, zamen bedragen hebbende / 1640: 17.

Op heden in vergaderingh gesproken wesende van het vertreck der schepen, aengeleyt na Ceylon, Malabaer, Souratta en Perzia, soo is dierwegen alsulx gedelibreert als by het resolutieboek zy te sien; waerby ook sullen te vinden zyn eenige ordres, die per naesten sullen werden gegeven na Arakan.

19 d^e. Even na de middagh erlangen per Javaans vaertuygh een klein brieffken, door den resident Willem Caaff op gisteren uyt Bantam aen Haer Ed. geschreven ten geleyde van een klein brieffken van d'opperhooffden van 't schip Courtgene, op den 11^e December des voorleden jaers uyt Zeeland herwarts gestevend, en met eenen ook om Haer Ed. bekend te maeken dat alweder 2 matroosen, uyt Comp^e. dienst verloopen, op Bantam overgekomen waaren, die den jongen Conink aengedient hadden dat nogh vyff van haer mackers stonden te volgen, ende waaren van de jongst overgelopene Nederlanders seven persoonen met licentie van den Engelsen agent Parker op het schip de Phenix na Engeland vertrocken.

's Avonds verseylt uyt dese rhee de na Indermayoe tot versterkinge onser besettinge aldaer tegen de Kidolze roovers en andre vyanden 't oorloghsfregat den Tyger met een recreut van 20 Nederlandze en sooveel inlandze soldaten benevens een missive, door Haer Ed^e. aen den capiteyn Jochem Michielsz geschreven, dusdanigh luydende:

dat den capiteyn Jochum Michielsz nevens desselfs couragie en manhaft omtrent het verdryven van de Kidolze roovers ook alderhande voorsichtigheyt sal dienen te gebruycken, niet nalatende alle sulcke schelmen, konnende werden begaen, doot te slaen sonder sigh in eenigen deelen met vangen en spannen derselver te bemoeien;

dat alhoewel Haer Ed. oordeelen Indermayoe met de versterkinge van de compagnie Maccassaaren onder Dain Matara genoeghzaam in staet sal wesen om de rovers en vyanden te konnen wederstaen, eghter nu nogh met het fregatje den Tyger derwarts gesonden werden 20 Nederlandze en 20 inlandze zoldaten mitsgaders 30 cloeke matroosen om die stropende schelmen eens krachtelyk uyt het district van Indermayo etc. te verdryven en 't selve te beschermen tegen alle degene, die toeleggh soude mogen maeken om het te beschadigen, niet ondienstigh oordeelende, den Maccassaer Dain Matara en zyn volk by gelegentheyt onder geleyde van den capiteyn Michielsz ofte den luytenant Fredrick Pols eens tegen deselve te gebruycken om te ondervinden, wat van haer conduicte en manhaft zy, en daarvan dan advys te geven;

dat met het fregatje den Tyger ook nae Indermayoe vertreckt den ondercoopman Jacob Chortens om de verstrekinge op reecqeningh van maentgelden aldaer aen de besettelingen te doen en dan voorts met de Kat en Kater, die nootsaekelyck schoongemaekt dienen, weder na Batavia te keeren, nevens welcke twee bodempjes vermeynt wert dat mede wel opgesonden sal dienen het jaghje d'Engelze Anna, waarop den schipper Cornelis Sleght sal kunnen overgaen om een spronghtoghje herwarts te doen;

dat nu tot behoeff van de besettinge aldaer overgesonden werden:

5 vaten vlees;

5 vaten speck;

4 halve leggers arack en nogh eenige andere provisien van minder belangh, en ook het jaghje den Tyger behoorlyck van provisien is voorsien, waervan den ondercoopman Chortens voormelt is geordonneert rekeninge te houden, hoewel egther het overschot wel in de besettinge aengehouden moght werden en soomede alle de overige provisien van de scheepjens die men na Batavia comt te senden, deselve niet meer latende als hun tot de reyse na herwarts nodigh sal zyn.

20 d°. Nae de middagh wert hier nogh een nader briefken aengebracht, door den resident Willem Caaff op gisteren uyt Bantam aen Haer Ed°. geschreven, eenlyck tot geleyde van een kleen briefken van het schip 't Wapen van der Goes, op den 5° Maert deses jaers voor de camer Zeeland uyt het patria geseylt en over de Caep met gesont volk in de Straet Sunda gearriveert.

21 d°. Een weynigh na de middagh verschynt te deser rheede over Caeb de Bonne Esperance uyt het lieve vaderland het schip 't Wapen van der Goes evengenoemt, op den 5° Maert deses jaers uytgeseylt, uytgebracht hebbende 145 zeevarende, 74 militairen en 18 berghwerkers, van dewelcke 1 soldaet en 2 berghwerkers gedurende de reyse overleden, mitsgaders 3 zeevarende aen de Caeb aen land gegaen ende daerentegen maer een matoos en een soldaet weder aen boort gekomen zynde, soo komen met deselve bodem hier nogh te lande een getal van 255 perzoonen, soo zeevarende, militairen als berghwerkers, bestaende wyders de medegebrachte ladinge voor India in de ondergespecificeerde contanten, behoeften etc.:

861 marck Mexicaenze realen;

1560 marck ongemunt silver;

74 marck fyn gout;

20 leggers Françe wyn;

100 halve aemen olyvenoly;

50 vaten vlees;

160 vaten speck;

voorts eenige laeken, munitien van oorloge, equipagiegoederen etc., tesamen met den anderen bedragende..... / 121603:8:4.

De brieven en advysen, uyt het patria door gemelte bodem medegebracht, bestaen in een missive van de kamer Amsterdam, verselt met eenige bylaagen, aen de Hooge Regeringe alhier de dato 14° February deses jaers en soomede 2 brieven der

camer Middelburgh in Zeeland aen gemelte Hooge Regeringe, met eenige documenten verselt, van den . . December 1678 ⁽¹⁾ en 23^e February deses jaers, welke eerste zy de duplicata, met Cortgene geschreven, voorts nogh een brieffje door den provisionelen gesaghebber Hendrick Crudop en raet uyt het fort de Goede Hope aen de Caeb in dato 23^e Juny mitsgaders nogh een copie de dato 23 July, al bevorens met het schip Cortgene origineel herwarts gesonden, alle van zodanigen inhoud als by de patriaze en Caebze aankomende schriftuuren kan werden gelesen.

In 't vallen van den avond verschynt nogh mede behouden te deser rhee de over Caeb de Goede Hope uyt het vaderland het schip Courtgene, op 11^e December 1678 voor reequeningh der camer Zeeland herwarts gestevend met 178 zeevarende en 86 militairen, waarvan op de reyse 16 matroosen overleden mitsgaders 7 zeevarende en 2 militairen aen de Caeb aen landt gegaen en daerentegen weder 5 matroosen en 1 soldaet overgekomen zyn, sulx voorgemelte schip Courtgene hier nogh te lande brenghet 241 gegagieerde persoonen, namentlyck 160 zeevarende en 81 soldaten (werdende ons van de ongegagieerde alsnu geen notitie meer gedaen) benevens een cargasoen, bestaende in de volgende contanten en andre whaeren, namentlyck:

297 marc Mexicaanze realen;

1729 mark fyn gout;

46 mark ongemunt silver;

72 leggers France wynen, Canary en Chireze secken;

50 vaaten vlees;

29480 fl loot;

41905 fl spyckers en voorts party gereetschappen, equipagiegoederen etc. tesamen met den anderen kostende / 108480:15:8.

De messive, per desen bodem uyt het vaderland ontfangen, is alleen de missive van de camer Zeelandt van den . . December 1678, hiervooren per 't Wapen van der Goes dubbelt erlanght, met weynigh hylaagen daertoe specterende, zynde soomede de Caebze alleen de dubbelde van den provisionelen gesaghebber Crudop en raet dato 23^e July boven geciteert.

23 d^r. Na de middagh verschynt hier terugh van Indermayoe het fregatje de Luypert, medebrenghende een messive, op eergisteren door den capiteyn Jochum Michielsz uyt de pagger d'Bantamze Bril aen Haer Ed^e. geschreven, luydende in substantie aldus: zedert het jonghste schryven waeren tusschen de vyanden en d'onse al verscheyde lichte rescontres voorgevallen, waerin al verscheyde van die booswichten waeren gesneuveld, onaengesien zy egther niet naelieten by haer boos voornemen te volharden, gerenforceert zynde door Wiera Mangala en Dorpa Mangala met 50 coppen, die hun by de rest in de negorye Troessangh hadden verwoecht, tegen dewelcke d'onse weder versterkt waeren geworden met den luytenant Dain Matara en zyn volk, tesamen sterk 80 mannen, hebbende deselve onderweegh vermeerstert seker Kidolles rover met 12 maunen, die hy alle gevanklyck op Indermayoe hadde gebracht, zynde 5 andere, die amock hadden gespeelt, om den hals geraekt;

(¹) Den datum laat het HS. open.

de vyand sigh op Troessangh sterkgemaekt ende een pagger opgeworpen hebbende, was den capiteyn met 30 Nederlanders ende de compagnie van den luytenant Dain Matara op deselve aengevallen soo dapperlyck dat ze na een weynigh stand te houden genootsaekt waaren geweest deselve te verlaten en geheel ten besten te geven, hebbende alvorens een Nederlander en een inlands soldaet ternedergevelt, dat hun buyten twyffel niet minder volk hadde gekost, omdat men ten verscheide maalen met volle chergies op deselve vuur gegeven hadde; na haer vlucht had men de pagger van een bequame ruymte en groote bevonden, alles omvergeworpen en voorts de boomen, tot de pagger zynde gebruyct geweest, in de rivier geworpen, sulx men gelooffde dat ze niet seer licht aldaer soude komen nestelen, hebbende hun nu maer $\frac{1}{2}$ myl vandaer weder ternedergeslagen, bedervende alle het gesayde en voorts wat door hun konde werden begaen, 'tgeen aldaer sulcken duurte veroorsaekte dat men wel genootsaekt was rys van Batavia te ontbieden.

Met geciteerde fregatje de Tyger zyn hier nogh 2 brieffjens aengebracht, 'teerste door den Maccassarzen luytenant Dain Matara en 'tander door den Sammadangsen Pangiran Keey Ranga Gompol aen Haer Ed^e. geschreven, luydende, uyt het Maccassars en Javaens vertaelt zynde, aldus:

Ik Dain Matara doe myn groete aen den Ed. Heer Gouverneur Generael en den Heer Admirael.

Vorders heeft my mynheeren ter zee gesonden, uyt welke ick op Donderdag den 17^e der maent Augusty tot Indermayoe by den capiteyn Jochem Michielsz verschenen, alwaer de vyanden landwaerts waaren, daerover ick met gemelte capiteyn resolveerde om deselve te gaen besoecken, welke wy dan in een pagger geslooten vonden daer we een gelycke vastigheyt voor wierpen om den vyand te verwaghten, dogh niet uytkomende hebben we deselve des anderen daaghs, den capiteyn Jochem ter reghter- ende ick met de myne ter linckerzyde, den vyand aengevallen, in welke storm een Hollander en Maccassaer (welken laesten genoemd is Barangcasje) is comen te sneuvelen, dogh is de pagger eghter door d'onse vermeestert en de vyanden op de vlucht gejaeght met aghterlatingh van een quitachol en snaphaenroer, welke ick Uw Ed^e. Heeren tot een waerteeken van 't gepasseerde ben toesendende.

24 d^e. Des morgens vertrecken van hier nae Arrakan de fluyten Oosterblocker en Swartsluys mitsgaders 't jaght Rammekens om elck een rysladinge vandaer over te haalen, medenemende yder een kleen brieffken, door Haer Ed^e. aen den resident Balthasar Hinlopen en raet aldaer geschreven, van inhout als by het uytgaende brieffboek kan werden gesien, vanhier affgevoert hebbende eenlyck de fluyt Oosterblocker, zynde d'andre 2 ledigh gegaen totten handel en inkoop van graen:

4000 Spaense realen;

8209 cattys peper;

272 R amphioen;

180 R gariophilnagelen;
 160 R caneel;
 154 R foetie;
 390 R amandelen, voorts partye provisien, eenige schenckagiogoederen etc.,
 tesamen bedragende f 15263:9:2.

Wesende daerbezyden ook door Haer Ed^e. geschreven een antwoortbrieffje aen den Coninck van Arrakan van alsulcken teneur in de Portugeese en Duytze taale als almede onder den dagh van gisteren by 't affgaende brieffboek ingeschreven staet te lesen.

25 d^e. Des morgens vroegh vertreckt ook vanhier voor de laeste besendinge direct na Siam de fluyt de Berkmeer met een missive aen den oppercoopman Aernout Faa mitsgaders den raet, op gisteren geteekent, van alsulcken inhoud als by het uytgaende brieffboek in 't breede zy te sien, bestaende wyders 't gene gemelte bodem voor dat comtoir heeft medegenomen alleen uyt:

11000 stux croonen en voorts partye schenckagiogoederen soo voor den Coninck als Oya Berkelangh, tesaamen met den anderen monterende f 51656:15.

Gelyck dan daerbezyden nu ook in de Duytze en Maleytze tale syn affgegaen Haer Ed^e. ordinaire jaerlyxe gewoone antwoortbrieven aen den Siamzen Coninck en Oya Berkelangh, van inhoud als mede by 't affgaende brieffboek ingeschreven is te sien etc.

In 't vallen van den avond komt alhier over Biema en Japara van Timor te arriveren de fluyt Wimmenum, medebrenghende drie brieven, d'eerste door den oppercoopman Jacob van Wyckersloot mitsgaders den raet in dato 22 July uyt het casteel Concordia, de 2^e door den resident Philippe Castel in dato 10^e deser van Biema, dat niet anders behelst als dat er in gemelte fluyt Wimmenum boven zyn Timorze inladinge mits overige scheepsruymte waaren gescheept:

655 picol sappanhout, kostende..... f 1959:—:—;

het 3^e in 't Maleyts, door de vorstinne Niey Chily uyt Solor aen Haer Ed. geschreven, 't eerste in sich niet veel bevattende, waerdigh in desen te noteren, als dat aldaer onder de bontgenoten noch al eenige verschillen en oneenigheden fluctuerende waaren en op het eyland ende⁽¹⁾ aghter Comp^e. negorye, Bry genaemt, een schrickelyken swavelbergh was geborsten en gesprongen tot ondergangh en beschadiginghe veler menschen, en wyders dat de vorstinne Niey Chily tot noch de Wolloreze moordenaers niet overgelevert hadde onder voorwendingh deselve alle overleden waaren, klagende bezyden dien heftelyck over den Ternataenzen capiteyn Groffola, die aldaer uyt Ternaten over de Xulaze eylanden met eenigh volk overgekomen was en haer onderdanen gewelt aengedaen en tribuit affgeperst hadde, gelyck dat breeder by geciteerde missive in 't aenkomende brieffboek kan werden gesien, luydende wyders het brieffken van Niey Chily na gedane vertalinge in 't Nederduyts aldus:

Een bede van geluck van Niey Chily Moeda, Sanghadje Lamakera, Senghadie Trongh en alle de goede lieden in 't land van Solor comt aen Rykloff van Goens, Gouverneur Generael, en alle de Raaden van India, wiens

(¹) Te lezen zal zijn: Ende (Flores); Bry is Barri aan de N. W. kust.

deughden Godt de Heere met heerlyckheyt wil vermeerderen, opdat de name van Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en alle de Raaden van India seer beroemt mogen werden in dese werelt, die 't gebiet hebben over de saeken van de Comp^e., die gehoort en beroemt werden aen d'eene zyde van de landen beneden wints, die ook seer wys en vernuftigh zyn in 't regeren van alle volkeren, soo groote als kleene, hooge als geringe, arme en behoeftige, die ook weten te scheyden 't reghte van 't onrechte, 't quade van 't goede, en weten tenreghte te brengen de doode ende levende ende genegen tot alle die in noot zyn, die ook de grootheyt van d'E. Comp^e. weten te maintineren in dese werelt, kleynmoedigh te maeken alle haare stoute vyanden, waerover ook de name van Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en alle de Raaden van India tot in de landen beneden wints seer beroemt zyn uyt de name van den Hollandzen Prins in dese werelt ende zyn ook helpers der behoeftigen; alle dese dingen wil Godt haer gunnen, amen.

Verders alle 't gesondene met den brief van den Heer Generael heeft Nieuw Chily Moeda met groote genegentheyt wel ontfangen en was Nieuw Chily Moeda ook seer aengenaem, maer door de rechtvaardige straffe van God de Heere zyn de Occuloresen ⁽¹⁾ het leven benomen en gedoot; de redenen waerom God haer gestraft heeft, is, omdat zy menschen hebben vermoort.

Onse veele groetenisse aen mynheer benevens een stuck wax.

Hebbende Wimmenums inladinge, van Timor in retour overgebracht, buyten het voorgenoteerde sappanhout van Bima bestaen in:

571 picols sandelhout;

75 slaven en slavinnen en voorts eenige andre dingen van kleen belang, tesamen beloopende / 21166: 2: 2.

Met gemelte fluyt Wimmenum is hier bezyden aengetoge missives nogh aengebracht een brief, door den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier mitsgaders den raet uyt Japara aen Haer Ed. geschreven dato 22^e Augusto, kortelyk behelsende 't geen hieronder uytgedrukt staet:

soodra d'E. Bartelsz op Samarangh gekomen was, had men Sindoe Radia onthoden, die dan, 6 dagen aldaer vertoeft hebbende, tydinge bequam datter eenige Cadiorauze vyanden, omtrent 500 sterk, sich by Zavieren vertoonden, dies hy opbrack, zynde met den vyand in een kleene rescontre geweest, de vyand gevlucht en een Amboinees aen onse zyde dootgebleven ende 2 mantrys gequest:

d'oneenigheden tusschen de mantrys waren door den Sousouhoenan ternedergeleght: Parbonnagara was sieklyk op Wattas gecomen, hebbende den Admirael ende den Sousouhoenan om vergiffenisse gebeden:

capiteyn Joncker, Radia Palacca, d'commandeur Couper en capiteyn Renesse waaren alle op Samarangh gearriveert; de goederen, soo voor den treyn als Japara gesonden, hadden wel gerespondeert;

⁽¹⁾ Te lezen zal zijn: *Wolleresen*; de moord zal die wezen waarvan sprake is in het Dagr. van 1677 p. 266.

de drie geordonneerde Javaanze gesanten aen Prins Pougat waaren met den vaandrigh van der Meer voortgeschickt, dogh den gouverneur tot Samarangh, Alad Alad, hadde haer 't medegegeven volk, soo tot dragers als anders, affgenomen, dat hun al in verlegentheyt soude hebben gebracht, soo 't volck van Caliwongen haer niet weder te hulpe was gekomen;

Radia Palacca was met zyne medegebrachte Bougys van Samarangh vertrocken en soomede den commandeur Couper ende capiteyn Renesse, welcke laeste Japara soudon aendoen om 17 sieken te verwisselen; capiteyn Sloot hadde 200 Boegisen by hem behouden en ook den luytenant Taelbeek ende 12 Europize zoldaten om by de rivier Samangy off daeromtrent post te vatten, door den commandeur Couper ernstigh gerecommandeert zynde naer de correspondentie met Bantam ende Pougat nauw te inquiren; 1200 Spaense realen waaren den E. Bartelsz door den E. commandeur Couper inhandicht; de 6000 rd., voor Sourabaya van Japara gevordert, soude men derwärts trachten te bestellen;

met de Geele Beer soude party houtwerk ende swarte suyker Haer Ed. toekomen, versoeckende den Sousouhoenan dat de betalinge door Haer Ed. mocht werden gevordert van 2000 rd., door hem aen seker Jentiefs coopman verstreckt;

in de negotie van amphioen was weynigh afftreck, met de cleeden ginck het tamelyck; galnoten soude men jaerlycx omtrent 50 picols konnen vertieren tegen 40 à 50 rd.; nogh 2 ledige bodems versocht men van Batavia, een om met sout en d'andre vol hout te laden; den resident Evan Jonas soude op Samarangh door den ondercoopman Jan Osborn verlost werden etc.

26 d. Desen morgen schryven Haer Ed. een klein briefken aen den resident Willem Caaff tot Bantam per Javaans vaertuygh, eenlyck dienende om gemelte resident bekend te maeken dat den burger en Batavias ingeseten Jaques de Laroquette sigh vanhier fugatieff na Bantam heeft begeven, in voornemen om wyders voort wegh te raeken, en oversulx met last en bevel om deselve, soo 't mogelyck zy, by de kop te vatten en in versekeringe herwärts op te senden off, sulx niet doenlyck wesende, daervan sonder uytstel advys te geven en soomede wegens den Bataviazen borger Willem Murray, eenigen tyt geleden met licentie om zyn saeken te vereffenen na Bantam vertrocken en tot nogh niet wedergekomen.

Des avonds vertreckt vanhier over Palembangh na Jamby de chaloup de Salm omme vandaer dan wyders met den ondercoopman Joannes Colomby na Andragiry voort te gaen, medenemende een missive aen den coopman en resident Eghbert van Swenne en raet tot Palembangh, een tweede aen den commissaris Jan van Leene en raet tot Jamby en een derde aen den voorgepenteerden ondercoopman Joannes Colomby mitsgaders een largo instructie off memorie om tot desselfs naericht als resident op Andragiry te dienen, item een vierde aen den adsistent en tegenwoordigh provisioneel resident tot Andragiry Anthony Groenwegen ende laestelyk nogh twee brieven in de Maleytze en Duytze taale, d'eene aen den ouden en d'andre aen den jongen Conineck tot Andragiry geschreven, alle in 't bysonder van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek onder dato deses kan werden gelesen, bestaende 't gunt voor 't comtoir Andragiry in dit vaertuygh zy gescheept,

omdatter op de negotie aldaer niet veel staet nogh vertrouwen kan werden gestelt, eenlyk in de volgende goederen en provisien, totdat men na desen by nader ondervindinge van saeken en van den resident Colomby sal oordeelen, off het al sonder gevaer en met proffyt sal nodigh en dienstigh wesen de negotie te dier plaetse weder opnieu voort te setten ofte niet:

1000 rd^r. contant, voorts eenige weynige cleeden, provisien, schryftuygh etc., tesamen met den anderen bedragende f 6027 : 6 : 11.

28 d^r. Nademael men jegenwoordigh benodight ⁽¹⁾ is om pick en teer, soo is op heden in Raade van India by gebreck van Hollands pik etc. goetgevonden een goede quantiteyt harpuys van Palembangh te ontbieden om tot het koken van pick en teer te werden gebruyckt, schoon deselve d'E. Comp^e. meer als die uyt het vaderlandt comt te kosten en op verre na soo durabel en deughtsaem niet kan werden gemaekt, als ten principale maer tot preservatie van touwwerk etc. kunnende dienen.

29 d^r. Na de middagh staende de ordinary vergaderingh by requeste door den coopman Joannes Bacherus, jonghst uyt Souratta opgecomen, versoeck zynde gedaen dat de heer fiscael van India mocht werden gelast zyn actie tegen deselve te institueren, soo hy eenige vermeynde te hebben, ofte dat anderzints moghte werden geimponeert tot een eeuwich silentium, soo is daerop verstaen gemelde E. fiscael te gelasten zyn actie tegen hem Bacherus te institueren, ende tot hetwelke hem van de Generale Secretarje terhand sullen werden gestelt zodanige stucken en documenten, voorheen en nu onlanghs uyt Souratta ontfangen, als zyn E. daertoe sal vermeynen nodigh te hebben.

30 d^r. Na de middagh keeren de Palembangze gesanten, op den 13^e Juny en 12^e deser van den ouden Coninck alhier verschenen, beyde weder terugh na huys, nadat ze een vrundelyck afscheyd in geleyde van den sabandaer Ockersz eerst van Zyn Ed^l. en daernae van d'heer Directeur Generael hadden genomen en uyt Zyn Ed^l. handen ontfangen een brieffje, door Haer Ed. aen onsen resident Eghbert van Swenne en raet, mitsgaders ook een missive en geschenck aen haer meester, den ouden Conink, beyde in de Duytze en Maleytze taale geschreven, zynde deselve hun door Zyn gemelte Ed^l. in 't Maleyts volcomentlyck uytgelecht en den inhoud mitsgaders Haer Ed. goede intentie en inclinatie omtrent haaren heere ende aenmaninge tot onderhoudinge van 't pepercontract mondelingh te kennen gegeven om daervan behoorlyck rapport te kunnen doen, en wyders de gemelte brieven van alsulcken verderen inhoud als by het uytgaende brieffboek in 't breede na te lesen zy.

31 d^r. Des avonds comt alhier over den landwegh van Tanjonghpoera te verschynen volgens onse gegeve ordre en licentie den luytenant Hendrick van den Eeden met eenige Javanen van den Tommagon Natta Jouda als andre onser onderhorige dorpen, hebbende de saeken aldaer in redelyken doene ende het commando over onse veltschanze aghtervolgens Haer Ed. ordre aen den sergeant Jan Bervelt gelaten.

(1) Er staat: *benoecht*. Misschien is dit echter wel goed, want op p. 395 regel 8 van boven staat het ook; daarentegen *benodight* p. 400 regel 4 van boven.

Des avonds wert alhier per een Javaans vaertuygh een briefje aangebracht, door den resident Willem Caëff op eergisteren uyt Bantam aen Haer Ed^e. geschreven, van desen inhoud:

den Bataviazen borger Jaques de Laroquette was met het scheepje van den Coninck van Bantam, genaemt de Salamath, door behulp van het Françe opperhoofd de Guilleam na Souratta vertrocken alvorens den resident Caaff daarvan kennisse hadde gekregen, en stond den burger Willem Murray mede door behulp van den Engelzen agent m^r Robbert Parker na voorsz. Souratta door te gaen met het scheepje de Bombain en benevens hem nogh wel 7 à 8 andere Nederlanders, soo borgers als uyt Comp^e. dienst verlopen, en schoon men de agent en Engelze capiteyn om deselve weder te hebben aensprack, soo wiert daarmede niet opgedaen, want alhoewel sy wel toestonden deselve in hare schepen te mogen opsoeken, soo wierden se zodanigh verstookt dat ze niet gevonden konde werden, en in welker voegen den resident Caaff ook voor seker was bericht dat met het schip de Phenix weynigh dagen verleden wel 25 Nederlandze fugativen, soowel burgers als Comp^e. dienaren, na Engeland vertrocken soude zyn, en soo men almede tot wederverkryginge derselve des Coninx hulpe versocht, soo kreegh men in 't minste geen gehoor, omdat het Bantamze hoff behagen konde vinden dat Comp^e. volk dusdanigh tot verswackinge wiert weghvervoert;

even na 't vertreck van de Coninck Palacca van Batavia nae Java's Oostcust hadden de Coningen tot Bantam een algemeyne vergaderinge gehouden en daerin voorgelagen, om Crain Gillisson op Java's Oostcust met 2 à 5000 mannen te adsisteren, dogh was daarvan eyndelyck niet gevallen en zy nu ten principale het oogte houdende op den uytslag van saeken op Java's Oostcust tegen geciteerde Gillisson en zynen Maccassaarzen aenhangh, seer beducht zynde dat d'E. Comp^e. haer met het nieuwe recreut van vyff schepen uyt het vaderland alsnu wellicht mede moghte komen beoorlogen etc.

De heere Gouverneur Generael met de Heeren Raaden perzonelyck eens hebbende gevisiteert de gelegentheyte van de vervallene steene beer aen de ooster landzyde deses casteels, en alsnu door den fabryck Adriaen de Leeuw ende de werkbaasen schriftelyck verthoont wesende de onbequaemheyte van het oude fondement omme daerop weder een nieuw werk te beginnen, en geconsidereert dat het maeken alleen van een sufficant fondement tot een nieuwe beer een merkelyke somme gelts soude comen te kosten, soo is eenparigh vastgesteld, in plaets van dien de open plaets met een bequaem en durabel paalwerk te laten toetsen en 't selve voor 't inspoelen van modder en aerde van buyten met plancken te laten beschoeyen, als geoordeelt werdende met veel minder kosten en sufficant genoegh voor vele jaaren te sullen connen in 't werk gestelt werden etc.

Wyders is ook op het aenschryven van den resident Caaff uyt Bantam, hierboven uytgedrukt, wegen 't vervoeren van onse dienaren en onderdanen door d'Engelsen, Françen en Deenen etc. goetgevonden in voldoeninge van d'ordre der Ed. Heeren Mayores deswegen, na derwarts te committeren d'E. commandeur Isaac de S^t. Martin, d'E. capiteyn François Tack en d'E. Abraham van Riebeeck,

lith in den Raet van Justitie, om op de crachtigste en moderaetste wyse tegen d'Engelze en France agenten over 't vervoeren en weghhelpen van Compⁿ. dienaren en onderdanen, waeraen zy hun (strydigh tegen het verbondt, tusschen onsen staet en beyde die kroonen opgericht) schuldigh hebben gemaekt, uyt de naem ende vanwegen de Generaele Nederlandze Oostindische Compⁿ. etc. te protesteren, en mede den Deenzen agent Joan Joachim Paulli te insinueren in alsulcker voegen als in 't vervolg deser ampel uytgedrukt staet te werden.

Dese afgeweken maent Augusto zyn hier van verscheyde om- en afgelegen plaetzen aengekomen een getal van 97 diverse groote en cleene vaertuygen, tesamen bemand met 455 koppen, die in 't generael hier aengebracht hebben d'onderstaende coopmanschappen en whaaren, namentlyck:

- 4 van Siassam met 16 man, 590 stux balkjes en $4\frac{3}{8}$ lasten rys;
- 1 van Banda met 5 man, 5 picols wax, 50 picols massoy;
- 8 van Tegal met 35 man, $18\frac{3}{4}$ lasten rys, 4400 bossen gesorteert zuyker, 550 stux hoenders, 400 bossen tamarin;
- 1 van Zombar met 4 man en 5000 bossen zuyker Zombar;
- 1 van Damacq met 4 man, $2\frac{1}{2}$ lasten rys, 25 stux kistplankjes, 10 corgie grove matten;
- 2 van Japara met 9 man, 100 stux balken, 18 canassers ayuin, 30 stux musquetslaaden, 20 picols swarte zuyker, 5500 bossen tamaryn, 7200 stux diverse gedrooghde vissen;
- 1 van Toulougbauwan met 4 man en 600 bossen rottanghs;
- 3 van Palimbangh met 18 man, 1216 picols peper en 65 cattys d^{er}.;
- 8 van Grisee met 34 man, 1 last rys, 3 lasten sout, 1400 stux steenbraessesems, 18 potten oly, 300 bossen tamaryn, 300 bamboesen met oly, 56 corgie matten, 52000 bossen gezorteerde zuycker, $3\frac{1}{2}$ lasten groene cadjangh, 65000 stux oude pienangh, 400 stux oude clappus;
- 1 van Caranganjer met 4 man, 450 stux groote en cleyne kistplankjes;
- 1 van Singnap met 4 man, 5000 bossen zuyker catoepa, 3 lasten groene cadjangh en 16 potten oly;
- 1 van Zumor met 4 man, 1 last rys en 6 stux geytebocken;
- 1 van Cayily met 4 man, 350 bamboesen met oly en 1000 stux oude clappers;
- 1 van Candangauwer met 4 man en $1\frac{1}{2}$ lasten rys;
- 9 van Dermayo met 37 man, $28\frac{3}{4}$ lasten rys en 400 bossen pady;
- 6 van Tangerangh met 12 man, $6\frac{1}{2}$ picols groene tabacq, 150 stux hoenders, 3 picols borreborry, 250 bossen piesangh en 200 stux oubys;
- 3 van Babien met 11 man, 4800 stux oude clappus, 35000 stux oude pienangh en 1000 stux gedrooghde steenbraessesems;
- 1 van Baly met 4 man, 1 slaeff en 1000 stux oude clappus;
- 53 stux vaertuygen, die transportere.

53 stux vaertuygen per transport.

2 van Amboina met 36 man, 20 picols massoy, 8 sacken cattone gaern, 1 pot Japanze thee, 700 stux oude clappus, 126 stux balken en 30 picol wax;

13 van Paccalongan met 39 man, 27 lasten rys, 22 potten oly, 700 stux gedrooghde steenbraessesems, 20000 stux oude pienangh, 350 stux oude clappus, 250 stux ryswannen, 14 stux koebeesten en kalveren, $\frac{3}{4}$ last witte boontjes, 60 bossen rottangh, 5 canassers gesoute visch en 1 picol gingelysaet;

1 van Banjermassingh met 6 man, 650 bossen rottingh;

1 van Siam met 40 man en 100 lasten rys;

13 van Cheribon met 32 man, 7400 bossen ayuin, 2575 stux potten en tresellen, 2400 bossen gesorteerde zuycker, 200 stux oude clappus, $5\frac{1}{2}$ lasten rys, 60 canassers swarte zuyker, 24 potten oly, 600 stux gedrooghde visch pampus, 22000 stux araxpullekens, 300 stux rysmantjes;

7 van Sammarangh met 28 man, $7\frac{1}{2}$ lasten rys, 65 potten oly, 800 bossen zuyker Zombar, 1500 bossen gomoetstouw, 50 bossen rottingshs, 3800 bossen tamaryn, 16 corffjens ayuin, 5 stux koebeesten, 5 picols buffelsmeer, 20 stux balcken en 50 plancken;

2 van Macassar met 8 man, 1 last rys, 400 stux kistplankjes, 2 stux lyffeygenen;

1 van Rambangh met 4 man en 200 stux plancken;

1 van Sourabaya met 4 man en 1 last rys;

1 van Terbaya met 3 man, 300 bossen suyker catoepa, 400 bossen tammeryn en 300 bossen ayuin;

somma 97 stux vaertuygen, hebben in 't generael aengebracht:

199 $\frac{1}{2}$ lasten rys;	20 picols swarte zuycker;
3 d ^o . sout;	1216 — } peper;
6 $\frac{1}{2}$ d ^o . groene cadjangh;	65 cattys }
19 stux koebeesten ende kalveren;	145 potten oly;
550 — ryswannen en mantjes;	47900 bossen gesorteerde zuycker;
656 — balckjes;	8400 — tamaryn;
1105 — kistplanckjes;	1560 — rottingshs;
700 — hoenders;	850 bamboesen met oly;
6 — geytebocken;	400 bossen pady;
22000 — araxpullekens;	46 corgie gesorteerde matten;
3 — lyffeygenen;	54 canassers ayuin;
50 — musquetslaaden;	7700 bossen d ^o .;
10900 — diverse gedrooghde vissen;	1500 bossen goemotstouw;
118000 — oude pienangh;	5 canassers gesoute visch;
8150 — oude clappus;	250 bossen piesangh;
200 — oubies;	6 $\frac{1}{2}$ picols groene tabacq;
55 picols wax;	5 d ^o . borreborry;
50 — massoy;	2575 stux potten en tresellen;

8 sacken cattoene gaeren;
1 pot Japanze thee;
60 canassers swarte suiker;

1 picol gingilysaet;
5 d^{rs}. buffelssmeer;
 $\frac{3}{4}$ last witte boontjes.

Daerentegen zyn weder van hier na diverse plaetzen vertrocken een getal van 75 stux vaertuygen, gesamentlyck medegevoert hebbende een bedrage van 10238 ryxdaelders in verscheyde coopmanschappen en whaaren, als te weten:

32 naer de cust van Java met 2467 rd^s. aen gesorteerde cleeden, 346 massoy, 2737 amphioen, 8 soethout, 10 thee, 19 galnoten, 123 Bengaels neusdoekgoet, 43 witte comyn, 12 kanjoganty ⁽¹⁾, 130 haantjesbier, 103 Spaenze wyn, 30 witte d^{rs}., 109 arack, 20 Hollandze kaasen, 20 Bengaelze boter, 10 manocken toebacq, 75 dackpannen, 20 roode vloersteen, 200 tarwe, 42 out yser, 8 porceleyn, 10 witte poeyerzuyker, 75 zyde en 5 rd^s. aen spyckers;

2 naer Babien met 40 rd^s. aen cleeden;

4 naer Paccalonge met 135 rd^s. aen cleeden;

9 naer Cheribon met 290 rd^s. aen diverse cleeden;

2 naer Grisse met 120 rd^s. aen cleeden;

2 naer Banjermassingh met 400 rd^s. aen verscheyde cleeden, 21 out yser en 20 aen porceleyn;

1 naer Japara met 57 rd^s. aen benjuin, 21 aen arack, 3 aen thee;

1 naer Kada ⁽²⁾ met 48 rd^s. aen sout, 130 staeffyser, 23 ysere pannen en 20 aen porceleyn;

4 naer Tegal met 275 rd^s. aen gesorteerde cleede, 40 massoy en 9 aen out yser;

7 naer Dermayoe met 414 rd^s. aen diverse gezorteerde cleeden;

5 naer Samarangh met 80 rd^s. aen cleeden, 6 massoy, 75 amphioen, 30 out yser en 30 aen tabaxbladeren;

2 naer Chiassam met 70 rd^s. aen cleeden;

1 naer Terbaya met 20 rd^s. aen cleeden;

1 naer Candangauwer met 40 rd^s. aen cleeden;

1 naer Sombar met 50 rd^s. aen cleeden;

2 naer Palembangh met 240 rd^s. aen gesorteerde cleeden, 28 radix China, 3 aluyn, 10 massoy, 60 witte poeyersuycker, 600 gesorteert porceleyn, 100 goudtraet, 5 laxa, 2 soethout en 30 rd^s. aen antemonium;

1 naer Sumor met 25 rd^s. aen cleeden;

somma 75 stux vaertuygen, die in 't generael van hier vervoert hebben als volcht:

4666 rd^s. aen diverse gesorteerde cleeden;

402 — aen massoy;

2812 — aen amphioen;

8 — aen soethout;

13 — aen thee;

19 — aen galnoten;

123 — aen Bengaelze neusdoeken;

43 — aen witte comyn;

⁽¹⁾ Lees: *kajo ganty*, zeker medicinaal gewas; *wortels ganty* Dagr. 1667 p. 230.

⁽²⁾ Denkelyk: *Banda*.

12 rd ^s . aen kayo ganty;	70 rd ^s . aen witte poeyerzuycker;
150 — aen haentjesbier;	75 — aen zyde;
105 — aen Spaenze wyn;	5 — aen spyckers;
50 — aen witte wyn;	37 — aen benjuin;
158 — aen arack;	48 — aen sout;
28 — aen radix China;	150 — aen staeffyser;
20 — aen Hollandze kaasen;	25 — aen ysere pannen;
20 — aen Bengaelze boter;	50 — aen tabaxbladeren;
10 — aen manocken tabacq;	5 — aen alluyn;
75 — aen dackpannen;	100 — aen goutdraet;
50 — aen roode vloersteen;	5 — aen laxa;
200 — aen tarwe;	2 — aen soethout;
102 — aen out yser;	50 — aen antimonium;
648 — aen diverse porceleynen;	somma 10258 ryxdaelders in alles.

Volgens 't opgeven der dootgravers zyn in de jonghst afgeweken maent Augusty overleden en op de ordinary begraeffplaetzen ter aerde bestel d'onderstaende overlede personen:

42 Comp ^s . dienaren;
8 Nederlandze burgers;
3 d ^o . vrouwen;
6 d ^o . kinderen;
7 Mardyckers off inlandze burgers;
6 d ^o . vrouwen;
17 d ^o . kinderen;
4 slaven en slavinnen;
somma..... 95 overledene.

Daerentegen zyn in de Kristelyke kerken deser stede wederom in deselve tyt gedoopt:

17 Nederlandze,
28 Mardyckers off inlandze,
3 Maleytze,
somma..... 48 kinderen.

Ook zyn in de gemelte kerken in den houwelyken staet bevesticht:

5 Comp ^s . dienaren;
1 burger;
6 Mardyckers;
5 slaven;
somma..... 15 paaren.

Op den 1° deser maent Augusto zyn door de suppoosten aen de boom aengehaelt d'volgende goederen:

21 stucken spiaulter wegende tesamen 455 fl ;

12 fl staelfcoper;

item op den 8° d^o .:

84 stucken spiaulter, tesamen wegende 1697 ponden.

September Anno 1679.

Primo September. Des morgens d'E. capiteyn W. Hartsinck by Zyn Ed^e. verschenen wesende met den Javaanzen sergeant Patra Wangsa en den Javaen Dira Saraya, beyde nu eenigen tyt herwarts in gebruyck hebbende gehadt seker stuck lants, gelegen in de jurisdictie van Batavia aen de oostzyde der groote rivier, d'E. Comp^e. toebehoorende, en nu tusschen deselve dispuut zynde ontstaen over 't affvoeren van eenige houtwerken, by Dira Saraya gekapt, soo is, gelyk de billickheyd comt mede te brengen, verstaen die saeke aff te doen in maniere als d'onderstaende ordonnantie dicterende zy, om alsoo in toekomende met haare verschillen en disputen niet meer vermoeyelyckt te werden.

Thoonder deses Dira Saraya is toegestaan het houtwerk, waerover hy met den sergeant Patra Wangsa in dispuut is geweest, onbecommert te mogen affvoeren, sullende wyders het land, jegenwoordigh by hun beyde bezeten werdende, onder hun in twee gelyke portien werden verdeelt, mits yder gehouden sal zyn van zyn helfte de gewoonlyke thiende behooryk aen d'E. Comp^e. op te brengen.

(Onder stond:)

Batavia in 't Casteel den eersten September anno 1679.

Ter ordonnantie van Zyn Ed^e.

(Was geteekent:)

WILLEM HARTZINK.

In den avondstond wert alhier per seker burgervaertuygh, komende van Tegal, een klein briefken aengebracht, door den resident Thomas Grinnel op eergisteren aen Haer Ed^e. geschreven, luydende in substantie aldus:

den commandeur Jacobus Couper op ultimo July op Tegal aengekomen en door zyn E. bevel de provisien overgegeven als op alles goede ordre gestelt ende de Javaanze gouverneur Sitsia Goena en zyn mederegenten tot haer plicht aengemaent zynde, soo was zyn E. weder denselven avond vertrocken en 2 daagen daeraen door den Conink Palacca, die men op Tegal van buffels etc. hadde versocht, gevolcht,

hebbende de Bougys omtrent de Javanen al vrywat hostileit gepleecht en de negory Semor geheel uytgeplundert en affgelopen;

den resident Grinnel had op Packalongan geweest en aldaer gevonden den Engelzen bottelier Jan Steen met een chaloup en drie gehuurde tinanghs, verkocht hebbende wel ongevaer 2000 rd^s. in coopmanschappen, 't welk oorsaeke scheen geweest dat hy resident aldaer geen Comp^s. kleeden had connen quyttraeken en eenlyck tot behoef van de residentie tot Tegal ingekocht weynigh adaph en wax;

seker Chinees, van Cheribon gekomen, had weten te relateren dat het Chinees quartier aldaer door seker Europiaen, by sich hebbende drie vaertuygen, meest met Maccassaaren bemandt, op een nacht geheel was uytgeplundert, waerby 7 à 8 Chinesen, die het niet ras genoeg konden ontvluchten, het leven verloren hadden, 't welk dusdanigh de waerheyt zynde, soo gelooffde men dat werkje door den voorgeciteerde Engelzen bottelier Jan Steen almede soude wesen beschickt, misschien doordien hy op zyn wedercomste niet dra genoeg betalinge had konnen erlangen voor de cleeden, by hem aldaer uytgeset, gelyck denselven even sodanigen actie 't voorleden jaer op de negorye Somoer mede hadde gepleecht:

tusschen den gouverneur Marta Laya tot Brebes en desselfs broeder Patty Marta Praya eenigen onrust zynde ontstaan, had den resident Grinnel sich met den gouverneur van Tagal, Sitsia Goena, derwarts vervoecht en die questie bygeleght, dat nodigh was geweest, omdat het anderzints geschapen hadde gestaen dat Brebes by overval van vyanden seer licht de zyde van Cheribon konde gekosen hebben;

de negorye Caliangar was door de Javanen ompagget en met twee ryen Vriesse ruyters beset, en had men mede nu in plaetse van het plancken banquet een aerde wal met zoden binnen Comp^s. pagger op Tegal verkregen en de wal der gracht ook braeff opgehaelt, die albereyts soo vast waare bewasschen dat het niet licht noot had weder in te sullen storten, zynde bezyden dien de barm overal met gespiste bamboesen beset, sulx men jegenwoordigh geen reden hadde voor eenige vyandyke machten bevreest te zyn.

Desen avond vertrecken aghtervolgens de resolutie, op gisteren in Raade van India genomen, d'E^s. Isaak de S^t. Martin, François Tack en Abraham van Riebeeck, verselschap zynde door d'E. Jacob Does, vice-presis van Weesmeesteren, den vendrigh Pieter van Hoorn de Jonge, Arnoldus Blom en Hendricq Boulan met het schip 't Land van Schouwen na Bantam, medenemende een schriftelyke instructie tot harer ordre en naricht, op heden by Haer Ed. geteekent en kortelyk in sich bevattende 't gene hieronder uytgedrukt zy:

dat by het jonghste briefken, in dato 28^e der jonghst afgeweken maent Augusty door den resident Willem Caëff uyt Bantam aen Haer Ed. geschreven, kon blycken hoe den Engelzen capiteyn William Wildy, op den 18^e derselver maend met het schip de Phenix van Bantam nae Engeland vertrocken, hadde medegevoert 25 soo onser Comp^s. dienaren als borgeren, alle van Batavia weghgelopen, en wyders dat den burger Willem Murray ook voornemens soude zyn met seker hun scheepje de Bombain in weynigh dagen na Souratta sich mede wegh te maeken

stond ⁽¹⁾, mitsgaders ook dat den borger Jaques de Laroquette albereyts met seker Benjaens scheepje door behulp van den Françen agent, monsieur de Guilleam, na Souratta sigh begeven soude hebben, sonder dat gemelte Caaff, wanneer hy de capitains van sulke schepen, waarmede ons volk wert vervoert, quam aen te spreken, sooveel gehoor wiert verleent dat hy deselve wederkrygen kon; dat nadien d'E. Comp^e. in deser voegen nu een tyt herwaerts veele haarer onderdanen en dienaren ontrocken zyn en men bedughtinge heeft dat de Françe, Engelze en Deenen (om volk benoecht zynde) het voortaan daer wel op mochten comen aen te leggen om haer van dusdanige onse weghloopers te dienen; derhalven Haer Ed. nodigh geoordeelt hebben in voldoeninge der ordres van onse Heeren Principalen, by Haer Ed. messive dato 31^e Augusto des voorleden jaers 1678 uytgedrukt, d'E^e. St. Martin, Tack en Riebeeck alsnu na Bantam aff te senden om tegen voornoemde Françe, Engelz en Deenen over dat point in behoorlyke forma schriftelyk te protesteren, dogh tegen de Deenen maer by maniere van vrundelyke waerschouwinge, nadien deselve deswegen tot nogh met geen sekerheyt connen werden beschuldicht off overtuygt, gebruykende omtrent de Françen en Engelzen wat meerder ernst, omdat men wel voornamentlyck ten belange van de Engelzen gevluchte luyden van qualiteyt kon noemen die in 't vaderland gekomen zyn en selfs aen de Engelze capiteyns transport en kostgelt hebben betaelt, als den verloopen schipper Willem Toledo, den perzoon van Jan Trip en Aletta Backers, welke 2 laeste ook doen nogh bevorens tegens alle billickheyt tot Bantam in de Engelze logie tesamen in den huwelyken staet zyn bevestight, als dusdoende een deure openende voor de quaetdoenders om haare straffe te kunnen ontwycken ende quaetwillige burgers om hare medeburgers schelmaghtigh te bedriegen en met haer middelen wegh te vluchten, waardoor het verscheyde maalen was comen te gebeuren dat sulcke weghloopers, steunende op het vertrouwen van door de Françen, Engelzen en Deenen verborgen en aengehouden te sullen werden, in handen van de Bantamze Sulthans zyn vervallen en door bedreyginge des doots hun eygen en onser aller Heyland en Salighmaeker verloochend en affgeswooren hebben en Moors geworden zyn, direct strydende tegen 't recht der volcken mitsgaders het vredenverbond, in den jaare 1667 tusschen onsen staet ende d'Engelze croone opgericht, gelyck uyt hetselve op het 7 en 11^e articul kan werden gesien;

dat tot transport van d'E^e. St. Martin, Tack en Riebeeck na Bantam aengelegh zy het schip 't Land van Schouwen, met hetwelke men daer gekomen wesende, den resident Caaff aanstonds van de komste advertentie diende te doen om sigh inderyl aen boort te vervoegen en met malkanderen te overleggen off het al nodigh sal zyn dat men den Bantamzen Sulthan van die aankomste kennisse comt te doen, 't welck verstaen werdende, soo wiert dienstigh geaght dat men hem Sulthan door onse resident liet aendien, eenlyk aldaer gekomen te wesen om met de Françe, Engelze en Deenze vrunden wegens 't weghloopen en aenhouden van Comp^e. dienaren te handelen en te spreken;

(1) De schryver is blykbaar den draad van zijn volzin kwijtgeraakt.

dat wyders, alvorens tegen de voorsz. Engelze en andre natien by monde ofte geschrifte wert geprotesteert, door den resident Caëff sal dienen onderstaen, off hetgeene hy by zyn missive van 30 Augusty en bevorens aen Haer Ed. heeft geschreven evident kan blycken off niet en hoeverre hetselve te bewysen sal zyn, om sigh daervan te kunnen dienen, als geen anderen staet gemaekt werdende ofte voornamentlyck d'Engelze sullen het vervoeren van Comp^s. onderdanen comen te ontkennen, hoewel aen de waerheyt van dien geenzints te twyffelen zy;

dat ingevalle het gebeurde den Engelzen agent sigh wegens 't vervoeren van geciteerde perzoonen Toledo en Trip quame te verontschuldigen, omdat het ten tyde van zyn voorsaten mochte zyn geschiet, desonaengesien egther sal werden geprotesteert over 't ongelucky, dat ons albereyts in dien deele aengedaen zy en nogh aengedaen wert en staet te werden, met byvoeginge dat men van onse zyde wel ten hooghsten genegen is een oprechte vrede te onderhouden, maer geenzints om daerdoor omtrent vrunden en bontgenoten te veroorsaeken een inbeeldinge dat men t'eenemael ongevoeligh soude wesen, gemerct men dan wel genootzaekt soude werden het tegendeel te beginnen, indien deselve vrunden geen beter blycken van vrundschap comen te thoonen ende, in plaetse van dankbaer te zyn voor de vryheyt die haer tot Batavia onder Comp^s. gebiet wiert toegelaten, derselver dienaren en borgers quamen te debaucheren en vervoeren, daernevens nogh te kennen gevende dat niet en wert geprotesteert tegen den agend en raet in haare perzoonen, maer in hunne respectieve qualiteyten, als macht hebbende en ook schuldigh zynde sulx te beletten en te verhinderen dengeen die onder haer zyn gestelt, door dewelke d'E. Comp^s. soo hier als elders in Souratta, Bengale en Cormandel sooveel volk wert ontrocken, dat men wel gedaghten soude krygen off het door hun daerop niet wel wierde aengeleght om d'E. Comp^s. van haer volk te ontbloten en maghteloos te maeken;

dat verders den ommegangh gedurende het aenwesen op Bantam omtrent voorsz. drie natien, onse vrunden, modest en vrundelyk sal moeten zyn sonder in de discourssen off te doene protesten te laten influeren eenige aenstootelyke termen, die niet als verbitteringe kunnen verwecken, aengesien de intentie niet anders zy als door dese besendinge het verloopen van Comp^s. volk te stuyten en voor te komen;

dat men sigh ook aen het besichtigen der stad Bantam niet veel behoeft gelegen te laten, speciaal soo men oordeelde hetselve ontrent de Javanen eenigh wantrouwen soude veroorsaeken, dogh ingevalle den Conink uyt nieuwsgierigheyt mochte goetvilden de gecommiteerde in de logie te komen besøeken ofte ook wel haer in 't hof by sigh te ontbieden, soo sal men sigh in 't een en 't ander affabel en bereydwillich laten vinden, mydende in sulcken geval alle discourssen van staetsaeken en wel voornamentlyck die van de Javaanze Oostcust, sigh excuserende daervan geen volkomen kennisse te hebben en dat het ook buyten hun last en commissie zy, egther onder generale versekeringe dat Haer Ed^s. nogh blyven volharden om met die van Bantam een goede vrede te onderhouden, met wensinge dat dien Sulthan sulx mede van zyn zyde quame te bethoonen, en soo hy mocht vraagen

nae eenige saeken, op Java's Oostcust staende de presentie van d'E. St. Martin off Tack voorgevallen, moet men hem nae waarheyt antwoorden sonder dat het na eenige swetzerien come te gelycken:

dat Haer Ed. al in bedencken hebben genomen om de gecommiteerden een schriftelyck protest mede te geven, dogh dewyle het protest sal moeten werden geformeert na de informatien van den resident Caaff, soo is best geacht alles aen de ervarentheyt en 't goet overlegh van de gecommiteerde voormelt te defereren;

dat eyndelyck nogh goetgevonden zy nevens desen te voegen extract missive, dato 30^e voorleden door onse residenten uyt Tegal aen Haer Ed. geschreven wegens eenen Jan Steen, verlopen burger van Batavia en jegenwoordigh in Engelen Bantamzen dienst, almede om tot naricht te dienen etc.

Bezyden bovengeciteerde ordre hebben de gecommiteerdens oock nogh medegenomen een klein briefje tot haaren geleyde aen onsen meergemelten resident Caaff op Bantam, ook heden geteekent en ten principale dienende om sigh te reguleren nae de ordres der overgaende gecommiteerde en 't gene hierboven uytgedruckt zy ensoovoorts, sulx niet nodigh in desen dierwegen eenige verdere extensie te doen.

2 d^e. Nademiddagh komen alhier uyt de besettinge voor Indermayo te verschynen de lecke jachjes Engelze Anna en Kater, medebrengeende een briefje, door den capiteyn Jochum Michielsz mitsgaders den raet in dato ultimo voorleden maents aen Haer Ed. geschreven, luydende in substantie aldus:

de Kiedolze stropers, uyt de negorye Troessangh verdreven, hadden hun retraict na Loubinder genomen, ongevaer 1½ myl van Indermayoe gelegen, alwaer zy weder een bequame vastigheyt opgeworpen hebbende, soo was men te raade geworden haer geweldelyck vandaer te verdryven, dat eghter ware mislukt, dewyle het niet wel mogelyck scheen geweest sonder geschut ofte eenige bescherminge soo bloot op haer werken in te loopen, temeer men albereyts twee dooden en eenige gequesten becomen hadde, dogh met het ontfangen van 't nieuwe recreut, per den Tyger overgebracht, weder goetgevonden zynde haer andermael met ernst aen te tasten ende ook tot dien eynde eenige plancke schermen en 't gene voorts tot bestorminge van haer vastigheyt nodigh was byeenvergadert ende den tocht op den 26^e Augusty ondernomen zynde, had men tot voorsz. Lobinder verstaen dat de vyanden, de komste van d'onse niet durvende wachten, de vlucht al genomen hadden, namentlyk de Balyers en Maccassaren na Sammadangh en Cheribon en voorts Chiliwidara met zyn volck na Pamanoe kan, sulx men gelooffde zy hun wel wachten soude soo licht weder het district van Indermayoe te ontrusten, als hebbende, soo men voor seker was bericht, in de laeste rencontre 9 dooden en oock een goet getal gequesten gehadt;

den Sammadangsen Pangiran Ranga Gompol had zyn soon op Intchiassam gesonden om d'onse aldaer bekend te maeken dat zyn vader voornemens was derwarts aff te komen en dan voorts na Indermayoe te vertrecken, tot welken eynde men dan het fregatje de Grifioen derwarts gesonden hadde om na deselve te wachten, onderwylen dat wyders Haer Ed. ordre tegemoet soude werden gesien hoedanigh men dan verders met deselve soude hebben te handelen;

uyt het jaght de Kater had men voor desselfs vertreck na Batavia gelicht 250 E buskruyt en partye andere ammunitien en daerbezyden ook nogh uyt het fregatje den Tyger overgenomen de provisien, met de militairen derwärts gesonden; alhoewel men bevorens hadde geschreven dat alle de dorpen onder het district van Indermayo waaren verdestrueert, soo was hetselve naderhand anders bevonden en door de Javanen qualyk gerapporteert, maer had men nu seker bericht dat de Kiedollesen de negorye Radia Jangh, ongevaer een dagh reysens van Dermayoe gelegen, hadden geruineert, en waerom men ook het bekruysen van de rivieren en spruyten langhs de stranden eenigen tyt uytgesteld hadde om onderwylen terdegen na het gedoente deser schelmen te vernemen en sigh daernae dan te reguleren, niet sullende werden nagelaten om Haer Ed. ordre allenthalven te achtervolgen.

3 d^e. Nademiddagh comt alhier over Japara ledigh uyt Amboina te verschynen de fluyt den Geelen Beer en daarmede ook den gedeporteerden gewesen capiteyn Christiaen Govertsz Bullick, medebrengende twee brieven, d'eerste door de Heer Gouverneur Robbert de Vick mitsgaders den raet uyt het casteel Victoria in Amboina in dato 8^e July ende de 2^e door den oppercoopman Cornelis Bartelse Marchier ende den raet in dato 29 Augusto uyt Japara aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, d'eerste onder anderen dicterende dat daer uyt Ternaten tydinge was hoe den capiteyn Cornelis Sweers, uyt Ternaten met eenige chrygsmacht na 't eyland Sangy gesonden om de rebellen van Limau etc. met behulp der bontgenoten tot gehoorsaemheyt te reduçeren, door een dier rebellen onder schyn van sigh te vernederen verradelingsh met een buycksnyder sodanigh gewond was dat daervan den tweeden dagh was comen te overlyden, hebbende de bontgenoten aenstonds na volvoeringe van dit moordadigh faict voorts alle de rebellen tot de laeste man toe in de pan gekapt etc., en behelsende wyders het Japaarze briefken in substantie 't geen hieronder uytgedrukt zy:

den capiteyn Jan Albert Sloot was met zyn onderhebbende troepje volk tot Wanacarty by den Javaansen veltheer Sindoe Radia aengekomen, van dewelcke zyn E. hadde verstaen dat hy tegens 4 á 500 vyanden een rencontre gehad en daervan 7 á 8 stux ternedergevelt hadde, en was men voorts voor seker bericht dat sigh den rover Mamaroeth t'eenemael onder den Sousouhoenangh had begeven, hebbende voorts den Cadjoranger, anders Panombahan Rama, geen (1) stilstand van wapenen van Sindo Radia versocht die hem was toegestaan;

den Prince Pongar had d'E. Sloot laten weten dat desselfs perzonele comste in de Mattaram hem seer aengenaem zoude zyn;

nu wierden na Batavia overgemaekt 286 $\frac{3}{4}$ rd^e. contant om aen de boedelmeesteren der Chinesen en andre vreemde sterffhuysen overhandicht te werden, zynde in den boedel van den Chinees Schaetsia, gewesen sabandaer tot Samarangh, niets van importantie gevonden;

de Comp^e. Maccassaaren, hun nu een tyt langh omtrent Japara onthouden en sigh in verscheyde exploicten al vry wel gecomporteert hebbende, begonden seer te verlopen, sonder dat men konde weten waer na toe;

(1) Sic.

alle debvoiren sou men in 't werk stellen om op Caliwonge en Terbayoe 50 gontinghs vaerdigh te krygen;

soodrae den Hasenbergh zyn houtladinge tot Damack ingenomen hadde, sou men deselve sonder uytstel na Batavia laten voortgaen;

met de Gelen Beer wiert nu gesonden een klein cargasoentje, bestaende in suycker en houtwerken, tesamen bedragende f 1517:7:8.

4 d°. Door de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman in vergaderinge rapport gedaen wesende hoe zyn E. op eergisteren, verzelt met de Heeren Raaden van India Dirk Blom, Willem van Outhoorn en Joannes Camphuys mitsgaders eenige gecommitteerde schepenen, de respectieve lantdrosten en capiteynen der buytenforten etc., hadden gevisiteert en besichticht de plaetse buyten de westzyde deser stadt, alwaer begonnen soude werden het graven van de voorgenomen ringhsloot, die by Haer Ed. sy verstaen dat gevoeghlyck van de fortresse Anckee zyn begin zoude kunnen nemen zuydwarts op door de rivier Tratté en de landeryen aldaer gelegen tot aen de fortresse Ryswyck, om dan voorts na het project tot Antchiol toe ten tyde te werden vervolcht, soo is alsnu andermael goetgevonden en dienstigh geaght dat werck hoe eer hoe liever te laten beginnen, en wyders verstaen dat d'E. Comp^e, als wel sullende wesen de voornaemste participant en geïntresseerde in gemelte gravinge, vooreerst by provisie in maniere van leeninge daertoe sal uyttschieten alle de penningen, die er van de nieu opgerichte topbaane der Chinesen etc., zyn ingekomen zedert den 13^e October des voorleden jaers, en dat bezyden dien ook de Heeren Weesmeesteren deser stede sullen werden gerecommandeert daertoe mede by wegen van leeninge uyt te schieten een somma van thienduysent ryxdaelders van de onder haer berustende middelen der onbekende weesen, en met welke penningen vermeynt wert hetselve werck wel een goet stuck weeghs met vigeur sal kunnen werden begonnen en bevordert, op sodanigen provisioneel project als by het resolutieboek in 't breede zy te sien.

5 d°. Des morgens keert den afgesondene des Coninx van Passir, op primo July alhier met eygen vaertuygh aengekomen, weder terugh naer huys, medenemende een klein brieflje, door Haer Ed. in 't Maleyts aen zyn meester in antwoord geschreven, van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek onder den dagh van heden kan werden gesien, en waarmede hy dan, nadat in geselschap van den sabandaer Ockerse van de Heer Gouverneur als ook van d'Heer Directeur Generael behoorlyck afscheyd hadde genomen, is vertrocken.

Des avonds omtrent seven uyren tusschen schemerlicht en doncker springht Dain Matoela, broeder van den gewesene Coninck van Loeboe Dain Matoesje, haer in den jare 1676 tegen d'algemeene Boneze bontgenoten opgeworpen hebbende en anno 1677 door deselve overwonnen en in detentie herwärts gesonden zynde, om wyders in ballingschap versonden oftewel over haare begaane bontbreuke na Haer Ed. goetvinden gestraft te werden, van boven de stadspunt Gelderland, alwaer zy beyde tot nogh in bewaringe hebben geseten, omleegh op de harm, sonder dat deselve ofte ook zyn dienaer, die hem volgde, heeft connen werden achterhaelt,

onaengesien hoedanige moeyte daertoe ook aangewent zy, sulx men vermeent hy sigh naer Bantam off elders sal comen te eschapperen.

Nadien men jegenwoordigh op de werff van Comp^a equipagie om een goet meester blickslager benodight zy, soo is goetgevonden op eygen aanbiedinge daertoe te employeren den krankbesoeker Jacob Tellier van Middelburch, nu onlaux mettet schip Cortgene uytgekomen.

6 d^r. Even over de middagh is buyten de Rotterdammer poort deser stede op de wegh van de vaert Antchiol een seer schielyke brand ontstaen in de bamboese pedacken, waarvan binnen korten tyt twaelf woningen off bamboese huysen in kolen zyn geraekt.

Nademiddagh wert hier per Chinees vaertuygh een klein briefje aangebracht. in dato 25^e Augusto laestleden door de Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet uyt het casteel Rotterdam op Macassar aen Haer Ed. geschreven, zynde verzelt met nogh een copie messive de dato 17^e desselven maents, waarvan den originele nogh niet is ontfangen, van sodanigen inhoud en relaes wegen eenige opgerese off ondeckte onlusten in Amboina etc. als by het aencomende briefboek onder dat quartier kan werden gesien.

7 d^r. Omtrent drie uyren nademiddagh comt te deser rhee de direct van Cormandel te retourneren het retourschip Europa, medebrengende vyff stucx verscheide brieven, d'eerste door de Heer Gouverneur Jaques Caulier in dato 18^e July uyt Paleacatta, de tweede door d'E. commandant Pieter Vorwer in dato 12^e desselven maents uyt Trimelevaes, de derde door den commandeur Martinus Huysman dato 6^e Juny uyt Cochim, de vierde door de Heer Directeur Daniel Parve mede op 6^e Juny uyt Souratta ende de laeste door de Heer Directeur Fredrick Lamberts Bent in dato 15^e April uyt Gamron in Persia, yder met haare byhebbende raaden, alle aen Haer Ed. geschreven en met verscheide aenhoorende documenten verselt, zynde de twee laeste d'eene over landt en d'andre benevens ook de Mallabaarze door de fluyt de Grave op Gormandel aangebracht, dicterende de Paliacatze onder anderen dat de schelmen, die met de chaloup van den Deenzen schipper Wilke Wigbers ter rhee de van Paliacatta waaren weghgelopen, waarvan hiervooren onder dato ⁽¹⁾ breeder zy gesproken, sigh na Peguw hadden begeven, vanwaer beyde de stuurlyuden, de chaloup hebbende laten leggen, stillekens met het gout en cleynodien na Tannassery geretireert en aldaer door den regent by de kop gevat en in heghtenisse genomen soude zyn; wesende wyders de brieven der andere comtoiren voorts van alsulcken inhoud als by het inkomende briefboek onder yders quartier kan werden nagelesen, ende heeft het gemelte schip Europa medegebracht tot inladinge van Cormandel benevens eenige weynige Persiaenze provisien, uyt de fluyt de Grave overgenomen, het volgende als:

van Cormandel:

528 packen diverse cleeden;

3048 geslepen arduyn vloersteen;

(¹) Het HS. laat den datum open.

7440 @ indigo en voorts eenige andre goederen van minder belangh, tesamen
bedragende / 294207: 9: 14;

item van Nagapatnam:

87 packen bruynbauwe salampouris, kostende..... » 32716: 12: 3;
Sulx bedraecht het geheele cargasoen, met Europa ontfangen / 326924: 2: 3.

8 d°. Des avonds comen alhier eenige Engelze messieurs van Bantam, medebrengende een klein brieflje, door den Engelsen capiteyn William Goodlad uyt het schip den Loyael Subject aen Haer Ed. geschreven, ongedateert, luydende na translatie uyt het Engels aldus:

Ed° Heeren.

Ik ben den 7° December voorleden uyt Duyns vertrocken. Ik vertrouwe dat UEd. d'agent kennisse gegeven heeft van het nieuws, dat wy met ons schip medegebracht hebben; zedert zyn verscheyde van UEd. schepen op Batavia gearriveert naer ons vertreck uyt Engeland, dewelke nader tydingen sullen medegebracht hebben.

Kort na ons vertreck uyt Engeland hebben wy onse boeghspriet door een storm verlooren; ick hebbe geen hulp van eenigh Christen natie te versoecken als van UEd., wiens schepen ick menichmalen in zee uyt haare swarigheden geredt hebbe.

ICK hebbe een persoon met gelt gesonden om off het nodigh waare met UEd. daerover te spreken ende de betalinge volgens UEd. eysch te doen.

Indien U Excellentie en Haer Ed. yets in Europa te commanderen hebben, soo mogen U Excellentie vertrouwen hem, die synselven verstout te onderleykenen

(Onder stond:)

UEd. seer getrouwen en eeuwich verplichten dienaar
ten dienste

(Was geteekent:)

WILLIAM GOODLAD.

Door Zyn Ed°. de Heere Gouverneur Generael in vergaderinge zynde gebracht seker proces crimineel, by den lantdrost der westzyde, Vincent van Moock, geïntenteert op ende jegens Jacob van Badega, lyfleygen van den borger Jacob Bruynzeels, en daarop geresumeert wesende het vonnisse, by Heeren Scheepenen ⁽¹⁾ tegen denselven gevelt, om over 't plegen van de affgrysselycke stomme sonden met een schaep op de rheede gebracht en aldaer beyde met gewicht aen den hals in zee geworpen en alsoo in 't water vermoort te werden, soo is nae aendaghtige resumptie der stucken goetgevonden gemelte gewysde als wel ende ten reghten te approberen.

Wyders door de Heer Extraordinary Raet Joannes Camphuys mede in vergaderinge zynde verthoont de rekeningh van de inkomste van het cleen zegel

(1) Er staat: *Scheepen.*

zedert ultimo February des voorleden tot het eynde van de maent Augusto deses jaers, tesamen belopende een somma van 5237 : 8 rd^s, soo is goetgevonden 't selve na gewoonte by 't resolutieboek aen te teekenen en wyders geciteerde reeckeningh voortaan jaerlyx te laten geschieden op ultimo Augusto, om daervan dan voorts by resolutie notitie te doen.

9 d^r. Des namiddaghs gewert ons hier per burgerchaloup een briefje van d'Heer President Jacob Cops en raet op Macassar, gedaghteekent 17^e Augusty, wesende de originele waervan de copie hiervooren op 6^e deser al hebben becomen en ten principalen gericht ten geleyde van een missive, door den Heer Gouverneur Robbert de Vicq mitsgaders den raet in dato 3^e Augusto uyt het casteel Victoria in Amboina aen gemelte Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet tot Macassar geschreven, door dewelcke gemelte briefje dan met eenige bylaeghjens daertoe gehoorende inderyl om geen tyt te verliesen herwärts gesonden zy; uyt dewelke men wel onverwaght comt te sien en te lesen een seer wonderlyke opstand en seditie van den Ternataanzien Conink Amsterdam en zyn voornamen raadsheeren en ryxstenden, sigh gesamentlyk uyt Ternaten weghgemaekt hebbende, sonder dat men recht wist na werwärts, niet anders wesende te bedencken off dat zy haer eerste wyck en retraict na de Xulaze eylanden sullen hebben genomen, misschien, off buyten twyffel, om vandaer haer slagh waer te nemen en haer voornemen verder te werk te leggen, dat vooreerst wel op Amboina schynt uyt te sullen drayen, omdat door hem al ruym een halff jaer voorleden seker affgefallen Ambons Christen, Patti Lima genaemt, uyt Ternaten met credentiebrieven om de orangkayas op de custe van Ceram, Hietoe, Bouroe etc. tot wederspanningheyt en affval op te wecken en aen te raaden derwärts gesonden was, dogh dien gast seer wonderlyck ontdeekt en op Honimoe met al zyn credentialen, door geciteerden Conink Amsterdam selfs geteekent en bezegelt, in Comp^s. handen vervallen wesende, waeren zy tot dusverre vooreerst in haer quaet voornemen verset en d'onse daer alomme wel op hoede, soodatter nu niet veel tot onsen nadeel uytgericht scheen te sullen kunnen werden, onderwylen dat den tyt ons nader sal comen te openbaaren, hoedanigen verderen uytslag dit werk sal nemen; zynde gemelte Maccassarze als Ambonze briefjes ende de daertoe specterende stuckjens yder onder syn quartier in 't aenkomende briefboek ingeschreven, alwaer onder Amboina de geheele saeke, voor sooverre deselve ons tot noch toe zy ⁽¹⁾ bekend, in 't breede na te lesen staet.

12 d^r. Morgens vertreckt het schip 't Wapen van der Goes nae Sumatra's Westcüst en met hetselve de messieurs François Billandre, meester, en Jacob van Achtenbergh, capiteyn der berghwerkers, met al haer onderhebbende volck, bestaende uyt ruym 60 mannen, jonghst met de schepen Azia, Hollandze Thuyn etc. uyt het lieve vaderlandt hier overgekomen, benevens ook alle haer berghgereetschap en wat des meer zy dat volgens haer opgeven tot de bevorderinghe van de minerye soude connen dienen, medenemende een missive, door Haer Ed. aen den commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raet tot Paddangh, op gisteren geteekent, geschreven,

(1) Er staat: *zyn*.

benevens nogh een verbeterde provisionele berghordre, door geciteerde Billandre opgesteld en met Haer Ed. provisionele approbatie en tekeninge bekrachtigt, om de berghwerkers en raaden vooreerst zodanigh tot reglement en naricht te verstrecken, van alsulcken inhoud als by het uytgaende brieffboek omstandigh kan werden gesien, hebbende wyders genoemde schip 't Wapen van der Goes voor Sumatra's Westcust medegenomen aen contanten, coopmanschappen en diverse behoeften en nootlyckheden soo totten handel, goutmyne als anders 't gene hieronder uytgedrukt zy:

3000 rd^e. aen Hollands payement;

132 packen diverse cleeden;

3031 R custspyckers;

14098 R plat yser;

2730 R claverstael;

61 lyffeygenen om in de mynerye te werden gebruyckt en voorts partye provisien, gesamentlyck bedragende een somma van / 87947:15:7.

Heden door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael in vergaderinge wesende gebragt de notulen uyt de ontfangen brieven van Ceylon, soo is nae aendaghtige deliberatie ten belange van dat eylandt alsulx geresolveert en gearresteert als in 't breede by het resolutieboek zy te beoogen, en soomede beraekende eenige saeken van Comp^e. mynerye en berghwerk op de Westcuste van Sumatra.

15 d^e. Des namiddaghs wert alhier per een inlands vaertuyg van den capiteyn der Maleyers deser stede een kleen brieffken aengebracht, door den Coninck van Banjermassingh, den ouden Pangiran Agon, in 't Maleyts aen Haer Ed. geschreven, 't welck dan door geciteerde capitain en den sabandaer Ockerse sonder eenige uytterlyke statie binnengebracht en in onse taale overgeset zynde, van dusdanigen inhoud bevonden zy:

Desen brieff uyt een suyvere en opreghte genegenthey, die onverbreeklyck is, van u soon Pangiran Agon tot Banjermassingh, comt aen myn vader Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, die 't gebiet heeft in de stad Batavia ende andere plaetsen, die Godt de Heer wil behoeden en een langh leven geven, opdat alle onderdruckte ende die in noot zyn haaren hertenwensch mogen verkrygen, die ook groot en heerlyck is ende wie in eygendom heeft de maght om vrede en vrundschappen met alle Coningen t'onderhouden, soo beneden als boven wints, wiens goetheyt in alle steden en dorpen gehoort wert en zyn vromigheyt is gelyck als den glans der sonne en maane, waerdoor all en een ygelyck, die geen schaduwe hebben, verlicht werden door haare stralen, die seer vermaert is over zyne cloeke stoutmoedigheyt in 't oorloghsvelt ende kryght altyt de overwinninge van alle zyne vyanden, ende die altoos in blydschap is met alle zyne vrunden die onder hem zyn ende ook seer wys en vernuftigh in de bestieringe van alle saeken en gedoenten.

Verders maekt u soon Pangiran Agon tot Banjermassingh aen zyn vader Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, bekent dat, vader, u soon hem niet vertrouwt om in 't land van Banjermassingh te wonen, want u

soon is in seer grooten noot, gelyck den gesant van den capiteyn der Malleyers, nachoda Pahangh, en Wantje ⁽¹⁾, de zoon van d°. capiteyn, wel bekend is, dogh indien myn vader, den Gouverneur Generael, opreghte genegentheyt tot u zoon heeft, soo wilt aen hem gedencken ende met buskruyt helpen, sooveel als 't vader gelieven sal, want u soon is seer swack en onmagtigh en u soon sal zyn vader soolange de naghten de daagen volgen ende de son en maen schynen sal, niet vergeten.

Uw soon heeft aen zyn vader niet anders te senden als zyne gebeden, die tot den eynde toe sullen duuren ende niet ophouden.

14 d°. Des namiddaghs comen hier met het schip 't Land van Schouwen weder terugh van Bantam te verschynen d'E°. Isaac de Saint Martin, François Tack en Abraham van Riebeek, aen Haer Ed. overleverende nevens hun daghregister en de gedaane protesten etc. een schriftelyk rapportje wegens haer verrichtinge en wedervaaren aldaer mitsgaders 2 schriftelyke protesten, aen de Engelse en Françe agenten, benevens een vrundelyke notificatie, aen den agent der Deenen gedaen, en een antwoordbriefken, door den laestgenoemde daerop toegepast, van welk rapport wy in desen eenlyk den korten inhoud sullen insereren; en belangende de protesten, die syn nodigh geoordeelt in 't geheel, sodanigh als se leggen, van woorde tot woorde in te schryven, omdat, gelyck als in het vervolg deses op zyn tyt sal comen te blycken, de Heer Engelsens agent Parker sigh gebelght heeft gethoont over de maniere van spreken off protesteren, daerinne gebruyckt; luydende het rapportje kortelyck in substantie aldus, als zynde geen brieff hiernevens van den resident Caaff medegekomen.

Ter rheede Bantam verschenen ende den resident Willem Caëff aen boort gekomen wesende, had men de saeken wegens 't vervoeren en weghloopen van Comp°. dienaeren en onderdanen ten opsichte van de Engelze en Françen zodanigh bevonden als bevorens door denselven resident was geadviseert, sulx men ook oordeelde genoeghsame stoffe en redenen te hebben om tegen d'Engelze en Françe vrunden te mogen en te kunnen protesteren, alhoewel eenige saeken haer soo duydelyk niet bewesen konden werden als wel soude comen te vereysschen. Den jongen Coninck tot Bantam dan door onse resident de komste van de gecommiteerde bekentgemaekt zynde met uytduckinge wat van hun verrichten waare, had sigh dat wel laten gevallen en toegestaen vryelyck en onbekommert aen landt te mogen comen, hem eenlyk schynende te mishagen dat Haer Ed. nevens de gecommiteerde niet een brieffje tot geleyde aen haer hadde gelieven te voegen, en 't welck hem door den coopman Jacob van Dyck anno passato was toegesecht in sulcken gevalle altyt te sullen geschieden etc., welck rapport van den resident Caaff becomen hebbende, begaven sigh de 3 gecommiteerdens des anderen daaghs morgens vroegh na lant, comende even in de rivier den jongen Conink, die na Turtiassa na zyn

(*) Dit zal zijn de bij Valentijn IV, 1, 164 vermelde „Wang Intsje (dus: Toewan Entjih), kapitein der Maleijers, zoon van Wang Abdul Bagoes, kapitein der Maleijers op Batavia” die in 1706 mee ten strijde trok naar Java's Noordoostkust.

vader vertrock, te ontmoeten, dewelke uyt nieuwsgierigheyt de personen van d'E. St. Martin en Tack op de aanwysinge die hem wierde gedaen eens besighticht en seer vrundelyck gegroet hebbende, voorby en ook het schip Schouwen rondom voer, in welker voegen dan een weynigh daernae omtrent de boom verschenen wesende, wiert men aenstonds door een cloek getal Javanen onder den sabandaer omringht, dewelke seyden van Pangiran Ardy last te hebben om de gecommiteerde overal waer zy gingen te moeten versellen en bewaeken sonder ook aen land te mogen vernachten, sulx men daerop voor best en dienstighst oordeelde sigh weder na boort te begeven en te verblyven ende de dingen, die aen lant te doen mochten vallen, door d'E. Abraham van Riebeeck te laten verrichten, middelerwyle dat genoegsaem konde werden bespeurt den Engelzen agent Parcker dit spel berockent en de wantrouwige Javanen tot dese incivile handelinghe gaende gemaekt hadden, hebbende de gecommiteerde niet eer als voor twee daagen nae haer aankomste door eenige van zyn suppoosten laten begroeten off verwellicomen, 'tgeen den Françen agent de Guilhen in 't geheel niet hadde gedaen, onder voorwendinge dat hem sulx speciael door den Bantamzen Conink verboden was, maer den Deenzen agent, de heer Joan Joachim Paully, had sigh in dat deel beleeffder als de twee voorgaende laten vinden en de gecommiteerde aenstonds op de gedane vrundelycke notificatie een compliment- en antwoordbrieffje toegeschickt van alsulcken inhoud als hieraghter zy te sien, 'tgeen de Engelzen en Françen mede wel hadden beloofd te sullen doen, maer was daervan niets gevallen, en had men eghter niet goet konnen vinden daerna langer te vertoeven, omdat zy, de aen haer gedane protesten al drie dagen tyts in handen gehadt hebbende, daerop genoegsaem soude hebben konnen antwoorden, indien 't van haare meeninge was geweest, bezyden dien ook niet dienstigh geoordeelt zynde nogh eenige dagen te waghten na sekere schenckagie, die den ouden Coninck hadde geseght aen Haer Ed. te willen medesenden op den trouwdagh van zyn zoons doghter met den Ratoe Bagus Natta Cassoema, die eerstdaeghs stondt gecelebreert te werden, en dat wel ten principale omdat door het langer verblyff van voorsz. gecommiteerdens, insonderheyt d'E. Saint Martin en Tack, als 2 chrygsluyden zynde, van dewelcke van (¹) d'Engelzen en Françen de Javanen, soo men meende, veel leugens tot wantrouw waren wysgemaekt, 'tgemeene gepeupel in quaet bedencken en de logie in gevaer wiert gebracht, hoewel de verbaestheyt in 't eerst vry grooter als op het lest onder de Javanen was bespeurt;

gedurende het leggen op Bantams rheede had men soo nu en dan aleenige quade geruchten wegens 'tgedoente der Bantammers vernomen, en onder anderen dat ze in de Straet Zunda seeker Europiaens scheepje afgelopen en al het volck dootgeslagen soude hebben, sonder te weten off dien bodem van d'E. Comp^e. ofte eenige andere natie zy geweest, en stond den Maccassarzen priester Chee Isooph en Pangiran Kiedol, soo men rughte, met 2 vaertuygen na Cappar te vertrecken om over eenige saken van gewichte met Crain Gillisson te confereren, sullende door den Tommagon Ada Winata met nogh eenige prauwen werden gevolght.

(¹) Dit tweede van ontbreekt in het HS.

Volgen de protesten voorgeciteert, aen d'Engelsen en Françen, als de notificatie, aen de Deenen gedaen.

Protest gedirigeert aen den Ed. Heer Robert Parker, agent van de Honnorabele Engelze Oost-Indische Comp^e., in die zyne qualiteyt uyt de name ende vanwegen d'Ed. Hoogmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden, d'Ed. Heeren Bewinthebberen der Ed. Geoctroyeerde Nederlandze Compagnie in Oost-India, mitsgaders Zyn Ed^e. den E. Heer Gouverneur Generael Ryckloff van Goens ende d'Ed. Heeren Raaden van India, door derselver ten dien fine specialyck gecommiteerdens, d'E. Isaac de Saint Martin, commandeur ⁽¹⁾, François Tack, capiteyn, en Abraham van Riebeeck, lith in den Aghtbaren Raedt van Justitie des Casteels Batavia.

Ed. Heer Agent.

Niet sonder de gevoeligste bedenckingen zyn nu van over eenige jaaren successivelyck onse Hooge Overigheyt in dese landen van derselver resident te deser stede Bantam toegekomen de noyt verwaghte advysen, dat het de successive hier geresideert hebbende heeren Engelze agenten gelust heeft gehad, sigh niet l'ontsien verscheydene van 's Comp^e. ondersaten, soo dienaren als borgers, die niet alleen seer fraudeleuslyck om haare misdaden de justitie en derselver reets opgeleyde straffe en haare crediteuren en medeborgeren om haare schulden ontvloden waaren, maer haerselven oock meynedelyck den dienst van d'E. Comp^e. ontrocken hadden, niet alleen tot een toevlucht te verstrecken, maer ook daerenboven deselve in haaren dienst aen te nemen en tot haare binnenlandze en vaderlandze reysen t'employeren off wel derwarts over te voeren en soodoende derselver wederomkryginge te verydelen, gelyck als (om specialyck in desen te gaen) UEd. niet en sullen ontkennen, dat in 'l jaer 1677 eenen weghgelopen Comp^e. schipper, Willem Toledo, doordien hem den heer advocaet fiscael van India voor den Aghtbaren Raet van Justitie des Casteels Batavia criminelyck over begane fauten en misdaden in reghte betrocken hadde, ten tyde van UEd. praedeceesseur naer Engeland voortgeholpen is geworden, alsmede in denselven jaare nogh eenen Jan Trip, voormaels door gemelte Aghtbare Raade over begane manslagh op 'teyland Rosageyn in Banda gerelegeert dogh vandaer weghgelopen en op Bantam gevlucht zynde, by UEd. praedeceesseur, den provisionelen agent Mr. Abel Payne, nu nogh hier op Bantam present, niet alleen naer Engeland nevens eene Aletta Backers en haer doghter voortgeholpen, maer ook selfs in de Engelze logie tot Bantam, en soodoende in ons aengesicht en tot ons genoeghsaem affront en frustreringe van onse ordres en wetten over onse onderdanen, den bant des huwelyx concenterende, mitsgaders de redenen, die onse Hooge Overigheyt gehad heeft om dat huwelyck te beletten met deselve Aletta Backers, in den huwelycken staet bevestight, van dewelke aen UEd.

(1) Er staat: *commandeur*.

schipper in Engeland het bedongen kost- en transportgelt betaelt en by haerlieden genoten is geworden.

Ook is het onwederspreeklyk waer en by gemelten onsen resident en zyne suppoosten met hare eygene oogen bespeurt, dat m^r. William Wildy, capiteyn van 't Engels schip de Phenix, op den 18^e der voorleden maent Augusty wederomme verscheydene weghgelopene Compagnies ondersaaten, soo dienaers als borgers, in haare vlucht de handt geboden, in syn schip verstooken en voorts van Bantam naer Engeland weghgevoert heeft, en om juyst niet alle op te halen waervan wy wel ondervindingh hebben, soo is het nogh de verledene weeck gebeurt dat den tegenwoordigen heer agent wederom de hand aen den borger Willem Mouray heeft gelieven te bieden in de vlucht voor zyne crediteuren, daer hem alleenlyk maer na Bantam een pas vergunt was om aldaer zyne saeken te vereffenen, welken Mouray wy gehooft hebbende dat in UEd. logie sigh onthielt, wel gehooft hadden met onse verschyninge alhier nogh te vinden en van UEd. beleeftheden weder te krygen, maer nu tot ons leetwesen vernemen dat juyst een dagh voor ons arrivement door hulpe van den heer agent vertrocken is met het scheepje de Bombain, 't welck voor rekeninge van denselven heer agent na Souratta gedepescheert is geworden, benevens nogh eenen Claes Vooght, borger van Batavia, die den heer agent daerop voor stierman gebruyckt; soomede hebben onse eygene oogen op onse eerste aenkomste in dese stadt Bantam nogh voor UEd. logie gesien den persoon van Jan Steen, onsen weghgelopen ja overgelopen onderdaen, die by den tegenwoordigen heer agent als bottelier dienst en verscheyde toghten op de Oostcust van Java doet.

En alsoo dit aenhouden en ontvoeren derselver 's Comp^e. onderdanen een saeke is van seer schadelyken gevolge, waerdoor niet alleen de justitie in dese landen en de wetten, geëmaneert tot correctie der misdaden, geëludeert en t'onbruykbaer gemaekt werden en de ondeugenden door sodanige hoope, de straffe te konnen ontluchten, merkelyk tot schaade deser onser republyck staen aen te wassen, alsmede onse lieve en getrouwe ingesetenen door het weghloopen harer debiteuren merckelyk gepraejudicert en soodoende ten laatsten wel geheelyk verarmt soudon werden, maer ook daerenboven nogh 't welvaren van d'Ed. Geoctroyeerde Nederlandze Comp^e. door het ontvoeren haarer dienaren, die zy met groote kosten alhier uyt Europa moeten brengen, merckelyk beschadicht wert en, sulx voortgaende, wel ten laesten geheel van haare dienaren geënerveert soude werden, alles directelyk strydigh zynde niet alleen tegens het algemeene recht der volckeren, 't welck als onder anderen voortgebracht hebbende de republiken, d'commerçien, contracten en straffen der misdadigers, oock tot bestendighmaekinge en uytvoeringe derselver respectivelyk niet en wil dat men des anderens ondersaaten, die onder eedt staen ofte door eenige misdaet aen de justitie off door gemaekte schulden aen haare crediteuren verbonden zyn, soudon mogen aenhouden, veel min malkanderen in sodanigen getalle te subtraheeren dat, gelyck die menigte tot een groot renfort voor 't voornoemde schip van

capiteyn Wildy in zyne vaderlandze reyse verstrekt heeft, hetselve wederom gevolgelyck de Comp^e. sooveel ontrieft en verswackt heeft, waerop dan ook Zyn Doorluchtigste Mayesteyt den Koningh van Groot Brittanjen, Beschermer des Gelooffs, ter eenre ende d'Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden ter andre zyde niet sonder groote redenen speculerende, nootsaekelyck gevonden hebben in het wederzydse vreedenstractaet van den jaare 1667, articul 15 en 16, hietegen specialyck te stipuleren dat het gansch niet soude mogen geschieden maer aenstonds op de notificatie van de geïntresseerde partyen gerestaureert werden, 't welck by het jonghste vredenstractaet van den jaare 1674 articul 7 nader gerenoveert zynde, soo is daerby onsen staet het recht om sulx niet te gedogen onwederspreeklyk verkregen, welck recht onse Hooge Overigheyt ook geenzints begeerende aff te staen off in onbruyck te laten vervallen maer integendeel kragtighlyck te preserveren, goetgevonden hebben gehadt op 'tlaaste aenschryven van onse Heeren Meesters in 'tvaderland ons ondergeschrevene naer UEd. te committeren om wegens dit voorverhaelde gedoente uyt de naeme en vanwege d'Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlandze Provintien, d'Ed. Heeren Bewinthebberen der Nederlandze Oost-Indise Compagnie mitsgaders Zyn Ed^e. den Ed. Heere Gouverneur Generael ende d'Ed. Heeren Raaden van Nederlands India omtrent den Ed. Heer Agent van de Honorable Engelze Comp^e. tot Bantam in die zyne qualiteyt hertelyck te protesteren, gelyck wy dan oock by desen hertelyck protesteren uyt den naame alsboven dat gemelde onse Hooge Overigheyt haer in geenen deele ongevoeligh van dese saeke houden noghte deselve haer kan laten bevallen, maer integendeel ten hooghsten tot conservatie van Haer Ed. recht daer en wanneer zy het te raade sullen werden ter herten treckt en over doleert, met ernstige betuyginge van de voorgemelde saeke, als zynde van het pernicieuste gevolg mitsgaders strydigh tegens het recht der volkeren en de vredenstractaten sooeven geciteert, onmogelyk niet te kunnen aensien voor teekenen van goede vrundschap en onderhouinge derselver, waertegens dan in tyts willende versien, wy uyt den name alsboven in voldoeninge van de sooeven geciteerde articulen der vredenstractaten en tot betooninge van UEd. gesintheyt tot d'onderhouinge van waare vrede en vrundschap, instantelyk mits desen versoeken ons weder over te leveren den voornoemde persoon van Jan Steen, jegenwoordigh nae getuygen van onse eygene oogen in UEd. logie remorerende, en alle verdere gevluchte Comp^e. ondersaaten, die haer by UEd. off op UEd. schepen te deser rheeде off elders onder UEd. gebiet souden mogen onthouden, alsmede tot wederbekominge van den nae Souratta met de Bombain geëschappeerden Willem Mouray, Claes Vooght en verdere 's Comp^e. onderdanen sodanige ordres ofte letteren requisitoriael met d'eerste gelegentheyt aff te senden als tot wederbekominge van haare persoonen vereyscht wert, om deselve dan ons weder in handen te leveren mitsgaders in het toekomende

by overkomste van verdere fugativen deselve niet meer in dienst aen te nemen, voort te helpen ofte in haare vlucht te secunderen, maer integendeel aff te wysen, waerover onse Hooge Overigheyt sigh ten hooghsten dankbaer bethoonen en 't selve voor bewys van UEd. genegentheyt tot de onderhoudinge van vrundschap opnemen zal en in diergelyke voorvallen 't selve aen UEd. presteren, dogh byaldien wy contrarie onse meer als billycke en behoorlyke verwagtinge hierin by UEd. geen satisfactie kunnen obtineren, soo protesteren wy by desen uyt den naame alsboven tegen den Ed. Heer Agent der Honnorable Engelze Comp^e. in die zyne qualiteyt en mede als maght hebbende en dienvolgens gehouden zynde zulx te verhoeden in zyne onderhorige dienaren, off anderzints, sigh daeraen medeplightigh maekende, in zodanigen gevalle van door het voorseyde continueel vervoeren onser fugative onderdanen ten hooghsten beledight te zyn en te werden, soo in 't reguarde van de polieie als van de justitie, commercie en welstand onser lieve en getrouwe onderdanen, tot welkers herstellinge en verdere verhoedinge onse Hooge Overigheyt wel expresselyck gesint blyft haer recht diesaengaende te prosequeren daer en soosals het te raade werden sal, en voorts zodanige ordres in haare republicke rondsom te sullen stellen als tot voorkominge van sodanigen schadelyken saek sal werden nodigh en sufficant bevonden, met expresse betuyginge dat gemelte onse Hooge Overigheyt daarmede geenzints voornemens is de goede correspondentien met hare bontgenoten te staeken, aff te snyden off te verhinderen off yets het minste daertegen te ondernemen, alsoo niets liever dan d'opreghte vrundschap en overeenkomste soekt te betrachten, maer ter contrarie dat deselve onse Hooge Overigheyt, in desen deele tegen alle recht en billickheyt van UEd. geen satisfactie op ons aequitabel en doenlyck versoeck konnende becomen, maer van kant aff aen van haer volk ontbloot werdende, genootzaekt wert haerselven dan voor verdere schaade te behoeden met sodanige middelen als Haer Ed. de reden en billickheyt voorstellen sal dat in haer landen, plaetzen, steeden en vastigheden tot derselver bestendigh-maeking magh en ook moet hyderhand nemen.

Op alle hetwelcke wy soo spoedigh als het doenlyck zy UEd. antwoord, 't zy met der daet off in geschrifte, sullen verwaghten, inmiddens UEd. naer onse hertelyke groete in des Allerhooghstens bescherminge bevelende en verblyvende

(Onder stond:)

UEd. gansch genegene vrunden

(Was geteekent:)

I^r. SAINT MARTIN,

F^s. TACK en

ABRAHAM VAN RIEBEECK.

(Terzyden stond:)

In 't Nederlands Oost-Indisch schip 't Lant van Schouwen, leggende op de rheede voor Bantam, den 9^e September anno 1679.

Acte van protest, gedaen en geïnsinueert aen den E. Heer Jean de Guilliem, agent van de Royale Oost-Indize France Comp^e., tot Bantam residerende, in die zyne qualiteyt uyt den name en vanwege d'Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden, d'Ed. Heeren Bewinthebberen der E. Geootroyeerde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, mitsgaders Zyn Ed^e. den Ed. Heere Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en d'Ed. Heeren Raaden van India door derselver ten desen fine spécialement gecommitteerden, d'E^r. Isaak de Saint Martin, commandeur, François Tack, capiteyn, en Abraham van Riebeeck, lit in den Achtbaren Raet van Justitie des Casteels Batavia.

Ed^e. Heer Agent.

De jongst getroffen vrede tusschen Zyn Allerchristelykste Mayesteyt den Coninck van Vrankryck ter eenre en de Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael ter andre zyde is niet alleen voor den eynde van alle vorige hostiliteyten aen te sien, maer wel meest voor een begin van onderlinge bontgenootschap en onophoudelyke pogingen om den een des anderen staet op 't yverighste weder te helpen herstellen en te doen floreren, zynde het onwedersprekelyck dat er geen onlusten tusschen twee, die den anderen welgesint zyn (gelyck voor desen oorlogh onse respective natien waaren) kunnen oprysen, off zy brengen na 't ophouden der voorgevallene wederwaardigheden die vorige vrundschap wederom in des te sterker obzervantie, waertoe gelyck wy omtrent de France natie, onse bontgenoten, niet en willen mancuieren het onse ryckelyck en yverigh te contribueren, alsoo en konnen wy ook van derselver goede wille en inclinatie geen mindere verwachtinge hebben, omme welke altyt te mogen genieten niet alleen de successive adhortatien omtrent malkanderen veel vermogen, maer ook niet minder de tydelyke waerschouwingen en precautien in kas van eenigh wandebvoir om de reparatien daarvan soowel te becomen als het vervolg voor het toekomende te weeren.

't Is nu sulx dat het onse Hooge Overigheyt op Batavia niet sonder convenabele misnoegen uyt de advisen van haren hier tot Bantam remorerenden resident ter kennisse gekomen is dat den Bataviazen borger en 's Comp^e. ondersaet Jaques de Laroquette, een considerabel debiteur zynde van verscheydene onse ingesetenen, aen denwelcken het Haer Ed. gelieft heeft gehad uyt sonderlingen faveure een pascedulle van Batavia naer Bantam te vergunnen om aldaer (volgens zyn sub- en obreptyff tekennegeven) zyne saeken te verrichten en 2 weghgeloopene slaven weder te haalen, ter contrarie in plaets van sulx te doen aenstonds nae zyn arrivement tot Bantam en dienselven avond sich begeven heeft naer den heer agent der Françen, met denwelken hy ook te dierselver tyt in onderlinge discourssen is gevonden, ja dat meer is, ook des anderen daaghs morgens van denselven heer agent gebracht aen het Benjaanze scheepje de Salamat ende daarmede door gemelte

heer agents toedoen en recommandatie nae Souratta en bygevolge uyt de maght zyner crediteuren, ongetwyffelt met een considerabele beuyt, voortgeholpen, hetwelke alsoo het een seer pernicieuse saake is, niet alleen in reguarde van desselfs crediteuren op Batavia, die hierdoor seer schandelyk van den voornoemden Jaques de Laroquette uytgestreken, van haare aghterwesens en deughdelyke praetentien versteeken en soodoende dusverre van haare middelen gedepossideert werden, maer ook ten aensien van onse republycke, welcke nevens desselfs commercie door dusdanige haarer ondersaaten verarijinge groot nadeel comt te lyden en te bevinden dat hierdoor den aenwas van haaren fleur merckelyk wert teruggedehouden, behalven nogh verdere inconvenienten die, als dat vervoeren en weghhelpen haarer fugative dienaren en burgers, waervan in dese tyden al verscheydene soo misdadige als banquerottiers gemist werden, soo soude voortgaen, daeruyt verder zoude resulteren tot merkelyken intrest van de policie, justitie, commercie en 't welvaaren onser lieve ingesetenen, alle 't welck alsoo het intyts geweert moet werden, soo heeft het onse Hooge Overigheyt in dese landen gelieft gehadt haerselve dese saek op het gevoeligste aen te trecken en nae rype genomen deliberation ons ondergeschrevene t'Ued. waerts te committeeren omme uyt de name ende vanwegen d'Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden, d'Ed. Heeren Bewinthebberen der Ed. Geoctroyeerde Nederlandze Comp^e. in Oost-Indien mitsgaders Zyn Ed^e. den Ed. Heere Gouverneur Generael en d'Ed^e. Heeren Raaden van India omtrent d'Ed. Heer Agent der Royale France Comp^e. in die zyn qualiteyt te protesteren, gelyck als wy ondergeschrevene ingevolge van onse commissie in den name alsboven protesteren mits desen dat onse Hooge Overigheyt het voorthelpen van den voorschreven Jaques de Laroquette tot verydelinge van zyner ⁽¹⁾ crediteuren reghtmatige pretentien mitsgaders den eedt, aen d'Ed. Nederlandze Comp^e. gepraesteert, nu jonghst door hulpe van den heer agent der Françen geschiet, sigh geenzints laet gevallen, veelmin voor teekenen van reghte vrundschap, voornamentlyck in dese eerste tyden van de getroffene vrede, kan aensien, alsoo het veel eerder voor indirecte middelen tot omvroetinge van onsen stand moeten erkent werden, en daeromme UEd. betuygen en als een proeffstuck van UEd. genegentheyt tot de onderhoudinge van waare bontgenootschap uyt de naame alsboven versoeken, dat het UEd. gelieve de saeken daerhenen te dirigeren op sodanige middelen als het UEd. best mogelyk sal zyn, dat wy den voornoemde gevluchten Jaques de Laroquette wederom op 't spoedighste uyt UEd. handen mogen verkrygen tot soulagement van zyne voornoemde crediteuren, alsmede in het toekomende alle fugativen, die haer onder UEd. bescherminge, logie ofte schepen moghten begeven, niet aen te houden, over te voeren, wegh te helpen off in dienst aen te nemen, maer integendeel deselve geheel en al aff te wysen, UEd. mits desen

(1) Er staat: *zyne*.

uyt den name alsboven versekerende dat onse Hooge Overigheyt by inwillinge van dit aequitabel en doenlyck versoeck wederom aen Haer Ed. kant niet difficiëren sal alles te contribueren 't gene van opreghte, trouwe en vredelievende bontgenoten vereyscht kan werden, dogh soo ons dit versoeck tegens alle billickheyt en het reght der volckeren en sulx contrarie onse verwagtinge niet en moght comen te volgen, maer integendeel van UEd. geweygert wierde, soo verklaren ende protesteren wy ondergeschrevene uyt den name alsboven dat onse Hooge Overigheyt, die Haer Ed. beraadt hierover albereyts rypelyck genomen heeft, dese saeke, die haaren stand ende commercien al te pernicious en te nadeeligh is, hierby niet sal berusten laten maer integendeel Haer Ed. reght desen aengaende altyt in een vigoureuse obzervantie houden en niet min sigh daarmede behelpen, daer en wanneer het te raade sal werden, mitsgaders oock in Haer Ed. onderhorige landen, steeden, vastigheden, residentien etc. sodanige ordres tot weeringe van den verderen aenwas deser schadelyke saake te sullen stellen als de natuure van dit voortekomene quaet vereysschen zal, met ernstige en çincere betuyginge uyt den naeme alsboven dat onse Hooge Overigheyt hiermede vooral niet in den sin heeft yets te ondernemen 't welck strecken soude tot wanbetoninge van eenige bontgenootschap, alsoo Haer Ed. niets liever als deselve onophoudelyck sullen betraghten, maer integendeel dat onse Hooge Overheyt alleenlyck wil conserveren den welstand van haer republyck en ondersaaten, met voorkominge alleenlyk in haare districten van datgeene 't welck Haer Ed., in kas dat het sooeven gedaane versoeck van UEd. geweygert en contrarie hetselve gehandelt wierde, ende oversulx uyt UEd. gedoente oogenschynelyk siende dat er van hare bontgenoten tot ondermeyninge van haaren welstand wierde geattenteert, dienvolgens dan ook ampts- en gebietshalven souden vermogen, jaa ook genootsackt zyn te doen.

Waerop UEd. rescriptie gaerne sullen tegemoetsien, ondertusschen UEd. in Godes genadige toesicht bevelende en nevens onse hertelycke groetenisse onophoudelyck blyvende

(Onder stond:)

UEd. gansch genegene vrunden

(Was geteekent:)

I^r. SAINT MARTIN.

F^r. TACK en

ABRAHAM VAN RIEBEECK.

(Terzyden stont:)

In 't Nederlands Oost-Indisch schip 't Land van Schouwen, leggende op de rhee de voor Bantam, den 9^e. September anno 1679.

Vrondelyke notificatie aen d'Ed. Heer Joan Joachim Paully, agent van de Royale Deenze Oost-Indize Comp^e. tot Bantam, in die zyne qualiteyt gedaen uyt

den name en vanwege d'Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden, d'Ed. Heeren Bewinthebberen der E. Geotroyeerde Nederlandze Comp^e. in Oost-Indien, mitsgaders Zyn Ed^l. den Ed. Heere Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, ende d'Ed. Heeren Raaden van India door d'E. Isaac de Saint Martin, commandeur, François Tack, capiteyn, en Abraham van Riebeeck, lith in den Aghtbaren Raet van Justitie des Casteels Batavia, als daertoe speciaelyck naer Bantam gecommitteert zynde.

Ed. Heer Agent.

De menighvuldige en al te langh continuerende ervaringe, die onse Hooge Overigheyt van alle quartieren bekomp wegens het exorbitant ontvoeren van Haer Ed. fugative dienaren en borgers en nogh onlanghs op Bantam in soo een considerabel getal, dat het dese onse Comp^e. merkelyck van haer volck, 't welk met groote kosten van uyt het vaderland herwarts moeten aenbrengen, comt te ontbloten, heeft onse Hooge Overigheyt al vry vreemde gedaghten gegeven en dienvolgens intyts doen opwaeken om hiertegens, als zynde een saeke die de reden en billickheyt, het recht der volckeren en de oeffeninge van ware bontgenootschap directelyck contrarieert en dese onse republyck al te pernicious is om langer te konnen dulden, de vereyschte middelen in 't werk te stellen, en dienvolgens ons ondergeschrevene na UEd. te committeren, speciaelyk omme uyt den name en vanwege d'Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael der Vrye Vereenighde Nederlanden, d'Ed. Heeren Bewinthebberen der E. Geotroyeerde Nederlandze Comp^e. in Oost-Indien, mitsgaders Zyn Ed^l. den Ed. Heere Gouverneur Generael en d'Ed. Heeren Raaden van India aen den Ed. Heer Agent der Royale Deenze Oost-Indize Comp^e. in die zyne qualiteyt in der minne te notificeren, gelyck wy in den naame alsboven doen mits desen, dat onse Hooge Overigheyt haer over 't veelvuldigh vervoeren en in dienst aennemen van haare verloope dienaren en borgers om redenen voorschreven ten hoogsten misnoeght en beleedight is vindende van diegeene die sulx haer gelieven te onderwinden tot groot nadeel van onse republyck mitsgaders derselver justitie en commercie, en dienvolgens ook Haer E. recht tot weeringe van dien altyt behooryck sullen prosequeren tegen alle zodanige contramineurs van haaren stand en welvaaren, 't welcke opdat het door UEd. off UEd. vervangers noyt moghte werden ondernomen, soo versoecken wy dan mits desen uyt den name alsboven van den Heer Agent der Royale Deenze Oost-Indische Comp^e. in die zyne qualiteyt, dat het UEd. gelieve sigh noyt met onse weghgeloopene Comp^e. dienaren ofte borgers te engagieren, deselve te beschermen, wegh te voeren off in dienst aen te nemen, maer integendeel van de hand ganschelyck aff te wysen ende diegene die er onder UEd. resort moghten wesen, hetzy in off buyten dienst, aen ons weder over te leveren, UEd. versekerende uyt den naame alsboven dat onse Hooge Overigheyt niet sal nalatigh zyn de teeken

van UEd. onveranderlycke genegentheyt altyt in behoorlycke aghtinge te houden en met geen minderen yver wederom van Haer Ed^e. kant te contribuieren alles 't gene van trouwe ende vredelievende bontgenoten kan verhoopt werden, waerop wy in den naeme als voorsz. is UEd. rescriptie verwaghten sullen, inmiddels nae onse hertelyke groetenisse UEd. in des Almogendes bescherminge bevelende en blyvende

(Onder stond:)

UEd^e. gandsch genegene vrunden

(Was geteekent:)

P. SAINT MARTIN,

F^a. TACK en

ABRAHAM VAN RIEBEECK.

(Terzyden stont:)

In 't Nederlants Oost-Indisch schip 't Land van Schouwen, leggende op de rheede voor Bantam, den 9^e September 1679.

Volght nu het antwoordbrieffken, door den Deenzen agent d'heer Joan Joachim Paully aen d'E^a. Isaac de Saint Martin, François Tack en Abraham van Riebeeck geschreven, voorgeciteert:

Edel Hooggeboorne (¹) Heeren.

Seer waerde ende genegene vrunden.

Wy hebben door den nobilen heer Riebeeck (Titt. S. (²)) genoten de eere UEd^e. vriendelycke notificatie te ontfangen, waerin aen ons is bekend geworden dat UEd^e. hoogh extimerende principalen seer merkelyke schaade wierde toegebracht door de fugative dienaren en inwoonders van Batavia, herwärts naer Bantam gekomen, maer alsoo dese materie geheel ende al buyten onse gedaghten en inderdaet tegenstrydende is (om te verbergen, op te houden off te versenden sodanige voorgenoemde fugative) de aliançie en vrundschap, die tusschen Zyn Coninklyke Mayesteyt van Denemarken en Noorwegen etc. en de Ed. Hooghmogende Heeren Staaten Generael van Neerland besloten, soo versoeken wy seer instantigh dat UEd^e. gelieven de gunst te verleenen en de goetheyt te nemen den Ed. Heer Gouverneur Generael en dien Hoogh Ed. Heer Directeur Generael neffens de respective Ed. Heeren Raaden van India, op Batavia residerende, te versekeren dat wy noyt met onse wille ofte kennisse hebben laten vertrecken met Zyn Mayesteyts schepen eenige diergelycke voorgenoemde, maer in contrarie, gebreck aen scheepsvolck hebbende, genoeghsaem door ons versoeck aen de Hooge Regeringe op Batavia

(¹) Er staat: *Edelh^e. aengeboorne.*

(²) Er schijnt te staan: *Titt^h*; bedoeld zal wezen eene afkorting voor *Salvo titulo*.

sooveel als dē gelegentheyf van tyden het zoude toelaaten vertrouwen geadsisteert soude werden, om alsoo geene andere heymelyck te vervoeren souden benodigt zyn.

Wy souden in het overige seer verheught zyn geworden om particuliere genegentheyf de gunst genoten te hebben, UEd^e. de presentatie van goede vrundschap te continueren zelfs in beleefde termen te presenteren, maer het schynt dat dese Bantamze Javanen civiele vrundschap door ordinary onbeleeffttheyf trachten te vernielen.

UEd^e. gelieven in goede memorie plaets te geven dat ick niet sonder redenen genootsaekt ben my te noemen en altoos occagie verlangende te zyn

Myne hooghwaerdige vrunden

(Onder stond:)

UEd^e. seer genegenen dienaer

(Was geteekent:)

JOAN JOACHIM PAULLY.

(Terzyden stond:)

Paullywyck voor Bantam den 9^e September 1679.

Door den luytenant van de Chineze natie alhier Litsoeko rapport zynde gedaen dat hem op gisteren op zyn lant even boven de fortresse Ancke door eenige Bantamze, Tangerangze off andre stroopers waaren ontroofd en affgenomen wel 15 karren met sooveel buffels en partye slaven, die deselve waaren geleydende, sooals se uyt het bosch quamen met hout tot gebruyck in syn zuyckermolens aldaer, soo is goetgevonden op morgenvroegh met een getal van 60 Nederlandze en 50 inlandze zoldaten derwarts uyt te senden den luytenant Jan Ruys, bescheyden op Ancké, om soo 't mogelyck zy gemelte schelmen te aghterhaalen en dan meteen voorts een nauwkeurige visite te doen tot aen de rivier van Ontongh Java toe.

Wyders ook in vergaderinge verschenen wesende d'E. van Dyck, bekentmaekende dat hy tot het graven van de ringhsloot geen genoeghsame arbeyders by den anderen en in dienst konde krygen, soo is daerop goetgevonden de Heer Ordinary Raet Willem van Outhoorn als colonel van de inlandze burgerye eens met de capiteynen der inlanderen te laten spreken ende deselve te recommanderen sooveel arbeyders uyt haer gemeene volck te willen uytmaeken als bequameelyck soude konnen geschieden, onder belofte van een beloninge van yder vier ryxdaelders ter maend bezyden protexie van een wacht, die alsnu zy verstaen voor de gravers door een goede troep chryghsvolck van 60 á 80 man te laten houden tegen dengenen die moghten comen toe te leggen om deselve eenigen overlast aen te doen.

Nogh heeft meteenen alsnu oock Zyn Edelheyt de Heere Gouverneur Generael in vergaderingh verthoont seker project om de Sevenhoeck ofte buytenfortresse Anckee van buyten rondsomme met vier puncten van zooden en paalwerck te verstercken, 't welck dan is goetgevonden en ten hooghten nodigh geaght zodanigh ten eersten te laten geschieden door Compagnies lyfleygenen en voorts

partye zoldaten, die buyten haer gagie toegeleght sullen werden ses stuyvers en twee mutsjens arack 's daeghs, zodanigh als albereyts tot een preuve omtrent het opmaeken van de veltfortresse Ryswyck ten genoegen zy geschiet, en in welker voegen hetselve wel met de minste kosten te verrichten sal zyn.

15 d^r. Des avonds vertreckt het fregatje de Luypt na Indermayo met een brieffken, aen den capiteyn Jochem Mighielse en raet geschreven, luydende in substantie aldus:

dat den ondercoopman Jacob Schortens op zyn terughcomste van Indermayoe van de gedane verstreckinge behoorlyke rekeninge heeft gedaen, en den capiteyn Jochem Michielsz wert gerecommandeert van alle hetgene aldaer verbleven en uyt de scheepjens, na Batavia gesonden, aen land genomen zy goede notitie en een suynige consumptie te houden;

dat de Javaanze stropers, door den Maccassarzen luytenant Dain Matara verovert, nae luyt van de voorheen gegeven ordres alle in de pan gehackt hadden behooren te werden, dogh dewyle nu deselve by het leven gelaten zyn, dat volkje na Batavia dient overgesonden om voorts na de Caeb de Goede Hope off elders voortgeschickt te werden;

dat het Haer Ed^e. aengenaem te verstaen zy geweest, geciteerden luytenant Dain Matara met zyn volck hun in en omtrent het verdryven der vyanden uyt Troessangh wel gedragen hadde en dat alsnu voor denselven overgesonden wiert een nieuwe quitazol, een moye snaphaen en 25 vuursteen;

dat alhoewel in het jonghste schryven zy gesecht de vyanden nae haare ontruyminge seer verstroyt waaren vertrocken, namentlyck een gedeelte na Cheribon, een gedeelte na Sammadangh enzoovoorts, hetselve egther beswaerlyck kan werden geloofd, aengesien zy de negorye Radia Jangh, maer een dagh reysens boven Indermayoe, nogh naderhand gespoljeert en daer post gevad hadden;

dat den capiteyn Jochem Michielsz beraekende de bekruysinge van het vaerwater voor en omtrent Indermayo sigh sal connen gedragen aen de ordres, bereets voorheen by de successive brieven deswegen gegeven, ende ook in en omtrent het aendoen van de vyandyke werken sigh sal moeten bedienen van sodanige schermen als hy in de belegeringh en veroveringe van Sourabaya etc. heeft sien maeken;

dat by Haer Ed^e. voor goet aengesien wert den capiteyn voormelt behoorlyke ordre hadde gestelt om den Sammadangsen Pangiran Keey Ranga Gompol, soo hy op Pamanoe kan off Intchiassem quam, met een van Comp^e. bodems op Indermayo over te laten brengen;

dat den Maccassarzen luytenant Dain Matara vooreerst wel op Indermayoe sal vermogen te verblyven tot denselven aen den capiteyn en die weder aen Haer Ed^e. desselfs versoecq bekendgemaekt sal hebben om daerop dan wyders gedisponeert te werden;

dat dewyle het met den rys in het district van Indermayoe nogh al redelyck schynt om te komen, het ook de plicht van den Javaanzen gouverneur Wiera Loddra moet zyn, Comp^e. besettingen daarvan behoorlyck te versorgen, en dat midlerwyle

de Batavize Mardyckers wel sullen mogen werden toegestaan sooveel inkoop van dat graen aldaer te doen als er te becomen sal wesen;

dat de vyff weghgelopen slaven, door den capiteyn Jochum opgesonden, tot Batavia zyn overgebracht en middelerwyle wel sal wesen gedaen de Javanen die deselve aghterhaalen uyt te reyken de aght ryxdaelders voor yder hooft, die van outs voor 't opbrengen derselver zyn betaelt, om hun alsoo destemeer te animeren, tot het opsoeken der vluchtelingen haer best te doen.

Desen avond comt den luytenant Jan Ruys, huyden morgen vroegh aghtervolgens het besluit, op gisteren genomen, met een troepje Nederlandze en inlandze soldaten na de rivier van Ontongh Java boven Anckee uytgetrocken om de Bantamze stroopers op te zoeken, weder terugh, hebbende tot dicht aen de rivier Ontongh Java geweest dogh geene dier schelmen gevonden noch vernomen.

Op het versoeck van den cipier der gevangenuysen van Heeren Schepenen deser stede, Cornelis Jansen Dico, om van zyn ampt ontslagen en na 't vaderland gelicentieert te mogen werden, is hem sulcx toegestaan.

Ook is op het versoeck van den ondercoopman Isaac Papineau om weder na het eyland Ceylon versonden en verbeterd te mogen werden, nadien zyn proces al voor lange by den Aghtbaren Raedt van Justitie deses Casteels tot zynen voordeele uytgesproken en zyn tyt al lange jaren geëxpireert zy, op goede insichten goetgevonden denselve te qualifiëren tot coopman onder een beloning van 60 guldens ter maent, om in die qualiteyt over Malacca na Ceylon te vertrecken en aldaer geëmployeert te werden etc.

Wyders door den Heere Directeur Generael Cornelis Speelman in vergaderinge zynde gebracht de notulen uyt de ontfange brieven van Souratta en Perzia, soo is op het een en 't ander belangende Comp^s handel en commertie derwartsover alsulx gearresteert als in 't breede by het resolutieboek kan werden gelesen.

16 d^e. Des morgens wert alhier per burgervaertuygh met Pieter van Dort een klein briefken aengebracht, door den capiteyn Jochum Michielse en raet 15^e deser maent uyt onse post op Indermayoe aen Haer Ed. geschreven, van relaes als volcht:

de gracht om de pagger Bantams Bril had men laten verdiepen en verwyden, sulx deselve nu wiert bevonden diep 8 en wyd 12 voeten;

verscheyde variable tydingh had men nu en dan van Cheribon bekomen en onder anderen dat Radin Jaja Nagara en den tommagon Natta Jouda in de negoryen Bartan Jati, Jaty Tondjou ⁽¹⁾ etc. besig waren om een getal van tenminsten 1200 koppen tesamen te rucken en dan gelyckerhandt onder de twee jonghste Cheribonze prinçen, waervan de jonghste onlanghs van Bantam, met een nieuwen titul van Panombahan Rama van den ouden Conink aldaer begiftigt, weder thuysgekomen was, d'onse op Indermayoe aen te komen tasten, hebbende mede tot hun hulpe van Pagagadin geroepen den rover Chiliwidara, die volgens de gerugten geweygert hadde te komen en ook eenige van het volck, gesonden om hem te haalen,

(1) Versta: *Bantardjati, Djatitoejdjoeh.*

onder de voet laten schieten, seggende niet anders gesint te zyn als na Bantam te willen vertrecken, schoon hy ook wist den Coninck van Bantam hem het hoofd soude laten affslaan etc., en tot welcken eynde hy ook in alle de rivieren na vaertuygen had laten zoeken, die egter niet gevonden waren; dogh dese tydinge is niet seer aennemelyck en de quade machinationen van gemelde Chiliwidara al te veel bekend;

met het fregatje de Griffioen was van Intchiassem nu op Indermayo overgekomen den verdreven Sammadanghzen Pangiran Keey Ranga Gompol, van denwelcken nu aen Haer Ed. wiert overgesonden een briefje in de Javaanze taale met relaas wegens zyn wedervaaren, met uytdruckinge in welker voegen hy Sammadangh verloren hadde etc.;

dewyle dan, gelyck geseght, seer sterk gerucht wiert de Cheribonders met de Bantamze stroopers na Indermayo stonden aff te komen, soo had den Javaanzen gouverneur Wiera Loddera versoght, de ⁽¹⁾ bekruyssinge der zeestranden nogh voor een tyt te staeken, om haer des te krachtiger te lande te mogen wederstaen, welke bekruyssinge dan ook vooreerst nogh opgeschort was om egther, soodrae maer de saeken wat beter souden wesen gestelt, voortganch te laten nemen;

seker Batavias Maleyts ingeseten, van Cheribon op Indermayoe gekomen, had weten te relateren dat hy, met nogh drie perzoonen op Inchepragy ten handel gecomen wesende, door de Kidolleze rovers gevatt, een van zyn mackers door deselve dootgeslagen was en voort zy alle drie na Cheribon vervoert en aldaer gevangen gehouden, tot hy eyndelyck was weghgeraekt;

op Indermayoe waaren ook overgekomen vyftigh soo vrouwen en kinderen, sigh een tyt langh in 't bosch hebbende onthouden en voor desen gewoont in de negorye Arehan ⁽²⁾, en had den Pangiran van Sammadangh mede versoght zyn vrouwen en kinderen van Inchiassem op Indermayo overgebraght moghten werden, daertoe men derwarts stond te senden het jaghje den Tyger, onderwylen dat hy affwaghten zoude wat Haer Ed^e. aengaende zyn perzoon geliefden te ordonneeren;

nogh was op Indermayo te lande gekomen den Bataviazen borger Pieter van Dort met 16 mannen, relaterende syn scheepje Helena volladen met houtwerken door een schielyk ontstane leckte omtrent Oudjong Tanna even boven Cheribon omgevallen was.

Volght het translaethriefken van den Sammadanghzen Pangiran voorgeciteert ⁽³⁾.

.....

Tegen den avond geworden ons nogh per burgervaertuygh van Christoffel Boudewynse over Macassar uyt Amboina twee brieven, d'eerste door de Heer Gouverneur Robbert de Vick en raet uyt het casteel Victoria in Amboina dato

⁽¹⁾ Er staat: *dat de*.

⁽²⁾ Arahan, zuidwest van Indramajoe.

⁽³⁾ Hier is eene halve bladzij opengelaten.

21 Augusto ende d'andre door de Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet uyt het casteel Rotterdam op Macassar den 4^e deser maend, beyde aen Haer Ed^e. tot Batavia geschreven, zynde die van de heer gouverneur de Vicq verselt met de bylaaghjens beraekende de seditie en revolutien in Ternaten en op den 9^e deser over Macassar ten principale al erlanght, gelyck aldaer in 't korte zy te sien, ende behelst wyders de Maccassaarze missive onder anderen dat den moedigen en trouwen bontgenoot Radia Tamparangh, anders Arou Vaqua, swager van den Conincq Palacca, verstaen hebbende de quade actie van den Coninck Amsterdam en desselfs ryxstenden in Ternaten, vrywillighlyk aengeboden hadde om binnen twee maenden 1000 mannen van zyn uytgelesenste volck hyeen te rucken en deselve perzoonelyck, soo 't de noot moght vereyssen, na Ternaten off elders te geleyden etc., gelyck 't een en 't ander by het aenkomende briefboek yder onder zyn quartier in 't breede zy te sien.

Heden voormiddagh extraordinaire vergaderingh beleght en daerinne voorts affgehandelt wesende de saeken van Comp^e. ommeslagh en negotie in Souratta, soo is goetgevonden, om te hebben een korte expeditie en determinatie van het proces tusschen d'heer fiscael Gualter Zeeman en de heer Andries Bogaerd, gewesen directeur in Souratta, nu al vry eenigen tyt verleden in staet van wysen zynde geweest, de Heer Ordinary Raet Dirk Blom te versoecken en te nomineren om sikh tot versterkinge van den Aghtbaren Raet van Justitie in 't affdoen van gemelte processe te willen laten gebruycken, sullende desselfs zitplaetse nemen over de heere president Balthasar Bort ende de eerste vote hebben, 't gunt by zyn E. bereydwillich aengenomen is, en bezyden dien ook en in gelycker voegen ten eynde te helpen brengen het proces tusschen den gedeporteerden m^r. Jan Bitter, gewesen lidt in den Aghtbaren Raet van Justitie deses Casteels, en desselfs huysvrouwe Cornelia van Nieuwenroode, nu almede lange in staet van wysen geweest, gemerckt er gansch geen apparentie schynt dat zy oyt weder sullen versoent en vereenight kunnen werden.

Wyders oock meteenen gesproken wesende van Comp^e. negotie en verderen ommeslagh ter custe Mallabaer, soo is op 't een en 't ander alsulx geresolveert als by het resolutieboek omstandigh zy te sien.

17 d^e. Des morgens al heel vroegh komt hier onverwacht van Indermayo te verscheynen den Maccassaarzen luytenant Dain Mattara met zyn onderhebbende compagnie en drie vaertuygen sonder schryven van den capiteyn Jochem Michielsz ende den raet, hebbende volgens zyn voorgeven met deselve niet kunnen accorderen en alsoo sonder ordre, soo het schynd, zyn post in de Indermayoze rivier verlaten en sikh na herwarts begeven, daerover nader staet te werden gedelibereert.

Voordemiddagh wert alhier per Javaans vaertuygh een klein briefken aengebracht, door den resident Willem Caaff op eergisteren uyt Bantam aen Haer Ed^e. geschreven, bevattende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

soodra d'E^e. S^t. Martin, Tack en Riebeeck op Bantams reede verschenen, was den Engelsen agent met zyn geselschap uytgereden en niet voor des avonds laet weder thuysgekomen, en door eenige Chinesen en ook den geheymen aanbrengher bericht, dat hetselve niet anders was geschiet als om d'onse niet te spraek te

staen, mitsgaders dat hy ook den jongen Bantamzen Coninck soude hebben aengedient hoe onse voorgenoemde gecommiteerdens, d'E. S. Martin en Tack, beyde chrygsluyden zynde, daer niet gekomen waaren om mette Engelze, Françen en Deenen te spreken maer ten principalen om de stadt en gelegendheyt van Bantam door te snuffelen en te verspieden, 't welck den resident ook oordeelde d'eenighste reden te zyn geweest waerom Pangeran Ardy deselve soo plotzelingh hadde aengeseght overal, waerdatt haer E. gingen, bewaecht te moeten werden sonder in de stadt off aen land te mogen vernaghten ensoovoorts, waerover eghter den Coninck daernae door den resident in beleeffde termes aengesproken wesende, had hy sigh dienaengaende geëxcuseert, onder voorwendinge Pangiran Ardy het buyten zyn kennisse hadde gedaen en sulx niet soude hebben geschiet, indien hy selve thuis geweest waare etc.;

den jongen Coninck de heeren Engelze, Françe en Deenze agenten mitsgaders ook den resident Caaff seer vrundelyk ten hooft hebbende laten nodigen om de nieuwe bruyt, waarvan hiervooren in het rapport van de gecommiteerde gewagh zy gemaekt, uyt haer huys in des Coninx paleys te brengen en hetselve met een groote statie op de Javaanze wyse zynde volbraght, soo had den ouden Coninck, nadat het geselschap een weynigh in stilte was geraekt, onsen resident Caaff een weynigh van terzyden afgeleyd en seer ernstigh afgevraeght wat dogh het verrichten van de gecommiteerdens tot Bantam was geweest, op hetwelcke hem dan na waarheyt zynde bericht eenlyk om met de heeren Engelze, Françe en Deenze agenten te spreken wegens 't vervoeren van Comp^e. onderdanen en dienaren, soo had Zyn Mayesteyt daerop geantwoort dat hem door de Chinesen was aengedient, dat haer komste tot geen anderen eynde was geschiet als om de gemelte agenten te waerschouwen om met al haaren ommeslagh van Bantam op te breken, alsoo d'E. Comp^e. gereed stond Bantam te komen beoorlogen;

den gemelten ouden Bantamzen Coninck had vastgesteld om binnen weynigh dagen 200 Maleyers en Maccassaaren tot hulpe van Chiliwidara tegen Dain Matara nae Indermayoe etc. aff te senden;

eenige daagen een gerucht hebbende gelooopen dat door de Bantammers in de Straet Zunda seker Hollands schip affgelopen en het volcq dootgeslaagen zoude zyn, soo had den resident eenige vertrouwde Javanen met een inlands dienaer nae Seringen affgesonden om nauwkeurighlyck na de waarheyt van dien te vernemen, dewelcke terughgekomen hadden weten te relateren daervan geen versekeringe becomen maer uyt een oud wyff verstaen te hebben dat zy het nu ongevaer al 3 maenden verleden mede had hooren seggen sonder daervan eghter eenigh nader bescheyd te konnen geven, en wyders dat een Javaen, op Seringen thuyshoorende, hadde verklaert omtrent die tyt eenigh beeltwerk etc. van een verongeluckt schip in zee had vinden dryven;

den bewusten Bougys Dain Toedjou had den resident bekentgemaekt dat den van Batavia weghgelopen Maccassaarzen Prins Dain Matoejou, waarvan hiervooren op den 3^e deser is gesproken, met nogh 3 andre Maccassaaren albereyts op Tangerangh aengecomen was en dat den Bantamzen Conincq om deselve vandaer te halen een vaertuygh affgesonden hadde.

18 d^r. Nademiddagh gewert ons alhier wederom per Javaen een klein briefken, door den resident Wilm Caaff op gisteren uyt Bantam aen den sabandhaer d'E. Ockerse geschreven, niet anders bevattende als dat daer gerucht wierd dat den Maccassaer Crain Jerenica, het omswerven moede geworden zynde, sigh met zyn volck en vaertuygen by Comp^e. chrygsmacht tot Sourabaya op Java's Oostcust vervoecht soude hebben en Dain Matoedjou hierboven vermeldt, uyt zyn detentie verlopen, al op Bantam aengekomen was.

19 d^r. Nademiddagh comt te deser rheede van Java's Oostcust te retourneren de chaloup de Granaetappel, medebrengende drie brieven, d'eerste door den commandeur Jacobus Couper mitsgaders den raed in dato 6^e deser uyt het veltleger tot Soka, de 2^e drie dagen laeter door den coopman Willem Bastinck mitsgaders den raet uyt Sourabaya ende de 3^e op den 13^e deser maend September door den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier uyt Damack, alle drie aen Haer Ed. geschreven en luydende in substantie als hieronder uytgedrukt zy, aenvangende met die van d'E. commandeur Couper en raet voormelt uyt ons veltleger op Soka:

op 19^e Augusto was men over Tegal, Sammarangh, Japara, Lassam en Grisse met de uytgesette chrygsmaght voor Sourabaya aengekomen, verzelt met den Conincq Palacca en alle de Bougisen, die gedurende de reyse door hun traegheyt al eenige veraghteringe veroorsaekt hadden; aen landt gekomen wesende, was gemelte Zyn Hoogheyt aenstonds in de woningen, voor hem en zyn grooten opgemaekt, geplaat, dat hem en voornamentlyck zyn eerste vrouwe, Dain Talille, ongemeen aengenaem was, omdat die huysinge seer wel op de Maccassaarze wyse toegemaekt waren;

weynigh nae d'aenkomste van d'E. Couper etc. waaren d'E. Jan Françen en de afgesondene van den Sousouhoenan, Pangeran Depatty Sakra Ningrat, Tommagon Soura Nata en Adepatty Mas Toemappel, d'E. Couper en Zyn Hoogheyt Palacca uyt het leger comen verwelkomen en begroeten met een geschenckje van 12 paerden, die niet van de beste slaghe waaren, en waerom hun naderhand waare gelast 50 andere paerden en 200 dragers tot nootsaeklyck gebruyck te moeten besorgen, dat by die Javaanze heeren ook aengenomen was te doen;

men was van meeninge geweest in de rivier van Sedekary, om deselve te nauwer te besetten, oock eenige Bougize vaertuygen te laten leggen, indien Syn Hoogheyt Palacca dat mede soo hadt konnen goetvinden, maer deselve oordeelende het volckje daerdoor te seer verwildert en verstroyt soude werden, soo was hetselve naegebleven;

den provisionelen gesaghebber in 't leger, den oppercoopman Jeremias van Vliet, had men notificatie laten doen dat men binnen weynigh tyt na het leger stond op te trekken, zynde middelerwyle uyt Cappar in het leger en vandaer voorts tot Sourabaya gekomen seker Moor Oessin, expres door Gillisson afgesonden om d'onse bekend te maeken dat vandaer eenige ostagiers stonden over te comen en Crain Gillisson en Rapoetchiny mitsgaders Dain Mangala nu t'eenemael geresolveert waaren haer voor de Comp^e. te vernederen, tot welcken eynde sy oock persooeneel by d'E. Couper stonden te verschynen, dogh waaren egther, soo hy seyde, gansch niet genegen met de Bougisen ofte ook den Sousouhoenan yets te doen te hebben etc;

d'E. commandeur Couper nae zyn aenkomste in 't leger tot Soka over den volcke als haaren bevelhebber geauthoriseert wesende, soo had zyn E. sigh kort daernae met de geschencken en Haer Ed. messive by den Sousouhoenan vervoeght, deselve overhandicht en Syn Hoogheyd sodanigh geëxhorteert, om op zyn eygen behoudenis en welvaaren te willen letten, als by Haer Ed^e. instructie aenbevolen stond, waerin Syn Hoogheyd oock geen mishaaen scheen te hebben, en dewyle den Conink Palacca terughgebleven was om sigh mede tot den optocht te vervaerdigen, soo had men d'E. van Vliet met 2 compagnies dragonders nae beneden gesonden om gemelte Radia met behoorlyck respect en eere naboven in 't leger te geleyden, maer hy tot antwoord hebbende gekregen dat Zyn Hoogheyd tot nogh niet konde komen, soo was d'E. commandeur Couper perzoonel derwarts gegaen om te vernemen off er ook yets in de wegh moghte zyn, dogh had Zyn Hoogheyd verklaert het eenlyck haperde aen zyn volck, die tot den optoght nogh niet vaerdigh waren, en dat hy des anderen daeghs oock de marsch stond aen te vangen, 'twelck dan soo geschied, had men gemelte Hoogheyd met het convenibel respect doen inhaalen, deselve bekendmaekende den toestand van saeken derwarts en in 't leger en dat uyt Cappar eenige ostagiers overgekomen waaren, die men aenstonds goetvond te hooren, 'twelck geschiet wesende, bevond men deselve met geen volcomen pouvoir om yets te handelen versien waren, maer dat volgens hun seggen Crain Rapoutchiny en Dain Mangala etc. stonden aff te komen met maght om abzoluit van vrede te handelen, en waarmede men dan dit ostagiersvolckje, nae haer alvorens ernstelyck vermaent te hebben om haer eygen behoudenisse te willen dencken, weder hadde laten vertrecken en nevens deselve oock den capiteyn Altmeyer, de fiscael Muller en luytenant Macquelyn met een brieff aen Crain Glisson, om op deselve binnen weynigh daagen catagoris antwoord en een finaël besluit van haer meeninge te hebben, welke onse officieren dan nae drie dagen uytblyvens weder terughquamen, medebrengende Crain Rapoetchiny, Dain Mangale, Crain Manjewoe, Dain Tellolo, Dain Majambe etc. met een gevolg van ongevaer 100 mannen, dewelcke des anderen daeghs in vergaderinge verschenen en gethoont hebbende van Gillisson ende de verdere Maccassarze hoofden genoegsaem gevolmaghtighd te zyn, soo hadden deselve ten overstaen en in 't bywesen van den Coninc Palacca aengenomen en beloofd na te sullen comen seven opgestelde articulen, voornamentlyck begrypende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

1. souden se in waerden houden en naekomen alle hetgene dat by het contract, anno 1667 door den heere Cornelis Speelman ter eener en Paducca Siry Sulthan Hassan Oudyn, Conink tot Macassar, ter andre zyde op Bonay was geslooten, uytgedrukt stondt;

2. souden zy hun gesamentlyck voor d'E. Comp^e. verootmoedigen en vergiffenisse versoecken wegens hunne misdaet, in 't overtreden van gemelte contract begaen;

3. souden se binnen den tyt van ten alderlanghsten 7 daagen haer uyt Cappar begeven na boort van Comp^e. schepen en andre vaertuygen die haer beschickt souden werden, om daarmede na Batavia te vertrecken;

4. verbonden zy hun aen den Sousouhoenangh over te leveren alle de middelen, onder haer van deselve berustende, alsmede het canon, de bassen en klein schietgeweer etc;

5. idem mede alle des Sousouhoenangs wettige onderdanen, nu eenigen tyt onder haer hebbende gewoondt, excepto de vrouwen die met toestaen van haer ouders ofte uyt vryen wille met Maccassaaren in huwelycq getreden waaren, die egther aen den Sousouhoenan voormelt soude moeten versoecken met haare mans te mogen vertrecken;

6. wyders soude het de Bougisen off andere natien, mede onder haer hebbende gewoont, vrystaen sikh weder onder haare wettige heeren te mogen begeven;

7. en soude voorts dese articulen door haer wettelyk werden besworen, latende eenige van de principaelste uyt de haare by d'onse verblyven totdat deselve door Gillisson geratificeert en voorts alles voldaan soude zyn;

dese articulen dan by hun dusdanigh aengenomen en Crain Rapoetçhiny weder na Cappar gelargeert wesende benevens de luytenants Otto Creeff en Maquelyn om de ratificatie by te woonen, soo ontfingh men seer onverwaght vandaer een briefken, door Crain Gillisson en de verdere grooten aen d'E. Couper geschreven, waarby deselve in plaetse van de ratificatie der articulen versoghten met haer eygen vaertuygen te mogen vertrecken enzoovoorts, uyt hetwelcke dan genoeghsaem bespeurt konnende werden dat zy eenlyck maer tyt schenen te soeken om met al haer ommeslagh uyt Cappar op te breken en wegh te vluchten, 't welck bezyden dien door de algemeyne rapporten wierde versterkt, soo had men eendragtelyck goetgevonden dit marren aff te snyden en ylinghs met alle de maght, bestaende uyt 353 Europise en 1299 inlandze soldaten, behalven alle de Bougys van Radia Palacca en de verdere Bougyze Coningen en Prinçen item den Sousouhoenangh met zyne Javanen, na Cappar op te trecken om hetselve onder Godes zegen geweldelyck tot gehoorsaemheyt te reduceren en des mogelyck Gillisson en al zyn trouwloosen aenhangh totaliter uyt te royen en te ruineren;

Crain Panaragan, zoone des Coninx van Bima, onthielt sikh jegenwoordigh op Gombongh, kunnende met Gillisson niet overeencomen, zynde tusschen haer beyde verschil ontstaen over sekere vrouwe die sikh Gillisson toegeëygend hadde;

Troenajaja was nogh op Malangh, hebbende de landen van Cadiry, Panaraga, Cartazana etc. weder onder syn maght (die maer op 300 Maduresen wiert begroot) onder voorgeven dat hy met d'E. Comp^e. vereenight was en niet anders socht als de landen in gerustheyt te brengen, en wat belanght het eyland Madura, van derselver gewillige onderstellinge aen den Sousouhoenan konnen niet gelooven dat yets soude vallen, soolange den gemelten rebel Troenajaja in het leven en in postuur soude zyn;

verscheyde grooten waaren genegen geweest uyt Cappar tot d'onse over te comen en onder anderen Dain Manangara, maer het was hun door Crain Gillisson geweldelycq verhindert;

d'omgelegen landen van Sourabaya en Jangalaga waaren door de Maccassaaren t'eenemael verwoest en afgebrand, sodanigh dat in deselve geen huysen off menschen

te vinden waaren: eghter stond het rysgewasch allomme soo schoon als in veele jaaren niet was gesien, dat voor het leger en voornamentlyk de Bougisen ongemeen wel soude comen, bestaende de maght, die den Conink Palacca by sigh hadde, niet medegerekent de Bougisen die op Sourabaya en Sipanda verbleven waaren, uyt omtrent 3000 coppen, bezyden hetwelcke nogh 20 vaertuygen met volck Sourabaya voorby nae Batavia vertrocken soudon zyn, die Zyn Hoogheyt versocht mede ten eersten nae haer verschyninge tot Batavia door Haer Ed. ordre nae het leger voortgeprest mochten werden, en wiert de macht van den Sousouhoenan eenlyck begroot op maer 3500 mannen, meest dragers en ongewapend volck waarvan men seer weynigh dienst konde trecken, en schoongenomen den hoop nogh merkelyk grooter moghte zyn, soo had d'ervarentheyt evenwel genoeghsaem geleert dat door de laffhertige Javanen gansch niet uytgericht en wiert;

den Maccassaarzen capiteyn Carre Mentoely had men op zyn versoek mits continuerende indispositie toegestaen uyt het leger nae zyn huyshoudinge tot Japara te vertrecken, en soomede om deselve redenen de luytenants der Mardyckers Jan van Seelst en Mendosa nae Batavia; onderwyl en bleven de verdere Mardyckers by haer versoecq, om het aenstaende westezaysoen mede na huys gelargeert te werden, seer hart persisteren en soo ook de Bataviaze Javanen, die wel konden werden gemist, omdat door haer tot nogh gansch niet veel goets uytgericht was, maer evenwel soude haer vertrecq onder de andre inlandze soldaten als Maleyers, Balyers etc. geen cleene jalouzye veroorsaeken;

Haer Ed. wierden door de gesamentlycke officieren voor haer genoten verbeteringe bedanckt, en gingh nu een rolle over van eenige andre officieren die mede verbeteringh versoghten en onder anderen een request van den opperchirurgyn Abraham Clarisse, gelyck mede wiert versocht dat overgesonden mocht werden de acte van den luytenant Coert Brant, die jonghst niet overgesonden was omdat deselve per abuys op de rolle der overledenen afgeschreven stondt;

alhoewel men voornemens was geweest de schepen Mauritius, Japan en Outshoorn al tydigh nae Batavia te laten vertrecken, soo wiert hetselve eghter voornoght uytgesteld tot men soude sien hoedanigen keer de saeken met de Maccassaaren van Cappar etc. soudon comen te nemen, en laagen op Samoeny 200 lasten sout vaerdigh, die tot 5 rd., de helft in contant en de helft in cleeden, becomen konde werden, dogh sou men deselve soolange laten leggen tot ordre van Batavia;

den Sousouhoenan had met d'E. commandeur Couper wegens den aenstaende optoght geconfereert, dogh sigh eenighzints misnoeght gethoond over dat Haer Ed. zyn broeder, den Prince Pougat, den titul van Sousouhoenan Ingalaga toegevoecht en deselve met eenigh schietgeweer voorsien hadden, als oordeelende dat niet Pougat maer hy den eenighsten heer van 't land was enzoo voort, en was laestelyck zyn versoek om mede van Haer Ed. weder eenige carabyns te mogen ontfangen;

na de collusie off heymlyke correspondentie, die den Pangiran Sacra Ningrat met voorkennisse van zyn heer met de Maccassaarze hoofden binnen Cappar soude hebben gehad, nauwkeurigh vernomen wesende, had men niet anders konnen bevinden off hetselve was onwaerheyt en ten principale op eenige valze Javaanze rapporten

gefondeert, maer egther seker dat geciteerde Sacra Ningrat sigh ongemeen sloff en flauw in zyn ampt comporteerde, ja sodanigh dat daerdoor des Sousouhoenans autoriteyt en gesagh al vry quam gedeclineert te werden, die, soo het scheen, ook zelfs vooreerst geen meerder ernst omtrent zyn onderdanen wilde gebruycken uyt vrees om haer niet affkeerigh van hem te maeken, dogh anderzints genoegh toonende dat het hem ter herten ginck, hoewel men egther, om het volck van Toeban en Sedayoe in 't leger te doen comen, eenige inlandze soldaten had moeten afssenden, dat Zyn Hoogheyt sooveel niet als wel zyn voornaeme gesaghebbers te wyten was.

Volght den korten inhoud van het briefcken van den coopman Bastink en raet uyt Sourabaya voormelt:

desen diende ten principale tot geleyde van de voorenstaende messive uyt het leger en meteen om daerbezyden van Japara te vorderen voor den handel tot Sourabaya 48 à 60 packen diverse cleeden, die men vermeynde binnen korten om te sullen kunnen setten, indien maer tot Japara wiert Sorge gedragen dat zodanige sorteringen niet door particulieren na Sourabaya quamen vervoert te werden;

op en omtrent Sourabaya stond alles nogh in relycken doen, en was den Sousouhoenan aldaer uyt het leger aengekomen eenlyck om zyn vrouwen over te brengen en dan aenstonds weder te vertrecken.

Volght den inhoud van het 3^e briefcken van d'E. Bartelsz uyt Damack voorgeciteert:

den vendrigh Benjamin van der Meer was albereyts met twee gesanten van den Prince Pougat uyt de Mattaram op Japara terughgekomen met een geschenck en messive aen Haer Ed., schynende die Vorst genegen sigh t'eenemael nae Haer Ed. goede intentie te willen schicken, en sou men gemelte van der Meer ten spoedigste met de gesanten ook nae Batavia laten vertrecken;

den ondercoopman Jan Osborn had men achtervolgens Haer Ed. ordre in plaetse van den p^{la}. coopman Evan Jonas als resident tot Samarangh gestelt, alwaer d'E. Bartelsz twee brieven van den capiteyn Jan Albert Sloot had ontfangen, waerby eenige amunitien van oorloge wierden geëyscht, die men albereyts hem toegesonden hadde, gevende gemelte capiteyn Sloot te kennen dat den Cadjoranger, anders Panombahan Rama, niet wel door eenigh accomodement tot submissie te brengen zoude zyn; egther waaren de Bougisen deselve aghternaegesonden om hem, soo het mogelyck was, te agtherhalen en te slaen;

de fleuyt den Hasenbergh soude binnen weynigh daagen met houtwercken vollaaden na Batavia gesonden werden, dogh was onderwylen verdrietigh dat men in de houtprocura door de quade directie der Javaanze grooten sooveel hinder quam te lyden, hebbende den Tommagon Lamongan, die bevorens zyn hulpe hadde beloofd, de Calangers off houtkappers albereyts 200 ankerstocken geweldelyck affgenomen

en hun verders verhinderende voor de Comp^e. te mogen kappen, daer die luytjes eghter ongemeen graegh toe waaren, en waerom zy ook hadden versoght dat men aen den Sousouhoenan geliefde te versoecken, dat ze onder de Comp^e. gestelt moghten werden, mits opbrengende haer behoorlyke gereghtigheyt, wanneer zy aennaemen d'E. Comp^e. jaerlyx sooveel hout te beschicken als men soude begeeren, ja al was 't oock tot 20 scheepsladingen toe, namentlyck de swalpen en ankerstocken voor $\frac{1}{4}$ rd. yder en d'andere houtwerken nae advonand, maer voor de Javaanze grooten moettende kappen, wilden se liever weghloopen als aen haer arbeyt blyven, omdat ze noyt voor haer houtwerken wierden betaelt;

voor jegenwoordigh had men op Damack ongevaer twee scheepsladingen sout in voorraet tegen dry ryxdaelders 't last, waervan Soura Nata's wyff twee, en d'arme leveranciers maer een ryxdaelder stonden te genieten, klagende dat volck ongemeen over de gewelden en overlasten, die haer dagelyx door de Javaanze grooten en Soura Nata's wyff aengedaen wierden:

den eysch, uyt Sourabaya van Japara gedaen, sou men wel gaerne voldoen, maer waaren daertoe geen bodems om 't goetje over te voeren, en in gontinghs durfde men het niet vertrouwen, sulcx daertoe van Batavia scheepsruymte wiert versocht.

20 d^e. Desen namiddagh werden alhier per burgervaertuygh twee brieven aengebracht, d'eerste door den gouverneur Jacob Jorise Pitz mitsgaders den raet in dato 21 en 22^e July uyt Malacca ende de 2^e door den commissaris Jan van Leene mitsgaders den Jambizen raet, zeylende na de rheede Palembangh, 28^e Augusto uyt het schip den Eendraght aen Haer Ed. geschreven, beyde van geen onsmakelyken inhoud, als dicterende die van Malacca dat Radia Mera ende de oudste van Nanningh, nu een tyt langh met de Manicabers omtrent Malacca veel hostile actien hebbende gepleeght, haer alsnu tot redelyckheyt begonden te schicken, aen de heer gouverneur Pitz en raet seker Moor met een messive affgesonden hebbende, by dewelcke zy bekendmaekten, door de Rombouwers misleyt en als tot het aennemen der wapenen geweldelyck gedwongen waaren, en waerom zy ook, haer misgreep bemerckende, den opgeworpen Conincq om 't leven hadden gebracht, versoeckende voorts een vrygeleyde om ymand uyt de haare na Malacca te mogen senden en van vrede te handelen, dogh, sooals gerucht wiert, was dit niet uyt haer eygen beweginge voortcomende, maer zy daertoe door den Conincq van Jehor (wiens wettelyke onderdanen de Rombouwers waren) gedwongen, dewelk sigh in den Jambizen oorlogh ingewickelt vindende, haer hadde gelast de Comp^e. niet meer te iriteren, van haer vyandyke bedryven aff te laten en op de gevoeghlykste wyse, soo ze best konden, met ons te versoenen, off dat hy haer anderzints totaliter soude bederven en uytroyen etc.; en melt de Palembangse missive, dat den commissaris Jan van Leene, in 't laest van July van Palembangh voor Jamby aengekomen wesende, de residenten en Comp^e goederen, bedolven ⁽¹⁾ in 't midden van den oorlogh tusschen de twee strydende partyen, in seer swaare becommeringe en ongelegenthey

(1) Er schijnt te staan: *bedoven*.

hadde gevonden, waeruyt deselve dan met groote moeyte waaren geredt en alle Comp^t. goederen, gesamentlyk ten bedrage van wel f 101025:1:—, mitsgaders Comp^t. residenten gelicht en behouden met het schip den Eendragt voor Palembangh gebracht, waarmede al een seer goede zaake was verricht, hebbende de beyde strydende partyen hun omtrent d'E. Comp^t nogh al tamelyck wel gedragen, voornamentlyk den Jambyzen Conincq, die alle den peper had laten afschepen en uytvoeren sonder daervoor eenigen thol te eysschen, die men hem eghter goetgedaen hadde, en, soo 't sigh liet aensien, scheen dat oorlogswercq niet licht tot een vrede te sullen geraeken, gemerckt den Jambyzen Conink liever zyn leven scheen te willen verliesen als een vrede met disreputatie aen te gaen, en daerentegen schenen den Johorzen Laxamana en zyn macker, den Maccassaarzen Dain Mangika, genoeghsaem haer albereyts verkregen victorie niet te willen laten slippen maer vervolgen, dogh hoedanigen keer dese saeken nu verder stonden te nemen, was nogh niet wel te raden en souw dierhalven den tyt den geheelen uytslagh nader moeten openbaaren, zynde middelerwyle by d'onse voor een vremde saeke aengesien, dat de tweede soon van den Coninck van Palembangh sigh door voorgeciteerde Maccassaar, Dain Mangika, tot desselfs adsistentie tegen den Coninck van Jamby, zyn eygen swaager, liet gebruycken, als niet konnende werden bedaght wat beoginge hy daerin hadde, temeer zyn vader en ouder broeder het met den Jambizen Vorst (immer soo 'tscheen) houdende waaren.

21 d^e. Desen avond vertrecken uyt dese rheede de scheepen Gecroonde Vrede, Tertholen, Opmeer, de Blauwenhulck, Sumatra, Elisabeth, China en Coevorden direct na 't eylant Ceylon, namentlyck de vier laeste, als Sumatra en Elisabeth om vandaer nae Mallabaer, en China en Coevorden na Souratta en Perzia voort te gaen, en wyders 't Wapen van Tertholen en Sumatra geprojecteert omme desen jaare van 't eyland Ceylon tot retourschepen naer 't patria te dienen; zynde de vlagge over deselve tot Colombo toe gedefereert aen den schipper Jan Witboom op 't schip Tertholen, medenemende vier brieven, d'eerste aen d'Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raet tot Colombo, de tweede aen den commandeur Marten Huysman en raet tot Cochim, de derde aen de Heer Directeur Daniel Parve en raet in Souratta ende de laeste aen de heer Reynier Casembroot, gedesigneert directeur en raet in Persia geschreven, zynde alle dubbeld affgegaen en yder van alsulcken inhoud als by het uytgaende briefboek onder dato deses in 't breede zy te sien; hebbende wyders geciteerde bodems gesamentlycq en yder in 't bysonder medevervoert 't geen hieronder uytgedrukt zy:

voor Ceylon in de Gekroonde Vrede:

20010 @ spialulter;

30010 @ thin;

29530 @ sandelhout;

1038 @ gariophilnagelen;

616 @ foely;

20 R uytgeperste koekoly;

voorts eenige andre goederen van minder belangh, tesamen

kostende..... f 23798:10:8;

voor Cochim in Sumatra:

3965 R gariophilnagelen;

15055 R rompen;

6020 R sandelhout;

voorts eenige andre nootwendigheden, schryff-

tuygh, medicamenten etc., tesamen monterende . 8577:8:2;

voor Souratta in China:

35060 R gariophilnagelen;

3080 R foely;

45065 R rompen;

68035 R spialuter;

125015 R Malax thin;

7500 R sandelhout;

3267 R aluyn;

900 catty schilpatshoorn;

5642 R Bengaelze rouwe zyde;

5157 R quicksilver;

5068 R fermilioen;

75000 R Bimas sappanhout;

195 onzen nagel-, noot- en foelyoly;

en voorts eenige weynige goederen van

minder belangh, tesaamen kostende..... f 108557:10:15;

item in Coevorden:

34940 R gariophilnagelen;

5850 R foely;

45080 R middelbaare nooten;

75075 R spialuter;

125000 R Malax thin;

7500 R sandelhout;

50120 R groot loot;

5615 R alluyn;

5066 R quicksilver;

5045 R eliphantstanden;

2641 R camphur;

Transporteere..... f 140930:9:7;

Per transport..... f 140930: 9: 7;
 75000 R Bimas sappanhout, en voorts eenige provisien,
 medicamenten etc., tesamen bedragende met
 d'ongelden op beyde cargasoenen..... f 117096: 19: 5;

voor Persia in China:

9055 R gariophilnagelen;
 25050 R netto rompen;
 42623 R Bataviaze poeyersuyker;
 11300 R benjoin Baros;

9 $\frac{1}{4}$ onzen diverse oliteyten, en voorts eenige
 provisien etc., tesamen bedragende..... f 19526: 12: 14;

sulx bedragen de cargasoenen, met voorgeciteerde bodems
 Geeroonde Vreede, Sumatra, China en Coevorden (zynde d'andre
 schepen voorts ledigh gegaen) na Ceylon, Mallabar, Souratta en
 Perzia versonden, tesamen..... f 277554: 1: 8.

22 d°. Des namiddaghs becomen per Javaen een klein briefken, op eergisteren
 door den resident Willem Caaff uyt Bantam aen Haer Ed°. geschreven, ten principale
 tot geleyde van drie packetjes papieren, als een van d'E. Vorwer en raet uyt
 Nagapatnam, waervan het dubbelde en copie op den 24^e July al per de fleuyt het
 Huys te Bergen is ontfangen, zynde de missive gedateert geweest 28^e April, gelyck
 hiervooren onder den 24^e July zy te sien, idem een van de Heer Gouverneur Jacob
 Jorise Pitz en raet uyt Malacca dato 29^e July met een appendix van den 30^e d°,
 en het derde van den commissaris Jan van Leene en raet de dato 13^e en 15^e Augusto
 uyt Jamby, de twee laeste origineel en alle drie door het Engelze scheepje Tayouan,
 comende van Cormandel over Malacca en verby Palembangh, op Bantam aengebraght,
 behelsende de Malaxe niet dat nodigh zy in desen te noteren, en spreeckt die van
 den commissaris van Leene voornamentlycq van den oorlogh tot Jamby etc., weswegen
 hiervoor op eergisteren al staet genoteert; seggende wyders het Bantamze briefje
 van den resident Caaff dat den Maccassaer Dain Matoela, van Batavia uyt zyn
 detentie ontkloopen, door den Conincq tot Bantam wel ontfangen en vooreerst op
 Turtiassa by den Maccassaarzen priester Chee Isooff geplaest was; dat den ouden
 en jongen Conink met de nieuw getrouwde bruydegom en bruyt (waervan in
 'tjongste schryven is gesproken) met het geheele hoffgesin sigh tot de sabandaers
 vervoeght hebbende, de Engelze, France en Deenze agenten mitsgaders onsen
 resident medegenodight en seer feestelyck onthaelt hadde, 'tgeen de Comp°. een
 geschenckje van 123 rd°. hadde moeten kosten etc., staende nu verders gemelte
 ouden Conincq na het eyndigen van 't bruyloffsfeest, dat met een grooten uytterlyken
 swier op d'Javaenze wyse wiert gehouden, weder na Turtiassa te keeren etc.

Een weynigh laater ontfangen per inlands vaertuygh een briefje, door den
 capiteyn Jochum Michielsz mitsgaders den raet uyt Indermayoe aen Haer Ed°.
 geschreven dato 20^e deser, luydende aldus:

den Cheribonzen Sulthan had vier vaertuygen onder eenen Tommagon Raxa Winata aen den Coninck van Bantam tot geschenk gesonden;

den Maccassarzen luytenant Dain Matara was stilswygende van zyn post uyt de Indermayoze rivier met zyn onderhebbende drie vaertuygen deurgegaen, sonder dat men wist waernaetoe, hebbende hem tot Oedjangh Tanna en selfs tot Tegal toe laten opsoeken dogh niet vernomen;

de Bantamze en Cheribonze stroopers waaren weder uyt de negorye Radia Jangh na Pagadin vertrocken, medegenomen hebbende alle de buffels en wat nogh meer daer overgebleven was;

veertigh personen, soo mans, vrouwen en kinderen, bevorens de negorye Lagedee ⁽¹⁾ bewoont en sigh eenigen tyt voor de Kidolleze rovers in 't bosch verscholen hebbende, waaren op Indermayo aengecomen;

het jaghje den Tyger was met de vrouwen en kinderen van den Sammadangsen Pangiran Keey Ranga Gompol van Inchiassem op Indermayo geretourneert;

den verspieder, van Cheribon terughgekommen, wist te relateren dat de stroopers in de jonghste actie by Loubinder hadden verlooren niet min als 50 van haer volcq en daeronder 9 stux met bantierantis off copere gemalyde wapenrocken;

nadien men nogh op Indermayoe al dagelyx door den roover Chiliwidara wiert gedreyght, soo had men sigh meer en meer versterckt en tot beschermingh van de negorye een halvemaen geleght, sulx nu in 't minste niet voor die roofvogels te dughten was, dogh hierdoor was het bekruyssen der stranden nogh eenigen tyt moeten uytgesteld werden etc.

Heden nademiddagh is ter ordinary vergaderingh tot inlands cranckbesoeker verkoren den leermeester Carel Bastiaense en tot inlands leermeester François Thomase, beyde die bedieningen eenigen tyt hebbende bekleet, d'eerste onder een beloning van 10 en d'andre 6 rd^r. ter maent.

Den coopman Louys de Keyser, medicijne doctor, versoeck hebbende gedaen omme in plaetze van zaliger doctor Pieter Verdiere in 't siekenhuys te mogen werden gebruyckt, soo is goetgevonden denselve daertoe te employeren, als zynde een man van goede studie en experientie mitsgaders voordesen soodanigh ook in 't hospitaal gebruyckt geweest.

Wyders ook den medicijne doctor Wilhem ter Rhyne, gereetstaende om nae Sumatra's Westcust te vertrecken, versoeck doende om wat meerder gagie, winnende nogh maer 60 gulden die hy uytgebraght heeft, soo is goetgevonden denselven in qualiteyt van medicijne doctor toe te voegen een beloning van 90 gulden ter maent.

Oock door de Heer Ordinary Raet Anthonio Hurdt als president van 't collegie van Heeren Schepenen in ⁽²⁾ vergaderinge zynde gebracht de nominatie van twee personen om uyt deselve te verkiesen een tot scheepen in plaetze van den overleden ondercoopman Jasper van Collen, soo is goetgevonden daertoe te eligeren den oppercoopman Cornelis van der Duyn, en voorts ook in plaets van doctor Wilhem

⁽¹⁾ Denkelijk *Lonigede* zuid van Lobener.

⁽²⁾ Er staat: *en in*.

ten Rhyne tot regent van 't lasarushuys d'E. Albert de Reus, baes timmerman op 't eyland Onrust, die daer dichte by de werken sal kunnen wesen, als het gemelte huys op het eylandt Purmerent begrepen sullende werden en onderhanden wesende.

25 d^e. Des voormiddaghs wert alhier per een Mardycker, comende met zyn vaertuygh van Tanjonghpoura, een klein briefje aangebracht, op den 19^e deser door den sergeant Jan Bervelt uyt onsen pagger aen Haer Ed. geschreven, eenlyck behelsende 't volgende:

de borstweeringe van de veltschanze tot Tanjonghpoura had men met pallisaden vernieuwt, en was men nu besigh een nieuwe corps du garde te maeken, waertoe het hout al ten meerendeele vaerdigh was, sullende twee verdiepinghs hebben, sulx de besetteling soowel boven als onder haer verblyff kunnen nemen;

Tommagon Natta Jouda ende den regent Tambackbaya hadden haer belooffde bamboesen en partye adaph opgebracht, dogh was van Wiera Saba tot nogh gansch niets tot behoef der vestinge geleverd, hoewel hy daertoe tot verscheide maalen aangemaent was, en waerom men ook geloofde van hem niets te krygen soude wesen, indien men hem niet wat ernstiger quam te handelen, zynde bezyden dien van sodanigen naturel dat er niet veel goets van vertrouwt konde werden.

Dese voormiddagh is het jaghje d'Engelze Anna, by resolutie van den 14^e deser affgeleght, publyck aen de meestbiedende verkoght, nae gewoonte ten huysse van den capiteyn der Chinesen, voor een somma van 50 rd^s.

Nademiddagh verschynt te deser rheede van Japara het fluytschip den Hasenbergh, medebrengende een messive, van den oppercoopman Cornelis Bartelsz Merchier uyt Damack de dato 19^e September aen Haer Ed. geschreven, behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

zedert het jonghste schryven was den Tommagon Jouda Nagara, nieuwlyx door Depatty Ourawan vanwege den Sousouhoenangh in de regeringe tot Samarangh gestelt (in plaetse van den gouverneur Alad Alad), overleden, by welck voorval geciteerde Alad Alad sigh weder tot de regeringe had ingedrongen, en sou men nu Haer Ed. dispositie affwaghten, off de paght voortaan aen Nity Praya van die plaetse alleen gelaten en off weder nevens denselven een ander gouverneur gestelt soude werden; 't laaste oordeelde men wel ten hoogsten nodigh, omdat van Alad Alad niet alteveel goets te verwaghten scheen, hebbende onlanghs aldaer seker Fransman 2000 rd^s. aen kleeden laten verhandelen, die met een passe van Batavia verschenen was, en bezyden dien d'E. Bartelsz geen kleenen schandvleck aangewreven, seggende dat de Hollanders 12 per cento van thol begeerde, hoewel de ordre maer lagh om drie ten hondert te betalen, waermede hy sigh ook soude laten vergenoegen ensoovoorts, soodat ten hoogsten vereyschte een gouverneur van wat meer trouwe, 't geen voor d'incomste en 't welvaaren van Samarangh een goede saeke soude zyn;

op Damack had men de visite behoorlyck affgeleght en getracht het sout van Woddongh en Gabangh by den anderen te samelen, waerin Soura Nata's wyff groot beletzel veroorsaekte, hebbende de inwoonders verboden geen sout aen d'E. Comp^e. te leveren, omdat zy middelerwylen door behulp van den Chinesen sabandhaer Angapradana daermede haer persoonagie wist te spelen, die het wel voor 8 rd^s.

de coyangh aen de inlandze handelaers van Manincabo etc. konde uytventen, gelyck nogh onlanghs tot prejuditie van Comp^e. verkregen voorreghten was geschiet, en even zodanigh wiert door haer omtrent de houtprocura mede gehandelt, dogh souw het in toekomende aen geen houtwercken manqueren indien den Sousouhoenangh de Calangers off kappers van 't selve maer onder de Comp^e. gelieffde te stellen; plancken konden nu niet nae Batavia werden gesonden, omdat ze alle met saagen bedurven waaren, en riemhouten had men niet meer in voorraet als 74 stux, zynde de leveranciers daervan meest alle verjaegt door de Bougisen van Radia Palacca, die boven Japara aen lant geweest en alles medegenomen hadden dat ze konde begaen, selfs tot kinderen incluyt, en daerom kon men met desen bodem nu niet anders nae Batavia schicken als:

20 stux swaare balcken;

188 anckerstocken;

180 swalpen;

75 riemhouten;

4 moerbalcken;

1 swaer hout tot een scheepsroer en

1 swaare balck van 80 voeten lanck, tesamen kostende f 757:10, en daerbezyden nogh het hout, tot Japare ingekocht, niet van de vereyschte deucht bevonden;

d'E. Bartelsz stond gereet om weder nae Japara te keeren, hebbende uyt seker Javaen, op Gabangh thuyshoorende, binnen vier daagen van Sourabaya op Damack verschenen, verstaen dat Cappar by d'onse veroverd was en de Maccassaaren seer confuzelyck na het geberghte gevluht waaren, alles medegenomen hebbende uytgenomen het canon etc.

26 d^e. Heden voordemiddagh comt den capiteyn der buytenforten Willem Hartzinck binnen 't casteel, aen Zyn Ed^e. verthonnende een briefje, nu vier daagen verleden door den sergeant Jan Bervelt uyt de veltschanze tot Tanjonghpoura aen zyn E. geschreven, waarby denselven bekendmaekt, datter gerucht wiert den opperregent der Craoanze en Chebetze Javanen Wiera Soeta, onlanghs door Haer Ed. beschoncken met den eertitul van Tommagon Natta Jouda, sigh nae Pagadin by den roover Chiliwidara soude hebben begeven en d'E. Comp^e. weder afgevallen was; wat hiervan zy, sullen wy buyten twyffel in 't vervolg deses nader kunnen verclaren.

27 d^e. Even voor de middagh verschynt alhier met inlands vaertuygh van Sourabaya den burger Jan van der Burgh, medebrengeende het doode lyck van zyn meester, den gewesene burger Jan Symonse zaliger, die in het geselschap van den Coninck Palacca met eygen volck en vaertuygh nae Java's Oostcust vertrocken, in de belegeringe voor Cappar door een vervlogen cogel aen syn hooft getroffen en aen zyn quetsuure overleden was, hebbende den coopman Willem Bastinck en raet tot Sourabaya op het versoeck van de Coninginne Dain Talille gemelte vaertuygh ten spoedighste na Batavia afgevaerdicht, eenlyck met een kleyn geleydbriefken aen Haer Ed., gedaghteeckent den 22^e deser, niets behelsende waervan in desen notitie kan werden gedaen.

Heden extraordinary vergaderingh beleght zynde, soo is wegens de goutmynerye, Comp^e. handel, commertie en verdere toestand van saeken op de Westcuste van Sumatra alsulx geresolveert en gearresteert als in 't breede by het resolutieboek deses casteels zy te lesen.

Wyders is meteenen goetgevonden en verstaen, den loosen Javaansen regent Wiera Saba, die sigh weder tot zyn oude nucken schynt te begeven, soo hy op Tanjongpoura mocht comen te verschynen, aldaer aen te houden en niet weder nae zyn woonplaetse op Tartanagara te laten keeren tot nader ordre.

29 d^r. Des avonds vertrecken vanhier nae Japara de fluyten Wimmemum en Geelen Beer, 't eerste direct ende d'andre over Tagal en Samarangh om het in voorraet zynde sout en houtwerck vandaer over te haalen, medenemende alleen een briefken, aen d'E. Bartelsz en raet tot Japara geschreven, in sigh bevattende de volgende ordres en advertentien:

dat bovengeciteerde twee bodems ten spoedighsten vollaaden en terughgesonden moeten werden, niet gedogende dat ymand eenige particuliere houtwerken daer kome in te schepen, waarvan sigh een yder dient geadverteert te houden, aengesien die sullen werden bevonden sulx gedaen te hebben sonder figuur van proces gedeporteert sullen werden;

dat nu overgesonden wiert een lyste van de equipagiemeester wegens de bevindinge der laest ontfange houtwerken, waerby oock zy genoteert hoedanigh deselve sullen moeten zyn, die men vooreerst het nodighst van doen sal hebben, d'E. Bartelsz mits desen expresselyck gerecommandeert werdende voor de insamelinghe van deughtsame houtwerken alsmede van goede party zuycker alle mogelycke sorge te draagen;

dat nu met voormelte twee bodems overgesonden wierden:

30 canassers deughtsame amphioen en

70 packen diverse cleeden, daeronder gerekent de 2 packen Souratze gobars, met de Bataviaze Coopman versonden en vergeten in factura te brengen, tesamen bedragende / 39853:17:4;

dat aengetogen cargasoen gesonden wert om ten meesten voordeele van de Comp^e. te werden verkoght, met recommandatie d'E. Bartelsz sal hebben te besorgen dat alle maenden een lyste nae Batavia wert overgesonden tot hoedanige pryzen yder sorteringe ginder te gelde kan werden gemaekt en welcke soorte het meeste getrocken wert, wat er is verkocht en hoe groot de restanten zyn, om sigh daervan tot Batavia in de verkoop der kleeden als anderzints te reguleren;

dat de fleuyt den Geelen Beyr is geordonneert direct nae Japara voort te zeylen en Wimmemum op Tegal en Sammarangh aen te loopen, opdat de residenten sodanige kleeden uyt deselve mogen lichten als se sullen oordeelen te dier plaetse met de gerequireerde voordeelen te verkoopen syn etc.

30 d^r. Des morgens verschynt met d'E. licentmeester Ockersz by Zyn Ed^e. een Maleys vischer, ingeseten deser stede, Bappa Gamma, relaterende dat hy op gisteren met zyn mackers en slaaven, bestaende uyt 17 mannen, nae ouder gewoonte met twee prauwen uyt vissen gevaaren zynde, even boven Ontongh Java, terwyl zy

omtrent de visscherye besigh en een goede distantie van den anderen gelegen waaren, seker Bantams rover, bemant met 12 cloeke kerels, op een van beyde prauwen affgekomen was, traghtende deselve te overweldigen, dogh zy malkander inderyl te hulp gekomen en sodanigh op die moordenaers aengevallen waaren dat die schelmen genootsaekt wierden in 't water te springen, nae landt te swimmen en haer vaertuygh in de loop te laten, in 't welcke behalven eenigh hantgeweer gevonden wiert seker slaeff, ongeveer 8 maenden verleden met nogh seven andere door de Bantamze stroopers gerooft en vervoert mitsgaders nu weder van Bantam weghgelopen, door voorgeciteerde schelmen ontmoet, in haer vaertuygh gebracht en vastgebonden was, toebehorende seker Mardycker, mede ingeseten deser steede; welck relaes by Zyn Ed^e. dan gehooft en aen d'E. licentmeester verthoont zynde het hooft van een van vooraengeroerde moordenaers, die in het water door het volck van Bappa Gamma dootgeslagen was, soo is, om dat volckje des te meer te animeren en te encouragieren om sulck slag van stroopers t'ernstiger tegen te gaen, aen voornoemde Bappa Gamma geschoncken het vaertuyg, by haer veroverd, met alles datter in gevonden zy, uytgenomen den lyfseygen, voor dewelcke dan wyders geordonneert zy dat den eygenaer aen haer sal hebben te betaalen een somma van thien ryxdaelders.

Dese voormiddagh vertrecken vanhier drie vaertuygen onder een corporael nae Tanjongpoura om eenige provisien en noodlyckheden derwarts te brengen, medenemende een klein briefken van hedigen dato aen den commanderenden sergeant Jan Bervelt aldaer, in sigh bevattende dat het vernieuwen en verbeteren van de corps du garde voor een goede en nootwendige saeke aengesien zy: dat Wiera Zaba, soo hy op ontfangh deses onder de maght van den sergeant moghte zyn, in de veltschanze sal mogen werden aengehouden tot daervan Haer Ed. kennisse zy gedaen, en wyders dat nu met de drie overgaende vaertuygen de geëyschte noodwendigheden en provisien wierden voldaan en daerbenevens nogh overgesonden werdende 500 rd^e. contant, om daeruyt de verstrekinge van het halve kostgelt te doen, onder recommandatie van 't een en 't ander een suynige consumptie en notitie te houden.

Tegen den avond comt direct voor de laaste besendinge deses saysoens en met de laaste speceryen uyt Banda te verschynen de fluyt Goyland, medebrengeende een messive, door de Heer Gouverneur Cornelis van Quaelbergh mitsgaders den raet in dato 12^e deser uyt het casteel Nassauw op Neyra aen Haer Ed. geschreven, meldende den nogh redelycken goeden toestand derwartsover en onder anderen ook, dat de voorgenome seditie en opstand van den Coninck van Ternaten almede tot daertoe doorgebroken en overgevlogen was, hebbende hun partyen Papouze roofcorkorren dat uyt over verthoont en op Ceram verscheide Amboinesen ingeseten, gekomen wesende om sagu te verhandelen, medegenomen en ⁽¹⁾ vervoert, en bezyden dien de oranghcayen der Kellingers op Rarakit affgevraeght, off zy wel genegen soude wesen hun den Coninck van Tidora off Ternaten te submitteren, 't welck hun in October aenstaende schriftelyck affgevraeght en voorgehouden soude werden, gelyck

(1) Dit en is in het HS. weggevalen.

dat benevens de verderen inhoud der messive by het aankomende briefboek onder dat quartier kan werden gesien.

Hebbende wyders gemelte bodem medegebracht een laadinge van:

11032 catty Banda off 60666 R foely off macis;

38047 catty Banda off 209263 R notenmuschaten;

1160 catty Banda mannekensnooten;

12 halve leggers gepekeldde nooten;

187 R olykoeken, tesaamen kostende f 48787:14:12.

Dese afgeweken maent September zyn hier van verscheyde om- en afgelegene plaetzen aengekomen een getal van 99 soo groote als cleene vaertuygen, tesaamen bemand met 439 koppen, die met den anderen hier aengebracht hebben d'onderstaende coopmanschappen en whaaren, namentlycq:

- 5 van Grisse met 24 man, 11000 bossen suycker catoepa en kneppels, 6 lasten sout, $3\frac{3}{4}$ lasten groene cadjangh, 4 potten oly, 2000 bossen tamaryn, 70 canassers visch bantam, 425 bossen rottanghs, 1500 stux gedrooghde steenbraessesems;
- 15 van Samarangh met 64 man, $15\frac{1}{2}$ lasten rys, 100 stux plancken, 160 potten oly, 89 picols swarte zuycker, 9400 bossen tamarin, $1\frac{1}{2}$ picol buffelssmeer, 31 lasten sout, 400 bossen gomotstouw, 3 picols capock, 300 bossen pady, 900 stux gedrooghde visch cabos en baggers, 100 bossen rottanghs, 600 bossen zuycker Deringo, 600 stux gedrooghde steenbraessesems en 15 corgie grove matten;
- 1 van Intche Pragy met 4 man en 1 last rys;
- 10 van Tegal met 43 man, $26\frac{1}{2}$ lasten rys, 2 lasten witte boontjes, 140 stux hoenders, 2200 bossen suycker Sombar;
- 2 van Baly met 8 man en 10 stux lyfeygenen;
- 1 van Lampon met 4 man en 250 bossen rottangh;
- 5 van Toulougbauwa met 19 man, 3000 stux oude clappus, 33000 stux oude pienangh, 400 stux aerde potten en 8 lasten sout;
- 2 van Candangauwer met 8 man, $2\frac{1}{2}$ lasten rys en een last sout;
- 5 van Cain Ily met 30 man, 6600 bamboesen met oly;
- 1 van Banjer met 10 man brengt niets mede;
- 5 van Rambangh met 20 man, 5000 stux visch pampus, 1500 bossen tamaryn, 10 potten swarte suycker, 200 stux balcken en 370 stux plancken;
- 4 van Sombar met 16 man, $14\frac{1}{4}$ lasten sout en 500 bossen suyker Sombar;
- 3 van Dermayoe met 12 man en $6\frac{1}{4}$ lasten rys;
- 11 van Packalongan met 44 man, $11\frac{3}{4}$ lasten rys, 60 stux kistplanken, 2 picols blauwe verwe, 6 stux koebeesten, $\frac{3}{4}$ last groene cadjang, 25 potten oly en een last witte boontjes;
- 70 stux vaertuygen, die transportere.

70 stux vaertuygen per transport.

11 van Cheribon met 44 man, 65 canassers swarte suyker, 1 last rys, 4 canassers ayuin, 20000 stux oude pienangh, 2500 bossen tamaryn, 950 bossen suycker gadia, 5000 bossen ayuin, 1950 stux tresellen, 16 potten oly, 150 stux rysmantjes en 6000 stux araxpullekens;

2 van Candaal met 8 man, 2 lasten rys, 350 stux kistplanckjes, 700 bossen tamaryn;

6 van Zumor met 24 man en 16 lasten rys;

9 van Japara met 59 man, 125 stux balckjes, 290 stux plancken, 2 lasten rys, 2 lasten sout, 65 picols swarte zuycker, 8000 stux visch mangosy, 4200 stux gedrooghde visch cabos, 200 stux pangayen, 90 stux musquetslaaden, 600 stux gedrooghde steenbrasems, 1200 bossen zuycker catoepa en 600 bossen tamaryn;

1 van Macassar met 18 man, 10 lasten rys en 1000 kannen clappusoly; somma 99 stux vaertuygen, welckers generalen aenbrenggh alhier uyt het ondergespecificeerde heeft bestaen:

94 $\frac{1}{2}$ lasten rys;
62 $\frac{1}{4}$ d^o. sout;
4 $\frac{1}{2}$ d^o. groene cadjangh;
2 d^o. swarte boontjes;
1 d^o. witte d^o.;
5000 bossen ayuin;
16450 d^o. gesorteert suyker;
16700 d^o. tamaryn;
775 d^o. rottanghs;
400 d^o. goemoetstouw;
300 d^o. pady;
6600 bamboesen met oly;
205 potten oly;
154 picols swarte suyker;
1 $\frac{1}{2}$ d^o. buffelssmeer;
3 d^o. capock;
10 potten swarte suyker;
70 canassers visch bantam;

65 d^o. swarte suyker;
4 d^o. ayuin;
15 corgie grove matten;
1000 kannen clappusoly;
20800 stux diverse gedrooghde visch;
140 d^o. hoenders;
1170 d^o. gesorteerde plancken;
325 d^o. balcken;
10 d^o. lyfleygenen;
3000 d^o. oude clappers;
75000 d^o. d^o. pienangh;
2350 d^o. aerde potten en tresellen;
6 d^o. koebeesten;
150 d^o. rysmantjes;
6000 d^o. araxpullekens;
200 d^o. pangayen;
90 d^o. musquetslaaden;
2 picols blauwe verwe.

Daertegen zyn weder vanhier na diverse plaetzen vertrocken een getal van 95 stux vaertuygen, gesamentlycq medegevoert hebbende een bedragen van 8954 rd^o. in verscheyde coopmanschappen en whaaren, als:

1 naer Padangh met 112 rd^o. aen sout;

32 naer de cust Java met 2714 rd^o. aen gesorteerde cleeden, 1225 amphioen, 81 out yser, 259 diverse gesorteerde dranken, 32 beschuyt, 16 porceleyn, 40 Bengaelze boter, 40 geele verwe, 8 benjuin, 20 commyn en 20 rd^o. aen Bataviaze toebacq;

55 stux vaertuygen, die transportere.

33 stux vaertuygen per transport.

1 naer Siam met 80 rd^a. aen comyn;

3 naer Sumor met 340 rd^a. aen verscheyde cleeden;

5 naer Samarangh met 820 rd^a. aen diverse cleeden, 100 aen Bengaelze neusdoekxgoet, 43 benjuin, 250 amphioen, 8 kandyzuycker;

1 naer Japara met 40 rd^a. aen cleeden;

8 naer Cayely met 625 rd^a. aen gesorteerde cleeden;

9 naer Tegal met 340 rd^a. aen verscheyde cleeden en 6 aen arack;

2 naer Candanghauwer met 70 rd^a. aen cleeden;

8 naer Cheribon met 225 rd^a. aen diverse cleeden;

8 naer Packalonge met 195 rd^a. aen cleeden gesorteert;

2 naer Dermayoe met 97 rd^a. aen verscheyde cleeden;

1 naer Grisse met 60 rd^a. aen cleeden;

2 naer Rambangh met 120 rd^a. aen gesorteerde cleeden;

1 naer Intchepragy met 30 rd^a. aen cleeden;

4 naer Sombar met 240 rd^a. aen diverse cleeden;

1 naer Macassar met 80 rd^a. aen tarwe, 265 gesorteerde drancken, 16 tabaxpypen en 35 aen Manilhas leer;

2 naer Candaal met 80 rd^a. aen cleeden;

somma 93 stux vaertuygen in alles, die hebben tesaamen vervoert zodanige goederen, te weten:

112 ryxdaelders aen sout;
6196 — gesorteerde cleeden;
1475 — amphioen;
81 — out yser;
330 — diverse gesorteerde drancken;
32 — beschuyt;
16 — verscheyde porceleynen;
40 — Bengaelze boter;
40 — geele verwe;

33 ryxdaelders aen benjuin;
100 — witte commyn;
20 — Bataviaze tabacq;
80 — tarwe;
100 — Bengaels neusdoekgoetje;
8 — kandyzuycker;
16 — tabaxpypen;
35 — Manilhas leer;
Somma 8954 rd^a. in 't generael.

Volgens de gehouden aenteekeninge van de dootgravers deser stede soo syn in de afgeweken maent September overleden en op de ordinary begraeffplaetzen ter aerde bestelt:

49 Comp^a. dienaren;
1 burger;
4 Nederlandze vrouwen;
12 d^o. kinderen;
3 Mardyers off inlandze burgers;
9 d^o. vrouwen;
14 d^o. kinderen;
2 slaven;

somma 96 overledene.

Daerentegen zyn staende deselve tyt in de Kristelyke kercken deser steede gedoopt:

	11 Nederlandze,
	40 inlandze en
	3 Maleytze,
somma.....	54 gedoopte kinderen.

Oock zyn in de gemelte kerken getrouwt:

	10 Comp ^s . dienaers;
	1 burger en
	7 Mardyckers;
somma.....	18 paaren.

Op den 6^e deser loopende maent September is by het collegie van Heeren Schepenen by nacht stillekens over begaane stomme sonden op de rheede gebracht den lyfleygen Jacob van Badiga en met een schaap aen zyn hals gebonden in het water vermoort.

Door de respective Balliuw, Landdrosten en gecommiteerde Schepenen zyn staende de maent September gevisiteert de ondergenoemde perzoonen, verongeluckt off op een violente wyse aen haer eynde geraekt:

Tondjongh van Baly, in de Crocot vermoort gevonden;

Sampoerna van Bouton, slaeff van Wadja Goena, in de groote rivier verdroncken;

Frans van Bengale, slaeff van Domingo de Silva, hebbende sighselfs buyten de Rotterdammerpoort aen een limoenboom verhangen;

Inias van Mangary, slavinne van den Mardycker Pieter Jacobsz, door een paert dootgetreden;

een slaeff van den oppercoopman Vosburgh, hebbende sighzelfs in de thuyt aen een cattappusboom verhangen.

October Anno 1679.

2 d*. Des namiddaghs comt alhier van Indermayoe te retourneren het fregatje de Katt, medebrengeende een brieffken, door den capitain Jochum Michielsz mitsgaders den raet in dato 29^e September aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, luydende aldus:

het jaght de Luyptert was wel op Indermayoe aengekomen en daarmede ontfangen de quitazol, snaphaen en patroontas voor den Maccassarzen luytenant Dain Matara, die men aen deselve niet hadde konnen bestellen, omdat hy stilswygende van zyn post nae Batavia vertrocken was;

de drie dooden, in de jonghste atacque van Loubinder becomen, die vermits den schielyken afftocht in het velt waaren blyven leggen, had men nu uyt oorsaeke van de onlydelyke stank niet konnen begraven, dierhalven eenlyck met wat aerde en ruyghte bedeckt;

het overschot van de Javanen, jonghst door den Maccassarzen luytenant Dain Matara opgebraght, bestaende nogh in 7 mannen, wierden alsnu na Batavia gesonden;

den Sammadanghen Pangiran Keey Ranga Gompol versocht dat men hem gelieflden te ordonneren tot zodanigen plaetse als het Haer Ed. gelieven zoude;

volgens de geruchten soo was Singa Derpa, sabandaer tot Pamanoekan, de zyde houdende van den roover Chilwidara, voor tegenwoordigh op Pagagadin zynde, en soo aldaer wierde gerucht soude de Kidollezen in de jonghste rencontre verlooren hebben een getal van 27 mannen, hebbende in 't weghvluchten eenige bassen en hantgeweer in de rivier geworpen, dat men niet hadde konnen laten opduycken, omdat het in 't sant geweld was, en soude die schelmen hun nu ternedergeslagen hebben op Bankoloo ⁽¹⁾, een halve dagh reysens van Indermayoe;

uyt het jaght de Kat had men geen fictualien gelicht, omdat deselve niet veel overigh hadden;

op Indermayo stonden tegenwoordigh de saeken in tamelyken goeden toestandt, sonder dat tot nogh van eenige vyanden zedert haare laaste verschyninge wiert vernomen.

Dese voormiddagh verschynt met d'E. licentmeester Ockerse by Zyn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael den Mardycker Michiel Pieris, sooeven met zyn houtprauw off tinangh van Inche Pragy terughgekomen, relaterende dat hy niet

(1) Denkelyk Pankalowa bij Djatibarang.

verre van Inche Pragy voormelt had vinden dryven seker prauw, daerin met veel wonden vermoort lagh een Europiaen benevens een Javaan, die ongewondt en soo het scheen met stocken dootgeslagen was, gesustineert werdende dat den Europiaen, die door mishandelinghe onkenbaer was geworden, sal syn geweest seker Batavias burger, een Fransman van natie, die syn werk pleegh te maeken om Comp^s. besettelingen soo voor Tanjongpoura, Indermayoe, Tegal etc. met boter, bisquit en andere montkosten te gerieven, tot dien eynde met zyn prauw, bemant met 5 à 6 gehuurde Javanen, over en weder vaarende, want geciteerde Mardyker in het vaertuygh nogh gevonden hadt eenige boter, gepeekelde sauçysen, arack etc., zynde verders van alles datter meer bygeweest mocht hebben berooft.

Ook zyn weynigh voor de middagh door eenige Javanen binnengebracht de affgeslaage hoofden van twee Bantamze slavedieven, die niet verre boven het buytenfort Anckee geattrapeert en, hun terweeer stellende, ternedergevelt waaren.

3 d^e. De huysvrouw van den sergeant Jan de Klerk te kennen gevende dat haer mans reekeninge in 't vaderlant met eenige schulden was beswaert, waardoor zy jegenwoordigh alhier geen verstreckinge konde genieten, met versoeck dat ze tot haer nodigh onderhout een gedeelte van zyn gagie moghte ontfangen, soo is goetgevonden en verstaen, dat van de vaderlandze gemaekte schulden om de behoeftegheyt dier luyden selve niet meer sullen worden ingehouden als 3 maenden jaerlyx, 't welcq dan ook voortaan omtrent saeken van dusdanigen natuur in vast gebruyk gebracht en geobzerveert sal worden.

Den adsistent Daniel de Cock gelicentieert zynde in rivisie te mogen werden aengenomen wegens seker proces, tusschen hem en zyn huysvrouw by den Raet van Justitie gedetermineert, soo is alsnu op zyn nader gedaane instantie verstaen, benevens de heeren Willem van Outhoorn, Abraham Ardes, Anthony van Voorst en Abraham van Riebeek, die daerover hebben geseten, als reviseurs over geciteerde processe te laten dienen d'andre leden, voor jegenwoordigh mede in die banck sittende, namentlyck de heeren president Balthasar Bort, Martinus Caesar, Daniel van den Bolck en Jacobus de Gheyn.

Staende de ordinary vergaderingh is nu ook goetgevonden de gehuurde fluyt de Romeyn precis op den 10^e deser maent October met een advysbrieff over Caeb de Bonne Esperance na ons lieve vaderlant aff te senden.

Wyders is ook, bemerkt werdende dat het steelen van slaven, groff vee en andere stroperyen door de Bantammers ten platten lande langhs hoe meer begint toe te nemen, goetgevonden voor yder hooft, dat van sodanige schelmen en moordenaers opgebracht sal comen te werden, te laten betalen een somma van drie ryxdaelders, gelyk van outsher gebruykelyck zy geweest.

5 d^e. Aengesien door den Curateur ad lites over de nalatenschappen van Comp^s. affgestorve dienaaren alhier zy verthoont, dat de gemelte nalatenschappen veelmaalen door dese en geene, die daerop vermeynen eenige pretentien te hebben, met arresten en anderzints comen becommert te werden, juyst in den tyt off weynigh voor het vertrecq der retourvloot, alswanneer men gewoon is de penningen, van het verkoopen der nagelate goederen geprocedeert, na het vaderlandt te remitteren

en aen de erfgenamen over te maken, waerdoor dan veeltyts comt te gebeuren dat die middelen nogh een rondt jaer moeten overblyven tot merkelyk aghterdeel en schaade dergeene die daeraen gelegen zy, soo is om hetselve voortaan te weeren en voor te komen goetgevonden, door den deurwaerder van d'Aghtbaren Raet van Justitie alomme ter gewoonlyke plaetzen te doen affigeren en aenslaen seker biljet ofte notificatie, daertegen goetgevonden te emaneren, luydende van woorde tot woorde aldus:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raaden wegens de generaele Nederlandzen staet in India allen dengeenen die desen sullen sien ofte hooren lesen doen te weten:

Doordien ons veel en verscheyde maalen tevoorengekomen en gebleken is, dat de nalatenschappen van Comp^s. affgestorvene dienaren na het liquideren en affsluyten hunner rekeningen ter Generale Zoldycomtoirs deses casteels met arrest ten behoeve van d'een en d'ander zy beswaert gewörden, en waerdoor dan niet selden is comen te gebeuren dat het remis van hare middelen een gansch jaer laater is comen en moeten gedaen werden, tot merkelyke praepjuditie van de geïntheresseerde en geen minder moeylyckheyt voor de Heeren onse Principalen, die door de behouftige erfgenamen continueel aengeloopen en gemaent werden, soo heeft ons goetgedaght gelyck ons goetdunckt by desen tot voorkominge van 't een en 't ander dit biljet onder de handteekeningh van onsen secretaris allerwegen ter behoorlyke plaetse door den deurwaerder van den Aghtbaren Raet van Justitie deses Casteels te laten aenslaen, om daermet een ygelyk wie het ook zy te adverteren en te kennen te geven, dat alle diegeene, die eenige pretentie meynen te hebben en te kunnen verifiëren op en ten laste de nalatenschappen van zodanige dienaren, als tusschen den eersten September 1678 tot den laesten Augusty 1679 off jonghstleden hier off elders overleden, deselve ter Generaele Soldycomtoir voorschreven aen den Curateur ad lites S^r. Emanuel Borneze aen te geven en bekend te maeken, ook, soo 't nodigh zy, haare actie in reghten te institueren tusschen heden en den 16^e deser maent, op paene dat diegeene, die daerinne comt te mancqueren en sighselven te versuymen, van zyn reght en pretentie sal syn en blyven versteken, immers hier in India, sonder dat oyt eenige arresten sullen worden verleent na de voorschreven vastgestelden dagh, alsoo wy dit dusdanigh ten goede van de erfgenamen en ten genoegen van onse Heeren Principalen bevonden hebben te behooren.

(Onder stont:)

Gegeven tot Batavia in 't Casteel in onsen Raade den
5^e October en gealligeert den 4^e daeraenvolgende.

(Laager stont:)

Ter ordonnantie van Haer Ed^e. den Gouverneur Generael
ende de Raaden van India

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Op het schriftelyck ⁽¹⁾ request, ter vergaderingh ingedient door de heer fiscael van India Gualter Zeeman om te mogen werden gemunieert met zodanige extracten als door d'E. Heer Commissaris Daniel Parvé ten laste van de Heer Out-Directeur Andries Bogaerd uyt Souratta gesonden zyn, soo is, in opmerkinge gekomen wesende off het verleenen van extracten uyt secrete brieven off rapporten, twyffelaghtigh off deselve den reghter ⁽²⁾ genoegh yets soude konnen bewysen, niet wel een oorsaek soude konnen zyn dat de commissarissen beschroomt wierden gemaect om haer gevoelen te verklaaren etc., na rype deliberatie goetgevonden en verstaen alle zodanige extracten te inhandigen aen den heere Balthasar Bort, president van den Aghtbaren Raet van Justitie, om aen de verdere leden te werden gecommuniceert en haer advys te hooren off alsulcke stucken tot eenigh bewys in voorschreven saeke soude konnen dienen, om, des jaa, daerin dan wyders te disponneren als nodigh sal wesen, mits dat deselve papieren by den Raet van Justitie sullen werden gesecreteert, gelyck sulx in 't breede by het resolutieboek onder dato deses kan naegelesen worden.

6 d^r. Des morgens wert alhier met een Javaans vaertuygh een briefken aengebracht, door den resident Willem Caelf op gisteren uyt Bantam aen d'E. licentmeester Ockerse geschreven, tot bekendmaekinge dat den Conink 1000 mannen, soo Maleyers, Maccassaaren, Bougisen, Balyers en Javanen, na Indermayoe stondt aff te senden om de Nederlanders vandaer te verdryven en die plaetze geweldelyck onder haer gehoorsaemheyt te brengen.

Desen avondt vertreckt na Sumatra's Westcust de fleuyt Saxenburgh, medenemende een messive, door Haer Ed^e. aen de Heer Commandeur Melchior Hurt mitsgaders den raet aldaer geschreven, benevens een afschrift van de provisionele berghordre, op den 12^e der jonghst afgeweken maent September met het schip 't Wapen van der Goes albereyts derwaerts gegaen, zynde de messive van alsulcken inhout als by het uytgaende briefboek onder dato deses in 't breede kan werden gesien, en wyders aengetogen Saxenburgh beladen met verscheyde coopmanschappen en behouften voor die commanderye, bestaende uyt:

25 packen diverse cleeden;

100000 stux clinckertsteen;

5 kisten verscheyde berghwerkersgereetschappen;

voorts partye provisien, schryfftuygh etc., tesamen met den anderen bedragende..... f 27574:16:12.

En gaet daarmede op 't voorstel der Heeren Meesters nu ook derwaerts om omtrent het werk der myne en in den berghraet te werden gebruyckt en meteenen het generale opsight over de chirurgyns en medicamenten tot de gesontheyt van 't volck te hebben, den doctor Wilhem ten Rhyne.

7 d^r. Des middaghs gaet den Maccassaarzen luytenant Dain Matara, op den 17^e September onverwacht van zyn post op Indermayoe met eygen vaertuygh alhier aengekomen, gelyk onder dien datum zy te sien, met zyn compagny en drie

(¹) Er staat: *schiftelyck*.

(²) Er staat: *den reghten*.

vaertuygen weder terugh nae Indermayoe, alvorens door Haer Ed. over zyn jonghste opkomste gereprementeert en van Comp^s. ordre behoorlyck onderricht zynde, medenemende een briefje, aen den capiteyn Jochum Michielsz mitsgaders den raet aldaer geschreven, in substantie dusdanigh luydende:

dat den Maccassaarzen luytenant Dain Matara tot verschoninge van opbrekinge van zyn aenbevolen post van Indermayoe niet anders heeft weten voort te brengen als dat sigh de maniere van commanderen van den capiteyn Michielse niet wel konde onderwerpen, dogh dat hy nu belooft en aengenomen heeft prompt te gehoorsamen, waerom den gemelte capiteyn Jochum Michielse dan ook gerecommandeert wert dat volck soo een weynighje nae hun gewoonte te reguleren en Comp^s. manieren van doen al saghjens gewent te maeken;

dat Haer Ed. oordeelen het vooreerst voor den Pangiran van Sammadangh best sal wesen, sigh alsnogh tot Indermayoe te houden en aldaer sooveel van zyn oude onderdanen te versamelen als mogelyck zy, om soodoende eens weder in 't besit van zyn landen te mogen geraeken, kunnende middelerwyle met de Maccassaren soo nu en dan wel een optochje te lande doen om de dorpelingen, die het met de roovers zyn houdende, wat te plagen, op hoope alsoo van haer des te beter deegh te hebben, gemerct doorgaens bevonden wiert, dat ze Chiliwidara (die niet ophout haer gedurigh te quellen) ten dienste staen en Comp^s. saghte handelinge als bespotteden;

dat dewyle de geruchten soo van Cheribon als d'andre omgelegen plaetzen eenparigh dicteerden den rover Chiliwidara met een cloeke macht na Indermayoe stondt aff te comen, het seer wel zy gedaen, de gracht van de pagger door de Javanen te laten uytdiepen en verwyden en sigh in postuur te stellen soowel offençive als defensive te konnen veghten, temeer van Bantam ook geadviseert wiert dat die Coningen binnen weynigh daagen Chiliwidara met een troep van 1000 coppen gemenght volck stonden te adsisteren om daarmede Indermayoe geweldelyck onder haer gehoorsaemheyt te brengen, waertegens gerecommandeert wiert wel op hoeden te zyn, ruckende by overkomste van die macht al Comp^s. volck en vaertuygen by den anderen sonder alsdan bekruysinge te doen, die anders nodigh zy om het vaerwater te beveyligen, en alle de Bantammers, in dat district gevonden werdende, sonder onderscheyt doot te slaen, gelyck al bevorens zy gerecommandeert;

dat er van de 7 Javanen, door den luytenant Dain Matara opgebracht en met de Kat nae Batavia gesonden, vier by naght overboort gesprongen zyn;

dat indien het de waerheyt bevonden wert, dat den Javaanzen sabandhaer Singa Derpa met Chiliwidara ende de Bantammers tot Pagadin heulende zy, deselve met al zyn ommeslagh vandaer gelicht, een ander bequaem man in zyn plaets gestelt en hy herwärts gesonden sal mogen werden;

dat het middelerwyle nodigh sal wesen den gouverneur Wiera Loddra doorgaens neerstigh laet spioneren wat er al omgaet in de omhergelegen plaetzen en wel voornamentlyk op Cheribon, alwaer de Prinçen, soo het schynt, met haer klachten omtrent het Bantamze hof over de geweldenaryen van Chiliwidara weynigh uytgericht hebben, daer te minder aen gelegen is, opdat ze mogen ondervinden hoe

lastigh haer het Bantamze juck te dragen zy, en souw middelerwyle wel van goede operatie kunnen werden dat haare oneenigheden soo verre quamen uyt te barsten dat ze malkanderen eens lustigh op de huyt quamen te kloppen, waertoe vermeynt wert dat den verdreven Sammadangzen Pangiran Ranga Gompol ende den Indermayoezen gouverneur Wiera Loddra door ophitzinge wel wat soude kunnen doen;

dat ondertusschen wel gedaen zy, de verloopen Javanen de wedercomste in haer verlaten negoryen onder belofte van beterschap en ernstige vermaninge toe te staen ⁽¹⁾, in welker voegen omtrent alle andere die hun sodanigh komen te vernederen wel mocht werden gehandelt, mits het geschiet met kennisse van den gouverneur Wiera Loddra;

dat staende de provisionele inwoning van Keey Ranga Gompol tot Indermayoe sorge dient gedragen dat den gouverneur Wiera Loddra niet in zyn respect werde verkort, onverminderd noghtans de vrundschap, die verstaen wert dat zy beyde ten dienste van haer heer den Sousouhoenangh behoorde te onderhouden;

dat Wiera Loddera de besettinge te water ende te lande van goede witte rys voorsien sal dienen te houden, namentlyk tegen 20 ryxdaelders het last;

dat de vereeringe, door Haer Ed. joughst voor Dain Matara gesonden, wel mocht werden ingehouden tot hy nader preuven van dapperheyt comt te geven, alswanneer men hem deselve wel sal mogen overreycken etc.

Desen avondt comt alhier weder van Java's Oostcust off Japara en Sammarangh met 3 inlandze vaertuygen over Tegal etc. te retourneren den vendrigh Benjamin van der Meer, op den 17^e July laastleden met de drie gesanten van den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga vanhier na Sammarangh vertrocken om voorts vandaer met deselve na de Mattaram op te gaen, gelyck hiervooren onder geciteerde datum in 't breede zy te sien, hebbende syn optocht na de Mattaram behoorlyck affgeleght en by den Prince Pougat, sighselfs intitulerende Sousouhoenangh Ingalaga, geweest, van deselve een seer minnelijke beyegeninge en goet onthael genoten, dogh geduurende zyn aanwesen bevonden dat eenige voornaame grooten d'E. Comp^e. geen goede genegentheyt toedragende waaren, die evenwel met haaren quaaden raet sooveel niet hadden kunnen tewegebrengen dat den Prince Pougat d'onse geen beloften deed om zyn broeder, den Sousouhoenangh Aman Courat, in alles onderdanigh en behulpsaem te sullen zyn, mits dat hy eerst beraekende de adsistentie van chrygsvolck met zyn grooten moste beraden, middelerwyle betuygende niet nae te sullen laten de Mattaram, het geluckige Baggaleen en d'andre landen, onder zyn gehoorsaemheyt staende, na vermogen tegen de vyanden te beschermen en te bewaaren, hebbende den geciteerden vaendrigh op zyn afscheyden uyt de Mattaram twee gesanten, genaemt Chitra Nalla en Carty Soeta, medegegeven om zyn twee brieven, een aen Haer Ed. en d'ander aen Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, en een geschenck, bestaende uyt twee paerden, twee krissen en twee piecken, perzoonel aen Haer Ed. over te brengen, gelyck naader by de translaet van gemelte messive, die hieraghter ten daage van d'inhalinge der gesanten sullen werden

(1) Het HS.: toegestaan.

geinzereert, sal zyn te lesen, bezyden dien nogh gemelte van der Meer in den afftoght tot aen Wanacarta en by den capiteyn Sloom toe hebbende laten versellen door ses voornaame Mattaramze hovelingen, expresselyck medegesonden om zynentwegen met d'E. capiteyn Sloom te spreken en deselve te versoeken mede eens perzoonel in de Mattaram te willen comen om met den anderen onderlinge te overleggen wat tot behoudenis en meesten beste van het ryck gedaen behoorde te werden, schynende, immers uytterlyck, alles te willen toebrengen dat tot d'algemeyne ruste soude mogen strecken sonder sigh eenighzints met de Bantammers te engagieren, als hebbende ongevaer een jaer verleden hun gesanten, expres in de Mattaram gesonden, op een verachte wyse sonder audientie laten terughkeeren. Wat uytslaghe dese saeke nu verder sal comen te nemen, sal ons den tyt moeten openbaaren.

Bovengeciteerde vaendrygh van der Meer heeft ook van Java's Oostcust medegebracht drie brieffjens, 't eerste door den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier en raet in dato 26^e September uyt Japara, de 2^e door den ondercoopman Jan Osborn dato primo October uyt Samarangh ende de derde door den ondercoopman Thomas Grinnel en vaendrygh - Arnold Grevinck uyt Tegal op den 5^e deser aen Haer Ed. geschreven, van dewelcke den inhoud hieronder in 't korte uytgedrukt zy, eerstelyck aenvangende met die van den oppercoopman Bartelse voormelt uyt Japara:

Niay Sipta Wangsa tot Damack had betalinge van 60 rd^e. geëyscht voor de chialoup, door haer voor de Comp^e. gemaekt, die men niet had durven geven sonder Haer Ed^e. ordre;

d'E. Bartelsz, by een missive aen den Sousouhoenan hebbende versocht dat de houtkappers op Damack onder d'E. Comp^e. mochten werden gestelt, had daerop onverwacht tot antwoord gekregen, dat alle het hout den Sousouhoenan toebehoorde en dat men tegenwoordigh ook geen rys, suycker etc. vandaer soude mogen voeren, omdat het volck staende den oorlogh het al te druck hadde, maer dat men daernaen zyn gerieff van alles ten overvloede soude kunnen krygen, dogh twyfelde men off desen brief wel van den Sousouhoenan gekomen mochte zyn en soo al van jae, dat in de vertalinge wel abuys mocht wesen begaen, sulx om de reghte meeninge van den Sousouhoenan te weten, stont Soura Wiecrama selfs in perzoon nae Sourabaya te vertrecken om meteenen ook het gouvernement van Sammarangh te versoeken, waertoe hy ook gaerne met Haer Ed. gunste soude wesen gedient, dat d'E. Bartelsz vermeynde niet onnodich te wesen, omdat men met hem vry beter als met Alad Alad soude wesen geacomodeert;

tot noch had den coopman de Harde zyn boekjens niet gereddert nogh geen reequeningh van zyn administratie tot Sourabaya gedaen, waerin hy nu door indispositie wel wat verhindert wiert, maer had eghter tevooren tyt genoegh gehad en sou men dierhalven niet naelaaten hem aen te porren om alles in korten effen te stellen;

den amphioen was weder tot op 350 rd^e. geresen en sou men deselve wel voor 400 rd^e. kunnen verkoopen, indien men de Chinesen en andre toestondt deselve te mogen vervoeren na Grisse en Sourabaya, dat ze tegenwoordigh niet durfde bestaen, omdat haer den verkoop door den coopman Bastinck verhindert wiert,

sonder dat d'E. Bartelsz konde bedencken wat reden hy daertoe had, waerover aen den commandeur Couper geschreven stond te werden;

de vaert by en omtrent Japara wiert door de Bougize rovers ongemeen onveyl gehouden, hebbende onlanghs een vaertuych genomen, van Samarangh na Banjermassingh tenderende, daer se ruym 1200 ryxdaelders uytgehaelt hadden, en soudén dese rooffvogels volgens de naeste kennisse die men daarvan hadde van het gevolg van Zyn Hoogheyt Palacca zyn;

van d'E. capiteyn Jan Albert Sloot had men tydinge dat hy Cadjoran, anders Pangiran Rama, desselfs twee soonen ende zyn voorname mantrys gevangen gekregen en de hoofden had laten afslaen, waervoor hy aen de Bougisen eenige praemie hadde betaelt, versoeckende bezyden dien ook nogh wat penningen om tot betalinge te dienen voor sommige vrouwen van den ouden Sousouhoenan, die in de handen van 't chrygsvolck gevallen waaren, dogh had sigh d'E. Bartelsz daertoe niet gequalificeert gevonden sonder alvorens met Haer Ed. ordre te wesen voorsien;

den luytenant Taelbeek stondt binnen weynigh dagen met Pougars gesanten, die uyt de Mattaram by capiteyn Sloot gekomen waaren, na de Mattaram op te gaen etc.;

twee scheepsladingen sout had men in voorraet en bynae een ladingh hout, die men Haer Ed^e. soude toeschicken, soodrae daertoe maer scheepsruymte overgesonden wiert, als wanneer men daer mede nogh by soude voegen 10 à 12 duyzent Spaenze realen die men op Japara niet meer van nooden hadde.

Volgt nu den inhoud van het briefken van de residenten tot Tegal, werdende dat van de resident Osborn uyt Samarangh overgeslagen, omdat het niet anders in sigh bevat als maer een sollicitatie om verbeteringh van qualiteyt en gagie etc.;

den schipper Doede Star was met het jacht de Griffioen van Indermayoe op Tegal verschenen, maekende de residenten bekend dat den Maccassaarzen luytenant Dain Mattara met zyn drie vaertuygen stillekens van Indermayoe doorgegaen was, die men evenwel op off omtrent Tegal niet hadde vernomen, maer had men bericht dat diergelyke vaertuygen, met Maccassaaren bemandt, een vaertuygh van Cheribon afgeloopen, 2 mannen dootgeslagen ende een ander vaertuygh, van Tegal nae Batavia zeylende, berooft hadden;

op Tegal was verschenen seker Bougys vaertuygh uyt het gevolg van den Coninck Palacca, hebbende op het Boompjeseylandt vastgeseten, groote ramp en honger geleden, dogh had men haer nu weder met rys en andre nootwendigheden voorsien en nae Sourabaya voortgesonden;

van Sourabaya wierden dagelyx sooveel veranderlycke tydingen op Tegal gebracht dat daarvan niet veel nageseght konde werden;

den gouverneur van Brebes had die van Gabangh, dewelke versochten onder Brebes en gevolgelyck onder den Sousouhoenan aengenomen te mogen werden, afgewesen, dat de residenten liever anders hadden gesien, dogh had hy gouverneur deselve niet durven vertrouwen, omdat ze onder Cheribon behoorende waaren;

zedert het vertreck van den commandeur Couper had men op Tegal gansch geen coopmanschappen kunnen vertieren door den grooten toevoer van buyten, en waerom de residenten ook versochten dat ze sikh by gelegentheynt mochten ontlasten van een canasser amphioen en een pack mouris mitsgaders partye contanten etc.

8 d^e. Des namiddaghs wert alhier met seker burgerchaloup van Leendert Snyders uyt Amboina (dogh sonder eenigh schryven daernevens) overgebracht den Senghadje Lamaity, gewesen eerste orangkay op 't eylandt Bouro, denwelcke sikh niet hadde ontsien den verloochent Christen Jan Pattilima, door den Coninck van Ternaten nae Amboina gesonden om de orangkayen tot affval en opstandt tegen de Comp^e. te bewegen, gelyck hiervooren onder den 9 en 16^e September uytgedrukt zy, op het eyland Bouro gehoor te geven en met deselve heymelyke raetspleginge te houden etc., waerover hy dan ook na de ontdeckinge by de kop gevat en herwärts gesonden was, om sodanigh over zyne begane misdryff gehandelt te werden als Haer Ed. souden komen goet te vinden, zynde hem tot geselschap gevolcht seker hadje, desselfs susterssoon, dewelcke dan beyde van boort gehaelt en vooreerst in het stadhuis in gyseling zyn gebracht, sullende eerlange na de mondelinge rapporten de brieven deswegen met het Comp^e. jágje Orangie van den gouverneur de Vicq en raet volgen.

9 d^e. Des avonds nae 't gebet heeft d'Heer Ordinary Raet Balthasar Bort als president van den Achtbaren Raet van Justitie de vergaderingh bekendgemaekt dat de leeden van denselven Raade, aendachtelyck hebbende geresumeert de secrete stucken, door den commissaris en directeur Daniel Parvé overgesonden nopende desselfs visite in de Souratze directie, hadden verklaert dat deselve in het proces tegen d'heer Bogaerd in reghten niet te passe noch te stade konde komen.

10 d^e. Voordemiddagh comt alhier weder van Tanjongpoera te retourneren den corporael, op den 30e des voorleden maents met de drie provisievaertuygen derwaerts vertrocken, medebrengende een kleen briefken, op eergisteren door den sergeant Jan Bervelt aen Haer Ed. geschreven, in substantie dusdanich luydende:

de corps du garde was geheel vaerdich geraekt, zynde van een seer bequame accommodatie;

Wiera Saba had op verscheyde tyden tot behoeff van de veltschanze 1680 adappen en 225 bamboesen geleverd, onthoudende sikh tegenwoordich noch op Parackansapy;

den Tommagon Natta Jouda had den regent van Caranganjer Warga Jouda aen den sergeant Jan Bervelt tot Tanjongpoura gesonden, eenlyck om bekend te maeken dat de inwoonders van het landschap Preangen, zynde wel 6000 sterk en bewonende 23 negoryen, genaemt Bandongh, Jourou Jagon, Limbanjan, Timbanjantangh, Souda Larangh, Chiatey, Sammadang, Derramarzia, Pavanangh, Sonca Wajana, Schipoujongh, Raja Polla, Paningbong, Soutje, Succapoura, Paracan Moedjang, Manabaja, Zyongh, Panarajangh, Parongh, Karangh, Chiaour en Pagagadingh, hun geheel aen de Bantamze zyde begeven hadden, 't selve aen den Tommagon Natta Jouda latende weten, onder voorwendinge dat het hadde moeten geschieden, omdat ze, door den Sousouhoenangh noch d'E. Comp^e. niet beschermt werdende, niet tegen de Bantammers konden bestaen ensoovoorts, welcke tydinge dan wel

ruym 10 dagen bevorens door andre Javanen den sergeant bekendgemaakt wesende, soo had men den boodschapbrenger Warga Jouda daerover wat ernstigh aangesproken en gelast, den Tommagon Natta Jouda aen te seggen dat ingevalle hy en zyn volck trouwe onderdanen van d'E. Comp^e. waaren, dat het dan ook haer plicht was, alle hetgeene dat onder de andre Javanen quam voor te vallen aanstonts bekend te maeken sonder de saeken soo lange verborghen te houden, waarmede Warga Jouda weder vertrocken was, dogh weynigh na zyn vertreck weder binnen de veltschanze verschenen. verselt met de regenten Wiera Saba, Naya Teroena, Singa Derpa en Tambackbaya, eendragtelyck betuygende, dat ze alle Comp^e. goede onderdanen waaren en liever voor 't gemeene beste wilden sterven als met de Bantammers te heulen, die se in plaetse van dien met alle vermogen souden trachten te wederstaen en uyt die landstrecke te verdryven.

11 d^r. Des morgens werden de gesanten van den Prince Pougat, op den 7^e deser met den vaendrich van der Meer uyt de Mattaram alhier gekomen, door den sabandar en licentmeester Ocker Ockersz, den cassier Joannes Treuytmans, den vendrich Benjamin van der Meer ende den capiteyn der Maleyers binnen 't casteel gebracht, gaende door de compagnie gewapende soldaten heen, de puye op en soo voorts de groote voorzael en galderye deur in de raetkamer, alwaer in presentie van Zyn Ed^e. verschenen wesende, soo wierden nae 't overleveren der brieven door de soldatesque drie chergies en van de punct den Diamant vyff canonschooten gedaen, zynde desselfs twee brieven, d'eerste aen Haer Ed. en de 2^e aen Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, na gedane vertalinge uyt het Javaans bevonden te luyden als hieronder van woorde tot woorde uytgedrukt zy, sonder dat zy gesanten verder yets mondelingh van belangh hadden te seggen, en zyn nae eenigh gespreck en eens gedronken te hebben weder buyten en in hun logiement geleydt.

Desen brieff van den Sousouhoenan Sinepatty Ingalaga en comt aen myn broeder den Gouverneur Generael en alle de Raaden van India die in de stadt Batavia woonen, die Godt wil zegenen met een langh leven, veel geluck en voorspoet in dese werelt, opdat ze alle nootdrustige mogen goetdoen.

Verders heeft mynheer myn met behoorlycke reden onderricht vanwege myn broeder den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga. Myns gevoelens is dat myn broeder den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, die nae myn vaders doot is overgebleven, op wien ick ook vertrouwe, in myn vaders plaetse moet succederen, en dat de Comp^e. helpen wil dat het lant van Java als voordesen herstelt wort, is duysentmael myn begeren. Nogh heeft myn broeder den admiraal Cornelis Speelman een brieff aen myn geschreven, die ick ook in achttinge hebbe genomen, alsmede heeft myn oudste broeder voordesen bystandt versocht, waerop UE. dienaer selfs paerden heeft doen vergaderen, deselve gesien en gelast na Cadiery te vertrecken; ter halverwegh gekomen zynde, hebben se de Cadjoranze vyanden ontmoet, met deselve gevochten en ⁽¹⁾ is een van de groote, Kitia Jiwa

(1) Dit en heb ik ingelascht.

genaemt, buyten de poort Taadiy dootgebleven; alsmede zynder Kayoranze vyanden uyt Baggaleen om de west, met naame Radia Namrut; dit is d'oorsaek dat de Mattaramze volckeren stil hebben geseten en geen bystandt konnen doen, maer waerom zoude ick misnoecht op myn oudste broeder wesen? want hy is als myn vader en hebbe aen hem seer ernstigh versocht, indien de Mattaramze volckeren voor desen schult hebben gehad, dat hy het haer wilde vergeven als men arme en nootdriftige menschen doet, en geseyt dat alles 't gene ick doe in den naeme van myn oudste broeder sal verrichten en deselve verheffen en groot maeken, want door de hulpe van de Comp^e. is myn broeder nogh machtiger geworden en daer is niemant alhier beneden wint die machtiger is dan de Comp^e., en ick vertrouwe ook op myn broeder die op Batavia is, want ten tyde wanneer myn oudste broeder van meeninge was na Cappar te vertrecken om deselve plaetze te vermeerteren, heb ick met alle myne broeders in de Mattaram beraetslaegt en doentertyt zyn de gesanten van den Gouverneur Generael ende de Raaden van India gecomen, als Damangh Jouda Nagara, Tommagon Soura Wiecrama, Angabey Niety Pradya en t'saamen met den vaendrich Benjamin van der Meer, die alle nevens het gesondene van mynheer by myn zyn verschenen, als 2 p^r. baftas Brootchia, 4 stux groote en cleene vuurroers, 4 p^r. sattynen, 60 el geblomde kant, 2 p^r. tapesarassen en 2 vaetjens soete wyn, welke gifte van de Comp^e. ick wel ontfangen hebbe, waervoor de Comp^e. ook seer danckbaer ben, en alsoo ick verre ben soo sende 2 krissen, 2 piecken, die all eens en by mynzelfs gebruyckt zyn, alsmede 2 paerden; dit is myn geschenck aen de Comp^e. tot een teeken dat ick beken mynheers broeder te wesen. De reden waerom ick niet nae Batavia hebbe gesonden is, omdat ick het begeeren van de Comp^e. nogh niet hebbe geweten, en indien ick na Batavia hadde gesonden soude myn oudste broeder, den Sousouhoenan Aman Courat, gedacht hebben dat ick meer wilde wesen dan hy. Al myn begeerten en seggen is in desen brieff; eynde.

Volght de translaetmissive, door denselven Pangiran Pougat off Sousouhoenan Ingalaga aen Zyn Ed^e. particulier geschreven.

Desen brieff van den Sousouhounan Sinnepatty Ingalaga comt aen myn broeder den Gouverneur Generael, d'heer Rykloff van Goens, Capiteyn Moor tot Batavia, die 't geluck heeft in dese werelt tot in der eeuwicheyt, die oprecht is in 't helpen van dit landt Java, waervoor de Cayoranze vyanden, Troena Djaja en alle de plaetzen beneden wints vervaert zyn, die ook oprecht is in zyn woorden; Godt de Heere wil hem gunnen een langh leven ende zegenen, dat zyn middelen mogen vermeerderen.

Verders broeder, de gesanten Tsietra Nala en Carti Soeta sende ick om by mynheer te verschynen met een brieff, omdat de afgesondene van myn broeder, den vendrich Benjamin van der Meer nevens het gevolch

van den Tommagon Soura Wicrama, Damangh Jouda Nagara en Angabey Niety Pradya gecomen zyn, die een briefl aen myn gebracht hebben, welckers inhoud ick alles wel verstaen hebbe. Mynheer doet myn indachtigen vanwegen myn oudste broeder, den Sousouhoenan Aman Courat, tot teeken dat hy myn oudste broeder is om met myn te vereenigen, 'l gene ick met groote danckbaerheyt hebbe aengenomen en met myn oudste broeder nu een ben geworden, maer alvoren mynheer myn onderricht hadde, ben ick tot myn broeder, den Sousouhoenan Aman Courat, genegen geweest. Mynheer heeft aen myn gesonden 4 roers, 3 p^r. sattynen, 2 p^r. bafta Brootchia, 60 el kant. 2 p^r. tapis en 2 kassen soete wyn, waervoor ick broeder danckbaer blyve, en versoeke met believen van myn broeder, dat myn voor zyn broeder gelieft te erkennen. Ick versoeke om een Perziaens paert met alle zyn toebehooren, en gelieft myn waerlyck te gelooven en ick vertrouwe dat mynheer myn dit geëyschte Persiaens paert geven sal, 'l gene wesen sal een teeken dat Batavia de Mattaram en de Mattaram Batavia is, ende ook tot een teeken van mynheers gifte aen myn.

Nogh versoeke ick aen myn broeder tot myn vermaek een cleene casuarus en eenige kalkhoenen, met vergiffenis dat ick niets en sende met Tsitra Nala en Carty Souta behalven dat den vendrich, Tommagon Soura Wicrama, Demangh Jouda Nagara en (¹) Angabey Niety Praya medenemen 2 stux grauwe paerden, 2 pieken genaemt biringh en 2 krissen genaemt pasoupatty; 'k versoeke dat broeder op de geringheyt niet gelieft te sien, maer op myn oprecht herte tot myn broeder; wat verder myn begeerte en seggen is, heb ick Tsitray Nala en Karty Soeta aenbevolen. Eynde.

13 d^r. Nadat de missive aen de Heeren 17^{den} in 't patria en de verdere schriftuuren, daertoe gehoorende, op eergisteren al zyn geteekent en doenmaels de heeren Speelman, Blom en Camphuys aan hoort geweest, soo vertreckt egter alsnu eerst des morgens heel vroegh uyt dese rhee de Caeb de Bonne Esperance na de havenen onses lieven vaderlants de gehuurde fleuyt de Romeyn met een cargasoen, bestaende uyt:

183004 R swarte peper;

65050 R rompen;

203044 R sappanhout;

258400 R salpeter, gesamentlyck met d'ongelden belopende een somma van / 50155 : 4 : 6, bezyden dien nogh medegenomen hebbende een generael missive, door Haer Ed^e. aen d'Ed. Heeren 17^{den} en een particuliere missive aen d'Ed. Heeren Bewinthebberen ter camer Amsterdam geschreven, d'eerste viermael, te weten voor de cameren Amsterdam, Middelburgh, Delft en Rotterdam yder een, ende de particuliere missive, geconsigneert aen de camer Amsterdam, ook eens in copie voor de camer Middelburch in Zeelandt, zynde alle van alsulcken inhoud als by het vaderlants afgaende briefboek, te deser Generale Secretarje berustende, ampel kan werden

(¹) Er staat: aen.

gesien en nagelesen, waerby ook te vinden zyn de principaelste bylaaghjens, daernevens gesonden.

Dese namiddagh komt de chaloup den Orangeboom weder terugh, zynde eenige dagen verleden als convoyer vanhier vertrocken tot bescherminge eeniger vaertuygen van onse Maleytze ingeseten, toenmaels na d'eylanden in de Straet Zunda omtrent Bantam vertrocken om aldaer een soort van roothout te kappen, hebbende gedurende haer uytwesen geen Bantamze roovers vernomen.

Door den oppercoopman Dirck Tymonse de Jongh, jongst geweest opperhoofd in Siam, versoecq zynde gedaen om dit saysoen na 't patria te mogen vertrecken, is hem hetselve geaccordeert en toegestaen, en soomede Jacobus Pavilioen, zoone van d'Heer Extraordinary Rael Anthony Pavilioen, sonder betalinge van transport en kostgelt.

Op heden ook gesproken wesende van de schepen die dit jaer na het vaderland staen te vertrecken, soo is goetgevonden deselve te laten gaen in maniere als hiernevens uytgedrukt zy:

voor de praesidiale kamer Zeelant:

't schip 't Lant van Schouwen;

't schip Tidore;

voor de kamer Amsterdam:

't schip Europa;

't gehuurde schip St. Andries;

voor de kamers Delft en Rotterdam:

't schip Schielant;

voor de kamer Hoorn en Enckhuysen:

't schip Ternaten.

Onder eenige rescriptie, te doen nae Malacca, soo is, den fiscael tot Malacca Abraham Borgers syn verlossinge na het patria hebbende versocht, goetgevonden hem sulcx toe te staen en in die bedieninge weder aen te stellen den ondercoopman en cassier Anthony de Vogel ende deselve te qualifiçeren tot coopman met 50 gulden ter maent.

Wyders ook gesproken wesende van de rebellige Rombouwers en Nanningers omtrent Malacca, die onlanghs haaren opgeworpen Coninck, dewelcke haer volgens hun voorgeven hadde misleyt, om 't leven hebbende gebracht, hun gesanten aen d'heer gouverneur Pitz hadden affgesonden om de vrede van de Comp^e. te versoeken,

soo is goetgevonden gemelte heer Pitz en raet te authoriseren met deselve een reputatieuse vrede te mogen sluyten in sulcker voegen al best sal willen vallen.

Op de gedaene nominatie van Heeren Schepenen van een dubbelgetal personen om uyt deselve te verkiesen een tot weesmeester en een tot commissaris van de huwelyxe en cleene saeken te deser stede in plaetze van d'E^r. Cornelis van der Duyn, die uyt het Collegie van Weesmeesteren tot schepen is aangesteld, en doctor Wilhem ten Rhyne, dewelcke uyt commissarissen na Sumatra's Westcust vertreckt, soo is goetgevonden te verkiesen:

tot weesmeester:

den coopman Roeloff Witwout en

tot commissaris van de huwelyxe en kleene saken:

den coopman Robbert Lindzay.

Wyders syn ook meteenen tot wyckmeesters in verscheyde blocken van dese stadt verkoren in plaetze van degeene die gestorven, verhuyst en vertrocken zyn d'onderstaende perzoonen, als:

aen d'Oostzyde binnen de stadt:

Casper Haake over 't block G;
 Jan Wynasse over..... D;
 Willem Maubagh over... L;
 Pieter de Cock over..... Q;
 Wybrand Gerbrandsz over S;
 Philip Meur over..... S;

aen de Westzyde binnen de stadt:

Michiel Baelde over 't block B;
 Jan Hercules over..... C;
 Michiel de Bee over..... E;
 Pieter Bonstoe over..... G;
 Christiaen Hagemester }
 Frank Bernardus } .. H;
 Everhard van der Schuur.. L;
 Cornelis Swart en... }
 Jan Lambertsz Radder } over K;

buyten de stadt langhs Bacherachslaen ⁽¹⁾:

Daniel Dupre.

⁽¹⁾ Deze naam is onzeker daar het HS. een gat heeft; alleen de zes laatste letters zijn te zien en de helft van de eerste.

Eyndelyck ook door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael voorgedragen wesende, hoe het Collegie van Heeren Schepenen op haer versoek van d'opsicht over de besorginge der ringhsloot waaren ontslagen en dat het dierhalven nodigh soude zyn, die Sorge ymandt anders aenbevolen wiert, soo is na deliberatie goetgevonden en dienstigh geacht deswegen aen te stellen een Collegie van Heemraden der Bataviaze Ommelanden om vooreerst geen andre jurisdictie te hebben als de bevordering van de nieuwe ringhsloot en wat daeraen verders dependeert; zynde daerop doen meteenen sonder uytstel d'Heer Ordinaris Raet Dirck Blom versocht tot president, 't welck by zyn E. bereydwillich aengenomen wesende, zyn wyders tot verdere leden daernevens verkooren:

den coopman Jacob van Dyck;

den borgercapiteyn Pieter van Leeuwen;

den burgerritmeester Jan Wynasse;

den burgerweesmeester Jan Lamberts Radder.

14 d^e. Des morgens vroege vertreckt nae Japara over Indermayoe en Tegal de fluyt den Hasenbergh, medenemende dry briefkens, 't eerste aen den capiteyn Jochum Michielsz en raet tot Indermayoe, het 2^e aen de resident Thomas Grinnel en Arnold Grevinc tot Tegal ende het laeste aen den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier en raet tot Japara, luydende alle drie in substantie als hieronder uytgedrukt zy, eerstelyck aenvangende met die aen den capiteyn Jochum Michielsz voormelt tot Indermayoe:

dat alsnu in voldoeninge van Haer Ed. beloften nae Indermayoe gesonden wierden:

1000 ƒ buskruyt;

13 kippen Tarnataanze lont;

8000 roer- en musquetscogels;

100 snaphaensteen;

waarmede gemeynt wiert dat men aldaer genoegsaem in voorraet sal zyn;

dat dewyle verstaen zy de Bantamze en Cheribonze stroopers het vaerwater tusschen Cheribon en Indermayoe seer onveyl houden, gerecommandeert wert, als het de tyt lyden kan, dat vaerwater terdegen te bekruyssen etc.;

dat den provisioneel luytenant Fredrick Pols toegestaen zy een toehje herwarts te mogen doen;

dat Haer Ed. op de recommandatie van den commandeur Couper goetgevonden hebben in haare provisionele qualiteyten te bevestigen den schipper Jan Mulder met 50 gulden ter maent, den vendrich Samuel van Neer met 40 gulden ende den sergeant Willem de Zeeuw met 20 gulden ter maent, ende bezyden dien nogh Claes Aerts van Aterendorp tot onderstierman met 25 gulden ter maent.

Volght den korten inhoud van het briefken aen de residenten tot Tegael voormelt:

dat het een misverstandt van den Tegalzen gouverneur Marta Laya zy geweest, die van Gabangh hun versoek om onder Brebes sortabel te mogen werden

aengenomen aff te wysen, als sonder communicatie der residenten niet hebbende behooren te geschieden, dogh dewyl Gabangh onder Cheribon gehoorende zy, wert gemeynt best te wesen dat sigh d'E. Comp^e. daarmede niet come te bemoeien om vooralsnogh geen redenen van aanstoot te geven;

dat indien het invendibel pack mouris, canasser amphioen en het gereede gelt nogh niet na Samarangh gesonden zy, 't selve met dese fluyt derwaerts geschickt kon werden;

dat tot behoef der Tegalze besettelingen overgesonden wiert:

1 pack blauwe breede baftas;

1 pack Golcondaze deekens;

2 packen guinees lywaet;

5 leggers arack;

4 picol loot, tesaamen kostende / 941:8;

dat dewyle het gewasch in het district van Tegal seer wel was geslaeght, gerecommandeert wiert aldaer in te koopen 10 à 12000 bossen pady om met de naeste gelegentheyt na Batavia te senden.

Volght den inhoud van 't brieffken aen d'E. Bartelsz op Japara:

dat Haer Ed. van meeninge zyn de gesanten van den Sousouhoenan Ingalaga niet langh op te houden maer ten spoedighste weder na huys te laten keeren;

dat nadien Cadjoran met zyn twee soonen mitsgaders verscheyde zyner voornamen officieren door d'E. capiteyn Sloodt gevanckelyck gekregen en de koppen affgekloncken zyn, gemeent wert men aen die kant vooreerst geen nieuwe commotie sal vernemen en Troena Djaja door haer doot geen kleenen affbreuk leyden, en dat zyn grootste sprongen op 't land van Java nu al gedaen sullen zyn, temeer ook den Maccassaarzen roover Namroet, soo gerucht wert, door de Baggaleenders gevanckelyck na de Mattaram opgevoert soude zyn;

dat het wel zy gedaen van Soura Wicrama, sigh nae Sourabaya te transporteren om te vernemen wat het zy van de ordre, die by den Sousouhoenan soude zyn gegeven tot verhinderinge der nodige houtprocura, als die in 't minste niet sal mogen stilstaen;

dat men Niay Sipta Wangsa de 60 ryxdaelders voor het hol van de gemaekte chaloup wel sal mogen betalen en animeren sooveel andre te laten maeken als doenlyck wesen sal, om door d'E. Comp^e. te werden betaelt etc.

Even over de middagh senden Haer Ed. een klein advysbrieffken per burgervaertuygh nae Malacca aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz en raet, van alsulcken inhoud als onder dato deses in het uytgaende brieffboek kan werden gesien.

15 d^e. Tegen den avond komt alhier van Ternaten te arriveren het jacht de Sampzon, medebrengende een ampele en geëxtendeerde missive, door d'Heer Gouverneur Robertus Padbrugge mitsgaders den raet in dato ultimo Augusto uyt het casteel Orangie in Ternaten aen Haer Ed. geschreven, benevens een appendix door den secretaris Andries Oloffsz Loffsangh dato 9^e September daeraenvolgende

uyt het jacht d'Experiment, seylende tusschen Halmahera en Batzian, bezyden nogh een particuliere secrete missive van den gemelte Heer Gouverneur Robbert Padbrugge uyt 't casteel Orangie in dato . . (¹) Augusty over de onstaane verwarringen, onrusten, beroerten en jegenwoordige toestand in de Moluccos en op 't eyland Ternaten, insgelyx aen Haer Ed. gerescribeert, uyt dewelke omstandigh zy gebleken de onverwachte en schandelycke seditie, aflval en opstant, door den Coninck van Ternaten Quitcil Amsterdam aangericht, waervan hiervooren op den 9 en 16^e September voorleden gewagh is gemaekt, hebbende volgens de verklaringe van den Goegoegoe Prins Alam, de Capiteyn Laout Rhety en Quimelaha Marsoaly gemelte Coninck Amsterdam des nachts nae zyn wederkomste van Xula in Ternaten de huysen van de habatos als dol en ontsinnigh doorgelopen en des morgens, als wanneer zy hem quamen verwellevcomen en begroeten, haer seer stuurs en straff beyegent, deselve affvragende hoe de saeken in Ternaten al stonden en hoedanigh haare genegentheyt was, gelastende aanstonts dat ze met hem na 't eylandt Cayoa soude vertrecken om aldaer zyn korrekoremacht, die van Xula stont te komen, aff te wachten, alwaer dan verschenen ende de vaertuygen gekomen wesende, liet hy een vergaderinge beleggen en bovenstaende perzoonen benevens d'andre grooten en ryxraden door d'Xulanesen omsingelen, deselve voorhoudende dat hy den gouverneur Padbrugge, vermits hy zyn vrundt niet was, niet langer in Ternaten begeerde te hebben nochte te gedogen, vragende hun wyders hoedanigh zy gesint waaren en wat zy daervan oordeelden, waerop door den Goegoegoe Alam geantwoort wesende dat het niet voeghde nogh betaemde van saeken van sulcken belangh te dier plaetse en in 't bosch te spreken en te handelen, maer dat men dat met besadighde sinnen in Ternaten in 't hof behoorde te doen ensoovoorts, soo had den Hatibi Jelolo in haer aller tegenwoordigheyt met uytgelogen swaerde geantwoort: gylieden sult u genegentheyt te deser plaetse sonder uytstel moeten verklaaren, off dit swaert sal uw hoofden affnemen, slaende hetselve voorts voor haer voeten met de punt vry diep in de gront, seggende: wy hebben albereyts op Xula geswooren, dat wy de gouverneur Harkse en den luytenant (onder welck benaminge zy, soo men meent, d'E. Comp^e. verstonden) niet in Ternaten wilde gedogen nogh lyden, 't geen ul: nu met ons mede sult sweeren, dat zy ook, soo se seyden, uyt vreesse dat men hun aanstonds om 't leven soude hebben gebracht, hadden gedaen, waerop dan nae de Tarnataanze wyse tot bevestiginge van den gedanen eedt een teughje water, dogh ongemenght, rondtgeschoncken en gedroncken hebbende, wiert nogh dienselven nacht eendrachtelyck beslooten weder nae Ternaten te keeren, alle de macht by den anderen te rucken en met den Coninck vooreerst nae Halmahera te vluchten, waertoe den Goegoegoe Alam en den Capiteyn Laout Rhety het werk hadden helpen brengen, omdat den eenen die van Halmahera en d'ander die van Macquian tot devotie hadden, in meeninge, soo se nu voorgaven, om, aldaer gekomen wesende, hun publiquelyck voor de Comp^e. te verklaaren, den Coninck te verlaten en alle dengene die haer tegen mochten zyn het hooft te bieden, maer was hun

(¹) Den datum laat het HS. open.

dat niet mogelyck geweest te doen, omdat ze door d'heer gouverneur Padbrugge op haer comste binnen 't casteel in hostagie gehouden waaren, verklarende wyders dat Baccary, Goeffella, Hatibi Gilolo (jegenwoordigh des Coninx swager), Calabo, Cilebeh Sawoe met nogh eenige andre ryxraaden de voornaemste hoofden waaren die het werkje dusdanigh besteken en gebrouwen hadden, sonder daervan de eygentlyke redenen en oorsaeke te weten, misschien omdat ze dese seditie en opstandt op de omlandze reyse met den Coninck na de eylanden Sangy, Tangulanda, Çeauw etc. gesmeet en voorgenomen hadden, gelyck het affsenden van den apostaat Jan Pattilima nae Amboina en de custe van Çeram ook genoeghsaem te kennen schynt te geven; alle hetwelcke d'heer gouverneur Padbrugge dan ten meerendeele ter ooren gekomen wesende, hadt zyn E. den Coninck Amsterdam tot verscheyde malen vrundelyck laten versoeken in 't casteel te komen om mondelingh met deselve te confereren; dogh had hy sigh telckens onder voorwendinge van siekte doen excuseren; middelerwyle aen 't gewoel wel bespeurt werdende, dat zyn meeninge was uyt Ternaten te vertrecken en tot dien eynde ook alle de korrekoren en andre vaertuygen, die se bevorens volgens haer gewoonte op landt hadden gehaelt, in 't water hebbende doen setten om stillekens by nacht deur te gaen, soo had men om hetselve voor te komen den luytenant Cromhuysen met een compagnie militairen na des Coninx hoff gesonden om hem noghmael te versoeken by den gouverneur Padbrugge te spraek te willen comen, maer hy vondt het hoff gesloten, de Coninck ongenegen te antwoorden en voorts alles tot de voorgenomen vlucht bereydt, op 't welck dan verders geordonneert wesende de vaertuygen te becommen off, soo zy het wilde beletten, deselve in de brant te steken, hadden de Tarnatanen twee Nederlanders onder de voet geschooten, dogh den luytenant weder op haer latende chergeren, namen se de vlucht en keerde ⁽¹⁾ weder na het paleys, waerna d'onse met het verbranden van de vaertuygen voortgingen en treckende weder na het casteel, mits den avondt op de hant schoot, sonder tyt te hebben om alle de vaertuygen te vernielen, waarmede den Conink met zyn quade raetsluyden hierboven genaemt dan nogh denselven nacht tusschen den 11 en 12^e Juny laestleden doorgingh (soo men meende) vooreerst nae Halmahera en voorts na Xula, na hetwelcke dan voorts het raseren en affwerpen van zyn paleys en 't affbranden van de gansche negorye, dicht onder het casteel Orangie hebbende gestaen, was gevolcht in sodaniger voegen als in 't breede by vooraengetogen missive, in 't aencomend briefboek en ook het verbael ingeschreven, kan werden nagelesen; hebbende wyders geciteerde jacht de Sampzon niet anders uyt Ternaten medegebracht als elf loeryvogels en eenigh onbequaem canon, sonder yets anders dat in dese genoteert behoeft te werden; maer zyn bezyden de missive meergemelt daarmede nogh ontfangen, doordien de Sampzon op Batzian en Bouton heeft aangeweest, twee briefkens, 't eene door den Coninck van Bouton en 't ander door die van Batzian, beyde aen Haer Ed. geschreven, zynde het eerste in 't Maleyts, waervan de vertalinge op den dagh van d'inhalinge sal volgen, en is het laaste in 't Nederduyts van

(¹) Er staat: en keerende.

alsulcken inhoud als hieronder uytgedrukt zy, niet nodigh geagt hetselve met eenige uytterlycke statie in te haalen, als wesende eenlyck door den aldaer leggende sergeant uyt zynen naeme geschreven en met zyn zegel bekrachtight als hieronder uyt blykt:

Aen d'Ed. Heer Gouverneur Generael Ryckloff van Goens
benevens d'Ed. Heeren Raaden van India.

Ed. Erntfeste, Hooghachtbare, Welwyse, Voorsienige, Seer
Bescheyden, Genereuse Heeren.

Myn Hooghgebiedende Heeren.

Ick Alwadin, Coninck van Batzian, laate aen myn vader en moeder weten, alsdat ick myn woonplaetze hebbe verlaten tot in myn thuynen aen de lompe riviere, niet door eenige redenen wegens den Heer Gouverneur Robertus Padbrugge off door ymand van d'Ed. Comp^e. dienaren off bontgenoten, maer doordien den Coninck van Ternaten myn vervaert gemaekt heeft en ick geen macht en hebbe om dien machtigen Coninck te wederstaen, eghter verhope dat d'E. Comp^e. my hulpe sal geven dat ick die rebellige van d'E. Comp^e. sal helpen wederstaen ende bethoonen dat ick van d'Ed. Comp^e. niet en zy geweeken, maer blyve van herten getrouw.

(Onder stont:)

Ter ordre van Alawadin, Coninck van Batsian, hebbende
met zyn eygen handt zyn zegel daeronder gestelt.

(Terzyden:) Batzian den 19 September 1679.

(Lager stont het zegel van den Coninck in roden lacque gedrukt, zynde
een sonne met eenige Arabische carracters).

(Nogh leger stont:)

Nota. Myn Ed. Hooghgebiedende Heeren.

Dit bovenstaende liet den Coninck door Quitcil Hyssala aen my versoecken in presentie van schipper Jacob Livius en den boekhouder Abraham Porselius, dat ick uyt Zyn Hoogheys naem met reverentie en eerbiedigheyt aen Haer Ed^e. tot Batavia zyn meeninge soude schryven, vermits Zyn Hoogheyt niet en durfde schryven met Arabize letteren door vervaertheyt van zyn ryxgrooten, hetwelck ick Zyn Hoogheyt niet en durfde weygeren en verhope, soo ick hierin misdaen hebbe, dat myn Ed. Hooghgebiedende Heere sal gelieve te verontschuldigen ende verhope te blyven

UEd. verplichten dienaar

(Geteekent:)

B. EFERLYN.

Wesende ook eenige Spaanze paters met haer gevolgh nu mede op onse gegeve ordre per dit jacht uyt Ternaten herwaerts gestiert, waarvan hierachter

op hun aen lant cominge sal werden gesproken, gelyck mede nogh eenen Bantamze Moorze paap, genaemt Hagie Sahalim, die om zyn gevreesde quaet bedryff aldaer onder de presente beroerten was by de kop gevat, zynde van Macassar op Mindanauw en vandaer in Ternaten gekomen, die vooreerst op een ander schip hier ter rheede is geconfineert om van geen Bantammers gekent te werden en mette aanstaende retourvloot apparent na de Caep sal gesonden werden.

Des morgens en in den avondt zyn hier ook van Palembangh komen te retourneren de bodems Ysselsteyn en den Eendracht, medebrengeende twee missives, door den commissaris Joan van Leene mitsgaders den raet in dato 9 en 24 September uyt Palembangh aen Haer Ed. geschreven, dicterende dat den E. commissaris Jan van Leene, sigh na Jamby hebbende getransporteert om des mogelyck de stryden partyen tot onderlingh verstandt en een goede vrede te bewegen, niets goets hadt konnen uytwerken, omdat ze op malkanderen te seer verbittert schenen, begerende den Johorzen Laxamana restitutie van alle het canon, gout en andre goederen mitsgaders ook de menschen, anno 1673 door den jongen Coninck van Jamby in de destructie van Johor gerooft, daer den ander in 't minst niet nae wilde luysteren, temeer hy ook tot de voldoeninge geheel onbequaem was, en den Maccassaarzen Dain Mangika, anders alsou Pangiran Aria Denatta genaemt, die sigh in den oorlogh gemenght en de Johorze zyde gekosen hadde, was ook wel soo stout dat hy van den Coninck tot Jamby durfde eysschen soo tot vergoedinge van zyn geleden schaade als tot affkoopinge van den oorlogh een groote somme gelts, en voorts dat den Coninck en alle de grooten haer zyd- en ander geweer souden hebben aff te leggen en aen hem benevens alle het Jambyze canon over te geven enzoovoorts: welcken eysch den Jambyzen jongen Coningh soo qualyck was befallen, dat hy verklaerde sigh liever van lit tot lit te willen laten kappen als deselve te voldoen, en bleeff den Maccassaar Mangika daerop evenwel soo stip staen dat hy door den commissaris niet te versetten had geweest, misschien steunende op eenige heymlycke correspondentie met de Palembangse Coningen, als niet wel bedacht kunnende werden wat hy haer gesmeedt en nogh eens voor den dag gebracht soude werden, zynde middelerwyle staende dese beroerte den ouden Jambyzen Coninck Sulthan Agon ⁽¹⁾ komen te overlyden en zyn soon, den jongen Coninck, voor desen Pangiran Depatty genaemt en nu over ongevaer 5 jaer verleden met de eernaem van Sulthan Mameth Soffy door de Coninck van Bantam (daer hy om een speelreyse was geweest terughgekomen) ⁽²⁾ in zyn plaetse gesuccedeert, ende dewyle d'E. van Leene dan niet goets konde uytrichten, soo was by zyn E. nodighst geacht van Jamby op te breken en Comp^s. goederen te salveren en na Palembangh over te brengen, dat dan sonder verhinderinge van de stryden partyen geluckigh was volbracht, bestaende de peper, vandaer medegebracht met beyde dese bodems, soo van Jamby als Palembangh als te weten:

(1) Er staat: *Sulthan Sagon*.

(2) Blijkbaar is de verwarring ontstaan door vermenging van: *door de Coninck van Bantam begiftigd en: van Bantam terughgekomen.*

van Jamby:

166223 catty swarte;

25424 catty witte, tesamen kostende..... f 36373: 1: 8;

die nu met vooraengetogen bodems na
Batavia gesonden wierden bezyden nogh:

van Palembangh:

1178123 cattys swarte peper en

3822 picols harpuys, tesaamen kostende..... » 123530: 18: 3;

Sulx bedraeght het pepercargasoen, met
de bodems Eendraght en Ysselsteyn van Jamby
en Palembangh overgebracht, tesaamen..... f 160103: 19: 11.

16 d^e. Des morgens gewert ons per Javaans vaertuygh een klein briefken,
den 12 deser door den capiteyn Jochum Michielsz uyt Indermayoe aen Haer Ed.
geschreven, dusdanigh luydende:

dagelyx quamen nogh al verscheyde Javanen met haare famielien op Indermayoe,
versoekende vergiffenisse over dat ze hun ⁽¹⁾ uyt hunne negoryen hadden geabzenteert
en dat weder mochten werden toegestaen haer oude woonplaetsen in te nemen,
't gunt men deselve om se op dese wyse allenskens byeen te vergaderen vergunde:

Wangsa Tanne, door de Cheribonders ontboden zynde, was met 100 mannen
en een geschenck van partye gedrooght hartevlees derwaerts getrocken, en soude
den rover Chiliwidara mede zyn gegaen, maer die was door het vallen van zyn
paert daertoe onbequaem geweest en liepen de geruchten nu dat de Prinçen tot
Cheribon duysent mannen in de wapenen hadden, soo eenige seyden om na 't eyndigen
der paassa off eygentlyck de Mahomethaanze vasten daarmede Indermayoe te komen
aantasten, dogh wisten andre weder te seggen dat den oudste der drie Prinçen
dit volck in 't geweer hadde doen komen om zyn jongste broeder, met dewelcke
hy overhoop lagh, in toom te houden, uyt vreesse hy hem mochte comen te beledigen
en een quaden treck te speelen etc.

Des namiddaghs wert alhier per Javaans vaertuygh een briefken aangebracht,
door den resident Willem Caeff op gisteren uyt Bantam aen Haer Ed. geschreven,
benevens ook een antwoord van den Engelschen agent m^r. Robert Parker op het
protest, aen deselve door de gecommiteerden, d'E^s. St. Martin, Tack en Riebeek
over 't aanhouden en vervoeren van Comp^s. dienaren en onderdanen gedaen en
hiervoor op den 14^e September laastleden geinsereert, 't briefken van den resident
Caaff niet anders dieterende als dat de Bantammers binnen weynigh dagen 1000
gewapende mannen na Cheribon stonden aff te senden, en luyt wyders het antwoord
protest, uyt het Engels vertaelt in onse taale, aldus, dat onder couvert van 't schryven
van onsen resident Caaff is becomen en door d'heer Parcker gesloten aldaer aen
hem door zyn secretaris doen behandigen.

(1) Dit *hun* heb ik ingelascht.

Antwoord op 't gepretendeerde protest, gedaen aen den Reght Eerwaerdigen Robert Parker, ridder, agent voor de Engelze natie in de ⁽¹⁾ resident op Bantam, ende zyne voorsaatē door Isaac de Saint Martin, Mayoor Generael van 't Casteel Batavia, capiteyn François Tack ende Abraham van Riebeeck, lit in den Raade van Justitie van 't voorschreven Casteel van Batavia, in de naeme van de Staaten Generael der Vereenighde Provintien, de Bewinthebbers van de Nederlandze Oost Indische Comp^e. ende den Generael ende de Raaden van India, residerende in 't Casteel van Batavia, overgegeven aen Willem Caëff, resident tot Bantam voor de voorschreven Nederlandze Oost Indische Comp^e., om overgegeven te werden aen de voorschreven Generael ende Rade van India op Batavia off wie anders het mochte erlangen.

Den agent kan met geen ingeniteyt noch reden verbygaen te verkondigen ende te verklaaren zyn verwonderingh op het ontfangen van een papier, welckers inleydingh begon met een protest, als kennende sighselven geenzints schuldigh van de schandael van soo een ydel ende verkeert opgeven, maer tzedert dat de commissarissen ende executeurs van 't voorschreven protest hebben gelieven tot particulariteyten te comen, soo concludeert den voorschreven agent maer met reght ende reden by deselve methode om hun in haare erreuren aan de gansche werelt evidentelyck zyn onschult ende de onredelykheden van haare proceduuren te overtuygen.

In den jaare 1677 seggen zy dat eenen schipper Toledo, zynde een criminele op Batavia ende gevlucht zynde naer Bantam, geprotegeert is geweest van m^r. Payne, doentertyt opperhoofd, ende overgescheept naer Engelandt; dat in denselven jaare eenen Joan Trip, een dootslager ende gebannen op 't eylandt Rossegeyn, vandaer nae Bantam was gevlucht ende Aletta Backers, zynde een Hollandze vrouw, op dienselven tyt van Batavia tot Bantam was gekomen, contrary de ordres ende wetten van den Generael ende Raet van Batavia, ende in dese factory getrouwt met den voorschreven Trip ende vanhier vertrocken naer Engelandt.

Tot het eerste antwoord m^r. Payne dat hy noyt gekent off gesien heeft sodanigen man als schipper Willem Toledo, nogh dat hy directelyck nogh indirectelyk hem geholpen heeft tot zyn overschepingh naer Engeland, ook dat hy niet en gelooffde dat sodanigh een man oyt hier overgescheept was naer Engelandt.

Voor sooveel Jan Trip ende Aletta Backer belanght, zyn zy alle beyde publyck van Batavia gekomen, brengende met haer brieven van recommandatie van eminente burgers van d^e. plaets aen m^r. Payne, ende zyn zy op hare aankomste ende nogh langh daernaē verwellekomt ende besogt van monsieur Caëff, den Hollandzen resident; om welke reden zy veel respect in de factory genoten hebben ende permissie ontfangen om over te mogen schepen naer Engelandt, soodat byaldien eenigh aanseggingh was gedaen van dat zy

(¹) Voor in de zal wel ende te lezen zijn.

criminelen waaren, soo soude m^r. Payne haer noyt ontfangen off gepermitteert hebben naer Engellant over te vaaren.

Syn beleeftheyt dan te condemneren, dewelcke zy eerder behoorden te prysen, als hebbende geen verder intrest ten aensien van haer off haer trouwen als dat een protestant schuldigh is een ander by te staen volgens de wetten, manieren ende constitutien beyde van Engellandt ende Hollandt, ende dese zyne gediensstigheyt te veranderen in een schult, verthoont een seer groote onoprechtelyckheyt ende ondankbaerheyt.

Wat belanght hetgeene geschiet is op den 18 van Augusto laestleden by capiteyn Wildy, commandeur op de Phenix, in presentie ende gesicht van den Hollandzen resident, gelyck by 't voorschreven protest gepretendeert wort, den agent daervan ignorant zynde kan noch voor, nogh tegens yets daerin concluderen, maer is bequaem om het contrary abzoluit te gelooven, want indien 't geweest hadde dat de voorschreven capiteyn Wildy eenigh Hollander aen zyn boort hadde onderhouden, gehoorende onder de Nederlandze Oost Indische Comp^e, ende soo openbaer dat monsieur Caëff daervan een aensiender geweest is, soo was het monsieur Caëffs plicht, synde aldaer resident ende eetende haer broot, hem van capiteyn Wildy aff te eysschen ende by geval van weygeringh sigh te adresseeren aen den presenten agent, die hem aanstonts bevolen soude hebben aen lant te brengen, als die een afkeer heeft van sodanige clandestine en ongeregelde actien en alleen maer eersuchtigh is om te onderhouden een goede correspondentie met alle de Europiaanze opperhooffden ende besonderlyck met de Hollandse, die door de religie soowel als met banden van vrundschap soo geluckigh zyn verbonden.

Belangende monsieur Murray, die is opentlyck in dese factorye gecomen, hebbende eenige rekeningen alhier te vereffenen, ende gaf voor verloft te hebben van den Generael ende Raet van Batavia ende van zyn crediteuren, niet alleen om herwaerts te komen, maer ook te trachten zyn fortuyn te herstellen; nadat hy alhier een maent geweest hadde, heeft hy by den agent gerequestreert om voor passagier naer Bombaya en ⁽¹⁾ Souratta te gaen, waervan hy publycke kennis gegeven heeft aen den Hollandzen resident ende alle Europeanen op Bantam ende schreeff aen alle zyn vrienden op Batavia ende na syn voorgeven soo approbeerden zy alle zyn voornemen, ende den agent, hebbende geen aenseggingh van den Hollandzen resident nogh van niemant op Batavia, heeft uyt zyn eyge beleeftheyt, liever willende ymand verplichten als schade aendoen, hem niet willen tegen wesen, maer byaldien hy sigh hadde kunnen inbeelden ofte in 't alderminste bedencken dat zyn vertreck als passagier op 't voorschreven schip den Generael ende Raet van Batavia onsmakelyk soude geweest hebben, soo soude hy het sekerlyck verhindert hebben, als hebbende in dese zyne gedoente geen belangh, directelyck nogh indirectelyck, tot de waerdye van eene stuyver.

(1) Er staat: in.

Ten reguarde van Claes Voocht en kan den agent sodanigen man niet by de naem maer wel Vooght Gardens, die als matroos op de Bombay onderhouden is geweest, zynde een getrouwt man ende in dese stadt woonachtigh zedert 5 à 6 jaaren, doende verscheyde publycke tochten met verscheyde schepen sonder eenige molestatiën off beletzelen, ende wierden onderhouden van de voorschreven capiteyn op 't voorschreven schip de Bombay, als een perzoon vry van alle aanspraak, soo op Batavia als alhier, ende byaldien den Hollandzen resident van hem kennisse hadde gegeven off het contrary aangesecht hadde, soo soude hy hem niet onderhouden off ten minsten daarvan ontslagen hebben.

Ende wat belanght Jan Estien bekent den agent dat op zyn eerste aankomste hy hem gevonden heeft actuelyck onderhouden werdende als bottelier in dese factory, maer het scheen dat het was op approbatie ende verloff van monsieur Guilhen, opperhooft van de Franzen, ende zynde den voorschreven Jan Estien een gebooren Fransman, soo nam hy hem alsdoen ende nogh jegenwoordigh door speciale last van zyn Alderchristelykste Mayesteyt in zyne protexie, ende het is al sooverre dat den agent yets met hem te doen soude hebben, dat hy hem ontlast heeft van den dienst van de Honorable Engelsche Oost Indische Compagnie al over 7 maenden verleden, ende alhoewel hy uyt- ende ingangh heeft in de factory, gelyck alle vremdelingen, soo is hy eghter noyt by den agent geprotegeert nogh gesonden geweest voor des agents reequeningh naer d'Oostcust van Java, maer is uyt zyn eyge vrye wil ende voor zyn eyge reequeningh gegaen, medevoerende eens ofte tweemaal voor den agent eenige kleynigheden, niet waerdigh genaemt te werden, gelyck hy ook doentertyt voor verscheyde anderen gedaen heeft, by dewelcke de articulen van de vrede ofte de Staten Generael geenzints belangh hadden; ook heeft den agent noyt gehoord off geweten dat hy schuldigh was aen eenigh misdaet op Batavia alvorens dit protest gedaen wiert, ende alhoewel de perzoonen alvoreen gementioneert in de klachten niet en kunnen ontkent werden te zyn rebellen ende vagebonden volgens de woorde ende sin van de 15 ende 16 articulen van de vrede, soo behoorde eghter een behoorlyke kennisse daarvan te wesen ende een wettigen eysch ende een absolute weygeringh, voordat sodanigen protest behoorde gedaen te werden off volgens de wetten der natien plaets kan grypen, ende dese anticipatie is, straffen een misdaet eer deselve begaen is off een twist uyt te soeken sonder oorsaek, 't welck den agent niet toe en eygent aen de welgestelde instructien van den Reght Eerwaerdigen, den Generael ende den Honorablen Raet van India, maer aen de inexperienten van saeken van dese natuur in de uytvoerders daarvan, wiens dreygende tael den agent presumeert haare commissien te buyten te gaen ende bevryden nauwelyx Zyn Mayesteyt van Groot Brittangien off de Honorable Engelse Oost Indische Comp^e.

Ende indien den Generael en Raet geraetsaem sal vinden den voorschreven Estien by de kop te vatten alsmede Willem Murray ende

Claes Vooght, soo sal den agent in geenderhande wyse sigh daerin opposeren, nogh door zyn ordres nogh approbatie, als willigh zynde te preserveren een goede correspondentie ende te leven in alle vrundschap met de voorschreven Generael ende Raet van Batavia.

(Was geteekent:)

ROBERT PARCKER.

(In mergine stont:) Gedagtekt in Bantam desen 25^e September 1679.

Des avonds vertreckt vanhier weder na Malacca seker burgervuertuygh, medenemende de copie van 't brieffken, op eergisteren aen de Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz mitsgaders den raet aldaer geschreven, gelyck te dier plaetze zy genoteert.

17 d^e. Des morgens comt den capiteyn der buytenforten aen d'oostzyde Willem Hartsinck binnen 't casteel met de Javanen Warga Jouda, regent van Babakan, en Tambackbaya, regent van Sinjoan op de riviere van Chebet, door den Tommagon Natta Jouda herwärts geschickt en met eenige vlotten bamboesen hier gekomen om hem te verontschuldigen wegens de suspitie, die den sergeant Bervelt tot Tanjongpoura op hem schynt te hebben gehadt, dat hy soowel als zyn gebuuren, hiervooren onder den 10^e deses gementioneert, sigh onder de Bantamze heerschappye gevleyt en met den rover Chiliwidara een verbont gemaekt soude hebben, verklarende gemelte twee regenten haaren Tommagon nogh zylieden noyt Chiliwidara te hebben gesien off gesproken en betuygende in ernstige termes, soo hetselve oyt bevonden mochte werden anders te zyn, sighselven sodanigen straffe te onderwerpen als Haer Ed. souden oordeelen verdient te zyn, bezyden dien van meergenoemde Tommagon Natta Jouda medegebracht hebbende een kleen brieffken, in 't Javaans aen de Heere Gouverneur Generael geschreven, daerbenevens ook een translaetje door den roover Chiliwidara aen de hooftiden der omleggende gebuurnegoryen in 't Craoanze district, waerby deselve alle opgeroepen wierden om gesamentlyck op Pagagadin te komen, welcke beyde brieffjens dienstigh zyn geacht nae gedaene translatie in desen te inserreren, dusdanigh luydende:

Desen brieff sende ick Tommagon Natta Jouda aen de Heer Gouverneur Generael.

Waerom ick desen schryve is omdat d'Heer Gouverneur Generael veel op myn vertrouwt en in dit district van Craan gunstigh is, ook omdat ick gehoort hebbe dat de Bantammers onse opperhooftiden voornemens bennen t'onder te brengen; die dit souden uytvoeren syn Kingabay Narangbaya en Kingabay Singa Derpa, die 300 mannen hebben medegebracht, en om van alles nu versekert te wesen en tot gerustheyt van alle de Crawinge hooftiden, heb ick mynen oom Radia Doeta derwaerts daer de Bantammers syn afgesonden, die my naderhandt heeft laten weten en bekendgemaekt, hoedat het met het volck van 't hooge geberghte is toegegaen; zy hebben haer al onder de Bantammers begeben, voorgevende dat ze het geweld der

Bantammers niet langer hadden kunnen tegenstaen en ook hoe het voor haer doenlyck ⁽¹⁾ soude zyn geweest, daer dat groote lant van Sammadangh, zynde tegelyck van een groot gewelt, door de Bantammers is gestroopt en ingenomen. Ons vertrouwen is wel op den Sousouhoenan Aman Courat maer meer op d'Heer Gouverneur Generael, omdat den Sousouhoenan Aman Courat onvermogens is en d'Heer Gouverneur Generael daertegens machts genoeg heeft. Alles wat ick meer te seggen hebbe is Warga Jouda bekend.

Volght nu het translaetbriefken, door den rover Chiliwidara aen de regenten der omleggende negoryen geschreven.

Desen is myne brieff Keey Depatty Sacra de Laga aen uw Tommagon Margon Jouda en Kingabey Marta Jouda om uw op te roepen nae Pagadin: ook soude ick geerne sien dat UE. medebrachten Singa Prawangsa Niken ⁽²⁾ Keey Wiera Zaba, alsmede Keey Demangh Soura Dikara en Demangh Marta Nagara, ook Keey Wiera Djewa en Wiera Soeta. Dese moet gylieden alle byeenroepen en met haer op Pagadyn comen, soodra als gylieden desen mynen brieff sullen ontfangen hebben opstonts metterhaest, metterhaest, sonder na te laten.

Dewyle het proces, tusschen d'heer fiscael van India m^r. Gualter Zeeman ende d'Heer Out-Gouverneur van Banda m^r. Andries Bogaerd, voormaels geweest zynde directeur in Souratta, alwaer zyn E. sigh volgens de beschuldiging van d'heer Willem Volger zaliger niet met vereyschte trouwe soude hebben gedragen, voor den Achtbaren Raet van Justitie is ten eynde gebracht en gedeideert, ende zyn E. alsnu sighselfs by geschrifte ten dienste van d'E. Comp^e. off om ingevolge van d'ordre der Heeren Meesters, over zyn perzoon gegeven, weder aanbiedende zy, met versoeck dat dierwegen ten spoedighste mocht werden gedisponeert, soo is goetgevonden denselve na luyt van d'ordre der Ed. Heeren Mayores dit saysoen na 't vaderlant te laten vertrecken, te weten in zyn E. qualiteyt met de tweede vlagh over de vloote naest d'heer Abbema.

Gelyck ook in zyn qualiteyt is verstaen te laten repatrieren den coopman Joannes Bacherus op desselfs versoeck en de verklaringe, door d'heer fiscael gedaen, dat hy onder de stucken, tot zynen laste overgekomen, niet heeft gevonden, waardoor deselve in rechten soude kunnen werden overtuyght off geconvinceert ⁽³⁾.

Wyders ook door den oppercoopman Abraham Jongelingh versoeck gedaen wesende om mede dit jaer met zyn famielie te mogen repatrieren, soo is hem sulx geaccordeert, gelyck hy ook tot dien eynde al voor eenige maenden van zyn bedieninge in de negotiepackhuysen aen de westzyde deser stede is ontslagen gewerden.

⁽¹⁾ Misschien te lezen: *ondoenlyck*.

⁽²⁾ Deze drie namen staan in het HS. alle zonder hoofdletter; hoe de laatste moet worden geschreven, weet ik niet; bedoeld wordt zeker Singa Prabangsa's zoon Panata Joeda.

⁽³⁾ Er staat: *geconpinceert*.

Voorts is nogh op het versoeck van eenige vryluyden om over Java's Oostcust na Amboina, Banda en Macassar te mogen vaaren, goetgevonden haer sulx vooralsnogh te vergunnen en toe te staen, namentlyck met vaertuygen die tenminsten 50 lasten groot zyn, onder alsulcke restrictien als daeromtrent bevorens en alsnogh werden geobzerveert, op de verbeurte van schip en goet, die op de reysen uyt Amboina en Banda off d'oosterprovincien op Java's Oostcust, ja selfs ook op Macassar off eenige plaetsen dan direct op Batavia comen aen te loopen.

18 d^e. Des morgens wert de brief en 't geschenkje, nu drie daagen voorleden met het jacht de Sampzon, 't welck uyt Ternaten comende en passant op Bouton heeft aangeweest en vandaer nevens 5 affgesondene, namentlyck een luytenant, een vaendrigh en drie sergeanten nevens eenigh gevolg de voorschreven brief medegebracht heeft en hier zyn aengecomen, door de licentmeester Ockerse nevens de coopluyden Joan van Mechelen, Steven Schoor, de cassier Joannes Treuytmans en de capiteyn der Maleyers binnen 't casteel gehaelt en voor Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael ter audientie gebracht, gaende eenlyck door de compagnie gewapende militairen heen, die, nadat de gesanten de puye opgetreden en in de groote voorsael verschenen waaren, weder afftrocken sonder dat eenige chergies off oock canonschoten wierden gedaen; zynde voorts de missive nae gedaene translatie van d'onderstaende inhoud bevonden en de gesanten kort daerop weder affgeleyt en in een logiement, voor hun gehuurt, gebracht.

Desen brief tot teeken van een geheel oprecht en suuyvere genegentheyd van UE. vrundt Paducca Siry Sulthan tot Bouton en comt aen myne vrunden den Gouverneur Generael ende de Raaden van India, die Godt den Heere voor altyt wil behoeden voor alle periculen deser werelt, die seer wys en vernuftigh zyn in alle haer gedoenten ⁽¹⁾, alsmede wil geven voorspoet en een langh leven in dese werelt, opdat d'oprechte vrundschap met Bouton en de Comp^e. in oprechtigheyt tot den dagh des oordeels sonder veranderingh magh duuren, amen.

Verders de brief van myne vrunden den Gouverneur Generael en de Raaden van India, die d'affgesondene gebracht hebben, is hier ter goeder tyt wel aangekomen en door UE. vrunden Paducca Goulougou en alle de raetsheeren met groote genegentheyd des herten ontfangen en den inhoud derselve seer wel verstaen, tot teeken van oprechte genegentheyd alsmede van 't contract, dat ook voor altyt onveranderlyck sal blyven, 't gene UE. vrunt Goegoegou en alle de raetsheeren duysentmael sullen amplexeren en tot onderhoudinge van vrundschap tusschen Bouton en d'E. Comp^e. tot in der eeuwigheyt en soolange de son en maen sullen schynen. Verders hebben den Heer Gouverneur Generael en de Raden van India wegen de nagel- en nooteboomen van 't lant Bouton en onderhorige plaetsen bekendgemaekt, 't gene soo niet en is als in UEd. brief vermelt staet,

(1) Den eersten met die beginnenden zin heeft de copist op de plaats gezet van den tweeden.

behalven weynigh nagel- en nooteboomen die op het eylandt Kaydoupa zyn, dewelcke wy aff hebben laten kappen en in zee doen werpen.

Nogh hebben den Heer Gouverneur Generael en de Raden van India bekendgemaakt vanwege het volck van Carony en Wawany, alsdat zy het volck van twee sloupen, zynde vryeluyden, gedoot hebben, waarvan UEd. vrunt Paducca Goegoegoe en alle de raetsheeren in 't minste niet weten nochte ook daarvan yets gehooft hebben, behalven datter een brief van onse vrundt den Heer Gouverneur van Ternaten is toegekomen alsook een daerna van den Heer Gouverneur Generael en de Raaden van India, wanneer wy het eerste hebben gehooft en geweten, waerover UEd. vrunden Paducca Goegoegoe en alle raetsheeren seer verwondert waeren en verbaast stonden doen die tydinge hoorden, waarop UEd. vrunden Paducca Goegoegoe en alle de raetsheeren die saeke hebben laten onderzoeken omtrent het volck van Carony en Wawany, en bevonden dat die tydinge inderdaet waer was en dat het volck van Carony acht mannen van een chaloup hadden vermoort en de middelen, soo groot als kleyn, waeren nogh in wesen, maer de brieven van Ambon en Ternaten luyden dat de goederen waerdigh waeren 400 ryxdaelders.

Verders soo heeft UEd. vrunt Paducca Goegoegoe en alle de raadsheeren Radia Carony en 't volck gecondemneert dat alles wederom soude geven volgens 't reght van 't lant van Bouton, en ul. vrunt Paducca heeft Radia Carony daerover verworpen; nogh hebben UEd. vrunden Paducca Goegoegoe en alle de raetsheeren 4 vaertuygen laten klaermaeken om aen den Heer Gouverneur Generael en alle de Raaden van India te senden om de schade, die het volck van Carony gedaen hebben, te brengen en meteenen te onderzoeken in wat noot onse vrunden den Gouverneur Generael en de Raaden van India zyn.

Ondertusschen comt er een schip van Ternaten, soo hebben wy met deselve gesonden een tolck met name Lakiby, den luytenant Lodjy en 2 sergeanten, d'eene Laroma en Larouta genaemt, medenemende de schult van het volck van Carony nevens de kleeden, waerdigh 100 ryxdaelders en 5 rd. contant, hetwelck t'samengerekent is 105 rd., en senden tot een boete van 't volck van Carony 25 slaven, te weten 10 slaven met het schip, die tesamen met de kleeden bedragen 400 rd., soodatter nogh in de Boutonze vaertuygen zyn 15 stux.

Verders vertrecken nu met het schip 30 mannen behalven den tolck, luytenant en twee sergeanten; de resterende die nogh mancqueren zyn achter by d'afgesondene van UEd. vrunt Paducca.

Voor dees tyt hebbe niets aen myn vrunden den Gouverneur Generael en de Raaden van India te senden als alleen myn oprecht en suyver herte, en dat tot onderhoudinge van vrundschap tusschen Paducca en de Comp., maer indien de vaertuygen door Godes hulpe behouden op Batavia comen, sal UEd. vrunt Paducca tot een teeken van vrundschap yets medesenden.

Desen voormiddagh werden ook de dry paters Jesuiten, genaemt Jeronimo d'Abbreros, Manuel Espanjol en Carlo Torcoty, by de veroveringe van 't eylant Ciaues in Ternaten door den Coninck Amsterdam in den jaare 1678 onder Comp^a. protexie en met het jacht de Sampzon nu dees dagen op onse gegeve ordre hier overgekomen, door d'heer waterfiscael Pieter Pauw, verselt met d'E. Abraham van Riebeeck, van boort gehaelt en binnen 't casteel gebracht, alwaer deselve werden gelogieert by den eerste clerk der Generale Secretarye, Pieter van den Hoorn, jegenwoordigh bewonende het huys des capiteyns, staende op de punt de Robyn, om wyders met haer gevolgh, bestaende uyt nogh een leeck, twee schoolmeesters en andre domestiquen, gesamentlyck ten getale van nogh 21 personen, soolange als zy hier komen te blyven van Comp^a. wegen tot nader besluyt over deselve onderhouden en gealimenteert te werden, ten welcken eynde haer dan ook vooreerst maendelyx toegeleecht is:

50 ryxdaelders contant;
600 ƒ bruyne en 100 ƒ witte rys;
60 ƒ speck en vlees;
1 sack cadjagh en boontjes;
3 kannen olyvenoly;
8 kannen azyn;
1 maet zout;
20 ƒ boter;

80 gedrooghde soute vissen;
2 bossen waxkaerssen;
4 kannen lampoly en
20 kannen seck off Spaanze wyn,
waarmede gemeent wert dat zy
het gevoeghlyck sullen en ook behoorde
te konnen stellen.

Wyders heden nademiddagh extraordinary vergaderinge beleght zynde, is onder eenige Malaxe besoiingies beraekende 't contracteren met de vyandelycke Nanningers en Rombouwers daer omtrent Malacca alsulx gearresteert als by het resolutieboek in 't breede zy te sien, en soomede nopende het beyegenen van de Kidolleze en Cheribonze stropers, in het district van Indermayoe verschynende, en 't rescriberen op het antwoord, jonghst door den Engelsen agent tot Bantam, Robert Parker, op het aen hem gedane protest, welcke twee laaste pointen in de briefljens, binnen weynigh dagen na Indermayoe en Bantam aff sullende gaen, op haer plaetsen in desen nogh nader sullen volgen en ampel uytgedrukt werden.

19 d^e. Desen voormiddagh heeft het nieu geformeerde Collegie van Heeren Heemraden voor d'eerste mael haare byeencomste en vergaderinge gehouden ten huysse van den E. Heer President van deselve, d'Heer Ordinary Raet Dirck Blom hier binnen 't casteel.

20 d^e. Nadien desen jaare om redenen geen en generalen optrek van de borgerschutterye deser stede soo te voet als te paerde zy geschiet, en dat op den 10 Juny laestleden over de cavallerye eenige nieuwe officieren verkoren en aangesteld zyn, die na jaerlyxe gewoonte op den dagh der parade in haer chergies bevestight en over haare compagnien publycklyck geauthoriseert plegen te werden, soo gaet de Heere Ordinary Raet Anthonio Hurdt als president van schepenen dese voormiddagh na het stadhuis om de gemelte officieren, ten dien eynde met haer compagnie in 't volle geweer te paerde voor hetselve verschenen, behoorlyck te bevestigen en te autoriseren, 't welck dan gedaen zynde, begeeft zyn E. sigh weder omtrent de

middagh na het casteel, na hetwelcke wyders dese nieuwe officieren, waarvan de naemen onder dato 10 Juny staen uytgedrukt, met haer onderhebbende ruyters haer eens door de voornaemste wegen deser stadt verthoont en rontgereden hebbende, dan ook weder van den anderen gescheyden zyn etc.

Des namiddaghs vertreckt na Indermayoe de fluyt Goylandt tot versterkinge der besettinge aldaer, medenemende een missive door Haer Ed. aen den capiteyn Jochum Michielsz mitsgaders den raet aldaer, luydende in substantie als hieronder uytgedrukt zy, en bezyden dien een recreut van 50 Nederlandze militairen:

dat dewyle de tydinge nogh al even sterk continueren dat de Bantammers weder een uytsettinge van 1000 koppen stonden te doen om d'onse met geweld op Indermayo aan te tasten, Haer Ed. nodigh geoordeelt hebben de fluyt Goylandt alsnu tot adsistentie met 50 militairen onder den luytenant Jan Ruys derwaerts te schicken, met ordre omme de voorschreven Bantammers en Kiedolze roovers in het district van Indermayoe van Craoan aff tot aen de hoek Lossary toe onder de naem van Kidolze roovers onbeschroomt aen te tasten, met recommandatie desen aengaende na te lesen d'ordre, in Haer Ed. missive van 6^e Augusto laestleden geëxpresseert, dicterende wat onderscheyt tusschen rovers en handelaers sal dienen gemaakt;

dat alhoewel de rivier van Candangauwer volgens notitie, door d'E. Couper daervan gedaen, onder Cheribon gehoorende zy, deselve eghter en ook het landt, die naem voerende, niet sal behoeven outsien en nogh minder de Bantamze vaertuygen, die deselve mochte comen binnen te loopen, indien d'onse op Indermayoe hetzy door den rover Chiliwidara, Bantamze off Cheribonze stropers mochten comen ontrust en besprongen te werden, gebruyckende nochtans sooveel voorsichtigheyt als practicabel sal zyn;

dat nadien ook gerucht wiert Intchiassem door de rovers aangetast stontd te werden ende den Angabey hadde gevraecht off hy in sulcken geval niet van Comp^e. wegen soude werden geadsisteert, op Goylandt zyn gestelt boven 't ordinary zeevolck 7 matroosen tot versterkinge van 't jacht Mallabar, aldaer in besettinge leggende, bezyden dewelcke uyt de militairen nogh op hetselve sullen mogen werden gestelt een corporael met 10 soldaten om, soo de stropers op Intchiassem verscheynen, den Angabehy met 15 á 20 kerels te adsisteren, te weten soo op de getrouwigheyt dier Javanen eenigen staet te maeken en ook sodanigen lanttochje niet met gevaer vermenght zy, voornamentlyck wel sorge dragende niet van de strand affgesneden te werden en altyt een veylige retraict na boort te behouden;

dat soo menichmael de Javaanze grooten in het schryven aen Haer Ed. werden genoemd, deselve altyt duydelyck met haer namen en woonplaatsen moeten werden beschreven, om te mogen weten wie daarmede gemeent en ook op wat plaetse deselve thuyshoorende zyn;

dat de twee buffeldieven op Indermayoe na Batavia gesonden dienen om haer verdiende straffe te genieten, dogh eghter beter waare geweest dat de Javanen deselve ten eersten van kant geholpen hadden om van de bewaringe en verdere moeyte ontslagen te zyn;

dat jegenwoordigh overgesonden wierden de rollen der overgaende militairen en zeevarende en Goylandt voorsien voor 3 maenden met d'onderstaende provisien:

2 lasten rys;	2 leggers arack;
$\frac{1}{4}$ last cadjhangh;	1 aem Spaenze wyn;
2 vaten vlees;	1 aem azyn;
2 d ^{os} . speck;	$\frac{1}{2}$ aem olyvenoly;
4 maten sout;	$\frac{1}{2}$ aem lampoly;
70 R Hollandze	5 bossen kaerssen;
30 R Bengaelze	1 korff zuycker;
} boter;	

dat wyders ten behoeve van de pagger ende de kleene vaertuygen aldaer overgesonden wiert 't ondergespecificeerde:

een huyspostil;	6 boeken mediaen;
23 gemeene psalmboekjes;	50 dubbelde bossen rottangh;
1 riem klein formaet papier;	20 strengen goet Bengaels zeylgaaren;

dat de boekhouder van Goyland ende den opperstierman ten eersten weder na Batavia dienden gelargeert, benevens ook de sieken en impotenten der besettinge etc.

Des avonds schryven Haer Ed^e. per Javaens vaertuyg een missive aen den resident Willem Caaff tot Bantam van alsulcken inhoud als hieronder in substantie uytgedrukt zy:

dat d'E. gecommiteerdens op den 14^e September weder terughgekomen wesende, Haer Ed. eerst voor weynigh dagen ontfangen hebben een antwoord van den Engelsen agent Parker op het protest, aen hem gedaen, daervan het translaet nevens desen ginck, waeruyt kan werden gesien, dat d'excuse door gemelte heer agent wegens 't vervoeren van Comp^s. volck soo onnosel en blauw zy dat het sighselven schaemde, want schoon hy al geen kennisse van 't vervoeren van Comp^s. volck mocht hebben gehadt, soo kan dat immers de saeke in sighselfs niet rechtvaardigen en Haer Ed. niet verhinderen hunne rechtmatige protestation daerover te doen aen die het opperste gebiet wegens de Engelze Comp^s. voerende zy, als van wederzyde verplicht zynde straffe te oeffenen over d'alsulcke die hun aen sodanige misdaden, directelyck strydende tegen het recht der volckeren en de gemaekte verbonden, hadden schuldigh gemaekt, 'tgunt Haer Ed^e. vermeenen van het debvoir van den agent Parker had behooren te zyn in plaetse van sigh soo blauw te verontschuldigen van onwetenheyt, onder welcken deckmantel zy van tyt tot tyt d'E. Comp^s. veel volck ontvoert ende de quaetdoenders een deure geopent hebben om de justitie te ontvluchten; en evensodanigh was het gelegen met haer quade redeneringe, dat men het voor een beleeftheyt behoorde aen te sien dat m^r. Abel Payne, toenmaels p^l. agent, Joan Trip ende Aletta Backers in de Engelze logie getrouwt en nae Engelandt geholpen heeft, aengesien het manifest zy dat ymandt om wettelyck op Batavia te trouwen niet nae Bantam behoeft te gaen, loopende alle hetgene dat hy is seggende van de perzoonen van Willem Murray, Jan Steen en Claes Vooght op denselfden trant, sigh trachtende te behelpen met onkunde en dat alsulke overgelopene perzoonen niet door den resident Caaff wedergeëyscht zyn geweest, mits welcken Haer Ed^e. ten hoogsten nodigh oordeelen.

dat voortaan den resident Caaff, kennisse gekregen hebbende van eenige gevluchte off overgelopen perzoonen, deselve come weder te eysschen, en dat, soo het wesen kan, in presentie van twee getuygen, hoewel te gelooven zy dat zy misschien den resident in sulcken gevalle soudent trachten te ontwycken, om hun voordeel by de gemaekte onwetenheyt konnende rekenen niet te verliesen, sullende Haer Ed. middelerwyle in overlegh nemen off het nodigh sal wesen op voorschreven agent zyn contraprotest te antwoorden, wanneer den resident Caaff hierop het vereyschte bericht gediend sal hebben sonder langh uytstel;

dat Haer Ed. ook van den Françen agent antwoord verwachten op het protest aen hem gedaen;

dat men van de schenckagie, door den Bantamzen Conink belooft, noch niet heeft vernomen, dogh egther de schenckagie, door den resident aen den jongen Sulthan op het trouwen van zyn doghter ten bedrage van rd^t. 125½ gedaen, soo aensien, alhoewel zy het daernaer niet maeken en het doen van geschenken haer in desen tyt wel vermeteler soude konnen doen werden;

dat de 2000 potten witkalck ten bedrage van / 96, jonghst gesonden, zyn ontfangen;

dat Haer Ed. al met verlangen hebben gewacht na het nieuws dat den resident Caaff voornemens was over te schryven, met recommandatie niet nae te laten alles van belangh sonder uytstel bekend te maeken en wel voornamentlyck beraekende eenige nieuwe uytsettinge na Indermayoe etc., om bytyts op hoede te konnen zyn;

dat hoewel Haer Ed. niet voornemens zyn met het Engels schip de Loyael Subject aen d'Ed. Heeren Mayores in 't vaderlandt te schryven, egther den Engelzen capiteyn William Godladt voor zyn aangeboden dienst sal mogen werden bedanckt etc.

De heer fiscael van India m^r. Gualter Zeman op heden staende d'ordinary vergaderinge by geschrifte in Raade verthoont hebbende, dat zyn E. eenige geruchten tevoorengekomen zyn hoe sigh den schipper Jan Wittebol, bescheyden op het schip Roemerswael, hem omtrent Comp^t. provisien etc. in zyn jonghste uytreyse anno 1678 vergrepen en niet met de vereyschte trouwe gedragen soude hebben, soo is daerop goetgevonden voornoemde schipper Wittebol van gemelte bodem te lighten en op een der hier ter rheeде blyvende schepen te laten overgaen, om dusdoende d'heer fiscael middel te geven sooveel bewysen wegens zyn gesuspecteerde fraude in te winnen als mogelyck sal zyn.

De pachter van de rypasser versoeck gedaen hebbende eenigen affslagh van zyn pachtpenningen te mogen genieten uyt oorsaeke d'E. Comp^t. tot gerieff der ingesetenen deser stede partye rys voor eenigen tyt op de marckt heeft verkocht, soo is verstaen hetselve versoeck als ongefondeert aff te slaen, dogh hem daervoor een kleene penningh te laten genieten; en is voorts op 't versoeck van de paghter der coornmolen dat het in de maanden van February en Maert deses jaers alhier aen voorraet van tarwe heeft gemancqueert, goetgevonden hem na billickheyt te vergunnen een affslagh van paghtpenningen voor twee maanden, zynde 820 ryxdaelders.

Wyders ook door de Heer Extraordinary Raet Joannes Camphuys voorgedragen wesende het nodige tot rescriptie na Bengale en Cormandel, soo is op 'teen en 't ander alsulx geresolveert als by het resolutieboek uytgedrukt zy.

Eyndelyck ook door den opperkoopman en winckelier deses casteels Jan de Conink versoek gedaen wesende omme mits zyn jegenwoordige debiliteyt by provisie van die bedieninge te mogen werden ontlast, tot hy weder bequaem soude wesen daerinne ofte wel tot yets anders te werden geëmployeert, soo is hem zyn versoek op goede insichten geaccordeert en meteenen in de winckel weder by provisie geplaest den ondercoopman Hendrick Canzius.

23 d^r. In den achtermiddagh comt alhier van Palembangh te retourneren het jacht Voorhout en daermede ook den gewesen commissaris en oppercoopman Jan van Leene, aen Haer Ed. overleverende een kleen briefken van zyn E. ende den raet uyt Palembangh dato 2^e deser, ende daernevens ook een rapport van zyn E. verrichten soo op Jamby als Palembangh, op heden gedaghteeckt, in sigh behelsende een verhael van desselfs wedervaaren op die beyde comptoiren met een recit in hoedaniger voegen eyndelyck den oorlogh tusschen den Johorit en Jamby ten eynde gelooopen was, hebbende hun op het ontfangen van Haer Ed. brieven, die door den commissaris aanstonts op de paresse van het jacht Voorhout op Palembangh met den tolck Sybrand Sybrandsz na Jamby voortgesonden waaren, sonder langer uytstel tot onderhandelinge begeven, 'tgeen ook van sulcken succes was geweest dat zy eyndelyk overeengekomen waren op dese wyse: den jongen Jambyzen Coninck soude aen den Johorzen Laxamana in vergoedinge van de invasie, anno 1675 in 't Johorze ryck gedaen, uytreycken een somma van 10000 contante ryxdaelders en 2 stucken metael canon en alle het gerooffde gout mitsgaders de weghgevoerde menschen, op hetwelke hy albereyts hadde voldaan 3000 rd^r., 3 cattys gout en 2 stucken metael canon benevens overleveringe van 300 menschen met belofte om het resterende binnen 1 à 2 jaren mede te sullen opbrengen; dogh dit alles met uytshuytinge van den Maccassaar Dain Mangika geschiet en hy alsoo door den Johorit verlaten wesende, had gemelte Dain Mangika ten lesten geresolveert Jamby mede te verlaten en sigh nae Palembangh te transporteren, indien den Jambyze Coninck hem daertoe vaertuygen quam te beschicken, die hem toegesecht waaren, en waermede dan desen oorlogh in een vrede was verandert; zynde eenige weynige goederen, by 't opbreken van Jamby (eenigen tyt herwaerts geschiet) in de logie van de Comp^e. aldaer verbleven, door de Johoresen en Dain Mangika off haer volck weghgenomen, dogh van geen bysonder valeur, waerin d'E. Comp^e. geluckiger was geweest als d'Engelze vrunden, als welckers logie al in den beginne van den oorlogh door de Maccassaaren en Johoresen gespoljeert en afgebrant was, 't Engels opperhoofd zyn retraict nae Palembangh hebbende moeten nemen, alwaer hy was comen te overlyden, gelyck alles breeder by het gemelte briefken en rapport, in 'taenkomende briefboek ingeschreven, kan werden gesien en bezyden dien ook uyt de briefkens, uyt het Maleyts en Maccassaars vertaelt, wat den Coninck van Jamby ende den Johorzen Laxamana mitsgaders Dain Mangika daervan selve aen Haer Ed. schryvende zyn, die hierachter op zyn tyt, als de missive van den

Coninck van Palembangh benevens die van Jamby en Johor staen ingehaelt te werden, sullen volgen.

Hebbende voorts gemelte jacht Voorhout van Palembang medegebracht een ladinge van:

141900 cattys peper, kostende f 17875:10:8.

24 d°. Tegen den avondt comt alhier van Andragiry te retourneren de chaloup de Salm met het gewesene gedesigneert opperhoofd, den ondercoopman Joannes Colomby, als den vorigen aldaer gewesene pⁱ. resident Anthonio Groenewegen en al de verdere gewese Comp^s. suppoosten en volck, alsook d'effecten en principalen ommeslagh aldaer, als hebbende op zyn aankomst Comp^s. dienaren en logie wel in tamelycken toestandt maer den ouden en jongen Coninck mitsgaders de verdere grooten gansch niet wel geintentioneert gevonden, willende gedachte Colomby byna forzelyk opstryden dat hy ordre soude hebben om haer adsistentie tegen den Coningh van Quantam toe te mogen seggen, en off hy verklaerde daertoe niet gequalificeert te wesen, soo scheen het egther in haer sulcken verstoortheyt te hebben verweckt dat ze hun niet hadden kunnen intoomen eenige bedenckelycke discourssen met dreygementen te uytten van sodanigen dictamen, dat Colomby vermeynde wichtige redenen te hebben, om geen saysement off yets erger onderworpen te wesen, de voornaemste goederen uyt Comp^s. logie stillekens te lichten en by nacht deur te gaen en weder na Batavia te keeren, 't welck dan op den 6^e October was geschiet, eenlyck in de logie hebbende moeten laten 11 packen guinees lywaet en 12 packen smalle haftas benevens eenige munitien van oorloge en huysmeublen, die men niet gevoeghlyck had kunnen medenemen, tesamen bedragende f 6724, gelyck by het gemelte rapport in 't breede kan werden gesien, zynde in het aenkomende briefboek te vinden, en door meergeciteerde chaloup de Salm bezyden de goederen, van Andragiry gelicht, tesaamen monterende f 20476:7:11, weder terughgebracht hetgene door deselve op zyn vertreck den 26^e Augusto laestleden medegenomen zy, bedragen hebbende f 6027:6:11 behalven de voorstaende restant effecten van Andragiry.

25 d°. Des avonds wert alhier met een inlants vaertuygh een klein briefken, van den Maccassaarzen luytenant Dain Mattara uyt Indermayo aen d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven, aengebracht, zynde maer een compliment van geen bysonderen inhoud en derhalven niet nodigh geweest in desen te doen influeren.

26 d°. Nademiddagh vertrecken vanhier na Malacca de fluyten Aerdenburgh en 't Huys te Bergen, d'eerste om vandaer na Bengale en d'andre om over Cormandel na Ceylon in geselschap van de bodems, van Japan werdende verwacht, voort te gaen, medenemende acht brieven, alle dubbelt door Haer Ed., d'eerste aen d'Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz tot Malacca, de tweede aen d'Heer Directeur Jacobus Verburgh in Bengale, de derde aen d'Heer Gouverneur Jaques Caulier op Cormandel, de vierde aen d'Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge op Ceylon, de vyfde aen den commandant Pieter Vorwer tot Nagapatnam, de sesde aen den commandeur Marten Huysman op Cochim, de sevende aen de Heer Directeur Daniel Parvé in

Souratta en de achste aen d'Heer Directeur Reynier Casembroot in Persia mitsgaders yder met derselver byhebbende raden geschreven, van alsulcken inhoud en met sodanige bylagen gemunieert als by het uytgaende briefboek in 't breede onder dato deses kan werden gesien, omme mette selve 2 bodems nevens de verwachte schepen Betuwe, 't Huys te Spyck en Croonenburgh na voorschreven Indize quartieren voort te gaen; hebbende wyders daerbezyden bovengenoemde twee bodems vanhier gevoert 't geen hieronder volcht:

in Aerdenburgh voor Bengale:

114339 guldens aen Spaenze markrealen mitsgaders bhaersilver, bedragende met eenige nootwendigheden..... f 114337: 17: —;

item in Aerdenburgh voor Souratta:

708 R schilpatshoorn en een kas met schenckagie-goederen, tesamen kostende... 2497: 4: 14:

in 't Huys te Bergen voor Malacca:

62 packen diverse cleeden en
4000 Mexicaenze realen, tesamen bedragende..... 35112: 1: 7;
hebbende voor Ceylon en Mallabar bezyden dien
medegenomen eenige gereetschappen van weynigh
waerdye.

Sulx monteert het versondene met beyde bodems f 132067: 3: 3.

In 't vallen van den avondt wert alhier door het inlands jachje de Dry Gebroeders, toebehoorende den Chinees Hoay, van Macassar een missive aengebracht, door d'Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet uyt het casteel Rotterdam in dato 9^e deser aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoud als by het aencomende briefboek onder dat quartier kan werden geleses, onder andere dicterende dat tusschen den Mandaarzen Radia Bellenipa en Radia Madiene eenigh geschil was ontstaen over de negorye Touka Arangh, voor desen onder Crain Goa gestaen hebbende en die Bellenipa nu na sigh wilde trecken, omdat deselve hem door Goa geschoncken soude wesen, 't geen den ander ontkende, 't welk sigh soo hoogh hadt beginnen te verheffen dat zy hun wederzyds ter wapenen hadden begeben; dogh had sigh Radia Tamparangh, dit verstaende, aanstonts tusschen beyde gestelt om dese geschillen te beslighten, en waren bezyden dit tusschen Arou Matouaey ende die van Bone ook eenige onlusten geresen wegens eenige gerooffde goederen, dogh gelooffde men dat dese oneenigheden wel weder sonder merkelyke commotie terechtgebracht soude werden etc.

27 d^e. Des namiddaghs comt alhier uyt Amboina over Japara te verschynen het jaghtje Orangie, medebrengeende een missive, door den Heer Gouverneur Robbert

de Vicq mitsgaders den raet uyt Amboina aen Haer Ed. geschreven dato 23^e September deses jaers, in sikh bevattende den nogh tamelyken goeden toestandt in die kostelyke provintie, gelyck by geciteerde missive, onder haer quartier in 't aenkomend brieffboek ingeschreven, kan werden gelesen; zynde daermede ook overgekomen den Quimelaha Hassy ende desselfs broeder den Capiteyn Laut van Hittoe, die almede met den verrader Jan Pattilima gelyck van ⁽¹⁾ den vooraff hier gekomen Senghadje Lomaity, waarvan op den 8^e deses is gesproken, geheult ende een samensweringe aengericht hadde; die dan beyde op een der hier ter rheeде leggende schepen vooreerst sullen werden bewaert, totdat over haer perzoonen nader sal wesen gedisponeert; zynde bezyden dien nogh op een der schepen geconfineert seker Mahomethaans priester off paap, van Bantam in de Moluccos gekomen, alwaer deselve omtrent den Coninck van Ternaten en desselfs raaden en ryxstenden gesustineert wiert in de presente troublen niet goets gebrouwen hadde; die naderhandt onder Comp^e. macht vervallen wesende, met het jacht de Sampzon uyt Ternaten herwaerts gesonden is, gelyck daarvan hiervoor op den 13^e deser noghmael staet genoteert.

Geciteerde chialoup Orangie heeft noch medegebracht een klein brieffken, door den opperkoopman Cornelis Bartelse Merchier in dato 22^e October uyt de quale van Damacq omtrent Japara aen Haer Ed. geschreven, eenlyck in sikh behelsende 't geen hieronder uytgedrukt staet, doordien dit bodempje om water etc. daer aengeloopen zy:

de fluyt Wimmenum was na Rembang gesonden om de gereede houtwerken aff te haalen, en soude de fleuyt den Geelen Beyr binnen weynigh dagen volladen nevens alle de contanten ook na Batavia werden geschickt en soomede de swarte zuyster, en hoopte men ook sooveel houtwerken te sullen kunnen krygen, dat den Hasenbergh op zyn wederaencomste mede zyn ladinge soude kunnen bestellen;

den resident Jan Osborn had op Samarangh maer een pack kleeden aen lant gelicht, omdat present daer niets te vertieren was, en soo hadden de residenten op Tegal ook maer aen lant genomen drie packen tapesarasses, waertegen zy weder in plaets hadden na Japara gesonden haer pack amphioen, kunnende deselve op Japara en tot Damack nogh 350 rd^e. 't picol haalen, en waerom men dan ook trachten soude sooveel daarvan om te setten als mogelyck soude wesen, de kleeden soo 'tscheen mede nogh tot een tamelycken prys quyt konnende ⁽²⁾ raeken; op Damack sou men nogh wel een scheepslast sout overhouden, 't welck anders, soo 't Haer Ed. geliefde goet te vinden, aldaer selve met proffyt, namentlyck tegen 7 à 8 rd^e. het last, weder soude kunnen verkocht werden;

uyt Amboina was voor Damack met 't jachje Orangie verschenen d'Eerwaerde predikant de Leeuw, die nu dan met deselve bodem na Batavia vertrock.

Des namiddaghs vertreckt over lant na Tanjongpoura den luytenant van den Eeden met 12 Nederlandze en 11 inlandze militairen mitsgaders 50 Javanen, eenlyck maer om een goede en bequame wegh op de kortste spatie vanhier na derwaerts, 't zy over Bacassy oftewel een weynigh terzyden aff, te zoeken en de

(1) Toen de dagregisterhouder dit van schreef, wilde hij laten volgen: *is gezegd*.

(2) Er staat: *kunnen*.

verheytt aff te meten off door het bosch heen te banen, sooals het sal te vinden wesen, om na verrichter saeken dan te lande weder herwaerts te keeren.

Den predikant Alexander Carpius, jonghst met zyn famielie uyt Banda mits indispositie opgekomen, alsnu versoeck hebbende gedaen om met de retourschepen nae het vaderlandt te vertrecken, is hem sulx geaccordeert, en soomede den borger Joan Otto Helwigh, een wyle tyts hier ter stede als doctor der ⁽¹⁾ medicynen hebbende gepractiseert, sonder betalinge van transport en costgelt, mits hy daertegen gehouden sal zyn gedurende de reyse onder de vloot als doctor dienst te doen.

Den secretaris van de Weeskamer deser stede Cornelis Mol versoeckende om van het stadsvendumeesterschap, dat hy al een lange reex van jaaren heeft bedient, te mogen werden ontslagen, als hem uyt oorsaeke der swackheyt zynes lighaems moeyelyck vallende, soo is goetgevonden hem van die functie te dechargeren en te ontslaen.

Wyders ook door de Ambonze burgers Marten Francken, Pieter Douwesen en Adolph Louyse, desen jaare met chaloupen onder de 30 lasten groot alhier uyt Amboina aengekomen, versoeck gedaen zynde om weder derwaerts te mogen keeren, onder verklaringe dat ze van d'ordre en 't verbodt om met geen vaertuygen van ⁽²⁾ minder als 30 lasten derwaerts te mogen varen niet hebben geweten, soo is haer nogh voor dese mael toegestaan daarmede weder na huys te mogen keeren, en meteenen nogh aen den burger Abraham van der Pulle conform 't geresolveerde van den 17^e deser geaccordeert om met syn chaloup de Welvaert over Java's Oostcust, Baly en Timor na Bouton, Banda en Amboina te mogen varen en direct sonder eenige andre plaetsen aen te doen herwaerts te keeren, alles op de paenaliteyten daerop gestatueert.

Soo is ook nogh den oppercoopman Dirck Tymonse de Jongh, gewesen opperhoofd in Siam, toegestaan wesende met zyn famielie desen jaare nae het vaderlant te mogen vertrecken, goetgevonden alsnu te defereren de derde ofte schoutbynachts-vlagge der retourvlote op 't schip Schielandt.

28 d^e. Des avonds comt alhier met eygen vaertuygh van Tanjongpoera te verschynen den inlants luytenant Aly, medebrengende een briefken, door den vendrich Jan Bervelt aen Haer Ed. geschreven nu dry dagen verleden, zynde gemelte luytenant, het verblyff op Tanjongpoura moede wesende, sonder consent en in weerwil van den vendrich Bervelt herwaerts gekomen; luydende het briefken van voorschreven Bervelt in substantie aldus:

den luytenant Aly en zyn vaendrich Bontotte, genegen wesende na Batavia te vertrecken, waaren van hun voornemen niet afl te leyden geweest, schoon hun ook voorgehouden wiert dat ze sonder licentie daertoe in Haer Ed. ongenade souden vervallen, niet anders tot verschoninge wetende in te brengen, als dat hun op haer vertreck van Batavia door d'E. cappiteyn Hartsink beloofd was haer toght niet langer als twee maenden soude duuren, en dat op Tanjongpoura ook geen inlandze geneesmeesters waaren die haer konden genesen, seggende voorts haer op Batavia

(¹) Dit *der* laschte ik in, omdat deze persoon in margine wordt aangeduid als *med: doctor*.

(²) Dit *van* heb ik ingevoegd.

omtrent Haer Ed^e. te sullen verantwoorden, sulx den vendrigh, bespeurende hy haer niet als met groot ongenoegen sonde konnen houden, was geresolveert haer te laten vertrecken met twee inlandze vaertuygen dogh sonder haer volck, die, als expresselyck tot adsistentie van d'onse derwaerts gesonden, dierhalven met de sergeanten om haer te commanderen gehouden waaren;

den Tommagon Natta Jouda hadt ook eenige van zyn volck met de cotypebrieff, door Chiliwidara aen hem geschreven, hiervooren op 17^e deses in translaet geinsereert, aen den vendrich Bervelt gesonden benevens bekendmaeking dat hy en d'andre regenten opontboden waaren om by hem op Pagagadin te komen, waerop zy volgens hun seggen soude hebben laten antwoorden dat ze met hem Chiliwidara nogh de Bantammers niet te doen wilden hebben; dogh hadt den vendrigh haer tot antwoord laten dienen, ingevalle eenige Bantammers op Goedoegoedok quamen, zy deselve mosten aenhouden: hebbende middelerwyle Wiera Djewa d'onse bekendgemaekt datter op sekeren nacht in de negorye omtrent Tanjongpoura vier Bantammers waaren geweest om alles te verspieden, dogh dat ze op het gerucht van eenigh volck de vlucht genomen hadden, gelyck ook soude hebben gedaen sekere 60 andere Bantammers, die soo te voet als te paert niet verre van de negorye soudens zyn geweest, uyt vrees dat men tegen haer op de been gecomen was, dogh konde hiervan met geen sekerheyt gesproken werden;

de corps du garde en wat daeraen verders dependeerde voltoyt geraekt zynde, soo was men nu besigh om de gracht der veltschanze te verwyden en uyt te diepen.

30 d^e. Des namiddaghs komt hier met Javaans vaertuygh van Bantam den bottelier en tolck Huygh Boy sonder schryven van den resident Caaff, maer medebrengende een missive, door den jongen Coninck aen d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven, dewelcke na gedaene vertalinge uyt het Javaens bevonden sy in sigh te behelsen eenige complimentjes met een verzoek om kleene paerden, esels en jaeghhonden van allerhande soort, benevens de missive gevoecht hebbende een geschenck van 60 picols peper en 10 koebeesten om door Huygh Boy aen welgemelte Heere Directeur Generael overhandicht te werden, hebbende hy gemelte Huygh ook belast soo lange op Batavia te vertoeven dat de paerden, esels en honden byeenvergadert soude wesen om hem deselve toe te brengen, schynende desen jongen Vorst ons in deser voegen soowat een goet gelaet te thoonen, dogh eghter ondertusschen niet nalatende zyn personagie te spelen, want gemelte Huygh Boy weet te verhalen dat even voor zyn herwaertscomste tot Bantam wedergekeert was eenen Intche Alema, Maleyer en hooft van twee vaertuygen, tusschen Indermayoe en Cheribon ten rooff uytgeweest en volgens eygen voorgeven drie Nederlandze chaloupen, een Chinees en 2 inlandze vaertuygen afgeloopen mitsgaders 't volck dootgeslagen hebbende, van dewelcke hy de afgesnede ooren tot bewys van zyn manhaft op Bantam bracht en aen de Coninck verthoonde, sonder dat hy dien schelm en moordenaer daerover in plaets van straffe niet alleen wel beyegent, maer ook gepresen en tot meer diergelyx aengemoedigt hadde etc., luydende eygentlyck voorschreven missive, aen d'heer Speelman geschreven, als volcht:

Een suyvere, opreghte genegentheyt van Paducca Siry Sulthan Aboen Nasary Abdul Chahaer binnen in 't Coninckryck van Bantam, die 't gebied heeft over al 't gedoente binnen Bantam, comt aen den admirael, die alle trappe van bedieninge en heerlyckheyt doorwandelt heeft met groot verstandt in dese werelt, die vernuftigh is om alle dingen naer behooren en gewoonte met alle zyne vrunden te beraetslaen, waerover hier en daer aen alle plaetzen beroemt wert.

Vorders maek ick aen den admirael myn oprechte meyninge bekend; indien der eenige quade luyden tegens die van Batavia in Bantam mochten wesen, dat den admirael niet beliest te seggen dat den Sulthan off eenige grooten van Bantam haer hetselve hebben belast, alsoo wy waerlyx die quaetdoenders niet kennen, maer indien den admirael dat volck krygen kan, soo geliest het haer naer uw welgevallen te vergelden, omdat myn herte suyver is tegen den admirael, ende ick maeke dit met desen brieff aen den admirael bekend, opdat den admirael magh weten off ick reght off onrecht tegen u ben. Nogh indien den admiraels wille is om tegens myn te oorlogen, soo geliest den admirael niet na te laten myn hetselve met een brieff bekend te maeken, gelyck het voor desen gebruyckelyck is geweest, 't geen niet moet verandert werden, gelyck ick mede aen den admirael sal doen.

Verders versoeck ick om hulpe aen den admirael, indien hy genegentheyt tot my draeght, dat UE. voor my van den Capiteyn Moor geliest te versoecken om twee esels, een mannetje en een wyfje, dogh by gebrek van twee maer een, die bereden kan werden als een paert, nogh 2 honden van d'aldergrootste slaghe, een reu en een teeff. Den admirael geliest hetselve niet nae te laten, soo hy genegentheyt tot myn heeft. Ick hebbe aen den admirael niet anders te senden als 20 bharen peper en 10 koebeesten tot een teeken van myne oprechte vrundschap en genegentheyt tot den admirael, 't gene niet en geliest te verachten maer aennemen als een ruyckertje.

31 d°. Omtrent de middagh comt alhier over Passir op de cust van Borneo van Macassar te verschynen het jachtje de Peerl, medebrengende twee brieffkens, d'eerste door de Heer President Jacob Cops mitsgaders den raet uyt Macassar dato 19 September en d'ander door den ondercoopman François Prins dato 10^e October uyt de chaloup de Kalckoen, geanckert voor Passir, aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, beyde niet behelsende nodigh in desen te inserreren; seggende eenlyck d'eerstgenoemde dat Radia Tanete, gehuwlyckt met de suster van Zyn Hoogheyt Palacca, genegen soude wesen sigh van zyn huysvrouw op een violente wyse te ontslaen en met de suster van den jonthst afgesetten Coninck van Goa, Crain Bissey, te trouwen.

Even voor de middagh werden de brieven en geschencken van de Coningen van Palembangh, Jamby ende den Johorzen Laxamana na gewoonte plechtelyk van boort van 'tjacht Voorhout ingehaelt door den sabandaer en licentmeester d'E. Ockerse, den commissaris van Leene, de cooplieden Schoor en van Mechelen

mitsgaders de cassier van den ontfangh Joan Treuytmans en den capiteyn der Maleyers, gaende gesamentlyck door de compagnie gewapende militairen heen tot aen de puye van de groote voorsael, dewelcke dan opgetreden en voorts in de vergadersael in presentie van Zyn Ed^t. verschenen wesende, soo wierden door de soldatesque drie chergies en van de punt den Diamant vyff canonschoten gedaen, luydende wyders aangetogen missives, uyt het Maleyts vertaelt zynde in 't Nederduyts, sodanigh als se hieronder vervolgens uytgedrukt zyn, eerstelyck aenvangende met die van den Coninck van Palembangh, Sulthan Ratoe voormelt.

Genegentheyt die onverbreeklyk is, opregtigheyt die geen eynde heeft nevens alle suiverheyt van Sulthan Ratou, die de bestieringh heeft over zyn coninkryck van 't land Palembangh, komt aen de heer Ryckloff van Goens, Generael, ende de Raaden van India, die 't gebiet hebben in den naeme van den Hollandzen Conink en wonen in de stadt Batavia, die seer wys en verstandigh zyn ende volmaekt in haare goede raetslagen, die ook seer vernuftigh zyn in alle haer gedoenten, seer oprecht en toegenegen tot alle haare vrienden, vast en getrouw in 't onderhouden van haer contracten en vriendschap met alle Coningen, wiens deughdelyke namen daerover in alle plaetsen beroemt werden, waardoor alle die sulx hooren haer vertrouwen daerop stellen.

Verders de brieff van den heer Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India, die den commissaris Jan van Leene gebracht heeft, is hier wel en behouden aen Sulthan Ratoe overgelevert, welcke oocq door Sulthan Ratou met groote eere en blydschap (volgens 't gebruyck van alle Coningen haare brieven) is ingehaelt en deselve ⁽¹⁾ voor alle groote raetsheeren en hovelingen gelesen zynde, den inhoud daarvan seer wel verstaen en daeruyt gesien het goet behagen, dat d'Heer Gouverneur Generael en de Raden van India hadden over het gemaekt contract tusschen de zyde van de landen van Palembangh en Batavia. Den commissaris is wederom tot Palembangh gekomen, medebrengende om aldaer te verblyven en te vervangen den capiteyn Joannes Schilhoorn en den coopman Schuyfftangh, den capiteyn Egbert van Swenne met zyn coopman, waerover Sulthan Ratou en alle de Palembanghze grooten seer verblyt zyn geweest, omdat den Gouverneur Generael en de Raaden van India die capiteyn en fetor hebben verandert. Nogh heeft den Gouverneur Generael en de Raden van India aen Sulthan Ratou seer wel gesecht, dat ick den sabandhaer soude doen waerschouwen en toesien dat de Chinesen geen steen off aerde in de peper vermengen, en soo sulx geschiet, dat den Sulthan sodanige geliefte te doen straffen (alsoo 't onder geen volckeren gebruyckelyck is) volgens luyt het contract. Wat de saeke aengaet van 't canongeschut dat het schip tot Palembangh heeft medegebracht, versoeckt Sulthan Ratou te mogen koopen; de prys daarvan wil Sulthan Ratou geerne betalen, al is het niet in eenmael

(1) Deze twee woorden heeft het IIS. dubbel.

teffens maer in 2 a 3 maalen, en versoeke andermael dat ick hetselve mach coopen.

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India hebben met den commissaris Jan van Leene aen Sulthan Ratou gesonden een stuck root phelp, 8 ellen swart en 8 ellen root laeken, 10 ellen moirha, 6 valen buscruyt, een kist roosewater, een kas Persiaanze wyn, 4 stux witte mouris en 4 stux witte salampouris, 't gene Sulthan Ratou met een goet harte van den Gouverneur Generael Ryckloff van Goens ende de Raaden van India heeft ontfangen, en dat tot teeken van genegentheyd van den Gouverneur Generael en de Raaden van India tot Sulthan Ratou; Sulthan Ratou heeft aen Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, en de Raaden van India niet anders te senden als 100 picols peper, 't gene niet en gelieft te verachten maer aennemen tot teeken van myne goede genegentheyd.

(Onder stond:)

Geschreven in de stadt Palembangh op 24^e dagh van de maent September in 't jaer Djim 1102.

Volgt de translaetmissive van den Coninck van Jamby.

Een brieff uyt vrientschap en een suyvre opreghte genegentheyd van den Sultban, die Coningh is en het gebiet heeft tot Jamby, comt aen den Gouverneur Generael Ryckloff van Goens en alle de Raaden van India, die het gebiet hebben in de stadt Batavia en regeerders zyn van alle Hollanders beneden wint en dat in alle oprechtigheyt, wysheyt, verstandt en voorsichtigheyt, alsmede seer ryck, waerover door de geheele werelt geroemt werden en door alle Coningen gepresen vanwegen haer goetaerdigheyt, die oock seer stout en cloekmoedigh zyn in den oorlogh en oock seer stantvastigh in 't onderhouden van haer contracten met alle Coningen, 't gene in der eeuwigheyt ook niet en sal veranderen soolange de son en maen sal schynen.

Verders den brieff van den Gouverneur Generael en de Raaden van India heeft den Sulthan wel ontfangen en met behoorlyke eere, als alle Coningen haer brieven gebruyckelyck zyn, ingehaelt; den Sulthan den inhoud van den brieff van den Gouverneur Generael en Raaden van India gehoort hebbende, was den Sulthan van ganscher herten aangenaem, temeer den Gouverneur Generael deselve uyt een suyvre oprechte genegentheyd hadden geschreven; maer in 't begin wanneer de Johoresen met haer macht tot Jamby zyn gekomen, doen hebben die van Jamby met die van Johor geoorloght, en weynigh dagen daernae zyn alle de Maccassaaren die in de fortresse Jamby waren de Johoresen medegevallen, de Chineze straet affgebrant en alle de huysen aldaer in de assche geleyt en vele rycke haer goederen van Jamby door de Maccassaaren gerooft, soodat alleen de Hollandze logie is overgebleven, en wanneer daernae den commissaris Jan van Leene tot Jamby is gekomen, heeft doen met Paducca Radia en de Maccassaaren beraden om

met den Sulthan te bevredigen, waertoe den Sulthan ook genegen was, maer de Johoresen en alle Maccassaaren hebben geen vrede willen maeken, maer zyn tesaamen vereenicht om Jamby te vermeesteren, dogh wy hebben door de hulpe Gods Jamby nogh bewaert. Daernae heeft den commissaris Jan van Leene alle de goederen en peper uyt de logie gelicht en alle de goederen van de rycke lieden tot Jamby medegenomen en wilde daarmede nae beneden vaaren, maer den Sulthan heeft 't selve beleth en geseyt: commissaris, vaert niet nae beneden, verblyft hier en waekt t'samen met de Jambinesen op de logie, dogh den commissaris Jan van Leene heeft het niet willen naekomen maer is beneden na zee gevaren, achterlatende de logie, en de verdere goederen die in de logie verbleven zyn, als geschut, bassen, buskruyt, kogels, rys en sout hebben de Maccassaaren weghgenomen en van de logie een sterkte gemaakt ende alles tot de logie behoorende verdestrueert; dit is het gedoente van de Maccassaaren tot Jamby, en die alle de huysen hebben nedergevelt en de goederen van de rycke lieden tot Jamby gerooft, zyn Maccassaaren maer geen Jambynesen, waernae den Gouverneur Generael en de Raaden van India gelieven t'ondersoeken, omdat de plaetsen Jamby en Batavia altyt als een plaetse is geweest. Verders aengaende die van Johor, zyn met die van Jamby vereenicht en bevredicht als voor desen en alle de Johorze goederen, wapenen en volckeren die in wesen waaren, heeft den Sulthan aen Paducca Radia wedergegeven, en nadat alles recht en wel hadden beraden is hy weder na Johor vertrocken; waerom den Sulthan 't selve aen den Gouverneur Generael en alle de Raaden van India bekendmaekt, is omdat tusschen Jamby en Batavia een oprecht suyver herte is.

Volgt de translaetmissive van den Johorzen Laxamana.

Orangkaya Laxamana, Panglima Lawoet over de plaetse Johor en Pahangh, en Tommagon Paducca Touhan, die als twee gebroeders de regeringe hebben, schryven desen brieff met een oprecht en suyver harte aen den Gouverneur Generael Ryckloff van Goens en de Raaden van India, die wy geluck wenschen dat zyn grootheyt, welvaaren en heerlyckheyt mogen toenemen in dese werelt alsmede een langh leven, veel goets en gerustheyt tot aller tyt.

Verders Orangkaya Laxamana en Orangkaya Tommagon Paducca Touhan maeken aen den Gouverneur Generael en de Raaden van India bekend, dat wy met verheuginge des herten de brieff van den Gouverneur Generael en de Raaden van India hebben ontfangen, dewelcke van inhoudt was om vrede te maeken en melde ook van de middelen van de Comp^e. die tot Jamby waaren, welcke brieff ook is gecomen by Datou Paducca Radja die 't gebiedt heeft onder de regeringe van Jandepertuan over Johor, die daerop geantwoort heeft: ick hebbe de vrede met die van Jamby nu al

gesloten; den Sulthan Anom en Pangiran Diepa Nagara zyn self by Datou Paducca Radja gecomen en gecontracteert dat zy de waerde van al 't geweer wederom souden geven, gelyck zy de Johoresen die tot Pilie Moelia Dipoura hebben gedaen, en dat diegeene, welke hier en daer in de dorpen zyn, Sulthan Anom en Pangiran Diepa Nagara belooft hebben byeen te versamelen en tot Johor te brengen; en wat aengaet alle de middelen van de Johoresen, sooveele alsser opgerekent sullen werden door Jandepertuan moeten zy betalen, waerover Sulthan Anom en Pangeran Diepa Nagara twee soonen van Pangeran Diepa Nagara aen Datou Paducca Radia senden tot een teeken dat men haer magh gelooven volgens gecontracteert is; die gemelte zyn Radin Touras en Radin Maas Kouloup, en hebben daarmede nogh gesonden twee van de grooten, medebrengende een brieff, om voor de voeten van Jandepertuan te verschynen om te hooren hoeveel dattet bedragen is 't gene de Jambynesen hebben genomen ten tyde wanneer Johor veroverd hadden, gelyck in 't contract besloten is tusschen Datou Paducca Radia en de Coningh van Jamby, en soo den Coningh van Jamby het contract niet naekomt, sal ick Radin Touras en Radeen Maes Koeloup tot Johor behouden, en al hetgeene Radia Jamby daerin verandert, sal ick op 't lant Jamby soeken met de macht van 't lant Johor en Pahangh. Nogh gelyck in den brieff van den Gouverneur Generael staet wegens de middelen van de Comp^e. die tot Jamby zyn, wanneer Jamby verlooren is, is 't behoorlyck dat men deselve wederomeyscht van de overwinnaers? 't Oordeel van Paducca Radia is, dat den oorlogh tusschen Jamby en Johor niet verborgten maer de geheele werelt bekend is, en Paducca Radia heeft aen den gouverneur Bort een brieff gesonden ten tyde wanneer hy gouverneur tot Malacca was, alsmede aen den admiraal die in de rivier van Jamby was gekomen hebben wy op een blaedje papier de middelen van de Compagnie en het volcq dat op Jamby in de logie was opgegeven en gesonden, ook geseght dat het goet soude wesen deselve met den eersten vandaer genomen wierden, omdat wy Johoresen op Jamby stonden te comen, gelyck die van Jamby aen Johor hebben gedaen sullen wy mede doen, opdat de middelen van de Compagnie dan niet verloren mochten gaen; dit is hetgeene Datou Paducca Radja aen Laxamana heeft geseght, en nu maeke ick indaghtigh aen den Gouverneur Generael, indien de Coningh van Jamby syn contract mochte comen te veranderen, gelyck gesecht is, soo sullen wy Johoresen haer soeken te vergelden.

Met desen brieff hebben wy niet anders te senden, omdat wy nogh in de rivier van Jamby zyn, als vele groetenisse en bidden Godt dat hy UE^e. wil geven voorspoet en vermeerderingh van grootheyt.

(Onder stond:)

Geschreven in 't jaer Djum 1097 in de maent September op Donderdagh.

Volgen nu wyders twee briefkens, door den Maccassaer Dain Mangika, 't eerste aen Haer Ed^e. en 't ander aen den gewesenen Conink

van Goa, Crain Bissey, en Crain Linques geschreven, die nodigh zyn geacht mede in desen te inserreren, als zynde ook ter materie dienende en almede nevens d'andre per Voorhout door d'E. van Leene ontvangen.

De groetenisse nevens een suyvere oprechte genegentheyd van Dain Mangika aen den Gouverneur Generael, die het gesach heeft soo te water als te lande ende met alle zyne vrienden soo verre als naby in vrede leeft, alsmede in alle oprechtigheyt beraet met alle die in noot zyn, en ook een voorstander van alle coopliden en een verderver van alle Coningen die niet oprecht zyn; den brieff van den Gouverneur Generael heeft Dain Mangika wel ontvangen en is met behoorlyke eer en statie door Dain Mangika ingehaelt.

Verders heeft den Gouverneur Generael gesonden dat ick van 't lant van Jamby soude vertrecken, 't gene volgens inhoud van den brieff seer aengenaem was om te hooren, want onsen heer staet ook onder het gebiet van den Gouverneur Generael. Wat souden wy die klein zyn niet doen? want ons wert de reghte wegh gewesen.

Nae dat maect Dain Mangika het gedoente aen den Gouverneur Generael bekend, dat ten tyde wanneer Dain Mangika tot Jamby was gekomen, hebben die van Jamby Dain Mangika willen dooden; doen heeft hy hem sooveel mogelyck was te weer gestelt, 't gene alle de Hollanders die op Jamby zyn ook welbekent is dat die van Jamby Dain Mangika willen dooden, en de reden waerom Dain Mangika op Jamby woont is, omdat zy 2 à 3 maalen nae Bantam hebben gesonden en myn vandaer getroont, 't gene ook alle de grooten op Bantam alsmede alle coopluyden en Maccassaren die op Bantam waeren bekend zyn, en de Jambynesen seyden dat Jamby Macassar en Macassar Jamby was, waerop Dain Manghika antwoorde: ick wil eerst accorderen en weten hoe dat het gaen sal en dan tot Jamby comen wonen, opdat alle coopliden van Maccassar en onderhorige plaetzen alsook u eygen lantsvolck mogen weten hoe Dain Manghika met die van Jamby geaccordeert zyn en haer daernaen kunnen reguleren; Maccassar sal dan Jamby en Jamby Maccassar wesen, 't gene ook niet veranderen sal volgens 'tgebruyck van Maccassar, ende sullen ook een heer hebben, maer dat ons geen swaare lasten sullen mogen werden opgeleght en ook niet verbieden datter eenige vrienden ofte maagen op Jamby comen, 't gene de Jambynesen soo hebben toegestaen en met ons geaccordeert, en zyn doen na Palembangh gezeylt; aldaer zynde is den Sulthan van Jamby nevens zyn soon Pangeran Adepatty en alle de grooten op Palembangh gecomen en hebben Dain Manghika vandaer gehaelt om op Jamby te brengen; doen hebben zy alle de grooten van Jamby en Palembangh en de coopluyden die op Palembangh wonen byeenvergadert en het contract dat op Bantam gemaakt was weder vernieuwt, 't gene door den Sulthan van Jamby, zyn soon ende alle grooten is toegestaen; doen heeft den Coninck van Jamby ook geseyt: ick sal u niet alleen 't gene in 't contract staet geven, maer

nogh veel meer en 't gene met het recht overeenkomt, en doen Mangika na Jamby vertrock, seyde den Sulthan tegens hem: wy sullen broeders zyn tot in der eeuwigheyt. Daernaey zynder vyanden tot Jamby gekomen; wy hebben deselve sooveel in vermogen was affgeslagen en alle vrye Maccassaaren en die schuldigh waaren derwaerts gesonden; doen heeft Dayn Manghika aen den Sulthan van Jamby gevraeght waer dat nu dese volckeren woenen souden, daerop den Sulthan van Jamby antwoorden: ick heb ze niet gesonden, maer ick en myn broeder sullen se hoeden, en naderhant zynder vervolgens vele Maccassaaren en Bougisen gecomen ende siende datter vele volckeren by Dain Manghika quamen, heeft hy na myn gesonden om aen te seggen dat hy zyn vorigh contract niet langer ⁽¹⁾ wilde houden, omdat het zyn lants gebruyck niet was en seyde: ick ben degeen die 't contract gemaekt heeft en wil hetselve ook breken, en geeft my myn volck nu wederom; daerop Dain Manghika antwoorde: laet my uyt Jamby gaen; de reden waerom ick tot Jamby hebbe gewoont is volgens u contract. Doen d'affgesondenen wederom zyn gekeert, zynder volckeren gekomen, die myn drie dagen en 3 nachten omcingelt hebben, waertegens my sooveel mogelyck was hebbe gedefendeert, en nadat 3 dagen en 3 nachten om waaren, mynselven in peryckel van leven siende, heb ick na 't volck van Johor gesonden om haer de heele saeke bekend te maeken, ende na 4 dagen isser bystandt van die van Johor gecomen; dit is de oorsaecq waerover Dain Manghika en de Coningh van Jamby in verschil zyn geraekt, en doen de gesanten van den Gouverneur Generael ende de Coningh van Maccassar zyn gekomen, isser stilstandt geweest.

Volght de missive aen Crain Bissey en Crain Linques, zynde beyde van een inhoud.

De groete van Dain Manghika, die meteen bekendmaekt alsdat U Hoogheys gesant alhier behouden is aengekomen en de brieff van Zyn Mayesteyt aen my wel overhandight heeft, waeruyt met aengenaemheyt verstaen hebben 't mandaet om uyt Jamby te vertrecken en 't lant derselve te abandonneren, dat door ons met alle gehoorsaemheyt na uytterste vermogen wel sal achtervolcht werden, maer moet egther dit seggen, dat myn gedoente alhier niet anders en is geweest als om mynselven te defenderen tegens de Jambynesen, die ons gesamentlyk meenden te verdolgen; 't welck ick aen de alhier remorerende Hollanders haare verclaringen gedefereert laet, welke ick dan met de wapenen, my van Godt verleent, en om niet van mynselffs perzoon (tegens natuur en wet) een moordenaer te maeken van my heb gekeert.

Wel is waer dat ick met de myne, die voor desen tot Bantam heb gewoont, jegenwoordigh alhier op Jamby residere, dogh doordien den ⁽²⁾ Coningh tot 2 à 3 diverse reysen by gesanten (met stipulatie dat 't lant van Jamby

(1) Er staat: *laeger*.

(2) Dit *den* heb ik ingelascht.

en Maccassar een was) om alhier terwoon te komen heeft laten versoecken; daer ick zyne gedeputeerde telckens op gedient heb, dat sulx wel goet soude wesen en waarheyt was, maer dat ick my eghter in dat lant niet en wilde begeven als op de volgende contracten, dat is, wanneer ick met myn volck aldaer sal comen te verschynen, ick benevens den Coninck, haare meester, in een graet sal moeten werden gestelt en geëert en uyt krachte van dien soowel over 't lant als de Jambinesen, Maccassaaren en vordere ingesetene ofte die der na desen nogh moghten comen woonen, gelyck ick op Maccasser gedaen heb, met en benevens den Coninck heerschen en gebieden, dat zy gesanten uyt krachte van een verleende autoriteyt van haer meester den Coninck hebben geaccepteert, op welcke voorwaerde ick my dan van Bantam na Palembang heb begeven, alwaer sigh den gemelten Coninck benevens zyn soon en vordere grooten mede quam te verthoonen, die dan alle de Palembanghze grooten en gemeene volckeren benevens de daer remorerende Minangcabers liet hyeencomen, in welcke generale lantvergaderingh ick my dan mede liet vinden, alwaer ick aen gemelte Mayesteyt 't gebesoigneerde met zyn gesanten op Bantam bekendmaekte, daer denselve my op diende dat hy 't gecontracteerde zyner gesanten, met my op Bantam aangegaen, niet alleen van waerde hielt en accepteert, maer soo ick noch meerder quam te eysschen, dat in reghten met onsen weth van Machometh niet quam te stryden, genegen was my 't selve in te willigen, op welcke door hem Coninx hernieuwde beloften ick my dan na Jamby heb begeven, alwaer nadat ick eenigen tyt hadt geremoreert de vyanden 't lant quamen bestooken, wanneer ick volgens plijts halven my met de van Bantam gebrachte Maccassaaren tot beschermingh van Jamby by dien Coninck in de wapenen begaff, die dan terstont alle de vrye Maccassaaren, voor myn komste alhier gewoont hebbende, onder myn gesagh transporteerde ⁽¹⁾, daerop ick den Coninck vraeghde met wat insichte en op wat voorwaerde hy sulx was doende, daer denselve my op diende, dat hy my genoemde volckeren niet toevoeghde om daerover als een simpel gebieder, maer gelyck ick op Maccassar gewoon was, te heerschen; dogh kort daerna hy Coninck siende 't getal myner lantsvolckeren grootelyx was aangewassen en zyne vyanden terughgedreven, liet my door een affgesant bekendmaeken, alsdat hy 't gecontracteerde door zyn gecommitteerde op Bantam en 't daerna by hem perzoonlyck gerenoveerde contract op Palembang van nul en geender waerde hielt, alsoo hetselve strydigh bevondt tegens de wetten en privilegien van zyn lant, uyt welcke insichten hy dan ook zyn by hem verpandt staende Maccassaaren weder terughbegeerde, daerop ick den gedeputeerde diende dat hy zyn meester den Coninck uyt mynen naem soude bekendmaeken, dat ick op zyn ontbiet van Bantam en daerna volgens eygene gedaene beloften tot Palembang alhier terwoon was gekomen, dogh, hy die nu

(1) Er staat: *transporterende*.

verwerpen willende, ick geresolveert was veel liever weder vanhier te vertrecken als sodanigh langer te verblyven, met welck rapport den affgedepescheerde weder nae zyn meester vertrock, waerop ick my kort daeraen door een gewapende macht van Jambynesen wel 3 dagen en nachten belegert vondt, die ick wel eenige tegenstandt dede, maer siende egther geen uytkomst om 't leven daer aff te brengen, soo heb ick aen die van Johor om adsistentie versocht, die vier etmalen daerna by my quamen te verschynen, wanneer ick als van den dooden verresen weder adem schepte, alsoo ick door deselve in 't standt van defentie was gebracht, doch dit sloerde doen soo heen, totdat Zyn Mayesteyts affgesant met een mandaetbrieff van Batavia alhier verscheen, wanneer ick na 't hooren lesen derselve myne wapenen weder ingetrocken en geborgen heb.

Niets heb ick tot geschenck aen Zyn Mayesteyt van Macasser Goa te senden als eenlyk een syde chindos; van gelyken heeft ook niets dat in dier voegen soude kunnen dienen Zyn Hoogheyts oom, als eenlyck eenige rottings en benjuin voor u en hoogheachte gemalin.

Desen avondt komt alhier van Indermayoe te retourneren het affgevaaren jachje Corea, medebrenghende een missive, door d'E. capiteyn Jochum Michielsz dato 29 deses aen Haer Ed. geschreven, van inhoud en substantie als volcht:

den luytenant Jan Ruys was met de 50 militairen op Indermayo overgekomen en daertegen vertrock nu met Corea na Batavia den pl. luytenant Fredrick Pols, en bleven voort de schipper Jan Mulder, de vaendrigh van Neer ende den stuurman Haer Ed. voor de verbeteringe dankbaer, middelerwyle dat den adsistent Jacob de Visser aldaer nu mede om vermeerderingh van qualiteyt en gagie versocht;

ook wiert na Batavia gesonden de consumptierekeningh van een jaer, versoeckende den capiteyn en raet weder opnieuw met eenige provisie te mogen werden voorsien en ook met partye coperdraet, kruitmaten etc.;

Haer Ed. ordres, by het jonghste briefken vervath, soude in 't een als 't ander achtervolcht werden;

de stuurman van de chaloup de Griffioen, tusschen Cheribon en Indermayoe kruyssende, had niet verre van Cheribon gerencontreert twee gontinghs, waervan den eenen achterhaelt wesende en uytwysende dat het Kidolleze roovers waren, soo had hy deselve altesamen, zynde 10 in getal, overhoort geset ende 5 vrouwen en 6 kinderen op Indermayoe gebracht benevens het vaertuygh en het geweer, daerin gevonden, te weten:

21 krissen;

2 kleene metale bassen;

10 assegaeyen;

7 Maleytze musquets, benevens

1 Hollandse snaphaen;

de vrouwen, die uyt twee Maccassarze en 3 Javaanze bestonden, had men benevens haer kinderen onder opsicht van Dain Matara en den gouverneur Wiera

Loddra bestelt, hebbende nae ondervraginge verklaert dat zy blyde waaren van dese rovers ontslagen te zyn;

den Javaanzen gouverneur Wiera Loddra had wel een getrouwe bode na de negoryen Paperiaen, Pria, Wedisary etc. affgeschickt om d'inwoonders te nodigen weder in haare verlaten negoryen te komen woenen, maer vruchteloos terughgekommen, als zylieden daertoe in 't minste niet genegen zynde; hebbende seker inboorlingh van Indermayoe, nu een tyt langh op Sirrebon zyn residentie hebbende gehadt, bezyden dien weten te verhalen dat den ouden Bantamzen Sulthan de Cheribonze Prinzen hadde aengescreven, dat zy het dorp Tagal Gabonck soude hebben te bequamen om daerinne 800 krygskneghten te logieren om daermede na het eyndigen der Mahometaanze vasten d'onse op Indermayoe te komen besøeken onder den bekenden Aria Monjaja; dogh soude die van Cheribon daerop hebben laten antwoorden dat zy beducht waaren, indien sooveel krygsvolk aldaer hun rendezvous quamen nemen, dat daerdoor de geheele ruine van Cheribon voor de deure soude staen, versoeckende dierhalven dat ze op Intchiassem, Pamanoeckan off Candangauwer mochte werden geplaast, dogh wat hiervan soude vallen konnen niet weten, als dat er albereyts 300 Kidollesen, na haer jonghste aftocht van Indermayoe wyd en zyd verspreyd hebbende geweest, op Cheribon byeenvergadert waaren;

van de twee buffeldieven, jongst onder het district van Indermayo gevanckelyk becomen, was er een losgebroken en wiert den ander na Batavia gesonden;

uyt het jachje Corea had men tot gebruyck der andere kruyssende bodems gelicht eenige oorloghsgerereetschappen, en was men bezyden dien nogh om eenige equipagiegoederen benodight, die van Batavia versocht wierden;

achtervolgens Haer Ed. ordre wierden nu na Batavia gelargeert de sieken en impotenten, bestaende uyt vyff perzoonen;

synde met gemelte Corea nevens het schryven van den capiteyn Jochum en raet ook becomen een kleen Maleyts lontoirtje van den Maccassaars luytenant Dain Mattara, aldaer mede geposteert, dogh welk briefken, eenlyck maer een complimentbriefken zynde, is onnodigh geacht na translatie in desen te inserreren.

Dewyle het vertreck der retourvloot begint te naderen, soo zyn op heden tot commissarissen van de verlossinge gecommitteert de Heeren Raaden Dirck Blom en Joannes Camphuys om na jaerlyxe gewoonte de versoecken van ydereen aen te hooren etc.

Den cipier van Heeren Schepenen Cornelis Janse Dico op desselfs versoeck van zyn dienst ontslagen en na 't vaderlant gelicentieert zynde, soo is goetgevonden nu weder in desselfs plaets tot cipier te verkiesen den borger marcktmeester van de Chinese cleedenbasaer Bartholomeus van Doorneyck.

Wyders is ook op het voordragen van d'Heer Ordinary Raet Dirck Blom als president van Heemraden goetgevonden het collegie van Heemraden te qualificeren tot het vereffenen van de rekeninge wegens de gedane onkosten omtrent het graven van sloten, 't maeken van bruggen etc. buyten deser stede by en door den overleden dyckgraeff Hans Helt zaliger, sodanigh als in billickheyt sal bevonden werden te behooren; en is bezyden dien nogh verstaen gemelte Heemraden 't besorgen der

ringhsloot en verders 't maeken van grachten, slooten, bruggen etc. in alsulcker voegen aen te bevelen als het Eerwaerde Collegie van Heeren Schepenen op den 15^e Augusto daertoe voorgesteld en geauthoriseert was, 't geen op hun gedane refus naderhant weder ingetrocken is geworden.

Dese afgeweken maent October zyn alhier van diverse om- en afgelegene plaetzen aengecomen een getal van 119 vaertuygen, gesamentlyck bemant met 598 coppen, die hier in 't generael hebben aengebracht sodanige goederen en cleene coopmanschappen als hieronder uytgedrukt zyn, namentlyck:

- 4 van Grisse met 16 man, 20 picols gedrooght hartevlees, 26 picols gedroogd buffelsvlees, 38 potten oly, 5 lasten sout, 1000 bossen tamaryn, 12000 stux kneppelsuycker, $\frac{1}{2}$ last groene cadjagh, 400 stux gedrooghde steenbraessesems en 500 stux oude clappus;
- 1 van Chiassem met 4 man, 150 stux balckjens;
- 7 van Paccalongan met 28 man, 10 lasten rys, 500 bossen pady en 1 last witte boontjes;
- 28 van Tegal met 108 man, 64 lasten rys en 50 stux hoenders;
- 11 van Sammarangh met 44 mannen, 20 lasten rys, 50 stux balcken, 34 picols swarte zuycker, 127 potten oly, 500 stux gesaegde deelen, 2000 bossen suiker gadj, 3800 bossen tamaryn, 200 stux gedroogde steenbraessesems en 8 stux dootkistplancken;
- 8 van Dermayoe met 52 man, $12\frac{1}{2}$ lasten rys en 750 bossen pady;
- 5 van Toulougbauwa met 12 man, 900 stux potten en tresellen, 4 lasten sout en 100000 stux oude pienangh;
- 2 van Baly met 16 mannen, 34 stux lyffeygenen;
- 2 van Sumor met 8 mannen, 7 lasten rys;
- 3 van Sombar met 12 mannen, 5 lasten sout en 2 lasten rys;
- 2 van Singnap met 8 man, $\frac{1}{4}$ last rys, 1 last witte boontjes, $1\frac{1}{2}$ lasten sout, 20 potten oly en 18000 bossen suiker catoepa;
- 2 van Terbaya met 8 man, 5 stux koebeesten, $2\frac{1}{4}$ lasten rys, 2200 bossen tamaryn;
- 20 van Cheribon met 80 mannen, 5000 bossen suiker gadj, 15500 bossen ajuin, 700 stux aerde tresellen en schotels, 600 stux oude clappus, 102 picols swarte suiker, 1400 bossen tamaryn, 4000 stux araxpullekens, 34 potten oly, $5\frac{1}{2}$ lasten rys, 30000 stux oude pienang en 25 stux swalpen;
- 2 van Banda met 21 man, 200 stux planken, 1 picol schilpatshoorn en 12 stux lyffeygenen;
- 9 van Cayely met 57 mannen, 1700 stux oude clappus en 14400 bamboesen met oly;
- 104 stux aengekome vaertuygen, die transportere.

104 stux aengekome vaertuygen van hiernevens.

2 van Babien met 8 man, 1000 stux oude clappus, 40000 stux oude pienangh;

5 van Macassar met 84 mannen, 8 picols schilpatshoorn, 56 stux lyffeygenen, 18½ lasten rys, 16 picols wax, 1 last groene cadjangh, 1 legger oly, 1 theervat met oly en 5 aamen met oly;

1 van Malacca met 8 man, 40 picols wax en 1500 stux vischkuyten;

1 van Banjer met 6 man, 150 bamboesen met oly en 300 bossen rottanghs;

5 van Japara met 21 man, 2½ lasten rys, 2 lasten witte boontjes, 500 stux plancken, 8½ lasten sout, 210 stux balcken en 40 stux inhouten;

1 van Caliwonge met 4 man, 650 stux gesorteerde kistplancken;

2 van Amboina met 15 mannen, 10 lasten rys, 500 stux plancken, 15 stux balckjens en 500 stux gedrooghde steenbraessesems.

somma 119 stux vaertuygen, welckers aenbrenggh alhier uyt het ondergespecificeerde heeft bestaen, als:

134½ lasten rys;	9 d ^o . schilpatshoorn;
24 d ^o . sout;	56 d ^o . wax;
1½ d ^o . groene cadjangh;	1500 stux vischkuyten;
4 d ^o . witte boontjes;	219 potten oly;
40 stux inhouten;	500 bossen rottanghs;
450 d ^o . gesorteerde balckjens;	1 legger..
1658 d ^o . d ^o . plancken;	1 teervat..
500 d ^o . gesaaghde deelen;	5 aamen..
12000 d ^o . kneppelsuycker;	} met oly;
1100 d ^o . gedrooghde steenbraessesems;	
3600 d ^o . oude clappus;	8400 bossen tamaryn;
170000 d ^o . oude pienangh;	1200 d ^o . pady;
50 d ^o . hoenders;	15000 d ^o . zuycker;
1600 d ^o . potten en tressellen;	15500 d ^o . ajuin;
102 d ^o . slaven en slavinnen;	14550 bamboesen met oly;
20 picols gedrooghd hertevlees;	5 stux koebeesten;
26 d ^o . gedrooghd buffelsvlees;	4000 d ^o . araxpullekens;
	156 canassers swarte suycker.

Daerentegen syn weder nae diverse plaetzen vanhier affgegaen 112 stux vaertuygen, gesamentlyck medegevoert hebbende een bedragen van 10036 ryxdaelders in verscheyde coopmanschappen en wharen, als:

25 naer de cust van Java met 2550 rd^o. aen diverse gesorteerde cleeden, 4 aen ysere pannen, 6 aen porceleyn, 78 out yser, 40 metselsteen, 25 benjuin, 557 amphioen, 62 arack en 10 swarte zuycker;

1 naer Japara met 40 rd^o. aen cleeden en 25 aen amphioen;

3 naer Amboina met 505 aen diverse drankwhaaren, 260 verscheyde cleeden, 16 copere gommen, 340 gesorteert porceleyn, 20 soethout,

29 stux affgegane vaertuygen, die transportere.

29 stux affgaende vaertuygen van hiernevens.

60 thee, 36 d°. ketels, 10 laxa, 10 diverse glazen, 10 tabaxpypen, 10 verlacte koffertjens, 30 Chinees goudtraet, 20 Bengaelse boter, 8 dackpannen en 6 rd°. aen roode vloersteen; en

16 naer Cheribon met 423 rd°. aen diverse kleeden en 63 aen amphioen;

21 naer Tagal met 1033 rd°. aen diverse gesorteerde kleeden;

2 naer Grisse met 70 rd°. aen kleeden;

5 naer Samarangh met 510 rd°. aen diverse kleeden, 20 aen massoy en 7 rd°. aen porceleyn;

1 naer Babien met 10 rd°. aen kleeden;

13 naer Cayely met 1001 rd°. aen gesorteerde kleeden;

1 naer Chiassem met 40 rd°. aen kleeden;

2 naer Sombar met 53 rd°. aen kleeden;

2 naer Sumor met 180 rd°. aen verscheyde kleeden;

5 naer Paccalonge met 233 rd°. aen gesorteerde kleeden;

4 naer Macassar met 250 rd°. aen diverse gesorteerde kleeden, 29 gesorteert porceleyn, 132 kopere theeketels, 124 arack, 120 gommelack, 20 zylvlas, 30 kandyzuycker en 50 rd°. aen cattone gaaren;

2 naer Malacca met 283 rd°. aen gesorteerde suycker, 60 groene cadjang, 22 arack en 60 rd°. aen sout;

2 naer Banda met 140 rd°. aen tarwe, 50 kandysuycker, 13 tabaxpypen, 6 arack, 30 divers leer, 73 porceleyn, 30 eliphantstanden, 12 cattone gaaren en 40 rd°. aen witte poeyersuycker;

5 naer Indermayoe met 213 rd°. aen diverse kleeden;

2 naer Caliwonge met 90 rd°. aen verscheyde kleeden;

somma 112 stux vaertuygen, welckers affvoer bestaan heeft in d'ondergespeçificeerde goederen, namentlyck:

6949 ryxdaelders aen diverse gesorteerde kleeden;

4 — aen ysere pannen;

500 — aen gesorteert porceleyn;

78 — aen out yser;

423 — amphioen;

25 — benjuin;

317 — diverse gesorteerde drancken;

533 — aen divers gesorteerde suycker;

16 — aen copere gommen;

60 — Chineze thee;

168 — copere theeketels;

10 — laxa;

10 — diverse glazen;

23 — tabaxpypen;

10 — verlacte koffertjes;

50 ryxdaelders Chinees goudtraet;

20 — aen Bengaelse boter;

8 — aen dackpannen;

30 — divers leer;

46 — metzel- en roo vloersteen; en

20 — soethout;

20 — massoy;

62 — cattone gaaren;

120 — gommelack;

20 — aen zylvlas;

60 — groene cadjangh;

140 — aen tarwe;

60 — aen sout en

30 — aen eliphantstanden.

Somma 10036 ryxdaelders in 't geheel.

Volgens de gehouden notitien en 't opgeven der dootgravers zyn dese jonghst afgeweken maent binnen deser stede overleden en op de ordinary begraefplaetsen ter aerde bestelt:

26	Comp ^e . dienaren;
2	burgers;
6	Duytze vrouwen;
8	d ^e . kinderen;
1	Mardycker;
6	d ^e . vrouwen;
9	d ^e . kinderen;
somma.....	68 perzoonen.

Daerentegen zyn weder in de Kristelyke kerken deser stede in deselve tyt gedoopt:

10	Nederlandze,
23	inlandze en
4	Maleytze,
somma.....	39 kinderen.

Ook zyn in de gemelte kerken getrouwt:

4	Comp ^e . dienaren;
2	burgers;
3	Mardyckers;
somma.....	9 paaren.

November Anno 1679.

Primo November. In 't vallen van den avondt komt alhier van Malacca te retourneren de chaloup de Massangboom, medebrengeende een largo missive van de Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz mitsgaders den raet, in dato 6^e October aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoud en verselt met alsulcke bylagen als by 't aenkomende briefboek onder zyn quartier kan werden gelesen, onder anderen dicterende dat den fameusen Quedazen zeerover Songe Toulough, in 't Malaxe vaerwater groot quaet bedreven hebbende, siende dat d'E. Comp^e. jegenwoordigh verscheyde chaloupen in zee hadde om op hem te kruysen, uyt vreesse van geatrappeert te werden de zee verlaten en het Manincaboze geberchte tot zyn verblyff verkoren hadde, oock dat de rebellen van Nanningh en Rombouw na het ombrengen van haer opgeworpen Coninckje eenige uyt de hare na Malacca hadden gesonden om de vrede van de Comp^e. aff te bidden onder belofte alsulcke satisfactie te sullen geven als men soude eysschen, op hetwelcke haer dan vooreerst eenlyck maer een stilstandt van wapenen was vergunt, om onderwylen Haer Ed. ordre aff te wachten in welcker voegen men met dit volckje de vrede soude mogen sluyten etc., gepiteerde chaloup eenlyck medegebracht hebbende:

14 packen diverse cleeden en

20 kisten seep,

waervan het kostende naderhandt, als de chaloup de Pauw hier oock van Malacca komt aan te landen, staet uytgedrukt te werden.

3 d^e. Nademiddagh komt alhier van Java's Oostcust off Sourabaya over Japara te retourneren het kloeke schip Mauritius Eylandt, hebbende tot transport van den Coninck Palacca en zyn ommeslagh gedient, medebrengeende 4 brieven, d'eerste door den commandeur Jacob Couper en raet uyt het leger voor Cappar in dato 18^e October, de 2^e door den oppercoopman en trainmeester Jeremias van Vliet in dato 22^e uyt het schip 't Goet Begin voor Sourabaya, de derde van den coopman Willem Bastinck van denselven dato 22^e uyt Sourabaya ende de vierde in dato 28^e desselven maents door den oppercoopman Cornelis Bartelsz Marchier uyt Japara, alle aen Haer Ed. geschreven, waervan den inhoud hieronder kortelyck uytgedrukt zy, eerstelyck aenvangende met die van d'E. commandeur Couper en raet voormelt:

nae langh dralen was men eyndelyck in 't begin van October voor Cappar geraekt en op de eerste aankomste mettet leger nedergeslagen op de kant van een rivierken een uur gaens van die stadt, vanwaer men dan nae alle vermogen trachte te naderen, en siende dat de Maccassaren dogh door inductie niet tot redelyckheyt te brengen waaren, goetgevonden wiert capiteyn Joncker met een brieffje aen Crain Glisson na binnen te senden om hy die gelegentheyt eenige schermen over seker moeras door het bosch, daer de wegh soo smal was datter maer een man tevens konde gaen, op den drogen ende breede wegh te brengen, 't geen oock sodanigh geschiede sonder dat het door de Maccassaren wiert bedisputeert, dogh daernae de werken wat willende naderen, wiert goetgevonden capiteyn Joncker over de rivier te senden om tegen de vyanden een pagger op te werpen, 't geen wel ondernomen wiert, maer de schermen niet tyts genoegh overgebracht wesende, begonden de Maccassaren uyt haer werken met heele chergies op hem in te schieten, soo vinnigh dat hy ten eersten 8 dooden en 50 gequesten kreegh, waerop zyn eygen volcq en oock de Javanen terstondt de vlucht namen, 't geen den Coninck Palacca siende, nam hy selfs een planck op den schouder en swom over de rivier, werdende door 5 à 400 van zyn Bougysen gevolcht, dogh overkomende aanstonds door wel 400 Maccassaren overvallen, die Zyn Hoogheyt soo moedigh tegengingen, dat ze welhaest weder te boschwaert in retireerde met het aghterlaten van vier dooden, waerop Zyn Hoogheyt aanstonds wiert gesecondeert met een compagnie Balyers en 24 Nederlandze militairen, gemerckt zy uyt de naaste werken sonder ophouden vuur gaven, maer evenwel d'onse niet konde beletten post te vatten, 't geen gedaen hebbende ende capiteyn Altmeyer mede de rivier gepasseert zynde, in meeninge om haer sterkste pagger in de brandt te steken, soo was hetselve misluckt, 't geen Zyn Hoogheyt Palacca deed resolveren om die pagger geweldelyck aen te tasten, als geschiede, en hoewel de vyanden hun kloeklyck defendeerde, soo wiert Zyn Hoogheyt daer eghter meester van en noch van vier afsnydingen, d'een achter den anderen door de vyanden opgeworpen, waerop kort daerna oock het overgaen van haer sterke pagger aen de zuydzyde volghde, die benevens nogh een sterke batterye weynigh ter zyden aff gelegen volghde, die alle geweldelyck ingenomen wierden, en werkte men nu noch even sterk om de stadt te naderen, maer beklaeghlyck was 't dat de Nederlandze militie soo sterk door siekte quam in te vallen, moetende allomme in de hevighste acties en gedurigh in de wapenen zyn, en behalven dat was men nogh van vele voornaemste materialen onvoorsien, want daer twee mylen weeghs in 't ronde niet eenen bamboes nogh geen pienangh- off clappusboomen te krygen waren, waer nogh byquam dat men vanwegen den Sousouhoenangh gansch geen naemwaerdige adsistentie genoot, hebbende deselve sooveel macht niet om 100 dragers te konnen verschaffen om de treynsbehoefsten, op Sedicary gelaten, boven te brengen, dat Zyn Hoogheyt selfs genoegh scheen te moeyen, als hebbende onlanghs den Tommagon Soura Nata willen doen krissen over zyn gepleeghe wandebvoiren, maer dit scheen eghter van weynigh vrucht, als komende de gemeene Javanen dagelyx langhs hoe meer te verlopen, doordien haer vrouwen en kinderen door de quade directie staende haer uythuysigheyt hunger leden, en was Aria Soura Laya,

gouverneur van Dziepangh, met 1200 mannen ten dienste van 't leger bevorens afgekomen, met al zyn volck weder terughgekeert uyt oorsaeke van eenige dreygementen, door Pangiran Sampan gedaen van hem te willen laten krissen, 't geen gesecht wiert hem sodanigh door Aria Wissingatty bekendgemaakt te zyn, 't welck hy soo euvel opnam, dat hy seker Tegalzen loera, die dit eerst hadde ruchtbaer gemaakt, kriste, dogh wiert hy in deselve actie ook doorsteken, dat sigh den Sousouhoenangh seer weynigh aantrock:

zedert het jonghste schryven was het leger ruym tweehondert koppen (en daeronder ook party Nederlanders) verswackt en bestondt nu de geheele macht uyt:

474 Europeanen, soo soldaten als marinen;

164 Mardykens;

86 Maccassaaren;

225 Amboinesen;

215 Balyers;

142 Malyers;

295 Javanen;

somma 1601 koppen, van dewelke 45 Europeanen en 66 inlanders onbequaem waren om dienst te doen;

de Bougisen waaren in de attacques op de werken der vyanden niet vrygeloopen maer wel ruym 40 gesneuveld, en onder deselve de Dains Manipa en Matadjam mitsgaders oock Toeale en Arouw Piloelan, en had Zyn Hoogheyt Palacca selff al verscheide malen in groot gevaer geweest, sigh niet ontsiende in de loopgraven zyn volck altyt voor te gaen en gedurigh omtrent haer te zyn, waerdoor zy nogh eenighzints in thoom wierden gehouden, hoewel hy eghter uyt de geheelen hoop nauwlyx 500 koppen uytmaeken kon om aen den arbeyt te houden, d'overige hun dagelyx generende met roven, stelen, branden en moorden, wel 12 à 13 mylen in 't ronde, hun niet ontsiende vrouwen en kinderen te rooven en in 't leger te koop te brengen, daer d'E. Couper na vermogen trachte tegen te zyn, hebbende hun onlanghs 36 gerooffde menschen weder afgenomen en Zyn Hoogheyt Palacca haer mede doen restitueren 30 jongelingen en doghters, oock uyt de omleggende dorpen gestolen, en was hieromtrent te verwonderen dat dese moeskoppers ⁽¹⁾, met kleene troepjes door 't geheele lant swervende, niet eens in de klem quamen te loopen, zynde selffs in de dorpen van Passourouan en op de wegh van Malam geweest, daer se de negoryen Panangoengan etc. uytgeplundert en in kolen gehulpen hadde, en wiert door hun op Garoeda, Wierazaba etc. geen beter huys gehouden, hebbende sigh niet geschaemt Comp^s. sabandaer van alles te beroven, naekt uyt te kleeden en een geheele famielie van allerhande sexe mede te nemen, en dit most men soo met gedult aensien, want Zyn Hoogheyt Palacca scheen daerover selve geen straffe te durven oeffenen uyt vreese dat ze wel tot de vyand mochten overlopen, hoewel hy waarlyck het werk liever anders wilde sien, waerom hy oock dickwils wenschte

(1) Er staat: *moeskappers*.

dat de Javanen de couragie hadden haer het wederkomen te doen vergeten; door dese en andere quade toevallen was men bevreest datter noghal wat tyt van noden soude zyn om het werk van Cappar etc. tot een spoedigh en gewenscht eynde te brengen, temeer de vyanden onder Arou Tsiongh met 300 Toadjers versterkt waaren, die hun gedurigh op de been hielden en lustigh tegen d'onse aenwerkten, want soo men haer een pagger afnam, terstondt had men weer een andere afsnydinge voor de neus, soodat om het onderhandze werk uyt te voeren met reputatie na 'tgevoelen van d'E. Couper en raet quam te ontbreken een eminent hooft en nogh een goet getal Nederlandze militairen, 't welk versocht wiert by Haer Ed. in opmerkinge genomen mocht werden;

zedert het jonghste schryven had men van Japara in 't leger ontfangen met een geleydbriefken van d'E. Bartelse het hooft van den gesneuvelden rebel Cadjoran benevens de ooren van de twee hoofden zyner soonen en d'andre mantrys, daer den Sousouhoenang sigh niet weynigh verheught over thoonde, hebbende het hooft van dien fynen priester tot Sourabaya op een hooge staek doen stellen, maer scheen hy niet seer genegen om de 200 rd., op Cadjorangs lyff gestelt, en 't geen voor de wederbecomen wyven van den ouden Sousouhoenang door d'E. Sloot was uytgeschoten weder uyt te keeren; zynde ook niet wel vernoecht dat capiteyn Sloot de 2000 mannen, uyt de Mattaram door zyn broeder Pougar belooft aff te senden, niet na 't leger hadde geschickt, omdat ze daer ten hooghsten nodigh waaren, en ook souw hy daeruyt de inclinatie van zyn broeder hebben kunnen bespeuren, die hy gelooffde de Mattaram niet te sullen verlaten als door geweld, 't gunt men hem eghter weder uyt het hooft gepraet hadde;

den rebel Troena Jaja onthielt sigh vooralsnogh in Adangh, niet verre van Ratta gelegen, alwaer hy maer 200 Maduresen by sigh hadde, houdende zyn oogh op den uytslaghe van Cappar, in voornemen, soo hetselve door d'E. Comp^e. vermeestert wierde, zyn best te doen na 't eylandt Madura over te schepen, en wist onderwylen Aria Kartasana dat gouvernement, Cadiery en Madion in sulcken devotie te houden, dat den Sousouhoenang niet eenen man vandaer konde trekken, maer hadden onlanghs een troep Bougisen, verselt met 2 Nederlanders, expres afgesonden om van Wierazaba eenige pady te haalen, na het slaen van een troepje Maduresen, die haer tegenquamen, bestaen over Biana, dat ze innamen, daerin te breken en diep in Kartasana te lopen, dat ze ledigh en onbewoont vonden, doordien d'inwoonders albevoren westwaert op gevlucht waren;

Crain Panaragan onthielt sigh nogh op Passouroan, niet genegen binnen Cappar te komen, misschien mede wachtende wat voor een keer de saeken daer soudon nemen, maer had hy eghter vier persoonen met zyn merkteeken aen d'E. Couper afgeschickt, met versoeck dat men hem eenige Hollanders tot adistentie tegen Glisson gelieffde by te setten, dat men hun hadde ontseyt, met byvoeginge, soo het haer meester wel met d'E. Compagnie meende, dat hy alsdan met al zyn volk, bestaende ongevaer uyt 200 man, in het leger soude comen, met welck antwoord zy weder vertrocken waaren;

d'E. capiteyn en treynmeester Jeremias van Vliet had men op zyn versoeck

mits indispositie moeten toestaen voor een tyt na Sourabaya te vertrecken, en soude desselfs plaetze soolange werden becleet by Dirck Thomase, zynde mede een goet constabel, ende dewyle de vyanden gedurigh sooveel nieuwe werken maekten, had men de twee groote 16-ponders ende de metale mortier boven in 't leger doen brengen, uyt dewelcke zy nu dagelyx beschoten wierden;

de Maccassarze ostagiers Dain Manjampa en Karre Roepa met den tolk Oessim had men uyt het leger nae Sourabaya versonden, omdat gesustineert wiert zy met haer lantslieden binnen Cappar correspondeerde, daertoe zy gelegentheyd genoegh hadde, dogh had Dain Manipan versocht met het schip Mauritius na Batavia te mogen vertrecken, dat hem toegestaen was;

nu wiert overgesonden den eysch van de nodige ammonitien van oorloge en andere dingen mitsgaders ook van medicamenten voor het leger, benevens ook alle de resolutien, in het leger genomen, en de verdre nodige documenten;

Syn Hoogheyt Palacca middelerwyle post gevat hebbende op een seer gevaerlyken hoeck, soo waren de vyanden des nachts in zyn voorste wercken gevallen, daer zy het volck van Arou Tanete uytloegen, dogh had Zyn Hoogheyt zedert een loopgraeff dicht onder des vyands werken gebracht, bybrengende alles dat doenlyck was om de vyanden affbreuck toe te brengen, maer was te beclagen dat hy van de zyne soo flauwlyck gevolcht wiert, hebbende sigh niemant nevens Zyn Hoogheyt beter en kloeker gedragen als Arou Tanete, en hadden d'andre vier vrye Coningen weynigh uytgericht; middelerwyle had nogh Zyn Hoogheyt een van des vyands hoekpunten in de brandt gekregen, daer hy nu onder geadvançeert lagh, dogh almede te beclagen dat al weder twee zyner dappere mannen, Aroe Meroe en Tondjumat, in 't optrecken swaerlyck gequest waaren, zynde dese beyde altyt by en omtrent Zyn Hoogheyt gedurigh in 't swaerste geveght geweest;

noch wiert na Batavia gesonden een pertinente rolle der dooden, voor de vyand gesneuveld als in het leger overleden.

Volght den korten inhoud van de missive, door den treynmeester Jeremias van Vliet aen Haer Ed. dato 22^e October uyt het schip 't Goet Begin voor Sourabaya:

van Sourabaya wiert nu na Batavia overgeschickt een pertinente specificatie van alle de restanten met een nieuwen eysch daernevens, die men versoght mocht werden voldoen, want men van speck en vlees en veel nootwendigheden en ook contanten t'eenemaal waare ontbloot;

de daeromher gelege plaetzen wierden sodanigh met allerhande coopmanschappen van particuliere vervult, dat men van Comp^t. goederen weynigh konde verkoopen, daer men meende die van Japara wel voor soudon kunnen zyn, indien zy geen pasceduls derwarts quamen te verleenen, maer scheen d'E. Bartelsz sigh niet te verwaerdigen om op de briefjens van Sourabaya eens te antwoorden;

over Banjeranjer waaren onlanghs 500 Maduresen op Java overgekomen,

die, nadat ze soowat gerooft en gebrandschat hadden, over Wierasaba na Malam vertrocken waaren tot adsistentie van den rebel Troena Jaja, welkers voornemen nu soude wesen om over de wegh van 't geberghte Gadangh na Madura over te steken, dat hem niet te verhinderen soude wesen, schoon ook langs de geheele soom der zee alle vaertuygen door last des Sousouhoenans hoogh en droogh geset wierden, want hy meester des strants zynde, was het openbaer dat hem niemandt soude kunnen beletten de vaertuygen weder te water te brengen en nae Madura over te schepen;

Grissee was alsoowel van volck ontbloot als d'andre plaetsen daeromher, dogh op Giry krielden 't van menschen en egther wouw den Javaansen heyligh Panambahan Giry daervan niet een man missen om den Sousouhoenan en het ryck te dienen, waeromtrent voor tegenwoordigh geen remedie te stellen was, hebbende desen priester doorgaens bethoont sigh weynigh aen 't welvaren van zyn meester gelegen te laten, en waerom gelooft wiert den Sousouhoenang niet veel soude verliesen indien hy Giery zyn confrater Cadjoran quam te volgen;

op en omtrent Sourabaya stondt het alles wel, en wierden nu na Batavia gesonden eenige sieken en impotenten, die in 't leger geen dienst konden doen, zynde noch eenige andere op Sourabaya verbleven, op hope dat ze weder tot reconvalescantie soudén comen;

den schipper Harman Springer had de trainsgoederen ende de vaderlandze drancken seer qualyck uytgelevert, van welk een en ander de blycken schriftelyck na Batavia gesonden wierden;

den treynmeester Jeremias van Vliet, een weynigh tot beterschap gecomen, stondt binnen 3 à 4 dagen weder na het leger op te gaen, maer versocht den zeecapiteyn Cornelis Coeman mits indispositie nae Batavia op te mogen comen;

de Bougisen, die tot bewaringe van haer vaertuygen op Sourabaya verbleven waaren, maekten 't met rooven en stelen al soo slecht als die van 't leger op alle d'andere plaetsen, alhoewel haer hooft, den ouden Arou Amaly, geen debvoiren spaerde haer sulx te beletten, 't geen egther niet veel konde helpen, en waerom men ook vooreerst geen beter middel kon uytvinden als hare negorye te visiteren ende de gerooffde menschen weder te halen, 't welck eenige malen van seer goet succes was geweest;

de Maccassarze ostagiers, Dain Majampa en zyn gevolgh, had men op 't schip Japan geplaast, hebbende Majampa zyn tocht na Batavia gedeclineert;

op Sourabaya had aangeweest seker Engels vryman, Jan Robbertz genaemt, die sonder yets te verhandelen weder na de west vertrocken was;

de Balyers en Maccassaren, die op de dootrol waren gestelt, gelooffde men sekerlyck hun weghgemaekt hadden, omdat men se na nauwkeurigh ondersoek niet had kunnen vinden;

de coopmanschappen en provisien, door het jachje Henricus overgebracht, waren vry slecht geconditioneert geweest, waerop den schipper Cornelis Kats

niet anders wist te seggen als dat hy de goederen 'teen als 'tander sodanigh op Batavia ontfangen hadde;

het pack chindos off zyde patholen, met Henricus ontfangen, wiert na Japara gesonden omdat het Maleytze sorteringe was en daerom tot Sourabaya niet wel verkoght kon werden, daer ter contrarie de zyde patholen van vyff asta wel aen de man wilden;

de levensmiddelen waaren op en omtrent Sourabaya nogh redelyck goetkoop, maer vreesde men dat by d'inwoonders staende het westemousson groot gebreck geleden soude werden, omdat het bloeyende graen op het velt door den optoght van 'tleger ten merendeel verdurven wiert;

op Sourabaya was door den burger Gabriel Nacke 1200 rd*. op wissel in Comp*. cassa getelt en van de nalatenschap van den luytenant Willem van Buytegem 1000 rd*. ingecomen, beyde om weder op Batavia te werden voldaan;

voor Sidekary had men de besettinge met 40 Chinesen op 4 contings en nogh 16 Maleyers op 2 continghs versterkt, en sou men de besettinge van Calianjer daer nogh bydoen om des te sufficenter te zyn de Maccassaren de vlucht te verhinderen, soo zy het daerop mochten comen toe te leggen, want er geen andre rivier voor haer open was;

tot Gombongh, Garouda, Passouroan etc. hadden 't de Bougisen heel kael geplundert; van Sadapackza, Pougar en Balanbangan wiert gansch niet gehoort, ook en vernam men geen nader tydinge van den Kefflinghen Orancay, die uyt Amboina op Baly met drie vaertuygen overgecomen soude zyn;

volgens bericht van seker Maleyer soude op Pacoran op Madura twee Nederlanders gevangen sitten, sonder dat ze wisten te seggen wat deselve gedaen hadden ofte hoedanigh zy aldaer gekomen waren;

den coopman Willem Bastinck, nu al over de twee jaren in den treyn gesworven hebbende, versocht een sprongtochje na Batavia te mogen doen om zyn fameliare saeken te beschicken;

dit voorenstaende geschreven zynde, was op Sourabaya uyt het leger gekomen seker affgesonden zoldaet met een klein brieffken, door d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse aen den oppercoopman en treynmeester Jeremias van Vliet geschreven wegens de veroveringe van Cappar, waarvan hiernaes op zyn tyt breeder sal werden gesproken.

Het brieffken van den coopman Bastinck, hiervoor geciteert, behelst in sikh niet anders als een sollicitatie om eens op te mogen komen, gelyck hierboven albereyts uytgedruckt zy, en luyt voorts de missive van d'E. Bartelsz op Japara in substantie aldus:

't schip Mauritius, van Sourabaya voor Damack aengecomen, had men goetgevonden aanstonts voort te senden;

de fluyt de Gele Beer soude binnen weynigh dagen volladen zyn en

de fluyt Wimmenum in 8 à 10 dagen, dogh had het schip Outshoorn vermits swackte zyn lastpoort niet durven openen en dierhalven op Rambangh geen hout ingenomen, dogh stont nu op Damack sout te laden en dan mede herwarts te komen etc.

Dese namiddagh verschynt hier ter rheede van Malacca de chaloup de Pauw, medebrengende de duplicata missive, op gisteren per de chaloup de Massangboom alhier aengebracht, en voorts eenlyck:

1596 stux zyde chindos;

4 packen cain goelons;

6 packen tapegrandos en

20 kisten zeep, tesamen met het cargasoentje, door de chaloup de Massangboom overgebragt, hiervoor op primo deser genoteert, bedragende een somma van f 25069: 15.

Op het becomen bericht van 'tarrivement van 't schip Ternaten in de Straet Zunda, soo senden des avonds laet Haer Ed. met de chaloupen Orangieboom en Salm 50 cloeke matroosen na derwaerts om het gemelte schip Ternaten, aldaer van Cormandel gearriveert en vermits de langhdurigheyt der reyse, soo er gesecht wert, met sieken belemmert en swack van volck zynde, herwaerts te helpen brengen met ordre om een der chaloupen aanstonts weder terugh te schicken met Comp^e. papieren, gelyck by het brieffken, aen de scheepsopperhooffden ten dien eynde geschreven, onder dato deses in 't uytgaende brieffboek te vinden, kan werden gesien.

Op heden door de heer fiscael van India Gualter Zeman versoeck gedaen wesende omme te mogen genieten de ordinaire fiscaelsdagie van 50 gulden ter maent, soo is goetgevonden zyn E. deselve te laten goetdoen van den 27^e July 1677, als wanneer hy tot fiscael verkoren en aangesteld zy.

4 d^e. Nademiddaghs comen de chaloupen d'Orangeboom en Salm uyt de Straet Zunda weder terugh, hebbende de matroosen aen het schip Ternaten overgegeven ende nevens den onderkoopman van 't schip, S^r. Aernout Pit, medegebracht een kleen brieffke, door den schipper Willem Kemp aen Haer Ed. geschreven, dicterende dat den stuurman van de chaloup de Pauw, die de tydinge van hun comste hier hadde gebracht, Haer Ed^e. hadde geabuseert in 't reguard van de sieken, want was al het volck gesont en wel; hebbende de brieven, met geciteerde bodem van Cormandel en hier nu aengebracht, bestaen in 4 stux met hun respective bylagen, als d'eerste door den oppercoopman Pieter Vorwer mitsgaders den raet in dato 9 met een appendix van den 19^e July nyt Nagapatnam, de 2^e door den oppercoopman Thomas van Ree mitsgaders den raet in dato 8^e desselven maents uyt Tutucoryn off Ponnecail, de 3^e door d'Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge de dato ultimo Juny uyt Colombo ende de 4^e door d'opperhooffden tot Masulipatnam Hendrick van Outhoorn en Pieter Moutmaker dato 9 Augusto, bezyden het dubbelde Paliacatz pacquet en de missive van d'Heer Gouverneur Caulier en raet van den 18 Juny, op 7e September passado per 't schip Europa hier ontfangen, item een dubbele van d'Heer Directeur Daniel Parvé in Souratta van den 6e Juny, en ook over Colombo een brieffje van

d'Heer Directeur Bent uyt Colombo van den 7e July aen Haer Ed^e. ten geleyde van de brief, door zyn E. en den raet uyt Gamron aen Haer Ed. geschreven dato primo Juny, met de memorie, door denselven aen d'E. Casembroot ter naeregt gelaten, welckers principale onder zyn E. nogh bleven berusten, en stondt denselven met de fluyt Delfshave over Cormandel en Malacca in korten voorts herwaerts te komen, alle aen Haer Ed. geschreven, van alsulcken inhoudt als by het aankomende briefboek onder yders quartier in 't breede zy te sien, seggende de Masulipatnamze dat de groote beroerte in Hindoustan, Visiapour ende de daeromher gelege landen nogh al even sterk bleven continueren, hebbende den Mogol het ryck van Visiapour geheel ingenomen en was er een gesant van denselve aen 't Golcondaze hof geweest om te eysschen de achterstallige tribuyt, bedragende ruym veertigh tonnen gouts, mitsgaders ook de doghter van den Coninck voor den Prince Moazem en daerbenevens twee kostelycke armringen met diamanten beset, op hetwelcke hem ten antwoordt gegeven was dat den Coninck geen gelt hadde, dat zyn dochter al aen een ander was verlooft en dat de armringen niet met diamanten maer met chystal verciert waren ensoovoorts, ende was bezyden dien ook nogh aen geseyde hof verschenen een gesant van den veltheer Dillichan, begerende ruym 24 tonnen gouts om daarmede de chrygsluyden te betalen en de legers aff te dancken, onder bedreyginge, soo hem die somme niet wierde voldaan, het ryck met zyn macht te sullen aantasten, 'tgeen gelooft wiert oock te sullen geschieden, indien het niet door den rover Suwagie quam verhindert te werden.

5 d^e. Des voormiddaghs wert alhier per inlants vaertuygh een klein briefjen aengebracht, door de residenten tot Tegal Thomas Grinnel en Arnold Grevinc den 2^e deser aen Haer Ed. geschreven, luydende in substantie als hieronder uytgedrukt zy:

uyt de fluyt Wimmem, voor Tegal verschenen, had men gelicht drie packen sarassas bloemwerk en weder daerin gescheept na Japara een pack grove moeris, een canasser amphioen en 750 contante realen, waarmede op den 8^e October over Samarangh na Japara voortgesonden was;

ook was aldaer verschenen de fluyt den Hasenbergh met de provisien en kleeden en na Japara mede voortgegaen;

de negorye Gabangh was van outsher onder Cheribon sortabel geweest, dogh dat die luytjens nu een ander heer sochten vermeende men te geschieden, omdat ze door de Kiedolleze rovers gedurigh soo wierden geplaeght, en dat selver ook de Cheribonze Vorsten wel souden inclineren om die reden van de Bantamze voorgdye ontslagen te werden;

seker Amboinees, van Cheribon gekomen, had weten te relateren dat hy aldaer hadde gesien dat seker Nederlants vaertuygh, twee Kiedolleze rovers de rivier binnengejaeght hebbende en 't selve niet wel konnende volgen, eenige Nederlanders en Maccassaren te landt gestapt souden wesen om de vluchtelingen te vervolgen, 'tgeen soo wel was geluckt, dat ze daervan 10 à 12 gevangene hadden becomen, dogh wiert sulx voor onseker gehouden;

voor weynigh dagen was op Tegal van Sourabaya aengekomen seker Chinees, Singa Pradana genaemt, expres derwarts gesonden om het sabandaerschap van

Marta Jaja over te nemen, dat sodanigh ook was geschiet, en alhoewel deselve van Comp^e. voorrechten volcomentlyck was onderricht, had hy eghter seker Moors vaertuygh, aldaer aengekomen, ten handel toegelaten, sonder dat men konde weten off hy daervoor de gerechtigheyt hadde ontfangen off niet, gepresumeert werdende van neen, aengesien zy, 12 ten hondert moetende betalen, liever weder met haer goetje deurgegaen soudon hebben, en bezyden dit wierden dagelyx over landt sooveel cleeden en amphioen op Tegal gebracht dat er voor de Comp^e. nu gansch weynigh te negotieren viel, treckende desen nieuwen sabandaer alles na sikh wat door hem konde werden begaen tot nadeel van d'arme inwoonders, die yder om 't seerst over dese man klaeghe en voornamentlyck den gouverneur, welckers soutpannen hy ook weghgenomen hadde, en om nu te doen schynen evenoff hy het met de Comp^e. nogh wel meende, had hy soowat spuls aangericht tegens sekere Engelse contingh, quansuys off hy geen vremdelingen ten handel wilde toelaten, daer hy nochtans de Chinesen maer liet begaen in den aenbrenghe en toevoer van cleeden etc.;

met den gouverneur Sitzia Goena was men overeengekomen dat hy aen de Comp^e. soude leveren 10 à 12 duysent bossen pady, te weten tegen 1½ rd., dogh was de hairige vry wat beterkoop, als konnende voor 1 rd. becomen werden, hebbende de Javanen in gebruyk, wanneer zy de hairige pady haer paerden quamen voor te leggen, dat ze deselve eerst de ruyghe by 't vuur afsengde en alsoo tot gebruyk bequamer maekte;

tot procura van gemelte pady had men den gouverneur Sitzia Goena verstreect 206 rd^e. in contant als kleeden, hebbende ook aengenomen binnen 14 dagen aen d'E. Comp^e. te leveren 100 lasten sout tegen 4 rd^e. yder;

dewyle bevonden was dat eenige handt- en zydgeweeren onder de besettelingen onbequaem waaren, soo versocht men met 20 musquetten, 8 snaphanen en eenige zydgeweeren opnieuw te mogen werden voorsien bezyden een scheepscorporael en een tamboer;

den gouverneur Sitzia Goena had seker Loera na Cheribon gesonden met een briefken aen den oudsten Pangiran, Sulthan Sopo, waerby hy deselve aenmaende om zyn meester den Sousouhoenan te dencken, op hetwelcke geciteerde Sulthan had laten antwoorden, dat hy den Sousouhoenan noyt soude vergeten en dat hy nu maer op zyn luymen lagh, wachtende na den uytslaghe der saken om d'oost, na hetwelcke hy sikh dan soude reguleren, dogh durfde sikh voor jegenwoordigh niet verklaren uyt vreesse voor den Coninck van Bantam, die hem vry lastigh viel en nogh onlanghs hadde affgenomen de negorye Tagal Goeboek, gelegen tusschen Cheribon en Indermayoe, latende voorts zyn volck allomme stelen en rooven, dogh waren van de roofvogels nu 15 in handen van de Cheribonders gevallen, die hy seyde voornemens te zyn te laten straffen;

den resident Grinnel versocht dat zyn huysvrouw mocht werden gelicentieert eens een toghje van Batavia na Tegal te doen.

Dese voormiddagh komt te deser rheede van de cust Cormandel te verschynen het schip Ternaten, hiervoren van gesproken, met een cargasoen, bestaende uyt het volgende, zynde de brieven op gisteren vooraff al ontfangen en genoteert:

1042 packen diverse cleeden;
 29385 ponden lyck- en cabelgaaren;
 7608 R zeylgaaren;
 300 R hennip;
 16200 R diverse spyckers;
 133457 R geraffineerde salpeter.

6 d^r. Namiddaghs vertreckt na Palembangh de fluyt Ysselsteyn, medenemende 2 brieven, d'eerste door Haer Ed. aen den coopman Eghbert van Swenne en raet en d'ander aen den Coninck Sulthan Ratou aldaer geschreven, zynde de laaste in 't Maleyts in geel zattyn benayt en beyde onder dato deses in 't uytgaende briefboek te vinden, bestaende wyders het cargasoen, door Ysselsteyn voor dat comtoir medegenomen, in:

11000 stux Mexicaenze realen;

79 packen diverse kleeden, monterende met een kas roosewater
 f 49387: 16: 3.

7 d^r. Den secretaris van Heeren Weesmeesteren deser stede Cornelis Mol op den 27^e der jonghst afgeweken maent October op zyn versoek van het vendumeesterschap deser stede ontslagen zynde, soo is goetgevonden weder tot die bedieninge te verkiesen den borger Joannes de Wilde, althans bode van Heeren Weesmeesteren.

Ook is goetgevonden in plaetze van Bartholomeus van Doorneyk, jonghst geworden cipier van Heeren Schepenen, tot basaerwagter der cleedenpasser weder te verkiesen den burger Jan de Lier.

Aengesien het vertreck der retourvloot voorhanden is, soo is ook goetgevonden na gewoonte voor deselve te laten uytchryven een rust- en bededagh tegen den 13^e deser maent.

Wyders ook staende de ordinary vergaderinge op heden gesproken wesende hoedanigh de retourschepen, nu na het vaderlandt staende te vertrecken, sullen dienen bemandt, soo is verstaen de groote schepen als Schouwven, Tidor, Europa en Azia yder met 120 en Schielant met 110 coppen te bemannen, mitsgaders dat het jacht de S^t. Andries boven het zeevolck van de rheeders sal werden versterkt met nogh 8 à 10 militairen en voorts dan nogh op yder van d'andre bodems 25 impotentes en creupels, om d'E. Comp^e. dusdoende van partye onbequame dienaren te ontlasten etc.

Voorts is nogh onder andere besolingies geresolveert, om het werk in Ternaten en tot redderinge van dien met vigeur en ten besten te dirigeren, na derwaerts te committeren de heeren Isaac de S^t. Martin benevens de commandeurs Jacob Lobs en Martinus Caesar mitsgaders d'oppercoopluyden Gelmer Vosburgh, Cornelis van der Duyn en Jacobus de Gheyn, gelyck 'teen en 't ander in 't breede by 't resolutieboek kan werden gesien, omdat er jegenwoordigh geen der aenwesende Heeren Raden toe konnen werden gemist, 'tgunt anders om de importantie der saeken aldaer generalyck ten hooghsten nodigh geoordeelt wert; zynde meteenen te deser tyt ook in plaets van d'heer Cristiaen Poleman zaliger tot Sergeant Mayor

deses guarnisoens van Batavia met eenparige stemmen wederom verkoren d'E. commandeur Isaac de Saint Martin, hier even voren genomineert in de commissie te gaen na Ternaten.

Des avonds comt alhier van Bantam te verschynen met 2 cleyne vaertuygen den Bougis Dain Toedjoe alias Arou Kera (waervan hiervoren op verscheide plaetsen in de Bantamze materien is gesproken) met 30 man van zyn volck, zynde stillekens van Bantam deurgegaen uyt vreesse off beduchtinge van aldaer t'eeniger tyt van kant geholpen te sullen werden, omdat hy ten hove seer suspect geworden was, eenlyck van den resident Caëff medegebracht hebbende een cleyne geleydbriefje aen den licentmeester Ockerse van geen sonderlingen inhoud en maer tot zyn adresse gerigt, die dan aen de westzyde buyten dese stadt vooreerst is geplaeft om na desen over hem nader gesproken en gedisponeert te werden.

9 d^e. Even over de middagh comt hier seer desolaet van 't eylandt Rotterdam, dicht achter 't eylandt Onrust gelegen, te verschynen de hoeker de Swaertvisch, zynde eenige dagen verleden derwaerts gesonden om een santlast tot ballast voor de schepen te haalen, waarmede dan besigh zynde, hadde den stuurman dese morgen omtrent de klokke aght uren verre uyt der zee sien komen een Bantamze gontingh en een kloeke tinangh, die het eylandt genaderf wesende haer cours namen boven hetselve heen, soodat men, door 't geboomte en de ruyghte hun niet konnende sien, geen andre gedachten hadden off deselve waaren voorbygevaaren, dogh evenwel in een goede wyle haer niet vernemende, kreegh men achterdocht off ze wel aen die zyde des eylands aengegiert mochten zyn, en waerom den stuurman een man heensondt om een stuck weeghs om de hoek te sien, off ze daer ook leggende waren, gevende midlerwyle ordre aen degene, die sigh nogh in de hoeker bevonden, de musquetten en 't ander handtgeweer vaerdigh te maeken, maer eerdat men sooveel tyt hadde, quamen de moordenaers, wel 50 à 60 sterk, met lange pieken, hasegayen etc. gewapent, door het bewassen bosch heenbreken en seer verwoedelyck op d'onse, die ongewapent en in haer werk waren, aanvallen, sodanigh dat daarvan aanstonts eenige om 't leven raekte, nemende d'andre, die wat verder van 't bosch en 't dichtste by de hoeker waren, de vlucht daerna toe, meenende over de plancke brugh daerbinnen te komen, maer al te snedigh op de hielen gevolcht werdende, liepen se ten meerendele mis en in 't water mitsgaders de moordenaers met een groten drom in de hoeker, dootslaende die sigh niet vroegh genoegh door de luycken na beneden konden begeven, na hetwelcke zy voorts met het bootje de benaude swimmers een voor een navoeren en jammerlyck in 't water vermoorde, uytgenomen den stuurman, die mede na het ontfangen van een sware quetzure in zyn dye ⁽¹⁾ overboort geraekt was en sigh wel anderhalf uur onder aen de voorsteyen nu eens onder en dan weder eens boven water om zyn adem te halen vastgehouden hadde sonder van haer gesien te wesen; dusdanigh dese schelmen dan meenende alles dootgeslagen te hebben, begaven sigh weder in den hoeker, die se van alles dat ze vonden uytplunderden

(1) Er staat: in zyn d'gye.

en (sonder dat ze egther de couragie hadden beneden te komen) op twee plaetsen boven in de brandt staeken, verlieten en doen soo weder weghzeylde, waerna den stuurman, die haer vertrecq aengesien hadde, na lant swom en 't volck dat zigh beneden versteken hadde te voorschyn deed comen, zynde nogh 10 in getal, waarvan sommige door hare quetzuren al seer machteloos geworden dogh egther noch bequaem waren met het bootje na 't eylandt Onrust te varen en aldaer hulpe te versoecken om de hoeker op Batavias rheede te brengen, gelyck den schipper van 't Wapen van Middelburgh, aldaer in vertimmeringh leggende, heeft gedaen en nogh medegebracht 6 doode lycken om begraven te werden, zynde d'andre nogh 15 à 16 persoonen meest in 't water gemasacreert en vermist, ende bestaan de overgeblevene uyt maer elff coppen, soodat dese goddeloose en bloetdorstige moordenaers byna het tweederden deel van die onnosele menschen hebben vermoort, waarvan het meerendeel maer aenkomende jongelingen zyn geweest en die schelmen buyten apparentie Bantamze off Kiedolleze rovers.

d'E. commandeur Isaac de Saint Martin mits het overlyden van d'Heer Sergeant Mayoer Christiaen Poleman zaliger gedachtenisse op gisteren met eenparige stemmen tot Sergeant Mayoer deses guarnisoens geëligeert zynde, soo wert zyn E. op heden nademiddagh omtrent de clocke vier uren solemnellyck als hooft der militie onder Haer Ed^e. hooger gesagh geauthoriseert in sulcker voegen als hieronder kortelyck uytgedrukt zy. De ruyterye, alle in volle wapenrustinge te paerde, vervoeghde sikh op het plain tegenover de woninge van Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael aen de zyde van de huysinge der Heeren Raaden van India met de rugh na het hofkerkje toe en daerbezyden in gelyker voegen de compagnie deses casteels, waerop in ordre binnenquamen de vyff compagnien uyt de stadt, namentlyck die van 't Vierkant, opgevoert door den luytenant Hans Wolff, die van de Nieupoort door capiteyn Didloff van der Beeck, die van de Diespoort door den luytenant Hendrick Norden, van de Rotterdammerpoort door den luytenant Guilleam Libout en die van de Uyttersepoort door den capiteyn Pieter Muller, dewelcke haer in ordre rangieerde in maniere als zy binnengekomen waren naest aen ofte ter zyde van de compagnie des casteels en soo vervolgens, sulx de compagnie van de Uytterzepoort quam te staen ter zyden de puye, op dewelcke sikh Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, verselt met de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman mitsgaders de Heeren Raaden Hurdt, Blom en Outhoorn, hun verthoonde ende een weynigh daernae afftraden, beneden quamen, hun voor de front der in ordre staende militie vervoeghde en d'E. St. Martin als Mayoer over het Bataviaze guarnisoen voorstelde en op de gebruyckelycke wyse authoriseerde, gaende toen weder Zyn Ed^e. met de bovengeëiteerde heeren benevens den E. St. Martin en alle de hooftofficieren nae boven en binnen in de raetkamer, daer eens gedroncken wiert en na hetwelcke aanstonts door alle de bovengeëiteerde compagnien drie chergies wierden gedaen ende waernae zy dan weder afftrocken het casteel uyt yder na zyn bescheyde plaetse, d'een na den anderen sodanigh zy binnengekomen waaren, alvorens de cavallerie na buyten getrocken zynde ende de compagnie des casteels vooruyttreckende na d'oostzyde van 't pleyn, sikh om plaets te maken gestelt

hebbende met de front tegen d'andre compagnien over, blyvende soolange staen tot de vyff bovengemelte compagnien mede na de stadt gemarchieert waren; luydende wyders de commissie, door Haer Ed. op d'E. S^t. Martin gedeceerneert, van woorde tot woorde aldus:

Ryckloff van Goens, Gouverneur Generael, mitsgaders de Raden wegens den staet der Generale Nederlandze Geoctroyeerde Oost Indische Comp^e. in India allen dengenien die desen sullen sien ofte hooren lesen doen te weten:

Nademael door het overlyden van den E. Christiaen Poleman, gewesen Sergeant Mayoer van het guarnisoen deses casteels en de stadt Batavia mitsgaders de omleggende forten en wachten van dien, die gemelte aensienlyke functie is comen te vaceren ende nootsaekelyck zy deselve eminente militaire chergie weder met een ander bequaem, ervaren en dapper man en krygsoverste werde gesuppleert, soo is 't dat wy, behagen genomen hebbende in de goede qualiteyten en ervarentheden van den E. commandeur Isaac de Saint Martin, die d'E. Comp^e. een lange reex van jaren gedient en doorgaens in vele gelegentheden gethoont heeft te zyn een wacker chrygsman en van goet beleyt en bestier in vele andre saeken, derhalven by resolutie van den 8^e deser lopende maent November eenparigh geresolveert en vastgesteld hebben denselven E. Isaac Saint Martin te nomineren, stellen en auctoriseren tot de voornoemde qualiteyt van Mayoer des guarnisoens en der militie van Batavia metten aenleve en resorte van dien, gelyck wy sulx doen by desen, ordonnefende en bevelende dienvolgende alle capiteyns, luytenants, vendrighs, mindre officieren en soldaten, soo die hier tegenwoordigh zyn als namaels uyt het vaderlandt en andre gewesten sullen comen aen te landen, niemant van dien uytgesondert, den voorschreven E. Isaac S^t. Martin daervoor aen te sien en te erkennen en in alle behoorycke manieren als haaren Sergeant Mayoer te eeren, respecteren en onder ons hooger gebiet te gehoorsamen, alsoo wy sulx ten dienste van de Generale Nederlandze Oost Indize Comp^e. en tot onderhoudinge van alle goede krygsordres en discipline sodanigh bevinden te behooren.

Gegeven in 't Casteel tot Batavia op 't eylant Groot Java den 9^e November anno 1679.

(Was geteekent:)

RYCKLOFF VAN GOENS.

(Terzyden stont 's Comp^e. zegel in rooden lacke gedruickt en daeronder:)

Ter ordonnantie van hooghgemelte Haer Ed^e.

(Was geteekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

10 d^e. Voordemiddagh brenghet d'E. capiteyn Hartsinck binnen aen Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael een klein briefje, door den luytenant van den Eeden

5^e deser maent aen zyn E. geschreven en sooeven door eenige Javanen van Tanjongpoura te lande overgebracht, eenlyck behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

alhoewel den luytenant van den Eeden acht dagen op de lanttocht van Batavia na Tanjongpoura hadde toegebracht om een bequame wegh uyt te vinden en te baanen, soo had hy eghter weynigh uytgericht, dogh evenwel voorgenomen het werk op de terughreyse weder te hervatten, gissingh maekende tenminsten tot aen Intchekarrangh toe vyff off meer dagen deur te sullen brengen, en waerom hy ook versocht dat capiteyn Hartsinck geliefde te besorgen dat ze, op Bacassy comende, eenige levensmiddelen in voorraet mochten vinden, gemeret den Javaanze luytenant Soeta Goelingangh van Bacassy medegegaen was, en bestonden de Javanen gesamentlyck nogh uyt 55 koppen behalven de Nederlandze en inlandze militairen, waervan den luytenant 6 Nederlanders en 8 inlanders tot versterkinge van 't guarnisoen op Tanjongpoura soude laten, omdat de besettelingen daer vry sterkbegonden in te vallen;

den Bandanesen luytenant Aly had niet wel gedaen van Tanjongpoura na Batavia te gaen, hoewel er voor den dienst van d'E. Comp^e. weynigh aen gelegen was, schoon hem ook al zyn soldaten gevolgt waren, omdat ze ten meerendeele uyt kreupels bestonden.

In den avond comt alhier van Japara off Damack te retourneren de fluyt den Gelen Beer, medebrengende een missive, door den oppercoopman Cornelis Bartelse Marchier in dato 3^e November ter rhee de Damacq aen Haer Ed. geschreven, behelsende in substantie, hoe het laden van 't sout in de Geele Beer eenige weynige dagen door den regen was verhindert geweest;

de sieken en impotenten, by d'E. capiteyn Slood op Wanacarty en Chelimby geweest, waren na Sammarangh afgesonden en had d'E. Bartelse sorge gedragen om gemelte E. Slood toe te schicken eenige noodwendigheden, die daer in 't legertje wierden vereyscht;

de goederen, met den Hasenbergh op Japara overgebracht, hadden wel gerespondeert;

den Maccassaarzen luytenant Dain Matara met zyn volkje op Japara comende te verschynen, sou men deselve aenhouden;

die van Sourabaya hadden geklaeght over dat men haer kleedeneysch niet hadde voldaan, 't geen niet hadde konnen geschieden uyt oorsaeke daertoe geen scheepsruymte by der hant geweest was, en waerom d'E. Bartelse versocht dierwegen te mogen wesen geëxcuseert;

ook hadden se op Sourabaya versocht copie van de negotieboekjens, door den coopman Jan de Harde op Sourabaya gedurende zyn aenwesen gehouden, die men haer niet hadde konnen toesenden omdat ze nogh niet gereddert waren, en daerom souw d'E. Bartelse, weder op Japara comende, hem aenporren deselve effen te stellen en van zyn administratie reekeningh te doen;

Niay Sipta Wangsa, die men de 60 rd^e. voor thol van de chaloup hadde voldaan, souw in toekomende geen meer chaloupen konnen verschaffen, dogh d'E. Bartelse niet nalaten daertoe alle debvoiren in 't werk te stellen;

Soura Wicrama was albereyts met Intche Praya na den Sousouhoenangh

vertrocken, die meteenen medegenomen hadden de copias van alle de brieven, door Haer Ed. aen d'E. Bartelse geschreven:

de fluyt den Hasenbergh was besigh voor Sammarangh de gereede houtwerken in te nemen, waernae voorts na Damacq stondt te komen om aldaer geheel volladen te werden, en souw d'E. Bartelse geen moeyte sparen sooveel bequame houtwerken te versamelen als mogelyck soude zyn:

met de fluyt den Gelen Beer wierden nu na Batavia gesonden 180 coyanghs sout en 15000 contante Spaense realen, gesamentlyck met 400 plankjens en 50 gem. (¹) balckjens bedragende / 40984: 10;

op Damack lagen nogh twee scheepsladingen sout in voorraet en op Jawana en Lassam mede nogh een, en soude men sien wat het lecke schip Outshoorn daervan wegh soude kunnen slepen en dan voorts Haer Ed. ordre tegemoetsien, hoedanigh men met het andre sout handelen soude;

d'E. Bartelse stondt gereet weder na Japara te gaen en dan een rolle te doen opmaeken van den verkoop van doeken en amphioen en hoeveel restanten nogh in voorraet waren; den amphioen kon daer maer present 350 rd. het picol halen en wiert na de kleeden niet gevraeght;

den p^{len}. luytenant Andries Hartman had men van Sourabaya comende aldaer aengehouden omdat taelkundigh was en gelooft werdende, dat hy zyn vorige misslagh door trouwe diensten soude verbeteren:

soodra de chaloup de Jatyboom op Japara quam, sou men die van Sourabaya haren eysch voldoen etc.

Aengesien de Bantamze schelmen sigh niet hebben ontsien op gisteren aen het eylandt Rotterdam seer schelmachtigh te overvallen het volck van de hoeker de Swaertvisch ende van deselve 18 à 19 personen jammerlyck te vermoorden, gelyck hiervoren in 't breede zy te sien, soo is nodigh geacht tot bescherminge van de luyden, die op het eylandt Purmerent besigh zyn met het maeken van een nieu lasarus huys, aldaer te plaetzen 20 militairen en voor eenigen tyt aen hetselve eylandt ook te laten leggen het schip 't Wapen van Gouda om vooreerst, soolange de huysingen nogh niet vaerdigh zyn, tot versekeringe van d'arbeytsluyden by overval te kunnen dienen.

d'Heer Extraordinary Raet Sibrand Abbema, Out-Directeur in Souratta, terhandt gestelt wesende twee extracten uyt de particuliere missive van de Heer Commissaris en Directeur Daniel Parvé de dato 28e April laestleden, 't een beraekende 't verschil der intrestpenningen en 't ander seker tekortcomen op de nagelen, met Noortwyck uyt Mocha terugh in Souratta gebracht, ende daerop door zyn E. alsnu schriftelyck tot antwoord en bericht wesende gedient, soo is na resumptie goetgevonden 't selve sodanigh aen te nemen en 't een en 't ander daerby te laten, als by het resolutieboek onder dato deses ampel kan werden gesien.

11 d^e. Des morgens vroegh trecken de militairen, met d'Heer Mayoer Isaac de Sainet Martin na Ternaten sullende gaen, uyt na het boort van 't jacht de Sampzon,

(¹) Aldus schijnt er te staan; misschien beduidt het: *gemeene*.

bestaende met haare offiçieren uyt 144 coppen onder twee luytenants en 2 vendrigs namentlyck:

over d'eerste compagnie:

Jan Jacobs Heysselbergh luytenant;
Pieter van Hoorn de Jonge vaendrigh:

over de 2^e compagnie:

Jan Oliviers luytenant en
Benjamin de Niville vendrigh.

Nademiddagh comt alhier van Indermayoe en Pamanoekan te retourneren het fregat de Griffioen, medebrengeende dry briefkens, de twee eerste door den capiteyn Jochum Michielse mitsgaders den raet in dato 3 en 8^e uyt Indermayoe en 't laast den 9^e deses door den schipper Jan Mulder uyt het jacht Mallabaer, geposteert voor de rivier van Pamanoekan, aen Haer Ed. geschreven, luydende eerstelyck de twee briefkens van den capiteyn Jochum Michielse in den anderen gesmolten aldus:

volgens de laatste tydinge onthielt sich den rover Chiliwidara nogh op Pagadyn, hebbende een tocht na Lassarangh gedaen om vandaer eenige levensmiddelen en sout te haalen;

Tommagon Raxa Winata was met 18 welgearmeerde prauwen van Bantam op Cheribon aengekomen, hebbende na zyn aenkomste 80 van zyn volck na Pagadin gesonden om Chiliwidara tot sich te roepen en voorts van de Cheribonze Vorsten geëyscht 1200 mannen en 2 negoryen, die haer ontsegt waaren onder voorwendinge dat ze geen volk hadden en de negoryen bedurven souden werden, en wyders dat se haer hetselve op 't begeren van de jonge Sulthan en Pangiran Kidol niet konde inwilligen, maer dat ze het egther op 't begeren van den oude Sulthan souden doen, dogh had evenwel den jongen Sulthan van Sirrebon haer toegevoecht en overgegeven een van zyn negoryen, Sousoukan genaemt, en soude nu, sooals er verder wiert gesecht, haer voornemen zyn om vandaer, als den rover Chiliwidara by haer gekomen was, d'onse op Indermayoe te komen bestoken;

den Maccassarzen luytenant Dain Matara, die sich nu wel droegh, had men het snaphaenroer ende de quitazol, bevorens door Haer Ed^e. voor hem gesonden, behandicht, waarmede hy seer wel in zyn schick was;

wyders had men de pagger de Bantamze Bril soo aen de lant- als zeekant braeff versterkt om voor alle overvallen der vyanden in postuur van defentie te zyn;

d'omhergelegen dorpelingen onder Cheribon gelegen waaren alle opontboden en ook albereyts ten meerendeele sonder den capiteyn Michielse te waerschouwen vertrocken, hebbende sommige hare eygen negoryen in de brant gesteken, sulx het werk nu t'eenemaal scheen gedirigeert om d'onse op Indermayoe aen te tasten,

dogh wat daer eygentlyck van sal werden, soude den tyt moeten openbaren, altoos het was seker dat over de 1000 Kiedolze stropers, van Bantam te Cheribon gekomen, als hoofden commandeerde Keey Aria Monjaja, Tommagon Ade Winata, Tommagon Nara Para, Damangh Soura Diradja en Keynebey Loddra Mangala, die, nogh 1000 Cheribonders soo van Sulthan Sopo als zyn broeder Sulthan Anom by haer gekregen hebbende, in drie troepen verdeelt, soo men seyde, na Indermayoe stonden aff te sacken.

Volght den korten inhoud van het brieffken, door den schipper Jan Mulder uyt het jacht Mallabaer voor de rivier van Pamanoekan aen Haer Ed. geschreven,

eenlyck dienende tot bekendmaekinge dat de negorye Intchiassam door een troep Kiedolleze stropers, sterk 50 à 60 koppen, op sekeren nacht overvallen en geheel in kolen gelegt was, dat wel voor te komen soude zyn geweest, indien de lafthertige Javanen soowel als d'onse, die met een kleen troepje van 12 mannen by haer waaren, binnen de negorye standgehouden hadden, maer sy liepen op de aenkomste der vyanden deur sonder eens na d'onse om te sien, die daerna werk genoegh vonden om weder aff te trecken, dat evenwel nogh sonder verlies geschiede, schoon de vyand haer wel een groote musquetschoot vervolghde en eyndelyck door het chergieren van d'onse terughkeerde, dogh hiermede was 't nogh niet gedaen, want alhoewel Comp^s. volck hun des anderen daeghs vry wat sterker te landt begaven om eenigh voordeel te doen ende den vyandt een gevoelige neep te geven, soo had men wel niemandt gevonden. maer waren se eenige dagen daernae wedergecomen, dreygende den regent, die sigh met een gedeelte van zyn volck op de kant der rivier met vrouw en kinderen onthielt, geheel vandaer te verdryven ofte doot te slaen, soo sy hun niet aenstonts onder haer gehoorsaemheyt quamen te begeven, met byvoegen dat selfs de Hollanders hun niet soude kunnen verhinderen haer t'eenemaal te verdelgen, waerin zy niet veel ongelyck schenen te hebben, want onse kleene macht, als zy met een troep van 4 à 500 man affquamen, niet soude kunnen bestaen en soo men het te quaet kreegh ook geen veylige aftocht kunnen vinden, omdat de geheele strandt dicht op den soom moerassigh en vol ruyghte belemmert en daerdoor t'eenemaal onbruyckbaer was, dogh eghter sou men 't beste doen om haer nae vermogen te adsisteren.

Des avonds vertrecken vanhier na Tanjongpoura twee jockons met eenige provisien, medenemende een kleen brieffken, door Haer Ed. aen den luytenant van den Eeden en den vendrigh Jan Bervelt geschreven, dienende ten principalen tot geleyde van de ondergespecificeerde goedertjes: 1200 ƒ hart broot, 100 ƒ speck, 1 ancker arack, 550 ƒ rys, 800 gedroogde vissen en dan voorts tot bekendmaekinge dat den Tommagon Natta Jouda by een brieffje Haer Ed. de invasie der Bantammers bekendgemaekt heeft, nodigh geoordeelt werdende dat hy ende d'andre regenten, onder Comp^s. gehoorsaemheyt staende, tot volstandigheyt en trouwe werden aangemaent, latende onderwylen de creupels en onbequame zoldaten van den Bandazen

luitenant Aly na Batavia opcomen om d'E. Comp^s. daarvan te ontlasten, onderwylen dat Haer Ed. by de terughkomste van den luitenant van den Eeden naukeurigh onderzoek sullen laten doen hoe het eygentlyck met de opcomste van geciteerde Aly gelegen zy, gaende nu hier noch nevens een acte voor den vendrigh Jan Bervelt van zyn advancement tot die qualiteyt etc.

Nademael het proces tusschen den E. Joan Bitter, gewesen lith in den Achtbaren Raet van Justitie, en desselfs huysvrouw Cornelia van Nieuwenrode by den Raet van Justitie voor weynigh dagen zy gedeceedeert en zy van taefel, bet en goederen gescheyden, soo is goetgevonden hem achtervolgens de ordre der Ed. Heeren Mayores na het vaderlant te laten vertrecken.

12 d^r. Des namiddaghs komt alhier van Maccassar te verschynen de chaloup de Kalckoen met eenige Maccassaren, gehoorende onder Crain Bissey, gewesen Conink van Goa, medebrengende een missive, door de heer president Jacob Cops mitsgaders den raet in dato 31^e October uyt het casteel Rotterdam aen Haer Ed. tot Batavia geschreven, dicterende onder anderen dat sommige Maccassaarze en Bougyze grooten een wonderlyck voornemen souden hebben gehad, waervan gemeent wiert den Conincq Palacca niet onkundigh was geweest, als hebbende Boemi Soro, die sigh tegen den Coninck van Tambora op Biema in de wapenen begeven hadde, hulpe toegeseght, en was eenen Mangatany soo stout geworden om Comp^s. besettinge op Maros vyandlyck te beyegenen, dogh hy, van d'onse dapper afgekeert, naderhandt vervolcht en eyndelyck op een clip gevlucht zynde, daer men hem beswaerlyck allgekregen soude hebben, was op zyn bede van vergiffenisse van zyn begane misdaet weder te voorschyn gecomen, wel weder in genaden aengenomen, dogh van alle zyn waardigheden ontbloot, een geluck geweest zynde dat de saeken soo speedigh ontdeckt waren, gemerckt daerdoor alle hare hooge concepten in roock verdwenen waaren, gelyk in 't breede onder dat quartier kan nagelesen werden, zynde besyden voorgeciteerde missive en onder de bylagen noch overgebracht een klein briefken, door den Coninck van Tambora aen Haer Ed. geschreven, luydende uyt het Maleyts vertaelt aldus:

Desen brieff komt uyt een suyver en oprecht herte van Radia Tambora met zyne grooten en alle de coninxkinderen aen den Heer Generael Ryckloff van Goens ende de Heeren Raden van India met toewensingh dat God de Heere hun wil geven wat zy van hem begeren, in hoogen staet verheerlyckt mogen werden en in wysheyt en verstandt meer en meer moge toenemen, gelyck zy ook in alle hunne handelinghe verstandigh zyn en ook in haer rechtsaeken soo te lande als te water rechtvaardigh, gelyck mede om alle questien en verschillen te beslichten en seer bermhertigh over d'armen en geringe menschen en ook aen alle die hunne hulpe versoecken behulpigh, en vaststaen op hun woort en belofte, die in het contract, met alle de grooten Coningen gemaekt, begrepen zyn, dat ook in eeuwigheyt niet sal verbroken werden, dat ook de geheele werelt welbekent is, en daerom kunnen alle menschen, die dienaren van Godt zyn, in vrede wonen en gerust leven door hunne goede werken in de werelt.

En verders maekt Radia Tambora aen d'Heer Generael bekend de onlusten die tegenwoordigh op Tambora, dat cleyne lant, zyn, door het bedryff van Boemi Soro, dat nu al drie jaren geduurt heeft en daerom hebben wy om hulpe aen de grooten tot Oedjong Pandangh, die de macht van d'E. Comp^e. hebben, versocht, waeromme den heer president een schip met een chaloup, versien met ammunitie van oorloge, van de macht van d'E. Comp^e. tot ons gesonden heeft, die hem bevreest gemaekt hebben en onsen broeder den fiscael Adriaen van Dalen heeft over onse questie gepitsjaert, soodat het nu wat beter is maer noch niet volcomen affgemaekt, omdat hy niet langer blyven konde, het mousson verlopen en het westermousson op de hant is, en ten anderen soo en is het lant aen dese kant staende tot Tambora niet meer genegen, maer ick in myn cleyngheyt heb d'E. Comp^e. nogh lieff, dat voor alle menschen wel blyct; met myn vleesch en kan ick d'E. Comp^e. niet genoegh belonen, maer Godt alleen sal 't u vergelden. Ten 3^e soo weet den fiscael Adriaen van Dalen, myn broeder, het bedryff van Boemi Soro wel, gelyck ook den resident alhier.

Dit is dan eenlyck dat ick te sende hebbe en Godt bidde om zynen zegen en een langh leven in dese werelt.

15 d^e. Nademiddagh verschynt hier met eygen vaertuygh van Biema den Moor Codia Roeboe, sabandaer van den Conink van Biema, en in desselfs geselschap Boemi Moeda, Boemi Ziry Rango en Lebey Kaboea, briefdragers ofte gesanten van den Coninck van Dampo, en Intche Boelang, briefdrager van den Conink van Sumbauwa, yder van haer meester medegebracht hebbende een kleen briefken, aen Haer Ed. geschreven, dewelcke uyt het Maleyts vertaelt wesende sodanigh luyden als hieronder uytgedrukt zy, vooraff latende gaen die van den Coninck van Dampo bovengeciteert:

Desen brief tot teeken van een opreghte en suyvere genegentheyd van Radia Dampo, verzelt met vele groetenissen, comt aen den Heer Generael Ryckloff van Goens ende alle de Raden van India. Godt de Heere wil haer geven een langh leven in dese werelt en dat haer grootheyd mach beroemt werden, alsmede verstandt om alle hare onderdanen soo boven als beneden wints te regeren, die in eygendom hebben de macht te water en te lande, waervan haers gelycken in dese tyden niet en zyn.

Verders soo bidde ick Godt dat hy de grootheyd van den Heer Generael wil vermeederen, alsoo ick nu eerst hebbe bespeurt dat Godt het landt van Batavia zeegent; daerom sende ick dit blaetje geschrift met Chodja Roeboe nevens myn volck Boemi Moeda, Bomi Siri Ranga en Lebey Kaboea, die (by gelyckenis) voor myn by den Heer Generael sullen verschynen, gelyck ick noyt ben in gebreken gebleven jaerlyx ymant te senden om voor den Heer Generael die overleden is te verschynen, behalven dat myn affgesondene van voorleden jaer onderweegh zyn verongeluct en dootgeslagen; daerna ben

ick van meeninge geweest om na Batavia te senden, maer hebbe doen geen vaertuygen gehadt, maer alsoo van dit jaer een vaertuygh hebbe becomen, soo sende haer nu voor de Heer Generael te verschynen, want het is by ons hier beneden wints gebruyckelyck dat, al senden wy vele brieven met anderen, het niet eveneens is alsoff wy selfs comen ofte andre in onse plaetse senden, 't gene ook een teeken is van myn goede genegenthey. Nogh ben ick van meeninge geweest om twee swarte paerden te senden, maer omdat het vaertuygh kleen en de mousson ten eynde was, sal ick wel die besorgen tot de tyt dat de Heer Generael deselve sal gelieven te hebben; behalven dat soo sende ick nu een weynigh cadjagh tot spyze voor de hoenders en eynden; alschoon het niet is als 't wel behoorde, soo is 't evenwel tot teeken dat ick nogh leve en UE. niet vergete. Eynde.

Volgt de translaetmissive van den Coninck van Sumbauwa.

Radja Sumbauwa ende de drie grooten schryven desen brieff uyt een oprechte en suyvere genegenthey met vele groetenisse aen den Heer Gouverneur Generael en de Raden van India nevens alle de grooten, die Godt de Heere al t'samen wil zegenen met een langh leven, geluck en zegen in dese werelt.

Verders maek ick met dit blaetje papier aen den Heer Gouverneur Generael en de Raaden van India bekent vanwege het contractschrift dat den Heer Gouverneur Generael en Raden van India gecontracteert hebben met Radeen Ingabe Jouror Palasan en Chodja Derwies, hetwelcke wy volckeren van Sumbawa gesien en bevonden hebben recht te zyn, sooals met den Heer Gouverneur Generael en de Raden van India gecontracteert is. Nu sende ick Intche Boelan in plaets van Chodja Derwies om voor den Heer Gouverneur Generael, de Raden van India en alle de grooten te verschynen ende aen te seggen dat het contract, met den Heer Gouverneur Generael en de Raaden van India gemaakt, oprecht en billyck is, 't gene noyt aen onse zyde sal verandert werden soolange de son en maen sal schynen, waerop wy ook mede vertrouwen aen de zyde van de Heer Gouverneur Generael en de Raden van India noyt verandert sal werden, ende om te bethoonen datter goede genegenthey tusschen den Heer Gouverneur Generael, de Raden van India en alle de grooten met het volck van Sumbauwa is, soo heeft Radin Ingabe Jourou Palasan en Chodja Derwits met den Heer Gouverneur Generael en Raden van India gecontracteert om te verkoopen 15000 picols chianpanhout tegens seven schellingen 't picol, waerop betaelt is twee duysent en drie picols. Verders indien den Heer Gouverneur Generael en de Raden van India 't volck van Sumbauwa gelieft gunstigh te zyn, soo versoecken wy nogh dat d'E. Comp^e. thienduysent picols belieft te koopen volgens 't contract, omdat het volck van Sumbauwa alle hongerigh zyn, en indien den Heer Gouverneur Generael en Raden van India geen hulpe gelieft te bieden, sullen alle de gemeene lieden sterven en dan niet kunnen doen 't gene haer d'E. Comp^e.

gebieden sal. Nogh omdat de Maccassaren in ons lant verspreyt wonen, verkoopen zy alle onse volckeren en buffels en wanneer Radin Ingabe wederom van Batavia gecomen was, zynder grooten gestorven, die genaemt waren Rangi en Sapari Worongh, soodat het veel moeyten is voor de volckeren om sappanhout te haalen; verders in de maent October hebben wy 't sappanhout versamelt en op de strandt van Panty gebracht, soodat wy tegen de maent Maert off April eenige schepen om 't sappanhout op de rheede van Panty te haalen verwachten.

Godt de Heere behoede den Heer Gouverneur Generael en de Raden van India en alle de groten. Eynde.

14 d^e. Des avonds vertreckt voor de laaste besendinge deses jaers na Sumatra's Westcust de fluyt den Gelen Beer, op den 10^e deses met een soutladinge van Java's Oostcust gekomen, medenemende eenlyck een cleen brieffje, door Haer Ed^e. aen den commandeur Melchior Hurdt en raet aldaer geschreven, van inhoudt als by het uytgaende brieffboek onder dato deses kan werden gelesen, hebbende gemelte fluyt den Geelen Beer niet anders ingenomen als syn ladinge, van de Javaanze cust medegebracht, bestaende in:

215 lasten sout en t'samen kostende / 1790: 2.

Heden nademiddagh staende de ordinary vergadertyt gesproken wesende van de saeken van Java's Oostcust is daerover alsulx geresolveert als by 't resolutieboek kan werden gesien.

Wyders ook door d'E. m^r. Volckerus van Goens ter vergaderinge ingedient zynde seker geschrift by forma van request, waerby zyn E. te kennen is gevende sikh geerne te willen refereren aen Haer Ed^e. dispositie om nogh eenigen tyt hier te mogen blyven off wel om na het vaderlant te vertrecken etc., soo is daerop goetgevonden zyn E. nogh dit saisoen ingevolge van d'ordre der Ed. Heeren Mayores na 't vaderlant te laten gaen.

15 d^e. Heden zynde den vastgestelden bededagh voor de retoerschepen, die binnen weynigh dagen na ons lieve vaderlandt staen te vertrecken, gaet de Heer Mayoor Isaac de Saint Martin met het jaght de Sampzon des morgens onder zeyl voorall over Bouton na Ternaten met een aental van 144 cloeke Nederlandse militaire coppen onder sodanige officieren als hiervooren staen genoemt, van Haer Ed. ontfangen hebbende een aparte instructie tot zyn E. opmerkinge en naricht mitsgaders een missive, aen de Heer Gouverneur Robert Padbrugge en raet aldaer geschreven met verscheyde bylagen, alle op gisteren geteekent, in sikh bevattende verscheyde consideratien en ordres, slaende op het verwarde werk in Ternaten, gelyk by geciteerde instructie en missive in 't uytgaende brieffboek nader kan werden gesien; zynde het jaght de Sampzon voor den omslagh in Ternaten beladen met het volgende:

55 packen diverse cleeden;

4 leggers Spaanze wyn;

1 d^e. France wyn;

15 leggers arack;

50 vaten vlees;

50 vaten speck, en voorts eenige andere noodwendigheden, provisien etc., tesamen bedragende een somma van / 59156:18:10.

16 d^r. Des morgens relateert d'E. sabandar. en licentmeester Ockerse aen Zyn Ed^t. datter van Bantam tydinge gekomen was dat de geheele negorye van den ouden Coninck op Turtiassa geheel verbrandt, dogh eenlyck zyn hof overgeschoten en staende gebleven was.

Nademiddagh komt hier met eygen vaertuygh over Palembangh van Malacca te verschynen den burger Joost de Jongh, medebrengeende twee brieffkens, 't eerste door den coopman Egbert van Swenne mitsgaders den raet in dato primo deser maent November uyt Palembangh en d'andre door de Heer Gouverneur Jacob Jorise Pitz en raet tot Malacca dato 17^e October aen Haer Ed. alhier geschreven, meldende de Palembangze missive dat den Maccassaer Dain Mangika volgens de capitulatie, tot Jamby met den Coninck gemaekt, albereyts vandaer vertrocken en op Palembangh met 15 vaertuygen en ongeveer 500 koppen aengecomen was, daer hy gansch niet aengenaem scheen dogh evenwel tot nogh niet genegen weder te vertrecken, want den sabandhaer hem kort na zyn arrivement uyt name des Coninx aengesegt hebbende dat hy na luyt van het contract, op Jamby gesloten, verbonden was sigh niet na Palembangh maer direct na Batavia te moeten begeven, soo had hy daerop seer weynigh geantwoort en genoeghsaem te kennen gegeven dat zyn meeninge niet anders was als vooreerst nogh op Palembangh te blyven etc.

En hout de Malaxe niet anders als dat de heer Directeur Bent uyt Persia over Ceylon en Cormandel met de fluyt Delfshaven aldaer was verschenen en stondt te trouwen en dan in korte dagen herwaerts te volgen.

Nademiddagh arriveert te deser rhee de met eygen vaertuygh den burger Hendrick Kals van Java's Oostcust, relaterende dat hy seker Kiedols rover, hem onderweeghs op eergisteren by nacht aen boort gekomen, vermeestert en 't volk, bestaen hebbende na gissinge uyt 10 à 12 mannen, dootgeslagen en 't vaertuygh, groot omtrent 5 lasten, mede herwaerts gebragt heeft, hebbende gemelte Kalst ook bezyden dien medegebracht een klein brieffken, door de residenten Thomas Grinnel en Arnold Grevinck uyt Tegal aen Haer Ed. geschreven dato 10e deses, in sigh niets bevattende nodigh in desen uyt te drucken.

Desen avondt even na het gebeth verschynt alhier van Japara de fluyt Wimmenum, medebrengeende een missive, door d'E. Cornelis Bartelse Marchier 10^e November uyt Japara aen Haer Ed. geschreven, van inhoudt als hieronder uytgedrukt zy:

even boven Japara op Madouw tot aen Mandalique toe waaren sigh vyff roversprauwen onthoudende, die met stelen en roven omtrent ydereen groot quaet deden, en had men geen macht haer dat te beletten, omdat het aen vaertuyg manqueeerde, dogh sou men haer egther sooveel mogelyck alle affbreuck trachten te doen, zynde, soo men duchte, den burger Jan de Lacourt, al langh voorleden van Sourabaya na Japara vertrocken, van deselve vermoort, aengesien hy nogh zyn vaertuygh nergens wiert vernomen;

nu werden na Batavia gesonden drie delinquanten met de stucken tot haren laste;

den lieutenant Willem Taelbeek was weder uyt de Mattaram by d'E. Sloop op Wanancarta terughgekomen, hebbende gedurende zyn aenwesen aldaer van den Pangiran Pongar seer goet onthael genoten etc.;

de fluyt den Hasenbergh gelooffde men dat binnen weynigh dagen mede met een houtladinge na Batavia soude vertrecken, dogh soude het schip Outshoorn nogh al een poosje werk hebben eer volladen soude zyn, omdat het sout moeylyck aff te schepen was;

gemelte schip Outshoorn had eenige particuliere houtwerken op Rimbangh etc. ingenomen, waervan de schipper een rolletje hadde en die sulx omtrent Haer Ed. meende te verantwoorden;

de fluyt Wimmenum wiert alsnu na Batavia gesonden met 3468 stux houtwerken van verscheyde soort mitsgaders nogh 192 picol swarte suycker, met den anderen bedragende / 3531 : 7 : 8.

Met voorgeciteerde fluyt Wimmenum is ook van Java's Oostcust hier overgekomen den burger Isaac Grain, nogh voor weynigh dagen in 't leger voor Cappar zynde geweest, wetende mondelingh te relateren dat d'onse op den 21^e der voorlede maent October de stadt off negorye Cappar veroverte en de Maccassaren met verlies van wel 1000 coppen, soo gesneuvelt als gevangen, daer uytgedreven hadde; dat Radia Palacca de vluchtelingen vervolghde; dat Crain Panaragan, soone des Coninx van Biema, met een kleen gevolg by d'onse overgekomen was; dat Crain Rapoetchiny en Dain Mangala by d'onse als ostagiers verbleven en dat Crain Glissons vrouw en kint in Comp^t. handen vervallen was ensoóvoort; wat hiervan de waarheyt is sullen wy buyten twyffel in korten nader ervaren.

Desen avondt vertreckt den luytenant Martinus van Ingen met het provisievaertuygh na de Maronda om aldaer en op Silintcy en daeromtrent een ronde en visite te doen.

Den oppercoopman Marten Roos, gewesen secunde in Banda, versocht hebbende relieff te mogen genieten tot productie van eenige stucken tot zyn voordeel in sekere processe, tusschen zyn E. ende den fiscael in Banda Joannes de Hartogh nom^e. off. (¹) eysscher gevoert en nu voor den Achtbaren Raet van Justitie deses Casteels zynde om voorts te werden gedetermineert, soo is na deliberatie, alvorens ingenomen hebbende 't advys van 2 gecommiteerde leden uyt gemelte Raade van Justitie, goetgevonden hem het versochte relieff te vergunnen en toe te staen.

17 d^e. Des morgens comen hier te verschynen drie Javanen op Tegal thuyshoorende, relaterende dat zy, op eergisteravond ses mannen sterk met haer vaertuygh versien met een zeebrief van hier vertrocken wesende, diep in de nacht vermits zy alle sliepen en het ook vry duyster was, de chaloup van den borger Hendrick Kalst seer onverwacht voor de boegh quamen en daerop aanstonds vyandlyck beyegent wierden, sodanigh dat aanstonts den nachoda en nogh twee

(¹) Dat is: *nomine officii*, ambtshalve.

andere om 't leven raekte, 't welk dese siende, waren se alle drie buyten boort gesprongen en op het roer van het vaertuygh, dat in 't water dreeff, gecomen en eyndelyck door een ander voorbyvarend vaertuygh uyt het water geredt en door hetselve hier gebracht, versoeckende restitutie van haer vaertuygh en goederen, hun door gemelte burger affgenomen etc., dogh de saeke wat duyster zynde en sulck volckje wel onder een verkeerden schyn kunnende varen, sal 't selve nader werden ondersocht.

Des avonds gewert ons per een expres Javaans vaertuygh een briefken, op 14^e deses door den capiteyn Jochum Michielsz mitsgaders den raet uyt Indermayoe aen Haer Ed. geschreven, eenlyck tot bekendmaeking dat een goede troep Kiedolze roovers, versien met een kloeck getal Javanen onder eenen Radeen Soureja Nagara, sigh omtrent de negorye Troessangh op Indermayoe hadden verthoont, hebbende tegens onsen luytenant Dain Matara albereyts in actie geweest dogh aen wederzyden der rivier, sonder dat den een by den anderen konde comen, 't welck d'E. capiteyn Michielse had doen resolveren op twee plaetsen buyten de pagger de Bantamze Bril wacht te doen houden om de vyanden het verderven der negorye te verhinderen, maer waren tot nogh niet aengekomen.

Den Bandazen luytenant Aly en zyn vaendrigh Boytotto, onlanghs sonder licentie en genoeghsaem in weerwil van den vaendrigh Jan Bervelt van Tanjongpoera opgekomen zynde, soo is goetgevonden, om mede een exempel onder dit volckje te statueren, dat ze voor dese haer ongehoorsaemheyt, die volgens d'Europize crygsdiscipline een sware straffe heeft verdient, sullen betalen yder vier maenden gagie, om wyders ten eersten weder derwaerts na haer bescheyden post te keeren etc.

18 d^e. 's Morgens zyn de Javaanze Mattaramze gesanten van den Pangiran Pougat met den sabandar Ockersz by Zyn Ed^t. om afscheyt te nemen geweest, alsoo se heden staen te vertrecken, ontfangende een antwoordbriefje en geschenk aen voorschreven haren heere in de Mattaram, in wit armozyn benayt en van inhout als het affgaende briefboek kan uytwysen.

Nademiddagh vertrecken vanhier over Tegal, Sammarangh en Japara na Sourabaya de chaloupen Orangie, Salm en Jatyboom en gaen daerbyden nu ook met haer eygen vaertuygh en onder convoy en geleyde van dese chaloupen naer huys over Samarangh de voorgemelte gesanten van den Pangiran Pougat, anders Sousouhoenan Ingalaga, met den vendrigh Benjamin van der Meer op den 7^e der voorleden maent uyt de Mattaram hier aengekomen, en soomede de gesanten van Pangiran Sampan, anders Sacra Ningrat, voornaemste staetsbewintsman van den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, nadat alvorens d'eerste van Zyn Ed^t. de Heere Gouverneur Generael en d'andre van d'Ed. Heer Directeur Generael Speelman een minnelyk afscheydt gekregen hadden en de laaste daerby ook een missive van voorschreven Heer Directeur Generael aen denselven Pangiran Sampan haer meester, welkers inhout als van importantie ook in 't affgaende briefboek staet geinsereert; vertreckende byden dien ook nogh in haer geselschap met eygen vaertuygh een officier van Radia Palacca, genaemt Tieripo, om zyn meester op Sourabaya te gaen vinden; bestaende de brieven, door onse overheden der drie chaloupen medegenomen, in drie stux, namentlyck d'eerste aen den ondercoopman Thomas

Grinnel en den vaendrigh Arnold Grevinck op Tegal, de 2^e dubbel aen den oppercoopman Cornelis Bartelse Marchier en raet tot Japara en den capiteyn Jan Albert Slood tot Wanacarta, om op Sammarangh aen lant gegeven en aen zyn E. opgesonden te werden door den aldaer zynde resident Jan Osborn, ende de 3^e aen d'E. commandeur Couper en raet in het leger tot Soka geschreven, en bezyden dien ook in de Maleytze tale daernevens gevoecht een largo brief van Haer Ed. aen den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga in het leger tot Soka, welkers afschrift evenals die aen zynen broeder Pangiran Pongar en aen de Pangiran Sampan alle in 't uytgaende briefboek onder dato van gisteren zyn ingeschreven en te vinden, luydende voorts den korten inhoud van de drie briefkens aen Compagnies gesaghebbers op Tegal, Japara en in 't leger tot Soka off Cappar bovengeciteert als volcht, en eerstelyck aenvangende met die aen de residenten tot Tegal:

dat uyt het jongste schryven zy gesien hoedanigh het eygentlyck met het vleck Gabangh gelegen zy, dogh dat het egther niet kan verschelen dat zy soowel als die van Cheribon door de Kiedollesen werden geplaeght, omdat het haer eygen schult is en sodanigh ook sullen leeren wat het zy, soo lichtveerdigh sonder reden van heer te veranderen;

dat het middelerwyle aengenaem is te verstaen geweest in 't district van Tegal nogh redelycker wyse vredigh toegingh, mancquerende het ons jegenwoordigh aen vaertuygen om de zee allomme veyligh te houden, en waerom nodigh geoordeelt zy, den Sousouhoenan Ingalagas gesanten benevens die van den Pangiran Sampan onder het convoy van drie chaloupen na huys te laten gaen en soomede die van den Tagalzen gouverneur Sitzia Goena aen d'Ed. Heer Directeur Generael Cornelis Speelman afgesonden, dewelcke dan nu almede met een briefje van zyn E. aen haer meester bezyden desen na huys gedimiteert werden om geen gevaer te loopen door de Kiedolze rovers aengetast te werden;

dat alhoewel den Tagalzen gouverneur aanbiedinge heeft gedaen om hondert coyangs zout te leveren tegen 4 rd^e, 't selve jegenwoordigh niet kan werden geaccepteert by gebreck van schepen om het aff te haalen, temeer op Damack, Lasseem en omtrent Somminy nogh wel 3 à 4 scheepsladingen in voorraet leggen, dogh soo hy evenwel de versameling doet, sullen Haer Ed. hem traghten te accomoderen en 't selve aff te haalen;

dat Haer Ed. ook wel genegen souden wesen party rys tot 16 rd^e de coyangh aen te nemen, indien de afschepingh op Tegal soo moeylyck niet viel en dat er binnen weynigh tyt een scheepsladinge konde werden geleverd, egther de residenten mits desen gequalificeert werdende den voorraet van dien aen te nemen en met de eerste gelegentheyte na Batavia te schicken, sonder daerop evenwel eenige vooruytverstrekinge te doen en verdaght wesende in allen gevalle de pady te prefereren;

dat indien het jacht Outshoorn volgens de Japaarze advisen Tegal comt aen te gieren, in hetselve benevens de pady ook wel sooveel soute vissen mogen werden overgesonden als te becomen zyn, egther met die ordre, indien deselve niet tyts genoegh ingesamelt kon werden, alsdan tot derselver overvoer een vaertuygh te huuren off kopen, soo het best sal vallen;

dat alsnu met de chaloup Orangie werden overgesonden de geëyschte medicamenten ende de geweeren voor de residentie op Tegal;

dat Haer Ed. sustineren den gouverneur Sitsia Goena al vry groote oorsaeke is gevende dat den handel tot Tegal soo slappelyck voortgaet, 't geen hem wel aangeseht mocht werden, met byvoeginge dat daerinne gansch geen contentement gevonden kan werden;

dat de tydinge wegens de nieuwe uytsettinge der Bantammers na Indermayo Haer Ed. hebben doen goetvinden derwarts tot adsistentie aff te senden drie chaloupen, om te verblyven tenminste soolange totdat men sal ervaren wat van 't gedoente dier Bantamze rovers nader werden sal etc.

Volght den inhoud van de missive door Haer Ed. aen den opperkoopman Bartelse en raet tot Japara:

dat de Gele Beer wel gearriveert en met zyn soutladinge na Sumatra's Westcust gesonden zy; dat d'E. Bartelse wert gepermitteert lecture te nemen van de missive, alsnu aen d'E. commandeur Couper en raet tot Sourabaya afgaende;

dat alsnu de ordres, albereyts voorheen gegeven, om Sourabaya van Japara met contanten te versorgen etc., weder wert vernieuwt met recommandatie om de bevelen ⁽¹⁾ van d'E. Couper en raet uyt het leger op Japara promptelyck te gehoorsamen, alsoo 't voornemen zy, een yder die nalatigh bevonden wert na bevindinge te corrigeren, 't geen sigh den coopman de Harde mede wel voorstellen mocht, dogh ingevalle hy zyn administratie tot nogh niet verantwoord hadt, soo wert expres geordonneert dat den oppercoopman Bartelsz de saeken selfs byderhandt nemen en tot liquidatie brengen sal, laetende hem dan voorts buyten bedieninge na Batavia comen om verdere correctie te ontfangen;

dat Haer Ed. ook de lyste van den verkoop der coopmanschappen verwachten sonder langer met praetjens uytgesteld te zyn, verdacht wesende by de eysschen dan daernevens te stellen hoeveel van yder soorte nogh in voorraet zy en 't geen omtrent de nootwendigheden ook moet geschieden;

dat het sout niet te onpas komen sal, sustinerende Haer Ed., oifwelschoon Outshoorn zyn lastpoort op Rimbangh niet heeft durven openen om de sware houtwerken in te nemen, deselve eghter door de constabelspoorten het groote luyck wel ingenomen ⁽²⁾ sullen zyn;

dat dewyl men doorgaens op Batavia om soute gedrooghde visch benodicht zy, sooveel daarvan op Japara dient ingekocht als er te becomen zy tot wederaffschryvens toe;

dat men op Batavia ook van geen swarte zuycker voorsien en verwondert zy voor de Comp^e. soo weynigh te becomen is, daer nochtans gebleken ware dat door drie Chinesen 300 picol van Japara op Malacca aengebracht zy en dat nogh onder Comp^e. zeebrieven, 't geen Haer Ed. onaengenamentlyck tevooren zy gecomen

(¹) Er staat: bevelen die.

(²) Misschien beter: ingecomen.

en nogh meer het verleenen van een pascedul aen den Chinesen capiteyn om met zyn jaght 't Witte Paert over Malacca na Aetchin te vaaren, waertoe den oppercoopman Bartelse noyt gequalificeert is geweest, mogende geen andere zeebrieven verleenen als westwaert tot aen Batavia en oostwaert tot het eynde van Java toe, dewelcke dan ook door gemelte Bartelsz selfs en niet door een schryver onderteekent moeten werden, goede sorge dragende dat de Comp^e. door vremde en particulieren in de suycker niet wert benadeelt als daer selfs om benodight zynde;

dat men voor jegenwoordigh tot het affhalen van 't sout omtrent Damack, Lasseem, Samouy en Sourabaya in voorraet, geen schepen byderhandt is hebbende, dogh dat het misschien in Maert affgehaelt sal connen werden;

dat Haer Ed. sigh refererende ⁽¹⁾ zyn aen de missive, nu aen den commandeur Couper affgaende, berakende 't gene wegens twee persoonen, die over venditiegelt tesamen 473 rd^e. aen den Curateur ad lites schuldigh gebleven en op Java's Oostcust swervende zyn, is geschreven en soomede aen 't gene wegens de gesanten van den Pangiran Pougat wert geseght, de meeninge zynde dat zy met hare vaertuygen sullen voortseylen om den E. capiteyn Sloot op Samarangh off de post tot Wanacarta te vinden en dan met deselve na de Mattaram voort te gaen, opdat zyn E. aldaer omtrent de Prince Pougat mochte bevorderen sooveel macht tot herstellinge van 't tryck aff te schicken als er byeen te brengen sullen zyn, en meteenen ook om alles te doorsien, de Mattarammers van de erghwaen tegen d'E. Comp. te ontlasten en voorts alle hetgene te doen wat geoordeelt sal werden tot bevorderingh van 't onderhandze werk der ruste te sullen gedyen etc., en opdat den capiteyn te beter van Haer Ed. intentie mocht wesen onderricht, soo was nodigh geoordeelt dese missive denselven ook dubbel na Sammarangh toe te schicken;

dat middelerwyle op Batavia is gearriveert de fluyt Wimmenum, die binnen weynigh dagen weder terugghesonden staet te werden met benodightheden voor den train etc.;

dat het Haer Ed. aengenaem sal wesen, indien die van Calianjer haer belofte aengaende de leverantie van de swalpen voldoen, moetende niet nagelaten werden nauwkeurigh op derselver deught en bequaemheyt te letten;

dat het ondertusschen een goede saeke soude wesen, indien de sleet in Comp^e. doeken en amphioen meerder quam te wackeren, om hetwelcke te bevorderen mits desen d'E. Bartelse en raet qualificeeren de handt daarmede te lichten om vertier te verwecken;

dat Haer Ed. sigh over 't goede beginsel van de correspondentie met de Mattarammers hebben verheught en nodigh aghten deselve met minnelyckheyt en modestie wert gecultiveert, en waeromtrent geoordeelt wert dienstigh te wesen dat den Tommagon Sindouradja haer geen overlast come aen te doen en dat hy ook de pagger, soo dicht by de poort Tadge opgerecht, weder weghneemt, hem voorhoudende dat het den Sousouhoenan Aman Courat, zyn meester, aengenaem sal wesen, alsoo de Mattarammers soowel als d'andre zyn wettige onderdanen zyn;

(1) Er staat: *referende*.

dat dewyle het ten hoogsten nodigh zy het vaerwater omtrent Japara veyligh gehouden en van de struykrovers gesuyvert wert, alsnu derwaerts gesonden wiert de chaloup de Jatyboom, die daer wel moght aengehouden werden om ook den nachoda Braha en Keey Laxamana te moediger te maeken met eenige van haer vaertuygen daerop uyt te snuyven, hun recommanderende soowel als d'onse, alle rovers die werden achterhaelt (buyten vrouwen en kinderen) doot te slaen, sonder ymant in 't leven te houden;

dat Haer Ed. begeren dat den capiteyn Slood en den opperkoopman Bartelse buyten oneenigheyt sullen blyven, dienende tot naricht van den capiteyn Slood dat de post op Wanacarty onder Japara gehoorende zy soowel als Samarangh en d'andre daeromher gelegen plaetzen etc.

Volght den korten inhoud der missive aen den commandeur Couper en raet hiervoor geciteert:

dat zedert het vertreck van d'heer commandeur Couper Haer Ed. niet veel occasie tevorengelcomen zy na Sourabaya te schryven, aengesien de cleene vaertuygen gedurigh hyderhandt gehouden hebben moeten werden om het vaerwater tegen de trouwloose Bantammers te beveyligen etc.;

dat Haer Ed. middelerwyle van Java's Oostcust ontfangen hebben verscheide brieven, uyt dewelcke omstandelyck is gesien alles wat aldaer zy voorgevallen, persisterende by de ordres, voorhenen derwaerts soo op het een als 't ander gegeven, met herhalinge van de voorheen gedane recommandatien om allezints de vereyschte voorsichtigheyt te gebruycken en 't werk daerhenen te dirigeren dat het tot een goet kort eynde magh geraeken, onder belofte dat Haer Ed. den yver der ministers, daertoe besteedt werdende, niet onbeloont sullen laten na de maate van yders verdiensten, gelyck jonghst al genoegsaem omtrent de liberale verbeteringe aen verscheide officieren is geschiet;

dat het Haer Ed. middelerwyle heeft bedroeft het overlyden van de Heer Mayoor Christiaan Poleman, egther daerentegen genougen gevonden hebbende dat d'E. Couper, geadsisteert met d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse, volgens ordre als desselfs successeur geauthoriseert en aengenomen zy, die dan nu ook mits desen in die chergie onder den character van commandeur als chrygsoverste te water en te lande absoluut wert bevestight na inhoude der commissie, tot dien eynde voor zyn E. alsnu geëxpédieert, waarmede dan ook geluck gewenscht wiert en daerbezyden nevens den raet ook met de veroveringe van Cappar, waervoor Godt gedankt moet zyn, niet twyffelende offte sal voorts niet nagelaten zyn de vluchtende Maccassaren na vermogen te verdelgen, hoewel het ondertusschen niet wel comt dat den Sousouhoenan soo qualyck van zyn onderdanen en selfs van de voornaemste bevelhebberen wert gedient, waeromtrent men sigh ten besten moet leeren redden, temeer ook Haer Ed. niet stilstaen Zyn Hoogheyt allezints ten beste te raden en ten goede van zyn eygen saeke op het krachtigste aen te manen, gelyck by de nu overgaende missive, aen denselven geschreven, zy te sien, werdende

d'E. Couper gerecommandeert desen brieff en die ook aen den Prince Pougat gesonden wiert benevens d'andre overgaende documenten nauwkeurigh in opmerkinge te nemen, als sullende daeruyt blycken hoe yverigh men arbeyt om de saeken van Zyn Hoogheyt ten besten te dirigeren en hoe verre er zy gevordert in het weghnemen van de defidentie tusschen zyn broeder, den Prince Pougat voormelt, en om wat reden ook den E. capiteyn Sloot is geordonneert met de brieffdragers na de Mattaram op te trecken, en voorts wat daeromtrent verder kan en moet werden geobzerveert;

dat alhoewel de swackheyt van de Nederlandze militie op Java's Oostcust niet onbekent zy, echter by desen de sobere apparentie tot het fourneren van nader recreut stilswygende te kennen wert gegeven, met recommandatie dat d'E. Couper en raet sooveel off wat meer moeten doen als se kunnen, tenminsten alles toebrengeende dat mogelyck zy, 't geen men ook van hunne manhaft en couragie sullen verwachten, in allen gevalle niet nagelaten moettende werden de uytterste macht in te spannen om de vlughtelingen te attrapperen mitsgaders den rebel Troenajaja by de kop te vatten, den overtocht na 't eylandt Madura te verhinderen, en off men welschoon sigh weynigh behoeft in te beelden dat hy sigh voor den Sousouhoenan mocht verootmoedigen, soo vermeynen Haer Ed. noghtans dat hy, geen anderen uytvlucht open siende, daertoe wel gepersuadeert mocht werden, en waerom hem ook de hope tot pardon niet behoeft ontnemen, als den Sousouhoenan sigh maer van syn persoon konde versekeren en behoudens een goet tractement onder zyn macht gestelt sien, omdat daermede veel werk uyt den wegh genomen soude wesen;

dat het niet ongelooflyck is den priesterlyken Panumbahan Maes Giery niet alleen tot zyn heer den Sousouhoenan kleene genegentheyt heeft, maer ook zyn machinationen tot nadeel van deselve en den Pangiran Sampan by vele op het eylandt Madure groot zyn en dat hy sigh daer geerne dieper en dieper indringen soude, mitsgaders dat ook by zyn neve Maes Toemappel dat vigore niet meer is, dat voorhenen ten voordeele van zyn heer den Sousouhoenan by hem plagh te wesen, d'E. Couper niet onbekent zynde dat men met dat priesterlyke volck voorsightigh moet omgaen, dogh echter sodanigh niet dat men deselve in haare quade gangen niet soude mogen stuyten, principalyk als de saeken daerna zyn gestelt;

dat d'ervarentheyt heeft geleert Crain Panaragan d'onse altoos heeft getracht te bedriegen en waerom hy ook, geattrappeert werdende, niet sal behoeven verschoont, temeer ook van zyn gedoente op Bima selfs niet goets te verwachten ware;

dat het schip Outshoorn nogh niet op Batavia gecomen zy, dogh dat den schipper over zyn tekort geleverde goederen sal aangesproken werden en soomede de schipper van het jachje Henricus;

dat vooraff op den eysch voor den treyn met de drie nu overgaende chaloupen Orangie, Salm en Jatyboom wert overgesonden 't geene hieronder uytgedrukt zy, als:

8000 rd. contant;

30 leggers gesneden arack;

4 halve leggers arack apy;

- 7 halve leggers seck, Spaençe en France wyn;
- 3 leggers touackasyn;
- 4 vaten Hollandze boter;
- 10 halve amen olyvenoly;
- 6 amen clappusoly;
- 1895 ₧ wacx;
- 25 vaten vlees;
- 25 d°. speck;
- 5 kisten poeyersuyker;
- 5 kisten seep;

en dan voorts nogh tot geschenk voor den Sousouhoenan:

- 1 kas rooswater;
- 2 stucken sandelhout;
- 1 aem soete wyn;
- 1 halff aem brandewyn;
- 40 ₧ gesorteerde speceryen;
- 6 stux fyne gobars;

tesamen met den anderen kostende..... / 56368:16:12;

dat dewyle de Bantammers het vaerwater langs Java's Oostcyst vry onveyl maeken, goetgevonden zy op aengetogen drie chaloupen te verdeelen 50 cloeke soldaten, die tot versterkinge van 't leger sullen connen dienen;

dat er jegenwoordigh scheepsruymte manckeert om de vordere geëyschte nootwendigheden over te senden, als sooveel en groot zynde dat ze qualyck byeen te samelen zyn, en waerom dan ook op het ernstigste sorge diende te werden gedragen dat er niets nodeloos wiert geconsumeert;

dat het Haer Ed. onaengenamentlyck tevoren zy gekomen den oppercoopman Bartelse in gebreke zy gebleven sodanige goederen en contanten te voldoen als door d'E. Couper voor den treyn van Japara waren geëyscht, alsoo expres wert verstaen dat niet alleen gemelte Bartelse maer een yder onder den treyn bescheyden de bevelen van d'E. commandeur en raet hebben te gehoorsamen;

dat op het versoeck van den coopman Bastinck om eens van Sourabaya op te mogen comen ten naasten favorabel sal werden gedisponeert;

dat onder geleyde van gemelte chaloupen nu ook na den treyn vertrect een officier van Zyn Hoogheyt Palacca, Taripo genaemt, met 40 mannen mitsgaders nogh een souroan om aen Zyn Hoogheyt te bestellen een missive van d'heer Jacob Cops, president tot Macassar, met 10 lasten rys;

dat ook met die chaloupen werden overgesonden eenige goedertjes voor capiteyn Joncker met een missive van zyn huysvrouw om aen denselven overhandicht te werden;

dat nogh mede vertrecken de gesanten, van Pangiran Sampan aen de heer Speelman gesonden geweest, met een missive aen hun meester in antwoord, by dewelcke hy ernstelyck tot zyn plicht aangemaent wert;

dat hiernevens gaet een memorie van 't opperhoofd van 't soldycomptoir om tot naricht in de treynsboeken te dienen;

dat van Japara hier is comen te arriveren de fluyt Wimmemum en daarmede den burger Isaac Greyn, onlangs van Sourabaya gecomen, wetende te relateren dat Cappar veroverd, Crain Glisson na Malam gevlucht, Crain Panaragan by d'E. Comp^a. overgekomen en Crain Rapoetchiny en Dain Mangala benevens Glissons vrou en kint onder Comp^a. macht soude zyn, mitsgaders dat d'E. Couper een brieff aen Gillisson geschreven soude hebben, daerby hem pardon toegeseght soude wesen indien hy sich nogh quam te verootmoedigen etc., alle hetwelcke de waerheyt wesende, soo verhopen Haer Ed^e. Gillisson en de rest 't zy in der minne oftewel anders in Comp^a. handen vervallen sullen zyn, maer daer men zyn woort geeft moet men het nakomen, hebbende goetheyt nogh genade niemant van haer allen verdient, waerom ook wert vertrouwt dat aen niemant eenige considerable toesegginge zy gedaen, dogh hetselve geschiet wesende om haer daerdoor te winnen, sullen Haer Ed. het voor goet aensien, hebbende Crain Panaragan zyn pardon met zyn overcomste verdient en het heele werk nu sulken gedaente gekregen dat er goede hope zy om alles in korten tot een goet eynde te sien, dat Godt almachtigh gelieve te geven.

Jegens den avondt is den capiteyn Hartsinck binnen by Zyn Ed^e. gekomen met eenige Javanen, heden te lande van Tanjongpoera hier verschenen en door den Tommagon Natta Jouda herwarts gesonden met een advys aen gemelte E. Hartsinck dat den rover Chiliwidara en de verdre Craoanze Javaanze hooftden tot sich hadde na Pagadin ontboden om tegen d'onse op Indermayoe te oorlogen, 't gunt zy hem afgeslagen hadden en daerom adsistentie versochten en ook ordre wat zy doen souden, indien se door onmacht van gemelte Bantamzen rover Chiliwidara mochten werden gedwongen op te gaen etc.

19 d^e. Onder de predicatie comt alhier voorspoedigh over Caeb de Bonne Esperance uyt ons lieve vaderlandt te verschynen het schip Couwerwe, zynde den 21^e Mey laestleden voor reequeningh der camer Amsterdam uyt Texel in zee gelopen met 225 mannen, namentlyck 156 zeevarende, 56 militeren en 11 berghwerkers, van dewelcke op de reyse 1 matroos, 1 soldaet en 1 mineur overleden mitsgaders aen de Caeb 8 zeevarende en 1 militair aen lant gegaen en daerentegen weder 11 matroosen en 5 militairen aen boort gekomen wesende, soo brenghet deselven bodem hier nogh te lande 227 personen, te weten 158 zeevarende, 59 militairen en 10 berghwerkers; bestaende wyders het medegebrachte cargasoen van coopmanschappen, contanten en behoeften voor India in:

139002 gulden contant in gout en silver;

1031 ƒ fermilioen;

377 ellen grauwe laeken;

100639 ƒ loot;

44266 ƒ stael;

10000 ƒ huytspyckers;

172 ƒ conghenillie;

- 9 leggers Spaanze wyn;
 2 leggers Rynze wyn;
 15 fleskelders brandewyn;
 200 halve pypen mom;
 57 halve pypen haentjesbier;
 4 halve aemen wynthint;
 55 grofftonnen vleesch;
 170 vaten speck;
 22 halve aemen olyvenoly, voorts partye gereetschappen, equipagiegoederen, medicijne, munitien van oorloge etc., alle affgescheept voor reekeninge van de kamer Amsterdam, gesamentlyck met den anderen bedragende / 229399 : 19 : 8;
 waerbezyden dan nogh voor reequeningh der camer Delft met gemelte bodem zyn overgebracht:
 1910 merken Mexicaanze realen;
 1400 leeuwedaelders, met den andren uytmakende * 45845 : : :
 soodat het geheele cargasoen, met Couwerve overgebracht, tesamen monteert / 275244 : 19 : 8.

Twee brieven zyn daarmede ontfangen, namentlyck een door d'Ed. Heeren 17 representerende de Generale Nederlandze Geoctroyeerde Oost Indische Compⁿ. in dato 18^e Maert uyt Amsterdam en d'andre door d'Ed. Heeren Bewinthebberen terselver plaetse in dato 19^e Mey deses jaers, beyde aen Haer Ed. de Hooge Regeringe alhier geschreven, mitsgaders nogh een missive door d'E. Crudop, pl. gesaghebber, en raet van Cabo de Bonne Esperance van den 16^e September, alsulx in sikh bevattende gelyk by 't aencomende briefboek onder 't quartier van de Caeb en de vaderlandze by die briefboeken konnen werden gelezen etc., zynde onder anderen by de Amsterdamze brief ontwaert hoe 't galjot de Snobber, op 21^e December anno passato met preadvysen vanhier over de Caeb na 't vaderlant afgesonden, aldaer seer voorspoedigh op 't uytzeylen van dit schip den 10^e Mey voor de palen was verschenen.

Een weynigh laater vertrecken na Indermayoe de chaloupen d'Orangeboom, Granaetappel en Kalckoen met den vaendrich Benjamin van der Meer, yder medenemende een missive, door Haer Ed. aen den capiteyn Jochem Michielse mitsgaders den raet aldaer van huydigen dato geschreven, in sikh behelsende:

dat Haer Ed. uyt het schryven van den capiteyn Jochum Michielse en van den schipper Jan Mulder de destructie van Intchiassem hebben vernomen, prysende den Angabehy dat hy, schoon al zyn Javanen deurgegaen waaren, nogh standgehouden heeft, mogende derhalven deselve (weder door de rovers aengevochten werdende) aen de quale (¹), daer hy nu zyn residentie hout, wel werden geadsisteert, soo het buyten gevaer geschieden kan, en waerom nodigh sal wesen hem Angabehy Carta Jouda aen te seggen, indien hy sikh tegen de rovers niet suffigant oordeelt, dat

(¹) D. i. *koeala*, riviermonding.

sigh alsdan metterwoon na een andere bygelege plaetse sal moeten begeven om te formidabeler te zyn de stropers te wederstaen, ofte soo dat niet raetsaem konde zyn, sigh dan na Indermayoe te transporteren, alwaer alsdan de macht by den anderen getrocken sal moeten werden, niet alleen om die schelmen te wederstaen, maer selfs ook een krachtige affbreuck toe te brengen, dat soolange de macht van den anderen is verspreyt soo wel niet geschieden kan, temeer de Javanen selve daertoe niets en doen, maer alles op d'E. Comp^e. laten aencomen en meest vreesen daer se meest van werden geplaeght, en waerom ook al in consideratie gecomen zy in 't geheel van Indermayoe op te breken, 't geen nogh nagelaten is om dat district niet aen de stropende schelmen over te laten; zynde eghter de intentie dat den capiteyn Jochum Michielse eens nauwkeurigh sal overleggen, off indien de Kiedollesen soo sterk overquamen als de geruchten hebben geloopen, men sigh dan bequaem soude vinden haer te konnen wederstaen, daarvan sonder uytstel advys te geven met ordre om middelerwyle, indien de vyanden haer te sterk mochten op den hals comen, op de gevoeghlykste wyse te mogen opbreken en de pagger de Bantamze Bril te ruineren en na Batavia op te komen, medebrengende den Javaansen gouverneur Wiera Loddra en den Sammadanghen gewesen regent Keey Ranga Gompol neven sooveel andere Javanen als genegen werden bevonden haer te willen volgen, latende yder nochtans haer keure, 'tzy om herwaerts te komen ofte aldaer onder de macht van de stropers te verblyven, totdat men vermogens sal wesen het werk derwaertsover eens krachtelyck op te schicken;

dat Haer Ed^e. vertrouwen, schoon men nu met dese licentie van op te mogen breken zy voorsien, evenwel niet licht daertoe sal resolveren off vandaer opstaen als uyt blyckelyke noot, en soo sulx al mochte comen te gebeuren, soo verstaen Haer Ed^e. dat het vaerwater eghter aldaer met het vlootje sal dienen bekruyst selfs tot Tegal toe;

dat den commandant op het fregatje de Tyger sigh in de veroveringe van 't Kiedolles vaertuygh wel heeft gecomporteert, mogende de vrouwlieden, soo het vryluyden zyn, wel blyven daer se zyn bestelt, maer slaven wesende sullen deselve tot buyt mogen werden behouden en nevens het geweer sodanigh verdeelt als den capiteyn en raet sullen bevinden billick te bestaen, latende het vaertuygh, soo 't op Indermayo niet van noden zy, na Batavia comen;

dat het ondertusschen ook wel zy gedaen de gesonden quitazol aen Dain Mattara te behandigen en den Maccassaer, die sigh aldaer by hem heeft gevoecht, voor inlants soldaet aangerekent is;

dat nu met de vooraengetogen drie chaloupen, die ten eersten na de ontlossinge terugh werden verwacht, na Indermayoe vertreckt (om den impotenten vendrigh Samuel van Neer te vervangen) den vendrigh Benjamin van der Meer;

dat nu ook derwaerts gesonden wierden de ondergenoemde nootwendigheden als:

6 vaten vlees;	2 halve leggers touakazyn;
6 vaten speck;	6 halve aemen olyvenoly;
1 vat Hollandze boter;	$\frac{1}{2}$ legger Spaenze wyn;
10 halve leggers araq;	1 half aem brandewyn;

10 bossen kaerssen;

4 lasten rys;

1 last cadjangh;

1 last erretjes;

1 vat speck;

1 vat theer, en voorts nogh verscheide
andere equipagiegoedertjes, munitien
van oorloge etc.;

dat den adsistent Visser per naesten zyn versoeck by geschrifte sal moeten stellen, wanneer Haer Ed. op deselven nae merite sullen letten.

Op heden na de ordinaire parade ⁽¹⁾ in Rade gesproken wesende van sekere memorie, opgesteld door den oppercoopman en commissaris Jan van Leene wegens de oude uytstaende schulden ten comtoire Jamby, die alle ten meerendeele gemaakt soude zyn staende het opperhoofdschap van de heer Andries Bogaerd aldaer, soo is goetgevonden en verstaen zyn E. die memorie terhandt te laten stellen om daerop zyn verantwoordinge te mogen doen en erlangen.

20 d°. Des morgens gewert ons alhier met Chinees vaertuygh van Tegal een klein briefken, door de residenten Thomas Grinnel en Arnold Grevinc den 13^e deses aen Haer Ed. geschreven, niet anders bevattende als dat den capiteyn Jochem Michielse de voorschreven residenten had laten waerschouwen wel op hoede te zyn, aengesien den rover Chiliwidara met 2000 mannen van Cheribon stondt op te trecken om Indermayoe, Tegal etc. aff te lopen etc., hebbende bezyden dien ook den gouverneur van Brebes, Marta Laya, haer Tegalze residenten laten weten dat er weder opnieuw 400 stropers in de desars onder Brebes sorterende gevallen waren en de Javanen na ouder gewoonte alweder de vlucht genomen hadden, en om by overval van dit geboefte wel op hoede te wesen had men den gouverneur Sitsia Goena, die op zyn vertreck na Sourabaya gereetstondt, gedisponeert soolangh thuyt te blyven tot de saeken daerselfs wat beter verandert soude zyn;

seker inlants soldaet Anthony Nicola was, na de basaar op Tegal gegaen zynde, naderhant niet meer vernomen;

de residenten versochten yder met een goede snaphaen en een paer pistolen te mogen werden versien op reecqueninge.

Heden middagh wert door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael het afscheydmael ⁽²⁾ gegeven aen de Heer Extraordinary Raet Sybrandus Abbema, hoewel zyn E. door sieckte daer persoonlyck niet en alleen desselfs huysvrouw is present geweest mitsgaders d'andre gequalificeerde ministers, gereetstaende dit saysoen met de retoervloot na het vaderlant te navigeren, waarby mede genodight zyn de presente en oude Heeren Raaden van India mitsgaders verscheide andre gequalificeerde en juffers, die dan in zedige vrolyckheyt by den anderen zyn gebleven tot diep in den avondt, als wanneer het geselschap scheyde en een yder weder na zyn woninge keerde.

21 d°. Den inlants kranckbesoeker Nicolaes Bastiaense als aennemer van 't uytdiepen des casteelsgracht bekentgemaakt hebbende, dat hy met het uytdiepen van de voorschreven gracht aen de lantzyde deses casteels t'eenemaal gedaen werck gekregen heeft, soo is op zyn versoeck goetgevonden 't selve te laten besichtigen

⁽¹⁾ Het was een Zondag.

⁽²⁾ Het iis. heeft *afscheydmael mael*.

en visiteren door de Heeren Ordinary Raden Anthonio Hurdt en Dirck Blom, geadsisteert met den fabryck Adriaen de Leeuw en den luytenant Martinus van Ingen, beyde experte lantmeters zynde, om van haer E. bevindinge naderhant rapport te doen.

Aengesien tot nogh toe de schepen, van Cormandel, Ceylon ende de Sumatra's Westcust etc. werdende verwacht, niet te voorschyn komen, soo is goetgevonden met de retourschepen, die nu zeylreet zyn leggende, na de Straet Sunda te laten medegaen de heer waterfiscael Pieter Pauw en den tweede opperecoopman deses casteels Jan Parvé om, de schepen in de Straet rencontrerende, uyt deselve in de retourvloot over te schepen de sorteringe kleden, voor het vaderlandt geprocureert, mitsgaders den Ceylonzen canneel en Westcust peper, in sulcker voegen als dierwegen by de resolutie onder dato deses in 't breede kan werden gesien.

En nademael de roveryen en strooperyen der Bantammers in de Bataviaze jurisdictie langhs hoe meer beginnen toe te nemen, soo is, om hetselve nae vermogen tegen te gaen, gearresteert den Bougisen Dain Toedjou en eenigh volck van den gewesene Coninck van Goa Crain Bissey mitsgaders oock een partye van Dain Maleuwa en Crain Lincques op deselve uyt te laten trecken aen de westkant rondsom en boven Anckee met ordre om se alle, die op het Bataviaze territoir werden gevonden en geattrappeert, soo se hun niet willigh overgeven en vreemde bevonden werden, te ruineren en doot te slaen, dogh eghter nogh maer vooreerst by maniere van defensie etc.

22 d^e. Des morgens ten 9 uyren gaet de Heer Extraordinary Raedt Sibrandus Abbema, door alle de Heeren Raden van India en verscheyde gequalificeerde ministers en juffers door de compagnie gewapende soldaten, gerangieert staende van de puye van Zyn Ed^e. woninge tot aen de Waterpoort toe, geconduiseert wesende tot buyten de poort aen 't cleene vaertuygh, na boort van 't schip 't Lant van Schouwen, nadat de vrunden alvorens tot Zyn Ed^e. wat hadden ontbeten en een afscheyd gedroncken, om aldaer door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael Ryckloff van Goens, die ten dien eynde nevens de Heeren Raaden Hurt, Blom en Outhoorn als diverse andre gequalificeerde en bekende en daerby oock d'heer vice-admiraal Andries Bogaerd mede na de rheede vertreckt, als admiraal van de retoervloot en oock als commissaris aen Caeb de Goede Hoop den volcke voorgestelt en geauthoriseert te werden, 't welk dan gedaen wesende, soo comt Zyn Ed^e. over de middagh en niet lange daerna oock de andre gequalificeerde en juffers alsook d'heer Bogaerd weder aen lant, zynde d'heer Abbema etc. aen boort verbleven om op morgen off overmorgen de reyse na het vaderlant te ondernemen; en heeft Zyn Ed^e. de thuysvarende volckeren na de aucthorisatie van d'heer Abbema oock voorgehouden en bekendgemaekt dat zy voortaan voor de reyse achter Schotlant om volgens d'ordres der Heeren Meesters, nu jongst gegeven, 2 maanden gagie souden genieten etc.

Heden morgen nogh voor 't na boort brengen van d'heer Abbema ten huys van Zyn Ed^e. gesproken wesende van de memorie, door den commissaris van Leene opgegeven wegens de oude uytstaende schulden tot Jamby berakende de heer Andries Bogaerd, soo is verstaen, om d'E. Comp^e. te guaranderen en buyten schade

te houden, uyt het capitael, dat de heer Andries Bogaerd nu als vice-admiraal der retoervloote ingevolge van de ordre der Heeren Meesters by d'E. Comp^e. op intrest heeft staende, tot nader bevindinge hier aen te houden een somma van 20000 ryxdaelders, zynde byna sooveel als die schulden bedragen, om dierwegen dan naderhand na bevindinge der saeken verder over te disponneren.

25 d^e. Desen morgen zyn de verloste militairen om mette retoervlote over de schepen verdeelt na 't vaderlant te vertrecken, nadat ze bevorens volgens oude gewoonte van hun geweer ontslagen waren, na boort bestelt en vertrocken.

Des namiddaghs comt alhier met een houtladinge van Japara te verschynen de fluyt den Hasenbergh, medebrengende een kleen briefken, door den oppercoopman Cornelis Bartelse Marchier in dato 17^e deser uyt de quale van Damacq aen Haer Ed. geschreven, ten principale dienende tot geleyde van de genoemde fluyt den Hasenbergh voormelt, welckers ladinge bestaet uyt:

300 swalpen;

260 ankerstocken;

81 huysbalckjens;

27 cosyns;

76 tinkans;

265 p^e. riemhouten;

13 knies, tesamen bedragende f 647: 5.

Desen middagh comt hier weder te lande terugh van Tanjongpoera te verschynen den luytenant Hendrick van den Eeden met eenige Javanen van Natta Jouda, zynde op den 27^e October vanhier vertrocken om derwaerts een wegh te banen, relaterende dat hy daertoe zyn best gedaen, dogh geen bequame wegh hadde kunnen vinden, hebbende soowel dicht langhs Bacassy heen als een goede distantie daervandaen op verscheyde plaetsen het dicht bewasschen bosch op laten kappen, dogh anders niet ontmoet als groote moerasschen vol kreupelbosch, struycken en quade heggen, sommige wel van 2 mylen gaens verre, die in het drooge saysoen niet sonder uytnemende groote moeyte te passeren waren en in den regentyt geheel onderwater lagen, sulx, alshoon men ook al een tamelycke drooge plaetse hadde gevonden, soo sou men deselve egther niet tot een goeden wegh kunnen bequamen, want dat men hier en daer quam te hoogen soude in den regentyt weder weghspoelen dat men daer niet deur soude kunnen comen.

Hebbende gemelte luytenant medegebracht twee briefkens, 't eerste door den vendrigh Jan Bervelt in dato 17^e deses uyt de veltschansse tot Tanjongpoera en den anderen door den Tommagon Natta Jouda aen Haer Ed. geschreven, d'eerste niet anders behelsende dan dat den Tommagon Natta Jouda, een briefje van den rover Chiliwidara ontfangen hebbende, waarby hem aenschreeff dat hy en Wiera Saba met al haer volck op Pagagadin souden comen om hen gesamentlyck na Indermayoe te volgen en d'onse aldaer op het lyff te vallen, dogh dat hy ende Wiera Saba daerop soude hebben geantwoort daertoe niet genegen waren en met hem Chiliwidara nogh de Bantammers in 't minste niet te doen wilde hebben etc., en luyt nu voorts het briefken van gemelte Tommagon Natta Jouda uyt het Javaans vertaelt aldus:

Desen brieff sende ick Tommagon Natta Jouda aen de Heer Gouverneur Generael. Waerom ick desen sende is om UEd. aen te wysen het gedane werk van Chiliwidara en wat dat hy nogh doet; hy heeft reets Tagal Capas verdestrueert en buyten dat hy Tagal Cappas nu al vernielt heeft, wil hy nogh na Craoan komen om hetselve ook t'onder te brengen.

Chiliwidara heeft aen ons beyde, te weten aen my en Wira Saba, een brieff gesonden, dat hy ons na Dermayoe om hetselve te overweldigen wil voeren, en dewyl ick dat nu niet doen en wil, soo maek ick myne wapenen vast gereet en wachte op UEd. bevelen en versoeck hulp van soldaten, indien 't mogelyck is om 60 mannen, waarmede ick hem in Pagagadin wil gaen opsoeken, en soo ick hem nu niet eerst kom tegen te trecken, sal hy Chiliwidara na Craoan affsacken.

Boven dit maek ick UEd. bekend dat Wangza Naya sigh by Chiliwidara gevoecht heeft. Wat ick meer te seggen hebbe weten Praya Soeta en Jaga Sara.

In den avondt gewert ons alhier door seker Portugees vaertuygh, comende van Larentoeke op Timor en empassant op Indermayoe aen hebbende geweest, een klein brieffken, nu drie dagen verleden uyt de pagger de Bantamze Bril door den capiteyn Jochum Michielse aen Haer Ed., verselt met nogh een translaetbrieffken, door Ranga Nity Negara, gouverneur tot Pagadin, aen den Javaenzen gouverneur Wiera Loddra en den capiteyn Michielse (by haer genoemt capiteyn Carrangh, sooveel beteekenende als capiteyn der zeestranden off capiteyn der steenen) geschreven, 't eerste in sigh behelsende een kort reët hoe de Kiedolleze roovers, sterk volgens de geruchten ruym 2000 mannen, sigh in de negorye Troessangh, in 't gesicht van Indermayoe, vervoecht hebbende om eenige buffels wegh te haalen, den Maccassaarzen luytenant Dain Mattara, met 50 coppen op deselve uytgetrocken zynde, het tegen haer te quaet kreegh, alsoo een cloeke troep in embuscade leggende op hem aenquam, waerop voorts goetgevonden wesende om haer te redden den luytenant Ruys met 40 militairen derwaerts te schicken, soo waren d'onse almede door een andre troep, die van d'overzyde der rivier te voorschyn quam, in gevaer geraekt, sodanigh dat den capiteyn Michielsen persooeneel met een troep van nogh 24 Nederlanders op most trecken om haer een veylige afftocht te bereyden, die al chergierende genomen wiert, sonder dat den vyandt evenwel moet genoegh scheen te hebben d'onse te vervolgen, gelyck het naderhant quam te blycken, want zy vooreerst niet alleen weder te boschwaert in geretireert maer des anderen daeghs geheel weghgetrocken waren, niet sonder veel dooden en gequesten, nadien men daer veel bloedige teekenen gevonden hadde;

het bosch dat voor een gedeelte weghgekap't was om in toecomende niet weder door dese stropers door te weynigh uytzicht verrascht te werden, hoewel het merckelyck tot haer nadeel uytgevallen was, als hebbende d'onse in dese schermutzelingh niet meer als vier gequesten becomen.

Luydende wyders het brieffken, van Nity Negara aen den Javaen Wiera Loddra geschreven, aldus:

Desen brieff comt van Ranga Nity Negara aen Ke Angabey Wiera Loddra benevens den capiteyn Carrangh. Ick maek ul. bekend dat ul. op hoede moet zyn, alsoo die van Bantam en Cheribon op Jatybarangh zyn, een dagh reysens van Indermayoe. De naemen van de opperhooffden der Bantammers zyn dese: Keey Aria Soera de Martha, Keey Depatty Sacra de Laya, soo van de Bantamze Javanen, Cheribonders, Maccassaren, Maleyers als Balyers; omdat UE. dese bovenstaende volckeren willen comen beoorlogen soo laet ick UE. dit weten, benevens de groetenisse aen den E. capiteyn Carrangh; den brenger deses is Carta Patty.

24 d^e. Op eergisteren d'Heer Extraordinary Raedt Sibrandus Abbema als admirael der retoervloot voorgesteld en geauthoriseert wesende, soo is zyn E. wyders op hedenavondt met de schepen 't Lant van Schouwen, Tidore, Europa, St. Andries, Schielant en Azia onderzeyl gegaen over Caeb de Bonne Esperance na de havenen van ons lieve vaderlant. Godt de Heere gelieve deselve gesamentlyck een geluckige en behoude reyse te verleenen, beladen zynde met een cargasoen ter montura van f 2006120:15:11, dat over deselve zy verdeelt in maniere als hier vervolgens kan werden gesien:

in 't admiraelsschip 't Lant Schouwen voor Zeelant:

- 340000 ₧ Bengaelze salpeter;
- 72000 ₧ Bimas sappanhout;
- 13090 ₧ netto soely;
- 49515 ₧ nootemusschaten;
- 4896 ₧ galiga;
- 1250 ₧ benjoin;
- 347020 cattys swarte peper;
- 750 ₧ cardamom;
- 552 ₧ root zegellack;
- 14160 ₧ rouwe Persiaanze zyde;
- 13554 ₧ rouwe Bengaelze zyde;
- 1117 cattys witte Hockzieuze zyde;
- 1510 p^a. gebleeckt guinees lywaet;
- 400 p^a. rouw guinees lywaet;
- 340 p^a. bruytblau guinees lywaet;
- 2520 p^a. rouw zeyldoek van de cust;
- 600 p^a. gebleecte bethilles Tarnatanen;
- 240 p^a. bruytblau zeyldoek van de cust;
- 300 p^a. bethilles Ternatanen;
- 1200 p^a. chiavonys d'orinael;
- 520 p^a. allegias patchery;
- 1760 p^a. chitzen gedruet op parcallen;

- 2240 p^a. gedruckte chitzen op bethilles;
 240 p^a. rouwe Bengaelze zeylkleeden;
 800 p^a. Suratze kannekyns;
 620 p^a. baftas Suratze breede;
 1240 p^a. Suratze gecattoeneerde dekens;
 300 p^a. gebleect guinees lywaet;
 300 p^a. Tonckinze geblomde pelingshs;
 200 Chineze geblomde pelingshs;
 3442 cattys witte peper;
 1600 ƒ mannetjesnoten;
 2400 p^a. geconfyte notenmuscaten en
 4 stucken onbequaem yser canon, tesamen kostende / 295332: 3: 6:

in 't schip Tidore voor Zeelant:

- 526400 ƒ netto Bengaelze salpeter;
 54390 ƒ Biemas sappanhout;
 12320 ƒ foely;
 47010 ƒ notenmuscaten;
 4776 ƒ diverzen indigo;
 400 ƒ tutia;
 320 ƒ sandelhout;
 1112 ƒ galiga;
 1250 ƒ benjoin;
 398922 cattys swarte peper;
 750 ƒ cardamom;
 332 ƒ root zegellaack;
 12050 ƒ rouwe Persiaenze zyde;
 13202 ƒ Bengaelze rouwe zyde;
 977 catty witte Hockzieuze zyde;
 1350 p^a. gebleect guinees lywaet;
 400 p^a. rouw guinees lywaet;
 300 p^a. bruytblau guinees lywaet;
 600 p^a. gebleekte bethilles Tarnatanen;
 300 p^a. rouwe bethilles Tarnatanen;
 3840 p^a. chitzen op bethilles en parcallen gedrukt;
 1200 p^a. chavonys d'ornael;
 300 p^a. geblomde gingams salpicado;
 2360 p^a. rouw zeyldoek van de eust;
 240 p^a. rouw zeyldoek van Bengale;
 182 p^a. hammans d'handiael;
 640 p^a. baftas breede Souratse;
 680 p^a. Souratze gecattoeneerde dekens;

- 300 p^a. gebleect guinees lywaet;
 500 p^a. Tonckinze effene pelings;
 200 p^a. Chinese geblonde pelings;
 3500 ₤ witte peper;
 2500 stux geconfyte notemuscaten, monterende met den
 anderen / 282831: —: 3;

in 't schip Europa voor Amsterdam:

- 326400 ₤ Bengaelze salpeter;
 339376 cattys swarte geharpte peper;
 72615 ₤ Siams sappanhout;
 30800 ₤ foely;
 123000 ₤ notemuscaten;
 14396 ₤ Japans staeffcoper;
 40041 ₤ spiaulter zynde vervalscht;
 13000 ₤ diverse indigo;
 600 ₤ tutia;
 1625 ₤ galiga;
 3000 ₤ benjoin;
 1500 ₤ cardamom;
 966 ₤ root zegellack;
 35550 ₤ rouwe Persiaenze zyde;
 31867 ₤ Bengaelze zyde;
 2579 cattys witte Hockzieuze zyde;
 2580 p^a. guinees lywaet;
 600 — rouw guinees lywaet;
 820 p^a. bruytblau guinees lywaet;
 720 p^a. rouwe salampoeris;
 1200 bethilles Tarnatanes gebleekte;
 300 p^a. bethilles Tarnatanes rouwe;
 600 p^a. bethilles d'oirnael;
 2400 p^a. chiavonys d'orinael gebleekte;
 5920 p^a. rouw zeylboek van de cust;
 160 p^a. bruytblauw zeylboek van de cust;
 7840 p^a. gedruckte chitzen van de cust;
 500 p^a. geblonde pelangs salpicado;
 320 p^a. alegias patchery;
 300 p^a. alegias bethilles;
 320 p^a. negrosleeden;
 200 p^a. hammans d'handiael;
 100 p^a. roemaels;
 1200 p^a. kannekyns;

- 1240 p^a. baftas;
 1000 Tonckinze pelangs;
 511 p^a. Chinese witte pelangs;
 12055 cattys witte peper;
 187 ƒ olykoeken van noten;
 3200 ƒ mannekensnoten;
 4900 stux geconfyte notemuscaten;
 10075 stux rouwe robynen in een versegelde doos,
 benevens nogh een papiere bondel met peerlen
 ongetaxeert, tesamen met d'ongelden bedragende / 572127:12: 3:

in 't schip St. Andries voor Amsterdam:

- 217600 ƒ Bengaelze salpeter;
 145988 cattys swarte peper;
 74820 ƒ divers sappanhout;
 20174 ƒ foely;
 72020 ƒ notemuscaten;
 5440 ƒ diverze indigo;
 720 ƒ sandelhout;
 1091 ƒ galiga;
 2000 ƒ benjoin;
 1000 ƒ cardamom;
 966 ƒ root zegellack;
 15900 ƒ rouwe Perziaenze zyde;
 1592 $\frac{1}{2}$ cattys witte Hokzieuze zyde;
 1194 $\frac{1}{2}$ ƒ Bengaelze rouwe zyde;
 1400 p^a. gebleect guinees lywaet;
 300 p^a. rouw guinees lywaet;
 400 p^a. bruytblau guinees;
 600 p^a. bethilles Ternatanes gebleect;
 400 p^a. bethilles Ternatanes rouwe;
 900 p^a. chavonys gebleekte d'orinael;
 3080 p^a. rouw zeyldoek van de cust;
 520 p^a. Suratze baftas;
 5760 p^a. chitzen van de cust, gedrukt op parcallen en
 bethilles;
 520 p^a. baftas Souratze;
 400 p^a. witte kannekyns;
 2160 p^a. gecattoeneerde dekens van de cust;
 800 p^a. gebleect guinees lywaet;
 569 p^a. Tonkinze pelings;
 210 p^a. Chinese witte geblomde pelings;

500 ƒ hennip tot een preuve;
 4100 stux geconfyte notemuscate, bedragende..... / 304269:10: 7;

in 't schip Schielant voor Delft:

122400 ƒ Bengaelze salpeter;
 25000 ƒ Biemas sappanhout;
 6468 ƒ foely;
 24659 ƒ notemuscaten;
 3144 ƒ diverse indigo;
 750 ƒ benjoin;
 500 ƒ cardemom;
 276 ƒ root zegellack;
 188000 cattys swarte peper;
 6660 ƒ rouwe Perziaenze zyde;
 6828 $\frac{3}{4}$ ƒ rouwe Bengaelze zyde;
 563 $\frac{1}{2}$ catty witte Chinese zyde;
 470 p^s. gebleect guinees lywaet;
 180 p^s. rouw guinees lywaet;
 300 p^s. bruytblau guinees lywaet;
 500 p^s. gebleekte bethilles Ternatanes;
 400 p^s. rouwe bethilles Ternatanes;
 200 p^s. d^{os}. jongst per Silversteyn versonden, die de
 camer Delft nu ten laste werden gebracht;
 600 p^s. gebleekte chiavonys d'oirnael;
 2000 p^s. gedruete chitzen van de cust;
 160 p^s. alegias patchery;
 720 p^s. rouw zeyldoek van de cust;
 400 p^s. kannekyns witte Souratze;
 920 p^s. gecattoeneerde deekens Zuratze;
 404 p^s. pelangs Chinese witte;
 380 p^s. gebleect guinees lywaet;
 1785 cattys witte peper;
 590 ƒ mannekensnoten;
 40000 ƒ canneel;
 2000 p^s. geconfyte notemuscaten, bedragende tesamen / 164651: 6: 6;

idem in 't schip Schielant voor Rotterdam:

68000 ƒ Bengaelze zyde;
 25000 ƒ Biemas sappanhout;
 6514 ƒ foely;
 24658 ƒ notemuscaten;

- 2036 ƒ diverse indigo;
 800 ƒ benjoin;
 250 ƒ cardamom;
 207 ƒ root zegellack;
 112935 cattys swarte geharpte peper;
 6150 ƒ Perziaenze rouwe zyde;
 4097 $\frac{1}{4}$ ƒ Bengaelze rouwe zyde;
 307 $\frac{1}{2}$ cattys witte Chineze zyde;
 700 stux guinees lywaet gebleect;
 120 stux rouw guinees lywaet;
 100 stux bruytblau guinees;
 200 p^a. bethilles Ternatanes gebleect;
 200 p^a. d^{es}. rouwe;
 300 p^a. chiavonys d'ornael gebleecte;
 1440 p^a. chitzen gedruckte van de cust;
 640 p^a. zeyldoek van de cust;
 180 p^a. bastas Zuratze breede;
 440 p^a. cattoeene dekens;
 294 p^a. Chineze gebloemde pelings;
 1600 cattys witte peper;
 390 ƒ mannekensnoten;
 24000 ƒ canneel;
 2500 p^a. geconfyte notemuscaten, bedragende met den
 anderen / 112658: 11: 5;

in 't schip Azia voor Hoorn:

- 217600 ƒ Bengaelze salpeter;
 27000 ƒ Siamis sappanhout;
 6468 ƒ foely;
 24565 ƒ notemuscaten;
 2511 ƒ diverse indigo;
 1250 ƒ benjoin;
 800 ƒ cardamom;
 276 ƒ root zegellack;
 224726 cattys swarte peper;
 6480 ƒ Persiaanze rouwe zyde;
 6221 $\frac{3}{4}$ ƒ Bengaelze rouwe zyde;
 561 $\frac{1}{2}$ cattys witte Chineze zyde;
 720 p^a. guinees lywaet gebleect;
 180 p^a. rouw guinees lywaet;
 240 p^a. bruytblau d^e.;
 300 p^a. gebleecte bethilles Ternatanes;

400 p ^a .	bethilles Ternatanes rouwe;	
2160 p ^a .	chitzen gedruckte van de cust;	
600 p ^a .	chiavonys gebleecte d'ornael;	
160 p ^a .	allegias patchery;	
800 p ^a .	rouw zeyldoek van de cust;	
160 p ^a .	bastas blauwe Suratze;	
200 p ^a .	bastas witte breede Souratze;	
400 p ^a .	kannekyns witte Souratze;	
500 p ^a .	Tonkinze effene pelings;	
100 p ^a .	Chinese gebloomde pelings;	
1550	cattys witte peper;	
390	Ɔ mannetjesnoten;	
2500 p ^a .	geconfyte notenmuscaten, bedragende met den	
	anderen.....	f 152799: 8: 11;

idem in 't schip Azia voor Enckhuysen:

156000	Ɔ Bengaelze salpeter;	
27000	Ɔ Biemas sappanhout;	
6514	Ɔ foely off maçis;	
24570	Ɔ notemuscaten;	
1652	Ɔ diverse indigo;	
250	Ɔ cardamom;	
207	Ɔ root zegellack;	
190000	cattys swarte peper;	
5970	Ɔ Persiaenze zyde;	
4856	Ɔ Bengaelze rouwe zyde;	
502	cattys witte Hockzieuze zyde;	
510 p ^a .	gebleect guinees lywaet;	
160 p ^a .	bruytblau d ^o .;	
120 p ^a .	rouw d ^o .;	
200 p ^a .	bethilles Ternatanes gebleekte;	
400 p ^a .	d ^o . rouwe;	
500 p ^a .	chiavonys d'ornael;	
1440 p ^a .	gedruckte chitzen van de cust;	
640 p ^a .	zeyldoek rouw van d ^o .;	
180 p ^a .	bastas breede Suratze;	
557 p ^a .	Chinese witte pelings effen en geblomt;	
1550	cattys witte peper;	
390	Ɔ mannekensnoten;	
2500 p ^a .	geconfyte notenmuscaten, tesamen met den	
	anderen kostende.....	f 121451: 3: 2.

Sulx alsboven 't nu affgaende gandse retoer uyt dese rheede met ses bodems alsvoren genoteert bedraegt / 2006120:15:11, en 't welck volgens hope uyt de verwachte Cormandelze, Bengaelze en Ceylonze schepen in de Straet Sunda nogh met een moye somma staet te werden vergroot, en waervan hierachter t'zyner tyt dan nader sal werden gesproken. Godt de Heere zy gebeden 't selve voorspoedigh en sonder rampen over te brengen en een gewenschte marct in dese nogh beswaerde tyden te laten aantreffen, amen.

Op gisteren den gewesen Coninck van Goa Crain Bissey mitsgaders ook Dain Toedjoe by de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman ontboden en d'eerste aangesezt zynde eenige van syn volck vaerdigh te houden en d'andre met de zyne selfs mede te gaen, om hier ten plattelande aen de westzyde op en omtrent de Jaccatrazze limiten de Bantammers en andre schelmen het roven, stropen, brandstichten en moorden, dagelyx soo toenemende dat het niet meer verdraeghlyck zy, te beletten en te verhinderen, soo is daerop dese voormiddagh Crain Bissee voor Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael verschenen om zyn dienst aen te bieden, selfs mede te mogen gaen, 't welck hem dan in seer minnelyke termes affgeslagen wesende, met byvoeginge dat dit een al te geringen sake was om zyn persoon daertoe te employeren, die by emportanter gelegentheyt wel soude werden gebruyckt, heeft hy sigh daarmede wel vernoeght gehouden ende aengenomen 30 à 35 van zyn beste keerels te sullen bestellen om onder twee zyner bequame hoofden dese lanttocht te doen en by te wonen.

Dese middagh vertrecken ook weder na Tanjongpoera de Javanen, op gisteren met den luytenant van den Eeden te lande alhier verschenen, gaende te water met een inlands vaertuygh onder geleyde van twee briefkens, 't eene door Haer Ed. aen den vendrigh Jan Bervelt en 't andre uyt Haer Ed. naem door d'E. capiteyn Hartsinck aen den Tommagon Natta Jouda geschreven, 't eerste in sigh behelsende 't geen hieronder uytgedrukt zy:

dat Haer Ed^e. uyt het jongste schryven hebben gesien hoedanigh den rover Chiliwidara den Tommagon Natta Jouda ende de Craoanze volckeren na Pagagadin opontboden hadden om d'onse op Indermayoe etc. te gaen bestoken, de intentie zynde, soo Chiliwidara over de gedane weygeringe haer mochten comen te beledigen, dat alsdan Natta Jouda en d'andre inlandze hoofden, haer niet bestandt vindende, onder bescherminge van de veltschanze op Tanjongpoera sigh sullen moeten begeven, aengesien het d'E. Comp^e. niet gelegen comt die stropers te landewaert in altyt en alsints te volgen en overal na te lopen, ordonnerende expres dat den vendrigh Bervelt sigh in dese toestandt van saeken niet buyten de pagger sal begeven en, soo den Balyer Wangsa Naya trouwlooslyck handelt en met de Kiedollesen heulende zy, dat het de plicht van Natta Jouda moet wesen, gesterkt met d'andre hoofden deselve by de kop te vatten en gevanckelyck na Batavia te senden oftewel ten eersten doot te slaen, hoedanigh mede gehandelt moet werden met de stropende schelmen, deselve niet verschonende soo se elders geattrappeert werden etc.

Luydende wyders het briefken, aen den Tommagon Natta Jouda in 't Javaens affgegaen, aldus:

Ter ordre van d'Ed. Heer Gouverneur Generael Ryckloff van Goens sent capiteyn Hartsinck desen brieff aen zyn broeder den Tommagon Natta Jouda alsmede aen alle de regenten die onder zynen broeder gehören, met toewensinge van een langh leven en dat zynen broeder onder zyn onderdanen een goede ordre houden ende deselve wel en ten meesten dienste van d'E. Comp^e. gebruyken en bestieren magh.

Waerom ick den desen sende, is, omdat d'Heer Gouverneur Generael uyt het laeste brieflje, van Chiliwidara geschreven, gesien heeft dat hy u dreygde in Craoan by te wonen byaldien gy u met Sacra Jouda, Wangsa Naya, Key Demangh Soura Dikara, Keey Wiera Djewa en alle het gewapent volck van Galoe en Pangiwa na Pagagadin niet wilde vervoegen, 't geen belachlyck is, dewyl ⁽¹⁾ u mynen broeder geene onderdanen manqueren om Chiliwidara tegen te trecken en hem uyt Craoan te houden, maer off het nu eens gebeurde dat hy de stoutheyt nam van uw op Goedoegoedok vyandlyck aen te tasten, dient desen om myn broeder, dien ick van herten lieffhebbe, bekent te maeken, soo myn broeder sigh tegen den overlast van Chiliwidara te swack mochte vinden, 't geen ick niet kan gelooven, dat hy by Zyn Ed^e. soldaten na Tanjonpoera kome, insgelyx dat myn broeder op den ontfangh van desen brieff volgens gedane belofte voortaan in Cartajassa op de rivier Chebet sigh vastmaeken en huyshouden sal, gelyk Keey Naya Bangsa op Godongkole albereyts heeft gedaen, om te eerder by voorval van eenige stropers off andre quaetaerdige menschen u te konnen byspringen en met Hollanders te helpen. Broeder, weest versekert dat de Heer Gouverneur Generael dit in ernst meent en luystert daerom na hetgene Zyn Ed^e. u gebiet, opdat gy Zyn Ed^e. gunst en genegentheyte, die Zyn Ed^e. u nu is bewysende, mocht behouden, die gy anders door u ongehoorsaamheyt sult moeten missen en quytacken.

Des avonds vertrecken met het schip Mauritius Eylant en 't jacht de France Peerl de retoervloot achternae d'E. waterfiscael Pieter Pauw met den 2e oppercoopman deses casteels Jan Parvé, geadsisteert met de cooplieden Steven Schorer, Robbert Lindzay en Jan van Mechelen mitsgaders den onderequipagiemeester schipper Harman Lodewykse om na het doen van de ordinary monsteringh voorts met de retoervloot voort te seylen en de schepen, van Ceylon, Cormandel, Bengale en Sumatra's Westcüst staende te comen, in te wachten en uyt deselve in de retoervloot over te schepen alsulcke cleeden en goederen als voor 't patria zyn genegotieert alsmede de canneel en peper, gelyck breeder by d'onderstaende ordre en instructie, d'heer Pauw en Parvé terhandt gestelt en door Haer Ed. geteekent, kan werden gesien, luydende in substantie aldus:

dat de lange ontstentennisse van de schepen, van Bengale, Cormandel etc. werdende verwacht, Haer Ed. hebben doen goetvinden d'heer waterfiscael Pauw en d'E. Jan Parvé, 2e oppercoopman deses casteels, met de retoervloot voort te

(¹) Er staat: *tewyl*.

laten zeylen na de Prinçe-eylanden om de goederen, voor het vaderlandt geprocureert, uyt die bodems in de retoerschepen over te schepen;

dat de heer fiscael Pauw, buyten de Bataviaze eylanden gecomen wesende, aanstonts zyn werk sal maeken, de retoervloot te monstereen, verdaght wesende dat op de schepen geen meer volck sal mogen werden gelaten als het vastgestelde getal, na gedane werk dan voortseylende tusschen Dwars in de Wegt en het Toppershoetje om alsoo de verwacht werdende schepen niet mis te loopen, die dan gerencontreert werdende na de Prinçe-eylanden by de retoervloot moeten werden gewesen, alwaer de generale byeenkomst sal zyn;

dat de schepen, die van de Indische quartieren werden verwacht, bestaen in de volgende als:

van Cormandel:

de Veluwe,
Oostenburgh en
Alcmaer ende misschien ook
Nieu Middelburgh;

uyt Bengale:

't Huys te Cleeff,
de Zyp,
Noortwycq en
de Beemster;

van Ceylon:

de Gecroonde Vrede off een ander, beladen met canneel, en licht daernevens ook de Stadt Grave;

dat indien het quame te gebeuren dat een der vooraengetogen bodems aen dese zyde van Bantam wierde ontmoet, de commandeur der retoervloot alsdan dicht by den anderen ancker sal setten en wanneer den oppercoopman Parvé geen tyt sal versuymen om de nodige goederen over te schepen;

dat de heer fiscael Pauw ende den oppercoopman Parvé om pertinent te weten wat goederen in de verwachte schepen voor het vaderlant zyn, werden gequalificeert de brieven, aen Haer Ed. geconsigneert, te mogen openen ende daarvan ook lectura geven aen de heeren Abbema en Bogaerd om, daerin yets van belangh gevonden werdende, derwegen aen de Heeren Mayores rapport te kunnen doen;

dat wyders de aen te komen schepen, van het vaderlants goetje ontlast en nauwkeurigh door de heer fiscael gevisiteert zynde, met desselfs substituit om nader toesicht te nemen na Batavia geschiet moeten werden, onderwylen dat d'E. fiscael na 't Prinçeneylandt voortzeylen en 't schip Mauritius onder een der gecommiteerde leden uyt den Raet van Justitie omtrent Dwars in de Wegh blyve kruysen, opdat geen schepen ongesien voorbypasserem mogen;

dat ingevalle middelerwyle het schip 't Wapen van der Goes van Sumatra's Westcüst te voorschyn quam, mede wel na het Prinçeneylandt terughgesonden mach werden om, indien geen van de Bengaelze, Ceylonze en Cormandelze schepen voor den dagh quamen, de peper in de retoerschepen over te geven, consignerende den mineraelarts der goutmyne, die daerin mocht zyn, $\frac{2}{3}$ aen de camer Amsterdam en $\frac{1}{3}$ aen de camer Zeelant;

dat men eghter verdacht sal moeten wesen, de Cormandelze en Bengaelze lywaten voor de Ceylonze canneel te prefereren en, ingevalle de lywaten niet en quamen, dan evenwel de canneel voor de peper, voorts het een en 't ander sooals het valt in sulker voegen over de retoerbodems verdeelende als den oppercoopman Parvé bekend zy en hiervens aangewesen wert, wel sorghdragende dat de ruymen en koeburgen beladen en volgepropt werden, formerende van al hetgene dat afgescheept comt te werden aparte facturas en cognoissemerten, die dan wyders met een geleydbriefken aen d'Ed. Heeren Mayores overgesonden konnen werden;

dat dewyle d'ervarentheyt heeft geleert dat het waterschip, gewoon zynde ten eynde van de Straet Sunda mede te zeylen, selden eenige van de watervaten aen de retoerschepen overgeevende wederkryght, mits desen expresselyck wert gerecommandeert dat geen volle leggers sullen werden overgegeven tenzy men bevorens ledige in plaetse ontfange, gemerkt men hier te lande om de leggers doorgaens ten hoogsten benodight zy;

dat alhoewel den tyt van 't vertrecq der retourschepen vast zy gestelt tot het uyteynde deser loopende maent, 't selve evenwel nogh wel 3 à 4 dagen langer soude konnen dienen, ende waerom goetgevonden is, deselve vloot soolange sal blyven leggen tot de generale papieren sullen volgen en wesen bestelt etc. om alsdan, hetzy de verwachtere schepen te voorschyn comen off niet, de reyse voort te ondernemen.

25 d°. Des avonds wert alhier door een expres afgesonden chaloup om na eenige schepen te vernemen een klein briefken aengebracht, door de heer Fredrick Lambertse Bent, Out Directeur in Persia, buydenmorgen uyt het fluytschip Delfshaven, omtrent het eyland Onrust geaenckert leggende, aen Haer Ed. geschreven, dienende eenelyck tot bekendmaeking van zyn E. comste aldaer uyt Persia over Ceylon, Cormandel en Malacca.

26 d°. Des morgens vroegh comt te deser rheede te arriveren het fluytschip Delfshaven en daermade de Heer Out Directeur van Persia Fredrick Lambertse Bent voormelt over Malabar, Ceylon, Cormandel en Malacca, medebrengende vyff brieven, d'eerste door den Directeur Reynier Casembroot en raet in dato 3^e Juny uyt Gamron, de 2^e door de Heer Gouverneur R. van Goens de Jonge en raet in dato 13 Augusto uyt Colombo, de 3^e door d'E. commandeur Willem van der Molen 18^e desselven maents uyt Gale, de 4^e door de Heer Gouverneur Jaques Caulier mitsgaders den raet in dato 12^e September uyt Paliacatta ende de 5^e door de Heer Gouverneur Jacob Jorisse Pitz mitsgaders den raet in dato 27^e October uyt Malacca alle aen Haer Ed. geschreven, waerbyden zyn E. nogh onder dagteekeningh van heden heeft overgelevert een rapport, behelsende een summier verhael wegens den toestand van Compagnies saeken in 't ryck van Perzia, soodanigh zyn E. die

op zyn vertrecq vandaer, dat geweest is den eersten Juny deses jaers, aldaer heeft gevonden en gelaten, en onder anderen dat den handel door de laffhertige conduicte en quade regeringe des Coninx, die niet anders deed als dagelyx sigh in wellustigheden te vermaeken, langhs hoe meer quam te vervallen en bynae geheel bedurven was, hebbende de arme Gamronze gemeente met sacken vol klachten over den schraeksughtigen hartogh ten hove niet uyt konnen reghten, 't geen hun ook soo baloorigh hadde gemaekt dat het tot een gemeene revolutie scheen uyt te sullen barsten, indien hy niet bytyts in zyn gouverno vervangen wiert off sigh beter quam aen te stellen, want zy waren al soo verre uytgespat, dat ze twee zyner dienaren, die gekomen waren om nieuwe schattingen te heffen, seer schandelyck mishandelt hadden, onder bedreyginge haer nogh veel slimmer te tracteren, soo zy om diergelycke saeken weder quamen; dicterende voorts de twee Ceylonze brieven niet anders na den ouden trant en rapporten, dan dat den ouden Ragia Singa in zyn tirannyque regeringe nogh als voorheen continueerde, uytroyende de voornaemste geslachten, sulx men niet wist, wie na zyn doot gerechtight off bequaem soude wesen het ryck te aenvaerden en regeren, en was gerucht dat hy tegen eenige van zyne grooten, die hem wilde vermanen, had geseght dat hy niet soude rusten soolangh hy leefde, en dat dan voorts na zyn doot een ander met het ryck en inwoonders moght doen wat hy wilde, houdende voorts den luytenant dessave Blicklant en ons verdere volck gevangen onvermindert een tamelyck goet tractement, maer tot nogh had hy den gesant Bucquoy, anno 1676 met een leeuw hem toegeschickt, niet ter audientie laten comen, en wiert ook nogh by hem opgehouden den gesant Jan Babtista de Rees, in den jaare 1671 uyt Colombo na het Candize hof vertrocken; wat nu verders van zyn gedoente sal werden, moet den tyt openbaaren, onderwylen dat wy voortgaen ook yets van de Cormandelse saeken aen te teekenen, meldende dat den Conink van Golconda wegens 't opbrengen van den tribuyt nogh even sterk door den Mogol wiert gedreyght maer eghter gelooft, schoon zy met twee sterke legers, 'teene onder des Mogols soone, den Prince Moasem, en 't ander onder den hartogh Dillilchan te velde lagen, dat alle haer bedreyginge wel weder in roock mochte verdwynen, uyt vreesse voor den fameusen rover Suwagie Ragia, die mede met een cloeke macht in 't spel was en eenlyck op haer bewegingen scheen te passen om zyn slagh op d'een off d'ander waer te nemen etc., bevattende voorts de Malaxe missive niet dat nodigh zy in desen aen te roeren, ende heeft wyders vooraengetogen fleuyt Delfshaven hier aengebracht de volgende coopmanschappen:

van Gale:

130 lasten rys / 8771:12:—,

van Malacca:

100000 R caliatoershout, tesamen bedragende met 63 mar-

tavanen * 2118:13: 5,

tesamen bedragende / 10890: 9: 5.

Synde bezyden de heer Bent en zyn E. op Malacca nieuw overgegaerde famielie met gemelte Delfshaven nu oock overgecomen den coopman en gewesen fiscael van Malacca Abraham Borgers, die op zyn versoeck om te repatrieren zyn opcomste vandaer in October voorleden zy geaccordeert.

27 d^r. Des morgens wert alhier per inlants vaertuygh een klein briefken aengebracht, door den capiteyn Jochum Michielsen mitsgaders den raet 22^e deses uyt Indermayoe aen Haer Ed. geschreven, niet anders meldende als dat de Kiedolze stropers hun nogh nu en dan omtrent Troessangh lieten sien en op Lobinder vastmaekten, in voornemen om d'onse met de aenstaende donckere maen op Indermayoe te comen aentasten etc.

28 d^r. Nademiddagh is de heer commandeur Martinus Caesar, op gisteren overleden, statieus ter aerde gebracht. De compagnie pennisten residerende buyten 't casteel in de stadt, daerover zyn E. capitain is geweest, gingh vooruyt, opgevoert door den eersten oppercoopman deses casteels Nicolaes Bauckes als luytenant, daerop volghde zyn Ed^e. wapen, gedragen by den ondercoopman Hendrick Canzius, daeraen 't rappier in de scheede, gedragen by den luytenant Hendrick van Norden, ende daerachter voorts het lyck, boven op de roeff, voor, terzyde en achter met wapens behangen, dat voorts gevolcht wiert door Zyn Ed^e. de Heere Gouverneur Generael, alle de Heeren Raden van India en voorts een sleep van veel gequalificeerde en ingesetenen tot in de Nederlandze kerke deser stede.

29 d^r. Jegens den avondt comt hier direct van Soerabaya te verschynen d'E. capiteyn Jan Fransen met de schepen Flaman en Japan, medebrengeende Crain Panaraga, soone des Coninx van Biema, even voor de veroveringe van Cappar by d'onse van Passouroean overgekomen, en daerbezyden Dain Mangala, broeder van Crain Gillisson, in Cacappar gevangen genomen, bezyden nogh eenige hoofden, als ostagijs onder Comp^e. macht verbleven, met haer gevolg, bestaende ongevaer uyt 280 zielen, mitsgaders ook een tolck van Zyn Hoogheyt Palacca genaemt Patoto, by sigh hebbende ruym 100 slavinnen, door Zyn Hoogheyt in Cappar tot buyt becomen en door zyn gemallinne Dain Tallille herwaerts gesonden om te gelde te maeken en dan voor Haer Hoogheyt eenige cleenigheden in te koopen etc., hebbende d'E. Jan Franzen aen Haer Ed. overgelevert twee brieven, d'eerste door d'heer commandeur Jacobus Couper mitsgaders den raet in dato 12 en 13^e November uyt de negorye Solo en d'andre door den coopman Willem Bastinck en raet in dato 18^e desselven maents uyt Sourabaya geschreven, item ook een Maleytze missive van Radia Palacca aen Haer Ed., welckers translaet hierachter sal volgen, zynde de eerste twee beyde van alsulcken inhoudt als hieronder uytgedrukt sy, eerstelyck aenvangende met die van de heer Couper voormelt:

d'onse de stadt off negorye Cappar met veel moeyte en arbeyt op verscheyde plaetsen seer dicht genadert en op den 21^e October laastleden voorgenomen zynde een kansse te wagen ende de stadt te bestormen, gelyck couragieuslyck wiert gedaen, soo had Crain Gillisson na een korte tegenweer met al zyn Maccassaren, die hun voorheen stout en dapper genoegh hadden gedragen, op den eersten aenval de vlucht genomen, vrouwen, kinderen en alles achtergelaten, waervan er

wel 2000 in de handen der Bougisen vervallen waren, hebbende den Conink Palacca den vluchtenden hoop op de wegh na Malam wel 2 dagen langh vervolcht, maer eyndelyck door de zyne, verleckert op den buyt, soo binnen als na de veroveringh buyten Cappar gevonden, verlaten zynde, dat hy niet meer als 60 mannen omtrent sigh bevond, was wel genootsaekt geweest weder terugh te trecken, 'tgeen hem soo hooghlyck speet dat hy d'heer commandeur Couper versocht, eer men tot eenigh nader besluit aengaende 'tvervolgen der vyanden quam te treden, men Zyn Hoogheyt eenigen tyt geliefde te gunnen om alle de Bougize Vorsten en grooten eens by den anderen te roepen om haer op het ernstighste haer wandebvoir en vuyle roveryen voor te houden, 'tgeen geschiet wesende en yder van hun met tranen op de wangen vergiffenisse van hem hebbende versocht, hadden se alle een nieuwen eedt gedaen en gesworen Zyn Hoogheyt in toecomende by te blyven en tot der doot getrouw te sullen wesen; hierna dan in overlegh genomen wat vooreerst in 'teen en 'tander gedaen diende, soo wiert goetgevonden d'E. capiteyn Abraham Daniel van Renesse met een brigade, versterkt met 300 Boegisen onder den yverigen Arou Tanete, na Passouroan te laten gaen om Glisson en Panaragan, hertneckigh blyvende, ten uyttersten te vervolgen, en wyders de brigade onder capiteyn Altmeyer na Wierasaba te senden om, versterkt mede met een comp^e. Bougys, 350 man sterk, benevens Tommagon Manganonangh, die lantstrecke van de Maduresen te suyveren, die daeruyt onlanghs een grooten roof hadden gehaelt etc.; wat uytslaghe dese saken souden nemen, moeste den tyt openbaren;

in de veroveringe van Cappar waren wel 500 Maccassaren gesneuveld, daeronder verscheyde van aensien; Crain Tinoe was in de furie in 't quartier van Gillisson en Tokoma in 't overswemmen der rivier dootgeschoten mitsgaders Dain Maroepe en Carre Mopo op de wegh na Passouroan in de vlucht gesneuveld, en was Tosapo, een Bougys, een der voornaemste rovers op Java, gevangen door Zyn Hoogheyt Palacca aen den Sousouhoenan ter straffe overgelevert en door zyn bevel om 't leven gebracht, behalven dat er noch verscheyde andre soo in 't overswemmen der rivier als anderzints aen haer eynde waren geraekt, en daerentegen had men aen onse zy niet meer als 9 gequesten gekregen en maer 2 mannen verloren;

voordat d'E. capiteyn Renesse na Passouroan optrock, waerin men door 't sammelen der Javaanze dragers grotelyx verhindert was, quam nogh Crain Panaragan met een gevolg van maer 20 mannen persoooneel in het leger om sigh voor d'E. Comp^e. te vernederen en hare bevelens, sodanigh die mochten zyn, te gehoorsamen etc., die men dan met gemelte E. capiteyn Renesse weder na Passouroan had laten keeren om met al zyn volck, niet veel boven de 200 in getal, op het fluytje Marken, voor Garouda leggende, over te gaen en daarmede op zyn versoek na Batavia te vertrecken;

middelerwyle was Zyn Hoogheyt Palacca in een rasende koortze vervallen, dat waerlyck geen wonder was, als hebbende den heelen tyt nacht en dagh in de loopgraven meer als ymant van zyn geringste soldaten huysgehouden en gearbeyt en sigh soo geëvertueert als men van ymandt soude kunnen verwachten, sonder

dat hy nochtans door dit exempel zyn volck tot haer plicht heeft konnen bewegen, als hun niet ontsiende de grootste gruwelen in moorden, brantstichten, roven en stelen omtrent de Javanen te oeffenen die bedacht konden werden, ja lieten se niet nae, haer eygen mackers om een moy kleetje off yets van kant te helpen, en hadden onlanghs in het landt van Wierasaba wel 800 ryskarren, die met ruym 10000 bossen pady na 't leger stonden aff te komen, berooft en eenige Javanen dootgeslagen, sonder dat men yets van 't overschot hadde gevonden als eenlyck omtrent Troessangh 200 ledige wagens, en tegen dit alles was geen remedie uyt te vinden, hoeseer daertegen gearbeyt wiert; jegenwoordigh hadden se de districten van Wierasaba en Cartasana geheel verlaten, als vindende nu werk genoegh om haer buyt, by Cappars veroveringh becomen, na Sourabaya aff te voeren, schynende den Conink Palacca niet weynigh geinclineert om weder nae Macassar te keeren, dat hy wel te kennen gegeven dogh eghter niet opentlyck versocht hadt om de groote belofte die hy Haer Ed^e. op Batavia hadde gedaen, namentlyck Java niet te sullen verlaten voordat alles in ruste soude zyn herstelt;

ingevalle eghter Haer Ed. dienstiger oordeelde den Coninck Palacca op Java continueerde, soo was d'E. Couper van sentiment, dat het niet ondienstigh soude wesen middelerwyle het eylandt Madure te gaen besøeken, dogh soude den Sousouhoenan dat niet gaerne sien, als meenende dat Troena Jaja vernedert, gevangen off doot zynde, de Maduresen sigh van selfs wel tot gehoorsaemheyt soude vleyen, dat hem evenwel wel conde ontstaen; gemelte Sousouhoenan wiert hoe langer hoe onmachtiger en maekten 't selfs sleght, hebbende behalven den brandt tot Soka naderhant ook het riet by het leger in de brant laten steken, waardoor hy alle de munitien van oorloge en provisien in groot gevaer had gebracht, 't welck niet genoegh wesende, had hy ook, binnen Cappar comende om 't selve te besichtigen, het huys van Glisson in de vlam doen setten, waardoor wel 3000 huysen en een geheele maent provisie wegh was geraekt, daervan geen andre redenen gevende als dat hy hetselve niet had konnen sien staen, en bezyden dit sloegh altemet sulcken sleghten klap uyt dat het belachlyck was; want hem met de veroveringe van Cappar geluck gewenscht zynde, had hy daerop tegen d'heer commandeur Couper geantwoort dat het hem wel aengenaem was, maer dat hy noyt Coninck van de Mattaram soude werden, en ingevalle hy het al wiert, soo souw hy zyn soon op den troon stellen en selfs zyn leven in Mecca omtrent Mahomets graff gaen eyndigen, waerlyck wonderlyke buytensporigheden, behalven dat hy ook den Coninck Palacca, die sulcken broederlyken ommegangh met hem hadde getracht te exerceren, seer ondankbaerlyck beloonde, want hy hem een dastar ofte hooftkrans van purper, aen de enden met een gouden ketenkant behangen, geschoncken en hem daernevens noch een moye Maccassarze vrouw, dochter van Dain Segerie, op zyn versoek toegevoecht hebbende, had deselve vrouw, nadat ze 2 dagen by hem hadde geweest, weder terughgesonden en daernevens ook den dastar, onder sulcke sleghte excuse dat Palacca waerlyk redenen hadde daerover misnoecht te wesen;

van Wierasaba wiert geadviseert dat Gillisson op Molangh en Troena Jaja

op Antangh sigh onthielden, hebbende de laeste op de brief, door den commandeur Couper aen hem geschreven, niet willen antwoorden, en waerom men dan ook te raade was geworden met de meeste macht derwarts op te trecken, om deselve soo 't mogelyck ware t'eenemaal te ruineren ofte tot gehoorsaamheyt te brengen etc;

weynigh oorloghsnunitien had men binnen Cappar gevonden, bestaende het canon eenlyck in vier metale en 5 ysere stucken; van de metale waren er twee by Dain Magale anno 1677 in het wrack van 't schip Damiate gevonden en d'andre had den Sousouhoenan geëygent die ook, van weynigh waerdye zynde, aen hem gegeven waren, en had sigh den vyandt gedurende de belegeringh gedient van het buskruyt dat dagelyx door haer wiert gemaekt, waarvan zy volgens verklaringe van Crain Rapoetchiny seer slecht voorsien waren en in 't weghvluchten yder geen thien schoten medegenomen hadden; de meeste vaertuygen hadden de Bougisen vergadert en sou men 't overschot aen 't vuur overgeven om de vyanden het gebruyck te ontsetten;

Zyn Hoogheyt Palacca had in 't najagen der vyanden veel curieus geweer en verscheyde gemalyde rocken becomen mitsgaders alle de vrouwen van Dain Tellolo, en wiert dagelyx noch veel gelt en goet by de Bougisen uyt de aerde opgegraven;

nu wiert na Batavia overgesonden een kaertje van Cappar met aenwysinge hoedanigh men daervoor had gelegen, zynde een sterck nest, vry regulier na de cunst der inlanderen gebouwt, waarvan Tokama werkmeester was geweest; de Maccassaren hadden daerbinnen als in een paradys geleefd, want om gelt benodight zynde, gingen se maer met troepen uyt en deden de Javanen brantschattinge betalen; voorts waren de naestgelegen lantstreken als Sourabaya, Djepan, Wierasaba etc. onder deselve verdeelt en mosten de inwoonders by beurten aen 't Capparze hoff de nodige diensten waernemen, en hadden wyders Crain Glisson, Crain Panaragan en d'andre grooten hunselven daer wonderlyke eernamen toegeëygent gehadt;

van de twee verniste onser soldaten was er maer een binnen Cappar gecomen, die sigh ook met Glisson op de vlucht begeven hadde, maer had men niet konnen vernemen waer d'andre gebleven was;

den trainmeester Jeremias van Vliet, weder tot tamelyke gesontheit gecomen wesende, was weder in 't leger verschenen; en bestondt nu de militie in 't generaël uyt:

9 compagnien Europeanen, soo soldaten als marinen, tesamen sterk	382 coppen;
4 d°. Mardyckers.....	124
1 d°. Maccassaren.....	82
4 d°. Amboinesen.....	160
3 d°. Balyers.....	191
2 d°. Maleyers.....	154
4 d°. Bataviaze Javanen.....	248

tesamen..... 1311 coppen;

d'andre waaren zedert het jonghste schryven gequest, siek geworden, gesturven oft voor den vyandt gebleven, onder welcke laaste Zyn Hoogheyt Palacca de meeste

rouwe droegh over Jan Simonse, welckers moeder Zyn Hoogheyd versocht Haer Ed. met een gunstigh oogh geliefde aen te sien etc.;

de Nederlandze militie soude nootsaekelyck dienen versterkt, temeer d'inlanders dagelyx niet afflieten om haer verlossinge na Batavia te versoeken, die hun bevorens al voor lange was toegesecht en beloofd; vele derselver quamen dagelyx in te vallen en waren verscheyde andre stillekens deurgegaen sonder dat men wist waerhenen;

nademael den treyn ten meerendele van allerhande provisien uytgenomen rys was ontbloot, soo versocht men het geëyschte ten spoedighste mocht werden voldaan, temeer men van Japara niet ontfangen en ook geen brieven gekregen hadde;

en nadien het oostersaysoen ten eynde liep en den regentyt voor de deure stondt, soo versocht men Haer Ed. ordre waer en ter welcker plaetse men in 't westemousson zyn verblyff soude nemen, streckende de genegentheyt van Zyn Hoogheyd Palacca meest na Sourabaya, dat niet vreemt was, omdat hy te dier plaetse zyn vaertuygen en nieuwgebouwde logiementen hadde, ende dewyle 't hoogh nodigh ware om de twee schepen Japan en Flaman met Crain Panaragan ende de gevange Maccassaren mitsgaders de sieken en impotenten na Batavia te schicken, soo sou men, indien Haer Ed. quamen goet te vinden om Radia Palacca weder na Macassar te laten vertrecken, daertoe twee cloeke bodems benodigen en bezyden dien ook nodigh wesen dat er twee oude schepen na Sourabaya wierden gesonden om by gelegentheyt de militie daerop te plaetzen, gemerkt d'ervarentheyt hadde geleert dat ze in de regentyt op zee veel gesonder waren als aen lant;

twee requesten wierden na Batavia gesonden, 'teene van den capiteyn der marine Dirk Thomase en 't ander van den luytenant Cornelis Coops, waerby d'eerste de qualiteyt van schipper en d'ander die van stierman versochten en waertoe zy beyde voorgedragen wierden; en dewyle nogh verscheyde tytsgeëxpireerde om verbeteringe hadden geïnteert, soo sou men Haer Ed. ordre verwachten off men deselve na merite sulx soude mogen laten genieten;

eyndelyck eenige gesanten van Crain Glisson van boven in 't leger verschenen wesende met een missive, door deselve aen de heer Couper in antwoord geschreven, waerby hy sigh vry recklyker liet hooren als voorheen, soo had men goetgevonden den trainmeester van Vliet met een compagnie militairen te paerde, verselt met ruym 200 Bougisen onder de Arous Marouangy, Teko etc. na Malam aen hem aff te schicken om te sien off hy sigh wilde laten geseggen, en soo niet, alsdan ten uytterste te vervolgen en niet te verlaten totdat zy t'eenemael verdelght soudent zyn, geloovende Zyn Hoogheyd Palacca dat hy sigh wel souw laten geseggen, 't welck soo uytvallende, vermeynde men dat Troena Jaja ook niet veel hooge sprongen meer soude maeken, hoewel egther goetgevonden was denselven nogh een briefje toe te schicken om hem voor 't laetste tot zyn plicht te nodigen;

Dain Rapoetchiny had men mits indispositie op 't versoek van Zyn Hoogheyd Palacca toegestaen vooreerst nogh op Sourabaya te mogen verblyven;

d'E. capiteyn Renesse had mits indispositie versocht na Sourabaya op te comen, dat men hem niet had kunnen inwilligen, omdat men niemant in 't leger by de handt hadde om zyn post op Passouroan te becleeden;

op Wierasaba stonden de saeken nogh wel; de vyanden hadden hun somtyts aldaer wel eens vertoont maer noyt standtgehouden; eghter had hun capiteyn Altmeyer eens onverhoets op 't lyff geloopt en wacker affgerost; middelerwyle onthielt sikh den sorghloosen Sousouhoenan op Troessangh sonder sikh ergens mede te becommeren, sikh niet willende laten bewegen in het leger aff te komen, schoon men niet kon bedencken dat hem daertoe eenige redenen waren gegeven; zyn officieren waren wel in 't leger maer sonder volck;

den inlandzen luytenant Jan de Soisa sikh vry ongehoorsaem gedragen hebbende, sodanigh dat het meer na mutinatie als yets anders soude gelycken, wiert derhalven na Batavia opgesonden;

de Maccassarze ostagiers Dain Majampa, Carre Roepa en den tolck Codja Oessin wierden nu mede na Batavia opgestiert, omdat ze met de Maccassaren binnen Cappar doorgaens heymlycke correspondentie gehouden hadden en dierhalven al vrywat sorgelyck op Sourabaya wesen soudon etc.

Volght den korten inhoud van het briefken van den coopman Bastinck uyt Sourabaya voormelt:

op Sourabaya had men in handen gekregen twee lantlopers, al langh vermist, d'eene Coenraet Leeners en d'andre Jacob Essingh genaemt;

de Maduresen hadden middelerwyle op Toeban weder een invasie gedaen, de helft van 't vleck in kolen geleght mitsgaders eenige menschen vermoort, dogh den ouden Arou Amaly had beloofd dat geen Javanen door de Bougisen vervoert, maer deselve alle aen den Sousouhoenan gerestitueert soudon werden;

den 11^e November had den Sousouhoenangh alle zyn wyven van Sourabaya na Troessangh laten brengen;

uyt het gevolg van Crain Panaragan en Dain Mangala, die nu na Batavia vertrocken, had men op Sourabaya aengehouden en aen haer heeren gerestitueert 37 coppen, die zy hadden doen blycken haer volck van outs geweest te zyn, sulx hare suite nogh bestondt uyt 283 zielen, van dewelcke een rolle na Batavia gesonden wiert en soomede van de impotente en gequesten, met de schepen Japan en Flaman overgaende, bezyden dewelcke nogh op Sourabaya verbleven 22 sieken, die men hoopte haest weder bequaem te sullen zyn; maer was men daernevens nogh beladen met 167 impotente inlanders, van dewelcke almede een rolletje overgingh en soo ook der persoonen, zedert het jonghste schryven op Sourabaya in 't hospitaal overleden;

met veelgenoemde bodems vertroock oock na Batavia d'E. capiteyn Jan Franzen, ten dien eynde uyt het leger gelicentieert en affgekomen, goetgevonden zynde, dewyl het saysoen soo verre verlopen was, de schepen reghtdoor sonder Japara aen te doen te laten gaen en daarmede oock over te senden acht standaerden en twee stucken metael canon, in Cappar van de Maccassaren veroverd;

op den 14^e deser maent November had men onder den luytenant Carel Schellingh na 't leger laten opgaen 20 fluxe militairen, soodat de post op Sourabaya nu eenlyck beset bleeff met 27 mannen, dogh was het voornemen om de 7 militairen

uyt des Sousouhoenans hoff weder binnen te trecken, omdat daer niemant meer van aensien maer wel een hoop oude wyven huyshielden, die door de Javaanze wachten wel konden werden bewaert, en hoopte men ook haest eenige militaire uyt het hospitaal te sullen krygen, want anders sou men niet hebben durven bestaen aengetogen soldaten na het leger te schicken;

103 slavinnen, die door den tolck van Zyn Hoogheyt Palacca na Batavia wierden gevoert, had den coopman Bastinck selfs gemonstert en bevonden geen Javaenze sexe onder was geweest;

de Maduresen hielden het vaerwater omtrent Toeban, Sedayoe en Poulo Mangary soo onveyl, dat de particulier smalle handelaertjes byna niet durfden uytcomen, 'tgeen men hoopte haest te sullen beteren als men met eenige kleene vaertuygen uyt het leger wiert versien, en lieten de Maduresen nu ook niet meer toe dat die van Grisee gelyck voorheen aen de Madureze binnencust mochten comen, 't welk d'oorsaeke was dat men van den vermisten boekhouder Joannes van Heussen geen nader bescheyt had konnen krygen;

den burger Labas had op Sourabaya in cassa getelt duysent Spaenze realen om aen den oppercoopman Jan Parvé tot Batavia te werden uytgekeert.

Volcht nu het translaet der missive, neven desen door Zyn Hoogheyt Radia Palacca door handen van d'E. capiteyn Jan Françen in geleyde van zyn tolck Patoto aen Haer Ed. geschreven, luydende aldus: ⁽¹⁾

.....

Desen morgen is hier ook met twee eygen vaertuygen en eenigh volck van Macassar aengekomen de soon van den present hier aanwesenden Maccassaarzen Crain Linques, genaemt Magimba, zynde een wacker jongelingh, hebbende empassant op Japara aangeweest, dogh van Macassar noch vandaer geen schryven altoos medegebracht als eenlyck twee brieffjens, door den Conink van Bouton 'teene aen Haer Ed. en d'andre aen d'Heer Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven, ten meerendeele overeenstaende met de missive, albereyts van hem ontfangen, hiervoren op den 18^e October geïnserreert, luydende beyde na translatie aldus:

Translaetbrieffken, door den Conink van Bouton aen Haer Ed^e. geschreven.

(Naer de gewoonelycke complimenten.)

Vanwegen 't affloopen van de twee vryluyden hare chaloupen door de volckeren van Carony en Wawony is den Conink en grooten niet bekend en hebben daer ook niet van gehoort als alleen door een brieff, van den Gouverneur Generael en den gouverneur van Ternaten geschreven, waerover ook den Conink, goegoegos en raetsheeren seer verwondert zyn

(¹) Hier is driekwart bladzij opengelaten, waar dat translaet had moeten worden ingeschreven.

geweest, waarop ook aen die van Carony en Wawony om na de waerheyt te vernemen gesonden, 't gene zy ook waer te wesen hebben bevonden, waerover den Coningh van Bouton en grooten beraden dat Radia Carony alles soude betalen, en heeft doen Radia Carony verworpen en sent nu hetgene waerin Carony gecondemneert is met vier vaertuygen; de vier vaertuygen werden ook gesonden om te vernemen off d'E. Comp^e. in swarigheyt is.

Met 't schip dat uyt Ternaten alhier verschynt senden wy den tolck Lackiby en luytenant, Losy genaemt, twee sergeanten, d'eene Laroema en d'andre Larotta genaemt, brengende hetgene waer die van Carony in gecondemneert zyn, blyvende nogh in wesen vanwege de cleeden 105 rd^e. in contant, en senden nu ook met 't schip thien volckeren, waardigh 40 rd^e. yder, zynde 400 rd^e., blyvende nogh op Bouton in de vaertuygen 15 personen, en welcke nu met 't schip buyten den tolck, luytenant en sergeanten sende zyn 50 mannen, de rest sullen met de vaertuygen comen.

Translaetbriefken, door den Conink van Bouton aen de Heer Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven.

Desen brieff tot teeken van een geheel oprecht en suyvere genegentheyt van uwen vrund Paducca Siry Sulthan tot Bouton en comt aen myn vrient d'heer admiraal Speelman, die 't recht en de macht heeft wegens de Comp^e. in de stadt Batavia; Godt de Heere wil hem behoede voor alle periculen deser werelt; die ook vroom en mildadigh is aen alle zyne vrienden en seer vernuftigh om vrundschap met haer te houden, die volmaekt is in verstandt en beradingen om de saeke van alle lieden die beneden wints wel te dirigeren; Godt de Heere wil hem geven voorspoet in alle zyn gedoente, heyl en welvaren tot aller tyt en gelegentheyt en daernevens ook een langh leven in dese werelt, opdat zyn vrundschap met alle zyne vrunden tot in eeuwichheyt magh duuren, amen.

Vorders 't gene ick aen myn vrund den heer admiraal bekend te maken hebbe, is alsdat, soo 't Gods gelieft is en ick geen swarigheyt hebbe, dat van meyninge ben in dese mousson 2 à 3 prauwen naer Java te senden om ook meteenen myn vriend den heer admiraal te begroeten. Ick bid Godt de Heere, uwe vrund Paduccas gesanten 't geluck gelieft te geven dat zy in ⁽¹⁾ gesontheyt voor mynen vrund den admiraal mogen verschynen. Paducca uwen vrund heeft niets tot teeken van zyne oprechte genegentheyt aen zynen vrund den admiraal te senden als vele groetenisse. Nogh heeft Paducca Siry Sulthan Bouton, goegoegoe nevens alle de raetsheeren aen onse afgesondene gelast scheep te gaen en het schuldige van 't volk van Carony mede te nemen; de cleeden met de thien slaven zyn waardigh 400 rd^e., blyven noch 15 slaven, soodatter dan in alles sullen zyn 25 slaven.

(¹) Er staat: dat zyn.

30 d^r. Des morgens wert hier een briefken door Javaens vaertuygh van Bantam aengebracht, op eergisteren door onsen resident Willem Caëff aen d'E. Ockerse geschreven tot bekendmaekingē dat den ouden Coninck van Tangerangh na Goelangon hadde gesonden 5 à 600 mannen om den Balyer Sacra Jouda, die voor desen met Bantam geheult hadde en nu weder afgevallen was, op 't lyff te vallen en ook d'onse overal by ontmoetinge aen te tasten, hebbende bezyden dien nogh andere 500 mannen met 12 vaertuygen, soo Javanen, Maleyers als Balyers tot secours van Tommagon Adewinata na Indermayoe geschickt, onderwylen dat de Pangirans Joukja en Pourbaya mede 3 à 4 vaertuygen uytgesonden hadden om de Bataviaze handelaers te beroven etc.

Des namiddaghs g'wert ons per Javaens vaertuygh nogh een klein briefken, door gemelte resident Caëff aen den licentmeester Ockerse geschreven, op gisteren gedateert, waarby het bovenstaende eenlyck wert geconfirmeert benevens een verwittigingh dat het schip Alcmaer van Cormandel in de Straet Sunda gearriveert was.

Dese maent November zyn alhier van diverse om- en affgelegene plaetsen aengekomen een getal van 124 stux vaertuygen, samen bemant geweest met 568 mannen en aengebracht hebbende d'onderstaende coopmanschappen, crameryen en whaaren, als te weten:

- 25 van Tegal met 100 mannen, 43 $\frac{1}{4}$ lasten rys, 18 potten oly;
- 5 van Japara met 20 man, 500 stux oude clappus, 15000 stux oude pienang, 200 stux gedrooghde steenbraessesems, 2000 bossen tamaryn, 20 canassers ayuin, 500 bossen suyker gadja, 60 picols swarte suyker, 540 stux balcken, 120 stux buffelshuyden, 40 sacken capock, 40 potten en 5 halve amen oly;
- 5 van Singnap met 16 man, 3200 bossen suyker catoepa, 4 lasten groene cadjangh, 2 picols gedroogd buffelsvlees, 4 lasten rys, $\frac{1}{2}$ last witte boontjes, 600 stux gedrooghde steenbraessesems, 5 picols tamaryn en 33 potten oly;
- 5 van Terbaya met 11 man, 5 lasten sout, 2000 stux gedrooghde visch combongh en 40 stux riemen;
- 9 van Cheribon met 36 man, 1400 bossen suyker gadja, 2000 bossen ayuin, 2 lasten rys, 1600 stux potten en pannen, 2000 stux visch pada, 13 potten oly, 800 stux gedrooghde baggers, 85 $\frac{3}{8}$ picols peper, 24 canassers swarte suyker, 20 stux balcken en 10 stux plancke;
- 6 van Paccalonge met 24 man, 7 $\frac{1}{2}$ lasten rys en 36 potten oly;
- 1 van Candangauwer met 4 man, 600 bossen pady;
- 7 van Babien met 28 man, 185000 stux oude pienangh, 7100 stux oude clappus, 39 corgies matten, 5 potten oly en 50 stux karrysteenē;
- 57 stux vaertuygen, die transportere.

57 stux vaertuygen per transport.

1 van Cambodia met 10 man, 12 picols wax, 1000 stux visch cabos en 1000 stux dammers;

7 van Sumor met 28 man en $10\frac{1}{2}$ lasten rys;

1 van Timor met 10 man, 300 picols sandelhout en 10 picols wax;

8 van Sombar met 32 man, $10\frac{3}{4}$ lasten rys en 1600 bossen suyker Sombar;

5 van Pamalangk met 12 man, 7 lasten rys;

11 van Samarangk met 48 man, 250 bossen rottings, 4 picols wax, 8 lasten rys, 500 stux gedrooghde baggers, 600 stux gedrooghde visch pampus, 14000 stux visch pada, 40 korven en picols camiryfruyten, 95 potten oly, 4000 bossen tamaryn en 98 canassers swarte zuycker;

9 van Toulombaya ⁽¹⁾ met 36 man, 2700 stux potten en pannen, 1200 potten met kalck, 9500 stux oude clappus, 105000 stux oude pienangh en 800 bossen rottanghs;

7 van Grisee met 28 man, 9000 stux kneppelsuycker, 6 lasten sout, 16200 stux zuycker catoepa, 5 lasten groene cadjangh, 97 potten oly, 1000 stux stroye sacken, 5 picols tamaryn, 3 picols hartevlees, 50000 stux oude pienangh, $\frac{1}{4}$ last witte boontjes, 200 bossen rottings, 500 stux aerde coetops ⁽²⁾, 1 picol out coper en $\frac{1}{2}$ picol massoy;

2 van Cayely met 14 man, 2200 bamboesen met oly en 6500 stux oude clappus;

8 van Dermayoe met 31 man, 8000 stux mangussen en $18\frac{1}{2}$ lasten rys;

5 van Amboina met 54 man, 50 stux swalpen, 45 pees Boutonze cleetjens, 41 stux slaven en slavinnen, 1000 stux parrings en byltjens, 12 picol massoy, 2 picol schilpatshoorn, $19\frac{1}{2}$ lasten rys en 3 picol wax;

1 van Macassar met 20 man, 5 lasten rys;

1 van Banca met 4 man, 2 lasten rys, 2 corge matten en 500 stux ysere parrings;

2 van Mandary met 10 man, 1000 bossen rottings;

2 van Rembangh met 110 stux balken en 2200 bossen tamaryn;

1 van Damacq met 4 man, 50 stux plancken, 5 lasten sout en 12 potten oly;

somma 124 stux vaertuygen, welckers generalen aanbrengh in 't volgende bestaen heeft, namentlyck:

158 lasten rys;

9 d^{oe}. groene cadjangh;

$\frac{3}{4}$ d^{oe}. witte boontjes;

14 d^{oe}. sout;

$12\frac{1}{2}$ picols massoy;

1 d^{oe}. out coper;

5 d^{oe}. gedrooghd hertevlees;

5 d^{oe}. tamaryn;

300 d^{oe}. sandelhout;

29 d^{oe}. wax;

374 potten en
5 halve aemen } met oly;

182 picols swarte suycker;

2 d^{oe}. gedrooghde buffelsvlees;

$85\frac{3}{8}$ d^{oe}. peper;

8205 bossen tamaryn;

⁽¹⁾ Denkelijk te lezen: Sourabaya.

⁽²⁾ Lees: toetops.

31900 d ^{os} . gesorteerde suyster;	1000 d ^{os} . dammers;
600 d ^{os} . pady;	1200 d ^{os} . potten met kalck;
2250 d ^{os} . rottingsh;	1000 d ^{os} . stroye sacken;
2200 bamboesen met oly;	20 canassers ayuin;
23600 stux oude clappers;	2400 bossen d ^{os} .;
355000 d ^{os} . oude pienangh;	41 corgie matten;
5700 d ^{os} . diverse gedrooghde visschen;	40 p ^{ls} . en corven met camiryfruyten;
720 d ^{os} . gesorteerde balcken;	8000 stux mangussen;
60 d ^{os} . plancken;	50 d ^{os} . swalpen;
120 d ^{os} . buffelshuyden;	40 sacken capock;
40 d ^{os} . riemen;	45 p ^{ls} . Boutonze kleetjens;
4600 d ^{os} . aerde potten en pannen;	41 stux slaven en slavinnen;
16000 d ^{os} . visch pada;	1500 stux ysere parrings en byltjens en
50 d ^{os} . kerrysteenen;	2 picol schilpatshoorn.

Daerentegen zyn weder vanhier naer diverse plaetzen vertrocken een getal van 112 stux soo groote als cleene vaertuygen, die tesamen hebben weghgevoert d'ondergespecificeerde coopmanschappen en whaaren, als namentlyck:

- 1 naer Macassar met 489 rd^s. aen diverse gesorteerde zyde, 20 aen laxa, 100 zydedamaste rollen, 75 lichte pelanghs, 18 groff root laeken, 25 cattoene gaaren, 16 Chinees goudtraet, 40 porceleynen, 10 swartheghte messen, 20 gommelack en 50 rd^s. aen thee;
- 24 naer Tegal met 1020 rd^s. aen diverse gesorteerde cleeden;
- 7 naer Grisse met 397 rd^s. aen verscheyde cleeden en 5 aen taback;
- 9 na de kust van Java met 545 rd^s. aen gesorteerde cleeden, 550 amphioen, 20 wax, 12 out yser en 10 rd^s. aen Chinese taback;
- 3 naer Terbaya met 70 rd^s. aen cleeden;
- 7 naer Cheribon met 155 rd^s. aen diverse cleeden;
- 7 naer Samarangh met 260 rd^s. aen gesorteerde cleeden, 20 porceleyn, 140 wax en 16 rd^s. aen out yser;
- 2 naer Banda met 180 rd^s. aen cleeden, 24 Bataviaze gedistilleerde wateren, 165 out yser, 10 porceleyn en 5 rd^s. aen ysere pannen;
- 7 naer Sombar met 255 rd^s. aen verscheyde cleeden;
- 1 naer Cayely met 364 rd^s. aen gesorteerde cleeden, 51 d^{os}. porceleyn en 20 rd^s. aen wax;
- 15 naer Indermayoe met 655 rd^s. aen diverse cleeden, 5 arack en 5 rd^s. aen soethout;
- 1 naer Pamalangh met 8 rd^s. aen porcelein en 40 aen cleeden;
- 1 naer Sourabaya met 120 rd^s. aen rys;
- 1 naer Bima met 64 rd^s. aen cleeden;
- 4 naer Paccalonge met 240 rd^s. aen verscheyde cleede;
- 7 naer Babien met 170 rd^s. aen gesorteerde cleeden;
- 2 naer Amboina met 100 rd^s. aen contanten, 748 diverse porceleynen,
- 97 stux afgaende vaertuygen, transportere.

97 affgaende vaertuygen per transport.

8 d°. bossen tjoepoes, 25 benjuin, 100 Chinese thee, 276 wax, 197 verscheide ysere pannen, 77 geconfyte gengber, 30 laxa, 10 soethout, 401 gesorteerde suyker, 14 rd°. aen copere en tinne lampen, 7 hantquitasollen, 15 grove matten, 35 Chinese taback, 19 coperdraet, 4 ysere parrings, 1703 diverse gesorteerde cleeden, 10 copere kandelaers, 25 cassumba, 12 cattoene gaaren, 30 copere theketels, 80 tabaxpypen, 40 groene cadjang, 500 amphioen, 12 copere gommen en 148 rd°. aen swartheghte messen;

1 naer Singnap met 95 rd°. aen cleeden en 5 rd°. aen toeback;

2 naer Baly met 130 rd°. aen cleeden, 66 commukus, 27 out yser, 45 sintock, 10 porceleyn, 5 ysere pannen en 10 rd°. aen massoy;

1 naer Candangauwer met 10 rd°. aen cleeden;

7 naer Sumor met 280 rd°. aen diverse cleeden;

2 naer Mandavy met 110 rd°. aen verscheide cleeden;

2 naer Rimbangh met 40 rd°. aen cleeden;

somma 112 stux vaertuygen, welkers generale montura der vanhier gevoerde goederen bedragen heeft als volcht:

6753 rd°. aen diverse gesorteerde kleeden;

489 — aen d°. zyde;

50 — aen laxa;

100 — aen zydedamaste rollen;

75 — aen lichte pelangs;

18 — aen groff root laeken;

37 — aen cattoene gaaren;

16 — aen Chinees goudtraet;

887 — aen verscheide porceleynen;

158 — aen swartheghte messen;

20 — aen gommelack;

150 — aen Chineze thee;

65 — aen gesorteerde tabacq;

1050 — aen amphioen;

456 — aen wax;

220 — aen out yser;

117 — aen diverse ysere pannen;

29 — aen gesorteerde dranckwharen;

15 — aen soethout;

120 — aen rys;

66 rd°. aen commukus;

45 — aen zintock;

10 — aen massoy;

100 — aen contanten;

8 — aen diverse bossen tjoepoes;

25 — aen benjuin;

77 — aen geconfyte gengber;

401 — aen gesorteerde suycker;

14 — aen copere en tinne lampen;

7 — aen hantquitasolletjes;

15 — aen grove matten;

30 — aen Japanze copere theketels;

19 — aen coperdraet;

4 — aen ysere parrings;

10 — aen copere kandelaers;

25 — aen cassumba;

80 — aen tabaxpypen;

40 — aen groene cadjangh en

12 — aen copere gommen;

somma 11813 ryxdaelders.

Volgens opgeven der dootgravers soo zyn in de jonghst afgeweken maent na haer gehouden aenteekeningh binnen deser stede overleden en op de ordinaire begraeftplaatsen ter aerde bestelt:

51 Comp^s. dienaren;
 2 burgers;
 3 Nederlandze vrouwen;
 5 d^o. kinderen;
 6 Mardyckers;
 6 d^o. vrouwen;
 3 d^o. kinderen;
 1 slaef en slavinnen;

somma..... 77 personen.

Daerentegen zyn staende deselve tyt weder in de Christelycke kerken gedoopt:

13 Nederlandze,
 29 inlandze en
 2 Maleytze kinderen;

somma..... 44 kinderen.

Ook zyn in de gemelte kerken getrouwt en in den huwelyken staet bevestight:

6 Comp^s. dienaren;
 2 burgers;
 4 Mardyckers;

samen..... 12 paaren.

December Anno 1679.

Primo December. In 't vallen van den avondt comt te deser rhee de van Cormandel off Palliacatta te verschynen het schip Alckmaar, op gisteren geciteert, medebrenge de drie brieven, d'eerste door den commandeur Laurens Pyl mitsgaders den raadt in dato 12 September uyt Jaffanapatnam (zynde een copie waarvan d'originele noch niet is ontfangen), de tweede door den commandant Pieter Vorwer in dato primo October uyt Nagapatnam, beyde onder de Cormandelse papieren, ende de laatste in dato 7^e October door de Heer Gouverneur Jaques Caulier mitsgaders den raadt uyt Palliacatta aen Haar Ed^e. geschreven, zeggende de eerste dat den Wannisen Ponnepulle, na het overlyden van Caylawannia zulcke goede beloften hebbende gedaen, egter sigh t'eenemaal Comp^e. gehoorsaemheyt scheen te hebben willen ontrecken sonder zich te bekommeren om syn plicht te betragten, inzooverre dat men raadsaam had moeten vinden om hem eens terdegen te gaan vernestelen, 't welck dan in de provintien van Cottepulle en Tierecayla met het verbranden van zyn huysen en ingeoegste graenen wesende geschiet, had hy sigh vry beter laten vinden als voorheen en door zyn zoon Consiaynaer en neeff Nelle Mapane vergiffenisse van zyn misdaat en versoeninge laten versoecken, 't welck hem vergunt wesende had hy voorts by schriftelycke acte zyn landen aan d'E. Comp^e. getransporteert en opgedragen etc., en waarmede alles weder in een goede ploy en ruste geraackt was; middelerwyle had den fameusen rover Siwagie op Zuyder-Cormandel een der voornaamste fortressen van 't landschap Oedjaerpalum ingenomen, waarmede hy sigh genoegsaam van geheel Tansjouer hadde meester gemaackt ⁽¹⁾, soodanigh dat Egosia Ragia hem geensints kon verhinderen zyne conquesten noch verder uyt te zetten, als leggende het landschappie Arialour nu mede genoegsaam open, hoewel Egosia, zynde desselfs halve broeder, noch al vry sterck terbeenen was, hebbende onlangs desselfs veltheer Comp^e. logie en residentie tot Trimelevaas vyandtlyck aengetast en gemeent uyt te plunderen, dogh de onse al voorheen eenigsints op haar hoede en daarna de poort van de logie door de aanvallers onder de voet geruckt zynde, waren in de camers geretireert, waeruyt dapper

(1) In het HS. ontbreekt *meester*.

vuirgegeven wiert, sulx er eenige gequest en andere terneder geraackte, wanneer hy eyndelyck als gedwongen was geworden Comp^e. dienaren met de coopmanschappen ongemoeyt na Nagapatnam te laten vertrecken; meldende wyders de Cormandelse dat den Mogolsen veltheer Dillichan met zyn leger op de rivier van Bimera gekomen en Visiapour op acht à negen mylen na genadert was, doch dat Siwagie westwaart omtrent half sooverre met 10 à 12 duysent ruyters van hem aflagh om te zien wat van syn bedryff zoude werden en, soo hy op Visiapour aantrock, die plaatse te hulpe te comen, waarvoor hem aen leenlanderyen toegevoeght was een inkomen van ruym 2000 duysent guldens jaarlyx; zeker minister van staat, Corver Wencatty genaamt, gebrouwen hebbende om het Visipourse ryck onder den Mogol te brengen, was daerover by de kop gevat ende waren alle zyne goederen verbeurt gemaackt en aan de crygsluyden tot buyt uytgedeelt, dat haar soo hadde aangemoedicht dat se de maght van de Mogol in 't minste niet scheenen te vreesen, en was den Coninck van Golconda door de hulpe die hy van Siwagie hoopte te erlangen mede soo couragieus geworden dat hy, die bevoorens niet weynigh bevreest had geweest, de gesanten van den Prince Moasem op de affvordering van den agterstalligen tribuyt wel had durven antwoorden niet genegen te zyn yets te betalen, maar daarvoor liever te willen vegten, het moght dan soo afflopen als 't wilde; hebbende wyders bovengeciteerde schip Alckmaar alhier van Cormandel aangebracht een cargasoen, bestaande in de volgende coopmanschappen:

748	packen diverse cleeden;	
16	packen roggevellen;	
9420	⊗ indigo;	
24077	⊗ geraffineerden salpeter;	
73135	⊗ calliatourhout etc., tezamen met den anderen	
	bedragende	/ 241619: 1: 14;

van welke in de Straat Sunda is gelicht en
in de retourvloot overgescheept:

136	packen diverse cleeden;	
4920	⊗ indigo, tesamen kostende	> 50257: 1: 4;
	soodat het cargasoen, hier op Batavia aangebracht, effective	
	bedraagt	/ 211362: —: 16.

Met geciteerde schip Alckmaar is ook noch hier aengebragt een cleen briefken, door de heer waterfiscael Pauw en den oppercoopman Jan Parve op eergisteren uyt het schip 't Eylandt Mauritius in de Straat Sunda aen Haar Ed^{le}. geschreven, eenlyck dienende tot geleyde van aangetogen schip Alckmaar, waaruyt men hadde gelicht 136 packen cleeden en 41 zacken indigo en over de retourschepen verdeelt, als hierachter op de wedercomste van d'E. Pauw en Parve de facturas zullen aenwysen en soomede van hetgeene dat noch uyt de andere bodems, van Cheylon en Bengale werdende verwacht, gelicht en in de retourvloot overgescheept staat te werden.

2 d^r. Desen morgen vertreekt vanhier weder met een tinangh te water na Tanjongpoura den inlants off Bandasen luytenant Aly met 22 inlandse soldaten tot versterckinge van de besettingen in de veltschanse aldaar en om weder zooveel onbequame herwaarts te zenden, medenemende een cleen briefken, eenlyck dienende tot desselfs geleyde, aan den vaandrig Jan Bervelt van huydigen dato.

Voordemiddagh is het onbequame en afgeleyde jachtie Corea by venditie verkoght voor de somma van 100 rd^s. aan den Chinees Tenghlauw.

Omtrent de middagh comt hier het schip 't Huys te Merwede uyt Japan te retourneren en daarmede het opperhoofd d'E. Dirck de Haas, medebrenghende een missive, door zyn E. en desselfs vervanger d'E. Albert Brevinck mitsgaders den raadt in dato 23 October uyt Nangasacky aan Haar Ed^{le}. geschreven, by dewelcke alsmede by het rapport, door d'E. d'Haas voormelt op heden overgelevert, omstandigh zy te zien dat den handel aldaar dit jaar wederom op den ouden voet is gedreven, hebbende het geheele cargasoen, in Japan aengebracht, belopende / 814962 : 5 : 5, egter dese mael d'ongelden onaffgetrocken opgebracht / 901184 : 2 : 10, zynde ruym 110 percento, van welcke capitalen met de schepen Betuwe, Croonenburg en 't Huys te Spyck na Malacca was gevoert om vandaar na de custen van India voortgesonden te werden een capitael ten bedrage in goude coubangs, coper etc. van / 1259865 : 17 : 9, en ⁽¹⁾ heeft voorgeciteerde bodem 't Huys te Merwede hier aengebracht een bedrage van / 317461 : 1 : 14, bestaande mede uyt:

6500 kisten Japans staaffcoper, inhoudende 812600 ponden, voorts eenige lackwercken, porceleynen, provisien etc., tezamen bedragende / 317461 : 1 : 14, soodat dese mael vandaar voor de Comp. is overgebracht een cloecke quantiteyt van 23500 kisten coper. 't Nieuws uyt Japan overgebracht is van geen sonderling belangh, bestaande ten principalen dat de hope, die het Japanse hof hadde opgenomen tot de geboorte van een jongen Keyser, t'eenemaal in rook verdwenen was, hebbende geloofst dat de Keyserinne bevrucht zoude zyn, maar was het eyndelyck op een sieckte uytgecomen, ende dewyle de ryxraden hiermede alle hope verloren hadde van oyt kint off kinderen te zullen zien, zoo waren er verscheyde beraatslaginge gevallen om ymant selfs by het leven van den Keyser tot zyn successeur aen te stellen en daarop dan zyn approbatie te versoecken, 't meeste gevoelen daerheen lopende dat zyn eenigste broeder daartoe de naaste zoude zyn; echter scheen zulx nodigh, want den Keyser zonder nasaat comende te sterven, stont het Japanse ryck verdeelt te werden, als zullende den een voor den ander niet willen wycken etc.; zynde wyders vooraengetoge missive en rapport van alsulcken inhoud als in 't breede by het aankomende briefboek kan werden gesien, doch van dese Japanse inlandse nouvelles is niet veel sekeren staat te maken, omdat ons volck in dat ryck meer als in eenige andere plaatsen seer blind gehouden en niet als met leugenagtige tydingen van tolcken en andere geringe personen gepayt werden.

Nademiddagh verschynt te deser rheede over Caab de Bonne Esperance uyt het lieve vaderlant het schip 't Wapen van Z. Zee, zynde op primo Juny laastleden

⁽¹⁾ Dit en ontbreekt in het HS.

voor reequeningh van de camer Zeelandt in zee gelopen met 275 coppen, namentlyck 181 zeevarende, 87 militairen en 7 berghwerckers, van dewelcke onderweegh een zeevarende vermist mitsgaders een soldaat en 8 matroosen overleden en 5 militairen aan de Caab gelicht ende daarentegen weder maar 1 matroos overgecomen zyn, zulx deselve hier noch te lande brengt 175 zeevarende, 81 militairen en 7 berghwerckers, tezamen 261 persoonen, en bezyden dien brieven, door de Ed^{le}. Heeren Bewintnebbere ter vergadering van 17^e in dato 19^e May uyt Amsterdam en door de Ed^{le}. Heeren Bewinthebbere ter camer in Zeelandt in dato ultimo desselven maants uyt Middelburgh, item 2 brieffies, door den provisionelen gesaghebber Hendrick Crudop in dato 3 en 4 October uyt het fort de Goede Hoope aan de Hooge Regeeringe van India geschreven, de laaste twee van de Caap van sulcken inhoud als by het aenkomende briefboek onder dat quartier can werden gesien, dicterende onder anderen de laaste van den vierden October dat het hoeckerboot de Boode, waervoor men hier al eenige bedugtinge heeft gehad dat het wel mochte zyn geweest het scheepie, dat wierde gesecht in de Straat Sunda door de Bantammers te wesen affgelopen, gelyck hiervooren op verscheyde plaatsen in de brieffies van den resident Caaff dierwegen gewagh wert gemaackt, eyndelyck behouden aen de Caap verschenen was, nadat het altoorens eens by het landt van Natael hadde moeten terugh na Mauritius keeren, als door het harde weer geen kans hebbende gezien de Caab te bezeylen, hebbende van Mauritius overgebracht een seer bedroefde tydinge, namentlyck dat twee dagen voor desselvs laaste vertreck aldaar, soo er geloofd wiert door onvoorsichtighey van de domestiquen van 't opperhooft, Comp^e. logie met alles dat daaromtrent was in assche was geraackt, waarby de huysvrouw van het opperhooft Lamotius, op het uytterste swanger zynde, benevens haar dochterken en eenige slavinnen het leven verloren hadden, zynde alles door 't vier verteert en niet anders overgebleven als eenlyck het canon en alsulcke materialen die door het vier niet beschadicht conden werden, de twee gemelte vaderlandtse brieven van soodanigen inhoud wesende als by het aancoment briefboek, hier ter Secretarye berustende, kan werden gelesen; bestaande wyders de medegebrachte ladinge van voorgeciteerde bodem vanwege de kamer Zeelandt in de navolgende contenten, coopmanschappen en behoeften voor den ommeslagh in India:

94883 guldens in gemunt en ongemunt silver;

6243½ £ quicksilver;

10161 £ groot loot;

71707 £ yser;

18209 £ spykers;

8 leggers Rynse wyn;

160 tonnen Bronswyckse mom etc., tesamen costende / 175522: 6:—;

idem voor de camer Amsterdam:

60 ankers;

Transportere..... / 175522: 6:—;

Per transport.....	f 175322: 6:—;
90 balen verscheide zeyldoeck en voorts noch eenige andere equipagiegoederen, bouwmaterialen etc. met den anderen bedragende.....	5812: 3:—;

idem voor de camer Rotterdam:

14888 guldens aen haerzilver;	
80119 guldens contant in verscheide spetien.....	95007: —:—;
sulx bedraagt het geheele cargasoen, met geciteerde bodem in India aangebracht.....	f 272541: 9:—.

Met meergemelte schip Z. Zee is hier mede aangebracht een cleen briefken, door de heer waterfiscael Pieter Paeuw en den oppercoopman Jan Parve op gisteren uyt het schip 't Eylant Mauritius uyt de Straat Sunda aan Haar Ed^{le}. geschreven, dienende ten principale tot geleyde van de papieren, met het schip Oostenburgh, mede van Cormandel in de Straat Sunda verschenen, van Cormandel overgebracht, bestaande in een originele missive, door de opperhooffden tot Masulipatnam, d'E^s. Hendrick van Outhoorn en Pieter Moutmaker, dato 7^e October aan Haar Ed^{le}. geschreven, met eenige bylaeghjens daartoe behoorende mitsgaders noch twee copie-missives, d'eene van de Heer Gouverneur Jaques Caulier en raadt uyt Palaeacatta dato 12^e September en d'andere door de Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raadt uyt Colombo dato 15^e Augusto, waarvan de originelen albereyts op den 25^e der voorleden maant November met de Heer oudt Directeur van Persia Fredrick Lambertsze Bent al zyn ontfangen, zynde wyders de voorgeciteerde Masulipatnamse missive van inhoud gelyck by het aankoment briefboek, waar deselve ingeschreven zy, breder can werden gesien.

Op heden extraordinary vergadering beleght zynde, is onder anderen goetgevonden het volck, door Dain Toedjoe van Bantam gebracht, bestaande uyt Macassaren en Bougys, als inlantse soldaten in Comp^s. dienst aen te nemen en nevens andere inlandse zoldaten te laten genieten een besoldinge van drie rd^s. ter maant.

5 d^e. Des morgens wert Crain Panaragan, zoone des Coninx van Bima, op den 29^e der voorleden maant van Java's Oostcust alhier gecomen, door d'E. capiteyn Jan Francen aan landt gehaelt en met zyn gevolg gelogieert in het huys by de Nieuwpoort, voorleden jaar by den Coninck Palacca bewoont.

6 d^e. Voordemiddagh wert alhier per inlants vaartuygh een cleen briefken aangebracht, door den vendrigh Jan Bervelt van Carwangh uyt Tanjongpoura op eergisteren aen Haar Ed^e. geschreven, dieterende dat op den Tommagon Natta Jouda geen heel vasten staat scheen gemaackt zoude mogen werden, gemerckt hy van verscheide Javanen was bericht dat denzelven eenen Neya Doeta en Astra Djewa met eenig volck by den rover Chiliwidara na Pagagadin gesonden soude hebben, en onthielt zich noch op Goedoegoedoe, alwaar alle de Javaense hooffden der dorpelingen langs de revier Chebet op zyn ontbodt by hem gecomen waeren, waerom wist men niet; doch berakende den regent Wangza Naya, deselve zou men,

als hy eenige sporrelingh maackte, traghten van kant te helpen, 'tgeen men oordeelde de beste wyse te wesen om de andere in toom te houden, zullende wyders Haar Ed^{le}. ordres, by de jongste missive uytgedrukt en voorheen gegeven, werden agtervolgt.

7 d^e. Heden voordemiddagh comt alhier van Indermayoe te retourneren de chialoup de Calkoen met een briefken, door den capiteyn Jochum Michielszen op den 2 deses uyt Indermayoe aen Haar Ed^{le}. geschreven, verselt met noch twee translaatbriefkens, d'eene door Keey Aria Soura de Marta, hooft der uytgesette Bantammers, aen den gouverneur tot Indermayoe Wira Loddera en 't ander weder door Wira Loddera aen hem in antwoord, mitsgaders noch een briefje, door den Macassaarsen luytenant Dain Matara aan de Macassaren, die met Keey Aria Soura de Martha van Bantam gekomen zyn, geschreven, dewelcke wy hierachter zullen inserren, alvorens uytgedrukt hebbende de substantie van het briefken van den capiteyn Jochum Michielszen en raadt voormelt, luydende aldus:

de chaloupen Orangieboom, Granaatappel en Calkoen waren voor Indermayoe verschenen en hadden haar provisien etc. wel uytgelevert;

de Javaanse vrouwen, by het jachtie den Tyger in het vaartuygh van de Bantamse stroopers gevonden, had men onder den Javaensen gouverneur Wira Loddera en den Macassaarsen luytenant Dain Matara gelaten en voorts het geweer en ander goetie volgens Haar Ed^{le}. ordre verdeelt;

den capiteyn Jochum Michielszen verstaen hebbende dat de Kidolse rovers tot Lobinder geposteert en aldaar besigh waren een cloecke pagger op te rigten, zoo had men nodig geoordeelt eens derwaarts te trecken, latende Dain Matara met zyn volck de voortoght nemen, die omtrent de post comende lustigh met de vyanden aan 't schermutsen raekte, waarin hy wel het meeste voordeel behoudende, hadden de vyanden soo dapper uyt de opgeworpen pagger met bassen op haar ingeschooten dat Matara genootsaecht was weder aff te trecken, alvorens twee coppen becomen hebbende, voor dewelcke men goetgevonden hadde aan die se hadde afgeslagen om haar te meer te animeren te betalen yder twee rd^e.;

de stuurman van de Orangieboom had aldaar in het vaarwater gerencontreert zeker Kidols rover met thien mannen, die, geen pascedul connende vertonen, alle buyten boort geset waren;

den schipper Jan Mulder van 'tjagtie Mallabaar had onderweegs in 't vaarwater aangesnoert een vaartuygh, van Caliwonge gekomen en op Matarder thuyshorende, hebbende een inlandts zeebriefken, welck vaartuygh nu na Batavia wiert gesonden om nader ondersoeck te doen na de clagten, door die luyden gedaan, namentlyck dat ons volck haar affgenomen zoude hebben $45\frac{3}{4}$ taylen gout, 106 rd^e. contant en voorts eenige andere goederen van weynigh belangh;

Angabehy Carta Jouda was van Intchiassem met der woon op Indermayoe gecomen met 63 zielen, zoo mannen, vrouwen als kinderen;

de Bantamse stroopers hadden hun op Connangangh (*), omtrent een halve myle

(*) Kenanga, wat boven Indramajoe.

van Troessangh, vastgemaackt, zynde, voor zooveel men was bericht, sterck 200 mannen, hebbende eenige Javanen, voor dese door haar gerooft en nu haar gewelt ontloopen, weten te relateren dat se in de jongste schermutseling met Dain Matara 7 gequesten en twee dooden bekomen hadden; echter zouden zy voornemens wesen niet weder van Indermayoe te scheyden voordat se daaraff geheel meester zoude zyn;

nu wierden met de chaloup de Kalkoen na Batavia gesonden drie impotente personen, die op Indermayoe niet genesen konden werden;

den adsistent Jacob de Visscher, op Indermayoe bescheyden, versocht om eenige verbeteringe van qualiteyt en gagie, waartoe hy ook door d'E. capiteyn en raadt voorgedragen wiert.

Volght het translaatbriefken, door Key Aria Souria de Martha aan den gouverneur Wira Loddera geschreven.

Desen brieff comt van Keey Aria Souria de Martha, de brengers zyn genaemt Wantar en Sayettie, aan den Keey Wira Loddera.

Vrage aen UE. off gy Christen off Moor zyt en off gy naar onsen Godt off de Christen wilt luysteren, en alsoo wanneer Christen wilt worden, zal UE. comen beoorlogen, en soo wanneer dat Moors blyft, zoo zal hetzelfde laten. Tijt tijt.

Volght het translaatbriefken, door den gouverneur Wira Loddera in antwoord geschreven.

Desen brieff comt van Ke Angaby Wira Loddera en gaat aan Ke Aria Soura de Martha.

Gy hebt een brief aan my gesonden per de brengers Saeyettie en Siwantar, waarin ghy vraaght hoe ik gesint ben. Dat is, ik weet van geen twee heeren als alleen den Sousounhounangh Macourath; dat is myn heer en al dat die belast, dat zall ik naarmen. Het staat aan uw zoo gy wilt hier comen; ik zal uw alle uyren verwagten, en d'gene die uw bericht heeft dat ik zoude Christen geworden zyn, spaeren daaraen de waarhey, maar dat met d'E. Comp^e. eens ben dat comt dat zy mynen Coninck helpen.

Het translaatbriefken, door Dain Matara aan de Bantamsgesinde Macassaren geschreven.

Ick maack UE. Macassaren gesamentlyck bekend aan d'andere zyde, off gy uw landt en uwen Conink van Macassar t'eenemaal vergeten hebt, zoo doet als mannen uw zin hetgeen dat gy wilt, en zoo wanneer alsnoch t'eenemael geen Bantamsgesint zyt, zoo keert weder na uwen Coninck, die tegenwoordigh op Batavia is en met d'E. Comp^e. eens is, zoodat de Bantammers

op Indermayoe niet te doen hebben, en zoo wanneer ghy Macassaren met uwen Coninck wilt oorlogen, 't is wel, maar zoo wanneer dat ter contrarie by uwen Coninck wilt comen, zoo zult alsdan neffens Seban vergiffenis crygen, al had gy voordesen noch zooveel quaat gedaan, alsoo onsen Coninck voor u van de Generael vergiffenis heeft verkregen, zoodat ik tot u eygen best uw waarschouwe, maar zoo dat daarnaar niet wilt luysteren, zoo veght gy niet tegen myn maar tegen uw eygen Coninck, zoo cunt alsdan uw pagger vastmaken, want zoo ghy niet hier comt zoo zal ik by uw comen.

8 d^e. 's Morgens comen hier ook van Indermayoe noch te verschynen de chaloupen Orangieboom en de Granaatappel, zynde tegelyck met de sloep de Calcoen vandaar gescheyden en sulx niet nader als het dubbel schryven van den capiteyn Jochum Michielse daarmede ontfangen, doch heeft d'Orangieboom 2 Kidolse roervvaartuygen, als een ginder hiervoor van geciteert en een in de herwaartsreyse op gisteren veroverd, de schelmen volgens ordre overboort geworpen en de vaartuygen medegebracht.

9 d^e. 's Morgens vertrecken vanhier na Tanjongpoura twee vaartuygen met verscheyde provisien en behoeften voor onse post en besettinge aldaar onder convoy van de chaloupen Orangieboom en Granaatappel, medenemende het dubbel briefken, op heden door Haar Ed^{le}. aan den vendrigh Jan Bervelt geschreven, dusdanig luydende:

dat dese twee vaartuygen beladen zyn met 4 lasten rys, twintigh bayeplancken en een mant spykers, vertreckende onder geleyde van de chaloupen Orangieboom en Granaatappel, die voor de Craoanse revier sullen cruysen tot de vaartuygen met antwoord weder afgekomen zullen zyn, onderwylen niet nalatende de Bantamse zeeroovers aldaar comende te passeren ⁽¹⁾ desmogelyck aan te snoeren;

dat Haar Ed^{le}. per naasten bericht zullen verwaghten wegens 't gene van Naya Doeta en Astra Djewa zy geschreven, willende echter verhoopen dat den Tommagon Natta Jouda zig getrouwelyck zal dragen en niet tot de Bantammers overgaen, doch dewyle op haar getrouwigheyt geen sekeren staat te maken zy, zoo wert den vendrigh gelast sorgvuldig en wel op hoede te wesen om niet bedrogen en beschadicht te werden etc.

Desen morgen comt hier ook van Japare te verschynen het schip Outhoorn met een hout- en zoutladinge, bestaande in 't volgende:

698 deelen;

67 coyangh zout;

269 stux riemhouten, tezamen met den anderen costende / 1282:10:—, en medebrengende een missive, door den oppercoopman Cornelis Bartelsze Marchier in dato 27^e November uyt de quale voor Damack aan Haar Ed^{le}. geschreven, van dusdanigen inhoud:

op 't gerught datter in de revier van Toeban 40 vaartuygen aangekomen waren om Troenejaja met zyn byhebbende volckie na Bantam te voeren, had den Javaansen veltheer Sindouradja ordre gekregen om derwaarts op te trekken

(1) Er staat: *te passen*.

om haar dat te beletten, daartoe d'E. capiteyn Sloot in 't minste niet hadde connen verstaan, omdat daarnevens geen blyck van de heer commandeur Couper was, temeer omdat na het vertreck van Sindouradja de volckeren omtrent zyn post by de Mattaram van Pajang, Lavian etc. weder licht tot haar oude nucken zoude comen te vervallen, 't geen se nu voor Sindouradja nalieten, doch had men echter zyn onderbevelhebberen met 1400 mannen derwaarts geschickt, cunnende, schoon Cadjoran omgekomen was, op die van Padjangh en d'andere volckeren daaromtrent gantsch geen staat gemaackt werden;

den Ingabehy Nalla Carty, door d'E. capiteyn Sloot na de Mattaram afgesonden om van den Prince Pougar 3000 Javanen te eyschen, was vrugtelooß teruggekomen, hebbende Pougaer niet connen spreken omdat het in de Javaanse vasten was, maar hadden de hovelingen hem gesecht dat men uyt de Mattaram geen volck zoude connen missen, omdat de Bantammers met 3000 mannen van Tangerangh na Sammadangh opgetrocken waren, en hadden se dierhalven uyt de naam van Pougaer Nalla Carty te kennen gegeven dat d'E. Sloot wiert versocht eens personeel in de Mattaram te comen, om met den anderen te beraden wat tegen de Bantammers, die in de Mattaram stonden te comen, best gedaen diende te werden;

de Bougisen, van Wanacarta weghgelopen, wierden omtrent Japare niet gevonden, maar swurven hier en daar door 't landt, hun behelpende met roven en steelen;

de heer mayoor St. Martin was met het jacht d'Sampson op Samarangh aangeweest om zich (¹) van drinckwater te versorgen;

Niey Sipta Wangza en Marta Naya hadden beloften gedaen om eerstdaags 30 goede gontings te laten maken, menende middelerwyle d'E. Bartelse het zeer dienstigh zoude wesen dat men 2 à 3 goede timmerlieden, hun op het maken van chaloupen verstaande, na Sammarangh quam te zenden, omdat door haar in corten tyt zonder veel costen eenige chialoupen opgemaackt zoude connen werden;

met de houtleverantie was het eenigen tyt vry slappelyck toegegaan, doch de Calangers, gedreyght wesende dat men haar, zoo zy hun niet beter quamen te beyveren, gebonden na den Sousouhounang zoude zenden, hadden se hun meer als voorheen omtrent de houtcapperye beneerstight;

de Bougisen maackten 't zoo slegt, dat den gouverneur van Javana daarover niet alleen aen d'E. Bartelsz geclaaght maar ook hulpe tegen versocht hadde, egter zag men geen kans haar hetzelfde na behooren te verhinderen;

met Outhoorn wierden nu na Batavia gesonden elff zieken;

den afftreck in den amphioen was noch redelyck maar niet hoger als op 350 rd. 't picol; den Chinesen capiteyn Oy Pinko had men terhandtgesteld drie meyden uyt den boedel van den overleden Chinesen sabandaar Saetchie om op Batavia ter behoorycke plaatse bestelt te werden.

Des morgens komt Dain Toedjoe binnen 't casteel by de Heer Directeur Generael en daarna ook by Zyn Ed. mitsgaders ook de hoofden van 't volck van

(¹) Deze twee woordjes heeft het HS. dubbel.

Crain Bissee en Crain Linques, crygende in presentie van den secretaris en den sabandaar Ockersze afscheyt en mondelinge ordre dat zy in twee partyen verdeelt westwaartop zullen gaen en dan ergens een plaats tot een rendezvous van byeenkomste stellen, om dan voorts boven Ankee het landt door te cruyssen en alle Javanen ofte andere natien, aldaar ten platten landen buyten kennisse off aanwysinge waar se hooren gevonden werdende, op te brengen ofte, zoo zy hun mochten terweer stellen, doot te slaan, zullende Dain Toedjoe sterck zyn van zyn eygen volck 20 en dat van Linques en Dain Maleuwe andere 20 coppen, mitsgaders die van Bissee 35 à 40 mannen ende op overmorgen eerst vanhier vertrecken.

Desen avondt comt d'E. capiteyn Willem Hartsinck binnen te verschynen, relaterende dat eenen Maas Soeta, regent op Intchetrap, hem aangeschreven hadde dat 800 Bantammers onder drie hoofden de Maroberes gepasseert waeren met voornemen om al het stroopende geboefte byeen te samelen en dan gelyckelyck na Saumadaugh op te trekken.

10 d^r. Des avonts laat comt alhier uyt Siam te arriveren de fluyt Sparendam, medebrengende twee brieven, door den oppercoopman Aernout Faa aan Haar Ed^{le}. geschreven in dato 18 February en 2 November deses jaars, zynde de eerste al voor eenige maanden met een inlandts scheepje herwaarts op wegh geweest doch onbestelt daar een wyle tyts daarna terughontfangen, dicterende dat den oorlogh tusschen die van Siam ende de Pataniers nogh al wiert gecontinueert en den Siamsen admiraal Opra Pietidorat en desselfs tweede beyde door vergiff om 't leven gebracht waren, zynde het nieuw Engels opperhoofd, die met een aansienelycke schenckagie in Siam ten hoofft verschenen was, uyt oorsake dat hy zich ongemeen trots hadde aangestelt voornamentlyck in 't voeren van zyn staat, zeer veragtelyck afgewesen en met eenen ontseyt in Siam geen logie te mogen hebben, dat hun niet weynig speet, zullende wyders moeten comen te openbaren wat door haar nu verder terhandt genomen staat te werden, staande Comp^s. zaken derwaartover in een tamelycken goeden toestand, gelyck in 't breede by aangetogen missives in 't aenkomende briefboek kan werden gesien, de voorgeciteerde fluyt Sparendam medegebracht hebbende een ladinge van:

230976 @ thin;

405330 @ sappanhout, monterende met eenige cleenig-

heden..... f 92745:11:3;

idem daarin gescheept voor Malacca:

66 gesorteerde balcken;

13 stux gesaagde ribben;

160 stux gesorteerde inhouten;

149 stux diverse diktens plancken;

800 potten oly, tesamen costende..... f 5942:3:8;(1)

somma beloopt het cargasoen, door Sparendam uyt

Siam gevoert, tesamen..... f 108685:14:11.

(1) Er schijnt een bedrag van f 10.000 uitgevallen.

Met geciteerde fluyt Sparendam zyn hier ook overgekomen den gewesenen ondercoopman Willem van Eeckeren, die anno 1677 met een vaartuygh, dat hy in Bengale heymelyck had laten maken, deurgegaan, in Tanassery gecomen, vandaar op het schryven en versoeck van d'onse en 't ontbot des Siamsen Coninx door den regent in Siam opgesonden was, welcken van Ekeren over voorsz. fugie en daar hy bevoorens zedert all eenige jaren noch een goede somma penningen is ten achteren gebleven, dan verder verstaan zy vooreerst in gyseling te laten stellen om zyn gedoente te verantwoorden, gelyck bezyden dien ook verstaan zy insgelyx in hegtensse vooreerst te doen nemen twee stuyrluyden, almede met die bodem uyt Siam herwaarts geschickt, hebbende in den voorleden jaere 1678 op Cormandel ter rhee de van Palliacatta affgelopen zeker chialoup van den Deensen capiteyn Wilke Wigbers, waarvan in 't affgeleyde daghregister op zyn plaats is gesproken, die eerst na Peguw gevlucht, naderhant ook Tanassery en vandaar gevat en in Siam gebracht waren, zynde den eersten een Deen, genaamt Christiaan Christiaansze van Norklits, in dienst van de Deenen uytgekomen, en 't ander een Nederlander, genaamt Jan Cornelise Biervelt van Rotterdam, omme na desen ten tyde verder over gedisponeert te werden na bevindinge van zaken.

11 d°. Des namiddags zyn Haar Ed^{le}. besigh geweest met het teecken en expedieren van de brieven, instructien en eysschen, resolutien etc. aan de Ed^{le}. Heeren Mayores in 't patria om met de retourvloot affgesonden te sullen werden, en ook geresumeert de presente navale macht van d'Comp^e. in India, met notitie door den secretaris uyt Haar Ed^{le}. name daarachter dat met de volgende schepen over de voorsz. navale maght en wat schepen men hier in India vooreerst opnieuw wel zal benodigen, nader zal werden gedelibereert en geschreven.

12 d°. De papieren voor het vaderlandt vaardigh geraackt en op heden in de cassen gedaan en behoorlyck affgepackt zynde, zoo gaat d'E. secretaris Joau van Hoorn des avonts laat met dezelve na boort van het schip 't Wapen van Middelburgh om se aan de retourschepen, die al den 24 der voorleden maant November vooraff uyt dese rhee de vertrocken en tegenwoordigh in de mont van de Straat Sunda onder 't Princeneylandt leggende zyn, te ⁽¹⁾ verdelen en in ordre over te geven in maniere als hieronder uytgedruckt zy:

aan de Heer Admiraal Sybrandus Abbema op
het schip 't Landt Schouwen:

een geslooten packet papieren, geconsigneert aen d'Ed^{le}. Heeren Bewinthebberen ter camer Middelburgh in Zeelandt;

een groote cas met boecken en papieren, geconsigneert aan de Ed^{le}. Heeren Bewinthebberen voormelt en

een cleen geslooten packetje papieren, geconsigneert aan de Ed^{le}. Heeren Bewinthebberen ter camer Delft;

⁽¹⁾ In plaats van te staat er 't.

voorts losse papieren:

instructie, door de Ed^{le}. Heeren 17ten representerende de Generale Nederlandse Oost Indische Comp^e. geëxpédieert voor de commissarissen in India, om de heer Abbema tot naricht te mogen dienen in 't visiteren van Caab de Bon Esperance;

ses stuckx originele instructien, door Haar Ed^{le}. voor de commandeur en breeden raadt der retourvloot vervaerdicht om deselve geduyrende de reyse tot naricht te dienen;

ses stux gesloten secrete zeynbrieven om in 't gesicht van de Caap de Goede Hoope geopent te werden;

ses stux instructien voor de opperhooffden der retourschepen om hun daarna in 't binnenlopen van de Taefelbay ofte des noot zynde de Saldanhabhay etc. omtrent de Caab de Bonne Esperance te reguleren;

ses stux ordinare placcaten voor de retourschepen wegens 't overnemen en afschepen van particuliere goederen;

ses placcaten tegen de insolentien van 't gemene volck soo op de thuystryse als aen de Caab de Bonne Esperance, dese vier laatste stucken om over de retourvloot te verdeelen;

request van den burger Jan Phleysser en zyn huysvrouw Geertruydt de Run in Rade van India overgelevert met een brief daartoe gehorende wegens een Jan Jacobsze van Dort, nu na 't vaderlandt vertrekkende;

aan de Heer Vice-admiraal Andries Bogaart op het schip Europa:

een geslooten paquet papieren voor de camer Amsterdam;

een groote cas met papieren voor Amsterdam en

een packetie papieren voor Enckhuysen;

aan den Schout-by-naght Dirck Thymonse de Jonge op Schielandt:

een geslooten paquet met papieren voor de camer Delft;

een groote cas met papieren voor de camer Delft;

idem:

een geslooten paquet papieren voor (1)

een packet papieren voor de camer Rotterdam;

op het schip Tidore:

een gesloten packetie papieren voor Zeelandt;

een geslooten packetie papieren voor Rotterdam;

(1) Het HS. laat den naam oningevuld.

op het schip St. Andries:

een pacquet geslooten papieren voor de camer Amsterdam;
 een geslooten pacquet papieren voor de camer Hoorn;

op het schip Azia:

een geslooten pacquet papieren voor de camer Enckhuysen;
 idem een groote cas met papieren voor Enckhuysen;

idem:

een gesloten pacquet papieren voor de camer Hoorn en
 een groote casse met papieren voor de camer Hoorn.

Des avonts wert hier per eenige Javanen te lande een briefje aangebracht, door den vendrig Jan Bervelt uyt de veltschanse tot Tanjonghpoura den 9^e deses aen Haar Ed^{le}. geschreven, dusdanigh luydende:

den vendrigh was door de regenten Wira Baya van Godonkola en Soeta Praya van Patimoang beright, dat den Tommagon Natta Jouda met de andere regenten tot de Bantamsgesinde scheenen te willen overslaan, hebbende tot dien eynde Balyse pieken laten maken en Balyse token off lywaatcranssen om 't hooft gewonden, en had Natta Jouda zyn Javaans mutsien en krits aen de Balyers geschoncken, daarmede te kennen gevende dat hy zigh met haar voegende was, en waeren se nu besigh te beraden wat eerst terhandt te nemen, doch watter nu verder van zal werden moet de tyt openbaren, hebbende geciteerde twee regenten ernstelyck versocht dat dese zaacke geheymgehouden en niet rugtbaar gemaackt mocht werden, als bevreest zynde dat de andere haar daarover soude trachten van kant te helpen, presenterende wyders haar dienst om deselve na uytterste vermogen te helpen wederstaen.

14 d^e. Des morgens wert alhier door eenige Macassaren binnengebracht 't affgeslagen hooft van een Kidols rover, die noch met zeven van zyn mackers, alle voorvegters, omtrent Tangerang uytgekomen was om met onse Macassaren van Crain Bisse te schermutseren etc.

Desen avondt comt alhier over Caab de Bon Esperance uyt het vaderlandt te verschynen het schip 't Huys te Velsen, zynde den 7^e Juny voor reeckening van de camer Enckhuysen uyt Texel gezeilt met 273 coppen, namentlyck 91 militaire en 184 zeevarende, van dewelcke op het eylandt St. Jago 4 zeevarende weghgelopen en geduyrende de reyse 7 zeeluyden en 2 soldaten overleden mitsgaders aan Caab de Bonne Esperance 4 matrosen en 7 militairen aan landt gegaan zynde, zoo brought deselve hier nogh te lande 82 soldaten en 169 zeevarende, tezamen 251 persoonen, bestaande wyders de medegebragte ladinge voor India uyt de navolgende contanten en behoeften:

vanwegen de camer Hoorn:

65280 guldens in contante spetien en bhaarzilver;
 3219 £ quicksilver;
 76 vaten vleesch;
 100 vaten speck;
 20 vaten boter;
 25 halve amen olyvenoly;
 10 leggers zeck;
 10 leggers Rynse en France wyn en voorts eenige crameryen en andere
 goederen, tezamen belopende f 104880:17: 4;

idem voor de camer Enckhuysen:

verscheyde equipagiegoederen, ambagtsgereetschappen,
 schryffstuygh etc., tezamen bedragende 15126:15: —;
 sulx het geheel cargasoen, met die bodem uyt het
 vaderlandt overgebracht, tesamen monteert f 120007:10: 4,

hebbende medegebracht een missive van de Ed^{le}. Heeren Bewinthebberen
 ter camer Enckhuysen, gedaghtekent 30 Mey, een briefje van de camer Hoorn,
 gedaghtekent 24 May, beyde met weynige bylagen verzelt, mitsgaders de duplicata
 van de generale missive der Ed^{le}. Heeren 17^{den} de dato 19 May uyt Amsterdam, al
 op den 2de deser per 't schip Zierckzee ontfangen, gelyck te dier plaatse zy genoteert,
 en bezyden dien noch drie dubbelde brieven van den provisionelen gesaghebber
 Hendrick Crudop en raadt uyt het fort de Goede Hoope dato 10 September en 4
 October, zynde per Couwerven en ⁽¹⁾ 't Wapen van Z.zee al overgebracht, gelyck
 hiervooren almede aangetekent zy; ook is daarmede noch ontfangen een cleen
 briefken van den E. Daniel van den Bolck, lidt in den Achtbaren Raadt van
 Justitie, uyt 't schip 't Eylandt Mauritius in de Straat Sunde by Dwars in de Wegh
 geschreven, op eergisteren gedateert, dienende tot bekendmakinge dat de heer
 fiscaal Paeuw en d'E. Parve na het Princeneylandt vertrocken waeren, het schip
 't Eylandt Mauritius met hem tusschen de Sumatrascust en 't eylandt Dwars in
 de Wegh hebbende gelaten om op de noch verwagte aancomende schepen te
 cruyssen en deselve almede na het Princeneylandt terugh te doen keeren om de
 goederen, die se voor het vaderlandt in mogten hebben, in de retourvloot over
 te schepen.

Op gisteren in Rade van India gedelibereert wesende over de gerughten,
 jegenwoordigh in de stadt lopende dat den oppercoopman Dirck Thymonse de Jonge,
 gewesen opperhooft in Siam, desen jare over Malacca mettet schip Gouda hier
 aengekomen en nu jongst als Schout-by-nacht der retourvloote reets vanhier
 vertrocken, zigh aldaar niet trouwelyck gedragen maar op een indirecte wyse een
 goede somma gelts vandaer gebracht hebben, behalven dat desselfs vervanger, d'E.

(1) Dit en heb ik ingelascht.

Aarnout Faa, by zyn jongste missive de dato 2 November aan de Hooge Regeeringe ook is schryvende dat hy staande zyn opperhoofschap sigh heel suspect heeft gemaackt wegens eenige betaelde intrestpenningen aen den Coninck, zoo is goetgevonden d'E. Heer Sybrandus Abbema, admiraal der retourvloot, aen te schryven om gemelt de Jonge aff te vorderen zekere 4 wisselbrieven der penningen, zoo door hemzelve als andere in Comp^s. cassa getelt om in 't vaderlandt weder te ontfangen, gesamentlyck bedragende 18 duysent rd^s., ende deselve de Jonge dan voorts aan de Caab aan landt te laten gaan om aldaar soolange te blyven totdat dienaengaende vanhier anders zal werden geordonneert, ten welcken eynde nu dan ook meteenen nodig is geacht de chaloup ofte boot van Onrust zonder uytstel d'E. secretaris van Hoorn, op eergisteren vanhier na de Straat Sunda vertrocken, achterna te zenden om dese bootschap over te brengen ende nevens een cleen briefken aen de heer Abbema voormelt ook te voegen een briefken aan d'Ed^e. Heeren 17 tot Middelburg in Zeelandt, beyde alleen van die zaack spreekende.

Op het ontfangen bericht van desen morgen dat het volck van Dain Toedjoe met de Kidolse stroopers in actie geweest zyn en dat hy Toedjoe voornemen zoude wesen tegen haar een defensive pagger op te werpen, zoo is goetgevonden hem eens weder met de syne nevens d'andere Macassaren op te roepen ende noch andermael van Haar Ed^e. intentie nader te onderrichten, die zy met den anderen niet wel schynen te hebben begrepen, bestaande hierinne dat zy alleen maar door het landt een ronde zullen doen zonder ergens post te vatten, om alsoo noch alle publycke actien van oorlogh te myden en geen redenen tot openbare rupture te geven, aangesien dat met Comp^s. jegenwoordigen staat best overeenkomende zy.

13 d^e. 's Morgens comt te deser rheede van de cust Cormandel en uyt de Straat Sunda, daar het eenigen tyt is opgehouden geweest om eenige goederen over te schepen, te verschynen het schip Oostenburg, waarvan hiervooren op den 2 deser is gesproocken, alwaar mede staan genoteert de brieven, door hetzelfde overgebracht, en zyn daarbezyden nu noch ontfangen twee brieven, door het schip de Gekroonde Vreede, van Cheylon in de Straat Zunda verscheenen, medegebracht, door de Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge mitsgaders den raadt uyt Colombo aen Haar Ed^e. geschreven dato 6 en 10 November, zynde de eerste een copie, waarvan de originele, met het jacht de Veluwe herwaerts geschickt, nog niet ontfangen is, beyde in zigh behelsende alsulcke tydingen van den toestant aldaar als ⁽¹⁾ by het aankomende briefboek onder dat quartier in 't breede can werden gesien, ende zall de medegebrachte ladinge van geciteerde jacht de Gekroonde Vreede in 't vervolg deses, als deselve hier comt te arriveren, nae gewoonte werden uytgedrukt, hebbende d'E. Parve geciteerde bodem aen het Princeneylandt opgehouden om den caneel daaruyt in de retourschepen etc. ⁽²⁾ onder anderen is daarby te lesen hoe onse logie op Carcal en Trimelevaas door het volck van Egosia waren gespoljeert, zonder dat echter door voorsigtigheyt der residenten veel schade was geleden, en mettet affzenden van eenig volck van 't schip de Veluwe en een der Cheylonse katten, doenmaals

⁽¹⁾ Dit als heb ik ingelascht.

⁽²⁾ Sic. Na retourschepen schijnt uitgevallen over te schepen.

daar present te lande, de inwoonders zulcken schrick aangejaaght dat se alle in 't landt gevlucht waren, sulx men meende zy niet light zulx weder zoude doen beginnen om die plaatsen niet te ruineren, gelyck se dan ook al selve onse wederresidentien aldaar scheenen te zoeken, dat echter noch vooreerst niet gedaen stont te werden.

Des morgens comen hier ook uyt Bengale te arriveeren de schepen 't Huys te Cleeff, Nieu Noortwyck, Zyp en Beemster met den coopman Nicolaas Koeckebacker, medebrengende een vierdubbele missive, door de Heer Directeur Jacob Verburgh en raadt dato 5 October uyt Ougly aen Haar Ed^{le}. geschreven, van alsulken inhoud als by 'taenkoment briefhoek can werden gesien, zynde drie der voorschreven brieven hier ontfangen en de vierde aan de heer admiraal Abbema behandicht om de Heeren Meesters in 't vaderlant noch van die advysen communicatie te geven, dicterende onder anderen dat de Prince Azem, oudste zoon van den Mogol, Vice-coninck off Nabab in Bengale, den Coninck van Arracan zoude beoorlogen, hebbende albereyts van de Comp^e. en van d'Engelse 20 schepen tot zyn adsistentie begeert, 't geen men met groote moeyte onder belofte van een geschenck ontweken was, maar schynt het niet tot dien oorlogh te zullen comen, gemerckt zyn jonger broeder, den Prince Moazem, zigh tegen zyn vader begon te verheffen, hebbende een cloeck getal crygsknegten aangenomen en albereyts eygen munt doen slaan, 't welck zyn broeder in Bengale ter ooren gecomen wesende, had hy zigh al beginnen te vervaardigen om in alleryl naar Billy te vertrecken en zyn broeder voor te comen, die anders misschien van het geheele Mogolse ryck wel meester mogt comen te werden en in wiens plaatse dan weder als Nabab off Vicerey in Bengale stont te verschynen den ouden voorigen Nabab Chaestachan, die anno 1672 de Comp^e. onder de regeeringe van de heer Constantin Ranst een somma van 196 duysent ropia hadde geweldelyck affgedrongen, doch hoedanig zigh 't werck omtrent Comp^e. negotie in dat ryck, die nu maar tamelyck en noch al insonderheyt in Pattena met veel vexation toeginck ⁽¹⁾, zall de tyt moeten aanwysen, zynde middelerwyle op den 25 September de fluyt Westervelt, in 't inzeylen van de revier de Ganges benevens de fluyten Sparwoude en Buyren (die er beyde weder zonder schaede weder affquamen) op de hoeck van de oude gryns vastgeraackt, door desselfs quaade timmeringh en swackte gesneuvelt, verklarende de scheepsoverheden dat dese ingekogte fluyt ten merendele boven van grenehout en gemeen slecht getimmert was, gelovende, indien deselve een Comp^e. maacksel was geweest, dat nevens d'andere twee daar wel sonder schaade affgecomen zoude zyn, hebbende maar even zooveel tyt gehadt om de contanten en peper, die al vry nat geworden was, daaruyt te ligten mitsgaders ook 't canon en andere gereetste goederen etc.; ook was den opperkoopman en secunde persoon der Bengaelse directie d'E. Justinus Weyns op den 18^e Augusto bevorens ten comptoire Cassimibasaar overleden; hebbende den heer directeur Verburgh ook met dese schepen noch een duplicaat particulier briefte, gedateert 30^e September, aen Haar Ed^{le}. overgeschickt,

(1) Hier schijnt, door het volgen van 't woord *zall*, uitgevallen te wezen *zal schicken* of iets dergelijks.

dienende ten principalen tot wederlegginge van 't gene de heer Volger zaliger by zyne missive de dato 28 November laastleden aen Haar Ed^{le}. ten laste van zyn E. hadde geschreven wegens eenige affronten, die gemelte E. Volger zoude wesen aangedaan etc., gelyck by het aenkomende brieffboeck onder 't quartier van Bengale nader kan werden beooght, bestaande wyders de ladingen van gemelte bodems in 't volgende:

in 't Huys te Cleeff:

36 balen zyde;
 228480 ℥ zalpeter;
 26 balen florettegaren;
 7830 ℥ borax;
 50 lasten rys;
 94 packen diverse cleeden, tezamen met den anderen
 bedragende..... f 89697: 1: 2;

in 't jaght Nieuw Noortwyck:

228480 ℥ salpeter;
 63 packen diverse cleeden;
 7830 ℥ borax;
 40 lasten rys;
 36 balen zyde;
 4930 ℥ caatchio en eenige andere goederen, tezamen
 bedragende..... f 82843: 13: 7;

in 't jacht de Zyp:

136000 ℥ zalpeter;
 62 packen diverse cleeden;
 26 balen florettegaren;
 40 lasten rys;
 38 balen zyde en voorts eenige andere goederen,
 tezamen bedragende..... f 78896: 16: 8;

in de Beemster:

232560 ℥ zalpeter;
 82 packen diverse cleeden;
 25 balen florettegaren;
 7830 ponden borax;
 36 balen zyde en voorts eenige andere goederen,
 tezamen bedragende..... f 92776: 11: —;
 sulx bedraaght het ontfangen van vier bodems uyt Bengale f 344214: 4: 1.

Waarvan zoodanige goederen gelicht en in de retourbodems onder 't Princeneylandt overgescheept zyn als by de facturas hieragter in 't breede zy te zien.

Met het jacht 't Huys te Cleeff zyn hier uyt de Straat Sunda weder terughgecomen de heer waterfiscael Pieter Paeuw en d'E. Daniel van den Bolck, hebbende de retourschepen naeukeurig gemonstert en deselve bemant gevonden soodanig als hieronder in 't breede zy te zien, hebbende d'heer Paeuw den oppercoopman Jan Parve op 't schip de Gecroonde Vreede by de retourvloot aen 't Princeneylandt en d'E. van den Bolck 't schip Mauritius Eylandt noch by Dwars in de Wegh gelaten om totte comste van den secretaris mette generale papieren daar te wagten:

op 't Landt Schouwen:

de Heer Admiraal Sybrandus Abbema	» 1;
zeevarende	» 108;
militairen	» 36;
vrouwen	» 2;
kinderen	» 3;
	» 150;

op Europa:

d'Heer Vice-admiraal Andries Bogaart	» 1;
zeevarende	» 111;
militairen	» 39;
vrouwen	» 12;
kinderen	» 5;
ongegagieerde	» 2;
slaven	» 1;
	» 161;

op Schielant:

d'E. Schout-by-nacht Dirck de Jonge	» 1;
zeevarende	» 101;
militairen	» 27;
vrouwen	» 2;
kinderen	» 6;
ongegagieerde	» 2;
	» 139;

op Tidore:

zeevarende	» 106;
militairen	» 36;

vrouwen.....	» 8;
kinderen.....	» 3;
ongegagieerde.....	» 1;
	» 154;

op St. Andries, zynde een gehuurt jaght:

zeevarende, zynde het volck door de reders daerop gestelt.....	» 59;
militairen.....	» 8;
chirurgyn.....	» 1;
	» 68;

op Azia:

zeevarende.....	» 118;
militairen.....	» 50;
vrouwen.....	» 3;
kinderen.....	» 2;
ongegagieerde.....	» 1;
	» 154.

Waaruyt dan comt te blycken hoedanigh de retourvloot is bemandt en dat het geheele getal bestaat uyt 826 zielen, zynde onder deselve medegetelt een getal van 120 impotente personen, zoo uyt het hospitaal, het guarnisoen en van de schepen te deser rhee de verlost om de E. Comp^e. van dese onnutte en onbequamen menschen te ontlasten, ende is dan voorts ook onder de handiten mede op 't schip Schielant versonden den Bantamsen priester off paap Hadje Sahalm, in Ternaten in Comp^e. handen vervallen en op den 15 October laastleden met het jacht de Sampson vandaar herwaarts opgesonden, dewelcke aan Caab de Goede Hoope aan landt zall werden gesett om aldaar d'E. Comp^e. tot het eynde zyn levens aan de gemene wercken te dienen etc.

Des avonts keert weder terugh na Bantam den bottelier en tolck Huygh Boy, medenemende geen schryven aen de resident Caaff maar alleen een briefken, door de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman in 't Maleyts aan den jongen Sulthan in antwoordt geschreven op de zyne, hiervooren op ultimo October geïnserreert, luydende aangetoge missive aldus:

Dit is een bewys van suyvere opregtigheyt ende een blyck van oprechte genegentheyt, welcke den admiraal Cornelis Speelman Paducca Siry Sulthan Aboen Nazari Abdul Kasaar, die binnen 't coninekryck van Bantam het gebied voert, toedraaght ende die hy daerom toewenscht dat hy van den grooten Godt, welcke hemel ende aarde regeert, met alle bedenckelycke voorspoet naar ziel ende lighaem magh gesegent werden tot vermeerderinge van zyn staat ende heerlyckheyt, opdat hy mag wesen een voorstander van de rechtvaardigheyt, om zodoende door de heele werelt beroemt te worden.

Wyder laat den admiraal aen den Sulthan weten dat alhier op den 3^e dagh van de maant November van Bantam verscheenen is Comp^e. tolck Huygh Boy met een brief, door den Sultan aan den admiraal geschreven, ende waarbenevens den fetoor Willem Caaff ook liet weten dat den Sultan genegen was een brief aan den Gouverneur Generaal en Raden van India binnen corten dagen te laten volgen, dat niet en is geschiet, 't welck ook de oorsaack is dat onsen tolck soolange hebben opgehouden om daarna te wachten, maar ondertusschen heeft den admiraal niet nagelaten aan den Gouverneur Generaal en Raden van India de voorschreven brief, door den Sulthan aen hem geschreven, te laten lesen, maar die heeren waren verwondert dat den Sulthan noch de grooten op Bantam geen kennisse zoude hebben dat hare onderdanen aan de ingesetenen van de Comp^e. zoowel hier in de lande van Jaccatra als elders, jae ook verre vanhier aan de dienaren van de Comp^e. zooveel quaat doen, niet alleen in 't beroven harer goederen, 't weghnemen harer slaven, maar ook 't vermoorden van arme menschen die geen wapens voeren, want het geschiet zoo openbaar, zoowel te water als te lande, dat het qualyck mogelyck kan wesen om buyten de kennisse van den Sultan ende de grooten op Bantam te blyven, alsoo die quaatdoenders haar schelmstukken niet bedeckt en houden, maar men hoort hier dagelyx dat se op Bantam in 't openbaar haar roem daarvan dragen. Hoe zoude dat dan connen wesen buyten weten van den Sulthan ende de Bantamse grooten? Den Zultan zeyt wel, als wy sulck volck krygen conde dat wy se zouden vergelden naar ons welgevallen, maar sulcke schelmen weten haar wel te wachten ymandt aan te doen die haar verweeren connen, overvallende alleen desulcke die weerloos zyn en geen quaat vermoeden hebben ende alleen uytgaen om haar cost te winnen, dat onse ingesetenen de Bantamse handelsprauwen ook wel soude connen doen, als het door de Gouverneur Generaal ende Raaden van India wiert toegelaten, maar dat en is Comp^e. gewoonte niet, die een affkeer heeft onnosel bloet te vergieten, gelyck de heele werelt bekend is, zynde den admiraal van gevoelen, als de Sulthan en de Bantamse grooten de vruntschap met d'E. Comp^e. oprechtelyck meenden, dat se zonder moeyten wel zoude connen voorkomen al de overlasten, moorderyen ende roveryen, die Comp^e. ingesetenen te water en te lande door de Bantamse onderdanen werden aengedaen, waarvan den admiraal veel openbare dingen duydellyck en klaar zoude cunnen aanwysen, maar het is onder ons geen gebruyck over soodanige zaken particulier te schryven in een plaatse daar de Gouverneur Generaal ende Raden van India, diē de hoogste macht hebben, selfs ⁽¹⁾ present zyn; daerom versoeckt den admiraal aan den Sulthan, als den Sultan gesint is van sulcke hooge zaken te spreken off te schryven, dat hy zyn brieven aan den Gouverneur Generaal ende Raden van India zelfs gelieft te adresseren, daer se den admiraal mede lesen can, 't welcke door de heele werelt de maniere van doen is; maar zoo

(1) Er staat: *hebben en selfs*.

den admiraal den Sulthan in andere zaken eenigen dienst can doen, dat belijft den Sulthan vryelyck te laten weten, en den admiraal zal in alles bereytwilligh wesen om te bewysen dat hy een liefhebber is van vrede ende vruntschap; daarenboven can den admiraal den Sultan en al de grooten van Bantam wel versekeren en met de waarheyt verclaeren, dat den Gouverneur Generael ende Raden van India geensints genegen zyn. d'oude vruntschap met Bantam te breken en tegen haere Bantamse gebuyren in oorlogh te treden, gelyck dat genoegsaem blyckt aan alle de ongelycken, die zy met zooveel lydsaemheyt van de Bantamse onderdanen reels verdragen hebben en nogh dagelyx verdragen, maar den admiraal kan ook dit wel zeggen, dat als den Sulthan en de grooten van Bantam met alle geweld ende sonder reden de Comp^e. den oorlogh willen op den hals dringen, dat den Gouverneur Generael en Raden van India niet beschroomt zullen wesen, haar alsdan met al haar vermogen te verweeren ende de zake voort aan Godt den Heere over te geven, die als een rechtveerdigh rechter de rechtvaardige zake altyt voorstaat ende handthaaft.

Den admiraal en heeft de gifte, die den Sulthan door den tolek heeft. believen te zenden, niet willen versmaden maar tot een teken van oprechte vrundschap aengenomen en daerom zyn best gedaen om den Sulthan in zyn sindelyckheyt vergenoegen te geven, stierende tegenwoordigh wederom met denzelven Huygh Boy twee esels, de eenigste die hier op Batavia te crygen zyn; by de eene is een cleyn paart, die by malcander soo gewoon zyn dat se altyt by malcander wesen willen; voorts noch 4 stux cierlyck glaswerck, 't welck den admiraal uyt Hollandt met het laaste schip geeregen heeft, en (1) een groene costelycke goude Suratse boetidaer; welke moyigheden den Sultan mede van den admiraal met een oprechte genegentheyt belijft aen te nemen en soodanig te betonen dat de vrundschap uyt een zuiver herte gemeent werdt. Bovendien stiert den capiteyn Jacob van Dyck 2 honden ende ook een rolletie van de namen eeniger slaven, die onlangs van den admiraal na Bantam zyn weghgelopen en die den admiraal versoeckt dat den Sulthan hem nevens noch eenige andere, die tevooren daar al geweest zyn, belijft in boeyens off gebonden terugh te stieren, 't welck hy voor een voorneem blyck van de Sultans oprechtigheyt zal aensien.

Geschreven op Batavia in 't Casteel op den 13^e dagh van de maant December in het jaar 1679.

(Getekent:)

CORNELIS SPEELMAN.

16 d^e. 's Avonts comt alhier van Palimbangh te verschynen het hoeckerboot de Baers met het gewesen Jambyse opperhoofd, den coopman Joannes van Heden, medebrenghende een cleen briefken, door den coopman Egbert van Swenne en raadt 6^e deses uyt Palimbangh aen Haar Ed^{le}. geschreven, zeggende onder anderen dat

(1) Dit en heb ik ingelascht.

den Maccassaarsen Dain Mangika met zyn geselschap op Palimbangh niet zeer aangenaam was, dogh egter geen genegentheyt toonde om vandaar te vertrecken, hebbende wyders geciteerde hoecker medegebracht een peperladinge etc., bestaande in:

87200 catty geharpte peper, bedragende met den anderen / 14709 : 7 : 10.

17 d^e. Des voormiddags comt hier aan te landen het jacht den Alexander uyt Hockzieuw in China en daarmede herwaarts 't gewesen opperhoofd aldaar, den coopman Jacob van der Plancken, ook noch medegebracht hebbende twee Chinesche off Tartarische gesanten, door last der Hocksieuwse hoofstregenten met een missive van den Tartarischen Keyser uyt Peckin herwaarts afgesonden, principael om van ons adsistentie van een vloot scheepen andermaal tegens Coxinja te versoecken, zynde genaamt Liou Louja en Li Louja en met haar gevolg bestaande ongevaar 90 personen sterck, waarvan hierna op den dagh van haere inhalinge breeder zall werden gesproken, hebbende gemelte van der Plancken aan Haar Ed^e. overgelevert een missive van zyn E. en den raadt in Hockzieuw dato 5 November en daerbyden ook een rapport, door zyn E. opgesteld en op heden gedaghtkent, waaruyt omstandigh zy te beoogen dat 's Comp^e. zaken tot een beteren handel in dat ryck niet veel verbeterd waren, schoon de regenten d'onse een goet samblant quamen te toonen, schynende alle pogingen der ⁽¹⁾ Hockzieuwse regenten daarheen te strecken om d'E. Comp^e. onder beloften van een vryen handel te bewegen om haar tegen de Coxinders en Sepoanders ter zee met een kloecke macht te assisteeren, hebbende gemelte regenten alweder gelyck altoos de gemene coopliden den wegh tot den handel met d'onse t'eenemael verhindert, om alsoo zelve met de voordeelen te gaen strycken tot schade van d'E. Comp^e. die, den vryen handel genietende, meer voor haere coopmanschappen en goederen zoude connen bedingen; ook ontsagen zy hun niet ⁽²⁾ den Keyser zelfs in zyn gerechtigheden te verkorten ende soo het gemeen gevoelen de waarheyt was, hielden se zelfs heymelycke correspondentie met de Coxinders (die hem noch met een leger van 20 duysent mannen in Chincheeuw onthielt en niet van sints scheenen light vandaar te scheyden) om dusdoende des Keysers schatkisten uyt te putten en hun selfs ryck te maken, waarin zy haar meesterlyck wisten te dragen: aangaande de zaken des oorlogs in 't Chinese Keyserryck, daarvan had men het rechte bescheyt niet en eenlyck kennisse gekregen dat Gohongh, anders Usangeuy, die bevorens was gesecht gesturven te wesen, de Tartaren in de provintien van Nankin hadde afgeslagen wel 40 duysent mannen, verbrandende alle de vaartuygen die se in de revier hadden, 't geen omtrent het Peckinse hof geen cleene alteratie en verslagentheyt veroorsaackt hadde, zulx zy al wat aan de quaatste koop schenen te zyn en genootdruckt geweest haare crygsmagten uyt de benedenlanden na boven op te roepen om alsoo te formidabeler hem te wederstaan; kunnende wyders by geciteerde brief en rapport, in 't aankomende briefboek onder 't quartier van China ingeschreven, hoe de saken verder daar staan in 't breede werden gesien, hebbende de ladinge, van voorgeciteerde jacht den Alexander hier aengebracht, zoo aen invendibele

⁽¹⁾ Er staat: *de*.

⁽²⁾ Er staat: *ontslagen zy hun met*.

terughcomende coopmanschappen als aan zyde en andere Chinese retourwhaaren bestaen in 't volgende:

36631 R spialter;

615 R rhabarber;

821 radix China en galiga onder malkander;

18877 R witte Chinese zyde,

1200 stux gebloemde witte pansjes;

2658 witte cleene gielangs;

606 stux effene pelangs;

554 stux gebloemde pelangs;

100 stux diverse zyde stoffen, met den anderen bedragende / 154885: 1: 7.

Even voor de ordinare parade comt ook van Cheylon te arriveren het schip de Veluwe met den opperkoopman Willem van Dam, medebrengende de originele missive van den Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raadt tot Colombo aen Haar Ed^e. van dato 6 November, welckers copie op 15^e deser onder de papieren van 't schip de Gecroonde Vreede uyt de Straadt Sunda al sy ontfangen, verselt ook met d'originele Jaffanapatnamse missive van den 12 September, welckers copie op primo deser per 't schip 't Wapen van Alckmaar over Cormandel is ontfangen, beyde verselt met diverse bylagen en onder anderen een ampele copiemissive, door de Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raadt tot Colombo per de gehuurde fluyt d'Juffrouw Cornelia aan d'Ed^e. Heeren 17^{en} in 't patria geschreven in dato 31 October 1679, waarby ook omstandig is vermaant hoe den coopman Edmond van Sterrevelt met het jacht de Pyl op 17 October van de voyagie van Mocha op Cheylon weder was geretourneert, hebbende aldaar een redelycke goede negotie gehadt en / 96607: 19: 10 geadvanceert, als by desselfs gedane rapport aan den Cheylonsen Heer Gouverneur Ryckloff van Goens d'Jonge onder d'aankomende papieren nader kan blycken, daartoe ons voort gedragen en hier byvoegen dattetgeen 't schip de Veluw in 't geheel hier van Cheylon heeft aengebracht heeft bestaen in 't volgende, te weten:

't schip de Veluwe van Cheylon, van Nagapatnam:

225 packen diverse cleeden;

26 packen roggevellen;

155 lasten rys, monterende tezamen..... / 96792: 3: 14;

van Jaffanapatnam:

92 packen diverse cleeden;

9 potten en 2 canasser amphioen;

6 packen rochevellen, belopende..... > 85638: 10: 13;

Transportere..... / 150427: 14: 11;

Per transport..... / 150427: 14: 11;

Colombo:

63 packen diverse cleeden;

75 lyffeygenen, bedragende met noch eenige andere

goederen van minder belang..... = 25896: 10: —;

sulx bedraaght het aangebraghte met de Veluwe van

Cheylon in 't generael..... / 176524: 4: 11.

Des avonts retourneert hier weder uyt de Straat Sunda de chaloup Onrust, hebbende 't schip 't Wapen van Middelburgh voor de bhay van Bantam belopen en het pacquetje brieven, zoo aan de Ed^{le}. Heeren Mayores als aan de heer Abbema geschreven, behoorlyck aan d'E. secretaris van Hoorn bestelt.

18 d^e. Des morgens vertrecken vanhier een inlandts sergeant met twee dito soldaten verselt met eenige Javanen te lande na Tanjongpoura, medenemende drie cleene briefkens, 't eerste aan den vendrigh Jan Bervelt en d'andere twee door d'E. capiteyn Willem Hartsinck aen den Tommagon Natta Jouda en d'andere de regenten Bangza Naya en Tambackbaya geschreven, waarvan beyde de translatiens hieronder volgen, nadat altoorens den inhoud van het briefje aen Bervelt zullen hebben uytgedrukt, bestaende hierin dat den Tommagon Natta Jouda mitsgaders zyn medestanders Singa Derpa, Marta Mangale en Warga Jouda tot de Bantammers overgegaan, in sulck geval en zeker zynde op de gevoegelykste wyse by de cop gevat en na Batavia gesonden moeten werden, echter wachtende tot men zal hebben gesien wat door Natta Jouda op het briefken, alsnu door d'E. Hartzinck uyt Haar Ed^{le}. name aen deselve geschreven, zal comen te antwoorden, onderwylen niet nalatende de andere regenten, die aen Comp^s. zyde schynen te blyven, namentlyck Naya Bangza, Tambackbaya etc. in haar trouwe aen te moedigen en door een saghte bejegeningh aan de handt te houden, en dan voorts geduyrigh goede en getrouwe spions uyt te zenden om altyt van het gedoente der Bantammers spoedige kennisse te mogen erlangen etc.

Translaatbriefken, door d'E. capiteyn Hartzinck aen den Tommagon Natta Jouda geschreven.

Dit is nu de tweede brief die capiteyn Hartzinck ter ordre van d'Ed^{le}. Heer Generael heeft moeten schryven aen zynen broeder den Tommagon Natta Jouda. Waerom sulx geschiet, is omdat myn broeder geen antwoord op het laaste briefje, met Praya Zoeta en Jaga Zara affgesonden, terughsend; altoos waarschouw ik u broeder, dat gy desemaal dit briefje niet onbeantwoord laat; ook heeft brenger deses ordre niet te mogen wederkeeren, voor en aleer hem uw briefje zal inhandicht wesen, waarinne alle de voorvallen der Bantammers alsmede de redenen van u verblyff op Goedoegoedock en het niet affcomen naar Cartajasse moet gestelt werden, als de Heer Gouverneur

Generaal u wel belast hadde en by desen noch is belastende, 't zy dat het met ofte tegens u wil mochte zyn. Daerom broeder, weest voorsichtigh en luystert naar 't geen d'Heer Gouverneur Generael uw gebiet; ghy weet immers wel en hebt meenighmalen genoegh gesien en ondervonden dat Zyn Ed^h. de ongehoorsaamheyt niet ongestraft laat, waerom nochmale u tot gehoorsaamheyt aanmane opdat gy geen schande en alle uw onderdanen geen schaade comen te lyden, daaraan gy alsdan d'oorsaack zult wesen.

Boven alle dese beveelen begeert d'Ed^e. Heer Gouverneur Generael ook dat gy aen Kay Naya Bangza al zyn volck, dat gy tegens haar danck en wille ophout, zult wedergeven.

In 't Casteel Batavia 18 December 1679.

(Was getekent:)

WILLEM HARTZINCK.

Translaatbriefken door capiteyn Hartsinck aan de regenten Naya Bangza en Tambackbaya.

Ter ordre van d'Ed^e. Heer Gouverneur Generaal zend capiteyn Hartzinck dit briefke aan zyne broeders Kay Naja Bangza en Kay Tambackbaya met toewensing van een lanck leven.

Waerom ik den desen zende, is omdat de Heer Gouverneur Generael uyt het briefke van den vaandrager Bervelt gesien heeft het goede hert 't geen myn beyde broeders d'E. Comp^s. bennen toedragende, waarvoor by volhardingh de Heer Gouverneur Generael u ook niet ongeloont zal laten.

Indien der eenige schelmen mochten wesen, die UE^s. goet voornemen zochten te diverteeren en aff te rucken en bovendien d'E. Comp^s. niet wilde gehoorsamen, d'sulcke staat d'Heer Gouverneur Generaal volgens begeerte UE^s. toe te mogen dooden en met het verbranden van hare negoryen t'eenemaal te vernielen. Broeder Naya Bangza, den Tommagon Natta Jouda heeft ordre becomen om uw al uw onderdanen, die hy tegens wil en danck nu ophout, te moeten ⁽¹⁾ restitueeren; yets anders van uwen dienste versoecke dat my sulx mach bekendgemaect werden, als wanneer ook meteenen de seeckerheyt van de tegenwoordige quaaide geruchten zal tegemoetzien, waarop my verlate.

In 't Casteel Batavia den 18^e December 1679.

(Was getekent:)

WILLEM HARTZINCK.

Voordemiddagh den sabandaer en licentmeester Ockersze, verzelt met den coopman Jacob van der Plancken en den ondercoopman Cornelis Spanbroeck mitsgaders de Chinesen Kouko, Tenghlauw en Gauthenqua, na de rheede gesonden

(¹) Deze beide woorden heeft het HS. dubbel.

wesende om de Tartarische Chinese gesanten vrundelyck aff te vragen hoedanigh en van wie zy gesonden zyn en wyders off zy ook met behoorlyke credentialen en met wat pouvoir zy waren voorzien, zoo komt zyn E. en desselfs bygevoegde ⁽¹⁾ omtrent de middagh weder aan landt, rapporteerende dat de meergemelte gesanten hadden verklaart met een gelooffnisbrieff in behoorlycke forma selfs van den Keyser en daarnevens met een volkomen macht om met d'E. Comp^e. van gewichtige zaken te mogen handelen voorsien te zyn.

Desen voormiddagh gaan de capitainen Jan Francen, Francois Tack en Harman Egbertsze, verzelt met de luytenants Guiliam Libout en Martinus van Ingen na boort van het jacht de Flaman om aff te halen de 8 standaarden en vaandels, door de heer commandeur Jacobus Couper in Cappar veroverd, dewelcke dan aan landt gebracht wesende, zoo werden deselve aen stangen door rondegangers vier in een gelit gesleept, gaande een corporaelschap zoldaten vooruyt, daarop de vaandels in twee geleden volgen, achter deselve de drie capiteyns en twee luytenants voormelt en daaraan weder een sergeant met 24 soldaten, treckende dus de burghwal van de groote rivier langs, de Middelpunct verby, de Heerestraat deur binnen 't casteel, het plain voor Syn Ed^{he}. wooninge eens rondt en soo voorts de trap op na de punct de Diamant, alwaar deselve tentoongesteld om wyders tot gedaghtenisse van de overwinninge op de groote voorzael by d'andere vaandels en standaarden opgehangen te werden, 't welck dan ook zoodanigh desen avondt zy geschiet.

19 d^e. Des namiddags comt alhier van Palimbangh te retourneren de chaloup de Swarte Pot, eenlyck medebrengende de duplicata-missive, op den 16^e deses per de Baars hier aengebracht, gelyck aldaar zy genoteert, ende voorts:

84250 ƒ ⁽²⁾ peper, kostende tesamen / 9158 : 7 : 10.

Den oppercoopman Gelmer Vosburgh op heden versoeck doende dat hy om redenen van de tocht na Ternaten geëxcuseert en liever zyn gagie afgeschreven en 't aanstaende zaysoen na 't patria gelicentieert mocht werden, zoo is goetgevonden hem zulx toe te staen.

Wyders ook door m^r. Joan Bitter, gewesen lith in den Achtbaren Raadt van Justitie deses Casteels, over particulieren handel gedeporteert en door de Heeren Meesters expres na 't vaderlandt als een onnut dienaar onthoden zynde, schriftelyck versocht wesende dat desselfs huysvrouw, juffrouw Cornelia van Nieuwenrode, van dewelcke hy by den gemelte Raade van Justitie in de voorleden maant van tafel en bedt is gescheyden, mocht werden geordonneert om met hem na 't vaderlant te vertrecken, zoo is na deliberatie goetgevonden denselven toe te passen en tot antwoordt te geven dit apostil:

den suppliant wert mits desen geordonneert achtervolgens de ordre der Heeren Mayores met de laaste retourschepen deses saysoens na het vaderlandt te vertrecken, hem wyders renvoyerende daar hy te raade wert.

(¹) Er staat: *gebygevoegde*.

(²) Het teeken ƒ ontbreekt in het HS.

Om de cargasoenen, die noch dit zaysoen mette schepen Ternaten en 't Huys te Merwe voor de laaste besendinge na 't vaderlandt staan gesonden te werden, wat te verrycken, is goetgevonden daarin aff te schepen alle de zyde, met den Alexander uyt Hockzieuw ontfangen, item de pelangs en sooveel van de beste soort der pansjes als gemeent werden in 't vaderlandt met de vereyste winste te vertieren zullen zyn.

Ook is goetgevonden dat de Heeren Raden van India boven de ordinare provisien, die se jaarlyx uyt Comp^e. maguazyn comen te genieten, noch zooveel wyn, mom en bieren zullen mogen ontfangen om met een cent winst te betalen alsoe in hare mesnagie tot matelyck gebruyck van noden zullen hebben.

Eyndelyck ook den oppercoopman Jacobus de Gheyn, gereetstaende als gecommiteerde na Ternaten te ⁽¹⁾ vertrecken, versoeck gedaen hebbende om eenige verhoginge van gagie, zoo is mits tytsexpiratie toegevoeght een tractement van hondert guldens ter maant onder een verbant van vyff jaeren.

20 d^e. Dese voormiddagh wert alhier een cleen briefken aangebracht, door den resident Willem Caaff uyt Bantam aan Haar Ed^{le}. geschreven, op eergisteren gedateert, dienende tot bekendmakinge dat den jongen Coninck, hem hebbende te hooff doen roepen, deselve in presentie van alle zyne grooten hadde bekendgemaackt dat zyn vader, den ouden Sulthan, expresselyck van Turtiassa na Bantam hadde gesonden den Pangiran Abdul Alim om hem jongen Coninck aen te dienen dat Dain Toedjoe, onlangs heymelyck van Bantam op Batavia gekomen, op Tangerangh een van zyn onderdanen dootgeschooten en ook eenige andere gequest zoude hebben, sustinerende dat het teekenen waeren van oorlogh, met verdere byvoeginge, indien hy dat met Haar Ed^{le}. voorkennisse hadde gedaen, dat men het maar vryelyck zoude zeggen, als wanneer hy den resident Caaff na Batavia wilde laten vertrecken, en zoo niet, dat Haar Ed^{le}. dan gemelte Dain Toedjoe weder van Tangerangh op geliefde te roepen etc., waarmede hy den resident weder na huys had laten keeren, die weynig tyts daarna uyt de geheymen aenbrenger verstant, dat den ouden Sulthan albereyts een goede parthye oorlogsvolck zoo te voet als te paarde na Tangerangh affgesonden hadde en datter noch 2000 man derwaarts te volgen stonden.

Desen voormiddagh werden by afflictie van biljetten in 't Nederduyts, Maleyts en Chinees de ingesetenen genotificeert dat op Saturdagh aanstaende na ouder gewoonte publyckelyck zullen werden opgeveylt en verpacht de inkomsten off domainen deser stede Batavia voor het aanstaende jaar 1680.

21 d^e. Op de middagh wert alhier een cleen open briefje aangebracht, door den burgercapiteyn Pieter van Leeuwen uyt de post, leggende by de ringsloot, aan de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven, waarby bekendgemaackt wert dat er ruym 400 Bantammers in de Bataviase jurisdictie gevallen zyn en ongeveer drie mylen vanhier aangetast hebben de negorye, op de spruyten Santyga gelegen, doch wierden dapperlyck door de inwoonders geresisteert, zoodat aan beyde zyde all eenige dooden gevallen waeren, maar stont het egter geschapen dat die van onse zyde, indien se niet wierden geadsisteert, de nederlage zoude

(1) Dit te ontbreekt in het HS.

crygen, op welke tydinge dan aanstonts vergaderinge door Zyn Ed^{te}. beleght zynde, is goetgevonden inderyl eenige Baleyers derwaerts te schicken om d'onse te hulp te comen, en middelerwyle na de zuycermolen van den Chinees ingeseten Soeko boven Anke te laten optrecken den capiteyn Herman Egbertsze met 60 à 70 Nederlandse militairen, om tot een waarborgh ⁽¹⁾ te dienen, indien de Balyers genootsaackt mogten werden te moeten wycken.

Des avonts schryven Haar Ed^{te}. een cleen briefken aen den resident Willem Caaff, 't welck met een expres Javaans vaartuygh na Bantam wert gesonden, bevattende een ordre dat den resident Caaff zich aanstonts na den ontfangh deses by den jongen Sulthan ⁽²⁾ zal vervoegen om deselve bekend te maken dat Haar Ed^{te}. noyt geen last hebben gegeven, noch aan Dain Toedjoe noch aen andere, om de Bantammers ergens off in haar jurisdictie te offenceren, maar dat het ter contrarie de waarheyty dat haar volck noch desen dagh in de Bataviase jurisdictie gevallen zyn en aldaar het dorp Santyga aangetast hebben, waerom den resident wiert gelast de gemelte jonge Coninck voor te dragen dat hy zyn volck vandaar weder geliefde thuyse te roepen, off dat men andersints gehouden zoude wesen Comp^e. eygen jurisdictie te beschermen, schoon men echter in 't minste niet tot den oorlogh genegen zy en niet anders trachte als met de Bantamse gebuyren in goede vrundschap te leven, hoewel zy d'E. Comp^e. op verscheyde tyden zooveel overlasten gedaen en op heden die van het dorp Santyga 20 vrouwen en kinderen mitsgaders 40 buffels affgenomen hebben, van dewelcke den resident Caaff ook wert gelast restitutie te versoeken, niet nalatende Haar Ed^{te}. in alleryl op desen het vereyste antwoord terugh te zenden met twee verscheyde vaartuygen zonder hetzelve eenigsints uyt te stellen, op paene van deportement etc.

Een weynigh later wert alhier een cleen briefken aangebraght van Carwangh met de chaloupen Orangieboom en Granaatappel, op den 9^e deser als convoyers van twee inlandtse provisyvaartuygen na derwaerts vertrocken, door den vendrig Jan Bervelt op eergisteren uyt de veltschans tot Tanjongpoura aan Haar Ed^{te}. geschreven, luydende aldus:

den Tommagon Natta Jouda was op den 14^e deser met zyn onderregenten Tamback Baya, Warga Jouda, Marta Mangala, Naya Troena etc. by den vendrig Bervelt verschenen, dewelcke men dan Haar Ed^{te}. ordre, dicterende dat se op Cartyassa mosten comen wonen, hadde bekendgemaackt, hoewel hy Natta Jouda en zyn aanhangh nochal suspect gehouden wierden, hebbende, zoo gerught wiert, Astra Djiwa en Naya Doeta met zekere Bantamse paap na Goulongon gesonden om Keey Demangh om hulpe te versoeken tegen d'E. Comp^e., maar had Keey Demangh haar affgewesen en gesecht zyn heer ende den Sousouhounang getrouw te willen blyven, waarop dan geciteerde Naya Doeta na Bantam was vertrocken, zonder dat men wist tot welcken eynde, ende bezyden dit waeren de hooftden der Baleyers doorgaans op Goedoegoedoe by hem, in hare beradingen (zoo gesecht wiert) overleggende om d'onse in de veltschans aan te tasten en om hals te brengen, onder den

⁽¹⁾ Er staat: *waaghborgh*.

⁽²⁾ Er staat: *na den ontfangh deses by den ontfangh deses by den jongen Sulthan*.

anderen een gevoelen opgevat hebbende dat se onder d'E. Comp^e. slimmer als slaven gehandelt zouden werden; middelerwyle was den vendrigh Bervelt voor haar listen wel op hoede ende ⁽¹⁾ voor haar niet bedugt, hoedanigh zy het ook mochten aanleggen, hebbende den Tommagon Natta Jouda, toen men hem liet weten dat Haar Ed^e. ordre was hy op Cartayassa by de veltschanse moste comen wonen, zigh geëxcuseert, omdat volgens voorgeven te dier plaatse al te groote bomen stonden, de rivier te diep, modderigh en onbequaam was, mitsgaders de gemene luyden niet aan de kost conde comen, met versoeck dat hem mocht werden toegestaan een andere plaatse genaamt Toulock Boenot, tusschen Cartajassa en Goedoegoedoe gelegen, meenende alsdan dicht genoegh omtrent de veltschanse te zullen zyn.

De stuurman van de chaloup de Orangieboom heeft verder weten te relateren dat hy, cruysende by en omtrent de mont van de Craoanse rivier, even om de hoek derselver hadde gevonden vyff inlandse vaartuygen, waarvan er twee met pasceduls versien waren en d'andere drie niet, dewelcke hem tragtende te ontwycken was hy daarmede in gevecht geraackt, doch hadden twee derselver de vlucht genomen, maar de laaste zoo dicht bezet dat de schelmen, geen uytkomst ziende, genootdruckt waren buyten boort te springen, zynde al veel in getal maer evenwel niet meer als 7 à 8 derselver aen landt geraackt en d'andere voorts in 't water omgebracht, tenminsten 15 à 16 personen; het vaartuygh was beladen eenlyck met 2 à 3 lasten rys en voorts had men daarin gevonden verscheide hantgeweeren als roers, pieken, hasegayen, etc.

22 d^e. De coopliden Nicolaas Koeckebacker en Abraham Burgers, beyde uyt hare bedieninge met licentie opgekomen om te repatrieren, te weten d'eerste uyt Bengale en d'andere van Malacca, alsnu binnengestaen wesende met versoeck noch dit zayzoen met de laaste retourschepen na 't patria te vertrecken, zoo is haar zulx geaccordeert en toegestaan.

Den oppercoopman Cornelis van der Duyn, alsnu op zyn vertreck staande in de commissie na Ternaten, is ⁽²⁾ mits tytsexpiratie op zyn versoeck om verhoginge van gagie toegevoeght een tractement van hondert guldens ter maant onder een verband voor drie jaeren.

23 d^e. Voordemiddagh wert ons per zeker inlants vaartuygh een missive, door den capiteyn Jochum Michielsze mitsgaders den raadt dato 16^e deses uyt Indermayoe aen Haar Ed^e. geschreven, onder andere bylaegies verzelt met noch drie translaatbrieffens uyt het Javaans, 'teerste door den rover Chiliwidara uyt haar opgeworpen pagger omtrent Troessangh aan den gewesene Sammadangsen Pangiran Keey Ranga Gompol, 't ander door denzelven daarop in antwoord geschreven en het derde weder door de bevelhebber der Bantamse stroopers Keey Aria Souria de Martha op dat antwoord in zeer schamperlycke termen toegepast, dewelcke wy hebben goetgedacht hieronder tot speculatie te laten volgen, alvorens afgehandelt hebbende den corten inhoud van het briefken van den capiteyn Jochum Michielsen en raat voormelt;

(¹) Dit *ende* heb ik ingelascht.

(²) Dit *is* heb ik ingelascht.

de vyanden, hun in Troessangh vastgemaackt hebbende, was men voornemens geweest te gaan bestoken, doch het jacht den Tyger niet in de revier hebbende connen comen, had men het uyt moeten stellen, totdat de Luypt van de bekruysinge weder terughquam, wanneer men van meninge was dat vaartuygh voor des vyandts wercken te laten corten om haar daaruyt te beschieten, onderwylen dat men haar van de landtzyde mede aentasten zoude; tot noch hadden se weynigh ondernomen, hebbende zigh maar eenmael buyten haar wercken vertoont op zekeren tyt wanneer Dain Matara eenige buffels, uyt de negorye derwaarts gelopen, weder meende te halen, doch was men echter buyten actie gebleven, sustinerende d'onse, indien se noch 100 Macassaren off Bougisen by haar hadden, bequaam te zullen wesen haar altezamen te verjagen, dat men oordeelde ten hoogsten nodigh te zullen zyn, omdat zy, aldaar blyvende, d'onse zeer incommoderen en een duyren tyt maken zoude, dat haar al vry hardt soude drucken, temeer zy by nacht en dagh geduyrigh op de waght mosten wesen; wat nu verder omtrent de vyanden aldaar omher staat verricht te werden, zal den tyt ons nader moeten openbaren.

Volgt de translaatmissive van Chiliwidara aan Keey Ranga Gompol.

De groetenis van Patty Sacra Delaga nevens uw suster Niey Maas en gaat aen Pangiran van Sammadangh. Desen brieff stuur ik aen u; ik versoeck ootmoedelyck aan UE., off gy wilt off niet, ik wil evenwel u aanschyn zien. Zoo ghy wilt by my comen, zoo comt daar een root vendel waayt en een trommel slaat; daar zult ghy my vinden. Zoo gy by ons comt en u yets quaat geschiede, wil ik myn hooft laten afslaan, doch zoo gy op myn eenmaels roepen niet by my wilt comen, zoo zal ik u noch een-, tienmaal, hondertmael laten roepen.

Den Sultan Agon van Bantam heeft my alhier gesonden omme met u te vereenigen en om u wederom in de regeeringe te herstellen als gy tevooren hebt geweest; u vrunden hebben aan den Sulthan Agon gevraagd off hy gelast heeft aan Angabey Maran Cassouwma om Sammadangh te verdestrueren, waarop den Sulthan voorschreven heeft geantwoort dat zulx niet gelast hadde.

Omdat den Angabey Nara Cassomba, zeg Cassamma, zulx gedaen heeft, zoo heeft den Sulthan Agon aen my een brieff gesonden; daerom soo ⁽¹⁾ ik 't zelve aen UE. hartelyck, alsoo de plaats daar ghy tegenwoordigh zyt voor u niet goet is.

Vorders u bekendmakende dat alle u vrunden by my zyn in alles behulpzaam.

U vrouws vader Wira Radja is tegenwoordigh by u suster Jeymaas ⁽²⁾ en alle u maeghschap en onderdanen die onder u bescheyden zyn geweest zyn zeer wel met my vernocht. Tity.

⁽¹⁾ Uitgevallen schijnt raed of iets dergelyks.

⁽²⁾ De bovenvermelde Niey Maas.

Antwoord daarop door den Pangiran Keey Ranga Gompol.

Desen brief comt van Pangiran Depatty van Sammadang en gaat aan Chiliwidara.

Ghy hebt een brief aen my geschreven uyt de woorden van den Sulthan van Bantam om my te roepen, 't welck hy voordesen mede heeft gedaan, dat ik hem hebbe geweygert, 't welck ik doe alschoon u Coninck my duysentmaal liet roepen, zal ik noch niet by hem comen. Ik weet van geen twee Coningen maar wel van een, dat is den Sousouhounangh Macourat, die myn Coninck is, en weet geen ander. Desen brief is geschreven in December de maan 7 dagen out zynde (alias) 10 December 1679.

Idem nader antwoord op het bovenstaande door Keey Aria Souria de Martha, veltoverste van de Bantammers op Indermayoe.

Myn brief comt van Keey Aria Zoura de Martha en Keey Depatty Tsjacra d'Laga en gaat aan Djou Gompol.

Wanneer wilt ghy op den beurs comen? Vandaag off morgen? Comt maar uyt. Zoo u manvolck mancqueert, zoo neemt alle u wyven tot hulp en laat haar op mans cleeden en 't cleetie tusschen de beenen optrecken. Zoo ghy een man waart geweest daar een goet hart in stack, zoud ghy Sammadangh niet hebben verlaten.

24 d'. 's Morgens verschynt te deser rheede direct van het eylandt Cheylon het schip de Gecroonde Vreede, van hetwelcke hiervooren op den 15^e deses is gesproocken benevens een kort recit van de brieven, door hetzelfde medegebracht van de Heer Gouverneur Ryckloff van Goens de Jonge en raat tot Colombo, gedateert 10 November voorleden, en heeft voormelte bodem zyn gantsche caneelladinge, bestaan hebbende in pakken ⁽¹⁾, aen de retourvloot onder het Princeneylandt volgens onse ordre overgegeven ⁽²⁾, zynde daarop ook weder uyt de Straat Sunda hier terughgecomen den oppercoopman Jan Parve, hebbende onder het Princeneylandt uyt de bodems, aldaer van Cheylon, Cormandel en Bengale aangecomen, gelost ⁽³⁾ en in de retourbodems overgescheept de volgende goederen en deselve zoodanigh verdeelt als hieronder naacktelyck zy te zien:

in 't schip 't Landt Schouwen voor de camer Zeelandt:

60 stux fyn gebleect guinees lywaat;

300 allegias bethilles;

100 groote geruyte bethilles;

(¹) Het HS. laat 't getal open.

(²) Er staat: *overgegeven bedragen hebben*.

(³) Er staat: *gelast*.

100 calowaphoe bethilles;
 200 rouwe bethilles;
 600 roemaels d'esta;
 1317½ Bengaels florettegaren;
 400 stux armozynen;
 100 sanen de Bellesoor;
 400 cassen;
 284 mallemollen, bedragende tezamen..... f 22538: 8: 13;

in 't schip Tidor voor Zeelandt:

8816 ₤ diverse indigo;
 600 stux roemaels d'esta;
 400 allegias bethilles;
 100 serterganty bethilles;
 300 rouwe bethilles;
 60 p^r. fyn gebleect guinees lywaat;
 1317½ ₤ Bengaelse florettegaren;
 433¼ ₤ zyde tanny;
 400 stux armozynen;
 100 sanen de Bellesoor;
 400 cassen;
 261 mallemollen;
 800 stux halve off 400 heele p^r. roemaels de Bengale;
 800 stux Pattenase chitsen;
 300 gerras de Bellesoor;
 200 solegessies de Bellesoor;
 399 douriassen;
 102 tansieps;
 15660 ₤ (¹) Pattenase borax, bedragende tesamen..... f 35045: 9: 14;

in 't schip Europa voor Amsterdam:

600 stux roemaels d'esta;
 700 — allegias bethilles;
 100 — groote geruyte bethilles;
 100 — calewaphoe bethilles;
 150 p^r. gebleect guinees lywaat;
 2883¼ ₤ florettegaren;
 396 stux armozynen;
 200 stux zanen de Bellesoor;
 800 cassen de Bengale;
 636 mallemollen;
 78800 ₤ canneel, bedragende tesamen een somma van.. f 66222: 14: 3;

(¹) Het teeken ₤ voegde ik in.

idem in 't schip St. Andries voor Amsterdam:

- 4080 ƒ fyne gekoochten indigo;
 600 stux roemaels d'esta;
 700 d°. allegias bethilles;
 100 d°. sesterganty bethilles;
 800 d°. rouwe bethilles;
 120 d°. fyn gebleect guinees lywaat;
 3035 ƒ Bengaels florettegaren;
 600 stux armozynen d°.;
 200 d°. zanen d°.;
 769 d°. cassen d°.;
 600 d°. mallemollen;
 1600 halve stux d°. roemaels;
 1600 stux Pattenase chits;
 700 d°. gerras de Bellesoor;
 200 d°. nieuwemodese stoffen de Bellesoor;
 200 d°. gerberys de Bellesoor;
 400 d°. assies begys de Bellesoor;
 1600 d°. effene gingans;
 400 d°. soulegessys de Bellesoor;
 100 d°. tansieps;
 704 d°. douriasen;
 9760 ƒ canneel, bedragende tesamen..... / 75709:15: 1;

idem in 't schip Schielant voor Delft:

- 1200 ƒ indigo fyne gekoochte van de cust;
 200 stux gebleecte bethilles Ternatanes;
 100 stux rouwe bethilles Ternatanes;
 240 stux gebleect guinees lywaat;
 160 stux rouw zeyldoeck;
 360 stux rouw guinees lywaat;
 1400 stux roemaels d'esta;
 200 stux allegias bethilles;
 200 stux fyne geschilderde chitsen;
 60 stux fyn gebleect guinees lywaat;
 738 ƒ Bengaels florettegaren;
 600 stux armozynen;
 339 stux cassa;
 100 stux mallemollen;

idem nogh in 't schip Tidore voor Delft:

- 200 stux hammans de handiael;

- 400 stux halve off 200 heele stux roemaels;
 800 stux Pattenase chitsen;
 200 stux gerras de Bellesoor;
 200 stux nieuwemodese stoffen de Bellesoor tot een preuve;
 200 stux gerreberys de Bellesoor;
 200 stux effene gingangs de Bellesoor;
 100 stux soulegessies de Bellesoor;
 100 stux douriassen;
 7850 £ Pattenase borax, tezamen met den anderen
 bedragende..... / 45716: 9: 8;

idem in 't schip Schielant voor Rotterdam:

- 1320 £ indigo fyne gekoochte van de cust;
 200 stux gebleeckte bethilles Ternatanen;
 200 stux rouwe ditos;
 160 stux rouw zeyldoeck;
 240 stux gebleeckt guinees lywaat;
 360 rouw d^{re}.;
 1400 stux roemaels d'esta;
 200 stux allegias bethilles;
 200 stux fyne geschilderde chits;
 60 stux fyn gebleeckt guinees lywaat;
 758 $\frac{3}{4}$ £ florettegaren;
 400 stux Bengaelse armozynen;
 200 stux zanen de Bellesoor;
 320 stux cassen;
 205 stux mallemollen;

idem nogh in 't schip Tidor voor Rotterdam:

- 121 stux hammans d'handiael;
 400 stux halve off 200 heele roemaels;
 200 stux gerreberys de Bellesoor;
 200 stux effene gingangs de Bellesoor;
 100 stux gerras de Bellesoor;
 100 stux soulegessies de Bellesoor;
 94 stux douriassen;
 7850 £ Pattenasen borax;
 13200 £ canneel, bedragende met den anderen..... / 30439: 18: 2;

idem in 't schip Azia voor Hoorn:

- 1200 £ indigo fyne gekoochte;

200 stux gebleekt bethilles Tarnatanes;
 100 stux rouwe d^{oe}.;
 200 stux gebleekt guinees lywaat;
 360 stux rouwe d^{oe}.;
 1200 stux roemaals d'esta;
 200 stux allegias bethilles;
 200 stux rouwe bethilles;
 30 stux fyn gebleekt guinees lywaat;
 758³/₄ ₤ Bengaelse florettegaren;
 600 stux armozynen;
 240 stux cassen;
 100 stux mallemollen;
 214 stux hammans d'handiael;
 600 stux halve off 300 heele roemaels;
 800 stux Pattenase chitsen;
 200 stux gerras de Bellesoor;
 200 stux nieuwemodese stoffen de Bellesoor;
 200 stux gerreberys de Bellesoor;
 200 stux effene gingans de Bellesoor;
 100 stux soulogessies de Bellesoor;
 110 stux douriassen;
 40000 ₤ caneel, tesamen met den anderen bedragende f 51031: 4: 15;

idem in 't schip Azia voor Enckhuysen:

1200 ₤ indigo fyne gekoockte van de cust;
 260 stux gebleekt guinees lywaat;
 360 stux rouwe d^{oe}.;
 200 stux gebleekt bethilles Tarnatanes;
 100 stux rouwe d^{oe}.;
 1400 stux roemaels d'esta;
 200 stux allegias bethilles;
 200 stux rouwe bethilles;
 30 stux fyn gebleekt guinees lywaat;
 758³/₄ ₤ florettegaren;
 400 stux Bengaelse armozynen;
 200 stux zanen;
 200 stux mallemollen;
 223 stux cassen;
 400 stux halve off 200 stux heele (') roemaels;
 200 stux gerras de Bellesoor;
 200 stux effene gingans de Bellesoor;

(') Er staat: *stux heele stux*.

100 stux soulogessies de Bellesoor;

100 stux douriasen;

40000 R caneel, bedragende met den anderen / 48088 : 10 : 11.

Bedragende de voorenstaande overgescheepte goederen met den anderen een capitael van / 412832 : 11 : 1, 't welck dan gevoeght zynde by de cargasoenen, hier op Batavia in de 6 retourbodems afgescheept, zoo comt het heele sommarium, met dese eerste vloot na 't lieve vaderlandt versonden, te bedragen een aansienlyck capitael van / 2418953 : 6 : 12, hebbende d'E. Jan Parve nevens bovengeciteerde overgescheepte coopmanschappen en fyne wharen een cleen geleydbriefken gevoeght aan de Ed^e. Heeren Bewinthebberen der respective cameran, gedaghtekent den 20^e December uyt het schip de Gecroonde Vreede, waarby de verdeeling voor yder der respective cameran ook cortelyck uytgedrukt staat, gelyck by gemelte briefken in 't uytgaande vaderlants briefboek ter Generale Secretarye kan werden gesien.

Voordemiddagh comt alhier van Sumatra's Westcust te retourneren het schip 't Wapen van der Goes met een inladinge van Westcust-retouren bestaande in:

709 taylen gout;

1223 bharen swarte peper;

177 ponden camphur, voorts eenige kassiens en vaatiens

met mineraal, tezamen met den anderen bedragende / 98151 : 3 : 4 ;

idem voor Poulo Chinco :

87 bharen peper ongetaxeert, voorts eenige minerael-

arts, bedragende volgens taxatie van den essayeur = 4969 : 9 : 1 ;

/ 103120 : 12 : 5.

En comt daarmede hier ook terugge den doctor Willem ten Rhyne, expresselyck door den commandeur en raat herwaarts geschickt om wegens de bevindinge van 't werck der goutmynerye en wat verder daaromtrent door de berghwerckers Bilandre en Jacob van Achterbergh zy verricht aan Haar Ed^e. rapport te doen, medebrenghende drie brieven, d'eerste zynde een zeer ampele geëxtendeerde van den generalen toestant der zaken onder die wispelturige Maleyers door den commandeur Melchior Hurdt mitsgaders den raadt in dato 9^e uyt Padang met een appendix van 12 December uyt Poulo Chinco, ende de andere twee in 't Francois, 'teene aan Haar Ed^e. en 't ander aan de Ed^e. Heeren Mayores door den meester en capiteyn der berghwerckers Francois Bilandere en Jacobus van Achterbergh geschreven, beyde gedaghtekent uyt Sillida den 29^e der afgeweken maant November, waarbezyden deselve dan noch particulier met een cleen geleydbriefken aan de Ed^e. Heer Ordinaris Raadt Dirck Blom hebben overgesonden een remonstrantie off vertoogh onder dato 10^e December uyt Poulo Chinco, en heeft daerenboven ook doctor ten Rhyne voormelt mede overgelevert een dagelyxe aanteeckeninge, by zyn E. gehouden, lopende van den 7^e October tot den 14^e deser maant December, sprekende de laaste alle ten principalen van 't werck der mynerye

al vrywat verscheydentlyck, sulx wy best hebben geaght ons te gedragen aan de bovengeciteerde papieren, alle benevens de voornaamste bylagen in 't aankomend briefboek geinserreert, doch zullen wy tot speculatie te deser plaatse laten influeren de twee translaties hierboven geciteert, vooraff latende gaan die aan de Ed^e. Heeren Mayores voormelt, luydende van woorde tot woorde aldus:

Uyt Sillida den 29^e November.

Myn Seer Geëerde Heeren.

Ingevolge van UEd^e. ordre ende den eedt, die ik heb gedaan om UEd^e. getrouwelyck te dienen, wil ik niet in gebreken blyven UEd^e te verwittigen dat wy geluckelyck op de Westcust aangekomen (¹) zyn met den capiteyn Achterbergh en op myn aankomste ben ik wel verwondert en verstellt geweest dat de gout- en zilverbergen van zoo cleynen waardye zyn, nademaal de heer Jacoby my heeft laten zien uyt cragte zyner commissie en de brieven van UEd^e. datter een geopende myne was en dat ik de geheele directie en 't gebiet zoude te ordonneren en te commanderen om de ader te doen vervolgen tot het meeste voordeel van UEd^e., hebbende UEd^e. my ook bevestigt in UEd^e. camer wesende tot Amsterdam ende geseght dat ik de gelegentheyt van het werck UEd^e. soude overschryven, zynde quaat off goet, weswegen ik UEd^e. bekentmake dat, hebbende wel doorzien en aangemerckt de gestaltenisse van 't geberghte en 't werck der geopende myne, bevonden zy dat deselve in voortyde door de oude bewerckt en doorgraven is, die se zeer bearbeyt, naeuwkeurigh doorsocht en heel diep daarin geweest hebben, zulx wel te presumeren dat hetgene zy voor anderen hebben overgelaten by haar van geen voordeel bevonden is, nademaal zy noch vry dieper hadden connen daelen. Aangaande de ader, dezelve is zeer cleen en op het breedste is hy ten meerendeele niet breeder als een halve vinger en eenige cleene straaltjes, niet swaerder noch dicker als de rugh van een mes, die zich vermengen in een witte steen, zeer beswaarlyck om d'een van d'ander te scheyden. Ik zie daarin voor d'E. Comp^e. geen groot voordeel maar wel integendeel zeer groote schaede; egter, dewyl men daarin is, zouw men de coorde, die na alle apparentie onder het oude werck doorloopt, noch wel connen vervolgen op hoope van eenige veranderinge ten goede; ik zie hier een groot onderscheyt in de myne tusschen die van Europa, aangesien het werck dat ik heb gedirigeert, namentlyck loot en coper, hoe dieper dat men comt, hoe beter en grover dat de aderen zyn, en hier hoe dieper hoe slegter. Goutaders weet UEd^e. wel dat ik noyt heb gehandelt; 't can wesen dat se van een andere natuur zyn.

Wy hebben met den capiteyn Achterbergh wesen besien verscheyde bergen en rivieren daar de Maleyers de aarde wasschen, vindende het gout

(¹) Er staat: *aangenomen*.

in een rivier dichte by de bergh van de myne, 't geen zy noch tot heden doen. Wy hebben ons volck doen arbeyden van boven tot beneden, wel bynae een uyre opwaarts, en wy en vinden niet anders als sulpheraders, zoodat het fyne gout niet voorcomt als van het bovenste deel der aarde, nadat de groote regen en 'tonweer de aarde medegenomen en affgespoelt heeft, als wanneer het gout in de rivier vint, vermenght met aarde en zandt, maar zeer weynigh, en ymandt die het uytwascht can niet meer vinden als de waarde van 2 à 3 stuyvers op een dagh, somtyts meer off min en altemets wel nietmetall, en daerom draaght dese plaatse de naam van een myne. Daar zyn noch andere cleene rivierties omtrent, alwaar men insgelyx gout heeft gevonden, maar zulcke mynen kunnen niet voordeeligh zyn als door een grooten overvloed.

Monsieur de commandeur van dese plaatse heeft ons ook gebracht by de Pynangse myne om een plaatse te visiteren, daar de Maleyers voordese ook de aarde gewasschen hebben uyt zekere rivier waarin zy gout vonden, daar men almede geen aderen ziet; maar middelerwylen laten wy daar arbeyden om te ondervinden off er yets onder de aarde verborgen ley, gelyck den raat goetgevonden heeft om te doen. In dese plaatse vinden wy eenigh blyck dat de ouden ook het aardryck geopent hebben, maar moet men ook vry verder comen om daarvan zeeckerlyck te connen oordeelen. Wy hebben ook wesen besichtigen de Bayangse bergh, alwaar de inwoonders ook de aarde hebben gewasschen langs de rivier, nemende ook de aarde van de hoogte, waarin zy almede fyn gout gevonden hebben, en dese aarde werden myne genaamt en men ziet er geen aderen, zulx de werelt zich abuseert, noemende dit myne zonder dat er gemyneert wort, als werdende 't geen men tegenwoordigh vint maar uytgewasschen. Den raadt heeft ook goetgevonden om dese plaatse Bayangh te laten bearbeyden, maar ik heb noch niet begonnen omdat ik geen volck heb; de helft daarvan zyn sieck, maer zoodrae als ik kan zal ik myn best doen; 4 mineurs zyn er overleden en vier andere tot het uytterste cranck, dat ons getal 8 personen verminderen zal.

Dit is hetgene mynheeren, dat ik UEd^{le}. heb te schryven, bedroeft zynde dat de dingen niet beter tot UEd^{le}. voordeel comen te gaan; wy doen egter ons uytterste best om eenigh nieuw werck te ontdekken, maar het gaat zoo langzaam voort en met sulcke groote costen dat het een groot geluck zall wesen een ader te vinden die bequaam zal zyn om de lasten te dragen, waartoe noch jaren van noden zullen zyn. Ik zal den zegen Godes affwachten en UEd^{le}. beveelen, onderwylen dat wy zeggen te zyn

(Onder stont:)

Mynheeren, UEd^{le}. seer ootmoedige dienaren

(Was getekent:)

FRANÇOIS BILANDERE en
JACOB VAN AGHTERBERGH.

Volght het translaatbriefken aan de Hooge Regeringe van India.

Uyt Sillida den 29^e November 1679.

Myn Seer Geëerde Heeren.

Ingevolge van UEd^{le}. ordre wil ik niet in gebreecke blyven UEd^{le}. bekent te maken dat wy geluckelyck op dese westcüst aengecomen zyn en dat ik op myn verschyninge zeer ver stelt hebbe gestaen, bevindende de geopende gout- en zilvermyne van sulcken slegten waardye; d'heeren in Hollandt hadden my te verstaen gegeven dat ik d'ader bloot gevonden en het bestier gehadt zoude hebben om deselve te doen vervolgen ten meesten voordeele, zoodanigh als dezelve my beschreven zyn, welckenaangaande ik UEd^{le}. moet zeggen dat, hebbende wel ondersocht met goede opmerckinge de gestalte des bergs der geopende goutmyne, bevonden zy dat deselve in voortyden door de oude bearbeyt, naeuwkeurigh ondersocht en zeer diep doorgraven is geweest, sulx te presumeren zy dat hetgene zy voor andere hebben gelaten by haar van gantsch geen waardye en voordeel geoordeelt is, gemerckt zy noch veel lager en dieper zoude hebben connen dalen. Aangaande den ader, deselve is zeer cleen en niet dicker als een halve off heele vinger, en loopen eenige cleene straaltien onder het oude werck heen, zoo dick als de rug van een mes; egter dewyl men in het werck is, zoude men deselve aderen wel connen vervolgen op hoope van beterschap, maar het is zeer gevaarlyck dat men, hoe dieper in het oude werck quam te vorderen, te meerder door het water gequelt zoude werden, aangesien hetzelve tegenwoordigh al genoegsame verhinderinge toebrenghende zy, zoodat ik daerinne geen voordeel maar ter contrary groot nadeel can bemercken, immers voor soolange zigh niet eenige veranderingen ten goeden comen te openbaren.

Monsieur den commandeur heeft ons verscheyde bergen laten sien die de name van mynen dragen, maar in alle die plaatsen can men niet bemercken, aengesien er niets open is en by daagh en vertonen zigh ook de aders niet, en hebben wy ook wesen besien de Pynangse myne daar de Maleyers voor desen aarde uyt de rivieren hebben gehaalt die fyn gout inhadden, zonder datter eenigh blyck van aders was; onderwylen heeft den raadt goetgevonden om de aarde te openen, dat wy hebben gedaan, maar hebben wy echter niet goetgevonden maar wel connen bespeuren dat die plaatsen al voordesen ondersocht is geweest, en wanneer den commandeur daar zal comen, zal ik zyn ordre volgen. Wy hebben ook gevisiteert de plaatse Bayangh genaamt en ondersocht de bergh en de aarde waar de inwoonders voormaals ook aarde hebben gehaalt uyt de rivieren en daeromher, daer se mede fyn gout in vonden, en sulck gout wert genaamt gemineert te zyn, zonder dat zigh een myne ofte ook de aderen vertoonen, 't geen dusdanigh de werelt misleyt, in plaatse van een mynerye niet anders als een wasserye zynde.

Hier nevens de bergen der goutmyne, die men tegenwoordigh bewerckt, is den anderen bergh gelegen, daar een cleen riviertyen deurloopt van welckers zyde de Maleyers nogh aarde halen, waarin zy fyn gout vinden, ende zy nemen oock aarde off sant van de gront uyt dit rivierken en wasschen het, ende de loop van dit rivierken streckt wel een uyr verre opwaarts off daaromtrent, ende de Maleyers vinden daar gout op verscheyde plaatsen buyten de aarde, en daerom heb ik er myneurs na toe gesonden om alle de clippen, steenen en d'aarde boven en beneden ter wederzyde der rivier en op de gront te bearbeyden en naauwkeurig t'ondersoecken om de oorspronck te mogen vinden waaruyt dat fyn gout voortcomende zy, en alle 't gene wy gevonden hebben zyn niet anders als sulpheraders, zulx dat na myn oordeel dit schoongewassen gout nergens anders vandaan comt als het bovenste deel der aarde, aangesien dat na de groote stortregens en 'tonweder, hebbende d'aarde weghgespoelt en in de gront der rivieren afgedreven, het gout daar leggen blyft, en wasschende dan die aarde, zoo vint men het, maar in sulcken cleyne quantiteyt dat ymandt, den heelen dagh zoekende, niet meer vindt als de waarde van 2 à 3 stuyvers off somtyts wat meer, en noyt heb ik yets beter aangemerckt dat, als wanneer het zeer sterck geregent heeft, zy wel het meeste comen te vinden: onderwylen is ook wel te geloven dat zy ook yets vinden in 't voorste van de rotsen, maar het moet in desselfs natuurlyck wesen zyn, 'tgeen het marber is, en daerom is 't een groot geluck het te vinden off daar vereyscht een groote last toe. Wy zullen verwachten den zegen des Heeren en de beveelen van UEd^{ie}, versekerende dat ik niet in myn plicht zal nalatigh zyn in alle 't gene dat UEd^{ie} my hebt geordonneert, nadat ik in myn officie zal wesen geauthoriseert, 't gene ik evenwel noch niet en zy; monsieur den commandeur stelt het uyt, myn daarin te bevestigen, niet wetende waerom, hebbende zynen reden bysonder. Gemeenlyck moet een gouverneur een officier bevestigen, maar nadat hy myn de berghordre heeft toegesonden, heeft hy my niet meer willen spreken, en daerom ben ik een swerver en vaguabont in 't gebergte, waerom ik UEd^{ie} versoecke daarinne ordre te stellen, 'tgeen ik zal verwachten en ook d'eere van u bevele, blyvende

Myn Heeren

(Onder stont:)

UEd. ootmoedigen dienaar

(Getekent:)

FRANÇOIS BILANDERE en
JACOB VAN AGHTERBERGH.

Nademiddagh vertrecken vanhier als gecommiteerdens over Bouton naar Ternaten d'heer commandeur Jacob Lobs mitsgaders de oppercoopliden Cornelis van der Duyn en Jacobus de Gheyn met de schepen Voorhout en Roemerswale, medenemende een dubbele missive, door Haer Ed^{ie}. aan den gouverneur en raat in

Ternaten en een secrete briefje, beyde tegelyck aan den gouverneur, den raadt ende de gecommiteerdens Isaacq de St. Martin, Jacob Lobs etc. geschreven, mitsgaders dan noch 4 andere brieffiens, te weten aan de Coningen van Ternaten, Tidore, Bouton en Batchian, ydereen van sulcken inhoudt als by het uytgaande briefboeck onder dato deses kan werden gezien, hebbende wyders geciteerde twee bodems medegenomen de onderstaande goederen en behoeften als materialen voor den treyn en presenten ommeslagh in 't gouvernement van Ternaten.

Roemerswale:

27 packen diverse cleeden;
 2020 R Siamen thin;
 30 vaten vleesch;
 30 d°. speck;
 75 lasten rys;
 4 d°. tarwe;
 5000 R buskruyt, en voorts parthye andere goederen,
 munitien van oorloge, gereetschappen, provisien etc.,
 tesamen bedragende. f 44263 : 18 : 11;

in 't Voorhout:

70 packen diverse cleeden;
 5000 R buskruyt;
 4000 rd^r. in payment, en voorts noch eenige andere goederen van minder belangh, tezamen met den anderen bedragende. f 34288 : 17 : 14;
 't welck met den anderen gesamentlyck bedraagt f 78554 : 16 : 9.

Ook zynde daarmede vertrocken een getal van 162 Nederlandse militairen, verdeelt in twee compagnien,

d'eerst onder:

Willem de Ruyter luytenant en
 David Tellier vaandrigh;

de tweede onder:

Augustyn du Molyn p^r. luytenant;
 Jan Raff vaandrigh;
 ende bezyden dien noch een compagnie inlandse Mardyckers, sterck 52 coppen onder Anthony Paulusze van Tayoan als vaandrigh.

25 d°. Heden zynde Karsdagh wert ons per zeker burgervaatuygh een cleen briefken toegebracht, door den capiteyn Jochum Michielsze mitsgaders den raadt in dato 21 deses aen Haar Ed^{le}. geschreven, niet anders bevattende dan dat

de vyanden hun met ruym 80 paarden en een cloecke troep voetvolck in 't velt hebbende vertoont, men daarmede in een cleene schermutseling was geraackt, waarby zy twee mannen van de haere verlooren hadde, hebbende hun middelerwyle in Troessang vry sterck vastgemaackt, dat voor onse besettelingen in 't regenzaysoen zeer hinderlyck zoude wesen, omdat men geen kans zagh haar daar weder uyt te dryven, 'tgeen men echter voornam eens te onderstaan, zoodrae het fregat de Luypert in de revier gehaalt zoude wesen, waarmede men besigh was.

Desen namiddagh gewert ons ook een cleen briefken, door den resident Willem Caaff tot Bantam op gisteren aen Haar Ed^{le}. geschreven, van inhoud dat den resident Caaff den jongen Conink voorgedragen hebbende hetgene hiervoor op den 25^e deses in Haar Ed^{le}. briefken wegens d'invasie door de Bantammers in het territoir van Batavia en het afflopen van Songi Tyga is genoteert, met versoeck dat hy zyn volck ten eersten wederomroepen en ook restitueren wilde de menschen en 't vee, door haar gerooft, zoo had hy eyndelyck, alles aandaghtelyck hebbende aangehoort, verklaart daarvan geen de minste kennisse te hebben, sustinerende dat het evenwel zoodanigh wel conde zyn gedaen door het volck, van zyn vader den ouden Sulthan affgesonden om Dain Toedjoe van Tangerangh te verdryven etc., en waerom hy dan ook den resident voorsloegh, dat het niet ondienstigh zoude wesen den resident personeel eens na Turtiassa vertrock om den ouden Sulthan alles bekend te maken en omtrent deselve het versoeck van de terughroepinge des volckx uyt de Bataviase jurisdictie en de wedergifte van de geroofde menschen en 't vee zelve uyt Haar Ed^{le}. name te doen, met recommandatie, indien syn vader van oorlogen begon te spreekken, dat hy daarop niet anders zoude antwoorden dan dat hetzelfde stont in 't believe van den ouden Sulthan ende de Heer Gouverneur Generael ende de Raden van India tot Batavia, zonder daar yets anders by te voegen, en presenteerde gemelte resident een van zyn dienaeren mede te geven, opdat hy spoedige audientie mocht erlangen, waarmede den resident dan weder afscheyt gegeven hadde, dewelcke gelooffde dat hy even na zyn vertreck ymant expres na Turtiassa hadde affgesonden om zyn vader het voorenstaande bekend te maken, om alsoo weder antwoord terugh te hebben voordat gemelte resident derwaarts zoude vertrecken;

negen vaartuygen, bemant met 300 coppen, die vaardigh gelegen hadden om tot secours na Indermayoe te vertrecken, waren in plaatse van derwaarts na Turtiassa en vandaar na Tangerang gesonden, doch albereyts twee derzelver weder terugh tot Bantam gekomen, relateerende dat op Tangerangh niet meer te doen en alles in ruste was, maar had middelerwylen den ouden Sulthan om zyn volck tot het roven en moorden noch al meer op te wecken en aan te zetten op yder blanck hooft 20 en op yder inlants hooft, dat die moordadige schelmen van onse onderdanen zouden comen op te brengen, 10 rd^e. gestelt, en was tenzelven dage van Indermayoe tydinge op Bantam aangebracht dat Keey Tommagon Ade Winaty, nu genaamt Keey Neby Souria de Marta, een aanslaghe hebbende gemaackt om d'onse uyt Indermayoe te verdryven, zeer vinnigh ontfangen en na verlies van wel 40 man en 't bekomen van een goet deel gequesten, waarvan er 8 op Bantam waren

gecomen, gedwongen was geweest de vlucht te nemen en een vlieger na Bantam te zenden om hulpe te versoecken, die gesecht wiert hem vooreerst niet gesonden stonde te werden.

Nademiddagh ontfangen door een Mardycker-vaartuygh een missive, van den coopman Willem Bastinck en raadt uyt Sourabaya aan Haar Ed^{le}. geschreven dato 5^e deser maant, behelsende in substantie 'tgeen hieronder uytgedrukt zy:

den capiteyn en trainmeester Jeremias van Vliet, gelyck by het laaste schryven uyt het leger zy gesecht, na Crain Gillisson opgetogen en tot Bantoe aangekomen wesende, waeren de gemagtigde van Gillisson, namentlyck de Dains Matadjan, Mamanpack, Mangimba en Maleuwa aldaar affgekomen, rapporterende dat hy Crain Gillisson genegen was het Bonayse contract ende de nader articulen aen te nemen en te besweeren, versoeckende maar met Zyn Hoogheyt Palacca te aboucheren, met dewelcke zy genegen waeren na Macassaer te vertrecken om alsoo van de Maduresen, onder dewelcke zy nu al waren vermenght, ontslagen te zyn, belovende binnen 6 à 7 dagen ten langsten bescheyt terugh te brengen en haar van Troenejaja te zullen ontslaan, schoon het ook geweldelyck zoude moeten geschieden, waarmede zy dan weder na Rata vertrocken waren, doch thuysgecomen wesende had den rebel Troenejaja van haar voornemen aanstonts de leus gekregen en in alleryl Crain Gillisson, die dootkranck lagh, na Antang laten dragen, daar hy ook was comen te overlyden, 'tgeen men vreesde dat het onderhandse werck niet weynigh verachten zoude, hoewel echter de hooftdeelloose vluchtelingen hadden laten weten dat haar voornemen lagh om haar niet te laten debauchereren, 't welck waar zynde en zylieden by de Comp^e. overcomende, zoude daarmede veel uytgewonnen en een swaar werck afgeleght zyn, wesende middelerwyle den capiteyn Abraham Daniel van Renesse na Wirazaba opgetrocken om met capiteyn Altmeyer te conjungeren en Troenejaja alle affbreuck te doen, hebbende eyndelyck de brief, door d'E. commandeur Couper aan hem geschreven, op een bespottelycke wyse beantwoort, dogh geloofde men evenwel, indien de Macassaren zigh van hem mogten ontrecken, dat hy wel eerlange een anderen tael voeren off anders zyn totale ondergangh bewercken zoude;

wyders was er niet aenmerckenswaardigh zedert het jongste schryven gepasseert, hebbende eenlyck den inlants borger, daar desen met overginck, weten te relateren dat hy, comende van Baly, op Sidapacksa was aangeweest, alwaar hy hadde vinden leggen vier Maleytse vaartuygen van Intche Amars volck, die, zoo men zeyde, personeel na Palimbang vertrocken was, dese misschien aldaar gelaten hebbende om op den uytslag van 'tgedoente der Macassaren te passen en hem daarvan rapport te brengen;

weynigh dagen voorleden had men op Grisse zeker Madurees geattrappeert, die men geloofde gekomen te zyn om die plaetse te verspieden, waerom hy dan ook in hechtenisse gehouden was;

den coopman Willem Bastincq, nu met lammigheyt aan handen en voeten zynde besocht, con niet nalaten zyn voorige versoeck van uyt den treyn te mogen opkomen te vernieuwen etc.

Even weynigh later werden hier noch mettet scheepie van den borgercapiteyn Abraham Struys twee brieven aangebracht, d'eerste door den oppercoopman Cornelis Bartelsze Marchier mitsgaders den raadt in dato 8^e uyt Japara ende de tweede door de residenten Thomas Grimmel en Arnold Grevinck 18^e deser lopende maant December uyt Tegael aen Haar Ed^{le}. geschreven, van dewelcke hieronder den inhoud cortelyck uytgedruckt zy, eerstelyck beginnende met die van d'E. Bartelsze en raadt voormelt van Japare;

de chaloupen Orangie, Salm en Jatyboom op Japare aangekomen wesende, had men de twee eerste op den 3^e deser na Sourabaya laten voortgaan en daarin gescheept 3 packen guinees lywaat tot behoefte van den train en 10 canassers amphioen, benevens de geordineerde kist met medicamenten en een riem cleen formaat papier, waartegen men uyt deselve weder hadde gelicht de kist met schryftuygh, hebbende de chaloup de Jatyboom op Japara aangehouden, die in 't Japaarse vaarwater wonderwel te stade comen zoude, maar was het d'E. Bartelsze met leetwesen tevoorengekomen even off hy versuymigh zoude zyn geweest de vereyschte advysen en nootwendigheden na Sourabaya te bestellen, daar het nochtans kenbaer was dat daartoe noyt geen gelegentheynt hadt gepresenteert als met inlandse vaartuygen, dat men te gevaarlyck hadde aangezien, omdat er verscheyde op dien wegh affgelopen waren, welck ongevall mede nog onlangs overgekomen was den Bataviasen burger Jan de la Court en in zyn geselschap den burger Franchois du Chan, zynde de laaste de persoon die aan de curateur ad lites wegens venditiepenningen eenigh gelt schuldig gebleven waren, zoodat men dierwegen geen nader aanwysinge konde doen;

ende wat belange de vermiste goederties van zaliger capiteyn Fredrick Hendrick Muller, daarna had men naeukeurigh vernomen doch niets uyt connen vinden, hebbende eenlyck voor zyn vertreck twee kisten, met eygen handt versegelt, onder den coopman Bartelsze op Japara gelaten, die all voorheen na Batavia aen den curateur ad lites overgesonden waeren;

drooge visch zou men zooveel na Batavia oversenden als er byeen te samelen was;

wegens 't verlenen van den pascedul aan den capiteyn der Chinesen Phinco versocht men excuse, als zynde per abuys geschiet, doch had men noyt licentie gedragen dat hy suycker zoude mogen uytvoeren, en belangende d'andere twee, namentlyck Janko en Toanko, d'eerste was op Japara niet bekend en d'andere had zyn suycker niet op Japare maar elders anders genegotieert, zulx buyten kennisse van d'E. Bartelsze, dogh zou men egter in toekomende op alle dingen naeukeurig toesien en goede zorg dragen;

de gesanten van den Prince Pougat had men al ten eersten met een geleydbriefken aen d'E. Sloot na Wanacarta laten vertrecken om wyders door zyn E. thuysgebracht te werden;

houtwercken zouw men zooveel versamelen als mogelyck zoude wesen, maar off die van Calianjer haar woort all zouden houden, daaraan wiert hardt getwyffelt; de knies, riemen etc., zoo dickmaals aanbesteet, con men ⁽¹⁾ tot noch niet na begeeren

(1) Er staat: *connen*.

bekomen en zoude de insameling van riemhouten mede noch wel 2 à 3 maanden aanloopen, omdat Tsitsia Juda, die het commando tegenwoordigh aldaar voerde, de berghluyden veel quaat gedaan en buffels afgenomen hadde, die men echter voornemens was hem te doen wedergeven;

de chaloup op Rambangh gemaackt, die gesecht wiert bequaam te zyn, zou men, zoodrae op Japare overquam, met d'in voorraat wesende swarte suycker na Batavia schicken;

de chaloup de Jatyboom had men ondertusschen met 10 packen amphioen en 6 packen gebleeckte mouris na Samarangh gesonden, zullende op zyn terughcomiste werden gebruyckt in 't vaarwater om de struyckrovers te verdryven, hebbende de Japaarse regenten keey Laxamana en annachoda Broha belofte gedaen haar vaartuygen daarby te zullen voegen;

den amphioen zocht men met alle vermogen van de hant te schuyven, niet connende bespeuren, schoon men deselve all wat minder wilde geven, den vertier daardoor wackeren zoude, want daarvan al preuff genomen was met deselve aff te staan voor 320 rd^e. doch niet meer vertiert als maar 3 à 4 picol;

Soure Wicrama en Nity Praya waeren tot nogh niet na Sourabaya voortgeraackt, zynde al twee malen op wegh geweest doch ydermaal weder door de rovers terughgejaagt;

met de sloepen Orangie en Zalm had men het copie-daghregister van den luytenant Taalbeeck wegens desselfs wedervaren in de Mattaram aan d'E. commandeur Couper gesonden;

eenen Nalla Souta was van Sammarangh op Japara gekomen, van den Sousouhounang een lonthoir verthonende, waarby denzelven in het gouvernement van Samarangh wiert gestelt onder de naam van Naby Nalla Sitra, versoeckende aan d'E. Bartelsze, daarin te mogen werden g'introduceert, waartoe men niet hadde durven treden, eensdeels omdat men geloofde desen lonthoir niet van den Zousouhounangh maar eenlyck van den Tommagon Sindouradja te zyn, en anderdeels omdat het d'E. Comp^e. ook competeerde veranderinge in die gouvernementen te maken en nieuwe gouverneurs te stellen, en waerom men dan dierwegen aan de heer commandeur Couper kennisse gegeven hadde.

Volght nu den corten inhoud van het briefken van de residenten uyt Tegaal voormelt van dato 18 deser:

't goetie, met de sloepen Orangie na Tagal gesonden, had men volgens cognoissement ontfangen;

zedert had men na een bodem van Japara uytgesien, dogh geen vernomen, om de voorraat van pady, bestaande uyt 1200 bossen, na Batavia over te voeren, werdende nu buyten hoop gestelt van daaraff te zullen werden ontlast, en waerom men om het graan voor den regen te bewaren een packhuys opgeslagen hadde;

voor de 206 rd^e. contant en in cleeden, die men aan den Javaansen gouverneur op leverantie van rys badt verstreckt, begon het graan nu al geleverd te werden,

doch zouw men geen staat mogen maken daarvan eenige naamwaardige quantiteyt in te crygen door de groote traagheyt der Javanen, en behalven dat was de rivier tegenwoordigh zoo droogh dat men deselve beswaarlyck met cleen vaartuygh gebruycken konde;

doordien de visschers uyt vrēese voor de Bantamse stroopers zigh nu een tyt herwaarts niet van de wal aff in zee hadden durven begeven, zoo was tegenwoordigh op Tagal geen gesoute visch te bekomen;

Comp^e. uytstaande schulden zoo tot Tagal als Pakalongan had men nu t'eenemaal weder ingekregen en alle den amphioen tegen 4 rd^e. 't catty verkoght, en indien men nu noch wat in voorraat hadde en weder als voorheen aen goede luyden yets mocht verstrecken, te weten 't oude betalen en 't nieuwe halen, zoo zou er noch wel wat te verkopen zyn en anders weynigh;

dewyl men nu besigh was om de Tegaelse boecken te sluyten, zoo versoght men te werden ontlast van de gestolen 210³/₄ rd^e. mitsgaders 5 stucken gobars;

zedert het aanwesen van de heer Couper op Tegael had men na Japare gesonden 2600 Spaanse realen en een pack groove moeris;

de fregatiens Tyger en Luypt mitsgaders 't jachtie Mallabaar, van Indermayoe uyt cruysen geweest synde, waeren op Tegael eens aangekomen en weder na genoten verversinge na haar post vertrocken;

nadien eenige der besettingen hun zeer misgingen, zoo in den stercken dranck als 't roocken van tabacq met amphioen toegemaackt, zelfs tot disreputatie van onse natie, zoo versochten de residenten hun van eenige debauchanten by gelegentheyte te mogen ontlasten en andere in plaatse te lighten;

den sergeant Hendrick Jansze van Yselmuyden en den corporael Daniel Marken versogten dat se na 't leger op Java's Oostcust mochten vertrecken om aldaar haar advancement te zoeken;

den soldaat Thomas Pietersze van Amsterdam, een goet huystimmerman en tegenwoordigh bezig zynde de logiementen en packhuysen aldaar te vernieuwen en d'affuyten tot het canon op te maken etc., versocht met timmermansgagie te werden begunsticht;

van Sourebaya was op Tagal affgekomen den Javaans regent Sitsia Mangala, expres van den Pangiran Sacra Ningrat affgesonden om vandaar 500 mannen na 't leger te presten, en offschoon den gouverneur Sitsia Goena en d'andere regenten daartoe haar uytterste vermogen inspanden, zoo konden de residenten niet geloven dat zy dat volckje in korten tyt by den anderen zoude krygen, omdat haar ontsagh onder de gemene man zoo groot niet was, durvende wel rondtuyt zeggen niet te willen gaan, en zoo men daartoe force quam te gebruycken, zoo liepen se weghen quamen noyt weder etc.

Heden na de predicatie extraordinare vergaderinge beleght en gesproocken zynde van 't inhalen en aan landt doen comen der Chinese gesanten, met het jacht den Alexander op den 17 deser uyt Hockzieuw alhier verschenen, soo is verstaen deselve op overmorgen aan landt te halen, in haar logiement te brengen en twee dagen daarna, namentlyck op 29 deser, ter audientie te laten comen, in alsulcker

voegen als terzelver dagen zal werden genoteert, en haar wyders, aen landt gekomen wesende, maandelyx tot tractement toe te leggen tweehondert rd^e. contant en bezyden dien uyt Comp^t. maguazyn zooveel wyn, boter, oly, speceryen etc. als se ⁽¹⁾ tot een matige consumptie nodigh zullen hebben.

26 d^e. Des morgens comt hier met Javaans vaartuygh van Bantam te retourneren den burger Manuel Nauendorff, eenige dagen voorleden tot verrigtinge van zyn affaires derwaarts met licentie vertrocken, medebrengeende een dubbelt briefken, door den resident Gaaff 20^e deser aan Haar Ed^e. geschreven, waarvan de weergade op gisteren al is ontfangen.

27 d^e. Op eergisteren in Rade van India vastgesteld wesende om de Chinese gesanten Liou-Louja en Li-Louja met hun gewier en gevolg in alle fatsoen van boort te halen en in een logiement te laten brengen, staande by de Middelpunt op de westzyde der groote rivier, van bequame ruymte en groote, voor desen bewoont by een aansienelycke Chinese vrouwe, Niay Sotia genaamt, en nu expres van de erfgenamen gehuurt en tot haar verblyff geappropriert en bequaamt, zoo gaan op hedenmorgen met twee groote schepprauwen, cierlyck opgetoyt, met vlaggen verciert en van binnen met alcatyven en Hollandse kussens voorsien, verselt met eenige zeylchaloupen (om off deselve dienst conde doen) mitsgaders verscheyde bequame schuyten met tenten, op het moyst opgeschickt, van buyten met vlaggen en van binnen mede met Hollandse kussens, na boort als gecommiteerdens d'heer Fredrick Lambertsze Bent, oudt directeur van Persia, de heer Gualter Zeeman, fiscael van India, de heer Pieter Paauw, waterfiscaal, de heer Nicolaas Bauckes, eerste oppercoopman des casteels, d'heer Martinus Pit, visitateur generael, d'E. Ockersze, sabander en licentmeester, d'E. François Tack, capiteyn van 't Vierkant en d'E. Jacob van der Plancken, gewesen opperhooft in China, geaccompagneert om de statie te vermeerderen met de capiteyn der Chinesen Wanjock, den luytenant Litsoeko en vendrigh Tenglauw, den sergeant Ganthenqua ende de twee boedelmeesters Koeko en Jouko, hebbende de hier ter rheede leggende schepen des morgens al vroegh alle haare vlaggen en wimpels laten wayen en voornamentlyck het jacht den Alexander, aan hetwelcke dan verschenen ende de heeren gecommiteerdens overgetreden wesende, quam men een weynigh daarna nae eenige complimenten met de Chinese gesanten weder uyt het schip, dewelcke nevens de vier eerste gecommiteerdens in de grootste ende haare raadtsluyden, de factours Lappora en Limlacco, met den Chinesen mandoryn over de soldaten ende de schoonsoon van de tweede gesant nevens de vier laatstgenoemde gecommiteerdens in de andere orangbay wierden geplaatst en toen voorts by de Chinese gecommiteerdens de zoon van de raadtsman, factor en tolck Limlacco en d'andere voornaamste uyt de suicte mitsgaders de officiers van onse 12 soldaten in schuyten. In deser voegen dan van boort afsteeckende wierden van het jacht den Alexander 15 canonschooten gedaen en voer men toen voorts na landt, de rivier in, dewelcke ten eynde comende stonden de soldaten, op de boom bescheyden, buyten gerangieert, presenteerende

(1) Er heeft gestaan *alle* dat verbeterd is tot *allse*.

hun geweer, gelyck ook deden in 't voorbypasseeren de militairen, in 't Vierkant in de hooftwaght leggende, ende dusdanigh een weynig voor de middagh voor het aangestelde logiement verschenen wesende, wierden de ambassadeurs binnen-geconduiseert en beleefdelyck uyt Haar Ed^{le}. naam verwellekomt, vindende alles gereet om haar te onthaelen en te festeren, dat een weynigh daarna met allerhande dranck en spyse, zoowel op d'onse als de Chinese wyse toegericht, geschiede, waarmede de ⁽¹⁾ tyt in aangename vrolyckheyt doorliep tot dicht in de namiddagh, als wanneer de heeren gecommiteerdens van de ambassadeurs weder een zeer minnelycken en vrundelycken afscheyt namen en van het voorenstaande rapport quamen doen, de 12 soldaten, twee sergeanten ende de corporaals aldaer hebbende gelaten om de gesanten voortaan geduyrende hun aanwesen alhier tot een lyffwacht te dienen, en waerom voor haar zoowel als de Tartaersche soldaten voor het logiement op de kant van de burghwal tot haar verblyff yder een bamboese corps du garde opgeslagen zy gewerden etc.

28 d^e. Des voormiddags wert Macaroeba, anders Crain Pannaragan, zoone des Coninx van Bima, door den sabandhaar Ockersze, verzelt met den oppercoopman van Leene, den capiteyn Jan Fransze, den coopman van Mechelen en den cassier van den ontfangh Joannes Truymans benevens noch 4 andere zyner Bimanese grooten, alle op den 29^e der voorleden maant met het schip Japan van Sourabaya hier aangekomen en gelogieert in 't huys daar Radja Palacca heeft gewoont, binnen 't casteel gebracht, gaande door de compagnie gewapende soldaten heen de puye op en voorts door de corte galderye, waarin de ruyters met haar volle geweer te voet ter wederzyden gerangieert stonden, in de groote vergaderzaal, alwaar Haar Ed^{le}. de Hooge Regeringe hyenwaren, sittende aan de groote ordinary vergadertaefel, die dwars over de zaal geset was met de rugh na de muur, Zyn Ed^h. de Heere Gouverneur Generaal in 't midden, de Heere Directeur Generaal Cornelis Speelman aan de rechter, item de heere Balthazar Borth aan de slinker zyde enzovoorts d'andre heeren in ordre, voor dewelcke Pannaragan dan verscheenen wesende, zoo gaff hy zyn cris off zydgeweer aan Zyn Ed^h. over, gelyck ook deden zyn byhebbende grooten, biddende ootmoedelyck om vergiffenisse van haer begane misdaat, 't geen hun dan na het voorhouden van hun misdryff gegeven wiert, en alsdoen door den ouden Majuda (voordesen staatsbewintsman en secretaris van den Coninck van Ternaten) in de Maleytse tale voorgelesen het contract, in den jaere 1669 door de Heere Directeur Generaal Cornelis Speelman uyt name van de Comp^e. met de Coningen van Bima en Dampo gemaackt, dat dan door deselve ten overstaan van den gewesenen Macassaersen Coninck van Goa Crain Bissee, den Ternaetse Prince Quitichil Rotterdam en den Macassaersen Crain Lincques en zyn macker Dain Maleuwa door haar op den alcoran wiert beswooren en getekent mitsgaders met het drincken van crissenwater bevestight, waarna hun dan haere crissen door Zyn Ed^h. wedergegeven zynde, soo presenteerde Crain Pannaragan, zyn cris eerst op zyde gesteken en uytgetogen hebbende, zyn dienst om sig t'allen tyden onder Comp^e.

(1) Dit lidwoord voegde ik in.

baniere te laten employeeren en gebruycken, 't welck d'andere grooten mede zoodanigh naedeeden, doch gingh het Pannaragan vrywat flaeuties aff door zyn ongemene ontsteltenis en dibiliteyt zyns lichaams, zulx hy gewesen wiert neder te gaan zitten op een openstaande stoel tussehen den Coninck Bissee en Crain Lincques in, met dewelcke dan een pinanghje genutticht hebbende, creegh hy afscheyt en wiert weder in maniere alsvooren na zyn logiement geconduiseert, waarop d'andere inlandse grooten mede afscheyt namen en heengingen, luydende wyders de acte off het formelier, door hun tot bevestiginge van opgamelte contract ondertekent, aldus:

Heden syn voor Syn Ed^{ht}. ende de Raden van India verschenen in de ordinare vergaderzaal:

Macaroeba, anders genaamt Crain Pannaragan, zoone des Coninx van Bima;

Sariwo	} Coninxkinderen en gequalificeerde Bimanesen.
Samsoedin	
Laba	
Boery	
Lyoo ⁽¹⁾	

Dewelcke alle nevens een grooter gevolg den 29^e November per 't schip Japan alhier zyn aangekomen van Sourabaya onder geleyde van capiteyn Jan Fransze om haere genade te versoecken, en hebben na gedane verootmoedigingh en verkregen pardon op den alcoran en met het drincken van crissenwater het bovenstaande contract mede solemneel besworen, zynde in de zaal present geweest Crain Bissee, gewesen Coninck van Goa op Macassar, Quit chil Rotterdam, Prince van Ternaten, en Crain Lincques.

(Onder stont:)

Batavia in 't Casteel den 28 December 1679.

(Was getekent met de namen van Crain Pannaragan, Sariwo, Samsoeden, Laba en Boery, de eerste twee in 't Macassaars, de middelste in 't Maleys ende de laaste twee eenlyck in characters.

Terzyden stont Comp^s. zegel in rooden lacke gedrukt, daaronder:)

Ter ordonnantie ⁽¹⁾ van Haar Hoogh Ed^e. den Gouverneur Generaal ende de Raden van India.

(Was getekent:)

PIETER VAN DEN HOORN, Eerste Clerck.

Nademiddagh comt hier weder terugh uyt de Straat Sunda te retourneren de heer secretaris Joan van Hoorn met de schepen 't Wapen van Middelburgh, Mauritius en de France Perel, hebbende de papieren aan de retourvloot bestelt in sulcker voegen als hier onder 12 deses in het breede zy te zien en by de recipisse, aan Zyn Ed^{ht}. de Heere Gouverneur Generael overgegeven, nader comt te blycken,

⁽¹⁾ Naast dezen naam staat in margine: *Mits indispositie absent.*

⁽²⁾ Er staat: *Ter ordonnatie.*

hebbende zyn E. ook aan de heer admiraal Abbema behandigt de briefkens waarvan hiervooren onder 14° deses is gesproocken, 'teene aan de Ed^{le}. Heeren 17^{den} in 't vaderlandt en 't ander aan de heer Abbema voornoemt geschreven berakende de wissels van den oppercoopman de Jongh, die hem affgevordert en nu ook weder terughgebracht zyn benevens twee briefkens, door gemelte de Jongh, 'teen aan Zyn Ed^{le}. en 't ander aan (1) de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman geschreven, beyde uyt het schip Schielandt van onder 't Princeneylandt, gedaghtekent den 22° December, waarby zyn E. zigh tracht te verontschuldigen wegens hetgene deselve van de intrestpenningen te last zy geleght, zigh wyders beklagende over zyn armelycken staat, waarin hy door 't verblyff aan de Caap zall moeten vervallen, als geen penningen in handen hebbende om zigh met zyn sware familie te connen sustenteren, versoeckende voorts Haar Ed^{le}. gunste om van dese beschuldigingh ontlast te mogen werden etc.

Bezyden vooraangetogen brieffliens en wissels heeft de heer secretaris van Hoorn noch medegebracht twee andere briefkens, 't eerste door de Heer Extraordinaris Raadt en admiraal der retourvloot Sybrandus Abbema uyt het schip 't Landt Schouwen en het tweede door den vice-admiraal, de heer Andries Bogaart, uyt 't schip Europa, beyde mede gedaghtekent 22° der voorleden maant November, aan Haar Ed^{le}. geschreven, dat van de heer Abbema ten principale bevattende een cort recit wegens de reyse van Batavia tot onder 't Princeneylandt, 't overnemen van de goederen voor 't patria in de retourvloot uyt de Cormandelse, Bengaelse en Ceylonse schepen en eyndelyck een laaste afscheytneminghe van Haar Ed^{le}., als nu t'eenemaal vaardigh en besigh zynde om in ruym zee te gaan, ende is dat van de heer Bogaart speciael gericht tot geleyde van zekere tellequelle verantwoordinge op de memorie, door den E. Joan van Leene wegens de oude Jambyse schulden opgesteld, waarvan onder den 22° November laastleden is gesprooken, dewelcke zyn E. toenmaels ook overgegeven zy omme daarop zyn verantwoordinge te mogen doen, gelyck 'teen en 't ander by het aankomende brieffboeck onder het quartier van Bantam en de Straat Sunda breeder gesien en nagelesen kan werden: zynde wyders de retourvloot daags daarna op den 23° deses in goede ordre buyten Sundas engte in ruym zee geraackt. Godt de Heere gelieve haar gesamentlyck een spoedige en behouden reyse te verlenen, amen.

Boven alle welcke schrifturen de heer secretaris dan eyndelyck ook volgens ordre in 't herwaartscomen de bhay van Bantam hebbende aangegiert, van den resident Willem Caaff heeft medegebracht een briefte, door denzelven dato 26 deses uyt het schip Nieuw Middelburgh op Bantams rheede aen Haar Ed^{le}. geschreven, ende een omstandigh relaas op de voorgehoude vragen van de secretaris wegens den tegenwoordigen toestant in 't coninckryck van Bantam en eenige zaken nieuwlings aldaar voorgevallen, mitsgaders ook noch een verklaringe by forme van antwoord volgens ordre van 20° October door hem resident Caaff op het contraprotest, door d'Engelse agent Mr. Robert Parcker aan Haar Ed^{le}. overgesonden, voor sooveel als gemelte Caaff van de poincten daarin vervatt is bewust, 't welck wy goetgedaght

(1) Deze vier woorden heb ik ingelascht.

hebben benevens de corte notulen uyt geciteerde protest, zoo die hem daar zyn terhantgesteld en zyn antwoord op gefondeert, hoewel hetzelfde hiervooren op den 16^e October in 't geheel zy geïnserreert, tot te meerder illucidatie hierachter te laten volgen, maar zullen wy eerst cortelyck verbaliseeren het briefken en het relaas wegens den toestant van Bantam voorgeciteert, luydende het briefken aldus, zynde echter 'teen mettet ander in 'taankoment briefboek ingeschreven en in 't breede insgelyckx te lesen:

de heer secretaris van Hoorn met de schepen Middelburgh, Mauritius Eylandt en Perel op de terughcomste van 't Princeneylandt voor Bantam verschenen wesende, had den jongen Coninck den bottelier Huygh Boy by hem ontboden en hem alsook nader den resident Caalf door eenige dienaren afgevraacht wat dat voor bodems waeren en tot welcken eynde zy daar verschenen, waarop hem zynde bericht dat dit de schepen waeren, van 't geleyde der retourvloot terughgecomen en nu en passant aldaar aanquamen om vervarssingh en voorts wat bintrottangh in te nemen, had hy zigh dat wel laten gevallen ende den resident des anderen daags een van zyn volck medegegeven om hem na Turtiassa by zyn vader te geleyden om den boodtschap, hiervooren op 21 deses genoteert wegens d'invasie der Bantammers, in de Bataviase jurisdictie gedaan, aan zyn vader over te brengen, 't welck de resident deed goetvinden zigh voor desselfs vertreck by de heer secretaris van Hoorn te vervoegen om met zyn E. te overleggen wat voor saken meer men den ouden Sulthan zoude mogen voordragen, waarop dan goetgevonden zynde mede te spreken van de massacre, op den 9^e November laestleden aen het volck van de hoecker de Swaartvisch hier buyten Batavias rheede begaen, en het stellen van de premie van 20 rd^r. op yder hooft der Nederlanders dat door de Bantammers soude comen afgeslagen te werden, zoo was dan den resident omtrent de middagh met een Ratou Bagus van de jonge Coninck na Turtiassa vertrocken, vindende, weynigh tyts nae zyn aankomste ter passebaan geleyd zynde, den ouden Keey Aria Monjaja en Pangiran Kidol benevens de andere grooten byeen, ten eersten Keey Aria hem affvragende wat zyn bootschap was, met byvoeginge, indien hy wat te zeggen hadde, sulx hem off Pangiran Kidol konde bekendmaken, waarop voorts de bootschap maar begonnen zynde te nyten, zoo wiert ten eersten door Keey Aria Monjaja met verstoortheyt daarop geantwoort dat Dain Toedjoe voorseker op Tangerang was geweest, doch zeyde Kidol, het woort opvattende, dat het wel konde wesen hy daar zonder Haar Ed^e. voorkennisse en ordre was gekomen, maar dat hy evenwel een Tangerang inwoonder om 't leven gebracht ende een vrouw en twee slaven off kinderen medegenomen hadde, als wanneer den regent van Tangerang hem met eenigh volck hadde nagevolgt om daarover wraack te nemen, doch omtrent Songi Tyga comende en hem niet vindende en de Batavise daar zynde inwoonders hun ter weer stellende, was daarop de destructie van de negorye gevolcht, waarna zy Keey Aria en Kidol beyde aanstonts opstonden en na binnen gingen, den geleyder van den resident eenige dingen belastende om aen den jongen Coninck over te brengen en hem voorts aanzeggende na zyn vaartuygh te gaan tot nader bescheyt, zonder hem den tyt te gunnen van eenige zaken te connen spreken, blyvende alsoo wagten tot in de middernacht,

alswanneer Ratou Bagus Zouba, zoone van Pangiran Kidol, aanquam om mede na Bantam te vaeren, alwaar dan verschenen wesende, begaff zigh den resident aanstonts na 't hof van den jongen Coninck, dogh con, nadat voormelte Ratou Bagus by de Coninck zyn boodtschap hadde affgelecht, hy resident in geen vier uyren tyts audiëntie erlangen, sulx hy wel genootsaackt was vandaar soowel als van Turtiassa onverrichter zaken weder na huys te keeren, refererende den resident zigh wyders aan het mondelingh rapport van de heer secretaris van Hoorn ende d'overkomende schriftuurkens, met versoeck te mogen werden verschoont dat hy met het oversenden der advysen te langh hadde gedraalt, en verder tot zyn adsistentie met een bequaam pennist te mogen werden voorsien etc.;

met het Wapen van Middelburgh wierden na Batavia gesonden 7000 bossen bintrottangh en 200 stux cadjangs, tesamen kostende / 1429 : 10.

Volght den voornaamsten inhoud van het schriftelyck relaes, door den resident Caaff op den 26^e deser maant December aan de heer secretaris van Hoorn wegens den toestant der saken op Bantam gedaan:

de brief en 't geschenck op den 16^e December door den bottelier en tolck Huygh Boy van d'Ed^e. Heer Directeur Generaal Cornelis Speelman op Bantam overgebracht ende den jongen Coninck bestelt zynde, was hem hetzelfde zeer aangenaam geweest;

langen tyt had gemelte jonge Coninck niet connen geloven dat Cappar veroverd was, doch het echter nu op de verklaringe van den tolck Boy voor de waarheyt opgenomen, en had zelfs verhaalt dat Keey Aria Souria de Martha, met een partye volck op Indermayoe aangekomen wesende, den capiteyn Jochum Michielsze zoude hebben uytgedaaght om te vechten en dat, den capiteyn daarop hebbende geantwoort d'E. Comp^e. met de Bantammers geen oorlogh begeerde, gemelte Souria de Martha op onse pagger aengevallen doch met verlies van veel volck afgeslagen was, hebbende op zyn vertreck derwaarts den ouden Sulthan belooft Indermayoe in zyn handen te zullen leveren en nu wederom meerder secours versocht, dat hem niet gesonden was, als zynde de driehondert mannen, die gereset waeren derwaarts te gaen, op 't gerugt dat Dain Toedjou na Tangerang affquam datheen gesonden, doch was nu alles aan die kant weder in stilstant geraackt;

de komste van de drie schepen Middelburgh, Mauritius en France Perel had al eenige verslagentheyt en alteratie onder de Bantamse gemeente en grooten verweckt, en dat temeer omdat se tusschen de hoeck van Poulo Panjang wat dicht langs de wal waeren heengezeylt;

den tolck Huygh Boy den jongen Sulthan versocht hebbende dat aan hem 1000 bhaar peper mocht werden verkocht tegen de ordinary prys van 16 rd^e. yder, zoo had hy geantwoort hem dat gaerne te willen toestaen, maar bedught te wesen dat zyn vader daar vry tegen zoude zyn om dat grain na Batavia te laten vervoeren, waarvan hy evenwel nader bescheyt zoude laten weten;

nadat men aan de uytterlycke actien conde bespeuren, scheen den jongen

Sulthan niet tot den oorlogh met ons geïnclineert, maar evenwel vindt hy mede nevens zyn vader, Kidol, Keey Aria en andere rovers vermaack in 't roven en moorden, en waerom het ook niet onwaarschynelyck zy 't geen den resident Caaff van terzyde ter ooren gecomen is, namentlyck dat desen jongen Sulthan en ook zyn vader en d'andere grooten wel tot den oorlogh soude inclineren, al was het maar voor een corten tyt, om daardoor haar schelmstukken te bedecken en te regtveerdigen, op hoope van tot haar appetyt altoos weder vrede te sullen connen maken, maar wierden daerin tot noch door de Engelsen wederhouden, die hun hulpe hadden beloofd soo d'E. Comp^e. de eerste slagh quam te geven en anders niet, wetende voorts gemelte Engelse en andere met haere leugen en omtrent de Bantammers veel quaat te brouwen etc.;

op Bantams rheede lagen tegenwoordig twee Engelse scheepkens, op de naam van de Portugesen met 700 packen diverse cleeden van Madras gecomen, omdat er onlangs ordre uyt Engelandt gecomen was dat geen particuliere Engelse meer op Cormandel mochten vaeren; bezyden dien lagen er noch twee Portugese chaloupen van Timor met weynigh sandelhout etc.;

d'Engelsen agent Parcker lagh tegenwoordig op Clappadoa zieck te bedde, zynde voor zyn particulier zoo aan de oude en jongen Coninck, de verdere grooten en eenige Chinese coopliden van Bantam schuldig wel 80000 rd^r. en vanwegens hun Comp^e. noch 45000 rd^r., moete door manquement van penningen soo dickwils als hy wiert gemaant zyn crediteuren t'elckens met een goede schenckagie affzetten;

de Francen waren een schip uyt Souratta verwtagende, hebbende noch een goede parthye cleeden, barnsteen etc. in voorraat en van den ouden Sulthan noch te eysschen een somma van 24000 rd^r., die hy in peper had beloofd by aancomst hunner schepen te voldoen;

de Deenen hadden aldaar tegenwoordigh geen schepen en ook geen gelt, zynde den agent Pauly aan den jongen Coninck schuldigh een somma van 20000 rd^r., van welck capitael hy zoowel als de Engelse van 't haere 2 percento's maants aan intrest most betalen;

geen sonderlinge tydinge had men tegenwoordigh van Java's Oostcust op Bantam, als eenlyck dat de Kidolse rovers omtrent Cheribon twee Chinese ingeseten en van Batavia hadden affgelopen;

eyndelyck soude den Coninck heymelyck 600 gewapende mannen tot adsistentie van Keey Aria Souria de Martha na Indermayoe hebben gesonden, hoewel hem door eenige groote verseeckeringe was gedaan dat de Bantammers de onse niet vandaar soude connen dryven, schoon zy ook noch 2000 coppen derwaarts zonden;

de Javaanse crygsmaght tot Bantam soude na gissinge, wanneer de berghluyden, die van de Straat Sunda en Lampon daaronder wierden gerekent, omtrent sterck syn 40000 weerbare mannen, bezyden 800 Maleyers en 300 Macassaeren, Balyers etc., zynde onder dezelve omtrent 5000 schietgeweren, en lagen rontsom de stad Bantam omtrent 50 stucken canon, doch waren de stadswallen aan de zeekant tot noch niet voltoyt; van cogels waren se ryckelyck en ongevaer met 200 vaetjens buscruyt voorsien;

op Turtiassa onthielden zich omtrent den ouden Coninck Keey Aria Monjaja nevens de Pangirangs Kidol, Loor, Wangza Patty ende de Ratou Bagusen Jaja en Souba met noch eenige anderen;

en omtrent den jongen Coninck tot Bantam lieten zich doorgaans vinden de Pangirangs Ardie, Soera de Wangza, Jaja Ingerat, Abdul Alim, Jouhia, Pourbaya ende eenige andere Keeys mitsgaders den Pangiran Coelon, doch was die meest buyten bewint;

sommige waeren van gevoelen dat, indien men met de Bantammers in oorlogh raackte, wel eenige grooten tegen den anderen mogten comen op te staan, maar con egter daarvan niet zekers werden gesecht;

't was nu al 5 jaeren geleden dat den ouden Sulthan op Pontangh off Turtiassa hadde huysgehouden, zonder dat daar oyt yets van defentie was gemaackt; des Coninx hof was van cituatie meest evenals zyn oude hof tot Bantam en met een steenen muir omtrocken; de Pangirangs en grooten, alhier huyshoudende, woonde ten meerendeele rontsom hem in bamboese huysen; de landeryen daeromher waren alle met pady besaeyt; vandaar liep een breede voetwegh na Bantam, uytcomende op een plaatse, Bantam Gieram ofte oudt Bantam genaamt, een weynigh boven Clappadoa gelegen, alwaar nu ook een nieuw hof was gemaackt om by tyden van oorlogh tot lyfberginge van de Coninginnen en 't ander vrouwgetimmer te connen dienen, zynde ongevaar 6 uyren gaans van Turtiassa en drie uyren van Bantam; ook was er een bequaam voetpadt van Tanara op Turtiassa, dat men in twee uyren con ten eynde gaen, doorgaans met cleene dorpiens en wachthuysen beset, doch te water con men geen sekere calculatie maken, als moetende vaeren langh off kort, na de wint wilde dienen, tot aan Pontangh, in welcker rivier een nieuwgegraven gracht uytquam, die na Turtiassa liep ende daerom de naam van de rivier Turtiassa voerde.

Volgt nu de verklaringe, door den resident Caaff uyt de notulen uyt het contraprotest van den Engelsen agent Parcker gedaan.

Notulen ⁽¹⁾ uyt het antwoord off contraprotest, door den Engelsen agent, de heer Robert Parcker, op dat, door onse gecommiteerdens op den 9^e September laastleden aan denselven gedaan, aan onsen resident Willem Caaff op Bantam overgegeven en om aen de Hooge Regeeringe van Nederlands India voortgesonden te werden, gedateert den 24^e desselven maants September en d'eerste maal op Batavia aangebracht den 16^e October daaraanvolgende desen jare 1679.

Den agent verwondert zich dat men tegens hem heeft geprotesteert en hem ⁽²⁾ zich aan de opgevinge daarby gedaan niet schuldigh.

(¹) Deze titel hoort eigenlijk alleen boven de rechtsche kolom; de linksche bevat Caaff's weerlegging.

(²) Lees: *kent*.

En wil Hun Ed^e. daerom van onredelycke proceduuren in desen overtuygen.

Op geciteerde wegens den gevluchten schipper Toledo item Jan Trip en zyn trouwen in de Engelsze logie.

Toledo is 2 à 5 dagen voordat het schip is vertrocken aan desselfs boort geweest en daarmede zonder aen landt te comen vertrocken; den Engels capiteyn waarmede hy is vertrocken, is genaamt van Noort.

Schipper Toledo ontkent de agent als ook 't gewesen p^l. hooft m^r. Payne oyt gekent veel min na Engelant voortgeholpen te hebben.

Trip is 2 à 5 dagen voor zyn vrouw en haar dochttertje, daerna maar niet publicq fugatieff, by nacht door de Engelsze in haer logie ingenomen en door m^r. Abel Payne zonder kennisse van eenige Christene natie getrouwt; off zy eenige brieven van recommandatie hebben medegebracht, is my onbekent; den resident heeft haar niet verwellecomt, maar is by geval ten huys van den secretaris m^r. Coeck geweest en heeft aldaar eerst gesien en bekent.

Trip was met zyn vrouwe zelfs met brieven van recommandatie van Batavia daar gecomen en ook zelfs door den resident Caaff verwellecomt en bezoght.

Kan niet geloven dat zy om de wil van de resident Caaff, alsoo hy haar om ⁽¹⁾ geen de minste Engelse vrunden heeft gerecommandeert, zooveel respect in de Engelse logie heeft genoten en permissie gecregen om met een van haar schepen na Engelant te mogen vertrecken, maar 't is eerder te geloven dat die vrunden om eenig geschenck haar zooveel respect hebben betoont, want den Engelsze capiteyn en wouw haarluyden niet overvoeren voordat aen hem 200 roepia hier op Bantam eerst moest toegetelt werden, gelyck zulx ook is geschiet.

En om welke reden zy hem zooveel respect bewesen en overscheepen na Engelandt vergunt hadden, zullende anders zoo niet ontfangen zyn, indien van zyn criminele zake hun yets was aangezeght.

(1) Lees: aen.

't Is d'heer Payne zoo door de resident Caaff als eenige andere messieurs gewaarschouwt, indien zy haarlieden trouwde en met haar schepen weghsont, by de Hooge Regeringe van India ondanck zoude behalen; gemelte Payne diende doenmaals ten antwoordt hy wist wat hy dede, en nam alles wat daarvan comen mocht op zighzelven.

't Was den agent niet onbewust dat capiteyn Wildy zyn volck op 33 à 35 na gestorven waren en met zoo weynigh volck zyn voyagie naar Engelandt niet en conde volbrengen, en daaruyt te besluyten is, dat zyn voorgeven van onkunde in 't reguart van ons vervoerde volck derwegen t'eenemaal onaennemelyck en frivol is.

Verscheide reysen heeft de resident capiteyn Wildy versocht geen Nederlandse geliefde over te voeren, die altyt belooft heeft zulx niet te zullen doen.

Indien de resident den Engelsen agent aangesprooken off bekendgemaakt had zooveel van ons volck op gemelte schip hadden geweest, 't welck de resident voor 't vertreck van gemelte schip en niet eerder als na dato sekerlyck heeft geweten, is echter niet te geloven dat hy ons eenige courtosie wegens de restitutie van Comp^s. volck op dien tyt zoude hebben gedaen, maer wel ter contrarie om die te laten verschuylen, gelyck nu omtrent 2 jaren verleden by m^r. Payne zyn tyt was gebeurt dat hy aan de resident een briefje gaff om 3 fugative Nederlanders, die door capiteyn Withe op zyn schip verschuyt wierden gehouden, aen ons weder te restitueren, doch men creegh van gemelte

Hun plicht van bystandt van d'een Protestant aan d'ander voor schult opgenomen zynde, bewees een onoprechthgheyd en ondanckbaaryht.

Van 't voorgeven van St. Caaff wegen het gepasseerde met capiteyn Wildy op de Phenix wegen 't vervoeren eeniger Nederlanders ignoreert d'agent.

En gelooft het contrarie, dewyl anders St. Caaff had behooren deselve van capiteyn Wildy wederom te eysschen en by weygeringh deswegen zich aan d'agent t'addresseren.

Die zulck volck aanstonts zouw hebben doen terugh aen landt brengen, als afkeerigh van sulcke actien en alleen tot een goede correspondentie met de Europeeren en de Hollanders genegen zynde.

capiteyn ten antwoord dat se in zyn schip geweest maar weder wegh waren, en joegen ons volck voort van 't schip, en na dato zyn wy versekert dat voorschreven 5 matroosen met gemelte capiteyn na Engelandt zyn vertrocken; 't is ook omtrent 10 jaren voorleden gebeurt by tyden van d'Engelse heer agent Henry de Cres, dat doenmaels eenen Christiaan Wolf, gewesen vaandrigh in dienst der E. Comp^e., van Batavia fugatieff geworden zynde, op een Engels particulier scheepie is geweest, waerop eenen m^r. William Olie commandeur was, en zich aldaar heeft verstookten om mede nae Masulipatnam te vaeren, als wanneer de resident Caaff met de heer agent de Cres expres naar boort voeren doen het scheepie zeyl maackte, met intentie om gemelte Wolf te ligten en aan landt te brengen, doch men creegh van d^e. Engels capiteyn Alie ten antwoord dat eer hy denzelven Wolf wilde overgeven, liever den Hollantsen resident buyten boort wilde werpen, en moest men doen zoodanigh geaffronteert weder naar landt vertrecken (¹), en op dusdanigen manier zou het met de ordre van d'heer agent Parcker mede connen affloopen.

Hy heeft aen my een ordonnantie van d'E. secretaris Joan van Hoorn vertoont dat hem gelicentieert wiert een keer nae Bantam te mogen doen en syn uytstaande schulden te veressenen, maar niet wetende off hy met kennis van de heer ontfanger en licentmeester door de boom is gegaan off niet.

Off hy voor passagier off in dienst van de heer agent Parcker is vertrocken, is ons onbekent; Mouray heeft noyt aen den resident Caaff van zyn voornemen yets

S^r. Mouray was opentlyck op Bantam gecomen met voorgeven van licentie zoowel der Regeringh als zyn crediteurs.

En hadt een maandt daerna d'agent versocht om als passagier naar Souratta en Bombain over te vaeren en sulx ook bekentgemaackt aan den resident Caaff en

(¹) Er staat: *vertrocken*.

bekentgemaackt, maar is zulx wel van andere comen te weten, en nadat de resident vernam dat zyn vertreck ernst was, zoo heeft hy de jonge Coninck versocht dat Syn Mayesteyt geliefde te beletten dat gemelte Mouray mettet schip Bombain niet mochte vertrecken, voor en aleer dat hy d'heer Joan Joachimi Pauly en andre crediteurs zoude voldaan hebben, daarop Zyn Hoogheyt den tolck Huygh Boy met zyn ringh en boodtschap naer den Engelschen heer agent heeft gesonden om gemelte Mouray niet te laten vertrecken voordat hy zyn schulden soude hebben betaelt, gelyck dan Huygh Boy zyn bootschap by de heer agent heeft gedaan en bovendien noch de resident Caaff, wanneer het schip zyn afscheyt zoude crygen, des avonts de clock 10 uyren per een briefie 'tzelve⁽¹⁾ andermael vrundelyck aan deselve heer agent heeft versocht, en zoo ook den Deensen resident, d'heer Pauly voornoemt, doch heeft dit alles niet mogen helpen, maar is hy Mouray door voorschreven Engelse agent te middernaght uyt de Engelse logie persoonlyck met zyn eygen vaartuygh na boort gebracht en alsdoen het schip voort onderzeyl gegaan.

syn vrunden en crediteuren op Batavia, met voorgeven dat die alle zulx approbeerden.

Zulx d'heer agent, van niemant geen tegenzeggen vernemende, uyt eygen beleeftheyt zulx heeft gelicentieert, zullende zulx verhindert hebben, had hy gedacht dat sulx de Regeringe op Batavia onsmakelyck zoude zyn geweest, als geenig belangh met hem hebbende.

Dese stierman Vooght heeft de Nederlandse Comp^e. over eenige jaren voor matroos gedient en na dato de borger Andries Hartman in dezelve qualiteyt, en ook desselfs scheepie om de Oost helpen

Claas Vooght was by hun niet bekend, maar wel eenen Vooght Gardens, die al wel 5 à 6 jaar by de capiteyn van 't schip Bombain was onderhouden en als matroos gebruyckt buyten ymants aan-

(¹) Er staat: in 'tzelve.

verliesen, zynde wyders naderhant over Malacca na Bengalen, Cormandel en Zouratta geraackt en vandaar met een Coninx van Bantams scheepie hier op Bantam aengecomen en voorleden jaar met het Benjaans scheepie andermael na Zouratta vertrocken en van dit jaar met hetzelfde wederom op Bantam verscheenen, ende heeft noyt de Engelschen nochte den Coninck van Bantam voor matroos gedient, zynde ook niet getrouwt ofte oyt getrouwt geweest, en byaldien de resident aen den Engelsen heer agent Parcker van zyn persoon hadde openingh off kennisse gedaen, zoo twyfelt de resident niet off hy zoude denzelven Vooght Gardens verstoken hebben, ofte anders wel geraden in dienst van den Coninck van Bantam te gaan, zynde tegenwoordigh weder in dienst van d'Engelse jongst met het schip Bombain na Souratta vertrocken.

Is door Abel Payne voor de comst van de heer agent Parcker in dienst genomen.

Den Francen agent de Guillien negeert zulx en seght hem noyt in zyn protextie heeft genomen, maar wel zyn persoon in 't particulier gerecommandeert, alsoo door d'Engelsze daarna wierden gevraacht en dat hy zyn vrunden in Vranckryck hadde gekent.

Den Engelsen agent heeft altoos met hem gehandelt en te doen gehadt en denzelven niet eerder uyt zyn dienst gelargeert als na 't ontfangen protest door onse gecommiteerdens in September voorleden.

spraak, zullende anders by notificatie van onsen resident d'heer agent hem van denzelven ontslagen hebben en niet onderhouden.

Jan Steen had d'agent op Bantam in d'Engelse logie t'zyner aankomste gevonden als bottelier,

na 'tscheen op approbatie van den Francen agent, als zynde een geboorne Fransman,

welcke resident gemelte Steen ook in protexie hadde genomen,

zulx d'Engelse agent niet altoos met denselven te doen en all voor 7 maanden van den dienst van d'Engelsen ontlast gehadt heeft,

Gemelte Steen heeft noyt voor syn eygen particuliere reequeningh maar altyt voor de Engelse heer agent Parker na Java's Oostcust etc. gevaren en ook geduirigh een Engelse vlagge gevoert. .

zynde noyt by hem agent geprotegeert off voor zyn reequeningh na Java's Oostcust gesonden,

Diverse malen, althoos voor ⁽¹⁾ de heer agent zyn reequeningh met een capitael van 4 à 5 en 6000 rd^r. telckens, dat bestont in amphioen en diverse cleeden etc., en heeft ook tot 2 malen over de 600 picols peper van Sirrebon voor de Engelsze Comp^e. genegotieert en hier op Bantam aangebracht, daar hy zigh nu present ook alsnoch onthout op zighzelfs, doch echter, zoo men presumeert, met belofte onder de handt van protexie des Coninx.

maar wel 1 à 2 malen voor eygen particulier belangh derwaarts gegaan met weynige en onnaambare cleenigheden voor hem Engelsze agent en andere vrunden.

Dit is de resident ook onbekent, alsoo niet en weet wat in 't gedane protest door de heeren gecommiteerdens uyt Haar Hoogh Ed^{le}. name daarvan gesecht zy geweest.

d'Agent hadt ook bevoorens het doen van 't protest noyt gehoord gemelte Steen aan eenige misdaat op Batavia schuldigh.

Dese voorenstaande poincten volgens Haar E^r. ordre aldus by my ondergeschreven beantwoort in 't schip 't Wapen van Middelburg desen 26^e December anno 1679 ter rheede voor Bantam.

(Getekent:)

WILLEM CAAFF.

En offwel alle de voor van verhaelde personen volgens de vredensarticulen niet dan voor rebellen waeren aan te zien, zoo sustineert d'agent daarvan alvorens behoorlyck kennisse en een wettige eysch behoorde gedaen te wesen en ook een absolute weygeringh, alvorens sulcken protest had behooren gedaen te werden, want de anticipatie was een straff der misdaat eer se begaan was, off om twist te zoeken sonder oorsaack, dat echter d'agent niet toeëygent aan de welgestelde instructie en Regeeringe tot Batavia, maar aan de inexperientie in dese zaken der uytvoerders off gecommiteerdens, die hy meent hun commissie te buyten zyn gegaan met haer dreygende taal.

(¹) Er staat: door.

Soo de Regeeringe tot Batavia mochte goetvinden Jan Steen, Mouray, Claas Vooght etc. by de cop te doen vatten, den agent zouw zich daar niet tegen opposeeren, als willigh zynde tot een goede correspondentie en vrundschap met de Generael en Raaden van India op Batavia.

(Onder stont:) Opgegeven in 't schip 't Wapen van Middelburgh voor Bantam den 25^e December 1679 door my Joan van Hoorn aan den resident om te beantwoorden.

In den avondt comt alhier uyt Siam te arriveeren de fluyt de Berckmeer, medebrengeende twee brieven, d'eerste door het opperhoofd Aarnout Faa in dato 29 November en d'ander particulier door de tweede persoon, den ondercoopman Albert Hopman, en den boeckhouder Jasper Meyer in dato 16^e desselven maants, beyde aen Haar Ed^{le}. geschreven, d'eerste meldende den goeden toestant van Comp^s. zaken aldaar en d'andere eenige clagten en beschuldigingen tegens gemelte opperhoofd Aarnout Faa, zoo over desselvs harde en onrechtmatige handelinghe omtrent desselvs tweede voormelt als eenige quaaide directien en frauduleuse actien in Comp^s. dienst, gelyck by het aankomende briefboek, daar beyde geciteerde brieven ingeschreven zyn, onder het quartier van Siam can werden gesien; hebbende wyders vooraangetogen fluyt de Berckmeer alhier aangebracht een ladinge van:

278 bharen thin, zynde 98653 R ;

309160 R sappanhout;

719 potten clappusoly, tezamen met den anderen bedragende / 46647:18.

Besyden geciteerde missives en bylagen der opperhoofden zyn nogh met voorschreven Berckmeer uyt Siam overgebracht drie ander briefkens, de eerste door den Coninck, de tweede door den Oya Berckelagh in 't Maleyts ende de derde door den Francen bisschop, de twee eerste aan Haar Ed^{le}. ende de laaste aan Zyn Ed^{ht}. de Heere Gouverneur Generael geschreven, zullende de translaten van die van den Coninck en Berckelagh op den dagh van de inhalinge derzelve in 't begin van 't toekomende jaar werden geinserieert (*), en luyt voorts het briefken van den bisschop na gedane vertalinge in 't Nederduyts aldus:

Mynheer.

De algemeyne liefde is sonder bepalinge ende dewyle ik weet dat UEd^{le}. niet ongevoeligh zyt van de rechtmatige gebeden die men aan UEd^{le}.

(*) In margine: Nota: dese Coninx translaatbrieven gaan echter nu mede na 't vaderlant over in 't aankomend briefboek onder 't quartier van Siam.

doet, zoo vindt ik my verplicht heden gunst te versoecken voor drie matroosenvan UEd^{le}. Comp^e., die uyt vreesse van eenige straffe oftewel uyt lightvaardigheyt haar schip verlaten ⁽¹⁾ en naderhant, haar misslagh kennende, hun in myn armen gewurpen hebben om haar tot een middelaer te mogen dienen; het opperhoofd van UEd^{le}. logie alhier heeft daerinne met alle onderscheyt en civiliteyt gehandelt. Ick hoope dat dese tytsgeleghenthey, dewelcke ons vaster als oyt behoorde te vereenigen en in een hertelycke vrundtschap te doen leven, UEd^{le}. lichtelyck zall connen persuaderen om aen my dese eerste gunste toe te staan, wetende dat UEd^{le}. meer tot genade als tot straffe genegen zyt. Ik ben gelyck als verbonden om voor dese jonge gasten van UE. vergiffenisse te erlangen, en tot een toegift van de verpligtinge die ik UEd^{le}. schuldigh moet zyn. bid ik UEd^{le}. te willen aennemen een cleen paequetie brieven, dat UEd^{le}. den brenger deses zal overhandigen, ende my de gunste te doen om deselve na Hollandt te zenden. Ik verwagte dese gunste van UEd^{le}. edelmoedige goetwilligheyt, en schoon ik weet dat ik UEd^{le}. in veele dingen niet kan dienstigh wesen, zoo zal ik, nochtans trachten alle gelegentheden uyt te vinden om UEd^{le}. te mogen behagen ende te betuygen dat ik ben

(Onder stont:)

Mynheer,

UEd^{le}. zeer ootmoedigen en gehoorsamen dienaar

(Was getekent:)

LOUIS, Bisschop van Metellopolus en Apostolis Stedehouder in Siam.

(Terzyde stont:) Siam den 22^e November 1679.

29 d^e. Heden zynde den vastgestelden dagh om de Chinese gesanten, op 17 deser mettet jacht den Alexander uyt Hoccieuw hier aangekomen, in te haelen en ter audientie te geleyden, zoo heeft zich de compagnie ruyterye al vroegh vervoeght voor het logiement van den eersten ambassadeur, daar omtrent de clocke acht uyren de heeren gecommiteerde met vier koetsen ook na toe reden, daernevens ook een getal ledige paarden, alwaar dan gecomen wesende, zoo wierden de gesanten na het afleggen van eenige wederzydse complimenten geplaatst nevens de heeren Benth, Zeeman, Paauw en Bauckes in de koetse van staat, getrocken door vier paarden, voorts in een andere koets d'E. Martinus Pit, Ockersze, Tacq en van der Plancken alleen en in de derde koets Wanjock, capiteyn der Chinesen, ende de boedelmeesters Koeko en Jouko met den factor Limlacco ende in de vierde den luytenant Litsoeko, den vendrigh Tenglauw en sergeant Ganthenqua met den Hocksieuws coopman Lappora en voorts te paarde de ondercooplieden Spanbroeck en Melman benevens de mandoryn van de Tartaerse soldaten, de schoonsoon van de tweede gesant ende de zoon van Limlacco, en terzyden de eerste koets de Nederlandse lyffwacht van

(1) Er staat: te verlaten,

16 man, te weten aan yder zyde acht. Dusdanigh dan reedt men in goede ordre voort, de ruyterye vooruyt, daar een groot getal Bataviase Chinesen met triumphbogen off arcus triumphalis, van allerhande gecouleurde zyde gemaackt en door twee personen yder gedragen, op volgde, daaraan een goet getal speelluyden op bommen, toethorens, schalmeyen en ander Chinee's speeltuygh en weder achter deselve de staatsyvoerders van de gesanten met vlaggen, vergulde standaarden met draken verciert, sonneschermen en andere aansienelycke eertekenen, waarachter dan quam d'eerste koetse met de twee gesanten, hebbende de keyserlycke brieff by haar, en daarop de andere koetsen in zulcke ordre als hierboven zy gesecht, die dan voorts achter haar hadden een compagnie soldaten, opgevoert by d'E. capiteyn Jan Francen. In deser voegen reedt men zaghjens voort, de burghwal van de groote rivier ten eynde voorby de poort Diest, de steene brugh Grimbergen over na de Nieuwpoort, de linckerzyde aff en zoo de westzyde der Tygersgracht langs, 't pleyn voor het stadthuys over, de Heerestraat deur na het casteel onder een bysonder crioel en toeloop van menschen, soodanigh dat de straat nauwlyx te gebruycken was. Voor het casteel comende traden de ruyters aff en vervoegden hun, onderwyl en dat haer paarden door jongens, daartoe bestelt, wierden vastgehouden, by paaren na de korte galderye gaande na de vergaderzaal, daar zy hun ter wederzyde rangieerde, daer ook de Nederlandse lyffwacht, die terzyde de koetse van staat hadden gegaan, hun stellende op de voorzaal, in een rinquet sloot, na hetwelcke de gesanten met de heeren gecommiteerdens uytraden, de keyserlycke brieff overreyckende aan den helmhardier, die met een groote silvere schootel onder de geele staetsysombreeel voor de poort gereetstont en binnencomende vooruytginck even achter de triumphbogen en speellieden en staathouders, daar toen voorts de gesanten op volgde, d'eerste Liau Lauja tusschen de heeren Benth en Zeeman ende de tweede Li Lauja tusschen de heeren Paauw en Bauckes in, en voorts daarachter by paaren d'E. Pit, Ockersze, Tacq en van der Plancken, daeraen wyders de ondercoopliden Spanbroeck en Melman ende de Chinese gecommiteerdens met Limlacco, Lappora, de mandoryn ofte hooft harer soldaten en voorts de andere Chinese gequalificeerde uyt haar suicte en onse ingesetenen, gaande zoo door de compagnie gewapende soldaten heen tot aan de puye, alwaar se aan de voet van de trap door de Heeren Raaden Outhoorn en Camphuys uyt Haar Ed^{le}. namen verwellekomt en vooruytgaande na binnen geconduseert wierden door de corte galderye in de groote raadtcamer, daar Haar Ed^{le}. in corps vergadert zaten, staande de taaffel op de ordinaire wyse, met costelycke nieuwe alcatyven beleght, en zat Zyn Ed^{ht}. de Heere Gouverneur Generael met gedeckten hooft aan 't eynde, de Heere Directeur Generael Cornelis Speelman als Eerste Raadt ter rechterzyde en voorts d'andere Heeren Raaden alle in ordre daaraan op een ry ongedeckt, waarvoor dan verscheenen wesende, zoo wierden de gesanten ongeveer twee à drie treden van de taaffel aff ter linckerzyde van Zyn Ed^{ht}. en alsoo recht tegenover de Heeren Raden geplaatst op twee breede leuningstoelen, met blaauw Hollants phelp bekleet en met zoodanige kussens voorsien, en daarnaast de heeren gecommiteerden mede op stoelen alle op een ry in ordre, zittende den secretaris van Haar Ed^{le}., de heer Joan van Hoorn, op

dezelfde zyde der Heeren Raden aan het eynde der taeffel doch een weynig achterwaarts aan een cleen vierkante taeffel, bysonder met een alcatyff overdeekt, op een stoel met root phelp bekleet, en wyders eenige treden daaraan, namentlyck recht tegenover Zyn Ed^{ht.}, op 4 bancken mede op Hollandse kussens de raatsluyden Limlaeco en Lappora mitsgaders onse Chinese gequalificeerde inhabitanten alhier en achter deselve voorts d'ondercooplieden Spanbroeck en Melman benevens de mandoryn off bevelhebberen over de Tartaarse soldaten en d'andere van aansien uyt haar gevolg, vyff tevens op een banck. Achter Zyn Ed^{ht.} stonden de acht helmbardiers met haar paraadtrocken aen en haar helmbaarden, en voorts achter de gesanten ende de gecommiteerdens dicht aan de muir, zelfs tot in 't agterste deel der zaale, verscheyde Tartaersche zoldaten en staathouders met haar staatsystocken en andere eerteecken en in de handt. Dusdanigh dan geseten wesende, wiert de keyserlycke brieff in de schotel, met een geel zyde cleet, rontsom met franje en aan de eynden met quasten verciert, bedeckt, op de taeffel voor Zyn Ed^{ht.} de Heere Gouverneur Generael nedergesett en daarop aanstonts drie chergies musquettados gedaan, die de eerste met 8, de tweede weder met 8 ende de derde met 11 canonschooten verselschapt wierden, waarna de keyserlycke brieff door Zyn Ed^{ht.} uyt de schootel genomen en aanvaart wiert, in meninge die te doen openen, ten welcken eynde den ondercoopman Joannes Melman, tamelyck in de Chinese tale ervaren, ende den Chinesen vaandrigh Tenglauw achter Zyn Ed^{ht.} geroepen waren, doch den eersten gesant, dit ziende, hielt zigh eenigermaten gebelght, meenende dat den brieff zyn bedunckens door Syn Ed^{ht.} met te cleenen pleghtigheyt en eerbewysinge wiert aangenomen, als gaerne hebbende gesien dat gedagte Zyn Ed^{ht.} hetzelve met ongedeckten hoofden gedaen en die uyt zyn gesants handen overgenomen hadde, waarover all eenige woorden wederzyts gewisselt wierden, maar hem eyndelyck in civile termes te kennen gegeven zynde dat hy, in een vreemt landt comende voor een opperregent en hooge raadsvergaderinge die een souverainen staat representeerden, zigh vernoeght most houden met de manieren en maximes van outsher aldaar gebruyckelyck en met die eere, die den brieff van zyn heer nevens jae selfs boven die van alle Indiaase Keyzers, Coningen, Vorsten en potentaten quam aengedaen te werden, zoo liet hy zigh geseggen en toonde daarmede vernoeght te zyn, betuygende dat men hem sulx niet qualyck geliefde aff te nemen, als meenende eenlyck zyn plicht met dese protestatie ten opsichte van zyn Kaysers eere en achtinge te hebben affgelecht en voldaan, waarby het dan ook voorts wiert gelaten ende de brieff in handen van Zyn Ed^{ht.} verbleeff, dien den gesant doen verders deede affvragen off hy ook met credentiebrieven en door wien wegens zyn commissie was versien, op hetwelcke hy geantwoort hebbende van jae, zoo wiert deselve hem wyders affgevordert, die hy ook aenstonts een van zyn dienaars belaste voor den dagh te crygen en aen Zyn Ed^{ht.} overgaff in een blaauw zyde zackie, dat geopent zynde, wiert dese credentiebrieff den Chinees vendrigh Tenglauw gegeven, door denzelven opgelesen en na tytsgelegentheyt in corte vertolckt, zynde van sulcken inhoud als hieronder benevens de missive van den Keyser zal wesen te zien. Na dit voorenstaande wierden de gesanten voorts wat siry, pinangh en

drooge taelfruyten gepresenteert mitsgaders een glaesie wyn rontgeschoncken, 't geen genutticht en noch een wyltie geseten hebbende ⁽¹⁾, wierden wederzyts eenige complimenten gevoert, door Zyn Ed^h. na des Tartarse Keyzers gesontheit gevraagd en 't zelve door den gesant beantwoort, onder betuyginge dat Zyn Mayesteyt de Nederlanders een bysondere goede inclinatie toedragende was ensoovoorts, waarmede ongevaer een uytie toegebracht en door Zyn Ed^h. in minnelycke termes den gesant te kennen gegeven wesende dat men jegenwoordigh van geen zaken zoude handelen, maar dat het best zoude wesen dat hetselve tot nader gelegentheyt uyt te stellen ende de gesanten middelerwyle wat te laten uytrusten, zoo stonden de gesanten op en namen weder een vrundelycken afscheyt, gaende met de gecommiteerdens en al het gesleep weder na buyten door de korte galderye (daar de ruyters in 't inkomen hadden gerangieert gestaen en die nu vertrocken en albereyts weder te paart zittende waeren) onder geleyde van de Heeren Raden Outhoorn en Camphuys tot op de puye, alwaar se de laaste afscheyt cregen en met de gecommiteerdens voortgingen, die haar, weder buyten 't casteel gecomen wesende, in de koetse van staat verselde, gelyck d'andere gecommiteerde ook weder in de carossen en 't verdere geselschap te paarde gingen zitten in maniere als hierboven uytgedrukt zy, rydende zoo weder all saghjens na haar logiement, de ruyterye vooruyt, door de geopende compagnie militairen te voet, die op het plain voor het casteel was blyven staan en zich nu, nadat de geheele swier was gepasseert, weder sloot en volgde door een anderen wegh, namentlyck langs de oostzyde der Tygersgracht, voorby de Nieuwpoort, de Heerestraat door, zoo verby de groote Nederlandse kerk, de brugh van de Middelpunt over tot voor haar logiement, alwaar verschenen wesende trat men uyt en wierden de gesanten, binnengegaen wesende, door de heeren gecommiteerdens voorts den middagh over hofflyck onthaelt, alvorens de ruyterye, het voetvolck ende de carosse van staat hebbende laten vertrecken, houdende de andere koetsen tot haar gebruyck, middelerwyle in vroylyckheyt by den anderen blyvende tot na den achtermiddagh de clocke omtrent 4 à 5 uyren, alswanneer men nae genomen vrundelycken afscheyt om de gesanten haar vrygheyt te laten vertrock en om Zyn Ed^h. de Heere Gouverneur Generael van het tractement rapport te doen zich weder na 't casteel vervoegde en alsoo doen weder yder na zyn huys keerde, daarmede dan dese ten hoof leydinge der Chinese off Tartaerse gesanten een eynde genomen heeft, zynde bevoorens op den 25^e deses hetzelfde al vooraff by Haar Ed^h. beslooten, zoodanigh als het by de Heer Extraordinaris Raadt Joan Camphuys met alle de formalia opgesteld zy, gelyck hieronder en ook by het resolutieboek kan werden gezien.

Ordre op wat tydt ende hoedanigh men de gesanten van den Keyser van China, genaamt Liou Louja, Li Louja, van boort haelen en met de keyserlycke brieff in haar logiement mitsgaders voorts ter audiëntie geleyden zal, en waartoe goetgevonden is te committeren:

(1) Er staat: hebben.

d'heer Fredrick Bent, oudt-directeur van Persia;
 d'heer Gualter Zeeman, advocaat fiscaal van India;
 d'heer Pieter Paauw, waterfiscael van India;
 d'heer Nicolaas Bauckes, eerste oppercoopman des casteels;
 d'heer Martinus Pit, visitateur generael;
 d'E. Ockersze, sabandaar en licentmeester;
 d'E. capiteyn François Tack en
 d'E. Jacob van der Plancken, jongst geweest opperhoofd tot Hoccieuw, en
 om de statie te vermeerderen:
 den Chinesen capiteyn Wanjock;
 den lieutenant Litsouko;
 den vaandrig Tenghlauw;
 den sergeant Thenqua;
 den boedelmeester Koeko;
 den boedelmeester Jouko,
 en zal de van boort halingh geschieden op Woonsdag den 27 December 1679
 voor de middagh.

Twaelff soldaten, 2 corporaels en twee sergeanten sullen de ambassadeurs
 tot een lyffwaght worden bygevoeght, tesamen 16 man, die mede na boort zullen
 vaeren en zoolange by gemelte ambassadeurs blyven alse hier tot Batavia
 zullen blyven.

Twee groote sloepen ofte schepprauwen, voorsien met vlaggen, alcatyven en
 Hollantse kussens, zullen na boort vaeren, de groote voor de twee ambassadeurs
 ende de vier eerstgenoemde onse gecommitteerde, de cleenste sloep voor de andere
 onse gecommitteerde;

voorts van de beste en bequaamste schuyten met tenten, vlaggen en kussens
 voor de Chinese gecommitteerdens en de suicte van de ambassadeurs, daaronder
 voor eerst gerekent den tolck Limlacco en factor Lappora, beyde de ambassadeurs
 tot raadtshuyden ofte staathouders toegevoeght, wyders de bevelhebber over des
 ambassadeurs Chinese off Tartarische soldaten, de schoonzoon van den tweeden
 ambassadeur, de zoon van Limlacco alsmede onse officieren en soldaten van de
 gemelte lyffwacht.

Eenige zeylsloepen zullen medegaan om staat te houden en ofte meteenen
 dienst condon doen.

Alle de schepen op de rheede leggende zullen haar wat opschicken, vlaggen
 en wimpels laten waeyen etc.

Van boort afgesteken zynde zal het jacht den Alexander, waarmede de
 ambassadeurs hier zyn aangelant, 15 canonschooten doen.

De militaire, op de boom ende aan 't Viercant bescheyde, zullen in 't aancomen
 en passeeren van de ambassadeurs ende de voornoemde gecommitteerde in ordre
 buyten staan en haar geweer presenteren.

De ambassadeurs zullen door de voornoemde gesamentlycke gecommitteerde

met de prauwen tot voor haar logiement en dan wyders daarbinnen gebracht mitsgaders uyt de naam van dese Regeringh wellekoom geheeten werden;

en dan moet ook sorge gedragen worden datelyck voor haar ende de haere cost en dranck gereet zyn om ten bywesen van onse gecommiteerde getracteert te worden, en dan moeten voorts voor haar cost en dranck werden besorcht, zoolangh alse geen gelt van de Comp^a. en crygen om het te connen coopen, zynde haar toegeleght voor 90 coppen 300 rd^a. ter maandt benevens wyn, boter, olye, speceryen uyt 's Compagnies magazynen tot matige consumptie.

Dusverre de van boort halingh.

Op Vrydagh den 29^e December 1679 zullen de ambassadeurs voor Zyn Ed^h. en de Raaden ter audiëntie gebracht worden door de bovengemelte gecommiteerde en dat op de navolgende wyse:

De ruyterye van de Comp^a. zal haar vroegh vervoegen voor de woningh van de ambassadeurs om als het tyt is vooruyt te ryden, haar wegh nemende na de poort Diest, over de sluys Grimbergen, voorby de Maleytse kerck na de Nieuwepoort, en dan voorts langs de westzyde van de Tygersgraght over het stadthuyspleyn door de Princestraat na het casteel.

Nae gemelte ruyterye zal volgen de caros van staat met 4 paarden, daarin de twee ambassadeurs met des Keyzers brieff alsmede de heeren gecommiteerdens Benth, Zeeman, Paauw en Bauckes.

De lyffwacht van 16 Nederlanders zullen haar vervoegen in ordre dichtby deselve caros, aan wederzyden acht:

voorts zal volgen een caros met 2 paarden en daarin de heeren gecommiteerden Pit, Ockersze, Tack en van der Plancken;

de derde caros met twee paarden zal inhebben den capiteyn der Chinesen Wanjoek, de boedelmeeesters Koeko en Jouko benevens den Chinees Limlacco;

de 4^e laaste caros met 2 paarden zal voeren Litsouko, Chinees lieutenant, Tenghlauw vaandrig, Thencqua sergiant en Lappora.

De ondercooplyden Cornelis Spanbroeck en Joannes Melman, de eerste nu mede uyt China gekomen en d'andere de Chinese taal spreekende, zullen daaragter volgen te paart, gelyck mede den officier van de Chinese militairen, de schoonsoon van den tweeden ambassadeur en de zoon van Lacco voornoemt.

Nae dese zal volgen een compagnie militaire te voet onder d'E. capiteyn Jan Fransze Holsteyn.

Als de ruytery tot aan 't casteel zal genadert zyn, zoo sullen des Comp^a. ruyters affstappen, latende haere paarden buyten de poort en aen wederzyden op de barm van 't casteel in ordre vasthouden door jongens uyt de stall ofte degene die daartoe zullen worden geordonneert, en dan zullen deselve ruyters twee aan twee na malcanderen hun begeven na de galderye die na de vergaderzaal loopt, alwaar se haar aan wederzyde (hun geweer presenteerende) zullen rangeeren.

Buyten de poort van het casteel zal een helmbardier van Zyn Ed^h. gereetstaan

met een silvere schootel ende een geele sombreere van staat om des Keyzers brieff te ontfangen en die voor de ambassadeurs binnen te dragen, ten ware de ambassadeurs die liever zelve wilde binnenbrengen en aan Zyn Ed^{ht}. overgeven, als wanneer den helmbardier echter na de wyse van outs gebruyckelyck zal vooruyttreden.

Daarop zullen dan te voet volgen de gemelte heeren ambassadeurs, d'eerste tusschen en in 't midden van de heeren Bent en Zeeman, de tweede tusschen d'heeren Paauw en Bauckes, voorts de andere gecommitteerde Martinus Pit, Ocker Ockersze, François Tack en Jacob van der Plancken by paren;

item de Chinesen die in de derde carosse hebben geseten;

oock in de vierde, alsmede die te paarde hebben gereden;

ook zullen haar de Nederlandsche militaire ofte de lyffwaght vervoegen nevens de ambassadeurs en onse gecommitteerden achter malcander een voor een tot in de voorzael van Zyn Ed^{ht}. woningh, blyvende daar gerangieert staan.

De Heeren Raaden van India Willem van Outhoorn en Joannes Camphuys zullen de ambassadeurs comen verwellecommen aan de benedenste trap van de puye, tredende dan vooruyt om in de vergaderzael en aan de taefel hun zitplaats te nemen.

De taefel in de vergaderzael zal blyven staen op de ordinaire wyse;

aan de rechterhandt van Zyn Ed^{ht}. de Heer Gouverneur Generael zullen zitten de Raden van India op de Hollantse leuninghstoelen;

aan de slinckerhandt de twee ambassadeurs op twee leuninghstoelen, en dan de acht onser gecommitteerde op stoelen zonder leuningh;

achter Zyn Ed^{ht}. ende de Raaden zullen staan de helmbardiërs met haar helmbaarden;

tegenover Zyn Ed^{ht}. aan de westzyde van de zaal zullen zitten Limlacco, Lappora, den Chinese militaire bevelhebber, de schoonsoon van den tweeden ambassadeur en de zoon van Limlacco, item onse ses gequalificeerde Chinesen staathouders en de ondercoopliden Cornelis Spanbroeck en Joannes Melman.

Als de brieff overgelevert wort, zal der een chergie musquettados binnen het casteel worden gedaan en daarop volgen vyff canonschooten, op de tweede chergie weder vyff ende op de derde chergie 11 canonschoten, somma drie chergies met musquetten en 21 canonschooten.

De ambassadeurs zullen dan ook overgeven hare credentialen om gelesen ende den inhoud vertaalt te worden door den Chinesen vaandrigh Tenglauw.

De brieff van den Keyser is wel in translaat overgecomen, doch dient echter noch nader overgeset te worden om te connen weten de rechte zin, die door de Chinesen somtyts met verdacht duyster ende dubbelsinnigh ingestelt wert.

Aan de ambassadeurs zal men in de vergaderzael niet anders presenteeren als een roemer wyn, siry, pinaugh, drooge taeffelfruyten etc.

Dezelve gecommitteerde zullen de ambassadeurs ook in dezelve ordre doch door een anderen wegh weder thuysleyden, namentlyck langs de oostzyde van de Tygersgracht voorby de Nieuwepoort, voorts voorby de groote kerck over de Middelbrugh.

Ten huysse van gemelte ambassadeurs zal dan weder alles wat nodigh zy moeten gereetstaen om haar te onthaelen en vooreerst eenig tractement aan te doen.

Den capiteyn Jan Franszen zal op 't pleyn voor 't casteel moeten blyven staan, latende de ambassadeurs met de suicte door de compagnie heentrecken en die dan weder sluytende om te volgen.

De carossen zullen mogen blyven tot dienst van de gecommiteerdens; maar de caros van staat zal moeten vertrecken, insgelyx de ruyterye en de compagnie onder d'E. Jan Franszen Holsteyn, alles te verstaen wanneer de heeren ambassadeurs thysgebracht zullen zyn.

Voorts is in Raade van India goetgevonden dat de heer Willem van Outhoorn zal worden versocht als ontfanger generael ende d'E. Ocker Ockersze gecommiteert als sabandaar en licentmeester om op alles ordre te stellen en het nodige te besorgen, zooveel dit aan landt brengen en geleyden ter audiëntie aengaet, en dan ook wyders om de successive versoeken etc. van de ambassadeurs aen te hooren en daarvan in Rade van India rapport te doen.

De brieven van de Hoccieuwse regenten met de schenckagie van den Combon sullen werden van boort en ingehaelt den 30 December op Saturdagh voor de verpaghtingh en daartoe gecommiteert:

- d'E. Jacob van der Plancken als overbrenger van de brieven;
- 3 d'E. landdrost Vincent van Moock;
- den E. landdrost Laurens Pith;
- d'E. Jan Parve, oppercoopman des casteels;
- 3 Ocker Ockersze, licentmeester en sabandhaar;
- d'E. Matheus Lughtenburgh, cassier;
- Sr. Hendrick Cansius, winckelier;
- 3 Sr. Spanbroeck;
- Sr. Melman;

voorts het ordinaire corporaelschap militaire van 't Viercant.

Dese alle zullen de brief van boort haelen en in 't affvaeren van den Alexander negen canonschooten laten doen.

Aan 't Viercant ende aan de boom zullen de de militaire buytenstaan en haar geweer presenteeren als de gecommiteerde passeeren.

De gecommiteerde, zoo de Nederlanders als Chinesen, zullen aan 't Vierkant op en aldaar in twee carossen met twee paarden treden, te weten in yder 6 persooenen na haere qualiteyt.

Dese zullen ryden langs de passer (te weten de Gaedieffs-) tot de Middelbrugh en daarover door de Princestraat na 't casteel, alwaar de brieven in de silvere schootel door een helmbardier onder een geele zyde sombreere ontfangen en voorts binnengebracht zullen worden tot binnen de vergaderzaal, alwaar benevens Zyn Ed^{ht}. de* Raden ook present zullen zyn en in zoodanige ordre zitten als geschiet zy op het ontfangen des keyzersbrieff.

Op 't overgeven van de brieven zullen dry chergies met musquetten en

15 canonschooten worden gedaen, te weten op de twee eerste chergies elck drie schooten en op de laatste seven schooten.

De schenckagie, bestaande in 100 Chinese zyde stoffen, zal gedragen worden na de brieven en voor de gecommiteerde, te weten door 10 à 12 inlandsche dienaeren welgekleet, in Tonquinse bandeesjens.

Volght nu de translaatmissive van den Tartarsen Keyser uyt Peckin.

Translaat van de brief, door Syn Keyserlyck Mayesteyt uyt Peckin aan Syn Ed^{ht}. de Heer Gouverneur Generaal Joan Maatsuycker geschreven.

Ick Keyser die 't gantsche ryck van China en Tartarien in vrede en oprechtigheyt regeere en die alle buytenlandsche volckeren, zoolange deselve vreedsaam handelen, zoowel als myn eygen onderdanen beminne en in myne landtpalen ontfinge, die ik ook soeke met alle toegenegentheyte te onthaelen, opdat myne name en luyster des te grooter mochte werden uytgebreyt, zende dese myne brief aan den Hollandsen Coninck Joan Maatsuycker, die verre over zee woont op 't landt Calappa (dat is Batavia) die het ook behaaght heeft voor zyne reequeningh scheepen in myn ryck te zenden ende door gesanten verscheyde malen te laten begroeten voor onsen thron in Peckin, dat my zeer aangenaam is geweest.

't Zedert welcken tyt een rover, genaamt Kunsja, tegens dit ⁽¹⁾ ryck is opgestaan, die zich althans omtrent de zeestranden onthout en myne onderdanen groote geweldens, schaade en verwoestinghe veroorsaect mitsgaders veele moorderyen en andere onbehoorlyckheden meer aandoet, die dan tegengestaen wert door een machtigh leger onder het beleyt van den veltheer Pouty Sjaran, Combong en andere grooten, die wy gelastet hebben de stranden te zuiveren ende den zee- en landtrover t'eenemaal te verdelen.

Uwe gemachtigde Martinus Caesar heeft, in Hoccieuw verschenen zynde, een geschrift aan de gesachebbers aldaar overgegeven, waarby ⁽²⁾ denzelven versocht dat de Hollandse scheepen in Hoccieuw hunne aangebrachte coopmanschappen vry en onverhindert mochten verkoopen en de hier te lande vallende wederom inkoopen en alsoo hunnen handel dryven, ook dat de scheepen op hunne verschyninge aldaar op aanstonts ontlost, de goederen vercocht ende de ingekochte wederom ingescheept mochten werden, zonder meer gehouden te zyn daartoe ordre uyt Peckin aff te wachten, item om te mogen vertrecken na hun believen en 't zaysoen sulx zal comen toe te laten; alsmede wert daarby versocht een stuck lants om een woonhuys daarop te bouwen tot bergingh van Comp^s. coopmanschappen, om die voor brandt en andere toevallen te cunnen bevryden; insgelyx dat de Hollanders

(¹) Het H.S. heeft 't woord *dit* dubbel.

(²) Er staat *maar by*.

mochte vrystaan allerley slag van coopmanschappen, in China vallende, te mogen inkoop, uytgesondert alle die by ons als verbodene gereserveert blyven ende die niet vermogen uytgevoert te werden. Wyders versocht hy by toestant deser poincten hiervan versgelde brieven tot verseeckeringe ende dat voortaan daarop vast moghte gaen, daarby voegende, byaldien dese versoecken de Hollanders wierden ingewillight, dat haar Coninck dan ongetwyffelt niet ongenegen zyn zoude ons en ons ryck goet te doen, wanneer wy hetzelfde mochte comen te begeeren, en dat de begeerde dienst ende de tyt wanneer die diende gedaen te werden met uytgedruckte woorden in de brieff mochte werden gestelt. Alle hetgene dat de Hollanders gemachtigde by zyn geschrift versoeckt en begeert, namentlyck om vry en onverhindert te mogen handelen, den handel voort te zetten ende de scheepen te laten vertrecken buyten onse voorkennisse en ordre, een woonhuys op een bequame plaatse te mogen bouwen en alles wat daarby wert versocht, blyft de Hollanders ten vollen toegestaan en vergunt.

Aan de gesanten, door den Coninck van Batavia in voortyden naar Peckin gesonden, was toegestaan op zeeckere jaren wederom te mogen comen; de wegh schynt naar dato voor de Hollanders geslooten te zyn, omdat se vreesde ⁽¹⁾ van den rover Kunsja op hunne herwaartscomste besprongen en van hunne scheepen en coopmanschappen berooft te zullen worden.

't Eylandt Tayoan, dat de Hollanders heeft toebehoort en by dezelfde bleef beseeten, is hun door desen rover geweldelycken ontrooft, dat haar tot wederwraacke tegen denzelven behoorden te bewegen en zich gevoeliger daarover te bethooven om hem wederom vandaar te verdryven; wy hebben ook geen minder redenen om op dien vyandt verstoort te blyven, dat ons dan wederzyts behoorde op te wecken om dezelve met onse wapenen gelyckerhandt te verdelgen.

En alsoo de zee tegenwoordigh wederom veyligh met schepen en joncken tot aen ons ryck can werden bevaaren zonder van ymandt daarin tegengestaan te worden, zoo schynt den tyt daartoe gebooren te zyn, byaldien den Hollandsen Coninck yets tot verdelginge onser algemene vyanden wilde hybrengen, en zoude ons daartoe dienstig zyn twintigh bequame scheepen, met dappere soldaten en vordere crygsbehoefden wel verzien.

Ik versoecke dat Uwe Mayesteyt ons die met het aanstaande zayzoen spoedigh naar Hoccieuw gelieve toezenden, die, aldaar comende, met de veltheer Pouy Sjancon en Combon ende andere ryxbevelhebbers zoude connen raadtplegen en vaststellen den tyt en plaatse om gecombineert met onse joncken nae Ay- en Quemuy te gaan en de vyant van dese en alle andere zyne byzitplaatsen te verdelgen en uyt te roeyen. Dit alles dan naar wensch volbracht en den vyandt verdelcht zynde, zal my 't zelve niet alleen aangenaam zyn om te verstaan, maar ook oorsaack geven 't zelve omtrent

(¹) Er staat: vreesde.

den Coninck van Batavia en zyne daartoe herwaarts gesondene bevelhebbers te vergelden en hun meerder gunst en faveur te bewysen.

Den Hollantsen Coninck op Batavia wil ik verseecken, hyaldien hy dese myne begeerte voldoet ende helpt onser algemene vyandt t'onderbrengen, de vrundtschap en genegentheyte zall tusschen ons en Batavia meer en meer aengroeyen en zullen voortaan als vrunden met malcanderen handelen ende de vrundtschap zal duyren althoos en onveranderlyck.

Overleghet dit alles na uw goet oordeel en verstant, opdat ter bequamer tyt alles mochte gereet zyn.

(Terzyden op 't siap staat geschreven:)

Kanhi in 't 18^e jaar myner regeeringe in de 2^e maant den 12^e dagh.

(En verders stont:)

Dese bovenstaande brieff des Keyzers van China is op de vertolckinge der Chinesen Tenghlauw, Wanjock, Tenqua en Bonsiqua uyt de Chinese tale in 't Portugeesch en Maleyts met naauwe eenparige opmerckinge dusdanigh van woort tot woort in ons ondergeschreven presentie getranslateert.

Batavia den 8 January 1680.

(Was getekent:)

OCKER OCKERSZE.

JACOB VAN DER PLANCKEN en

JOANNES MELMAN.

(En lager stont:)

Dese vertalinge van des Keyzers brieff is door ons ondergeschrevene zoodanigh uyt het Chinees in 't Maleyts en Portugees van woort tot woort aan de nevenstaande heeren gecommiteerden vertolckt en uytgelecht.

Batavia den 8 January 1680.

(Was getekent:)

..... ⁽¹⁾ *(zynde de characters van Wanjock, en geschreven:)*

TENGLAUW.

GANTHENQUA.

..... ⁽¹⁾ *(de characters van Bonsiqua).*

(En voor 't laaste stont:)

In presentie en ten overstaan van my

(Getekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Translaat van de brieff van credentie, door de ambassadeurs Liou Louja en Li-Louja, beyde met verscheyde qualiteyten en gesonden uyt den name en vanwege Syn Keyserlycke Mayesteyt van Peckin, op Batavia aan Syn Ed^{te}. d'Ed^{le}. Heer Gouverneur Generaal Ryckloff

⁽¹⁾ Hier staat in den tekst een krabbel, die een Chineesch woord verbeeldt.

van Goens ende de Ed^{le}. Heeren Raaden van India den 29 December 1679 overgelevert en verthoont.

De Lipous off ryxraaden hebben voorgedragen en versocht datter een bequaam en aansienelyck persoon zoude werden gecommitteert, die Zyn Mayesteyts brieff met solemneel respect naar Batavia aen den Hollantsen Coninck mochte overbrengen, om van gemelte Coninck uyt 's Keyzers naame ⁽¹⁾ scheepen, van crygstoe rustinge wel voorsien, tot verdryvinge der vyanden te versoecken.

Syn Keyserlycke Mayesteyt heeft de ryxraden daarop in antwoord gedient, dat se dese zaacken wel en rypelyck soude overleggen en naar een bequaam persoon daartoe dienstigh zoude laten vernemen en uytzien.

De schriften uyt Hoccieuw naargesien hebbende, is bevonden hoedat de payen off de veltheer aldaar voorhenen aan ons heeft bekentgemaackt, dat de Hollanders eenige jaren geleden getrouwe diensten aan 't ryck hebben bewesen met het helpen verdryven van de vyanden uyt de eylanden Ay- en Quemuy, ende dewyle het een zake is van groote moeyelyckheyt, onse ryxjoncken uyt de provincies Nanckingh en Chekiang by malkanderen te brengen om den vyandt met cragt tegen te gaen, daerom zyn bewogen hulpe van schepen te versoecken in een tyt dat die ons grootelyx te staade zullen comen, en opdat Zyn Keyserlycke Mayesteyts versoeck en begeerde met meerder luyster en aensien mochte werden voorgedragen, zyn daartoe genoemd en verkosen twee personen, d'eerste eenen Thoehoe, een bevelhebber over onse crygsmacht in de provincie van Hockien, een man zynde van goet beleyt, kennis ende verstant, ende den toegevoegden als tweede Tiniang, die zigh op 't stuck van commertie verstaat, om Syn Keyserlycke Mayesteyts brieff over te brengen aan den Hollantsen Coningh tot Batavia en ⁽²⁾ met behoorlycke betuyginge van eerbiet te overhandtrecken.

Wy willen ook dat de dienaars van den Hollandsen Coninck in Hoccieuw ryckelyck werden beschoncken, 't welck den Hollantsen Coninck verstaan hebbende, daarover ongetwyffelt verblydt zal zyn, wanneer onse genegentheyt daaruyt kan affmeten, en zal denzelven bewegen om onse gesanten, tot Batavia gecomen zynde, wederom faveur te bewysen.

Ende gemerckt het een zake is die spoet vereyscht om de vyanden te vernielen, zoo hebben wy van onse zyde daarover rypelyck geraatslaaght, temeer wy daartoe worden aangedrongen door brieven van den Onderkoningh den Cenongh, resideerende in Hoccieuw, waarby denzelven de nootsakelycke hulpe van de Hollandse schepen ons ernstigh voordraaght, daaraan wy dan gelooff moeten geven ende een spoedigh expedient in dese zaacke uytvinden. Den Keyser gelastet opstonts twee brieven door Zyn E. secretaris te laten vervaerdigen om naar Hoccieuw gesonden te werden, om den eenen in het

(¹) Er staat: uyt 's Keyzers brieff naame.

(²) Dit en laschte ik in.

Hollandse huys aldaar te laten verblyven en den anderen met de voornoemde gesanten aan den Coningh tot Batavia te laten overbrengen. Wy vertrouwen op den Hollandsen Coninck zal deselve nevens onsen brieff met aangenaamheyt ontfangen ende ons versoeck, daarby gedaen, gunstigh toestaan ende ons ryck dienst doen.

Den veltheer van ons leger in Hockien heeft ons dese twee personen voorgedragen, als zynde mannen van verstant, om het groote werck tot Batavia te verrigten. Wy qualificeeren dese twee personen, in verscheyden rangh zynde, onder onse chiap daartoe te gebruycken, die wy begeeren dat met dese onse verzegelde brieff werden voorzien om te beter geloofd te werden dat se ongetwyffelt van onsen Keyser gesonden zyn; wy willen ook dat se met hoger character en staat van volck werden voorsien.

Dit is beslooten Kanhi in 't 18^e jaar van 's Keyzers regeeringh, de zevende maane en aght en twintigsten dagh ende aan de gesanten overgelevert in de 8^e maane den 3^e dagh. Wy willen dat deselve onsen inhoud van den keyserlycken brieff volgen zullen.

(Op de chiap staat:) De credentiebrieff voor de gesanten.

(Onder stont:)

Dese bovenstaande credentiebrief uyt de name des Keyzers in China is op de vertolckinge der Chinesen Tenglauw, Wanjock, Thenqua en Bonsiqua uyt de Chinese taale in 't Portugees en Maleys met naeuwe eenparige opmerckinge dusdanigh van woort tot woort in ons ondergeschreven presentie getranslateert.

Batavia den 8 January 1680.

(Was getekent:)

OCKER OCKERSZE.

JACOB VAN DER PLANCKEN en

JOANNES MELMAN.

(Terzyden stont:)

De vertalinge van dese credentiebrieff is door ons ondergeschrevene soodanigh uyt het Chinees in 't Maleys en Portugees van woort tot woort getranslateert en aan de nevenstaande heeren gecommiteerde uytgelecht.

In 't Casteel Batavia ady 8 January 1680.

(Getekent:)

..... ⁽¹⁾ (de character van den Chinees Wanjock; geschreven:) TENGHLAUW.

GANTHENQUA en

..... ⁽¹⁾ (synde de hantteekening van Bonsiqua, en alderlaaghst stont:)

In presentie en ten overstaan van my

(Was getekent:) JOAN VAN HOORN, secretaris.

⁽¹⁾ Hier heeft het handschrift een krabbel, die een Chineesch woord verbeeldt.

30 d^e. Heden morgen werden na boort van 't jacht den Alexander gecommiteert om de brieven van de Hocksieuwe regenten, namentlyck den Consienangh, Onderconinck, ende Pouï en Combongh, de eerste veltheer en d'andere stedehouder in Hockzieuw, benevens de schenckagie van de laaste, namentlyck den Combongh, bestaande uyt 100 Chinese zyde stoffjens, aen lant te halen en binnen te brengen d'E. Jacob van der Plancken, jongst gewesen opperhoofd aldaar, d'E. Vincent van Moock, landdrost aen de westzyde, d'E. Laurens Pit, landdrost aen de oostzyde, d'E. Joan Parve, tweede oppercoopman deses casteels, d'E. licentmeester en sabandaar Ockersze, d'E. Matheus van Lughtenburgh, cassier, St. Hendrick Cansius, winkelier, en de ondercooplieden Cornelis Spanbroeck en Joannes Melman benevens de Chinese hoofdingesetenen deser stede, Litsoeko, luytenant, Tenglauw, vaandrigh, en Ganthenqua, sergeant, dewelcke gesamentlyck aan boort gecomen wesende en met de brieven en 't geschenck weder affsteekende, wierden van het jacht den Alexander 9 canonschoten gedaan, en by de boom aan 't Vierkant comende, stonden op beyde de plaatsen de militairen, aldaar bescheyden, buyten, presenteerende haar geweer, alwaar de gecommiteerden optraden en in twee carossen gingen zitten, die even binnen 't Vierkant op het plain voor de equipagiewerff tot dien eynde gereetstonden, namentlyck in de eerste koetse de ses eerste gecommiteerde, by haar hebbende de brieff en schenckagie, ende in de tweede de drie andere met de Chinesen bovengeciteert, werdende yder getrocken door twee paarden en gevolgt door een corporaelschap zoldaten, nemende den wegh de stadt in langs de burghwal van de groote rivier off de Chinese cramers tot aen de Middelpunt, alwaar men de brugh overreedt ende de Princestraat insloegh, zoo voorts na het Casteel, voor hetwelcke men uyttradt, gevende de brieff over aen een helmbardier, die deselve in een silvere schootel ontfingh, met een geel zyde kleet bedeckt onder de geele sombreel van staat, en de schenckagie voorts aen 10 swarte jongens, alle in livery gekleet en blootshoofs, in Tonquinse vergulde bandeesjes, 't welck gedaen wesende, ginck men voorts na binnen, het corporaelschap soldaten vooruyt, achter hetzelve de helmbardier met de brieven en na hem de jongens met de geschencken een voor een achter den anderen, waerop toen voorts volgde de drie eerstgenoemde gecommiteerdens, d'E. van der Plancken, die de brieven en schenckagie uyt Hockzieuw heeft overgebracht, in 't midden, daaraan de andere gecommiteerdens drie tegelyck achter den anderen, gaande in dese ordre door de compagnie gewapende soldaten des casteels heen de puye op door de groote voorzael en corte galderye in de raadtcamer, daar Haar Ed^e. weder gelyck als op gisteren voor 't merendeel in corps vergadert zaten, die dan de brieven en geschencken ontfangen hebbende, zoo wierden aanstonts door de compagnie militairen drie chergies gedaan, waarvan de twee eerste yder met drie ende de laaste met seven canonschooten verselschap wierden, na hetwelcke de gecommiteerdens, een weynighje vertoeft en eens op de gesontheit der Hocksieuwe regenten gedroncken hebbende, afscheyt cregen en weder na huys keerden, zynde wyders de brieven na gedane vertalinge door expresse gecommiteerdens bevonden in onse tael dusdanigh te luyden.

Translaat van den brieff, geschreven door den Consenongh,

Onderconinck in Hocksieuw, aan den Coninck van de Hollantse volckeren residerende op Batavia.

Ick hebbe een groot verlangen vremdelingen weldaden te bewysen, gelyck ik ook altoos betoont hebbe en het eygen is te doen dengene die goede diensten bewysen, temeer ik ook een groote verheuginge scheppe, dat vremdelingen met haar schepen en coopmanschappen hier ter merckt comen. Ik zal niet naarlaten hun wel te doen, maar daarby onveranderlyck volharden.

Uwe gemachtigde, d'heer Martyn Caesar, is met scheepen hier verscheenen en heeft by een overgelevert geschrifte aan ons versocht dat alle scheepen, die met hunne coopmanschappen hier quamen aan te landen, dezelve vry en onverhindert mochten verkoopen;

ook indien deselve genegen zyn mochten wederom te vertrecken, dat zulx mogte geschieden zonder altoorens bescheyt van Peekin aff te wachten; mitsgaders om een huys te bouwen om de goederen voor de brant bevrydt daarin te bergen;

insgelyx indien eenigen dienst voor 't ryck van de Hollanders mochte werden versocht, dat hetzelfde in een keyserlycke brieff bekendgemaackt wert, niet twyffelende off 't zelve zoude naer vermogen by den Coninck tot Batavia geëffectueert blyven.

Alle dese voorenstaande versoecken heb ik onsen magtigen Keyser laten voordragen, die deselve naar genomen overlegh alle heeft gelieven toe te staan.

Jegenwoordigh comen tot Uwe Mayesteyt tot Batavia over onse keyserlycke gesanten om desselfs genegen brieff aan UEd^{te} ⁽¹⁾ over te brengen, dat groote teekenen van toegenegentheyt zyn.

Wy zyn besigh om onse oorlogsmachten zoo te water als te lande gereet te maken om den woedenden zeerover Kunsja, die langs de stranden deser landen veel quaat aanbrenght, vandaar geweldelyck te verdryven, waarmede wy dagelyx besigh zyn, en alsoo desselfs rooffnest aan Ay- en Quemuy te overmeesteren. Wy en twyffelen niet off Uwe Mayesteyt zal de begeerde voorstellen van onsen Keyser favorabel inzien, die ⁽²⁾ hy in zynen brieff gedaen heeft, alsmede de versoecken van den veltheer Poui en den Combong, en dat by overcomste van scheepen den dagh tusschen ons en uwe zeemachten magh werden vastgesteld, wanneer men geweldelyck den vyandt zall aantasten, om alsoo eenmaal alle boose menschen uyt te roeyen en de zeestranden van dat schuym te suyveren. Ik vertrouwe dat Uwe Mayesteyt sulx tydigh zall overdencken en ons niet langer vrugteloos naar de comste uwer schepen doen uytzien laten.

Ende wanneer de vyanden uyt hare woonplaatsen zullen verdreven ⁽³⁾ en vernielt wesen, wy zullen gecombineert, de Hollanders zulx begeerende,

⁽¹⁾ Er staat: aan d'Ed^{te}.

⁽²⁾ Er staat: die die.

⁽³⁾ Er staat: woonplaatsen zullen veroveren.

haar eylandt Tayoan wederom helpen winnen en doen in beset nemen, en de Hollanders zullen voor altoos haren handel in dit ryck connen vervolgen en onderhouden, en zyn versekert dat se van onsen Keyser met noch grooter gunsten zullen werden begifticht, wes Uwe Mayesteyt 't zelve alles spoedigh gelieve te overleggen wat in desen ⁽¹⁾ zal connen geschieden, dat ik Uwe Mayesteyt wil versoecken.

(Terzyden op 't groot sjap stont geschreven:) In 't 18^e jaar van de regeeringe onses Keyzers Kanhi in de 2^e maane den 25^e dagh.

(Onder stont:)

Dese bovenstaande brieff des Cenongs off des Onderconings in Hoccieuw is op de vertolckinge der Chinesen Tenglauw, Wanjock, Tenqua en Bonsiqua uyt de Chinese talen in 't Portugees en Maleyts met naauwe eenparige opmerckinge dusdanigh van woort tot woort in ons ondergeschrevene presentie getranslateert. Batavia in 't Casteel den 8 January 1680.

(Was getekent by:)

OCKER OCKERSZE.

JACOB VAN DER PLANCKEN.

JOANNES MELMAN.

(Terzyden stont:)

Dese vertalinge van des Cenongs brieff is door ⁽²⁾ ons ondergeschrevene zoodanigh uyt het Chinees in 't Maleyts en Portugees van woort tot woort van ⁽³⁾ de nevenstaande heeren gecommiteerde vertolckt en uytgelecht.

In 't casteel Batavia ady 8 January anno 1680.

(Was getekent:)

..... ⁽⁴⁾ (de character van Wanjock; geschreven stont:)
TENGLAUW.

GANTHENQUA en

..... ⁽⁴⁾ off de character van Bonsiqua, en allerlaagst
stont:)

In presentie en ten overstaan van my

(Getekent:) JOAN VAN HOORN, secretaris.

Volght de translaatbrieff van den Pouï en Combou, synde van eenen inhoud.

Translaten van de brieven, geschreven door den Pouï en Combou, synde de eene veltheer en d'andere stedehouder der borgerye in Hoccieuw, aan den Coninck van de Hollantse volckeren tot Batavia.

⁽¹⁾ Het HS.: in deser.

⁽²⁾ Dit door heb ik ingelascht.

⁽³⁾ Beter schijnt: aan.

⁽⁴⁾ Hier vertoont het HS. eene open ruimte.

Van de beleeftheit en oprechtigheyt der Hollandse volckeren zyn wy verseeckert.

De Keyser heeft deselve altoos een groote toegenegentheyt toegedragen, temeer wy weten Uwe Mayesteyts name van veele omleggende volckeren gevenereert en aangesocht wert, 't welck ook een eygenschap is voor diegene die landen en luyden weten te regeren; den hemel wil den Coninck tot Batavia met een langh leven en zyne onderdanen met welvaren zegenen.

Onsen vermogenden Keyser heeft ons in 't voorleden jaar gelieven te vereeren met de eernamen van Pouy en Combou, beyde hoofstregenten van dese provincie, in welck jaar hier in Hockzieuw by ons gecomen is uwen gemagtigde, d'heer Martin Caesar, medebrengende brieven van Ue. Mayesteyt, die ons aengenaem zyn geweest, temeer denzelven gemagtigde verclaarde gecomen te zyn om alles op een vaste voet te brengen. Zyne versoecken zyn ons neffens den Onderconinck en Siancon overgelevert. Wy hebben naar genomen beslyt uwe begeerte aen onsen Keyser nae Peekin opgesonden, vanwaar zoodanigen toegenegen antwoord is gecomen, dat Uwe Mayesteyt redenen heeft zigh daarover te verblyden, temeer hier een groote eere is die Uwe Mayesteyt daarby ontfanght.

Alle uwe versoecken zyn de Hollanders toegestaan, gelyck zulx alles door de gesanten, naar Batavia vertrekkende, Uwe Mayesteyt ongetwyffelt zal werden voorgedragen.

Nae desen tyt genieten de ingesetene deser landen wederom wat ruste, alsoo den zeerover van 't vastelandt zigh naer de eylanden Ay- en Quemuy heeft begeven.

Ende dewyle onsen vermogenden Keyser in Peekin zeer mededogent is over de arme strantlanden en derselver ingesetenen, zoo heeft het Zyn Mayesteyt gelieft, my als veltheer omtrent de vyanden te commandeeren om de onderdanen te beschermen, ende alsoo omtrent den vyandt en zeerovers gelegert leggende, can ik niet rusten voordat desen algemeynen vyandt zal getemt zyn, ten welcken eynde allerhande toerustingh gemaackt hebben om denzelven te vernielen.

In voortyden heeft den Hollandsen Coninck een admiraal herwaerts gesonden met schepen en volck, die groote hulpe en dienst aen ons ryck bewesen hebben.

Ten welcken eynde onsen machtigen Keyser tegenwoordigh gesanten tot Uwe Mayesteyt affzendt om Zyn Mayesteyts brieff aen Uwe Mayesteyt te overhandigen. Ik versoecke dat Uwe Mayesteyt 't versoeck daarin vervatt spoedigh gelieve te volbrengen en ons hulpe van schepen en volck te doen als een steunsel van onse rechterhandt.

De keyserlycken brieff, van Peekin tot ons affgecomen om naar Batavia voortgeschickt te werden, is naar 't vertreck van uwen gemachtigden Martin Caesar aengebracht, en hebben die moeten hier houden tot de

wedercomste van onse schepen, waarmede de gesanten nu overgaan, temeer 't opperhoofd geen kans sagh met een cleyn scheepie vandaar in dat zaysoen de reys nae Batavia te gewinnen. Wy versoecken dat dese gesanten Uwe Mayesteyt mogen aangenaam zyn, en willen ook niet twyffelen off Uwe Mayesteyt zal des Keyzers versoeck, in de brieff vervat, namentlyck 't zenden van schepen en crygsvolk, dies mogelyck spoedigh volbrengen om den algemene vyandt en rover te verdelen. Byaldien Uwe Mayesteyt ons ryck dese dienst conde doen, soo wil ik Uwe Mayesteyt versekeren dat al 't gene versocht is vast en bestendigh zal werden naargecomen en duiren tot in eenwigheyt, en zullen ook niet naarlaten by den Keyser te helpen bewercken dat Uwe Mayesteyts volckeren Tayoan wederom in besit werde gegeven, en zyt verzekert dat den Keyser desen dienst grootelyx extimeren en de Hollanders in alles favorabel zyn zal.

In dees gewigtige zaack en jegenwoordige aanbiedinge gelieft doch alles te vervaardigen en 't ryck dienst te laten geschieden, gelyck ik ook in 't bysonder op Uwe Mayesteyt versoecke dat Uwe Mayesteyt achtervolgens den inhoud van de keyserlyke brief de schepen daarin verzoght spoedigh gelieve te zenden, en byaldien in desen Uwe Mayesteyts genegentheyt tot ons ryck bespeuren, wy sullen 't zelve ten allen tyden groot achten en in alle manieren dese gunste, aan ons betoont ⁽¹⁾, vergelden. Ik ontvouwe myn herte voor Uwe Mayesteyt in alle oprechtigheyt; gelieft ⁽²⁾ aen myn woorden gelooff te geven, en wat toegenegentheyt ik de Hollanders altyt hebbe toegedragen, sulx zullen d'opperhooffden en den present overcomende cunnen getuygen, en overmits de gesanten tot hare reyse wel eenigen tyt quamen te benodigen om haar van 't eene off 't andere te voorsien, zoo heeft het opperhoofd desniettemin willen blyven achtervolgen de order, die hem was gegeven om dit schip op dien bestemden dagh te doen vertrecken, die dan door ons bewogen is geworden ons vyff dagen daerenboven te consenteren, opdat de gesanten nu dien tyt mochten klaar raecken; wy versoecken dierhalven dat het opperhoofd by Uwe Mayesteyt geëxuseert mogte blyven.

Wy wenschen Uwe Mayesteyt van den hemel veel geluck en zegen.

Geschreven in 't 18^e jaar der regeeringe des Keyzers Kanhi in de 10^e maane den eersten dagh.

Dese bovenstaande brieff des Povys en Combongs in Hockzieuw is op de vertolckinge der Chinesen Tenglauw, Wanjock, Tencqua en Bonsiqua uyt de Chinese tale in 't Portugees en Maleys met naauwe eenparige opmerckinge dusdanigh van woort tot woort in ons ondergeschreven presentie getranslateert.

Batavia in 't Casteel den 8 January 1680.

(Was getekent:)

OCKER OCKERSZE.

JACOB VAN DER PLANCKEN en

JOANNES MELMAN.

(¹) Er staat: *beloont*.

(²) Het HS.: *geleest*.

(Terzyden stont:)

Dese vertalinge van des Pouys en Combongs brieff is door ons ondergeschrevene zoodanigh uyt het Chinees in 't Maleys en Portugees van woort tot woort van ⁽¹⁾ de nevenstaande heeren gecommitteerden vertolckt en uytgelecht.

Batavia in 't Casteel den 8 January 1680.

(Was getekent:)

..... ⁽²⁾ (de character van Wanjock),

TENGLAUW.

GANTHENQUA.

..... ⁽²⁾ (zynde het teken van Bonsiqua).

(En op het alderlaasten stont:)

In kennisse van my

(Was getekent:)

JOAN VAN HOORN, secretaris.

Des morgens comt alhier over lande te verschynen den Javaan Anga Sara, expres door den Tommagon Natta Jouda met noch 8 Javanen herwaarts gesonden, medebrengende twee briefkens, 't eerste door den vendrigh Jan Bervelt nu vier dagen voorleden uyt de veltschans tot Tanjongpoura en 't andere door den gemelten Tommagon aen Haar Ed^{le}. geschreven, 't eerste ten principale dienende tot geleyde van het laeste, eenlyck daarbezyden dicterende dat de Bantammers met 400 mannen op Pannebragan aangekomen waren en die plaatse ingenomen hadden, hebbende daarboven noch andere 400 van haar mackers te verwachten ende den Balyer Sacra Jouda laten weten dat hy by haar soude hebben te comen om, gelyck als zyn swager, den Tommagongh van Bandongh, met al zyn volck na Bantam te vertrecken, waarna hy niet scheen te willen luysteren, en had ook den bekenden gouverneur Wira Zaba al zyn volck op Parakan Zapy byeengetrocken, zoo het scheen om de Bantammers te beter te wederstaen, en den vendrigh Bervelt laten weten, dat selfs op Carantinga all eenige Balyers en Bantamse Javanen waeren geweest, daer hem op ten antwoort was gediend, indien hy niet dichter onder de fortresse op Tanjongpoura quam wonen, dat men hem by overcomste der Bantamse stroopers niet zoude connen helpen etc., luydende verders het briefken van den Tommagon Natta Jouda uyt het Javaans vertaalt aldus:

Desen brieff sende ick dienaar Tommagon Natta Jouda aan Zyn Ed^{le}. de Heer Gouverneur Generael, omdat mynheer den capiteyn Hartzinck heeft gelieven te gelasten dat ik op Cartajassa zoude gaan wonen, waarover mynheer Generael onderdanighlyck vergiffenis versoecke en bidde dat mynheer Generael myn nu noch gelieft toe te staen dat ik magh blyven tot myn pady zal gesneden wesen, gelyck UEd^{le}. Warga Jouda en Tamback Baya

(¹) Beter schijnt aan.

(²) Hier vertoont het HS. eene open ruimte.

bevorens hebt gelieven aen te zeggen; dat ick dit bidde, is, omdat UEd^{le}. my vertrouwt en over al uw volck gestelt hebt en qualyck kan verhuysen, dewyl alle UEd^{le}. onderdanen de rysvelden bewaren. Wat ik meer te zeggen hebbe, weet bringer deses Anga Sara.

Heden voormiddagh volgens 'tarrest, op den 19^e deser genomen, door de Heer Gouverneur Generael ende de Heeren Raaden van India ten overstaan van de baljuw, beyde de landdrosten en gecommiteerde schepenen, item den E. ontfanger en licentmeester etc. nevens de hoofden der Chinese natie deser steede na jaarlyx gebruyck op de groote voorzaal van Zyn Ed^{h^{te}}. woninge na voorgaande beekenslagh openbaerlyck opgeveylt ende vervolgens aan de meest daarvoor biedende verpacht zynde onder de conditien en restricten daartoe gehoorende de generale incomsten en domainen deser steede Batavia voor den aanstaande jare 1680, zoo zyn deselve in ordre vermeynt by soodanige personen en tot alsulcke sommas van penningen ter maant als hieronder specificc uytgedruckt zy:

't hooftgelt der Chinesen Gankanio, Chinees, voor.....	rd ^e . 931
de groenselkramen en winkeliers aen Ganseegnio, Chinees, voor.....	" 1905
d'aankomende suykeren Hans Kell van Andernagh.....	" 250
d'aancomende rys Joost Jansze, Mardycker.....	" 980
't handelen aan de schepen Quackhaynio, Chinees.....	" 580
de vismarckt Quasionio, Chinees.....	" 1110
herbergiers binnen de stadt Hans Kell van Andernach.....	" 370
herbergiers buyten de stadt Pieter Albertsze van Empel.....	" 225
de waagh Tsoathieunio, Chinees.....	" 340
't slagten van 't bestiaal Tsongwanko, Chinees.....	" 410
de coornmolen Pieter Bruynzeels.....	" 425
't maken van waxkaersen Tsoathiuko, Chinees.....	" 160
de zirybomen Thomas Anthonisze, Mardycker.....	" 285
de vaart Molenvliet Tsoabauko, Chinees.....	" 155
de vaart Ankee Jan Francisco, Mardycker.....	" 100
de vaart Anchiol Jan Francisco, Mardycker.....	" 65
't kerven van Chinese toeback aen Oeytayko, Chinees.....	" 65
de rysmarckt off bazaar Louis Michielse, Mardycker.....	" 44
de houtsageryen Louis Anthony, Mardycker.....	" 20
het toppen der Chinesen Quajeuwnio, Chinees.....	" 720
't coelyloon van de waagh Tamsiauko.....	" 56
de cleedenmarckt off bazaar;	
't opdragen van de peper en 't leveren der sacken;	
de clappusbomen;	

Nota: dese drie pagten zyn onder d'E. Comp^e. verbleven, als daarna niet considerabels geboden zynde, mits deselve byna geheel zyn comen te vervallen.

tesamen ter maant..... rd^e. 9156,

zynde alsoo een somma van 109872 rd^e. in 't jaar, minder als het voorleden jaar 4356 rd^e., 't geen ten meerendeele zy veroorzaakt dat de pacht van het toppen der Chinesen vry minder heeft gerendeert als tevooren, hebbende andersints alle de andere pachten styff zooveel gegeven als dit afgeweken jaar 1679 voormelt, gelyck by het affgeleyde daghregister onder ultimo December des jaars 1678 can werden gesien, 't gunt in desen tyt na de presente slegte en gelimiteerde tyden noch al kan passeeren, met hoope tot beterschap van tyden en welvaart deser stede Batavia in 't toekomende.

Nadien den capiteyn Jochum Michielsze op onse post en de besettelingen op Indermayoe volgens de vulgaire gerughten en ontfangen berigt werden gedreyght door de Bantamse stroopers met een cloeke macht besprongen en aangetast te zullen werden, zoo is goetgevonden den gewesen Coninck van Goa, Crain Bissee, die all verscheyde malen en nu ook zyn dienst op het allerernstigste heeft aangeboden om onder Comp^e. baniere met zyn hyhebbende volck, bestaande uyt 132 mannen, te mogen werden gebruyckt, derwaarts te laten gaan en nevens deselve ook Dain Magimba, zoone van Crain Linques, by sigh hebbende 57 coppen, mitsgaders ook Dain Toedjoe met zyn volckje, bestaande uyt 20 coppen, zynde alsoo tesamen 209 mannen, tot welckers transport dan ook aengelecht zyn boven het jacht de Smit, de chaloupen Griffioen, Granaatappel, Paauw en Orangieboom, ende is wyders verstaan, om dese luyden te meer te animeren en te williger te maken, deselve soolangh alse te velde sullen zyn te laten genieten nevens d'andere inlandse soldaten een besoldinge van 3 rd^e. ter maant, ende geciteerde Bissee en zyne voorname grooten met eenige curieuse geweeren en eervaandelen te beschencken, in sulcker voegen als hieronder in 't breede zy te zien:

aan Crain Bissee:

- 2 fyne snaphanen;
- 2 fyne pistoolen;
- 4 patroontassen;
- 2 oorlogsvaandels;

aan Dain Cicilia, soon van Crain Cronron onder Bissee:

- 1 fyne snaphaan;
- 1 fyn pistool en twee patroontassen;

idem aan nog 6 van syn voornaamste: Dain Boeranne, Dain Maroepe,
Dain Ilaoe, Dain Mangagaugh, Dain Maniwy en Carre Lewangh:

yder een snaphaan en patroontas;

aan Dain Magimba, soone van Linques:

- 1 fyne snaphaen;
- 1 fyn pistool;

- 2 patroontassen;
- 1 vaandel;

en aan Dain Toedjoe:

- 1 fyne snaphaan;
- 1 fyn pistool;
- 2 patroontassen en
- 1 vaandel;

boven hetwelcke dan noch dienstigh zy geacht, om meergeciteerde Bissee, die als hooft en gesaghebber van al de derwaarts gaande Macassaren en inlanders zal werden geconsidereert, wat te caresseeren en ook wat meer aensien te doen hebben, toe te voegen een lyffwacht van 10 Nederlandse militairen, hebbende hy benevens Dain Toedjoe aangenomen zyn best te zullen doen om alle de Macassaeren, onder de Kidolse stroopers omtrent Dermayoe en Cheribon zynde, tot zigh en onder Comp^a. gehoorsaamheyt te trecken:

en alhoewel by resolutie van den 16^e deser zy gearresteert Crain Pannaragan, zoone des Coninx van Biema, weder met eene van Comp^a. schepen na zyn vader na huys te laten vertrecken, zoo is echter nu, reflectie genomen zynde op desselfs aanbiedinge, nader goetgevonden hem mede in maniere als boven zy gesecht vooreerst na Indermayoe te laten vertrecken met al zyn volck, omtrent 90 coppen sterck, die dan almede nevens d'andere zullen genieten 5 rd^e. ter maent, ende is wyders goetgevonden gemelten Crain Pannaragan mits desselfs nooddruftigheyt vooreerst te verstrecken een somma van 200 rd^e. en dan voorts tot zyn alimentatie 100 rd^e. ter maant, en hem besyden dien ook te regaleren met:

- 1 fyne snaphaan;
- 1 pistool;
- 2 patroontassen en
- 1 vaandel, en dan noch 6 van zyne voornaamste, Laissa, Lassariva, Amasalhey, Carre, Conjagh en Pangara, yder een snaphaen met zyn toebehooren.

Ook te deser materie gesproken wesende van den jegenwoordigen hier zynde Crain Lincques en zyn macker Dain Maleuwa, zoo is goetgevonden deselve mette aanstaande besendinge ⁽¹⁾ weder naar Macassar volgens 't vorige besluyt van July voorleden te laten keeren.

Eyndelyck de Heere Directeur Generaal Cornelis Speelman in Rade vertoont hebbende de reeckeninge tusschen den Hartoch Amienchan, zoon van den Nabab Chanchanna, superselaar, ende d'E. Comp^a., bedragende f 210239 : 8 : 7, die te ⁽²⁾ Amadatbath door de Heer Directeur Sybrandus Abbema in den jare 1678 zyn voldaan en t'eenemaal verevent met maar weynigh intresten ten opsichte van de groote somma, die het capitael geduyrende den tyt van 16 jaeren zoude hebben afgeworpen,

⁽¹⁾ Hier volgt in het HS. nog eens: *is goetgevonden* en de daarop volgende woorden, welke laatste echter doorgeschrapt zijn.

⁽²⁾ Dit *te* laschte ik in.

indien den Hertogh deselve forcelyck hadde begeren te hebben voldaan, daer Zyn Hoogheyt nu niet hardt op heeft blyven staen, en waerom dan ook niet geraden geoordeelt was in de onderhandelinge te spreken van f 97748 : 9 : 11 die geciteerde Hartoghs ⁽¹⁾ vader by de Bengaelse boecken schuldigh is lopende wegens de effecten, ten tyde van de Prins Chiasousa tot Decca gerooft, en noch vier stucken metael canon, d'E. Comp^e. onder de directie van de heer Matheus van den Broeck in 't ryck van Bengale afgedwongen, zoo is goetgevonden voorgeciteerde laaste somme in plaatse van interestpenningen te laten afschryven om de boecken daarvan alsoo te suyveren, gelyck by het resolutieboek nader in 't breede can werden gesien.

31 d^e. Des avonts vertreckt vooraff vanhier na Indermayoe de chaloup de Orangieboom en daarmede de zoon van Dain Toedjoe met 12 mannen van zyn Macassaarse en Bougyse volck, medenemende een preadvys-geleydbriefken van Haar Ed^e. aan den capiteyn Jochum Michielse mitsgaders den raadt aldaar de dato deser, van dusdanigen inhoud dat voor jegenwoordigh op de brieven, successive van Indermayoe ontfangen, niet wert geantwoort, als zynde Haar Ed^e. voornemens hetzelfde binnen 2 à 3 dagen te doen, als wanneer na derwaarts stonden te vertrecken en te volgen den gewesenen Macassaersen Coninck van Goa, Crain Bissee, item Crain Magimba, zoone van Linques, en Dain Toedjoe met haar volck, gelyck albereyts de geadopteerden zoon van den laasten, Dain Toedjou, met 12 man vooraff nu overginck; onderwylen dat het gerucht van hare comste aldaar wel mocht werden verspreyt, opdat den vyandt, en voornamentlyck de Macassaeren onder haar zynde, daarvan kennisse mogten bekomen;

dat den capiteyn Michielsze en raadt niet na moeten laten wel op hoeden te zyn en alle voorsichtigheyt te gebruyken, gelyck het Haar Ed^e. toeschynt tot noch toe zy gedaen, ziende de Bantammers volgens het rapport dierwegen overgebracht geen kans d'onse de pagger te ontweldigen, daar Haar Ed^e. ook niet voor bekommert zyn, als wel wetende dat men vermogens zal wesen met het voorgenome nieuwe recreut de vyanden het gebruyck der rivier te verhinderen, schoon zy ook al sterck mochten aenkomen;

dat nu ook weder terughkeerde ⁽²⁾ nae Indermayoe den corporael van den Macassaersen luytenant Dain Matara met de gerepareerde snaphaan;

dat hiernevens ook overginck een rolletie van 12 Macassaren van Dain Toedjoe, die mede nevens de andere inlandse soldaten toegelecht zy een tractament van drie ryxd^e. ter maant, om dan wyders gelyck haar lantsluyden onder Dain Matara omtrent de kost te werden gealimenteert, hoedanigh verstaen zy dat oock zullen werden gehandelt degene die noch in korten derwaarts te volgen stonden.

Onder geleyde van aangetogen chialoup de Orangeboom vertreckt ook na de rivier van Carwangh tot Tanjonghpoura een vaartuygh met provisien voor onse besettinge aldaar, medenemende een cleen briefken aan den vendrigh Jan Bervelt, op gisteren getekent, van advertentie;

dat Haar Ed^e. op het versoeck van den Tommagon Natta Jouda wel connen

(¹) Er staat: *Hartogh*.

(²) Er staat: *weder terugh*.

toestaan dat hy zoolange op Goedoegoedoek blyft wonen tot de pady gesneden en ingeogest zall zyn, om dan wyders op Tollock Boenot off alsulcke andere plaatse hy en omtrent Comp^e. pagger te komen wonen als men raadtsaamst en dienstigst oordeelen zall; ondertusschen dat Haar Ed^e. nader bericht zullen verwaghten wat van de collusie met de Bantammers, daarmede hy was berught, ontdekken ⁽¹⁾ zal zyn geworden off niet;

dat het antwoord, door den vaandrigh aan de Javanen van Carangtinga gegeven, met Haar Ed^e. intentie overeenlaat, doch dat die luyden en ook Wira Zaba noch andermaal op het ernstigste tot haar plight aangemaant dienen om de Bantammers alsints te wederstaan etc.;

dat nu onder opzicht van den boeckhouder Daniel van Heussen na Tanjongpoura wierden gesonden de geëyste goederen en ⁽²⁾ contanten, om aen de guarnisoenhouderen aldaar op reequeningh te werden verstreckt.

Desen jongst afgeweken maant December zyn alhier van verscheyde plaatsen aangecomem een getal van 98 vaartuygen, tezamen bemant met 406 coppen en gesamentlyck hebbende aangebracht zoodanige coopmanschappen, behoeften, provisien en cleenigheden als hieronder in 't breede kan werden gezien, te weten:

- 11 van Samarangh met 6 lasten rys, 4200 bossen tamarinde, 200 potten oly, 1900 stux gedroogde visch cabos, 800 stux oude clappus, 19 canassers ajuyn, 70 stux plancken, 200 bossen goemoetstouw, 12 zacken canaryfruyten ⁽³⁾, 10 corgies matten, 200 stux rysmanties, 12 canassers swarte suycker, 10000 stux vis pada;
- 6 van Indermayoe met 22 mannen en 100 bossen pady;
- 9 van Grisse met 36 mannen, 21500 bossen zuycker catoepa, 20 picols buffelsvleesch, 12 picols hartevleesch, 123 potten oly, 2300 bossen tameryn, 1800 bossen ajuyn, 70000 stux oude pinang, 6½ lasten zout, ½ last groene cadjangh;
- 2 van Cadangauwer met 8 mannen en 3 lasten rys;
- 5 van Toulongbauwa met 20 mannen, 7½ lasten zout, 2000 stux potten en tresellen, 500 stux potten met calck, 2500 stux oude clappus;
- 1 van Mandawe met 6 man, 3 lasten pady, 200 bossen rottangs;
- 9 van Packelonge met 33 mannen, 9¾ lasten rys, 43 potten oly, 40 bossen rottings, ½ last gingilyzaat, 600 stux oude clappers, 250 stux hoenders, 50000 stux oude pinangh, 600 stux gesoute eyeren, 1 last groene cadjangh;
- 1 van Zedekary met 4 man, 2000 stux kneppelsuycker, 2000 bossen tameryn;
- 5 van Biema met 12 mannen, 6 lasten rys;
- 47 stux vaartuygen, die transportere.

(1) Vermoedelyk te lezen: *betight, ontdeekt*.

(2) Dit en laschte ik in.

(3) Er staat: *camryfruyten*.

47 stux vaartuygen per transport.

17 van Tegaal met 75 mannen, $58\frac{1}{2}$ lasten rys, 500 bossen zuycker jaty, 6 lasten sout, 500 stux tinckans;

1 van Pamalang met 4 man en 4 lasten rys;

9 van Cheribon met 36 mannen, 2500 bossen zuycker gadja, 8000 bossen ajuy, 20500 stux arackxpulletjes, 18 canassers swarte zuycker, $\frac{1}{2}$ last witte boonties, 49 potten oly, 500 bossen pady;

5 van Damack met 12 mannen, 400 stux plancken, $2\frac{1}{2}$ lasten zout, 8 corgie matten;

5 van Sombar met 20 mannen, $9\frac{1}{2}$ lasten rys, 4 lasten zout;

2 van Macassar met 12 mannen, 1 last groene cadjagh, 100 bossen rottangs en 6 picols wax;

2 van Banjer met 14 mannen, 1000 bossen rottangs, 10 corgies Saleyerse cleeties;

2 van Baly met 8 man en 11 stux slaven en slavinnen;

2 van Zingnap met 8 mannen, 10000 bossen zuycker catoepa, 12 picols hartevlees, 12 picols buffelsvleesch, 6 potten oly;

5 van Terbaya met 11 mannen, 590 stux plancken, $2\frac{1}{2}$ lasten zout;

1 van Japara met 4 man, 80 stux balcken, 100 stux plancken;

1 van Malacca met 5 man en 15 picols wax;

1 van Pamanoean met 4 man, 4 picols gedroocht hartevlees en 70 stux balckjes;

2 van Zumor met 8 mannen en 9 lasten rys, 20000 stux oude pinangh en 250 bossen pady;

somma 98 stux vaartuygen, hebben met malcanderen hier aangebracht:

$92\frac{3}{4}$ lasten rys;

29 d^{oe}. zout;

$2\frac{1}{2}$ d^{oe}. groene cadjagh;

5 d^{oe}. pady;

$\frac{1}{2}$ d^{oe}. gingilyzaat;

$\frac{1}{2}$ d^{oe}. witte boonties;

8500 bossen tamerin;

200 d^{oe}. goemoetstouw;

1700 d^{oe}. pady;

40850 d^{oe}. diverse zuyker;

9800 d^{oe}. ajuy;

1540 d^{oe}. rottangs;

421 potten oly;

52 picols buffelsvleesch;

28 d^{oe}. hertevleesch;

21 d^{oe}. wax;

600 stux gesoute eyeren;

250 — hoenders;

1900 stux diverse gedroogde vissen;

200 — rysmaatjes;

5900 — oude clappers;

1140 — plancken;

170 — balcken;

10000 — vis pada;

120000 — oude pinangh;

2000 — potten en tresellen;

500 potten met calck;

19 canassers ajuy;

18 corgie matten;

60 canassers swarte zuycker;

10 corgie Zaleyerse cleeties;

12 sacken canaryfruyten;

11 stux slaven en slavinnen;

500 d^{oe}. tinckans;

20500 d^{oe}. araxpullekens.

Waerentegen wederomme vanhier in deselve maant nae diverse quartieren zyn vertrocken 90 stux zoo groote als cleene vaartuygen met soodanige coopmanschappen en provisien als hieronder vervolgens aangewesen wert, namentlyck:

- 6 naar de cust van Java met 270 rd^a. aan gesorteerde cleeden, 60 d^o. aen was en 35 rd^a. porceleyn;
 - 2 naar Baly met 42 rd^a. aan out yser, 102 staaffyser, 125 zintock, 15 zoethout, 35 commekus, 88 diversch porceleyn en 80 rd^a. aan diverse cleeden;
 - 8 na Indermayo met 205 rd^a. aan verscheyde cleeden en 30 d^o. Chinese toeback;
 - 8 naar Grisse met 425 rd^a. aan diverse cleeden, 9 ysere pannen en 20 rd^a. aan artal off geele verff;
 - 1 naar Kadangawer met 40 rd^a. cleeden;
 - 4 naar Bima met ⁽¹⁾ 220 rd^a. aan gesorteerde cleeden, 15 aan zout, 10 ysere pannen en 4 rd^a. aen porceleyn;
 - 14 naar Tegaal met 665 rd^a. aan diverse cleeden en 250 d^o. amphioen;
 - 5 naar Damack met 140 rd^a. diverse cleeden;
 - 1 naar Pamalangk met 100 rd^a. cleeden;
 - 9 naar Chirrebon met 220 rd^a. aan gesorteerde cleeden en 27 d^o. aen out yser;
 - 1 naar Timor met 235 rd^a. aan verscheyde cleeden;
 - 2 naar Zingnap met ⁽¹⁾ 145 rd^a. aan diverse cleeden;
 - 5 naar Sombor met 235 rd^a. aan gesorteerde cleeden;
 - 1 naar Banjermassin met 90 rd^a. aan diverse cleeden;
 - 1 naar Cayely met 60 rd^a. cleeden;
 - 6 naar Samarangk met 170 rd^a. aen wax, 180 diverse gesorteerde cleeden, 25 arack en 20 d^o. aan Chinese toeback;
 - 7 naar Packelonge met 40 rd^a. divers porceleyn, 50 amphioen, 80 wax en 140 rd^a. diverse cleeden;
 - 2 naar Macassar met 150 rd^a. zyde, 60 gesorteert porceleyn, 25 copere theeketels, 40 gommelack, 20 candyzuycker en 540 rd^a. aan verscheyde dranckwaren;
 - 5 naar Terbaya met 70 rd^a. aen diverse cleeden;
 - 1 naar Mandavy met ⁽¹⁾ 40 rd^a. cleeden;
 - 1 naar Pamanoean met 50 rd^a. aen cleeden;
 - 1 naar Sumbawa met 100 rd^a. aen gesorteerde cleeden;
 - 1 naar Amboina met 50 rd^a. aen mom, 10 d^o. Bengaelse ⁽²⁾ boter, 25 thee, 20 ysere pannen en 100 rd^a. diverse cleeden;
 - 1 naar Zumor met 70 rd^a. aen cleeden;
 - 1 naar Calisapo met 20 rd^a. cleeden;
- tesamen 90 stux zoo groote als cleene vaartuygen, welckers affvoer bestaan heeft in 't naervolgende, als:

⁽¹⁾ Dit met ontbreekt in het HS.

⁽²⁾ Er staat: *Begaelse*.

3880 rd ^s . aan gesoorteerde cleeden;	15 rd ^s . zout;
150 — zyde;	300 — amphioen;
227 — diverse porceleynen;	510 — wax;
69 — out yser;	415 — verscheide drancken;
102 — staaftyser;	25 — copre theeketels;
125 — zintock;	40 — gommelack;
15 — zoethout;	20 — candyzuycker;
33 — kommukus;	10 — Bengaelse boter en
50 — Chinese toeback;	25 rd ^s . aan Chinese thee;
59 — diverse ysere pannen;	somma 5870 rd ^s .
20 — artall off geele verff;	

Volgens de gehouden aenteekeninge der dootgravers zyn in de afgeweken maant December overleden en op de ordinare begraefplaatsen ter aarden bestelt:

59 Comp ^s . dienaren;
2 burgers;
4 Nederlandtse vrouwen;
4 kinderen;
1 Mardycker off inlants burger;
8 vrouwen;
7 d ^s . kinderen;
4 slaven en slavinnen;

tesamen..... 69 overledenen.

Daarentegen zyn staande deselve tyt in de Christelycke kercke deser stede gedoopt:

18 Nederlandtse kinderen;
35 in de Portugese off inlandse en
4 in de Maleytse kerck;

tesamen..... 57 gedoopte.

Ook zyn in de gemelte kercken getrouwt:

4 Comp ^s . dienaren;
1 burger en
11 Mardyckers;

tesamen..... 16 paren getrouwt.

Nota: zedert de maant September tot heden is er wegens de visite, justitie nog aangehaalt goederen niets voorgevallen.

Met het eyndigen deses jaars zyn door de respective capitains der buytenforten opgebracht het getal der Javanen onder haar bescheyden, bestaande tezamen uyt 2465 mannen, namentlyck:

Aan d'oostzyde onder d'E. capitain
Willem Hartsinck:

9 compagniën yder onder een luytenant, een vaandrig en vier sergeanten,
met haar officieren sterck 143 coppen, comt tesamen..... mannen 1505.

Idem aan d'westzyde onder d'E. capitain
Harman Egbertsze:

8 compagniën mede onder haar officieren alsboven uytgedrukt	mannen 1160.
tesamen.....	2465.

Bezyden dewelcke dan noch de respective landdrosten onder haar hebben yder driehondert man en alsoo tezamen.....	600.
---	------

Sulx het getall der Javanen die onder haar officieren verdeelt syn beloopt.....	mannen 3065.
--	--------------

Nadien nu wederom met het uyteynde deses jaars vanwege Heeren Schepenen
deser stede is overgelevert een lyste aller zielen, op ultimo deses zoo binnen als
buyten in de voorstadt rontsom in de cingels deser stede bevonden, zooals deselve
door de respective wyckmeesteren opgenomen zyn, zoo wert deselve hier weder
na gewoonte geïnserreert om tot speculatie te dienen.

SOMMARIUM aller zielen, soo binnen als buyten Batavia in de voorstadt bevonden op ultimo December deser jare 1679.

	NEDERLANDERS.				MIXTICEN.						
	mans.	vrouwen.	sonen dochters boven de 14 jaar.	sonen dochters onder 14 jaar.	mans.	vrouwen.	sonen dochters boven de 14 jaar.	sonen dochters onder de 14 jaar.			
Binnen Batavia's oostzyde.....	344	280	64	69	143	150	63	29	34	45	43
Binnen Batavia's westzyde.....	238	202	24	30	118	120	79	13	27	31	41
In d'voorsteden en cingels.....	165	61	11	15	41	40	43	10	11	35	59

Soodat in 'tgeneraal ende tezamen uytwyssende de bovenstaande opneminge zoo binnen de stad als in de voorsteeden en cingels in wesen bevonden en aengetekent zyn 31554 zielen te weten:

Binnen Batavia's oostzyde..... 8182

Binnen Batavia's westzyde..... 9779

In de voorsteeden en cingel..... 13593

Uytmakende alsoo een getal van 31554 zielen.

Sommarium op Batavia's dagbregister.

	Aancomende vaartuygen.			Afgaande vaartuygen.	ledig afgegaen.	Waarde der weg-gevoerde koopmanschappen.	Getrouwde.			Gedoopte.			Overledene.		
							Nederlan- ders.	Inlanders.	Samen.	Nederlan- ders.	Inlanders.	Samen.	Nederlan- ders.	Inlanders.	Samen.
January.....	64	1	54	Rd.	9078	4	11	15	12	49	61	77	7	84	
February.....	43	—	40		5766	5	3	8	9	21	30	55	18	73	
Maart.....	50	—	52		12562	6	3	9	16	55	71	60	19	79	
April.....	65	—	65		16610	8	8	16	14	46	60	66	21	87	
May.....	68	—	67		12922	6	10	16	20	43	63	50	18	68	
Juny.....	117	—	87		7398	13	7	20	16	46	62	34	19	53	
July.....	80	—	79		31663	4	14	18	6	36	42	61	33	94	
Augustus.....	97	—	75		10238	6	9	15	17	31	48	59	34	93	
September.....	99	—	93		8934	11	7	18	11	43	54	66	30	96	
October.....	119	—	112		10036	6	3	9	10	29	39	52	16	68	
November.....	124	—	112		11813	8	4	12	13	31	44	61	16	77	
December.....	98	—	90		5870	5	11	16	18	39	57	49	20	69	
	1024	1	926	Rd.	142890	82	80	172	162	469	631	690	251	941	

NOTA. De Javanen, onder de respective capitainen der buytenforten bescheyden, bestaen in 17 compagnien maken tezamen uyt..... 2465 mannen.
 en die van de landdrosten..... 600
 zynde alsoo tezammen..... 3065 mannen.

Zynde het getal voordeseu wel wat meer geweest, maar staat aen te mercken dat staende den oorlogh op Java's Oostcust eenige Javanen nu en dan derwaarts gesonden en uyt oorsake der Bantamse gewelderyen en insolentien, op verscheyde tyden in de Bataviase jurisdictie gepleeght, veele verlopen en weghgeraakt zyn.

REGISTER

VAN

PERSONEN- EN PLAATSNAMEN.

A

- Abbema (S.), 60, 134, 464, 506, 525, 526, 529, 538, 564, 565, 568, 569, 571, 577, 605, 636.
- Abdoel (Entji), 237.
- Abdoel Alim (Pangeran), 5, 36, 87, 88, 159, 580, 607.
- Abdoel Bagoes (Wan), 10, 77, 91, 103, 107, 118, 148, 180, 243, 404.
- Abdoel Djamal (Sultan), 364.
- Abdoel Kadir (Ratoe Bagoes), 140, 153, 161, 175, 178, 183, 228, 336, 369.
- Abdoel Moeti (Kiai), 84.
- Aboel Nazar Abdoel Kahar (Sultan), 477, 572.
- Abreros (J. d'), 467.
- Achterbergh (J. van), 402, 589—591, 593.
- Adang, 494.
- Adelaer (H.), 34.
- Adelaer (S.), 160.
- Adiwinata (Toemenggoeng), 335, 336, 341, 359, 405, 508, 549, 593.
- Adiwiraksa (Toemenggoeng), 359.
- Adriaensz (A.), 235, 247.
- Ageng (Sultan van Bandjarmasin), 186, 187, 189, 190, 403.
- Ageng (Sultan van Bantam), 585.
- Ageng (Sultan van Djambi), 458.
- Ageng (Sultan van Mataram), 523.
- Ahmadabad, 636.
- Ahmadshah, 32.
- Aladalad (Toemenggoeng), 135, 136, 294, 385, 431, 443.
- Alam (Prins), 453.
- Alawadin, 437.
- Albertsze van Empel (P.), 634.
- Alema (Entji), 476.
- Alexander de Groote, 32.
- Alfoeren, 270.
- Ali, 533, 534, 541, 475, 503, 509, 515, 536.
- Alim, 312.
- Alim (Pangeran), *zie*: Abdoel Alim.
- Almeida (J. F. d'), 130.
- Altmeyer (C. L.), 422, 492, 542, 546, 596.
- Amali (Aroe), 201, 332, 496, 546.
- Amangkoerat, 144, 148—150, 253, 255, 267, 299, 303, 304, 307, 312, 319, 320, 322—324, 363, 367, 374, 376, 444, 448—450, 464, 515, 516, 518, 560, 584.
- Amar (Entji), 91, 596.
- Amasalhey, 656.
- Ambo, 164.

- Ambon, 9, 22, 23, 29, 31, 41, 59, 64—
66, 95, 98, 100, 108, 112, 115, 119,
120, 152, 166, 167, 202, 266, 270,
281, 292, 389, 398, 400, 402, 418,
447, 456, 463, 466, 473—475, 488,
497, 550, 551, 640.
Ambonneezen, 95, 107, 118, 166, 171,
266, 275, 275, 289, 296, 305, 312,
384, 402, 434, 493, 499, 544.
Amienchan, 656.
Amit (Entji), 91.
Amoentai, 186.
Amom, 157.
Amoy, 63, 85, 140, 336, 341, 626, 629,
631.
Amsterdam (eiland), 145.
Amsterdam (stad), 6, 15, 45—48, 50,
57—59, 69—72, 122, 227, 228, 234,
338, 354, 380, 450, 451, 522, 523,
531, 532, 539, 557, 565—567, 585,
586, 590, 599.
Amsterdam (Sultan), 402, 419, 455, 456,
467.
Anam Kockhouongh, 102.
Anam Kockongh, 101.
Andries van Bengalen, 284.
Angga Derpa, 375.
Angga Joeda, 92, 150, 142, 197, 198,
219, 262.
Angga Pradana, 73, 431.
Angga Sara, 633, 634.
Angga Soeta (Kiai Ngabehi), 75.
Anjer, 84.
Ankee, 5, 161, 179, 182, 226, 241, 399,
415, 440, 526, 563, 581, 654.
Anoem (Pangeran of Sultan), 140, 196, 308.
Antang, 544, 596.
Anthonisz (A.), 81.
Anthonisze (T.), 634.
Anthony (L.), 634.
Antjol, 179, 399, 400, 654.
Antwerpen, 298.
Arabieren, 457.
Arahan, 418.
Ardes (A.), 440.
Ardi (Pangeran), 84, 175, 405, 420, 607.
Arialoer, 554.
Arosbaja, 167, 309.
Arrakan, 22, 25, 26, 202, 379, 382, 383,
569.
Arsa Watjana, 179, 180.
Asanimers, 207.
Assendelff (J. van), 369.
Astra Djiwa, 75, 558, 561, 581.
Astra Joeda, 75, 269, 364.
Astra Patra, 75.
Aterendorp, 453.
Atjeh, 210, 211, 347, 518.
Aurungabad, 205.
Aurungzebe, 205.
Awang (Entji), 91, 182.
Azem (Prins), 207, 569.

B.

- Baba, 278, 279.
Babakan, 15, 23, 150, 187, 192, 208,
209, 319, 465.
Bacherachtslaan, 452.
Bacherus (J.), 340, 386, 464.
Backer (S.), 266.
Backers (A.), 395, 406, 460.
Badega (J. van), 401.
Baelde (M.), 452.
Baen (C. J.), 198.
Bagalen, 164, 444, 449, 454.
Bagoes, *zie*: Abdoel Bagoes.
Bagoes Djaja, 217, 219.
Bajang, 591, 592.
Bakkari, 456.
Balembangan, 172, 194, 331, 497.
Balangnipa, 475.
Bali, 40, 41, 79, 121, 155, 224, 271,
280, 291, 349, 388, 435, 438, 475,
487, 497, 552, 596, 639, 640.

- Baliërs, 7, 8, 11, 14—19, 23, 27, 37,
 38, 44, 56, 75—76, 83, 88, 90, 92,
 95, 118, 123, 130, 139, 143, 144,
 148, 166, 168, 171, 173, 175, 188,
 192, 197, 200, 201, 209, 218, 219,
 230, 238, 248, 253, 254, 259, 262,
 265, 266, 268—270, 273, 289, 305,
 312, 317, 319, 329, 342, 375, 377,
 397, 424, 442, 492, 493, 496, 529,
 536, 544, 549, 566, 581, 606, 633,
 645.
 Banda, 9, 29, 31, 39, 65, 66, 80, 95, 98,
 108, 112, 113, 132, 167, 202, 264,
 285, 292, 388, 390, 406, 434, 435,
 464, 465, 475, 487, 489, 514, 551.
 Bandaneezen, 333, 334, 341, 305, 308,
 515, 556.
 Bandjar, 281, 343, 435, 488.
 Bandjarmasin, 93, 94, 103, 140, 141, 153,
 185, 186, 188—190, 202, 203, 389,
 390, 403, 446, 639, 640.
 Bandoeng, 218, 447, 633.
 Bangkala (Aroe), 77, 303, 316.
 Bangza Naya, *zie*: Wangsa Naja.
 Banjeranjer, 168, 495.
 Banjerpo, 289.
 Banka, 530.
 Bantam en Bantammers, *passim*.
 Bantam Baai, 145, 605.
 Bantams Bril, 174, 261, 376, 378, 381,
 417, 507, 515, 524, 528.
 Bantardjati, 417.
 Banten Girang, 607.
 Bantoe, 596.
 Bapa Gama, 433, 434.
 Bapa Tenga, 157.
 Barangcasje, 382.
 Barangkasi, *zie*: Bekasih.
 Barap, 74.
 Barbados, 25.
 Barnards (L.), 145.
 Baros, 17, 28, 33, 301, 429.
 Barri, 383.
 Bartelsen, *zie*: Marchier.
 Bastiaense (C.), 430.
 Bastiaense (N.), 128, 525.
 Bastinck (W.), 235, 288—291, 293, 296,
 329, 331, 332, 421, 425, 432, 445,
 491, 497, 521, 541, 546, 547, 596.
 Batak's, 301.
 Batang Alai, 186.
 Batang Hari, 33.
 Batavia, *passim*.
 Baticaloa, 159.
 Batjan, 35, 455—457, 594.
 Batoe, 139.
 Batoekaron, 195.
 Battingh Karry *zie*: Batang Hari.
 Bauckes (N.), 69, 76, 541, 600, 616,
 619—621.
 Bawean, 222, 281, 283, 388, 390, 488,
 489, 549, 551.
 Bax (J.), 7, 227, 338, 339.
 Bee (M. de), 432.
 Beeck (D. van der), 236, 503.
 Beekum (A. van), 10, 220.
 Bekasih, 1, 3, 12, 182, 474, 505, 527.
 Bellesoor, 585—589.
 Bengalen, 1, 2, 45—53, 65, 64, 89, 91,
 110, 120—122, 128, 152, 155, 156,
 169, 179, 203, 207—209, 231, 279,
 280, 283, 293, 347, 348, 355, 361,
 362, 390, 391, 428, 436—438, 469,
 471, 472, 489, 529—539, 555, 564,
 569, 570, 582, 584—588, 603, 612,
 637, 641.
 Bengkalis, 40, 285.
 Benjanen, 173, 178, 395, 410, 612.
 Bent (F. L.), 239, 400, 499, 513, 539,
 541, 558, 600, 616, 619—621.
 Berenbergh (C.), 235.
 Bergen, 276.
 Bernardus (F.), 247, 452.
 Berouw, 190—192, 333.
 Bervelt (J.), 11, 15—16, 25, 27, 67, 76,
 93, 237, 250, 377, 386, 431, 432, 434,

- 447, 465, 475, 476, 508, 509, 515,
527, 556, 556, 558, 561, 566, 577,
578, 581, 582, 633, 637.
- Besselman (J.), 100, 265.
- Biana, 540, 494.
- Biervelt (J. C.), 564.
- Bilandere (F.), 402, 403, 589, 591, 595.
- Bilang (Entji), 165, 201, 262.
- Biliton, 85, 121, 122, 159, 153, 178,
222, 225, 225, 229, 342.
- Bima, 40, 41, 45, 46, 51, 78, 79, 96,
119, 128, 202, 244, 245, 279, 280,
285, 326, 350, 345, 357, 385, 384,
425, 428, 429, 509, 510, 514, 520,
529, 550, 555, 555, 541, 551, 558,
601, 602, 636, 638, 640.
- Bimaneezen, 601, 602.
- Bimera, 555.
- Bisei (Kraëng), 1, 9, 96, 99, 114, 128,
154, 178, 204, 240—242, 355, 356,
378, 477, 482, 485, 509, 526, 556,
565, 566, 601, 602, 655—657.
- Bitter (mr. J.), 419, 509, 579.
- Bitter (de), 549.
- Bitter (A. de), 558.
- Bleek (J.), 147.
- Blicklant, 540.
- Blitar, 109.
- Blom (A.), 594.
- Blom (D.), 527, 558, 559, 541, 551, 552,
554, 599, 419, 450, 455, 467, 486,
505, 526, 589.
- Blommert (J.), 159.
- Boegi's, 50, 58, 76—78, 82, 88, 97, 98,
115, 115, 129, 134, 156, 159, 148,
165—166, 168, 171, 175, 177—179,
194, 195, 200, 201, 204, 210, 227,
229, 270, 274, 289, 290, 296, 298,
299, 502, 505, 507, 512, 515, 515—
517, 521, 525, 529, 551—555, 557,
565, 567, 575, 574, 576, 585, 594,
420, 421, 425—425, 432, 442, 446,
485, 492—494, 496, 497, 502, 509,
526, 542, 544—546, 558, 562, 585,
637.
- Boegis (land), 226, 256.
- Boekholt, 298.
- Boelan (Entji), 510, 511.
- Boelekan (Daëng), 285.
- Boelekombha (Aroe), 77, 502, 503, 516.
- Boeleng, 271.
- Boeloebeloë, 505.
- Boerane (Daëng), 128, 129, 655.
- Boeri, 602.
- Boeroë, 402, 447.
- Boerschot (P.), 109, 177, 204.
- Boeton, 54, 55, 41, 458, 456, 465, 466,
475, 512, 547, 548, 550, 551, 595,
594.
- Boeyer (F.), 146.
- Bogaerdt (mr. A.), 154, 155, 299, 302,
419, 442, 447, 464, 525—527, 558,
565, 571, 603.
- Bolck (D. van den), 76, 440, 567, 571.
- Bollan (H. de), 594.
- Bolswart (J.), 256.
- Bombay, 25, 461, 610.
- Bonay, zie: Bongaja.
- Bone, 68, 89, 99, 115, 176, 502, 507,
508, 599, 475.
- Bongaja, 515, 578, 422, 596.
- Bongsoe Toëpan, 570, 571.
- Bonsiqua 28, 625, 627, 650, 652, 655.
- Bonstoe (P.), 205, 452.
- Bontesonge (Kraëng), 89.
- Boompjeseiland, 446.
- Boon (J.), 228.
- Booy (H.), 9, 11, 12, 36, 68, 69, 178,
179, 240, 476, 572—574, 604, 605,
611.
- Borgers (A.), 451, 541.
- Borgonjons (C.), 256.
- Borneo, 95, 141, 190, 249, 297, 555,
541, 477.
- Bornezee (E.), 255, 441.
- Borry, 264.

- Bort (B.), 13, 17, 102, 124, 210, 256, 296, 303, 338, 351, 352, 354, 356, 419, 440, 442, 447, 481, 601.
 Boudewijnse (C.), 418.
 Bouwensz (L.), 122.
 Boytotto, 333, 475, 515.
 Brackel (J.), 56, 58.
 Braha, 519.
 Brant (C.), 424.
 Brebes, 103, 104, 108, 121, 137, 154, 156, 281, 282, 287, 296, 297, 311, 312, 335, 359, 375, 394, 446, 453, 525.
 Bres (J.), 43, 83.
 Breugel (A. van), 220.
 Brevinck (A.), 26, 144, 145, 279, 556.
 Broeck (M. van den), 637.
 Broha, 598.
 Brootchia, 260, 324, 449, 450.
 Brouck (P. van den), 298.
 Brouwerius (R.), 363.
 Brummer (J.), 61, 63.
 Brunswijk, 557.
 Bruijnzeels (J.), 401.
 Bruijnzeels (P.), 247, 634.
 Bry *zie*: Barri.
 Bucquoy (J. de), 148, 540.
 Bullick (C. G.), 398.
 Burgers (A.), 582.
 Burgh (J. van der), 452.
 Buijtegem (W. van), 168, 290, 497.

C.

(zie ook K).

- Caboeantangh *zie*: Kawoenganten.
 Caëff (W.), 4, 5, 11, 35, 36, 60, 69, 70, 83—85, 87, 89, 91, 117, 127, 131, 132, 138—142, 146, 152, 161, 162, 175, 178, 185, 187, 205, 228, 229, 240, 241, 258, 261, 265, 298, 311, 327, 334—336, 341, 350—352, 358, 361, 372, 379, 380, 385, 387, 394—397, 404, 419—421, 429, 442, 459—461, 469, 470, 476, 502, 549, 557, 572, 575, 580, 581, 595, 600, 603—610, 613.
 Caesar (M.), 28, 89, 125, 126, 267, 440, 501, 541, 624, 629, 631.
 Cagahansana *zie*: Tegalangsana.
 Calicoet, 206.
 Calicoilan, 278.
 Camakoeninck *zie*: Kembangkoening.
 Cambre, 245.
 Camphuijs (J.), 13, 69, 124, 134, 142, 179, 210, 235, 256, 275, 304, 338, 341, 351, 352, 354—356, 399, 401, 450, 471, 486, 616, 618, 619, 621.
 Canara, 207.
 Canarische Eilanden, 221.
 Candan, 366.
 Candia, 540.
 Canjangh, *zie*: Kangean.
 Canton, 8, 210—212, 223, 225, 250, 347.
 Canzius (H.), 471, 541, 622, 628.
 Carcal, 568.
 Carony, 547, 548.
 Carpius (A.), 475.
 Casembroot (J.), 83.
 Casembroot (R.), 427, 473, 499, 539.
 Casimbasar, 569.
 Castel (Ph.), 285, 383.
 Catauwen, 280, 282.
 Caulier (J.), 159, 205, 299, 300, 353, 400, 472, 498, 559, 558.
 Cayla Wannia, 206, 554.
 Ceilon, 51, 134, 138, 206, 220, 227, 260, 277, 279, 286, 301, 327, 338, 339, 356, 378, 379, 403, 417, 427, 429, 472, 473, 515, 526, 536—540, 553, 568, 576, 577, 584, 603.

- Celebes, 155, 298, 307.
 Ceram, 402, 454, 456.
 Ceulen (M. van), 556.
 Chaestachan, 569.
 Chan (F. du), 597.
 Chanchanna (Nabab), 656.
 Chayt (Entji), 245.
 Chebet, *zie*: Tjibehet.
 Chekiang, 626.
 Cheribon, 4, 51, 59, 41, 45, 56, 67, 75,
 74, 78, 79, 92, 98, 105—106, 109—
 111, 119, 121, 151, 152, 158—140,
 142—144, 148, 152, 154, 155, 162,
 165, 174, 175, 178, 187, 196, 197,
 217—219, 221, 224, 250, 251, 245,
 261, 277, 280, 282, 284, 287, 288,
 297, 312, 320, 335, 356, 341, 345,
 346, 357, 359, 375, 374—376, 389,
 390, 394, 397, 416—418, 450, 456,
 457, 445, 446, 455, 454, 459, 467,
 468, 476, 485—487, 489, 499, 500,
 507, 508, 516, 525, 529, 549, 551,
 606, 615, 656, 659, 640.
 Chiasousa, 637.
 Chiatey, *zie*: Tjidjati.
 Chilimby, *zie*: Selimbi.
 Chiliwidara *zie*: Tjiliwidara.
 Chily (Niai), 66.
 China, 5, 7, 28, 52, 55, 57, 41, 42, 46—
 55, 60, 62, 65, 79, 80, 89, 120—122,
 125, 127, 210—212, 250, 256, 257,
 267, 285, 296, 326, 356, 390, 391,
 575, 576, 600, 619, 620, 625—625,
 627.
 Chineezen, 7, 20, 24, 28, 29, 56, 57, 45,
 60, 61, 65, 70, 75, 79—81, 90, 100,
 105, 126, 157, 140, 152, 154—157,
 161, 174, 177, 186, 187, 190, 195,
 210—212, 222—225, 235, 235, 256,
 245, 250, 255, 256—258, 274, 279,
 280, 285, 287, 292, 294, 518, 525,
 542—548, 554, 557, 594, 598—400,
 415, 419, 420, 451, 445, 475, 476,
 478, 479, 486, 489, 497, 499, 500,
 517, 518, 525, 550—555, 551, 552,
 556, 562, 575, 576, 578—581, 597,
 599—601, 606, 615—625, 625, 627,
 628, 650, 652—655, 641, 645.
 Chincheeuw, 28 89, 257, 345, 347,
 575.
 Chipragi *zie*: Tjiprage.
 Chitty (Kraëng), 57.
 Chortens (J.), 580.
 Chouwne, 20, 21.
 Christiaansze (C.), 564.
 Christiaense (N.), 7, 11, 17—19, 25, 27,
 76, 95.
 Christiaensz (S.), 45, 85, 87.
 Cicero, *zie*: Tjisero.
 Cicilia (Daëng), 655.
 Cistina, 278.
 Claese (D.), 298.
 Claesz (A.), 284.
 Claesz (B.), 256.
 Clarisse (A.), 424.
 Clavius (S.), 527.
 Cleyer (A.), 10, 76, 255, 255.
 Cochín, 60, 154, 206, 259, 277—279,
 400, 427, 428, 472.
 Cochín China, 256, 258, 347.
 Cock (D. de), 440.
 Cock (P. de), 40, 452.
 Coeangantengh, *zie*: Kawoenganten.
 Coebogadongh, 105, 106.
 Coek, 248, 256, 608.
 Coeman (C.), 496.
 Collen (J. van), 220, 450.
 Colombo, 154, 159, 206, 259, 277, 427,
 498, 499, 559, 540, 558, 568, 576,
 577, 584.
 Colomby (J.), 578, 585, 586, 472.
 Colonkon, 557.
 Concordia, 585.
 Conink (J. de), 471.
 Consiaynaer, 554.
 Coops (C.), 545.

- Cops (J.), 89, 94, 176, 244, 274, 288,
317, 329, 330, 338, 357, 377, 400,
402, 419, 475, 477, 509, 521.
- Cormandel, 81, 117, 159, 160, 199, 203,
208, 209, 300, 336, 341, 353, 400,
429, 471—473, 498—500, 513, 526,
536—540, 549, 554, 555, 558, 564,
568, 576, 584, 605, 606, 612.
- Corver Wencatty, 555.
- Cottapulle, 206.
- Couckebacker, 63.
- Coulet (P.), 126.
- Couper (J.), 9, 26, 31, 59, 66—68, 73,
74, 92, 103—106, 109—111, 130, 131,
135, 142—144, 174, 175, 177, 196,
197, 217, 218, 230, 251, 246, 247,
261, 263, 265, 270, 272—274, 299,
302, 304, 307, 310—312, 314, 315,
324, 325, 327—329, 333, 358, 359,
365, 372—375, 384, 385, 395, 421—
424, 446, 447, 453, 468, 491, 495,
494, 516—522, 541—545, 562, 579,
596, 598, 599.
- Court (J. de la), 597.
- Cox (G.), 10.
- Cox (H.), 86.
- Coxinders, 126, 575.
- Coxinga, 140, 575, 623, 624.
- Coyett (F.), 61.
- Craan (P.), 95.
- Crabb (C.), 247.
- Creeff (O.), 423.
- Cres (H. de), *zie*: Dacres.
- Grieke, *zie*: Krieke.
- Cromhuijsen, 456.
- Cronron (Kraëng), 77, 244, 635.
- Croon (G.), 248.
- Crudop (H.), 6, 16, 57, 228, 300, 339,
378, 381, 523, 557, 567.

D.

(Voor *Dj.* zie ook onder *J.*)

- Daalen (A. van), 245, 510.
- Dacres (H.), 610.
- Dam (J. van), 95, 220.
- Dam (W. van), 576.
- Dansburg, 160.
- Darnawanga, *zie*: Dermawangi.
- Davella van Boegis, 226, 236.
- Decca, 207, 637.
- Delft (stad), 50, 56, 58, 354, 450, 451,
523, 533, 564, 586.
- Deli, 569.
- Demak, 40, 97, 100, 136, 195, 290, 293,
294, 310, 318, 323, 374, 375, 388,
399, 421, 423, 426, 431, 432, 445,
474, 497, 498, 505, 506, 516, 518,
550, 561, 639, 640.
- Denemarken, 5, 160, 352, 360, 414.
- Denen, 4, 5, 12, 33, 36, 84, 110, 112,
137, 139, 145, 147, 153, 160, 163,
185, 241, 336, 350, 352, 358, 360,
387, 393, 400, 404—406, 412—414,
420, 429, 564, 606, 611.
- Deringo (even *O.* van Probolinggo), 435.
- Dermaradja, 447.
- Dermawangi, 73, 288.
- Derpa Djaja, 75.
- Derpa Joeda (Kiai Ngabehi), 72, 74, 75,
92, 150, 142—144.
- Derpa Manggala, 244, 251, 252, 381.
- Derwis, 511.
- Diamant, 26, 59, 103, 107, 124, 132,
149, 180, 210, 338, 353, 369, 448,
478, 579.
- Dico (C. J.), 417, 486.
- Diestpoort, 118, 145, 503, 616, 620.
- Dililchan, 203, 499, 540, 555.
- Dinata (Pangeran Aria), 458.
- Dingding, 215.

- Diogo, 226.
 Dipa Nagara (Pangeran), 481.
 Dira Saraja, 395.
 Dirxen (J.), 122, 298.
 Dispontijn (D.), 39, 153, 247.
 Ditmars (M.), 256.
 Djaga Sara 528, 577.
 Djagaraga, 194.
 Djagasatroe 118, 125, 124, 188, 269, 319.
 Djaja (Ratoe Bagoes), 607.
 Djaja Lalana (Toemenggoeng), 167, 289, 290, 292, 305.
 Djaja Nagara, 417.
 Djaja Ningrat (Pangeran), 1, 2, 4, 9, 12, 36, 104, 107, 159, 607.
 Djambi, 31, 37, 59, 84, 152, 244, 263, 265, 268, 286, 299, 300, 336, 363, 364, 370, 371, 376, 378, 385, 426, 427, 429, 458, 459, 471, 472, 477, 479, 480—485, 513, 525, 526, 574, 603.
 Djangala 423.
 Djanggrana (Kiai Ngabehi), 96, 114, 144, 149, 275, 304, 305.
 Djatibarang, 439, 529.
 Djatitoedjoeh, 417.
 Djilolo, 455, 456.
 Djimo, 256.
 Djipan, 165, 173, 293, 493, 544.
 Djoeana, 506, 562.
 Djohore, 78, 79, 154, 156, 263, 271, 365, 364, 378, 426, 427, 458, 471, 472, 477, 479—481, 483, 485.
 Djohoreezen, 244.
 Does (J.), 195, 235, 394.
 Dampo, 357, 510, 601.
 Doorneijck (B. van), 247, 486, 501.
 Doot (G. J. de), 187.
 Dordrecht, 565.
 Dort (P. van), 417, 418.
 Douwesen (P.), 475.
 Dubee (M.), 10.
 Duins, 410.
 Dunlopes (W.), 10.
 Dupre (D.), 452.
 Dusseldorp (P.), 247.
 Duijn (C. van der), 10, 235, 450, 452, 501, 582, 593.
 Dwars in den Weg, 117, 538, 567, 571.
 Dyck (J. van), 107, 220, 226, 241, 404, 415, 453, 574.
 Dzimo, 258.

E.

- Eeckeren (W. van), 564.
 Eeden (H. van den), 11, 15—15, 18, 26—28, 58, 86, 88, 115, 118, 125, 124, 152, 184, 188, 214, 243, 248, 250, 253, 258, 293, 318, 318, 327, 334, 341, 342, 377, 386, 474, 504, 505, 508, 509, 527, 536.
 Eferlyn (B.), 457.
 Eghertsz (H.), 76, 132, 148, 579, 581, 642.
 Egosia Ragia, 554, 568.
 Elisabeth, 81.
 Ende, 583.
 Engeland, 25, 37, 85, 249, 261, 276, 356, 341, 350, 379, 387, 394, 401, 406, 407, 460, 461, 469, 606, 608—610.
 Engelschen, 4, 5, 11, 12, 19—21, 24, 25, 31, 37, 60—65, 69, 84, 85, 89, 91, 109, 110, 112, 128, 131, 159, 140, 143—147, 152, 153, 156, 162, 163, 174, 178, 185, 186, 196, 197, 206, 209, 229, 252, 241, 248, 249, 254—256, 261, 266, 276, 294, 298, 311, 325, 335—337, 341, 350, 358, 359, 374, 379, 387, 388, 394—397, 401, 404—406, 408, 409, 419, 420, 429, 459, 460, 462, 467, 469—471, 496, 500, 563, 569, 603, 606—613.

Engelsch Onrust, 141, 146.
 Enkhuizen (bastion), 122.
 Enkhuizen (stad), 51, 56, 58, 298, 354,
 451, 535, 565—567, 588.
 Entji (Wan), 404.
 Erkersloo, 298.
 Es (D. van), 247.
 Es (J. van), 11.
 Espanjol (M.), 467.

Essingh (J.), 546.
 Estien (J.), 294, 394, 397, 407, 408,
 462, 469, 612—614.
 Europa, 60, 70, 206, 249, 266, 276, 327,
 407, 590.
 Europeanen, 4, 24, 29, 36, 95, 170,
 192, 287, 289, 292, 312, 351, 355,
 374, 385, 394, 401, 405, 425, 440,
 461, 495, 544, 609.

F.

Faa (A.), 57, 152, 295, 385, 565, 568,
 614.
 Ferdinando de Noronha 39, 501.
 Ferro, 220.
 Feyt (N.), 152, 266.
 Flesbagh (J. T. van), 247.
 Foekiën, 126.
 Foreest (J.), 15, 85, 86, 115, 118, 125.
 Formosa, 60, 62, 356.
 Francen (N.), 286.
 Francisco (J.), 654.
 Francken (M.), 475.

Frankrijk, 55, 61, 159, 175, 206, 221,
 254, 249, 266, 276, 327, 358, 350,
 351, 355, 357, 358, 360, 361, 380,
 381, 410, 612.
 Franschen, 4, 12, 60, 64, 65, 84, 155,
 185, 199, 229, 252, 241, 276, 294,
 318, 325, 359, 340, 350, 351, 358,
 360, 361, 387, 388, 395, 404—406,
 410, 411, 420, 429, 431, 440, 462,
 470, 512, 521, 567, 589, 606, 612, 615.
 Fransen (J.), *zie*: Holsteijn.
 Frederiksz (J.), 261, 284.

G.

Gabang, 297, 355, 431, 452, 446, 455,
 454, 499, 516.
 Gabangh Jappa, 287.
 Gadang, 496.
 Gadee (F.), 10.
 Gadoebarang, 116, 124, 214.
 Gale, 277, 559, 540.
 Galesoeng (Kraëng), 8, 50, 95, 96, 98,
 114, 128, 129, 155, 162, 166, 172,
 195, 194, 204, 227, 254, 265, 271,
 289, 306, 315, 350, 351, 365—368,
 387, 405, 421—423, 492, 494, 514,
 522, 541—545, 596.
 Galoeh, 75, 143, 557.
 Galonggang, 218, 262, 549, 581.
 Galoungolangh, *zie*: Galonggang.
 Gamban, *zie*: Gembong.

Gamron, 259, 400, 499, 559, 540.
 Ganges, 2, 569.
 Gapa (Kare), 128, 129.
 Gardens (V.), 462; *zie*: Vooght.
 Garoeda 165, 166, 171, 172, 292, 353,
 495, 497, 542.
 Gauwdiefspasser, 623.
 Gedoengkole, 269, 557, 566.
 Gelderland (bastion), 399.
 Gembong, 194, 291, 350, 425, 497.
 Gempol (Kiai Rangga), 67, 210, 250, 251,
 255, 264, 288, 582, 597, 416, 418,
 450, 459, 444, 524, 582—584.
 Gerbrandsz (W.), 452.
 Geus (J.), 7, 88, 161.
 Gheyn (J. de), 59, 105, 440, 501, 580, 595.
 Gilgil, 271.

- Gillisson, *zie*: Galesoeng.
 Gira Santupan, 279.
 Giri, 96, 97, 496.
 Giri (Panembahan), 30, 167, 193, 234, 291, 317, 350, 320.
 Glisson, *zie*: Galesoeng.
 Glissonders, 314.
 Goa, 154.
 Godong, 347.
 Goede Hope (fort de), 16, 228, 378, 381, 357, 367.
 Goedoegoedoe, *zie*: Oedoegoedoe.
 Goeffella, 486.
 Goelangon, *zie*: Galonggang.
 Goenoeng Sari, 182.
 Goens (R. van), 2, 10, 13, 17, 22, 26, 38, 35, 87, 95, 94, 106, 107, 124, 129, 132, 148, 138, 160, 180, 188, 189, 192, 211—213, 230—232, 256—258, 263, 264, 270, 275, 276, 283, 304, 311, 321, 324, 341, 351—353, 364, 383, 384, 403, 406, 410, 413, 441, 449, 437, 478—480, 505, 504, 509, 510, 526, 537, 626.
 Goens (m^r. V. van), 154, 512.
 Goens de Jonge (R.), 134, 159, 206, 227, 239, 277, 338, 339, 427, 472, 498, 539, 538, 568, 576, 584.
 Gohongh, 575.
 Golconda, 205, 434, 499, 540, 555.
 Gombong, *zie*: Gembong.
 Gompol, *zie*: Gempol.
 Goodlad (W.), 401, 470.
 Gouhaittie, 207.
 Gouw Tenkwa, 187, 578, 600, 616, 619, 625, 627, 628, 630, 632, 635.
 Gouwkanio, 634.
 Gouwseegno, 634.
 Gowa, 1, 9, 96, 115, 114, 128, 134, 178, 204, 240—242, 315, 378, 473, 477, 482, 483, 509, 526, 536, 601, 602, 635, 637.
 Grain (I.), 514, 522.
 's Gravenbroek (A. van), 64.
 Grevinck (A.), 107, 109, 157, 166, 167, 169, 175, 213, 243, 287, 297, 315, 328, 358, 445, 453, 499, 515, 516, 525, 597.
 Griekenland, 32, 55.
 Grimbergen, 616, 620.
 Grimmel (T.), 107, 109, 243, 287, 327, 328, 374, 393, 394, 445, 453, 499, 500, 513, 516, 525, 597.
 Grisse, 40, 41, 78, 80, 96, 97, 119, 121, 154, 156, 166, 167, 194, 222, 223, 232, 281, 283, 290, 292, 351—353, 342, 347, 388, 390, 421, 435, 437, 445, 487, 489, 496, 547, 550, 551, 596, 638, 640.
 Groedpoek, 92.
 Groenewegen (A. van), 369, 385, 472.
 Grolola, 383.
 Grogol, 226.
 Grompol, 292.
 Groningen (bastion), 43, 138, 233.
 Groot Brittanje, 249, 351, 408, 462.
 Groot Java, 87, 354, 504.
 Groote Kombuis, 143.
 Guilhem (J. de), 350, 360, 361, 387, 395, 405, 410, 462, 612.

H

- Haake (C.), 452.
 Haarlem, 298.
 Haes (A. de), 271.
 Haes (D. de), 60, 144, 152, 279, 556.
 Hagemester (C.), 452.
 Halmaheira, 433, 436.
 Hamburg, 298.
 Harde (J. de), 30, 171, 234, 294, 445, 505, 517.
 Harder (de), 103.

- Harkmans (H.), 256.
 Harkse, 435.
 Harmansen (B.), 145.
 Harmonie, 145.
 Hartman (A.), 256, 506, 611.
 Hartogh (J. de), 514.
 Hartsinck (W.), 2, 3, 18, 26, 27, 44, 45, 56, 76, 85, 86, 132, 192, 197, 208, 209, 219, 257, 258, 248, 250, 252, 255, 258, 259, 262, 268—270, 296, 326, 354, 360, 595, 452, 463, 475, 504, 505, 522, 536, 537, 563, 577, 578, 635, 642.
 Hassanoedin (Sultan), 422.
 Hassi (Kimelaha), 474.
 Heden (J. van), 286, 500, 574.
 Heerenstraat, 118, 210, 554, 579, 616, 618.
 Helt (H.), 90, 181, 241, 377, 486.
 Helwigh (J. O.), 475.
 Hendricks (B.), 298.
 Henegouwen, 276.
 Hennin (J. de), 37.
 Hercules (J.), 452.
 Heussen (D. van), 658.
 Heussen (J. van), 547.
 Heynen (B.), 22.
 Heynen (J.), 286.
 Heysselbergh (J. J.), 507.
 Hindostan, 499.
 Hinlopen (A.), 7.
 Hinlopen (B.), 22, 26, 202, 382.
 Hitoe, 402, 474.
 Hoay, 475.
 Hoegli, 91, 205, 207, 569.
 Hokkien, 626, 627.
 Hoksieuw, 28, 89, 125, 267, 296, 326, 529—552, 555, 575, 580, 599, 615, 616, 619, 622, 624, 625, 628—652.
 Holland, 55, 71, 120, 249, 251, 295, 561, 461, 574, 592, 615.
 Hollanders, 25, 41, 42, 104, 105, 108, 118, 155, 146, 150, 151, 180, 189, 214, 231, 255, 271, 287, 518, 525, 555, 541, 564, 370—372, 582, 584, 586, 590, 591, 405, 420, 451, 460—462, 469, 478, 479, 482, 485, 485, 494, 508, 521, 524, 537, 600, 609, 610, 617, 619, 621, 625—627, 629—652.
 Holsteyn (J. F.), 50, 176, 200, 275, 529, 421, 541, 546, 547, 558, 579, 601, 602, 616, 621, 622.
 Honimoo, 402.
 Hoorn (stad), 52, 58, 554, 451, 554, 566, 567, 587.
 Hoorn (C. van), 558.
 Hoorn (G. van), 558.
 Hoorn (J. van), 69, 87, 88, 90, 103, 154, 141, 148, 161, 184, 211—215, 251, 257, 258, 276, 299, 502, 504, 511, 524, 554, 564, 441, 504, 564, 568, 577, 602—605, 610, 614, 616, 625, 627, 650, 655.
 Hoorn de Jonge (P. van), 98, 394, 507.
 Hoorn (P. van den), 57, 86, 90, 467, 602.
 Hop (H.), 202.
 Hopman (A.), 614.
 Hoppesteijn (G.), 166.
 Hosten (A. van), 247.
 Houtzagers-eiland, 145, 146.
 Huquam, 37.
 Hurdt (A.), 8, 15, 29—31, 66—68, 85, 95, 97, 98, 100, 104, 108, 109, 111—115, 124, 125, 129, 152, 155, 158, 144, 148, 152, 165, 165, 167, 210, 220, 254, 247, 248, 267, 272, 505, 509, 510, 518, 321—325, 326, 358, 559, 551, 552, 554, 450, 467, 505, 526.
 Hurdt, (M.), 17, 150, 206, 265, 268, 297, 500, 402, 442, 512, 589.
 Huysman (M.), 60, 154, 206, 259, 277, 278, 400, 427, 472.
 Huyssen (J.), 95.
 Huysser (Z. de), 169.
 Hyssala, 457.

I.

- Ierland, 531.
 Ilaoe (Daëng), 635.
 Indianen, 77, 235.
 Indihiang, 447.
 Indragiri, 140, 153, 161, 162, 175, 178, 185, 205, 228, 229, 241, 356, 569—572, 576, 578, 585, 472.
 Indramajoe, 9, 16, 31, 39, 41, 66, 67, 72—74, 92, 103, 104, 106, 109, 111, 115, 119, 120, 130, 131, 133, 139, 142, 145, 154, 155, 164, 173—175, 177, 196, 197, 217—219, 222, 224, 250, 251, 246, 261, 267, 280, 282, 287, 288, 311, 312, 327, 328, 342, 347, 356—358, 373, 375—382, 388, 390, 397, 398, 416—420, 429, 450, 455, 437, 459, 440, 442—444, 446, 453, 459, 467, 468, 470, 476, 485—487, 489, 500, 507, 508, 515, 517, 522, 525—525, 527—529, 536, 541, 549—551, 559—561, 582, 584, 595, 599, 605, 606, 635—658, 640.
 Inesh (J.), 60—65.
 Ingen (M. van), 152, 158, 514, 526, 579.
 Ingis, 549.
 Ingrana, *zie*: Djanggrana.
 Inias, 458.
 Intche Bagus, *zie*: Abdoel Bagoes.
 Intche Karrangh, *zie*: Tjikarang.
 Intche Pragy, *zie*: Tjiprage.
 Intchiassem, *zie*: Tjiasem.
 Intenagara (Rangga), 575.
 Itam (Entji), 156, 252, 266, 294.

J.

(Zie ook Dj.).

- Jacatra, 5, 11, 90, 129, 162, 181, 182, 220, 228, 241, 246, 311, 324, 536, 575.
 Jacob van Badega, 458.
 Jacobsen (J.), 64.
 Jacobsz (P.), 355, 458.
 Jacobsz (S.), 526.
 Jacobsze (J.), 565.
 Jacoby, 590.
 Jadaarpa, 578.
 Jady, 549.
 Jafnapatnam, 158, 206, 554, 576.
 Jamaica, 25.
 Jangalaga, *zie*: Djanggala.
 Jankewo, 272.
 Janko, 597.
 Jansen (J.), 286.
 Jansze (H.), 599.
 Jansze (J.), 654.
 Japan, 54, 58, 45—49, 51, 52, 60, 79, 80, 101, 102, 121, 127, 140, 144, 145, 152, 155, 159, 208, 210, 222—226, 248, 265, 275, 279, 280, 345, 345, 347, 348, 389, 390, 472, 531, 552, 556.
 Japara, 51, 40, 41, 64, 66, 79, 95—97, 100, 104, 109—115, 119, 120, 125, 128, 135—157, 154, 156, 162—166, 172, 175, 187, 191, 192, 194—196, 198—202, 222, 225, 231—254, 257, 274, 281, 285, 288, 292—294, 299, 312—314, 318, 325, 327, 328, 350, 352, 342, 347, 385, 384, 385, 388, 390, 398, 421, 424—426, 451—455, 456, 457, 444—446, 455 454, 475, 474, 488, 491, 494, 495, 497, 499, 505, 506, 515, 515—517, 519, 521, 522, 527, 545—547, 549, 561, 562, 597—599, 659.

- Japara (Entji), 113.
 Java en Javanen, *passim*.
 Jenesch, *zie*: Inesh.
 Jentieven, 383.
 Jerenica (Kraëng), 421.
 Jeruzalem, 61.
 Jessingh (Radja), 260.
 Jezuieten, 37, 71, 126, 467.
 Joden, 61.
 Joeda Nagara (Demang), 144, 151, 303, 308, 310, 318—320, 324, 449, 450.
 Joeda Nagara (Toemenggoeng), 431.
 Joekja (Pangeran), 349, 607.
 Joesoef (Sheik), 335, 339, 403, 429.
 Jokimquo, 237.
 Jonas (E.), 109, 135, 177, 204, 294, 314, 319, 374, 383, 423.
 Jonge (D. T. de), 37, 431, 473, 563, 567, 568, 571, 603.
 Jonge (J. de), 192, 193, 200, 313.
 Jongelingh (A.), 464.
 Jongh (C. de), 298.
 Jonker (kapitein), 23, 43, 107, 118, 210, 266, 296, 299, 302, 303, 312, 384, 492, 521.
 Jouko, 600, 616, 619, 620.
 Jourou Jagon, *zie*: Tjoeroekagoeng.

K

(zie ook C. en Q.)

- Kaap de Goede Hoop, 6, 7, 13, 18, 38, 39, 43, 53, 57, 221, 227, 330, 300, 301, 327, 338—340, 336, 372, 378, 380, 381, 416, 440, 450, 458, 522, 523, 526, 529, 536, 537, 563, 566, 568, 572, 605.
 Kabanjar, 167.
 Kaboea (Lebeh), 510.
 Kada, 390.
 Kadaëpang, 466.
 Kadjoran, 30, 97, 109, 113, 163, 177, 313, 320, 322, 384, 398, 423, 446, 448, 449, 454, 494, 496, 562.
 Kadjorangers, 194.
 Kadoewan, 293.
 Kajeli, 281, 283, 388, 433, 437, 487, 489, 530, 531, 640.
 Kajoa (eilandje bij Ternate), 433.
 Kalabo, 436.
 Kalang, 129.
 Kalangbret, 293.
 Kalangs, 423, 432, 562.
 Kalapa, 623.
 Kalapa doea, 173, 228, 607.
 Kaliangsana, 143, 233.
 Kalianjer (onder Bangil), 171, 363, 394, 497, 518, 597.
 Kaligangsa, 39, 41.
 Kalisaspo, 640.
 Kaliwoengoe, 40, 73, 119, 290, 374, 383, 399, 488, 489, 539.
 Kalst (H.), 513, 514.
 Kamagetan, 293.
 Kambodja, 119, 236, 237, 243, 530.
 Kanari, 381.
 Kandanghaoer, 73, 174, 196, 217, 218, 222, 230, 231, 281, 342, 347, 373, 388, 390, 433, 437, 468, 486, 549, 552, 638, 640.
 Kangean, 96, 333.
 Kanhi, 623, 627, 630, 632.
 Kanoegantin, *zie*: Kawoenganten.
 Kapar, 30, 93, 96, 98, 108, 114, 123, 128, 130, 133, 166, 168, 170, 172, 173, 193—195, 201, 204, 227, 234, 244, 263, 271, 272, 289, 291, 306, 308, 309, 313, 317, 322, 330, 331, 333, 339, 363—368, 372, 403, 421—

- 424, 452, 449, 491, 492, 494, 495,
497, 514, 516, 519, 522, 541—544,
546, 579, 605.
- Karang, 447.
- Karang (kapitein), 254, 528, 529.
- Karanganjer, 269, 281, 388, 447.
- Karangtengah, 86, 92, 110, 142, 262,
635, 638.
- Karimata, 178.
- Karoni, 466.
- Karre, 636.
- Kartadjaja, 269.
- Kartajasa, 269, 537, 577, 581, 582, 635.
- Karta Joeda, 104, 262, 311, 375, 523, 559.
- Kartakamabangh, 269.
- Kartanagara, 352.
- Karta Pati, 529.
- Kartasana, 97, 109, 293, 423, 543.
- Kartasana (Aria), 494.
- Karta Wangsa, 96.
- Karti Soeta, 444, 449, 480.
- Katawangen, 114.
- Katewel, 271.
- Katjerbonan, 254.
- Kats (C.), 496.
- Kawoenganten, 92, 110, 142, 197, 262.
- Kaydoupa, *zie*: Kadaëpang.
- Kediri, 8, 29—31, 56, 66, 96—99, 109,
114, 115, 129, 132, 135, 159, 149—
151, 163, 164, 177, 194, 199, 267,
275, 305, 509, 522, 568, 423, 448, 494.
- Keer (M. van der), 358.
- Keey Aria, *zie*: Monjaja.
- Kelling, 497.
- Kellingers, 454.
- Kelck (D.), 10, 235.
- Kell van Andernach (H.), 634.
- Kembangkoening, 73, 262, 269.
- Kemp (W.), 498.
- Kenanga, 559.
- Kendal, 78, 281, 436, 437.
- Kera (Aroe), 178, 179, 185, 240, 356,
502; *zie*: Toedjoe (Daëng).
- Ketoet, 174.
- Keulen, 45, 83, 87.
- Keyser (L. de), 267, 450.
- Keysers (J.), 302.
- Keyts (J.), 264.
- Kidoel (Pangeran), 56, 37, 84, 159, 140,
155, 162, 536, 403, 507, 604—607.
- Kidoeleezen, 105, 111, 528, 579, 581,
597, 598, 418, 450, 459, 467, 468,
485, 486, 499, 503, 508, 513, 515,
516, 524, 528, 536, 541, 559, 561,
566, 568, 606, 636.
- Kita Djiwa, 448.
- Kleine Kombuis, 145, 158.
- Klencke (H. van), 10.
- Klerk (J. de), 440.
- Kneght (A.), 262.
- Kodja (Entji), 91.
- Koeckebacker (N.), 569, 582.
- Koeko, 70, 256, 578, 600, 616, 619, 620.
- Koeloep (Raden Mas), 481.
- Koelon (Pangeran), 70, 84, 117, 127, 178,
229, 311, 353, 607.
- Koetalinna, 266.
- Kokery (B. de), 164.
- Koningsbergen, 45, 83.
- Konjang, 636.
- Kotatengah, 268, 501.
- Kothemlauw, 258.
- Kottepulle, 554.
- Kramat, 182.
- Krawang, 4, 5, 7, 11, 59, 41, 44, 56,
75, 88, 115, 119, 120, 123, 130, 148,
181, 182, 214, 259, 243, 250, 252,
259, 269, 280, 295, 528, 529, 534,
557, 575, 452, 465, 468, 522, 528,
536, 537, 558, 561, 581, 582, 637.
- Krieke (H.), 10, 527.
- Krokot, 45, 438.
- Kuiper, 145.
- Kunsja, 625, 624, 629.
- Kwantan, 472.

L.

- Laba, 602.
 Labakan (Kraëng), 285.
 Labas, 547.
 Labey (H.), 247.
 Labo, 289.
 Lacco, *zie*: Limlakko.
 Lacourt (J. de), 513.
 Lacus (H.), 356.
 Lagondeer, 97, 164, 194.
 Laissa, 656.
 Lajoe (Aroe), 502, 503, 516.
 Lakibi, 466, 548.
 Lamaiti (Senghadji), 447.
 Lamakera, 585.
 Lamongan (Toemenggoeng), 295, 325, 425.
 Lamotius (I. J.), 500, 557.
 Lampe (C), 333.
 Lampong, 175, 455, 606.
 Lanang (Entji), 91, 236, 245.
 Lancapouri, 32.
 Lappora, 600, 616, 617, 619—621.
 Larantoeka, 11, 128, 202, 528.
 Laroema, 466, 548.
 Laroquette (J. de), 585, 587, 595, 410, 411.
 Larota, 466, 548.
 Lasem, 119, 222, 421, 506, 516, 518.
 Lassariva, 656.
 Laupaula, 557.
 Lavian, 164, 562.
 Layo (Radja), 77.
 Lebreros (H. de), 71.
 Leene (J. van), 20, 85, 127, 152, 244, 252, 265, 286, 299, 500, 555, 556, 565, 564, 578, 585, 426, 429, 458, 471, 477—480, 482, 525, 526, 601, 605.
 Leeners (C.), 546.
 Leeuw, 266.
 Leeuw (A. de), 88, 161, 587, 474, 526.
 Leeuw (C. de), 198.
 Leeuwen (P. van), 55, 59, 255, 247, 356, 455, 580.
 Leeuwenson (J.), 125, 326.
 Lelah Wangsa (Radja), 17, 55.
 Lengese (Kraëng), 128, 298, 578, 482, 485, 526, 547, 565, 601, 602, 635, 657.
 Lewang (Kare), 655.
 Leydecker (H.), 57.
 Li Louja, 575, 600, 616, 619, 625.
 Libout (G.), 505, 579.
 Lier (J. de), 501.
 Lifao, 11, 128.
 Likequa, 211.
 Limau, 598.
 Limbangan, 447.
 Limlakko, 600, 616, 617, 619—621.
 Lindsay (R.), 452, 557.
 Linques, *zie*: Lengese.
 Lio, 602.
 Liou Louja, 575, 600, 616, 619, 625.
 Litsoeko, 157, 187, 210, 211, 256, 257, 415, 600, 616, 619, 620, 628.
 Livius (J.), 457.
 Lobener, 597, 450, 459, 541, 559.
 Lobs (J.), 60, 154, 206, 277, 278, 501, 595, 594.
 Lodewijkse (H.), 557.
 Lodji, 466.
 Lodra Manggala (Kiai Ngabehi), 508.
 Loeboc, 599.
 Loffsangh (A. O.), 454.
 Lomaiti (Senghadji), 474.
 Londen, 69.
 Lonigede, 450.
 Looff (J. B. de), 187.
 Lor (Pangeran), 56, 607.
 Lorentengah, 105.
 Losarang, 106, 575, 576, 507.
 Losari, 73, 104, 108, 245, 261, 262, 277, 287, 555, 468.

Losi, 548.

Louyse (A.), 475.

Lughtenburg (M. van), 622, 628.

Lutgens (J.), 235.

Lyra (Don M. de), 72.

M

Macao, 7, 9, 11, 37, 84, 189, 190, 203,
225, 265, 285, 335, 544, 547.

Macaroeba, 601, 602.

Macktom (Said), 205.

Macquelyn (J.), 565, 566, 422, 423.

Madagaskar, 500, 501.

Madioen, 97, 109, 194, 295, 322, 494.

Madjapahit, 29, 267, 309.

Madjene, 475.

Madoera, 50, 96, 99, 108, 109, 114, 165,
167, 172, 194, 234, 291, 292, 315,
317, 350, 568, 423, 494, 496, 497,
520, 545.

Madoerezen, 50, 109, 164, 167, 172,
234, 291, 292, 309, 535, 566, 423,
494, 495, 542, 543, 546, 547, 596.

Madouw, 515.

Madras, 25, 606.

Madraspatnam, 140.

Madrid, 70.

Maetsuyker (J.), 126, 245, 272, 564, 625.

Magalage, 501.

Magali (Daëng), 128, 129.

Magimba (Daëng), 547, 635, 637.

Majambe (Daëng), 422.

Majampa (Daëng), 495, 496, 546.

Majoeda, 118, 601.

Maka (Entji), 266.

Makassar, 68, 70, 78, 85, 88, 89, 98, 109,
115, 116, 119, 120, 128, 132—134,
194, 210, 226, 235, 244, 274, 288,
295, 296, 298, 302, 307, 315—318,
329, 330, 331, 333, 357, 377, 589,
400, 402, 418, 419, 422, 436, 457,
458, 465, 475, 477, 482—485, 488,
489, 509, 521, 543, 545, 547, 550,
551, 560, 596, 602, 656, 659, 640.

Makassaren, 1, 9, 14, 30, 38, 44, 75, 84,
88, 95—97, 99, 104, 108, 111, 115,
114, 116, 125, 128, 139, 145, 153,
161, 163, 165, 166, 168, 170—175,
178, 179, 195, 201, 204, 215, 218,
227, 229, 234, 237, 240, 241, 253,
262, 263, 267, 270—272, 274, 285,
289, 291, 298, 302, 305—307, 311,
315, 318—317, 322, 330, 335, 335—
338, 355, 357, 358, 363, 365, 366,
368, 372, 375, 376, 378, 379, 382,
387, 394, 397, 398, 405, 416, 419,
420—424, 427, 429, 430, 432, 439,
442, 443, 446, 454, 458, 471, 472,
479—486, 492, 495, 495—497, 499,
505, 507, 509, 512—514, 519, 524,
528, 529, 541—547, 558—561, 566,
568, 575, 585, 596, 601, 602, 606,
636, 637.

Makjan, 455.

Malabar, 154, 206, 207, 229, 259, 260,
277, 379, 400, 419, 427, 429, 475, 539.

Malaja (Daëng), 357.

Malakka, 37, 38, 78, 117, 129, 156, 154,
156, 161, 180, 202, 205, 215, 217,
221, 224, 232, 252, 255, 265, 264,
285, 295, 296, 298, 341, 347, 356,
369, 371, 372, 417, 426, 428, 429,
451, 454, 463, 467, 472, 475, 481,
488, 489, 491, 498, 499, 515, 517,
518, 539—541, 556, 565, 567, 582,
612, 659.

Malang, 97, 99, 109, 166, 167, 172,
195, 194, 292, 350, 425, 495, 496,
522, 542, 543, 545.

Malari, 351—353.

Malatia (Daëng), 240.

- Malecque, 129.
- Maleiers, 3, 10, 31, 36, 42, 59, 66, 68, 77, 80, 88, 90, 91, 93, 95, 103, 107, 118, 122, 129, 139, 148, 157, 165, 166, 171, 176, 180, 182, 186, 187, 189, 192, 194, 201, 210, 226, 236, 245, 251, 262, 266, 273, 284, 285, 289, 292, 299, 303, 312, 314, 329, 335, 349, 359, 364, 370, 373, 383, 385, 399, 403, 404, 418, 420, 424, 433, 438, 442, 448, 451, 456, 465, 471, 476, 478, 485, 486, 490, 493, 497, 501, 509, 510, 516, 529, 541, 544, 549, 553, 572, 580, 589—592, 596, 601, 602, 606, 613, 620, 625, 627, 630, 632, 633, 641, 643.
- Malewa (Daëng), 128, 290, 298, 526, 563, 596, 601, 636.
- Malje (P.), 198.
- Mamanpak (Daëng), 596.
- Mamaroet, *zie*: Namroed.
- Mambal (Ketoet), 266.
- Man (A. de), 326.
- Manabaja, 447.
- Manangara (Daëng), 423.
- Mandar, 475.
- Mandaraka, 151, 306.
- Mandari, 550, 552.
- Maudavie, 281, 283.
- Mandilika, 513.
- Mangagang (Daëng), 635.
- Mangala (Kare), 337.
- Mangalike (Daëng), 178, 179, 185, 229, 240, 241, 337.
- Mangary, 170, 172, 547.
- Mangatani, 509.
- Mangebanda, 227.
- Manggala (Daëng), 421, 422, 514, 522, 541, 544, 546.
- Manggaraai, 438.
- Manggis, 270.
- Mangika (Daëng), 363, 378, 427, 458, 471, 481—483, 513, 575.
- Mangimba (Daëng), 596.
- Mangononang (Toemenggoeng), 332, 542.
- Manicabers, 129, 426.
- Manicabo, 31, 32: *zie*: Menangkabau.
- Manila, 70—72, 85, 178, 202, 229, 437.
- Manipa, *zie*: Jonker.
- Manipa (Daëng), 493, 495.
- Maniwy (Daëng), 635.
- Manjewoe (Kraëng), 422.
- Mantaka (Daëng), 337, 338.
- Manteau (C.), 124, 151.
- Mantoeli (Kare), 175, 424.
- Maran Cassouwma, *zie*: Narang Koesoema.
- Marana (Daëng), 76, 299, 302, 317.
- Marchial (J.), 173.
- Marchier (C. B.), 100, 109, 112, 125, 135, 136, 163, 165, 172, 192, 194—196, 198—200, 231, 232, 234, 274, 288, 293, 294, 299, 313, 314, 319, 320, 325, 330, 332, 374, 384, 385, 398, 421, 423, 431—433, 445, 446, 453, 454, 474, 491, 494, 495, 497, 505, 506, 513, 516—519, 521, 527, 561, 562, 597.
- Mardijkers, 15, 18, 27, 42, 80, 81, 95, 107, 122, 129, 140, 157, 170, 174, 195, 202, 214, 226, 284, 286, 289, 348, 349, 391, 417, 424, 431, 434, 437—440, 490, 493, 544, 553, 594, 596, 634, 641, 643.
- Margon Joeda (Toemenggoeng), 464.
- Marken (D.), 599.
- Marlot (A.), 72, 74, 198, 262, 263.
- Maroangin (Aroe), 168, 201, 545.
- Maroepa (Daëng), 542, 635.
- Maronde, 1—4, 9, 11, 12, 36, 45, 56, 514.
- Maronde (Kleine), 25.
- Maros, 89, 509.
- Marsaoli (Kimelaba), 455.
- Marta, 319.
- Marta Djaja, 174, 500.
- Marta Gati, 75.
- Marta Joeda, 464.

- Martalaja (Ngabehi), 103, 287, 297, 394, 453, 525.
 Marta Manggala, 577, 581.
 Marta Nagara, 464.
 Marta Naja, 86, 562.
 Marta Pati, 173.
 Marta Praja, 219, 253, 254, 394.
 Marta Prana, 254, 264.
 Martasana (Pangeran), 321.
 Martin (I. de Saint), 30, 96, 109, 113, 135, 232, 387, 394, 395, 397, 404—406, 409, 410, 412—414, 419, 420, 459, 460, 501, 502—504, 506, 512, 562, 594.
 Mas (Pangeran), 94, 95.
 Masoera (Daëng), 289.
 Masulipatnam, 205, 208, 498, 499, 558, 610.
 Matadjam (Daëng), 493, 596.
 Matara (Daëng), 9, 267, 271, 337, 338, 355—358, 376, 379, 381, 382, 416, 419, 420, 430, 439, 442—444, 446, 472, 485, 486, 503, 507, 515, 524, 528, 559, 560, 585, 637.
 Mataram, 109, 115, 148—151, 162, 164, 170, 175, 194, 196, 199, 213, 218, 232, 237, 254, 255, 267, 273, 304, 308, 313, 315, 316, 318, 319, 321—324, 332, 370, 371, 374, 398, 425, 444—446, 448—450, 494, 514, 515, 518, 520, 543, 562, 598.
 Matarammers, 75, 515, 518.
 Matarder, 559.
 Matocai (Aroe), 473.
 Matoedjoe (Daëng), 399, 420, 421.
 Matoela (Daëng), 399, 429.
 Mauritius, 300, 301, 557.
 Mechelen, 126.
 Mechelen (J. van), 93, 185, 186, 188, 190, 202, 251, 364, 465, 477, 537, 601.
 Meer (B. van der), 266, 304, 308, 319, 323—325, 374, 385, 425, 444, 445, 448, 449, 515, 523, 524.
 Meester Cornelis, 182.
 Mekka, 543.
 Melman (J.), 616, 617, 620—622, 625, 627, 628, 630, 632.
 Menangkabau, 31, 59, 265, 268, 432, 484, 491; *zie*: Manicabo.
 Mendawei, 638, 640.
 Mendosa, 424.
 Menscheter, 53, 145.
 Mentoeli, *zie*: Mantoeli.
 Merah (Radja), 426.
 Meroe (Aroe), 495.
 Metellopolis, 613.
 Meugens (J.), 356.
 Meur (Ph.), 432.
 Mexico, 230, 265, 295, 339, 340, 355, 361, 362, 380, 381, 473, 501, 525.
 Mey van Meynsteijn (Ph. D.), 64.
 Meyer (A.), 85.
 Meyer (J.), 614.
 Michielse (J.), 16, 72—74, 103, 106, 110, 131, 143, 247, 254, 261, 267, 287, 288, 311, 327, 328, 356—358, 373, 375—379, 381, 382, 397, 416, 417, 419, 429, 439, 443, 453, 459, 468, 485, 486, 507, 515, 523—525, 528, 541, 559, 561, 582, 594, 605, 635, 637.
 Michielse (L.), 634.
 Michielsz (B.), 298.
 Middelbrug, 622, 625.
 Middelburg (eiland), 145.
 Middelburg (stad), 37, 38, 69, 381, 400, 450, 557, 564, 568.
 Middelpunt, 118, 379, 600, 618, 628.
 Mindanao, 458.
 Mira Grandi, 132.
 Mixtiezen, 7, 143, 643.
 Mniarmcam, 190.
 Moasem, 203, 499, 540, 553.
 Mocha, 506, 576.
 Moearaberes, 563.
 Moeda (Boemi), 510.

- Moedje, *zie*: Moejang.
 Moejang (Poeloe), 143.
 Moekan, 266.
 Moentoer, 373.
 Mogol, 499, 535.
 Mohammad, 484, 545.
 Mohammad Sofi (Sultan), 458.
 Mohammedanen, 8, 151, 158, 356, 459, 474.
 Mol (C.), 235, 473, 501.
 Molen (W. van der), 277, 539.
 Molenaar (J.), 220, 221.
 Molenvliet, 143, 634.
 Molukken, 433, 474.
 Molyn (A. du), 594.
 Monica van Bengalen, 63.
 Monjaja (Kiai Aria), 56, 57, 486, 508, 604, 606, 607.
 Monsourchan, 207.
 Montay, *zie*: Amoentai.
 Mooek (V. van), 193, 209, 215, 267, 271, 401, 622, 628.
 Mooren, 32, 110, 132, 158, 207, 217, 226, 335, 336, 395, 421, 426, 438, 500, 510, 560, 643.
 Mopo (Kare), 542.
 Moubagh (W.), 247, 452.
 Moutmaeker (P.), 205, 208, 498, 558.
 Mulder (J.), 453, 485, 507, 508, 525.
 Muller, 422.
 Muller (D. D.), 10.
 Muller (F. H.), 155, 597.
 Muller (P.), 503.
 Muller (R.), 61.
 Mults (J. J.), 263, 560.
 Munnick (J. A.), 526.
 Murray (W.), 140, 141, 143—148, 153, 249, 254, 256, 297, 359, 583, 587, 594, 407, 408, 461, 462, 469, 610, 611, 614.

N.

- Nacke (G.), 10, 293, 337, 497.
 Naja, 284.
 Naja (Entji), 91.
 Naja Bangsa, 75, 254, 269, 537, 577, 578.
 Naja Dipa, 269.
 Naja Diwangsa, 269.
 Naja Doeta, 558, 561, 581.
 Naja Gati, 261.
 Naja Ita, 108.
 Naja Soeta, 75, 125.
 Naja Tjitra, 151, 273.
 Naja Troena, 14, 44, 237, 238, 250, 253, 258, 259, 269, 334, 448, 581.
 Naja Wasita, 244, 251, 252.
 Nala Djaja, 217, 218.
 Nala Karti, 362.
 Nala Koesoema, 564.
 Nala Soeta, 598.
 Nala Tjitra, 598.
 Namroed, 44, 75, 74, 92, 104, 111, 137, 163, 164, 198, 215, 237, 258, 398, 449, 454.
 Namtottle, 264.
 Nangasaki, 60, 556.
 Nangking, 57, 573, 626.
 Naning, 426, 451, 467, 491.
 Nara Paksa (Toemenggoeng), 115.
 Nara Para (Toemenggoeng), 308.
 Narangbaja (Ki Ngabehi), 465.
 Narang Koesoema, 217, 585.
 Nassau (fort), 264, 454.
 Nata Joeda (Toemenggoeng, een Cheri-bonner?), 417.
 Nata Joeda (Toemenggoeng, een Krawanger), *zie*: Panata Joeda.
 Nata Koesoema (Ratoe Bagoes), 405.
 Natal, 537.
 Nauendorff (M.), 600.
 Nederland, 5, 414.

- Nederlanders, 1—3, 5, 7, 10, 12—15, 36,
 58, 42, 60, 69, 77, 80, 84, 86, 95,
 95, 97, 118, 122, 123, 139, 146, 156,
 157, 162, 168, 170, 171, 174, 177,
 178, 187, 193, 195, 203, 209, 215,
 226, 245, 250, 252, 264, 266, 267,
 271, 275, 284, 287, 289, 290, 295,
 297, 304, 307, 312, 313, 315, 319,
 327, 329, 331, 334—336, 341, 348,
 349, 355, 359, 379, 382, 387, 391,
 415, 417, 437, 438, 442, 456, 460,
 461, 468, 474, 476, 490, 492, 495,
 494, 497, 499, 505, 512, 520, 528,
 541, 545, 553, 564, 581, 594, 604,
 609, 611, 616, 618, 620, 621, 625,
 636, 641, 645, 644.
 Neer (S. van), 262, 483, 485, 524.
 Negapatnam, 159, 299, 300, 337, 355,
 401, 429, 472, 498, 554, 555, 576
 Neira, 264, 454.
 Nelle Mapane, 554.
 Ngandjoek, 97.
 Nicola (A.), 525.
 Nicolaes (D.), 214, 286.
 Nieuw Guinea, 264.
 Nieuw Spanje, 165.
 Nieuwendam (eiland), 1.
 Nieuwenrode (C. van), 419, 509, 579.
 Nieuwpoort (te Batavia), 45, 505, 558,
 616, 618, 620, 622.
 Nimalo (Daeng), 335.
 Nio Boncko, 211, 212.
 Niti Nagara (Rangga), 578, 528, 529.
 Niti Praja, 75, 144, 149, 275, 505, 508,
 510, 518, 519, 524, 451, 449, 450,
 598.
 Niti Watjana, 92, 106, 111.
 Niville (B. de), 507.
 Nobel (C.), 60, 62.
 Noesanelvel (Kapitein), 166, 172.
 Noirman, 45.
 Noorderwachter, 140.
 Noort (van), 608.
 Noorwegen, 160, 414.
 Norden (H. van), 505, 541.
 Norklits, 564.
 Nouters (B.), 54, 57.
 Nymegen, 298, 555, 561.
 Nys (J.), 536.
 Nys (W.), 271, 291.
 O.
 Ockerse (O.), 1, 26, 51, 55, 59, 60, 69,
 76, 77, 87, 89, 91, 103, 107, 117,
 118, 127, 134, 144, 148, 161, 177,
 180, 188, 205, 204, 228, 229, 235,
 239, 245, 250, 251, 258, 261, 263—
 265, 285, 298—300, 302, 304, 357,
 364, 386, 399, 405, 421, 453, 459,
 442, 448, 465, 477, 502, 515, 515,
 549, 565, 578, 600, 601, 616, 619—
 622, 625, 627, 628, 650, 652.
 Oedjaarpalum, 554.
 Oedjoeng Pandan, 245, 246, 510.
 Oedjoeng Tanah, 418, 450.
 Oedoegoedog, 7, 16, 27, 56, 85, 93,
 144, 253, 269, 476, 537, 558, 577,
 581, 582, 658.
 Oei Phinko, 195, 253, 562.
 Oei Soeko, 294, 525.
 Oei Tayko, 654.
 Oelakan, 501.
 Oeloe, 501.
 Oeloegondeer, 178.
 Oerawan (Adipati), 158, 144, 149, 275,
 504—506, 508, 574, 451.
 Oesin, 421, 495, 546.
 Oldenvliet (J.), 266, 276.
 Olie (W.), 610.
 Oliviers (J.), 507.
 Ommelanden van Batavia, 453.
 Ommeren (J. van), 55.
 Onrust, 7, 88, 161, 179, 187, 451, 502,
 505, 559, 568.

Ontong Java, 5, 11, 88, 181, 182, 185,
228, 418, 417, 433.
Opdam (A.), 300.
Oranje (Prins van), 276.
Oranje (op Ternate), 38, 484—486.
Osborn (J.), 314, 374, 388, 428, 448,
446, 474, 516.
Osseweyer, 64.

Ougly. *zie*: Hoegli.
Outhoorn (H. van), 205, 208, 498, 538.
Outhoorn (W. van), 38, 59, 76, 91, 124,
148, 161, 210, 248, 266, 267, 338,
339, 384, 399, 418, 440, 503, 526,
616, 618, 621, 622.
Overysel (bastion), 255.

P.

Padang, 17, 78, 119, 150, 155, 206, 222,
223, 265, 268, 282, 297, 300, 301,
346, 402, 456, 589.
Padangtikar, 40, 281, 282.
Padbrugge (R.), 38, 484—487, 512.
Padjadjaran, 338.
Padjang, 562.
Padmangara, 172.
Pagaden, 7, 11, 18, 16—18, 23, 27, 44,
67, 75, 76, 92, 93, 111, 144, 175,
234, 375, 376, 417, 430, 432, 439,
445, 447, 463, 464, 476, 480, 481,
507, 522, 527, 528, 536, 537, 558.
Pagagadin, *zie*: Pagaden.
Page, 78.
Pahang, 404.
Pakoran, 497.
Palakka (Radja), 68, 76—78, 85, 87—90,
113—115, 117, 128, 129, 132—134,
176, 178, 179, 195, 200—202, 204,
209, 210, 242, 272—274, 287, 291,
298—300, 302—304, 312—317, 321,
329, 331—335, 338, 337, 339, 365,
366, 372—375, 384, 385, 387, 393,
419, 421—424, 432, 446, 477, 491—
493, 495, 509, 514, 515, 521, 541—
543, 547, 558, 596, 601.
Palasan (Raden Ngabehi Djoewe), 511.
Palembang, 20, 32, 40, 59, 79, 84, 85,
107, 127, 137, 154, 179, 180, 244,
251, 252, 261, 263, 268, 281, 283,
286, 300, 327, 355, 356, 363, 364,

370, 371, 376, 378, 379, 385, 386,
388, 390, 426, 427, 429, 458, 459,
471, 472, 477—479, 481, 482, 501,
515, 574, 575, 579, 596.
Paliakate, 159, 205, 208, 299, 300, 355,
400, 498, 539, 554, 558, 564.
Pamalang, 221, 224, 282, 346, 530, 531,
639, 640.
Pamanoekan, 16, 23, 27, 68, 72—76,
86, 92, 93, 110, 115, 150, 151, 142,
154, 262, 264, 281, 311, 312, 328,
375, 378, 397, 416, 439, 486, 507,
508, 639, 640.
Pamekasan, 309.
Pananggoengan, 493.
Panaraga, 97, 423.
Panaragan, 293.
Panaragan (Kraëng), 98, 99, 128, 129,
350, 423, 494, 514, 520, 522, 541,
542, 544—546, 558, 601, 602, 636.
Panarajangh, 447.
Panaroeban, 92, 110, 142.
Panata Joeda (Toemenggoeng), 296, 334,
431, 432, 447, 463, 476, 508, 522,
527, 528, 536, 537, 538, 561, 566,
577, 578, 581, 582, 635, 637.
Pandang (Goesti), 271, 291.
Panembong, 447.
Pangara, 636.
Pangiwa, 537.
Panglima Radja, 53, 130.
Pangoekirang, 168.

- Pankalowa, 439.
 Pannebragan, 635.
 Panti, 512.
 Paoe, 501.
 Papineau (L.), 417.
 Papoea's, 454.
 Paprian, 486.
 Parakan Moentjang, 218, 262, 447.
 Parakan Pandjang, 188.
 Parakan Sapi, 269, 447, 635.
 Parel, 504.
 Parker (R.), 4—6, 11, 12, 19—21, 25, 56, 57, 85, 110, 140, 145, 146, 155, 248, 249, 254—256, 298, 355, 356, 350, 358—360, 379, 387, 404—406, 459, 460, 465, 467, 469, 605, 606, 607, 610, 612, 615.
 Paroeng, 447.
 Paroengkoret, 271, 272.
 Parontoeko, 92.
 Parvé (D.), 60, 134, 155, 206, 259, 299, 340, 400, 427, 442, 447, 472, 498, 506.
 Parvé (J.), 69, 526, 537—539, 547, 555, 558, 567, 568, 571, 584, 589, 622, 628.
 Pasar Senen, 182.
 Pasimpa (Aroe), 165.
 Pasir, 41, 95, 94, 105, 119, 121, 285, 286, 353, 599, 477.
 Pasoeroean, 495, 494, 497, 541, 542, 546.
 Passewa, 92.
 Patani, 565.
 Pati, 194.
 Patiheke, 296.
 Patilima (J.), 402, 447, 456, 474.
 Patimoan, 25, 58, 44, 86, 245, 566.
 Patjeh, 97.
 Patna, 569, 583—588.
 Patoto, 541, 547.
 Patra Wangsa, 286, 595.
 Paulus, 278.
 Paulusen (N.), 286.
 Paulusze (A.), 594.
 Pauly (J. J.), 5, 55, 54, 146, 350, 352, 358, 560, 588, 405, 412, 414, 415, 606, 611.
 Paulywyck, 415.
 Pauw (P.), 55, 222, 467, 526, 537, 538, 555, 558, 567, 571, 600, 616, 619—621.
 Paviljoen (A.), 451.
 Paviljoen (J.), 451.
 Pawenang, 447.
 Payne (A.), 406, 460, 461, 469, 608, 609, 612.
 Peer (J. de), 256.
 Pegu, 208, 263, 400, 564.
 Pekalongan, 59, 41, 75, 79, 104, 119, 121, 158, 154, 156, 222, 224, 281, 285, 355, 342, 347, 559, 574, 589, 590, 594, 435, 437, 487, 489, 549, 551, 599, 658, 640.
 Peking, 28, 126, 575, 625—625, 629, 651.
 Penneman (F.), 248.
 Pera, 215—217.
 Peraëezen, 216.
 Perzië, 46—50, 52, 151, 259, 260, 510, 579, 400, 417, 427, 429, 450, 475, 479, 515, 529—555, 559, 558, 600.
 Phinco, 597.
 Phleysser (J.), 565.
 Pieris (M.), 439.
 Pieters (M.), 256.
 Pietersze (T.), 599.
 Pietidorat (Opra), 565.
 Pikal, 191, 192.
 Pilie Moelia Dipoura, 481.
 Pillelala, 226.
 Piloelan (Aroe), 495.
 Pinang, 591, 592.
 Pinovala, 278, 279.
 Pit (A.), 498.
 Pit (L.), 622, 628.
 Pit (M.), 600, 616, 619—621.

- Pits (J. J.), 37, 117, 129, 161, 202, 203, 213, 233, 263, 293, 341, 336, 369, 426, 429, 431, 432, 434, 463, 472, 491, 513, 539.
- Pittavin (E.), 247.
- Plancken (J. van der), 125, 326, 373, 378, 600, 616, 619—622, 623, 627, 628, 630, 632.
- Pleghtman (H.), 38, 117, 133, 239.
- Poeger, 172, 194, 497.
- Poeger (Pangeran), 30, 97, 130, 164, 199, 233, 273, 304, 308, 311—313, 313, 319—321, 323, 374, 383, 398, 424, 425, 444, 446, 448, 449, 494, 514—516, 518, 520, 562, 597.
- Poegerezen, 194.
- Poelikare, 277—279.
- Poeloe Pandjang, 603.
- Poengnoe (Entji), 166.
- Poeranagara, 94, 285, 286.
- Poerba Nagara, 384.
- Poerbaja (Pangeran), 99, 143, 349, 607.
- Poete (Panglima), 33.
- Poeti, 268.
- Poleman (C.), 29, 30, 90, 93, 109, 113, 123, 163—167, 169, 192, 193, 196, 198, 200, 202, 227, 232, 234, 263, 270—274, 288, 291—293, 302, 303, 307, 309, 312, 313, 315, 316, 324, 327, 329—333, 363, 366, 368, 301, 303, 304, 319.
- Pols (F.), 337, 373, 379, 433, 483.
- Pompulle, 206, 334.
- Pongoe (Entji), 194.
- Ponnecail, 239, 498.
- Pontang (in Bantam), 607.
- Pontang (in Indramajoe), 373.
- Porca, 278.
- Porselius (A.), 437.
- Portugal, 191.
- Portugeezen, 9, 11, 22, 42, 128, 134, 131, 137, 186, 190, 191, 202, 221, 244, 263, 383, 328, 606, 623, 627, 630, 632, 633, 641.
- Possedangh, 92.
- Pouty Sjaran, 624.
- Poveret (J.), 10.
- Praja (Entji), 303.
- Praja Soeta, 73, 118, 123, 124, 328, 377.
- Pria, 486.
- Priangan, 447.
- Prins (F.), 477.
- Prinseneiland, 141, 338, 339, 364, 367, 368, 371, 384, 603, 604.
- Prinsenstraat, 620, 623, 628.
- Protestanten, 609.
- Provincia (vesting), 64.
- Pulle (A. van der), 473.
- Parmerend (eiland), 161, 179, 241, 273, 431, 306.
- Pyl (L.), 334.

Q-

(zie ook: K.)

- Quaelbergh (C. van), 29, 31, 63, 264, 283, 434.
- Quajeuwnio, 634.
- Quakhaynio, 634.
- Quanjer, zie: Kabanjar.
- Quasionio, 634.
- Queda, 491.
- Quelang, 60.
- Quemoy, 626, 629, 631.
- Que Pouka, 210—212.
- Quesieuqua, 236.
- Quickelenburg (C.), 10.

R.

Radder (J. L.), 177, 233, 432, 433.
 Radja Doeta, 463.
 Radja Singa, 134, 340.
 Radjajang, 398, 416, 430.
 Radjapola, 447.
 Raff (J.), 394.
 Raksa Nagara (Toemenggoeng), 104—106,
 109, 143, 196, 218, 231, 339.
 Raksa Winata (Toemenggoeng), 430, 507.
 Rama (Panembahan), 398, 425, 446.
 Rama (Panembahan, Cheribon), 417.
 Ramnegger, 260.
 Rande (K.), 7.
 Rangamatty, 207.
 Rangi, 312.
 Ranst (C.), 228, 369.
 Rantoebandjar, 94.
 Rapoetchiny (Kraëng), 421—423, 314,
 322, 344, 345.
 Barakit, 434.
 Rarata, 292.
 Rata, 494, 396.
 Rawa, 293.
 Reede (H. A. van), 228, 278.
 Rees (J. B. de), 340.
 Rembang, 79, 100, 112, 121, 154, 163,
 164, 222, 232, 282, 283, 294, 314,
 323, 389, 433, 437, 474, 498, 314,
 317, 330, 332, 398.
 Renesse (A. D. van), 133, 270, 273, 299,
 302, 304, 307, 311, 312, 314, 313,
 327, 329, 333, 363, 374, 384, 383,
 497, 319, 342, 343, 396.
 Reus (A. de), 431.

Reyniersz (R.), 361.
 Rhee (T. van), 239, 498.
 Rhety (Kapitan Laoet), 433.
 Rhyne (W. ten), 10, 233, 236, 338, 450,
 431, 442, 432, 389.
 Riebeeck (Mr. A. van), 143, 267, 387,
 394, 393, 404—406, 409, 410, 412—
 414, 419, 440, 439, 460, 467.
 Riouw, 78, 80, 119, 121, 134, 133.
 Roberts (J.), 496.
 Robyn (bastion), 467.
 Rodrigo (A.), 349.
 Rodrigo (F.), 163.
 Roeboe, 310.
 Roem, 32.
 Roepa (Kare), 493, 346.
 Rombouw, 426, 431, 467, 491.
 Ronking (Entji), 91.
 Roos (M.), 314.
 Rosengain, 406, 460.
 Rotterdam (eiland), 302, 306.
 Rotterdam (fort), 89, 94, 329, 337, 377,
 400, 419, 473, 309.
 Rotterdam (Prins), 107, 117, 118, 138,
 299, 601, 602.
 Rotterdam (stad), 31, 38, 334, 430, 431,
 333, 338, 364, 363, 387.
 Rotterdammerpoort, 143, 400, 438, 303.
 Ruige Hoek, 143.
 Run (G. de), 363.
 Ruys (J.), 233, 413, 417, 468, 483, 328.
 Ruyter (J. de), 331.
 Ruyter (W. de), 394.
 Ryswyk, 177, 399, 416.

S.

Saatchie, 294, 398, 362.
 Sabda Wangsa, 443, 434, 303, 362.
 Sabien, 219.
 Sacraharangh, zie: Sagaraherang.
 Sadapaksa, 194, 497, 396.

Sadraspatnam, 139.
 Sagaraherang, 123.
 Sahalim, 438, 372.
 Sajetti, 360.
 Saldanhabaai, 37, 363.

- Saleier, 157, 659.
 Salida, 540, 589, 590, 592.
 Samangi, *zie*: Semangir.
 Samarang, 39, 41, 66, 75, 79, 100, 109—
 115, 118, 119, 121, 135—157, 150,
 151, 154, 155, 162—164, 175, 177,
 178, 187, 194, 195, 198—200, 204,
 215, 222, 224, 232, 235, 275, 274,
 280, 282, 295, 294, 297, 304, 310,
 312—315, 318—321, 325, 328, 345,
 347, 373, 374, 384, 385, 389, 390,
 398, 421, 425, 431, 435, 435, 437,
 444—446, 454, 474, 487, 489, 499,
 505, 506, 515, 516, 518, 519, 550,
 551, 562, 598, 638, 640.
 Samoeni, 424.
 Sampa, 167.
 Sampang, 167.
 Sampang (Pangeran), 30, 96, 99, 108,
 114, 151, 171, 195, 201, 254, 306,
 309, 317, 330, 495, 515, 516, 520,
 521.
 Sampit, 40.
 Sampoerna, 438.
 Samsoedin, 602.
 Sando (Don Antonio de Castro de), 190—
 192.
 Sanggi-eilanden, 598, 456.
 Sankewo, 272.
 Santri (Mas), 92.
 Sapari Worong, 512.
 Saphier (bastion), 504.
 Sara (Daëng), 77, 89.
 Sara Madja, 150.
 Sara Manggala, 75, 74, 92, 104, 174.
 Sara Nangara, 106.
 Sariwo, 602.
 Sarra Maria, 243.
 Sasak, 252, 253.
 Sawoe, 456.
 Schagen (J. M.), 267.
 Schellingh (C.), 546.
 Schilhoorn (J.), 20, 59, 85, 356, 478.
 Schinne (I. van), 144, 180, 188.
 Schippers (P.), 235, 247.
 Schoor (S.), 465, 477, 557.
 Schortens (J.), 416.
 Schotland, 526.
 Schubersz (H. C.), 556.
 Schuur (E. van der), 452.
 Schuyftangh (P.), 252, 478.
 Seban, 561.
 Secredana, 57, 84.
 Sedekari, 165, 194, 291, 292, 330, 365—
 367, 421, 492, 497, 638.
 Sedelebe, 217.
 Seewony, *zie*: Tjiwoeni.
 Segeri (Daëng), 545.
 Selimbi, 97, 115, 162, 275, 274, 515,
 522, 505.
 Semangir, 315, 322, 585.
 Semimi, 516, 518.
 Sensjoan, *zie*: Tjihandjoewang.
 Sepoanders, 575.
 Sepoeh (Sultan), 500, 508.
 Setja Bawa, 104.
 Setja Goena, 105, 104, 108, 157, 174,
 215, 245, 374, 595, 594, 500, 516,
 517, 525, 599.
 Setja Joeda, 598.
 Setja Manggala, 104, 599.
 Sevilla, 562.
 Siam, 57, 58, 46, 47, 49, 52, 127, 142,
 152, 154, 156, 159, 199, 257, 295,
 385, 589, 457, 451, 475, 551, 554,
 565, 564, 567, 594, 614, 615.
 Siampan, *zie*: Sampang.
 Siauw, 71, 456, 467.
 Sibo, 226.
 Sicero, *zie*: Tjisero.
 Sidajoe, 99, 112, 290, 352, 425, 547.
 Sidajoe (Demang), 292.
 Sidi Moessot, 205.
 Sigadoeng, 375.
 Sigentang Panggiringan, 52.
 Sigentang Mahamirou, 52.

- Sikias, *zie*: Tjikeas.
 Silebar, 35, 178.
 Silva (D. de), 438.
 Silva (J. V. de), 9.
 Simons (P.), 202, 203.
 Simonse (J.), 545.
 Sindang, 288.
 Sindoredja, 109, 115, 194, 195, 274, 384, 398, 518, 561, 562, 598.
 Singa Derpa, 23, 26, 44, 110, 269, 439, 445, 448, 465, 577.
 Singa Manggala, 218, 219.
 Singa Mardjaja, 138.
 Singa Padoe (Aria), 167, 195, 234, 291, 292, 530.
 Singa Prabangsa, 44, 75, 116, 254, 296, 464.
 Singa Pradana, 499.
 Singaradja, 106.
 Singasari (Pangeran), 50, 97, 100, 104, 150, 311, 521.
 Singkal, 96.
 Sinjoan, *zie*: Tjihandjoewang.
 Sint Jago, 540, 566.
 Siong (Aroe), 290.
 Sipanda, 424.
 Sipanneo, 82.
 Sipman (J.), 15, 17, 23, 27, 38, 86, 115, 118.
 Sipondi, 289, 550.
 Sipondo, 115.
 Siqua, 187.
 Siringh, 263.
 Siri Rango (Boemi), 510.
 Sisanimita, *zie*: Soesanemita.
 Sitsia Goena, *zie*: Setja Goena.
 Siwagy, 154, 205, 260, 499, 540, 554, 555.
 Siwantaka (Demang), 292.
 Sjiras, 239.
 Sleght (C.), 557, 580.
 Sloot (J. A.), 157, 164, 177, 215, 252, 274, 295, 315, 319—322, 325, 574, 585, 598, 425, 445, 446, 454, 494, 505, 514, 516, 518—520, 562, 597.
 Sluisbrug, 145.
 Snickers (J.), 569.
 Snyders (L.), 447.
 Soeba (Ratoe Bagoes), 605, 607.
 Soedalarang, 447.
 Soekadana, 79, 119, 280.
 Soekakarta, 269.
 Soekapoera, 218, 447.
 Soekasari, 92, 110, 142, 197, 262.
 Soekawajana, 447.
 Soeko, 581.
 Soela-eilanden, 385, 402, 455, 456.
 Soeleiman (Entji), 91.
 Soelong, 94.
 Soema Dita, 179, 180.
 Soembar (in Tegal), 59, 78, 79, 118—120, 154, 155, 222—224, 280—285, 342, 344, 388—390, 455, 457, 487, 489, 550, 551, 659, 640.
 Soembawa, 40, 41, 79, 121, 178, 221, 244, 281, 510, 511, 640.
 Soemedang, 7, 11, 16, 17, 19, 27, 37, 56, 67, 75—75, 88, 92, 104, 106, 110, 116, 118, 123, 124, 150, 159, 142, 153, 165, 174, 197, 218, 219, 250, 251, 258, 255, 254, 262, 264, 265, 288, 555, 582, 597, 416, 418, 450, 459, 445, 444, 447, 464, 524, 562, 563, 582—584.
 Soemenap, 167, 281, 509, 542, 547, 588, 487, 549, 552, 659, 640.
 Soemoer (in Pekalongan), 154, 156, 280, 388, 590, 574, 594, 456, 457, 487, 489, 550, 552, 659, 640.
 Soengei Tiga, 595, 604.
 Soentar, 182, 284, 549.
 Soepatra, 44, 86, 215.
 Soerabaja, 8, 29, 41, 66, 67, 95, 96, 98, 100, 104, 107—109, 120, 125, 128, 155, 157, 144, 148, 156, 165—167, 169—174, 176, 177, 192, 195, 196, 199, 200, 202, 215, 219, 222, 225, 227, 231—255, 245, 255, 271—274,

- 281, 282, 288—296, 304, 306, 307,
312—317, 320, 322, 323, 325, 327—
333, 342, 347, 363—368, 373, 374,
376, 383, 389, 416, 421, 423—426,
432, 443, 446, 491, 494—497, 499,
503, 506, 513, 515, 517—519, 521,
522, 523, 541, 543—547, 550, 551,
596—599, 601, 602.
- Soera Dikara (Demang), 116, 124, 130,
143, 173, 189, 190, 214, 215, 219,
231, 319, 341, 377, 464, 537.
- Soera Dimarta (Kiai Aria), 529, 559, 560,
582, 584, 595, 603, 606.
- Soera Diradja (Demang), 508.
- Soera Diwangsa (Kiai Aria, Bantammer),
158, 152, 153, 228.
- Soera Diwangsa (Ngabehi), 363.
- Soera Diwangsa (te Bandjarmasin), 189,
190.
- Soera Joeda, 130.
- Soera Laja (Aria), 492.
- Soera Nata (Toemenggoeng, een Bantam-
mer), 297.
- Soera Nata (Toemenggoeng van Demak),
95, 97, 99, 156, 290, 293, 294, 314,
330, 374, 421, 426, 451, 492.
- Soerantaka, 269.
- Soerapati, 130.
- Soera Wangsa, 189.
- Soera Wikrama (Toemenggoeng), 144,
273, 303, 308, 319, 321, 324, 443,
449, 450, 454, 503, 598.
- Soeria Dilaga (Pangeran), 93, 94.
- Soeria Diwangsa (Pangeran Aria), 140,
153, 161, 163, 173, 178, 183, 187,
196, 217, 228, 336, 369, 370, 607.
- Soeria Nagara (Raden), 513.
- Soeria Nata (Pangeran), 94.
- Soesanemita, 103, 137, 287.
- Soesoekan, 507.
- Soet (T. C.), 377.
- Soeta, 137, 563.
- Soeta Djaja (Raden), 297.
- Soeta Gati, 13.
- Soeta Goelingang, 303.
- Soeta Joeda, 103, 213.
- Soeta Praja, 243, 566.
- Soeta Wangsa, 373.
- Soetji, 447.
- Soewangsa Dinata, 272.
- Soka, 288, 289, 292, 293, 329—331,
333, 363—368, 421, 422, 516, 543.
- Solo, 541.
- Solo van Boegis, 213, 226.
- Solor, 66, 383.
- Songe Toulough, 491.
- Soolmans (I.), 220.
- Soro (Boemi), 357, 309, 310.
- Sotia, 167, 292, 330, 600.
- Sourate, 41, 42, 53, 60, 83, 120, 121,
126, 134, 135, 151, 156, 173, 178,
206, 207, 229, 240, 258—260, 296,
299, 310, 311, 333, 340, 347, 348,
359, 362, 379, 386, 387, 394, 395,
400, 407, 408, 411, 417, 419, 427—
429, 433, 442, 447, 461, 464, 473,
498, 506, 530, 532—535, 574, 606,
610—612.
- Soury (J.), 10, 220.
- Sousa (J. de), 346.
- Spanbroeck (C.), 578, 616, 617, 620—622,
628.
- Spanjaarden, 64, 65, 70—72, 80, 83,
110, 133, 137, 139, 142, 143, 185,
199, 214, 230, 293, 318, 324, 340,
353, 358, 382, 390, 391, 437, 467,
469, 473, 506, 512, 521, 523, 524,
547, 599.
- Spanje, 71, 159, 229.
- Speckman (R.), 288.
- Speelman (C.), 2, 31, 34, 68, 76, 78,
98, 117, 124, 152, 148, 152, 158,
195, 204, 210, 214, 220, 232, 239,
241, 243, 250, 256, 263, 298, 303,
304, 307, 308, 313, 321—323, 338,
351, 352, 354, 356, 399, 417, 422,

- 448, 450, 472, 476, 505, 515, 516,
521, 536, 547, 548, 572, 580, 601,
605, 605, 616, 636.
- Speelman (R.), 295.
- Springer (H.), 496.
- Staets (A.), 298.
- Star (D.), 446.
- Steen (J.), *of*: van der Steen, *zie*: Estien.
- Sterreveld (E. van), 576.
- Stoppelaar (G. de), 140, 141, 145, 147, 148.
- Straalen (H.), 266.
- Straat Banka, 140.
- Straat Madoera, 165, 172, 296.
- Straat Malakka, 162.
- Straat Soenda, 55, 85, 86, 117, 128, 140,
141, 148, 206, 214, 220, 227, 254,
258, 261, 296, 327, 354, 372, 380,
405, 420, 451, 498, 526, 536, 559,
549, 555, 557, 558, 564, 567, 568,
571, 576, 577, 584, 602, 605, 606.
- Struys (A.), 55, 76, 154, 220, 247, 354,
597.
- Struys (J.), 152, 266.
- Stryckersbergh (A.), 10.
- Sumatra, 51, 59, 567.
- Sumatra's Westkust, 17, 55, 102, 122,
150, 147, 206, 209, 265, 268, 297,
300, 301, 340, 402, 405, 450, 455,
442, 452, 512, 517, 526, 537, 559,
589, 590.
- Suurmont, 184.
- Suwagie, *zie*: Siwagy.
- Swart (C.), 220, 241, 246, 255, 452.
- Sweers (C.), 598.
- Swenne (E. van), 157, 244, 378, 385,
478, 501, 515, 574.
- Sybrandsz (S.), 471.
- Symonse (J.), 452.
- Sypoan, 61; *zie*: Sepoanders.

T.

- Tack (F.), 29, 95, 98, 100, 115, 152,
148, 255, 267, 302, 304, 510, 518,
587, 594, 595, 597, 404—406, 409,
410, 412—414, 419, 420, 459, 460,
579, 600, 616, 619—621.
- Tadji, 449, 518.
- Taelbeeck (W.), 266, 328, 385, 446, 514,
598.
- Tafelbaai, 57, 565.
- Tagoelanda, 456.
- Tajoean, 60, 61, 64, 556, 541, 594, 624,
650, 652.
- Talcewo, *zie*: Tjengkalsewoe.
- Talille, *zie*: Tellolo.
- Tamalang, *zie*: Pamalang.
- Tamang Joeda (Kiai Ngabehi), 108, 245.
- Tambakhaja, 23, 26, 44, 75, 269, 354,
451, 448, 463, 577, 578, 581, 655.
- Tambinco, 28, 29.
- Tambora, 244—246, 509, 510.
- Tamparang, 419, 475.
- Tamsianko, 654.
- Tanabang, 555.
- Tanara, 119, 607.
- Tanaroego, 165, 164.
- Tandjongpoera, 11, 15—18, 25, 26—28,
58, 67, 75, 85, 86, 88, 115, 116, 125,
124, 152, 155, 142, 184, 188, 192,
197, 209, 214, 219, 257—240, 248,
250, 252, 258, 262, 268, 269, 295,
296, 318, 319, 527, 555, 554, 541,
542, 577, 586, 451—454, 440, 447,
463, 474, 475, 505, 508, 515, 522,
527, 536, 557, 556, 558, 561, 566,
577, 581, 655, 657, 658.
- Tandjongpriok, 25.
- Tanete (Aroe), 77, 502, 505, 516, 477,
495, 542.
- Tanger, 25.
- Tanggeran, 11, 56, 162, 222, 267, 271,
272, 555, 556, 588, 415, 420, 549,
566, 580, 595, 604, 605.

- Tanhonqua, 70.
 Tanma Joeda, *zie*: Tamang Joeda.
 Tanoe Pati, 253, 254, 264.
 Tansjouer, 357, 354.
 Taripo, 321.
 Tartaren, 8, 37, 126, 375, 379, 601, 616—
 619, 623.
 Tartarye, 623.
 Tavakan, 62.
 Tawarroë, 357.
 Tedia alias Codia (Entji), 91.
 Tegal, 31, 40, 41, 67, 73, 74, 78, 79,
 100, 103, 104, 106—113, 115, 118,
 121, 133, 137, 158, 150, 154, 156,
 163, 164, 169, 173, 174, 199, 213,
 218, 222, 224, 232, 243, 244, 253,
 259, 281, 283, 287, 290, 296, 297,
 310, 312, 313, 318, 327, 328, 333,
 342, 347, 357—359, 374, 388, 390,
 393, 394, 397, 421, 430, 433, 435,
 437, 440, 444—447, 453, 454, 474,
 487, 489, 493, 499, 500, 513—517,
 524, 525, 549, 551, 597—599, 639,
 640.
 Tegalangsana, 375.
 Tegalaroem, 368.
 Tegalgoeboek, 486, 500.
 Tegalkapas, 528.
 Tegenepatnam, 159.
 Teko (Aroe), 77, 543.
 Tellier (D.), 594.
 Tellier (J.), 400.
 Tello, 316.
 Tellolo (Daëng), 76—78, 87, 204, 244,
 299, 302, 317, 365, 373, 421, 422,
 432, 541, 544.
 Telok Boenoet, 582, 638.
 Tenasserim, 400, 564.
 Tenga (Pangeran), 174.
 Tenglauw, *zie*: Tsoatenglauw.
 Ternatanen, 273, 383.
 Ternate, 31, 34, 71, 107, 117, 118, 152,
 158, 163, 299, 398, 402, 419, 434,
 447, 453—458, 463—467, 474, 501,
 502, 506, 512, 529—535, 547, 548,
 572, 579, 580, 582, 586, 588, 593,
 594, 601, 602.
 Texel, 6, 13, 220, 338, 322, 366.
 Thoehoe, 626.
 Thomase (D.), 493, 543.
 Thomase (F.), 430.
 Tiben, 168.
 Tidore, 33, 454, 594.
 Tierecayla, 534.
 Tieripo, 313.
 Tiginkoe, *zie*: Tjadjengkol.
 Tima (Daëng), 84.
 Timbanganten, 447.
 Timcatty van Makassar, 236.
 Timor, 11, 31, 42, 59, 66, 67, 152, 202,
 226, 263, 383, 384, 475, 528, 550,
 606, 640.
 Tingano, 119.
 Tingincol, *zie*: Tjadjengkol.
 Tiniang, 626.
 Tinoe (Kraëng), 542.
 Tirtajasa, 4, 36, 84, 85, 138, 139, 142,
 152, 153, 161, 178, 183, 187, 229,
 334—336, 404, 429, 513, 580, 593,
 604, 605, 607.
 Tirtanagara, 14, 38, 44, 86, 116, 188,
 214, 215, 238, 319, 433.
 Tjaja Radja (Panglima), 33.
 Tjakra Dilaga (Kiai Adipati), 464, 529,
 583, 584.
 Tjakra Joeda, 18, 19, 37, 75, 76, 83, 92,
 110, 118, 123, 124, 130—132, 142—
 144, 173, 197, 209, 219, 233, 254,
 259, 262, 319, 373, 377, 537, 549,
 633.
 Tjakra Ningrat (Pangeran Adipati), 108,
 109, 151, 167, 171, 173, 193, 201,
 234, 290, 292, 306, 309, 316, 317,
 330, 421, 424, 425, 513, 599.
 Tjampak, 226.
 Tjantiga, 271, 580, 581; *zie*: Soengei Tiga.

- Tjarang Ondoel, 289.
 Tjengkalsewoe, 566.
 Tjerita, 154.
 Tjiahoer, 447.
 Tjiasem, 40, 41, 78, 92, 110, 150, 142—
 144, 154, 175, 197, 198, 218, 222,
 224, 250, 258, 248, 269, 280, 282,
 342, 346, 375, 388, 390, 397, 416,
 418, 450, 468, 486, 487, 489, 508,
 525, 539.
 Tjiawang, 182.
 Tjibehet, 15, 18, 25, 26—28, 58, 44, 86,
 115, 116, 118, 125, 124, 150, 152,
 155, 187, 188, 209, 215, 258, 248,
 255, 269, 354, 452, 465, 557, 558.
 Tjidjati, 447.
 Tjidjengkol, 92, 110, 142.
 Tjihandjoewang, 25, 465.
 Tjihoweh, 269.
 Tjikarang, 15, 18, 27, 188, 258, 255,
 269, 577, 505.
 Tjikeas, 182.
 Tjili (Njai), 585, 584.
 Tjilingsi, 254, 514.
 Tjiliwidara, 57, 56, 74, 75, 92, 104, 116,
 118, 125, 150, 159, 142, 144, 175,
 197, 218, 219, 250, 251, 245, 261,
 262, 287, 288, 319, 355, 357, 358,
 375, 376, 378, 597, 417, 420, 450,
 452, 459, 445, 459, 465, 464, 468,
 476, 507, 522, 525, 527, 528, 556,
 557, 558, 582—584.
 Tjinko (Poeloe), 500, 589.
 Tjipamingkis, 269.
 Tjipoarjoeng, 447.
 Tjipondo, 86, 188, 255, 271.
 Tjiprage, 15, 75, 152, 219, 281, 285,
 326, 328, 418, 455, 457, 459, 440.
 Tjiringin, 84, 356, 420.
 Tjisero, 7, 16, 56, 150.
 Tjisewoe, 575, 575.
 Tjitra Nala, 444, 449, 450.
 Tjitra Wangsa, 296.
 Tjitrap, 565.
 Tjiwoeni, 19, 258.
 Tjoeroekagoeng, 447.
 Toadja, 494.
 Toanko, 597.
 Toeale, 495.
 Toeban 112, 292, 425, 546, 547, 561.
 Toedjoe (Daeng), 229, 240, 556, 557, 420,
 502, 526, 556, 558, 562, 563, 568,
 580, 581, 595, 604, 605; 655—657;
zie ook: Kera (Aroe).
 Toeka-arang, 475.
 Toela (Kare), 566.
 Toelangbawang, 222, 281, 542, 546, 588,
 455, 487, 658.
 Toemapel (Adipati Mas), 50, 96, 290, 506,
 517, 421, 520.
 Toenggakdjati, 116, 124.
 Toengloer, 97.
 Toepassen, 15, 202.
 Toeras (Raden), 481.
 Toetagatty, *zie: Soeta Gati.*
 Tokoma, 542, 544.
 Toledo (W.), 595, 596, 406, 460, 608.
 Tololoe, 557.
 Tondjoemat, 495.
 Tondjong, 458.
 Tonkin, 57, 46—50, 52, 55, 78, 79, 81,
 100—105, 152, 248, 260, 265, 275,
 279, 280, 556, 547, 548, 550—552,
 555, 625, 628.
 Tontong, 216.
 Topati (Pangeran Adipati), 111, 158, 140,
 187, 217, 559.
 Toppershoedje, 558.
 Torbaja, 155, 177, 222, 225, 252, 285,
 545, 547, 589, 590, 599, 487, 549,
 551, 659, 640.
 Torcoti (C.), 467.
 Tornthons (J.), 256.
 Tosapo, 542.
 Toulongbaya, 550.
 Tozaly, 557.

- Tranquebar, 160.
 Trate, 599.
 Trenggano, 121.
 Trimelevaas, 400, 554, 568.
 Trinconomale, 159.
 Trip (J.), 595, 596, 406, 460, 469, 608.
 Troena Djaja, 8, 15, 50, 56, 95—97, 99, 109, 114, 159, 149, 155, 162, 164, 166, 167, 170, 172, 195, 194, 234, 267, 291, 292, 505, 509, 515, 517, 520, 522, 530, 535, 425, 449, 454, 494, 496, 520, 545, 545, 561, 596.
 Troesan (bij Indramajoe), 578, 581, 582, 597, 416, 515, 528, 541, 560, 582, 585, 595.
 Troesan (in O. Java), 165, 195, 202, 275, 545, 546.
 Trong, 585.
- Truymans (J.), 103, 148, 180, 188, 251, 564, 448, 465, 478, 601.
 Tsienhinqa, 250.
 Tsiepongo, zie: Tjipondo.
 Tsio Seengnio, 210.
 Tsiongh (Aroe), 494.
 Tsionglauw, 7.
 Tsoa Bauko, 654.
 Tsoa Tenglauw, 105, 187, 556, 600, 616—620, 622, 625, 627, 628, 650, 652, 653.
 Tsoa Thieunio, 654.
 Tsoa Thiuko, 654.
 Tsoa Yizay, 187.
 Tsong Wanko, 654.
 Turkye, 52.
 Turtiassa, zie: Tirtajasa.
 Tutucoryn, 259, 279, 498.
 Tygersgracht, 210, 554, 616, 618, 620, 622.

U.

- Usangeuw, 57, 575.
 Utrecht (bastion), 255.
- Utrechtsche poort, 82, 195, 209, 505.

V.

- Vagel (Raden), 566.
 Vaqua (Aroe), 517, 419.
 Varapul, 278.
 Vargas Urtado (A. de), 70—72.
 Verbies (H.), 52, 65.
 Verburch (N.), 61.
 Verburgh (J.), 91, 169, 207, 561, 472, 569.
 Verdiere (P.), 10, 450.
 Vesten (P. van der), 95, 185, 186, 188, 251.
 Vicq (R. de), 29, 51, 64, 270, 598, 402, 418, 419, 447, 474.
 Victoria (kasteel), 270, 598, 402, 418.
 Vierkant, 505, 600, 601, 620, 625, 628.
 Viga (Don D. A. de), 70, 72.
 Virginia, 25.
 Virola Moeta Devil, 277.
- Visch (B.), 16, 25, 72, 74, 92, 262.
 Visiapoer, 154, 205, 499, 555.
 Visser (A. de), 265.
 Visser (J. de), 485, 525, 560.
 Vlaanderen, 71.
 Vliet (J. van), 155, 157, 167, 252, 254, 255, 289, 565—568, 421, 422, 491, 494—497, 544, 545, 596.
 Vliet (J. F. van der), 261, 284.
 Vlissingen, 221.
 Vicia Paravul, 278.
 Vogel (A. de), 451.
 Volger (W.), 89, 91, 464, 570.
 Vooght (C.), 407, 408, 462, 465, 469, 611, 612, 614; zie ook: Gardens.
 Voorburgh (H. J. van), 226.
 Voorst (A. van), 59, 105, 440.

- Vorwer (P.), 159, 300, 337, 355, 400,
429, 472, 498, 534.
Vosburgh (G.), 277, 278, 438, 501, 579.
Vreeland, 261, 284.

Vreelant (G.), 69, 76.

Vrouwlingh (J.), 255.

Vuiringh (J.), 262.

W.

- Wadja Goena, 438.
Waeyen (J. van der), 55, 58, 45, 53, 57.
Waldeck (J.), 298.
Wammena, 277.
Wan Abdoel Bagoes, *zie*: Abdoel Bagoes.
Wanakarta, 598, 445, 505, 514, 516,
518, 519, 562, 597.
Wangsa (Kiai Mas), 244, 251, 252.
Wangsa Danoe, 167.
Wangsa Diprana (Toemenggoeng), 217.
Wangsa Joeda, 269.
Wangsa Manggala, 269, 592.
Wangsa Naja (Baliër), 75, 319, 528, 536,
537.
Wangsa Naja (Krawanger), 534, 558, 577.
Wangsa Pati (Pangeran), 607.
Wangsa Patra, 75.
Wangsa Tanoe, 575, 459.
Wanjok, 105, 600, 616, 619, 620, 625,
627, 650, 652, 655.
Wannias, 158, 206, 554.
Wantar, 560.
Wantje, 404.
Warga Joeda, 15, 25, 26, 44, 187, 188,
192, 208, 209, 269, 319, 334, 342,
447, 448, 465, 464, 577, 581, 635.
Waringin, 519.
Warnaer (H.), 215, 216.
Warren (J.), 299.
Watas, 109, 175, 177, 178, 194, 195,
215, 252, 275, 274, 294, 315, 384.
Waterpoort, 124, 305, 358, 526.
Wawani, 466, 547, 548.
Wedisari, 486.
Wedoeng, 451.
Welkomstbaai, 84.
Westdorp (A.), 155, 560.
Westvriesland (bastion), 255.
Weyns (J.), 569.
Weyts (A.), 10, 327.
White (A.), 609.
Wigbers (W.), 400, 564.
Wilde (J. de), 501.
Wildy (W.), 19, 594, 407, 408, 461, 609.
Willem van Malabar, 549.
Wiltvanck (P. M.), 160.
Wingurla, 206.
Wira Baja, 155, 188, 566.
Wira Djiwa, 464, 476, 537.
Wira Lodra, 106, 175, 174, 197, 217,
219, 251, 374—376, 416, 418, 445,
485, 524, 528, 529, 559, 560.
Wira Manggala, 581.
Wira Nala, 272.
Wira Nangga, 14, 44, 118, 215, 257,
258, 250, 258.
Wira Radja, 585.
Wira Saba (Aria), 14—17, 25, 26, 27,
58, 44, 67, 86, 115—118, 124, 135,
142—144, 188, 197, 209, 214, 215,
219, 237—259, 248, 250, 252—254,
258, 259, 269, 319, 354, 342, 451,
453, 454, 447, 448, 464, 528, 655,
658.
Wira Sasmita, 104, 109, 145.
Wira Soeta, 18, 19, 44, 75, 125, 124,
175, 188, 259, 269, 296, 354, 452,
464.
Wirantaka, 288.
Wirasaba (landschap), 109, 165, 194, 255,
366, 495, 494, 496, 542—544, 546,
596.

Wisa Praja, 296.
 Wisa Gati, 495.
 Witboom (J.), 427.
 Wittebol (J.), 470.
 Witwout (R.), 482.
 Woestyne (P. van de), 155.
 Wolf (C.), 610.
 Wolff (H.), 503.

Wollereezen, 385, 384.
 Wyck (J. van), 166.
 Wyckersloot (J. van), 66, 385.
 Wynands (J.), 452, 453.
 Wynasse (J.), 247, 452, 455.
 Wyngaerden (A. van), 326.
 Wys (A.), 7.

X

Xeres, 381.

Y.

Yoe (J.), 164.
 York (Hertog van), 277.

Yselmuiden, 599.

Z.

Zas (T.), 87.
 Zaviaan, 384.
 Zeeburg, 258.
 Zeeland (provincie), 48, 49, 57, 58, 69,
 221, 354, 379—381, 450, 451, 529,
 550, 559, 557, 564, 565, 568, 584,
 585.
 Zeelandia (bastion), 255.
 Zeelst (J. van), 424.
 Zeeman (Mr. G.), 43, 81, 160, 261, 419,

442, 464, 470, 498, 600, 616, 619—
 621.
 Zeeuw (W. de), 262, 453.
 Zegermans (G.), 64.
 Zepan, 270.
 Zevenhoek, 177, 415.
 Zitsia Mangala, *zie*: Setja Manggala.
 Zuidzee, 181.
 Zweden, 61, 352, 360.
 Zyongh, *zie*: Indihiang.

(275) En)

✓

uc

CATALOGUED

18
"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

S. B., 14B, N. DELHI.